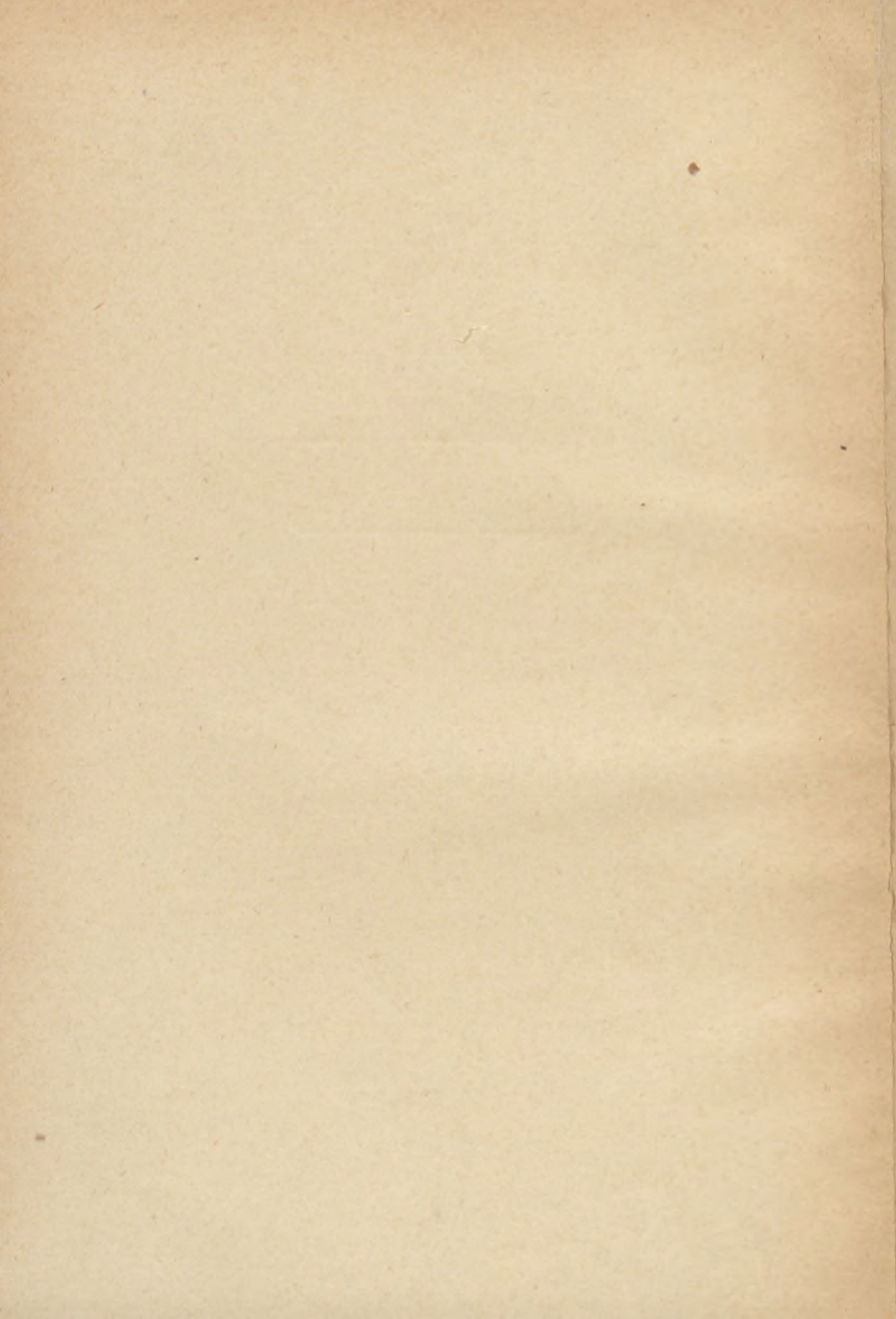

Theol. O.

4866/1

11.

SZENTIRÁS.

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Töttössy,
censor dioecesanus.

Nr. 6146.

Imprimatur.

Strigonii, die 23. Octobris 1914.

Ludovicus Rajner,
episc., vic. generalis.

**MTA
KIK**

982038

Thes. o. 4866/12

AZ Ó ÉS ÚJ SZÖVETSÉGI
SZENTIRÁS

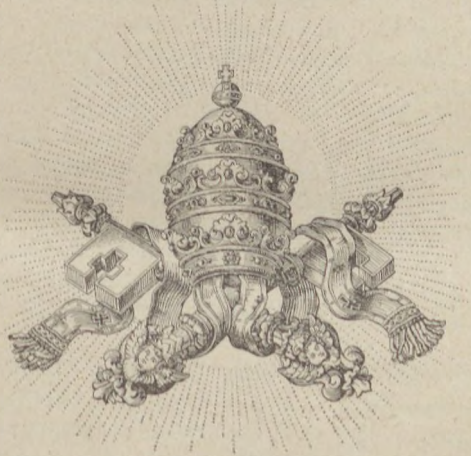
A VULGATA SZERINT,

FIGYELEMMEL AZ EREDETI SZÖVEGRE.

KÁLDI GYÖRGY FORDÍTÁSA NYOMÁN,

JEGYZETEKSEL ÁTDOLGOZVA.

AZ APOSTOLI SZÉK JÓVÁHAGYÁSÁVAL.

Harmadik, változatlan kiadás.

BUDAPEST

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

1915.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. szám.

ELŐSZÓ AZ ELSŐ KIADÁSHOZ.

A RÓMAI KATHOL. anyaszentegyház, melyet Isten az emberi nem üdvösségére szolgáló minden szent dolgok s lelki javak örvéé és sáfárjává rendelt, hogy azokat őrizze, kezelje s osztogassa a világ végezetéig, — ezen megbízatásának megfelelőleg a szent könyveket is, melyek mennyei Atyánk örök üdvösségünk körül kezdet óta tanúsított imádandó gondoskodásának történetét, s az örök élet igéit, az ő Szentlelkétől ihletett, csalhatatlan férfiak által megírva, tartalmazzák, s mintegy a Teremtőnek teremtményéhez intézett levelét képezik,¹ úgy, mint azokat az Üdvözítőtől és apostolaitól hagyomány- és letéteménykép átvette, tizenhatszázadon át folyvást a leghűségesebb gonddal őrizte, nemzedékről nemzedékre egész hozzánk hamisítás nélkül átszármaztatta, igaz értelmöket minden idő- és tájbéli szent atyák és doktorok egyező véleménye szerint, az Üdvözítőnek és apostolainak, az ő kebelében élő tanításához képest, az elferdítések ellen megvédte, s ezen épésben és igazi értelemmel híveivel is, ezek tanulására, épülésére és vigasztalására, minden időben, egész készséggel közlőtte és közli folyvást az idők végezetéig. És pedig, hogy isteni Alapítója parancsának: *Elmentvén, tanítsatok minden nemzeteket . . .*² megfelelőjen : ezen kötelességét a nemzetek különfélesége szerint különféle nyelveken teljesíti, tehát a szentírást is ezek nyelvére szintén átteszi.

Így keletkeztek különféle nemzeteknél különböző időkben és tájakon a szentírásnak számos fordításai ; a minthogy a római kathol. anyaszentegyház az istenitiszteleben és egyházi kormányzatban *latin* nyelvvel él, s e nyelven tán épen ezért is többrendbeli fordítások keletkeztek, a szükséges egység megóvása végett ezen fordítások közül egyházi közhasználatra azt választotta ki és rendelte meg, mely ősrégi tekintélyvel bírván, «*Vulgata*» néven ismeretes.

¹ Quid est Scriptura sacra, nisi quaedam epistola omnipotentis Dei ad creaturam suam? . . . Stude ergo, quaeso, et quotidie Creatoris tui verba meditare. S. Gregor. M. in *Epist. ad Theodor. medic.*

² Máté 28, 19.

Ennek nyomán készült a szentírás azon magyar fordítása is, melyet **Káldi György** jézustársasági áldozópap, Gyulafehérvárott, 1605. október 11-én, és pedig az újszövetség könyveivel kezdett meg, 1607. márczius 25-én Olmützben végzett be teljesen, s mely először 1626. Bécsben, a nagy Pázmány Péter jóváhagyásával jelent meg, másodsor 1732. Nagyszombatban, harmadszor 1782. Budán adatott ki, mindannyiszor jegyzetek nélkül, nagy ívrétben.

Az újabb nyelvtudomány is igazolta mindazon előnyöket, melyek a Pázmány korának velős, erőteljes magyarságával fordított Káldi-féle szentírást valamint a többi magyar fordítások fölött kiemelték, úgy méltóvá is tették azon tekintélyre, melylyel azt a több mint kétszázados használat a kath. magyaroknál megtisztelte.

De nyelvünk fejlődése már a jelen század első évnegyedében oly lendületet vőn, hogy a kegyelet e szent tárgyán is, mint az élet könyvében, melynek közkezen kell forognia, a korszerű javítás halaszthatlannak mutatkozott. E szükségérzet illetékes kifejezést nyert különösen 1822. évben a pozsonyi nemzeti zsinatra egybegyűlt magyar főpásztorok körében, kik, főleg azon körülménynél fogva is, hogy a példányok akkoron elfogytak, komoly tanácskozást tartának arról: vajjon Káldi fordítását teljesen régi alakjában kell-e kiadni, — vagy egészen új fordítás készíttessék, — vagy pedig Káldi fordítása használtatván alapúl, csak ez adassék ki, újra átdolgozva s a magyar nyelv újabb fejlettségéhez idomítva.

Tekintetbe vévén, hogy Káldi a Vulgatóhoz híven ragaszkodik, s az ő fordítását a kathol. magyar egyházban már több mint kétszázados használat szentesítette meg, a nemzeti zsinat azok véleményét fogadta el, kik Káldi fordításának átdolgozását az egészen új fordításnál czélszerűbbnek tartották. Ily értelemben mondotta ki ugyanazon év szeptember 25-én az akkori herceg-prímás, *Rudnay Sándor*, a határozatot.

Azonban e határozat kellő fogamatba egész napjainkig nem vétetett.

Pécsnek áldott emlékü püspöke, b. *Szepesy Ignác*, több tudós egyházi férfiú közremunkálásával, a szentírásnak egy új fordítását és kiadását, és pedig az új szövegét 1834., az ő szövegét 1835. és 1836. években, amazt két, ezt négy, 8-adrétű vastag kötetben, Pozsonyban, nagy áldozattal eszközölte ugyan, s országszerte nagylelkűen ajándékkul kiosztotta; sőt ezen új fordítás *Szabó József*, esztergommegyei áldozópap s nagyszombati hittanár átdolgozása szerint, *Kopácsy József* herceg-prímás engedelmével, Pesten, 1851-ben képekkel is

kiadatott: de ez mind a mellett maig sem részesülhetett azon szerencsében, hogy — a mi az életrevalóság egyik nélkülözhetetlen kelléke — az egyházi és templomi használatot illetőleg, köz-elfogadásra talált s mintegy az életbe átment volna; sőt, úgy látszik, az ország nagy részében Káldi megszokott fordítása iránt a ragaszkodást és kegyeletet még nevelte, s annak becsét csak feltünőbbé tette.

A fönnemlített nemzeti zsinat határozatának teljesítéséhez óhajtottam tehát járulni, midőn Káldi fordításának új átdolgozását rendeltem el, és pedig — hogy a szentírás olvasását, az apostoli Szék szándékánál fogva is, sikeresebbé tegyem, — legnagyobbbrészt azon jegyzetek kíséretében, melyekkel *Allioli J. F.* német fordítása az apostoli Szék jóváhagyásával külföldön megjelenvén, a hívek között sokszoros kiadásban is elterjedett.

E munkával **Tárkányi B. József** egri áldozópapot, egykor titkáromat, most egyeki plébánost és m. akadémiai lev. tagot bízam meg, kinek egyházirodalmi működése alapos reményt nyújtott ahhoz, hogy megbízásomnak s a magyar közönség várakozásának képes lesz megfelelni.

Ezen átdolgozásnál különös figyelembe vétetett, mit a pozsonyi zsinat atyáinak egyike erre nézve oly találólag mondott, t. i. hogy Káldi fordítását úgy kell átvizsgálni és megigazítani, mikép azt maga Káldi tenné, ha most élne. De e mellett nem volt szabad, nem is szükség e tiszteletreméltó régiséget legújabb divatú mintába önteni, s az Isten igéjének fölséges, egyszerű modorát keresett piperével átalakítani; mert van a szentírás keleti, patriarchalis szólásmódjában bizonyos erő, melyre sokkal nagyobb szükségünk van, mint a fülkecsegtető, keresett szavakra. Ezen elv volt az irányadó jelen átdolgozásnál.

Ama nagytudományú és még nagyobb szentségű férfiu, *kit Isten a szentírás értelmezésében anyaszentegyháznak legnagyobb tanítólul rendelt*,¹ az egész keresztény világ oraculumma, sz. *Jeromos*, az ő műveinek jóváhagyását sz. Péter székétől kérte, s az atyák hagyományaira támaszkodott.² — Hogy a magyar szentírás jelen új átdolgozásának kellő tekintélyt szerezzek, én is a kathol. anyaszentegyház

¹ Deus, qui Ecclesiae tuae in exponendis sacris Scripturis, beatum Hieronymum, confessorem tuum, Doctorem maximum providere dignatus es. *Oratio Ecclesiae in festo S. Hier.*

² Cathedram Petri, et fidem, apostolico ore laudatam, censui consulendam... apud vos solos incorrupta patrum servatur hereditas. *S. Hieron. ad Damasum papam (Epist. 15. t. 1. Coll. 37.)*

látható fejéhez, IX. Pius Pápa ő Szentségéhez folyamodtam, hogy ezen munkát apostoli tekintélyével és jóváhagyásával megerősíteni kegyeskedjék. Ő Szentsége örömet hajolván kérelmemre, jelen vállalatom átvizsgálására a magyar püspöki kar nagymélt. és főtiszt. Tagjai közül neveztetett ki bírálókat, névszerint: nagymélt. és főtiszt. *Lonovics József* amasiai érseket, nagymélt. és főtiszt. *Fábry Ignác* kassai, mélt. *Szenczy Ferencz* szombathelyi, mélt. *Csajághy Sándor* csanádi, s ennek elhunytá után, mélt. *Viber József* halyai püspököket, — kik a szentírás könyveit e fordításban egyenkint nagy gonddal átvizsgálván, az apostoli Székhez fölterjesztett véleményök nyomán adatott ki az eredeti nyelven alább következő *apostoli jóváhagyás*, mely ezen fordítást a kathol. anyaszentegyház magyarajkú híveihez vezérli.

Áldozópapságom ifjabbkori élményeinek egyik legédeesebbje azon szerencse, melynél fogva az említett pozsonyi zsinat tanácskozásainak, s így a szentírási fordítás ügyében hozott határozatának is személyes tanúja lehettem. Hálát adok Istennek, hogy most, midőn fél-százados áldozópapságom ünnepét megtartanom engedte, — kezét fogva a *Szent-István-Társulattal*, — a többször érintett zsinati határozat fogantatásához, s így az e részben érzett köz-szükség pótlásához némileg járulhattam.

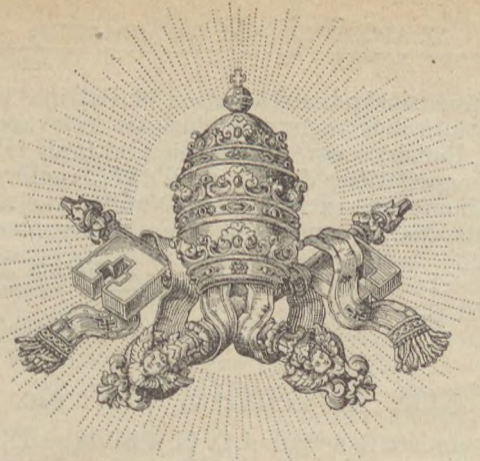
A megtestesült örök Ige áldása kísérje és tegye fogantatossá az ő nevében, Isten dicsőségére, a kathol. magyar egyház használatára s a hívek lelki épülésére czélzó jelen szent vállalatot, *hogy az írások vizsgálatása által reményünk legyen,¹ mely meg nem szégyenít,² s ne hajtassunk ide s tova a tudomány minden szelétől az emberek gonoszága által, a tévedésbe ejtő álnokság által;³ hanem rendíthetlen hűséggel ragaszkodjunk Ahhoz, kinél az örök élet igéi vannak,⁴ ki anyaszentegyházát ama kőszálra építette, melyen a pokol kapui nem vesznek erőt,⁵ ki azt igazság oszlopává és erősségévé tette,⁶ ki mindenek fölött áldott Isten mindörökké. Amen.⁷*

Kelt Egerben, Apostolok oszlása napján, július 15-én, 1865.

Bartakovics Béla

egri érsek.

¹ Róm. 15, 4. — ² Róm. 5, 5. — ³ Efez. 4, 14. — ⁴ Ján. 6, 69. — ⁵ Máté 16, 18. — ⁶ Tim. I. 3, 15. — ⁷ Róm. 9, 5.

NOS ANTONIUS XAVERIUS DE LUCA,

DEI ET APOSTOLICAE SEDIS GRATIA ARCHI-EPISCOPUS TARSENSIS, SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI PII DIVINA PROVIDENTIA PAPAE IX. PRAELATUS DOMESTICUS ET PONTIFICIO SOLIO ASSISTENS, APUD SUAM MAJESTATEM CAESAREO-REGIAM APOSTOLICAM, CUM POTESTATE LEGATI DE LATERE, NUNTIUS ORDINARIUS APOSTOLICUS.

Cum ex mandato Sanctissimi D. N. Pii Papae IX. munus, accurato examine perpendendi versionem Hungaricam Sacrorum Librorum quondam a *Georgio Káldi* S. J. peractam, nunc vero curante Reverendissimo Domino *Adalberto Bartakovics* Archi-episcopo Agriensi ad hodiernas linguae Hungaricae leges accomodatam, commissum fuerit RRmis D. D. *Alexandro Csajághy* Episcopo Csanádiensi, *Francisco Szency* Episcopo Sabariensi, *Josepho Lonovics* Csanádiensi olim Episcopo, et *Ignatio Fábry* Episcopo Cassoviensi; cumque hi quatuor praestantissimi viri authenticis testimoniis propria manu signatis et sigillo munitis (quorum unum exemplar in Archivio hujus Nuntiaturae Apostolicae servatur, alterum vero ad S. Sedem transmissum fuit) declaraverint: se Libros quinque *Moysis*, idest *Genesim*, *Exodum*, *Leviticum*, *Numeros*, et *Deuteronomium*; item *Josue*, *Judicum*, *Ruth*, quatuor *Regum*, duos *Paralipomenon*, atque *Esdrae* primum et secundum, qui dicitur *Nehemias*, praefatae Hungaricae Versionis diligentissime perlegisse; eosque authenticae antiquae Vulgatae ad amussim et absolute conformes, omnique mendo, quod censuram mereri posset, immunes reperisse; Sanctissimus D. N. Pius P. P. IX. permittit, ut haec praedictorum SS. Librorum versio Hungarica typis evulgetur;

dummodo eidem versioni adnotationes, ex SS. Patribus vel ex catholicis probatisque Scriptoribus desumptae, debitis locis addantur; juxta Decretum a S. Indicis Congregatione die 13. Junii 1757. editum, et ab eadem S. Congregatione die 23. Junii 1817. confirmatum.

Datum Vindobonae ex Aedibus S. Nuntiaturae Apostolicae, die vigesima mensis Martii, anno millesimo octingentesimo quinquagesimo octavo.

Antonius Xaverius,

Archj-episcopus Tarsensis, Nuntius Apost.

(L. S.)

J. Fabius Altinus,

a Secretis.

NOS ANTONIUS XAV. etc.

Cum ex mandato Sanctissimi D. N. Pii Papae IX. munus, accurato examine perpendendi versionem Hungaricam Sacrorum Librorum quondam a *Georgio Káldi* S. J. peractam, nunc vero curante Reverendissimo Domino *Adalberto Bartakovics* Archi-episcopo Agriensi ad hodiernas linguae Hungaricae regulas accomodatam, commissum fuerit RRmis D. D. *Alexandro Csajághy* Episcopo Csanádiensi, *Francisco Szenczy* Episcopo Sabariensi, *Josepho Lonovics* Csanádiensi olim Episcopo, et *Ignatio Fábry* Episcopo Cassoviensi; cumque hi quatuor praestantissimi viri authenticis testimoniis propria manu signatis et sigillo munitis (quorum unum exemplar in Archivio hujus Nuntiaturae Apostolicae servatur, alterum vero ad Sanctam Sedem transmissum fuit) declaraverint: se Libros *Tobiae, Judith, Esther, Job et Psalmorum*, praefatae Hungaricae Versionis diligentissime perlegisse, eosque authenticae antiquae Vulgatae ad amussim et absolute conformes, omnique mendo, quod censuram mereri posset, immunes reperisse; Sanctissimus D. N. Pius P. P. IX. permittit, ut haec praedictorum SS. Librorum versio Hungarica typis evulgetur; dummodo eidem versioni adnotationes, ex SS. Patribus vel ex catholicis probatisque Scriptoribus desumptae, debitis locis addantur; juxta Decretum a S. Indicis Congregatione die 13. Junii 1757. editum, et ab eadem Sacra Congregatione die 23. Junii 1817. confirmatum.

Datum Vindobonae ex Aedibus Nuntiaturae Apostolicae die XXVIII. Aprilis. MDCCCLIX.

Antonius Xaverius,

Archj-episcopus Tarsensis, Nuntius Apost.

(L. S.)

NOS ANTONIUS XAV. etc.

Cum ex mandato Sanctissimi D. N. Pii Papae IX. munus, accurato examine perpendendi versionem Hungaricam Sacrorum Librorum quondam a *Georgio Káldi* S. J. peractam, nunc vero curante Reveren-

dissimo Domino *Adalberto Bartakovics* Archi-episcopo Agriensi ad hodiernas linguae Hungaricae leges accomodatam, commissum fuerit Illustrissimis et RRmis Dominis *Josepho Lonovics* Archi-episcopo Amasiensi, Csanádiensi olim Episcopo, *Ignatio Fábry* Episcopo Cassoviensi, *Alexandro Csajághy* Episcopo jam defuncto Csanádiensi, et *Francisco Szenczy* Episcopo Sabariensi; cumque hi quatuor praestantissimi viri authenticis testimoniis propria manu signatis et sigillo munitis (quorum unum exemplar in Archivio hujus Nuntiaturae Apostolicae servatur, alterum vero ad Sanctam Sedem transmissum fuit) declaraverint: se libros *Proverbiorum Ecclesiasticis, Cantici Canticorum, Sapientiae, et Ecclesiastici* praefatae Hungaricae Versionis diligentissime perlegisse, eosque authenticae antiquae Vulgatae ad amussim et absolute conformes, omnique mendo, quod censuram mereri posset, immunes reperisse; Sanctissimus D. N. Pius P. P. IX. permittit, ut haec praedictorum SS. Librorum versio Hungarica typis vulgetur; dummodo eidem versioni adnotationes, ex SS. Patribus vel ex catholicis probatisque Scriptoribus desumptae, debitis locis addantur; juxta Decretum a S. Indicis Congregatione die 13. Junii 1757. editum, et ab eadem S. Congregatione die 23. Junii 1817. confirmatum.

Datum Vindobonae ex Aedibus Nuntiaturae Apostolicae die 14. Januarii 1862.

(L. S.)

Antonius Xaverius,

Archi-episcopus Tarsensis, Nuntius Apost.

NOS ANTONIUS XAV. etc.

Cum ex mandato Sanctissimi D. N. Pii Papae IX. munus, accurato examine perpendendi versionem Hungaricam Sacrorum Librorum quondam a *Georgio Káldi* S. J. peractam, nunc vero curante Reverendissimo Domino *Adalberto Bartakovics* Archi-episcopo Agriensi ad hodiernas linguae Hungaricae leges accomodatam, commissum fuerit Illustrissimis et RRmis Dominis *Josepho Lonovics* Archi-episcopo Amasiensi, Csanádiensi olim Episcopo, *Ignatio Fábry* Episcopo Cassoviensi, *Francisco Szenczy* Episcopo Sabariensi, et *Josepho Viber* Episcopo Halyensi, in defuncti Eppi Csanádiensis locum rite succecto; cumque hi quatuor praestantissimi viri authenticis testimoniis propria manu signatis et sigillo munitis (quorum unum exemplar in Archivio hujus Nuntiaturae Apostolicae servatur, alterum vero ad Sanctam Sedem transmissum fuit) declaraverint: se libros *Isaiae, Jeremiae, Baruch, Ezechielis, Danielis, minorum prophetarum* et *Machabaeorum* praefatae Hungaricae versionis diligentissime perlegisse, eosque authenticae antiquae Vulgatae ad amussim et absolute conformes, omnique mendo, quod censuram mereri posset, immunes reperisse; Sanctissimus

D. N. Pius P. P. IX. permittit, ut haec praedictorum SS. Librorum versio Hungarica typis evulgetur; dummodo eidem versioni adnotationes, ex SS. Patribus vel ex catholicis probatisque Scriptoribus desumptae, debitum locis addantur; juxta Decretum a S. Indicis Congregatione die 13. Junii 1757. editum, et ab eadem S. Congregatione die 23. Junii 1817. confirmatum.

Datum Vindobonae ex Aedibus Nuntiaturae Apostolicae die 14. Januarii 1862.

(L. S.)

Antonius Xaverius,
Archi-episcopus Tarsensis, Nuntius Apost.

NOS ANTONIUS XAV. etc.

Cum ex mandato Sanctissimi D. N. Pii Divina Providentia Papae IX. munus, accurato examine perpendendi versionem Hungaricam Sacrorum Librorum quondam a *Georgio Káldi* Societatis Jesu peractam, nunc vero curante Reverendissimo Domino *Adalberto Bartakovic* Archi-episcopo Agriensi ad hodiernas linguae Hungaricae leges accomodatam, commissum fuerit Illmis et RRmis D. D. 1-o *Josepho Lonovics* Archi-Eppo Amasiensi, Csanádiensi olim Eppo; 2-o. *Ignatio Fábry* Episcopo Cassoviensi; 3-o. *Francisco Szenczy* Episcopo Sabariensi; 4-o. *Josepho Viber* Episcopo Halyensi, in defuncti Episcopi Csanádiensis locum rite suffecto; cumque hi quatuor praestantissimi viri authenticis testimoniis propria manu signatis et sigillo munitis (quorum unum exemplar in Archivio hujus S. Nuntiaturae Apostolicae servatur, alterum vero ad Sanctam Sedem transmissum fuit) declaraverint: se libros *Novi Testamenti* scilicet *Evangelia Matthaei, Marci, Lucae et Joannis*; *Actus Apostolorum*, omnes *S. Pauli*, necnon Catholicas SS. *Apostolorum Jacobi, Petri, Joannis ac Judae Epistolae ac Apocalypsim* praefatae Hungaricae Versionis diligentissime perlegisse, eosque Libros authenticae antiquae Vulgatae ad amussim et absolute conformes, omnique mendo, quod censuram mereri posset, immunes reperisse; Sanctissimus D. N. Pius P. P. IX. permittit, ut haec omnium praedictorum SS. Librorum versio Hungarica typis evulgetur; dummodo eidem versioni adnotationes, ex SS. Patribus vel ex catholicis probatisque Scriptoribus desumptae, debitum locis addantur; juxta Decretum a S. Indicis Congregatione die 13. Junii 1757. editum, et ab eadem S. Congregatione die 23. Junii 1817. confirmatum.

Datum Vindobonae ex Aedibus S. Nuntiaturae Apostolicae die VI. Septembris A. D. MDCCCLXII.

(L. S.)

Antonius Xaverius,
Archi-episcopus Tarsensis, Nuntius Apost.

Raphael Sacerdos Berti,
a Secretis.

ELŐSZÓ A MÁSODIK KIADÁSHOZ

JELEN Szentírás első kiadása példányainak fogytával új kiadás szükségé állván elő: a Szent-István-Társulat, mely e munkálat kiadási jogát b. e. Bartakovics Béla érsekelődömtől egyebek közt azon kikötéssel nyerte meg, hogy minden új kiadásnál az egri érseki hatóság engedélyét kérje ki, ennek megadásáért múlt évi márczius hóban hozzám fordult.

B. e. érsekelődöm emez intézkedésével rám szállott jognál fogva, s mindazon fontos indítóokok teljes átérzése mellett, melyek őt a magyar szövegű Szentírás közforgalomba adására s mennél szélesebb körben elterjesztésére birták: nem késtem a Társulat óhajlásának készséggel megfelelni, és pedig a fenforgó szükséglet mielőbbi kielégítésének érdekében ez újabb kiadásnál is az Apostoli Szentszék által már előbb helybenhagyott szöveget tartva meg változatlanul.

Egyébként ezen ötezer példányban nyomtatott második kiadást is egészben a nevezett Társulat tulajdonába és rendelkezésére engedtem át, s értékesítése módozatainak meghatározását buzgó ügyszere tetére bízam. Részemről pedig az összes nyomdai s korrektori költségek elvállalása által kivántam kegyeletes kötelességérzettel megőrizni s fentartani érseki székem azon tiszteleti jogát, melyet b. e. érsekelődöm a Szentírás előbbi közrebocsátása által annak megszerzett.

Az Úr áldása legyen a szent célú művön!

Kelt Egerben, 1892. évi júliushó 30-án.

Dr. Samassa József,
egri érsek.

ELŐSZÓ A HARMADIK KIADÁSHOZ.

A BARTAKOVICS BÉLA egri érsek által, IX. Pius pápa engedélyével kiadott új Szentírás-fordításnak dr. Samassa József bibornok, egri érsek áldozatából megjelent második kiadása is elfogyván, a Szent-István-Társulat elhatározta, hogy a második kiadás példányainak elárusításából befolyt összeg megtakarított részének felhasználásával, saját nyomdájában, forgalomra alkalmasabb alakban harmadik kiadást rendez s e határozata végrehajtásához az elődeimtől reám szállott engedélyezési jogra tekintettel, hozzájárulásom nyilvánítására fölkért.

Mint hogy a Szent-István-Társulat igazgató-választmányának 1914. évi április hó 30-án kelt írásbeli kijelentése nekem teljes biztositékot nyújtott arra, hogy a harmadik kiadás az Apostoli Szentszék által jóváhagyott szöveg legkisebb változtatása nélkül jelenik meg; valamint arra, hogy az egri érseki hatóságnak a kiadást illető tiszteleti joga sértetlenül fönntartatik: a legnagyobb készséggel fejeztem ki a kívánt hozzájárulást; magamnak is meggyőződésem levén az, hogy a harmadik kiadás terv szerint kisebb s ezért jutányosabban kiállítható alakja, valamint a kitűnően fölszerelt és berendezett társulati nyomda fokozott teljesítőképessége mellett inkább elérhető az, hogy a Szentírás kiállításában, illetőleg beszerzésében fönnakadás és nehézség ne legyen, hanem mindenkinek, kivált a kath. családoknak, kivétel nélkül lehetővé váljék a családi bensőbb vallásosság fokozására annyira hatályos Szentírást megszerezni s azt az erkölcsi megújulásnak házi gyógyforrásává tenni.

Engedje ezt így az Úristen.
Eger, 1915. január hó 25-én.

Dr. Szmrecsányi Lajos,
egri érsek.

Ó SZÖVETSÉG.

Idézetek és rövidítések.

Móz. I. 5, 10.	Mózes első könyvének ötödik része, tizedik verse.
Kir. II. 7.	Királyok második könyvének hetedik része.
Zsolt. 40, 2	Negyvenedik zsoltár második verse.
Zsolt. 101, 1—4.	Százegyedik zsoltár első versétől negyedik verséig.
Máté 5, 10.	Máté evang. ötödik részének tizedik verse.
Márk 4, 3. s követk.	Márk negyedik részének harmadik s következő versei.
Luk. 22, 23,	Lukács huszonkettedik és huszonharmadik része.
Ján. 6, 70. v. ö. Máté 16, 15. 16. Márk 8, 29.	János evang. hatodik részének hetvenedik versét <i>vesd össze</i> Máté tizenhatodik részének tizenötödik és tizenhatodik verseivel, és Márk nyolczadik részének huszonkilencedik versével.
Róm. 7, 20—8., 2... ..	Sz. Pál rómaiakhoz írt levelének hetedik része huszadik versétől nyolczadik része második verséig.
Jel. 2, 17. 26-ik jegyz.	Jelenések könyve második része tizenhetedik versének huszonhatodik jegyzete.

C.SALÁDI KRÓNIKA.

SZÜLŐK.

Atya (neve):

(Születési helye és ideje):

Anya (neve):

(Születési helye és ideje):

Egybekelésük (helye és ideje):

NAGYSZÜLŐK.

Az atya szülei

(Nagyatya):

.....

.....

(Nagyanya):

.....

.....

Az anya szülei

(Nagyatya):

.....

.....

(Nagyanya):

.....

.....

GYERMEKİK.

A series of horizontal lines for handwriting practice, consisting of a solid top line, a dashed middle line, and a solid bottom line. There are ten such sets of lines arranged vertically down the page.

EGYÉB NEVEZETES EMLÉKNAPOK A CSALÁD
ÉLETÉBEN.

Blank page with horizontal dashed lines for writing.

MÓZES ELSŐ KÖNYVE.

GENESIS.

AZ EGÉSZ szentírásnak első és hihetőleg legrégebb könyve a görög fordítás szerint, melyet a latin is követett, «Genesis»-nek azaz «Teremtés»-nek nevezetik, mivel abban a világnak és minden dolgoknak teremtése adatik elé. Mózes, az izraelitáknak Istentől választott és megvilágosított törvényhozója, valószínűleg még Egyiptomból történt kijövelele előtt szerzé azt, hogy az isteni törvényhozásnak alapul szolgáljon, és népénél emlékezetbe hozza ama nagy irgalmat és jótéteményeket, melyeket Isten Izrael őseihez mutatott, minden népek közül őket választván ki, hogy közvetlen kijelentés által tanítsa, és közöttük a megváltás nagy munkájának utat készítsen. — Az e könyvből eléadott történet a világ teremtésétől kezdve, Józsefnek, Jákob fiának haláláig terjed, és időszámításunk szerint 2369 évet foglal magában.

1. RÉSZ.

A világ és ember teremtése.

1. Kezdetben¹ teremté Isten a mennyet és földet.² (Zsolt. 32, 6. 135, 5. Sirák. 18, 1. Ap. cs. 14, 14. 17, 24.)

2. A föld pedig puszta és üres vala,³ és sötétség vala a mélység színén, és az Isten lelke lebeg vala a vizek fölött.⁴

3. És mondá Isten:⁵ Legyen világosság. És lőn világosság.⁶ (Zsid. 11, 3.)

4. És látá Isten a világosságot, hogy jó,⁷ és elválasztá a világosságot a sötétségtől,

5. és nevezé a világosságot napnak, és a sötétséget éjnek; és lőn este és reggel, egy nap.⁸

6. Mondá meg az Isten: Legyen

¹ Az idő kezdetében, mielőtt valami teremtett (sz. Ágoston, IV. later. zsinat.). Tehát a világ nem öröktől vagon. Némely sz. atyák szerint e kifejezés: «Kezdet» itt az Isten Fiát jelenti, mivel ez magát (Ján. 8, 25.) Kezdetnek nevezi.

² semmiből (IV. later. zsinat) azaz mindenható akarata által.

³ idomtalan; a dolgok elemei még elválasztatlanul, rendetlenül és össze-vissza voltak zavarva. A föld nem volt egyéb, mint leendő dolgok örvénye, üres, pusztá, minden fa, növény és élő lények nélkül.

⁴ a dolgok elemei, ősanysága fölött, hogy minden abból alakuljon (sz. Jeromos, Ambrus). Lásd Zsolt. 32, 6.

⁵ Az Isten Igéje által lett minden. Zsolt. 32, 6. Sirák. 18, 1. Ján. 1, 1. 2. 3. Ime a Szentháromság, az Atya, Fiú és Szentlélek mint működék a teremtésnél! Némely sz. atyák szerint erre mutat a héber szó «Elohim (Istenek)» is, mely e részben «Isten» helyett többes számban fordul elé, s egyes számba tett igével kapcsolatik össze.

⁶ Isten az őselemekről elválasztá a világosság anyagát.

⁷ hogy tökéletes, és céljának egészen megfelel.

⁸ A világosságot sötétség, a napot éj előzte meg; azért számítják vala a zsidók, valamint később az anyaszentegyház is ünnepeinél a napot egyik estétől a másikig.

erősség⁹ a vizek között, és válaszsza el a vizeket a vizektől.

7. És erősséget alkotta Isten, és elválasztá a vizeket, melyek az erősség alatt valának, azoktól, melyek az erősség fölött valának. És úgy lőn. (Zsolt. 135, 5. Jer. 51, 15.)

8. És nevezé Isten az erősséget égnek; és lőn este és reggel, második nap.

9. Mondá pedig Isten: Gyűljenek egybe a vizek, melyek az ég alatt vannak, egy helyre, és tűnjék ki a száraz. És úgy lőn.

10. És nevezé Isten a szárazat földnek, és a vizek gyüleményét nevezé tengernek. És látá Isten, hogy jó. (Jób. 38, 4. Zsolt. 32, 7. 88, 12.)

11. És mondá: Teremjen a föld zöldellő és maghozó füvet és gyümölcsöző fát, mely gyümölcsöt hozzon neme szerint, melynek magva önmagában legyen a földön. És úgy lőn.

12. És terme a föld zöldellő és maghozó füvet neme szerint és gyümölcsöző fát, mindeniknek magva lévén faja szerint. És látá Isten, hogy jó.

13. És lőn este és reggel, harmadik nap.

14. Mondá pedig Isten: Legyenek világítók az ég erősségén, és válaszsza el a napot és éjszakát, és legyenek jelül az időkre és napokra és esztendőkre;¹⁰ (Zsolt. 135, 7.)

15. hogy világítsanak az ég erősségén, és világosítsák meg a földet. És úgy lőn.

16. És alkotta Isten két nagy világítót, — a nagyobbik világítót, hogy uralkodjék nappal, és a

kisebbik világítót, hogy uralkodjék éjjel, — és csillagokat.

17. És helyezé azokat az ég erősségébe, hogy világítsanak a földre,

18. és uralkodjanak nappal és éjjel, és válaszsza el a világosságot és sötétséget. És látá Isten, hogy jó.

19. És lőn este és reggel, negyedik nap.

20. Mondá még az Isten: Hozzának elé a vizek¹¹ csúszómászó élő lényeket és szárnyasokat a föld felett, az ég erőssége alatt.

21. És teremte Isten nagy cethalakat és minden élő és mozgó lényt, melyeket a vizek elhozottak fajaik szerint, és minden szárnyas állatot neme szerint. És látá Isten, hogy jó.

22. És megáldá azokat, mondván: Növekedjétek és sokasodjatok, és töltsétek be a tenger vizeit; és a madarak sokasodjanak a földön.

23. És lőn este és reggel, ötödik nap.

24. Mondá még az Isten: Hozzon elé¹² a föld élő lényeket nemiek szerint, barmokat és csúszómászó állatokat és földi vadakat fajaik szerint. És úgy lőn.

25. És alkotta Isten földi vadakat fajaik szerint, és barmokat és a földnek minden csúszómászó állatát neme szerint. És látá Isten, hogy jó.

26. és mondá: Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra,¹³ ki uralkodjék a tenger

¹¹ Lásd 21. v.

¹² Lásd 25. v.

¹³ Az ember lelke — szabad akarat, halhatatlanság és szellemi tehetség által, különösen pedig az igazság és szentség által hasonlít Isten képéhez. Efez. 4, 24. Kol. 3, 10. Éz utóbbi két tulajdon elveszett a bűn által, de Krisztusban ismét visszanyerjük azt, ha az ő parancsait és anyaszentegyházának rendelkezéseit követjük. Csak az igaz és szent ember uralkodik

⁹ a földet környező lég. Isten úgy rendelé, hogy a vízelemek a légkör fölé emelkedjenek.

¹⁰ azaz: szolgáljanak jelül, mértékül az időkre, napokra és évekre.

halain és az égi madarakon és vadakon és az egész földön és minden csúszómászó állaton, mely mozog a földön. (Móz. I. 5, 1. 9, 6. Kor. I. 11, 7. Kol. 3, 10.)

27. És teremté Isten az embert az ő képére; Isten képére teremté őt, férfiúvá és asszonyná teremté őket. (Sirák. 17, 1. Máté 19, 4.)

28. És megáldá őket Isten, és mondá: Növekedjetek és sokasodjatok, és töltsétek be a földet, és hajtsátok azt birodalmatok alá, és uralkodjatok a tenger halain és az égi madarakon és minden állaton, melyek mozognak a földön. (Móz. I. 8, 17. 9, 1.)

29. És mondá Isten: Ime nektek adtam minden maghozó fűvet a földön, és minden fákát, melyeknek nemők szerint magvok vagyon önmagokban, hogy legyenek eledelül nektek (Móz. I. 9, 3.)

30. és a föld minden állatainak és az ég minden madarainak és mindennek, a mi mozog a földön, és miben élő lélek van, hogy legyen eledelőkre. És úgy lőn.

31. És látá Isten mindent, a mit alkotott vala, és igen jók valának. És lőn este és reggel, hatodik nap. (Sirák. 39, 21. Márk 7, 37.)

2. RÉSZ.

A nyugalomnap. A paradicsom. Éva. A házasság szerzése.

1. Elvégeztetének tehát az eget és a föld, és azoknak minden ékessége.¹

2. És befejezé Isten a hetedik napon munkáját, melyet alkotott vala; és megnyugovék a hetedik

igazán a földön és teremtményeken; a bűnös ezeknek rabszolgája. — Mondá Isten: *Alkossunk.* Vesd össze e többes számról az 5-ik jegyz.

¹ A héber szerint: azoknak egész serege vagyis az égen és földön létező teremtmények összesége.

napon minden munkájától, melyet véghez vitt vala.

3. És megáldá a hetedik napot, és megszentelé azt: mert azon szűnt vala meg minden munkájától,² melyet teremtett Isten, hogy elvégezzék.³ (Móz. II. 20, 11. 31, 17. V. 5, 14. Zsid. 4, 4.)

4. Ez az ég és föld eredete, mikor azok teremtettek, az napon, melyen alkotta az Úr Isten az eget és földet,

5. és a mezőnek minden vesszejét, mielőtt kijött a földből, és a tartománynak minden fűvét, mielőtt kicsirázott, mert még nem bocsátott vala az Úr Isten esőt a földre, és nem volt ember, ki mívelje a földet:

6. hanem forrás⁴ jó vala fel a földből, megöntözvén a föld egész színét.

7. Alkotta tehát az Úr Isten embert a föld agyagából, és orcájára lehellé az élet lehelletét,⁵ s így lőn az ember élő lényé. (Kor. I. 15, 45.)

8. Plántálta vala pedig az Úr Isten a gyönyörűség paradicsomát kezdettől,⁶ melybe helyezé az embert, akit alkotott vala.

9. És nevele az Úr Isten a földből mindenféle, tekintetre szép, és ételre kellemes fát; az élet fáját is a paradicsom közepén, s a jó és gonosz tudásának fáját.

² Az Isten megnyugován vagyis megszűnvén teremteni, megszentelé a nyugalomnapot, hogy azt az ember is szent nyugalomban töltsé, miután hat napig munkálkodott.

³ melyet Isten gondolatában teremtett, és igéje által valósított.

⁴ A héber szerint: sűrű köd és gőz, mely eső hiányában a földet termékenyíti vala.

⁵ Isten az ember testét földből alkotá, és életet adott annak az Istenhez hasonló halhatatlan lélek által (Ar. sz. János).

⁶ harmadik nap Mózs. I. 1, 9—13. A héber szerint: Plántálta az Isten napkelet felé egy kertet Éden vidékén.

10. És folyóvíz megyen vala ki a gyönyörűség helyéről⁷ a paradicsom megöntözésére, mely onnan négy főágra oszol.⁸

11. Az egyiknek neve Fizon; ez az, mely körül folyja Hevilátnak minden földét, a hol arany terem, (Sir. 24, 35.)

12. és azon földnek aranya legjobb; ott találtatik bdellium⁹ és ónix-kő.

13. És a második folyóvíz neve Gehon; ez az, mely megkerüli Szerecsenországnak egész földét.¹⁰

14. A harmadik folyóvíznek pedig neve Tigris; ez foly az asszírriusok felé. A negyedik folyóvíz pedig az Eufrates.

15. Vivé tehát az Úr Isten az embert, és helyezé őt a gyönyörűség paradicsomába, hogy művelje¹¹ és őrizze azt.

16. És parancsolá neki, mondván: A paradicsomnak minden fájáról egyél;

17. de a jó és gonosz tudásának fájáról ne egyél; mert amely nap arról eszel, halállal halsz meg.¹²

18. Mondá még az Úr Isten: Nem jó az embernek egyedül len-

⁷ A héber szerint: Éden tartományából.

⁸ A paradicsom négy folyója közül csak a két utóbbi, a Tigris és Eufrates mutatható meg a mostani földterületen. Fizon alatt némelyek Fazist értik, az aranydús Kolchis közelében, Gehon alatt Oxust. Egyébiránt a sz. atyák tanítása szerint, a földi paradicsom helyét az emberek fel nem fődözhetik.

⁹ nemes, jóillatú földmészga.

¹⁰ A héber szerint: Kús-földe; némelyek szerint ez valamely bizonytalan déli tartomány; mások szerint Scythia.

¹¹ még nem orcája veritékével, hanem jókedvből és mulatsággal.

¹² Itt a halandóság által a véteknek egyéb szomorú következményeit is kell értenünk.

nie; teremtsünk neki hozzá hasonló segítő.¹³

19. Földből megalkotván tehát az Úr Isten a föld minden élőállatait és minden égi madarakat, vivé azokat Ádámmal, hogy lássa, minek nevezze azokat; mert minden élő lénynek az a neve, minek Ádám nevezte.¹⁴

20. És nevékön nevezte Ádám minden állatot és minden madarat és minden földi vadat. De Ádámmal nem találtatik hozzá hasonló segítő.¹⁵

21. Bocskája azért az Úr Isten mély álmot Ádámmal,¹⁶ és mikor elaludt vala, vőn egyet az ő oldalcsontjaiból, és húst tőn helyébe.

22. És az Úr Isten az oldalcsontot, melyet Ádámból vett vala, asszonyiá alkotá, és vivé őt Ádámmal.

23. És monda Ádám: Ez mostan csont az én csontaimból, és hús az én húsemből; ez férfiúinak hivatik, mert férfiúból vétetett. (Kor. I. 11, 9.)

24. Annakokáért elhagyja ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és lesznek ketten egy testben.¹⁷ (Máté 19, 5. Márk 10, 7. Efez. 5, 31. Kor. I. 6, 16.)

25. Mind a kettő pedig mézítelen vala, Ádám tudniillik és felesége, és nem szégyenlik vala.¹⁸

¹³ A héber szerint: ki mellette (hozzávaló) legyen.

¹⁴ Kiténik ebből, mily alaptalan azok véleménye, kik azt tartják, hogy kezdetben az ember nem volt képes gondolatait rendes élőszóval kifejezni.

¹⁵ Látá, hogy minden állat neme szerint páros, csak ő nem találta magához hasonló segítő.

¹⁶ Több sz. atyák szerint: elragadtatást, melyben Ádám látá, mi történt vele. Lásd Jel. 1. r. 25-ik jegyz.

¹⁷ valamint szeretet által már lélekben egygyé lettek.

¹⁸ mert az ártatlanság ruhája fődé őket (sz. Ágoston).

3. RÉSZ.

A bűn és annak büntelése.

1. De a kígyó ravaszabb vala a föld minden állatánál, melyeket az Úr Isten alkotott vala. Mely¹ mondá az asszonynak : Miért parancsolta nektek Isten,² hogy ne egyetek a paradicsom minden fájáról ?

2. Felelé neki az asszony : A fák gyümölcséből, melyek a paradicsomban vannak, eszünk ;

3. azon fának gyümölcséből pedig, mely a paradicsom közepén vagyon, megparancsolta nekünk Isten, hogy ne együnk, se ne illeszük azt, netalán meghaljunk.

4. Mondá pedig a kígyó az asszonynak : Semmiképen nem haltok meg halállal. (Kor. II. 11, 3.)

5. Mert tudja az Isten, hogy amelyn napon esztek arról, megnyílnak szemeitek, és lesztek, mint az istenek, jót és gonoszt tudók.

6. Látá tehát az asszony, hogy a fa evésre jó, és szemre szép, és tekintetre gyönyörű ; és vón annak gyümölcséből, és megevé, és ada férjének, ki szintén megevé. (Sirák 25, 33. Tim. I. 2, 14.)

7. És mind a kettőnek megnyílnak szemei ; és mikor észrevék, hogy mezítelenek, fűgefaleveleket aggatának egybe, és magoknak körülkötőket csinálnak.

8. És mikor hallák az Úr Isten szavát, ki a paradicsomban jár vala a szellőn délután, elrejté magát Ádám és felesége az Úr Isten színe előtt a paradicsom fái között.

9. És szólítá az Úr Isten Ádámot, és mondá neki : hol vagy ?

10. Ki mondá : A te szódat hal-

lám a paradicsomban, és megjedék, mivelhogy mezítelen vagyok, és elrejtém magamat.

11. Kinek mondá : És ki jelentette neked, hogy mezítelen vagy, hanem hogy ettél a fáról, melyről parancsoltam vala neked, hogy ne egyél ?

12. És mondá Ádám : Az asszony, kit társúl adtál nekem, adott nekem a fáról, és ettem.

13. És mondá az Úr Isten az asszonynak : Miért cselekedted ezt ? Ki felelé : A kígyó csalt meg engem, és ettem.

14. És mondá az Úr Isten a kígyónak : Mivelhogy ezt cselekedted, átkozott vagy a földnek minden állatai és vadai között ; melled fogsz jární, és földet enni³ életed minden napjain.

15. Ellenkezést vetek közötted és az asszony között, a te ivadékod és az ő ivadéka között ; ő⁴ megrontja fejedet, és te sarka után leselkedel.⁵ (Jel. 12, 1.)

16. Az asszonynak is mondá : Megsokasítom gyötrelmeidet és foganásaidat ; fájdalommal szülsz gyermekeket, és a férjnek hatalma alatt leszesz,⁶ és ő uralkodni fog rajtad. (Kor. I. 14, 34.)

17. Ádámnak pedig mondá : Mivelhogy hallgattál feleséged szavára, és ettél a fáról, melyről megparancsoltam vala neked, hogy ne egyél : átkozott a föld a te munkád-

³ a kígyó által jelképezett sátánnak aljas, undok eledele mindazon bűn és tisztátalanság, melyekre az embereket különféle ármányai által csábítja.

⁴ Ő, az Üdvözítő anyja ; vagy : ő, az asszony magzata, vagy pedig a héber szerint : maga az Üdvözítő (Theod. Ágoston stb.).

⁵ Ő a sátánnak és pártjának hatalmát egykor egészen megtöri, míg ez neki csak némi károkat tehet.

⁶ A héber szerint : férjed után leszkívánságod.

¹ miután a sátán által eszközül használtatott az asszony elcsábítására. Bölcs. 2, 24. Ján. 8, 44. Jel. 12, 9.

² A héber szerint : Az Isten mondá-e valóban ?

ban ;⁷ fáradsággal eszel abból életed minden napjain.

18. Töviseket és bojtortványokat terem neked, és a föld veteményeit eszed.

19. Orcád veritékével eszed a kenyeret, míglen visszatérsz a földbe, melyből vétettél ; mert por vagy, és porrá leszel. (Móz. I. 18, 27. Zsolt. 102, 14. Sirák. 12, 7.)

20. És hívá Ádám az ő felesége nevét Hévának, azért, hogy anyja minden élőknek.

21. Készíte pedig az Úr Isten Ádámnak és feleségének bőrköntösöket, és felöltözteté őket,⁸

22. és mondá : Ime Ádám olyan lett, mint egyik közölünk, jót és gonoszt tudó ;⁹ most tehát netalán kinyujtsa kezét, és az élet fájáról is vegyen, és egyék, és örökké éljen . . .¹⁰

23. És kiküldé őt az Úr Isten a gyönyörűség paradicsomából,¹¹ hogy művelje a földet, melyből vétetett vala.

24. És kiüzé Ádámot ; és helyeze a gyönyörűség paradicsoma elé kerubokat¹² tüzes kétélű kardal, az élet fája útjának őrzésére.

⁷ A héber szerint : temiattad. Ezentúl csak fáradsalmas munka által fog gyümölcsöt teremni.

⁸ Isten, ki előtt semmi sem kicsiny, mert semmi sem nagy, az ő végtelen szeretetében.

⁹ Isten ez által megszegyeníté az ember kevelységét, ki Istenhez hasonló akart lenni (sz. Ágoston, Theod.).

¹⁰ ily inséges állapotban.

¹¹ Csak igazság és szentség által nyerhetjük azt lelkiképen ismét vissza. Őrizkedjünk a sátán kigyói ravaszságától, ki a test és szemek kívánsága és a nagyra-vágyó kevelység által mindenkor törbe igyekszik ejteni : akkor lesz részünk igaz hit és bünbánat által az élet fájában, Krisztusban. Jel. 2, 7.

¹² azaz : erősöket és hatalmasokat (angyalokat) (Ar. sz. Ján. Ágost.). — A kerubok, egyebeken kívül, jelképei voltak a

4. RÉSZ.

Kain és Ábel. Kainnak testvérgyilkossága és maradékai. Szel. Énosz.

1. Ádám pedig megismeré feleségét Hévat, ki fogana, és szülé Kaint, mondván : Embert nyertem Isten által.

2. És ismét szülé annak öcsését, Ábelt. Ábel pedig juhásztor vala, és Kain földműves.

3. Lőn pedig sok nap múlva, hogy Kain a föld gyümölcszeiből ajándékot vive az Úrnak.

4. Ábel is vive az ő nyájának első fajzásaiból és azok kövérségéből. És tekinté az Úr Ábelre és az ő ajándékaira ;¹ (Zsid. 11, 4.)

5. Kainra pedig és az ő ajándékaira nem tekinté. És Kain felette megharaguvék, és beesék az ő orczája.

6. És mondá az Úr neki : Miért haragudtál meg ? és orczád miért esett be ?

7. Nemde, ha jól cselekszel, jutalmát veszed ? ha pedig gonoszúl, mindjárt ajtódban lesz a bűn ?² de alattad lesz annak kívánsága, és te uralkodjál rajta.³

8. És mondá Kain öcsének, Ábelnek : Menjünk ki. És mikor a szántóföldön valának, megtámadá Kain öcsését, Ábelt, és megöle őt. (Bölcs. 10, 3. Máté 23, 35. Ján. I. 3, 12. Júdás 11.)

törvénynek is. Mózs. II. 25, 18—22. Csak ha legyőzzük az önmegtágadás fájalmát, mely a törvény hű követésével jár, akkor juthatunk lelkiképen ismét a paradicsomba, az élet fájához.

¹ Isten égi tűz által emészté meg Ábel áldozatát, de nem Kainét (sz. Jerom.).

² a bűnnek büntetése.

³ a bűnös kívánságokat győzd le. A héber szerint : Nemde, ha jól cselekszel, akkor fölfelé tekintesz ? és ha nem jól cselekszel, ajtó előtt fekszik a bűn, és kívánsága van hozzád, de te uralkodjál rajta.

9. És mondá az Úr Kainnak : Hol van öcséd, Ábel ? Ki felelé : Nem tudom. Vajjon őrzője vagyok-e én öcsémnek ?

10. És mondá neki : Mit cselekedtél : öcséd vérének szava felkiált hozzám a földről.

11. Most azért átkozott leszesz a földön, mely megnyitotta száját, és bevette öcséd vérét a te kezedből.

12. Mikor azt míveled, nem adja meg neked gyümölcseit, bujdosó és szőkevény leszesz a földön.

13. És mondá Kain az Úrnak : Nagyobb az én gonozságom, hogysem bocsánatot érdemeljek.

14. Ime kivetsz ma engem a föld színéről, és színed elől elrejtetem, s bujdosó és szőkevény leszek a földön, azért a ki rám találand, megöl engemet.

15. És mondá neki az Úr : Korántsem lesz úgy ; sőt a ki megöli Kaint, hétszer büntetik meg. És jelet tőn az Úr Kainra, hogy senki őt meg ne ölje, a ki rá talál.

16. És elmenvén Kain az Úr színe elől, mint bujdosó lakék a földön,⁴ Éden napkeleti részében.

17. Kain pedig megismeré feleségét, ki fogana, és szülé Hénot ; és várost építe, s azt fia nevé-ről Hénoknak nevezé.

18. Továbbá, Hénok nemzé Iradot, és Irad nemzé Mavielt, és Maviel nemzé Matuzaelt, és Matuzael nemzé Lámeket.

19. Ki két feleséget vőn, egyiknek neve Áda, és másíknak neve Szella.

20. És Áda szülé Jábelt, ki atyjok⁵ volt a sátorokban lakóknak és pásztoroknak.

⁴ A héber szerint : lakék Nód (a számkivetés) földén. Így nevezeték utóbb azon tájék, hova Kain futott vala.

⁵ alapítója, kezdője volt a vándor pásztor-életnek.

21. S az ő testvérének neve Jubal, ez atyjok volt a czitarán és hárán játszóknak.

22. Szella is szülé Tubalkaint, ki pőrölylyel verő kovács volt minden réz- és vasművekben. Tubalkainnak pedig húga, Noéma.

23. És mondá Lámek az ő feleségeinek, Ádának és Szellának : Halljátok szómat, Lámek feleségei, figyelmezzetek beszédemre : mivel férfiat öltem sebesítettésemmel, fiatal embert kékítettésemmel.⁶

24. Hétszeres bosszúállás adatik Kainért, Lámekért pedig hetvenhétszeres.⁷ (Máté 18, 22.)

25. Ádám is megismeré még feleségét, és fiat szüle, és hívá annak nevét Szetnek, mondván : Más magzatot adott⁸ nekem Isten Ábelért, kit megölt vala Kain.

26. De Szetnek is fia születék, kit Énosznak nevezé ; ez kezdé segítségül-híni az Úr nevét.⁹

5. RÉSZ.

Nemzedék-sor Ádamtól Noéig.

1. Ez Ádám nemzetségének könyve. Az nap, melyen teremté Isten az embert, Isten hasonlóságára alkotá őt. (Bölcs. 2, 23. Sirák. 17, 1. Móz. I. 1, 27. 9, 6.)

2. Férfivá és asszonynyá teremté őket ; és megáldá őket, és

⁶ azaz : megöltem, s a közben sebet és kékségeket kaptam.

⁷ Ha Kain gyilkosa annyira megbüntettetik, mennyivel inkább fog Lámeké, ki nem volt testvér-gyilkos, mint Kain !

⁸ Szet annyit jelent, mint rendelt vagy adott.

⁹ Az elfajúlt Kain maradékai csak a földi javak után törekedtek, s mindinkább eltávoloztak az Istentől ; a jámbor Szet utódai pedig lelkek üdvéről gondoskodván, Istennék híven szolgálták. Ime már ekkor is összegyülekeztek közistenitiszteletre.

hívá nevöket Ádámnak, az nap, melyen teremtetének.

3. Éle pedig Ádám százharmincz esztendeig; és fiat nemze maga képeré és hasonlatosságára,¹ és hívá annak nevét Szetnek.

4. És Ádám napjai, miután nemzette volt Szetet, még nyolczszáz esztendőök valának; és nemze fiaikat és leányokat. (Kron. I. 1, 1.)

5. És lőn az egész idő, melyben Ádám élt, kilenczszáz harmincz esztendő, és meghala.

6. Szet százöt esztendőös vala és nemzé Énoszt.

7. És éle Szet, miután nemzette volt Énoszt, nyolczszáz hét esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

8. És lőnek Szet minden napjai kilenczszáz tizenkét esztendőök, és meghala.

9. Énosz kilenczven esztendőös vala és nemzé Kainánt.

10. Kinek születése után, éle nyolczszáz tizenöt esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

11. És lőnek Énosz minden napjai kilenczszáz öt esztendőök, és meghala.

12. Kainán is hetven esztendőös vala, és nemzé Maláleelt.

13. És éle Kainán, miután nemzette volt Maláleelt, nyolczszáz negyven esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

14. És lőnek Kainán minden napjai kilenczszáz tíz esztendőök, és meghala.

15. Maláleel hatvanöt esztendőös vala, és nemzé Járedet.

16. És éle Maláleel, miután nemzette volt Járedet, nyolczszáz harmincz esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

17. És lőnek Maláleel minden napjai nyolczszáz kilenczvenöt esztendőök, és meghala.

18. Járed száz hatvankét esztendőös vala, és nemzé Hénokot.

19. És éle Járed, miután nemzette volt Hénokot, nyolczszáz esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

20. És lőnek Járed minden napjai kilenczszáz hatvankét esztendőök, és meghala.

21. Továbbá Hénok hatvanöt esztendőös vala, és nemzé Matuzalát.

22. És Hénok az Istennel jára, és éle, miután nemzette volt Matuzalát, háromszáz esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

23. És lőnek Hénok minden napjai háromszáz hatvanöt esztendőök.

24. És az Istennel jára, és többé nem láttaték, mert az Isten őt elvevé.² (Zsid. 11, 5.)

25. Matuzala száz nyolczvanhét esztendőös vala, és nemzé Lámecket.

26. És éle Matuzala, miután nemzette volt Lámecket, hétszáz nyolczvankét esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

27. És lőnek Matuzala minden napjai kilenczszáz hatvankilencz esztendőök, és meghala.

28. Lámeck száz nyolczvankét esztendőös vala, és fiat nemze.

29. És hívá annak nevét Noénak,³ mondván: Ez vigasztal meg minket kezeink munkáiban és fáradságaiban a földön, melyet az Úr megátkozott.

30. És éle Lámeck, miután nemzette volt Noét, ötszáz kilenczvenöt esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.⁴

² őt más helyre tévén át, melynek meghatározásában az írásmagyarázók különféleképen vélekednek. L. Sirák. 44, 16.

³ Noé nyugalmat jelent.

⁴ Ezen egész névsorban csak azon fiúk említetnek, kik a Krisztus nemzetségtábláján elősoroltatnak. Luk. 3, 23—38. Ime a sz. írásban minden Krisztusra vonatkozik.

¹ mely a bünbeesett Ádámnak képmása volt.

31. És lőnek Lámek minden napjai hétszáz hetvenhét esztendő,⁵ és meghala. Noé pedig, mikor ötszáz esztendős vala, nemzé Sze-met, Kámot és Jáfetet.

6. RÉSZ.

Az emberek szaporodása és megromlása. Vízözön által eltöröltetésök megjelentelik. A bárkaépítés.

1. És mikor az emberek sokasodni kezdettek a földön, és leányokat nemzettek,

2. látván az Isten fiai¹ az emberek leányait,² hogy szépek, feleségeket vőnek magoknak mindazok közül, kiket választottanak vala.

3. És mondá az Isten: Nem marad meg az én lelkem az emberben mindörökké,³ mivel ő test;⁴ és lesznek az ő napjai százhusz esztendők.⁵

4. Óriások valának pedig a földön ama napokban. Mert miután az Isten fiai bementek az emberek leányaihoz, s azok szültek vala, ezek lőnek ama hatalmas és kez-

⁵ A vízözön előtt sokáig éltek az emberek, mivel az egész természet és különösen az embereké nem volt annyira elgyengülve, mint ezt a vízözön utáni korszakban találjuk. Egyébiránt az emberek hosszú élete igen alkalmas volt arra, hogy a szent tanítmányok és történetek szóbeli hagyomány által tisztán és hamisítatlanul megőriztessenek mindaddig, míg az írás-jelek föl nem találtattak; mert az atyák késő unokáikat is látván, fölügyelhettek arra, nehogy ezek az igaz őshagyományokat meghamisítsák.

¹ a jámbor Szet maradékai (Ar. sz. Ján., Cyrill., Theod.)

² Kainnak romlott utódjai (sz. Ágoston).

³ már sokáig nem marad.

⁴ testiségben elmerült, testi érzésű (Ar. sz. Ján., Ambr.).

⁵ még százhusz évet nyer a bűnös emberi nem, hogy megtérhessen, mielőtt a büntetés bekövetkezik (sz. Ágost., Jerom.).

dettől nevezetes férfiak. (Baruk. 3, 26. Bölcs. 14, 6. Sirák. 16, 8.)

5. Látván pedig Isten, hogy nagy az emberek gonoszága a földön, és a szívnek minden gondolata gonoszra figyel minden időben, (Móz. 1. 8, 21. Máté 15, 19.)

6. megbáná, hogy embert teremtett a földön, és benső szívbeli fájdalommal illetetvén...⁶

7. Eltörölöm, úgymond, az embert, kit teremtettem, a föld színéről, az embertől az állatokig, a férgektől az égi madarakig; mert bánom,⁷ hogy alkottam őket.

8. De Noé kegyelmet talála az Úr előtt.

9. Ez Noé nemzetsége: Noé igaz és tökéletes férfiú vala nemzetsége között, Istennel jára. (Sirák. 44, 17.)

10. És nemze három fiat: Sze-met, Kámot és Jáfetet.

11. Megromlott vala pedig a föld Isten előtt és megtelék gonosszággal.

12. És mikor látta Isten, hogy a föld megromlott (mert minden test megvesztegette vala útját a földön),

13. mondá Noénak: Elérkezett vége minden testnek előttem; betelt a föld gonosszággal színök előtt, és én elvesztem őket a földdel együtt. (Péter I. 3, 20. II. 2, 5.)

14. Készíts magadnak bárkát simított⁸ fákból, rekesztekeket csinálj a bárkában, és kend be enyvel belül és kívül.

15. És ekképen készítsd el azt: Háromszáz könyöknyi legyen a bárkának hossza, ötven könyöknyi

⁶ Isten emberileg szól az emberekhez.

⁷ Az Isten ránk, emberekre nézve, látszólag változtatja ugyan bánásmódját, a mint érdemlük, de önmagát soha sem, és minden változás az ő megmásíthatlan gondviselésén alapszik (sz. Ágoston).

⁸ A héber szerint: fenyő- vagy cedrusfából, vagy általában enyves, szurkos fából.

szélessége, és harmincz könyöknyi annak magassága.

16. Ablakot csinálj a bárkán,⁹ és ennek legfelsőbb részét egy könyöknyin végezzed; a bárka ajtaját pedig oldalul helyezd; alsó, közép és harmad emeletet csinálj abban.

17. Mert íme én vízözönt hozok a földre, hogy megöljek minden testet, melyben életnek lélekzete van az ég alatt. Minden, mi a földön vagyok, megemésztetik.

18. De veled szövetséget kötök;¹⁰ és bemégy a bárkába, te és fiaid, feleséged és fiaid feleségei veled.¹¹

19. És minden testbeli valamennyi állatból kettőt-kettőt végy be a bárkába, hogy éljenek veled, hímet és nőtényt;

20. a madarak közül fajaik szerint, és a barmok közül fajaik szerint, és a földnek minden csúszómászó állataiból fajaik szerint; mindenikből ketten menjenek be veled, hogy élhessenek.

21. Végy azért minden eledelből, melyek megehetőek, és hordd be magadhoz, hogy mind neked, mind azoknak legyenek táplálékul.

22. Megcselekvé tehát Noé mind, a miket Isten neki parancsolt vala.

7. RÉSZ.

A vízözön.

1. És mondá neki az Úr: Menj be te és egész háznépéd a bárkába; mert téged láttalak igaznak előttem e nemzedékben. (Zsid. 11, 7. Pét. II. 2, 5.)

⁹ annak felső részén.

¹⁰ téged meg akarlak menteni tieddel együtt.

¹¹ Vegyünk példát Noé jámborságáról; és ha Istennek élvén, Jézusnál, az ő anyaszentegyházában, mely az üdvösség bárkája, keresünk menedéket; akkor mint Noé, mi is elkerüljük az Isten büntető igazságát.

2. Minden tiszta állatokból¹ vígy be hetet-hetet, hímet és nőtényt; a tisztátalan állatokból pedig kettőt-kettőt, hímet és nőtényt.

3. Az égi madarakból is hetet-hetet, hímet és nőtényt, hogy fajuk megtartassék az egész föld színén.

4. Mert íme még hét nap, s azután esőt árasztok a földre negyven nap és negyven éjjel, s eltörlök a föld színéről minden állatot, melyeket teremtettem.

5. Mind megcselekvé azért Noé, miket az Úr neki parancsolt vala.

6. És hatszáz esztendő s vala, mikor a vízözön elárada a földön.

7. És beméne Noé és vele fiaj, az ő felesége és fiainak feleségei a bárkába a vízözön miatt. (Máté 24, 37. Luk. 17, 26. Pét. I. 3, 20.)

8. A tiszta és tisztátalan állatok közül is, és a madarak közül, és mindabból, mi mozog a földön,

9. ketten-ketten menének Noéhoz a bárkába, hím és nőtény, mint az Úr Noénak megparancsolta vala.

10. És midőn elmúlt a hét nap, a vízözön elárada a földön.

11. Noé életének hatszázadik esztendejében, a második hónapban,² a hónap tizenhetedik napján megszakadának a nagy mélység minden forrásai, és az ég csatornái megnyílnak.³

12. És lőn eső a földre negyven nap és negyven éjjel.

¹ A tiszta állatok azok valának, melyeket áldozatra használni megengedettet. Lásd Móz. I. 8, 20.

² vagyis: novemberben; mivel akkor a gazdászati év szerint számítottak a hónapok; ez pedig októberben kezdődött a vetéssel.

³ A föld mélységében levő vizek egyesültek a tengerekkel s az ég záporával, hogy a földet elárasztásák.

13. Az nap kezdetén beméne Noé és fiai, Szem és Kám és Jáfet; az ő felesége és fiainak három felesége velök a bárkába;

14. Ők és minden állat neme szerint, és minden barmok fajaik szerint, és minden, mi mozog a földön, faja szerint, és minden repülő állat faja szerint, és minden madarak, és minden szárnyas állatok

15. bemenének Noéhoz a bárkába, ketten-ketten minden testből, melyben életnek lélekzete vala.

16. És a melyek bementenek, hím és nőstény ment be minden testből, a mint parancsolta vala neki az Isten, és kívülről bezárá őt az Úr.

17. És lőn vízőzön negyven napig a földön; és megsokasodának a vizek, és a bárkát magasán emelék fel a földtől.

18. Mert rohanva megáradának, és mindeneket betöltének a föld színén; a bárka pedig a vizek fölött lebeg vala.

19. És a vizek igen elhatalmazának a földön, s az egész ég alatt minden magas hegyeket elborítának.

20. Tizenöt könyöknyivel vala a víz magasabb, mint a hegyek, melyeket elborított vala.

21. És megemészteték minden test, mely a földön mozog vala, madarak, barmok, vadak, minden csúszómászó állatok, melyek a földön mászkálnak, minden emberek, (Bölcs. 10, 4. Sirák 39, 28. Pét. I. 3, 20.)

22. és mindenek, mikben életnek lélekzete vala a földön, meghalának.

23. És eltörle minden állatot, mely a földön vala, embertől barmig; mind az égi madarak eltöröltének a földről; egyedül Noé

marada meg, és a kik vele a bárkában valának.

24. És a vizek százötven napig boríták a földet.

8. RÉSZ.

A vízőzön lepad. Noé kijő a bárkából, és áldozatot mutat be az Istennek.

1. Megemlékezvén pedig az Isten Noéről és minden állatokról és minden barmokról, melyek vele a bárkában valának, szelet támaszta a földön, és a vizek megapadának.

2. És bezáródának a mélység forrásai s az ég szakadásai, és az égből hulló eső feltartóztatának.

3. És a vizek visszatérének a földről, ide s tova elfolyván; és százötven nap múlva apadni kezdének.

4. És hetedik hónapban, a hónap huszonhetedik napján¹ megállapodék a bárka Örményország hegyein.²

5. A vizek pedig elfolyának és apadának a tizedik hónapig; mert tizedik hónapban, a hónap első napján kitűnének a hegyek ormai.

6. És midőn negyven nap elmúlt, megnyitván Noé a bárka ablakát, melyet készített vala, kibocsáta egy hollót;

7. mely kirepülvén, nem tére vissza, míg a víz fel nem szárada a földön.

8. Kibocsáta utána egy galambot is, hogy meglássa, ha megszüntek-e már a vizek a föld színén.

9. Mely nem találván, ahol lába megnyugodjék, visszatére hozzá a bárkába, mert vizek valának még az egész földön; és kinyujtá kezét, és megfogván azt, bevév a bárkába.

¹ A héber szerint: tizenhetedik napján.

² A héber szerint: Ararát hegységén.

10. Várván pedig még más hét napot, ismét galambot bocsáta ki a bárkából.

11. Mely visszajöve hozzá estére, zöld levelű olajfa-ágat hozván szájában. Ekkor megérté Noé, hogy a vizek megszűntek a földön.

12. Mindazáltal vára még más hét napot, és galambot bocsáta ki, mely többé nem tere vissza hozzája.

13. E szerint hatszáz egyedik esztendejében,³ az első hónap első napján⁴ elapadának⁵ a vizek a földön; és megnyitván Noé a bárka födelét, kitekinte, és látá, hogy a föld színe megszikkadt.⁶

14. Második hónapban, a hónap huszonhetedik napjáig a föld egészen megszárada.

15. Szóla pedig az Isten Noénak, mondván:

16. Menj ki a bárkából] és feleséged, fiaid és fiaid feleségei veled.

17. Minden állatokat, melyek nálád vannak minden testből, mind a szárnyasokból, mind a barmokból és mind a csúszómászók-ból, melyek mászkálnak a földön, vidd ki magaddal, és járjatok a földön; növekedjete és sokasodjatok azon. (Móz. I. 1, 28. 9, 1.)

18. Kiszállta tehát Noé és fiai, az ő felesége és fiainak feleségei vele;

19. úgyszinte minden állatok, barmok és csúszómászók, melyek mászkálnak a földön, fajaik szerint kimenének a bárkából.

20. Noé pedig oltárt építe az Úrnak; és vévén minden tiszta barmokból és madarakból, égő áldozatokat tőn az oltáron.

³ t. i. Noé életének.

⁴ a mi októberünk kezdetén. Lásd Móz. II. 12, 2. mert a választott nép Egyiptomból történt kijövele előtt az esztendőszámítást őszzsel kezdette vala.

⁵ A héber szerint: főlsszáradának.

⁶ ámbár még iszapos vala.

21. És az Úr megérezé⁷ a gyönyörűség illatát, és mondá:⁸ Soha többé nem átkozom meg a földet az emberek miatt; mert az emberi szív érzései és gondolatai hajlandók ugyan a gonoszra ifjúságtól; azonban többé nem verék meg minden élő teremtményt, a mint cselekedtem.⁹ (Móz. I. 6, 5. Máté 15, 19.)

22. A föld minden napjaiban a vetés és aratás, hideg és meleg, nyár és tél, éj és nap meg nem szűnnek.¹⁰

9. RÉSZ.

Isten szövetséget köt az új emberi nemzedékkel. Kám és Kánaán atyjoktól megátkoztanak. Szem és Jáfet megáldatnak.

1. És megáldá Isten Noét és fiait, és mondá nekik: Növekedjete és sokasodjatok, és töltsétek be a földet. (Móz. I. 1, 22. 8, 17.)

2. És töletek félelem és rettegés legyen a föld minden állataim és minden égi madarakon, mindazokkal együtt, mik a földön mozognak; a tenger minden halai kezelekbe adattak.

3. És minden, ami mozog és él, legyen nektek eledelül; mint a zöld veteményeket, úgy adom nektek mindezeket. (Móz. I. 1, 29.)

4. Kivévén azt, hogy a húst vérével ne egyétek;¹ (Ap. cs. 15, 29.)

⁷ kedvesen fogadá az áldozatot.

⁸ A héber szerint: önmagában.

⁹ Ily ígéretet tőn Isten Noénak kedvesen fogadott áldozatánál, melynek azért vala oly áldásos sikere, mert az az ő szövetség egyéb áldozataival együtt előképe volt Krisztus Jézus keresztségének, mint ezt a sz. atyák tanítják. L. Móz III. 1. r. 1-ső jegyz.

¹⁰ és többé nem jönnek oly rendetlen-ségbe, mint a vízözön idejében.

¹ nektek jelül, hogy én vagyok minden

5. mert lelketek vérét követelni fogom minden oktalan állatok kezéből² és az ember kezéből; a férfiúnak és atyjafiának kezéből követelem az ember lelkét. (Móz. II. 21, 28.)

6. Aki embervért ont, ontassék annak vére; mert az ember Isten képére alkottatott. (Máté 26, 52 Jel. 13, 10.)

7. Ti pedig növekedjete és sokasodjatok, és járjatok a földön, és töltsétek be azt. (Móz. I. 1, 28. 8, 17.)

8. Ezeket is mondá az Isten Noénak és vele fiainak:

9. Ime én szövetséget kötök veletek és utánaatok ivadéktokkal,

10. és minden élő lényvel, mely veletek vagyon, mind a madarakból, mind a marhákból, és a föld minden barmaiból, melyek kijöttek a bárkából, — a földnek minden állataira nézve.

11. Szövetséget kötök veletek, és soha többé nem öletik meg minden test vízőzönnel; nem is lesz többé vízőzön, mely a földet elveszítse.³ (Izai. 54, 9.)

12. És mondá az Isten: Ez jele a szövetségnek, melyet teszek közöttem és közöttetek és minden élő lény között, mely veletek vagyon, örök nemzedékekre.⁴

13. Szivárványomat a felhőkbe helyezem, és ez lesz jele a szövetségnek közöttem és a föld között.⁵

14. És mikor beborítom felhőkkel az eget, feltűnik szivárványom a felhőkben; (Sirák. 43, 12.)

15. és megemlékezem szövetségemről tiveletek és minden élő lélekkel, mely a testet élleti, és nem lesz többé vízőzön minden test eltörlésére.

16. És szivárvány lesz a felhőkben, és meglátom azt, és megemlékezem az örök szövetségről, mely köttetett az Isten között és a földön levő valamennyi testnek minden élő lelke között.

17. És mondá az Isten Noénak: Ez lesz jele a szövetségnek, melyet megállapítottam közöttem és minden test között a földön.

18. Noé fiai pedig, kik a bárkából kijöttek, Szem, Kám és Jáfet valának; Kámpedigatyja Kanaának.

19. Ezek Noé három fiai, és ezek től terjedett el az összes emberi nem az egész földön.

20. És Noé földművelő ember lévén, kezdé a földet munkálni, és szőlőt ültete.

21. És bort iván, megrészegedék, és megmezítenülve feküvék sátorában.⁶

22. A mit meglátván Kanaán atyja, Kám, hogy tudniillik atyja szemérme mezíten, megjelenté azt kívül két testvérenek.

23. De Szem és Jáfet palástot vetének vállaikra, és háttal fordulva menvén, befödék atyjok szemérmét, és orcájok el vala fordítva, és nem láták atyjok férfiúságát.

24. Fölebredvén pedig Noé a borosságból, midőn megtudta, mit cselekedett volt vele kisebbik fia,

25. mondá: Átkozott Kanaán,⁷

élet Ura, és azért óvakodjatok az állatok kínzásától és az embervér ontásától. (Ar. sz. Ján., Tamás).

² ha titeket valamely állat megöl. L. Móz. II. 21, 28.

³ t. i. az egész földet, mert egyes helyek és vidékek nem maradnak menten az árviztől.

⁴ azaz: minden nemzedékekre.

⁵ Isten ezen ígérete bizonyoságaúl és emlékeül az esőzésekör feltűnni szokott szivárványt rendelé.

⁶ Noé a bornak részegítő erejét még valószínűleg nem ismeré.

⁷ Kámnak fia. Legérzékenyebb büntetése a szülőknek, ha gyermekeikben büntettetnek.

az ő atyjafiai szolgálainak szolgálja lesz.

26. És mondá: Áldott Szem Ura Istene, az ő szolgálja legyen Kanaán.

27. Terjessze ki az Isten Jáfetet s ez lakjék Szem sátoráiban, és Kanaán az ő szolgálja legyen.⁸

28. Éle pedig Noé a vízözön után háromszáz ötven esztendeig.

29. És betöltte összes napjaiban kilencszázötven esztendőt, és meghala.

10. RÉSZ.

Noé utódainak nemzetségtáblája.

1. Ezek Noé fiainak, Szem-, Kám-és Jáfetnek nemzetségei, kiknek a vízözön után fiak születének. (Krn. I. 1.)

2. Jáfet fiai: Gomer és Magog, Madai és Jáván, Tubál és Mószok és Tírás.

3. Gomer fiai pedig: Ascenes és Rifát és Togorma.

4. Jáván fiai pedig: Eliza és Tarzis, Cetim és Dodanim.

5. Ezek¹ oszlának föl a nemzettek szigeteire tartományaikban,

⁸ Noé áldása és átka beteljesedett; mivel Szentől származott a választott nép, mely minden népek között egyedül ismerte Urának az igaz Istent, és tisztelte méltóképen. Jáfet nagyszámú utódokkal áldatott meg, és később csakugyan Szem sátoráiban lakott, a mennyiben utódainak először lett az üdv hirdetve, mely a zsidóktól származott. Kám maradékai pedig az előbbieknél szolgáló lónak, mert az izraeliták őket legyőzvé, kivérték Kanaán földéről. — Általán Ázsiában Szemnek, Afrikában Kámnak, Európában Jáfetnek utódai terjedtek el; a föld többi lakói ezekből egyik vagy másik törzshöz tartoznak. — Egyébiránt, hogy csak az menekedett meg, ki a bárkában volt, ez a sz. atyák tanítása szerint, előképül szolgált arra, hogy az igaz anyaszentegyházon kívül nincs üdvözülés. Lásd. Pét. I. 3, 21.

¹ és az ő utódai.

kiki az ő nyelve és családai szerint nemzetségeikben.

6. Kám fiai pedig: Kusz és Meszraim, Fut és Kanaán.

7. Kusz fiai: Szába és Hevila, Szabata és Regma és Szabatáka. Regma fiai: Szába és Dadán.

8. Kusz pedig nemzé Nemrodot, ő kezdte hatalmas lenni a földön.

9. És erős vadász vala az Úr előtt.² Azért lón közmondássá: Mint Nemrod, erős vadász az Úr előtt.

10. Az ő országának kezdete pedig Babylon vala és Arak és Akad és Kalanne, Szennár földén.

11. Azon földről jöve ki Asszur³ és építé Ninivét és a város utczáit⁴ és Kálét.

12. Rezent is Ninive és Kále között; ez nagy város.

13. Meszraim pedig nemzé Ludimot és Anamimot és Laabimot, Neftuimot,

14. és Fetruszimot és Kaszlui-mot; kiktől származának a filiszteusok és kaftorimok.

15. Kanaán pedig nemzé Szidont, első szülöttjét, Heteust,

16. és Jebuzeust és Amorreust, Gergezeut,

17. Heveust és Araceust, Szineust,

18. és Aradiust, Szamareust és Amateust; és ezek után terjedének el a kananeusok népei.

19. És Kanaán határai lónak Szidonból jöven, Gerarába, Gázáig, míg beérkezel Sodomába és Gomorába, Adamába és Szeboimba, Leszáig.

20. Ezek Kám fiai, az ő rokonságaik és nyelveik, nemzetségeik és földeik és népeik szerint.

² sokakat hódított tartalma alá.

³ Mások szerint: Ezen földről méne ki (Nemrod) Assziriába.

⁴ A héber tulajdonnév: Rehobot-Ir, mely a Vulgata szerint város utcáinak fordítottatott.

21. Szemtől is, Héber minden fiainak atyjától, Jáfet bátyjától születének.

22. Szem fiai: Élám és Asszur, Arfaxád és Lud és Áram. (Krón. I. 1., 17.)

23. Áram fiai: Usz és Hul, Geter és Mesz.

24. Arfaxád pedig nemzé Szalét, kitől származék Héber.

25. És Hébernek két fia születék; egyiknek neve Fáleg, azért, hogy az ő napjaiban osztatott fel a föld; és testvérének neve Jektán.

26. Ez a Jektán nemzé Elmodádót és Száfefet és Aszarmótót, Járét,

27. és Aduramot és Uzalt és Deklát,

28. és Ebalt és Abimaelt, Szabát,

29. és Ofirt és Hevilát és Jóbábot; ezek mind Jektán fiai.

30. És Ión azok lakása Messzától menvén Széfarig, a napkeleti hegyig.

31. Ezek Szem fiai rokonságaik és nyelveik, tartományaik és nemzetségeik szerint.

32. Ezek Noé családai, népeik és nemzetségeik szerint. Ezekből oszlának el a nemzetek a földön a vízözön után.

11. RÉSZ.

A bábéli torony. A nyelvzavar. Szem utódai.

1. A földön pedig csak egy nyelv és egyféle beszéd vala. (Bölcs. 10., 5.)

2. És midőn napkeletről elmentek,¹ Szennár földén térséget találnak, és ott lakának.

3. És mondá egyik a másiknak: Jertek, csináljunk téglákat és egészsük ki azokat tűzzel. És a téglák

kövek gyanánt valának, a gyantár mész gyanánt.

4. És mondák: Jertek, építsünk magunknak várost és tornyot, melynek teteje az eget érje; és tegyük híressé nevünket, mielőtt eloszoljunk minden tartományokra.²

5. Leszálla pedig az Úr, hogy lássa³ a várost és tornyot, melyet építenek vala Ádám fiai,

6. és mondá: Ime egy a nép, és egy nyelvök van mindnyájoknak; és elkezdték azt csinálni, meg sem szűnnek gondolataiktól, miglen azokat cselekedettel nem teljesítik.

7. Jertek tehát, szálljunk alá, és ott zavarjuk össze nyelvöket, hogy egyik a másik szavát ne értse.

8. És ekképen széleszté el őket az Úr azon helyről minden tartományokra, és megszűnének építeni a várost.

9. És azért hivaték annak neve Bábelnek,⁴ mert ott zavarodott össze az egész föld nyelve, és onnan szélesztette el őket az Úr minden tartományokra.⁵

10. Ezek Szem nemzetségei: Szem száz esztendőös vala, mikor nemzé Arfaxádót, két esztendővel a vízözön után. (Krón. I. 1., 17.)

11. És éle Szem, miután nemzette volt Arfaxádót, ötszáz esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

² A héber szerint: hogy el ne szóródjunk az egész földön, (hanem messziről látván a tornyot, ismét könnyen összejöhessünk).

³ Istennek nem szükség valamely helyre mennie, mert ő mindenütt jelen vagyon; de midőn valahol rendkívüli dolgot tesz, mondani szoktuk, hogy megjelent. Úgy Istennek nem szükség valamit megnéznie, mert ő mindent lát; de a hol gondviselése különösen működik, mondani szoktuk, hogy oda tekintett (sz. Ágoston).

⁴ ami »zavart» jelent.

⁵ Igy bünteti Isten a kevélységet nyelv-, értelem- és hit-zavar által. Bárcsak egy hitben, egy nyelven szólhatnánk!

¹ Örményország keleti részéről, déli Babylonba.

12. Arfaxád pedig harmincöt esztendőös vala, és nemzé Szalét.

13. És éle Arfaxád, miután nemzette volt Szalét, háromszáz három esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

14. És Szále harmincz esztendőös vala, és nemzé Hébert.

15. És éle Szále, miután nemzette volt Hébert, négyszáz három esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

16. Héber pedig harmincznegy esztendőös vala, és nemzé Fáleget.

17. És éle Héber, miután nemzette volt Fáleget, négyszáz harmincz esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

18. És Fáleg harmincz esztendőös vala és nemzé Reut.

19. És éle Fáleg, miután nemzette volt Reut, kétszáz kilenc esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat. (Krón. I. 1, 19.)

20. Reu pedig harminczkét esztendőös vala és nemzé Sárugot.

21. És éle Reu, miután nemzette volt Sárugot, kétszáz hét esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

22. Sárug pedig harmincz esztendőös vala, és nemzé Nákort.

23. És éle Sárug, miután nemzette volt Nákort, kétszáz esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

24. Nákor pedig huszonkilenc esztendőös vala, és nemzé Tárét.

25. És éle Nákor, miután nemzette volt Tárét, száz tizenkilenc esztendeig, és nemze fiaikat és leányokat.

26. És Täre hetven esztendőös vala, és nemzé Ábrámot és Nákort és Áránt. (Krón. I. 1, 26. Józ. 24, 2.)

27. Ezek pedig Täre nemzetségei: Täre nemzé Ábrámot, Nákort és Áránt. Árán pedig nemzé Lótót.

28. És meghala Árán, az ő atyja, Täre előtt, szülőföldjén a kaldeusok Úrában.

29. Ábrám pedig és Nákor feleségeket vőnek; Ábrám feleségének neve Sárái, és Nákor feleségének neve Melka, Áránnak, Melka és Jeszka atyjának leánya.

30. Sárái pedig magtalan vala, és nem valának gyermekei.

31. Täre tehát vevé fiát, Ábrámot és unokáját, Lótót, Árán fiát, és menyét, Sáráit, fiának feleségét, és kivivé őket a kaldeusok Úrából, hogy Kanaán földére menjenek, és Háránig jutának, és ott lakának. (Józ. 24, 2. Ezdr. II. 9, 7. Judit 5, 6. Ap. cs. 7, 2.)

32. És lőnek Täre napjai kétszáz öt esztendőök, és meghala Háránban.

12. RÉSZ.

Ábrám hivatása, a neki tett ígérel, Egyiptomba történt költözése.

1. Mondá pedig az Úr Ábrámnak: ¹ Menj ki földedről és rokonságod közül és atyád házából, ² és jőj ama földre, melyet mutatok neked. (Ap. cs. 7, 3.)

2. És nagy nemzetté teszlek téged, és megáldalak, és felmagasztalom nevedet, és áldott leszesz.

3. Megáldom a téged áldókat, és megátkozom a téged átkozókat, és *tebenned* ³ megáldatnak a föld minden nemzetségei. (Móz. I. 18, 18. 22, 18. 26, 4. Gal. 3, 8.)

4. Kiköltözék tehát Ábrám, a mint parancsolta vala neki az Úr, és Lót vele méne; hetvenöt esztendőös vala Ábrám, mikor Háránból kiköltözött. (Zsid. 11, 8.)

¹ még atyja halála előtt.

² melybe a bálványozás beérkezett. Józ. 24, 2. 3. Hasonlóképen váljunk el mi is, ha testiképen nem lehet, legalább lelkiképen, Krisztusért, oly rokoninktól, kik lelki üdvösségünkre nézve veszélyesek. Máté 19, 29.

³ tebenned, mint a Messiás törzsatyjában. Gal. 3, 8. 16.

5. És elvivé feleségét, Sárarit, és testvére fiát, Lótot, és minden vagyonukat, melylyel bírnak vala, és a lelkeket, melyeket Háránban szereztek volt; és kiköltözének, hogy Kanaán földére menjenek. És midőn oda jutottak,

6. átméne Ábrám a tartományon Szikemhelig, a híres völgyig;⁴ akkor pedig e földön kanaeusok valának.

7. Megjelene pedig az Úr Ábrámnak, és mondá neki: A te ivadékoknak adom e földet. Ki oltárt építet ott az Úrnak, ki megjelent vala neki. (Móz. I. 13, 14, 15, 18, 26, 3. Móz. V. 34, 4.

8. És onnan átmenvén a hegyre, mely Bétel átellenében vala napkelet felől, felvoná ott sátorát, napnyugatra lévén Bétel, és napkeletre Hái; oltárt is építet ott az Úrnak, és segítségül hívá az ő nevét.

9. És menten-méne Ábrám, és mindinkább délfelé tartá.

10. Azonban éhség lőn a földön, és Ábrám leméne Egyiptomba, hogy ott zarándokúl legyen; mert az éhség elhatalmazott vala a földön.

11. És mikor közel vala, hogy bemenjen Egyiptomba, mondá feleségének, Sárainak: Tudom, hogy szép asszony vagy,

12. és hogy az egyiptomiak, mikor meglátnak téged, azt fogják mondani: Ez ennek felesége; és engem megölnek, és téged megtartanak.

13. Mondjad azért, kérlek, hogy húgom vagy;⁵ hogy jó dolgom legyen miattad, és lelkem éljen kedvedért.

14. Midőn tehát Ábrám bement

Egyiptomba, az egyiptomiak láták az asszonyt, hogy igen szép.

15. És a fejedelmek hírül adák Fáraónak, és dicsérik őt előtte, és az asszony fölveteték Fáraó házába.

16. Ábrámmal pedig jól bánának miatta. És valának neki juhain és ökrei és szamarai, szolgálói és szolgálói, nőtstény szamarai és tevéi.

17. De az Úr igen súlyos csapásokkal ostorozá meg Fáraót és házat Ábrám felesége, Sárái miatt.

18. És Fáraó hívá Ábrámot, és mondá neki: Mi dolog ez, a mit nekem cselekedtél? miért nem jelentetted meg, hogy ő feleséged?

19. Mi okra nézve mondottad húgodnak, hogy feleségül vevém őt? Most tehát ime itt a feleséged, vidd őt, és menj el.⁶

20. És parancsot ada Fáraó Ábrám iránt embereinek, és elkisérik őt és feleségét és mindent, amije vala.

13. RÉSZ.

Ábrám elválása Lóttól. Ábrámnak tett ígéret Kanaán birása felől.

1. Fölméne tehát Ábrám Egyiptomból, ő és felesége, és mindene, a mije vala, és Lót vele a déli tartományba.¹

2. Igen gazdag vala pedig, aranyat és ezüstöt bírván.

3. És azon uton tére vissza, melyen jött vala délfelől Bételbe,

⁶ Sárái Fáraó által nem illetetett, mert régi szokás volt, a nőket több hónapig is előkészíteni, míg a király lakásába bévezetettek. L. Eszter 2, 12. (sz. Jeromos). Ábrám nem is bocsátá áruba feleségét, hanem bizott Istenben, hogy Sárát kimenti a nagy veszélyből, melynek őt kitenni kénytelen volt, hogy a nagyobb veszélyt elkerülje (sz. Ágoston, Ar. sz. János).

¹ azaz: déli Kanaánba.

⁴ A héber szerint: Móre terebintiég, terebintás mezejéig.

⁵ Ez nem volt hazugság; mert Sárái vagyis Sára Ábrám mostoha-testvérének leánya volt. Móz. I. 20, 12.

azon helyig, hol azelőtt sátorát felvonta vala Bétel és Hái között,

4. az oltár helyéig, melyet azelőtt épített vala, és segítségül hívá ott az Úr nevét. (Móz. I. 12, 7.)

5. De Lótnak is, ki Ábrámmal vala, nyájai és csordái és sátorai valának.

6. És nem bírá meg őket ama föld, hogy együtt lakjanak; mert sok jószáguk vala, és nem lakhatának együtt. (Móz. I. 36, 7.)

7. Innét versengés is lőn Ábrám és Lót csordapásztorai között. Az időben pedig a kananeusok és ferezesok laknak vala azon földön.

8. Mondá azért Ábrám Lótnak: Kérlek, ne legyen versengés közöttem és közötted, pásztoraim és pásztoraid között; hiszen atyafiak vagyunk.²

9. Ime az egész föld előtted vagyon, kérlek, távozzál el tőlem; ha balra mégy, én jobbra tartok; ha te a jobbot választod, én balra megyek.³

10. Lót tehát fölemelvén szeméit, látá, hogy Jordán körül az egész tartomány, — mely vízzel mindenütt bír vala, mielőtt felforgatta az Úr Sodomát és Gomorrát, — olyan, mint az Úr paradicsoma, és mint Egyiptom a Szérgorba jövőknek.

11. És Lót a Jordán körüli tartományt választá magának és eltére napkelet felé, s az atyafiak egymástól elválnak.

12. Ábrám Kanaán földén telepedék meg; Lót pedig a Jordán melletti városokban tartózkodék, és Sodomában lakék.⁴

² L. Móz. I. 11, 27. V. ö. Máté 1. r. 24-ik jegyz.

³ Boldogok a békeszeretők; békeség okáért inkább engedjünk mi is, mintsem az atyafiu szeretet közöttünk felbomoljon.

⁴ A héber szerint: és Sodomáig állítá fel sátorait. — Lóttal mi is gyakorta jobb

13. A sodomai emberek pedig fölőtte gonoszak valának és nagy bűnösök az Úr előtt.

14. És mondá az Úr Ábrámnak, miután Lót elvált vala tőle: Emeld föl szemeidet és azon helyről, melyen most vagy, tekints éjszakra és délre, napkeletre és napnyugatra. (Móz. I. 12, 7. 15, 18. 26, 4. Móz. V. 34, 4.)

15. Az egész földet, melyet látsz, neked adom és ivadéknak mindörökre.⁵

16. És a te ivadéknak annyivá teszem, mint a föld porát; ha valamely ember számba veheti a föld porát, ivadéknak is megszámlálhatja.

17. Kelj föl és járd el a földet hosszában és széltében, mert neked adom azt.

18. Ábrám tehát fölszedvén sátorát, elméne, és lakék Mambre völgye mellett, mely Hebronban vagyon; és ott oltárt építe az Úrnak.

14. RÉSZ.

Ábrám megszabadítja Lótot, megvervén ennek ellenségeit. — Melkizedek áldása.

1. Lőn pedig azon időben, hogy Amrafel, a szennári király, és Ariok, a pontusi király,¹ és Kodorlahomor, az elamitai király,² és Tadal, a nemzetek királya,

helyzetet keresünk, és sokszor vétkes Sodomába jutunk. Azért elégedjünk meg azzal, a mink van, nehogy lelkünknek kárát valljuk.

⁵ mindörökre, ha t. i. utódaid is oly engedelmesek lesznek, mint te. — Ábrámnak valódi lelki utódai mindörökre Kanaánban laknak, a mennyiben ez előképe Isten országának és a mennynek, mint ezt a sz. atyák tanítják.

¹ A héber szerint: Elaszar királya. Elaszar egy kis tartomány volt Mezopotamiában.

² a persák királya.

2. hadat indítának Bára, a sodomai király ellen, és Bersza, a gomorrai király ellen, és Szennaab, az adamai király ellen, és Szemeber, a szeboimi király ellen, és Bála király ellen, mely Szezor.

3. Mindezek összegyűlének az erdős völgyben,³ mely most a sós tenger.⁴ (Móz. I. 19, 24.)

4. Mert tizenkét esztendeig szolgáltak vala Kodorlahomornak, és a tizenharmadik esztendőben elpártolának tőle.

5. A tizennegyedik esztendőben tehát eljőve Kodorlahomor és a királyok, kik vele valának; és megverék Rafaimot Asztarot-karnaimban, és Zúzimot velek és Emimet Száve-kariataimban,

6. és a korreusokat a szeiri hegyekben Fárán mezőségeig, mely a pusztában vagon.

7. És visszafordulának, és jövének Miszfat kútjához, ez Kádesz; és elpusztíták az amalecíták egész tartományát, és az amorreusokat, kik Aszaszontamárban laknak vala.⁵

8. És kimenének a sodomai király s a gomorrai király, az adamai király s a szeboimi király, valamint Bála király, mely Szezor; és a sereget ellenök rendelék az erdős völgyben,

9. tudniillik: az elamitai király, Kodorlahomor, s a nemzetek király, Tadal, s a szennári király, Amrafel, és a pontusi király, Ariok ellen; négy király öt ellen.

10. Az erdős völgynek pedig sok gyantás kutai⁶ valának; a sodomai és gomorrai királyok tehát megfutamodván, oda hullának,⁷ és a kik

megmaradtak vala, a hegyre szállának.

11. Elvivéek pedig⁸ Sodoma és Gomorra minden vagyonát és minden eleségét, és elmenének.

12. Nem különben vagyonával együtt Lótót is, Ábrám testvérének fiát, ki Sodomában lakik vala.

13. És ime egy, a ki megmenekedett vala, hírül vivé ezt a héber Ábrámnak, ki az amorreus Mambrenak, Eszkol és Áner testvérének völgyében lakik vala; mert ezek szövetséget kötöttek volt Ábrámmal.

14. Mit midőn meghallott Ábrám, tudniillik, hogy atyjafia, Lót fogságba esett, számba vőn⁹ házána született, háromszáztizennyolcz serény szolgát, és utánok méné egész Dánig,

15. és elosztván társait, rájuk rohana éjjel; és megveré őket, és kergeté Hóbaig, mely Damaskustól balra¹⁰ fekszik.

16. És visszahozá az egész vagyont és atyjafiát, Lótót, vagyonával együtt, az asszonyokat is és a népet.

17. És miután visszatért Kodorlahomor és a vele volt királyok megveréséből, kiméne eléje Sodoma király, Száve völgyében, mely a király völgye.

18. Melkizedek pedig Sálem¹¹ király, kenyeret és bort hozván elé, mert a fölséges Isten papja vala,¹²

⁸ az ellenséges királyok.

⁹ A héber szerint: fölfegyverze

¹⁰ éjszakra.

¹¹ Jerusalemben.

¹² Istennek áldozá azokat s a mi felmaradt, áldozati vendégségre használá. Melkizedek (igazság király), ki egyszers mind Sálem királyának (béke királyának) is nevezeték, előképe vala Jézus Krisztusnak, az igazság és béke örökkévaló királyának. Az ő áldozata példázá a sz. misét. Lásd Zsid. 5. és 7. r. — Vajha mi is küzde-

³ A héber szerint: Siddim völgyében.

⁴ Lásd alább Móz. I. 19, 24.

⁵ tehát az egész tartományt elpusztították keletre, Palesztinától az Eufratesig.

⁶ gyantás vermei.

⁷ a gyantás vermekbe.

19. megáldá őt, és mondá: Áldott legyen Ábrám a fölséges Istentől, ki az eget és földet teremtetfe.

20. És áldott a fölséges Isten, kinek oltalma által az ellenségek kezefében vannak. És¹³ tizedet ada neki mindenekből.

21. Mondá pedig a sodomai király Ábrámnak: Add nekem az embereket, a többit vedd magadnak.

22. Ki felelé neki: Kezemet emelem a fölséges Úr Istenhez, ki a mennyet és földet bírja:

23. hogy egy szál fonaltól a sarukötőig semmit el nem veszek tőidből; nehogy azt mondjad: én gazdagítottam meg Ábrámot;

24. kivéven azokat, miket a legények megettek, és azon férfiak részét, kik velem jöttek: Áner, Eszkol és Mambre; ezek vegyék el részeiket.

15. RÉSZ.

Az Ábrámnak tett isteni ígéretek.

1. Ezek tehát így történnén, lőn az Úr beszéde Ábrámhoz látomás által, mondván: Ne félj, Ábrám! én vagyok oltalmad és a te igen nagy jutalmad.

2. És mondá Ábrám: Uram Isten! mit adsz nekem? én elköltözöm magzatok nélkül; és házám gondviselőjének fia ez a damaskusi Eljezer.¹

3. És tévé hozzá Ábrám: Nekem pedig nem adtál magzatot, és ime házamban született szolgálóm lesz örökösöm.

nénk és győznénk, hogy örök béke-királyunktól mi is tápláltatnánk és megáldatnánk!

¹³ Ábrám.

¹ csak ezen szolgálóm van, s nincs magzatom, ki örökösöm lehetne; mi szerezhette tehát nekem örömet?

4. És legottan lőn az Úr beszéde hozzája, mondván: nem ez lesz a te örökösöd; hanem a ki ágyékdoból származik, az lesz örökösöd.

5. És kivivé őt,² és mondá neki: Tekints föl az égre, és ha lehet, számláld meg a csillagokat. És mondá neki: Így leszen a te ivadékod. (Rom. 4, 18.)

6. Hűn Ábrám az Istennek, és igazságul tulajdonítotték neki.³

7. És mondá neki: Én vágyok az Úr, ki téged kihoztalak a kaldeusok Úrából, hogy neked adjam e földét, és bírdjad azt.

8. Ő pedig mondá: Uram Isten! honnan tudhatom meg, hogy bírni fogom azt?⁴

9. És felelvén az Úr: Végy nekem,⁵ úgymond, három esztendőös üszőt, és három esztendőös kecskét, és három esztendőös kost, gerlicét is és galambot.

10. Ki mindezeket vevén, középen ketté vágá, és a két-két részt egymás ellenébe tévé; de a madarakat nem osztá el.⁶

11. És madarak szállának a feltagolt testekre és Ábrám előzé azokat.

12. És midőn a nap elnyugodott, mély álom jöve Ábrámra, s nagy rettegés és sötétség lépé meg őt.

13. És mondaték neki: Tudd meg előre, hogy zarándok lesz

² éjjel.

³ Ábrám az Isten ígéreiteiben való erős hit által, mely cselekedetekben is nyilvánult (Móz. I. 22, 10.), lőn igaz az Isten előtt. Lásd Rom. 4, 2. Jak. 2, 23. A hit jó cselekedetek nélkül holt.

⁴ Hiszem, de mondd meg nekem azt is, mikép fog az megtörténni? (Ar. sz. Ján., Theod., Ágost.)

⁵ áldozatúl.

⁶ Így áldozának azon időben, kik egymás között szövetséget kötöttek. Lásd Jerem. 34, 18.

ivadékok oly földön, mely nem övé, és szolgálat alá hajtják őket, és nyomorgatják négyszáz esztendőig. (Ap. cs. 7, 6.)

14. Mindazáltal a nemzetet, melynek szolgálni fognak, én megítélem; és azután kijőnek nagy gazdagsággal.

15. Te pedig elmegy atyáidhoz békeségben, eltemetettvén jó vénységben.

16. A negyedik nemzedékben pedig visszatérnek ide, mert az amorreusok⁷ gonoszágai még be nem teltek a jelen időig.

17. Mikor tehát a nap elnyugodott, sűrű sötétség lőn, és füstölgő kemence jelenék meg és tüzes láng, átmenvén amaz osztások⁸ között.

18. Az napon szövetséget tőn az Úr Ábrámmal, mondván: A te ivadékoknak adom e földet. Egyiptom folyóvizétől egész az Eufrate-sig, a nagy folyóig; (Móz. I. 12, 7. 13, 15. 26, 4. Móz. V. 34, 4. Krón. II. 9, 26. Kir. III. 4, 21.)

19. a cineusokat és cenezeusokat, cedmoneusokat,

20. és heteusokat és ferezeusokat, a rafaimokat is,

21. és az amorreusokat és kana-neusokat, gergezeusokat és jebu-zeusokat.

16. RÉSZ.

Ágár szüli Izmaelt.

1. De Sáriai, Ábrám felesége nem szült vala magzatokat; hanem Ágár nevű egyiptomi szolgálója lévén,

2. mondá férjének: Ime meg-kezesztett engem az Úr, hogy ne

⁷ s a többi, ezen tartományban lakó kananeusok.

⁸ Itt Isten jelképe volt a láng, mely az áldozat részei közt átment, valamint azok átmennek, kik szövetséget kötnek.

szüljek; menj be szolgálóhoz,¹ ha talán tőle nyerhetnék magzatokat.² És miután kérésének engedett,

3. vevé Ágárt, egyiptomi szolgálóját, tiz esztendővel azután, hogy Kanaán földén kezdettek volt lakni, és feleségül adá őt férjének.

4. Ki beméne hozzája. Amaz pedig látván, hogy fogant, megveté asszonyát.

5. És mondá Sáriai Ábrámnak: Igaztalanul celeskszel ellenem;³ én adtam kebeledbé szolgálómat, ki látván, hogy teherbe esett, megvet engem; az Úr tegyen ítéletet közöttem és közötted.

6. Kinek felelvén Ábrám: Ime, úgymond, szolgálód kezdedben vagyok, úgy bánjál vele, a mint tesszik. Ez tehát sanyargattatván Sáraitól, elfuta.

7. És midőn az Úr angyala a pusztában találta őt a vízforrásnál, mely Szúr útján a kiellenben vagyon,

8. mondá neki: Ágár, Sáriai szolgálója! honnan jössz, és hová mégy? Ki felelé: Sáriai asszonyom színe elől futok.

9. És mondá neki az Úr angyala: Térj vissza asszonyodhoz, és alázd meg magadat az ő keze alatt.

10. És ismét mondá: Megsokasítván megsokasítom ivadékokat, hogy a sokaság miatt meg nem számláltatik.

11. És azután: Ime, úgymond,

¹ vedd feleségül. Az ósatyáknak Isten elnázta, hogy több feleséget vegyenek. Lásd: Krón I. 1. r. 7-ik jegyzet. (Ar. sz. Ján., Ágost. Ambr.).

² A nők szolgálói gyermekeit, mint sajátjokat szokták volt akkor tekinteni.

³ A héber szerint: Sérelmet szenvedek miattad. Én adtam őt neked nőül, de midőn láttad merészségét, gátolnod kellett volna. (Ar. sz. Ján.).

fogantál, és fiat szülsz; annak nevét Izmaelnek⁴ híjad, mivelhogy az Úr meghallgatta nyomorúságodat.

12. Ez szilaj ember leszen,⁵ az ő keze mindenek ellen, és mindenek kezei őellene,⁶ és valamennyi atyjaifainak ellenében vonja fel sátoirait.⁷

13. Nevezé pedig⁸ az Úr nevét, ki vele szól vala: Te Isten! ki láttál engem. Mert ezt mondá: Bizonyára itt láttam hátát az engem látónak.⁹

14. Annak okáért nevezé azon kutat az élő¹⁰ kútjának, ki engem látott. Ez Kádesz és Barad között vagyon.

15. És Ágár fiat szüle Ábrámnak, ki annak nevét Izmaelnek hívá.

16. Nyolczvanhat esztendő s vala Ábrám, mikor Ágár neki Izmaelt szülé.

17. RÉSZ.

Az Úr szövetséget köt Ábrámmal. Izsák megígértelik. A körülmetélés.

1. Miután pedig kilenczvenkilenczedik esztendejébe lépett, megjelene neki az Úr, és mondá: Én vagyok a mindenható Isten, járj elöttem, és légy tökéletes.

2. Én szövetségemet állítom

⁴ azaz: Isten meghallgat, ránk tekint a tévelygésben és nyomorúságban; azért legyünk jövőre háladatosabbak, és ne távozzunk el tőle. — Némely sz. atyák véleménye szerint ezen angyal képében az Isten Fia jelent meg.

⁵ A héber szerint: olyan lesz, mint a vad számára, — mely, mint embertől futó állat, leghivebb képe a féktelen arab népnek, mely Izmaeltől származik.

⁶ ő és utódai mindig villongásban fognak élni szomszédaikkal.

⁷ keletre tőlök az arab pusztában.

⁸ Ágár.

⁹ szemléltém látható alakját, midőn elment. Lásd Móz. II. 33, 20. 23.

¹⁰ az élő Isten kútjának.

fel közöttem és közötted, és fölötte megsokasítottalak tégedet.

3. És Ábrám arczra borúla.

4. És mondá neki az Isten: Én vagyok, és az én szövetségem teveled, és sok nemzetek atyja leszesz. (Sirák 44, 20. Rom. 4, 17.)

5. És többé nem is lesz a te neved Ábrám, hanem Ábrámnak nevezetel: mert sok nemzetek atyjává rendeltelek téged.¹

6. És fölötte megszorítalak, és népekké teszek téged, és királyok származnak tőled.

7. És megállapítom szövetségemet közöttem és közötted és ivadékok között utánad az ő nemzedékeiben, az örök szövetséget: hogy a te Istened legyek és ivadékokod utánad.

8. S neked és ivadékoknak adom zarándokságod földét, egész Kanaan földét örökkévaló birtokul és az ő Istenök leszek.

9. Mondá ismét az Isten Ábrámnak: Te is tartsd meg tehát szövetségemet, és ivadékok utánad nemzedékeiben. (Ap. cs. 7, 8.)

10. Ez az én szövetségem, melyet meg kell tartanotok közöttem és közöttetek, ivadékokkal együtt utánad: hogy közöletek minden férfi körülmetéltsékek.

11. Férfiúságtok előbörét metéljétek körül, hogy az jeleül legyen a közöttem és közöttetek való szövetségnek. (Rom. 4, 11. Móz. III. 12, 3. Luk. 2, 21.)

12. A nyolczadnapos gyermek metéltsékek körül köztetek, minden férfi, nemzetségeitekben; metéltsékek körül, akár házatokban született, akár pénzen vett szolga, és aki nem a ti áगतokból leszen is.

13. És az én kötésemet testeteken lesz örök szövetségül.²

¹ Ábrám annyit tesz, mint magas vagy fönséges atya, Ábráham pedig, sokaságotyja.

² mely ha a jelle nézve nem örök is, de

14. A férfi, kinek férfiúsága előbbre körülmételve nem leszen, az a lélek ki fog töröltetni népe közül; mert kötésemet felbontotta.³

15. Mondá még az Isten Ábrahámnak: Sárai feleségedet ne nevezd Sárainak, hanem Sárának.⁴

16. És megáldom őt, és tőle adok neked fiat, kit megáldok és ő nemzetekké leszen, és népek királyai származnak tőle.

17. Ekkor Ábrahám orczájára borula, és nevé,⁵ mondván szívében: Vajjon százesztendősnak születik-e fia? s a kilenczven esztendő Sára fog-e szülni? (Rom. 4, 19. s követk.)

18. És mondá az Istennek: Bár csak Izmael éljen előtted!

19. És mondá az Isten Ábrahámnak: Sára feleséged fiat szül neked, és az ő nevét Izsáknak híjad, és kötésemet megállapítom vele örök szövetségül és ivadékával utána. (Móz. I. 18, 10, 21, 2.)

20. Izmael felől is meghallgatalak; ime megáldom őt, és fölnevelem, és igen megsokasítom őt, tizenkét fejedelmet fog nemzeni, és nagy nemzeté teszem őt.

21. Kötésemet pedig megállapítom Izsákkal, kit Sára szülni fog neked ilyenkor esztendőre.

örök a dologra tekintve, mely ezen jel által példázatotott. Példázatotott pedig ez által az eredeti büntől leendő megtisztulás, és az Isten malasztja által megszenteltetés (sz. Tam.). A körülmételés egyszersmind jele a szív belső körülmételtetésének, s a rossz indulatok és kívánságok fékezésének.

³ mert nem használta azon eszközt, melyet én egykor üdvözülésére rendeltem (sz. Ágost.).

⁴ Sárai annyit tesz, mint az én fejedelmöm, vagyis egyes család fejedelme. Sára pedig általában *fejedelmőt* jelent, azaz: ki nem egyes háznép, hanem sok és nagy nemzetek anyja leszen.

⁵ örömeiben és csodálkozásában (sz. Ágost.). Lásd Rom. 4, 19. stb.

22. És mikor elvégződött a vele szólónak⁶ beszéde, fölméne az Isten Ábrahámotól.

23. Vevé pedig Ábrahám fiát, Izmaelt, és házánál született valamennyi szolgálait, és mind a kiket pénzen vett vala, minden férfiakat házának valamennyi legényei közül, és mindjárt azon nap körülmétélé férfiúságuk előbörét, a mint Isten parancsolta vala neki.

24. Ábrahám kilenczvenkilenc esztendő vala, mikor körülmétélé férfiúsága előbörét.

25. És fia, Izmael, tizenharmadik esztendejét töltötte vala be körülmételtetésekor.

26. Ugyanazon nap metélteték körül Ábrahám és fia, Izmael.

27. És az ő házának valamennyi férfiai, mind a házánál született szolgák, mind a pénzen vettek és idegenek együtt körülmételtetének.

18. RÉSZ.

Három angyal jelent meg Ábrahámnak. Izsák megígértetik. Sodoma büntetése megjelentelik.

1. Megjelene pedig neki az Úr Mambre völgyében, mikor sátora ajtajában ül vala a nap hőségében.

2. És mikor fölemelte szemeit, három férfi jelene meg neki, közel állván hozzája; kiket mikor meglátott, eljök futamék sátora ajtajából, és magát egész a földig meghajtá. (Zsid. 13, 2.)

3. És mondá: Uram! ha kegyelmet találtam szemeid előtt, ne mellőzd el szolgálodat;¹

4. hanem egy kevés vizet hozok, és mossátok meg lábaitokat, és pihenjetek meg a fa alatt.

⁶ az Isten megjelenő személyének.

¹ Hogy Ábrahám vendégeinek egyikében ráismert a két angyaltól kísért Istenre, több sz. atyák tanítják.

5. És egy falat kenyeret tesztek föl, hogy megerősítsétek szíveteket; azután tovább mehettek; mert azért tétetek be szolgátokhoz. Kik mondanak: Cselekedjél, a mint szóltál.

6. Ábrahám a sátorba siette Sárahoz, és monda neki: Siess, gyúrd három mérték lisztlángot, és készíts hamuban sült pogácsákat.

7. Maga pedig elfuta a csordához, és onnan a legjobb gyenge borjút elhozá, s adá szolgájának, ki siette azt elkészíteni.

8. Vajat is hozá és tejet a borjuval, melyet elkészíte, és eléjük tevé; maga pedig megállá mellettök a fa alatt.

9. És mikor ettek,² mondák neki: Hol vagyon Sára, feleséged? Ő felelé: Ime a sátorban vagyon.

10. Kinek monda:³ Visszatérvén, hozzád jövök ilyen tájban, éltetek idején,⁴ és Sára feleségednek fia leszen. A mit hallván Sára a sátor ajtaja mögött, elmosolyodék. (Móz. I. 17, 19. 21, 1. Rom. 9, 9.)

11. Mindketten pedig vének valának és korosak, és megszűnt vala Sárában az asszonyok szokott folyása.

12. Ki alattomban mosolyga, mondván: Miután megaggottam, és uram vén, a gyönyörűséget üz-zem-e? (Pét. I. 3, 6.)

13. Mondá pedig az Úr Ábrahámnak: Miért nevede Sára, mondván: Vajjon igazán szülök-e vén koromban?

14. Vajjon nehéz-e valami az Istennek? a mint megmondottam, visszatérek hozzád ilyen tájban, éltetek idején, és Sárának fia leszen.

² csak látszottak enni. L. Tób. 12, 19.

³ egyik a vendégek közül, az Úr.

⁴ ha életben maradtok. Ez természetesen oly kevésbé vétehetik itt kételkedő kifejezésül, mint Kir. IV. 4, 16. miután benne isteni ígélet adatik.

15. Tagadá Sára, mondván: Nem nevettem; félelmében megrettenvén. Az Úr pedig: Nem úgy van, monda, mert nevetél.⁵

16. Mikor pedig fölkeltek onnét a férfiak, Sodómára fordíták szemeket, és Ábrahám velök meze, kisérvén őket.

17. És monda az Úr: Eltitkolhatom-e Ábrahámától, a miket cselekedendő vagyok:

18. holott ő nagy és igen hatalmas nemzetté leszen, és megáldatnak őbenne a föld minden népei? (Móz. I. 12, 3. 22, 8.)

19. Mert tudom, hogy megparancsolja fiainak és házának maga után, hogy őrizzék meg az Úr útját, és hogy a törvény és igazság szerint cselekedjenek, hogy teljesítse az Úr Ábrahámért mind, a miket neki mondott vala.

20. Mondá tehát az Úr: Sodoma és Gomorra kiáltása megsokasodott, és az ő bűnök felette súlyos lett.⁶

21. Lemegeyek és meglátom, ha a hozzám jött kiáltást cselekedettel beteljesítették-e, vagy nem? hogy tudjam.⁷

22. És elfordulának onnét, és elmenének⁸ Sodómába; Ábrahám pedig még is az Úr előtt áll vala.

23. És hozzája közeleget, monda: Vajjon az igazat elveszted-e az istentelennel?

24. Ha ötven igaz leend a város-

⁵ Sára, nevetése miatt megdorgáltatik, mert kételkedett.

⁶ A sodomaiak gonoszsága oly iszonyú, hogy vádolóképen kiált ellenök, és engem boszúállásra hí föl.

⁷ vajjon elkövették-e valóban azon vétkeket, melyek hozzám kiáltanak? Isten itt úgy beszél, mint az emberi bíró, ki vizsgálatot tart, mielőtt büntet; és miért beszél emberileg? hogy jövendő megtestesüléséhez ez is előkészületül szolgáljon.

⁸ t. i. a két angyal.

ban, együtt vesznek-e el? és nem engedsz-e meg ötven igazért azon helynek, ha benne leendenek?

25. Távol legyen tőled, hogy ezt cselekedjed, és az igazat megöld az istentelennel, és olyan legyen az igaz, mint az istentelen; ez nem illő hozzád, ki az egész földet ítél; ezen ítéletet semmikép sem cselekszed meg.

26. És mondá neki az Úr: Ha ötven igazat találандok Sodoma városában, érettök az egész helynek megengedek.

27. És felelvén Ábrahám mondá: Mivel egyszer elkezdtem, szólok az én Uramhoz, noha por és hamu vagyok.

28. Hogyha ötven igaznál ötlet kevesebb leend, a negyvenötért eltörlöd-e az egész várost? És mondá: Nem törlöm el, ha ott negyvenötöt találok.

29. És ismét szóla hozzá: Ha pedig negyvenen találtatnak ott, mit cselekszel? Mondá: Nem büntetem meg a negyvenért.

30. Kérlek, Uram! úgymond, ne haragudjál, ha szólok: Hogyha ott harminczan találtatnak? Felelé: Nem cselekszem, ha ott harminczat találok.

31. Mivel egyszer, úgymond, elkezdtem, szólok az én Uramhoz: Hogyha húszan találtatnak ott? Mondá: Nem ölöm meg a húszért.

32. Kérlek, úgymond, ne haragudjál, Uram! ha még egyszer szólok: Hogyha tízen találtatnak ott? És mondá: Nem törlöm el a tízért.

33. És elméne az Úr, miután megszűnt szólani Ábrahámmal, és ez helyére visszatére.⁹

⁹ Ha látod Isten ítéleteit a világra jöni, könyörögj, hogy legalább néhányan megmenekedjenek; mert sokat tehet a gyermeküknél könyörgés.

19. RÉSZ.

Sodoma végveszedelme. Lól megszabadulása és vélke.

1. És a két angyal estve Sodomaiba jöve, a hol Lót a város kapujában ül vala. Ki midőn őket meglátta, fölkele, s eléjük méne, és magát egész a földig meghajtá.

2. és mondá: Kérlek, Uram! térjetelek szolgátok házába és maradjatok ott; mossátok meg lábaitokat, és reggel menjetelek el útatokra. Kik mondák: Semmiképen nem; hanem az utczen maradjunk.

3. De igen kényszeríté őket, hogy térjenek be hozzája; és bemenvén házába, lakomát szerze, és kovásztalan pogácsákat süte, és evének.

4. Minekelőtte pedig feküdni mentek, a város férfiai körülvevék a házat, gyermektől mind a vénig az egész nép egyetemben.

5. És szólíták Lótot, és mondák neki: Hol vannak a férfiak, kik ez éjjel hozzád bejöttek? hozd ki őket ide, hadd ismerjük meg őket.¹

6. Kimenvén hozzájuk Lót, s az ajtót maga után bezárván, mondá:

7. Ne cselekedjétek, kérlek, atyámfiaim! ne cselekedjétek e gonoszt.

8. Két leányom van, kik még férfiat nem ismertek, kihozom őket hozzátok, és éljetelek vissza velek, a mint nektek tetszeni fog;² csak e férfiaknak ne cselekedjetelek semmi gonoszt, mivel az én hajlékom árnya alá jöttek.³

¹ Természet elleni testi bűnre akartak velök élni, mely az embert a baromiségnél is alább súlyosztatja, és boszúért az égbe kiált.

² A rémület, melyben Lót vala, mentheti némileg az ő bűnös ajánlatát (sz. Ágost.). Azt is hitte Lót, hogy ez által a népet megszeliidíti. (Ar. sz. Ján.).

³ A keletiek életveszélylyel is készek védeni vendégeiket.

9. Azok pedig mondák: Takarodjál innen. És ismét: Bejöttél, úgymondák, mint jövevény; azért-e, hogy itélj? Teveled azért majd még rosszabbul bánunk, mint azokkal. És nagy erőszakkal rohanának Lótra, és már annyira valának, hogy az ajtót betörjék. (Pét. II. 2, 8.)

10. És ime kinyújták kezeiket ama férfiak, bevivék Lótot magokhoz, és az ajtót bezárák.

11. És azokat, kik kívül valának, vaksággal verék meg a legkisebbtől a legnagyobbig, úgy, hogy az ajtót meg nem találhaták. (Bölcs. 19, 16.)

12. Lóthoz pedig így szólának: Van-e itt még valaki tied közül? Vöd, vagy fiaid, vagy leányaid? Mind, a kik tied, vidd ki e városból;

13. mert eltöröljük e helyet, mivelhogy ezek kiáltása megnövekedett az Úr előtt,⁴ ki minket küldött, hogy elveszítsük őket.

14. Kimenvén tehát Lót, szóla vejeinek, kik leányait elveendőik valának, és mondá: Keljetek föl, és menjetek ki e helyből; mert eltörli az Úr e várost. De nekik úgy tetszék, mintha tréfából szólna.

15. És mikor reggel lett, kényszeríték őt az angyalok, mondván: Kelj föl, vedd feleségedet és két leányodat, nehogy te is elveszsz a város gonoszságában.

16. Midőn késedelmeskedett, megragadák az ő kezét s felesége és két leánya kezét, mivelhogy az Úr megkegyelmezett neki,

17. és kivivék őt, és helyezék a városon kívül; és ott szólának neki, mondván: Mentsd meg lekedet; hátra ne tekintés és a körülfekvő tartományban⁵ sehol meg ne állj,

⁴ Lásd Móz. I. 18, 20.

⁵ a városok melletti síkságon, a Jordán körül.

hanem a hegyre menekedjél, hogy el ne veszsz te is egyetemben. (Bölcs. 10, 6.)

18. És mondá Lót nekik: Kérlek, Uram!⁶

19. minthogy szolgád kegyelmet talált előtted, és oly nagy a te irgalmasságod, melyet velem tettél, hogy lelkemet megmentsed — és nem menekedhetem a hegyre, néltalan elérjen a veszedelem, és meghaljak:

20. ez a kis város közel vagyok, melybe szaladhatok, és abban megmenekszem; kicsiny az nemde, és élni fog az én lelkem?⁷

21. És mondá neki: Ime ebben is meghallgattam könyörgésedet, hogy fel ne dúljam a várost, melyért szólottál.

22. Siess, és menekedjél meg ott; mert semmit sem tehetek, míg oda be nem érsz. Ez okból nevezteték az a város Szégornak.⁸ (Bölcs. 10, 6.)

23. A nap feljött a földre, mikor Lót bement Szégorba.

24. Az Úr tehát kénköves és tüzes esőt bocsáta Sodomára és Gomorrára az Úrtól az égből.⁹ (Móz. V. 29, 23. Izai. 13, 19. Jer. 50, 40. Ezek. 16, 49. Ozeás 11, 8. Amosz. 4, 11. Luk. 17, 29. Judás 7.)

25. És fölforgatá ezen városokat és köröskörül az egész tartományt,

⁶ Lót azon angyalhoz szolt, ki fönnebb (12. 17. v.) a szót vitte.

⁷ tehát kevésbbé is bűnös, engedj meg annak, hogy abban én is menekvést találhassak. A héber szerint: Ime itt egy város, elég közel, hogy abba futhassak; hiszen kevés (a mit kérek), oda akarok futni; nem kevés-e, hogy éljen az én lelkem?

⁸ azaz: kicsiny-, kevésnek.

⁹ A sz. atyák összhangzó magyarázata szerint itt némi árnyéka rejlik a Szentháromságról való tanításnak; t. i. Bocsáta Isten, a Fiú, tüzes esőt az Istentől, az Atyától; a Szentlélek, mint mindkettő Lelke, együtt értetvén.

a városok minden lakóit és mindent, mi a földön zöldellett vala.¹⁰

26. És felesége hátra tekintvén, sóbálványnya változta.¹¹

27. Ábrahám pedig fölkelvén reggel, oda méne, hol azelőtt állott vala az Úrral, (Móz. I. 18, 22.)

28. Sodomára tekinté és Gomorrára s azon tartomány egész földére, és látá a földről emelkedő tüzes pernyét, mint a kemence füstjét.

29. Mikor tehát Isten fölforgatta azon tartomány városait, megemlékezvén Ábrámról, kiszabadítá Lótót ama városok veszedelméből, melyekben lakott vala.

30. És Lót fölméne Szégorból, és a hegyen lakék, az ő két leánya is vele (mert fél vala Szégorban lakni), és egy barlangban lakék két leányával.¹²

31. És mondá a nagyobbik a kisebbiknek: Atyánk vén, és a földön egy férfi sem maradt, ki bejöhetne hozzánk az egész föld szokása szerint.

32. Jer, részegítsük meg őt borral, és háljunk vele, hogy fentartassuk atyánk ivadékát.

33. Adának azért atyjoknak bort innia azon éjjel, és beméne a nagyobbik, és atyjával hála; ő pedig nem érzé, sem mikor melléje feküdt leánya, sem mikor fölkelte.

34. Másodnapon ismét mondá a nagyobbik a kisebbiknek: Ime

¹⁰ A sodomaiak csak a földiekre és gonosz kívánságaik kielégítésére gondoltak vala; de rögtön rájok rohana az istenítélet. Ilyen lesz az Úr eljövetele is. Luk. 17, 28—30. Tehát jól használjuk az időt, s ne vessük meg az Úr intését.

¹¹ Ha az üdvözülés útján vagyunk, ne ragaszkodjunk többé a mulandó földi dolgokhoz; nehogy megátalkodván, az üdvösséget örökre elveszítsük. Luk. 17, 32.

¹² Vigyázz, ifjú olvasó! nehogy itt a betű megöljön szellem nélkül, melyet fel fogni még képes nem vagy.

tegnap atyámmal háltam, adjunk neki bort innia ez éjjel is, és hálj vele, hogy fentartsuk atyánk ivadékát.

35. Adának azon éjjel is atyjoknak bort innia, és bemenvén kisebbik leánya, vele hála; és akkor sem érzé, mikor ez melléje feküdt, vagy mikor fölkelte.¹³

36. Teherbe esék tehát atyjától Lótnak mind a két leánya.

37. És a nagyobbik fiat szüle, és Moábnak¹⁴ nevezé; ez a moabiták atya a jelen napig.

38. A kisebbik is fiat szüle, és Ammonnak azaz népem fiának nevezé; ez az ammoniták atya mind maiglan.

20. RÉSZ.

Sára elvételik Ábrahámtól, de ismét visszaadatik.

1. Elmenvén onnan Ábrahám a déli földre, Kádesz és Szur között lakék; és zarándokul vala Gerarában.¹

2. És feleségéről, Sáráról azt mondá: Ez húgom. Oda küldé tehát Abimelek, a gerarai király, és elviteté őt.

3. Az Isten pedig Abimelekhez jöve álmában éjjel, és mondá neki: Ime meghalsz az asszony miatt, kit elvettél, mert férje vagyon.

4. Abimelek pedig nem illette vala őt, és mondá: Uram! a tudatlan és igaz népet is megölné-e?

5. Nem maga mondotta-e nekem: Ez húgom? és ez is nem mondotta-e: ő bátyám? én szívem együgyűségében és kezeim tisztaságában cselekedtem azt.

6. És mondá neki az Isten: Én is tudom, hogy ártatlan szívvel

¹³ Ezen vérfertőzést semmiképen sem lehet egészen kimenteni.

¹⁴ Jelentése: az atyától.

¹ Vesd össze e részzel a 12. r.

cselekedted; és azért őriztelek meg, hogy ne vétkezzél ellenem, és nem engedtem, hogy illessd őt.

7. Most tehát add vissza feleségét férjének, mert ő próféta, és imádkozik érte, és élni fogsz; ha pedig nem akarod visszaadni, tudjad, hogy halállal halsz meg te és minden, a mi tied.

8. És azonnal fölkelvén éjjel² Abimelek, eléhvív minden szolgálait, és elbeszélé mindez igéket fülök hallatára, és a férfiak mindnyájan igen megijedének.

9. Elhívá pedig Abimelek Ábrahámot is, és mondá neki: Mit cselekedtél nekünk? mit vétettünk ellened, hogy rám és országomra oly nagy bünt hoztál? a mit nem kellett volna cselekedned, azt cselekedtél nekünk.

10. És megint feddődvén, mondá: Mire nézve cselekedted ezt?

11. Felelé Ábrahám: Azt gondoltam magamban, mondván: Talán nincsen isteni félelem e helyen, és megölnek engem feleségemért.

12. De egyébiránt ő valóban húgom is, atyám leánya, de nem anyám leánya, és feleségül vettem őt.³

13. Miután pedig kihozott engem az Isten atyám házából, mondtam neki: Tedd velem e kegyeséget; minden helyen, a hová megyünk, mondd, hogy bátyád vagyok.

14. Vőn tehát Abimelek juhokat és teheneket, szolgálakat és szolgálókat, és adá Ábrahámnak, és visszaadá neki feleségét, Sárát,

15. és mondá: A föld előttetek vagyon, a hol neked tetszik, ott lakjál.

16. Sárának pedig mondá: Ime

bátyádnak ezer ezüstpénzt adtam, és ez legyen szemfedő fátyolra⁴ mindazok előtt, kik veled vannak, és akárhová menedsz; és emlékezzél meg, hogy rajtaérték.⁵

17. Ábrahám imádságára pedig meggyógyítá Isten Abimeleket és feleségét és szolgálóit, és szülnének.

18. Mert az Úr bezárt vala Abimelek háznépében minden anyaméhet, Ábrahám felesége, Sára miatt.

21. RÉSZ.

Izsák születése. Izmael elűzetése. Ábrahám szövetsége Abimelekkel.

1. Meglátogatá pedig az Úr Sárát, a mint megígérte vala; és beteljesíté, a miket szólott vala. (Móz. I. 17, 19, 18, 10.)

2. És fogana, és fiat szüle vénésgében azon időre, melyet az Isten előre megmondott vala neki. (Gal. 4, 23. Zsid. 11, 11.)

3. És hívá Ábrahám az ő fia nevét, kit Sára szült vala neki, Izsáknak,¹

4. és körülmetélé őt nyolczadnapon, a mint Isten megparancsolta neki, (Móz. I. 17, 10.)

5. mikor százesztendőss volt, mert atyjának ezen korában született Izsák.

6. És mondá Sára: Nevetést szerzett nekem az Isten s aki hallja, együtt nevet velem.

7. És megint mondá: Ki hitte volna, hogy Ábrahám még azt hallja: Sára fiat szoptat, kit szült neki, már megvénültnek.

⁴ Végy magadnak fátyolt, miből lásák, hogy már férjhez mentél; akkor a fátyol különbözteté meg az asszonyokat a hajadonoktól.

⁵ a titkolózáson. — A héber szerint: hogy megkülönböztette légy (mint férjhez ment nő). Mások máskép magyarázzák.

¹ azaz: nevetés vagy öröm fiának.

² A héber szerint: korán reggel.

³ A mostoha-testvéreket feleségül venni az akkori általános szokás szerint szabad volt. (sz. Jerom.).

8. Növekedék tehát a gyermek, és elválasztaték a tejtől; és Ábrahám nagy lakomát szerze az ő elválasztatása napján.

9. És mikor látta Sára az egyiptomi Ágár fiát ingerkedni² Izsákkal, az ő fiával, mondá Ábrahámnak: (Gal. 4, 29.)

10. Üzd el e szolgálót és fiát, mert nem lesz örökös a szolgáló fia az én fiammal, Izsákkal.

11. Nehezen vevé ezt Ábrahám az ő fiáért.³

12. Kinek mondá az Isten: Ne essék neked oly nehezen gyermeked és szolgálód dolga; mind, a mit neked Sára mondand, hallgasd meg az ő szavát; mert Izsáktól fog nevezetni ivadékod.⁴ (Rom. 9, 7. Zsid. 11, 18.)

13. De a szolgáló fiát is nagy nemzetű teszem, mert a te magzatod.

14. Fölkele tehát reggel Ábrahám, és kenyeret s egy tömlő vizet vévén, annak vállára tevé, és oda adá a gyermeket, és elbocsátá őt. Ki miután elment, Berszabé pusztájában bujdosik vala.⁵

15. És midőn a víz kifogyott a tömlőből, az ott levő fák egyike alá tevé a gyermeket.

16. És elméne, és egy kézjű lövésnyi távolságra a gyermek irányában leüle; mert, úgymond, nem nézhetem a meghaló gyermeket; és átellenében ülvén, fölemelé szavát, és síra.

² hogy fiát üldözi, mint az apostol mondja. Gal. 4, 29.

³ Izmaelért.

⁴ Izsák maradékai fognak igazán gyermekeidnek tartatni, ők lesznek az Isten választott népe, melyből egykor a Megváltó származni fog.

⁵ Az eltaszított s a pusztában bujdosó Ágár előképe a zsidó egyháznak, mely egykori honából száműzve, tévelyeg jelenleg is: Sára pedig példázza a keresztény anyaszentegyházat. Lásd: Róm. 9, 7. Gal. 4, 24.

17. Meghallgatá pedig Isten a gyermek szavát, és az Isten angyala szólítá mennyből Ágárt, mondván: Mit mívelsz? Ágár! ne félj, mert meghallgatta Isten a gyermek szavát azon helyről, ahol vagyon.

18. Kelj föl, vedd a gyermeket, és fogd kezét, mert nagy nemzetű teszem őt.

19. És megnyitá Isten annak szemeit; ki látván egy vízkutat, elméne, és megtölté a tömlőt, és inni ada a gyermeknek.

20. És vele vala Isten⁶ és fölnevekedék, és a pusztában lakék, és nyilas ifjúvá lón.

21. És Fárán pusztájában lakék, és anyja feleséget vőn neki Egyiptom földéről.

22. Azon időben mondá Abimelek és serege hadnagya, Fikol, Ábrahámnak: Az Isten veled vagyon mindenekben, a miket cselekszel.

23. Esküdjél meg tehát az Istenre, hogy nem ártasz nekem, sem maradéknak, sem nemzetiségemnek; hanem azon kegyesség szerint, melyet cselekedtem veled, cselekszel te is velem és a földdel, melyben jövevényül lakál. (Móz. I. 20, 13.)

24. És mondá Ábrahám: Megesküszöm.

25. És megdorgálá Abimeleket a vízkútért, melyet szolgálai erővel elvettek vala.⁷

26. És felelé Abimelek: Nem tudtam, ki cselekedte azt; de te sem jelentetted meg nekem, és én sem hallottam, hanem csak ma.

27. Vőn tehát Ábrahám juhokat és ökröket és adá Abimeleknek, és mindketten szövetséget kötének.

28. És Ábrahám a nyájából hét bárányt külön állíta.

⁶ Isten oltalmazta őt.

⁷ A pásztor-népeknél keleten, hol néha több mértföldnyire sem lehet vizet találni, egy kút igen nagy fontossággal bír.

29. Mondá neki Abimelek: Mire való e hét bárány, melyeket külön állítottál?

30. Ő pedig: A hét bárányt, úgy mond, vedd el kezemből, hogy bizonyosággal legyenek nekem, hogy én ástam e kutat.

31. Annakokáért nevezteték az a hely Berszabének,⁸ mert ott mind a kettő megesküdt.

32. És szövetséget szerzének az esküvés kútjáért.⁹

33. Fölkele pedig Abimelek és seregének hadnagya, Fikol, és vissza térének a filiszteusok földére. Ábrahám pedig ligetet plántála Berszabében, és segítségül hívá ott az örök Úr Isten névét.¹⁰

34. És lakosa lőn a filiszteusok földének sok ideig.

22. RÉSZ.

Ábrahám hite és engedelmissége. Új ígéreték. Nákor családjáról.

1. Miután ezek megtörténtek, megkísérté Isten Ábrahámot, és mondá neki: Ábrahám, Ábrahám! Ő pedig felelé: Itt vagyok. (Judit 8, 22. Zsid. 11, 17.)

2. Mondá neki (az Isten): Vedd egyetlen egy fiadat, kit szeretsz, Izsákot, és menj a látomás földére,¹ és ott áldozd fel őt égő áldozatul az egyik hegyen, melyet mutatok neked.

3. Annakokáért Ábrahám éjjel² fölkelvén, megnyergelé szamarát; két szolgát vivén magával és fiát, Izsákot. És miután az égő áldozatra fát vágott, elméne azon

helyre, melyet az Isten parancsolt vala neki.

4. Harmadnapon pedig föl-emelvén szeméit, messziről meglátá ama helyet.

5. És mondá szolgálainak: Várjatok itt a számmal; azalatt én és a gyermek odasiatunk s imádkozásunk után hozzátok visszatérünk.³

6. S vevé az égő áldozatra való fát, és tevé fiára, Izsákra,⁴ maga pedig a tüzet és kardot vivé kezében. És midőn így ketten együtt mennek vala,

7. mondá Izsák az ő atyjának: Atyám! Ez pedig felelé: Mit akarsz? fiam! Ime, úgymond amaz, a tűz és a fa, de hol van az égő áldozatra való állat?

8. Mondá pedig Ábrahám: Az Isten szerez magának, fiam, égő áldozatra való állatot. S így mennek vala együtt.

9. És eljutának azon helyre,⁵ melyet az Isten mutatott vala neki; a hol is oltárt építe, arra föl-raká a fát, és miután megkötözte fiát, Izsákot, az oltárra tevé őt a rakás-fára.

10. És kinyujtá kezét, és megragadá a kardot, hogy feláldozza fiát.⁶ (Jak. 2, 21.)

11. És ime az Úr angyala menny-

³ Ábrahám erősen hívé, hogy ha fiát, Izsákot, feláldozza is, Isten azt vissza fogja adni bármiképen. Lásd Zsid. 11, 17. (sz. Ágoston).

⁴ Izsák, ki ez egész történetben Jézus Krisztus előképe, hasonlít a Megváltóhoz, ki önvállain vivé a keresztet, melyre fölfeszítették. (sz. Ambr.).

⁵ A jámbor hagyomány szerint, ugyan azon helyre, hol magát érettünk Jézus Krisztus feláldozta vala. (sz. Jerom.)

⁶ Így mutatá meg Isten ez előkép által, miképen egyetlen Fiának sem kegyelmez, hogy a kik benne hisznek, el ne vesszenek, hanem örök életök legyen. Ján. 3, 16. Róm. 8, 32.

⁸ vagyis: az esküvés kútjának.

⁹ A héber szerint: az esküvés kútjánál.

¹⁰ azaz: isteni tiszteletet tartott.

¹ A héber szerint: Móriára, így nevezetik vala azon hegy, melyen később a templom épült Jerusalemben.

² A héber szerint: korán reggel.

ből kiálta, mondván: Ábrahám, Ábrahám! Ki felelé: Itt vagyok.

12. És mondá neki: Ki ne nyujtsd kezedet a gyermekre, és semmit ne cselekedjél neki; most ismertem meg, hogy féled az Istent, és egyetlen egy fiadnak sem kedveztél érettem.⁷

13. Ábrahám fölemelé szemeit, és háta mögött láta egy kost a tövisbokorban szarvainál fennakadva; melyet vévén, égő áldozatot tőn fiáért.

14. És nevezé azon hely nevét: Az Úr lát. Innen mondatik ma napiglan: Az Úr lát hegyén.⁸

15. Szólitá pedig az Úr angyala Ábrahámot másodsor mennyből, mondván:

16. Enmagamra esküdtem, úgy mond az Úr, mivel hogy ezt cselekedted, és nem kedveztél egyetlen egy fiadnak érettem, (Zsolt. 104, 9. Sirák 44, 21. Luk. 1, 73. Zsid. 6, 13.)

17. megáldalak téged, és megsokasítom ivadéodat, mint az ég csillagait, és mint a fővenyt, mely a tenger partján vagyon; a te ivadékod bírni fogja ellenségeinek kapuit, (Móz. I. 15, 5.)

18. és megáldatnak ivadéokban⁹ a föld minden nemzetségei, mivel hogy szavamnak engedelmeskedtél. (Móz. I. 12, 3. 18, 18. 26, 4. Sirák 44, 25. Ap. cs. 3, 25.)

19. Ábrahám visszatére szolgálához, és elmenének együtt Berszabéba, és ott lakék.

20. Ezek így levén, hírül vivék Ábrahámnak, hogy az ő testvéreinek, Nákornak, Melka is fiakat szült,

21. Huszt elsőszülöttét és Buzt

annak öcsesét és Kámuelet, a szíru-sok atyját,

22. és Kaszedet és Azaut, Fedaszt is, és Jedlafot,

23. és Bátuelet, kitől született Rebekka. Ezt a nyolczat szülé Melka Nákornak, Ábrahám testvéreinek.

24. Roma nevű ágyasa pedig szülé Tábét és Gahamot, Tahászt és Mákát.

23. RÉSZ.

Sára halála és eltemetése.

1. Sára pedig száz huszonhét esztendeig éle.

2. És meghala Arbé városában, mely most Hebron, Kanaán földén; és eljőve Ábrahám, hogy keseregjen és sirassa őt.

3. És mikor fölkelte a halotti szertartástól, szóla Het fiainak, mondván:

4. Jövevény vagyok és idegen tinálatok; adjatok nekem temetőbirtokot köztetek, hogy eltemessem halottamat.

5. Felelének Het fiai, mondván:

6. Hallgass meg minket, uram! Isten fejedelme vagy közöttünk; temetőnk választott helyére temesd halottadat; és senki téged el nem tilthat, hogy sírjába ne temesd halottadat.

7. Fölkele Ábrahám, és meghajtá magát a föld népének, tudniillik, Het fiainak;

8. és mondá nekik: Ha tetszik nektek, hogy eltemessem halottamat, hallgassatok meg engem és szóljatok érettem Efronnál, Szeor fiánál:

9. hogy adja nekem a kettős barlangot, mely az ő szántóföldjének végén vagyon; méltó áraért adja nekem azt előttetek temetőbirtokul.

10. Efron pedig Het fiai között lakik vala. És felelé Efron Ábra-

⁷ Áldozzuk fel Istennek a legkedvesebbet, ez által lesz hitünk tökéletes. Jak. 2, 21

⁸ A hol legnagyobb a szükség, ott legközelebb van az isteni segítség.

⁹ Krisztus Jézusban. Lásd Gal. 3, 16.

hámnak mindenek hallatára, kik bemennek vala azon város kapuján,¹ mondván:

11. Ne úgy legyen, uram! hanem inkább halljad, a mit szólok: A szántóföldet neked adom és a benne levő barlangot, népem fiai előtt; temesd el halottadat.

12. Ábrahám meghajola a föld népe előtt,

13. és szóla a körülálló nép előtt Efronnak: Kérlek, hallgass meg engem. Pénzt adok a szántóföldért; vedd el azt, és úgy temetem abba halottamat.

14. És felelé Efron:

15. Uram! hallgass meg engem: A föld melyet kérsz, négyszáz ezüst siklust ér; ez az ára közöttem és közötted; de mi ez?² temesd el halottadat.

16. Ezt hallván Ábrahám, kiméré a pénzt, melyet Efron kért vala Het fiai hallatára, négyszáz ezüst siklust igaz értékű folyó pénzben.³

17. És megerősítették Efron iménti szántófölde, melyben a kettős barlang vala, Mambre átellenében, mind a föld, mind a barlang, és annak egész határában levő minden fája köröskörül,

18. hogy Ábrahámé legyen örökségül. Het fiai és mindazok látára, kik bemennek vala azon város kapuján.

19. És úgy temeté el Ábrahám feleségét, Sárát, a szántóföld kettős barlangjában, mely Mambréra néz vala. Ez Hebron, Kanaán földén. (Móz. I. 35, 27.)

20. És megerősítették a szántó-

föld s a benne lévő barlang Het fiaitól Ábrahámnak temető-birtokul.

24. RÉSZ.

Izsák egybekelése Rebekkával.

1. Ábrahám pedig öreg és élemedett vala, és az Úr megáldotta volt őt mindenekben.

2. És mondá háza idősb szolgálának, ki felügyel vala mindenre, a mije vala: Tedd tomporom alá kezedet,¹ (Móz. I. 47, 29.)

3. hogy megeskesselek az Úrra, a menny és föld Istenére, hogy ne végy fiainak feleséget a kananeusok leányai közül, kik között lakom:²

4. hanem az én honomba rokonságomhoz menj, és onnan végy feleséget fiainak, Izsáknak.

5. Felelé a szolgál: Ha el nem akar jöni velem az asszony e földre, vissza kell-e vinnem fiadat azon helyre, melyből te kiköltöztél?

6. És mondá Ábrahám: Távol legyen, hogy valaha fiamat oda visszavigyed.

7. A mennynek Ura Istene, ki engem kihozott atyám házából és születésem földéről, a ki szólott hozzám, és megesküdött nekem, mondván: A te ivadékodnak adom e földet; — ő elküldi angyalát előtted, és onnan végy fiainak feleséget. (Móz. I. 12, 7. 13, 15. 15, 18. 26, 3.)

8. Ha pedig az asszony téged nem akar követni, nem fogsz köteleztetni az esküvés által; csakhogy fiamat oda vissza ne vigyed.

¹ A patriarkák, midőn esküdtek, a tomport illették, mivel megígértették nekik, hogy az ő ágyékukból fog származni a világ Megváltója, kiből minden népek megáldatnak (sz. Jerom. Ambr.).

² Te se kelj egybe olyannal, ki a legfontosabb s legszentebb dolgot, a hitre nézve veled egyet nem ért.

¹ A keletiek a város kapujánál szoktak volt itéletet tartani, és egyezkedni.

² A héber szerint: De mi ez mindkettőnkre nézve, vagy kettőnk között? t. i. csak csekélység.

³ A mi pénzünk szerint, mintegy kétszáz forint.

9. A szolgálta tehát urának, Ábrahámnak, tempora alá tevét kezét, és megesküvék neki ezen dologra.

10. És vón tíz tevét ura csordájából, és elméne, minden javaiból vízét magával, és elindulván, méne Mezopotámiába, Nákor városába.³

11. És midőn a tevéket lenyugtatta a városon kívül, a vízkút mellett, este, azon idő tájban, mikor az asszonyok ki szoktak menni, vizet meríteni, mondá:

12. Uram! az én uramnak, Ábrahámnak Istene! kérlek jőj ma elém,⁴ és tégy irgalmasságot az én urammal, Ábrahámval.

13. Ime én a vízforrás mellett állok, és e város lakóinak leányai kijőnek vizet meríteni.

14. Azért a leányzó, kinek én mondandom: hajtásd meg vedredet, hogy igyam, — és ezt feleli: Igyál, sőt még tevéidet is megílatom: — ő az, kit Izsáknak a te szolgáltnak rendeltél, és erről ismerem meg, hogy irgalmasságot tettél az én urammal.

15. Még el sem végezte volt magában a szókat, és ime Rebekka jó vala ki, leánya Bátuelnek, ki Nákornak, Ábrahám testvérenek Melka feleségétől fia vala, — veder lévén vállán,

16. igen ékes leányzó és szépséges szűz, és férfiútól még meg nem ismert; leméne pedig a forráshoz és megtölté vedrét, és visszaméne.

17. És eléje jöve a szolgálta és mondá: Adj egy kevés vizet innom vedredből.

18. Ki felelé: Igyál, uram! és hamar leereszté karjára a vedret, és inni ada neki.

19. És miután ivott, hozzá tevét: Sőt tevéidnek is meríték vizet, míglen mind isznak.

20. És a vedret kiöntvén a vályuba, visszafuta a kúthoz, hogy vizet merítsen; és merítvén, valamennyi tevének ada.

21. Amaz pedig hallgatva szemléli vala őt, tudni akarván: vajjon az Úr szerencsése tette-e útját vagy sem?

22. Minekutána pedig ittak a tevék, elévön a férfiú két siklust nyomó arany fülfüggőket, és tíz siklusnyi nehéz, ugyanannyi karpereczeket,⁵

23. és mondá neki: Ki leánya vagy? mond meg nekem; van-e atyád házában maradásra való hely?

24. Ki felelé: Bátuel leánya vagyok, Melka fiáé, kit szült vala Nákornak.

25. És hozzá tevét, mondván: Polyva és széna igen sok van nálunk és tágas hely maradásra.

26. Meghajtá magát az ember, és imádá az Urat,

27. mondván: Áldott az Úr, az én uramnak, Ábrahámnak Istene, ki el nem vonta irgalmasságát és igazmondását uramtól, és egyenes úton vezérlett engem az én uram atyjafiának házába.

28. Elfuta tehát a leányzó, és hírül vivé anyja házába mindazt, a miket hallott vala.

29. Vala pedig Rebekkának Lában nevű fitestvére, ki gyorsan kiméne az emberhez, hol a forrás vala.

30. És midőn látta a fülfüggőket és karpereczeket hűgának kezeiben, és hallotta minden szavait, a mint beszélé: Ezeket mondotta nekem az ember, — a férfiúhoz jöve, ki a tevék mellett áll vala, közel a vízforráshoz.

31. és mondá neki: Jer be, Úrnak áldottja, miért állasz itt

³ Háránba. Móz. I. 27, 43.

⁴ add, hogy elém jöjjön, a kiért járok, adj szerencsét.

⁵ Egy arany-siklust annyiban vehetni, mint a mi egy aranyunkat.

künn? szállást készítettem, és helyet a tevéknek.

32. És bevezeté őt a szállásra, és a terhet leszedé a tevékről, és polyvát és szénát ada, és vizet az ő lábainak megmosására és a férfiakénak, kik vele jöttek vala.

33. És kenyér téteték eléje. De ő mondá: Nem eszem, míg beszédemet el nem mondom. Felelé neki: ⁶ Mondd el.

34. Ő pedig: Ábrahám szolgálja vagyok, úgymond,

35. és az Úr igen megáldotta az én uramat, és felmagasztaltatott, és adott neki juhokat és ökröket, ezüstöt és aranyat, szolgálkat és szolgálókat, tevéket és szamarakat.

36. És uram felesége, Sára, fiat szült uramnak vénségében; és annak adá mind, a mi je volt.

37. És megesketett engem uram, mondván: Ne végy fiamnak feleséget a kananeusok leányai közül, kiknek földén lakom;

38. hanem atyám házához menj, és rokonságomból végy fiamnak feleséget.

39. En pedig feleltem uramnak: Hátha el nem akar velem jöni az asszony?

40. Az Úr, úgymond ő, kinek színe előtt járok, angyalát küldi veled és vezérelni fog utadon, és feleséget veszsz fiamnak az én rokonságomból s atyám házából.

41. Föl léssz mentve átkomtól, ha rokonaimhoz menendezs, és nem adják neked.

42. Ma tehát a vízforráshoz jövék, és mondám: Uram! Istene uramnak, Ábrahámnak! ha vezérletted útamat, melyen most járok,

43. íme, a vízforrás mellett állok; és ha a leányzó, ki vizet jó ki meríteni, hallandja tőlem: Adj egy keves vizet innom vedredből;

44. és azt mondandja nekem: Te is igyál, tevéidnek is merítek: ez azon asszony, kit az Úr az én uram fiának rendelt.

45. És midőn ezeket hallgatva magamban forgattam, megjelene Rebekka, jövé a vederrel, melyet vállán visz vala; és leméne a forráshoz, és vizet meríte. És mondám neki: Adj egy keveset innom.

46. Ő sietvén, leereszté válláról a vedret, és mondá nekem: Te is igyál, s tevéidnek is italt adok. Ittam, és a tevéket is megitatta.

47. És kérdém őt, s mondám: ki leánya vagy? ő felelé: Bátuelé, Nákor fiáé, kit Melka szült vala neki. Felfüggesztém tehát a fül-függőket orczája ékesítésére, és kezeire tevém a karpereczeket.

48. És leborúlván, imádám az Urat, áldván az én uramnak, Ábrahámnak Urát Istenét, ki egyenes úton vezetett engem, hogy uram atyjafiának leányát ⁷ vegyem az ő fiának feleségül.

49. Azért, ha kegyességet és igazságot akartok tenni urammal, adjátok tudtomra; ha pedig más-kép tetszik, azt is mondjátok meg nekem, hogy jobbra vagy balra menjek.

50. És felelének Lábán és Bátuel: E dolog az Úrtól jött; mi semmi egyebet nem szólhatunk veled, csak a mi neki tetszik.

51. Ime Rebekka előttd vagyon, vidd el őt, és menj el, és legyen felesége a te urad fiának, a mint szólott az Úr.

52. Mikor ezt hallotta Ábrahám szolgálja, leborúlván a földre, imádá az Urát.

53. És elővén az ezüst- és arany-edényeket és ruhákat, Rebekkának adá azokat ajándékul,

⁷ unokáját. Rebekkának atya Bátuel, nagyatyja pedig Nákor, Ábrahám testvére vala. Lásd Móz. I. 11, 27.

⁶ Lábán.

az ő testvéreinek és anyjának is ada ajándékokat.

54. Lakomához kezdvén s együtt evén és iván, ott maradának. Reggel pedig fölkelvén, mondá a szolgálta: Bocsássatok el engem, hogy menjek uramhoz.

55. És felelének atyafiai és anyja:⁸ Maradjon a leányzó legálább csak tíz napig nálunk; azután elmehet.

56. Ne tartóztassatok, úgymond, engem, mert az Úr vezérlette utamat, bocsássatok el, hogy menjek uramhoz.

57. És mondának: Híjuk elé a leányzót, és kérdjük meg akaratját!

58. És midőn a hívásra eljött, tudakozák: El akarsz-e menni ez emberrel? Ő mondá: Elmegyek.

59. Elbocsáták tehát őt és dajkáját, és Ábrahám szolgáját és úti társait,

60. jó szerencsét kívánván húguknak, és mondván: A mi húgunk vagy, növekedjél ezernyi ezerré, és bírja ivadékok ellenségeinek kapuit.

61. S így Rebekka és az ő leányai felülvén a tevékre, követék a férfit, ki urához sietve tére vissza.

62. Az időben pedig Izsák azon úton járkal vala, mely az úgynevezett élőnek és látónak kútjához⁹ vezet; mert a délfelé fekvő földön lakik vala.

63. És kiment volt a mezőre elmélkedni a nap enyészete felé; és midőn fölemelte szemeit, távolról látá jóni a tevéket.

64. Rebekka is látván Izsákot, leszálla a tevéről,

65. és mondá a szolgának: Kicsoda azon ember, ki a mezőn élénk jő? És mondá neki: Az az én uram. Ő pedig hamar vevén a palástot, befődé magát.¹⁰

66. A szolgálta pedig mindent, a mit végbe vitt vala, elbeszélé Izsáknak.

67. Ki bevivé őt Sárának, az ő anyjának sátorába,¹¹ és feleségül vevé őt, és annyira szereté őt, hogy fájdalma, mely anyjának halála miatt történt vala, megenyhüle. (Móz. I. 23. r.)

25. RÉSZ.

Ábrahám második házassága és halála. Izmael utódai. Esau eladja elsőszülöttségi jogát Jákobnak.

1. Ábrahám pedig más feleséget vőn, kinek neve Cetúra vala; (Kron. I. 1, 32.)

2. ki szülé neki Zamránt és Jekszánt, Mádánt és Mádiánt, Jeszbokot és Szuét.

3. És Jekszán nemzé Szábát és Dádánt. Dádán fiai voltak: Aszurim és Latuszim és Loomim.

4. Mádiántól pedig származék Éfa és Ofer, Hének és Abida és Eldaa; ezek mind Cetúra fiai.

5. És Ábrahám mindent, a mivel bír vala, Izsáknak ada.

6. Ágyasai fiainak pedig ajándékokat ada; és elküldé őket fiától, Izsáktól, még életében, a napkeleti tartományra.¹

7. Ábrahám életének napjai pedig száz hetvenöt esztendők valának.

8. És elfogyatkozván, meghala jó vénségben, élemedett korban,

zett nő csak akkor láthatta födetlen arczal jegyesét, ha már vele összekelt.

¹¹ A pásztor-fejedelemlők külön sátorban laktak.

¹ Sz. Ágoston Ábrahám ez utóbbi házasságában életüntetve látja azon igazságot, hogy valaminet Cetúra fiai, úgy a világ fiai is csak mulandó javakban részesülnek, ellenben az Isten fiai Izsákkal a valódi legfőbb jót, az örök boldogságot nyerik meg.

⁸ a leányei.

⁹ Lásd Móz. I. 16, 14.

¹⁰ Azon idők szokása szerint az eljegy-

teljes napokkal; és az ő népéhez gyűjtették.²

9. És eltemeték őt fiai, Izsák és Izmael, a kettős barlangban, mely a heteus Szeor fiának, Efron földén vagyon, Mambre átellenében,

10. melyet Het fiaitól vett vala; ott temetették el ő és felesége, Sára.

11. És halála után megáldá Isten Izsákot, az ő fiát, ki az élőnek és látónak nevezett kút környékén lakik vala.

12. Ezek Ábrahám fiának, Izmaelnek nemzetségei, kit szült neki az egyiptomi Ágár, Sára szolgálója;

13. s ezek az ő fiainak nevei, névés nemzetségeik szerint. Izmael elsőszülötte Nabajot, azután Cédar és Adbeel és Mabszam, (Krón. 1. 1, 29.)

14. Maszma is és Dúma és Massza,

15. Hádár és Téma, Jetur és Náfisz és Cedma.

16. Ezek Izmael fiai, s ezek azok nevei, szállásaik és helységeik szerint, tizenkét fejedelmei nemzetségeiknek. (Móz. I. 17, 20.)

17. És lőn Izmael élete száz harminczkét esztendő, és elfogyatkozván, meghala, s az ő népéhez tetették.

18. Lakott pedig³ Hevilától Szúrig, Egyiptom átellenében, amint Asszíriába mennek, minden atyjafiainál előbb halt meg.

19. Izsáknak pedig, Ábrahám fiának nemzetségei ezek: Ábrahám nemzete Izsákot,

20. ki negyven esztendőskorában vevé feleségül Rebekkát, a mezopotamiai szírus Bátuel leányát, Lábán húgát.

21. És könyörge Izsák az Úrnak feleségeért, mivelhogy magtalan vala; ki meghallgatá őt és Rebekának fogantatást engedte.

22. De egybeütközének méhében a kisdetek; azért mondá: Ha így kellett járnom, mi szükség volt fogannom? És elméne, hogy megkérdezze az Urat.⁴

23. Ki felelvén, mondá neki: Két nemzet⁵ vagyon méhedben, és két nép válik el öledből, és egyik nép a másikat meggyőzi, és a nagyobbik szolgálni fog a kisebbiknek.⁶ (Rom. 9, 10.)

24. Immár a szülés ideje eljött vala, és ime iker-gyermekek találtakatának méhében.

25. A ki először kijöve, vörhenyös vala, és mint a bőr egészen szőrös; és neve Esau⁷ hivaték. A másik azonnal kijövé, testvére sarkát fogá kezével; és azért nevezé őt Jákobnak.⁸ (Ozeás 12, 3. Máté 1, 2.)

26. Hatvan esztendőskor vala Izsák, mikor neki a kisdetek születének.

27. Kik fölnevekedvén, Esau ügyes vadász lőn és szántóvető ember. Jákob pedig csendes férfiú és sátorokban lakó vala.⁹

28. Izsák szereti vala Esaut, azért, hogy vadászatából evék; és Rebekka Jákobot szereti vala.

29. Főze pedig Jákob lágy étket; kihez mikor Esau a mezőről elfáradva jött,

⁴ Mit kért Rebekka, s mit felelt Isten, nem tudjuk. Talán imádkozott, és belsugallat által nyert feleletet. Vagy talán Isten angyal által vagy álomban nyilatkozott neki (sz. Ágoston).

⁵ Két nemzet törzsatyái: Esau és Jákob.
⁶ az elsőszülött a másiknak, vagyis: az idumeusok a zsidóknak. Lásd Mózes. I. 27. r. 5-ik jegyzet.

⁷ Esau, azaz: szőrös.

⁸ Jákob, azaz: sarkát vagy talpátfogó.

⁹ Inkább kedvelé otthon a csendes magányt.

² Ezen kifejezés az örökkévalóságban való hitre mutat, mert közös temetőhelyről még akkor szó sem volt.

³ Izmael és az ő utódjai.

30. mondá: Adj nekem a vörhenyös főzlekből, mert igen elfáradtam. Ez okért hivaték az ő neve Edomnak.¹⁰

31. Mondá neki Jákob: Add el nekem elsőszülöttségedet.¹¹

32. Ő felelé: Ime meghalok, mit használ nekem elsőszülöttségem?¹²

33. Mondá Jákob: Esküdjél meg tehát nekem. Megecsküvék neki Esau, és eladá elsőszülöttségét.¹³

34. És így elvévén a kenyeret és lencseétket, evék és ivék és elméne; csekélységnek tartván, hogy elsőszülöttségét eladta.

26. RÉSZ.

Izsák vándorlása. Esau házassága.

1. Éhség támadván pedig a földön ama terméketlenség után, mely Ábrahám napjaiban történt vala, elméne Izsák a filiszteusok királyához, Abimelekhez, Gerarába.

2. És megjelene az Úr neki, és mondá: Ne menj le Egyiptomba, hanem maradj ama földön, melyet mondok neked.

3. És lakjál azon zarándokúl, és veled leszék, és megáldalak; mert neked és ivadékoknak adom mind e tartományokat, beteljesítvén az esküvést, melyet atyádnak, Ábrahámnak fogadtam. (Móz. I. 12, 7. 15, 18.)

4. És megsokasítom ivadékokat, mint az ég csillagait, és utódaidnak adom mind e tartományokat, és a

¹⁰ azaz: vörhenyösnek, vörösnek.

¹¹ azaz: a birói és papi hatalom előnyét és a kettős örökségrészt.

¹² az elsőszülöttség nekem örök földi jólétet úgy sem adhat.

¹³ Mulandó földi javakért mennyei örökségedet el ne tékozold. Lásd Zsid. 12, 16. Abdiás 1. s köv.

te ivadékokban megáldatnak a föld minden népei, (Móz. I. 12, 3. 18, 18. 22, 17. 28, 14. Gal. 3, 16.)

5. azért, hogy Ábrahám engedelmeskedett szavamnak, és megőrizte parancsolataimat s meghagyásaimat, és a szertartásokat és törvényeket megtartotta.

6. Izsák tehát Gerarában marada.

7. Ki midőn felesége felől kérdeztetett azon hely embereitől, felelé: Ez húgom.¹ Mert fél vala megvallani, hogy az ő házastársa, attól tartván, netalán megöljék őt annak szépsége miatt.

8. És miután sok napok teltek el, hogy ott tartózkodik vala, a filiszteusok királya, Abimelek, tekintvén az ablakon, látá őt enyelegni feleségével, Rebekkával.

9. És hivatván őt, mondá: Nyilván való, hogy ez feleséged; miért hazudtad, hogy húgod? Felelé: Félttem, nehogy meghaljak miatta.

10. És mondá Abimelek: Miért csaltál meg bennünket? Közösülhetett volna valaki a nép között feleségeddel, és nagy bünt hoztál volna ránk. És parancsolá az egész népnek, mondván:

11. A ki ez ember feleségét illeti, halállal hal meg.

12. Izsák pedig vete ama földön, és százannyit nyere azon esztendőben; mert az Úr megáldá őt.

13. És az ember meggazdagúla, mindinkább gyarapodván és növekedvén, míglén fölötte tehetősé lőn.

14. És bír vala igen számos juhokkal és marhákkal és sok cseléddelel. Ezért irigykedvén rá a filiszteusok,

15. mind a kutakat, melyeket az ő atya, Ábrahám szolgálai ástak

¹ azaz: vérszerinti rokonom. Ehelyett a héber név, testvér.

vala az időben, behányák, földdel betöltvén,

16. elannyira, hogy maga Abimelek mondá Izsáknak: Távozzál el tőlünk, mert sokkal hatalmasabb lettél nálunknál.

17. És onnan elindúla, hogy Gerara patakjához² menjen, és ott lakjék.

18. Ismét más kutakat ása fel, melyeket az ő atyja, Ábrahám szolgálai ástak, és melyeket annak holta után a filiszteusok egykor behánytak vala; és azon nevekkel nevezé el azokat, melyeken azelőtt atyja hitta vala.

19. És ásának a völgyben, és élő vízforrást találának.

20. De ott is versengének a gerarai pásztorok Izsák pásztoraival, mondván: Miénk a víz. Annak okáért az ott történt dolgok miatt nevezé a kutat versengésnek.

21. Ásának pedig még más kutat is, és azért is háborgának, és nevezé azt ellenkezésnek.

22. Elmenvén onnét, más kutat ása, melyért nem vetekedének, azért nevezé azt térségnek, mondván: Most terjesztett ki minket az Úr, és szaporodni engedett a földön.

23. Fölméne pedig azon helyről Berszabéba,

24. hol az Úr neki megjelene azon éjjel, mondván: Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak Istene, ne félj, mert veled vagyok; megáldalak téged, és megsokasítom ivadékodat az én szolgámért Ábrahámért.

25. Oltárt építe azért ott; és segítségül híván az Úr nevét, kiterjeszté sátorát, és megparancsolá szolgálainak, hogy kutat ássanak.

26. Mely helyre mikor kijötték Gerarából Abimelek és barátja,

Okozát, és Fikol, a vitézek hadnagya,

27. szóla nekik Izsák: Minek jöttetek hozzám, oly emberhez, kit gyűlöltök, és kiűztetek tőletek?

28. Kik felelének: Láttuk veled lenni az Urat, és azért mondottuk: Legyen esküvés közöttünk, és szerezzünk szövetséget;

29. hogy semmi gonoszt ne mi velj nekünk, valamint mi sem illettünk semmit tied közül, sem nem cselekedtünk, a mi téged megsértene; hanem békességben elbocsátottunk, öregbülve az Úr áldásával.

30. Laķomat szerze tehát nekik, és az étel s ital után,

31. fölkelvén reggel, megesküvének egymásnak; és elbocsátá őket Izsák békességben lakhelyökre.

32. S íme épen azon nap jövének Izsák szolgálai, hírt hozván neki a kút felől, melyet ástak vala, és mondván: Találtunk vizet.

33. Onnan nevezé azt bőségnek,³ és a város Berszabének⁴ nevezteték mind e mai napig.

34. Esau pedig negyven esztendősen lévén, feleségül vevé Juditot, a heteus Béri leányát, és Bászemátot, Elon leányát, ugyanazon helyről;

35. kik mindketten megbántották vala Izsák és Rebekka szívét. (Móz. I. 27, 46.)

27. RÉSZ.

Jákob megáldatik Esau helyett, és amaz eljut.

1. Megöregedék pedig Izsák, és meghomályosodának szemei, és nem láthat vala; és szólítá öregebbik fiát, Esaut, és mondá neki: Fiam! Ki felelé: Jelen vagyok.

vagy: Gerara völgyébe.

³ A héber szerint: esküvésnek.

⁴ Esküvés kútjának.

2. Kinek az atya : Látod, úgy-
mond, hogy megvénültem, és nem
tudom halálom napját.

3. Vedd fegyvereidet, a tegzet
és kézíjat, és menj ki; és ha vadá-
szással valamit nyersz,

4. készíts abból nekem étket,
a mint tudod, hogy szeretem, és
hozd elé, hogy egyem; és áldjon
meg téged az én lelkem, mielőtt
meghaljak.

5. A mit midőn hallott Rebekka,
és amaz a mezőre ment, hogy aty-
jának meghagyását teljesítse,

6. mondá fiának, Jákobnak :
Hallám, hogy atyád Esau bátyád-
dal szóla és mondá neki :

7. Hozz nekem a te vadásza-
todból, és csinálj étket, hogy egyem,
és megáldjalak téged az Úr előtt,¹
minekelőtte meghaljak.

8. Most azért, fiam, engedj
tanácsomnak,

9. és elmenvén a nyájhoz, a
legjobb két gödölyét hozd el ne-
kem, hogy azokból atyádnak ét-
ket készitsek, a mineműt örömet
eszik.

10. A mit mikor beviszesz, és
megeszi, áldjon meg téged, mielőtt
meghaljon.

11. Kinek ő felelé : Tudod, hogy
Esau bátyám szőrös, és én sima
vagyok ;

12. ha megtapogat engem atyám,
és észreveszi, félek, netalán azt
vélje, hogy őt ki akartam játszani,
és átkot vonjak magamra áldás
helyett.

13. Kinek anyja : Rajtam le-
gyen, úgy mond, ez az átok, fiam !
csak fogadd szavamat, és elmenvén,
hozz, amit mondtam.²

14. Elméne ő, és elhozá, és anyjá-
nak adá. Ki étket készíte, a mint
tudja yala, hogy atyja szereti.

15. És Esaunak igen jó ruháiba,
melyek otthon nála valának, fel-
öltözteté őt,

16. és a gödölyék bőrcskéit
kezei körül tevé és mezítelen nya-
kát befödé.

17. És oda adá az étket és ke-
nyeret, melyet sütött vala.

18. Miket bevívén, mondá :
Atyám ! Ő pedig felelé : Hallom.
Ki vagy te? fiam !

19. És mondá Jákob : Én va-
gyok a te elsőszülötted, Esau ;
úgy cselekedtem, a mint parancsol-
tad nekem; kelj fel, ülj le, s egyél
vadászatomból, hogy megáldjon
engem a te lelked.³

20. És Izsák mondá ismét fiá-
nak : Miképen találhattál ily ha-
mar? fiam ! Ki felelé : Isten aka-
ratja volt, hogy hamar elem jőjön,
a mit akartam.

21. És mondá Izsák : Járúlj ide,
fiam ! hadd tapogassalak meg, és
próbáljam meg : ha te vagy-e
fiam, Esau, vagy nem?

22. Ki atyjához járúla és meg-
tapogatván őt Izsák, mondá : A szó
ugyan Jákob szava, de a kezek
Esau kezei.

23. És nem ismeré meg őt, mert
a szőrös kezek az öregebbikéhez

³ Valamint Rebekka, úgy Jákob tettét sem lehet egészen menteni; Rebekkának ugyan kijelentette volt Isten (Móz. I. 25, 23.), hogy az elsőszülöttség Jákobra fog szállani, Jákob pedig az elsőszülöttséget megvénvén Esautól (Móz. 25, 33.), erre igazságosan igényt tarthata, és mégis vétkes úton, csalárdsággal akarák céljokat érni. Ebben hibáztak; bizonyára legyőzhetlen tudatlanságban kellett lenniök az iránt: hogy a jó célra vétkes eszközökkel élni, tilalmas. (Ar. sz. Ján.) Egyébiránt Isten néha a jámborok elesését is megengedi, hogy mi azáltal annál vigyázóbbak legyünk. Lásd Kor. I. 10, 12.

¹ az Isten előtt, az Istentől adott hatalommal.

² Atyád nem fog téged megátkozni. Ettől Isten megőriz, a mint én tudom (lásd Mózs. I. 25, 23.). De ha mégis kétkezel, szálljon rám atyád haragja. (Theod.)

valának hasonlatosak. Megáldván tehát őt,

24. mondá: Te vagy-e fiam, Esau? Felelé: Én vagyok.

25. Ő pedig: Hozd elé, úgymond, nekem a te vadászatodból való étket, fiam, hogy áldjon meg téged az én lelkem. Mit oda vivén, miután megette, bort is nyujta neki; melyet megíván,

26. mondá neki: Járulj hozzám, és adj csókot nekem, fiam!

27. Oda járúla, és megcsókolá őt. És mihelyest megérezé ruháinak jóillatát,⁴ megáldván őt, mondá: Ime az én fiam illata, mint a teljes mező illata, melyet az Úr megáldott.

28. Adjon neked Isten az ég harmatából s a föld kövérségéből gabona- és borbőséget.

29. És népek szolgáljanak neked, és nemzetségek hajoljanak meg előtted; légy ura atyádfiainak, és boruljanak eléd anyád fiai. A ki téged megátkoz, átkozott legyen; és a ki téged megáld, teljék meg áldásokkal.⁵

30. Alig végezte el beszédét Izsák, és ment ki Jákob, eléjőve Esau,

31. és a vadászatból főzött étket bevívé atyjának, mondván: Kelj föl, atyám! és egyél fiad vadászatából, hogy áldjon meg engem a te lelked.

32. És mondá neki Izsák: Hát ki vagy te? Felelé: Én vagyok a te elsőszülött fiad, Esau.

⁴ A régiek jóillatú szerekkel látták el ruháikat.

⁵ Jákob utódai, a zsidók, Dávid alatt több nemzetet hódítottak meg, ezek közt az idumeusokat is, kik Esautól származtak volt. (Kir. II. 8., 14.) Azonban az atyai áldás Jézus Krisztus által ment igazán teljesedésbe, úgymint, ki Jákob véréből származott, és azért jött, hogy minden nemzetek szolgáljanak neki (sz. Agoston.).

33. Eljéde Izsák, fölötte álmélkodván, és mintsem hihető volna, nagyobb csodálkozással mondá: Kicsoda tehát amaz, ki előbb a fogott vadat hozta nekem, és ettem mindenebből, mielőtt te jöttél? Én megáldottam őt és áldott leszen.

34. Esau hallván atyja beszédét, nagy kiáltással elordítá magát, és elkeseredve mondá: Áldj meg engem is, atyám!

35. Ki mondá: Eljött öcséd álnokul, és elvette áldásodat.

36. Ő pedig hozzátevé: Igazán hivatott Jákobnak⁶ az ő neve: mert ime másodízben csalt meg engem; elsőszülöttségemet vette el azelőtt, és most másodsor alattomban elragadta áldásomat. És ismét mondá atyjának: Nem tartottál-e föl nekem is áldást? (Móz. I. 25., 34.)

37. Felelé Izsák: Uraddá tettem őt, és minden atyjafiait szolgálata alá vetettem; gabonával és borral elláttam őt; ezután hát, fiam, mit cselekedjem veled?

38. Mondá neki Esau: Csak egy áldásod vagyon-e? Atyám! kérlek, áldj meg engemet is. És mivel nagy jajgatással sira, (Zsid. 12., 17.)

39. megindulván rajta Izsák, mondá neki: A föld kövérségében és az ég harmatában onnan felül (Zsid. 11., 20.)

40. leszen áldásod. Fegyver után élsz⁷ és öcsédnek szolgálsz; és eljön az idő, midőn lerázod és leoldod nyakadról az ő igáját.⁸

⁶ azaz: sarkát fogó-, sarka után leleselkedőnek.

⁷ harcokban nyerendő zsákmányból fogsz élni, mi leginkább teljesül a puszták arabjain, kik nagy részben Esautól származnak.

⁸ Esau utódai, az edomiták, a Jákobtól származott Dávid alatt szolgálásra vetettek; de Júda királya, Jóram alatt magokat kiszabadították. Kir. IV. 8., 20.

41. Azért Esau mindenkor gyűlöli vala Jákobot azon áldás miatt, melylyel őt atyja megáldotta volt; és mondá szívében: Eljőnek a gyásznápok atyám után; és megölöm öcsémet, Jákobot. (Abdiás 1., 10.)

42. Hírül vivék ezt Rebekká-nak; ki elküldvén, és hivatván fiát, Jákobot, mondá neki: Ime bátyád, Esau, fenyeget, hogy téged megöl.

43. Most azért, fiam, halljad az én szómat, és fölkelvén, fuss Lábánhoz, bátyámhoz Háránba,

44. és lakjál nála egy ideig, míg bátyád dühössége lecsöndesedik,

45. és bosszankodása megszűnik, és elfeledkezik azokról, miket ellene cselekedtélt; azután elküldök érted, és onnan ide hozatlak. Miért fosztatnám meg egy nap mind a két fiamtól?⁹

46. És Rebekka mondá Izsáknak: Megúntam életemet Het leányai miatt; ha Jákob ezen föld nemzetéből vesz feleséget, nem kívánok élni.¹⁰

28. RÉSZ.

Jákob útja Mezopotámiába, és álma az égig érő lajtorjáról; az ő fogadalma.

1. Eléhvívá azért Izsák Jákobot, és megáldá őt, és parancsolá neki, mondván: Ne végy feleséget Kanaán nemzetségéből;

⁹ Ha Esau Jákobot megöli, akkor Esau is, mint gyilkos, vagy megöletett, vagy a vérbosszú kikerülése végett megszökni kénytelenítettett volna. Lásd a vérbosszúról Móz. IV. 35. r. s követk.

¹⁰ Lásd Móz. I. 26, 35. Az e részben eléadott eseményt megengedé Isten történni, hogy az által példázza, miképen Jézus Krisztus a bűnös elsőszülöttnek, Ádámnak alakját magára vette, bűneinkkel magát mintegy befödte, hogy azokat eltörölje s a mennyei Atya áldását nekünk megnyerje (sz. Ágoston).

2. hanem eredj, menj el szíriai Mezopotámiába anyád atyjának, Bátuelnek, házához, és onnan végy magadnak feleséget Lábánnak, anyád bátyjának, leányai közül.

3. A mindenható Isten pedig áldjon meg téged, és neveljen és sokasítson meg, hogy népek seregévé légy,

4. és adja meg neked és ivadéknak utánad Ábrahám áldását, hogy bírjad zarándokságod földét, melyet nagyatyádnak megígért.

5. És mikor elbocsátotta őt Izsák, elindulván, méne szíriai Mezopotámiába Lábánhoz, a szíriai Bátuel fiához, anyjának, Rebekká-nak bátyjához. (Óze. 12, 12.)

6. Látván pedig Esau, hogy atyja megáldotta Jákobot, és elküldötte szíriai Mezopotámiába, hogy onnét hozzon feleséget, és hogy az áldás után parancsolt neki, mondván: Ne végy feleséget Kanaán leányai közül;

7. és hogy Jákob engedelmeskedvén szüleinek, elment Szíriába;

8. észrevévén azt is, hogy atyja nem látja örömet Kanaán leányait: (Móz. I. 26, 35.)

9. elméne Izmaelhez, és azokon kívül, kiket már bír vala, feleségül vevé Maheletet, Ábrahám fiának, Izmaelnek leányát, Nabajot hugát.

10. Kiindulván tehát Jákob Berszabéből, méne Háránba.

11. És midőn egy bizonyos helyre jött, a hol megnyugodni akart napszállat után, vőn a kövek-ből, melyek ott hevernek vala, s azt feje alá tévén, azon helyen aluvék.

12. És látá álmában egy lajtorját, mely a földön áll vala, s melynek teteje az eget éri vala, és látá az Isten angyalait fel s alá járni azon,

13. és a lajtorjára támaszkodott Urat, ki mondá neki: Én vagyok atyádnak, Ábrahámnak Ura Istene,

és Izsák Istene; a földet, melyen aluszol, neked adom és ivadéknak. (Móz. I. 35, 1. 48, 3.)

14. És ivadékok annyi lesz, mint a föld pora; kiterjedsz napnyugatra és napkeletre, éjszakra és délre; és megáldatnak tebenned és¹ ivadékokban a föld minden népei. (Móz. I. 26, 4. V. 12, 20.)

15. És őrződ leszek, akárhová mégy, és visszahozlak e földre; és el nem hagylok, míg be nem teljesítem mind, a miket mondtam.²

16. És mikor fölébredtet Jákob az álomból, mondá: Valóban az Úr van e helyen, és én nem tudtam.

17. És megrémülvén: Mely rettenetes, úgymond, ez a hely!³ nem egyéb ez, mint az Isten háza és a menny kapuja.⁴

18. Fölkelvén tehát Jákob reggel, vevé a követ, melyet feje alá tett vala, és föllállítá emlékjelül,⁵ olajat öntvén rája. (Móz. I. 31, 13. 46.)

19. És nevezé azon város nevét Bételnek,⁶ mely azelőtt Lúzának hívatott vala.

20. Fogadást is tőn, mondván: Ha velem leend az Isten, és megőrizend engem az úton, melyen járok, és kenyeret adand nekem ételül, és ruhát öltözetül,

21. és szerencsésen visszatéren-

¹ «és» itt annyi mint «azaz», t. i. ivadékokban, Krisztusban.

² Ez álom különösen életünteté a veszélyes útra induló, gondos Jákobnak az isteni gondviselést, és megmutatá, hogy Isten jól tudja mindazt, mi a földön történik; tudja kívánságainkat is, és hogy ő felülünk legjobb gondoskodik. Lásd Ján. 1, 51. Cyrill. Theod.

³ azaz: mily szent s azért mily tisztetreméltó hely az.

⁴ mennyskapuja, mivel ott az angyalok föl s alá járnak, ki- és bemenének.

⁵ emlékjelül az Isten különös kegyelmének, melyben itt részesüle.

⁶ azaz: Isten házának.

dek atyám házához: az Úr lesz nekem Istenem,⁷

22. és ez a kő, melyet emlékjelül állítottam, Isten házának fog nevezetni, és mindannak, a mit nekem adandasz, tizedét neked ajánlom föl.

29. RÉSZ.

Jákob házassága Liával és Rákellel.

1. Elmvén tehát Jákob, a napkeleti földre juta.

2. És láta egy kutat a mezőn, és mellette három heverő juhnyáját; mert abból itatják vala a barmokat, s annak száját nagy kővel zárják vala be.

3. És szokás vala, hogy mikor a juhok mind egybegyűjtettek, elhengeríték a követ és megítatván a nyájakat, ismét a kút szájára tevék.

4. És mondá a pásztoroknak: Atyámfiai! honnan valók vagytok? Kik felelének: Háránból.

5. És kérdvén őket, mondá: Ismeritek-e Lábánt, Nákor fiát? Felelének: Ismerjük.

6. Egészségben van-e? úgymond. Egészségben van, felelék; és ime leánya, Rákel, amott jó nyájával.

7. És mondá Jákob: Még jól fön jár a nap, és még nincs ideje, hogy a nyájak behajtsanak az aklokba; itassátok meg előbb a juhokat és úgy hajtsátok vissza lefelőre.

8. Kik felelének: Nem cselekedhetjük, míg a barmok mind össze nem gyűlnek, s a követ el nem mozdítjuk a kút szájáról, hogy megítassuk a nyájakat.¹

⁷ Nem csak bel- és kültisztelettel hódolok neki, mint eddig, hanem ezen kívül különösen még oltárt emelek s vagyonom tizedét fölajánlom.

¹ A kút hosszabb ideig nyitva hagyatván, vize is megmelegedett volna s a szél is behordta volna homokkal.

9. Még beszélgetnek vala, és ime jöve Rákel, atya juhaival, mert a nyáját ő legelteti vala.

10. Kít mikor meglátott Jákob, tudván, hogy anyja bátyjának leánya, és hogy a juhnyáj Lábáné, az ő anyja bátyjé, elhengeríté a követ, melyyel a kút el vala zárva.

11. És megitatván a nyáját, megcsókolá őt,² és fennszóval síra,

12. és kijelenté neki, hogy az ő atyjának öcsese³ és Rebekának fia. Amaz pedig sietvén, hirül vivé ezt atyjának.

13. Ki mikor hallotta, hogy hűgának fia, Jákob, jött oda, eléje futá, és megölelvén őt, és megcsókolván bevivé házába. Hallván pedig az út okait,

14. felelé: Én tetemem vagy és én testem.⁴ És miután egy hónap eltelt,

15. mondá neki: Vajjon, mivel atyámfia vagy, ingyen szolgálsz-e nekem? mond meg, mi legyen jutalmad?

16. Vala pedig két leánya, a nagyobbiknak neve Lia, a kisebbik pedig Rákelnek neveztetik vala.

17. De Lia könyező szemű vala; Rákel pedig arcra szép és tekintetre gyönyörű.

18. Ezt megszeretvén Jákob, mondá: Hét esztendeig szolgálok neked kisebbik leányodért, Rákelért.

19. Felelé Lábán: Jobb, hogy őt neked adjam, mint más férfiúnak; maradj nálam.

20. Jákob tehát hét esztendeig szolgálá Rákelért, és azok kevés napoknak látszanak vala neki a szeretet nagyvolta miatt.

² a mint szokás volt a közelrokonok között.

³ unokaöcsese; ezek a zsidóknál testvéreknek hivattak.

⁴ Közelrokonom vagy, nálam marad-hatsz.

21. És mondá Lábánnak: Add nekem feleségemet, mert immár az idő kitelt, hogy bemenjek hozzája.

22. Ki barátainak sokaságát lakomára híván, mennyekzőt szerze.

23. És este, leányai közül, Liát vivé be hozzája,⁵

24. adván leányának Zelfa nevű szolgálót. Mikor hozzá Jákob szokás szerint bement, megvirradván, látá, hogy Lia.

25. És mondá ipának: Mi ez, a mit cselekedni akartál? nemde Rákelért szolgáltam neked? miért csaltál meg engem?

26. Felelé Lábán: Nem szokás nálunk, hogy elébb a kisebbiket adjuk férjhez.

27. Töltsd be ezen menyekzői napok hetét, és amaz is neked adom a fáradozásért, mellyel nekem még más hét esztendeig fogsz szolgálni.

28. Megnyugovék akaratján, és a hetet eltöltvén, Rákelét feleségül vevé.

29. Kihez atya Bálát adá szolgálól.

30. És végre hozzájutván az óhajtott menyekzőhöz, az elsőnél többre becülé az utóbbinak szerelmét, szolgálván nála még más hét esztendeig.

31. Látván pedig az Úr, hogy megveti Liát, megnyitá az ő méhét; nővére magtalan maradván.

32. És foganván, fiat szüle, és hívá annak nevét Rúbennek,⁶ mondván: Tekintett az Úr megaláztatásomra; most férjem szeretni fog engem.

33. És jsmét fogana, és fiat szüle, s mondá: Mivel az Úr hallotta, hogy megvetttem, azért adta nekem ezt is; és hívá annak nevét Simeonnak.⁷

⁵ A menyasszonyt fátyollal befödve volt szokás bevezetni.

⁶ azaz: Ime, fiú!

⁷ azaz: meghallgattatás.

34. És harmadszor fogana, és szüle más fiat, és mondá: Most már hozzám ragaszkodik férjem, mivelhogy három fiat szültem neki; és azért hívá annak nevét Lévinek.⁸

35. Negyedszer fogana, és fiat szüle, és mondá: Most hálát adok az Úrnak! és azért nevezé azt Júdának;⁹ és szülni megszűne.

30. RÉSZ.

Jákob többi gyermekei és gazdagsága.

1. Látván pedig Rákel, hogy ő magtalan, irigykedék nénjére, és mondá férjének: Adj nekem magzatokat, különben meghalok.

2. Kire megharagudván Jákob, felelé: Vajjon Isten gyanánt vagyok-e én, ki téged megfosztott méhed gyümölcsétől?

3. Ő pedig: Itt van, úgymond, szolgálóm Bála, menj be hozzája, hogy szüljön térdeimen, és legyenek tőle fiaim.¹

4. És neki adá Bálát házasságra;

5. ki, miután a férfi hozzája bement, fogana, és fiat szüle.

6. És mondá Rákel: Itéletet tett nekem az Úr, és meghallgatta szómat, fiat adván nekem, és azért hívá annak nevét Dánnak.²

7. És Bála ismét foganván, másikat szüle;

8. s ezért mondá Rákel: Némmel az Isten viaskodásba hozott engem, és győztem; és nevezé azt Neftalinak.³

9. Észrevén Lia, hogy szülni megszűnt, szolgálóját, Zelfát adá férjének.⁴

⁸ azaz: ragaszkodás, egyesülés.

⁹ azaz: dicséret, dicsőítés.

¹ azaz: hogy gyermekeit magaméinak tekinthessem.

² azaz: itélő, vagy itélet.

³ azaz: viaskodó, vagy harczó.

⁴ Megjegyzendő: hogy nem Jákob

10. Ki foganván és fiat szülvén, 11. mondá: Szerencsésen! és azért hívá annak nevét Gádnak.⁵

12. Zelfa másikat is szüle.

13. És mondá Lia: Ez boldogságomra van! mert boldognak mondanak engem az asszonyok. Azért nevezé őt Ásernek.⁶

14. Kimenvén pedig Rúben buzaratás idején a mezőre, találá nadragulyát,⁷ s azt anyjának, Liának elhozá. És mondá Rákel: Adj nekem fiad nadragulyáiból.

15. Amaz felelé: Nem elég-e neked, hogy férjemet tőlem elvetted, hanem még fiam nadragulyáit is el akarod-e venni? Mondá Rákel: Háljon veled ez éjjel, fiad nadragulyáiért.

16. És Jákob este felé visszatérvén a mezőről, kiméne eléje Lia, és mondá: Énhozzám jőj be, mert bérben vettelek meg téged fiam nadragulyáiért. És vele hála azon éjjel.

17. És Isten meghallgatá könyörgését, és fogana, és szüle ötödik fiát,

18. és mondá: Jutalmat adott nekem az Isten, mivelhogy szolgálómat férjemnek adtam, és nevezé annak nevét Isszakarnak.⁸

19. Újra foganván Lia, szüle hatodik fiát,

20. és mondá: Megajándékozott engem Isten jó ajándékkal; ezúttal is velem lesz férjem, mivelhogy hat fiat szültem neki; és azért nevezé annak nevét Zabulonnak.⁹

kivánta a szolgálókat, hanem feleségei erőszakolták rá. Lásd Móz. I. 16, 2. és Krón. I. 4, 1, 7-ik jegyzet.

⁵ azaz: szerencse.

⁶ azaz: boldog.

⁷ oly növény, melynek a balvélemény azon erőt tulajdonítá, hogy a magtalan nőket termékenyekké teszi.

⁸ azaz: jutalom férfira; vagy: itt a jutalom.

⁹ lakhely, vagy együttlakás.

21. Ki után Dína nevű leányzót szüle.¹⁰

22. Megemlékezvén az Úr Rákelről is, meghallgatá őt, és megnyitá méhét.

23. Ki fogana, és fiat szüle, mondván: Elvette Isten gyalázatomat.

24. És hívá annak nevét Józsefnek,¹¹ mondván: Adjon ehhez nekem az Úr más fiat is.

25. József születése után pedig mondá Jákob az ő ipának: Bocsáss el engem, hogy hazámba s földemre visszatérjek.

26. Add nekem feleségeimet és magzataimat, kikért szolgáltam neked, hadd menjek el; te tudod a szolgálatot, melylyel szolgáltam neked.

27. Mondá neki Lábán: Találjak kedvet színed előtt; tapasztalásból tanultam meg, hogy Isten éretted megáldott engem.

28. Határozd meg jutalmadat, melyet neked adjak.

29. Ő pedig felelé: Te tudod, mi módon szolgáltam neked, és mennyi lett jószágod kezeimben.

30. Kevesed volt, mielőtt hozzád jöttem, és most gazdaggá lettél, és az Úr megáldott téged bejövelelem óta. Méltó tehát, hogy egyszer házamról is gondoskodjam.

31. És mondá Lábán: Mit adjak neked? Ő pedig mondá: Semmit sem akarok;¹² hanem ha megcselekszed, a mit kérek, ismét legeltetem és őrzöm juhaidat.

32. Kerítsd össze minden nyájadat, és válaszd el minden tarka és pettegetett gyapjas juhot; és amely fekete és szeplős és tarka leend, mind a juhot mind a kecskék között, az én bérem legyen.¹³

¹⁰ azaz: itélet.

¹¹ azaz: hozzáadás.

¹² nem kívánok meghatározott bért, hanem a mi következik.

¹³ A héber szerint határozottabban:

33. És ez maholnap igazságomat bizonyítsa, ha eljön az idő, melyet te rendelsz; és a mely csak nem lesz tarka és szeplős és fekete mind juhok s mind a kecskék között, lopásról vádoljon engem.¹⁴

34. És mondá Lábán: Helybenhagyom, a mit kérsz.¹⁵

35. És azon nap elválasztá a tarka és szeplős kecskéket és juhot, bakokat és kosokat; az egész egészínű nyáját pedig, vagyis a fehér és fekete gyapjast fiai kezébe adá.¹⁶

36. És háromnapi járó távolságot vete önmaga és veje között, ki az ő többi nyájait legelteti vala.¹⁷

37. Jákob tehát zöld nyárfa- és mandola- és juharfa-vesszőket vévén, egy részben lehéjazá azokat; és levonatván a hék, azokon, melyek lehéjazva valának, kitűnék a fehérség, azok pedig, melyek egé-

Megjárom ma egész nyájadat, (a juhot és kecskéket) és kiválasztom mind a tarkát és szeplöst és feketét a juhot közül, mind a szeplöst és tarkát a kecskék közül: ez legyen bérem.

¹⁴ A héber szerint: És igazságom mellett fog tanúskodni, mikor te eljövendesz, hogy meglássad az én jutalmamat. Mind, a mi nem lesz szeplős és tarka a kecskék között, és fekete (és szinte szeplős és tarka) a juhot között, az általam lopottnak mondassék. (Az ellésből én csak a szeplős és tarka kecskéket s a fekete, tarka és szeplős bárányokat kívánom.)

¹⁵ Lábán ezzel meg is elégedhetett, mert a juhot a szabad ég alatt majd mind fehérét, a kecskék majd mind feketét ellenek.

¹⁶ Határozottabban s a 32-ik verssel inkább összhangzólag a héber szerint: És elválasztá azon nap a tarka és szeplős bakokat, s mind a szeplős és tarka kecskéket, mind a melyeken valami fehér volt, és mind a feketéket (a tarkákat is) a juhot között, és átadá fiainak. — Jákobnak pedig egészen fehér juhnyáját és egészen fekete kecskenyáját adott, hogy hasonlókat elljenek.

¹⁷ hogy a nyájak össze ne keveredjenek.

szek valának, zöldek maradának, és e módon tarkaszínűek lőnek.

38. És azokat a válúkba tevė, ahová víz töltetik vala, hogy mikor a nyájak eljönnek az itálra, szemeik előtt legyenek a vesszők, s ezekre nézven, foganjanak.

39. És úgy lőn, hogy a fajzás hevében a vesszőket szemlélek a juhok, és szepळेeket és tarkákat és különböző színnel pettegetettek ellének.¹⁸

40. És elválasztá Jákob a nyáját,¹⁹ és a vesszőket a válúkba tevė a kosok szeme elé; a fejérek és feketék²⁰ mind Lábánéi valának; a többi pedig Jákobé, elválasztva lévén a nyájak egymástól.²¹

41. Annakokáért mikor első időben²² bocsátatnak vala össze a juhok, Jákob a vesszőket az itató-válúkba teszi vala a kosok és juhok szemei elé, hogy azokra nézven foganjanak.

42. De mikor a késő egybeeresztés vala és utolsó foganás,²³ nem teszi vala oda azokat. Eszerint a késő ellések Lábánnak, a kora időbeliek pedig Jákobnak jutának.²⁴

¹⁸ A mesterfogás, melylyel Jákob a juhok és kecskék nézlelődésére hatott, nem sül el mindig; hanem Isten sikeríté azt (Ar. sz. János), hogy Jákobnak hétévi szolgálataért (Móz. I. 29, 23. 25. 27.) kárpótlást adjon.

¹⁹ A tarka bárányokat, melyeket Jákob, mesterfogása által nyert, elkülönző Lábán fehér bárányaitól.

²⁰ a fehér juhok és fekete kecskék.

²¹ A héber szerint e vers: Elválasztá Jákob ezen bárányokat is (melyeket mesterfogása által nyert), és (Lábán elkülönzöttfehér) juhnyáját fővel fordítá a tarkák felé (a maga tarka bárányai felé); és a feketéket (Lábán minden fekete kecskéit) Lábán fehér juhai felé; — hogy e más mesterfogás által is tarka bárányokat és kecskéket nyerjen.

²² tavaszkor.

²³ késő őszszel, novemberben.

²⁴ A késő egybeeresztés után gyenge bárányok lettek, mert az anyajuhok azo-

43. És az ember fölőtte meg-gazdagodék, és valának neki sok nyájai, szolgálói és szolgálai, tevėi és szamarai.

31. RÉSZ.

Jákob litkon eljut családjával és jószágával együtt. Szöveltséget köt Lábánnal.

1. Miután pedig hallotta Lábán fiai beszédét, kik mondák: Elvett Jákob mindent, mi atyánké volt, és az ő jószágából meggazdagulván, nevezetessé lett;

2. azt is észrehevė Lábán orczájából, hogy nem olyan hozzája, mint tegnap s tegnapelőtt;

3. de leginkább, mivel az Úr mondá neki: Térj vissza atyáid földére nemzetiségedhez, és veled leszek;

4. elküldte, és kihivatá Rákelt és Liát a mezőre, hol a nyájakat legelteti vala,

5. és mondá nekik: Látom atyátok orczáját, hogy nem olyan hozzája, mint tegnap s tegnapelőtt. De az én atyám Istene velem volt,

6. és magatok tudjátok, hogy teljes erőmmel szolgáltam atyátoknak;

kat teli időben hordozták; s ezek mind Lábán részére hagyattak. A korábbiak pedig erősek voltak, mert a kővér legelőjú nyári időben hordoztattak. A héber szöveg szerint, Jákob, mesterfogását akkor tevė, mikor az erős juhok egybeeresztettek, tehát őszkor a jó nyári legelő után; — ellenben elhagyá azt, midőn a gyenge juhok tavaszkor a rozsz téli legelő után fogantattak. Egyébiránt, hogy Jákob Lábánnal így cselekedett, Isten rendeléséből történt, (Lásd Móz. I. 31, 9. 11. 12.) s ebből látható, hogy Isten a háladatlan jutalmazza meg, és sokszor annak kincseiből akarattján kívül is kárpótlást ad. Lásd Móz. 11. 12, 36.

7. de atyátok megcsalt engem, tízszer változtatta meg béremet, és még sem engedte neki Isten, hogy nekem árthasson.

8. Mikor azt mondotta: A tarkák lesznek béred, a juhok mind tarka bárányokat ellettek. Mikor pedig viszonttag azt mondotta: Mind a fehéreket vegyed béredül, minden nyáj fehéreket ellett.¹

9. És Isten elvette atyátok jószágát, és nekem adta;

10. mert mikor a juhok foganásának ideje eljött, fölemeltem szememet és láttam álmomban, hogy a tarka és szeplős és különféle színű hímek hágják a nöstényeket.

11. És az Isten angyala mondá nekem álmomban: Jákob! És én felelém: Jelen vagyok!

12. Ő mondá: Emeld föl szemeidet, és lássad, hogy a hímek, melyek a nöstényeket hágják, mind tarkák, szeplősek és pettegetettek; mert láttam mindent, a mit neked Lábán cselekedett.²

13. Én vagyok Bétel Istene,³ a hol fölkented a követ, és fogadást tettél nekem. Most azért kelj fel, költözzél ki e földről, visszatérvén születésed helyére.

14. És felelének Rákel és Lia: Vajjon maradt-e nekünk valami rész atyánk háza jószágában és örökségében?

15. Nem úgy tartott-e minket, mint idegeneket, és eladott, és megemésztette értékünket?

16. De az Isten elvette atyánk

¹ A héber szerint: Mikor pedig viszonttag azt mondotta: Mind a szeplőseket vegyed béredül — minden nyáj szeplőseket ellett.

² Isten jelentette ki Jákobnak álmolátást által, hogy tarka bárányokat fog nyerni, s így helyeslette mesterfogságát, hogy a miben Lábán megcsalta, kárpótlása legyen. Lásd Móz. I. 30, 37—43.

³ az angyal által tehát itt az Istent kell érteni. L. Móz. I. 28, 18. 19.

gazdagságát, és azt nekünk és fiainknak adta; annakokáért cselekedd mindazt, mit Isten parancsolt neked.

17. Fölkele tehát Jákob, s magzatait és feleségeit tevékre rakván, elköltözék.

18. És elvív minden vagyonát és nyájait és mind, a mit Mezopotámiában szerzett vala, atyjához, Izsákhoz menvén Kánaán földére.

19. Az időben Lábán oda volt juhokat nyírni, és Rákel ellopá atyja bálványképeit.⁴

20. És Jákob nem akará ipának megjelteni, hogy elszökik.

21. És miután elment mind ő mind egyéb hozzátartozói, és átkelvén a folyóvízen,⁵ Gálaád hegye felé tart vala,

22. hírlül vitették Lábánnak harmadnapra, hogy Jákob elszökött.

23. Ki magához vévén atyafiait, hét napig nyomozá őt, és eléré Gálaád hegyén.

24. És látá álmában az Istent, ki ezt mondá neki: Vigyázz, hogy valamit keményebben ne szólj Jákob ellen.

25. És immár Jákob felvonta vala sátorát a hegyen; és mikor amaz elérte őt, atyjafiaival, ugyanazon Gálaád hegyén voná fel sátorát.

26. És mondá Jákobnak: Miért cselekedted azt, hogy orozva vitted el leányaimat, mint fegyverrel nyert rabjaidat?

27. Miért akartál elszökni hírem nélkül, meg sem jelentvén nekem, hogy örömmel és énekekkel, dobzóval és czitarákkal kísértelek volna el?

⁴ melyeket Lábán és családja az igaz Istenen kívül imádozt. Zakar. 10, 2. szerint azok bálványalakok voltak, melyeket a jövőd dolgokról szokott vala kérdeni; mások szerint, talizmánok voltak, melyek által magát a rosztól megvédehetni vélte.

⁵ az Eufratesen.

28. Nem engedted megcsókolnom fiaimat és leányaimat; esztelenül cselekedtél; és most ugyan

29. kezem ezt rosszszal bírná neked visszafizetni, de atyáitok Istene tegnap azt mondá nekem: Vigyázz, hogy valamit keményebben ne szólj Jákob ellen. (Móz. I. 48, 16.)

30. De hogyha már a tiedhez akartál menni, s annyira kívánczoltál vissza atyád házához, miért loptad el az én isteneimét?⁶

31. Felelé Jákob: Azért jöttem el híred nélkül, mert féltem, ne hogy erővel elvedd leányaidat.

32. A mennyiben pedig lopásról vádolsz engemet: a kinél megtalálad isteneidet, az ölessék meg atyánkffiai előtt. Vizsgálj meg mindent s a mit tieidből nálam találsz, vidd el. Ezeket mondá, nem tudván, hogy Rákel lopta el a bálványokat.

33. Bemenvén tehát Lábán Jákob és Lia és mind a két szolgáló sátorába, nem találá meg. És midőn Rákel sátorába ment,

34. ez sietve elrejté a bálványokat egy teve-terítő alá⁷ és erre ráüle; és az egész sátort felkeresőnek és semmit nem találónak

35. mondá: Ne haragudjál, uram, hogy előtted föl nem kelhetek, mert az asszonyok szokása szerint történt most velem. Ekkép hiúsúla meg a keresőnek szorgalmatossága.

36. És fölháborodván Jákob, feddással mondá: Micsoda vét-

⁶ A világ fiai bármily ellenséges indúllattal vannak is az igaz hívók iránt, főkép ha látják, hogy bálványaik megáldatnak: mindazáltal szívök mégis az Úr kezében van, ki azt arra hajtja, merre akarja, mint a vízfolyásokat (Péld. 21, 1.) és megköti kezeiket, hogy akaratjok ellen is szívességet mutatnak.

⁷ teve-nyereg alá.

kemért és mi bűnömért rohantál így utánam,

37. és felhánytad minden házi eszközeimét? Mit találtál itt házad minden vagyonából? tedd ide atyámffiai és atyádfiai elé, s ők itéljenek közöttem és közötted.

38. Ezért voltam-e nálad hús esztendeig? juhaid és kecskéid meddők nem voltak, nyájadnak kosait meg nem ettem;

39. mit a vad elragadott, nem mutattam meg neked, én minden kárt megtéríttem, a mi lopás által elveszett, rajtam kerested;

40. éjjel és nappal hőség és hideg emészlett, szemeimtől az álom távozott;

41. és így hús esztendeig szolgáltam házadnál, tízenégyig leányaidért, hatig nyájaidért; béremet is tízszer megváltoztattad.

42. Ha atyám, Ábrahám Istene, és Izsák lélelme⁸ nincs velem: most talán meztelen eresztettél volna el engem; de az Isten nyomorúságomat és kezeim munkáját tekintette, és megfeddett tegnap tégedet.

43. Felelé neki Lábán: Leányaim és fiaim, nyájaid és a miket itt látsz, mind enyéim; mit tehetnék fiaimnak és unokáimnak?

44. Jer tehát, és kössünk szövetséget, hogy biztonságú legyen közöttem és közötted.

45. Vön azért Jákob egy követ, és emlékül állítá azt;

46. és mondá atyjffiaiának: Hozzatok köveket. Kik összehordván, dombot rakának, és azon evének.

47. Lábán tanú-dombnak nevezé azt, és Jákob tanúbizonyoság halmának, mind a kettő a maga nyelvének tulajdonsága szerint.⁹

⁸ és az, kit Izsák fél, t. i. az Isten.

⁹ t. i. Lábán kaldeai, Jákob héber nyelven, de mind a kettőjén egy értelmű volt a *bizonyoság* halma vagy *tanú-domb*.

48. És mondá Lábán: Ez a domb bizonyság lesz ma közöttem és közötted, és azért nevezteték annak neve Gálaádnak, azaz tanúdombnak.

49. Lássá és ítéljen az Úr közöttünk, mikor elválunk egymástól,

50. ha leányaimat nyomorgatod, és kívülök más feleségeket vesesz, senki sincs tanúja beszédünknek az Istenen kívül, ki jelen lévén, látja ezt.

51. És mondá ismét Jákobnak: Ime ez a domb és kő, melyet felállítottam, közöttem és közötted

52. tanú leszen; mondom, ez a domb és kő bizonyságul legyenek: ha vagy én átmenendek ezen hozzád, vagy te átjövendesz hozzám gonosz szándékkal.¹⁰

53. Ábrahám Istene és Nákör Istene tegyen közöttünk ítéletet, és az ő atyjok Istene. Megesküvék tehát Jákob az ő atyja, Izsák félmére,

54. és áldozatokat mutatván be a hegyen, hívá atyjafiait, hogy kenyeret egyenek. Kik miután ettek, ott maradtanak.

55. Lábán pedig éjjel fölkelvén, megcsokolá fiait és leányait, és megáldá őket, és visszatére lakhelyére.

32. RÉSZ.

Jákob féjelme Esautól, és küzdelme egy férjüvel, ki őt megáldja.

1. Jákob is tovább méne kezdetűtján, és az Isten angyalai jövének eléje. (Móz. I. 48, 16.)

2. Kiket mikor meglátott, mondá: Isten tábora ez,¹ és hívá

azon hely nevét Mahanaimnak, azaz táboroknak.²

3. Küldé pedig követeket is maga előtt bátyjához, Esauhoz, Szeir földére, Edom tartományába,

4. és parancsolá azoknak, mondván: Így szóljatok az én uramnak, Esaunak: Ezeket mondja öcséd, Jákob: Lábánnál tartózkodtam, és nála voltam a jelen napig.

5. Vannak ökreim és szamaraim és juhaim és szolgálaim és szolgálóim; és most követséget küldök uramhoz, hogy kedvet találjak szemeid előtt.

6. És visszatérének a követek Jákobhoz, mondván: Elmentünk bátyádhoz, Esauhoz, és ő íme eléd siet négyszáz emberrel.

7. Igen megfélemlék Jákob, és aggódván, elosztá népét, mely vele vala, a nyájakat is és juhokat, az ökröket és tevéket két seregbe,

8. mondván: Ha Esau egyik seregbe jövend, s azt megveri, a másik sereg, mely hátra van, megszabadúl.

9. És mondá Jákob: Atyám, Ábrahám Istene! és atyám, Izsák Istene! Uram! ki azt mondottad nekem: Térj vissza földedre és születésed helyére, és jót teszek veled;

10. csekélyebb vagyok minden irgalmadnál és hívségednél, melyeket szolgálodon teljesítettél. Botommal mentem át e Jordánon, és most két sereggel jövök vissza.

11. Ments meg engemet bátyám, Esau kezéből, mert igen félek tőle, nehogy eljövén, az anyát a fiakkal együtt elveszítse.

¹⁰ Legyen tanú, ha egymással ellenségeskednénk. A héber szerint: átjövendesz hozzám ellenséges szándékkal.

¹ mely engem védeni fog Esau ellen.— Isten küldé az angyalokat, hogy Esautól való félmét eloszlassa (Ar. sz. János).

Igy táboroznak az Úr angyalai azok körül, kik őt félik (Zsolt. 33, 8.); s ha lelki szemünk nyitva volnának, a hit által mi is láthatnók őket (Kir. IV. 6, 17.).

² tulajdonképen kettős tábornak, t. i. Jákobének és az angyalokénak.

12. Te mondad, hogy jót teszesz velem, és kiterjeszted ivadékodat, mint a tenger főenyét, mely a sokaság miatt meg nem számlálható.

13. És miután ott hált azon éjjel, abból, mi je vala, ajándékokat választá bátyjának, Esaunak,

14. kétszáz kecskét, húsz bakot, kétszáz juhot és húsz kost,

15. harmincz szoptató tevé csikókkal, negyven tehenet és húsz bikát, húsz nőstényszamarat és ezek tíz vehmét.

16. És elküldé szolgálai által minden nyáját külön, és mondá szolgálainak: Menjetek előttem, és legyen köz egyik és másik nyáj között.

17. És parancsolá az elsőnek, mondván: Ha elétalálod bátyámat, Esaut, és kérdez téged: Kié vagy, s hova mégy, vagy kié, a mit kért hajtasz?

18. feleljed: A te szolgáládé, Jákobé, ajándékokat küld az én uramnak, Esaunak, maga is utánunk jó.

19. Hasonló parancsot ada a másodiknak és harmadiknak és mindazoknak, kik a nyájak után mennek vala, mondván: Ez igékkel szóljatok Esaunak, midőn vele találkoztok;

20. és adjátok hozzá: Szolgálád, Jákob maga is követi utunkat, mert azt mondta: Megengesztelém őt az előre menő ajándékokkal, és azután látom meg őt, talán megengesztelődik irántam.

21. Az ajándékok tehát előre menének, ő pedig a táborban marada azon éjjel.

22. És miután korán fölkelt, vevé két feleségét és a két szolgálót tizenegy fiával együtt, és átmené Jákob révén,³

23. és átvívén mindeneket, mik hozzá tartoznak vala,

24. egyedül marada; és íme egy férfiú küszködék vele egész reggelig.⁴

25. Ki midőn látta, hogy nem vehet rajta erőt, megilleté az ő csipőjének inát, s ez mindjárt megszáradá.⁵

26. És mondá neki: Bocsáss el engem, mert immár feljön a hajnal. Felelé:⁶ Nem bocsátalak el, míg meg nem áldasz engem.⁷

27. Mondá azért: Mi a neved? Felelé: Jákob.

28. Amaz pedig: Ezentúl, úgymond, neved nem Jákobnak neveztetik, hanem Izraelnek;⁸ mert ha Isten ellen erős voltál, mennyivel inkább győzedelmes leszel az emberek ellen.

29. Kérdé őt Jákob: Mondd meg nekem, mi néven neveztetel? Felelé amaz: Miért kérdezed nevetem? És megáldá őt ugyanazon helyen.

⁴ Némely sz. atyák ezen férfiút az Isten fiának tartják, ki emberi alakban küzdé Jákobbal. De mivel ezen küzdő férfiú Ozeásnál 12, 3. angyalnak neveztetik, több sz. atyák véleménye szerint angyalnak kell őt tartani. Jákob ugyan e rész 30 v. fölkiált: Láttam az Urat színéről színre! de ezt csak képleges értelemben kell venni, mert Ján. 1, 18. szerint: az Isten soha senki nem látta. Egyébiránt ezen küzdés egyszerűsége képe életünknek, melyben külső és belső elleneinket csak akkor győzhetjük le, ha buzgó imádságunk által Istenen mintegy szent erőszakot teszünk és őt könyörgéseinkkel meggyőzzük (sz. Paulin).

⁵ Ez által megmutatá, hogy legyőzhetné volna Jákobot. Így engedi magát Isten legyőzetni imádságainkkal, azután megöli bennünk a bűnös kívánságok hatalmát, hogy bennünk a lélek ereje növekedjék (sz. Paulin).

⁶ könnyek között Oze. 12, 4. szerint.
⁷ Légy te is állhatatos az imádságban, hogy áldást nyerhess.

⁸ azaz: Istennel küzdő.

³ Jákob patakján, mely a Jordánba foly.

30. És hívá Jákob azon hely nevét Fánuelnek,⁹ mondván: Láttam az Istent színről színre, és megszábadúlt az én lelkem.¹⁰

31. És azonnal feljöve előtte a nap, mihelyt túl méne Fánuelen; ő pedig sántít vala lábára.

32. Azért nem eszik az inat Izrael fiai, mely megszáradott Jákob csípőjében, a jelen napig, mivelhogy csípőjének ina megillettetett, és ez elhalt vala.

33. RÉSZ.

Jákob és Esau kibékülnek.

1. Fölemelvén pedig Jákob szeméit, látá jöni Esaut és vele négy-száz embert; és elosztá Lia és Rákel és mind a két szolgáló fiait;

2. és helyezé a két szolgálót s azok magzatait elől; Liát pedig és fiait második helyen; Rákelt pedig és Józsefet legutól.

3. És maga előre menvén, hét-szer hajtá meg magát földig, míg bátyja közeledett.¹

4. Ekkor Esau öcsese elé futván, megölelé őt, és nyakába borúlván és megcsókolván, síra.

5. És fölemelvén szeméit, látá az asszonyokat és azok gyermekeit és mondá: Kicsodák ezek? hozzád tartoznak-e? Felelé: Ezek a gyermekek, kiket Isten nekem, a te szolgálóknak ajándékozott.

6. És elközelgetvén a szolgálók és azok fiai, meghajlának.

7. Elérkezék Lia is gyermekeivel, és miután ők is hasonlóképen meghajlottak, utóljára József és Rákel hajták meg magokat.

⁹ azaz: Isten színe, vagy képe.

¹⁰ azaz: láttam Istent, és mégsem haltam meg, ámbár azt mondják, hogy a ki mennyei jelenést lát, annak meg kell halnia.

¹ A héber szerint: míg bátyjához közel ment.

8. És mondá Esau: Micsoda nyájak azok, melyeket elétaláltam? Felelé: Hogy kedvet találjak uram előtt.

9. Amaz pedig mondá: Nekem elég van, öcsém, a mi tied, legyen magadé.

10. És mondá Jákob: Nem úgy, kérék; hanem ha kedvet találtam szemeid előtt, vedd el e kis ajándékot kezeimből, mert úgy tekintem orczádat, mintha az Isten színe-t láttam volna.² Légy kegyelmes nekem,

11. és fogadd el az áldást, melyet neked hoztam, s melyet nekem a mindentadó Isten ajándékozott. Öcscsének kényszerítésére nagy-nehezen elfogadván,

12. mondá: Menjünk együtt, én úti társad leszek.

13. És mondá Jákob: Tudod, uram, hogy gyenge gyermekeim és ellő juhaim és teheneim vannak velem; ha a járásban fölötte kifárasztom őket, a nyájak egy nap mind elhullanak.

14. Menjen az én uram az ő szolgálója előtt, és én lassan követem nyomdokait, a mint látom, hogy gyermekeim bírják, míglen uramhoz jutok Szeirbe.³

15. Felelé Esau: Kérék tehát, hogy a velem levő népből legalább útitársaid maradjanak. Nem szükség, úgymond, csak azon egy kell nekem, hogy kedvet találjak, uram, színed előtt.

16. Visszatére tehát Esau még az nap Szeirbe, azon úton, melyen jött vala.

17. És Jákob Szókotba méné; a hol házat építe, és sátorokat ál-

² Jóságod annyi bizodalmat öntött belém, mintha azt maga Isten öntötte volna.

³ Így határozó el magát Jákob, de később megváltoztatá szándékát e szabadságában állott útra nézve.

lita,⁴ nevezvén azon hely nevét Szókotnak azaz sátoroknak.

18. És átméne Sálembé, a szikemiták városába, mely Kanaán földén vagyon, miután visszatért szíriai Mezopotámiából; és azon város mellett lakék.

19. És megvevé azon földrészt, melyen sátorokat vont vala, Hé-mornak, Szikem atyjának fiától, száz bárányon.⁵

* 20. És oltárt emelvén ott, azon segítségül hívá Izrael erős Istenét.⁶

34. RÉSZ.

Dina elragadtatása, a szikemiták büntetése.

1. Kiméne pedig Dína, Lia leánya, hogy lássa azon tartomány asszonyait.¹

2. Kit midőn Szikem, a heveus Hémor fia, azon föld fejedelme meglátott, megszereté őt és elragadá, és vele hála, erőszakkal megszeplősítvén a szüzet.

3. És hozzá ragaszkodék lelke, és a szomorkodót édesgető beszédekkel engesztelé.

4. És atyjához, Hémorhoz menvén, mondá: Vedd feleségül nekem e leányzót!

5. Mit mikor Jákob meghallott fiai távollétében, kik a barmok legeltetésében valának foglalatosak, hallgata, míg megjövének.

6. Kimenvén pedig Hémor, Szikem atya, hogy szóljon Jákobbal,

7. íme ennek fiai jövének a mezőről, és hallván, a mi történt,

⁴ marháinak.

⁵ A héber szerint: száz kesitán, melyet némelyek bárány-képnnyomattal bíró pénznek tartanak.

⁶ A héber szerint: és nevezé azt: az Isten Izrael Istene.

¹ hogy a városi leányok ékességeit ássa ünnepkor Szikemben.

igen megharaguvának azért, hogy undok tettet követett el Izraelen, és megszeplősítvén Jákob leányát, tilalmas dolgot cselekedett.

8. Szóla azért Hémor nekik: Szikem fiamnak lelke a ti leányotokhoz ragaszkodik, adjátok őt neki feleségül;

9. és kössünk egymás között házasságokat, leányaitokat adjátok nekünk, és leányainkat vegyétek ti el,

10. és lakjatok velünk; a föld hatalmatokban vagyon, míveljétek, kereskedjétek, és bírjátok azt.

11. De Szikem is mondá amaz atyjának és bátyjainak: Hadd találjak kedvet előttetek, és amit határozatok, megadom.

12. Emeljétek föl a jegyadományt, és kívánjatok ajándékokat, és örömet megadom, a mit kérendetek, csak adjátok nekem e leányzót feleségül.

13. Jákob fiai Szikemnek és atyjának álnokul felelének, agyarkodván az ő húguk megszeplősítése miatt:

14. Nem cselekedhetjük, a mit kértek, sem nem adhatjuk húgunkat körülméttellessen embernek, mert ez nálunk tilalmas és kárhuzatos.

15. De úgy szövetkezhetünk veletek, ha mihozzánk hasonlók akartok lenni, és körülméttellességetek minden férfi;

16. akkor leányainkat nektek adjuk, és viszont elveszszük leányaitokat, és veletek lakunk, és egy néppé leszünk;²

17. ha pedig nem akartok körülméttellességet, elveszszük leányunkat, és elmegyünk.

18. Tetszék ez ajánlás Hémor-nak és fiának, Szikemnek.

² Dína még elrablójának házában vala (V. ö. 26. v.)

19. Nem is vonakodék az ifjú mindjárt beteljesíteni, a mi kívánatik vala. Mert igen szereti vala a leányzót, s ő vala főtekintetű atyjának egész házában.

20. És bemenvén a város kapuján, szólának a néphez :

21. Ezen férfiak békeségesek, és velünk akarnak lakni; kereskedjenek e földön, és műveljék azt, mely tágas és széles lévén, munkásokban szűkölködik; az ő leányait vegyűk feleségül és mieinket adjuk nekik.

22. Egy van, amiért ily nagy jó elhalad; ha körülmetéljük férfiainkat, követvén e nemzet szertartását :

23. akkor az ő marháik és barmaik és mind a mivel bírnak, miéni lesznek. Engedjünk hát nekik ebben, és együtt lakván, egy néppé leszünk.

24. És mindnyájan ráállának, körülmetélvén minden férfiakat.

25. És íme harmadnapon, mikor legsúlyosabb a sebek fájdalma, Jákob két fia, Simeon és Lévi, Dína bátyjai, kardokat ragadván, bátran bemenének a városba, és megölvén minden férfit, (Móz. I. 49, 6.)

26. Hémort és Szikemet is megölek, elvivén húgukat, Dínát, Szikem házából.

27. Kik hogy kijöttek, berohanának a megöltekre Jákobnak többi fiai, és feldúlák a várost a szeplősítés megboszulására,

28. juhaikat és barmaikat és szamaraikat és mindenöket elpusztítván, mik a házakban és mezőkön valának,

29. gyermekeiket és feleségeiket fogva vivék.

30. Mindezeket merészen megcselekedvén, mondá Jákob Simeonnak és Lévinek : Megszomorítottatok, és gyűlöletessé tettetek engem e föld lakói, a kananeusok

és ferezeusok előtt. Mi kevesen vagyunk; ők egybegyűlvén megvernek engem, és eltöröltetem én és háznépem.³

31. Kik felelének : Vajjon mint egy parázna személylyel kellett-e visszaélniök a mi húgunkkal ?

35. RÉSZ.

Jákob Bételbe költözik. Rákel és Izsák halála.

1. Azonközben szóla Isten Jákobnak : Kelj föl, és menj Bételbe, és lakjál ott, és építs oltárt az Istennek, ki megjelent neked, mikor Esau bátyád elől futottál. (Móz. I. 28, 13.)

2. Jákob pedig egybehíván egész háznépét, mondá : Hányjátok el a nálatok levő idegen isteneket; tisztúltatok meg, és változtassátok el ruháitokat.¹

3. Keljetez föl, és menjünk Bételbe, hogy ott oltárt építsünk az Istennek, ki meghallgatott engem szorongattatásom napján, és társam volt utazásomban.

4. Neki adák tehát mind a nálok levő idegen isteneket és a függöket, melyek füleikben valának;² ő pedig elásá azokat a ter-

³ Jákob rosszaságát gyermekeinek ezen tette fölött még inkább kijelenté alább 49, 5. 6. 7. ami valóban igen vétkes tett is vala; mert Simeon és Lévi nemcsak álnokul és igaztalanul, hanem embertelenül és kegyetlenül is bántak a szikemitékkel, istentelen bosszújukra visszaélvén a körülmetélés szent szokásával.

¹ Talán a feldúlt Szikem-városból hoztak magokkal bálványképeket, vagy a vett rabszolgák közt voltak bálványimádók. — A tiszta vagy új ruha példázta a bűnbánatot s a bűnös jobbulását. Lásd Kir. II. 12, 20. Móz. II. 19, 14.

² A fülfüggők valamely bálványnak voltak szentelve, s a vakhit azokat óvószereknek tartá az ígérés vagy nyavalya ellen.

pentinfa alá, mely Szikem-város mellett vagyon.

5. És mikor elindultak, az Isten rettenete fogá el a körülfekvő városokat, és nem merék úzöbe venni az elköltözőket.

6. Elérkezék tehát Jákob Lúzába, mely Kanaán földén vagyon melynek mellékeve Bétel, — ő és vele az egész nép.

7. És ott oltárt építe, és nevezé azon hely nevét Isten házának, mert Isten ott jelent meg neki, mikor bátyja elől futott vala.

8. Azon időben hala meg Débora, Rebekka dajkája, és eltemeték Bétel tövében egy cserfa alatt, és hivaték azon hely neve sírás cserfájának.

9. Az Isten pedig újra megjelene Jákobnak, miután visszatért szíriai Mezopotámiából, és megáldá őt,

10. mondván: Nem hivatal többé Jákobnak, hanem Izrael lesz neved. És nevezé őt Izraelnek,

11. és mondá neki: Én vagyok a mindenható Isten, növekedjél és szaporodjál; nemzetek és népek sokasága fog származni tőled, királyok erednek ágyékvén azt.

12. És a földet, melyet Ábrahámnak és Izsáknak adtam, neked adom és ivadékodnak utánad.

13. És eltávozik tőle.

14. Ő pedig kő- emléket emele azon helyen, hol az Isten szólott vala neki, italáldozatot³ öntvén arra, és olajjal fölkenvén azt.

15. És hívá azon hely nevét Bételnek.

16. Elköltözvén pedig onnét, tavaszi időben azon földre méne, mely Efrata felé viszen; a hol szülni akarván Rákel,

17. a szülés nehéz volta miatt veszedelemben forog vala. És

mondá neki a bába: Ne félj, mert ezen fiad is megleszen.

18. De a fájdalom miatt lelkét mármár kiadván, és halála elközelgetvén, fia nevét hívá Benoninak azaz fájdalom fiának; atyja pedig nevezé Benjaminsnak azaz jobbkez fiának.⁴

19. Meghala tehát Rákel és eltemeték azon úton, mely Efratába viszen, s ez Betlehem.

20. És Jákob jelszópot emele az ő sírja fölött; mely Rákel sírjának emléke mind e mai napig.

21. S elköltözvén onnét, a nyáj tornyán túl voná fel sátorát.

22. És mikor azon tartományban lakik vala, elméne Rúben és atyjának ágyasával, Bálával hala; a mi előtte nem marada titokban.⁵ Jákob fiai pedig tizenketten valának.

23. Lia fiai: az elsőszülött Rúben és Simeon, Lévi és Júdás, Isszakar és Zabulon.

24. Rákel fiai: József és Benjamin.

25. Bálának, Rákel szolgálójának fiai: Dán és Neftali.

26. Zelfának, Lia szolgálójának fiai: Gád és Áser; ezek Jákob fiai, kik neki szíriai Mezopotámiában születtek.

27. És eljuta atyjához, Izsákhöz, Mambréba, Arbé városába, mely Hebron, hol Ábrahám és Izsák zarándokul laktak.

28. És Izsáknak teljes napjai száz nyolczvan esztendőök valának.

29. És elerőtlenedvén a kor miatt, meghala, és népéhez téték, öreg levén s napokkal teljes; fiai, Esau és Jákob, eltemeték őt.

³ bort öntött a köre, mely oltár gyanánt szolgált.

⁴ ki neki öregségében jobb keze azaz segítsége, támasza fog lenni.

⁵ Lásd alább Móz. I. 49. 4.

36. RÉSZ.

Esau utódai.

1. Ezek pedig Esau nemzetsegei, a ki Edom.

2. Esau Kanaán leányai közül vőn feleségeket; Ádát, a heteus Elon leányát és Ólibamát, Ánának, a heveus Szebeon leányának leányát.¹

3. és Bászematot, Izmael leányát, Nabajot húgát.

4. Szülé pedig Áda Elifázt, Bászemat szülé Ráhuelt, (Krón. I. 1, 35.)

5. Ólibama szülé Jehust és Ihelont és Kórét. Ezek Esau fiai, kik neki Kanaán földén születtek.

6. Vevé pedig Esau feleségeit és fiait és leányait és házában minden lelket és vagyonát és marháját és mindenét, a mit szerezhetett Kanaánban, és elméne más tartományba, és elvála öcscsétől, Jákobtól.

7. Mert igen gazdagok valának, és együtt nem lakhatának; nem is férhetének el zarándokságuk földén a nyájak sokasága miatt. (Móz. I. 13, 6.)

8. És Szeir hegyén lakék Esau, a ki Edom. (Józ. 24, 4.)

9. Ezek pedig Esaunak, az edomiták atyjának nemzetségei Szeir hegyén,

10. és ezek az ő fiainak nevei: Elifáz, Ádának, Esau feleségének fia, és Ráhuelt, Bászematnak, az ő feleségének fia. (Krón. I. 1, 34.)

11. És Elifáznak fiai voltak: Témán, Omar, Szejó és Gátam és Cenez.

12. Tamna pedig Elifáznak, Esau fiának ágyasa vala; ki szülé neki Amaleket. Ezek Ádának, Esau feleségének fiai.

13. Ráhuelt fiai pedig: Náhat és Zára, Szamma és Méza; ezek Bászematnak, Esau feleségének fiai.

14. Ólibamának, Esau feleségének, ki Ánának, Szebeon leányának leánya volt, fiai, kiket szült neki, ezek: Jehus és Ihelon és Kóre.

15. Ezek a fejedelmek Esau fiai közül. Elifáznak, Esau elsőszülötének fiai: Témán fejedelem, Omár fejedelem, Szejó fejedelem, Cenez fejedelem,

16. Kóre fejedelem, Gátam fejedelem, Amalek fejedelem. Ezek Elifáz fiai Edom földén, és ezek Áda fiai.

17. Ráhueltnek, Esau fiának fiai ezek: Náhat fejedelem, Zára fejedelem, Szamma fejedelem, Méza fejedelem. Ezek Ráhuelt fejedelmei Edom földén; ezek Bászematnak, Esau feleségének fiai.

18. Ólibamának, Esau feleségének fiai pedig ezek: Jehus fejedelem, Ihelon fejedelem, Kóre fejedelem. Ezek Ólibamától, Ána leányától, Esau feleségétől való fejedelmek.

19. Ezek Esau fiai, és ezek azoknak² fejedelmei; ő az Edom.³

20. Ezek a horreus Szeir fiai, azon földnek lakosai:⁴ Lotán és Szóbal, Szebeon és Ána, (Krón. I. 1, 38.)

21. Diszon és Eszer és Dizan. Ezek a horreusok fejedelmei, Szeir fiai Edom földén.

22. Lotánnak pedig fiai Iőnek, Hóri és Heman. Lotán húga pedig Tamna vala.

¹ Móz. I. 26, 34. Esau két feleségének más neve említetik, de azért nem más személyek; a szentírásban gyakran előfordul, hogy egy személynek több neve is vagyon.

² az edomitáknak.

³ A szentírás többször ismétli, hogy Esau Edom, vagy is földies érzelmű.

⁴ mielőtt Esau oda ment.

23. És ezek Szobál fiai: Alvan és Manahat, Ebal és Széfo és Onam.

24. És ezek Szebeon fiai: Ája és Ána. Ez azon Ána, ki meleg vizeket talált a pusztában, mikor atyjának, Szebeonnak szamarait legeltette.

25. És ennek fia, Díszon és leánya Ólibama.

26. És ezek Díszon fiai: Hamdan és Eszeban, Jetram és Káran.

27. És ezek Eszer fiai: Bálaan és Záván, és Ákán.

28. Díszan fiai pedig Husz és Áram voltak.

29. Ezek a horreusok fejedelmei: Lotán fejedelem, Szobál fejedelem, Szebeon fejedelem, Ána fejedelem.

30. Díszon fejedelem, Eszer fejedelem, Díszan fejedelem; ezek a horreusok fejedelmei, kik Szeir földén országlottak.

31. A királyok pedig, kik Edom földén országlottak, mielőtt Izrael fiainak királyuk lett volna, ezek voltak:⁵

32. Bela, Beor fia és az ő városa neve: Denaba.

33. Meghalván pedig Bēla, országla helyette Jóbáb,⁶ a boszrai Zára fia.

34. És miután meghalt Jóbáb, országla helyette Huszam, a temanusok földéről.

35. Ez is meghalván, országla helyette Adad, Badad fia, ki megveré Mádiánt Moáb tartományában; és az ő városa neve Avit.

36. És miután meghalt Adad, országla helyette a maszrekai Szemla.

⁵ Esau és maradékai nagy nemzetté lőnek, míg Jákob és ivadékai mint jövevények zarándokoskodtak, példázván az igazakat, kik e földön jövevények, és boldogabb hazába vágyódnak.

⁶ vagy Jób, a béketűrész jeles példánya, több sz. atyák véleménye szerint.

37. Ez is meghalván, országla helyette Saul, Rohobot folyóvizétől.

38. És miután ez is meghalt, követé őt az országlásban Balanán, Akobor fia.

39. Ez is meghalván, országla helyette Ádar, és az ő városa neye Fau vala; és felesége nevezetik vala Métabelnek, ki Matrednek, Mezaab leányának leánya.

40. Ezek tehát Esau fejedelmeinek nevei, nemzetségeik, lakhelyeik és nevezeteik szerint: Tamna fejedelem, Alva fejedelem, Jetet fejedelem.

41. Ólibama fejedelem, Ela fejedelem, Finon fejedelem,

42. Cenez fejedelem, Teman fejedelem, Mabsár fejedelem,

43. Magdiel fejedelem, Hiram fejedelem; ezek Edom fejedelmei, kik birodalmok földén lagnak vala, Esau pedig az edomiták törzs-atyja.

37. RÉSZ.

Józsefet irigységből eladják testvérei.

1. Jákob pedig Kanaán földén lakék, hol atyja zarándokoskodott.

2. És ez az ő nemzetségének története. József mikor tizenhat esztendő volt, legelteti vala a nyáját bátyjaival, még mint gyermek; vala pedig atyja feleségeinek Bálának és Zelfának fiaival; és atyjánál bevádoló testvéreit valami nagy gonoszság miatt.

3. Izrael pedig minden fiai fölött szereti vala Józsefet, mivel őt vénségében nemzette volt és tarka köntöst készíte neki.

4. Látván pedig bátyjai, hogy atyjoktól minden fiainál inkább szerettetik, gyűlölik vala őt, és semmit sem szólhattak neki békeségesen.

5. Történék az is, hogy álmolátását elbeszélé bátyjainak, a mi

még nagyobb gyűlölségnek lőn eredete.

6. És mondá nekik : Halljátok álmomat, melyet láttam.

7. Úgy látszott vala nekem, mintha kévéket kötöttünk volna a szántóföldön, s az én kévém föl-emelkedvén megállott, és a ti körülálló kévéitek földig meghajoltak az én kévém előtt.

8. Felelének testvérei : Vajjon még királyunk léssz-e, avagy uralmad alá vettetünk-e ? Ezen álmok és beszédek tárgya irigységnek¹ és gyűlölségnek lőn gyujtószere.

9. Más álmot is látá, melyet elbeszélé testvéreinek, mondván : Láttam álmomban, mintha a nap és hold és tizenegy csillag előttem magát földig meghajtottá volna.

10. Midőn ezt atyjának és testvéreinek elbeszélte, atyja megfeddé őt és mondá : Mit jelentsen ez álom, melyet láttál ? talán hogy én, és anyád és testvéreid földig hajolunk-e meg előtted ?

11. Azért irigykedének rá testvérei, atyja pedig e dolog felől hallgatya elmélkedik vala.

12. És mikor testvérei atyjok nyájainak legeltetésében valának Szikemben,

13. mondá neki Izrael : Testvéreid a juhokat Szikemben legeltetik, jöszte, elküdelek hozzájok. Ki felelvén :

14. Jelen vagyok ; mondá neki : Menj el, és nézd meg, ha minden jól van-e testvéreid és a barmok körül ? és hozd hírvül nekem, mint van a dolog. Elküldetvén Hebron völgyéből, méne Szikembe.

15. És látá őt egy férfiú a mezőn tévelyegni és kérdező : mit keres ?

16. Ő pedig felelé : Testvéreimet keresem, mondd meg, hol legeltetik a nyájakat ?

17. És mondá neki a férfiú : Elmentek ezen helyről ; hallám pedig, hogy mondák : Menjünk Dótainba. Elméne tehát József az ő testvérei után, és megtalálá őket Dótainban.

18. Kik midőn őt messziről meglátták, mielőtt hozzájok jutott, arról gondolkodtak, hogy őt megöljék ;

19. És szólának egymás között : Itt jön az álomlátó ;

20. jertek, öljük meg őt, és vessük egy régi vízverembe,² és mondjuk, hogy a gonosz vad ette meg őt ; és akkor majd kitéjük, mit használnak neki álmai.

21. Hallván pedig ezt Rúben, igyekszik vala kiszabadítani őt kezeikből, és mondá : (Móz. I. 42, 22.)

22. Ne vegyétek el életét, se véréit ne ontsátok, hanem vessétek őt ama vízverembe, mely a pusztában vagon, és kezeiteket tartsátok tisztán ; ezt pedig mondja vala, ki akarván őt szabadítani kezeikből, és atyjának visszaadni.

23. Mihelyt tehát elérkezék bátyjaihoz, megfoszták őt bokáig érő tarka köntösétől,

24. s egy régi vízverembe ereszték le, melyben víz nem vala.

25. És leulván kenyerezni, izmaelita vándorokat látának jőni Gálaádból, kik tevéken fűszereket, fenyű-viaszt és mirrha-zsengét visznek vala Egyiptomba.

26. Mondá azért Júdás az ő testvéreinek : Mit használ nekünk, ha megöljük öcsénket, és véréit eltítkoljuk ?

27. Jobb, ha inkább eladatik az izmaelitáknak, hogy kezeink meg ne fertőztessenek, mert atyánkfia és testvérünk. S megnyugvának beszédén a testvérek.

² mely már nem volt alkalmas az eső-víz fölfogására.

¹ még nagyobb irigységnek stb.

28. És midőn a madianita kereskedők ott átmennek vala, kivonák őt a vízveremből, és eladák az izmaelitáknak húsz ezüst sikluson,³ kik őt Egyiptomba vívék. (Bölcs 10, 13.)

29. És visszatérvén Rúben a veremhez, nem találá a gyermekét;

30. megszaggatá ruháit, és testvéreihez menvén, mondá: A gyermek nincs már ott, s én hova menjek?

31. Ők pedig vevék köntösét, és egy megölt gödölye vérebe márták,

32. küldvén hírmondókat, kik azt atyjához vigyék, és mondják: Ezt találtuk; nézzed, vajjon fiad köntöse-e, vagy nem?

33. S mikor azt atyja megismerte, mondá: Ez fiam köntöse, a gonosz állat szaggatta őt szét, a fenevad ette meg Józsefet.

34. És megszaggatván ruháit, szórzsákba öltözkék, siratván fiát sok ideig.

35. Egybegyűlvén pedig minden magzatai, hogy enyhítsék atyjok bánatát, ő nem akará a vigasztalást elfogadni, hanem mondá: Keseregvén, lemegyek fiamhoz a halottak országába.⁴ És meg nem szűne a sírástól.

36. A madianiták azonban eladák Józsefet Egyiptomban Fáraó udvari tisztének, Putifárnak, a vitézek hadnagyának.

33. RÉSZ.

Júdás gyermekei, és az ő vélke Támárral.

1. Azon időtájban lemenvén Júdás testvéreitől, betére egy Hiram nevű odollámi férfiúhoz.

³ körülbelül tíz forinton.

⁴ a limbusba, hol az ósatyák váraçoztak az Údvizítő eljövételére.

2. És meglátá ott egy Szue nevű, kananeus ember leányát, és feleségül vevén, beméne hozzája.

3. Ki fogana, és fiat szüle, és nevét Hernek hívá.

4. És ismét magzatot fogaván, született fiát Onánnak hívá. (Móz. IV. 26, 19.)

5. Harmadikat is szüle, kit Szélának nevezé, ennek születése után szülni megszűne.

6. Júdás pedig elsőszülöttének, Hernek Támár nevű feleséget ada.

7. Azonban Her, Júdás elsőszülötte gonosz vala az Úr színe előtt, és tőle megöleték. (Móz. IV. 26, 19. Krón. I. 2, 3.)

8. Mondá azért Júdás az ő fiának, Onánnak: Menj be bátyád feleségéhez és vedd őt házastársul, hogy ivadékot támaszsz bátyád-nak.¹

9. Amaz tudván, hogy a fiak nem neki születnek, bemenvén bátyja feleségéhez, a magot földre ontja vala, hogy magzatok bátyja nevére ne szülessenek.²

10. És azért megveré őt az Úr, mivelhogy utálatos dolgot cselekedett.

11. Annakokáért mondá Júdás az ő menyének, Támárnak: Maradj özvegyen atyád házában; míg fölnevekedik fiam, Széla, mert fél vala, nehogy ez is meghaljon, mint bátyjai. Ki elméne, és atyja házában lakék.

12. Sok napok multával pedig meghala Szue leánya, Júdás felesége, ki a gyászolás után megvisszatalódván, fölméne Tamnaszba juhainak nyírőihez, ő és Hirasz, az odollámi juhásztor.

¹ Ha valamely férfi gyermek nélkül halt meg, legközelebbi rokona vette el özvegyét, s az így született gyermek a megholt férfi örökösül tekintetett.

² Nem akart oly gyermekeket, kik nem viselik az ő nevét.

13. És hírül vivék Támárnak, hogy ipa fölmegey Tamnaszba a juhok nyírésére.

14. Ki levetvén özvegyi ruháit, arczfátyolt vőn, és elváltoztatván öltözetét, leüle a kettős úton, mely Tamnaszba viszen; azért hogy már megnőtt Széla, és nem nyere őt férjeül.

15. Kit meglátván Júdás, parázna személynek tartá: mert befödözte vala orczáját, hogy meg ne ismertessék.

16. És bemenvén hozzája, mondá: Engedd, hogy közösüljek veled; mert nem tudja vala, hogy az ő menyé. Ki felelvén: Mit adsz nekem, hogy közösülhess velem?

17. mondá: Egy gödölyét küldök neked a nyájból. Amaz viszontag mondá: Megengedem, a mit kívánsz, ha zálogot adsz nekem, míg megküldöd, a mit ígérsz.

18. Mondá Júdás: Mit akarsz, hogy zálogul adjak neked? Felelé: Gyűrűdet és a karpereczet és a botot, melyet kezekben tartasz. S egy közösüléssel teherbe esék az asszony.

19. És fölkelvén, elméne; és levetvén öltözetét, melyet magára vett vala, felöltözék özvegyi ruháiba.

20. Júdás pedig elküldé a gödölyét odollami pásztorá által, hogy visszavegye a zálogot, melyet az asszonynak adott vala; ki midőn őt nem találta,

21. megkérde azon hely embereit: Hol van amaz asszony, ki a kettős úton ült vala? Kik mindnyájan felelének: Nem volt parázna személy ezen a helyen.

22. Visszatére Júdáshoz, és mondá neki: Nem találtam meg őt; sőt azon hely emberei is azt mondották nekem, hogy soha ott parázna személy nem ült.

23. Mondá Júdás: Tartsa magá-

nak,³ csakugyan hazudságról nem vádolhat minket; én elküldöttem a gödölyét, melyet ígértem vala: és te nem találtad fel őt.

24. Ime azonban három hónap múlva hírül vivék Júdásnak, mondván: Menyed, Támár fajtalankodott, és viselősége már meglátszik. És mondá Júdás: Hozzatok elé őt, hogy megégettessék.⁴

25. Ki mikor a büntetésre vitétik vala, ipához küldé, mondván: Azon férfiútól fogantam, a kiéi ezek; ismerd meg, kié a gyűrű és a karperecz és a bot?

26. Ki megismervén az ajándékokat, mondá: Igazabb ő nálamnál, mert nem adtam őt fiamnak, Szélának.⁵ Mindazáltal többé meg nem ismeré őt.

27. Elközelgetvén pedig a szülés, ikrek találatának méhében; és midőn a kisdedekeket szülné, egyik kinyujtá kezét, melyre a bába piros fonalat köte, mondván: (Máté 1, 3.)

28. Ez jó ki előbb.

29. Amaz pedig visszavonván kezét, a másik jöve ki, és mondá az asszony: Miért szakadt meg éretted a burok?⁶ és azért hívá az ő nevét Fárezznek.⁷

30. Azután jöve ki testvére, kinek kezén a piros fonal vala, kit Zárának nevezé.⁸ (Krón. I. 2, 4.)

³ tudniillik: a zálogot.

⁴ Támár, mint Széla jövődjé neje, Júdás családjához tartozott, ki mint független pásztorfejedelem akará rajta a fajtalankodás büntetését végrehajtani.

⁵ Nem öcsmány bujaságból vétkezett, hanem hogy magzatot nyerjen (sz. Jerom.); de vétkét e szándéka nem menti ki, mert nem csak fajtalanságot, hanem egyszerű mind vértörést is követett el.

⁶ Miért hasítottad meg a burokot, hogy előbb jönnél ki testvérednél?

⁷ azaz: Szakadás, hasítás.

⁸ azaz: Eredt vagy megjelent, mivel előbb jelent meg. Tehát Fárezs lón az

39. RÉSZ.

József ártatlansága és fogsága.

1. József tehát Egyiptomba vitették, és az egyiptomi Putifár, Fáraó főtisztje, a vitézek hadnagya, vevé meg őt az izmaelitáktól, kikől oda vitetett vala.

2. És vele lévén az Úr, ő mindenekben szerencsésen cselekvő férfiú vala; és urának házában lakék,

3. Ki igen jól tudja vala, hogy az Úr van vele, és hogy minden, a mit tesz, általa sikerül kezeiben.

4. És kedvet talála József ura előtt, és az ő szolgája lón, és mindenek fölé rendeltetvén, kormányozá a rábizott házat és mindent, a mi neki adatott vala.

5. És az Úr megáldá az egyiptomi ember házat Józsefért, és megsokasítá minden vagyonát, mind otthon, mind a mezőkön;

6. és neki egyébire nem vala gondja, csak épen a kenyérre, melyet eszik vala. József pedig alakra szép és tekintetre ékes vala.

7. Egy idő mulva tehát asszonya Józsefre veté szemeit, és mondá neki: Hálj velem.

8. Ki semmikép sem állván a gonosz cselekedetre, mondá neki: Ime uram mindent kezembe adván, nem is tudja, mi je van házában,

9. és semmi sincs olyan, mi hatalmamban ne volna, vagy a mit nekem át nem adott, kivéve téged, ki felesége vagy; hogy cselekedhetném tehát e gonoszsgot, és hogy vétkezhetném az én Istenem ellen?

10. Efféle szókkal az asszony naponkint untatja vala az ifjút, de ez megveté a fajtalanzkodást.

11. Történék pedig egy napon,

hogy József a házba méne, valami dolgot végezni, senki sem lévén ottan.

12. És amaz megragadván ruhájának szélét, mondá: Hálj velem. Ki annak kezében hagyván palástját, elfuta és kiméne.

13. És mikor az asszony látta kezében a ruhát, és hogy megvetetett:

14. beszólítá háza népét és mondá nekik: Ime behozta e zsidó férfiút, hogy minket meggyalázzon; bejött hozzám, hogy velem közösüljön és midőn felkiáltottam,

15. és hallotta szómat, ott hagyta palástját, melyet tartok vala és kifutott.

16. Azért a vádnak bebizonyítására, a letartott palástot megmutatá hazatért férjének,

17. és mondá: Bejött hozzám a zsidó szolga, kit ide hoztál, hogy meggyalázzon engem;

18. és midőn engem kiáltani hallott, ott hagyta palástját, melyet tartok vala, és kifutott.

19. Ezeket hallván ura, és felesége szavának képtelen hitelt adván, igen megharaguvék,

20. és Józsefet azon tömlöczbe vetteté,¹ hol a király foglyai őriztetnek vala és ott lón bezárva. (Zsolt. 104, 18.)

21. Az Úr pedig Józseffel vala, és könyörülvén rajta, kedyessé tevé őt a főtömlöcztartó előtt.²

22. Ki az ő kezébe adá mind a foglyokat, kik őrizet alatt tartatnak vala, és a mi csak történt, ő általa lón meg.

23. És semmire gondot nem vesele, mindent ő rá bízván. Mert vele az Úr vala, és minden cselekedeteinek sikert ada.

elsősülött. Dávidnak és Krisztusnak ósatja. Lásd Móz. I. 49, 8. 9. 10.

¹ Ezen tömlöcz Putifár házában vala. Móz. I. 40, 3. 4.

² ki maga Putifár vala. u. ott.

40. RÉSZ.

József a foglyok álmait fejtegeti.

1. Ezek így lévén, történék, hogy két főtiszt, az egyiptomi király pohárnoka és sütője, vétkezének urok ellen.

2. És megharagudván rájok Fáraó, (mert egyik a pohárnokok, másik a sütők főtisztje vala),

3. a vitézek hadnagyának tömlőczébe vetteté őket, melyben József is fogva vala.

4. A tömlőcztartó pedig Józsefre bízá őket, ki szolgál vala is nekik. Elfolyt pedig egy idő, míg azok őrizet alatt tartatnak vala.

5. És álmot látának egy éjjel mind a ketten, rájok illő jelentőséggel,

6. kikhez midőn József reggel bement, és látta, hogy szomorúak,

7. tudakozá tőlök, mondván: Miért szomorúbb ma orcátok a szokottnál?

8. Kik felelének: Álmodtunk, és nincs a ki megmagyarázza nekünk. És mondá nekik József: Nem Istené-e a magyarázás? ¹ Mondjátok el nekem, mi láttatok?

9. Elsőbb a főpohárnok beszéle el álmát: Láték előttem egy szőlőt,

10. melyen három vessző vala, lassankint bimbókká fakadni, s virágzás után a szőlőgerezdeket megérni,

11. és Fáraó pohara vala kezemben; vevém tehát a gerezdeket, és a pohárba facsarám, melyet tartok vala, és a poharat Fáraónak adám.

12. Felelé József: Ez az álom magyarázata: A három szőlővessző még három nap,

13. melyek után megemlékezik Fáraó szolgálatostról, és előbbi hivatalodba visszahelyez téged; és neki adod a poharat tiszted szerint, mint azelőtt szoktál vala cselekedni.

14. Csak azután emlékezzél meg rólam, midőn jól leszen dolgod és tégy irgalmat velem, megemlítvén Fáraónak, hogy vigyen ki engem e tömlőczből;

15. mert orozva hoztak el engem a zsidók földéről, és itt ártatlanul vettettem e verembe.

16. Látván a sütők mestere, hogy az álmot okosan fejtette meg, mondá: Én is álmot láttam, hogy három kosár liszt vala fejemben,

17. és az egyik kosárban, mely felül vala, mindenféle, mesterségesen készült süteményeket vívék, és abból a madarak evének.

18. Felelé József: Ez az álom magyarázata: A három kosár még három nap,

19. melyek után Fáraó fejedet véteti és keresztfára akasztat téged, ² és a madarak testedet megszaggatják.

20. Harmadnap múlva Fáraó születésének napja vala; ki nagy lakomát szervezven szolgálának, a lakoma között megemlékezék a pohárnokok mesteréről és a sütők főnökéről.

21. És az egyiket helyére visszaállítá, hogy poharat nyujtson neki;

22. a másikat pedig akasztófára függeszteté; hogy a jövődőlőnek igazmondása bebizonyodjék.

23. Mindazáltal a pohárnokok főtisztje szerencsés állapotjában elfeledkezék magyarázójáról.

¹ Az álommagyarázás Isten ajándéka, és Isten ad nekem kegyelmet álmaidok megfejtésére.

² Az egyiptomiak, valamint más régi népek is a gonosztevőnek előbb fejtét vették, azután pedig testét egy fára akasztották.

41. RÉSZ.

József megfejtí Fáraó álmát, és nagy méltóságra emellettik.

1. Két esztendő múlva Fáraó álmot látá. Úgy tetszik vala neki, mintha folyóvíz mellett állana,

2. melyből hét szép és igen kövér tehén jöve föl és legel vala a mocsáros helyeken.¹

3. Más hét undok és elsoványodott is emelkedék ki a folyóvízből, és szintén a vízparton legel vala a zöldellő helyeken.

4. És ezek elnyelék amazokat, melyek csodaszép színben és állapotban valának. Mire fölserkene Fáraó.

5. Ismét elaluvék, és más álmot látá. Hét kalász nő vala egy száron, mind teljes és szép;

6. és más ugyanannyi vékony és a hőségstől kiszáradt kalászok nővének,

7. megemésztvén az előbbieken minden szépségét. Fölserkenvén Fáraó a nyugalomból,

8. miután megviradt, félelemmel megrettenvén, elküldé Egyiptom minden jóslóihoz és minden bölcseihez; és eléhivatván őket, elbeszélé nekik az álmot, és nem vala, ki megmagyarázza.

9. Akkor végre megemlékezvén a pohárnokok mestere, mondá: Megvallom bűnömet.

10. A király megharagudván szolgálira, megparancsolá: hogy engem és a sütők mesterét a vitézek hadnagyának tömlöczébe vessenek;

11. a hol mindketten álmot láttánk, mely a jövőndöt jelenté.

12. Vala ott egy zsidó ifjú, a

vitézek hadnagyának szolgálója, ki nek elbeszélvén az álmokat,

13. mindazt hallottuk tőle, mit azután a dolog esete beigazolt. Mert nekem visszaadaték hivatalom, és amaz felakasztaték a keresztre.

14. A király parancsára Józsefet azonnal kihozván a tömlöczből, megnyírék, és más ruhát adván rá, eléje vivék.

15. Kinek amaz mondá: Álmodtam láttam, és nincs, ki megmagyarázza; a mihez, mint hallom, te igen bölcsen értesz.

16. Felelé József: Az Isten nálam nélkül fog szerencsét mondani Fáraónak.² (Máté 10, 20.)

17. Elbeszélé tehát Fáraó, a mit látott vala. Úgy tetszik vala nekem, mintha folyóvíz partján állának,

18. és hét igen szép és kövér húsú tehén jöve föl a folyóvízből, melyek a mocsáros legelő zöldjén szedegetnek vala;

19. és ezek után más hét jöve föl, oly rút és sovány, hogy soha olyakat Egyiptom földén nem láttam;

20. melyek elnyelvén és megemésztvén az elsőket,

21. semmi jelenségét nem adák a jóllakásnak, hanem hasonló soványságban és rút lankadságban maradának. Fölserkenék; és újra mély álmotól elnyomatván,

22. álmot láték: Hét kalász nő vala egy száron, mind teljes és fölötte szép.

23. Más hét vékony és a hőségstől kiszáradt is nő vala egy száron;

24. ezek az előbbiek szépségét elnyelék. Elbeszélém ez álmot a

¹ Itt a termékeny és szűk esztendők képei a Nilus folyamból jöttek fel, melynek kiáradásától függ Egyiptom termékenysége.

² A szerencsét, melyet neked mondok, nem én jelentem meg, hanem Isten. Azaz: Nem természetes belátásomnál fogva, hanem Istentől megvilágosztatva fejtem én meg álmaidat.

jósoknak, és senki sincs, ki megfjtse.

25. Felelé József: A királynak álma mind egy. A mit Isten cselekedni fog, megjelentette Fáraónak.

26. A hét szép tehén és hét teljes kalász a bőségnak hét esztendeje, és az álomnak ugyanegy jelentését foglalják magokban.

27. A hét vékony és sovány tehén is, melyek amazok után jöttek fel, és a meleg szélről megégett hét vékony kalász, a jövendő éhségnek hét esztendeje.

28. Melyek ily renddel teljeseznek be.

29. Ime nagy bőségnak hét esztendeje fog jöni Egyiptom egész földére;

30. melyet más hét oly igen természetlen esztendő követ, hogy az előbbi bőség egészen el lesz feledve, mert az éhség megemészti az egész tartományt,

31. és a bőség nagyváltat megsemmisíti a nagy szükség.³

32. Hogy pedig másodsor is látad az ugyanegy dologra vonatkozó álmot, bizonyos jele annak, hogy meglesz, a mit Isten mondott, és hamar beteljesedik.

33. Most azért válaszszon a király bölcs és ügyes férfiút, és tegye őt Egyiptom földének gondviselőjévé,

34. Ki tisztartókat rendeljen minden tartományokban, és a termés ötödrészét a bőség hét esztendejében,

35. melyek következnek, gyűjtse csűrökbe és minden gabona Fáraó hatalma alá takartassék, és tartassék meg a városokban,

36. előkészületül a hét esztendőnek jövendő éhségére, mely elnyomja Egyiptomot, hogy a föld

meg ne emésztessek a szükség miatt.

37. Tetszék a tanács Fáraónak és minden tisztviselőinek;

38. és szóla nekik: Vajjon találhatunk-e ily férfiút, ki az Isten lelkével teljes legyen?

39. Mondá azért Józsefnek: Mivelhogy Isten neked mutatta meg mind a miket szólottál, találhatok-e náladnál bölcsebbet, vagy csak hozzád hasonlót?

40. Teleszesz házam felügyelője, és szád parancsának az egész nép engedelmeskedni fog, csak királyi székemmel előzlek meg. (Zsolt. 104, 21. Makk. I. 2, 53. Ap. cs. 7, 10.)

41. És Fáraó mondá ismét Józsefnek: Ime egész Egyiptom földére rendeltelek.

42. És levevé kezéről a gyűrűt, az ő kezébe adá azt,⁴ és felöltözteté őt bíborköntösbe,⁵ és nyakába aranylánczót tőn,

43. és második szekerébe ülteté őt, kiáltván a hírnök: hogy mindnyájan térdet hajtsanak előtte, és tudják meg, hogy ő fejedelme egész Egyiptom földének.

44. És mondá a király Józsefnek: Én vagyok Fáraó;⁶ parancsod nélkül nem mozdítja meg senki kezét vagy lábát egész Egyiptom földén.

45. És elváltoztatá az ő nevét és nevezé őt egyiptomi nyelven: világ szabadítójának.⁷ És adá neki feleségül Aszenetet, Putifárnak, a heliopoli papnak leányát.⁸ Bejárá tehát József Egyiptom földét.

46. (Harminc esztendős vala pedig, mikor Fáraó király elé állott);

⁴ A gyűrű pecsétje vala a királynak, belemetszett nevével; akinél a pecsétgyűrű volt, a király nevében rendelkezhetett.

⁵ a legfinomabb vászonköntösbe.

⁶ A mint én Fáraó vagyok, úgy parancsod stb.

⁷ a nép szabadítójának. (sz. Jerom.)

⁸ Egyiptomban a papirend volt a nemesrend.

³ Az utóbb következő drága időkben az előbbi bőségről az országban semmit sem fognak tudni; mert a szükség igen nagy lesz.

és körüljárja Egyiptom minden tartományát.

47. És eljőve a hét esztendő bősége; és kérékbe kötvén a gabonát, összegyűjték Egyiptom csüreibé,

48. és minden termés fölöslegemgtakarították minden városban.

49. És oly nagy vala a búza bősége, hogy a tenger fővenyéhez hasonlíta, és a sokaság meghaladá a mértéket.

50. Józsefnek pedig, mielőtt az éhség eljött, két fia születék, kiket neki Aszenet, a heliopoli papnak, Putifárnak leánya szüle. (Móz. I. 46, 20, 48, 5.)

51. És hívá az elsőszülött nevét Manasszesnek,⁹ mondván: Elfeledtette velem Isten minden nyomorúságomat és atyám házáat.

52. És a másíknak nevét Efraimnak¹⁰ nevezé, mondván: Megszaporított engem Isten szegénységem földén.

53. Miután pedig eltelt a bőség hét esztendeje, mely Egyiptomban vala,

54. elkezde jőni a szükség hét esztendeje, a mint József előre megmondotta vala; az egész földön elhatalmazék az éhség, de Egyiptom minden tartományában vala kenyér.

55. Miután pedig erre is éhség jött, a nép Fáraóhoz kiálta, kenyeret kérvén. Kiknek ez felelé: Menjetez Józsefhez és a mit ő mondand nektek, azt cselekedjétek.

56. Az éhség pedig naponkint növekedik vala az egész földön; és megnyita József minden csűröket, és árul vala az egyiptomiaknak, mert az éhség rájok is nehezedett vala.

57. És minden tartományok Egyiptomba jövének élelmet venni, hogy a fogyatkozás nyomorúságát enyhítsék.

⁹ azaz: elfeledtető.

¹⁰ azaz: gyümölcsöző, növekedő.

42. RÉSZ.

Jákob fiainak első útja Egyiptomba.

1. Hallván pedig Jákob, hogy eleséget árúlnak Egyiptomban, mondá fiainak: Miért késtek?

2. Hallottam, hogy búzát árúlnak Egyiptomban; menjetek le, és vegyetek, a mennyire szükségünk van, hogy élhessünk, és a fogyatkozás miatt meg ne emésztesünk.

3. Lemenvén tehát József tíz bátyja, hogy gabonát vegyének Egyiptomban,

4. Benjamint otthon tartá Jákob, azt mondván az ő bátyjainak: Nehogy az úton valami baja történjék.

5. Így menének Egyiptom földére másokkal, szintén vásárlani menőkkel, mert éhség vala Kanaán földén.

6. És József vala a fejedelem Egyiptom földén, s az ő engedelmevel adják vala el a gabonát a népeknek. És mikor leborúltak előtte bátyjai,

7. és megismerte őket, mint idegenekhez keményebben szóla, kérdvén őket: Honnan jöttetek? Kik felelének: Kanaán földéről, hogy élelmünkre szükségeseket vehessünk.

8. És noha ő bátyjait megismeré, nem ismerteté meg tőlök.

9. És megemlékezvén az álmokról, melyeket egykor látott vala, mondá nekik: Ti kémeke vagytok; azért jöttetek, hogy e föld erőtlen részét meglássátok.

10. Kik mondák: Nem úgy van, uram! hanem szolgálid azért jötték, hogy élelmet vegyének.

11. Mindnyájan egy ember fiai vagyunk, békeségesen jöttünk, és szolgálid semmi gonoszra nem törkszenek.

12. Kiknek ő felelé: Másképen vagyon; e föld erőtlén részeit jötetek megnézni.

13. Amazok pedig mondák: Tizenketten vagyunk testvérek, a te szolgálád, egy ember fiai Kanaán földén; a legkisebbik atyánkkal van, a másik nincs többé.

14. Ez az, úgymond, a mit mondtam: hogy kémeek vagytok;

15. most majd megpróbállak: Úgy éljen Fáraó! el nem mentek innen, míg ide nem jó legkisebbik öcsétek.

16. Küldjétek el egyet közöletek, s ez hozza el őt; ti pedig fogságban lesztok, hogy kitűnjék, vajjón igaz-e, a mit mondtatok vagy hamis? különben, úgy éljen Fáraó! kémeek vagytok.

17. Annakokáért őrizet alatt tartá őket harmadnapig.

18. Harmadnapon pedig a tömlöcből kihozatván, mondá nekik: Cselekedjétek, amit mondtam, hogy éljétek; mert az Istent félem.¹

19. Ha békeségesek vagytok, maradjon egyik testvérték lekötve a tömlőczben; ti pedig menjétek el, és vigyétek haza a gabonát, melyet vettetek;

20. és legkisebbik öcséteket hozátok hozzám, hogy megpróbálhassam beszédeteket, és meg ne haljattok. És úgy cselekvének, a mint mondtotta vala. (Móz. I. 43. 3. 5.)

21. És szólának egymáshoz: Méltán szenvedjük ezeket, mert vétkezünk a mi öcsénk ellen, látván lelke szorongatását, midőn könyörgött nekünk, és nem hallgatuk meg; azért jött ránk ezen inség.²

¹ és azért nem akarok ártatlant elvesztetni.

² A büntetés megnyitja a szemet, melyet a vétek bezárt vala (sz. Gergely.).

22. Közölük egyik, Rúben mondá: Nem mondtam-e nektek: ne vétkezétek a gyermek ellen! de nem hallgattatok rám? ime az ő vére most számon vétetik. (Móz. I. 37, 22.)

23. Nem tudják vala pedig, hogy József érti őket, mivelhogy tolmács által szól vala hozzájuk.

24. És elfordúla egy kevéssé, és síra; és visszatérvén szóla velők;

25. és letartván Simeont, és megkötöttvén előttök, parancsolá a szolgálknak, hogy zsákjaikat búzával töltsék meg s kinek-kinek pénzét tegyék be zsákjába, adván azonfelül élelmet az útra; és úgy cselekvének.

26. Azok pedig elvívén a gabonát szamaraikon, elmenének.

27. És megnyitván egyik a zsákot, hogy abrakot adjon barmának a szálláson, látván a pénzt a zsák szájában,

28. mondá testvéreinek: Visszaadatott nekem a pénz, ime a zsákban vagyon. És álmélkodva és megzavarodva mondák egymásnak: Micsoda ez, mit az Isten nekünk cselekedett?

29. És megérkezvén atyjokhoz, Jákobhoz, Kanaán földére, elbeszélék neki mind, a mi velek történt vala, mondván:

30. Keményen szólt velünk azon föld ura, és minket a tartomány kémeinek tartott.

31. Kinek azt felelők: Békeségesek vagyunk, és semmi álnokságot nem forralunk.

32. Tizenketten vagyunk testvérek egy atyától; az egyik nincs többé, a legkisebbik atyánkkal van Kanaán földén.

33. Ő mondá nekünk: Így próbálom meg, hogy békeségesek vagytok-e? egyik testvérték hagyjátok nálam, s a házi szükségtekre való élelmet vigyétek, és menjétek el,

34. és legkisebbik öcséteket hozzatok hozzám, hadd tudjam, hogy nem vagytok kémek és ezt, ki fogásban tartatik, visszanyerhessétek és azután szabadságotk legyen venni, a mit akartok.

35. Ezeket mondván, midőn a gabonát kitöltötték, mindenik megtalálá a zsákok szájába kötött pénzt; és megijedvén mindnyájan,

36. mondá atyjok, Jákob: Minden gyermekeimtől megfosztotok; József nincs többé, Simeon fogságban tartatik, és Benjamint is elviszitek; mind rám száll e szerencsétlenség!

37. Felelé neki Rúben: Mind a két fiamat öld meg, ha neked őt vissza nem hozom; add őt az én kezembe, és én őt visszaadom neked.

38. Ő pedig mondá: Nem megyen le fiam veletek; bátyja meghalt és ő egyedül maradt;³ ha valami baja történik a földön, melyre mentek, ősz hajamat fájdalommal viszitek a föld alá.

43. RÉSZ.

Jákob fiainak második útja Egyiptomba Benjaminnal együtt.

1. Azonban az éhség igen győtri vala az egész földet.

2. És elköltvén az élelmet, melyet Egyiptomból hoztak vala, mondá Jákob az ő fiainak: Menjtek vissza, és vegyetek számunkra egy kevés eleséget.

3. Felelé Júdás: Erős esküvéssel bizonyításával hagyá meg nekünk az a férfiú, mondván: Nem látjátok meg orczámat, ha legkisebbik öcséteket el nem hozátok magatokkal;

4. ha tehát el akarod őt velünk eresztetni, elmegyünk együtt, és ve szünk neked, a mi szükséges;

5. ha pedig nem akarod, nem megyünk el; mert, a mint gyakorta mondottuk, az a férfiú tudatta velünk, mondván: Nem látjátok meg orczámat legkisebbik öcsétek nélkül. (Móz. I. 42, 20.)

6. Mondá nekik Izrael: Az én fájdalomra cselekedtétek azt, megjelentvén neki, hogy még egy öcsétek vagyon.

7. Azok pedig felelének: Azon ember rendre kérdezősködött nemzetségünkről: vajjon atyánk él-e? van-e még öcsénk? és ennek következtében feleltünk neki aszerint, a mint kérdezett; tudhattuk-e mi, hogy azt fogja mondani: Hozzatok el magatokkal öcséteket.

8. Júdás is mondá atyjának: Ereszd el velem a gyermeket, hadd menjünk el, hogy élhessünk, s ne haljunk meg mi és kisdedeink.

9. Magamra veszem én a gyermeket, kezeimből vedd számon őt; ha vissza nem hozom, és vissza nem adom őt neked, bűnös leszek elled minden időben.

10. Ha ezen halogatás nem történik, már másod úttal tértünk volna vissza.

11. Annakokáért mondá nekik atyjok, Izrael: Ha úgy kell lenni, cselekedjétek, amit akartok; vegyetek e föld legjobb gyümölcseiből edényeitekbe, és vigyetek ajándékokat azon férfiúnak, egy kevés fenyő-viaszt¹ és mézet, illatos falmézgát, mirrha-zsengét, terpentint és mandolát.

12. Pénzt is kétannyit vigyetek magatokkal, és a mit zsákjaitokban találtatok, vigyétek vissza, netalán hibából esett legyen;

13. és öcséteket is vigyétek el, és menjetek azon férfiúhoz.

³ Rákeltől, ki csak Józsefet és Benjamint szülte vala.

¹ Mások szerint: balsamot.

14. Az én mindenható Istenem pedig tegye őt könyörületessé hozzatok, hogy veletek bocsássa vissza testvértetek, kit fogva tart, és ezt a Benjamingint is; én pedig úgy leszek, mint megfosztott, magzatok nélkül.

15. Vivének tehát a férfiak ajándékokat és kétannyi pénzt, és Benjaminginnal együtt lemenének Egyiptomba, és József előtt megjele-
nének.

16. Kiket midőn meglátott Benjaminginnal együtt, parancsola háza sáfárának, mondván: Vezesd a házba e férfiakat, és ölj enniváló állatot, és készíts lakomát, mert velem fognak ebédelni.

17. Amaz megeselekvé, amit neki parancsolt vala, és a házba vezető a férfiakat.

18. És ott megrettenve, mondák egymásnak: Ama pénzért hozatunk ide be, melyet visszavittünk azelőtt zsákjainkban, hogy most ürügyöt találjon ellenünk, és erőszakkal szolgaságra vessen minket is, szamarainkat is.

19. Azért még az ajtóban a ház sáfárához járulván,

20. mondák: Kérünk, uram, hallgass ki minket. Ezelőtt is voltunk már itt élelmet venni,

21. melyet megvevén, midőn a szállásra jutottunk, megnyitottuk zsákjainkat és a pénzt a zsákok szájában találtuk; melyet most azon mértékkel visszahoztunk.

22. De még más ezüstpénzt is hoztunk, veendők, a mire szükségünk vagyon; nincs is tudtunkkal, ki tette azt zsákjainkba.

23. Amaz pedig felelé: Békeség nektek, ne féljetek; Istenetek és atyátok Istene adta nektek a kincset zsákjaitokba; mert a pénzt, melyet nekem adtatok, teljes mértékűnek találtam. És kivezeté hoz-
zátok Simeont.

24. És a házba vivén őket, vizet hozza, és megmosák lábaikat, és abrakot ada szamaraiknak.

25. Ők pedig előkészíték az ajándékokat, míg József délre eljő, mert hallották vala, hogy ott fognak kenyeret enni.

26. Beméne tehát József az ő házába, és amazok kezeikben tartván, eléje vivék az ajándékokat, egész földig hajolván meg előtte.

27. Ő pedig viszont kegyesen köszöntvén őket, kérdezé, mondván: Egészségben van-e öreg atyátok, a kiről szólottatok vala nekem? él-e még?

28. Ők felelének: Egészségben van szolgád, a mi atyánk; még él. És meghajolván, leborulának előtte.

29. József pedig fölemelvén szemeit, látá Benjamingint, vele egy anyától való testvérét és mondá: Ez-e a ti legifjabb öcsétek, a kiről szólottatok vala nekem? És ismét mondá: Az Isten legyen kegyelmes neked, fiam!

30. És elsiete onnan, mert öcscsén szíve megindult, és kigördülnek vala könnyei, és bemenvén egy szobába, síra.

31. Aztán mosdott arccal ismét kijöven, megtartoztatá magát, és mondá: Hozzátok föl az étkeket.

32. Felhozák azokat külön Józsefnek, külön testvéreinek, és az egyiptomiaknak is, kik ott esznek vala külön,² (mert az egyiptomiaknak nem szabad a zsidókkal enni, s ők az oly lakomát tisztátalannak tartják.)³

33. Leülének előtte, az elsőszülött elsőszülöttsége szerint, a leg-

² Az egyiptomiak nem ettek Józseffel, mert Egyiptomban a királyok s főrangúak előnye volt tulajdon asztaluknál enni.

³ mert a zsidók állatokat evének, melyeknek az egyiptomiak istenitisztetletet adtak.

ifjabb is kora szerint.⁴ És igen csodálkoznak vala.

34. Ki-ki elvevé a részt, melyet tőle nyert; de nagyobb rész juta Benjaminnak, úgy hogy őt más részt is meghaladott.⁵ És ivának és megrészegedének⁶ együtt övele.

44. RÉSZ.

Benjamin lopásról vádoltatik.

1. Parancsola pedig József háza sáfárának, mondván: Töltsd meg zsákjaidat gabonával, a mennyi azokba férhet, és mindenik pénzét tedd a zsákba fölüll.

2. Ezüstpoharamat pedig és a búza árát, melyet ő adott, tedd a legifjabbik zsákjának szájába. És úgy lőn.

3. És megviradván, elbocsátatának szamaraikkal együtt.

4. És immár a városból kimentek, s egy kevéssé elhaladtak vala; akkora elhívván József háza sáfárát: Kelj föl, úgymond, és menj azon férfiak után, és megfogván őket, mondjad: Miért fizettetek rosszal a jóért.

5. A pohár, melyet elloptatok, az, melyből uram iszik, és melyből jövedőlni szokott;¹ igen nagy gonoszságot cselekedtetek.

6. Ő úgy tőn, a mint paran-

⁴ mindnyájan koruk szerinti rendben űltek.

⁵ Ez igen nagy kitüntetés volt, mert az egyiptomi királyok is ünnepélyes lakomáknál csak kettős részt tétettek magok elé.

⁶ Ez a sz. írásban annyit tesz, hogy jóllakának (sz. Ágoston), i. Zsolt. 64, 10. vagy, jó kedvök lett. L. Agg. 1, 6. Péld. 11, 25.

¹ József itt az egyiptomiak nézetét mondá ki, a kik felőle úgy vélekedtek. (sz. Ágost. Tam.) Olvassuk több régi népekről, hogy poharaik voltak, melyek midőn megtöltettek, azok fenekéről akarák a jövedő titkait megjósolni.

csolva volt; és megfogván őket, aszerint szóla nekik.

7. Kik felelének: Miért szól így a mi urunk, mintha szolgálidily nagy vétket cselekedtek volna?

8. A pénzt, melyet a zsákokban fölüll találtunk, visszahoztuk neked Kanaán földéről: a következképen, hogy loptunk volna urad házából aranyat vagy ezüstöt?

9. A kinél találtatik, szolgálid közöl, a mit keressz, az haljon meg, és mi szolgálj leszünk urunknak.

10. Amaz mondá nekik: Legyen ítéletetek szerint: a kinél találtatik, az legyen szolgám, ti pedig bűntelenek lesztek.

11. Tehát sietve lerakván a földre a zsákokat, megnyiták mindnyájan.

12. S miután megvizsgálta az öregebbiktől kezdve a legkisebbig, Benjamin zsákjában találá meg a poharát.

13. Ők pedig megszagatván ruháikat, és megterhelvén ismét szamaraikat, visszatérének a városba.

14. És Júdás első méne be testvéreivel Józsefhez, (ki még azon helyről el nem ment vala), és előtte mindnyájan földre esének.

15. Ő pedig mondá nekik: Miért kívántatok így cselekedni? nem tudjátok-e, hogy nincs hozzám hasonló a jövedőlés tudományában?

16. Kinek mondá Júdás: Mit feleljünk uramnak? vagy mit szóljunk? vagy mivel mentsük igazán magunkat? az Isten gonoszságot talált szolgálidban;² ime mindnyájan szolgálj vagyunk uramnak, mind mi, mind a kinél a pohár megtaláltatott.

17. Felelé József: Távol legyen tőlem, hogy így cselekedjem; a ki ellopta a poharát, az legyen szol-

² Az Isten megbüntetete minket, e bal- esetet büntetésül adta ránk, mert vétkezünk József testvérünk ellen.

gám: ti pedig szabadon menjete el atyátokhoz.

18. Közelebb járulván pedig Júdás, bizodalommal mondá: Kérlek, uram, hadd szóljon a te szolgád egy ígét füleidbe; és ne haragudjál meg szolgádra: mert te vagy Fáraó után.

19. Uram! Kérdezéd előbb a te szolgálodat: Van-e atyátok, vagy testvéretek? (Móz. I. 42, 11. 13.)

20. És mi azt felelők, neked, uramnak: Öreg atyánk van és legifjabb öcsénk, ki az ő vénségében született, kinek egy anyától lett testvére meghalt; s így ő egyetlen anyjának, atya pedig igen szereti őt.

21. És mondád szolgálidnak: Hozzátok őt hozzám, hogy szememet rája vessem.

22. Mi pedig kijelentők uramnak: A gyermek nem hagyhatja el atyját, mert ez, ha elbocsátja őt, meghal.

23. És mondád szolgálidnak: Ha el nem jövend veletek legifjabb öcsétek, nem látjátok többé orcámat. (Móz. I. 43, 3. 5.)

24. Mikor tehát fölmentünk szolgádhoz, atyánkhöz, elbeszélők neki mind, amiket szólott az én uram.

25. És mondá atyánk: Menjetek ismét oda és vegyetek egy kevés búzát;

26. azt mondtuk neki: Nem mehetünk el; ha legkisebbik öcsénk velünk lejövend, együtt elmegyünk; mert ha ő velünk nem lesz, nem merünk ama férfiú színe elé menni.

27. Ezekre ő felelé: Tudjátok, hogy kettőt szült nekem feleségem. (Móz. I. 35, 24.)

28. Kiment az egyik, és azt mondtátok: A fenevad ette meg őt, és mindaddig meg nem jelent. (Móz. I. 37, 23. 33.)

29. Ha ezt is elviszitek, és valami baja történik az úton, ősz hajamat keserűséggel viszitek a föld alá.

30. Azért, ha bémegyek a te szolgádhoz atyánkhöz, és a gyermek nem lesz velünk (holott amannak lelke ennek lelkén függ),

31. és meglátja, hogy ő nincs velünk, meghal, és szolgálid az ő ősz haját fájdalommal viszik a föld alá.

32. Én legyek inkább szolgád, ki ezt hűségem alá vettem, és kezes lettem, mondván: Ha vissza nem hozom őt, bűnös leszek atyám ellen minden időben. (Móz. I. 43, 9.)

33. Hadd maradjak tehát én, szolgád, a gyermek helyett, uramnak szolgálatában, és a gyermek menjen föl bátyjaival.

34. Mert nem térhetek vissza atyámhoz a gyermek nélkül, hogy ne legyek tanúja a keserűségnek, mely alatt atyám össze fog roskadni.

45. RÉSZ.

József magát testvéreinek kinyilatkoztatja; s ezek visszautaznak.

1. József nem tartóztatható tovább magát, sokan állván körülötte; azért parancsolá, hogy menjenek ki mindnyájan, és semmi idegen ne legyen jelen az egymás megismerésében.

2. És fölemelvén szavát, síra, úgy hogy meghallák az egyiptomiak és Fáraó egész háza.

3. És mondá testvéreinek: Én vagyok József; él-e még atyám? S testvérei nem felelhetnek vala, nagy ijedéssel megrettenvén.

4. Kiknek ő kegyesen mondá: Járuljatok hozzám. És mikor közelebb járultak: Én vagyok, úgy mond, József, a ti testvéretek, kit eladtatok Egyiptomba. (Ap. cs. 7, 13.)

5. Ne féljete, és ne essék nehezetekre, hogy eladtatok engem e tartományba; mert megmentésükre küldött engem az Isten előtetek Egyiptomba. (Móz. I. 50, 20.)

6. Mivel két esztendeje, hogy az éhség elkezdődött a földön; és még öt esztendő van hátra, mialatt sem szántani sem aratni nem lehet.

7. És előre küldött engem az Isten, hogy megtartassatok a földön, és tápláléktok legyen, hogy élhessetek.

8. Nem a ti tanácsotokból, hanem az Isten akaratjából küldetem ide, ki engem mintegy atyjává tón Fáraónak,¹ és egész házának urává, és fejedlemmé Egyiptom minden földén.

9. Siessetek és menjetek föl atyámhoz, és mondjátok neki: Ezt izeni fiad, József: Az Isten engem urává tett egész Egyiptom földének, jój le hozzám, ne késsél.

10. És Gesszen földén fogsz lakni; és mellettem leszesz te és fiaid és fiaidnak fiai, juhaid és csordáid és mind, a mivel bírsz.

11. És ott táplálak téged, (mert még az éhségnek öt esztendeje van hátra), hogy el ne veszsz te és háznéped és minden, a mivel bírsz.

12. Ime a ti szemeitek és Benjamin öcsém szemei látják, hogy az én szám beszél hozzátok.

13. Vigyétek hírül atyámnak minden dicsőségemet és mind, amiket láttatok Egyiptomban; siessetek, és hozzátok el őt hozzám.

14. És midőn megölelvén, nyakába borúlt öcscsének, Benjaminsnak, síra; amaz is hasonlóképen sírván az ő nyakán.

15. És megcsókolá József minden testvéreit, és síra mindeniken; s ezután merének vele szólni.

16. Ezt meghallák s ünnepélyesen hirdetik a király udvarában: Eljöttek József atyjafiai; és örüle Fáraó és az ő egész háznépe.

17. És mondá Józsefnek, hogy parancsolja testvéreinek, mond-

ván: Megterhelvén a barmokat, menjetek Kanaán földre,

18. és hozzátok el onnan atyátokat és rokonságtokat, és jöjtek hozzám, és én nektek adom Egyiptom minden javait, hogy a föld zsirját egyétek.

19. Parancsold meg azt is, hogy vigyenek szekereket Egyiptom földéről az ő kisdedeik és feleségeik elhozására; és mondjad: Hozzátok el atyátokat, és siessetek mennél hamarább eljöni.

20. És semmit el ne hagyjatok házi eszközeitekből;² mert Egyiptom minden gazdagsága tietek leszen.

21. És úgy cselekvének Izrael fiai, a mint nekik meg vala parancsolva. Kiknek József szekereket ada Fáraó parancsa szerint és élelmet az útra,

22. és mindeniknek két-két öltöző ruhát parancsola hozatni; Benjaminsnak pedig háromszáz ezüstpénzt ada, és öt legszebb ruhát;

23. ugyanannyi pénzt és ruhát küldvén atyjának; és még tíz szamarat ada, hogy vigyenek azokon Egyiptom minden gazdagságaiból; és ugyanannyi nőstényszamarakat, melyek búzát és kenyeret vigyenek az útra.

24. Elbocsátá tehát testvéreit, és az elindulóknak mondá: Össze ne haragudjatok az úton.³

25. Kik Egyiptomból kimenvén, Kanaán földre jutának atyjokhoz, Jákobhoz.

26. És hírül vivék neki mondván: Fiad, József él, és ő uralkodik Egyiptom egész földén. Hallván ezt Jákob, mintha mély álomból

² mi a megtelepülésre szükséges. A héber szerint: Ne sajnáljátok házi eszközeiteket.

³ Össze ne veszzetek, egymásnak szemrehányást tévén miattam.

¹ gondviselőjévé, tanítójává.

serkent volna fel, mindazáltal nem hisz vala nekik.

27. De mikor azok az egész dolog rendét elbeszéltek, és midőn látta a szekereket és mind, a miket küldött vala : megélede az ő lelke,

28. és mondá : Elég nekem, hogy fiam, József még él; elmegyek, hogy meglássam őt, mielőtt meghaljak.

46. RÉSZ.

Jákob utazása Egyiptomba.]

1. És elindulván Izrael mindenestül, a mije vala, eljuta az esküvés kútjához. És ott áldozatra valókat ölvén] atyja, Izsák Istenének,

2. hallá ezt az éjjeli látomás által, hogy őt szólítja, és mondja neki : Jákob, Jákob ! kinek felelé : Ime itt vagyok.

3. Mondá neki az Isten : Én vagyok atyádnak erősséges Istene ; ne félj, menj le Egyiptomba, mert ott nagy nemzetté teszlek téged ;

4. én lemegyek oda veled, és onnét midőn visszatérsz, elhozlak téged.¹ És kezeivel József fogja be szemeidet.²

5. Fölkele tehát Jákob az esküvés kútjától ; és elvivék őt fiai kisdedeikkel és feleségeikkel a szekereken, melyeket Fáraó küldött vala elhozatalára az öregnek (Ap. cs. 7, 15.)

6. és mindennek, a mivel bírt vala Kanaán földén ; és Egyiptomba jöve minden ivadékával, (Józ. 24, 4. Zsolt. 104, 23. Izai. 52, 4.)

7. az ő fiai és unokái, leányai és egész nemzetsége egyetemben.

8. Ezek pedig nevei Izrael fiainak, kik bementek Egyiptomba :

ő magzataival. Az elsőszülött, Rúben. (Móz. II. 1, 2, 6, 14. IV. 26, 5. Krón. I. 5, 1. 3.)

9. Rúben fiai : Hénok és Fallu, Heszon és Karmi.

10. Simeon fiai : Jámuel és Jamin, Ahod és Jakin, Szohar és Saul, a kanaáni asszony fia. (Móz. II. 6, 15. Krón. I. 4, 24.)

11. Lévi fiai : Gerzon és Kaat és Merari. (Krón. I. 6, 1.)

12. Júda fiai : Her és Onan, Szela és Fáresz és Zára. De Her és Onan Kanaán földén meghalának. És Fáresznek fiai születének, Heszon és Hamul. (Krón. I. 2, 3, 4. 21.)

13. Isszakar fiai : Tóla és Fúa, Jób és Szemron. (Krón. I. 7, 1.)

14. Zabulon fiai : Száred és Elon és Jabelel.

15. Ezek Lia fiai, kiket szíriai Mezopotámiában szült vala Dinával, az ő leányával együtt. Minden fiai és leányai, harminczhárom lélek.³

16. Gád fiai : Széfion és Haggi, Szuni és Eszebon, Heri és Arodj és Areli.

17. Áser fiai : Jamne és Jezua, Jesszui és Béria és huguk, Sára. Béria fiai : Héber és Melkiel. (Krón. I. 7, 30.)

18. Ezek Zelfa fiai, kjt Lában adott leányának Liának. És e tizenhat lelket nemzette volt Jákobnak.

19. Rákelnek, Jákob feleségének fiai : József és Benjamin.

20. És Józsefnek Aszenettől, Putifárnak, a heliopolí papnak leányától születének Egyiptom földén : Manasszes és Efraim. (Móz. I. 41, 50.)

21. Benjamin fiai : Bela és Bekor, Aszbel és Gera, Náman és Eki, Rósz és Mófim, Ófim és Áred. (Krón. I. 7, 6.)

¹ utódaidat és a te csontjaidat. Lásd Móz. I. 50, 5.

² mikor meghalsz.

³ Her- és Onanon kívül, kik Kanaánban haltak meg.

22. Ezek Rákel fiai : kiket szült vala Jákobnak ; mindössze tizen-négy lélek.

23. Dán fiai : Huszin.

24. Neftali fiai : Jasziel és Guni, Jeszer és Szallem.

25. Ezek fiai Bálának, kit Lában leányának Rákelnek adott vala. És ezeket szülte Jákobnak ; mindössze hét lélek.

26. Mindazon lelkek, kik Jákobbal bementek Egyiptomba, és az ő ágyékából származtak, fiainak feleségein kívül, hatvanhatan voltak.⁴

27. József fiai pedig, kik neki Egyiptom földén születtek, két lélek. S így Jákob házának minden lelkei, kik bementek Egyiptomba, hetvenen voltak.⁵ (Móz. V. 10, 22.)

28. Elküldé pedig Júdást maga előtt Józsefhez, megjelenteni neki, hogy jöjjen eléje Gesszenbe.

29. A hová midőn eljutott, befogatván szekerebe József, fölmené atyja elé azon helyre ; és meglátván őt nyakába borúla, és az ölelés között síra.

30. És atyja mondá Józsefnek : Immár örömet halok meg, mert láttam orczádat, és utánam életben hagylak hátra tégedet.

31. Ő pedig szóla testvéreinek és atyja egész házának : Fölmegyek és hírül viszem Fáraónak, és megmondom neki: Testvéreim és atyám háznöpe, kik Kanaán földén voltak, hozzám jöttek ;

32. Ők pásztoremberek, és nyájtényéztéssel foglalkoznak ; barmaikat és csordáikat, és mindenöket, a mit csak lehetett, magokkal hozták.

33. És mikor hivand titeket és mondandja : Mi a ti foglalkozásotok ?

34. Feleljétek : Mi, szolgálid, pásztoremberek vagyunk, gyermekségünkől mindekkorig, vala mint atyánk is. Ezeket pedig mondjátok, hogy Gesszen földén lakhassatok, mert az egyiptomiak minden juhászort utálnak.⁶

47. RÉSZ.

Jákob Gesszen földén. Drágaság Egyiptomban. Jákob halála közeledik.

1. Bemenvén tehát József, megjelenté Fáraónak, mondván : Atyám és testvéreim, azok juhait és csordái és mindenök, a mivel bírnak, eljöttek Kanaán földéről ; és íme megszállottak Gesszen földén.

2. Testvérei közül is őt, szembe nem tűnő férfiút¹ állíta a király elé.

3. Kiket ő kérde: Mi a ti foglalkozástok ? Felelének : Juhásztorok vagyunk. Szolgálid, mi, mint atyánk is.

4. Földedre jöttünk zarándolni, mert nincs füve a te szolgálid nyájainak, elhatalmazván az éhség Kanaán földén ; és kérünk, engedd meg, hogy mi, szolgálid, Gesszen földén lehessünk.

5. Mondá tehát a király Józsefnek : Atyád és testvéreid hozád jöttek.

6. Egyiptom földé előtted vagygon ; legjobb helyen telepítsd meg őket, és add nekik Gesszen földét. És ha tudsz köztök ügyes férfiakat, rendeld azokat barmaim gondviselőivé.

7. Ezekután József bevezeté atyját a királyhoz és eléje állítá ; ki megáldván őt,

⁴ Jákobon kívül.

⁵ Jákobbal, Józseffel és ennek két fiával együtt.

⁶ mivel leölik azon állatokat, melyeknek az egyiptomiak istenitiszteletet adtak.
¹ hogy a királykatonákká ne tegye őket.

8. és kérdeztetvén tőle : mennyi a te életed esztendeinek napja ?

9. felelé : Az én zarándokszágom napjai száz harmincz esztendő, kevesek és mostohák, és nem érték el atyáim napjait, melyekben ők zarándokoskodtak.

10. És megáldván a királyt, ki-méne.

11. József pedig atyjának és testvéreinek birtokot ada Egyiptomban, a föld legjobb helyén, Ramessesben, a mint Fáraó parancsolta vala.

12. És táplálá őket és atyja egész házát, kinek-kinek élelmet adván.

13. Mert az egész föld kerekségén elfogyván a kenyér, éhség nyomta vala el a földet, főképen Egyiptomot és Kanaánt,

14. melyekből az eladott gabonáért minden pénzt begyűjte és bevive a király kincstárába.

15. És mikor a vevők pénze elfogyott, egész Egyiptom Józsefhez jöve, mondván : Adj nekünk kenyeret, miért haljunk meg előttd, miután pénzünk elfogyott.?

16. Kiknek ő felelé : Hozzatok ide barmaitokat, és élelmet adok nektek azokért, ha pénzetek nincsen.

17. Mikor azokat elhozták, eléseget ada nekik a lovakért és juhokért, az ökrökért és szamarakért és eltáplálá őket azon esztendőben a baromcsere által.

18. Eljövének más esztendőben is, és mondák neki: Nem titkolhatjuk el a mi urunktól, hogy pénzünk elfogyván, egyszersmind marhánk is elfogyott; az sem titok előttd, hogy testünkön és földünkön kívül semmink sincsen ;

19. miért haljunk meg tehát szemed láttára ? teid leszünk mind mi mind földjeink; végy meg minket a királyi szolgálatra, és adj ma-

got, nehogy a munkás elveszvé, a föld elpusztúljon.

20. József tehát megvevé Egyiptom egész földét, ki-ki mind eladván birtokát a nagy éhség miatt. És Fáraónak tulajdonává tevő azt,²

21. és annak minden népét Egyiptom egyik határatól legvégső széléig.³

22. kivéven a papok földét, mely nekik a királytól adatott vala ; kiknek meghatározott élelmet is adának a köz-csűrökből, és azoknál fogva ők nem kényszerülének eladni birtokaikat.

23. Moudá ekkor József a népnek: A mint látjátok, mind magatok, mind földetek Fáraó birtokában vagyon; ime itt a mag, vessétek be a földeket,

24. hogy gabonátok lehessen. Ötödrészt adjátok a királynak; a többi négy részt nektek engedem vetésre, és háznépetek s magzataitok élelmére.⁴

25. Kik felelének : Megmaradásunk kezekben vagyon; csak tekintsen ránk a mi urunk, és örömet szolgálunk a királynak.

26. Az időtől a jelen napig egész Egyiptom földén ötödrészt fizetnek a királynak, s ez mintegy tör-

² azaz : Fáraó annak tulajdonosa lön, ki azelőtt csak kormányfelsőséget gyakorlott fölötté.

³ A héber szerint : Igy az ország Fáraó tulajdona lön, és ő a népet más városokba helyezé el Egyiptom egyik szélétől a másikig. — Ez által mutatta meg József, hogy Fáraó tulajdonosa Egyiptomnak, és azt adhatta, a kinek akarta. Ez által az izraelitáktól, kik Gessen földét nyerték, sok szemrehányás elháríttatott.

⁴ József visszaadá az egyiptomiaknak földjeiket s hihetőleg marháikat is, hogy a földet művelhessék; egyedül az ötödrészt követelé a király részére; s ez nem oly rendkívüli adó volt oly országban, hol a föld csekély munkával bő gyümölcsöt termett.

vénnyé lón, a papi földet kivéve, mely szabad volt e kötelességtől.

27. Izrael tehát Egyiptomban lakék, azaz Gesszen földén, és bírát az; és növekedék és igen megkoszasodék.

28. És éle abban tizenhét esztendeig; és lón életének minden napja száz negyvenhét esztendő.

29. És midőn látta elközelgetni halála napját, hívá az ő fiát Józsefet, és mondá neki: Ha kedvet találtam színed előtt, tedd tomporom alá kezedet,⁵ és tégy velem irgalmat és hűséget, hogy ne temess el engem Egyiptomban;

30. hanem aludjam atyáimmal, és vigy el engem e földről, és temess eldődeim sírjába. Felelé neki József: Megcselekszem, a mit parancsoltál. (Móz. I. 23, 17.)

31. És amaz: Esküdjél meg tehát, úgymond, nekem. Ki miután megesküdött, Izrael imádá az Istent, leborulván ágya fejére.⁶

48. RÉSZ.

Jákob fiainak fogadja Efraimot és Manasszest s őket megáldja.

1. Ezen történetek után megjelenték Józsefnek, hogy atyja beteg. Ki magához vévén két fiát, Manasszest és Efraimot, útra kele.

2. És megmondák az öregnek: Ime fiad, József hozzád jó. Ki összeszedvén erejét, felüle az ágyon.

3. És a hozzá bementnek mondá: A mindenható Isten meg-

⁵ azaz: esküdjél meg. L. Móz. I. 24, 2.

⁶ azaz: lehanyatlott ágya fejéhez. A görög fordítás szerint: Izrael meghajtotta magát József fejedelmi pálczája felé, azaz tisztelte József királyi méltóságát és ebben Krisztus hatalmát. L. Zsid. 11, 21.

jelent nekem Lúzában, mely Kanaán földén vagyon, és megáldott engem, (Móz. I. 28, 13.)

4. és mondotta: En téged meg-sokasítalak, és megszaportlak, és népek seregévé teszek téged, és neked adom e földet és ivadéknak utánad örök birtokul.¹

5. A te két fiad tehát, ki neked Egyiptom földén született, mielőtt hozzád jöttem, nyém lesz: Efraim és Manasszes, mint Rúben és Simeon anyémnek tartatnak.² (Móz. I. 41, 50.)

6. A többiek pedig, kiket ezek után fogsz nemzeni, tied lesznek, és testvéreik nevét fogják viselni birtokaikban;³

7. mivelhogy nekem, mikor Mezopotámiából jövök vala, meghala Rákel Kanaán földén azon útban tavasszal; és közelgeték Efratához, és eltemetém őt Efrata útja mellett, mely más néven Betlehemnek nevezetik.⁴ (Móz. I. 35, 19.)

8. Látván pedig az ő fiait, mondá neki: Kicsodák ezek?

9. Felelé: Az én fiaim, kiket Isten e helyen ajándékozott nekem. Vezesd hozzám őket, úgymond, hadd áldjam meg.

10. Mert Izrael szemei meghomályosodtak vala a nagy öregség miatt, és tisztán nem láthat vala; és mikor eléje állították, megcsókolván és megölelvén őket,

¹ Jákob testszerinti utódai Krisztus idejéig bírták Kanaán földét, mely előképe volt az anyaszentegyháznak és a mennyországának; ezt pedig Jákob lélekszerinti utódai, a keresztények bírják.

² Örökségemben nem mint unokáim, hanem mint fiaim vegyének részt.

³ Ne tegyenek külön nemzetséget, hanem Efraim és Manasszes nemzetségebe osztassanak.

⁴ Mivelhogy Rákel korán meghalván, nekem több gyermeket nem szült, az ő két unokáját fiaimnak fogadom.

11. mondá fiának: Nem fosztattam meg látásodtól, s azon felül megmutatta nekem Isten ivadéko-dat is.

12. És miután őket elvette József atyja öléből, földig leborúla.

13. És Efraimot magának jobb-jára, vagyis Izraelnek baljára ál-lítá; Manasszeszt pedig magának baljára, atyjának pedig jobb-jára, és mind a kettőt hozzá vivé.

14. Ki jobb kezét kinyújtván, Efraimnak, a kisebbik testvérének fejére tevé; balkezét pedig Manasszes fejére, ki nagyobb korú vala; keresztbe tévén kezeit.⁵

15. És megáldá Jákob Józsefnek fiait, és mondá: Az Isten, kinek színe előtt jártak az én atyáim, Ábrahám és Izsák; az Isten, ki ifjúságomtól táplál engem a jelen napig; (Zsid. 11, 21.)

16. az angyal, ki engem minden gonosztól megszabadított,⁶ áldja meg e gyermekeket; az én nevem és atyáim, Ábrahám és Izsák nevei szerint hívassanak, és növekedjenek sokaságra a földön. (Móz. 1. 31, 29. 32, 2. Máté 18, 10.)

17. Látván pedig József, hogy atyja jobb kezét tette Efraim fejére, nehezen vevé; és megfogván atyja kezét, igyekezék levenni Efraim fejéről, és átvenni Manasszes fejére,

18. és mondá atyjának: Nem úgy illik, atyám! mert ez az elsőszülött, ennek fejére tedd jobb kezedet.

⁵ A sz. történetekben többször előfordul, hogy az ifjabbik eleje tétetett az oregebbnek. Ez a szent atyák szerint azon előnyt példázta, melyet később a pogányok nyertek a zsidók fölött, hamarabb menvén be Krisztus anyaszentegyházába.

⁶ t. i. az Isten Fia, ki angyal képeben jelent meg az ósatyáknak, s őket a veszedelmekben megőrizte (sz. Athan. Ambr. Ágost.).

19. Ki ezt nem akarván, mondá: Tudom, fiam, tudom, ez is nagy néppé lesz ugyan, és megsokasodik, de öcsöcse nagyobb lesz nálánál, és az ő ivadéka nemzetekké fog növekedni.⁷

20. És ugyanakkor megáldá őket, mondván: Tebened áldatik meg Izrael, és mondatni fog: Cselekedjék veled Isten, mint Efraimmal és mint Manasszessel.⁸ És Efraimot Manasszes elé helyezé.

21. És mondá fiának, Józsefnek: Ime én meghalok, és az Isten veletek lesz, és visszavisz titeket atyáitok földére.

22. Egy részt adok neked atyáid fiaidén kívül, melyet az amorreusok kezéből vettem el⁹ kardommal és kézijammal.

49. RÉSZ.

Jákob jövődölése és halála.

1. Eléhvivá pedig Jákob az ő fiait és mondá nekik: Gyűljetek egybe, hogy megjelintsem nektek, a mik rátok következni fognak a jövődő napokban.¹

2. Gyűljetek egybe és halljátok, Jákob fiai, halljátok atyátokat, Izraelt.

3. Rúben, elsőszülöttem! te én erősségem,² és fájdalommal kez-

⁷ Efraim nemzetsége egyike volt a legszámosabb- és hatalmasabbaknak, sőt később a tíz nemzetség országában első vala; azért a próféták ez országot gyakran Efraim országának nevezték. L. Izai. 7, 2.

⁸ A ki Izraelben valakit meg akar áldani, ezt fogja mondani: Cselekedjék stb.

⁹ kik arra mint tulajdonukra jogtalanul tartottak igényt, miután azt Jákob a szikemiktától megvette. L. Mózes. I. 33, 19. Józ. 24, 32.

¹ átalán a jövődő időkben.

² mert életem virágjában nemzettelek.

dete,³ első az ajándékokban⁴, nagyobb a hatalomra nézve,⁵

4. szétfolysz mint a víz,⁶ nem fogsz növekedni;⁷ mert atyád fekvőhelyére léptél, és megfertőztetted az ő ágát.⁸

5. Simeon és Lévi, testvérek,⁹ gonoszság harcos eszközei.¹⁰

6. Tanácskozásukba ne menjen az én lelkem, és gyülekezetükben ne legyen az én dicsőségem; mert dühösségökben megölték a férfiat, és önkényükben a falat aláásták.¹¹

7. Átkozott az ő dühösségök, mert vakmerő; és boszankodásuk, mert kemény; elosztom őket Jákobban, és elszélesztem őket Izraelben.¹²

8. Júda! téged dicsérni fognak atyádfiai; a te kezéd ellenségeid nyakán lesz,¹³ és meghajolnak előtted atyádnak fiai.¹⁴

³ atyai gondjaimnak.

⁴ mint elsőszülöttet az örökségből két rész, a papi méltóság és bírói hatalom illet.

⁵ lelki és világi hatalomra nézve.

⁶ hasonló vagy a megáradó, de csakhamar elapadó vízhez, mert elveszted az elsőszülöttség jogait.

⁷ sem hatalomban sem népességben; nemzetséged egyike lesz a leggyöngébbeknek. Móz. V. 33, 6.

⁸ Bálával, ágyasommal, vértörést követvél el. Móz. I. 35, 22. Krón. I. 5, 1.

⁹ egyaránt rosak.

¹⁰ Lásd Móz. I. 34. r. Jákob itten Simeon és Lévi gonosztettét kárhóztatja, melyet mindjárt, mihelyt végbevitetett, roszalott. Móz. I. 34, 30.

¹¹ A héber szerint: És vadkenyőkben levágták... inait metszették a bikának vagyis az ifjuságnak.

¹² Jákob földén Kánaánban nem lesz tulajdon birtokuk, hanem a többiek földén lesznek elosztva. L. Józ. 19, 1, 21, 1.

¹³ minden ellenségedet meggyőzöd.

¹⁴ előttd, mint fejedelmök előtt. Júda később vezérnemzetség lön. (Birák 1, 2, 20, 18.). — Ez igék különösen Jézus Krisztusban teljesültek, ki test szerint Júdától származott, neki hódolván minden népek.

9. Júda, ifjú oroszlán; ragado-mányra kelsz,¹⁵ fiam! s nyugodni lefekszel, mint az oroszlán, és mint a nőstényoroszlán,¹⁶ ki költi fel őt?¹⁷ (Krón. I. 5, 2.)

10. *El nem vétetik a fejedelmi pálca Júdától, és a vezér az ő ágyékából,¹⁸ míg nem eljő, a ki elküldetik s ő leszen az, kire a nemzelek várnakoznak.*¹⁹

11. Oh fiam! ő a szőlőhöz köti vehető és a szőlőtőhöz nőstényszamarát.²⁰ Ruháját borban mossa meg, és palástját a szőlő vérében.²¹

12. Szemei szebbek a bornál, és fogai fehérebbek a tejnél.²²

13. Zabulon a tenger partján lakik, és a hajók kikötőhelyén, elérvén Szidonig.²³

14. Isszakar erős szamar, mely a határok között fekszik.²⁴

¹⁵ kimégy zsákmányra. Dávid, Júdának egyik utódja, harczias fejedelem és hódító volt.

¹⁶ melynek fiai vannak s azoktól nem engedni magát megfosztani.

¹⁷ ki merné nyugalmát háborítani?

¹⁸ a királyság, a fejedelmi méltóság.

¹⁹ míg nem eljő a Messiás. Így magyarázzák ezt a régiek, zsidók úgy mint keresztények. Ezen jövendölés Jézus Krisztus idejében csakugyan teljesült; mert kevéssel Krisztus születése előtt a zsidók elveszték a fejedelemséget, midőn egy külföldi, az idumei Heródes, lépett trónra. Lásd Makkab. 11. k. az utolsó jegyzetét.

²⁰ A sz. atyák ezen igéket és a következőket nem Júdára, hanem a Messiasra alkalmazták, ki egy szamar vehén tartá bemenetelét Jerusalembé (Máté 21, 2.), hogy ott szenvedjen.

²¹ Krisztus tulajdon vérében festetett pirossá (Izai. 63.).

²² Ez magasabb értelemben Krisztus szépségének leírása, különösen feltámadása után.

²³ tengeren fog lakni (Józue 19, 10—16.), s a kereskedésben nevezetes Szidonnal kereskedelmet üzni.

²⁴ más nemzetségek határai között, a többiektől körülveve.

15. Látván, hogy jó a nyugalom, és földje legjobb, meghajtja vállát a teherhordásra és adófizető léssen.²⁵

16. Dán itélni fogja népét, mint más nemzetség Izraelben.²⁶

17. Dán kigyó leszen az úton,²⁷ szarvas kigyó az ösvényen, megmarván a ló körmeit, hogy a rajtaülő hátraessék.

18. A te szabadításodat várom, Uram!²⁸

19. Gád felővezve harczolotté,²⁹ és háta mögött is védelme lesz.³⁰

20. Áser kövér kenyérral él, és csemegéket ad a királyoknak.³¹

21. Neftali, kiszabadult szarvas, és kellemes szöszatokhoz értő.³²

22. Növekedő fiú József,³³ növekedő fiú és ékes tekintetű; a leányok futostak a kőfalon.³⁴

23. De megkeserítették őt, és pörlöttek és irigykedtek rá a nyilasok.³⁵

²⁵ termékeny földén inkább szolgaságot szenved, mintsem harczoljon. Krón. I. 12, 32.

²⁶ nemzetségéből is fog támadni egy bíró és szabadító, t. i. Sámson. Bir. 15, 20.

²⁷ Álnokul fog munkájához. Bir. 18.

²⁸ A jámbor Jákob reményét fejezé ki az Üdvözítő iránt, kinek Sámson csak előképe volt.

²⁹ Dán előtt és a többi nemzetségek előtt, kivéve Rúbent és Manasszet, kik Gáddal mentek. Józ. I, 12—15.

³⁰ a tartomány szélére telepedve, az ellenség berohanásainak kitéve, még is ellen fog állani.

³¹ A földrészt, mely Ásernek esik, szép terményekkel fog kedveskedni.

³² Ezen igék teljesültek a Neftali nemzetségéből származott Barakon, ki eleinte félnék volt, de utóbb vitézül harczolt, s Deborával a szép éneket énekelte. Bir. 4.

³³ József annyit jelent, mint a ki hozzá ad, nevedést ad; mert az előbbi 48, 5. szerint Jákob Józsefnek két fiát, Efraimot és Manasszet, tulajdon gyermekei közé vette föl.

³⁴ hogy őt lássák.

³⁵ testvérei őt szóval keserítvén és sértetvén. Móz. I. 37, 8.

24. Azonban az Erősre³⁶ volt helyezve az ő kézive, és karjainak s kezeinek kötelei megoldattak Jákob Hatalmasának kezei által,³⁷ így támadt a pásztor, Izraelnek alapköve.³⁸

25. Atyád Istene leszen segitőd, és a mindenható megáld téged onnan felülről az ég áldásaival, alant a mélység áldásaival, az emléők és anyaméh áldásaival.

26. Atyád áldásai felülhaladják az ő atyáinak áldásait, míglen eljő az örök halmok óhajtása;³⁹ szálljanak azok József fejére, a nazareus feje-tetejére atyjafiai között.⁴⁰

27. Benjamin ragadozó farkas, reggel zsákmányt eszik, és este ragadományokat oszt.⁴¹

28. Mindezek Izrael nemzetségei,⁴² tizenketten; ezeket mondá nekik atyjok, és megáldá mindenkét különös áldásokkal.

29. És parancsola nekik, mondván: Én már népemhez gyűjtetem,⁴³ temesetek engem atyámhoz, a kettős barlangba, mely a heteus Efron földén van,

30. Mambre áellenében Kanaan földén, melyet Ábrahám áldás, a Mesdéstül a heteus Efrontól temető birtokul. (Móz. I. 23, 17.)

³⁶ az Isten-re.

³⁷ Isten megszabadítá őt fogságából.

³⁸ Isten az ő rabságát Izrael javára fordítá. Móz. I. 50, 21. Sírák 49, 17.

³⁹ míg eljön a legnagyobb áldás, a Messiás, kit minden teremtmények várnak. Róm. 8, 22.

⁴⁰ az elválasztottaknak, a fölszenteltnek testvérei között.

⁴¹ Saul király Benjamin nemzetségéből harcaiban sok ragadományt szerzett. Kir. I. 14, 47. 48. 15, 7. — Több sz. atyák (Ágost. Ambr. Jerom.) ez igékben jövendölését látják Pál megtérésének, ki szintén Benjamin nemzetségéből származott, s azon nagy térítésnek, melyet ő végbevitt.

⁴² vagy: mindezek fők, fejedelmek Izrael nemzetségében.

⁴³ a limbusba.

31. Ott temeték el őt és feleségét, Sárát; ott temették el Izsák feleségével, Rebekkával; ott fekszik Lia is eltemetve.

32. És elvégezvén a parancsokat, melyeket fiainak adott, fölvevé lábait az ágyra,⁴⁴ és meghala, és az ő népéhez tétették.

50. RÉSZ.

Jákob eltemetése. József halála.

1. Ezt látván József, atyjának orcájára borúla, sírván és csókolgatván őt.

2. És megparancsolá szolgálainak, az orvosoknak, hogy atyját balzsamozzák be.

3. Kik a meghagyást teljesítvén, elmúlék a negyven nap, mert ez vala a szokás a bebalzsamozott holttestekkel; és siratá őt Egyiptom hetven napig.

4. És eltelvén a siratás ideje, szóla József Fáraó udvari népének:¹ Ha kedvet találtam színeitek előtt, szóljatok Fáraónak:

5. Mivelhogy atyám megeskett engem, mondván: Ime meghalok, az én síromba temess el engem, melyet magamnak Kanaán földén szereztem. Fölmegyek tehát, és eltemetem atyámat, és visszatérek. (Móz. I. 47, 29.)

6. És mondá neki Fáraó: Menj föl, és temesd el atyádat, a mint megesküdtéttél.

7. Ki fölmenvén, elmenének vele Fáraó házának minden vénei² és Egyiptom földének minden idősbjei,

8. József háznépe az ő atyjafiaival, a gyermekeken, nyájakon és csordákon kívül, melyeket Gesszen földén hagyának.

9. Valának az ő útitársaságában szekerek és lovasok is; és ez nem kis sereg lón.

10. És eljutának Atad szérűjéhez,³ mely a Jordánon túl van; hol a temetés pompáját fölötte nagy sírással megtartván, hét napot töltének. (Sirák 22, 13.)

11. Mit mikor Kanaán földének lakói láttak, mondák: Nagy siralmok ez az egyiptomiaknak. És azért hivaték azon hely neve Egyiptom siralmának.

12. Úgy cselekvének tehát Jákob fiai, a mint megparancsolta vala nekik;

13. és elvivén őt Kanaán földére, eltemeték a kettős barlangban, melyet Ábrahám vett vala földestül temető-birtokul a heteus Efrontól, Mambre átellenében. (Ap. cs. 7, 16. Móz. I. 23, 17.)

14. És visszatére József Egyiptomba az ő atyjafiaival és az egész útitársasággal, miután atyját eltemette.

15. Kinek halála után félvén az ő testvérei és egymás között szólván: Netalán megemlékezzék a bántalomról, melyet szenvedett, s visszafizesse nekünk mind a gonoszt, melyet cselekedtünk...

16. izenének neki, mondván: Atyád megparancsolta nekünk, mielőtt meghalt,

17. hogy ezt mondanók neked az ő szavaival: Kérlek, feledkezzél el atyádfiai vétkéről s azon bűnről és gonozságról, melyet rajtad elkövettek; mi is kérünk, bocsásd meg a te atyád Istene szolgáinak e hamisságot. Ezeket hallván József, síra.

³ A szérűk keleten szabad, emeltebb terek.

⁴⁴ Jákob, míg szólott, az ágy szélén ült, lábait az ágyból leeresztve. Elvégezvén beszédét, fölvevé lábait és lefeküdt.

¹ mivel maga József a gyász miatt nem mehetett hozzá.

² az előkelők, a főrangúak.

18. És hozzá menének atyjafiai, és arcczal a földre borúlva, mondák : Szolgáid vagyunk.

19. Kiknek ő felelé : Ne féljetekek, vajjon ellenállhatunk-e az Isten akaratának ?⁴

20. Ti gonoszt gondoltatok el-
lenem ; de Isten azt jóra fordította, hogy felmagasztaljon engem, a mint most látjátok, és sok népet megmentsen.⁵ (Móz. I. 45, 5.)

21. Ne féljetekek ; eltáplállak titeket és kisdedeiteket. És megvigasztalá őket, nyájasan és szeliden szólván velök. (Móz. I. 47, 12.)

22. És Egyiptomban lakék atyjának egész házával ; és éle száztíz esztendeig. És látá Efraim fiait harmad ízig. Makírnak is, Mannasses fiának fiai születének József térdein.⁶

23. Melyek megtörténvén, szóla atyjafiainak : Halálom után Isten meglátogat benneteket, és fölvezet titeket e földről, azon földre, melyet esküvel ígért Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak.

24. És miután megeskette őket és mondotta : Meglátogat Isten

⁴ ki mindezeket megengedé. és azért megbocsátok nektek.

⁵ az éhségtől és haláltól.

⁶ még dédunokáit is láthatá és térdeire veheté. Lásd Móz. I. 30, 3.

titeket ; vigyéték el ezen helyről tetemeimet magatokkal : (Józ. 24, 32.)

25. meghala,⁷ száztíz esztendeje telvén el életének. És bebalzsamoztatván, koporsóba téteték Egyiptomban.

⁷ A sz. atyák Józsefben az Üdvözítőnek egyik igen tökéletes előképét találják. Józsefet gyűlölték testvérei, és irigykedtek rája : Jézust gyűlölték a zsidók. József elküldeték, hogy testvéreit fölkeresse : Jézust is elküldé a mennyei Atya annak keresésére, a mi elveszett vala. Józsefet eladák testvérei húsz ezüst pénzen : Jézust harminczon. József nem védelmezé magát, midőn vádoltatott : Jézus is hallgatott vádlói előtt. József a tömlöczben szenvedett két gonosztévő között, kiknek egyike kegyelmet nyert, másika pedig elítéltetett : Jézus is két lator között függé a kereszten, az egyik megátalkodott, a másik megtért. József a tömlöczből nagy méltóságra emeltetett : Jézusnak is föl-támadása után adatott minden hatalom mennyben és a földön. József sok népet szabadita meg az éhhaláltól : Jézus is megmenté az éhezöket lelkiképen tanításának eledele által. József kibékült testvéreivel : Jézus is befogadja majd egykor anyaszentegyházába a zsidókat, ha tévedésöket elismerik. És így Jézus élete nem csak az új szövetségi hívőkben ismételtetik, hanem az ő szövetségi jámborokon is feltaláljuk annak képét ; ő valóban az igazság napja és valamint előre, úgy vissza is löveli sugárait.

MÓZES MÁSODIK KÖNYVE.

EXODUS.

MÓZES második könyve a görög fordítás szerint «Exodus» azaz «Kimenet» könyvének neveztetik, mert abban az izraelitáknak Egyiptomból való kimenete adatik elé. A kimenet története Mózes vezérlete alatt, azon csodák, melyek által Isten, nem tekintve az izraeliták makacsságát és hitelenségét, e kimenetet megdicsőíté, s végre annak eléadása, mikép alapítá meg Isten Izrael népének mind religióját, mind polgári alkotmányát a *Sinai-hegyen adott törvény által*: ezek teszik a jelen könyv tartalmát. Az e könyvben eléadott történet a világ 2369-ik évétől kezdve (melyvel az első könyv végződött), 2514-ik éveig terjed, s így 145 esztendei időszakot foglal magában.

1. RÉSZ.

Izrael népének elszaporodása és elnyomatása.

1. Ezek nevei Izrael fiainak, kik bementek Jákobbal Egyiptomba; kiki háza népével méne be. (Móz. I. 46, 8.)

2. Rúben, Simeon, Lévi, Júdás.

3. Isszakar, Zabulon és Benjamin.

4. Dán és Neftali, Gád és Áser.

5. Tehát mindazon lelkek, kik Jákob ágyékából származtak, hetvenen valának;¹ József pedig Egyiptomban vala.

6. S miután ő és minden atyjai és amaz egész nemzetség meghalt,

7. Izrael fiai növekedének, és mint új sarjadékok nagyon meg-

szaporodának; és igen megerősödén, betölték a tartományt. (Zsolt. 104, 24. Ap. cs. 7, 17.)

8. Azalatt új király támadt Egyiptomban, ki nem ismeri vala Józsefet;

9. és mondá népének: Ime Izrael fiainak népe igen sok és erősebb, mint mi.

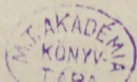
10. Jertek, okosan nyomjuk el őt, netalán megsokasodjék; és ha ellenünk háború támad, ellenségeinkhez adja magát, és meggyőzvéen minket, kimenjen az országból.

11. Munkatiszteketet rendele tehát, hogy őket nehéz munkával sanyargassák; és építének Fáraónak élelemtartó városokat, Fito-mot és Ramesszest.²

12. De mennél inkább nyomorgatják vala őket, annál inkább sokasodnak és növekednek vala;

¹ Jákob és az ő nemzetsége, Józseffel s ennek Egyiptomban született fiaival együtt. L. Mózs. I. 46, 26. 27.

² Ezen városokban valának a királyi élelemtáruk.

13. És az egyiptomiak gyűlölik vala Izrael fiait, és sanyargatják vala, csúfot üzvének belőlök.

14. És keserűvé teszik vala életöket az agyagkő és téglavetés kemény munkájával, és mindazon szolgálattal, melylyel a földi munkában terhelhetnek vala.

15. Mondá pedig az egyiptomi király a zsidók bábáinak, kik közül az egyik Szeforának hivatik vala, a másik Fuának.

16. parancsolván nekik: Mikor a zsidóasszonyoknál bábáskodtok, és a szülés ideje eljő: ha fiú leend, öljétek meg; ha leány, tartsátok meg.

17. A bábák pedig félek az Istent, és nem cselekvének az egyiptomi király parancsa szerint, hanem megtarták a fiúgyermeket.

18. Magához hivatván őket a király, mondá: Miért cselekedtetek azt, hogy a fiúgyermeket megtartottátok?

19. Kik felelék: Nem olyanok a zsidóasszonyok, mint az egyiptomiak; mert ők értenek a bábáshoz, és mielőtt hozzájok menének, szülnek.

20. Isten azért jól tőn a bábákkal,³ és a nép sokasodék, és igen megerősödék.

21. És mivel a bábák félek az Istent, házat építe nekik.⁴

22. Megparancsolá tehát Fáraó egész népének, mondván: A mely férfigyermek csak születik, vessétek a folyóvízbe; a mely leány, tartsátok meg.

³ Isten itt nem a hazudságot, hanem a jószívűséget jutalmazá meg; mert semmit sem hagy jutalom nélkül. (sz. Ágost.)

⁴ Gyermeketek ada nekik. Lásd Móz. V. 25, 9. Kir. I. 2, 35. Vagy pedig: Jó állapotba helyezé őket. Lásd Zsolt. 126, 1.

2. RÉSZ.

Mózes születése, neveltetése, futása és házassága.

1. Ezekután¹ kiméne² egy férfitú Lévi házából,³ és feleséget vőn saját nemzetségéből.⁴

2. Ki fogana és fiat szüle; és látván, hogy szép, rejtegeté azt három hónapig.⁵ (Zsid. 11, 23.)

3. És mikor tovább már nem titkolhatta, vőn egy gyékénykosárrát, és bekené azt enyvvvel és szurokkal, és beletevé a kisdedet, és kitevé őt a folyóvíz partján a sásasba;

4. távol állván onnét nénje,⁶ és szemlélvén a dolog kimenetét.

5. Ime pedig leméne Fáraó leánya, hogy megfürödjék a folyóvízben és szolgálói a vízfolyás partján járnak vala. Ki midőn a sásasban meglátta a kosárrát, küldé egyet szolgálói közül; és mikor kihozta, (Ap. cs. 7, 21. Zsid. 11, 23.)

6. megnyitván és látván abban egy síró kisdedet, megkönyörüle rajta, és mondá: Ez a zsidók kisdedeiből való.

7. Mondá neki a gyermek nénje: Akarod-e, hogy elmenjek, és híjak neked egy zsidóasszonyt, ki táplálja a kisdedet?

8. Felelé: Menj el. Elméne a leányzó és elhívá anyját.

9. Kinek szóla Fáraó leánya: Vidd el, úgymond, e gyermeket, és neveld föl nekem, én megadom jutalmadat. Elvivé az asszony, és

¹ E szó nincs a héber szövegben.

² még Fáraó parancsa előtt (Móz. II. 1, 22.); mert Áron, e házasságból született idősb gyermek, akadály nélkül neveltetett szüleitől.

³ Amram nevű.

⁴ Jokabedet, atyja fitestvérének éanyját. Móz. II. 6, 20.

⁵ hogy a vízbe ne vettessék.

Mária. Krón. I. 6, 3.

taplálá a gyermeket, és mikor fölnevekedett, átadá őt Fáraó leányának.

10. Ki őt fiává fogadá, és nevét Mózesnek hívá, mondván: mert a vízből vettem őt ki.⁷

11. Azon napokban, miután felnőtt Mózes,⁸ kiméne az ő atyja-fiaihoz, és látá inségöket, és hogy egy egyiptomi férfi mint vere egyet az ő zsidó atyjafiai közül. (Zsid. 11, 24.)

12. És miután erre s arra körültekintett, és senkit sem látott, megölvén az egyiptomit, a homokba rejté.⁹

13. És kimenvén másodnap, látá két zsidót versengeni, és mondá annak, ki igaztalanul cselekedett: Miért vered felebarádat?

14. Ki felelé: Ki rendelt téged fejedelemmé és bíróvá fölöttünk? talán engem is meg akarsz ölni, mint tegnap megölted az egyiptomit? Erre megrettene Mózes, és mondá: Mikép nyilvánult ki ez a dolog?

15. És meghallá Fáraó e dolgot, és halálra keresé Mózeset; ki elfutván az ő színe elől, Madián földén tartózkodék, és leüle egy kút mellett.

16. Vala pedig a madiáni papnak¹⁰ hét leánya, kik vizet jövé-

⁷ Mózes annyit tesz, mint vízből kivett, kiszabadított.

⁸ midőn negyven éves lett. Ap. cs. 7, 23.

⁹ Sz. István (Ap. cs. 7, 24. 25.) és több sz. atyák (Ágost. Tam.) szerint: Mózes Istentől bensőleg fel volt hatalmazva, megölni az egyiptomit, hogy ez által rokonainak megmutassa, hogy őket meg fogja szabadítani.

¹⁰ ki az igaz Isten papja vala, mint Melkizedek, Jób és a patriárkák. Ezen pap, ki alább (18. v.) Ráguelnek nevezetik, némelyek szerint, nagyatyja vala a leányoknak, atyja Jetrónak, kitől állítólag ezen leányok születtek, és családfő (Móz.

nek meríteni, és megtöltvén a válúkat, meg akarák itatni atyjok nyájait.

17. Ekkor pásztorok érkezének oda, és elkergeték őket; és fölkele Mózes, és oltalmazván a leányokat, megitatá azok juhait.

18. Kik mikor visszatértek atyjokhoz, Ráguelhez, mondá nekik: Miért jöttetek hamarább most, mint szoktatok?

19. Felelének: Egy egyiptomi férfiú szabadíta meg minket a pásztorok kezéből; s ezenfelül vizet is meríte velünk, és megitatá a juhokat.

20. Amaz pedig mondá: Hol van ő? miért bocsátottátok el azon embert? híjátok el őt, hogy velünk kenyerezzen.

21. Megesküvék tehát Mózes, hogy vele fog lakni, és leányát, Szeforát feleségül vevé. (Móz. II. 18, 2. 3. Krón. 23, 15.)

22. Ki fiat szüle neki, kit Gerzannak¹¹ nevezé, mondván: Jövevény voltam idegen földön. Szüle pedig mást is, kit Eliezernek¹² hiva, mondván: Mert atyám Istene, az én segítőm, kiszabadított engem Fáraó kezéből.

23. Sok idő mulva pedig meghala az egyiptomi király; és Izrael fiai a munkateher miatt fohászkodvén, fölkiáltának; és feljuta kiáltásuk Istenhez a munkától.

24. És meghallá fohászait és megemlékezék a szövetségről, melyet Ábrahámmal, Izsákkal és Jákobbal szerzett vala.

25. És tekinté az Úr Izrael fiaira és megismeré őket.¹³

IV. 10, 29.). — Mások szerint pedig Ráguel és Jetró, két neve vala ugyanegy személynek.

¹¹ azaz: idegen, jövevény.

¹² azaz: Isten az én segítőm.

¹³ mint olyanokat, kiknek megszabadítására, örök végzése szerint, az idő már elérkezett.

3. RÉSZ.

Az égő csipkebokor. Mózes hivatása.

1. Mózes pedig legelteti vala ipának, Jetrónak, a madiáni papnak juhait; és midőn a pusztá bel-sejébe hajtotta a nyáját, az Isten hegyéig, Hóreb-ig juta.

2. Es megjelené az Úr¹ neki tűz lángjában egy csipkebokor közepén, és látá, hogy a csipkebokor ég, és meg nem emésztetik. (Ap. csel. 7, 30.)

3. Mondá tehát Mózes: Elmegyek és megnézem e nagy látványt, miért nem ég meg a csipkebokor?

4. Látván pedig az Úr, hogy nézni megy, szólítá őt a csipkebokorból, és mondá: Mózes, Mózes! Ki felelé: Jelen vagyok.

5. Amaz pedig: Ne közelíts, úgymond, ide; oldd le a sarut lábaidról, mert a hely, melyen állasz szent föld.

6. És mondá: Én vagyok atyád Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene. Mózes el-rejté orcáját, mivel nem mere nézni az Istenre. (Máté 22, 32. Márk 12, 26. Luk. 20, 37.)

7. Kinek mondá az Úr: Láttam Egyiptomban népem nyomorúságát, és hallottam kiáltását, azok keménysége miatt, kik a munkára ügyelnek.

8. és tudván az ő fájdalmit, leszállottam, hogy megszabadít-sam őt az egyiptomiak kezeiből, és kivigyelem azon földről jó és tágas földre, oly földre, mely tejvel és mézzel foly, a kananeusok és heteusok, az amorreusok és ferezeusok, az heveusok és jebuzeusok helyeire.

¹ Legtöbb sz. atyák szerint: az Isten Fia; a héber szerint: az Isten anygala, mert tulajdonképen ő anygala vagyis hírnöke Istennek az emberekhez.

9. Izrael fiainak kiáltása tehát fölhatott hozzám, és láttam inségöket, melylyel az egyiptomiak által elnyomatnak.

10. De jöszte, és elküldelek téged Fáraóhoz, hogy kivezsed népemet, Izrael fiait Egyiptomból. (Zsolt. 104, 26.)

11. És mondá Mózes az Istennek: Ki vagyok én, hogy Fáraóhoz menjek, és kihozzam Izrael fiait Egyiptomból?

12. Ki mondá neki: Én veled leszek,² és ez lesz jeled, hogy én küldöttelek téged: Mikor kihozod az én népemet Egyiptomból, e hegyen fogsz áldozni az Istennek.³

13. Mondá Mózes az Istennek: Ime én elmegyek Izrael fiaihoz, és mondom nekik: Atyáitok Istene küldött engem hozzátok. Ha azt mondandják nekem: Mi az ő neve? mit mondjak nekik?

14. Mondá az Isten Mózesnek: *Én vagyok, aki vagyok.*⁴ Mondá: Így szólj Izrael fiainak: *Az, aki vagyok,* küldött engem hozzátok.

15. Es Isten mondá ismét Mózesnek: Ezeket mondd Izrael fiainak: Atyátok Ura⁵ Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene küldött engem hozzátok; ez az én nevem mindörökké, s így legyen

² csodák által leszek segítségedre.

³ A mily bizonyosan jövendölöm, hogy nekem e hegyen fogtok áldozni: oly bizonyosan ki fogod te vezetni Izrael népet Egyiptomból. Lásd Kir. I. 2, 34. IV. 19, 29.

⁴ Ez igéket sz. János fejti meg Jel. 1, 8. midőn Istent, annak mondja: a ki van, volt és lesz; tehát örökkévalónak, változhatatlannak, a ki szükségképen van, önmagától van, ki által minden egyéb van. A héber név «Jehovah» a három szótagban a három időt, jelent, múltat és jövőt jelent, együtt a létnek örökkévalóságát fejezi ki.

⁵ A héber szerint: Jehovah, melyet a keresztények az «Úr» névvel szoktak kifejezni.

rólam emlékezet nemzedékről nemzedékre.

16. Menj el, és gyűjtsd egybe Izrael véneit, és mondd nekik: Atyáitok Ura Istene jelent meg nekem, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene, mondván: Látogatván, meglátogatallak titeket, és láttam mindeneket, melyek rajtatok történtek Egyiptomban.

17. És elhatároztam, hogy kiviszlek titeket Egyiptom nyomorúságából a kananeusok és heteusok, az amorreusok és ferezeusok, a heveusok és jebuzeusok földére, a tejjel és mézzel folyó földre.⁶

18. És meghallgatják a te szódat: és menj be te és Izrael vénei Egyiptom királyához, és mondd neki: A zsidók Ura Istene hívott minket; háromnapos járó földre elmegyünk a pusztába, hogy áldozunk a mi Urunknak Istenünknek.

19. De én tudom, az egyiptomi király nem bocsát el titeket, hogy elmenjeteK, hanem csak hatalmas kéz által.

20. Mert kinyujtom kezemet, és megverem Egyiptomot mindenféle csodáimmal, melyeket közöttök tenni fogok; azután elbocsát titeket.

21. És e népet kedvessé teszem az egyiptomiaknál; hogy mikor kimentek, ne menjeteK üresen, (Móz. II. 11, 2. 12, 35.)

22. hanem az asszony kérjen szomszédnéjától és háziasszonyától ezüst és arany edényeket és ruhákat; rakjátok azokat fiaitokra és leányaitokra, s így foszszátok meg Egyiptomot.⁷

⁶ azaz: hol minden bőségben van.

⁷ Kárpótlásul ott levő ingatlan javaitokért, s érdemlett bérül nehéz munkáitokért (Bölcs. 10, 17.) ajándékozom nektek az egyiptomiak edényeit és ruháit, melyek fölött legfőbb tulajdonjoggal is bírok.

4. RÉSZ.

*Mózesnek csodatévő hatalom adatik.
Fia körülméltelése.*

1. Felelvén Mózes, mondá: Nem fognak hinni nekem,¹ sem szómat meg nem hallgatják, hanem majd azt mondják: Az Úr nem jelent meg neked.

2. Mondá azért neki: Mi az, mit kezekben tartasz? Felelé: Vessző.

3. És mondá az Úr: Vessd a földre azt. Elveté, és kígyóvá változék, úgy hogy Mózes megfutamodék.

4. És mondá az Úr: Nyujtsd ki kezedet, és ragadd meg a farkát. Kinyujtá és megfogá, és vesszővé változék.

5. Hogy higyjék, úgymond, hogy megjelent neked az ő atyáik Ura Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákob Istene.

6. És mondá ismét az Úr: Bocsásd kebeledbe kezedet. Melyet miután kebeledbe bocsátott, oly poklosan voná ki, mint a hó.

7. Tedd vissza, úgymond, kebeledbe kezedet. Visszaereszté, és ismét kivoná, és az hasonló vala egyéb testéhez.

8. Ha nem hiendenek, úgymond, neked, és nem hallandják az első jel beszédét, hinni fognak a következő jel igéjének.

9. Hogyha e két jelnek sem hiendenek, sem szódat nem hallandják, meríts a folyóvízből, és öntsd ki azt a szárazra, és a mit csak merítendez a folyóvízből, vérré fog változni.

10. Mondá Mózes: Kérlek, Uram, azelőtt sem voltam ékesenszóló, de mióta szözlöttál szolgáltnak,

¹ az izraeliták, a közönséges, nehezen hívő nép, ha a vének hisznek is, a mint mondtad. Móz. II. 3, 18.

akadozóbb és késedelmesebb nyelvű vagyok.

11. Mondá az Úr neki: Ki alkotta az ember száját? vagy ki alkotta a némát és siketet, a látót és vakot? nem én-e?

12. Menj el tehát, és én szádban leszek; és megtanítalak, mit szólj. (Máté 10, 20.)

13. Amaz pedig: Kérlek, Uram, úgymond, küldd el, a kit elküldendő vagy.²

14. Megharagudván az Úr Mózesre,³ mondá: Áron, a te levita⁴ atyádfia, tudom, hogy ékesenszóló; ime ő eléd fog jőni, és meglátván téged, szívből fog örvendeni.

15. Szólj vele, és add szájába igéimet; és én a te szádban leszek és az ő szájában, és megmutatom nektek, mit kelljen cselekednetek. (Móz. II. 7, 2.)

16. Ő szólni fog helyetted a népnek, és a te szád leszen; te pedig azokban igazgasd őt, melyek az Istent illetik.⁵

17. Vedd kezedbe ezen vesszőt is, melylyel csodákat fogsz tenni.

18. Elméne Mózes, és visszatéren az ő ipához, Jetróhoz, és mondá neki: Elmegyek és visszatérek atyámfiához Egyiptomba, hogy lássam, ha élnek-e még? Mondá neki Jetró: Menj el békeséggel.

19. Mivel az Úr mondá Mózesnek Madiánban: Eredj és térj vissz-

² Uram! miután te szabadított akarsz küldeni, ki még súlyosabb szolgaságból fog mindeneket megmenteni, tehát küldd el őt most, hogy ebből is megmentsen. Így értelmezik ezt általában a sz. atyák. L. Mózs. I. 49, 10.

³ Mózes vonakodott alázatosságból, s az Isten megharagudék rá, mint némely atya megboszankodik túlságosan félénk gyermekeire (sz. Bazil, Gerg. Jerom.).

⁴ Lévi nemzetségéből való. L. Mózs. II. 2, 1. 2-ik jegyz.

⁵ A héber szerint: Isten gyanánt leszesz neki, vagyis kijelentéd neki akaratomat.

za Egyiptomba, mert meghaltak mindazok, kik életedre törtek vala.

20. Mózes tehát vevé feleségét és fiait, és számárra ülteté őket, és visszatéren Egyiptomba, kezében vivén az Isten vesszejét.

21. És mikor Egyiptomba visszatért, mondá neki az Úr: Meglásd, hogy mindazon csodákat, melyeket kezedbe adtam, végbevidd Fáraó előtt; én megkeményítem az ő szívét⁶ és nem bocsátja el a népet.

22. És mondd neki: Ezeket mondja az Úr: Izrael az én elsőszülött fiam.⁷

23. Mondottam neked: Bocsásd el fiamat, hogy szolgáljon nekem; és nem akartad őt elereszteni: ime én megölöm a te elsőszülött fiadat.

24. És midőn az úton volt, a szálláson eléje méne az Úr, és őt meg akará ölni.⁸

25. Szefera tehát azonnal igen éles követ vón, és körülmetélé fia-⁹ nak férfiúságát, és illette lábait,⁹ és mondá: Vér-völégény vagy te nekem.¹⁰

⁶ Engedetlensége és megrögzöttsége büntetések elvonom tőle kegyelmemet (sz. Ágost.). L. Róm. 2, 5, 9, 18. Gyakori szólásmód a sz. írásban, mely szerint az Istenről mondatik, hogy ő valamit megtesz, a mit pedig csak megenged.

⁷ Minden népek közül Izraelt akarom először újjá teremteni, hogy engem imádjon és törvényeimnek engedelmeskedjék.

⁸ Az Úr angyala azért fenyegeté halállal Mózeset, mivel legkisebb fiának körülmetélését oly sokára halasztotta. Mózs. I. 17, 12.

⁹ az Úrnak, a nagy tisztelet miatt félvén azt átkarolni, és bocsánatot kért, mivel a késedelemnek oka ő volt, valószínűleg rábeszélvén Mózeset, hogy fiát, arab szokás szerint, csak tizenhárom éves korában metéltesse körül.

¹⁰ Vérrrel áldoztam neked, Uram! s ez által neked magamat ujjalag eljegyeztem.

26. És elbocsátá őt, miután azt mondotta: Vér-vőlegény, a körülmetélés miatt.

27. Mondá pedig az Úr Áronnak: Menj Mózes elé a pusztába. Ki eléje méne az Isten hegyére,¹¹ és megcsókolá őt.

28. És elbeszélé Mózes Áronnak az Úr minden igét, melyekkel őt küldötte, és a jeleket, melyeket parancsolt vala.

29. És elmenének együtt, és egybegyűjték Izrael fiainak minden véneit.

30. És elbeszélé Áron minden igét, melyeket az Úr Mózesnek mondott vala, s ez jeleket tőn a nép előtt.

31. és hűn a nép. És hallván, hogy az Úr meglátogatta Izrael fiait, és megtekintette inségöket, leborulván, imádkozának.

5. RÉSZ.

Mózes Fáraótól nem hallgattatik meg, s a nép még inkább elnyomatik.

1. Ezekután bemenének Mózes és Áron, és mondák Fáraónak: Ezt mondja Izrael Ura Istene: Bocsásd el népemet, hogy áldozzék nekem a pusztában.

2. Ő pedig felelé: Ki az az Úr, hogy szavát hallgassam, és Izraelt, elbocsássam? Nem ismerem azon urat, és Izraelt nem bocsátom el.

3. És mondák: A zsidók Istene hívott minket, hogy háromnapit útát menjünk a pusztába, és áldozunk a mi Urunknak, Istenünknek: netalán mirigyhalál vagy fegyver jőjön miránk.

4. Mondá nekik az egyiptomi király: Mózes és Áron! miért vonjátok el a népet munkáitól? menjetek dolgoatokra.

5. És mondá Fáraó: Sok a föld

népe, látjátok, hogy száma megnövekedett; mennyivel inkább fog, ha nyugalmat adtok nekik a munkától.

6. Parancsola tehát azon nap a munkatiszteknek és a nép számvevőinek, mondván:

7. Ezután többé a népnek ne adjatok polyvát a téglasinálásra, mint azelőtt, hanem maguk menjenek és szedjenek tarlót.

8. És vessétek rájuk a téglaszámot, melyet azelőtt csináltak vala, és semmit ne szállítsatok le; mert hivalkodnak, és azért kiáltják mondván: Menjünk el, és áldozunk Istenünknek.

9. Terheltesse meg munkákkal, és teljesítsék azokat, hogy helyt ne adjanak a hazug beszédeknek.

10. Annakokáért kimenvén a munkatisztek és számvevők, mondák a népnek: Így szól Fáraó: Nem adok nektek polyvát;

11. menjete el és szedjete, ha valahol találhattok, és semmi sem szállíttatik le munkátokból.

12. És eloszla a nép egész Egyiptom földére polyvát gyűjteni.

13. A munkatisztek is szorgalmazták őket, mondván: Teljesítétek munkátokat minden nap, mint azelőtt szoktátok vala, mikor polyvát adtak nektek.

14. És megostoroztatának Izrael fiainak munkafelügyelői¹ Fáraó számvevői által, kik mondák: Miért nem készítettétek el sem tegnap sem ma a téglaszámot, mint azelőtt?

15. És elmenének Izrael fiainak előljárói, és kiáltának Fáraóhoz mondván: Miért cselekszel így szolgálóiddal?

16. Polyvát nem adnak nekünk, és ugyanannyi téglákat parancsolt

¹ kiket Fáraó munkatisztei saját felügyelésük alatt a zsidók közül rendelének.

¹¹ Hóreb hegyére.

nak : íme, mi szolgálid, ostorokkal veretünk, és igazságtalanul bánánk népeddel.

17. Ki mondá : Hivalkodva helyéltek, és azért mondjátok : Menjünk el, és áldozunk az Úrnak.

18. Menjetek el tehát, és dolgozzatok : polyva nem adatik nektek, és meg kell adnotok a téglák szokott számát.

19. És láták Izrael fiainak előjárói, hogy gonoszúl van dolguk, mivelhogy azt mondák nekik : A naponkinti téglákból semmi sem szállíttatik le.

20. És elétalálák Mózeset és Áront, kik átellenben állának, mikor kijöttek Fáraótól,

21. és mondák neki : Az Úr lássa, és ítélje meg, hogy gyűlöletesekké tettetek minket Fáraónál és az ő szolgáinál, és fegyvert adtatok neki, hogy minket megöljön.

22. És Mózes ismét az Úrhoz méne, és mondá : Uram! miért nyomorítottad meg e népet? miért küldöttél engem? ²

23. Mert a mióta bementem Fáraóhoz, hogy a te nevedben szóljak, azóta inkább nyomorgatja népedet, és nem szabadítottad meg őket.

6. RÉSZ.

Az Isten bátorítja Mózeset: Mózes a népet. Mózes és Áron nemzedéke.

1. És mondá az Úr Mózesnek : Majd meglátod, mit cselekszem Fáraóval; mert erős kéz által ¹ bocsátja el őket, és hatalmas kéz által ² űzi el őket földéről.

2. És szóla az Úr Mózesnek, mondván : Én vagyok az Úr,

² Ezek nem a zúgolódó harag, hanem az imádság és gyöngéden érző felebaráti szeretet szavai.

¹ kényszerítelve.

² kényszerítelve.

3. ki megjelentem Ábrahám-nak, Izsáknak és Jákobnak, mint mindenható Isten; de az énAdonai nevemet nem jelentettem meg nekik. ³

4. És szövetséget kötöttem velök, hogy nekik adom Kánaán földét, az ő zárandokságuk földét, melyben jövevények voltak.

5. Hallottam Izrael fiainak fohászzkodását, midőn az egyiptomiak elnyomták őket, és megemlékeztek szövetségemről.

6. Annakokáért mondd Izrael fiainak : Én vagyok az Úr, ki az egyiptomiak fogságából kiviszlek titeket, és kiszabadítalak a szolgaságból, és megváltalak fölemelt karral, és nagy itéletekkel.

7. És titeket népemmé fogadlak, és a ti Istenetek lesztek; és megtudjátok, hogy én vagyok a te Úratok Istenetek, ki titeket az egyiptomiak fogságából kihoztalak,

8. és bevitetek azon földre, melyre fölemeltem kezemet, ⁴ hogy azt Ábrahám-nak, Izsáknak és Jákob-nak adom; és nektek adom azt birtokúl, én, az Úr.

9. Elbeszélé tehát Mózes mindent Izrael fiainak; de nem hallgatták meg őt a lelki szorongatás és a fölötte kemény munka miatt.

10. És szóla az Úr Mózesnek mondván :

³ Az ósatyák ismertek ugyan engem, mint mindenható Istent (Móz. I. 17, 1. 19, 24.); de mint urat (Adonai urat jelent), mint Jehovát, azaz örökké változatlant, tehát ígéreteim teljesítésében is h'vet nem ismertek, mivel ígéreteimnek, különösen a kanaáni föld birtokáról adott föigéretemnek teljesedését, előbb meghalván, meg nem érték. Bár a „Jehovah” szó minden időt magában foglal (Móz. II. 3. 4-ik jegyz.), de mégis különösen a jövőre vonatkozik; tehát kinek léte jövődében is tart; a ki igéjét, mely szintűgy lényéhez tartozik, jövődében teljesíti.

⁴ azaz: melyet én esküvel ígértem atyáitoknak.

11. Menj be, és szólj Fáraónak, az egyiptomi királynak, hogy bocsássa el Izrael fiait az ő földéről.

12. Felelé Mózes az Úr előtt: Ime Izrael fiai sem hallgatnak meg engem; hogyan hallgatna meg Fáraó, főképen mivel körülmételetlen ajakú vagyok?⁵

13. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, és parancsot ada nekik Izrael fiaihoz és Fáraóhoz, az egyiptomi királyhoz, hogy vigyék ki Izrael fiait Egyiptom földéről.

14. Ezek a törzsházak fejedelmei nemzetségeik szerint: ⁶ Rúbennek, Izrael elsőszülöttének fiai: Hénok és Fallu, Hesron és Karmi. (Móz. I. 46, 9. IV. 26, 5. Krón. I. 5, 3.)

15. Ezek Rúben nemzetségei. Simeon fiai: Jámuél és Jamin, Ahod és Jakin, Szoár és Saul, a kánaáni asszony fia. Ezek Simeon nemzetségei. (Krón. I. 4, 24.)

16. És ezek Lévi fiainak nevei nemzetségük szerint: Gerzon és Kaat és Merari. Lévi életének pedig százharminczhét esztendeje vala.

17. Gerzon fiai: Lobni és Szemei nemzetségük szerint. (Krón. I. 6, 1. 23, 6.)

18. Kaat fiai: Amram és Iszaar, Hebron és Oziel. Kaat életének százharminczhárom esztendeje vala (Móz. IV. 3, 19. 26, 57. 58. Krón. I. 6, 2. 23, 12.)

19. Merari fiai: Moholi és Músz; ezek Lévi rokonságai családjaik szerint.

20. Amram pedig Jokabetet, atyja bátyjának leányát feleségül vevé, ki szülé neki Áront és Mózeszt.

⁵ nem vagyok ékesenszóló.

⁶ Mózes itt saját és Áron nemzetség-sorát akarja beszélni, de nem kezdi törzs-atyján, Lévin, hanem Rúbenen és Simeonon, Jákob idősebb fiain, hogy ne látszassék, mintha saját nemzetségének előnyt akarna adni a többiek fölött (sz. Ágost.).

És Amram életének százharminczhét esztendeje vala.

21. Iszaar fiai: Kóre és Nefeg és Zekri.

22. Oziel fiai: Miszael és Eliszafan és Szetri.

23. Áron pedig Erzsébetet, Aminadab leányát, Nahaszon hűgát, vevé feleségül, ki szülé neki Nádábot és Abiut, Eleazart és Itamart.

24. Kóre fiai: Aszen és Elkana és Abiaszaf; ezek a koríták nemzetségei.

25. Eleazar pedig, Áron fia, Futiel leányai közül vőn feleséget, ki szülé neki Fineszt. Ezek a leviták nemzetségeinek fejei, rokonságaik szerint.

26. Ez azon Áron és Mózes, kiknek parancsolta az Úr, hogy Izrael fiait vigyék ki Egyiptom földéről osztályaik szerint.

27. Ezek azok, kik Fáraónak, az egyiptomi királynak szóltanak, hogy Izrael fiait kivigyék Egyiptomból; ez az a Mózes és Áron,

28. az napon, mikor az Úr szóltott vala Mózesnek Egyiptom földén.

29. És szóla az Úr Mózesnek, mondván: Én vagyok az Úr; mondd meg Fáraónak, az egyiptomi királynak mindazt, mit én neked szólok.

30. És mondá Mózes az Úr előtt: Ime körülmételetlen ajakú vagyok, hogyan hallgatna meg engem Fáraó?⁷

7. RÉSZ.

Mózes vesszeje kigyóvá, az egyiptomi vizek vérré változnak.

1. És mondá az Úr Mózesnek: Ime Fáraó istenévé tettek té-

⁷ A 29. 30. vers ismétlés, hogy a nemzetség-sor által félbeszakasztott következő történet a 13. verssel kapcsolatba hozassék.

ged;¹ és bátyád, Áron leszen prófétád.²

2. Te mondj meg neki mindent, a mit neked parancsolok; és ő szóljon Fáraónak, hogy Izrael fiait bocsássa el az ő földéről. (Móz. II. 4, 15.)

3. De én megkeményítem az ő szívét, és megsokasítom jeleimet és csodáimat Egyiptom földén.

4. És ő nem hallgat meg titeket; de kezemet kinyújtom Egyiptomra, és kihozom seregemet és népemet, Izrael fiait Egyiptom földéről igen nagy ítéletek által.

5. És megtudják az egyiptomiak, hogy én vagyok az Úr, ki kezemet kinyújtom Egyiptomra, és Izrael fiait kihozom közülük.

6. Úgy cselekvék tehát Mózes és Áron; a mint parancsolta vala az Úr, úgy cselekvének.

7. Mózes pedig nyolczvan esztendőös vala, és Áron nyolczvanhárom, mikor Fáraónak szólottak.

8. És mondá az Úr Mózesnek és Áronnak:

9. Midőn Fáraó mondandja nektek: Mutassatok jeleket,³ mondjad Áronnak: Vedd vessződet, és vedd azt Fáraó elé, és kigyóvá fog változni.

10. Bemenvén tehát Mózes és Áron Fáraóhoz, cselekvének, amint parancsolta vala az Úr. És Áron elveté a vesszőt Fáraó és szolgálái előtt, mely kigyóvá változék. (Zsolt. 104, 27.)

11. Fáraó pedig eléhivá a bölcseket és bűbájosokat,⁴ és az egyiptomi varázslások s némely

¹ teljes hatalmat adtam neked, hogy Fáraó előtt csodát tethess, és őt úgy büntethesd, mint én.

² bátyád terjeszse elé, amit te neki mondasz.

³ bizonyítsatok be küldetéseket csodával.

⁴ kik között főbkek voltak: Jannes és ambres. Tim. II. 3, 8.

titkok által ők is hasonlóan cselekvének.⁵

12. És mindenik elveté vesszejét, melyek kigyókká változnak; de Áron vesszeje elnyelé amazok vesszejét.

13. És Fáraó szíve megátalkodék, és nem hallgatá meg őket, a mint az Úr megmondotta vala.

14. Szóla pedig az Úr Mózesnek: Fáraószíve megrögzött, nem akarja a népet elbocsátani.

15. Menj hozzá reggel, mert im ő kimégyen a vízhez; és állj meg előtte a folyóvíz partján, és a vesszőt, mely kigyóvá változott, vedd kezedbe,

16. és mondd neki: A zsidók Ura Istene küldött engem hozzád, mondván: Bocsásd el népemet, hogy áldozzék nekem a pusztában; de mindeddig nem akartál meg hallgatni.

17. Ezt mondja tehát az Úr: Ebből tudd meg, hogy én az Úr vagyok; íme a vesszővel, mely kezemben van, a folyóvízre csapok, és ez vérré változik.

18. A halak is elvesznek a folyóvízben, és a víz megbűzöhdik, és megundorodnak az egyiptomiak, kik a folyóvizet iszszák.

19. És mondá az Úr Mózesnek: Mondjad Áronnak: Vedd vessződet, és nyújtsd ki kezedet Egyiptom vizeire, annak folyóira és patakjaira, tavaira és minden víz-

⁵ Az egyiptomi bűbájosok csodákat a sátán által tettek, ez pedig csak szemfényvesztést, ál-csodát tesz, vagyis, a természeti törvények körében működik, de a mellett nézőit úgy megcsalja, hogy azok természetfölötti valóságos csodát hisznek látni. Tessz. II. 2, 9. Máté 24, 24. A sz. atyák szerint, itt a sátán annyira hatott a nézők szemeire, hogy az odavetett vesszőt kigyónak vélték. Vagy pedig a vesszőkkel hirtelen máshonnan hozott kigyókat cseréle fel és visszont (sz. Jerom. Nissz. Gerg.).

állásaira, hogy vérré változzanak ; és vér legyen Egyiptom egész földén, mind a fa-, mind a kőedényekben.

20. És Mózes és Áron úgy cselekvének, amint az Úr parancsolta vala; és fölemelvén a vesszőt, Fáraó és az ő szolgálói előtt megüté a folyóvizet, mely vérré változék. (Móz. II. 17, 5. Zsolt. 77, 44. 104, 29.)

21. És a folyóvízben levő halak elveszének, és megbűzhödék a folyó, és az egyiptomiak nem ihaták a folyóvizet, és vér vala egész Egyiptom földén.

22. És az egyiptomi bűbájosok hasonlóképen cselekvének varázslásaikkal;⁶ és Fáraó szíve megátalkodék, és nem hallgatá meg őket, a mint az Úr megmondotta vala. (Bölcs. 17, 7.)

23. És elfordúla, és beméne házába, és ezúttal sem vevé a dolgozt szívére.

24. Az egyiptomiak pedig mindnyájan vízért ásának a folyó körül, hogy ihassanak, mert nem ihatnak vala a folyóvízből.⁷

25. És hét nap telék el, mióta az Úr csapása volt a folyóvizen.

8. RÉSZ.

A békák, szúnyogok és legyek sokasága Egyiptomban.

1. És mondá az Úr Mózesnek : Menj be Fáraóhoz, és mondj neki : Ezt mondja az Úr : Bocsásd el népem, hogy áldozzék nekem ;

2. ha pedig nem akarsz elbocsátani, ímé én megverem minden határaidat¹ békákkal.

⁶ L. a 11. v. A bűbájosok a vizet, melyet elváltottattak, az ásott kutakból (24. v.) nyerék ; a változás látszatát a sátán idézte élé. Lásd 5-ik jegyz.

⁷ egy hétig (25. v.).

¹ egész országodat.

3. És a folyóvíz pezsegni fog a békáktól ; melyek feljönnek, és házadba mennek és hálósobádba, ágyadra és szolgálid házaiba, népedre és sütő kemenczéidbe és élelmed készletére,

4. és tehozzád és népedhez és minden szolgálidhoz bemennek a békák.

5. És mondá az Úr Mózesnek : Mondjad Áronnak : Nyújtsd ki kezedet a folyóvizekre és patakokra és tavakra, és hozd föl a békákat Egyiptom földére.

6. És Áron kinyújtá kezét Egyiptom vizeire, és békák jövének föl, és ellepék Egyiptom földét. (Zsolt. 104, 30.)

7. Hasonlóképen cselekvének pedig a bűbájosok is varázslásaikkal, és békákat hozának ki Egyiptom földére.² (Bölcs. 17, 7.)

8. Fáraó pedig eléhívá Mózeszt és Áront, és mondá nekik : Könyörögjetek az Úrnak, hogy a békákat rólam és népemről vegye el ; és elbocsátom a népet, hogy áldozzék az Úrnak.

9. És mondá Mózes Fáraónak : Határozd meg nekem, mikor könyörögjek éretted és szolgálidért és népedért, hogy elűzessenek a békák tőled és házadtól, szolgálidtól és népedtől, és csak a folyóvízben maradjanak.

10. Ki felelé : Holnap. Amaz pedig mondá : Szavad szerint cselekszem, hogy tudjad, hogy nincs hasonló a mi Urunkhoz Istenünk-höz.

11. És eltávoznak a békák tőled és házadtól, szolgálidtól és népedtől, és csak a folyóvízben maradnak.

12. És kimenének Mózes és Áron Fáraótól ; és Mózes az Úrhoz kiálta a békák miatti ígérertet, melyet Fáraónak tett vala.

² Lásd Mózes II. 7, 14.

13. És az Úr Mózes szava szerint cselekvék; és a békák kivészének a házakból és udvarokból és mezőkből.

14. És összegyűjték azokat igen nagy rakásokba, és a föld megbűzhődék.

15. Látván pedig Fáraó, hogy megszűnt a csapás, megátalkodék szívében, és nem hallgatá meg őket, a mint az Úr megmondotta vala.

16. És mondá az Úr Mózesnek: Szólj Áronnak: Nyújtsd ki vessződet, és üsd meg a föld porát, és legyenek szünyogok Egyiptom egész földén.

17. És úgy cselekvének. És Áron kinyújtá kezét, tartván a vesszőt, és megüté a föld porát, és lőnek szünyogok az embereken és barmokon; a föld minden pora szünyogokká változék Egyiptom egész földén. (Zsolt. 104, 31.)

18. És a bűbájosok hasonlóképen cselekvének varázslásaik által, hogy szünyogokat támaszszanak, és nem tehették meg; és szünyogok valának mind az embereken, mind a barmokon.

19. És a bűbájosok mondák Fáraónak: Az Isten ujja ez! De Fáraó szíve megátalkodék, és nem hallgatá meg őket, a mint az Úr megmondotta vala.

20. Ismét szóla az Úr Mózesnek: Kelj föl reggel, és állj Fáraó elé; mert ő kimégyen a vizekhez; és mond néki: Ezt mondja az Úr: Bocsd el népemet, hogy áldozzék nekem.

21. Hogyha el nem bocsátod őket, íme én rád és szolgáidra, népedre és házaidra mindennemű legyeket ereszték; és megtelnek az egyiptomiak házai különféle legyekkel, és az egész föld, melyen ők lesznek.

22. És csodát teszek azon nap Gessen földén, hol az én népem vagy, hogy ne legyenek ott le-

gyek, és tudjad, hogy én vagyok az Úr, mind e széles földön.

23. És különbözést teszek népem között és néped között; holnap leszen ez a jel.

24. És úgy cselekvék az Úr. És igen nagy légy sokaság jöve Fáraónak és szolgálainak házába és Egyiptom egész földére; és nagy romlás lőn a földön ezen legyek miatt. (Bölcs. 16, 9.)

25. És Fáraó eléhvá Mózeset és Áront, és mondá nekik: Menjetek és áldozatok Isteneteknek ezen a földön.

26. És mondá Mózes: Ez nem lehet úgy; mert mi az egyiptomiak előtt utálatosság,³ azt áldoznók a mi Urunknak Istenünknek. Hogyha azt, mit az egyiptomiak tisztelnek, megöljük előttök, megköveznek minket.

27. Három napi járó útát meggyünk a pusztába; és áldozunk a mi Urunknak Istenünknek, a mint parancsolta nekünk. (Móz. II. 3, 18.)

28. És mondá Fáraó: Én elbocsátalak benneteket, hogy Uratoknak Isteneteknek áldozatok a pusztában; mindazáltal messze ne menjetek, s érettem könyörögjete.

29. És mondá Mózes: Kimenvén tőled, esedezni fogok az Úrnak, és holnap eltávozik a légy Fáraótól és szolgálitól és népétől; de többé meg ne csalj, el nem bocsátván a népet, hogy az Úrnak áldozzék.

30. És Mózes kimenvén Fáraótól, esedezék az Úrnak.

31. Ki az ő szava szerint cselekvék; és elvéve a legyeket Fáraótól és szolgálitól és népétől, csak egy sem marada meg.

³ Áldozatunk az egyiptomiak előtt igen vétkesnek látszanék, mivel mi megöljük és föláldozzuk azon állatokat, melyeknek ők isteniszteletet adnak.

32. De Fáraó szíve megátalkodék, úgy, hogy a népet ezúttal sem bocsátá el.

9. RÉSZ.

A marhavész, fekélyek és jégeső Egyiptomban.

1. Mondá pedig az Úr Mózesnek: Menj be Fáraóhoz, és szólj neki: Ezt mondja a zsidók Ura Istene: Bocsásd el népem, hogy áldozzék nekem.

2. Hogyha mégis ellenállsz, és letartóztatod őket:

3. Ime kezem földeiden lesz, és lovaidon és szamaraidon, tevéiden, ökreiden és juhaidon igen súlyos dögvész.

4. És az Úr csodálatosan elkülönzi Izrael jószágait és az egyiptomiak jószágait, hogy teljességgel semmi se vesszen el azok közül, melyek Izrael fiaihoz tartoznak.

5. És időt rendele az Úr, mondván: Holnap cselekszi meg az Úr ez igét a földön.

6. Az Úr tehát megcselekvé ez igét a következő napon, és az egyiptomiak minden marháit elhullának; Izrael fiainak marhái közül pedig teljességgel semmi el nem vesze.

7. És Fáraó elkülde ezt meg nézni, és semmi sem hullott el azokból, miket Izrael bír vala. És megátalkodék Fáraó szíve, és nem bocsátá el a népet.

8. És mondá az Úr Mózesnek és Áronnak: Vegyetek a tűzhelyről tele marokkal hamut, és Mózes szórja azt az ég felé Fáraó előtt,

9. és ezen por legyen Egyiptom egész földén; mert az embereken és marhákon fekélyek lesznek és hólyagos kelések, Egyiptom egész földén.

10. És hamut vőnek a tűzhelyről, és megállanak Fáraó előtt, és

Mózes az ég felé szórá azt; és felhólyagzó kelések fekélyei támadának az embereken és marhákon.

11. És a bűbájosok sem állhatának Mózes előtt a fekélyek miatt, melyek rajtok valának és Egyiptom egész földén.

12. És megkeményíté az Úr Fáraó szívét, s ez nem hallgatá meg őket, a mint az Úr megmondotta vala Mózesnek.

13. És szóla az Úr Mózesnek: Reggel kelj föl, és állj Fáraó elé, és mondd neki: Ezeket mondja a zsidók Ura Istene: Bocsásd el népem, hogy áldozzék nekem.

14. Mert ezúttal a te szivedre, szolgáládra és népedre eresztem minden csapásaimat, hogy tudjad, hogy nincs hozzám hasonló az egész földön.

15. Mert most kinyújtván kezeimet, megverlek téged és népedet mirigyhalállal,¹ hogy elveszsz a földről.

16. A végre tettelek pedig téged, hogy rajtad megmutassam erőmet, és az én nevem hirdettessék az egész földön.²

17. S mégis letartóztatod-e népem, és nem akarod őt elbocsátani?

18. Ime holnap ezen órában szertelen nagy jégesőt eresztek, a minő még nem volt Egyiptomban az naptól, mióta alapított, a jelen időig.

19. Küldd el azért mindjárt, és gyűjtsd egybe marháidat és mindenit, mid a mezőn vagyon; mert az emberek és marhák, és mindenek, a mik künn találatnak, és

¹ Itt a mirigyhalál alatt mindazon csapások értetnek, melyeket Isten Fáraóra még bocsátandó vala a vörös tengerben való elvesztéig.

² Isten a jók figyelmeztetésére és próbájára (sz. Ágost.). Rom. 9, 17. 22.

be nem hozatnak a földekről, rájuk hullván a jégeső, elvesznek.

20. A ki Fáraó szolgálói közül az Úr szavát félte, szolgálát és marháit földel alá hajtata.

21. A ki pedig elmulasztotta az Úr beszédét, a mezőn hagyá szolgálát és marháit.

22. És mondá az Úr Mózesnek : Nyújtsd ki kezedet az ég felé, hogy hulljon a jégeső Egyiptom egész földén az emberekre és marhákra és a mezők minden fűvére Egyiptom földén.

23. És Mózes a vesszőt kinyújtá az ég felé, és az Úr mennydörgést támaszta és jégesőt és rohanó vilámlást a földön, és jégesőt bocsáta az Úr Egyiptom földre. (Bölcs. 16, 16, 19, 19.)

24. És a jégeső és tűz vegyesen szakada, és oly nagy vala, minő azelőtt soha sem láttatott egész Egyiptom földén, mióta azon nép lakik.

25. És elvere a jégeső Egyiptom egész földén mindent, mi a mezőkön volt, embertől marháig ; és a mező minden fűvét elveré a jégeső, és a tartomány minden fáját összetöré.

26. Csak Gessen földén, hol Izrael fiai valának, nem hulla jégeső.

27. És elküldé Fáraó, és hívá Mózeset és Áront, mondván nekik : Vétkeztem most is ; az Úr igazságos, én és népem istentelenek.

28. Kérjétek az Urat, hogy szűnjék meg az Isten mennydörgése és a jégeső : hogy bocsássalak el titeket, és tovább itt semmiképen ne maradjatok.

29. Mondá Mózes : Mikor kimegyek a városból, kiterjesztem az Úrhoz kezeimet, és megszűnnek a mennydörgések, és jégeső nem leszén ; hogy tudjad, hogy az Úr é a föld.

30. De tudom, hogy te és szolgálid mégsem félitek az Úr Istent.

31. A len tehát és árpa elvereték, mivelhogy az árpa már fejeket hányt, és a len már leveledzett ;

32. a búza pedig és a rozs nem vereték el, mivel későbben érik.

33. És kimenvén Mózes Fáraótól a városból, az Úrhoz terjeszté kezeit, és megszűnék a mennydörgés és jégeső, és tovább nem hulla eső a földre.

34. Látván pedig Fáraó, hogy megszűnt az eső és jég és mennydörgés, még nevelé bűnét ;

35. és megátalkodék az ő szíve és szolgálái, és igen megkeményedék ; el sem bocsátá Izrael fiait, a mint az Úr megparancsolta vala Mózes által.

10. RÉSZ.

A sáskák és harmadnapos sötétség Egyiptomban.

1. És mondá az Úr Mózesnek : Menj be Fáraóhoz, mert én keményítettem meg az ő szívét és szolgálait, hogy ezen jeleimet cselekedjem rajta,

2. és beszéld el fiaid és unokáid hallatára : hányszor törtem meg az egyiptomiakat, és csodáimat cselekedtem rajtok ; és hogy tudjátok meg, hogy én vagyok az Úr.

3. Bemenének tehát Mózes és Áron Fáraóhoz, és mondák neki : Ezeket mondja a zsidók Ura Istene : Meddig vonakodol magadat előltem megalázni ? Bocsásd el népeimet, hogy áldozzék nekem.

4. Ha pedig ellenkezel, és nem akarod azt elbocsátani : ime én holnap sáskát hozok határaidba. (Bölcs. 16. 9.)

5. mely ellepje a föld szímet, hogy abból semmi ki ne látszassék, és emésze meg, mi a jégesőtől megmaradt ; és rágja meg mind a

fákat, melyek a földeken új növényeket hajtanak ;

6. és betöltik házaidat, és szolgálóidét és minden egyiptomiakéit, hogy annyit nem láttak atyáid és őseid, mióta e világra lettek a jelen napig. És elfordúla és kiméne Fáraótól. (Bölcs. 16, 9.)

7. Fáraó szolgálói pedig mondák: Meddig szenvedjük e botrányt? bocsásd el azon embereket, hadd áldozzanak Uroknak Istenöknek. Nem látod-e, hogy elvesz Egyiptom ?

8. És visszahívák Mózeset és Áront Fáraóhoz ; ki mondá nekik : Menjetek, áldozatok Uratoknak Isteneteknek ; s kik fognak elmenni ?

9. Mondá Mózes : Kisdedeinkkel és véneinkkel fogunk elmenni, fiainkkal és leányainkkal, juhainkkal és csordáinkkal ; mert az Urunk Istenünk ünnepe.¹

10. És felelé Fáraó : Úgy legyen az Úr veletek, a mint elbocsátlak titeket és gyermekeiteket ;² ki kértelkedjék még, hogy igen gonosz szándékban vagytok ?

11. Nem lesz az úgy, hanem menjetek csupán férfiak, és áldozatok az Úrnak ; mert magatok is ezt kértétek. És azonnal kiűzetének Fáraó színe elől.

12. Mondá pedig az Úr Mózesnek : Nyújtsd ki kezedet Egyiptom földére a sáska végett, hogy jöjjen fel rája, és emészsze meg mind a füvet, mely a jégesőtől megmaradt. (Zsolt. 104, 34.)

13. És kinyújtá Mózes a vesszőt Egyiptom földére, és az Úr égető szelet támaszta azon egész nap és éjjel ; és megviradván, az égető szél fölemelé a sáskákat.

¹ Azon ünnepen, melyet Istenünknek szentelni akarunk, egész népünknek jelen kell lennie ; nyájainknak is velünk kell jönni, hogy azokból áldozatokat választ-hassunk.

14. Melyek feljövének egész Egyiptom földére, és leszállának az egyiptomiak minden határaitra oly nagy számmal, mennyi azon idő előtt nem volt, azután sem leszen.

15. És ellepék a föld egész színét, mindeneket elpusztítván. S így megemészteték a föld füve, és a gyümölcs csak a fákon volt, melyet a jégeső meghagyott vala ; és semmi zöld nem marada meg a fákon és a földi növényeken egész Egyiptomban.

16. Annakokáért Fáraó sietve hívá Mózeset és Áront, és mondá nekik : Vétkeztem Uratok Istenetek ellen és ellenetek.

17. De engedjétek még el bűnömöt ezúttal is, és kérjétek Uratokat Isteneteket, hogy ezen halált vegye le rólam.

18. És kimenvén Mózes Fáraó színe elől, könyörgé az Úrnak.

19. Ki napnyugatról igen erős szelet támaszta, és a sáskát elragadván, a vörös tengerbe veté ; csak egy sem marada Egyiptom egész határában.

20. És megkeményíté az Úr Fáraó szívét, s ez el nem bocsátá Izrael fiait.

21. Mondá pedig az Úr Mózesnek : Nyújtsd ki kezedet az ég felé, és legyen oly sűrű sötétség Egyiptom földén, hogy megtapintathassék.³

22. És Mózes kinyújtá kezét az ég felé, és iszonyú sötétség lón Egyiptom egész földén három napig.

23. Senki sem látá a másikat, sem ki nem mozdúla a helyről,

² Ezen szavak keserű gúnyt foglalnak magokban, mintha mondaná : Így Uratok sem teljesítené jobban kívánságokat, mint én.

³ azaz : sűrű köd, mely azt okozá. Lásd : Bölc. 17, 4. 5. Zsolt. 77, 49.

melyen volt ; ahol pedig Izrael fiai laknak vala, világosság vala. (Bölcs 17, 2. 18. 1.)

24. És Fáraó hívá Mózeset és Áront, és mondá nekik : Menjetek, áldozatok az Úrnak ; csak juhaitok és csordáitok maradjanak itt, gyermekeitek elmehetnek veletek.

25. Mondá Mózes : Áldozatokat és égő áldozatokat is kell adnod nekünk, melyeket a mi Urunknak Istenünknek bemutatassunk.

26. Minden nyájunk el fog jönni velünk, egy köröm se marad el azokból, melyek a mi Urunk Istenünk tiszteletére szükségesek ; kiváltképen mivel nem tudjuk, mit kelljen áldozni, míg azon helyre nem jutunk.

27. Megkeményíté pedig az Úr Fáraó szívét, s ez nem akará elbocsátani őket.

28. És mondá Fáraó Mózesnek : Távozzál el tőlem, és vigyázz, hogy többé orczámat ne lássad ; mert a mely nap elem jösz, meghalsz.

29. Felelé Mózes : Úgy leszen, a mint szoltál, többé nem látom orczádat.⁴

11. RÉSZ.

Elsőszülötteik halálával fenyegettek az egyiptomiak.

1. És mondá az Úr Mózesnek : Még egy csapást ereszték Fáraóra és Egyiptomra, és azután elbocsát titeket, és kényszerít elmenni.

2. Mondd meg azért az egész népnek, hogy kérjen a férfiú barátjától, az asszony szomszédjától ezüst és aranyedényeket. (Móz. II. 3, 22. 12, 35.)

3. Az Úr pedig kedvessé teszi népét az egyiptomiak előtt.¹ És

Mózes is igen nagy ember vala Egyiptom földén Fáraó szolgálai és az egész nép előtt.² (Sirák. 45, 1.)

4. És mondá :³ Ezeket mondja az Úr : Éjfélkor Egyiptomba megyek ;⁴

5. és meghal minden elsőszülött az egyiptomiak földén, Fáraó elsőszülöttétől, ki fejedelmi székében ül, a malomhajtó szolgálónak elsőszülöttéig ; és a marhák minden első fajtása is.

6. És nagy kiáltás lesz Egyiptom egész földén, minő azelőtt nem volt, azután sem leszen.

7. Izrael minden fiainál pedig az eb sem moccan meg az embertől a baromig : hogy tudjátok meg, mily csodálatosan különzi el az Úr az egyiptomiakat és Izraelt.

8. És hozzám jőnek mindezen te szolgálid, és leborúlnak előttem, mondván: Költözzél ki te és az egész nép, mely alattad vagyon ; s azután kiköltözünk.

9. És kiméne Fáraótól nagy haraggal. Mondá pedig az Úr Mózesnek : Fáraó nem hallgat meg titeket, hogy sok jelek történjenek Egyiptom földén.

10. Mózes pedig és Áron az itt megírott csodákat mind megcselekvék Fáraó előtt. De az Úr megkeményíté Fáraó szívét, s ez nem bocsátá el földéről Izrael fiait.⁵

² Mózes tekintélye sokat tett arra, hogy az egyiptomiak edényeiket szívesen odaadják.

³ mielőtt még Fáraótól elment ; mert a mi itt az 1. 2. és 3. versben foglaltatik, még elmenetel előtt jelentetett meg neki.

⁴ Lásd Móz. I. 11, 5. 3-ik jegyz.

⁵ A csapásokra nézve, melyek Egyiptomot sújtották vala, megjegyzendő, hogy azok az utolsót kivéve, természetesek s többnyire olyanok valának, melyek Egyiptomot különben is kiváltképen meg szokták látogatni. Midőn tehát Mózes az egyiptomiakat Isten parancsából ezen ismeretes és már ennélfogva rettegget csapásokkal

⁴ hívásod nélkül.

¹ hogy ne vonakodjanak nektek mindent adni az ünnepre.

12. RÉSZ.

A húsvéti bárány. Az elsőszülöttek halála Egyiptomban. A zsidók kiköltözésének kezdete.

1. És mondá az Úr Mózesnek és Áronnak Egyiptom földén :

2. E hónap legyen nektek a hónapok kezdete ;¹ ez legyen első az esztendő² hónapjai között.

3. Szóljatok Izrael fiai egész közönségéhez, és mondjátok nekik : E hónap tizedik napján³ vegyen kiki egy bárányt családja és háza szerint.

4. Ha pedig kevesebb a szám, mintsem hogy egy bárányt elfogyaszthasson, vegye magához szomszédját, ki háza mellett legyen, a lelkek annyi száma szerint,⁴ mennyi elegendő lehet a bárány megevésére.

5. A bárány pedig hiba nélküli, hím, esztendő legyen ; mely rendelés szerint vehettek egy gödölyét is.⁵

6. És tartsátok azt e hónap tizennegyedik napjáig ; s akkor ölje le azt Izrael fiainak egész sokasága este felé.⁶

sújtotta, Fáraó makaességának megtörsére ezek sokkal hatályosabb eszközök valának, mint talán lehetek volna oly csapások, melyeknek veszedelmét a kártékonyágát előre nem láthatták, s így azoktól eléggé nem retteghettek volna.

¹ Neve : Nizan, melynek időszámításunk szerint március második és április első fele felel meg.

² az egyházi esztendő stb., mert a polgári év őszkor kezdődött.

³ A G. v. szerint a hónap tizennegyedik napján evék azt.

⁴ Mindenki annyi személyt híjon, mennyi még a bárány megevésére kívánatik.

⁵ bárány helyett.

⁶ A héber szerint : két este között. Azon időszakot, melyben a nap alkonyodásra hajlik, a zsidók már estének nevez-

7. És vegyenek annak véréből és kenjenek mind a két ajtómellékére és felső küszöbére azon házaknak, melyekben azt eszik.

8. És azon éjjel egyik meg a tűznél sült húst és kovásztalan kenyeret, vad salátával.⁷

9. Semmit abból nyersen meg ne egyetek, se vízben főttet, hanem csak tűznél süttöttet ; fejét lábaival és belső részeivel együtt megegyétek.

10. És reggelig abból semmi se maradjon. Ha mi megmaradand, égessétek el tűzben.

11. Azt pedig ekképen egyétek : Ágyékaitok felékezdve, és lábaitok felsaruzva legyenek ; botjaitokat tartsátok kezeitekben,⁸ és sietve egyetek : mert az az Úr Fázéja (azaz átmenete).⁹

12. És átmegegyek Egyiptom földén azon éjjel, és megölök minden elsőszülöttet Egyiptom földén embertől baromig ; és Egyiptom minden istenein¹⁰ ítéletet teszek, én, az Úr.

13. A vér pedig jelül lesz nektek a házakban, melyekben lesztek ; s én meglátván a vért, elmegyek mellettetek ; nem is lesz rajtatok

ték, s a napleszállása utáni szürkület második estének neveztetik.

⁷ keserű salátával.

⁸ mint útra készek, hogy az evés után haladék nélkül lehessen indulni.

⁹ mint útra indulandók sietve egyetek ; mert azonnal következik erre az Úr átmenete, mely után nektek indulnotok kell. Ezen átmenet miatt (12. 13. v.) a házak előtt, melyekben a bárányt ették, maga a bárány is átmenetnek, (a héber szerint ; pasach, kaldeus szerint ; pascha, görög és latin szerint ; pascha.) átmeneti báránynak neveztetik, ami nyelvünkön húsvétnek, húsvéti báránynak mondatik.

¹⁰ Sz. Jeromos szerint azon éjjel minden egyiptomi bálványok lehulltak a földre. Az istenek alatt az előkelők, Fáraó tisztviselői is értethetnek.

az öldöklő csapás, mikor Egyiptom földét megverem.

14. E napot¹¹ pedig emlékezetben tartjátok; és azt ünneppé szenteljétek az Úrnak nemzedékről-nemzedékre örök tisztelettel.¹²

15. Hét nap kovásztalant egyetek; az első nap se legyen már kovász házatoknál; aki kovásztot eszik az első naptól kezdve a hetedik napig, azon lélek irtassék ki Izraelből.

16. Az első nap szent legyen és ünnepélyes, a hetedik nap is hasonló ünnepélylyel szenteltessek meg; ezen napokon semmi munkát ne tegyetek, kivéve azokat, melyek az élelélhez valók.

17. És tartjátok meg a kovásztalant kenyérvést, mert ugyanaz napon viszlek ki seregenként Egyiptom földről; és üljétek meg e napot nemzedékről-nemzedékre örök szertartással.

18. Az első hónapban, a hónap tizennegyedik napján estére kovásztalant egyetek, azon hónap huszonegyedik napjának estéig. (Móz. III. 23, 5. IV. 28, 16.)

19. Hét nap ne találtassék kovász házatokban; a ki kovásztot eszik, azon lélek irtassék ki Izrael gyülekezetéből, akár jövevény legyen, akár a föld lakosa.

20. Semmi kovásztot meg ne egyetek; minden lakhelyeteken kovásztalant egyetek.

21. Mózes tehát összehívá Izrael fiainak minden véneit, és mondá nekik: Menjetek, vegyétek az ál-

latot,¹³ kiki családja szerint, és áldozatok Fázét.

22. És egy kötés izsópot mártastok a vérbe, mely a küszöbnél legyen,¹⁴ és hintsétek meg azzal a felső küszöböt és az ajtó két mellékét; senki közöleték ki ne menjen háza ajtaján reggelig. (Zsid. 11, 28.)

23. Mert átmegyén az Úr, megvervén az egyiptomiakat; és mikor a vért látandja a felső küszöbön és az ajtó két mellékén, elmegyén a ház ajtaja mellett, és nem engedi, hogy az öldöklő bemenjen házatokba, és ártson.

24. Tartsd meg ez igét törvényül magadnak és fiadnak mindörökre.

25. És mikor bementek azon földre, melyet az Úr ad nektek, a mint ígérte, gyakoroljátok e szertartásokat.

26. És midőn fiaitok mondandják nektek: Micsoda szertartás ez?

27. Mondjátok nekik: az Úr átmenetének áldozata ez, mikor átment Izrael fiainak házai fölött Egyiptomban, megvervén az egyiptomiakat, és megmentvén házainkat. Erre a nép leborulván, imádkozék.

28. És kimenvén Izrael fiai úgy cselekvének, amint megparancsolta vala az Úr Mózesnek és Áronnak.¹⁵

¹³ a bárányt, vagy gödölyét.

¹⁴ az ott álló medencéznében.

¹⁵ A húsvéti bárány áldozata előképe volt Krisztus Jézus áldozatának. Ő a hiba nélküli (5. v.) bárány (Pét. I. 1, 19.), kinek vérével megjegyezve (Jel. 7, 3. 14.) a bűn rabságából és az örök haláltól megszabadulunk (sz. Ágost.). Az Oltárszentségben veszszük őt magunkhoz, és pedig méltólag csak komoly előkészület után (Kor. I. 11, 28.), kovásztalan (8. v.) romlatlan szívvel, szent együgyűségben és őszinteséggel (Kor. II. 1, 12.), felővezett ágyékkal (11. v.) tiszta érzéssel (Pét. I. 1, 13. 22.), útra készülve (11. v.), mint idegenek és vándorok (Pét. I. 2, 11.), kiknek maradásuk nincs e földön (Efez. 2, 19.).

¹¹ az átmenet napját.

¹² Még tart ezen isteni tisztelet, és tartani fog az idők végezetéig; mert a keresztények is ünneplik az átmenetet, az Úrnak kimélt irgalmát, nem a közönséges bárány éledeletében, hanem a valódi húsvéti bárány-, Krisztus Jézusban való részesülés által. L. Kor. I. 5, 7.

29. Lőn pedig éjfélnél, megöle az Úr minden elsőszülöttet Egyiptom földén, Fáraó elsőszülöttétől, ki az ő királyi székén ül vala, a tömlőczbéli fogoly elsőszülöttéig, és a marhák minden első fajzásait is. (Móz. II. 11, 5. Zsolt. 104, 36.)

30. És fölkele Fáraó éjjel, és minden szolgálai és az egész Egyiptom; és nagy kiáltás támadá Egyiptomban; mert egy ház sem vala, melyben halott nem feküdt volna.

31. És Fáraó azon éjjel híván Mózeset és Áront, mondá: Keljetek föl, és menjetek el népem közől ti és Izrael fiai; menjetek, áldozatok az Úrnak, a mint mondjátok.

32. Juhaitokat és csordáitokat is vigyétek el, a mint kéritek vala, és elmenvén, áldjatok meg engem.

33. És az egyiptomiak sürgeték a népet, hogy sietve menjen ki a földről, mondván: Mindnyájan meghalunk.

34. A nép tehát vevé a készülő tészát, mielőtt az megkovászósították, és ruhákba kötven, vállaira veté.

35. És Izrael fiai úgy cselekvének, amint Mózes parancsolta vala, és kérének az egyiptomiaktól arany s ezüst edényeket és igen sok ruhát. (Móz. II. 3, 22, 11, 2. Zsolt. 104, 37.)

36. Az Úr pedig kedvessé tevé a népet az egyiptomiak előtt, hogy kölcsön adának nekik; s így megfoszták az egyiptomiakat.¹⁶

37. És elköltözének Izrael fiai Ramesszéből Szókotba közel hat-százezer gyalog férfi a gyermekeken kívül.

¹⁶ Isten megengedé Izrael fiainak, hogy a kölcsönzött edényeket és ruhákat magokkal elvihessék, jutalmúl az egyiptomiaknak tett szolgálatért, és kárpótlásúl házaikért és ültetvényeikért, melyeket az egyiptomiaknak hagytak.

38. De vegyes köznép is szám nélkül méne föl velek, fölötte sok juh és csorda és különféle barmok.

39. És megsüték a tészát, melyet azelőtt Egyiptomból hoztak vala, és hamuban sült kovászatlan kenyereket készítének; mert meg sem kovászósíthatták azt, kényszerítvén őket az egyiptomiak, hogy menjenek, és semmi késedelmet nem engedvén; s így nem is vala módjuk valami étket készíteni.

40. Izrael fiainak lakása pedig Egyiptomban négyszázharmincz esztendeig tartott.¹⁷ (Móz. I. 15, 13.)

41. Melyek eltelvén, azon nap kiköltözék az Úr minden serege Egyiptom földről.

42. Az Úrnak kell szentelni ezen éjt, mikor kivitte őket Egyiptom földről, meg kell azt tartani Izrael minden fiainak nemzedékeikben.

43. És mondá az Úr Mózesnek és Áronnak: Ez a Fázé rendtartása: Semmi idegen ne egyék abból.

44. Minden vett szolgálta pedig metéltessék körül, és úgy egyék.

45. A jövevény és béres ne egyék abból.¹⁸

46. Egy házban egyék meg azt, és ki ne vigyenek annak húsából, se csontját meg ne törjétek.¹⁹ (Móz. IV. 9, 12.)

47. Izrael fiainak minden gyülekezete ezt cselekedje.

48. Hogyha valamely idegen kö-zétek akar menni lakni, és az Úrnak Fázét szerezni, metéltessék körül előbb minden férfia, és akkor a rendtartás szerint ünnepli meg azt, és olyan lesz, mint azon föld

¹⁷ Lásd Gal. 3, 16. 17.

¹⁸ p. o. a pogány kereskedők, kik kereskedés végett közöttük tartózkodtak, vagy a bérlett kézművesek, kik külföldről jöttek.

¹⁹ Hogy tökéletes előképe legyen Krisztus Jézusnak, kinek színe nem törettek össze csontjai. Ján. 19, 36.

lakosa; a ki pedig nem metéltetett körül, ne egyék abból.

49. Ugyanegy törvénye legyen a benszültötnék és a jövevénynek, ki nálatok tartózkodik.

50. És Izrael fiai mindnyájan úgy cselekvének, a mint az Úr parancsolta vala Mózesnek és Áronnak.

51. És azon nap kivivé az Úr Izrael fiait Egyiptom földéről az ő seregeik szerint.

13. RÉSZ.

Az elsőszülöttek följajánltatása.

A felhő- és tűzoszlop.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Nekem szentelj minden elsőszülöttet, mely a méhet megnyitja Izrael fiainál, mind az emberek, mind a barmok közül; mert minden enyém.¹ (Móz. II. 34, 19. III. 27, 26. IV. 8, 16. Luk. 2, 23.)

3. És mondá Mózes a népnek: Emlékezzetek meg e napról, melyen kijöttetek Egyiptomból, a szolgáltság házából; mert erős kézzel vitt ki titeket az Úr ama helyről; azért kovászos kenyeret ne egyetek.²

4. Ma költöztök ki az új gabona havában.³

5. És mikor az Úr beviszen téged a kananeusok és heteusok, az amorreusok és heveusok és jebuzeusok földére, mely iránt megesküdött atyáidnak, hogy neked adja, — ama tejjel és mézzel folyó földre, ily renddel tartsd a szent szolgálatot e hónapban:

6. Hét nap kovásztalant egyél, s hetedik nap az Úr ünnepe legyen.

7. Hét napig egyél kovásztalant; semmi kovászos ne láttassék nálad, se egész határodban.

8. És fiadnak az napon beszéld el, mondván: Ez az, mit nekem az Úr cselekedett, mikor kijöttem Egyiptomból.

9. És legyen mint jel kezdedben és mint emlék szemeid előtt:⁴ hogy az Úr törvénye mindenkor szádban legyen; mert erős kézzel hozott ki téged az Úr Egyiptomból.

10. Tartsd meg ezen tiszteletet bizonyos időben évről-évre.

11. És mikor az Úr bevisz téged a kananeusok földére, a mint megesküdött neked és atyáidnak, és azt neked adja:

12. Különözd el az Úrnak mindazt, mi az anyaméhet megnyitja, és a mi első fajzás barmaidban.⁵ A mi himnemű csak leszen, az Úrnak szenteld.⁶ (Móz. II. 22, 29. 34, 19. Ezek. 44, 30.)

13. A számár első vehét juhon cseréld el;⁷ ha meg nem váltod, öld meg. Az embernek pedig minden elsőszülöttét fiaid közül pénzen váltsd meg.⁸

14. És mikor fiad maholnap megkérdez téged, mondván: Mi-

⁴ a húsvéti ünnep úgy emlékeztessen téged a nyert szabadulásra, mintha az kezdedre, vagy szemeid előtt lebegő hártýára volna írva. A későbbi zsidók ezt betűszerint vették, és azért a hit főigazságaival beirt hártýákat kötének homlokaira és kezeikre. L. Máté 23, 5.

⁵ a tiszta állatok értetnek, melyek eledelel szolgálnak.

⁶ áldozatul az isteni tiszteletre.

⁷ mert a számár a tisztátalan állatokhoz tartozott, melyeket megenni és fölaldozni tilos vala.

⁸ Az elsőszülötteknek kellett volna az isteni szolgálatot ellátni, de mivel Isten a végre Lévi nemzetségét választá, amazoknak pénzen kellett a szolgálatot megváltaniok. Móz. IV. 18, 16.

¹ Minden az én tulajdonom, de különösen az elsőszülötteket szenteld szolgálatomra (11. 12. v.), mivel azokat megmentettem Egyiptomban.

² a húsvéti ünnepekben.

³ a tavasz első havában, mikor keleten már éretet kalásza van az árpának.

csoda ez? Feleld neki: Erős kézzel hozott ki minket az Úr Egyiptom földéről, a szolgaság házából.

15. Mert mikor megátalkodott Fáraó, és nem akart minket elbocsátani, az Úr megöle minden elsőszülöttet Egyiptomban, az ember elsőszülöttétől kezdve a barmok első fajzásáig; azért áldozok az Úrnak minden hímet, mely a méhet megnyitja, és fiaimnak minden elsőszülöttét megváltom.

16. Azért legyen ez, mint jel kezeidben, és mint emlék felfüggesztve szemeid között: hogy az Úr erős kézzel hozott ki minket Egyiptomból. (Móz. V. 6, 8.)

17. És miután Fáraó kibocsátotta a népet, nem vezeté őket Isten a filiszteusok földére vívő uton, mely közel vala, azt vélvén, netalán megbánja, ha maga ellen hadat lát támadni,⁹ és visszatérjen Egyiptomba;

18. hanem körülvezeté a pusztaság útján, mely a vörös tenger mellett vagyon; és Izrael fiai fölfegyverkezve költözének ki Egyiptom földéről.

19. Mózes József tetemeit is elvivé magával; mivel ő megeskette vala Izrael fiait, mondván: Az Isten meglátogat titeket, akkor vigyétek el innen tetemeimet magatokkal. (Móz. I. 50, 24.)

20. És elmenvén Szókotból, táborba szállának Étamban, a puszta végső határain.¹⁰

21. Az Úr pedig előttök mégyen vala útmutatóul, nappal felhőoszlopban és éjjel tűzoszlopban, hogy vezére legyen útjának mind a két időben. (Móz. IV. 14, 14. Ezdr. II. 9, 19. Kór. I. 10, 1.)

22. Soha el nem távozott a felhőoszlop nappal, sem a tűzoszlop éjjel a nép elől.

⁹ ha az átmenetre fegyveres erővel kell utat törni. ¹⁰ a puszta kezdetén.

14. RÉSZ.

Átmenet a vörös tengeren. Fáraó a tengerbe merül.

1. Szóla pedig az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izrael fiainak: hogy visszafordulván, táborozzanak Fihahirót előtt, mely Magdalum és a tenger között vagyon, Belszefon átellenében, ez előtt szálljatok táborba a tenger mellett.¹

3. Majd azt mondja Fáraó Izrael fiairól: Megszorúltak azon földön, a puszta berekeszti őket.

4. És megkeményitem szívét és üzőbe vesz titeket; és megdicsőítetem Fáraóban és egész seregében; és megtudják az egyiptomiak, hogy én vagyok az Úr. És úgy cselekvének.

5. És hírül vivék az egyiptomi királynak, hogy a nép elfutott; és elváltozék Fáraó szíve és szolgálái a nép iránt és mondák: Mit akarunk mi cselekedni, hogy elbocsátók Izraelt szolgálatunkból?

6. Befogata tehát szekerebe, és melléje vevé egész népét.

7. És vőn hatszáz válogatott szekeret, és amennyi szekér csak volt Egyiptomban, és az egész sereg hadnagyait.

8. És megkeményíté az Úr Fáraónak, az egyiptomi királynak szívét, ki üzőbe vevé Izrael fiait; ezek pedig hatalmas kéz által költöztek vala ki.

9. És mikor az egyiptomiak követék az előttök menők nyomdokait, táborban találák őket a tenger mellett; Fáraó minden lovassága és szekere és egész serege

¹ Az izraeliták, közel Szuezhöz, a vörös tengernek egész éjszaki részeig jutottak, midőn Isten parancsolá, hogy délnek forduljanak, hogy a tengerrel bevonulhassanak egészen Fihahirót felé.

Fihahírótban vala Belszefon átellenében. (Makk. I. 4, 9. Józ. 24, 6.)

10. És mikor Fáraó közelgetett, Izrael fiai fölemelvén szemeiket, láták az egyiptomiakat magok után, és igen megfélemlének; és kiáltának az Úrhoz.²

11. és mondák Mózesnek: Talán nem voltak sirok Egyiptomban, azért hoztál el minket, hogy a pusztában haljunk meg? miért kívántál így cselekedni, hogy kihozz minket Egyiptomból?

12. Nem azon beszéd-e ez, melylyel neked Egyiptomban szoltunk vala, mondván: Távozzál tőlünk, hadd szolgáljunk az egyiptomiaknak? mert sokkal jobb lett volna nekik szolgáljunk, mintsem a pusztában meghaljunk.

13. És mondá Mózes a népnek: Ne féljetekek, álljatok veszteg és lássátok az Úr nagy tetteit, melyeket ma fog cselekedni; mert az egyiptomiakat, kiket most láttok, többé sohasem látjátok mindörökké.

14. Az Úr fog harcolni értetek és ti csendesen lesztek.

15. És az Úr mondá Mózesnek: Mit kiáltasz hozzám? szólj Izrael fiainak, hogy induljanak meg.

16. Te pedig emeld föl vessződet, és nyújtsd ki kezedet a tengerre, és válaszd el azt kétfelé, hogy Izrael fiai a tenger közepén szárazon menjenek.

17. Én pedig megkeményítem az egyiptomiak szívét, hogy űzzenek benneteket; és megdicsőíttetem Fáraóban és egész hadseregében, szekereiben és lovagjaiban.

18. És megtudják az egyipto-

miak, hogy én vagyok az Úr, mikor megdicsőíttetem Fáraóban és szekereiben és lovagjaiban.

19. És az Isten angyala, ki Izrael táborát megelőzte, fölemelkedvén, utánok mégyen vala, és vele egyetemben a felhőoszlop is, elülről elvonulván, hátul álla meg

20. az egyiptomiak tábora és Izrael tábora között; és a felhő sötétes vala,³ és megvilágosítá az éjt,⁴ úgy hogy egymáshoz egész éjjel nem juthattak.⁵

21. És mikor Mózes kinyújtotta kezét a tengerre, elvívte ezt az Úr, erős és égető szél fúván egész éjjel, és szárazzá változtatá, és a víz kétfelé válék.

22. És Izrael fiai a száraz tenger közepén menének; mert a víz olyan vala, mint a kőfal jobb- és balkezük felől. (Zsolt. 77, 13. 104, 37. 113, 3. Zsid. 11, 29.)

23. És kergetvén őket az egyiptomiak, utánok menének, Fáraó minden lovassága, szekerei és lovagjai a tenger közepébe.

24. És már eljött a reghajnal, és íme az Úr az egyiptomiak táborára tekintvén a tűz- és felhőoszlopból, megveré hadseregöket,⁶

25. és felforgatván a szekerek kerekeit, ezek megfeneklének. Akkor mondák az egyiptomiak: Füstünk Izrael elől, mert az Úr harcol érettök ellenünk.

26. És mondá az Úr Mózesnek: Nyújtsd ki kezedet a tengerre, hogy a vizek térjenek vissza az egyiptomiakra, az ő szekereikre és lovagjaikra.

³ az egyiptomiakra nézve.

⁴ Izrael fiaira nézve.

⁵ A felhőoszlop oly sötétséget vetett az egyiptomiak táborára, hogy éjjel az izraeliták ellen semmit sem kezdhettek; az izraelitáknak pedig úgy világított éjjel, hogy a tengeren átvonulhattak.

⁶ villám és főrteteg által. Zsolt. 76, 18.

² Izrael fiai itt valóban a legszomorúbb állapotban valának; mert keletről előltök állá a tenger, délről az egyiptomi pusztaság, nyugatról nagy hegyek s a pusztaság, éjszakról az egyiptomiak; emberi módon nem vala számukra menekvés.

27. És mikor Mózes kinyújtotta kezét a tengerre, ez jőkor reggel visszatére az előbbi helyre; és midőn az egyiptomiak futottak, megelőző őket a víz, és az Úr elborítá őket a habok között.

28. S így térének vissza a vizek, és elboríták Fáraó egész hadseregének szekereit és lovagjait, kik utánok eredvén, bementek vala a tengerbe; csak egy sem marada meg közülük.

29. Izrael fiai pedig a száraz tenger közepén menének, és a víz kőfaly gyanánt vala nekik jobb és bal felül.

30. És az Úr megszabadítá aznapon Izraelt az egyiptomiak kezéből.

31. És láták a megholt egyiptomiakat a tenger partján, és a nagy kezét, mellyel az Úr harczolt vala ellenök; és a nép felé az Urat, és hívének az Úrnak és az ő szolgájának, Mózesnek.⁷

15. RÉSZ.

Mózes hálaéneke. Táborozás Marában és Élimben.

1. Akkoron éneklé Mózes és Izrael fiai ez éneket az Úrnak, és mondák: Énekeljünk az Úrnak, mert dicsőségesen fölmagasztaltott, a lovat és rajta ülőt levette a tengerbe. (Bölcs. 10, 20.)

⁷ Izrael fiainak átmenete a vörös tengeren előképe volt az újszövetségi keresztiségnek (Kor. I. 10, 1.). Valamint Izrael fiai a tengeren átmenvén, az egyiptomi szolgaságtól megszabadultak: az Úr minket is így szabadít meg a keresztiség által a bűntől; de a keresztiség után is főnmaradnak az üdvöt kockáztató kísértetek és veszedelmek, ezek hasonlók azon nézeteljes pusztához, melyen Izrael népének átköltöznie kellett. Egyébiránt e bámulandó csoda a szentírásban igen gyakran említették, és arra Isten, hogy mindenható-ságát kitüntesse, igen gyakran hivatkozik.

2. Az én erősségem és dicséretem az Úr, mert nekem szabadulásomra lőn; ő az én Istenem, és dicsőítem őt; az én atyám Istene, és felmagasztalom őt. (Zsolt. 117, 14. Izai. 12, 2.)

3. Az Úr mint a hadakozó férfiú, az ő neve: mindenható.

4. Fáraó szekereit és seregét a tengerbe vetette; az ő válogatott fejedelmei elmerültek a vörös tengerben.

5. A mélység elborította őket, alászállottak a fenékre, mint a kő.

6. A te jobbod, Uram, fölmagasztaltatott erősségben; jobbod, Uram, megverte az ellenséget.

7. És a te dicsőséged teljességében megbuktattad ellenségeidet; megeresztetted haragodat, mely megemészttette őket, mint a tarlót.

8. És haragod lehellete által összegyűltek a vizek; megállá a folyóvíz, az örvények összegyűltek a tenger közepén.

9. Mondá az ellenség: Űzöbe veszem és megfogom őket, föl-osztom a ragadományt, és lelkem bételik; kivonom kardomat, megöli őket az én kezem.

10. Ekkor fuva szeled, és a tenger elborítá őket; elmerülének, mint az őn a sebes vizekben.

11. Ki hasonló hozzád, Uram, az erősek között? ki hasonló hozzád s oly dicső a szentségben, oly rettenetes és dicsérendő, oly csodátévő?

12. Kinyújtottad kezedet, és a föld elnyelé őket.

13. Vezére voltál irgalmasságodban a népnek, melyet megszabadítottál; és hordoztad őt erősségeddel a te szent lakhelyedre.¹

¹ az ígért földére, Kánaánba. Itt a szöveg prófétailag úgy szól a jövődőlgookról, mint már megtörténtekről.

14. Fölkelének a népek, és haragvának; fájdalom fogá körül Filisztea lakóit.

15. Akkor megháborodának Edom fejedelmei, Moáb erőseit körülfogá a rettegés, Kanaán minden lakói megmerevedének.

16. Rohanjon rájok lélelem és rettegés karod erejével; legyenek mozdulatlanok, mint a kő, míg néped átmegy, Uram, míg átmegy ezen te néped, melyet szerzettél.

17. Beviszed őket, és örökséged hegyére ülteted, a te erősséges lakhelyedre, melyet alkottál, Uram! a te szentélyed az, Uram, melyet kezede megerősítettek.

18. Az Úr uralkodik örökké és mindenkoron.

19. Mert Fáraó beméne lovaival, szekereivel és lovagjaival a tengerbe; és az Úr visszahozá rájuk a tenger vizeit; Izrael fiai pedig szárazon járnak annak közepén.

20. Ekkor Mária prófétaasszony, Áron nénye, dobót vőn kezébe; és mind kimenének utána az asszonyok dobokkal és énekkarokban,

21. kiknek előénekle, mondván: Énekeljünk az Úrnak, mert dicsőségesen fölmagasztaltatott, a lovat és rajta ülőt levette a tengerbe.²

22. Mózes pedig elindítván Izraelt a vörös tengertől, Szúr pusztájába menének, és három nap járván a pusztában, vizet nem találának.

23. És eljutának Márába, de nem ihaták Mára vizét, mivelhogy keserű vala; azért e helynek alkalmas nevet is ada, nevezvén azt Márának azaz keserűségnek.

24. És a nép zúgolódik vala Mózes ellen, mondván: Mit igyunk?

25. Amaz pedig az Úrhoz kiálta, ki egy lát mutata neki; melyet mikor a vízbe vetett, édessé válto-

zék az.³ Ugyanott ada neki parancsokat és ítéleteket, és ott kísérté őt, (Judit 5, 15. Sirák 38, 5.)

26. mondván: Ha a te Urad Istened szavát hallgatod, és a mi igaz előtte, azt cselekszed, és parancsainak engedelmeskedel, és megtartod minden rendeléseit: azon betegségből, melyet Egyiptomra bocsátottam vala, semmit sem éresztek rád; mert én vagyok az Úr, a te gyógyítód. (Jer. 7, 23.)

27. Izrael fiai ezután Élimbe jutának, ahol tizenkét forrás vala és hetven pálmafa; és táborba szállának a vizek mellett. (Móz. IV. 33, 9.)

16. RÉSZ.

A nép zúgolódása. A fűrjek és a manna.

1. És elmenének Élimből, és Izrael fiainak egész sokasága a Szin pusztába juta, mely Élim és Sinai között vagyon, a második hónap tizenötödik napján, miután kiköltöztek vala Egyiptom földéről. (Bölcs. 11, 2.)

2. És Izrael fiainak egész gyülekezete zúgolódik Mózes és Áron ellen a pusztában.

3. És mondák Izrael fiai nekik: Bár inkább az Úr keze által haltunk volna meg Egyiptom földén, mikor a fazék hús mellett fűlven, elégséges kenyeret ettünk vala; miért hoztatok ki minket e pusztába, hogy az egész sokaságot éhséggel öljétek meg?

4. Mondá pedig az Úr Mózesnek: Ime én az égből adok nektek kenyeret; menjen ki a nép, és szedjen, a mennyi elég naponkint;¹

³ A sz. atyák ezen fában Krisztus keresztyének erejét látják előképezve, mely az élet minden keserűségeit megédesíti.

¹ de többet ne szedjen.

² és úgy tovább, mint az 1-ső versben.

hogy kísértsem meg őt,² vajjon az én törvényem szerint jár-e, vagy sem?

5. A hatodik napon pedig készítsék el, a mit bevigyenek; és ez kétannyi legyen, mint a mennyit naponként szedni szoktak.³

6. És szólának Mózes és Áron Izrael minden fiainak: Estve megtudjátok,⁴ hogy az Úr hozott ki titeket Egyiptom földéről;

7. és reggel meglátjátok az Úr dicsőségét. Mert hallotta zúgolódástokat az Úr ellen. De mik vagyunk mi, hogy ellenünk zúgolódatok?⁵

8. És mondá Mózes: Az Úr estve húst ad ennetek, és reggel kenyeret elégségesen; mivelhogy hallá zúgolódástokat, melylyel elene zúgolódatok; mert mik vagyunk mi? és zúgolódástok nem mi ellenünk vagyon, hanem az Úr ellen.

9. És Mózes szóla Áronnak is: Mondd meg Izrael fiai egész gyülekezetének: Járuljatok az Úr elé,⁶ mert hallotta zúgolódástokat.

10. És midőn Áron Izrael fiai egész gyülekezetének szólott, a pusztaira tekintének; és íme az Úr dicsősége megjelenék a felhőben.⁷

11. Az Úr pedig szóla Mózesnek, mondván:

12. Hallottam Izrael fiainak zúgolódását, mondd nekik: Estve húst esztek, és reggel jóllaktok

² hogy tudjam meg, engedelmes-e a nép?

³ hogy szombatra is elég legyen, mely napon semmit sem volt szabad dolgozniok, innét a hatodik nap, vagyis a mi péntekünk készület napjának (Parasceve) neveztetett.

⁴ új csodának lesztek tanúi.

⁵ mi csak az Úr nevében szólunk hozátok.

⁶ a felhőoszlophoz, melyben ő jelen vagyon. Lásd. Zsolt. 98, 7. Móz. II. 33, 9.

⁷ a népnek láthatólag.

kenyérrel. És megtudjátok, hogy én vagyok a ti Uratok Istenetek.

13. Lőn pedig estve, hogy fűrjek jöven föl, ellepék a táborn; és reggel a tábor körül harmat szállott vala. (Móz. IV. 11, 31.)

14. S mikor ez befődte a föld színét,⁸ látszék a pusztában valami apró, mintha mozsárban törték volna,⁹ hasonló a földre szállt dérhez. (Móz. IV. 11, 7. Zsolt. 77, 24. Bölcs. 16, 20. Ján. 6, 31.)

15. Mit meglátván Izrael fiai, mondák egymásnak: Man hu? mi azt teszi: Micsoda ez? mert nem tudják vala, mi az. Kiknek mondá Mózes: Ez azon kenyér, melyet az Úr adott nektek edeleül. (Kor. I. 10, 3.)

16. S ez azon ige, melyet az Úr parancsolt: Szedjen abból kiki, a mennyi elég edelelre, minden főre egy gómort,¹⁰ a sátorban lakó lelkek száma szerint szedjete.

17. És Izrael fiai úgy cselekvének; és szedének, ki többet, ki kevesebbet.

18. És megmérék a gómor-mértékkel; és sem annak, ki többet szedett, nem vala többje; sem a k kevesebbet szerzett, nem talála kevesebbet;¹¹ hanem mindenki annyit gyűjte, a mennyit megehetett. (Kron. II. 8, 15.)

19. És mondá nekik Mózes: Senki se hagyjon abból reggelre.

20. Kik nem hallgaták őt, hanem némelyek közölük hagyának reggelre is, és ez elkezdte férgesedni, és megrothada; és Mózes megharaguvék rájuk.

⁸ A héber szerint: mikor elenyészett.

⁹ A héber szerint: mint valami fehér.

¹⁰ Egy gómor mintegy nyolc font.

¹¹ Némelyik többet szedett, némelyik kevesebbet, még is mindenkinek csak annyija volt, a mennyit fölhasználhatott szüksége szerint, csodálatosan (Ar. sz. János).

21. Szedék pedig azt reggel, kiki amennyi elég lehetett élelmére; mert mikor a nap fölmelegedett, elolvada.

22. A hatodik napon pedig kétannyi eledelt szedének, azaz két gómort minden emberre; eljövénék pedig a sokaság minden fejedelmei, és elbeszélék Mózesnek.¹²

23. Ki mondá nekik: Ez az, miről az Úr szólott: Holnap a szombat nyugodalma az Úrnak van szentelve.¹³ Mind, a mit tenetek kell, tegyétek meg, és a mit főznötök kell, főzzétek meg; ami pedig megmarad, hagyjátok reggelig.

24. És úgy cselekvének, a mint Mózes parancsolta vala, és nem rothada meg, fereg sem találtatik benne.

25. És mondá Mózes:¹⁴ Egyetek meg azt ma, mert az Úr szombata vagyon; ma nem találtatik a mezőn.

26. Hat nap szedjete, a hetedik napon pedig az Úr szombata vagyon; azért nem találtatik.

27. És eljövén a hetedik nap,¹⁵ kimenének némelyek a népből, hogy szedjenek, és nem találának.

28. Mondá pedig az Úr Mózesnek: Meddig vonakodtok megtartani parancsaimat és törvényemet?

29. Lássátok, az Úr rendelte nektek a szombatot, és azért adott nektek kétannyi eledelt a hatodik napon; kiki maradjon otthon, és senki helyéről ki ne menjen a hetedik napon.

30. És a nép szent nyugalomban vala a hetedik napon.

31. És Izrael háza annak nevét mannának nevezé, mely olyan vala,

mint a koriandrom magva,¹⁶ fehér, és íze, mint a mézes pogácsé.

32. Mondá pedig Mózes:¹⁷ Ez azon ige, melyet az Úr parancsolt: Tölts meg abból egy gómort, és tartassék meg az a következő nemzedékeknek, hogy ismerjék a kenyeret, melylyel titeket a pusztában tápláltalak, midőn kihoztatatok Egyiptom földéről.

33. És mondá Mózes Áronnak: Végy egy edényt, és töltsd meg annyi mannával, mennyi egy gómorba fér, és tedd az Úr elé,¹⁸ hogy megtartassék nemzedékeiteknek,

34. mint az Úr Mózesnek parancsolta vala. És Áron eltevé azt a sátorba, hogy megtartassék.

35. Izrael fiai pedig negyven esztendeig evének mannát, míg a lakásukra szánt földre jutottak; ezen étellel táplálkoznak, míg Kanaán földének határait elérték.¹⁹ (Ezdr. II. 9, 21. Judit 5, 15.)

36. Egy gómor pedig tizedrésze az éfinek.

17. RÉSZ.

A kősziklából eredt víz. Az amaleci-ták fölötti győzelem.

1. Elindulván tehát Izrael fiai, egész sokasága a Szin pusztából, állomásaikként, az Úr beszéde szerint, tábort ütének Rafidimban, hol nem vala ivóvíz a népnek.

¹⁶ oly gömbölyű vala. Ezen csodálatos mannától vette később azon edesség, mely Arábiában némely fák leveleiből szívárog, a manna-nevet.

¹⁷ A következőket (32—36. v.) akkor mondá és írta Mózes, mikor a szent sátor már készen volt.

¹⁸ A frigszekerény elé. Lásd alább 25. r.
¹⁹ A sz. atyák tanítása szerint a manna előképe vala az Oltáriszentségnek; arra vonatkozva nevezé magát Jézus égből szállott kenyérnek, mely a világnak életet ad. Ján. 6, 33.

¹² hogy a nép engedelmeskedett.

¹³ Holnap van a nyugalomnap az Úr dicsőségére és tiszteletére.

¹⁴ a hetedik napon.

¹⁵ vagyis: ugyanazon hetedik napon.

2. S ez versengvén Mózesrel, mondá: Adj vizet nekünk, hadd igyunk. Kiknek felelé Mózes: Mit torzsonkódtok ellenem? Miért kisorszítottok az Urat?¹ (Móz. IV. 20, 4.)

3. A nép tehát szomjazék ott a víz fogyatkozása miatt, és zúgolódék Mózes ellen, mondván: Miért hoztál ki minket Egyiptomból? hogy megölj minket és magzatainkat és barmainkat szomjúsággal?

4. Mózes pedig az Úrhoz kiálta, mondván: Mitévő legyenek e népek? Kevésben múlik, és megkövez engem.

5. És az Úr mondá Mózesnek: Eredj el a nép előtt, és végy magadhoz Izrael vénei közül, és a vesszőt, melylyel megütötted vala a folyóvizet, vedd kezedbe, és menj. (Zsolt. 77, 15. Kor. I. 10, 4.)

6. Ime én ott előtted állok Hóreb kőszikláján; üsd meg a kősziklát, és víz jő ki belőle, hogy igyék a nép.² Úgy cselekvék Mózes Izrael vénei előtt;

7. és hívá azon hely nevét kísértésnek,³ Izrael fiai versengése miatt, és hogy az Urat kísértették, mondván: Közöttünk van-e az Úr, vagy nincsen?

8. Eljőve pedig Amalek,⁴ és hadakozék Izrael fiai ellen Rafidimban. (Móz. V. 25, 17. Judit 4, 13. Bölcs. 11, 3.)

9. És mondá Mózes Józuénak: Válassz férfiakat, és kimenvén, harcolj Amalek ellen; holnap én

¹ Mit kételkedtek arról, vajjon az Úr segíthet-e lásd 7. v.

² Valamint a manna a Krisztusban megjelent mennyei kenyeret előképezé: úgy a sziklából fakadt víz a lelki italt, a Szentlélek mennyei kegyelem-árját jelenté. Kor. I. 10, 3. Ján. 4, 10. 7, 38.

³ A héber szerint: Massa és Meriba, azaz: versengés és kísértés.

⁴ Az amalecíták Esau utódai (Móz. I. 36, 12.), kik a pusztában laktak.

a halom tetejére állok, kezemben az Isten vesszejével.

10. Úgy cselekvék Józue, a mint szólt vala Mózes, és harczola Amalek ellen; Mózes pedig és Áron és Hur fölmenének a halom tetejére.

11. És mikor Mózes fölemelé kezeit, Izrael vala győzedelmes; ha pedig egy kevéssé leereszté, Amalek lón diadalmas.

12. Mózes kezei pedig elnehezedének; azért követ vévén, alája tevék, melyre leüle; Áron pedig és Hur fönttarták kezeit mind két-felül. S így lón, hogy az ő kezei naplementig el nem fáradának.

13. És Józue megszalasztá Amaleket és népét kard élével.⁵

14. Mondá pedig az Úr Mózesnek: Ird föl ezt emlékezetül a könyvbe, és beszéld el Józue füleibe; mert Amalek emlékét eltörlöm az ég alól.

15. És Mózes oltárt építe, és hívá annak nevét: Az Úr az én fölmagasztaltatásom! mondván:

16. Mert az Úr keze a királyi székéről, és az Úr hadakozása Amalek ellen lesz nemzedékről nemzedékre.⁶

18. RÉSZ.

Jetró jó tanácsa, melyel Mózesnek ad.

1. És midőn Jetró, a madiáni pap, Mózes ipa, hallotta mind, a mit Isten cselekedett Mózesrel és népével, Izraellel, és hogy az Úr kihozta Izraelt Egyiptomból:

2. vevé Szeforát, Mózes feleségét, kit visszaküldött vala,¹

⁵ Két eszköz által nyerünk győzelmet ellenségeink fölött, imádság és küzdelem által, ki e kettőt nem egyesíti, nem jut el az ígértet honába.

⁶ Az Isten trónjáról kezét mindig föl-emeli Amalek ellen, és harcolni fog ellene, míg csak ki nem irtatik.

¹ Egyiptomból Madiánba, részint hogy

3. és az ő két fiát, kiknek egyike Gerzamnak nevezetik vala, mert, úgymondá atyja, jövevény voltam idegen földön; (Móz. II. 2, 21. 22.)

4. másika pedig Eliezernek, mert, úgymond, atyám Istene, az én segítóm, és megmentett engem Fáraó fegyverétől.

5. Eljőve tehát Jetró, Mózes ipa, és az ő fiai és felesége Mózeshez a pusztába, ahol táborozott vala az Isten hegye mellett.²

6. És izene Mózesnek, mondván: Én, Jetró, ipad jövök hozzád és feleséged és vele két fiad.

7. Ki élje menvén az ő ipának, földig meghajtá magát, és megcsókolá őt; és köszönték egymást békeséges szókkal. És mikor bement a sátorba,

8. Mózes elbeszélé ipának mind, a mit Isten cselekedett Fáraóval és az egyiptomiakkal Izraelért; és mindazon fáradságot, mely rajtok lőrtént vala az úton, és hogy az az Úr megszabadította őket.

9. És Jetró örvendé mindazon jókon, miket az Úr Izraellel cselekedett vala, mivelhogy őt kiszabadította az egyiptomiak kezéből,

10. és mondá: Áldott legyen az Úr, ki megszabadított benneteket az egyiptomiak kezéből és Fáraó kezéből; ki megmentette az ő népet Egyiptom kezéből.

11. Most ismerem meg, hogy nagy az Úr minden istenek fölött; mivelhogy azok³ kevélyen cselekedtek ezek⁴ ellen...⁵ (Móz. II. 1, 14. 5, 7. 10, 10. 14, 8.)

isteni hivatásának egészen élhessen, részint hogy feleségét és gyermekeit Fáraó dühé-
től eltávolítsa.

² Hóreb vagy Sinai mellett.

³ az egyiptomiak.

⁴ az izraeliták.

⁵ Add hozzá: azért hasonló módon megáláztattak. — Fáraó Izrael népének minden figyermekait vízbe fojtatni ren-

12. Jetró, Mózes ipa tehát égő és egyébféle áldozatokat mutata be az Istennek; és Áron, és Izrael minden vénei eljövének, hogy kenyeret egyenek vele az Isten előtt.⁶

13. Másod nap pedig leüle Mózes, hogy itélje a népet, mely Mózes előtt áll vala reggeltől estig.

14. Mit midőn az ő ipa látott, tudniillik mind, a miket a nép kö-zött cselekszik vala, mondá: Mi-csoda, ez, mit a néppel cselekszel? Miért ülsz egyedül, és az egész nép reggeltől estig várakozik?

15. Felelé neki Mózes: A nép hozzám jó megkérdeni az Isten ité-letét.

16. És midőn köztök valami ve-tekedés történik, hozzám jőnek, hogy ítéletet tegyek közöttük, és megmutassam nekik az Isten pa-rancsait és törvényeit.

17. Amaz pedig mondá: Nem jó, a mit cselekszel;⁷

18. oktan munkával emészte-tel meg mind te, mind e nép, mely veled vagyon; erődön felül van e dolog, azt egyedül el nem visel-heted. (Móz. V. 1, 12.)

19. De hallgasd meg beszédei-met és tanácsaimat, és az Isten veled leszen. Légy te a nép előtt azokra nézve, mik az Isten ille-tik, hogy élje terjeszd, a mi őneki mondatik;

20. és a népnek mutasd meg a szertartásokat és az istenitisztelet módját és az utat, melyén járniok kell, és a dolgot, melyet cseleked-niök kell.

delé, és ő egész seregével együtt a vörös tengerbe fült.

⁶ hogy az áldozat azon részét, mely meg nem égettetett, elköltsek az Úr dicsőségére. A különféle áldozatok részletes leírása Mózs. III. könyvében foglal-tatik.

⁷ Nem tetszik nekem a bíraskodás ezen módja.

21. Szemelj ki pedig az egész közönségből derék férfiakat, kik az Istent félik, kikben igazság van, és kik a fősvénységet gyűlölik; és rendelj közülük ezredeseket és századosokat, ötvenedeseket és tizedeseket;

22. kik a népet ítéljék minden időben; a mi pedig nagyobb leend, teléld terjeszszék, és ők csak a kisebb dolgokat ítéljék el; s így könnyebbséged lesz neked, többek között elosztván a terhet.

23. Ha ezt cselekszed, teljesíteni fogod Isten parancsát, és az ő rendeléseit fõntarthatod, és ez egész nép is békével tér vissza helyeire.

24. Hallván ezeket Mózes, mind megcselekvé, miket amaz mondott vala.

25. És serény férfiakat választván egész Izraelből, a nép fejedelméivé rendelé őket, ezredesekké és századosokká, ötvenedesekké és tizedesekké;

26. kik a népet ítéljék vala minden időben, a mi pedig fontosabb vala, öléje terjeszték, amazok csak a könnyebbeket ítélvén.

27. És elbocsátá az ő ipát, ki visszatérvén, elméne tartományába. (Móz. IV. 10, 29.)

19. RÉSZ.

Isten a Sinai hegyen Mózesel beszél.

1. Izraelnek Egyiptom földéről való kijövetele után harmadik hónapban, ugyanazon nap¹ a Sinai pusztába jövének. (Móz. IV. 33, 15.)

2. Mert elindulván Rafidimból, és a Sinai pusztáig jutván, tábort ütének azon helyen, és ott Izrael sátorokat vona föl a hegy átelében.

¹ harmadik napon.

3. Mózes pedig fölméne Istenhez,² és az Úr szólítá őt a hegyről, és mondá: Ezeket mond Jákob házának, és hirdesd Izrael fiainak: (Ap. cs. 7, 38.)

4. Ti magatok láttátok, miket cselekedtem az egyiptomiakkal, mint hordoztalak titeket sasok szárnyain, és magamhoz fölvettelek. (Móz. V. 29, 2.)

5. Ha tehát az én szavamra hallgattok, és szövetségemet megtartjátok, tulajdonommá lesztek nekem minden népek közül; mert az egész föld enyém. (Zsolt. 23, 1.)

6. És ti nekem papi ország és szent nemzet lesztek.³ Ezek azon igék, melyeket mondani fogsz Izrael fiainak.

7. Elméne Mózes, és egybehíván a nép véneit, eléadá mindazon beszédeket, melyeket az Úr parancsolt vala.

8. És felelé az egész nép egyetemben: Mind megcselekeszszük, miket az Úr szólott. És mikor Mózes a nép beszédét megmondotta az Úrnak:

9. mondá neki az Úr: Most majd hozzád jövök⁴ felhő homályában, hogy halljon engem a nép veled szólani, és neked mindenkor higyén. És Mózes megjelenté a nép beszédét az Úrnak.⁵

10. Ki mondá neki: Menj el a néphez, és szenteld meg őket ma és holnap, és mossák meg ruháikat.

² a Sinai hegyre.

³ egészen szolgálatomra szenteljétek magatokat, mintha mindannyian papok és nekem fölszentelt személyek volnátok. Izrael népének előképül kellett szolgálnia azon szentségre nézve, melylyel a keresztényeknek bírniok szükséges; és azon papságra nézve, melynél fogva lélekben minden keresztény egészen köteles magát Istennek föláldozni. Lásd Pét. I. 2, 9. Jel. 1, 6.

⁴ az égből.

⁵ mit ez arra felelt.

11. És legyenek készen harmadnapra; mert harmadnapon az Úr leszáll az egész közönség előtt a Sinai hegyre.

12. És korlátokat állíts a népnek köröskörül, és mondd nekik: Vigyázzatok, hogy a hegyre föl ne menjetek, s annak határait se illesztek; minden, ki a hegyet illetendi, halállal hal meg. (Zsid. 12, 18.)

13. Kéz ne illesse őt, hanem kövekkel veressék agyon, vagy nyilakkal lövöldöztessék át; akár bárrom legyen, akár ember, ne éljen. Mikor a harsona megszólal, akkor menjenek föl a hegyre.

14. És a hegyről leméne Mózes a néphez, és megszentelé azt. És miután megmosták ruháikat,

15. mondá nekik: Legyetek készen harmadnapra, és feleségeitekhez ne közelítetek.⁶

16. És mikor már eljött a harmadnap, és megviradott: íme mennydörögések kezdének hallatszani, és villámok csillámlani, és fölötte sűrű felhő borítá a hegyet, és a harsona zengése egyre keményebben szól vala; és megfélemlék a táborban levő nép.

17. És mikor Mózes kivette őket Isten elé a tábor helyéről, megállának a hegy alatt.

18. Az egész Sinai hegy pedig füstölög vala, azért, hogy az Úr tűzben szállott le arra, és füst méne föl abból, mint a kemencéből; és rettenetes vala az egész hegy. (Móz. V. 4, 11.)

19. És a harsona-szó lassan-lassan mindinkább növekedék, és tovább terjede. Mózes szól, és Isten felel vala néki.⁷

⁶ Mivel Isten előtt az embernek tisztán kell megjelenie, Izrael népének, a papi népnek, meg kellett mosni testeiket és ruháikat s tartózkodni feleségeiktől.

⁷ Mózes a törvényt kérte, és az Úr megígéré, hogy azt a népnek megadja.

20. És az Úr leszálla a Sinai hegyre, a hegynek tetejére, és fölhívá Mózeset annak ormára. A hova midőn felment,

21. mondá neki: Eredj le, és figyelmeztessd a népet, netalán át akarjon lépni a korlátokon, hogy az Urat láthassa, és közölük nagy sokaság veszzen el.

22. A papok is,⁸ kik az Úrhoz járultak, szenteltessenek meg, hogy meg ne ölje őket.

23. És mondá Mózes az Úrnak: A közönség nem jöhet föl a Sinai hegyre, mert te figyelmeztettél és megparancsoltad, mondván: Tégy korlátokat a hegy körül, és szenteld meg azt.

24. Kinek mondá az Úr: Eredj, menj le; s azután jőj fel te és veled Aron; a papok pedig és a nép át ne lépjék a korlátokat, se föl ne jöjenek az Úrhoz, nehogy megölje őket.

25. És Mózes leméne a néphez, és mindent elbeszélé nekik.

20. RÉSZ.

A tíz parancsolat.

1. És az Úr mondá mindezen igéket:

2. I. Én vagyok a te Urad Istened, ki téged kihoztalak Egyiptom földéről, a szolgaság házából. (Móz. V., 5, 6. Zsolt. 80, 11.)

3. Idegen isteneid ne legyenek énelöttem.

4. Faragott képet ne csinálj magadnak, se valami hasonlóságot arról, mi oda fenn az égben, vagy itt lenn a földön, vagy a vizekben vagyon a föld alatt. (Móz. III. 26, 1. V. 4, 15. Józ. 24, 14. Zsolt. 96, 7.)

⁸ vagyis: az elsőszülöttek, kiket az Úr szolgálatára kiválasztott. Lásd Móz. II. 13, 2. 24, 5. IV. 8, 16.

5. Ne imádjad azokat, se ne tiszteljed; mert én vagyok a te Urad Istened, erős, boszúálló,¹ megbüntető az atyák gonoszságát fiaikban harmad és negyedikiglen azoknál, kik engem gyűlölnék;²

6. és irgalmasságot cselekedvén ezeriglen azokkal, kik engem szeretnek, és megtartják parancsaimat.

7. II. Ne vegyed hiába a te Urad Istened nevét;³ mert az Úr nem tartja ártatlannak azt, ki Ura Istene nevét hiába veszi. (Móz. III. 19, 12. V. 5, 11. Máté 5, 33.)

8. III. Megemlékezzél, hogy a szombatnapot megszenteljed. (Móz. II. 31, 13. V. 5, 12. Ezek. 20, 12.)

9. Hat nap munkálkodjál, és tedd meg minden dolgodat.

10. A hetedik napon pedig a te Urad Istened szombata vagy, ne tégy akkor semmi dolgot, se te, se fiad és leányod, se szolgád és szolgálód, se marhád, se a jövevény, ki kapudon belül vagy.

11. Mert hat nap alkotta az Úr az eget és földet, a tengert és mindazt, mi azokban vagy; de a hetedik napon megnyugodott: azért áldotta meg az Úr a szombatnapot, és megszentelte azt. (Móz. I. 2, 2.)

12. IV. Atyádat és anyádat tiszteljed, hogy hosszú életű légy a földön, melyet a te Urad Istened ád tenéked. (Móz. V. 5, 16. Máté 15, 4. Efez. 6, 2.)

13. V. Ne öl. Máté 5, 21.

¹ ki maga mellett más Istent meg nem tűr,

² mivel a gyermekek közönségesen szülik gonosz hajlamaival születnek, és őket követik. Ezekiel 18. r.

³ Sohase említsd azt másképp; mint a legnagyobb tisztelettel, tehát soha könnyelműségből hiába ne vedd, s még kevésbé élj azzal vissza hazudásra.

14. VI. Ne paráználkodjál.

15. VII. Ne orozz.

16. VIII. Ne szólj felebarátod ellen hamis tanúságot.

17. IX. X. Felebarátod házárt ne kívánjad, se feleségét ne kívánjad, se szolgáját, se szolgálóját, se ökrét, se szamarát, se semmit, a mi övé. (Rom. 7, 7. 13, 9.)

18. Az egész nép pedig hallá a mennydörgést és harsona-zengést, látá a villámlásokat és füstölgő hegyet; és megrettenve és félelmelemlel megrémülve, távol állának,

19. mondván Mózesnek: Szólj te nekünk, és meghallgatunk; ne szóljon nekünk az Úr, netalán meghaljunk.

20. És szóla Mózes a népnek: Ne féljetek; mert azért jött az Isten, hogy megpróbálgjon titeket, és hogy az ő félelme legyen bennetek, és ne vétkezzetek.

21. És a nép távol álla; Mózes pedig a homályhoz járúla, melyben az Isten vala. (Móz. V. 18, 16. Zsid. 12, 18.)

22. Mondá azonfölül az Úr Mózesnek: Ezeket mondd Izrael fiainak: Ti láttátok, hogy mennyből szólottam nektek.

23. Ne csináljatok ezüst isteneket, se arany isteneket ne csináljatok magatoknak.

24. Oltárt földből csináljatok nekem, és azon mutassátok be égő és béke-áldozataitokat, juhaitokat és ökreiteket; minden helyen, a hol emlékünnepe lesz az én nevemnek, eljövők hozzád, és megáldalak téged. (Móz. II. 27, 8. 38, 7.)

25. Hogyha kő-oltárt csinálsz nekem, ne építsd azt faragott kövekből;⁴ mert ha arra fölemed a vas-eszközt, meg lesz fertőztetve. (Móz. V. 27, 5. Józ. 8, 31.)

⁴ A faragott kövekre más népek példája szerint könnyen véshettek volna bálványozásra vezethető jeleket.

26. Ne menj föl lépcsőkön az én oltáromhoz, hogy szemérméd föl ne fődöztessék.⁵

21. RÉSZ.

[Polgári törvények.

1. Ezek az ítéletek,¹ melyeket adj eléjök.

2. Ha zsidó szolgát veendesz, hat esztendeig szolgáljon neked; a hetedikben menjen szabadon ingyen. (Móz. V. 15, 12. Jer. 34, 14.)

3. A minő ruhával bejövend, olyannal lépjen ki; ha felesége vagy, felesége is menjen együtt vele.

4. Ha pedig ura adott neki feleséget, s ez fiaikat és leányokat szürend: az asszony és ennek magzatai legyenek uraéi, ő pedig lépjen ki ruházatával.²

5. De ha a szolga azt mondja: Szeretem uramat, feleségemet és magzataimat, nem lépek ki szabadságra:

6. vigye őt ura az istenekhez,³ és állítsa őt az ajtó mellé, és fúrja át fülét árral,⁵ és örökké szolgálja legyen.

7. Ha valaki eladja leányát szolgálóul, az ne lépjen úgy ki, mint a rabszolgálók szoktak ki lépni.⁶

⁵ Az akkori rövid papi ruháknál az illedelem könnyen megsértetett volna, ha a papnak több lépcsőkön kell az oltárhoz fölmennie.

¹ bírói, polgári törvények.

² azaz: egyedül, felesége és gyermekei nélkül.

³ a bírákhoz, kik Isten helyett ítélnek.

⁴ házában.

⁵ annak jeléül, hogy mintegy oda szegzetetett, örökké ott szolgáló s oda tartozandó. Azonban a jubileumi évben az ilyen szolga is szabadá lett. Mó. III. 25. r.

⁶ A zsidó szolgáló, kit ura vagy ennek

8. Ha nem lel tetszést ura szemében, kinek átadatott volt, ez bocsássa el őt;⁷ de nincs hatalma idegen népnek eladni őt, ha megvette.

9. Ha pedig a maga fiának jegyzi el őt, leányainak szokása szerint cselekedjék vele.

10. Hogyha mást veszen neki, gondja legyen a leány menyeközjére és ruházatára, és szüzsége árát meg ne tagadja tőle.⁸

11. Ha ezen hármát meg nem cselekszi, eresztesék el ingyen váltásáért nélkül.⁹

12. A ki megveri az embert, meg akarván őt ölni, halállal haljon meg. (Móz. III. 24, 17.)

13. De ha nem leselkedett utána, hanem Isten hagyta azt kezébe esni,¹⁰ helyet rendezek neked, a hová kelljen futnia. (Móz. V. 19, 2.)

14. A ki megöli felebarátját szantszándékkal és orozva, oltáromtól is ragadd ki őt, hogy meghaljon.¹¹

15. A ki megveri atyját vagy anyját, halállal haljon meg.

16. A ki embert lop, és azt eladja, rábizonyodván a véték,¹² halállal haljon meg.

17. A ki megátkozza atyját vagy anyját, halállal haljon meg. (Móz. III. 20, 9. Péld. 20, 20. Máté 15, 4. Márk. 7, 10.)

fia feleségeül szánt (8. 9. 10. v.), ne úgy lépjen ki, mint a közönséges rabszolgálók (2. v.) hetedik évben.

⁷ engedje át, adja el másnak.

⁸ a szokott jegyadományokat adja meg neki szüzsége díjául; vagy a héber szerint: Nem csak a tartást és ruházást, hanem az együttlakást se szüntesse meg.

⁹ még a hetedik év előtt.

¹⁰ véletlenül.

¹¹ ha oltáromhoz futna is, az ne legyen számára menedékhely. Lásd Kir. III. 2, 30. 31.

¹² a bíróság előtt.

18. Ha férfiak vesznek össze, és valamelyik megüti társát kővel vagy ököllel, és ez nem hal meg, hanem ágyban kell feküdnie;

19. ha fölkel, és künn jár botján: ártatlan lesz, a ki megütötte, de úgy, hogy annak az ő munka-mulasztását, és az orvosoknak tett költségeit megfizesse.

20. A ki szolgáját vagy szolgálóját megveri bottal úgy, hogy keze alatt meghalnak, vétkes leszen.¹³

21. Ha pedig egy vagy két napig megél azután, ne büntetessék meg; mert az ő pénze ára.¹⁴

22. Ha férfiak vesznek össze, és valamelyik a terhes asszonyt úgy megüti, hogy időtlenül szül, de ő maga megél: annyi kárpótlást adjon, mennyit az asszonynak férje kíván, és a közbirák ítélnék. (Móz. V. 25, 11. 12.)

23. Ha pedig halála következik, életet adjon életért.

24. szemet szemért, fogat fogért, kezét kézért, lábat lábért,

25. égetést égetésért, sebet sebért, kéket kékért. (Móz. III. 24, 20. V. 19, 21. Máté 5, 38.)

26. Ha valaki szolgájának vagy szolgálójának szemét megüti, és félszeművé teszi azokat, szabadon bocsássa el őket a szemért, melyet kiütött.

27. És ha szolgájának vagy szolgálójának fogát üti is ki, hasonlóképen szabadon bocsássa őket.

28. Ha az ökör férfit vagy asszonyt ökkel meg szarvával, és meghalnak, kövezzék meg azt,¹⁵ és húsát meg ne egyék, de az ökröknek ura büntetlen legyen.

29. Hogyha pedig az ökör már

előbb ökkelő volt, és jelentést tettek urának, és be nem zárta azt, — és férfiat vagy asszonyt öl meg: az ökör is köveztessék meg, urát is öljék meg.

30. Azonban ha pénzváltást adjon vetnekrája,¹⁶ annyit adjon életeért, amennyit tőle kérnek.

31. És ha fiút vagy leányt ökkel is meg szarvával, hasonló ítélet alá vettessék.

32. Ha szolgát vagy szolgálót ökkel meg,¹⁷ harmincz síklusezüstöt adjon urának,¹⁸ az ökör pedig köveztessék meg.

33. Ha valaki megnyitja a vízvermet, vagy újat ás, és be nem földi azt, és ökör vagy szamar esik belé,

34. a veremnek ura térítse meg a barmok árát: a mi pedig beleveszett, övé legyen.

35. Ha idegen ökör más ökrét megsebesíti, és ez elvész, adják el az eleven ökröt, és árát osszák meg; a megöltnek húsát pedig osszák föl egymás között.

36. Ha pedig tudta, hogy az ökör már előbb ökkelő volt, és ura nem vigyázott rája: adjon ökröt ökrérért, és az elesettet vegye el egészen.

22. RÉSZ.

A lörvények folytatása.

1. A ki ökröt vagy juhot lop, és megöli vagy eladja: öt ökröt adjon vissza egy ökrért, és négy juhot egy juhért. (Kir. II. 12, 6.)

2. Ha a tolvaj¹ a ház betörésén vagy aláásásán éretik, és sebet kap-

¹⁶ a bírák, kik ez esetben a halálbüntetést pénzbírságra változtathatták.

¹⁷ úgy, hogy meghalnak.

¹⁸ körülbelül 15 tallér. Ennyi volt egy rabszolga ára. Júdás is körülbelül ennyitért adta el Krisztust.

¹ éjjel.

¹³ mint vétkes büntetessék meg.

¹⁴ tehát joga volt büntetni; de hogy a büntetésben túllépett a mértéken, ezért ne bűnhődjék életével.

¹⁵ hogy a gyilkosságnak büntetésre méltó volta ez által is kitüntetessék.

ván, meghal: az, ki agyonütötte, nem lesz bűnös az ő véreben.

3. Hogyha napfölkelte után cselekszi azt, gyilkosságot követett el, haljon meg ő is. Ha a tolvajnak nincs mivel a lopást megtéríteni, önmaga adassék el.

4. Ha elevenen megtaláltatik nála, a mit lopott, akár ökör, akár szamar, akár juh legyen az: kétannyit adjon vissza.²

5. Ha valaki kárt tesz a mezőben vagy szőlőben, és elbocsátja marháját, hogy másét leétesse: a mi legjobb az ő mezején vagy szőlőjében, becslés szerint, a kárt azzal térítse meg.

6. Ha tűz támadván, tövisre talál, és az asztagokba, vagy a lábön álló gabonába kap a mezőkön: térítse meg a kárt, ki a tüzet gyújtotta.

7. A ki barátjának pénzt vagy edényeket ad megörzés végett, és attól, ki elfogadta, ellopják azt: ha megtaláltatik a tolvaj, kétannyit adjon vissza.

8. Ha pedig a tolvaj titokban marad, a ház ura vitessék az istennekhez,³ és esküdjék meg, hogy kezét nem nyújtotta ki felebarátja vagyonára,

9. hogy csalárdságot cselekedjék, legyen az ökörben, vagy szamarban, vagy juhban, vagy öltözetben és a miben csak kárt tehet; mindkettőnek ügye az istenekhez⁴ vitessék: és ha ezek elítélik, kétannyit adjon vissza felebarátjának.

10. A ki felebarátjának szamarat, ökröt, juhot, vagy akármi marhát ad őrizni, és az ehull, vagy megsérül, vagy ellenségtől elhajtatik és azt senki sem látta:

11. esküvés legyen közöttük, hogy nem nyújtotta ki kezét felebarátja marhájára; és az úr vegye be az esküvést, és amaz ne kényszerítették visszaadásra.

12. Hogyha ellopták azt, térítse meg a kárt urának.⁵(Móz. I. 31, 39.)

13. Ha vadállat tépte szét, vigye hozzá, a mi megöletett és nem kell megtéríteni.

14. A ki felebarátjától valamit kölcsön kér ezekből, és az megbénúl vagy elhull ura jelen nem létében, kényszerítették megtéríteni.

15. De ha ura jelen vagy, nem kell azt megtérítenie, főképen ha fogadott volt munkabéréért.

16. A ki elcsábítja az el nem jegyzett szüzet és vele hál: adjon neki jegyajándékot, és vegye feleségül.⁶ (Móz. V. 22, 28.)

17. Ha a szűz atyja nem akarja neki adni: fizessen annyi pénzt, mennyit a szűzek jegyajándékul szoktak venni.

18. A bűbájosokat⁷ ne hagyj élni.

19. A ki barommal közösül, halállal haljon meg.

20. A ki idegen isteneknek áldozik az egy Úron kívül, ölessék meg. (Móz. III. 19, 4.)

21. A jövevényt meg ne szomorítsd, se ne nyomorgasd őt; mert ti is jövevények voltatok Egyiptomban.

22. Az özvegynek és árvának ne ártsatok. (Zakar. 7, 10.)

23. Ha megsértitek őket, fölkiáltanak hozzám, és meghallgatom kiáltásaikat,

⁵ mivel itt nagyobb gondatlanságot kell a szolgálól föltenni.

⁶ a nélkül, hogy tőle valaha elválhasson.

⁷ kik a sátán ereje által, melynek szolgálataira adják magokat, különféle szemfényvesztéseket gyakorolnak.

² Tehát nem ötannyit (1. v.), mert talán még szándéka lehetett a lopottat visszaadni.

³ a bírákhoz. Lásd Mózes. II. 21, 6.

⁴ a bírákhoz.

24. és fölgerjed haragom, és fegyverrel verlek meg titeket, és feleségeitek özvegyekké lesznek, és fiaitok árvákká.

25. Ha pénzt adsz kölcsön veled lakó szegény népemnek, ne zaklasd őt mint a sarcoló, se uzsorával ne terheld.⁸

26. Ha zálogul ruházatot veszsz felebarátdtól, napnyugat előtt add vissza neki; (Móz. V. 24, 13.)

27. mert az egyetlen öltözete, mivel testét befödi, és nincs egyebe, miben háljon; ha hozzám kiált, meghallgatom őt, mert irgalmas vagyok.⁹

28. Az isteneket¹⁰ ne rágalmazd, és néped fejedelmét ne átkozzad. (Ap. cs. 23, 5.)

29. Tizedeidet és zsengeidet ne késsél megadni; fiaid közül az elsőszülöttet nekem szenteld.¹¹ (Móz. II. 13, 2. 12. 34, 19. Ezeki. 44, 30.)

30. Hasonlóképen cselekedjél az ökrökkel és juhokkal is; hét napig legyen anyjával, nyolczad napon nekem add azt.

31. Szent emberek legyetek előtted; a mely húsból a vadak ettek, meg ne egyétek azt, hanem vessétek az ebeknek.¹²

23. RÉSZ.

A bírákról, ünnepekről és áldozatokról szóló törvények.

1. Ne hajts a hazug szóra, és ne adj kezet, hogy az istentelenért hamis tanúságot mondj.

⁸ ne követeld vissza szigorúan és keménnyel. Lásd a jegyz. Mózes. V. 23, 19. 20.

⁹ Keleten a szegények köntöseikben alszanak, a mi köpenyszerű felső öltöny betakarózására. Csak az embertelen veheti azt el.

¹⁰ az előjárókat.

¹¹ megváltván őt. Lásd Mózes. II. 13, 13.

¹² Belső szentségek külsőleg is jelenessék ki a tisztaságszeretettel által.

2. Ne kövesd a sokaságot, hogy gonoszt tégy; se az ítéletben a többség tetszésén meg ne nyugodjál, hogy az igaztól elhajolj.

3. A szegényen se könyörülj a törvényben.¹

4. Ha elétalálod ellenséged elétevedt ökrét vagy szamarát, hajtsd vissza hozzája. (Móz. V. 22, 1.)

5. Ha a téged gyűlölőnek szamarát a teher alatt feküdni látandod, ne menj el mellette, hanem segítsd fel azt vele együtt.²

6. A szegénynek igazát ügyében el ne fordítsd.³

7. Fuss a hazudságtól. Az ártatlant és igazat meg ne öld; mert utálok az istentelent. (Dániel 13, 53.)

8. Ajándékokat se végy el, melyek az eszeseket is elvakítják, és az igazak ügyeit elfordítják. (Móz. V. 16, 19. Sirák 20, 32.)

9. Ne légy a jövevény bántására; mert tudjátok a jövevények érzéseit, mivel ti is jövevények voltatok Egyiptom földén. (Móz. I. 46, 6.)

10. Hat esztendeig vedd be földedet, és gyűjtsd be annak gyümölcsét.

11. Hetedik esztendőben pedig hagyd azt nyugodni, hogy néped szegényei egyenek arról;⁴ és a mi megmaradand, a mezei vadak egyék meg; így cselekedjél szőlőddel és olajtermő kerteddel is. (Móz. III. 25, 4.)

12. Hat nap munkálkodjál, hetedik nap szűnj meg, hogy ökröd és szamarad megpihenjen, és szolgálód fia s a jövevény megnyugodjék.

¹ hanem részrehajlás nélkül tégy igazságot szegénynek, gazdagnak. L. Mózes. III. 19, 15.

² azzal együtt, ki téged gyűlöl.

³ azért, hogy a gazdagnak kedvességét tégy.

⁴ a mi ott magától terem.

13. Mindazt, miket mondtam nektek, tartsátok meg. És az idegen istenek nevére ne esküdjete, se ne hallassék az szátokból.

14. Minden esztendőben háromszor üljete nekem ünnepet.⁵

15. I. Tartsd meg a kovásztalanok ünnepét. Hét nap egyél kovásztalan, a mint megparancsoltam neked, az új gabona havának idején, a mikor kijöttél Egyiptomból; meg ne jelenj üresen színe elött.⁶ (Móz. II. 13, 3. 4. 34, 22. V. 16, 16. Sírak. 35, 6.)

16. II. És munkád zsengeinek aratásünnepe is, mindabból, mit csak földeden vetsz;⁷ III. és az esztendő végén való ünnepet is, mikor minden terményedet begyűjtöd a mezőről.⁸

17. Esztendőnkint háromszor jelenjen meg minden férfiú a te Urad Istened elött. (Móz. II. 34, 23. V. 16, 16.)

18. Ne mutasd be áldozatom⁹ vérét kovászszal,¹⁰ se ne maradjon meg az én ünnepem kövére reggelig. (Móz. II. 34, 25.)

19. Földed terményeinek zsengeit vidd Urad Istened házába. Ne földz a gödölyét anyja tejében.¹¹ (Móz. II. 34, 26. V. 14, 21.)

20. Ime én elküldöm angyalom, ki előtted menjen, és meg-

⁵ húsvétkor, pünkösztör és a sátoros ünnepeken.

⁶ A ki keleten a magasb ranguak elött akar megjelenni, ajándéket kell vinnie: Isten nem annyira adományt, mint szent érzelmet kívánt, amaz ennek csak külső szolgálta.

⁷ Lásd Móz. III. 23, 15—17.

⁸ Lásd Móz. III. 23, 34—36. 39—43.

⁹ a húsvéti báránynak.

¹⁰ addig, míg kovász van házadnál.

¹¹ L. Móz. II. 12, 10.

¹² addig, míg szopós, mert igen fiatal lenne áldozatra és ételre. Vagy pedig: anyja tejében, mert ezt a pogányok teszik, s ezzel holmi babonát mívelnek.

örizzen az úton, és bevigyen azon helyre, melyet készítettem.

21. Tiszteletben tartsd őt, és hallgassd az ő szavát, és ne véld, hogy megvetheted; mert el nem engedi, ha vétkezel,¹² és az én¹³ nevem vagon őbenne.¹³

22. Hogyha szavát hallgatod, és megcselekszed mind, a mit mondok: ellensége leszek ellenségeidnek, és nyomorgatni fogom nyomorgatóidat. (Móz. V. 7, 11.)

23. És előtted fog menni az én angyalom,¹⁴ és beviszen téged¹⁵ az amorreusokhoz és heteusokhoz, a ferezeusokhoz és kananeusokhoz, a heveusokhoz és jebuzeusokhoz, kiket én elpusztítok. (Móz. II. 33, 2. Józ. 24, 11.)

24. Ne imádd azok isteneit, se ne tiszteld azokat; ne mível az ő munkáikat, hanem rontsd le azokat, és törd össze bálványképeiket. (Móz. V. 7, 25.)

25. És szolgáljatok a ti Uratoknak Isteneteknek, hogy megáldjam kenyeredet és vizedet, és elvegyem tőled a betegséget.

26. Nem lesz gyermektelen sem magtalan asszony földeden; napjaid számát teljessé teszem.

27. Rettentésemet bocsátom előtted, és megölök minden népet, mely közé mégy, és minden ellenségeidet megszalasztom előtted,

28. darázsokat¹⁵ küldvén előre, hogy elűzzék a heveusokat és

¹² megvetvén őt.

¹³ Ő személyemet és hatalmamot viseli, sőt velem egyfénvű. Lásd a következő jegyz.

¹⁴ Ezen angyal az Isten Fia volt, ki egyfénvű az Atyával, s azért viseli a Jehovah nevet; ő volt ama szabadító angyal (Móz. I. 48, 16.), ki utóbb magáról mondá: hogy ő az út, az igazság és élet. Ján. 14, 6. Ezen angyal vezette a zsidókat az ígért földre, példázván az által, hogy ő a mi vezérünk az egekbe.

¹⁵ Lásd Józ. 24, 12.

kananeusokat és heteusokat, mielőtt bemégy hozzájuk. (Móz. V. 7. 20.)

29. Nem üzöm el azokat színed elől egy esztendőben, nehogy a föld pusztává legyen, s a vadak megszaporodjanak ellened.

30. Lassan-lassan üzöm el őket színed elől, míg megszapordol és birhatod a földet.

31. Határaidat pedig a vörös tengertől a filiszteusok tengeréig¹⁶ teszem, és a pusztától a folyóvízig;¹⁷ kezetekbe adom azon föld lakóit, és kiűzöm őket színetek elől.

32. Ne köss frigyet velök, se isteneikkel. (Móz. II. 34, 15. V. 7, 2.)

33. Ne lakjanak földeden, ne talán bűnre vigyenek téged ellenem, ha isteneiknek szolgálsz; a mi téged bizonyosan törbe ejt.

24. RÉSZ.

A nép engedelmeskedik. A szövetség megerősítettik.

1. És Mózesnek mondá: ¹ Jőj fel az Úrhoz te és Áron, Nadab és Abiu, és Izrael vénei közül hetvenen, és imádjatok távolról.

2. És egyedül Mózes menjen föl az Úrhoz, és amazok közel ne menjenek, se a nép föl ne menjen vele.

3. Eljőve tehát Mózes, és az Úr minden igéit és törvényeit elbeszélé a községnek; és az egész

nép egy szóval felelé: Megcselekszszük az Úrnak minden igéjét, melyeket mondott.

4. Mózes pedig leirá az Úr minden beszédeit; és reggel fölkelvén, oltárt építe a hegy alján, és tizenkét emlékkövet, Izrael tizenkét nemzetsége szerint.

5. És Izrael fiaiból ifjakat küldé ki, és ezek égő áldozatokat mutatának be, s békeáldozatul borjúkat áldozának az Úrnak.

6. Mózes pedig vevé a vér felét, és csészékbe tölté; megmaradt részét pedig az oltárra önté.

7. És fölvévén a szövetség könyvét, olvasá a nép hallatára. Kik mondák: Mindent megcselekszünk, mit az Úr mondott, és engedelmesek leszünk.

8. Ő pedig vevén a vért, a népre hinté, és mondá: Ez a szövetség vére, melyet az Úr szerzett veletek mindezen igékről.² (Zsid. 9, 20.)

9. Ekkor fölmenének Mózes és Áron, Nadab és Abiu s Izrael vénei közül hetvenen.³

10. És láták Izrael Istenét,⁴ kinek lábai alatt oly alkotmány vala, mint mely zafirköböl készül, s olyan, mint az ég, mikor tiszta.

11. És azokra, kik távolabb mentek vala Izrael fiai közül, nem tévé kezét,⁵ és láták az Istent, és evének és ivának.

12. Mondá pedig az Úr Mózesnek: Jőj fel hozzám a hegyre, és légy ott; és átadom neked a kö-

² Mózes áldozatvérrel pecsételé meg az ő szövetséget, mint Krisztus az új szövetséget saját vérével. Máté 26, 28.

³ A mint Isten parancsolta nekik a megkötött frigy után. L. 1-ső jegyz.

⁴ látható, valószínűleg emberi alakban.
⁵ t. i. közeledve az Úr színehez; nem történt semmi bántalmok, hanem életben maradván, ettek és ittak; ámbár általános vélemény volt, hogy annak, ki Istent látta, meg kellett halnia. Lásd Bir. 13, 22. Móz. V. 5, 24.

¹⁶ a közép-tengerig közel Szidonhoz.

¹⁷ a vörös tenger melletti pusztától az Eufratésig.

¹ Miután Isten Mózesnek és Áronnak a hegyen (19, 24.) minden törvényeket (20—24. r.) előadott, parancsolá nekik, hogy mielőtt a népek mindent előadandók, a hegyről lemennének, a megkötött szövetség után ismét térjenek vissza a hegyre Nadab és Abiu és a hetven vén kíséretében.

táblákat, a törvényt és parancso-
kat, melyeket irtam, hogy tanítsd
őket.

13. Fölkele tehát Mózes és szol-
gája, Józue; és Mózes fölmenvén
az Isten hegyére,

14. mondá a véneknek: Várja-
tok itt, míg hozzátok visszatérünk.
Veletek van Áron és Hur, ha va-
lami kérdés támad, eléjök vigyé-
tek.

15. És mikor fölment Mózes,
felhő borítá be a hegyet.⁶

16. És az Úr dicsősége a Sinai
hegyen lakik vala, beborítván azt
felhővel hat napig; hetedik napon
pedig szólítá őt a homály közepé-
ből.

17. Vala pedig az Úr dicsőségé-
nek színe, mint a hegy ormán égő
tűz, Izrael fiai előtt.

18. És belépvén Mózes a köd-
nek⁷ közepére, fölme né a hegyre;
és ott vala negyven nap és negy-
ven éjjel. (Móz. V. 9, 9.)

25. RÉSZ.

Az istentiszteletet illető rendeletek.

1. És szóla az Úr Mózesnek,
mondván:

2. Szólj Izrael fiainak, hogy
szedjenek nekem első ajándéko-
kat;¹ minden embertől, ki önként
ad, vegyétek el azokat. (Móz. II.
35, 5.)

3. Ezek pedig, a miket el kell
vennetek: aranyat és ezüstöt és
rezet,

⁶ Mózes a hegyen maradt, bevárando
az Isten parancsát.

⁷ T. i. a felhőn és ködön keresztül a
hegy ragyogó ormára.

¹ az első adományokat az isteniszol-
gálatra, egy hordozható templom fölállítá-
sára. A héber szerint: Emelék-áldozato-
k; így neveztettek azok, midőn fölál-
doztattak, mivel azokat *fölemelék*, mintegy
átnyújtani akarván az Istennek.

4. kék és vörös selymet,² és két-
szer festett karmazsin-selymet³ és
bibort⁴ és kecskeszörít,

5. pirosra festett kosbőröket és
kék bőröket⁵ és szétimfákat;⁶

6. olajt a lámpák fölkészítésére,
kenetre való fűszereket, és jóillatú
füstölőket;

7. ónix-köveket és gyémántokat
az efod és mellelő⁷ ékesítésére.

8. És szentélyt készítsenek ne-
kem;⁸ és közöttük fogok lakni.

9. A mint a hajlék s az ehhez
tartozó edények hasonlóságát
megmutatom neked, egészen úgy
csináljátok azt.⁹ (Zsid. 8, 5.)

10. Csináljatok szekrényt szétim-
fából, melynek hossza harmadfél
könyöknyi legyen, szélessége más-
fél könyöknyi, magassága szintén
másfél könyöknyi.¹⁰

11. És aranyozd meg azt kívül s
belül tiszta arannyal; és csinálj
felül aranykoszorút köröskörül,

12. és négy aranykarikát, a szek-
rény négy szegletére téven ezeket;
két karika legyen egyik oldalán, és
kettő másikán.

13. Csinálj rudakat is szétimfá-
ból, és borítsd be azokat arany-
nyal;

² égkék és bíborszínű finom gyapjú-
szövetet.

³ karmazsin-gyapjút, mely kétszer,
azaz, mind magában, mind fonalában meg-
festetett.

⁴ finom fehér gyapotszövetet.

⁵ tengeri kutyabőröket.

⁶ egy neme az ákácának.

⁷ Lásd Móz. II. 28, 6—21.

⁸ szent sátort, hajlékot az isteniszol-
gálatra.

⁹ azon eszmény szerint, melyet én
arról lelkedben támasztok s az általok
jelképezendő mennyei tárgyak szerint.

¹⁰ A könyöknyi mérték az általános
magyarázat szerint a könyöktől a kar
tővéig számítottat s így körülbelül egy
lábnyit tett. Minthogy az arra használt
szó «kart» is jelent, tehát kar-hosszaság-
nyira is vétethetik a kar tővéig.

14. és tedd a karikákba, melyek a szekrény oldalain vannak, hogy azokon hordozzák;

15. s azok mindenkor a karikákban legyenek, és ezekből soha ki ne vonassanak.

16. És tedd a szekrénybe a bizonyosságot,¹¹ melyet neked adni fogok.

17. Csinálj kegyelemtáblát¹² is tiszta aranyból; harmadfél könyöknyi legyen hossza, és másfél könyöknyi szélessége.

18. Csinálj két kerubot¹³ is vert aranyból a felelőhely mindkét felére.

19. Egyik kerub legyen egyik oldalán, másik másikán.

20. A kegyelemtábla mindkét oldalát fődjék be, kiterjesztvén szárnyaikat, és a felelőhelyet eltakarván; és egymás ellenében legyenek, arcaikat a kegyelemtáblára fordítván, melylyel a szekrény befödetik;

21. ebbe tedd a bizonyosságot, melyet neked adni fogok.

22. Onné parancsolok és szölok neked, a kegyelemtábláról és a két kerub közül, kik a bizonyosság szekrénye fölött lesznek, — mindazokról, miket általad rendelni fogok Izrael fiainak.

23. Asztalt is csinálj szétimfából, két könyöknyi hosszút, és egy könyöknyi széleset, és másfél könyöknyi magasat;

24. és aranyozd meg azt tiszta arannyal, és csinálj rá köröskörül aranypártázatot,

25. és a pártázatra négy ujnyi magas átszegett párkányt, és azon fölül más aranykoszorúcskát.

26. Négy aranykarikát is csinálj, és azon asztal négy szegletére tedd azokat, minden lábhoz egyet.

27. A pártázat alatt legyenek az aranykarikák, hogy azokba tegyék a rudakat, és az asztal hordoztathassék.

28. A rudakat is szétimfából csinálj, és borítsd be arannyal, az asztal hordozására.

29. Csinálj tálakat is és csészéket, tömjénezőket és poharakat tiszta aranyból az italáldozatok bemutatására.

30. És tedd az asztalra mindenkoron elem a kitett kenyereket. (Móz. III. 24, 5. 6.)

31. Csinálj tiszta aranyból vert gyertyatartót is, annak szára és ágai, kelyhei és gombjai és liliomai mind belőle származzanak.¹⁴

32. Hat ág jöjön ki oldalából, három az egyik oldalból, és három a másikkból.

33. Három, dióalakú¹⁵ kehely legyen az egyik ágon, mindenik gombbal és liliommal; és hasonlóképen három, dióalakú kehely a másik ágon, mindenik gombbal és liliommal; ez legyen a hat ág alkata, melyeket a szárból kell kihozni.¹⁶

34. Magán pedig a gyertyatartón¹⁷ legyen négy, dióalakú ke-

¹¹ a törvénytáblákat. Bizonyosságnak azért nevezetnek, mivel Isten a törvény által szívünkben bizonyosságot tesz.

¹² Ez tulajdonképen a szekrény fődele vala, azért nevezeték kegyelemtrónnak, vagy a héber szerint kegyelemtáblának, mert az isteni kegyelemteljes szölatok innen jöttek a néphez; s innen a felelőhely.

¹³ ember-, sas-, oroszlán- és borjúalakból összetett jelképes ábrákat. Ezek különösen Isten mindenhatóságát és bölcsességét tüntették elé. L. Ezekiel 1. r.

¹⁴ egy egészbe öntessenek.

¹⁵ A héber szerint: mandola-alakú.

¹⁶ Minden ágon, három, kehelyalakú diszitmény legyen, mely alúl gombon kezdődik, azután liliom- (vagy virág-) szerű csészében végződjék. Az ág egyébiránt a csészéken vagy kelyheken keresztül legyen készítve.

¹⁷ száran.

hely, mindenik gombbal és liliom-mal.

35. Minden két ág alatt három helyen¹⁸ egyegy gomb legyen a hat ág szerint, melyek az egy szárból származnak.

36. Tehát a gombok s az ágak is ugyanabból jönek ki, mind tiszta vert aranyból.

37. Csinálj hét lámpát is, és tedd azokat a gyertyatartóra,¹⁹ hogy egymásellenében világítsanak.

38. A hamvvéők is és a hamvedények, melyekben az elvett hamvat eloltják, tiszta aranyból legyenek.

39. A gyertyatartónak teljes mértéke minden edényeivel együtt legyen egy talentom tiszta arany.²⁰

40. Nézd meg, és cselekedjél azon példakép szerint, mely neked a hegyen mutattatott. (Zsid. 8, 5. Ap. cs. 7, 44.)

26. RÉSZ.

A szent sátor.

1. A hajlékot¹ pedig így készítsd: Csinálj tíz kárpitot sodrott bíborból, és kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből, különféle ábrázolatokkal hímezve.²

2. Egy kárpit hossza huszonegy könyöknyi legyen, szélessége négy könyöknyi. Egy mértéke legyen valamennyi kárpitnak.

3. Öt kárpit foglaltassék egybe,

¹⁸ a száron.

¹⁹ és annak hat ágára.

²⁰ körülbelül 4397 1/2 arany értékű a mi pénzünk szerint.

¹ A szent sátor hosszas négyszög volt három deszkafalból készítve, mely fölött egy drága szőnyeg és még három más takaró függött; két szabályos részre volt osztva, egyike szentélynek, másika szentének szentének nevezeték.

² A héber szerint: kerub-alakokkal.

s a másik öt is hasonló foglalással legyen egybekapcsolva.³

4. Kék selyem fogantyúkat csinálj a kárpitok oldalszélein,⁴ hogy egymáshoz foglalhassák.

5. Ötven fogantyúja legyen a kárpitnak mindkét felül,⁵ úgy alkalmazva, hogy fogantyú fogantyú ellenében legyen, és egyik a másikhoz foglaltathassék.

6. Csinálj ötven aranykarikát is,⁶ melyekkel a kárpitokat összefoglalják, hogy egy hajlék⁷ legyen.

7. Csinálj tizenegy szörkárpitot is a hajlék földelének betakarására.⁸

8. Egy-egy kárpit hossza harmincz könyöknyi legyen, és szélessége négy; egyarányos mértéke legyen mind e kárpitoknak;

9. melyek közül ötöt foglalj egybe külön, és hatot is külön egymásba, úgy, hogy a hatodik kárpitot a földel elején megkettőztess.⁹

10. Csinálj ötven fogantyút is az egyik kárpit szélén, hogy a másikkal egybefoglalhassák; és ötven fogantyút a másik kárpit szélén, hogy a másikhoz foglaltathassék.

11. Csinálj ötven rézkapcsot is, melyekkel a fogantyúkat egybe-

³ hogy így két nagy kárpit legyen azokból.

⁴ a két szélre, melyek egymás ellenében vannak, ha a két kárpit egymáshoz tétetik.

⁵ a két szél mindenikén.

⁶ karikát vagy kapcsot, mely a fogantyút fogantyúhoz foglalja, s így a kárpitot összekössé.

⁷ egy kárpit, egy szőnyeg.

⁸ tizenegy kárpitot kecskeszorból az imént említett drága kárpit betakarására.

⁹ A héber szerint: a hajlék bemeneténél. — Ha a felső szőrtakarót a hajlék vagy tulajdonképen ama drága kárpit fölébe teszed, akkor amannak végső részét elől a hajlék bemeneténél ne hagyj lefüggeni kiterjesztve, hanem felre-
velve.

foglalják, hogy mindazon kárpitokból egy fődél legyen.

12. A mi pedig fölösleges a fődél kárpitaiból, tudniillik, amaz egy kárpit, mely a számot meghaladja,¹⁰ annak felével fődél be a hajlék hátulját.¹¹

13. És egyik részről egy könyöknyi függjön alá, a másiktól is egy, a mennyivel hosszabbak a kárpitok, a hajlék mindkét oldalának betakarására.¹²

14. Csinálj más borítékot is a fődélnek¹³ vörösrre festett kosborókból, és e fölött még más borítékot kék borókból.¹⁴

15. Csinálj a hajlékhoz fenálló deszkákat is szétimfából.

16. Mindeniknek hossza tíz könyöknyi legyen, szélessége másfél.

17. A deszkák oldalain két vésés legyen,¹⁵ melyekkel egyik deszka a másik deszkához foglaltassék; és így készíttessenek mind a deszkák.¹⁶

¹⁰ A felső takarók négy könyöknyi szélesek voltak, s összes számuk tizenegy lévén, az egész szélesség negyvennégy könyöknyit tett. Mivel pedig a kárpit betakarására csak negyven könyöknyi kívántatott, (1. 2. v.), négy könyöknyi, vagyis egy takaró fenmaradt.

¹¹ A fölösleg fele két könyöknyi volt; ennek a hajlék hátulján a drága kárpit fölött kellett kifüggenie: a másik fele pedig elül volt, hol a két könyöknyi félre hajtattott.

¹² A kárpit hossza huszonnyolcz könyöknyi volt (2. v.), a felsőtakaró pedig harmincz könyöknyi (8. v.). Ha tehát a kárpitnak mind a két oldala, vagyis hosszának mind a két fele betakarott a felsőtakaró által, akkor két könyöknyi maradt felül, vagyis a kárpit hosszának mindenik felén (két oldalán) egy-egy könyöknyi.

¹³ a kárpitnak másik takarót is.

¹⁴ tengeri kutyabőrókból.

¹⁵ oly formán, hogy egyik legyen a véset, a másik a csap, mint mondani szokás.

¹⁶ E szerint a deszkák oldalai valószínűleg úgy voltak volna összefoglalva, hogy

18. Melyekből húsz legyen a déli oldalon, mely délre hajlik.

19. Ezeknek negyven ezüst talapot önts, hogy minden deszka alá, két szegletére, két talap tétessék.¹⁷

20. A hajlék másik oldalán is, mely éjszakra hajlik, húsz deszka legyen,

21. negyven ezüst talappal; két talap tétetvén minden deszka alá.

22. A hajlék napnyugati oldalára pedig hat deszkát csinálj,

23. és még más kettőt, melyek a szegletekre állíttassanak¹⁸ a hajlék mögött.¹⁹

24. És egybefoglalva legyenek az alsó végtől a felsőig, és mindazokat egy foglalás²⁰ tartsa össze. A két deszkán is, melyek a szegletekre teendők, hasonló egybefoglalás legyen.²¹

25. És mindössze nyolcz deszka legyen, ezeknek tizenhat ezüst talapjuk, két talapot számítva egy deszkára.

26. Csinálj öt rudat is szétimfából a deszkák összetartására a hajlék egyik oldalán,

27. és más ötöt a másikán, és ugyanannyi számút napnyugatra;

az egyik csapjával a másik vésetébe eresztetett. De a héber szerint egészen eltérőleg van e vers: Minden deszkán két csap legyen egymás ellenében, melyekkel egyik deszka stb. itt tehát nem a deszkaoldalnak csapok általi egybeeresztéséről, hanem a deszkák alján (19. v.) levő csapok összefoglalásáról van szó.

¹⁷ s így a két csap által összefoglaltassék.

¹⁸ azaz, melyek mind a két oldalon a hat hátulsó deszkához szegletdeszkákul állíttassanak.

¹⁹ a nyugati oldalán.

²⁰ azaz, mind a hátulsó deszkák.

²¹ Azok (a szegletdeszkák) az alsó végtől a felsőig egészen egyenlők legyenek, és kapocsal foglaltassanak össze (az oldal-deszkákkal, hogy az erős szegletek által az egész szilárdabb legyen). Így legyen csinálva a két deszka mind a két szegleten.

28. melyek eresztessenek a deszkákön keresztül végtől végig.²²

29. A deszkákat is aranyozd meg, és önts azokra aranykarikákat, melyeken a deszkákat tartásák a rudak; s ezeket is borítsd be aranylemezekkel.

30. És állítsd föl a hajlékot azon példakép szerint, mely neked a hegyen mutattatott. (Móz. II. 25, 40.)

31. Csinálj függőnyt is kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből és sodrott bíborból, hímzett művel szép tarkán szövöt-tet.²³

32. És függeszd föl azt a négy szétimfaoszlop előtt, melyek aranyozva legyenek, s melyeknek fejük arany, de talapjuk ezüst legyen.

33. A függőny pedig aggattassék egybe karikákkal,²⁴ és a bizonyosság szekrényét azon belül helyezd, mely által a szentély elválasztassék a szentek szentétől.²⁵

34. A kegyelemtáblát is helyezd a bizonyosság szekrényére a szentek szentébe;

35. és az asztalt a függőnyön kívül; és az asztal ellenébe a gyertyatartót a hajlék déli oldalára; mert az asztal éjszakra fog állani.

36. És a hajlék ajtajánál csinálj függőnyt kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből és sodrott bíborból hímzett művel.

37. És az öt szétimfa-oszlopot aranyozd meg, melyekre a függőnyt akaszd, s melyeknek fejük arany, talapjuk réz legyen.

²² azaz: oly hosszúak legyenek, mint az egész deszkafal. A héber szerint csak a középső rúdnak kellett minden deszkákon keresztül menni.

²³ bele-hímzett és szövött kerub-alkokkal.

²⁴ A héber szerint: a függőnyt pedig akaszd a horgokra. — melyek a kárpitot és felső takarót összefoglalják. (6. 11. v.)

²⁵ Lásd az 1. v.

27. RÉSZ.

Az oltár, a tornác, a lámpa.

1. Csinálj oltárt is szétimfából, öt könyöknyi legyen hossza, és annyi a szélessége is, azaz négy-szögletű, és három könyöknyi magassága. (Móz. II. 38, 1.)

2. Négy szögletén pedig szarvai legyenek;¹ és borítsd be azt rézzel.

3. És csinálj ahhoz való üstöket a hamu fölszedésére, és fogókat és villákat és tűztartókat: minden edényt rézből csinálj;

4. réz-rostélyt is háló-módra, melynek négy szögletén négy rézkarika legyen;

5. és tedd az oltár kerülete² alá, hogy a rostély az oltár közepéig érjen.

6. Csinálj két rudat is az oltárhoz szétimfából és borítsd be azokat réz-lemezzel;

7. és bocsásd a karikákba,³ hogy az oltár két oldalán legyenek, annak hordozására.

8. Ne legyen tömör, hanem üresen és kivájtan csináld azt belül, a mint neked a hegyen megmutattatott.

9. Csinálj a hajlék körül tornácot,⁴ melynek déli részén délre kárpitok legyenek sodrott bíborból; száz könyöknyi legyen hossza egyik oldalának;

¹ jelképei az erőnek és oltalomnak, melyet az oltárnál keresünk. Lásd Kir. III. 1, 50. Luk. 1, 69.

² melynek széléhez erősítettet a földig érő rostélyzat, melynél fogva az oltár oldalaihoz lábbal érni nem lehetett.

³ melyek a rostélyzat szegletein voltak.

⁴ nyílt tért a sátor négyyszögében, körülvéve oszlopokkal, melyeken a kárpitok függöttek, s ezek falak gyanánt szolgáltak. A szent sátorral együtt ezen bekerített hely tevő a hordozható templomot, mely frigy hajlékának vagy szövetség sátorának nevezetett.

10. és húsz oszlopot, ugyanannyi réz-talapokkal, azok feje⁵ ezüst legyen metszésekkel.⁶

11. Hasonlóképp legyen az éjszaki oldalon is száz könyöknyi hosszú kárpit, húsz oszlop, és annyi számú réz-talap, és azok feje ezüst legyen metszésekkel.

12. A tornác szélességében pedig, mely napnyugatra néz, legyen ötven könyöknyi kárpit és tíz oszlop és ugyanannyi talap.

13. A tornácznak azon szélessége is, mely napkeletre néz, ötven könyöknyi legyen.

14. Melynek egyik oldalán tizenöt könyöknyi kárpit legyen és három oszlop és annyi talap,

15. a másik oldalon is tizenöt könyöknyi kárpit legyen, három oszlop és annyi talap.

16. A tornác bemenetelén pedig legyen húsz könyöknyi kárpit, kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből és sodrott bíborból hímzett művel. Négy oszlop legyen ugyanannyi talapokkal.

17. A tornácnak minden oszlopai köröskörül ezüst lemezekkel legyen borítva, ezüst fejekkel és réz-talapokkal.

18. A tornác hossza száz könyöknyi legyen, szélessége ötven, magassága öt könyöknyi; és sodrott bíborból legyen, és réz-talapjai legyenek.

19. A hajlék minden szolgáltra és szertartásokra való minden edényeit és mind annak, mind a tornácznak czövekeit⁷ rézből csináld.

⁵ vagy horga, a keresztül teendő rudaknak.

⁶ A héber szerint: rudaival együtt, melyekkel az oszlopok fölül egybekapcsolva valának, s a kárpitok felfüggesztésére szolgáltak.

⁷ melyek a földbe verettek, hogy a sátor-takarók végei s a tornác függőyei kötelek által (Móz. II. 35, 18.) azokhoz erősíttessenek.

20. Parancsold meg Izrael fiainak, hogy hozzanak neked olajfákról való igen tiszta és kölűben tört olajat, hogy a lámpa mindenkor égjen

21. a bizonyosság hajlékában, a függönyön kívül, mely a bizonyosság elé függesztetett. És Áron és fiai úgy rendeljék el azt, hogy reggelig világítson az Úr előtt. Örök szertartás legyen ez Izrael fiai maradékainál.

28. RÉSZ.

Áron fiainak papi öltözele.

1. Vedd melléd bátyádat is, Áront, fiaival együtt Izrael fiai közül, hogy mint papok szolgáljanak nekem: Áron, Nadab és Abiu, Eleazar és Itamar.¹

2. És csinálj szent öltözetet bátyádnak, Áronnak, dicsőségre és ékességre.

3. És szólj minden bölcs szíveknek, kiket betöltöttem okosság lelkével, hogy csináljanak Áronnak öltözeteket, melyekben ő megszenteltetvén, szolgáljon nekem.²

4. Ezek lesznek pedig az öltözetek, melyeket csinálni fognak: mellelőt és vállravalót,³ köntöst, szoros gyolcs-ruhát,⁴ süveget és övet. E szent öltözeteket csinálják bátyádnak, Áronnak és fiainak, hogy mint papok szolgáljanak nekem.

5. És vegyenek aranyat és kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selymet és bíbort.

6. A vállravalót pedig csinálják aranyból, és kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből és

¹ Áron fiai.

² öltözeteket minden papi foglalkozáshoz.

³ az efodot, díszruhát.

⁴ alsóruhát.

sodrott bíborból tarka himzés-sel.⁵

7. Két széle legyen egybefoglalva felül mind a két oldalon, hogy összeérjenek.⁶

8. A szövés is és az egész himzvarrás⁷ aranyból legyen, és kék, vörös és kétszer festett karmazsinselyemből és sodrott bíborból.

9. És végy két ónix-követ és messd azokra Izrael fiainak neveit;⁸

10. hat nevet egyik köre, és hatot a másikra, születésök rendeszerint.⁹

11. Kőmetsző munkával és a gyémántmetsző mesterségével metszszed azokra Izrael fiai neveit, aranya foglalva köröskörül:

12. és helyezd a vállraloval két oldalára¹⁰ Izrael fiainak emlékezetül; és neveiket viselje Áron az Úr előtt mindkét vállán emlék okáért.

13. Csinálj horgocskákat is aranyból,¹¹

14. és két egymástól függő¹² lánczocskát tiszta aranyból, melyeket a horgocskába kapcsolj.

15. Csináld az ítélet mellelőjét is¹³ tarka művel a vállralovalnak

szövése szerint aranyból, kék, vörös és kétszer festett karmazsinselyemből és sodrott bíborból.

16. Négyszegű legyen és kétrétű, és mind hosszában, mind szélességében egy arasznyi,

17. és foglalj abba köveket négy renddel; az első rendben legyen karneol, topáz és smaragd;

18. a másodikban karbunkulus,¹⁴ zafir és jáspis;¹⁵

19. a harmadikban hiaczint, akát és ametiszt;

20. a negyedikben krizolit, ónix és berill.¹⁶ Aranya legyenek foglalva rendenkint.

21. És azokon Izrael fiainak nevei legyenek, tizenkét név legyen fölmetszve, egy név mindenik köre a tizenkét nemzetség szerint.

22. Csinálj a mellelőn függő lánczokat¹⁷ tiszta aranyból;

23. és két aranykarikát, és tedd azokat a mellelő két felső részére;

24. És az aranylánczokat foglald a karikákba, melyek annak szélén vannak;

25. és a lánczok végeit foglald a két horogba a vállralovalnak mindkét oldalán a mellelőnek ellenében.¹⁸

26. Csinálj két aranykarikát is, és tedd azokat a mellelő szélein azon szegélyre, mely a vállra-

takaró volt, megerősítve a) felső két szegletén két karikával, melyekből a két aranylánczocska (14. v.) nyúlt ki a vállraloval kapcsáig, s ezt amazzal egybefoglalta; b) alsó két szegletén két karikával, melyben égszínű zsinór vala s mely a mell-takarót alúl a vállralovalhoz, vagy az övhöz (l. 8. v., a héber szerint: 7-ik jegyz.) szorította.

¹⁴ rubin.

¹⁵ A héber szerint: jahalom azaz ónix.

¹⁶ A héber szerint: jaspis.

¹⁷ melyekről már a 14. versben volt szó.

¹⁸ A héber szerint: A két láncnak más két végét foglald a két horogba, és tedd a mellelőnek hátulsó lapjára elül.

⁵ A vállralovaló ruha két félből állott, egyike elül, másika hátúl függött le. Mind a két fél vállszalagokkal volt egybekötve, nem volt ujjja, s alúl nem egészen térdig ért.

⁶ a vállszalagok által.

⁷ A héber szerint: Egy öv legyen rajta átövezésre hasonló művel, aranyból stb.

⁸ a tizenkét nemzetség neveit.

⁹ Rúben, Simeon, Júda, Dán, Neftali, Gád neveit az egyik köre; Áser, Isszakar, Zabulon, Efraim, Manasszes, Benjamin neveit a másikra. Lévi neve nem volt ott, mert a papok és leviták, személyekben képviselték nemzetségeket.

¹⁰ a vállszalagokra (7. v.).

¹¹ a kövekhez.

¹² egyenlő hosszúságú.

¹³ mely által Isten az ő ítéletét és akaratát a főpapak kijelenté. Ez egy mell-

valónak ellenében annak hátulsó oldalára néz;¹⁹

27. és még más két aranykarikát, melyeket a vállravalónak két alsó oldalán épen az alsó egybefoglalás ellenében tégy, hogy a vállravalóval összefüggesszessék.²⁰

28. És a mellelő, karikáinál fogva szoríttassék a vállravalónak karikáihoz kék zsinórral, hogy az összefoglalás szépen megmaradjon,²¹ és egymástól a mellelő és a vállravaló el ne válhassanak.

29. És hordozza mellén Áron Izrael fiainak neveit az ítélet mellelőjén, mikor bemegy a szentélybe, örök emlékezetül az Úr előtt.

30. Tedd pedig az ítélet mellelőjébe a tudományt és igazságot,²² hogy azok Áron mellén legyenek, mikor az Úr elé megy; és viselje mellén Izrael fiainak ítéletét az Úr színe előtt mindenkör.

31. A vállravalóhoz csinálj köntöst is,²³ egészen kék selyemből;

32. melynek felső részén középett nyílás legyen a fej miatt, és köröskörül szövött szegély, mint a

¹⁹ azaz: tégy más karikákat is az alsó szegletekre, de ne úgy, hogy kilátszassanak, hanem a szegély alá, úgy hogy a mellelő és vállravaló között legyenek.

²⁰ tégy más két karikát is a vállravalónak alsó részére felül az öv táján, épen ott, hol ez mind a két oldalon a vállravalónak elő- és hátulsó lapját összefoglalja.

²¹ A héber szerint: hogy az övön fölfül maradjon.

²² Urim és tummim: fényt és tökéleteséget, mások másképen értelmezik. Ezen szók, nem tudni, miképen, a mellelőn voltak (sz. Ágost. Gerg. Cyrill, Jerom.); jelképezték a tudományt és szentséget, melylyel a főpapnak bírnia kellett. Ezek által jelenté ki Isten akaratát a főpapnak, nem ugyan külsőképen, hanem úgy, hogy kétes esetekben a főpap bensőleg megvilágosított, midőn teljes papi diszöltözeten ezen szavakat is magán viselte.

²³ alsóköntöst, melynek ujja is volt, és térden alúl ért.

ruhák szélén szokott lenni, hogy könnyen el ne szakadjon.

33. Alúl pedig azon köntös szegélyére gránátalma-féléket csinálj kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből, csengetyüket vegyítvén közbe-közbe,

34. úgy, hogy egy aranycsengetyű legyen és egy gránátalma; és még más aranycsengetyű és gránátalma.

35. És ebbe öltözzék Áron a szolgálat tisztében, hogy hallassék a csengés, mikor a szentélybe megyen és kijő az Úr színe előtt, és meg ne haljon.²⁴ (Sirák 45, 11.)

36. Csinálj egy lapot is tiszta aranyból, melyre kőmetsző művel ezt véssétek: Szent az Úrnak!

37. És kösd meg azt kék zsinórral és legyen a süvegen,

38. elül a főpap homlokán. És viselje Áron Izrael fiai vétkeit mindazon ajándékok- és adományokban, melyeket ők bemutatnak és szentelnek. Azon lap pedig mindenkör homlokán legyen, hogy az Úr megkegyelmezzon nekik.²⁵

39. És csinálj egy szoros köntöst bíorból,²⁶ süveget is bíorból,²⁷ és övet hímmzéssel.²⁸

40. Áron fiainak pedig gyolcs ruhákat csinálj és öveket és süvegeket, dicsőségre és ékességre;

41. és öltöztess fel mindezekbe bátyádat, Áront, és vele együtt fiait; és mindnyájok kezeit szent-

²⁴ halalos büntetés volt szabva a főpapa, ha ez ékesség nélkül merészel bemenni a szentélybe.

²⁵ Mivel ő az Úrnak szenteltje volt, megbocsátá Isten a hibákat, melyeket ők az áldozatoknál elkövettek.

²⁶ A héber szerint: csürölő vagy koczkás formára szöve. Ez testhez szoruló köntös volt, mely ujjakkal birt s egész bokáig ért.

²⁷ hasonlót a turbánhoz.

²⁸ a szűk köntöshöz, melynek végei a köntös hosszában csüggöttek le.

tedd meg, őket is szenteld meg,²⁹ hogy nekem mint papok szolgáljanak.

42. Csinálj gyolcs lábravalókat is, hogy befödjk szemérmöket az ágyéktól a czombig;

43. És viseljk azokat Áron és fiai, mikor bemennek a bizonyosság hajlékába, vagy mikor az oltárhoz³⁰ közelgetnek szolgálni a szentélyben, nehogy vétkezvén, meghaljanak. Örök törvény legyen ez Áronra és utána magzataira nézve.

29. RÉSZ.

A papok fölszentelése.

1. Ezt cselekedd pedig, hogy nekem papságra szenteltessenek. Végy egy borjút a csordából és hiba nélküli két kost, (Móz. III. 9, 2.)

2. és kovásztalan kenyereket és kovász nélküli lepényt, mely olajjal legyen meghintve, olajjal megkent kovásztalan pogácsákat; mind buza-lisztlángból készítsd.

3. És kosárba tévén, áldozd fel; a borjút is és a két kost.

4. És Áront és fiait állítsd a bizonyosság hajlékának ajtajához. És midőn megmosod vízzel az atyát és fiait,

5. öltöztess föl Áront ruháiba, vagyis a gyolcsruhába¹ és köntösbe, a vállralóba és mellelőbe; mindezt az övvel² szorítsd meg.

6. És tedd fejére a süveget, és a szent lapot a süvegre.

7. És a kenet olaját öntsd fejére; s ily szertartással szenteltesd fel.³

²⁹ A héber szerint: kend föl és szenteld meg.

³⁰ Lásd Móz. II. 30, 1.

¹ a szűk ruhába.

² a vállraló övével. Lásd Móz. II. 28. r.

³ Egyedül a főpap keneték meg fején, a többi papoknak csak kezeik kenettek meg.

8. Fiait is állítsd oda, és öltöztess gyolcs köntösökbe, és övezd át őket övvel,

9. tudniillik Áront és fiait, és tedd föl süvegeiket, és papjaim lesznek örök szertartásra. Miután kezeiket megszentelted,

10. állítsd a borjút is a bizonyosság hajléka elé. És Áron és fiai tegyék annak fejére kezeiket,⁴ (Móz. III. 1, 4.)

11. és öld meg azt az Úr színe előtt a bizonyosság hajlékának ajtaja mellett.

12. És vevén a borjúvérből, hintsd azt ujjoddal az oltár szarvaira, a többi vért pedig öntsd annak talapja mellé.

13. És vedd mindazon kövérséget, mely a belet födi és a máj hártáját és a két vesét, a rajtok levő kövérséggel, és áldozatül égesd meg az oltáron. (Móz. III. 3, 3.)

14. A borjú húsát pedig és bőrét és ganéját égesd meg a táboron kívül, azért, hogy ez bűnért való áldozat.⁵

15. És vedd az egyik kost, melynek fejére tegyék kezeiket Áron és fiai.

16. Melyet midőn megölelendesz, végy annak véreből, és öntsd az oltár körül;

17. magát pedig a kost vagdald darabokra, és annak megmosott beleit és lábait tedd a felvagdalt húrra és annak fejére.

18. És az egész kost égesd el áldozatül az oltáron; ez égőáldozat.

⁴ ez által élismerék, hogy bűnösök, és méltók halálra, melyet érettök az áldozat-állat szenved.

⁵ azaz: bűnáldozat; Zsid. 13, 12. mely itt egybe volt kötve az égőáldozattal, mert nem elég, hogy a bűnös Istennel csak kiengesztelődjk, hanem hogy gonosz vágyait és hajlamait is megtagadja, melyekből a bűn származik. Lásd Móz. III. 1. r. 1-ső jegyz.

zat az Úrnak, igen kellemes áldozatillat az Úrnak.

19. Vedd a másik kost is, tegyék annak fejére kezeiket Áron és fiai,

20. melyet midőn megölelendesz, végy annak vérből, és hintsd azt Áronnak és fiainak jobb fülszélére, és jobb kezők és lábok hüvelykeire,⁶ és öntsd a vért köröskörül az oltárra.

21. És végy a vérből, mely az oltáron vagyon, és a kenet olajából,⁷ hintsd meg Áront és ruháit, az ő fiait és ezek öltözeteit. És megszentelvének őket és ruháikat,

22. vedd a kos kövérét és farkát és a hájat, mely befödi az éltető részeket, és a máj hártáját és két veséjét, és a mely kövérség azokon vagyon, és jobb lapoczkáját, mivel-hogy a fölszentelés kosa ez,⁸

23. és egy kalácsot, olajos lepényt, pogácsát a kovásztalan kenyerek kosarából, mely az Úr elé tétetett;

24. és tedd mindezeket Áronnak és fiainak kezeikre, és szenteld meg őket, fölemelvén az Úr előtt.⁹

25. És vedd el kezeikből mindazokat, és gyűjtsd meg az oltáron égőáldozatul, igen kellemes illatúl az Úr színe előtt, mert ez az ő áldozata.

26. Vedd azon kosnak szegyét is, melylyel Áron fölszenteltetett, és szenteld meg azt, fölemelvén az Úr előtt, s az a te részed legyen.

⁶ hogy tetőtől talpig Istennek legyenek szentelve, mindenben őt hallgatván, s mindent érte cselekedvén.

⁷ Lásd Móz. II. 30, 23.

⁸ A belek és kövérség jelentik az érzéki hajlamokat, melyeket a pap tartalék nélkül köteles Istennek áldozni (Theod. Bazil.).

⁹ Ezen fölemelés által az áldozatnak a világ részei felé való ingatása értetik; s e szertartással mutattattak be Istennek, mint világ Urának, az áldozati adományok.

27. És szenteld meg¹⁰ a fölemelt szegyét is és a lapoczkát, melyet elválasztottál a kosból,

28. mely által fölszenteltetett Áron és fiai, és legyen az Áron és fiai része örök törvény szerint Izrael fiaitól; mert azok zsengei és kezdete az ő békeáldozatainak,¹¹ melyeket az Úrnak bemutatnak.

29. A szent ruha pedig, melyet Áron visel, őtána legyen fiaié, hogy abban kenessenek és szenteltesseken meg az ő kezeik.

30. Hét napig viselje azt, ki főpappá rendeltetik helyette fiai közül, és ki bemegy a bizonyosság hajlékába, hogy szolgáljon a szentélyben.

31. Vévén pedig a fölszentelési kost, főzd meg annak húsát a szent helyen;¹²

32. egyék meg azt Áron és fiai; valamint a kenyereket is, melyek a kosárban vannak, a bizonyosság hajlékának ajtajánál egyék meg, (Móz. III. 8, 31. 24, 9. Máté 12, 4.)

33. hogy legyen engesztelő-áldozat, és szenteltesseken meg a bemutatók kezei.¹³ Idegen¹⁴ azokból ne egyék, mert szenteltek.

34. Hogyha megmarad valami a szentelt húsból vagy kenyerekből reggelig, égesd meg a maradékot tüzzel; meg ne egyék azt, mert szentelt.

35. Mind a miket parancsoltam neked, cselekedd meg Áronnal és

¹⁰ tedd félre.

¹¹ Jövöre a szegy és lapoczká a papoknak jusson, mint adomány (a héber szerint: mint emelék-áldozat, mely Istennek fölemeltetik), melyet az izraeliták Istennek bemutatnak.

¹² a szent hajlék tornácában.

¹³ érintvén az engesztelő szent áldozatot.

¹⁴ ki nem Áron nemzetségéből való pap.

fiaival. Hét napig szenteld az ő kezeit.¹⁵

36. És a bűntől való megtisztulásért mindennap borjút mutass be. És tisztítsd meg az oltárt, midőn megölöd a bűnbocsánatért való áldozatot, és kend föl azt a megszentelésre.¹⁶ (Móz. III. 8, 2.)

37. Hét napig tisztítsd¹⁷ az oltárt, és szenteljed, hogy szentséges legyen. Minden, a ki azt illeti, megszenteltetik.¹⁸

38. Ezt áldozzad pedig az oltáron:¹⁹ Esztendősz két bárányt mindennap folyvást; (Móz. IV. 28, 3.)

39. egyik bárányt reggel, a másikat este,²⁰

40. és egy tizedrész lisztlángot²¹ meghintve törött olajjal, melynek mértéke legyen a hín negyed-része²² és ugyanynyi mértékű bort italáldozatra²³ az egyik báránnyal.

41. A másik bárányt pedig áldozd föl estére a reggeli áldozat szertartása szerint, és azok szerint, a mint mondatott, kellemes illatú.²⁴

42. Ez az Úr áldozata, a szüntelen való áldozat nemzedékeitekben, a bizonyosság hajlékának ajtajánál az Úr előtt, a hol rendelem, hogy szóljak neked.

43. És ott parancsolok Izrael fiainak, és megszenteltetik az oltár dicsőségeim által.

44. Megszentelem a bizonyosság hajlékát is az oltárral, és Áront fiaival, hogy mint papok szolgáljanak nekem.

45. És Izrael fiai között fogok lakni, és Istenök lesznek.

46. És megtudják, hogy én vagyok az ő Urok Istenök, ki őket Egyiptom földéről kihoztam, hogy közöttük lakjam, én, az ő Urok Istenök.

30. RÉSZ.

A füstölő oltár. A szent sátor szükségére rendelt adó. A papok részmosdója. A szent kenet és illatszert.

1. Csinálj oltárt is szétimfából, jóillatú szerek égetésére.

2. Hossza egy könyöknyi legyen, szélessége is egy, azaz négyszögletű, és magassága két könyöknyi. Szarvak jöjenek ki abból.¹

3. És borítsd be tiszta arannyal annak mind rostélyát² mind oldalait köröskörül, és szarvait. És csinálj rá aranykoszorút köröskörül,

4. és két aranykarikát a koszorú alatt mindenik oldalára, hogy azokba rudakat bocsátván, hordoztathassék az oltár.

5. A rudakat is szétimfából csinálj, és aranyozd meg.

6. És helyezd az oltárt a függöny elé, mely a bizonyosság szekrénye előtt függ a kegyelemtábla előtt, melylyel a bizonyosság befödetik, a hol szólok neked.

7. És Áron³ kellemes jóillatú szert egészen azon reggel. Mikor a lámpákat elkészíti, gyujtsa meg azt;

¹ a négy szögleten.

² felső területét.

³ vagy más közönséges pap. Luk. 1, 9.

¹⁵ a főnebb leírt módon, áldozat és kenés által.

¹⁶ a kenés által való fölszentelés.

¹⁷ engesztelő-áldozatot mutatván be.

¹⁸ A héber szerint: szent lesz.

¹⁹ mindennapi áldozatúl.

²⁰ A héber szerint: a két este közt. A mi időszámításunk szerint délután három és hat óra közt. Lásd Mózes. II. 12, 6.

²¹ egy efának (Lásd Mózes. IV. 28, 5.) tizedrészét.

²² körülbelül öt-hat itéze.

²³ Az italáldozat az oltár lábához öntetett.

²⁴ A kereszténynek mindennapi áldozata a reggeli és esteli imádság.

8. estve is mikor fölrakja azokat, gerjeszsen örök jóillatú füstöt az Úr előtt nemzedékeitekben.⁴

9. Ne áldozatok azon más-képen készített jóillatú füstölőt, se égő- se eledeláldozatot, se italáldozatot ne öntsetek arra.

10. És könyörödjön Áron annak szarvain egyszer esztendőben, a vérrel,⁵ mely a bűnért áldoztatott, és szereken azon engesztelést nemzedékeitekben.⁶ Szentséges lesz ez az Úr előtt.

11. És az Úr szóla Mózesnek, mondván :

12. Mikor számbaveszed Izrael fiait az összeszámitáskor, adjon mindenki váltságot lelkeért az Úrnak,⁷ és nem lesz csapás rajtok, ha számbavéteketek.⁸

13. Adjon pedig mindaz, kinek neve számbavéteketik a templom mértéke szerint,⁹ fél siklust. Egy siklusban húsz fillér vagyon.¹⁰ Félsiklus mutattassék be az Úrnak. (Móz. III. 27, 25. IV. 3, 47. Ezekiel 45, 12.)

14. A ki számbavéteketett, húsz esztendőstől és fölebb, váltságot adjon.

15. A gazdag ne adjon többet félsiklusnál, se a szegény kevesebbet.

16. És a bevett pénzt, melyet Izrael fiai adtak, fordítsd a bizony-ság hajlékának szolgálatára, hogy emlékek legyen az Úr előtt, és kegyelmezzen meg az ő lelköknek.

⁴ nemzedékről nemzedékre.

⁵ évenként egyszer az engesztelés nagy napján. Lásd Móz. III. 16, 18.

⁶ nemzedékről nemzedékre.

⁷ hódolatul az élet Urának.

⁸ Lásd Móz. IV. 1, 2.

⁹ A szentélyben mindig volt egy siklus, hogy az igaz mérték föntartassék.

¹⁰ A héber szerint: húsz géra, azaz szemer. Nehézsége körülbelül egy lat volt: pénzzé verve pedig értéke körülbelül egy forint felét tette.

17. És az Úr szóla Mózesnek, mondván :

18. Csinálj rézkádat is talappal, mosdásra ; és helyezd azt a bizony-ság hajléka és az oltár közé ;¹¹ és vízzel megtöltvén,

19. mossák meg abban Áron és fiai kezeiket és lábait,

20. mikor bemennek a bizony-ság hajlékába, és mikor az oltárhoz járúlnak, hogy az Úrnak azon jóillatú szert áldozzanak ;

21. netalán meghaljanak.¹² Örök törvény legyen ez neki és következő utódainak.

22. És az Úr szóla Mózesnek, mondván : Végy fűszereket az első¹³ és választott mirrhából, ötszáz siklusnyit, és félannyi fahéjat, azaz kétszázötven siklusnyit, a kalmusból is azonképen kétszázötvenet,

24. a kásziából¹⁴ is ötszáz siklusnyit a szentély mértéke szerint, s egy hin-mérték¹⁵ faolajat ;

25. és csinálj kenetre való szent olajat, a kenetárusok mesterségével készített kenetet,

26. és kend meg azzal a bizony-ság hajlékát és a szövetség szekrényét,

27. és az asztalt edényeivel együtt, a gyertyatartót s az ahhoz való eszközöket, a jóillatú füst

28. és az égő áldozat oltárait és minden eszközöket, melyek azok szolgálatához tartoznak.

29. És szentelj meg mindent, hogy szentséges legyen ; a ki azokat illetendi, megszenteltetik.

30. Kend föl Áront és fiait, és szenteld fel őket, hogy mint papok szolgáljanak nekem.

¹¹ a tornácban.

¹² tisztátalanságuk miatt.

¹³ mely legelőször szerepel a mirrhányból, a mi legnemesebb.

¹⁴ illatos héja egy keletindiai fának,

¹⁵ Lásd Móz. II. 29, 40.

31. Mondd meg Izrael fiainak is : A kenet ez olaja szent legyen nekem nemzedékeitekben.

32. Ember teste azzal meg ne kenessék, és annak készítése szerint mást ne csináljatok ; mert megszenteltetett az, és szent lesz en előttetek.

33. A mely ember olyat csinál, és abból idegennek ad,¹⁶ töröltessek ki népe közül.

34. És mondá az Úr Mózesnek : Végy fűszereket : mirrhazsengét és ónixot,¹⁷ jóillatú galbánt¹⁸ és átlátszó tömjént, mind egyenlő mértékben,

35. és csinálj jóillatú füstölőt a kenetkészítők mestersége szerint, szorgalmasan vegyítve, tisztán, és a szentelésre egészen méltólag.

36. És miután legfinomabb porrá törsz mindent, tégy abból a bizonyosság hajléka elé,¹⁹ a mely helyen neked megjelenek. Szentséges legyen nektek a jóillatú füstölő.

37. Így vegyítéket ne csináljatok magatok használatára, mert ez szent az Úrnak.

38. A mely ember hasonlót csinál, hogy annak illatával éljen, irtassék ki népe közül.

31. RÉSZ.

A szent sátor készítői. A szombat megtartása. A két kőtábla.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

2. Ime nevén hittam Bezéleelt, Úrinak, Hur fiának fiát, Júda nemzetségéből,

3. és betöltöttem őt az Isten lelkével, bölcseséggel, értelemmel

¹⁶ a ki nem pap.

¹⁷ jóillatú indiai csiga

¹⁸ egy növény mézgája Szíriában, melynek illata a kigyókat és szünyogokat elűzi

¹⁹ A héber szerint : a törvény elé.

és tudománynyal mindenféle munkára,

4. hogy gondoljon ki mindent, a mit mesterségesen csinálhatni aranyból és ezüsből és rézből,

5. márványból és drágakövekből és különféle fákából.

6. És társúl adtam neki Akizamek fiát, Óliábot Dán nemzetiségéből. És minden ahhoz értő szívébe¹ helyeztem bölcseséget, hogy mindazt elkészítsék, mit neked parancsoltam,

7. a szövetség hajlékát és a bizonyosság szekrényét és a kegyelemtáblát, mely azon fölül vagyon, és a hajlék minden eszközeit,

8. és az asztalt s annak edényeit, amaz igen tiszta gyertyatartót edényeivel, és a jóillatú füst oltárát,

9. és az égő áldozatét, és azok minden edényeit, a mosdókádát talapjával,

10. a szent öltözeteket Áron papnak és fiainak szolgálatára, hogy eljárjanak tisztókben a szent dolgokban,

11. a kenet olaját és a fűszerekből készült jóillatú füstölőt a szentélybe. Készítsék el mindazt, mit neked parancsoltam.

12. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

13. Szólj Izrael fiainak, és mond meg nekik : Azon legyetek, hogy szombatomat megtartsátok ; mert ez jel közöttem és közöttetek a ti nemzedékeitekben, hogy tudjátok, hogy én vagyok az Úr, ki titeket megszenteltek. (Móz. II. 20, 8. Ezekiel 20, 12.)

14. Tartsátok meg szombatomat, mert szent az nektek ; a ki azt megfertőzteti, halállal haljon meg ; a ki dolgozik azon, irtassék ki lelke az ő népe közül.

¹ aki t. i. a fönnemlített két művész föllégelete alatt dolgozik.

15. Hat nap dolgozzatok; a hetedik nap szombat, az Úrnak szent nyugalma. A ki dolgot tesz az napon, haljon meg.

16. Tartsák meg tehát Izrael fiai a szombatot, és üljék meg azt nemzedékeikben. Örökkévaló kötés ez

17. közöttem és Izrael fiai között, és örökkévaló jel. Mert az Úr hat nap alkotta a mennyet és földet, és a hetediken megszünt munkájától. (Móz. I. 1, 31. 2, 2.)

18. És elvégezvén ezen beszédeket, az Úr Mózesnek adá a Sinai hegyen a bizonyoságnak Isten ujjával irt² két kötébláját.³ (Móz. V. 9, 10.)

32. RÉSZ.

Az aranyborjú. A bálványozás büntetése.

1. Látván pedig a nép, hogy Mózes késik lejőni a hegyről, egybegyűlvén Áron ellen, mondá: Kelj föl, csinálj nekünk isteneket,¹ kik elöttünk járjanak; mert ezen emberrel, Mózesrel, ki minket Egyiptom földéről kihozott vala, nem tudjuk, mi történt. (Ap. cs. 7, 40.)

2. És mondá nekik Áron: Vegyétek le az aranyfüggőket feleségeitek és fiaitok és leányaitok füleiről, és hozzátok hozzám.²

3. És a nép megcselekvé, a mit ő parancsolt vala, Áronnak vivén a fülfüggőket.³

² Isten mindenhatósága által. Lásd Móz. II. 8, 9. Luk. 11, 20.

³ a tíz parancsolatot.

¹ mint a minők Egyiptomban valának.

² Ez által el akarta őket szándékuktól mozdítani (sz. Ágost. Theod.); de mégis vétkezett, mert nem szegült ellen föltétlenül.

³ Így került hálóba s kénytelen volt akaratjoknak engedni.

4. És elvévén azokat, felolvasztá az öntésre, és azokból öntött borjút csinála. És mondák: Ezek a te isteneid, Izrael, kik téged kihoztak Egyiptom földéről! (Zsolt. 105, 19.)

5. Ezt látván Áron, oltárt építte előtte, és a hirdető szavával kiáltatá, mondván: Holnap az Úr ünnepe vagyok.

6. És fölkelvén reggel, áldozának égő- és békeáldozatokat; és leüle a nép enni és inni, és fölkelének játszani.⁴ (Kor. I. 10, 7.)

7. Szóla pedig az Úr Mózesnek, mondván: Eredj, menj le, vétkezett a te néped, melyet kihoztál vala Egyiptom földéről. (Móz. V. 9, 12.)

8. Hamar eltávoztak az útról, melyet nekik mutattál; öntött borjút csináltak magoknak, és azt imádták, és annak áldozatokat áldozván, mondták: Ezek a te isteneid, Izrael, kik téged kihoztak Egyiptom földéről! (Kir. III. 12, 28.)

9. Mondá tovább az Úr Mózesnek: Látom, hogy e nép keménynyakú; (Móz. II. 33, 3. Móz. V. 9, 13.)

10. azért hagyj engem,⁵ had gerjedjen föl ellenök haragom, és töröljem el őket; és téged nagy nemzetté teszek.

11. Mózes pedig kéri vala Urát Istenét, mondván: Miért gerjed fel, Uram, haragod néped ellen, melyet kihoztál Egyiptom földéről nagy erővel és hatalmas kézzel? (Móz. IV. 14, 13. Zsolt. 105, 23.)

12. Kérlek, ne mondják az egyiptomiak: Álnokul vitte ki őket, hogy megölje a hegyeken, és eltörölje a földről; csendesedjék

⁴ játszani és táncolni pogány módon.
⁵ Isten ez által mutatja, mennyire becsüli szenteit és ezek könyörgését (sz. Cyrill. Gerg.).

meg haragod, és légy kegyelmes néped gonoszságának.

13. Emlékezzél meg Ábrahám-ról, Izsákról és Izraelről, a te szolgáidról, kiknek megesküdtél tenmagadra, mondván: Megsokasítom ivadéktokat, mint az ég csillagait; és ezen egész földet, melyről szólottam, ivadéktoknak adom, és birjátok azt mindenkoron. (Móz. I. 12, 7. 15, 7. 48, 16.)

14. És megengesztelődék az Úr, hogy ne cselekedje azon rosszat, melyet népe ellen mondott.

15. És visszatéरे Mózes a hegyről, kezében vivén a bizonyág két tábláját, beírva mindkét felül,

16. és készítve Isten munkájával; Istené vala az írás is, bemetszve a táblákra.

17. Hallván pedig Józue a kiáltozó nép zajgását, mondá Mózesnek: Viadal lár mája hallatszík a táborban.

18. Ki felelé: Nem harcra buzdítók kiáltása ez, sem futásra kényserítők zajgása, hanem éneklők szózatát hallom én.

19. És mikor közelített a táborhoz, látá a borjút és a tánczolókat; és igen megharaguván, elveté kezéből a táblákat, és eltöré azokat a hegy tövében.⁶

20. És megragadván a borjút, melyet csináltak vala, megégeté,⁷ és porrá zútván a vízbe hinté, és inniok ada abból Izrael fiainak.⁸ (Móz. V. 9, 21.)

⁶ Mózes az Isten sugallatára tevé ezt, annak jelentéseül, hogy az ő törvény egykor az újnák helyét enged (sz. Ágost.).

⁷ annak fa-talajját; a borjút pedig összeolvasztatá s aranyporrá reszelteté.

⁸ hogy megmutassa ez által, mily megvetendő és nevetséges a bálványozás; mert micsoda istenek lehetnek azok, melyek megsemmisíthetők? hogy ennél fogva a zsidók az elkövetett bálványozás által a bűnt, mint a vizet itták (Jób 15, 16.).

21. És mondá Áronnak: Mit cselekedett neked e nép, hogy a legnagyobb bűnt hoztad rája?

22. Kinek ő felelé: Ne haragudjék az én uram; mert ismered e népet, hogy hajlandó a gonoszra. (Ján. I. 5, 19.)

23. Ők mondák nekem: Csinálj nekünk isteneket, kik előttünk járjanak; mert íme Mózes, ki minket kihozott vala Egyiptom földéről, nem tudjuk, mi történt.

24. Kiknek én mondam: Kinek vagyon közöletek aránya? Elhozák, és nekem adák, és én a tűzbe vetém azt, és ez a borjú lón belőle.

25. Látván tehát Mózes, hogy a nép megfosztatott,⁹ (mert Áron megfosztotta vala őt az undokság gyalázata által,¹⁰ és mezítelenné tette az ellenség között),¹¹

26. megállá a tábor kapujában és mondá: A ki az Úré,¹² álljon mellém. És hozzá gyűlénék Lévi minden fiai.

27. És mondá nekik: Ezt mondja Izrael Ura Istene: A férfiu kössön kardot oldalára, menjetek által, és térjete vissza a tábor közepén egyik kaputól a másikig, és ölje meg ki-ki atyjafiát, barátját és szomszédját.¹³ (Móz. V. 33, 9.)

28. És Lévi fiai Mózes beszéde szerint cselekvének, és elhulla az nap mintegy huszonháromezer ember.¹⁴

⁹ elszakadt Istentől a vétek által.

¹⁰ t. i. hogy szolgáltak a bálványoknak, melyek a sz. írásban sár- vagy agyag-isteneknek is neveztetnek.

¹¹ melynek Isten nélkül többé nem állhattak ellen.

¹² A ki az Úr dicsőségét kész védelmezni.

¹³ Minden bálványozó, ki mindedig sátorába vissza nem tért, hanem a táborban még most is űzi a bálványozást, végeztessék ki, legyen bár testvére vagy barátja valakinek.

¹⁴ A héber szerint: mintegy háromezer.

29. És mondá Mózes: Ti ma kezeiteket az Úrnak szenteltétek, kiki az ő fiában és atyjafiában,¹⁵ hogy áldás adassék nektek.

30. Másodnap pedig szóla Mózes a népnek: Fölötte nagy vétkekkel vétkeztetek; fölmegyek az Úrhoz, ha valami módon megkérlelhetem őt vétkeitekért.

31. És visszatérvén az Úrhoz, mondá: Kérlek, e nép fölötte nagy bűnnel vétkezett, és aranyisteneket csináltak magoknak. De bocsásd meg nekik e vétkeket,

32. vagy ha ezt nem cselekszed, törölj ki engem a te könyvedből, melyet írtál.¹⁶

33. Kinek mondá az Úr: A ki ellenem vétkezik, azt törölöm ki az én könyvemből;

34. te pedig menj el, és vezesd e népet, a hová neked mondtam; az én angyalom előttd fog menni. Én pedig a boszúállás napján látogatom őket ezen vétkekért is.

35. Az Úr meg is veré a népet azon borjú miatti bűnért, melyet Áron csinált vala.¹⁷

33. RÉSZ.

A nép megszorodása. Isten kegyelme Mózes iránt.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván: Eredj, menj föl ezen

A fönnebbi szám a leirók hibájából csúszhatott a Vulgátába, vagy pedig Móz. IV. 25. 9. vagy pedig mivel a Kor. I. 10. 8. a 8. vers végét némelyek összefüggésben vetétek a 7. versben innen vett idézettel.

¹⁵ teljesítvén Isten parancsát, fiaitokat s rokonaitokat sem kiméltétek.

¹⁶ az élők könyvéből. A szentek, ha lehetne, és amennyiben véték nélkül egyetlen eszköz lenne, még saját üdvöket is örömet feláldoznák, hogy az által a lelkek javát és Isten dicsőségét előmozdítsák. Róm. 9. 3. (Ar. sz. János).

¹⁷ Némelyek szerint: helyben azonnal mirigyhalál által; mások szerint: később a vándorlás ideje alatt.

helyről te és néped, melyet kihoztál Egyiptom földéről, azon földre, mely iránt megesküdtem vala Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak, mondván: A te ivadékodnak adom azt. (Móz. I. 12, 7.)

2. És előttd járó angyalt küldök, hogy kiűzzem a kananeusokat és amorreusokat, a heteusokat és ferezeusokat, a heveusokat és jebuzeusokat, (Móz. II. 32, 34. V. 7, 21. Józ. 24, 11.)

3. És menj be a tejjel és mézzel folyó földre. Mert én nem megyek föl veled; mivel keménynyakú nép vagy, netalán elveszítelek az úton.¹ (Móz. II. 32, 9. V. 9, 13.)

4. És hallván a nép ezen igen szomorító beszédet, elkeseredék, és senki szokás szerint fel nem öltözék ékességébe.²

5. És mondá az Úr Mózesnek: Szólj Izrael fiainak: Keménynyakú nép vagy, ha egyszer fölmennék közéték, eltörölnének. Most azért tedd le ékessedet, hogy tudjam, mit cselekedjem veled.³

6. Izrael fiai tehát letévék ékességöket Hóreb hegyénél.

7. Mózes is vevén a hajlékot, a táboron kívül messze voná föl azt,⁴ és nevét szövetség hajlékának hívá.⁵ És a népből mindaz, kinek

¹ Ha értetek esedező angyal közbenjárása nélkül magam megyek veletek, ti vétkeitek által majd kényszeríthettek arra, hogy benneteket az úton elveszítselek.

² a szomorúság kijelentéséről.

³ Ez nem új parancs volt, hanem előbbi, melynek teljesedéséről már a 4. vers szól.

⁴ Eddig Isten maga volt a fejedelem Izrael népe között, s a felhőoszlopban szállt alá Mózes sátora elé a táborba; de többé nem akart lenni köztök, mint király (3. v.); azért vivé ki Mózes a táboron kívül a sátort, hogy ott várja be az isteni fejedelem ítéletét.

⁵ A héber szerint: gyülekezet sátorának.

valami kérdése vala, kiméne a szövetség hajlékához a táboron kívül.

8. És mikor Mózes kiment a hajlékhoz, fölkele az egész nép, és ki-ki sátorának ajtaja előtt áll, és nézének Mózes után, míg a sátorba méne.

9. És mikor bement a szövetség hajlékába, a felhőoszlop leszálla, és megállta az ajtónál, és szóla Mózesel,

10. mindnyájan látván, hogy a felhőoszlop a hajlék ajtaja előtt áll. És ők állanak és leborúlnak vala sátoraik ajtajánál.

11. Szóla pedig az Úr Mózesel színről színre, miképen ember szokott barátjával szólni. És mikor ő visszatért a táborba, szolgálja, Józue, Nun fia, az ifjú nem távozik el a hajléktól.

12. Mondá pedig Mózes az Úrnak: Parancsolod, hogy én vezessek ki e népet, és nem jelented meg nekem, kit küldesz velem, holott pedig te mondtad: Ismerlek téged nevedről, és kegyelmet találtál előttem.⁶

13. Ha tehát kegyelmet találtam előtted, mutasd meg nekem orczádat,⁷ hogy ismerjelek téged, és találjak kegyelmet szemeid előtt; és tekints a te népedre, e nemzetre.

14. És mondá az Úr: Az én orczám fog menni előtted,⁸ és nyugalmat adok neked.⁹

15. És mondá Mózes: Ha magad

nem mégy előtünk, ne vígy ki minket e helyről;

16. mert miből tudhatjuk meg, én és néped, hogy kegyelmet találtunk színed előtt, hanem ha velünk járandasz, hogy dicsőíttessünk minden népektől, kik a földön laknak?

17. Mondá pedig az Úr Mózesnek: Ez igét is, melyet mondtál, megeselekszem; mert kegyelmet találtál előttem, és téged nevedről ismerlek.

18. És amaz mondá: Mutasd meg nekem a te dicsőségedet.

19. Felelé: Én megmutatok neked minden jóságot,¹⁰ és kiáltom előtted: Az Úr nevében!¹¹ mert könyörülök, a kin akarok, és kegyelmes leszek, a ki iránt nekem tetszik. (Róm. 9, 15.)

20. És megint mondá: Orczámat nem láthatod, mert nem lát engem az ember, míg él.¹²

21. És ismét: Ime, úgymond, van egy hely nálam, állj a kősziklára.¹³

22. És mikor az én dicsőségem átmegy, a kőszikla hasadékába álltalak téged, és befödlek jobkezemmel,¹⁴ míg átmegek;

23. és azután elveszem kezemet, és meglátsz hátulról; de orczámat nem láthatod.¹⁵

¹⁰ Ábrázolatban megmutatom neked minden jóságot.

¹¹ némelyek így fordítják: Kiáltom előtted: Jehovah! Kijelentem neked a megjelenő Isteniség kegyét az emberek iránt. Móz. II. 34, 6.

¹² Egy ember sem láthat engem, míg a földön él; mert az Isten látása az egek lakóinak tartatott fenn (sz. Irén, naz. Gerg.).

¹³ Fenn azon hegyormon (34, 2.), hol neked közönségesen megjelenek, állj egy sziklára, melynek ürege van hátad mögött,

¹⁴ és befödlek téged felhővel, míg stb.

¹⁵ Több sz. atyák szerint az Isten hátrésze alatt Jézus Krisztus emberisége és a földön alapítandó isteni országa értendő.

⁶ holott te mondtad, hogy kedvelted vagyok. E kifejezés a keleti királyok szólamódjától vétetett.

⁷ mutasd magadat, mint vezér; a héber szerint: mutasd meg nekem utadat, szándékodat.

⁸ azaz: Én magam. Az Isten Mózes könyörgésére visszaveszi a fenyegetését, melynél fogva nem akart köztök lakni és vezérek lenni.

⁹ teljesítem kívánságodat.

34. RÉSZ.

Más törvénytáblák. Mózes fénylő orcája.

1. És továbbá mondá: Vágj két kőtáblát magadnak, az előbbiekhöz hasonlókat, és azokra fölírom az ígéket, melyek azon táblákon voltak, miket eltörtél vala. (Móz. V. 10, 1.)

2. Légy készen reggelre, hogy azonnal feljőj a Sinaí hegyre, és állj velem¹ a hegy tetején.

3. Senki se jöjön fel veled, és senki se láttassék az egész hegyen; se ökrök, se juhok ne legeljenek átellenében.

4. Faraga tehát két kőtáblát, minők az előbbieké valának, és éjjel² fölkelvén, a Sinaí hegyre méne, a mint az Úr parancsolta vala neki, elvivén magával a táblákat.

5. És mikor az Úr leszállott a felhőben, ott álla Mózes vele,³ híván az Úr nevét.⁴

6. És midőn előtte átméne, mondá:⁵ Uralkodó Úr Isten! irgalmas és kegyelmes, tűrő és sok könyörületességű és igazmondó;

7. ki megtartod az irgalmasságot ezeriglen; ki elveszed a gonosz-ságot és vétkeket és bűnöket, ki előtt önmagától senki sem ártatlan;⁶ ki megtorlod az atyák gonosz-

Eszerint az Isten Mózesnek valamely jelképes alakban megmutatta Jézus Krisztus kegyelmeit (19. v.), melyeket ő anyaszentegyházában a földre hozott.

¹ várj engem.

² azaz: korán reggel.

³ a héber szerint: Mózeshez lépett.

⁴ a héber szerint: És (Isten) kiáltá a Jehova nevét.

⁵ A héber szerint: Mondá Isten: Jehova! Jehova, az irgalmas Isten stb. a mi következik a 8. versig a harmadik személyben.

⁶ A héber szerint: De aki nem mindg

ságát a fiakban és unokákban harmad és negyed iziglen. (Móz. V. 5, 9. 10. Jer. 32, 18. Zsolt. 142, 2.)

8. És Mózes sietve földig arcra borúlván és imádván,

9. mondá: Ha kegyelmet találtam, Uram, színed előtt, kérlek, járv velünk, (mert keménynyakú nép ez), és vedd el gonoszságainkat és bűneinket, és bírv minket.

10. Felelé az Úr: Én szövetséget kötök mindenek láttára, és jeleket cselekszem, minők sohasem láttattak a földön, és semmi nemzeteknél, hogy lássa e nép, mely között vagy, az Úrnak rettenetes munkáját, melyet cselekvendő vagyok. (Móz. V. 5, 2. Jerem. 32, 40.)

11. Tarts meg mindent, a mit ma parancsolok neked: Én magam üzöm ki színed elől az amorreusokat és kananeusokat, a heteusokat és ferezeusokat, a heveusokat és jebuzeusokat.

12. Órizkedjél, hogy azon föld lakosaival soha barátságot ne köss, mely romlásodra lenne;

13. hanem rontsd le oltáraikat, törd össze faragott képeiket, és vágd ki berkeiket.⁷

14. Ne imádj idegen istent. Boszúálló Úr, az ő neve, az Isten boszúálló.⁸

15. Szövetséget ne köss azon tartományok embereivel, nehogy, midőn ők paráználkodnak isteneik után, elhíjjon téged valaki,

borsát meg. Mások szerint: Ki nem hagy büntetlenül. Ismét mások szerint: Ki előtt senki sem ártatlan stb.

⁷ Sötét berekben szokták volt a pogányok isteni tisztelőket tartani, s bálványaikat fajtalanság által tisztelni.

⁸ Vagy szeretetből féltő, féltékeny. Istennek oly viszonya van a lélekhez, mint a volégenynek menyasszonyához; ezért mondatik féltőnek, boszúállónak, ki maga mellett semmi vetélytársat sem tűr meg.

hogy egyél az áldozatokból. (Móz. II. 23, 32. V. 7, 2.)

16. Feleséget se végy fiaidnak leányaik közül, nehogy, miután ők paráználnak, fiaidat is paráznalkodtassák az ő isteneik után. (Kir. III. 11, 2. Móz. V. 7, 3.)

17. Öntött isteneket ne csinálj magadnak.

18. A kovásztalanok ünnepét tartsd meg. Hét nap egyél kovásztalan kenyeret, a mint parancsoltam neked, az új gabona havának idején; mert a tavaszi idő hónapjában jöttél ki Egyiptomból. (Móz. II. 12, 15.)

19. Minden hím, mely a méhet megnyitja, enyém legyen; minden állatból, mind marhákból, mind juhokból, enyém legyen. (Móz. II. 13, 2.)

20. A szamar első vemhét juhon váltsd meg; ha pedig váltságot nem adsz érte, ölessék meg. Fiaidból az elsőszülöttet váltsd meg; és ne jelenj meg üresen színe előtt. (Móz. II. 13, 13.)

21. Hat nap munkálkodjál, a hetedik napon szűnj meg szántani és aratni. (Móz. II. 20, 8. 9.)

22. Tartsd meg a hetek ünnepét, midőn a búza zsengejét aratják; és azon ünnepet, mikor az évszak visszafordultával mindent betakarítanak.⁹ (Móz. II. 23, 16.)

23. Esztendőnkint három ízben minden férfiad jelenjen meg Izrael mindenható Ura Istene színe előtt.

24. Mert miután elveszem színe elől a nemzeteket, és határidat kiterjesztem: senki sem fog leselkedni földed után, mikor fölmegy, és a te Urad Istened színe előtt megjelenj háromszor esztendőnkint.¹⁰

⁹ a sátoros ünnepet a polgári esztendő végén.

¹⁰ Isten itt megígéri, hogy az év három

25. Ne áldozd kovászszal áldozatom vérét; se ne maradjon reggelig a Fázé ünnepének áldozatából.¹¹

26. Földed első termését mutasd be a te Urad Istened házában. Ne föld a gödölyét anyja tejében. (Móz. V. 26, 2. II. 23, 19.)

27. És mondá az Úr Mózesnek: Ird le magadnak ez igéket, melyek által mind veled, mind Izraellel szövetséget szerzettem.

28. Ott vala tehát az Úrral negyven nap és negyven éjjel; kenyeret nem evett, és vizet nem ivott, és (az Úr) a táblákra írta a szövetség tiz igéjét. (Móz. II. 24, 18. V. 4, 13. 9, 9. 18.)

29. És midőn leszálla Mózes a Sinai hegyről, kezeiben tartván a bizonyság két tábláját, nem tudja vala, hogy arca fényes lón az Úrral való beszélgetés miatt.

30. Látván pedig Áron és Izrael fiai Mózes fénylő arcát, félének közel járulni.

31. És hivatván általa, hozzá menének mind Áron, mind a gyülekezet fejedelmei. És miután szólott nekik,

32. hozzája menének mindnyájan Izrael fiai is, kiknek megparancsolá mind, a miket hallott vala az Úrtól a Sinai hegyen.

33. És elvégezvén beszédét, takarót tőn orczájára.¹² (Kor. II. 3, 13.)

34. És mikor bement az Úrhoz és vele szólott, elvevé azt, míg kiméne, és akkor elmondá Izrael fiainak mind, a mi neki parancsoltatott vala.

főünnepé alatt Izrael fiait semmi ellenség nem fogja merni megtámadni.

¹¹ Lásd Móz. II. 23, 18.

¹² Mózes ekkor az Isten parancsait fénylő arcczal mondá el, hogy azok iránt Izrael fiaiban annál több tiszteletet érresszen; azután pedig befödött arcczal szólt velök; minek okát sz. Pál fejti meg. Kor. II. 3, 13.

35. És ők láták a kijövő Mózes fénylő orcáját; de ismét befödé orcáját, mikor velök szól vala.

35. RÉSZ.

A szombat megtartása. Fölszólítás önkéntes adományokra. A művészek kineveztetése.

1. Egybegyűlvén tehát Izrael fiainak egész sokasága, mondá nekik: Ezeket parancsolta az Úr, hogy megcselekedjétek:

2. Hat napig dolgozzatok; a hetedik nap legyen szent szombatotok, és az Úr nyugodalma; ki azon valami dolgot tesz, ölessék meg.

3. Ne gyújtsatok tüzet lakhelyeitekben szombat napon.

4. És mondá Mózes Izrael fiai egész gyülekezetének: Ez azon beszéd, melyet parancsolt az Úr, mondván:

5. Válasszátok elmagatokközt¹ az első ajándékokat az Úrnak. Mindenki szabad akaratjából és jó szívből adja azokat az Úrnak: aranyat és ezüstöt és rezet,

6. kék és vörös és kétszer festett karmazsin-selymet és bíort, kecskeszőrt,

7. és pirosított koszbőröket, és kék bőröket, szétimfákat,

8. és olajat a lámpák fölszerezésére, és hogy kenetet készítsenek, és kellemes jóillatú füstölőt,

9. ónix-köveket és gyémántokat a vállravaló és mellelő föl-ékesítésére,

10. A ki köztetek bölcs, jöjjen elé, és csinálja meg, a mit az Úr parancsolt:

11. A hajlékot, tudniillik, és annak födelét és takaróját,² a

karikákat és deszkázatot a rudakkal, a czövekeket³ és talapokat,

12. a szekrényt és rudakat, a kegyelentáblát és függönyt, mely eléje kiterjesztetik;

13. az asztalt a rudakkal és edényekkel, és a kitett kenyerekkel,

14. a gyertyartót a világítók tartására, annak edényeit és lámpáit, és az olajat a tűz táplálására;

15. a jóillatú füst oltárát és rudakat, és a kenet olaját, és a fűszerekből való jóillatú füstölőt, a hajlék ajtajára való függönyt,

16. az égőáldozatok oltárát, és annak rézrostélyát rudaival és edényeivel; a mosdókádat és ennek talapját;

17. a tornácz kárpitait az oszlopokkal és talapokkal, a tornácz ajtajára való függönyt;

18. a hajlék és tornácz czövekeit köteleikkel;⁴

19. a ruházatot, mely a szentély szolgálatában használtatik, a főpap, Áron és fiai ruháit, hogy pap-ságban szolgáljanak nekem.

20. És elmenvén Izrael fiainak egész sokasága Mózes színe elől,

21. elhozák igen kész és ajtatos szívvel az első ajándékokat az Úrnak a bizonyosság hajléka épületére. A mi a tiszteletre és szent ruhákra csak szükséges vala,

22. a férfiak az asszonyokkal együtt mind odaadák a karpereczeket és fülfüggőket, a gyűrűket és kar-ékségeket; minden arany edény az Úr ajándékai közé válsztaték.

23. A kinek volt kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyme, bíbora és kecskeszőre, pirosított koszbőre és kék bőrei,

24. ezüstje és reze, az Úrnak vivék, a szétimfákkal együtt, különféle használatra.

¹ Lásd Móz. II. 25. 2.

² a hajlékot, annak kárpitját és három takaróját.

³ a csapokat a deszkák alsó részén.

⁴ Lásd Móz. II. 27. 19.

25. De a fonáshoz értő asszonyok is adának kék, vörös és karmazsin-selymet és bíbort,

26. és kecskeszőrt, önként adván mindeneket.

27. A fejedelmek pedig ónix-köveket, és egyéb drágaköveket hozának a vállravalóra és mellelőre,

28. és fűszereket és olajat a lámpák fölszerelésére és a kenet elkészítésére, és a kellemes jóillatú füstölő megcsinálására.

29. Minden férfi és asszony ájtatos szívvel hozá az ajándékokat azon munka elkészítésére, melyet az Úr parancsolt vala Mózes által. Izrael fiai mindnyájan szabad akarathból való ajándékokat szentelének az Úrnak.

30. És mondá Mózes Izrael fiainak: Ime az Úr névszerint hívá Bezeleelt, Húr fiának Úrinak fiát, Júda nemzetségéből. (Móz. II. 31, 2.)

31. És betölté őt Isten lelkével, bölcseséggel és értelemmel, tudománynyal és minden ismerettel,

32. aranyból és ezüsből és rézből való művek kigondolására és elkészítésére,

33. és a kövek metszésére, és fafaragásra, a mi csak mesterségesen föltalálható.

34. szívébe adá neki; Óliabnak is, Akizamek fiának, Dán nemzetségéből.

35. Mind a kettőt betölté bölcseséggel, hogy a fafaragó, tarkázott műszövő és hímző műveit megcsinálják kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből és bíborból, és megszöjének mindeket, és mindenféle ujdonságokat is föltaláljanak.

36. RÉSZ.

A szent hajlék készítettik.

1. Munkálkodék tehát Bezeleel és Óliab és mindazon böles férfiak,

kiknek az Úr bölcseséget és értelmet adott, hogy helyesen megtudják csinálni, mik a szentély szolgálatára szükségesek, és miket az Úr parancsolt vala. (Móz. II. 26, 1.)

2. És Mózes elhíván őket és mind azon tudós férfiakat, kiknek az Úr bölcseséget adott, és kik önként ajánlkoztak vala azon mű megcsinálására, (Krón. I. 21, 29.)

3. átadá nekik Izrael fiainak minden ajándékait. Kik már a munkában szorgalmatoskodának, s a nép még is mindennap reggel hozá az önkéntes ajándékokat.

4. Azért a művesek kényszerűlven Mózeshez menni,

5. mondák: Többet hordá a nép, mint szükséges.

6. Mózes tehát a hirdető szavával kikiáltatni parancsolá: Se férfiú, se asszony többet ne hozzon a szentély művéhez. És így megszűnének az ajándékok hordásától,

7. mivelhogy az ajándékok elegendők, sőt fölöslegesek is valának.

8. És csinálának mind a böles értelműek a hajlék művének bevégzésére tíz kárpitot sodrott bíborból, és kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből hímzett művel és különféle színű szövettel; (Móz. II. 26, 1.)

9. melyek mindenike, hosszában huszonnyolcz könyöknyi vala, szélességében négy. Egyenlő mértéke vala minden kárpitnak.

10. És öt kárpitot foglala össze, egyiket a másikkal, és a másik ötöt is egybefoglalá.

11. És csinála kék fogantyúkat az egyik kárpit szélén mindkét oldalon, és a másik kárpit szélén hasonlóképen;

12. hogy egymás ellenében legyenek a fogantyúk, és egymáshoz kapcsoltassanak.

13. Azért ötven aranykarikát is önte, melyek egybeszorítsák a kár-

pitok fogantyút, hogy egy hajlék legyen.

14. Csinála tizenegy kárpitot is kecskeszörből a hajlék födelének beborítására; (Móz. II. 26, 7.)

15. egy kárpit hossza harmincz könyöknyi vala, szélessége négy, s egy mértékűek valának mind a kárpitok;

16. melyekből ötöt külön foglala egybe, és a többi hatot ismét külön.

17. És ötven fogantyút csinála az egyik kárpit szélén, és ötvenet a másik szélén, hogy egymáshoz kapcsolóssanak;

18. és ötven rézkapcsot, melyekkel a födél¹ összefoglaltassék, hogy mind ezen kárpitokból egy takaró legyen.

19. A hajléknak borítékot is csinála pirosított kosborökből, és ezen fölül más födelet kék bőrökből. (Móz. II. 26, 14.)

20. Csinála a sátonnak fenálló deszkákat is szétimfából. (Móz. II. 26, 15.)

21. Tíz könyöknyi vala egy deszka hossza, és másfél könyöknyire terjede szélessége;

22. két-két vésés vala mindenik deszkán, hogy egyik a másikhoz foglaltassék. Ezt tevő a hajlék minden deszkáin,

23. melyek közül húsz dél felé vala a déli szél ellenében

24. negyven ezüsttalappal. Két talap tétetek egy deszka alá, a szeglet két részére, hol az oldalvésések a szegleteken elvégződnek vala.

25. A hajlék azon részére is, mely éjszakra néz, húsz deszkát csinála,

26. negyven ezüsttalappal, két talapot minden deszkához.

27. Napnyugat felé pedig, vagyis,

a hajlék azon részére, mely a tengerre néz,² hat deszkát csinála;

28. és még más kettőt, hátul a hajlék minden szegletére;

29. melyek össze valának foglalva az alsó végtől a felsőig, s azokat egy foglalás tartá össze. Így cselekvék mindkét felől a szegleteken,

30. hogy nyolcz deszka legyen együtt tizenhat ezüsttalappal, tudniillik, két-két talap mindenik deszka alatt.

31. Rudakat is csinála szétimfából, ötöt a hajlék egyik oldalán levő deszkák összetartására,

32. és más ötöt a másik oldal deszkáinak megerősítésére; és ezeken kívül más öt rudat a hajlék napnyugati részére a tenger felől.

33. Csinála más rudat is, mely a deszkák közepén egyik végtől a más végig ére.

34. A deszkákat pedig megaranyozá, ezüst talapokat öntvén azoknak. És aranyból csinálá karikáit, melyekbe a rudakat bocsáthassák, és ezeket is aranylemezzel borítá be.

35. Csinála különféle színű függönyt is, kék, vörös és karmazsin-selyemből és sodrott bíborból, tarkán hímezett munkával; (Móz. II. 26, 31.)

36. és négy oszlopot szétimfából, melyeket fejeikkel együtt megaranyozá, ezüsttalapokat öntvén azoknak.

37. Csinála függönyt a hajlék ajtajánál is, kék, vörös, karmazsin-selyemből és sodrott bíborból hímezett művel; (Móz. II. 26, 36.)

38. és öt oszlopot fejeikkel együtt, melyeket arannyal borítá be, s azoknak réztalapokat önte.

¹ a külső boríték.

² a napnyugat felé fekvő közepentengerre.

37. RÉSZ.

A frigyszekrény, az asztal, a gyertyatartó, a jó illatú füst oltára és kenet készítetlek.

1. Megcsinálá pedig Bezéleel a szekrényt is szétimfából, melynek harmadfél könyöknyi vala hossza, másfél könyöknyi szélessége, magassága is másfél könyöknyi vala; és tiszta arannyal borítá be azt kívül belül. (Móz. II. 25, 10.)

2. És csinálá rá aranykoszorút köröskörül,

3. négy aranykarikát öntvén annak négy szegletére; két karikát egyik oldalára, és kettőt másikkára.

4. Rudakat is csinálá szétimfából, melyeket arannyal borítá be,

5. és azokat a karikákba bocsátá, melyek a szekrény oldalán valának annak hordására.

6. Csinálá kegyelemtáblát is, azaz felelőhelyet¹ tiszta aranyból; harmadfél könyöknyi vala hossza, másfél könyöknyi szélessége;

7. és két kerubot is vert-aranyból, s ezeket a kegyelemtábla két felére tevé; (Móz. II. 25, 18.)

8. egyik kerubot egyik vége fölé, és a másik kerubot másik vége fölé; két kerubot a kegyelemtábla mindkét felső szélére;

9. kiterjesztvén szárnyaikat, és befödven a kegyelemtáblát, és egymásnak átellenében arra nézven.

10. Megcsinálá az asztalt is szétimfából két könyöknyi hosszúságra, és egy könyöknyi szélességre, melynek magassága másfél könyöknyi vala. (Móz. II. 25, 23.)

11. És beborítá azt tiszta arany-

nyal, és csinálá rá aranypártázatot köröskörül;

12. és a pártázatra négy ujjnyi magas átszegett párkányt, és azon felül más aranykoszorúcskát.

13. Önte négy aranykarikát is, és az asztal négy szegletére tevé azokat, minden lábhoz egyet,

14. a párkány iránt;² és rudakat bocsátá azokba, hogy az asztalt hordozhassák.

15. A rudakat is szétimfából csinálá, és azokat arannyal borítá be;

16. és az asztali edényeket különféle használatra, a tálakat, csészéket, poharakat és tömjénezket tiszta aranyból az italáldozatok bemutatására.

17. Megcsinálá tiszta vert-aranyból a gyertyatartót is, melynek szárából ágak, kelyhek, gombok és liliomok jönnek vala ki, (Móz. II. 25, 31. 35, 14.)

18. hat ág mind a két oldalon, három ág egyfelül, és három másfelül;

19. három, dió-alakú kehelyke az egyik ágon, mindenik gombbal és liliommal; és három, dió-alakú kehelyke a másik ágon, mindenik gombbal és liliommal. Egyenlő alkata vala mind a hat ágnek, melyek a gyertyatartó szárából származnak vala.

20. Magán pedig a száron négy, dió-alakú kehelyke vala, mindenik gombbal és liliommal.³

21. Minden két ág alatt, három helyen, egy-egy gomb vala, a szárból kijövő hat ág szerint;

22. mind a gombok, mind az ágak ugyanabból jöven ki, s mind tiszta vert-aranyból valának.

23. Megcsinálá a hét lámpát is hamvvévoikkal s azon edényekkel, melyekben az elvett hamv eloltatik, tiszta aranyból.

¹ ahonnan Isten szólt, feleleteket adott. Lásd Móz. II. 25, 22.

² a párkány alá.

³ Lásd Móz. II. 25, 34.

24. Egy talentom aranyat nyomott a gyertyatartó minden edényeivel.

25. Megcsinálá a jóillatú füstölés oltárát is szétimfából, négy-szegre egy-egy könyöknyi lévén, és magasságra kettő; szegleteiből szarvak jönnek vala ki. (Móz. II. 30, 1.)

26. És beborítá azt tiszta arannyal, a rostélylyal, oldalaival és szarvaival együtt.

27. És csinála rá aranykoszorút köröskörül, és két aranykarikát a koszorú alatt mindenik oldalán, hogy azokba rudakat bocsátván, az oltárt hordozhassák.

28. A rudakat pedig szétimfából csinálá, és beborítá aranylemezekkel.

29. Olajat is vegyíte a szentelés kenetére, és jóillatú füstölőt legtisztább fűszerekből a fűszerárúsok mestersége szerint.

38. RÉSZ.

Az áldozat-oltár, a mosdó-kád, a tornác.

1. Megcsinálá az égőáldozat oltárát is szétimfából, öt könyöknyi vala mind a négy szegletére, és három magasságra; (Móz. II. 20, 24. Krón. II. 1, 5.)

2. melynek szarvai a szegletekből jönnek vala ki, és beborítá azt rézlapokkal.

3. És annak szükségeire csinála rézből különféle edényeket, hamvvedreket, fogókat, villákat, horgokat és szénserpenyőket.

4. És rostélyát háló-módra csinálá rézből, és az alá az oltár közepén tűzhelyet;¹

5. öntvén négy karikát a rostélynak ugyanannyi szegleteire, hogy annak hordozására bebo-csáthassák a rudakat,

6. és ezeket is szétimfából csinálá, és beborítá rézlapokkal;

7. és átbocsátá a karikákon, melyek az oltár oldalán kiállanak vala. Az oltár pedig nem tömör, hanem kivájt és belül üres vala, deszkából.

8. Megcsinálá a rézkádat is talapjával együtt az asszonyok tükreiből,² kik a hajlék ajtajánál vigyáznak vala.³ (Móz. II. 30, 18.)

9. Megcsinálá a tornácot is, melynek déli részén száz könyöknyi⁴ kárpitok valának sodrott bíborból, (Móz. II. 27, 9.)

10. és húsz rézoszlop talapostúl, ezüsből lévén az oszlopok fejei és az egész mű metszései.⁵

11. Szintazonképen éjszak felől is a kárpitok, oszlopok, az oszlopfők és talapok, ugyanazon mértékre, azon munkával és rézből valának.

12. Azon a részen pedig, mely napnyugatra néz, ötven könyöknyi kárpitok valának, tíz rézoszlop talapostúl, és az oszlopfők, és az egész mű metszése ezüsből vala.

13. Továbbá napkelet felé ötven könyöknyi kárpitokat csinála;

14. melyek közül az egyik oldalon tizenöt könyöknyi vala három oszloppal s ezek talapjaival;

15. a másik részen is, (mert a két oldal között csinálá a hajlék bejárását), szintazonképen tizenöt

² A régiek tükrei nem üvegből, hanem ércből voltak.

³ Az asszonyok összegyűltek a gyülekezet sátoránál, (Lásd Móz. II. 33, 7.) a mennyire az kész volt, vagy hogy annál valami szolgálatot p. o. tisztogatást stb. tegyenek, vagy hogy imádkozzanak.

⁴ az oldal hossza szerint.

⁵ Lásd Móz. II. 27, 10.

¹ a tűzhely alatt itt azon helyet kell érteni, mely földszint a körület alatt a rostélyzaton belül vala. Lásd Móz. II. 27, 5. A héber szerint: mint 27, 5.

könyöknyi kárpitok valának és három oszlop és ugyanannyi talap.

16. A tornác minden kárpitai sodrott bíborból szövettek vala.

17. Az oszlopok talapjai rézből valának, azok fejei pedig minden metszésekkel együtt, ezüstműből; sőt a tornác oszlopaikat is ezüsttel borítá be.

18. És annak bejárásán himzett művel csinála függőnyt kék, vörös, karmazsin-selyemből és sodrott bíborból, melynek húsz könyöknyi vala hossza, magassága⁶ pedig öt könyöknyi, a tornác minden kárpitainak mértéke szerint.

19. A bejáráson pedig négy oszlop vala réztalappal, ezüstművel és metszésekkel.

20. A hajlék és tornác czövekeit is köröskörül rézből csinála.

21. Ezek a bizonyosság hajlékának alkatrészei, melyek megszámláltattak Mózes parancsa szerint a leviták szolgálatára, Itamarnak, Áron pap fiának felügyelése alatt;⁷

22. melyeket Bezéleel, Hur fiának, Úrinak fia, Júda nemzetségből elvégeze, a mint az Úr Mózes által parancsolta vala,

23. társa lévén neki Óliab, Aki-szamek fia, Dán nemzetségből, ki szintén jeles művész vala a fafaragásban, szövésben és himzésben kék, vörös, karmazsin-selyemből és bíborból.

24. Mind az arany, mely a szentély csinálására fordított, és melyet ajándékul adtanak, huszonkilenc talentom vala és hétszáz harmincz siklus, a szentély mértéke szerint.⁸

25. Azoktól adatott pedig, kik számba vétettek húsz esztendőstől és fölebb, tudniillik a hatszázháromezer ötszázötven fegyverfoghatótól.

26. Volt azonfelül még száz talentom ezüst,⁹ melyből öntettek a szentély talapjai, és a bejáráséi, hol a szőnyeg függ.

27. Száz talap készítettett száz talentomból, minden talapra egy talentomtól számítván.

28. Az ezerhétszáz hetvenöt siklusból pedig csinála az oszlopföket, s az oszlopokat beborítá ezüsttel.

29. Adának pedig hetvenkétezer talentom rezet is, és ezenfölül négyszáz siklust;¹⁰

30. ebből öntettek a bizonyosság-hajlék bejárásának talapjai és a rézoltár rostélyával, és minden edények, melyek annak szolgálatahoz tartoznak,

31. és a tornác talapjai mind köröskörül, mind a bejárásnál, és a sátor és tornác czövekjei köröskörül.

39. RÉSZ.

A papi öltözetek.

1. A kék s vörös karmazsin-selyemből és bíborból pedig ruhákat csinála, melyekbe öltözzék Áron, mikor a szentélyben szolgál, mint az Úr parancsolta vala Mózesnek. (Móz. II. 28, 6.)

2. Csinála tehát vállravalót aranyból, kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből és sodrott bíborból,

⁹ A héber szerint 100 talentom és 1775 siklus. Tehát összesen 301,775 siklus, mert egy talentomban 3000 siklus vala.

¹⁰ A héber szerint: 70 talentomot és 2400 siklust ezenfölül... A fönnebbi szám a vesszőnek áthelyezése által csúsztatott a Vulgátába.

⁶ vagy szélessége.

⁷ A frigysátor egyes részei a levitáknak adattak át, mert nekik volt kötelességök azokat őrzeni, a szent sátort felvonni vagy szétszedni.

⁸ Lásd Móz. II. 25, 39. 30, 13.

3. tarka szövessel; és vékony aranylemezeket metéle, és fonalakra vékonyítá, hogy az előbbi színű fonal közé lehessen szőni;

4. és csinálá két szélt, egymáshoz foglalva mind a két oldal végén,

5. és övet is ugyanazon színek-ből, a mint az Úr parancsolta vala Mózesnek.

6. Készíté aranyba foglalt és beszorított két ónix-követ is, és kőmetsző munkával Izrael fiainak neveit rámetseté;

7. és azokat a vállravalónak oldalaira helyezé, Izrael fiainak emlékezetül, amint az Úr parancsolta vala Mózesnek.

8. Elkészíté a mellelőt is tarka művel a vállravalónak szövése szerint, aranyból, kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből és sodrott bíborból;

9. négyzegűen, két rétbén, egy arasz-mértéknyire.

10. És tőn abba négy rend drágaköveket. Az első rendben karneol, topáz, smaragd vala,

11. a másodikban karbunkulus, zafir és jaspis,

12. harmadikban jáczint, akát és ametiszt,

13. a negyedikben krizolit, ónix és berill, rendenkint körülvéve, és aranyba foglalva.

14. És a tizenkét köre Izrael tizenként nemzetségének nevei valának fölmetszve, egyegy név mindenikre.

15. Csinálának a mellelőre egymástól függő lánczocskákat is tiszta aranyból,

16. és két horgocskát s ugyanannyi aranykarikát. A karikákat pedig a mellelő két oldalára tevék;

17. melyekről a két aranyláncz függött, melyeket a vállravalónak szegletein kiálló horgokhoz foglalanak.

18. Ezek mind elől mind hátul¹ úgy egymáshoz illenek vala, hogy a vállravaló és mellelő összefüggé-nek.²

19. az övhöz szoríttatván, és a karikákkal még erősebben lekapcsoltatván, melyeket³ kék zsinór foglal vala össze, nehogy⁴ tágan lévén, lelőgjanak, és egymástól elváljanak, a mint megparancsolta vala az Úr Mózesnek.

20. Megcsinálák a vállravalónak köntösét is egészen kék selyemből,

21. és a főnek való nyílást a felső részen középett, és köröskörül a nyílásnak szövött szegélyét;

22. alúl pedig a lábak felé a gránátalmákat kék, vörös, karmazsin-selyemből és sodrott bíborból;

23. és a csengetyüket tiszta aranyból, melyeket a gránátalmák közé tevének a köntös alsó szélére köröskörül,

24. egy aranycsengetyüt és egy gránátalmát; melyekkel fölékesítve jára a főpap, midőn a szolgálatban volt, a mint parancsolta vala az Úr Mózesnek.

25. Csinálának szövessel bíborruhákat is Áronnak és fiainak, 26. és süvegeket is koronácskákkal bíborból;

27. lábravalókat is fehér gyolcsból;

28. az övet pedig sodrott bíborból, kék, vörös és kétszer festett karmazsin-selyemből hímzett művel, a mint parancsolta vala az Úr Mózesnek.

¹ elől, hol a lánczok a vállszalagokhoz voltak erősítve — és hátul, hol a hát felé az alsó zsinórokhoz (L. Móz. II. 28, 28.) az öv fölött karikákba kapcsolattak.

² A héberben részletesen van leírva, mikép történt a mellelő odakapcsoltatása az öv felé. V. ö. Móz. II. 28, 26—29.

³ t. i. a karikákat.

⁴ a vállravaló és mellelő.

29. Megcsinálák a szent tiszteletnek lapját is tiszta aranyból, és felírák arra kőmetsző művel: Az Úr szente!

30. és a süveghez szoríták azt kék zsinórral, a mint parancsolta vala az Úr Mózesnek.

31. Így végeztetik el a hajléknak és bizonyág födelének minden munkája, megcsinálván Izrael fiai mindent, miket az Úr parancsolt vala Mózesnek.

32. És bemutaták⁵ a hajlékot és annak födelét és minden eszközeit, karikáit, deszkáit, rudait, oszlopait és talapjait;

33. a pirosra festett koszbőrök-ből való borítékot, és a másik takarót kék bőrből;

34. a függönyt, a szekrényt, rudakat, kegyelemtáblát;

35. az asztalt edényeivel s a kitett kenyerekkel;

36. a gyertyatartót, a lámpákat, az ezekhez tartozókkal és az olajjal együtt;

37. az aranyoltárt és a kenetet, és a fűszerekből való jóillatú füstölőt;

38. és a hajlék bemenetéhez való függönyt;

39. a rézoltárt, rostélyt, rudakat, és annak minden edényeit; a mosdókádat talapjával, a tornácz kárpitait, és az oszlopokat talapos-tul;

40. a tornácz bemenetéhez való szőnyeget, és annak köteleit és czövekjeit, úgy, hogy semmi híja nem volt az edényeknek, melyek a hajlék szolgálatára és a szövetség födelére készíttetni parancsol-tattak.

41. Az öltözeteket is, melyeket a papok viselnek a szentélyben, Áron tudniillik és fiai,

42. bemutaták Izrael fiai, a mint az Úr parancsolta vala

43. Miután látta Mózes, hogy mind elkészültek, megáldá őket.⁶

40. RÉSZ.

A sátor fölláttatik, s az Isten dicsőségével betelik.

1. És szóla az Úr Mózesnek mondván:

2. Az első hónapban, a hónap első napján¹ állítsd föl a bizony-ság hajlékát,

⁶ t. i. Izrael fiait. — A sz. atyák a szövetség hajlékában és annak egyes részeiben Isten országának, a Krisztus Jézus által alapított anyaszentegyháznak előképét szemlélik. A következő hasonlatok a kettő között igen feltűnők. A szövetség hajléka egy egész volt, melynek részei tökéletesen összeillettek: Krisztus országa az anyaszentegyház minden tagjaiban a szeretet, a tökéletesség köteleke által van egybekapcsolva (Kol. 3, 14.). A szent hajlék különféle takarókkal volt befödve, kívülről különféle durva közönségekkel, de belülről szép- és ékesekkel: az anyaszentegyházban is az igazhivők külsőleg tekintetlenek, közönségesek, de bensőleg telvék ékességgel és szentséggel (Ének. 1, 5. Zsolt. 44, 14, 15.). A szent hajlék belsejében volt a frigszekrény, az asztal a kitett kenyerekkel, a jóillatú füst oltára s a gyertyatartó: az anyaszentegyházban Krisztus, a mi törvényünk, kiben a bölcseségnek és ismeretnek minden kincsei elrejtvék (Kol. 2, 3.); ő a mindenkor jelenlevő, szentséges élő kenyér (Ján. 6, 35.), az engesztelő közbenjárásnak (Ján. 17, 9. Ján. I. 2, 1.) szüntelen való jóillatú fűszere, s a hétágú gyertyatartó a Szentlélek hét ajándéka által (Izai. 11, 2.). A szent hajlék mellett volt a tornácz minden izraeliták és a közöttük lakó idegenek számára: az anyaszentegyházban sokkal nagyobb a tornácz a Krisztus kegyelmeiben való részvételre; mert Krisztus mindenekért jött (Kol. 1, 28.) és magát a keresztben, mint a tornáczban álló égőáldozati oltáron, fölládozta mindenekért, kik az ő szent áldozatának hasznáiban részesülni akarnak.

¹ Nizan havának első napján, mely az Egyiptomból történt kijövetel után a

⁵ Mózesnek.

3. és helyezd abba a szekrényt, és bocsásd le előtte a függönyt;

4. és bevívén az asztalt, tedd rá, a mik törvény szerint parancsolva vannak.² A gyertyatartó is álljon ott lámpáival;

5. és az aranyoltár, melyen a jóillatú szer gyújtatik, a bizonyság szekrénye előtt. Függyönt akaszsz a hajlék bejárására,

6. és annak eléje tedd az égőáldozat oltárát,

7. a mosdókádat az oltár és hajlék közé, vízzel megtöltvén azt.

8. És vond be köröskörül kárpitokkal a tornácot és annak bemenetét.

9. És vévén a kenet olaját, kend meg a hajlékot és edényeit, hogy megszenteltessenek,

10. az égőáldozat oltárát és annak minden edényeit;

11. a mosdókádat talapjával; mindent a kenet olajával szentelj meg, hogy szentséges legyen.

12. És vezed Áront és fiait a bizonyság hajlékának ajtajához, és megmosván őket vízzel,

13. öltöztess föl a szent ruhákba, hogy szolgáljanak nekem, és fölkenetésök örökös papságra használjon nekik.

14. És Mózes megcselekvé mind, a miket az Úr parancsolta vala.

15. Annakokáért a második esztendőnek első havában a hónap első napján fölállítaték a hajlék,

16. Mózes állítá föl azt, és elhelyezé a deszkákat és talapokat és rudakat, és fölállítá az oszlopokat.

17. És a hajlékra fölterité a fő-

delet, rátévén felül a boritékot, amint az Úr parancsolta vala.

18. Betevé a bizonyságot is a szekrénybe, alája tévén a rudakat, és föléje a felelet-táblát.

19. És midőn a szekrényt bevitte a hajlékba, eléje függeszté a szőnyeget, hogy beteljesitse az Úr parancsát.

20. Betevé az asztalt is a bizonyság hajlékába, éjszaki rész felé a függyönkön kívül;

21. elrendezvén rajta a kitett kenyereket, a mint az Úr parancsolta vala Mózesnek.

22. A gyertyatartót is betevé a bizonyság hajlékába az asztalnak átellenébe, a déli részre,

23. elhelyezvén rendszerint a lámpákat az Úr parancsa szerint.

24. Az aranyoltárt is a bizonyság födele alá tevé a függyöny átellenébe;

25. és azon jóillatú fűszereket gyujta, a mint az Úr parancsolta vala Mózesnek.

26. Föltevé a függyönt is a bizonyság hajlékának bejárásán;

27. és az égőáldozat oltárát a bizonyság ajtaja elé tevé, áldozván azon égő- és egyéb áldozatokat, a mint az Úr parancsolta vala.

28. A mosdókádat is a bizonyság hajléka és az oltár közé helyezé, megtöltvén azt vízzel.

29. És megmosák Mózes és Áron és fiai kezeiket és lábaikat,

30. mikor bementek a szövetség hajlékába, és az oltárhoz járultak, a mint az Úr Mózesnek parancsolta vala.

31. Fölállítá a tornácot is a hajlék és az oltár körül, felfüggesztvén a szőnyeget annak bejárásán. Miután mindenek elkészültek,

32. felhő fődé be a bizonyság hajlékát, és az Úr dicsősége tölté

második évnek első napja volt. Vesd össze 15. v.

² a kitett kenyereket.

be azt.³ (Móz. IV. 9, 15. Kir. III. 8, 10.)

33. Be sem meheti Mózes a szövetség hajlékába, mert a felhő mindent befödött vala, és az Úr fényeskedék, beboríttatván mindenek a felhő által.

34. Mikor a felhő fölemelkedett

a hajlékról, megindulának Izrael fiai seregeik szerint;⁴

35. ha fölötte függ vala, azon helyen maradának.

36. Mert az Úr felhője lebeg vala nappal a hajlék fölött, és éjszaka a lúz, Izrael egész népének láttára minden költözéseikben.

³ láthatólag.

⁴ minden osztályaik szerint.

MÓZES HARMADIK KÖNYVE.

LEVITICUS.

MÓZES harmadik könyve a görög és latin fordítás szerint «*Leviták könyvének*» neveztetik, mivel azon szabályokat és szokásokat tartalmazza, melyekhez az áldozáskor és ünnepek ülésekor a leviták magokat alkalmazni kötelesek voltak. Isten ezeket Mózesnek mindjárt a szent hajlék fölállítása után különféle alkalommal jelenté ki, valószínűleg a kijövet utáni második év első havában, mivel ezen év második havának első napjával már Mózes negyedik könyve kezdődik.

1. RÉSZ.

*Rendeletek az égőáldozatokra nézve.*¹

1. Hivá pedig az Úr Mózeset, és szóla neki a bizonyosság hajlékából, mondván:

2. Szólj Izrael fiainak, és mondj nekik: A mely ember közöletek áldozatot viszen az Úrnak, barmok-

¹ Az izraelitáknak kétféle áldozataik valának: *véráldozatok* az állatokból és *vérnélküliek* a növényekből. A vér-áldozatok nemei következők valának: 1. az *égőáldozat*, mely, bőrét kivéve, az oltáron egészen megégettetett s az Isten iránti teljes megadást jelképezte; 2. a *béke- vagy könyörgő- vagy hála-áldozat*, melynek csak egy része égetteték meg, a többi az áldozat-vendégségnél költeték el, hogy Istennek a vett jókért hálájokat kifejezzék, vagy tőle új adományokat kérjenek; 3. a *bűn-áldozat*, melynek egyik részét az oltáron, másikat a táboron kívül égették meg, vagy a papoknak hagyták bűn-engesztelésül. — Ezen áldozatok rendeltetéséről és hatásáról lásd Zsid. 10. Mely szerint ezen áldozat csak a külső, polgári engesztelődést eszközölte; belső megigazulását Isten előtt Izrael fia csak az isteni ígéretekben, különösen pedig a Megváltóról adott ígéretekben való hit által nyerte meg. (Móz. I. 15, 6. Zsid. 11.)

ból azaz tulkokból és juhokból² áldozandó,

3. ha égőáldozatot akar bemutatni a csordából, hiba nélküli hímet vigyen a bizonyosság hajlékának ajtaja elé, hogy magának az Urat megengesztelje.³ (Móz. II. 29, 10.)

4. És tegye kezét az áldozat fejére,⁴ s így kedves leszen az é. hasznos az ő megengesztelésére.

5. És a borjút ölje meg az Úr előtt, és Áron fiai, a papok mutassák be annak vérét, kiöntvén az

² vagy kecskékből. Lásd 10. vers.

³ A héber szerint: hogy érte kedves legyen az Úr előtt.

⁴ hogy elismerje bűnös voltát, mely miatt helyette az állat föláldoztatik; mert ámbár az égőáldozat kiváltképen az Isten iránti hódolatnak és teljes megadásnak kijelentésére mutatott be, mindazáltal az engesztelődésért való könyörgést is magában foglalta az; mert az ember megromlott állapotjánál fogva semmi vallásos cselekvényt nem vihet végbe a nélkül, hogy a mellett mindenek előtt bűnös voltára, Istennel való kiengesztelődésére és jobbulására ne gondoljon. Azért voltak az égőáldozatok egyszersmind engesztelőáldozatok is. Lásd Móz. III. 16, 24.

oltár körül,⁵ mely a hajlék ajtaja előtt vagyon.

6. És levonván az áldozat bőré,⁶ tagjait vágják darabokra,

7. és teyenek alája tüzet az oltáron, elrendezvén előbb a farakást;

8. és felül arra tévén az elvagdalt tagokat, tudniillik a fejet és mindazt, mi a májhoz van ragadva,⁷

9. a vízzel megmosott belekkel és lábakkal együtt; és a pap áldozza fel azokat⁸ az oltáron égő-áldozatul és kedves illatúl az Úrnak.

10. Ha pedig a nyájból juhokkal vagy kecskéekkel akar valaki égő-áldozatot tenni, hiba nélküli himmel áldozzék;

11. és ölje meg az oltárnak éjszakra néző oldalánál az Úr előtt; véré⁹ pedig Áron fiai öntsék az oltárra köröskörül;

12. és darabolják el tagonkint, fejét és mindazt, mi a májhoz ragadott, és rakják a fára, mely alá tűz tétessék;

13. a beleket és lábakat pedig mossák meg vízzel. És a pap mindent föláldozván, gyujtsa meg az oltáron égőáldozatul és gyönyörűséges illatúl az Úrnak.

14. Ha pedig madarakból leend az Úr égő áldozata, gerliczéből, vagy galambfiakból:⁹

⁵ annak kijelentésére, hogy az ember Isten akaratanak egész valóját, szíve minden érzéseit és vágyait köteles föláldozni; az állati életnek egyik főtenyezője lévén a vér, azért kívánja azt Isten.

⁶ Lásd Móz. III. 7, 8.

⁷ Némelyek a héber szerint az összes kövérséget értik, mások pedig csak a derékon levőt.

⁸ vagyis: minden darabot, minden részt.

⁹ Az Isten ilyeneket is választott áldozatul, hogy a szegényebb sorsúak is áldozhassanak (Luk. 2, 24.). Egyébiránt a különféle áldozat-állatok, természeti tu-

15. a pap vigye azt az oltárhoz, és fejét nyakához tekervén, a megszakasztott seben ereszsze ki véré¹⁰ az oltár szélére.¹⁰

16. Begyét és tollait pedig az oltár mellé vesse a napkeleti részen azon helyre, hová a hamut szokták tölteni;

17. és szárnyait törje meg, de se el ne messe,¹¹ se késsel el ne vagdalja; és égesse meg az oltáron, tüzet tévén a fa alá. Égő- és gyönyörűséges illatú áldozat ez az Úrnak.

2. RÉSZ.

Rendeletek az eledeláldozatra nézve.

1. Midőn valamely lélek eledeláldozatot mutat be az Úrnak,¹ lisztláng legyen az ő ajándéka. És öntsön arra olajat, és teyen rá tömjént,²

2. és vigye Áron fiaihoz, a papokhoz, kiknek egyike vegyen tele marok lisztlángot és olajat és a tömjént mind, és tegye emlékezéskül³ az oltárra, gyönyörűséges illatúl az Úrnak.

3. A mi pedig megmarad az áldozatból, legyen Ároné és fiaié, mint szentséges az Úr áldozataiból.⁴ (Sirák 7, 34.)

lajdonaiknál fogva, szép előképei voltak az önmagát föláldozó Megváltónak (Beda).

¹⁰ A héber szerint: az oltár falára. — A szakasztás a hüvelyk-ujj körmével történt.

¹¹ törje meg sajátágát anélkül, hogy megsemmisítene, jelképül az áldozóért.

¹ Eledelt is lehetett áldozni, hogy a legszegényebbek is mutathassanak be égőáldozatot.

² Keleten az olajat úgy használják a süteményhez, mint nálunk a vaját. A tömjénfüst az Istenhez fölemelkedő imádságot jelképezi.

³ vagyis: áldozatul, mely emlékeztesse Istenet az általa tett irgalomtéljes ígéretekre.

⁴ mint Istennek szentelt adomány,

4. Mikor pedig kemenczében süli áldozatot mutatsz be, legyenek lisztlángból kovásztalan⁵ és olajjal megöntött⁶ lepények, és olajjal megkent kovásztalan pogácsák.

5. Ha áldozatod serpenyőből való; olajjal megöntött kovásztalan lisztlángból legyen;⁷

6. oszd el azt darabokra, és önts rá olajat.

7. Ha pedig rostélyról való az áldozat, szinte olajjal megöntött lisztlángból legyen,⁸

8. melyet az Úr elé vivén, add a pap kezébe,

9. ki midőn bemutatja azt,⁹ vegyen emlékezetül az áldozatból,¹⁰ és gyűjtsa meg az oltáron, gyönyörűséges illatú az Úrnak;

10. a mi pedig megmarad, legyen Ároné és fiaié, mint szentéges az Úr áldozataiból.

11. Minden ajándék, mely az Úrnak bemutatatik, kovász nélküli legyen,¹¹ és semmi kovász és méz¹² ne égettesék az Úrnak áldozatát.

12. Azoknak csak zsengeit hozzátok ajándékul;¹³ de az oltárra

melyet csak az ő helytartóinak volt szabad elkölteni.

⁵ jelképül az áldozóért, hogy tisztának kell lennie; mert a kovász a szív romlottságának jelképe (Kor. I. 5. 8.); az olaj és tömjén jelképezik a lelki kenetességet és imádságot.

⁶ tulajdonképen kevert, gyúrt.

⁷ lepény- vagy málenemű sütemény.

⁸ pörkölt lepény.

⁹ A héber szerint: midőn az oltárra viszi.

¹⁰ egy áldozatrészt emlékezetül.

¹¹ Lásd 5. v.

¹² A méz jelképe az érzéki kéjnek, mely bár édes az ínynek, de keserű következményei vannak. A ki áldozik, ment legyen attól (Theod.).

¹³ Az izraeliták, mielőtt terményeikből ettek, kötelesek voltak valamit az Úrnak áldozni, s ez nevezetett zsenge-adományoknak, és egészen a papoké volt. Lásd Móz. IV. 18, 11—14.

ne tétessenek gyönyörűséges illatú.

13. Minden áldozati ajándékodat szórd meg, és ne vedd el Istened szövetségének savát áldozatodból.¹⁴ Sőt vigy minden áldozatodhoz. (Márk. 9, 48.)

14. Ha pedig gabonád zsengejét a még zöldellő kalászból viszed az Úrnak ajándékul: tűznél pörköld meg, és törd meg liszt módjára, és úgy mutasd be az Úrnak zsengeidet,

15. olajat öntvén arra, és tömjént tévén rá, mert az Úr áldozata;

16. melyből az ajándék emlékezetére a pap egésse meg a megtört liszt és olaj részét az egész tömjénnel együtt.

3. RÉSZ.

Rendeletek a hálaáldozatokra nézve.

1. Hogyha békeáldozat¹ leend ajándéka, és szarvasmarhából akarja azt bemutatni, akár himet akár nőstényt, de hiba nélkül vigyen az Úr elé.

2. És tegye kezét áldozata fejére,² mely ölessék meg a bizonyosság hajlékának bejárásánál, és Áron fiai, a papok, öntsék vérést az oltár körül.

3. És a békeáldozatból mutassák be az Úrnak ajándékul a hájat,

¹⁴ A só, távoztatván a rothadást, jelképi a romlatlanságot, és ezért az isteni szövetség állandóságát jelenti. Móz. IV. 18, 19. Krón. II. 13, 5.

¹ Ezen áldozatot Istennek azért mutatták be, hogy a vett jókért hálát adjanak, vagy újabb jótéteményeket kérjenek; azért nevezetett békeáldozatnak, mert a «béke»-szót a zsidók minden jó kifejezésére használták. Ezen áldozat részint megégettetett, részint a papoknak hagyott, részint vendégségre fordítottat a nyájás társalgás és felebaráti szeretet előmozdítására.

² L. Móz. III. 1, 4.

mely az éltető részeket befödi, és minden belül lévő kövérséget: (Móz. II. 29, 13.)

4. a két vesét hájával, mely befödi a véknyat, és a máj hálóját a vesékkal;³

5. és gyujtsák meg mindezt az oltáron égőáldozatul,⁴ a fa alá tüzet téven, az Úrnak gyönyörűsége illatú áldozatul.

6. Ha pedig juhokból lesz az ő ajándéka békeáldozatul, akár hímet mutasson be akár nöstényt, hiba nélküli legyen.

7. Ha bárányt mutat be az Úr előtt,

8. tegye kezét áldozata fejére, mely a bizonyosság hajlékának tornáczában ölessék meg; és Áron fiai annak vérét öntsék az oltár körül.

9. És a békeáldozatból mutassák be az Úrnak ajándékul kövérét és farkát⁵ egészen,

10. a vesékkal,⁶ és a hájat, mely befödi a hasat és éltető részeket egészen, és mind a két vesét kövérével, mely véknyánál vagyon, és a máj hálóját a vesékkal.⁷

11. És a pap égesse meg azokat az oltáron eledelül a tűznek, és áldozatul az Úrnak.

12. Ha kecske lesz az ő ajándéka, és azt mutatja be az Úrnak:

13. tegye kezét annak fejére, és ölje meg azt a bizonyosság hajlék-

³ A vesékkal vágják le a hálót, vagyis hártját.

⁴ a kövérség és vese jelképei az érzéki életnek, melyet Istennek kell áldoznunk hálótul. A héber szerint: az égő-áldozat fölött, azaz a mindennapi (Móz. III. 16, 12.) és különös fölött. A héber szerint a békeáldozat kövérdarabjai az égőáldozat darabjaira tétettek, s tűz által mind a kettő megemésztetett.

⁵ mely a keleti juhoknál tulajdonképen nem hús, hanem bizonyos kövérség, melyet ott vaj gyanánt kenyérral esznek.

⁶ E helyett a héberben ez van: a hátgerincznél vágják el azt.

⁷ Lásd a 4. v.

nak bejárásánál; és Áron fiai annak vérét öntsék az oltár körül.

14. És vegyék el abból az Úr tűzének eledelül a hájat, mely befödi a hasat, és mely az éltető részeket egészen betakarja:

15. a két vesét hálóstul,⁸ mely azokon véknyánál vagyon, és a máj háját⁹ a vesékkal.¹⁰

16. És a pap égesse meg azokat az oltáron a tűznek eledelül és gyönyörűsége illatú. Minden kövérség az Úré legyen,

17. örökkévaló törvénnyel nemzedékeitekben és minden lakhelye-
teken; se vért, se kövérséget teljességgel ne egyetek.¹¹

4. RÉSZ.

Rendeletek az engesztelő-áldozatokról.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izrael fiainak: Amely lélek tudatlanságból¹ vétkezik, és az Úr valamely parancsa² ellen valamit tesz, a mit megtiltott cselekedni:³

3. ha fölkennt pap az,⁴ ki vét-

⁸ A héber szerint: kövérestul.

⁹ A héber szerint: hálóját.

¹⁰ A héber szerint: mint a 4. v.

¹¹ A kövérség alatt itt a belrészekben levő kövérség értendő; a többi húson levő kövéret megehetnék az izraeliták, úgyiszintén l. az 5. v. jegyz. — A vér iránti tilalomról lásd Móz. I. 9, 4. III. 1, 5.

¹ vagy elvétésből, mi szinte büntetésre méltó.

² tulajdonképen tilalma.

³ az ilyen vigyen bűnáldozatot. Csak a ki tudatlanságból s elvétésből tett valamit az Úr törvénye ellen, tisztúlhatott meg bűnáldozat által a vétéktől és büntetéstől; de a ki az ő törvényét szántsándékkal nyilván megszegte, az, mint Isten ellen lázadó, halállal büntetették. Lásd Móz. IV. 15, 30. Az Hyennek halála bünei engeszteléseül lehetett, ha azt bánattal s az Isten ígéreteiben bízva szenvedte.

⁴ ha főpap. Lásd Móz. II. 29, 7,

kezik, a népet is vétékbe ejtven,⁵ bűneért egy, hiba nélküli borjút mutasson be az Úrnak;

4. és vigye azt a bizonyosság hajlékának ajtajához az Úr elé, és tegye kezét annak fejére, és ölje meg azt az Úrnak;

5. és merítsen a borjú véreből, bevívén azt a bizonyosság hajlékába,

6. és bemártván ujját a vérbe, hintsen azzal hétszer az Úr előtt a szentély függönyének⁶ ellenébe.

7. És azon vérből kenjen az Úr előtt kedves illatú füstölés oltárának szarvaira, mely a bizonyosság hajlékában vagyon. A megmaradt vért pedig öntse mind az égőáldozat oltárának talapjára a hajlék bejárásánál.

8. És a bűnért vegye el a borjú kövérét,⁷ mind azt, mi az éltető részeket befödi, mind a mi belül vagyon;⁸

9. a két vesét a hálóval, mely azokon vagyon vékonyánál, és a máj kövérségét a vesékkal;⁹

10. a mint elvétetik a békeáldozat borjából; és azokat egésse meg az égőáldozat oltárán.

11. Bőrét pedig és minden húsát, fejével és lábaival, beleivel és ganéjával,

12. és egyéb testével együtt, vigye ki a táboron kívüli tiszta helyre, hová a hamut szokták tölteni; és gyujtsa meg azokat a rakásfán, és a kitöltött hamu helyén égettessenek meg.¹⁰

⁵ A héber szerint: vétkeznek a nép romlására. Mert a nép közönségesen beleesik papjai vétkeibe. L. Kir. I. 2, 17.

⁶ a belsőnek.

⁷ a bűnáldozatra szánt borjú kövérét.

⁸ a belekben.

⁹ Lásd Móz. III. 3, 15.

¹⁰ annak jelentéseül, hogy a bűn ki-rekeszt a hívek közönségéből; és annak előképeül, hogy Krisztus is a városon kívül vala meghaladó a kereszten. Zsid. 13, 11. 12.

13. Hogyha Izrael egész közönsége észrevétlenül és tudatlanságból cselekszik olyat, mi az Úr parancsa ellen vagyon,

14. és azután megérti bűnét: bűneért egy borjút mutasson be, és vigye azt a hajlék ajtajához.

15. És a nép vénei tegyék annak fejére kezeiket az Úr előtt. És a borjút megölvén az Úr színe előtt,

16. a főlkent pap vigyen annak véreből a bizonyosság hajlékába,

17. és bemártván ujját, hintsen hétszer a függöny ellenébe;

18. és kenjen azon vérből az oltár szarvaira, mely az Úr előtt vagyon a bizonyosság hajlékában; a maradék-vért pedig öntse az égő áldozatok oltárának talapjához, mely a bizonyosság hajlékának ajtajánál vagyon.

19. És annak minden kövérét vegye és egésse meg az oltáron;

20. úgy cselekedvén ezen borjúval is, mint az előbbivel cselekedett vala; és könnyörögvén érettök a pap, megkegyelmez nekik az Úr.¹¹

21. Magát pedig a borjút vigye a táboron kívül, és egésse meg, mint az előbbi borjút; mert ez a sokaság bűneért való.

22. Ha a fejedelem vétkezendik, és tudatlanságból cselekszik valamit azok közül, mik az Úr törvénye által tiltatnak,

23. és azután megérti vétkét: mutasson be az Úrnak áldozatul egy, hiba nélküli kecskebakot.

24. És tegye kezét annak fejére; és mikor azt megöli azon helyen, hol az égőáldozatra valót szokták megölni az Úr előtt, minthogy bűnért való:¹²

¹¹ A héber szerint: és így engesztelje meg őket a pap, és megbocsáttatik nekik.

¹² Csak az ilyenmő áldozatoknál kente meg a pap az oltár szarvait, mely egyszersmind Istent képviselte, a bűnös vére vagyis élete helyett az áldozat-állat vérével elfogadván.

25. a pap mártsa be ujját a bűnért való áldozat vérebe, illetvén az égőáldozat oltárának szarvait, és a többit annak talapjára öntvén;

26. a kövérséget pedig égesse meg fölötte, mint a békeáldozatoknál szokott lenni; és a pap könyörögjön érte és bűnéért,¹³ és megbocsáttatik neki.

27. Hogyha a föld népe közül valamely lélek tudatlanságból bűnbe esik, valamit cselekedvén azokból, mik az Úr törvénye által tiltatnak, és vétkezik,

28. és bűné elismeri: egy, hiba nélküli kecskét mutasson be;

29. és tegye kezét a bűnért való áldozat fejére, és ölje meg azt az égőáldozat helyén;

30. és a vérből vegyen a pap ujjával, és illetvén az égőáldozat oltárának szarvait, a többit öntse annak talapjára.

31. Elvévén pedig minden kövérséget, a mint el szokott vétetni a békeáldozatokból, az oltáron égesse meg az Úrnak gyönyörűsége illatú; és könyörögjön érte, és megbocsáttatik neki.

32. Ha pedig apró barmok közül viszen áldozatot a bűnért, tudni illik egy, hiba nélküli juhot,

33. tegye kezét annak fejére, és ölje meg azt azon helyen, hol az égőáldozatokra való állatokat szokták megölni;

34. és a pap vegyen ujjával annak véreből, és illetvén az égőáldozat oltárának szarvait, a többit öntse annak talapjára;

35. elvévén minden kövérséget is, a mint el szokták venni a kosnak kövérségét, mely békeáldozatra megöletik, az oltáron égesse meg

az Úrnak jóillatú; és könyörögjön¹⁴ érte és bűnéért, és megbocsáttatik neki.¹⁵

5. RÉSZ.

Különféle vétekáldozatokról.¹

1. Ha valamely lélek vétkezik, és az esküvő szavát hallja, és bizonyosság leend, hogy vagy maga látta, vagy bizonynyal tudja: ha meg nem jelenti, vétkét viselje.²

2. A mely lélek valami tisztátalant illetend, vagy a mit a vad megölt, vagy magától meghalt, vagy akármely egyéb csúszómászó

¹⁴ A héber szerint: engesztelje (tisztítsa) meg bűnétől.

¹⁵ A megbocsátás módjáról lásd 1. r. 4-ső jegyz.

¹ Így nevezetnek ezen áldozatok a héber szöveg szerint. A mi Vulgátánk, mely itt általán igen eltér, a következő két részben a bűnáldozatokkal fölcserélve, nem is említi azokat; a hetedik részben van ugyan szó vétekáldozatokról (pro delicto), ellentétben a bűnáldozatokkal (pro peccato), s az a különbség látszik tétetni a bűn- és vétekáldozatok között, hogy az előbbiek csekélyebb, az utóbbiak nagyobb áthágásokért mutattattak be. Azonban ez általán nem így volt. Mert ha egybevetjük az eseteket, melyekben azok bemutatattak, következő különbözőést találunk. Bűnáldozatok oly bűnökért és állapotokért tétettek, melyekbe az ember inkább saját gyarlóságából jutott (Móz. III. 4, 3. 13. 22. 27.), és melyeket önmagán észrevett, mint más külső okok által; vétekáldozatok pedig oly áthágásokért vagy állapotokért, melyekre inkább külsőleg más személyek (1. 4. v.) vagy dolgok (2. 3. 15. v. 6, 1—7.) adtak alkalmat; úgy hogy az elsörendű bűnöknel és állapotoknál az ember a bűnsúlyt inkább magából veszi, magát vádolja, a másörendűeknél pedig inkább vádoltatik.

² A héber szerint: és vétkét viseli, — a köteles jelentést a bíraknál megtenni elmulasztja. Ennek és a következő három versnek utórése az 5. versben van.

¹³ A héber szerint: A pap megengeszteli (megtisztítja) őt bűnétől.

állatot,³ és elfelejti tisztátalanságát:⁴ bűnös lett és vétkezett.

3. És ha illetendi az embernek valamely tisztátalanságát, mely szerint az ember megfertőződni szokott, és elfelejti, de azután megérti, vétkéssé lett.

4. A mely lélek esküszik, és mondja ajakival, hogy valami gonosz vagy jót fog cselekedni, és azt esküvéssel és szóval megerősíti,⁵ és elfelejti, de azután megérti vétkét:

5. tartson a vétékért bűnbánatot,⁶

6. és mutasson be a nyájból egy jerkebárányt vagy kecskét, és a pap imádkozzék érte és vétkéért.⁷

7. Ha pedig nem vihet barmot, vigyen két gerliczét vagy két

³ a héber szerint: valamely tisztátalan fereg hulláját. Lásd Móz. III. 11. r.

⁴ melyet tudatlanul vont magára, a nélkül, hogy a tisztulás iránti rendelkezést megtartotta volna, miután tisztátalanságba esett. A héber szerint: s ez előtte nincs tudva, és tisztátalan lett és vétkezett.

⁵ A ki meggondolatlanul esküt vagy fogadást tesz, és nem teljesíti. . . A gonosz alatt itt a természeti rossz, a kemény önmegtágadás, önsanyargatás, bójtölés stb. értetik, nem pedig az erkölcsi rossz, melyet sohasem szabad cselekedni, ha valaki ígérte is annak végbevételét.

⁶ A héber szerint: Ha ezekből (1—4. v.) valamelyik által vétkezett, szükség, hogy (a papnak Isten előtt) megvallja azt, miben vétkezett. Tehát a bűn megvallása már az ó törvényben parancsoltatott.

⁷ A héber szerint: Vigyen vétékáldozatot bűnéért az Úrnak, egy jerkebárányt vagy kecskét bűnáldozatul, és a pap engesztelje meg őt bűnéért. — Hogy itt is több helyen a vétékáldozat bűnáldozatnak is nevezetik, nem onnan van, mint némelyek vélik, mintha a kettő között nem volt volna különbség, hanem csak azt hitték, hogy nincs vétékáldozat bűn nélkül, valamint megfordítva bűnáldozat véték nélkül.

galamfiat az Úrnak, egyiket a bűnéért,⁸ másikat égőáldozatul; (Móz. III. 12, 8. Luk. 2, 24.)

8. és adja azokat a papnak; ki az elsőt a bűnéért áldozván, tekerje hátra fejét szárnyaihoz úgy, hogy a nyakán fűggyön, de egészen le ne szakadjon.

9. És hintse meg annak vérével az oltár oldalát. A mi pedig megmarad, csurgassa annak alapjához, mert a bűnért vagyon.⁹

10. A másikat pedig égesse meg égőáldozatul, szokás szerint,¹⁰ és a pap könyörögjön érte és bűnéért, és megbocsáttatik neki.¹¹

11. Hogyha két gerliczét vagy két galambfiat sem vihet, vigyen áldozatul bűnéért egy tizedrészes éfi¹² lisztlángot. Ne tegyen abba olajat,¹³ tömjént se tegyen rá,¹⁴ mert a bűnért vagyon.

12. És adja azt a papnak, ki tele marokkal vévén abból, égesse meg az oltáron annak emlékeztérére,¹⁵ ki bemutatta;

13. könyörögjön érte, és megengeszteljen őt;¹⁶ a többi rész pedig övé legyen ajándékul.

14. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

15. A mely lélek áthágván a szerartásokat, tudatlanságból azok-

⁸ A héber szerint: egyiket bűnáldozatul.

⁹ A héber szerint: Ez a bűnáldozat.

¹⁰ Lásd Móz. III. 1, 14—17. A bűnáldozatra következett az égőáldozat; mert nem elég, hogy az ember büneitől megtisztuljon, hanem hogy magát Istennek való teljes föláldozása által állandóan tisztán tartsa.

¹¹ A héber szerint: mint Móz. III. 4, 26.

¹² azaz: egy gómort. Lásd Móz. II. 16, 16.

¹³ a mi öröm jele, pedig a véték miatt szomorkodni kell.

¹⁴ mert a tömjén jó illatot, de a bűn roszat gerjeszt.

¹⁵ hogy róla az Isten megemlékezzék. A héber szerint: emlékül és bűnáldozatul.

¹⁶ Lásd a 10. v. jegyz.

ban vétkezik, mik az Úrnak szenteltettek: ¹⁷ vigyen áldozatul büneért a nyájból egy, hiba nélküli kost, melyet két sikluson vehetni¹⁸ a szentély mértéke szerint; ¹⁹

16. és a mi kárt tett, térítse meg, és ötödrészt tegyen hozzá, a papnak adván, ki könyörögjön érte, fölládozván a kost, és megbocsátatik neki.

17. A mely lélek tudatlanságból vétkezik, és valamit cselekszik azokból, mik az Úr törvénye által tiltatnak,²⁰ és bűnös lévén, megérti vétkeességét:

18. vigyen a nyájból egy, hiba nélküli kost a bűn mértéke és becsúje szerint²¹ a paphoz; ki imádkozzék érte, mivelhogy tudatlanságból cselekedte; és megbocsátatik neki,

19. mert tudatlanságból vétkezett az Úr ellen.²²

6. RÉSZ.

Folytatás. A mindennapi égőáldozat. Az örök tűz. Az eledeláldozat és a papok áldozata.

1. Szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. A mely lélek vétkezik, és megvetvén az Urat, eltagadja fele-

¹⁷ Ha valamit elmulaszt megadni az áldozatajándékokból, melyek a papokat illetik, p. o. a tizedet, a termények zsengeit, az állatok első fajzásait stb.

¹⁸ két siklus-értékűt. Lásd Móz. II. 30., 13.

¹⁹ Lásd Móz. III. 27., 25.

²⁰ Valószínűleg itt a szertartási szabályokról és szokásokról van szó, melyeknek elmulasztása által az ember szinte külről vétket von magár; Móz. III. 4., 27. van szó az erkölcsiekről.

²¹ mely a pap által becsültessék meg, úgy, hogy a kos nagyobb vagy kisebb árú legyen a bűnhöz képest.

²² A héber szerint: Ez a vétékáldozat, mivel az Úr ellen vétkezett.

barátjának nála letett vagyonát, mely az ő hűségére bízott, vagy erővel zsarol ki valamit, vagy patvarkodik,¹

3. vagy ha az elveszett jószágot megtalálja, és eltagadván, azonfelül hamisan megesküszik; és akármi egyebet cselekszik,² miben az emberek vétkezni szoktak:

4. ha rábizonyodik a véték, adjon vissza

5. egészen mindent, a mit csak lárdsággal akart nyerni, és azonfelül ötödrészt urának, kinek kárt tett vala.³ (Móz. IV. 5., 7.)

6. Büneért⁴ pedig mutasson be egy, hiba nélküli kost a nyájból, és adja azt a papnak a bűn becsúje és mértéke szerint; (Móz. III. 5., 18.)

7. ki könyörögjön érte az Úr előtt, és megbocsátatik neki mind, a mit cselekedvén, vétkezett.⁵

8. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

9. Parancsold meg Áronnak és fiainak: Ez az égőáldozat törvénye:⁶ Égjen az oltáron egész éjjel reggelig;⁷ a tűz ugyanazon oltárról legyen.⁸

10. A pap öltözzék a köntösbe és a gyoics lábravalóba; és vegye

¹ A héber szerint: vagy különben igaztalanul eltulajdonít. Itt oly vétkekről van szó, melyek titokban követve el, nem jutottak bíróság elé, s melyeknél csak a fölébredt lelkiismeret ösztönzé a bűnöst bűnbánatra.

² egyéb tolvajságot.

³ A héber szerint: a vétékáldozat napján; tehát azonnal, halasztás nélkül. Lásd Máté 5., 24.

⁴ A héber szerint: vétékáldozatul.

⁵ hogy megbocsátassék neki, a mi által vétket vont magára.

⁶ a mindennapi estiáldozatnak. Móz. II. 29., 39.

⁷ úgy hogy az áldozatrészekből egyenként mindig tétessék rá.

⁸ ne pedig máshonnan vétessék.

a hamut, melyet az emésztő tűz kiégetett, és az oltár mellé téven,

11. vesse le előbbi ruháit, és másokba öltözzön, vigye azt a táboron kívül, és igen tiszta helyen mind egy szikráig emésztesse meg.

12. Az oltáron pedig mindenkor égjen a tűz, melyet tápláljon a pap, mindennap fát rakván reggel alája, és arra téven az égőáldozatot,⁹ fölötte gyűjtsa meg a békeáldozatok kövérségét.¹⁰

13. Ez a tűz szüntelen való, mely soha el ne aludjék az oltáron.¹¹

14. Ez a törvénye az¹² eledel- és italáldozatoknak,¹³ melyekkel Áron fiai áldozni fognak az Úr előtt és az oltár előtt.

15. Vegyen a pap egy marok lisztlángot, mely olajjal meghintetett, és mind a tömjént, mely a lisztlángra tétetett; és az oltáron égesse meg azt az Úr gyönyörűséges illatának emlékezetére. (Móz. III. 2, 2.)

16. A lisztláng többi részét pedig egye meg Áron fiaival, kovász nélkül, a hajlék tornácának szent helyén egye meg.

17. Azért nem kovászosítottik pedig meg, mert annak része az Úrnak égettetik. Szentséges lesz

az, mint a bűnért és vétékért (való áldozat).¹⁴

18. Áron nemzetségének csak férfiai egyenek abból.¹⁵ Örök törvény legyen ez nemzedékeitekben az Úr áldozatai felől. Minden, a ki azokat illeti, megszenteltetik.

19. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

20. Ez Áron és fiai áldozata, melyet áldozniok kell az Úrnak fölkenetésök napján. Egy éfi lisztláng tizedrészét mutassák be örök¹⁶ áldozatul, felét reggel és felét este;

21. mely olajjal vegyítettvén serpenyőben készíttessék. Áldozza pedig azt melegen¹⁷ az Úrnak gyönyörűséges illatúl

22. a pap, ki törvény szerint atyja helyébe következik; és egészen égettessék el az oltáron;

23. mert a papok minden áldozatának tűzzel kell megemésztetnie, és abból senki se egyék.¹⁸

24. Szóla pedig az Úr Mózesnek, mondván:

25. Szólj Áronnak és fiainak: Ez a bűnért való áldozat törvénye:¹⁹ A mely helyen bemutatatik az égőáldozat, ott ölessék meg az Úr előtt; szentséges lévén az.

⁹ mely minden reggel bemutatott, s valószínűleg estig égett, valamint az estiáldozat reggelig (9. v.). Így jelképezvén a szünteleni hálát és Isten iránti állandó megadást, melyre kötelezve vagyunk; egyszersmind szép előképe volt Jézus Krisztus szüntelen engesztelő közbenjárásának.

¹⁰ és egyéb áldozatokét, melyek mind az égőáldozat fölött és azzal emésztettek meg, gyönyörű jelképül, hogy az Isten iránti megadásnak kell alapul szolgálnia minden jámbor érzületnél.

¹¹ Krisztus megjelenése után lelkiképen folyvást ég az mint ő maga mondja. Luk. 12. 49.

¹² a mindennapi.

¹³ italáldozat nincs a héberben.

¹⁴ A héber szerint: Mint a bűn- és vétékáldozat.

¹⁵ Az eledeláldozat (Lásd Móz. III. 2, 1. 1-ső jegyz.) egészen Istent illette; azért annak részint tűz által, részint Isten képviselői, a papok által kellett megemésztetnie.

¹⁶ tehát nemcsak a fölkenetés napján, hanem attól kezdve, mindennap.

¹⁷ A héber szerint: darabokban, mint az eledeláldozatokat általában. L. Móz. III. 2, 6.

¹⁸ még a papok se, mert ezen eledeláldozatot önmagokért mutatják be.

¹⁹ a fejedelmekért és magánszemélyekért (Móz. III. 4, 22—35.); mert a többi bűn-áldozatok (Móz. III. 4, 12—21.) másképen kezeltettek.

26. A pap, ki bemutatja, egye meg azt a szent helyen a hajlék tornáczában.²⁰

27. Minden, a mi annak húsát illetendi, megszenteltetik; s a mely ruha annak vérével meghintetik, mosassék meg a szent helyen.²¹

28. A cserépedény pedig, melyben főzetett, töressék össze;²² hogyha rézedény leend, vakartassék meg, és mosassék meg vízzel.

29. Minden papi nemzetségből való férfiú egyék annak húsából, mert szentséges az.

30. De a bűnért megölt áldozatból, melynek vére bevitetik a bizonyosság hajlékába, a szentélyben leendő megengesztelésre,²³ ne egyenek, hanem azt tűzzel égessék meg.²⁴ (Móz. III. 4, 5. Zsid. 13, 11.)

7. RÉSZ.

Még némely rendeletek a bűn- és hálaáldozatokról. A kövér és vér étele tiltatik.

1. Ez a vétekért való áldozat törvénye,¹ mely szentséges;

2. azért a hol megöletik az égőáldozat, ölessék meg a bűnért való áldozat is, annak vére az oltár körül öntessék.

²⁰ Mivel Isten a bűnt elveszi, s ennyiben a bűnáldozatnak különös vonatkozása van Istenre, az egész bűnáldozat, mind, a mi különben az áldozatokból eledelül szolgált, övé s így helytartóié, a papoké.

²¹ hogy a vér által megszentelt helyekre közhasználat által tisztetlenség ne hátrúljon.

²² mert különben annak szagát megtartaná.

²³ t. i. a főpap és község bűnáldozatából. Lásd Móz. III. 4, 12. 21.

²⁴ mivel ezeknél a főpap nem csak mint Isten helytartója, hanem egyszersmind mint bűnös jelent meg.

¹ A héber szerint: a vétekáldozat. Lásd Móz. III. 5, 1—19. 6, 1—7. hol eléadatik, mely esetekben követeltetett az.

3. Áldozzák abból a farkat és kövéret, mely az éltető részeket befödi;

4. a két vesét és a kövérséget, mely vékonyánál vagyon, és a máj hálóját a vesékkal.²

5. És a pap égesse meg azokat az oltáron; ez az Úr égőáldozata a bűnért.

6. Minden férfiú a papi nemből egyék a szent helyen azon húsból; mert szentséges az.³

7. Valamint a bűnért való áldozat, úgy mutattatik be a vétekért is; mind a két áldozatnak törvénye egy; a papé legyen, ki azt bemutatja.

8. A mely pap bemutatja az égőáldozatra való állatot, azé legyen bőre.⁴

9. És minden lisztlángból való eledeláldozat, melyet kemenczében sütnék, és a mi rostélyon vagy serpenyőben készítették, azon papé legyen, ki azt bemutatja;

10. akár olajjal vegyített, akár száraz legyen, Áron minden fiának egyenlő mértékkel osztassék.⁵

11. Ez törvénye a békeáldozatnak, mely az Úrnak bemutatatik.

12. Ha hálaadás végett van az áldozat, kovásztalan, olajos kenyeret mutassanak be, és olajjal megkent, kovásztalan pogácsákat, és elkészített⁶ lisztlángot, és olajjal vegyített lepényeket;

13. kovászos kenyereket is a

² A héber szerint: a veséknél vágják el azt (a hálót).

³ egészen Istenet illeti. Lásd az előbbi r. 20-ik jegyz.

⁴ egyéb áldozatoknál más részek is jutottak neki.

⁵ a sült eledeláldozatok (9. v.) azon papot illették, ki azokat bemutatta; a nem sülték minden, épen[szolgálatteltevő pap között osztattak el.

⁶ olajjal föleresztett. Az itt oly sűrűn használt olaj jelképezi az örömet. Lásd Móz. III. 5, 11. 13-ik jegyz.

hálaadás áldozatához, mely megöletik békeáldozatúl;⁷

14. azok közül egy, zsenge gyanánt mutattassék be az Úrnak,⁸ és legyen a papé, ki az áldozatállat vérét kiontja;

15. melynek húsát azon nap egyék meg,⁹ és semmi se maradjon abból reggelre.¹⁰

16. Ha fogadásból¹¹ vagy szabad akaratból viszen valaki áldozatot,¹² hasonlóképen azon nap egyék meg; de ha valami holnapra marad is, szabad megenni;¹³

17. a mi pedig harmadnapra marad, tűz emésztsze meg.¹⁴

18. Ha valaki a békeáldozat húsából harmadnapon eszik, áldozata érvénytelen, és nem használ a bemutatónak; sőt inkább a mely lélek magát efféle eledellel megfertőzti, a törvényszegés bűnébe esik. (Móz. III. 19, 8.)

⁷ nem áldozatúl az oltárra (L. Mózes. III. 2, 41.) hanem az áldozati lakomához és a papok számára.

⁸ mert semmit sem volt szabad elkölteni, miből Istennek, ki azt adta, nem nyújtott az első rész. Itt az egész áldozatról, s nem csupán a legutóbb (13. v.) említett kovászos kenyérről van szó. A héber szerint: ezen adomány *emeléknek* neveztetett. L. Mózes. II. 25, 2. 1-ső jegyz. ⁹ azzal szeretet- (béke-) lakomát tartsanak.

¹⁰ mert ez a lakoma nem közönséges vendégeskedés volt, hanem még az áldozati cselekményhez tartozott.

¹¹ Ha valaki fogadást tett békeáldozat bemutatására, hogy Istentől valamit nyerjen stb.

¹² vagy valóban el is hozza azt, mielőtt még könyörgése meghallgattatott.

¹³ Mivel ezen békeáldozat könyörgő áldozat volt, és a könyörgésnek, hogy meghallgattassék, állhatatosnak kellett lenni, így tehát az áldozati cselekmény kiterjedhetett másodnapra is.

¹⁴ A második nappal be kellett fejezteni az áldozati cselekménynek s a maradványnak megégetni, hogy a lehető szentségtelenítéstől megóvassék.

19. A húst, mely valami tisztátalant érint,¹⁵ meg ne egyék, hanem égessék meg tűzzel; a ki tiszta,¹⁶ ehetik abból.

20. A mely lélek, tisztátalan lévén, eszik a békeáldozat húsából, mely az Úrnak áldoztatott, elvesz az ő népe közül.

21. És a ki illeti az embernek, vagy baromnak, vagy akárminek tisztátalanságát, mely megfertőzethet, és eszik afféle húsból, elvesz az ő népe közül.

22. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

23. Szólj Izrael fiainak: A juh és tulok és kecske háját meg ne egyétek.¹⁷

24. Az elhullott marhának és a vadtól megfogott¹⁸ állatnak kövérsége legyen nektek különféle használatra.¹⁹

25. Ha ki megeszi a háját, melyet az Úrnak kell bemutatni megégetésre, elvesz az ő népe közül.

26. Hasonlóképen semmi állat vérét étekebe ne vegyétek, se madarakból, se barmokból.

27. Minden lélek, mely vért eszik, elvesz az ő népe közül.²⁰

28. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

29. Szólj Izrael fiainak, mondván: A ki az Úrnak békeáldozatot mutat be, mutasson be együtt más áldozatot is, azaz annak italáldozatát.²¹

¹⁵ törvény szerint tisztátalant; p. o. ha egy tisztátalan bogár esett rá.

¹⁶ a ki törvényszerűleg tiszta, részt vehet az áldozati lakomában (16. v.).

¹⁷ se azokból, mik feláldoztatnak, se egyebekből; mert a kövérség az Úrnak szentelendő. L. Mózes. III. 3, 5. 16. 17.

¹⁸ és elszaggatott.

¹⁹ ámde (teszi hozzá a héber szöveg), nem szabad megennetek.

²⁰ Lásd Mózes. III. 3, 5. 16. 17.

²¹ A héber szerint: A ki az Úrnak békeáldozatot mutat be, maga vigye adomá-

30. Tartsa kezében az áldozat kövérét és szegyéét, és midőn mind a kettőt az Úrnak bemutatván, megszenteli, adja a papnak;²²

31. ki az oltáron égesse meg a hájat, szegye pedig legyen Ároné és fiaié.

32. A jobb lapoczká is a békeáldozatokból legyen a papé első ajándékul.²³

33. Aki a vért és hájat bemutatja Áron fiai közül, azé legyen a jobb lapoczká is.

34. Mert a fölemelés²⁴ szegyéét, és az elválasztás²⁵ lapoczkáját elvettem Izrael fiától az ő békeáldozataikból, és Áron papnak és fiainak adtam örök törvénnyel, Izrael minden népétől.

35. Ez Áronnak és fiainak fölkenetése²⁶ az Úr szertartásaiban, a mely napon bemutatta²⁷ őket Mózes, hogy mint papok szolgáljanak;

36. és a miket parancsolt az Úr nekik adatni Izrael fiától örök szertartással nemzedékeikben.

37. Ez az égő- és a bűnért és vétékért való áldozatnak, a föl-szentelésnek és békeáldozatoknak törvénye,

nyát (30. 32. v.) békeáldozatából az Úrnak.

²² A héber szerint: A maga kezével hozza az Úrnak égőáldozatára valót, kövérét szegyéével együtt hozza: a szegyet, hogy fölemellessék (ingattassék) mint emelékáldozat az Úr előtt. E szertartásról lásd Móz. II. 29, 24.

²³ L. 14. v. A szegye és lapoczká a papoknak jutott, jelképeül a bölcseségnek, bátorszívűségnek és erősségnek, melyekkel a papoknak birni kell.

²⁴ A héber szerint: az ingatás. Lásd 30. v. jegyz.

²⁵ A héber szerint: az emelék. Lásd 14. 32. v.

²⁶ A héber szerint: osztályrésze. Lásd Móz. IV. 18, 8.

²⁷ fölavatta, föl-szentelte.

38. melyet az Úr rendelt vala Mózesnek a Sinai hegyen, mikor megparancsolta Izrael fiainak, hogy mutassák be az Úrnak áldozataikat a Sinai pusztában.

8. RÉSZ.

A papok föl-szenteltetése.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Vedd Áront fiaival, öltözeteket és a kenet olaját, a bűnért való borjút, két kerek, egy kosarat kovásztalan kenyerekkel; (Móz. II. 29, 35. 40, 13.)

3. és gyűjtsd egybe az egész közönséget a hajlék ajtajához.

4. Úgy cselekvék Mózes, mint az Úr parancsolta vala; és midőn az egész nép egybegyűlt a hajlék ajtaja előtt,

5. mondá: Ez az, mit az Úr parancsolt, hogy meglegyen.

6. És mindjárt eléállítá Áront és fiait. És miután megmosta őket,

7. a főpapot fölöltözteté a gyolcs belső ruhába, átövezvén őt az övvel, és fölöltöztetvén őt a kék köntösbe, és ennek föléje tevé a vállravalót,

8. melyet az övvel megszorítván a mellélőhöz foglala, melyen a tudomány és az igazság vala.

9. És fejét befödé a süveggel; erre pedig fölül a homlok elé tevé a szenteléssel megszentelt aranylapot, a mint neki az Úr parancsolta vala.

10. Vevé a kenet olaját is, és fölkené a hajlékot minden szereivel együtt.¹

11. És miután az oltárt² föl-szentelvén, meghintette hétszer, fölkené azt és minden edényeit;

¹ hogy a közönséges használattól elkülönözze és istenitiszteleire fölavassa.

² az égőáldozat oltárát.

a mosdókádat is talapostul fölszentelé olajjal;

12. melyet Áronnak fejére öntvén,³ fölkené őt és fölszentelé. (Sirák 45, 18.)

13. Eléállítván az ő fiait is, felöltözteté gyolcs ruhákba, és átövezé övekkel, és fölteve a süvegeket, a mint az Úr parancsolta vala.

14. Bemutató a borjút is a bűnért; és miután Áron és fiai annak fejére tették kezeiket,

15. megöle azt; és vévén a vérből és ujját bemártván, illeté az oltár szarvait köröskörül;⁴ melyet megtisztítván és megszentelvén, a többi vért annak alapjához önté.

16. Kövérét pedig, mely az életető részeken vala, és a máj hálóját és a két vesét, ezek hájával együtt megégeté az oltáron;

17. a borjút bőrével és húzával és ganéjával a táboron kívül égetvén meg, a mint az Úr parancsolta vala.⁵

18. Bemutató a kost is égőáldozatul; melynek miután fejére tették kezeiket Áron és fiai,

19. megöle azt, és vérét az oltár körül önté.

20. És magát a kost darabokra vágdalván, annak fejét és tagjait és kövérét megégeté tűzzel,

21. megmosván előbb a beleket és lábakat, s egyszerre az egész kost megégeté az oltáron, mivelhogy égőáldozat volt az, gyönyör-

rúséges illatúl az Úrnak, a mint parancsolta vala neki.

22. Bemutató a másik kost is a papok fölszentelésére; és Áron és fiai kezeiket annak fejére tevék;

23. melyet miután megölt Mózes, vévén annak véreből, illeté Áron jobbfüle szélét, és jobbkeze hüvelykét, hasonlóképen lábaét is.

24. Eléállító Áron fiait is; és midőn a föláldozott kos vérével illette mindenik jobbfüle szélét, és jobbkeze és lába hüvelykét, a többit az oltárra önté köröskörül;

25. a hájat pedig és farkat, és mind a kövérséget, mely befödi a beleket, és a máj hálóját és két vesét ezek kövérével és a jobblapoczkával elkülönzé.

26. Vévén pedig a kovásztalan kenyerek kosarából, mely az Úr előtt vala, egy kovász nélküli kenyeret és olajos lepényt és pogácsát, a kövérségre és jobblapockára tevé;

27. ezeket mindenestül Áronnak és fiainak adván; kik midőn azokat fölemelték az Úr előtt,⁶

28. ismét elvévén kezeikből, megégeté az égőáldozat oltáran, mivelhogy ez a fölszentelés áldozata volt az Úrnak gyönyörúséges áldozatillatúl.

29. És a fölszentelés kosából maga részére vevé a szegyet, fölemelvén azt⁷ az Úr előtt, mint neki az Úr parancsolta vala.

30. És vévén a kenetet⁸ és vért, mely az oltáron vala, Áronra és öltözeteire, fiaira és ezek ruháira hinté.

31. És mikor fölszentelte őket öltözeteikben,⁹ parancsolá nekik,

³ annak jelképeül, hogy Áron a papok feje, kitől minden szentelési és áldozási hatalom jő.

⁴ hogy azt megszentelje, s Isten előtt kedvessé tegye; mert az ember vétke által az egész természet megszentelhetetlenített, megromlott s Isten kedvétől kiesett. Lásd Móz. I. 3, 17. 6, 12. 13.

⁵ a főpap bűnáldozatából tehát nem ettek, mint a magánzemélyekből (6, 29.). Ennek okát lásd Móz. III. 6, 30. 24-ik jegyz.

⁶ A héber szerint: és ingatá azt, mint ingatványt (Webe) az Úr előtt. Lásd Móz. II. 29, 24.

⁷ A héber szerint: ingatván azt.

⁸ a szent olajat.

⁹ Ez által jelentvén, hogy csak szent öltözeteikben tehetnek isteni szolgálatot.

mondván: Főzzétek meg a húst a hajlék ajtaja előtt, és ott egyétek meg azt. A fölszentelés kenyereit is egyétek meg, melyek a kosárba tétettek, mint nekem az Úr parancsolta vala, mondván: Áron és fiai egyék meg azokat; (Móz. II. 29, 32. III. 24, 9.)

32. a mi pedig megmarad a húsból és kenyerekből, tűz emészse meg.

33. A hajlék ajtaján pedig ki ne menjetek hét napig, azon napig, melyen bételik fölszenteléstek ideje; mert hét napig végeztetik a szentelés;

34. a mint most történt, hogy az áldozat szertartása végbemenjen...¹⁰

35. Éjjel és nappal a hajlékban maradjatok, vigyázzván az Úr szolgálatára, hogy meg ne haljatok; mert így parancsoltatott meg nekem.

36. És Áron és fiai megcselekvének mindent, mit az Úr Mózes által szólott vala.

9. RÉSZ.

Áron első áldozata és áldása.

1. Nyolcadnapon pedig szólítja Mózes Áront és az ő fiait és Izrael véneit, és mondá Áronnak:

2. Végy a csordából egy borjút a bűnért,¹ és egy kost égőáldozatra, mindkettőt hibánélkülit, és azokat mutasd be az Úr előtt, (Móz. II. 29, 1.)

3. és szólj Izrael fiainak: Vegyetek egy bakot a bűnért, és egy esztendő, hiba nélküli borjút és bárányt égőáldozatra,

4. egy tulkot és kost békeáldozatra; és az Úr előtt öljétek

¹⁰ ... úgy történjék a hét nap mindenkén.

¹ bűnáldozatúl.

meg azokat, mindenik áldozatnál olajjal vegyített lisztlángot mutatván be; mert ma az Úr megjelent nektek.

5. Elhozák tehát mind, amit Mózes parancsolt vala, a hajlék ajtajához; hol az egész sokaság jelenlétében

6. mondá Mózes: Ez azon beszéd, melyet parancsolt az Úr; cselekedjétek meg, és az ő dicsősége megjelenik nektek.

7. És mondá Áronnak: Járulj az oltárhoz, és áldozzál bűnödért; mutass be egészen égőáldozatot, és könyörögi² magadért és a népért. És mikor megöleléd a nép áldozatát, imádkozzál érte, mint az Úr parancsolta vala.

8. És Áron mindjárt az oltárhoz járulván, megöle a borjút a maga bűnéért;

9. melynek vérét hozzája vívék fiai, és abba mártván ujját, illeté az oltár szarvait, s a maradékot annak talapjára önté.

10. És a kövéret és veséket és a máj hálóját, mint melyek a bűnért valók, megégeté az oltáron,³ mint az Úr parancsolta vala Mózesnek;

11. a húst pedig és bőrt a táboron kívül tűzzel égeté meg.

12. Megöle a égőáldozatra való állatot is; és fiai hozzá vívék annak vérét, melyet az oltár körül önte.

13. A darabokra vagdalt áldozatot is, fejével és minden tagjával hozzája vívék; és mindezt megégeté⁴ az oltáron tűzzel,

14. megmosván előbb vízzel a beleket és lábakat.

² A héber szerint: szerezz engesztelést. V. ö. Zsid. 7, 27.

³ megégetés végett a mindennapi égőáldozatra tevő, mely mindennap s így e napon is estig égett az oltáron. Lásd Móz. III. 6, 9, 12.

⁴ mint a 3-ik jegyz.

15. És a nép bűneért áldozván, megöle a bakot, és megtisztítván az oltárt,⁵

16. égőáldozatot tőn,
17. hozzá adván az áldozathoz az eledeláldozatokat,⁶ melyek együtt mutattnak be, és azokat megégeté az oltáron⁷ a reggeli égőáldozat szertartásai nélkül.⁸

18. Megöle a tulkot is és a kost, a nép békeáldozatait; és fiai hozzája vivék a vért, melyet köröskörül az oltárra önte.

19. A tulok kövérét pedig és a kos farkát és a veséket ezek kövérevel, és a máj hárttyáját

20. a szegyekre tevék;⁹ és miután a kövérség mind megégett az oltáron,

21. azok szegyeit és jobblapoczkáit elkülönzé Áron, fölemelvén az Úr előtt, mint Mózes parancsolta vala.¹⁰

22. És kezeit kiterjesztvén a népre, megáldá azt. És így elvégezvén a bűnért való, az égő- és a békeáldozatokat, leszállá...¹¹

23. Bemenvén pedig Mózes és Áron a bizonyosság hajlékába,¹² és azután kijöven, megáldák a népet. És megjelenék az Úr dicsősége az egész sokaságnak;

⁵ mint a 9. v.

⁶ melyek lisztlángból készültek; italáldozatoknak is nevezettek, mivel olajjal voltak vegyítve.

⁷ A héber szerint: vőn abból egy marokkal és megégeté stb.

⁸ Ezen égő- és eledeláldozatot a mindennapra rendelt égő- és eledeláldozaton kívül mutatá be. Móz. II. 29, 38—42.

⁹ hogy azokon vigyék az oltárra.

¹⁰ Lásd Móz. III. 7, 31—35. A héber szerint: és a szegyeket és jobblapoczkát Áron ingatá, mint ingatványt az Úr előtt, mint Mózes parancsolta vala. Lásd Móz. II. 29, 24.

¹¹ az oltártól.

¹² Mózes beméne Áronnal a szentélybe, hogy ott szolgálatába beavassa. Vésd össze Móz. II. 30, 7.

24. és íme tűz jöven ki az Úrtól¹³ megemészte az égőáldozatot és a kövérségeket, melyek az oltáron valának.¹⁴ Ezt látván a népsereg, dicséré az Urat, arczára borulván.

10. RÉSZ.

Nadab és Abiu megbüntettetnek. A papoknak tiltatik a borivás, midőn papi szolgálatban vannak. Áron gyászolása.

1. És Áron fiai, Nadab és Abiu, vévén tömjénezőiket, tüzet tőnek azokba, és azon fölül jóillatú szert, az Úr elé idegen tüzet vivén, mi nekik nem vala parancsolva.¹ (Móz. IV. 3, 4, 26, 61. Krón. I. 24, 2.)

2. És tűz jöven ki az Úrtól,² megemészte őket,³ és meghalának az Úr előtt.

3. És mondá Mózes Áronnak: Ez az, mit az Úr szólott: Megszenteltetem azokban, kik hozzám közelgetnek,⁴ és az egész nép színe

¹³ a világitó felhőből, melyben az Úr jelen vala. Makkab. II. 2, 10.

¹⁴ Az Istentől küldött láng az áldozatokat egyszerre megemészte, míg a mindennapi áldozattűz (10. v.) csak lassankint emészttette volna meg.

¹ mi nekik meg volt tiltva (Jer. 32, 35.) az égőáldozat oltárán (Móz. III. 6, 9.); annál inkább a jóillatú füstölés oltárán, hol a papoknak fölszenteltetésök óta naponkint kétszer, tehát a nyolczadnap (9, 1.) ezen estéjén is szolgálatot kellett tenniök. (Móz. II. 30, 7. 8.) Az ifjak kétségkívül vétkes könnyelműségből tevék ezt, melynél fogva némelyek Isten törvényeit kényök szerint bírálgatják, a miknek okát meg nem foghatják, azokat elvetik; míg a valódi istenfélő ember teljesíti Isten törvényét, ha okát mindenkor be nem láthatja is.

² villám jött ki a felhő-oszlopból. Móz. II. 40, 33.

³ megöle őket. Lásd 5. v.

⁴ A papok engemet és törvényeimet szentnek és sérthetetlennek tartásák.

előtt megdicsőíttetem⁵. Mit hallván Áron, hallgata.

4. Mózes pedig szólítván Mízaelt és Elizafant, Ózielnek, Áron atyja bátyjának fiait, mondá nekik: Menjetek és vigyétek el atyátokfiat a szentélyből, és vigyétek a táboron kívül.

5. És azonnal menvén, kivivék őket, a mint feküsznek vala, gyors ruhákba öltözve, és kiveték,⁶ mint nekik parancsolta volt.

6. És Mózes szóla Áronnak és fiainak, Eleazarnak és Itamarnak: Fejeteket meg ne meztelenítsétek,⁷ és ruháitokat meg ne szaggassátok, nehogy meghaljatok,⁸ és az egész gyülekezetre harag gerjedjen.⁹ Atyátokfiai és Izrael egész háza sirathatják az égést, melyet az Úr támasztott vala;

7. de ti ne menjetek ki a hajlék ajtaján,¹⁰ egyébkint elvesztek; mert a szent kenet olaja vagy on rajtatok. Kik mindent Mózes parancsa szerint cselekvének.

8. És mondá az Úr Áronnak:

9. Bort vagy más részegítőt ne igyál se te, se fiaid, mikor bementek a bizonyosság hajlékába, hogy meg ne haljatok; mert örök parancs ez nemzedékeitekben;¹¹

⁵ az engedelmesség által, vagy a bűntetés által, melyet az engedetlenekre méretek.

⁶ A héber szerint: kivivék.

⁷ hogy őket gyászoljátok. Lásd Móz. III. 13, 45, 21, 10.

⁸ A papok, mint Istennek szentelt személyek (7. v.) egyedül hivataluknak tartoznak élni; és azért minden rokonsági viszonyait is feledni az Isten dicsősége és emberek üdvéért.

⁹ Valamint Isten az atyák vétékét olykor gyermekeikben bünteti (Móz. II. 20, 5.), úgy néha a papokét is a népekben.

¹⁰ a táborba, gyászolni testvéreteket, hanem maradjatok az isteni szolgálatban.

¹¹ Ezen törvényre valószínűleg Áron fiainak halála adott okot, kik talán megittasodván, ragadtattak oly könnyelmű-

10. hogy különbséget tudjatok tenni a szent és szenteletlen, a megfertőzött és tiszta között;

11. és tanítsátok Izrael fiait minden törvényeimre, melyeket az Úr mondott nekik Mózes által.

12. És Mózes szóla Áronnak és fiainak, Eleazarnak és Itamarnak, kik megmaradtak vala: Vegyétek az eddeláldozatot, mely megmaradt az Úr áldozatából,¹² és egyétek meg azt kovász nélkül az oltár mellett,¹³ mert szentséges az;

13. egyétek pedig a szent helyen, mi neked és fiaidnak adatott az Úr áldozataiból, a mint parancsolott nekem.

14. A bemutatott szegyet is és az elkülönzött lapoczkát¹⁴ egyétek meg igen tiszta helyen, te és fiaid és leányaid veled; mert neked és magzataidnak tartattak fenn azok Izrael fiainak üdvösséges¹⁵ áldozataiból;

15. mivelhogy a lapoczkát és szegyet és a kövérséget, melyek megégettnek az oltáron, föl-emelték az Úr előtt, és téged illetnek és fiaidat örök törvénnyel, mint az Úr parancsolta vala.¹⁶

16. E közben, mikor Mózes a bakot kereste,¹⁷ mely a bűnért

ségre, hogy a szent tűz helyett közönséget vigyének. Ámbár maga a könnyelműség is, mely mindig némi erkölcsi kábulás, elég okot adhatott a részegítő italok tilalmazó törvényekre. Móz. V. 29, 6.

¹² Lásd Móz. III. 6, 14—18. Vesd össze: Móz. III. 2, 1—3.

¹³ Áront figyelmeztetni kellett köteletségére, valószínűleg, mivel fia halála miatt meg volt zavarodva.

¹⁴ A héber szerint: a fölemelés szegyéte s az ingatás lapoczkáját.

¹⁵ a minék itt a békeáldozat nevezetik.

¹⁶ A héber szerint: a fölemelés lapoczkáját s az ingatás szegyéte mutassák be az égetni való kövérséggel, és ingassák, mint ingatványt, az Úr előtt, és téged illetnek azok stb.

¹⁷ Mózes látván, hogy az eddeláldozó

bemutatottatott vala, megégve találá azt;¹⁸ és megharaguván Áron fiaira, Eleazarra és Itamarra, kik megmaradtak vala, mondá:

17. Miért nem ettétek meg a szent helyen a bűnért való áldozatot, mely szentséges és nektek adatott, hogy viseljétek a sokaság gonoszságát,¹⁹ és könyörögjétek érte az Úr színe előtt;

18. főképen minthogy annak véreből nem vitetett a szentélybe, és meg kellett volna ennetek a szent helyen, a mint nekem parancsolatott?²⁰

19. Felelé Áron: Ma mutatott be a bűnért való és az égőáldozat az Úr előtt; rajtam pedig látod, mi történt. Mikép ehettem volna meg azt, vagy tetszhettem-e szolgálatomban keseredett szívvel?

20. Ezt hallván Mózes, menségét jóváhagyá.

maradványát (12. v.) még a nyolczadik nap estéjén sem ették meg, azt hitte, hogy talál még a bűnáldozat maradványából is (Móz. III. 9, 15.), melyet a papoknak kellett megenniök (Móz. III. 6, 26.).

¹⁸ Áron fiai, testvéreik halála után, valószínűleg atyjok szavára, a bakot, melyet még azon este kellett volna megenniök (v. ö. Móz. III. 7, 15.), az égőáldozat tűzére tették, hogy abból ne kelljen enniök, miután bánattal úgy is eltelték vala.

¹⁹ azzal megmutatandók, hogy a nép gonoszságát elveszíték, s ez által őt Istenel megengesztelitek.

²⁰ Mivel ezen bűnáldozata (9, 8.) nem közönséges bűnáldozat volt valamely bizonyos vétékért, hanem mindkettő általán a vétékesség elismeréseül mutatottatott be az Úrnak, hogy az által a papi rend jótékony-ságára méltókká legyenek: ennél fogva annál nem vitetett véghez mind a szokott szertartás; különösen a bak vére nem vitetett a szentélybe (Móz. III. 4, 16—19.) sem húsa nem égettetett meg a táboron kívül (4, 21.); de épen ezért kellett volna Áronnak és fiainak a húst megenniök (Vesd össze Móz. III. 6, 30.).

11. RÉSZ.

A tiszta és tisztátalan állatokról.

1. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván:

2. Mondjátok meg Izrael fiainak: Ezek azon állatok, melyeket ennetek kell a föld minden állatai közül.¹ (Móz. V. 14, 3.)

3. Mindazt, melynek hasadt körme vagy² és kérődzik a bar-mok közül, egyétek.

4. A mi pedig kérődzik ugyan és körme van, de nem hasadt, mint a tevének³ és egyébnék, azt ne egyétek, és a tisztátalanok közé számláljátok.

5. A tengeri nyúl,⁴ mely kérődzik, de hasadt körme nincs, tisztátalan.

¹ Az Isten némely állatokat tisztátalannak és azért nem ehetőknék, némelyeket tisztáknak és megehetőknék mond. Itt a tisztátalanság által nem a valóságos vagy valami erkölcsi, hanem a *törvény-szerinti* tisztátalanság értendő, mely a mózesi törvény szerint némely dolgokon, körülményeken stb. volt, s azokat utálatosakká tette. Miért jelentett ki Isten némely dolgokat, körülményeket stb. törvényszerint tisztátalannak és utálatosaknak, főoka abban rejlik: mivel azok bűnös és tisztátalan természetünk megromlott állapotjával összefüggésben vannak, s magokon valami rendellenl és romlottat fejzenek ki. Egyes esetekre nézve különös okok is lehetnek, melyeknél fogva Isten valamit tisztátalannak nyilvánított. Különösen, mi a tisztátalan állatokat illeti, Isten ezek evését azért is megtilthatta, hogy Izrael népét az önmegtartóztatásban gyakorolja; vagy hogy elvonja közelebbi viszonytól oly népekkel, kiknél többször oly állatok szolgáltak eledelül, melyek az izraeliták törvénye szerint tisztátalanok voltak.

² kétfelé váló körme.

³ melynek csak első lábain van hasadt körme.

⁴ A héber szerint: Szafan, valószínűleg hegyiegér; mások másra magyarázzák.

6. A nyúl is ; mert az is kérődzik, de hasadt körme nincs ;

7. és a disznó, mely noha hasadt körmű, de nem kérődzik.⁵ (Makab. II. 6, 18.)

8. Ezek húsát ne egyétek, se hulláikat⁶ ne illessétek, mert tisztátalanok nektek.

9. Ezek azok, miket a vízben élő állatok közül megenni szabad. Mindazt, minek szárnya és pikkelye legyen, akár a tengerben, akár folyóvizekben és tavakban, egyétek.

10. A minek pedig szárnya és pikkelye nincsen azokból, mik a vizekben mozognak és élnek, utálatos legyen nektek

11. és iszonyatos; azok húsát ne egyétek, és hulláiktól távozzatok.

12. Mindaz, minek a vízben szárnya és pikkelye nincs, tisztátalan legyen.⁷

13. Ezek azok, miket a madarak közül nem kell ennetek, és el kell távoztatnotok : a sast, griffet⁸ és tengeri sast,

14. és kányát⁹ és keselyűt¹⁰ neme szerint ;

15. és minden holló-neműt és hozzám hasonlót ;¹¹

16. a struccot¹² és foglyot,¹³ a libóczot¹⁴ és ölyvet, neme szerint ;

⁵ mindahárom folyár, tisztátalan állat és egészségtelen is.

⁶ Mindaz, mi természetes halállal halt meg, mely a bűn miatt az emberre is jött, tisztátalan volt ; annál inkább a tisztátalan állatok hullája.

⁷ Az ilyen halak többnyire iszapos vízben élnek és igen ragadozók.

⁸ A héber szerint : peresz, valószínűleg a sasok legnagyobb neme.

⁹ A héber szerint : daa, hihetőleg sólyom.

¹⁰ A héber szerint : aija, karvaly. E tisztátalan madarak mind ragadozók.

¹¹ melyek döggel táplálkoznak.

¹² a puszták madarát.

¹³ az éj madarát.

¹⁴ A héber szerint : Sachaf, valószínűleg a falánk hegyibagoly.

17. a huhogót és bűvart¹⁵ és egyptomi gólyát,¹⁶

18. a hattyút és gödényt¹⁷ és piros keselyűt,¹⁸

19. a gémet és fajdot¹⁹ neme szerint, a bűdösbankát²⁰ és denevért.

20. A szárnyasállatok közül mindaz, mi négy lábon jár,²¹ utálatos legyen nektek.

21. A mi pedig négy lábon jár, de hátul hosszabb szárjai vannak, melyekkel a földön szökdécsel,²²

22. egyétek ; ilyen a cserebogár,²³ neme szerint, és a szarvasbogár,²⁴ a kigyóval vívó bogár²⁵ és a sáska,²⁶ mindenik saját neme szerint.

¹⁵ így nevezetik azon vízimadár, mely a vízbe lebukik martalékáért.

¹⁶ Ibis, egyptomi ragadozómadár.

¹⁷ melynek hangja oly kellemetlen, mint a szamar ordítása. A héber szerint : Kaat, valószínűleg a pellikán.

¹⁸ A héber szerint : Racham, egyptomi keselyűfaj, Rachamnak azért nevezetik, mert csak döggel él.

¹⁹ mely a közelgő esőt éles fűttenéssel jelenti.

²⁰ szép madár ugyan, de tisztátalansággal él s fészket is azzal tölti meg.

²¹ minden szárnyas bogár, légy, darázs. Ezek ugyan hat lábbal bírnak, de csak négyen járnak, kettővel kéz gyanánt élnek. A bogarak többnyire rút alakúak s a természetnek mintegy árnyoldalát teszik, s jelképei az erkölcsi rútak és rosznak.

²² t. i. a következő versben említett sáska, mely hátul íly két hosszú lábbal bír. A sáska keleten közönséges ételle volt a szegényebb sorsúaknak s valószínűleg ezért engedtetett meg az izraelitáknak is.

²³ A héber szerint : Arbe, a közönséges sáska, mely keleten sokkal nagyobb a miénknél.

²⁴ a héber szerint : Solam, a pusztító sáska.

²⁵ egy neme a sáskának, mely szárnyatlan s a kigyóknak veszélyes.

²⁶ a nagy sáska, mely különösen ételül szolgál.

23. A minek pedig a repülő állatok közül csak²⁷ négy lába van, utálatos legyen nektek ;

24. és a ki azok hulláit illetendi, megfertőztetik, és tisztátalan legyen estig ;²⁸

25. és ha szükség leszen, hogy valaki ezek közül valamely hullát vigyen, mossa meg ruháit, és tisztátalan legyen napnyugatig.

26. Minden állat, melynek körme vagyon, de nem hasadt,²⁹ és nem kérődzik, tisztátalan legyen, és a ki azt illetendi, megfertőztetik.

27. Minden, mi a négylábú állatok közül tenyerein jár,³⁰ tisztátalan legyen ; a ki azok hulláit illeti, tisztátalan legyen estig.

28. És ki efféle hullát hordoz, mossa meg ruháit, és tisztátalan legyen estig ; mert mindez tisztátalan nektek.

29. Ezek is a fertőzöttetekhez szám-láltatnak azok közül, melyek a földön mozognak :³¹ a menyét³² és egér és krokodil,³³ mindenik saját neme szerint ;

30. a ciczkány³⁴ és kameleon,³⁵

²⁷ «csak» nincs a héber szövegben.

²⁸ még az is, ki azért illette, hogy elvesse útból. Azért se emberekkel ne társalkodjék, se az isteniszolgálaton és áldozati lakomákon részt ne vegyen ; a tisztátalanság ezekből kizárta az embert.

²⁹ A héber szerint : nem egészen hasadt.

³⁰ Minden négylábú állat, melynek ujjai s körmei vannak, p. o. a majom, medve, eb stb., melyek az emberi szenvedélyekhez hasonló természeti tulajdonokkal bírnak.

³¹ a héber szerint : melyek csúsznak, mint a csúszómászók ; t. i. azok közül, melyek oly rövid lábúak, hogy majd úgy járnak, mint a csúszómászók.

³² A héber szerint : Choled, vakandok.

³³ A héber szerint : Záb, földi krokodil, egy neme a nagy gyíkoknak.

³⁴ egér-alakú, menyét-szinű állatka. A héber szerint : Anaka, talán egy neme a kis gyíkoknak.

³⁵ egy neme a gyíkoknak, melyek fákon tartózkodnak, s hosszú nyelvökkel boga-

a tarka gyík,³⁶ a zöld gyík³⁷ és vakandok.³⁸

31. Ezek mind tisztátalanok. A ki ezek hulláit illetendi, tisztátalan legyen estig ;

32. és mindaz, mire valami ezen hullákból esik, megfertőztetik, akár fa-edény és ruházat, akár bőr és szőrzsák legyen ; akármi edény, melyben valami készül, vízbe mártassák, és tisztátalan legyen estig, azután tiszta leszen.

33. A cserépedény pedig, melybe ezek közül valami esik, megfertőztetik,³⁹ és azért töressék össze.

34. Minden eledel, melyet esztek, ha ilyen⁴⁰ víz töltetik rá, tisztátalan legyen ; és minden ital, melyet akármi ily edényből isznak, tisztátalan legyen.

35. És mindaz, mire ezen hullák közül valami esik, tisztátalan legyen ; akár kemencze,⁴¹ akár tűzhely,⁴² rontassék el, és tisztátalan legyen.

36. De a források és kutak és minden vízgyülemény tiszta marad. Azonban, a ki azok hulláit illetendi,⁴³ megfertőztetik.

37. Ha veteményre esik, azt nem fertőzteti meg.

rakat fogdosnak. A héber szerint : Koach, a kígyóknak ártó nagy zöld gyík.

³⁶ A héber szerint : Letaa, vörös gyík, mely mindent megmérgez, a hová mász.

³⁷ A héber szerint : Komet, valószínűleg a kék gyík, mely a homokban tartózkodik.

³⁸ A héber szerint : Tinsamet, hihetőleg kameleon.

³⁹ tulajdonképen az ember fertőztetik meg, ki azt használja.

⁴⁰ az ily tisztátalan edényből való.

⁴¹ Keletieknél a kemencze gyakran csak egy hegyesen végződő fazékforma edényből áll, mely sütés előtt megmelegítették, s a lapos kenyér-darabok külsejére tétetnek.

⁴² azon kövek, melyekre a fazekak tétetnek.

⁴³ melyek azokba estek.

38. De ha valaki a vetni való magot vízzel megönti, és azután valami hulla esik rá, mindjárt megfertőztetik.⁴⁴

39. Ha elhull valamely állat, melyet szabad ennetek, a ki annak testét illeti, tisztátalan legyen estig ;

40. és a ki valamit eszik⁴⁵ vagy hordoz abból, mossa meg ruháit, és tisztátalan legyen estig.

41. Minden, mi a földön csúsz, utálatos legyen, és eledelül ne vessék.

42. A mi hasán csúsz, és négy vagy több lábon jár a földön, csúszómászó lévén,⁴⁶ meg ne egyétek, mert utálatos.

43. Meg ne fertőztessétek lelketeket⁴⁷, és azokból semmit se illessektek, hogy tisztátalanok ne legyetek :

44. mert én vagyok a ti Uratok Istenetek ; szentek legyetek, mert én szent vagyok. Meg ne fertőztessétek lelketeket semmi csúszómászóval, mely a földön mozog ;⁴⁸

45. mert én vagyok az Úr, ki Egyiptom földéről kihoztalak titeket, hogy nektek Istenetek legyenek. Szentek legyetek, mert én szent vagyok.

46. Ez a törvény a barmokról és madarokról és minden élő lényről,

⁴⁴ mert a megnedvesített buza inkább vesz-föl valamit a hullából, mint a száraz.

⁴⁶ tudatlanul, elvétele; mert a ki szándékosan evett abból, halálbüntetés veszélyének tette ki magát. Lásd Móz. IV. 15. 30.

⁴⁸ minden kigyó, bogár stb. L. 20. v.

⁴⁷ azaz : magatokat.

⁴⁸ Isten itt kijelenti czélját a tiszta és tisztátalan állatokról adott törvényének ; azt akarja, hogy Izrael fiai a törvényszerű tisztaságról benső tisztaságra emelkedjenek, s valódi testi és lelki szentségre törekedjenek. S a tisztátalan állatokból való tartózkodás által, melyek a bűn utálatos és kártékony voltát jelenték külsőleg, a bűnt utálni tanulják. Vessd össze Péter I. 4. 16.

mely a vízben mozog és a földön csúsz ;

47. hogy különbözést ismerjetek a tiszta és tisztátalan között, és tudjátok, mit kelljen megennetek, és mit megvetnetek.

12. RÉSZ.

A gyermekágyasok tisztátalanságáról.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

2. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik : Az asszony, ha magzatot foganván,¹ fiat szül, tisztátalan legyen hét napig, a havi-betegség elválasztásának napjai szerint.² (Luk. 2, 22.)

3. És nyolczadnapon a kisedet metéltessék körül.³ (Luk. 2, 21. Ján. 7, 22.)

4. Ő pedig harminczhárom napig maradjon tisztulása vérében.⁴ Semmi szenteltet ne illessen, be se menjen a szentelt helyre, míg el nem telnek tisztulása napjai.⁵

5. Ha pedig leányt szürend,

¹ Nem mondatik : a ki viselős ; annak jelentéseül, hogy Jézus szeplőtelen szűz anyja, ki nem férfitől fogana méhébe, nem esett ezen törvény alá (Bazil. Ar. sz. Ján. Cyrill.).

² hét napig, és általában mindaddig, míg a gyermekágyasnak tisztulása tart. A szülőasszonyok az isteni törvényben tisztátalanoknak mondatnak az Éva vétke miatt megváltozott szüléskörülmények miatt (Móz. I. 3. 16.). Mihez a betegágyas asszony ezen hét nap alatt nyúlt, mindaz tisztátalanná lett.

³ Lásd Móz. I. 17, 11. 12. Nyolczadnapon, midőn a gyermek elég erős volt már a körümetelés elviselésére. Ezután a gyermek sem lett többé tisztátalan anyjának érintése által, és azt sem tevé tisztátalanná, ki körümetelék.

⁴ a tiszta vérfolyás ideje alatt.

⁵ ez idő alatt másokat nem tett ugyan már tisztátalanná, de még a szent hajlékba nem mehetett s az áldozati ételekből nem ehetett.

tisztátalan legyen két hétig, havi vérfolyásának rende szerint, és hatvanhat napig maradjon tisztulása véreben.⁶

6. És mikor eltelnek tisztulása napjai, a fiúért vagy leányért vigyen egy esztendőös bárányt égőáldozatra, és egy galambfiat vagy gerliczét a bűnért,⁷ a bizonyság hajlékának ajtajához, és adja apapnak.

7. Ki bemutatja azokat az Úr előtt, és imádkozik érte,⁸ és így tisztul meg az ő vére folyásától.⁹ Ez törvénye a fiat vagy leányt szülő asszonyinak.

8. Ha pedig az ő keze nem találand és nem vihet bárányt, vigyen két gerliczét vagy két galambfiat; egyiket égőáldozatra, másikat a bűnért. És imádkozzék érte a pap, és úgy megtisztul. (Móz. III. 5, 7. 11. Luk. 2, 24.)

13. RÉSZ.

A poklosság az embereken és ruhákon.

1. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván :

⁶ Keleten a leány-magzat születésénél a gyermekágy bajai rendszeren tovább tartanak. Ez talán az asszonyi nem megálázása végett is rendeltetett, mely Mózes törvényében általán alsóbb rangba helyeztetik, mint a férfi.

⁷ a tisztátalanságért, a bűn által (különösen a szülésnél) okozott változásért, mely miatt ez maga is bűnnek nevezetik, mint az első szülők eredeti bűnének következménye (sz. Ágost.). Lásd Móz. III. 11. r. 1-ső jegyz. Ezen bűnáldozatok a gyermekágyasokra nézve eszközül szolgáltak, hogy megemlékezzenek nemcsak természetünknek Évától származott romlottságára, hanem az ekkor megígért Megváltóra is; ezen vonatkozás által lettek azok egyszersmind engesztelő- és tisztító-áldozatokká.

⁸ A héber szerint: megengeszteli, mint ez fordításunkban már többször ismételtetett. Lásd Móz. III. 5, 6.

⁹ a törvényszerű tisztátalanságtól, melybe a szülés körülményei által esett.

2. A mely embernek teste bőren színváltozás, vagy fakadék, vagy valami fénylő, azaz poklosság csapása támadand,¹ vigyék őt Áron főpaphoz, vagy fiaival valamelyikéhez.

3. Ki mikor meglátja bőren a poklosságot,² hogy a szőr fehér színre változott, és a poklosság³ színe mélyebb a többi test bőrénel,⁴ poklosság csapása az, és ítélete szerint különöztessék el.⁵

4. Ha pedig fénylő fehérség⁶ van a bőron, és nem mélyebb a többi húsnál,⁷ és szőre előbbi színű, a pap rekeszse el őt hetednapig;

5. és nézze meg hetednapon; és ha a poklosság tovább nem terjed, és a bőron nem haladja meg az előbbi határokat, ismét rekeszse el őt más hét napig.

6. És hetednapon szemlélje meg; ha homályosabb leend a poklosság, és nem terjed tovább a bőron: nyilvánítsa őt tisztának, mert csak fakadék;⁸ és az ember

¹ A héber szerint: Ha valamely ember bőren valami daganat, vagy fakadék, vagy olyas folt látszik, mint a poklosság stb.

² A héber szerint: foltot vagy sebhelyet.

³ folt vagy sebhely.

⁴ Ha a folton a szőr fehérré lesz, és a sérv nemcsak a bőron van, hanem mélyebben a húsbá megy, úgy hogy ez megkeményedik, bemélyed és elfásul stb... akkor az nem csupán ártalmatlan bőrkütiés, hanem veszedelmes poklosság.

⁵ A héber szerint: tisztátalannak nyilváníttassék. A törvénybeli tisztátalanság itt is összefüggésben van a bűnnel; mert a poklosság tökéletes képe az ember bűnös voltának, melyet a zsidók is a vétek különös büntetésével tekintettek. — A ki tisztátalannak találtatott, az emberek társaságából kirekesztetett, a ragály megelőzése végett.

⁶ A héber szerint: a fehér folt.

⁷ A héber szerint: bőrnél.

⁸ csak bőrbetegség, mely nem ragályos.

mossa meg ruháit,⁹ és tiszta legyen.

7. De ha a poklosság, miután a pap megnézte és tisztának nyilvánította, ismét tovább terjed, vitessék hozzája,

8. és tisztátalannak ítéltessék.

9. Ha poklosság csapása van az emberen, vitessék a paphoz;

10. és nézze meg őt. És ha a bőr fehérszínű lesz, és a szőr színe megváltozik, és az eleven hús is kiteszik:¹⁰

11. igen régi és a bőrbe rögzött poklosságnak ítéltessék. Azért a pap tisztátalannak ítélje őt, és el ne rekeszse, mert nyilvánvaló az ő tisztátalansága.

12. Ha pedig a terjedő poklosság kiüt a bőrön, és befödi az egész bőrt tetőtől talpig, mind a mi csak szembe ötlik,

13. szemlélje meg őt a pap, és tiszta poklosságban levőnek ítélje, mivelhogy egészen fehérré változott, és azért az ember tiszta legyen.¹¹

14. De ha az eleven hús kitetszik rajta,

15. akkor a pap ítélete szerint tisztátalan legyen, és a tisztátalank közé számláltassék; mert az eleven hús, ha poklosság van rajta, tisztátalan.¹²

16. Hogyha ismét fehérré változik, és az egész embert elfödi,

⁹ egyszersmind testét is.

¹⁰ a sérven, vörös lesz, gombaszerű s néha hasonló az eperhez.

¹¹ Ha a poklosság az egész testet befödi és ezen minden fehér, akkor a természet egyszerre öntötte ki a kóroanyagot, s a betegség egészen fehér varakkal végződik, melyek 10—14 nap alatt egészen megszáradván, lehullanak.

¹² Néha a gyógyulás után vörös, gombaszerű hús mutatkozik a sebhelyen, melyet az orvosok gyakran pokolkövel sóztak legetni; mely ha megmarad, a betegség ismét megújul.

17. szemlélje meg őt a pap, és tisztának ítélje.

18. Ha pedig a test bőrén, melyen a fekély volt és meggyógyult,

19. a fekély helyén fehér sebhely¹³ látszik, vagy vörhenyös folt,¹⁴ az ember vitessék a paphoz,

20. ki midőn látja, hogy a poklosság helye mélyebb a többi húsnál,¹⁵ és hogy a szőr fehérré változott, tisztátalannak ítélje őt, mert poklosság csapása támadt a fekélyen.

21. De ha a szőr előbbi színű, és a sebhely homályos, és a mellette lévő húsnál¹⁶ nem mélyebb, rekeszse el őt hetednapig;

22. és ha tovább terjed, poklosságnak ítélje őt.

23. Ha pedig helyén marad, fekély sebhelye az, és az ember tiszta lesz.

24. De ha a test bőrének, melyen tüzegetés volt és begyógyult, fehér vagy vörhenyös sebhelye lesz,

25. a pap szemlélje meg azt, és ha fehérré változott,¹⁷ és annak helye mélyebb a többi bőrnél,¹⁸ tisztátalannak ítélje őt, mert poklosság csapása támadt a sebhelyen.

26. Hogyha a szőr színe nem változott, és a csapás nem mélyebb a többi húsnál,¹⁹ és a poklosság színe homályos leendő, rekeszse el őt hetednapig;

27. és hetednapon nézze meg, ha a bőrön terjed a poklosság, tisztátalannak ítélje őt.

¹³ A héber szerint: fehér daganat.

¹⁴ ellentéte az ártalmatlan homályos kiütésnek (6. v.).

¹⁵ A héber szerint: hogy annak színe mélyebb a bőrnél. Lásd 3. v.

¹⁶ A héber szerint: bőrnél.

¹⁷ A héber szerint: és ha szőre fehérré változott.

¹⁸ A héber szerint: és annak színe mélyebb a bőrnél.

¹⁹ A héber szerint: a bőrnél.

28. Ha pedig helyén marad a fehérség, és nem eléggé világos,²⁰ égésnek csapása az, és azért tisztának ítéltessek, mert égésnek sebhelye.

29. A mely férfiúnak vagy asszonyoknak fején vagy szakállában poklosság támad,²¹ nézze meg őket a pap,

30. és ha azon hely mélyebb a többi húsnál,²² és a haj sárga és a szokottnál vékonyabb,²³ tisztátalanoknak ítélje őket, mert fej és szakáll poklossága az.

31. Ha pedig látja, hogy a var helye egyenlő a mellette való hússal,²⁴ és a haj fekete, rekeszszé őt el hét napig;

32. és hetednapon szemlélje meg. Ha nem terjed a var, és a haj színe nem változik, és a csapás helye a többi hússal egyenlő;

33. borotváltassék meg az ember a var helyén kívül, és rekesztessék el más hét napig.

34. Ha hetednapon látszik, hogy a csapás helyén marad, és nem mélyebb a többi húsnál,²⁵ tisztának ítélje őt, és megmosván ruháit,²⁶ tiszta legyen.

35. De ha megtisztulás után a var ismét terjed a bőrön,

36. ne vizsgálja többé, vajjon a haj sárgára változott-e? mert nyilván tisztátalan.

²⁰ A héber szerint: és nem terjed és halavány.

²¹ Ez a szakáll-poklosság az úgynevezett áll-rüh vagy kosz.

²² A héber szerint: mint a 18-ik jegyz. Tehát a poklossági sebhely bemélyedése a húson, s ennek ez által előidézett érzéketlensége, közönséges jele a poklosságnak.

²³ Még mai nap is látható keleten, hogy a poklosknál a haj sokszor kihull, és helyette vékonyabb, finomabb nő.

²⁴ A héber szerint: A sebhely színe nem mélyebb a bőrnél.

²⁵ A héber szerint: mint a 24 ik jegyz.

²⁶ Lásd 6. v.

37. Ha pedig a var megállapodott, és a haj is fekete, tudja meg, hogy azon ember meggyógyult, és bizvást tisztának nyilvánítsa őt.

38. A mely férfiú vagy asszony bőrén fehérség támad,

39. szemlélje meg őket a pap. Ha tapasztalja, hogy a homályos fehérség fénylik a bőrön, tudja meg, hogy nem poklosság, hanem fehér színű var,²⁷ és az ember tiszta.

40. A mely férfiú fejről haja elhull, kopasz az és tiszta;

41. és ha homloka felé hull el haja, az előlkopasz és tiszta.

42. Ha pedig a kopaszágon, vagy az elől való kopaszúláson fehér vagy vörhenyös szín támad,

43. és azt meglátja a pap, kétség nélkül poklosságnak ítélje azt, mely a kopaszágon eredett.²⁸

44. A ki tehát poklossággal van megfertőztetve, és elkülönített a pap ítélete szerint,

45. kifejtett ruházata legyen,²⁹ meztelen feje,³⁰ száját ruhájával fődözzé be,³¹ fertőzöttnek és tisztátalannak kiáltsa magát.³²

46. Mindaddig, míg poklos és tisztátalan, egyedül lakják a táboron kívül.³³

²⁷ A héber szerint: Bohak, sömör, bizonyos bőr-gyuladás, mely hirtelen támad, de ismét elmúlik a nélkül, hogy ragályos vagy veszélyes volna.

²⁸ A héber szerint ez esetben még megkívántatik a poklossághoz, hogy a vörös vagy fehér sebhely dagadt legyen. Lásd 3. v.

²⁹ szakítsa be ruháját, mint a ki gyászol.
³⁰ de nem lenyírott, csak födetlen. Lásd Móz. III. 14, 9.

³¹ mint a gyászoláskor szokott történni (Ezekiel 24, 17. 22.).

³² hogy az egészséges ne közeledjék hozzá s a netaláni érintkezés által ne vonjon magára törvényszerinti tisztátalanságot, vagy épen ragályt.

³³ Így volt ez a pusztában, de midőn országukban laktak, a poklosok a városban

47. A mely gyapjú- vagy lenruhán poklosság van,

48. a mellékfonalon és bélfonalon, vagy pedig a bőrön, vagy akármi bőrkészítményen,

49. ha azon fehér vagy vörhenyös³⁴ folt leszen, poklosságnak ítéltessek, és mutattassék meg a pappnak;³⁵

50. ki azt megnézhvén, rekessze el hét napig;

51. és hetednapon ismét megnézhvén, ha észreveszi, hogy tovább terjedt, állandó poklosság az; tisztátalannak ítélje a ruházatot, és mindazt, min találtatik,

52. és azért tűzzel égettessék meg.

53. Ha látja, hogy tovább nem terjedt,

54. parancsolja megmosatni azt, min a poklosság vagyon, és rekessze el más hét napig.

55. És ha látja, hogy előbbi színét vissza nem nyerte, noha a poklosság nem terjedett, tisztátalannak ítélje, és tűzzel égesse meg, mivel a poklosság fogta el a ruhát külső színében, vagy egészen.³⁶

56. Ha pedig homályosabb lesz a poklosság helye, miután megmosatott a ruházat, szakaszsa el azt, és az éptől válaszsza el.

57. Hogyha utóbb feltűnik azon

kivül épített házakban tartózkodtak. Kir. IV. 7, 3. Luk. 17, 12.

³⁴ A héber szerint: zöldes vagy vörhenyös.

³⁵ Többször elhatalmaztak az ily zöldes vagy vörhenyös foltok a szöveteken és bőrökön a zsidóknál, úgy hogy azok gyapja és-szőre elhullott. Ezen foltokat Mózes az emberi poklossággal való hasonlóság miatt szinte poklosságnak nevezi, azért mondatnak azok tisztátalanoknak, s szintén a tisztulás hasonló törvénye alá estek. Ezen foltok közönségesen oly szöveteken támadtak, melyek az elhullott juhok gyapjából készültek.

³⁶ A héber szerint: mivel evésedés az, kopasz felső vagy alsó részén.

helyeken, melyek azelőtt mocsok nélkül voltak, terjedő és helyenkinti poklosság az, tűzzel kell megégetni.

58. Ha eltűnik (a folt), mossa meg vízzel, a mi ép, másodszor, és tiszta lesz.

59. Ez a gyapjú- és lenruha, a mellékfonal és bélfonal és minden bőrkészítmény poklosságának törvénye, mi módon kell azt tisztának vagy tisztátalannak ítélni.

14. RÉSZ.

A poklosságtól való megtisztulásnak szertartása.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Ez a poklosnak törvénye, midőn meg kell tisztúlnia: Vitessék a paphoz, (Máté 8, 4.)

3. ki a táborból kimenvén, mikor a poklosságot megtisztúlva találja,

4. parancsolja a megtisztulandónak, hogy két eleven verebet¹ mutasson be magáért, melyeket szabad megenni, és czedrusfát és karmazsin-selymet és izsópot;² (Márk. 1, 44. Luk. 5, 14.)

5. és parancsolja, hogy az egyik veréb ölessék meg cserépedényben élővíz fölött;³

6. a másikat pedig elevenen, a czedrusfával és karmazsin-selyem-

¹ A héber szerint: általán madarat.

² Miután a poklosság, mint a bűn képe, a bűn miatt soroztatott a tisztátalan betegségek közé, a tisztulási szertartások is a büntöli megtisztulásra vonatkoznak; mert a madarak jelentik a tisztáknak részül jutott szabadságot; a vízforrás a halálból (5. v.) származó új életet (6. 7. v.); a czedrusfa a nyert erőt; a karmazsin az előbbi bűnállapotot; az izsóp tisztító erejénél fogva az attól való megtisztulást. (Zsid. 9, 19.)

³ az edényben levő forrásvíz fölött.

mel és izsóppal, mártsa a megölt veréb vérebe,⁴

7. melylyel hintse meg a megtisztulandót hétszer,⁵ hogy törvény szerint tisztuljon meg; és bocsássa el az eleven verebet, hogy a mezőre repüljön.⁶

8. Azután az ember megmosván ruháit, borotválja le testének minden szőrét,⁷ és mosdjék meg vízben, és így megtisztulván, menjen a táborba, de úgy, hogy sátorán kívül maradjon még hét napig.

9. és hetednapon borotválja le fejének haját és szakállát, szemöldökét és egész teste szőrét. És ismét megmosván ruháit és testét,⁸

10. nyolczadnapon vegyen hiba nélküli két bárányt,⁹ és esztendő, hiba nélküli juhot, és három tizedrész¹⁰ lisztlángot áldozatra, mely olajjal legyen vegyítve, és külön egy hatodrészt¹¹ olajat.

11. És midőn az embert-tisztító pap őt és mindezeket az Úr elé állítja a bizonyság hajlékának ajtajánál,

⁴ a vérel vegyített vízbe.

⁵ a czedrusfára kötött izsópbokorral, vagy csomóval.

⁶ Lásd a 2-ik jegyz. Az egész szertartás egyszersmind szép előképe Jézus Krisztus halál-áldozatának, melyet mint Isten-ember (a szabad és önként megöletett madár) a keresztfán (a czedruson) tisztító (izsóp) vére (karmazsin) által minket megváltott, mely kegyelemben az ő drága vérével megszentelt kereszttségnek (élő-víznek Ján. 19, 34. 5. 21.) mint minden malasztnak ajtaja által részesülünk. (Theod. sz. Ágost.)

⁷ Lásd 9. v.

⁸ miután föltehetni, hogy benne a poklosság mérgéből semmi sem maradt.

⁹ A tisztulási szertartás a táborba a tiszták közé való fölvételül tartaték meg; azért előbb az engesztelő- és hálaáldozatot kellett a szent hajléknál bemutatni.

¹⁰ egy éfiből, vagyis három gómort. Móz. 11. 16, 16. 36.

¹¹ A héber szerint: egy log, azaz hat tojásnyit.

12. vegye a bárányt, és mutassa be azt a vétekért,¹² és a hatodrészt olajat. És miután az Úr előtt mindezeket bemutatta,

13. ölje meg a bárányt, hol a bűnért való és az égőáldozat szokott megöletni, tudniillik a szent helyen. Mert valamint a bűnért, úgy a vétekért való áldozat¹³ is a papé;¹⁴ szentséges az.

14. És a pap vévén az áldozat véreből, mely a vétekért megöletett, kenjen a megtisztulandó embernek jobbfüle szélére, és jobbkeze s lába hüvelykére;¹⁵

15. és hatodrészt olajból töltsön balkezébe,

16. és mártsa bele jobbujját, s hintse el az Úr előtt hétszer.¹⁶

17. A mi pedig megmarad az olajból balkezében, kenje a megtisztulandó embernek jobbfüle szélére, és jobbkeze és lába hüvelykéire, és a vére, mely kiontatott a vétekért,

18. és fejére.¹⁷

19. És könyörögjön érte¹⁸ az Úr előtt, és tegyen áldozatot a

¹² A héber szerint: vétekáldozatot. Lásd 5. r. 1-ső jegyz. A poklos vétekáldozatot mutatott be, mert a tisztátalanság, a vétek, külsőleg, a poklosság által tűnt ki; azonban ezt valóságos nagy bűnök következményének tartották, melyeket vagy a poklos követett el, vagy szülői.

¹³ A héber szerint: a vétekáldozat.

¹⁴ vagyis: a szent helyen az égőáldozat oltáránál a papnak kell azt megenni.

¹⁵ teljes megtisztulás jelképésül s emlékeztetésül, hogy megőrizze tisztaságát az isteni törvénynek szives hallgatása és buzgó teljesítése által.

¹⁶ a szent hajlék ajtaja felé.

¹⁷ valamint az olajág, úgy az olaj is jelképe a békének és örömmek, mely csak az elvett bűn után válik az egész embernek osztályrészévé.

¹⁸ A héber szerint: engesztelje meg őt.

bűnért.¹⁹ Azután ölje meg az égő-áldozatot ;²⁰

20. és tegye azt az oltárra italáldozataival²¹ együtt ; s így megtisztúl az ember törvény szerint.

21. Hogyha szegény, és nem találhatja keze a mondottakat, vegyen egy bárányt a vétekért áldozatra, hogy könnyörögjön érette a pap, és tizedrészlajjal vegyített lisztlángot eledeláldozatra, és egy hatodrészlajjat ;

22. és két gerliczét, vagy két galambfiat, melyeknek egyike legyen a bűnért, másika égőáldozatra. (Móz. III. 5, 7. 11. 12, 8. Luk. 2, 24.)

23. És vigye fel azokat megtisztulása nyolczadik napján a papnak, a bizonyosság hajléka ajtajához az Úr elé.

24. És a pap vévén a vétekért való bárányt²² és a hatodrészlajjat, emelje föl együtt ;²³

25. és megölvén a bárányt, annak véréből kenjen a megtisztulandónak jobbfüle szélére, és jobbkeze s lába hüvelykeire ;

26. az olajból pedig töltsön a maga balkezébe,

27. melybe jobbkeze ujját mártván, hintse el hétszer az Úr előtt ;

28. és illesse a megtisztulandónak jobbfüle szélét és jobbkeze s lába hüvelykeit a vér helyén,²⁴ mely kiontatott a vétekért.

29. Az olaj többi részét pedig, mely balkezében vagyon, öntse a megtisztultnak fejére, hogy megengesztelje érette az Urat ;

¹⁹ megölvén az anyajuhot a bűnös gyarlóságért általán, mely az asszonytól eredt vala.

²⁰ a másik bárányt az Isten iránti teljes megadás jeléül.

²¹ A héber szerint : eledel-áldozataival.

²² A héber szerint : vétek-áldozatúl.

²³ A héber szerint : ingassa az Úr-előtt.

Lásd Móz. II. 29, 24.

²⁴ hová a vétekáldozati vér kenetett.

30. és a gerliczét vagy galambfiat is mutassa be,

31. egyiket a vétekért,²⁵ és a másikat égőáldozatúl italáldozataival²⁶ együtt.

32. Ez a poklosnak áldozata,²⁷ ki mindent²⁸ nem szerezhet elé megtisztulására.

33. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván :

34. Midőn bementek Kanaán földére, melyet nektek örökségül adok, ha a poklosság csapása a házakban leszen,²⁹

35. menjen el az, kié a ház, hirül vivén a papnak, és mondja : Mintha poklosság csapását látnám házamban.

36. Amaz pedig parancsolja meg, hogy vigyenek ki mindent a házból, mielőtt abba megyen, és lássa, ha poklos-e ? hogy meg ne fertőztesse mind,³⁰ a mik a házban vannak. És menjen be azután, hogy megnézze a ház poklosságát.

37. És ha lát annak falain halavány vagy vörhenyös, rút homorodásokat,³¹ és ezek mélyebbek a többi külszinnél :

38. menjen ki a ház ajtaján, és azonnal zárja be azt hét napig.

²⁵ A héber szerint : egyiket bűnáldozatúl.

²⁶ A héber szerint : mint 21-ik jegyz.

²⁷ A héber szerint : törvénye.

²⁸ A héber szerint : ki semmit sem szerezhet stb.

²⁹ A házak poklossága, miután az istenoszor volt, és az emberi poklossághoz némileg hasonlított, a törvényes tisztulás szertartása alá esett. Mi alatt a kőfalakon életünök zöldes-és vörhenyös foltokat kell értenünk, melyek idővel elharapózzván az épületet sokszor az összeomlásig megromtják, és a benlakók egészségére nézve igen ártalmasak.

³⁰ mert a tisztátalanság és annak közlése azután kezdődött, miután a poklosság kimondatott.

³¹ A héber szerint : zöld vagy vörhenyös foltokat.

39. És visszatérvén hetednapon, nézze meg azt. Ha terjedni látja a poklosságot,

40. parancsolja meg, hogy szedjék ki azon köveket, melyeken a poklosság vagyon, és hányják azokat a városon kívül tisztátalan helyre;

41. magát pedig a házat belül vakarják le köröskörül, és a levakart port hintsék a városon kívül tisztátalan helyre,

42. és más köveket rakjanak a kivetettek helyébe, és más sárral tapasztozzák meg a házat.

43. Ha pedig, miután a kövek kiszedettek, és a por levakartatott, és más földdel megtapasztatott,

44. bemenvén a pap, látja, hogy visszatért a poklosság, és a falak foltokkal hintvék: állandó poklosság az, és a ház tisztátalan;

45. melyet mindjárt rontsanak le, és annak köveit és fáit és minden porát vessék a városon kívül tisztátalan helyre.³²

46. A ki a házba megyen, midőn zárva vagyon, tisztátalan legyen estig;

47. és a ki abban hál, és eszik valamit, mossa meg ruháit.³³

48. Ha pedig a pap bemenvén, látja, hogy a poklosság nem terjedt a házban, miután újlag megtapasztatták, tisztának ítélje azt, mert ismét ép lőn,

49. és annak megtisztulása³⁴

³² a szentetlen s bűn-következménnyel terhelt háznak a választott szent nép közül el kellett távolíttatni, valamint magának a bűnnek is. Egyébiránt a sálétrom-evesedés meleg tartományokban, az egészségre nézve igen ártalmas lévén, ez okból is kívánatos volt az ilyes házakat elpusztítani.

³³ ki abban tovább maradt, s tisztátalanságában tovább részt vett, nemcsak estig volt tisztátalan, hanem a fürdésen kívül még ruháit is ki kellett mosnia.

³⁴ A héber szerint: hogy a büntől föl-

végett vegyen két verebet és czedrusfát és karmazsin-selymet és izsópot;

50. és megölvén egyik verebet cserépedényben élővíz fölött,

51. vegye a czedrusfát és izsópot, és karmazsin-selymet, és az eleven verebet, és mártsa mindezt a megölt veréb vérébe és az élővízbe, és hintse meg a házat hétszer,

52. és tisztítsa meg azt mind a veréb vérével, mind az élővízzel, és az eleven verébbel és czedrusfával és izsóppal és a karmazsin-selyemmel;

53. és midőn elereszti a verebet, hogy szabadon repüljön a mezőre, imádkozzék a házért, s így ez megtisztul törvényszerint.

54. Ez a törvény minden poklosságról és csapásról:

55. a ruhák és házak poklosságáról,

56. a sebhelyről és fakadékokról, a fénylő varról és a színek különféle nemű változásairól;³⁵

57. hogy tudhassák, mely időben tiszta valami vagy tisztátalan.

15. RÉSZ.

A mag- és egyéb folyásnak tisztalanságáról.

1. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván:

2. Szóljatok Izrael fiainak, és mondjátok nekik: A mely férfiú magfolyást szenved, tisztátalan legyen.¹

oldja azt, annak lakóit, kikre a poklosság hárul, miután az a bűnnek büntetése volt. Főnebb is a büntöli fölöldség a poklosnak nem testét illette, hanem lelkét.

³⁵ A héber szerint e vers: A daganatról, a kelésekről és foltokról.

¹ A magfolyás akár gyengéségnek,

3. És az által ismertetik meg, hogy e nyavalyában szenved, ha az undok nedvesség szüntelen foly, és testén megaluszik.²

4. Minden ágy, melyen hál, és ahova csak ül, tisztátalan legyen.

5. Ha valamely ember az ő ágját illeti, mossa meg ruháit, és maga is vízzel megmosdván, tisztátalan legyen estig.

6. Ha oda ül, hol amaz ült, szintén mossa meg ruháit, és vízben megfürödvén, tisztátalan legyen estig.

7. A ki annak³ testét illeti, mossa meg ruháit, és maga is megmosdván vízzel, tisztátalan legyen estig.

8. Ha efféle ember⁴ arra pök, ki tiszta,⁵ mossa meg ruháit, és maga is megmosdván vízzel, tisztátalan legyen estig.

9. A nyereg,⁶ melyen ül, tisztátalan legyen,

10. és a mi csak van az alatt, ki magfolyást szenved, tisztátalan legyen estig. A ki ezek közül valamit hordoz, mossa meg ruháit, s maga is megmosdván vízzel, tisztátalan legyen estig.

11. A kit az ilyen megérint, mielőtt⁷ kezeit megmosta volna, mossa meg ruháit, és vízzel megmosdván, tisztátalan legyen estig.

12. A cserépedény, melyet meg-

akár kicsapongásnak legyen következménye, romlott természetünkből származik, s mint az embernek ilyen, nagyon tökéletlen állapotja, esett undokságánál fogva a tisztulás törvénye alá.

² A héber szerint: tisztátalan az ő folyásában, akár teste folyást ereszt, akár megreked folyásában.

³ az ily bajban szenvedőnek.

⁴ ki folyásban szenved.

⁵ Lásd 5. v.

⁶ általában az ülés a szekerezésnél vagy lovaglásnál.

⁷ t. i. a folyásban szenvedő.

illet, töressék el,⁸ a faedény⁹ pedig mosassék meg vízzel.

13. Mikor meggyógyúl, a ki efféle nyavalyát szenved, számláljon hét napot megtisztulása után, és megmosván ruháit és egész testét élővízben, tiszta leszen.

14. Nyolczadnapon pedig vegyen két gerliczét, vagy két galambfiat, és jöjön az Úr színe elé, a bizonyág hajlékának ajtajához, és adja azokat a papnak;

15. ki egyiket áldozza föl a bűnért,¹⁰ másikat égőáldozatul; és könyörögjön érte az Úr előtt, hogy megtisztuljon magva folyásából.¹¹

16. A mely férfiútól a közösülés magva elmegy, mossa meg vízzel egész testét, és tisztátalan legyen estig.¹²

17. A ruhát és bőrt, mely rajta van, mossa meg vízzel, és tisztátalan legyen estig.

18. Az asszony is, kivel közösül, mossa meg magát vízzel, és tisztátalan legyen estig.

19. A mely asszony a hó járásával vérfolyást szenved, különbözőtessék el hét napig.¹³

⁸ A cserépedény, ha máza nincs, (mely akkori időben aligha volt), azon tulajdonánál fogva, hogy tartalmának szagát magába veszi, a tisztátalanságot is magába vehette, s így használhatatlanná lehetett. Lásd Móz. III. 6, 28. 11, 33.

⁹ vagy némely fordítások szerint: rézedény.

¹⁰ a tisztátalanság büneért, mely által a betegséget magára vonta, vagy ha az természeti gyengeségénél fogva önmagától van, akkor természetünk bűnös gyarlóságaért. A héber szerint: bűnáldozatul. Lásd 5. r. 1-ső jegyz.

¹¹ A héber szerint: Hogy megengesztelje őt az Úr előtt magfolyása miatt.

¹² A testi közösülés a vétekből és emberi gyarlóságból származó rendetlenségnek tekintett a régi népek legtöbbje által, s azért tartott tisztátalannak. (Móz. II. 19, 15. Kir. I. 21, 4. 5.)

¹³ Az asszonyi nemnek ezen természetes

20. A ki illeti őt, tisztátalan legyen estig ;

21. és amin hál vagy ül elkülönzése napjaiban, megfertőztetik.

22. A ki annak ágát illeti, mossa meg ruháit, és maga is vízzel megmosdván, tisztátalan legyen estig.

23. A ki valamely eszközt illet, melyen az ült, mossa meg ruháit, és maga is vízzel megmosdván, tisztátalan legyen estig.

24. Ha férfi közösül vele havi vérfolyás idején,¹⁴ tisztátalan legyen hét napig, és minden ágy, melyen hál, megfertőztetik.

25. A mely asszony sok napig szenved vérfolyást a havi tisztulás idején kívül, vagy kinél a havi tisztulás után nem szűnik meg a vérfolyás, valamíg e nyavalyát szenvedí, tisztátalan legyen, mint-ha a havi folyás idejében volna.

26. Minden ágy, melyen hál, és eszköz, melyen ül, tisztátalan legyen.

27. A ki azokat illeti, mossa meg ruháit, s maga is vízzel megmosdván, tisztátalan legyen estig.

28. Ha megáll a vér, és megszűnik folyni, számláljon hét napot tisztulása után,¹⁵

29. és nyolczadnapon mutasson be magáért a papnak két gerliczét vagy két galambfiat a bizonyosság hajlékának ajtajánál ;

30. ki egyiket áldozza föl a bünért,¹⁶ másikat égőáldozatul, és

állapota is a bűn által megromlott emberi természetből származottnak tekintet-hetvén, ennélfogva esett a tisztulás törvénye alá. Lásd 1-ső jegyz.

¹⁴ ha nem tudja, hogy ily állapotban van, mert különben mindketten halálos büntetés alá estek. Lásd Móz. III. 20. 18.

¹⁵ hogy kitűnjék, vajjon a vérfolyás valóban megszűnt-e, s azután ha természetileg megtisztult, törvényesen is tisztáljon meg.

¹⁶ A héber szerint : bűnáldozatul, mert vérfolyása vagy kicsapongásból, vagy a

könyörögjön az Úr előtt érette és tisztátalansága folyásáért,¹⁷

31. Tanítsátok tehát Izrael fiait, hogy óják magokat a tisztátalanságtól, és meg ne haljanak undokságaikban, mikor megfertőztetik hajlékomat, mely közöttük legyen.

32. Ez törvénye annak, ki magfolyást szenved, és ki megfertőztetik közösüléssel,

33. és ki havi időben elkülönöz-tetik, vagy kitől szüntelen vér foly, és a mely férfiú azzal hál.¹⁸

16. RÉSZ.

Az évenkinti engesztelő-áldozatról.

1. És szóla az Úr Mózesnek, Áron két fia halála után, midőn az idegen tüzet bevívén, megölettek ;¹

természet romlottságán alapuló természeti gyengeségből származott. Lásd 5. r. 1-ső jegyz.

¹⁷ A héber szerint : engesztelje meg őt az Úr előtt tisztátalanságának folyásáért.

¹⁸ Ily szigorúan tilalmazá Isten Izrael népének, hogy tisztátalanságba ne essenek oly dolgok által se, melyek magokban véve nem vétkesek, hanem a vétkeknek következményei, vagy azzal némi összefüggésben vannak. Ez által a bűn iránti utálatot akará fölébresztetni s különösen arra figyelmeztetni, mily könnyű a bűnbeesés az olyanok társaságában, kik azt szeretik. S ha ily tisztaságot kívánt Izrael fiaitól, mennyivel nagyobbat vár a keresztényektől, kiknek lelkök Jézus drága vérével mosatott meg, és kik a Szentlélek templomaivá szenteltettek.

¹ Tehát Áron fiai könnyelmű viseletének megbüntetésekor (Lásd Móz. III. 10. 1.) rendelé Isten az évenkinti engesztelő-áldozatot a bűnökért, melyeket egy éven át a papok és a nép elkövetnek. A rendelés itt a tisztátalanság iránt kiadott törvények szerint állapittatik meg, mivel e törvények által előbb a bűn utálatosságára és kerülésére kellett az illetőket erősen figyelmeztetni, mielőtt az engesztelésről szó lenne.

2. és parancsolá neki, mondván: Szólj bátyádnak, Áronnak, hogy ne menjen minden időben a szentélybe,² mely a függönyön belül vagyon a kegyelem-tábla előtt, mely befödi a szekrényt, hogy meg ne haljon, (mert felhőben jelenek meg a felelő-helyen);

3. hanem előbb ezeket cselekedje:³ Áldozkék egy borjút a bűnért és egy kost égőáldozatul.

4. Gyolcs ruhába öltözzék, gyolcs lábravalóval fődje be szemérmét, övezze magát körül gyolcs övvel, gyolcs süveget tegyen fejére;⁴ mert ezek szent öltözetek, mindezekbe öltözzék fel, miután magát megmosta.

5. És vegyen Izrael fiainak egész sokaságától két bakot a bűnért, és egy kost égőáldozatra.

6. És midőn a borjút bemutatja, és imádkozik magáért és házáért,

7. a két bakot állítsa az Úr elé a bizonyosság hajlékának ajtajához,

8. és vessen sorsot mind a kettőre, egyet az Úrért, és mást az elbocsátandó bakért;⁵

² hanem évenként csak egy napon. Lásd 34. v. Móz. II. 30, 10. Zsid. 9, 7.

³ az és azon napon.

⁴ Tehát egy közönséges pap öltözetét kellett fölvennie bűnbánat és szomorúság jelül.

⁵ Egyik sors jelölje a föláldozandó, másik az elbocsátandó bakot (10. v.). Így értelmezi ezt az egyház latin fordítása; de a héber szövegből más értelmezés is vonható; mert a héber szó: «Aszaszel», melyet a Vulgáta (hircus emissarius) elbocsátandó baknak mond, sok értelmű. Legbiztosabban fordítható az a szószármaztatás és összefüggés szerint «elvetett ellenségnek, ördögnek»; s ekkor így fog hangzani: egyik sorsot az Úrért, másikat az ördögért, kit egyébiránt nem valami gonosz istenségül kell tekinteni, kit áldozattal volna szükség megengesztelni, hanem csak az Isten büntető-ítéletének eszközeül, szolgáljaül. Lásd 7-ik jegyz. — A sorsolás módja a rabbinusok szerint következő volt: A főpap két darab

9. a melyre az Úr sorsa esik, áldozza föl azt a bűnért;⁶

10. a melyre pedig az elbocsátandó baké esik, állítsa azt elevenen az Úr elé, hogy könyörögjön fölötte, és bocsássa a pusztába.⁷

11. Ezeket rendszerint véghezvivén, vegye a borjút, és könyörögven magáért és házáért, ölje meg azt;

12. és vegye a tömjenzőt, melyet töltsön meg az oltár szenével, és vevén a kezével készített jóillatú füstölő-szerből, a függönyön belül menjen a szentélybe,

13. hogy a tűzre téven a fűszereket,⁸ azok füstje és párája befödje a felelő-helyet, mely a bizonyosság fölött vagyon, és meg ne haljon.⁹

14. Vegyen¹⁰ a borjú véréből is,

fácskát, melyek egyikén ez volt írva: «Jehovahért», másikán: «Aszaszelért», vön egy edényből; s a mely sors jobbkezebe jutott, a jobb oldalon álló bakot illeti, a balkezebe jövő a balfelülit.

⁶ A bak, megöletése által az engesztelés előképeül szolgált, s jelképleg az izraelitáknak mutatta, hogy bűneik miatt örök halált érdemlettek.

⁷ A másik baknak elevenen kellett elbocsátatni, annak jelképeül, hogy az izraeliták vétkei elvették s a pusztának adták át; vagy hogy ők a halálból ismét szabad életre keltek. (Lásd Móz. III. 14, 7.) A héber szöveg más értelmezést is megenged e szavak szerint: «és melyre az Aszaszelért való sors esik, azt állítsa elevenen az Úr elé, hogy őt megengesztelje, és bocsássa el Aszaszelnek a pusztába». E szerint oly jelképül is vehették a másik bakot Izrael fiai, mely a bűnökkel az *ideigvaló* büntetéseket is magára veszi a nép nevében, s magát a pusztában tartózkodó sátánnak, az isteni büntető-ítélet szolgájának (Jób. 1, 6—12. 2, 6. Kor. I. 5, 5.), átadja a nép helyett.

⁸ Lásd Móz. II. 30, 36.

⁹ hogy a füst miatt ne láthassa egészen az Úr dicsőségét, mi őt megölhetné.

¹⁰ a szentélyből ki- és ismét visszamen-

és hintsen ujjával hétszer a kegyelem-tábla ellenébe napkelet felé.¹¹

15. És midőn megöli a bakot a nép bűnéért, vigye vérét a függönyön belül,¹² a mint megparancsoltatott a borjú véréről, hogy hinte a felelő-hely ellenébe,¹³

16. és tisztítsa meg a szentélyt Izrael fiainak tisztátalanságaitól és törvényszegéseitől és minden bűnétől.¹⁴ É szertartás szerint cselekedjék a bizonyosság hajlékával,¹⁵ mely közöttük állítottatt fel, az ő lakóhelyök undokságainak közepette.

17. Egy ember¹⁶ se legyen a hajlékban, mikor a főpap¹⁷ a szentélybe megyen, hogy könyörögjön magáért és házáért és Izrael egész közönségeért, míg ki nem jő. (Luk. 1, 10.)

18. Mikor pedig kijő az oltárhoz,¹⁸ mely az Úr előtt vagon, imádkozzék magáért, és vévén a borjú és bak vérét, öntse annak szarvaira köröskörül,

19. és hintvén ujjával hétszer tisztítsa és szentelje meg azt Izrael fiainak tisztátalanságaitól.

20. Miután megtisztítja a szentélyt és hajlékot és az oltárt, akkor mutassa be az eleven bakot ;

21. és mind a két kezét annak fejére tévén, vallja meg Izrael fiaik

nak minden gonoszságát és minden vétjét és bűnét; melyeket annak fejére átkozván, küldje ki erre rendelt embertől a pusztába.

22. És midőn elviszi a bak minden gonoszságait a kietlen földre, és elbocsáttatik a pusztában,¹⁹

23. térjen vissza Aron a bizonyosság hajlékába, és letévén a ruhákat, melyekbe azelőtt felöltözött vala, mikor a szentélybe ment, és ott²⁰ hagyván,

24. mossa meg testét a szent helyen,²¹ és öltözzék saját ruháiba.²² És miután kimenvén, bemutatja a maga és a nép égőáldozatát, könyörögjön mind magáért, mind a népért;²³

25. és a bűnökért bemutatott kövérséget égesse meg az oltáron.

26. Az pedig, ki elereszti az elbocsátott bakot, mossa meg ruháit és testét vízzel, és úgy menjen a táborba.

27. A borjút és bakot pedig, melyek a bűnért áldoztattak, és melyek vére a szentélybe vitetett, hogy az engesztelés végbemenjen,¹⁴ vigyék a táboron kívül, és égessek meg tűzzel azoknak mind bőrét, mind húsát és ganéját;²⁵ (Zsid. 13, 11.)

¹¹ A héber szöveg szerint : hintsen egyszer a kegyelem-tábla napkeleti része felé, vagyis rajta túl, mint a zsidók állítják, és hétszer előtte a földre, hogy egy csöpp vér se essék a kegyelem-táblára.

¹² harmadszor belépve.

¹³ a héber szerint, mint a 11-ik jegyzet.

¹⁴ Izrael fiai az által fertőztették meg a szentélyt, hogy színe előtt vétkeztek, s azért tisztátalannak tartották azt.

¹⁵ azt ugyanoly módon meghintvén. Lásd 20. v.

¹⁶ még papse.

¹⁷ az egyedüli közbenjáró, mint Krisztus Jézus előképe.

¹⁸ az égőáldozat oltárához (lásd 12. 20. vers) mert a füstölő oltár megtisztulása a szentélyével egyszerre történt (16. v.).

¹⁹ A bűnbak további sorsát a szentírás nem beszéli el, a rabbinusok szerint, kösziklára taszítottván, szétzútotott.

²⁰ a hajlékban, t. i. a szent helyen.

²¹ mert a bűnbak érintése által tisztátalan lett.

²² főpapi díszruháiba.

²³ A héber szerint: engesztelje meg magát és a népet, vagyis az engesztelési ténnyel vigye véghez; mert ámbár az égőáldozat különösen az Isten iránti hódolat kijelentésül mutatott be, de az egyszersmind engesztelő-áldozat is volt, mert a bűnbocsánatért való kéressel egybefoglaltott. Lásd Móz. III. 1, 4.

²⁴ A héber szerint: engesztelésül.

²⁵ Lásd Móz. III. 4, 12. 21.

28. és a ki azokat megégeti, mossa meg ruháit és testét vízzel, és úgy menjen a táborba.

29. És ez legyen nektek örök törvényetek. A hetedik hónapban, a hónap tizedik napján²⁶ sanyargassátok lelkeiteket,²⁷ és semmi dolgot ne tegyetek, akár bensülött, akár jövény legyen, a ki köztetek tartózkodik.²⁸ (Móz. III. 23, 27. 28.)

30. Ez nap legyen engesztelések, és minden bűntökből megtisztulástok; tiszták legyetek az Úr előtt;²⁹

31. mert nyugalom szombata ez;³⁰ és sanyargassátok lelkeiteket örök szertartás szerint.

32. Az a pap engeszteljen pedig, aki fölkenetett, és kinek kezei fölszenteltettek, hogy papságban szolgáljon atyja helyett,³¹ és öltözzék gyors ruhába és szent öltözetekbe,

33. és engesztelje meg a szentélyt és a bizonyág hajlékát és az oltárt, a papokat is és az egész népet.

34. És ez nektek örök törvényetek legyen,³² hogy imádkozzatok Izrael fiaikért, és minden ő bűneikért esztendőben egyszer. Úgy cselekvék tehát, mint az Úr Mózesnek parancsolta vala.

²⁶ Tisri-hó tizedikén, mely Izrael népénél a mi számításunk szerint szeptember és október felére esik.

²⁷ az étel-italtól, érzéki gyönyöröktől stb. való megtartózkodás által.

²⁸ A jövénynek sem volt szabad munka által a szent nyugalmat megzavarni. Különben nem volt része az engesztelésben. Móz. II. 12, 45, 48, 49.

²⁹ ha az áldozatot Isten ígéretében s különösen az eljövendő Megváltóban vetett hittel mutatjátok be.

³⁰ a bűnbánat.

³¹ a főpap, s halála után fiai közül való utódja.

³² nektek főpapoknak, valameddig az ő szövetség istenisztelete tart.

17. RÉSZ.

Tiltatnak a szent helyen kívüli áldozatok, a vérnek és az elhullt állatnak megevése.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Áronnak és fiainak és Izrael minden fiának, és mondd: Ez azon beszéd, melyet parancsolt az Úr, mondván:

3. Minden ember Izrael házából, ha tulkot ölend, vagy juhot, vagy kecskét a táborban vagy táboron kívül,¹

4. és nem hozza azt, mint ajándékot az Úrnak a hajlék ajtajához,² vérben legyen bűnös; mintha vért ontott volna, úgy vesszen el népe között.

5. Annak okáért a paphoz kell vinniök Izrael fiainak áldozataikat, melyeket a mezőn ölnek meg, hogy az Úrnak szenteltessenek a bizonyág hajlékának ajtajánál, és áldozzák azokat békeáldozatul az Úrnak;

6. és a pap öntse a vért az Úr oltárára a bizonyág hajlékának ajtajánál, és a kövérséget égesse meg gyönyörűséges illatúl az Úrnak;

7. és állataikat ne áldozzák többé az ördögöknek,³ kikkel pa-

¹ Eddig a családfőnök pap is volt, és a hol jónak találta, oltárt épített és áldozatát Istennek bemutatta; de mivel némelyek a hamis isteneknek is áldoztanak, azért rendelé Isten, hogy Izrael fiai mindig a gyülekezet hajlékához hozzák és ölessék le áldozataikat; mert ez a papok dolga volt. Móz. III. 9. r.

² az ily állatokat békeáldozatul hozták az Úr elé; s így azokat a szent hajléknál kellett megölni és elkölteni. Lásd Móz. III. 3. r. 7, 12—20.

³ A héber szerint: a bakoknak . . . azaz rossz lelkűeknek, kik bakok alakjában tiszteltettek. Lásd Izai. 13, 21. 34, 14. Móz. V. 32, 17. Tób. 8. 1-ső jegyz.

ráználkodtak.⁴ Örök törvény legyen ez nekik és utódaiknak.

8. És mondd nekik: Az Izrael házabeli ember és a jövevény, ki közöttetek tartózkodik,⁵ ha égő- vagy másféle áldozatot mutat be,

9. és a bizonyosság hajlékának ajtajához nem hozza azt, hogy az Úrnak bemutatassák, veszszen el népe közül.

10. Minden ember Izrael házából, és a jövevény, ki közöttük lakik, ha vért eszik, annak lelke ellen szegezem orczámat,⁶ és elvesztem azt népe közül,

11. mert a test lelke a vérben vagyon,⁷ és én azt nektek adtam, hogy az oltáron azzal tisztítsátok meg lelkeiteket, és a vér a lélek engesztelésére legyen.

12. Azért mondtam Izrael fiainak: Egy lélek se egyék vért közölettek, se a jövevényekből, kik közöttetek tartózkodnak.

13. Ha valamely ember Izrael fiai és a köztetek tartózkodó jövevények közül vadászással vagy madarászással vadat vagy madarat fog, melyet szabad megenni, öntse ki annak vérét, és földje be földdel,

14. mert minden test lelke a vérben vagyon; azért mondtam Izrael fiainak: Semmi test vérét meg ne egyétek, mert a test lelke a vérben vagyon, és a ki azt megessi, veszszen el. (Móz. I. 9, 4. III. 7, 26.)

⁴ A bálványozás lelki paráználkodás és házasságtörés, mert a lélek Istent, az igazi vőlegényt elhagyja, s a bálványhoz, az idegenhez ragaszkodik, mint a parázna személy.

⁵ s a körülmetélés által Izrael népének tagja lön.

⁶ roszalással fogok rá tekinteni. Lásd Móz. III. 3, 17. 7, 26.

⁷ mert a vér egyik főtényezője az állati életnek, melyet Istennek kell áldozni; azért kell neki különösen a vért bemutatni.

15. A mely ember elhullottat, vagy vadtól megszaggotottat⁸ eszik, akár a bensülöttek, akár a jövevények közül, mossa meg ruháit és magát vízzel, és tisztátalan legyen estig, és ilyen rendtartással megtisztul.

16. Hogyha nem mossa meg ruháit és testét, viselje gonoszságát.⁹

18. RÉSZ.

A közel rokonok közötti házasság és egyéb bűnök tilalma.

1. Szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik: Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

3. Egyiptom földének szokása szerint, melyben laktatok vala, ne cselekedjete; és Kanaán tartományának szokása szerint, melyre én beviszlek titeket, ne cselekedjete, se törvényeik szerint ne járjatek.

4. Cselekedjetek ítéleteim szerint, és tartsátok meg parancsaimat, és azok szerint járjatek. Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

5. Tartsátok meg törvényeimet és ítéleteimet, melyeket megcselekedvén az ember, élni fog azokban.¹ Én vagyok az Úr. (Ezekiel 20, 11. Róm. 10, 5. Gal. 3, 12.)

6. Senki ne járúljon vérszerinti rokonához, hogy felfödözze annak szemérmét.² Én vagyok az Úr.

⁸ Lásd Móz. III. 11, 40.

⁹ méltó a halálra, mert az ilyen nem gondol a tisztátalansággal, s egyenlő azzal, ki szándékosan eszik abból. Móz. IV. 15, 30.

¹ boldog élete lesz itt is, a siron túl is. Lásd Móz. III. 25, 36. Luk. 10, 28.

² testileg közösjön vele házasságban vagy azon kívül. Ezen törvény alapja az ily kötések természetlen voltában fekszik, mert azok a tulajdon vérről való házasság-

7. Atyád szemérmét és ³ anyád szemérmét fel ne fődözd,⁴ anyád az, fel ne fődözd szemérmét.⁵

8. Atyád feleségének szemérmét⁶ fel ne fődözd; mert atyád szemérme az.⁷

9. Atyádtól vagy anyádtól való hűgodnak, ki otthon vagy kívül született, szemérmét fel ne fődözd.⁸

10. Fiaid leányának vagy leányodtól való unokádnak szemérmét fel ne fődözd, mert a te szemérméd az.

11. Atyád felesége leányának, kit atyádnak szült, és neked hűgod, szemérmét fel ne fődözd.⁹

ságok (10. v. és 20, 19.) s így az elfajulásnak legutálatosabb nemei lennének. Ez által többé kevésbé egyéb természeti viszonyok is földulatnak; holott a közel házasságok tilalma a többek közt azt a jót is eszközli, hogy egymással a családok közelebb kapcsolatba jönek, melyek között előbb semmi viszony sem volt; úgy, hogy ezen tilalom eszközzé válik arra, hogy egy egész nép egy családdá egyesüljön. (Sz. Ágost.)

³ t. i. azaz.

⁴ te, fiú!

⁵ Lásd 2-ik jegyz. Az ily házasság azért is természetlen volna, mert az által a természetes gyermeki viszony helyébe a házasságinak kellene lépnie.

⁶ mostoha anyádét.

⁷ mert a házasság által ketten egy testté lesznek. Lásd Móz. I. 2, 24.

⁸ A legrégibb időkben a mostoha-testvérek között történt házasságokat a szükség menti. (Sz. Ágost.) L. Móz. I. 20, 12. — A Kir. II. 13, 13. előforduló szavak nem mutatnak az ily házasságok későbbi igazolására, mivel Támár Absalomhoz azért szólhatott úgy, mert vagy a törvényt nem tudta, vagy hogy tőle menekedjék.

⁹ ismételt erős rendelés, hogy a mostoha testvérekkel ne lépjenek házasságra; intésül, hogy ebben Ábrahámot ne kövessék (8-ik jegyz.), ki, mivel azon tartományban mindenki bálványozásba merült vala (Józ. 24, 2.), kénytelen volt ily házasságra lépni, hogy magához hasonló érzelmű feleséget nyerjen.

12. Atyád hűgodnak szemérmét fel ne fődözd, mert atyád testvére.

13. Anyád nővérének szemérmét fel ne fődözd, azért mivel anyád testvére.

14. Atyád bátyjának szemérmét fel ne fődözd, se ne¹⁰ járúlj feleségéhez, ki neked ángyod.¹¹

15. Menyed szemérmét fel ne fődözd, mert fiad felesége, és fel ne fődözd gyalázatát.

16. Testvéred feleségének szemérmét fel ne fődözd, mert testvéred szemérme az.¹²

17. Feleségednek és az ő leányának szemérmét fel ne fődözd.¹³ Az ő fiának leányát és leányának leányát el ne vedd, hogy gyalázatát felfödözd; mert azok az ő teste,¹⁴ és az ily közösülés, vértörés.

18. Feleséged nővérét ne vedd melléje ágyasúl; se fel ne fődözd az ő szemérmét, míg amaz él.¹⁵

19. Az asszonyhoz, midőn havi folyásban szenved, ne járúlj, se fel ne fődözd rútságát.¹⁶

20. Felebarátod feleségével ne közösülj, és a mag vegyítésével meg ne fertőztessél.¹⁷

¹⁰ azaz: ne járúlj stb.

¹¹ habár nem véréd is, de atyád testvérével való házasság által mintegy véréd.

¹² kivéve azon esetet, ha gyermekeletlenül halt meg. Móz. V. 25, 5—10.

¹³ ugyanegy időben, vagy egymás halála után, mert anyja által ő mintegy testvéred lett.

¹⁴ és általa a te testvéreiddé is lettek.

¹⁵ mert az innét származható féltékenységre és egyenetlenkedésre (Lásd Móz. I. 30, 1.) a természetes testvéri viszonyt fölbontaná.

¹⁶ mert az ily közösülés tisztátalanná tesz (Móz III. 15, 20.), természetlen, oly bujaságot föltételez, mely az embert a baromnál alábbvalóvá teszi, s ezenkívül föltételez káros lehet az egészségre.

¹⁷ ismétlése Móz. II. 20, 14. Lásd III. 20, 10.

21. Magzatodból ne adj Molok bálványának¹⁸ áldozatúl, se meg ne fertőztesd Istened nevét.¹⁹ Én vagyok az Úr. (Móz. III. 20, 2.)

22. Férfiúval ne közösülj asszonyi közösüléssel, mert ez utálatosság.

23. Semmi barommal ne közösülj, se azzal meg ne fertőztessél. Az asszony ne feküdjék barom alá, se ne közösüljön azzal, mert ez iszonyú bűn.²⁰

24. Meg ne fertőztessetek mind-ezekkel, mikkel megfertőztettek mindazon nemzetek, kiket én kiűzők színeket elől;²¹

25. és mikkel megfertőztetett a föld, melynek bűneit én meglátogatom, hogy kihányja lakóit.

26. Tartsátok meg törvényeimet és ítéleteimet, és semmit ne cselekedjete az utálatosságok közül, se a benszülött, se a jövevény, ki köztetek tartózkodik.

27. Mert mindezen utálatosságokat a föld lakói cselekedték, kik előttetek voltak, és megfertőztették azt.

28. Órizzetek tehát, hogy szintén titeket is ki ne hányjon, ha hasonlókat cselekesztek, mint kihányta azon nemzetet, mely előttetek volt.

29. Mindazon lélek, ki ez utálatosságokból valamit cselekszik, veszszén el népe közül.

¹⁸ Molok az ammoniták bálványa volt, a természet istene, a nap fia, mely alatt, mint Szaturnus alatt, a mindenek fölött uralgó, mindent nemző s ismét megemészítő időt képzeltek, azért égettek tiszteletére gyermekeket, vagy legalább a tűzön átvitték. Az egy embert ábrázolt tulokfejjel és kiterjesztett karokkal, melyek megtüzesítettén, a szerencsétlen áldozat azokba tétetett. Lásd. Kir. III. 11, 5.

¹⁹ meg ne szentetlenítsd ilyes kegyetlenségek által.

²⁰ A héber szerint: Thekel, iszonyú zavar.

²¹ Lásd Mózes. V. 7, 1.

30. Tartsátok meg parancsaimat. Ne cselekedjétek, a miket azok cselekedtek, kik előttetek voltak, és meg ne fertőztessetek azok által. Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

19. RÉSZ.

Különféle erkölcsi és szerlartási törvények.

1. Szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izrael fiai egész gyülekezetének, és mondd nekik: Szentek legyetek, mert én szent vagyok, a ti Uratok Istenetek. (Móz. III. 11, 44. Péter I. 1, 16.)

3. Félje kiki atyját és anyját. Tartsátok meg szombataimat. Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

4. Ne térjete a bálványokhoz, se öntött isteneket ne csináljatek magatoknak. Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

5. Ha békeáldozatot áldoztok az Úrnak,¹ hogy megengeszteltesék,

6. azon nap, melyen megáldoztatik, és másodnap egyétek meg azt; a mi pedig megmarad harmadnapra, tűzzel égesséte meg.

7. A ki két nap után eszik abból, szentségtelen lesz, és istentelenségben vétkes.

8. És viselje gonoszágát, mert az Úr szentét megfertőztette,² és azon lélek veszszén el népe közül.

9. Mikor megaratod földed terményét, ne arasd le egész a föld színéig;³ se az elmaradott gabona-

¹ Lásd Mózes. III. 7, 12—20.

² mert az áldozat-ételt úgy ette, mint a közönséget, miután az áldozati idő már elmúlt. V. ö. Kor. I. 11, 29.

³ A héber szerint: ne arasd le földed szegleteit, s az egyes kalászokat ne szedd föl; azaz: hagyj valamit földed szegletein, s a kévékötéskor elhullott kalászokat ne szedd föl.

fejeket föl ne szedd, (Móz. III. 23, 22.)

10. se szőlődben az elhullott gerezdeket és szemeket föl ne szedd, hanem a szegényeknek és jövevényeknek hagyjad felszedni. Én vagyok a ti Uratok Istenetek. (Móz. III. 23, 22.)

11. Ne lopjatok. Ne hazudjatok, se senki meg ne csalja felebarátját.

12. Ne esküdjél hamisan az én nevemre, se meg ne szentségtele-nítsd a te Istened nevét. Én vagyok az Úr. (Móz. II. 20, 7.)

13. Ne cselekedjél igaztalanságot felebarátodon, se erőszakkal el ne nyomd őt. Béresed munkadíja reggelig nálad ne maradjon. (Sirák 10, 6. Móz. V. 24, 14. Tób. 4, 15.)

14. Ne átkozd a siketet, se ne tégy gáncsot a vak elé; hanem féljed a te Uradat Istenedet, mert én vagyok az Úr.

15. Ne cselekedd, a mi igazságtalan, se hamisan ne ítélj. Ne nézd a szegénynek személyét,⁴ se a hatalmasra ne tekints.⁵ Igazán ítélj felebarátodnak. (Móz. V. 1, 17. 16, 19. Péld. 24, 23. Jakab 2, 2.)

16. Ne légy rágalmozó, se árulkodó a nép között.⁶ Ne állj föl felebarátod vére ellen.⁷ Én vagyok az Úr.

17. Ne gyűlöld felebarátod szívedben, hanem nyíltan fedd meg őt, hogy ne legyen bűnöd miatta.⁸ (János I. 2, 11. 3, 14.)

⁴ szegénysége ne indítsa ál-résztételre az ítélletben.

⁵ hogy a törvény ellen ítélj részére.

⁶ A héber szerint: körüljáró kém, ki a családok titkait felfedőzi, s azokkal vagy a törvény előtt, vagy más módon visszaél.

⁷ élete ellen. — A törvényben ne követeled felebarátod véret, életét.

⁸ Mennyi ellenségeskedés, gyanakodás, árulkodás lenne meggátolva, ha ezen üdvös szabály szorosan megtartatnék!

Sirák 19, 13. Máté 18, 15. Luk. 17, 3.)

18. Ne keress bosszúállást, se meg ne emlékezzél polgártársaid igaztalanságáról.⁹ Szeressed barátodat,¹⁰ mint tenmagadat. Én vagyok az Úr. (Máté 5, 43. Luk. 6, 27. Róm. 13, 9.)

19. Törvényeimet tartsátok meg. Barmodat ne engedd közösülni másnemű állatokkal. Szántófölde-det ne vesd be különféle maggal. Kétféléből szőtt ruhába ne öltözzél.¹¹

20. Ha a férfi oly asszonynyal közösül, ki, ha szinte férjnek eljegyzett¹² leány volna is, de mindazáltal váltsággal meg nem váltott, sem szabadsággal meg nem aján-dékoztatott:¹³ veressenek meg mindketten, de ne haljanak meg;¹⁴ mert (a leány) nem volt szabados.¹⁵

21. Vétkeért pedig vigyen¹⁶ az Úrnak egy kost¹⁷ a bizonyság hajlékának ajtajához;

⁹ melyet rajtad elkövettek.

¹⁰ A héber szerint: felebarátodat. Lásd Máté 5, 44. 45. 22, 39. Luk. 10, 27—37.

¹¹ gyapjú és lenszövetbe együtt, annak jeleül és emlékeül, hogy Izrael fiai ne keveredjenek össze más népekkel, s azoknak bálványozó szokásaikat ne kövessék.

¹² A héber szerint: férjhez ment. A mi szövegünk szerint csak paráználkodásról volna szó, nem házasságtörésről.

¹³ ki csak ágyas, és nem bír a feleség minden jogával.

¹⁴ a szabad nővel elkövetett házasságtörés halállal büntetett. Lásd Móz. III. 20, 10.

¹⁵ mert mint rabszolganő kénytelen lévén ura akaratához alkalmazkodni, nem lépett önként házassági szövetségre, s ezért nem esik oly nagy büntetés alá.

¹⁶ a férfi, s nem egyszermind a leány is, kinek mint rabszolgálnak nincs tulajdon birtoka.

¹⁷ A héber szerint: vétékáldozatot; mert idegen tulajdonnal, ágyással keveredett vétékbe. Vesd össze Móz. III. 5. r. 6, 3—7.

22. és a pap imádkozzék érette és az ő bűneért az Úr előtt,¹⁸ és megkegyelmez neki, és bűne megbocsáttatik.

23. Mikor bementek a földre, és abban gyümölcstermő fákat ültettek, vessétek el azok első terményét;¹⁹ a mely gyümölcsöt hoznak, tisztátalan legyen nektek, és abból ne egyetek.

24. Negyedik esztendőben pedig azoknak minden gyümölcse szenteltessék az Úr dicséretére.²⁰

25. Ötödik esztendőben pedig egyétek meg gyümölcsöt, begyűjtven, melyet teremnek.²¹ Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

26. Semmit ne egyetek vérről.²² Ne jövedölgessetek. Se ne figyeljétek az álomra.²³

27. Se ne nyírjétek kerekdeden hajatokat;²⁴ se a szakállt ne borotváljátok.²⁵

¹⁸ A héber szerint: engesztelje meg a kos által, — az Isten irgalma-, különösen pedig a megígért szabadítóban való hit által.

¹⁹ Az első három év gyümölcse tisztátalannak, rosznak tartott, mint lyet a fa még gyöngeségében termett. Tapasztalt kertészek is azért török le és vetik el az első év hajtásait és éretlen gyümölcseit, hogy később annál jobb és több gyümölcsöt nyerjenek.

²⁰ hála- és áldozati ünnepélyekre fordították, melyekben a levíták, árvák, özvegyek és szegények részt vettek.

²¹ A héber szerint: hogy annak termését nektek megszorítsa.

²² Lásd Móz. III. 3, 17. stb.

²³ A héber szerint: se kigyókból, se felhőkből ne jövedöljenek... mi a pogányoknál általánosan elterjedt szokás volt.

²⁴ úgy hogy a fő tetején csak üstök maradjon. Ezt némely arab népek tették bizonyos bálványuk tiszteletére, melyet a görögök Bachushoz hasonlítottak.

²⁵ A héber szerint: szakállad szélét ne csúfítsd el. Ezt a bálványozó arabok tették, kik szakállukat a bajússzal együtt

28. És a halottért meg ne metéljétek testeteket;²⁶ se valami jeleket vagy bélyegeket ne csináljatok magatokon.²⁷ Én vagyok az Úr.

29. Leányodat ne add paráznaságra,²⁸ nehogy megfertőztessék a föld, és beteljék vétekekkel.

30. Szombataimat tartsátok meg, és szentélyemet féljétek. Én vagyok az Úr.

31. Ne térjétek a varázslókhöz,²⁹ se a jövendőmondóktól valamit ne tudakozzatok, nehogy megfertőztessetek általok.³⁰ Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

32. Kelj fel az ősz fő előtt, és tiszteld az öreg személyét; és féljed a te Uradat Istenedet. Én vagyok az Úr.

33. Ha jövény lakik földetekben, és köztetek tartózkodik, ne tegyetek neki szemrehányást;³¹

34. hanem olyan legyen köztetek, mint a benszülött, és szeressétek őt, mint magatokat; mert ti is jövények voltatok Egyiptom földén. Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

35. Ne cselekedjétek valami igazságtalant az itéletben, rőfben, fontban, mértékben.

levágták, vagy csak a bajuszt hagyták meg.

²⁶ mi pogány gyászolási szokás volt a pokolistenek megszelídítésére.

²⁷ szintén pogány szokás volt valamely bálványisten besütött bélyegét a testen viselni.

²⁸ mint a fenicziek tették, kik a leányaik paráznaságából bevett nyereményt Venusnak áldozták (sz. Ágost.).

²⁹ A héber szerint: halottidéző nőkhez, kik azzal kérkedtek, hogy varázslataik által a holtak jövendő sorsát megtudják. Lásd Kir. I. 28, 7. és követk. 9-ik jegyz.

³⁰ részt vévén bálványozó szertartásaikban és gonosz mesterségeikben.

³¹ A héber szerint: ne nyomjátok el őt.

36. Igaz mérleg és igaz font, igaz véka³² és igaz messzely³³ legyen köztetek. Én vagyok a ti Uratok Istenetek, ki Egyiptom földéről kihoztalak titeket.

37. Tartsátok meg minden parancsomat, és minden ítéletemet, és cselekedjétek meg azokat. Én vagyok az Úr.

20. RÉSZ.

Büntető törvények különféle vétkek ellen.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Ezeket mondd Izrael fiainak: A mely ember Izrael fiai és a jövevények közül, kik Izraelben laknak, ad magzatából Molok¹ bálványának, halállal haljon meg, a föld népe kövezze meg őt.

3. Én is ellene fordítom orczámat, és kiirtom őt népe közül, azért, hogy magzatából adott Moloknak, és megfertőztette szentélyemet, és meggyalázta szent nevemet.

4. Hogyha a föld népe elmulasztván, és mintegy föl sem vévén parancsomat, elbocsátja azon embert, ki magzatából adott volt Moloknak, és azt megölni nem akarja:

5. én fordítom orczámat azon ember ellen és rokonsága ellen, és kiirtom népe közül mind őt, mind a kik egyetértettek vele, hogy paráználkodjék² Molokkal.

6. A mely lélek a varázslókhöz³

³² A héber szerint: éfa, mely a száraz tárgyak megmérésére szolgált.

³³ A héber szerint: hin, mely a hígak és folyadékok mértéke volt. Lásd Móz. II. 29, 40. 21-ik 22-ik jegyz.

¹ Lásd Móz. III. 18, 21.

² Lásd az előbbi jegyz. és 17. r. 4-ik jegyz.

³ A héber szerint: halottidézó nőkhöz.

és a jövendőmondókhöz megy, és azokkal paráználkodik,⁴ ellene fordítom orczámat, és kiirtom őt népe közül.

7. Szenteltesetek meg, és legyetek szentek. Mert én vagyok a ti Uratok Istenetek. (Péter I. 1, 16.)

8. Tartsátok meg parancsaimat, és cselekedjétek meg azokat. Én vagyok az Úr, ki megszentellek titeket.

9. A ki megátkozza atyját vagy anyját,⁵ halállal haljon meg; atyját és anyját átkozta, vére legyen rajta.⁶ (Móz. II. 21, 17. Péld. 20, 20. Máté 15, 4. Márk 7, 10.)

10. Ha valaki⁷ paráználkodik más feleségével, és házasságtörést követ el felebarátja feleségével, halállal haljanak meg a házasságtörő férfi és asszony.⁸ (Móz. V. 22, 22. Ján. 8, 5.)

11. A ki mostoha-anyjával hál, és felföldi atya szemérmét, halállal haljanak meg mindketten;⁹ vérök legyen rajtuk.

⁴ azaz: tiltott módon babonaságra és más szemfényvesztésre velök egyesülnek.

⁵ kik az Isten képviselői.

⁶ azaz: ő maga oka halálának. A közönséges halálbüntetés a kövezés volt.

⁷ nőtlen vagy házas.

⁸ Ha egy házassági oly személylyel vétkezett, ki még nem volt eljegyezve, nem követett el házasságtörést, hanem csak paráználkodást, mivel ez által feleségének jogát nem sértette, ki nem birt fölőtte egyedüli joggal, hanem másod-feleségeket vagy ágyasokat is el kellett tűrnie maga mellett. — Egyébíránt e büntetés nagy szigorúsága az által van igazolva, hogy keleten közvélemény szerint a házasságtörés hasonló bünténynek tartatik a gyilkossággal, vagy még ennél is nagyobbak; s a törvénytudónak néha nem tanácsos a nép közvéleménye alatti büntetést szabni, mert ez által magán-boszúállásra s egyéb kihágásokra adna okot.

⁹ Vess össze 18. r. Móz. V. 27. A vértörést és egyéb természet elleni paráznaságot szükség volt oly szigorún büntetni,

12. Ha valaki menyével hál, mindkettő haljon meg, mert nagy vétket cselekedtek; vérök legyen rajtok.

13. A ki férfiúval hál asszonyi közösüléssel, mindkettő nagy bűnt cselekedett, halállal haljanak meg; vérök legyen rajtok.

14. A ki feleségül veszi a leányt, és ezenfelül ennek anyját, nagy bűnt cselekedett; elevenen¹⁰ égetessék meg azokkal, és ne maradjon ily nagy vétek közöttetek.

15. A ki marhával és barommal közösül, halállal haljon meg; a barmot is öljétek meg.¹¹

16. A mely asszony akármi barom alá fekszik, azzal együtt ölessék meg; vérök legyen rajtok. (Móz. III. 18, 23.)

17. A ki elveszi leánytestvérét,¹² atyja vagy anyja leányát, és látja szemérmét,¹³ és amaz is nézi fivestvére szemérmét, iszonyú dolgot cselekedtek; ölessenek meg népök előtt, azért, hogy szemérmökét egymásnak felfödözték, és hordozzák gonoszágukat.¹⁴ (Móz. III. 18, 6.)

18. A ki havifolyásos asszonynyal közösül,¹⁵ és felfödi annak sze-

részt elretentésül, mivel azon országban (Lásd Móz. III. 18, 24.) az oly uralkodó volt; részint mivel az nem ritkán bálványimádásra vezetett, mi, mint Isten elleni fölségsértés, halállal büntettetett.¹⁰ e szó nincs a héber szövegben, sem a régi fordításokban. Úgy látszik, hogy előbb megköveztettek, azután nagyobb meggyaláztatásul megégettettek. (Lásd Józ. 7, 15, 25.)

¹¹ a bűn utálatos voltának jelentséül, s elővigyázatúl, mivel tapasztaltatott, hogy az ily gonoszul használt állatok sokszor bujaságra ingerlettek.

¹² mostoha nővérét.

¹³ és vele hál.

¹⁴ magok viseljék a halál-büntetést, és ne vihessék azt át áldozat-állatra.

¹⁵ és tudja, hogy abban szenved (Móz. III. 15, 25.).

mérmét, és amaz megmutatja vére folyását: ölessenek ki mindketten népök közül.¹⁶

19. Atyád és anyád nővérenek szemérmét fel ne födözd; a ki azt cselekszi, a maga teste gyalázatot födözte fel, hordozzák mindketten gonoszágukat.¹⁷

20. A ki közösül atyja vagy anyja testvérenek feleségével, és felfödi rokonságának¹⁸ szemérmét, hordozzák mindketten vétköket,¹⁹ magzatok nélkül haljanak meg.²⁰

21. Aki testvére feleségét veszi el, tilalmas dolgot cselekszik,²¹ testvére szemérmét födözte fel; magzatok nélkül legyenek.²²

22. Tartsátok meg törvényeimet és ítéleteimet, és cselekedjétek meg azokat, hogy titeket is ki ne hányjon a föld, melyre menendők vagytok, s a hol lakni fogtok.

23. Ne járjatok azon nemzetek törvényein, melyeket én kiűzők elöttetek. Mert mindezeket cselekedtétek vala, és megutáltam őket.

24. Nektek pedig mondom: Bírjátok azok földét, melyet nektek adok örökségül, a tejjel és mézzel folyó földet. Én vagyok a ti Uratok Istenetek, ki titeket kiválasztottalak egyéb népek közül.

25. Válasszátok el azért ti is a tiszta barmot a tisztátalantól, és a tiszta madarat a tisztátalantól, hogy meg ne fertőztessétek lelketeket a barommal és madarakkal

¹⁶ E szigorú büntetés okát lásd Móz. III. 18, 19. 16-ik jegyz. és 20. r. 9-ik jegyz.

¹⁷ halálos büntetés alá esnek.

¹⁸ A héber szerint: nagybátyjának.

¹⁹ halálos büntetés alá esnek.

²⁰ vagy úgy, hogy a gyermekek nem az ő, hanem nagybátyjok nevét viseljék (sz. Ágost.); vagy pedig úgy, hogy az Isten magzatokkal többé meg nem áldja. (nagy Garg.)

²¹ Lásd Móz. III. 18, 16.

²² Lásd 20-ik jegyz.

és mindazokkal, mik a földön mozognak, és miket fertőzötteknek mutattam nektek.²³

26. Szentek legyetek nekem, mert én, az Úr, szent vagyok, és elkülönöztelek titeket a többi népektől, hogy enyéim legyetek. (Péter I. 1, 16.)

27. A mely férfiúban vagy asszonyban varázsló²⁴ vagy jövendőlő lélek leend,²⁵ halállal haljanak meg. Kövezzék meg őket, vérorok legyen rajtok. (Móz. V. 18, 11. Kir. I. 28, 7.)

21. RÉSZ.

A papokról szóló törvények.

1. És mondá az Úr Mózesnek: Szólj a papoknak, Áron fiainak, és mondd nekik: Meg ne fertőztessék a pap polgártársainak holtteste által,¹

2. hacsak nem vérszerint való atyjafiai és rokonai, vagyis, atyja és anyja, fia és leánya és öcsese,

3. és szűz leánytestvére, ki még férjhez nem ment;²

²³ Mivel Isten az izraelitákat, mint tiszta népet, az említett vétkekkel megfertőzött tisztátalan népekből kiválasztotta, hogy őket megszentelje, azért kellett nekik a tisztát megválasztani a tisztátalantól, különösen pedig a tiszta étkeket a tisztátalanoaktól, hogy azok által meg ne fertőztessenek.

²⁴ Python-szellem, azaz varázslószellem, így nevezetve Apollótól, ki az általa megölt Python-sárkánytól nyerte a nevet. A varázslás bálványimádás volt, azért halállal büntettetett.

²⁵ A héber szerint: lélekidéző vagy szemfényvesztő leend.

¹ annak megközelítése, érintése és temetése által. Lásd Móz. III. 22, 4. IV. 5, 2. hogy ne legyen tisztátalanná (Móz. IV. 19, 11.) s így alkalmatlanná a szent szolgálatra.

² és vérszerinti rokonának felesége, mint ez magában értetett, s kitűnik azon kivé-

4. de még népe fejedelme által se fertőztessék meg.³

5. Ne borotválják meg fejüket, se szakállukat, se testökön metéléseket ne tegyenek.⁴

6. Szentek legyenek Istenöknek, és meg ne fertőztessék az ő nevét;⁵ mert az Úr jó illatát⁶ és Istenök kenyeréit⁷ áldozzák, és azért szentek legyenek.

7. Parázna személyt és becstelen asszonyt ne vegyenek feleségül, se azt, ki férjétől megvette; mert fölszenteltettek Istenöknek, (Móz. III. 19, 29.)

8. és a kitett kenyereket mutatják be.⁸ Legyenek tehát szentek, mert én is szent vagyok, az Úr, ki megszentelem őket.

9. Ha a pap leánya parázna-ságban találtatik, és megfertőzött atyja nevét, tűzzel égettesék meg.⁹

10. A papi fejedelem, azaz testvérei között a legfőbb pap, kinek fejére öntetett a kenet olaja, és kinek kezei a papságra fölszenteltettek, és felöltöztetett a szent ruhákba, fejt fel ne fődözze, ruháit meg ne szaggassa,

11. és semmi halotthoz teljes-

telből, melyet a próféta (Ezekiel 24, 16.) a közszabály és rend alúl tett vala.

³ A héber szerint: ne fertőztessék meg magát, miután népe között ő az úr. Emelkedjék fölül minden szenvedésen, s mint úr, mindenkor örüljön. Vesd össze, mi az ösképről mondatik. Ján. 3, 29. Kor. II. 11, 2.

⁴ se megengedett, se tiltott (Móz. III. 19, 27. 28.) gyászjeleket ne viseljenek.

⁵ valami pogányszerű gyászszertartással.

⁶ azt, mi az áldozatokból megégettetik. Lásd Móz. II. 29, 25.

⁷ eledel-áldozatait. Lásd 22, 25.

⁸ A héber szerint: mert ő Istene kenyereit (áldozati adományait) mutatja be.

⁹ miután megköveztetett. Lásd Móz. III. 20, 14.

séggel be ne menjen. Még atyja és anyja által se fertőztessék meg.¹⁰

12. A szent helyről se menjen ki,¹¹ hogy meg ne fertőztesse az Úr szentélyét, mert Istene szent kenetének olaja van rajta. Én vagyok az Úr.

13. Szűzet vegyen feleségül.¹² (Ezekiel 44, 22.)

14. Özvegyet pedig és megvetett, megszeplősített és parázna személyt ne vegyen, hanem leányzót népe közül,¹³

15. hogy neme ágát ne vegyítse nemzetsége köznépehez,¹⁴ mert én vagyok az Úr, ki megszentelem őt.

16. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

17. Szólj Áronnak: Ivadékos nemzetségeből¹⁵ azon ember, kinek hibája van, ne mutasson be kenyereket az ő Istenének,¹⁶

18. se ne járúljon szolgálatához: ha vak, ha sánta, ha kicsiny, vagy nagy, vagy horgas orrú,

19. ha törött lábú vagy kezű,

20. ha görbe hátú, ha fájós szemű,¹⁷ ha szemén hályog, ha testén állandó var, vagy sőmör van,¹⁸ vagy a ki megszakadt.

21. A kibén csak hiba van Áron

¹⁰ Lásd a 3-ik jegyzetet, mely különösen a főpapról szól. Itt különösen azon esetre van tekintet, ha atyja élteben veszi át a főpapi hivatalt, mint Eleazar Arontól, vagy annak halála és temetése között szenteltetik föl.

¹¹ hogy a temetésen jelen legyen.

¹² és csak egyet, míg másoknak a többnejűség meg volt engedve. Így volt ez az egyiptomiaknál is.

¹³ akármelyik nemzetségből. Krón. II. 22, 11.

¹⁴ hogy nemzetségét az ilyes tiltott szövetség által meg ne becstelenítse.

¹⁵ az ő nemzetségekéből, a héber szerint.

¹⁶ ne legyen szolgálatot tevő pap.

¹⁷ Némely fordítók szerint: törpe vagy száraz, aszkóros.

¹⁸ A héber szerint: száraz vagy genyes viszketeg.

pap ivadékaból, ne menjen az Úrnak áldozni, se Istenének kenyereket bemutatni;¹⁹

22. mindazáltal egyik a kenyerekből, melyeket bemutatnak a szentélyben,²⁰

23. de úgy, hogy a függönyön belül²¹ ne menjen, se ne járúljon az oltárhoz, mert hibája legyen, és nem kell megfertőztetni szentélyemet. Én vagyok az Úr, ki megszentelem őket.

24. Megmondá tehát Mózes Áronnak és fiainak és egész Izraelnek mindazokat, mik neki meg valának parancsolva.

22. RÉSZ.

A papok és áldozatok tisztaságáról.

1. Szóla még az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Áronnak és fiainak: hogy¹ tartóztassák meg magokat azoktól, miket Izrael fiai nekem szentelnek,² és meg ne fertőztessék a nekem szenteltek nevét,³

¹⁹ Isten akará, hogy azon papok is, kik csak állatokat áldoztak, mentek legyenek minden oly hibától, melyek őket s velök a religiót a nép szemében lealacsonyíthatnák. Mennyivel nagyobb szépséget és tőkélyt kíván az újszövetség papjaitól, kik egyszülött Fiának testét és vérént mutatják be áldozatul.

²⁰ A héber szerint: A szentségesből és szentből ehetik. Szentségesek voltak az eledel-, bűn- és vétékáldozat részei és a kitett kenyerek, melyeket csak az égő-áldozat oltára mellett volt szabad megenni. Lásd Móz. III. 2, 3, 7, 1. 14, 13. Szentek voltak a zsenge-adományok, a tized s a békeáldozatok része, melyeket a szent hajlékon kívül is, ámbár csak tiszta helyen volt szabad elkölteni.

²¹ mely a szent hely előtt volt.

¹ midőn tisztátalanok.

² az Izrael fiai által bemutatott áldozat-adományok nekik eső osztályrésztől.

³ azokat közönséges étel gyanánt éven.

miket ők bemutatnak. Én vagyok az Úr.

3. Mondd meg nekik és utódaiknak: A mely ember nemzetségtekből tisztátalan lévén, azokhoz járul, a mik megszenteltettek, s miket Izrael fiai az Úrnak bemutatnak: elvesz az Úr előtt.⁴ Én vagyok az Úr.

4. Az Áron ivadékából való ember, ha poklos vagy magfolyást szenved, ne egyék azokból, miket nekem szenteltek, míg meg nem gyógyul. A ki halott miatt megfertőzöttet illet, és a kitől, mint közösiüléskor, magva elfoly,⁵

5. és a ki csúszómászót illet, és akármí tisztátalan, melynek illétése megfertőzöttet,

6. tisztátalan legyen estig, és ne egyék azokból, miket megszenteltek; de ha testét megmossa vízzel,

7. és a nap elnyugszik, akkor megtisztulván, egyék a szenteltekéből, mert az ő eledele.

8. Elhullott és vadtól megfogott⁶ állatot ne egyenek, se azokkal meg ne fertőztessenek. Én vagyok az Úr. (Móz. III. 17, 15. II. 22, 31. V. 14, 21. Ezekiel 44, 31.)

9. Tartsák meg parancsaimat, hogy bűn alá ne essenek, és meg ne haljanak a szentélyben, midőn azt megfertőztetik. Én vagyok az Úr, ki megszentelem őket.

10. Semmi idegen⁷ ne egyék a szenteltekéből, a pap zsellére⁸ és bérese ne egyék azokból;

A héber szerint: meg ne fertőztessék az én nevemet.

⁴ haljon meg, vagy bírói ítélet által, vagy Isten által, ha a tisztátalanság nincs tudva. Lásd Mózes III. 10, 2.

⁵ álmában. A héber szerint: magva elfoly általában. Lásd Mózes III. 15, 2.

⁶ elszagattott.

⁷ ki nem pap.

⁸ ki a házból csak lakó

11. de kit a pap veszen, és a ki házában született szolgál, ezek egyének azokból.

12. Ha a pap leánya valakihez a népből megy férjhez, a szenteltekéből és az első zsengekéből⁹ ne egyék.

13. Ha pedig özvegy vagy megvetett lesz, és magzatok nélkül tér vissza atyja házához, mint leánykorában szokott vala, tápláltasék atyja eledeleivel. Egy idegennek se legyen hatalma abból enni.

14. A ki tudatlanságból eszik a szenteltekéből, tegyen ötödreszt ahhoz, mit megevett,¹⁰ és adja a papnak a szentélybe.

15. És meg ne fertőztessék¹¹ Izrael fiainak szentelteit,¹² miket az Úrnak bemutatnak,

16. nehogy vétkek gonoszságát hordozzák, midőn a szenteltekéből esznek.¹³ Én vagyok az Úr, ki megszentelem őket.

17. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

18. Szólj Áronnak és fiainak és Izrael minden fiának, és mondj nekik: Az Izrael házából és a nálatok lakó jövevények¹⁴ közül

⁹ A héber szerint: a szenteltnek emlékéből ne egyék. Az emlékről lásd Mózes II. 29, 28.

¹⁰ tehát a megmaradott részt, a meg-evett részt s ez utóbbi ötödét. A héber szerint: tegyen ötödreszt ahhoz (mi megmaradt), s a papnak adja meg a szenteltet (mi magában értetik). Lásd Mózes III. 5, 16. s ezenfölül mutasson be vétékáldozatot is. Lásd Mózes III. 5, 15.

¹¹ az idegenek.

¹² évés által.

¹³ A héber szerint e két vers: Ők (a papok) meg ne fertőztessék Izrael fiainak szentelteit, miket az Úrnak bemutatnak (vigyázatlanságból alkalmat adván, hogy azokból idegen is egyék); s ne hagyjanak másokra (idegenekre) vétket hárulni az által, hogy a szenteltekéből egyenek.

¹⁴ a megtért pogányok közül, kik a mózesi törvényt bevették; vagy általában

való ember, ki bemutatja áldozatát, vagy fogadását teljesítvén, vagy szabad akaratából áldozván, mind-az, mit az Úrnak égőáldozatúl visz,

19. hogy általatok¹⁵ bemutatassék, hiba nélküli him legyen a tulkok- és juhok- és kecskékből.

20. Ha hibája van, ne áldozátok föl, kedves sem lenne.¹⁶

21. A mely ember békeáldozatot mutat be az Úrnak, akár fogadását teljesítvén, akár szabad akaratából áldozván, mind a tulkok, mind a juhok közül hiba nélkülit mutasson be, hogy kedves legyen; semmi hiba ne legyen abban.

22. Ha vak, ha béna, ha sebhelyes,¹⁷ ha fekélyes,¹⁸ vagy rühes, vagy sömörös leend, ne mutassátok be az Úrnak azokat, se ne égessetek azokból az Úr oltárán.

23. A füle- és farkavágott¹⁹ tulkot és juhot önkéntvaló áldozatúl bemutatathod; de fogadást azzal nem teljesíthetsz.

24. Semminemű állatot, melynek megfakasztott vagy összezúzott, megszakadt vagy kimetszett heréje legyen, az Úrnak be ne mutassatok, és földeteken ilyet ne cselekedjétek.²⁰

25. Az idegen kezéből ne mutassatok be kenyereket Isteneteknek, vagy egyebet, a mit adni akarna;²¹

pogányok közül, kik közvetve a zsidók által akartak áldozatot bemutatni.

¹⁵ papok által.

¹⁶ hibátlan állatokat, azt áldozni, mi maga nemében legtökéletesebb, már az Isten iránti tisztelet igényelte.

¹⁷ A héber szerint megszagatott, megcsonkított.

¹⁸ A héber szerint: varas, szemölcsös.

¹⁹ A héber szerint: az igen hosszú, vagy igen rövid tagokkal bíró.

²⁰ az állatot ki ne heréljétek.

²¹ közvetlenül, hanem közvetve úgy, hogy a pogányok pénzt adtak, melyért a zsidók azon áldozat-állatokat vásárolták, miket a pogányokért bemutatnak (Flav. József). A héber szerint: A külfölditől se

mert mindene romlott és hibás; el ne vegyétek azt.

26. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

27. A marha, juh és kecske miután ellettek, hét napig legyennek anyjok tőgyén; nyolczadnap pedig és azután az Úrnak bemutatathatók.

28. Se tehén se juh föl ne áldoztassék egy napon fajzatával.²² (Móz. II. 33, 19.)

29. Midőn hálaáldozatot mutatok be az Úrnak, hogy engesztelhető lehessen,

30. azon nap egyétek meg azt, ne maradjon semmi reggelig másnapra.²³ Én vagyok az Úr. (Móz. III. 7, 15.)

31. Tartsátok meg parancsaimat, és cselekedjétek meg azokat. Én vagyok az Úr.

32. Ne fertőztessétek meg szent nevemet, hogy megszenteltessem Izrael fiai között. Én vagyok az Úr, ki megszentellek titeket,

33. és kihozatalak Egyiptom földéről, hogy Istenetek legyek. Én vagyok az Úr.

23. RÉSZ.

Az évenkinti ünnepekről.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik: Ezek az Úr ünnepei, melyeket szenteknek híjatok.¹

vegyétek el az ilyet (megcsonkítottat), hogy áldozatúl Isteneteknek bemutatassátok.

²² mert ez kegyetlenség lenne. Lásd Móz. II. 23, 19.

²³ Lásd Móz. III. 7, 15.

¹ A héber szerint: Midőn szent gyülekezeteket kell összehínotok. — Izrael fiai a táborban harsona-szó által, hazájokban hírnökök által kiáltották ki az ünnepeket.

3. Hat nap munkálkodjatok ; a hetedik nap, mivel az szombat nyugodalma, szentnek hívassék ; semmi dolgot azon ne tegyetek. Az Úr szombata az minden lakhelyeteken.

4. Ezek pedig az Úr szent ünnepei, melyeket meg kell ülnökök² idejökben.

5. Az első hónapban a hónap tizennegyedik napján este az Úr Fázéja ;³ (Móz. IV. 28, 16.)

6. és tizenötödik napján e hónap kovásztalanok ünnepe legyen az Úrnak. Hét nap egyetek kovásztalant.⁴

7. Az első nap⁵ igen nagy és szent ünnepetek legyen,⁶ semmi szolgai munkát azon ne tegyetek ;

8. hanem áldozatot áldozatok tűzzel az Úrnak hét napig.⁷ A hetedik nap pedig nagyobb és szentebb legyen ;⁸ és azon semmi szolgai munkát ne tegyetek.

9. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

10. Szólj Izrael fiainak és mondd nekik : Mikor bementek a földre, melyet én nektek adok, és megaratjátok a veteményt, vigyétek a kalászkévéket,⁹ aratástok zsengejét a paphoz,¹⁰

11. ki a kévét fölemeli¹¹ az Úr előtt a szombat második napján,¹² és megszenteli azt, hogy éretteket kedves legyen.

² melyeken szent gyülekezeteket kell hirdetnetek.

³ kezdődik a húsvét. Móz. II. 12, 3—11.

⁴ Lásd Móz. II. 12, 18.

⁵ A hónap tizenötödik napja.

⁶ szombat.

⁷ Lásd Móz. IV. 28, 19—24.

⁸ mint az előbbi öt nap, szinte szombat legyen.

⁹ árpából, mert ez érett meg húsvétre.

¹⁰ vigyetek néhányan valamennyi nevében.

¹¹ A héber szerint : ingatja. Lásd Móz. II. 29, 24.

¹² A 15-ik nap után, tehát a 16-ikon.

12. És azon nap, melyen a kéve megszenteltetik, öljetek egy, hiba nélküli esztendő bárányt az Úrnak égőáldozatul,

13. eledeláldozat¹³ is mutattassék be azzai, két tizedrés¹⁴ olajjal vegyített lisztláng az Úr áldozatára és gyönyörűséges illatra ; és italáldozat is borból, egy hin¹⁵ negyed része.

14. Kenyeret és lepényt¹⁶ és pépet¹⁷ ne egyetek a veteményből az napig, melyen bemutattok abból Isteneteknek. Örök parancs ez nemzedékeitekben és minden lakhelyeteken.

15. Számláljatok pedig a szombat másodnapjától,¹⁸ melyen a zsenge kévét bemutattátok, hét egész hetet, (Móz. V. 16, 9.)

16. a hetedik hét elteltésének második napjáig, azaz ötven napot ;¹⁹ és akkor mutassatok be az Úrnak új áldozatot

17. minden²⁰ lakhelyetekből, két zsengekenyeret, két tizedrés²⁰ ko-

¹³ Lásd Móz. III. 2, 1—12.

¹⁴ egy éfíből.

¹⁵ Lásd Móz. II. 29, 40.

¹⁶ pörkölt szemekből készült lepényt.

¹⁷ A héber szerint : tört szemekből.

¹⁸ a 16-ik naptól.

¹⁹ az első hónap (Nizan) 16-ikától, hét hetet, vagyis 49 napot, s a következővel 50-et kell számítani, akkor kezdődjek az új ünnep. Ez hetek ünnepének vagy aratás ünnepének is neveztetik (Móz. II. 23, 16.), mert hét hét alatt az aratás bevégeztetett. Görög neve Pentekoste (ötven), melyből a magyar «punkost» is képződött. Ez ünnep emléke volt a Sinai hegyen történt törvényadásnak, mi az Egyiptomból kijövet után 50-ik napra ment végbe ; s egyszersmind igen szép előképe volt a keresztény punkostnek, melyen a Szentlélek elküldetésének emlékét szenteljük, ki szent törvényét nem kötáblákra, hanem sziveinkbe erős eleven vonásokkal írva adja.

²⁰ E szó : «minden» nem fordul elé az eredetiben ; valószínűleg csak két kenyér mutattatott be az egész nép nevében.

vászos lisztlángból, melyeket süsetek meg az Úrnak első zsengeül.

18. És áldozatok a kenyerekkel hiba nélküli esztendős hét bárányt, és egy borjút a csordából, és két kos, és legyenek ezek égőáldozatul itáláldozataikkal együtt²¹ az Úrnak gyönyörűség illatra.

19. Áldozatok bakot is a bünért, és esztendős két bárányt békeáldozatul.

20. És midőn a pap azokat az első zsengeinek kenyereivel²² fölemeli²³ az Úr előtt, az ő számára legyenek.

21. És híjátok ezen napot igen nagy és szentséges ünnepnek;²⁴ semmi szolgálai munkát azon ne tegyetek. Örök törvény legyen ez minden lakhelyeteken és nemzedékeitekben.

22. Midőn pedig földetek terményét aratjátok, ne vágjátok azt le egész földig,²⁵ a megmaradott gabonafejeket se szedjétek föl, hanem hagyjátok a szegényeknek és jövevényeknek. Én vagyok a ti Uratok Istenetek. (Móz. III. 19, 9.)

23. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

24. Szólj Izrael fiainak: A hetedik hónapban,²⁶ a hónap első napján²⁷ emlékünnepek legyen, harsona-zengéssel,²⁸ és szentnek hívassék. (Móz. IV. 29, 1.)

²¹ és eledeláldozataikkal. (13. v.)

²² és a bakkal.

²³ A héberszerint: ingatja, vagy lengeti.

²⁴ A héber szerint: ilyenek kiáltások ki.

²⁵ földetek szegleteit ne arassátok le. Lásd Móz. III. 19, 9.

²⁶ Tisri a polgári év első hónapja volt.

²⁷ új év napján.

²⁸ Hálás emlékeül a lefolyt évben nyert jótéteményeknek, s új hódolatul Istennek az új évben. Ez ünnep harsona-zengés ünnepének neveztetett, mert különös harsonaszóval hirdettetett ki, annak emlékére, hogy a törvény, a legnagyobb jótétemény,

25. Semmi szolgálai munkát azon ne tegyetek, és mutassatok be az Úrnak égőáldozatot.

26. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

27. E hetedik hó tizedik napján az engesztelésnek igen nagy ünnepe legyen,²⁹ és szentnek hívassék; és sanyargassátok azon lelkeiteket, és mutassatok be az Úrnak égőáldozatot.³⁰

28. Semmi szolgálai munkát ne tegyetek e nap idején; mert engesztelés napja az, hogy megkegyelmezzen nektek a ti Uratok Istenetek.

29. A mely lélek magát e napon nem sanyargatja, elvesz népe közül;

30. és a ki valami munkát tesz, eltörlöm azt népe közül.

31. Tehát semmi munkát azon ne tegyetek; örök törvénytek legyen ez minden nemzedékeitekben és lakhelyeteken.

32. Nyugalom szombata ez; és sanyargassátok lelkeiteket a hó kilencedik napján; estétől estig üljétek ünnepeiteket.

33. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

34. Szólj Izrael fiainak: Ezen hetedik hó tizenötödik napjától kezdve a sátorok ünnepe³¹ legyen az Úrnak hét napig.

35. Az első nap igen nagy és szentséges ünnepnek hívassék;³²

harsona-zengés között adatott. Móz. II. 19, 19.

²⁹ Lásd Móz. III. 16, 1—34.

³⁰ Lásd Móz. IV. 29, 7.

³¹ Emlékeül a pusztában történt vándorlásnak, midőn Izrael fiai sátorokban laktak. Móz. II. 23, 16. Ez a polgári év végén tartani szokott ünnepnek mondatik, mert egyszermind hála-ünnep volt aratás és szüret után, mely utóbbi (Tisri hónapban, a mi októberünkben) teljesen (39. v.) bevégeztetett.

³² mint a 6-ik jegyz.

semmi szolgálai munkát azon ne tegyetek.

36. És hét napig mutassátok be az Úrnak égőáldozatokat; a nyolczadik nap is igen nagy és szentséges legyen,³³ és mutassatok be az Úrnak égőáldozatot, mert az a sokaságé és gyülekezeté; semmi szolgálai munkát azon ne tegyetek.

37. Ezek az Úr ünnepei, melyeket igen nagy- és szentségesnek híjátok, és mutassatok be azokon áldozatokat az Úrnak, égő- és eledeláldozatokat,³⁴ mindenik nap szertartása szerint,

38. az Úr szombatain kívül,³⁵ ajándékaitokon és azokon kívül, melyeket fogadásból mutattok be, vagy szabad akarattól adtok az Úrnak.

39. Azért a hetedik hó tizenötödik napjától, mikor földetek minden gyümölcsét begyűjtitek, ünnepet üljétek az Úrnak hét napig. Az első és nyolczadik napon szombat legyen, azaz nyugalom.

40. És első napon vegyetek magatokhoz a legszebb fák gyümölcséből, pálmafa-ágakat is és sűrűlevelű faágakat és patakmentli fűzfákat,³⁶ és örvendeztetek a ti Uratok Istenetek előtt.

41. És ünnepét üljétek hét napig esztendőnkint. Örök törvény legyen ez nemzedékeitekben. A hetedik hónapban üljétek az ünnepet,

42. és lakjatok levélszineken³⁷ hét napig. Minden, a ki Izrael nem-

zetségéből való, sátorok alatt lakják;

43. hogy megtanulják utódaitok: hogy sátorokban hagytam lakni Izrael fiait, miután kihoztam őket Egyiptom földéről. Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

44. És Mózes az Úr ünnepei felül szóla Izrael fiainak.

24. RÉSZ.

A szent lámpák és szent kenyerek iránti rendel. A káromlásról és sérelmek viszonzásáról.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Parancsold meg Izrael fiainak, hogy neked igen tiszta és világos faolajat¹ hozzanak a lámpák mindenkori fönntartására,²

3. a bizonyság függönyén kívül a szövetség hajlékában. És Áron helyezze el azokat estétől reggelig³ az Úr elé, örök rend- és szertartással nemzedékeitekben.

4. Az igen tiszta gyertyatartóra⁴ tétessenek mindenkor az Úr elé.

5. Végy lisztlángot is, és süss abból tizenkét kenyeret, melyek mindenikében két tizedrész legyen;⁵

6. s melyeket hatonként tégy egymás ellenébe⁶ az igen tiszta asztalra⁷ az Úr elé;

7. és tégy azokra⁸ tiszta töm-

¹ olajbogyóból töröttet, a héber szerint.

² Lásd Móz. II. 27, 20.

³ úgy hogy nappal csak három, éjjel mind a hét égett, mint a rabbinusok mondják.

⁴ Lásd Móz. II. 25, 31—37.

⁵ egy éfinek két tizedrésze, tehát két gómor, körülbelül 6—8 font.

⁶ két sorba és egymás fölé.

⁷ Lásd Móz. II. 25, 23—25.

⁸ mindenik sorra.

³³ Lásd Ján. 7, 37.

³⁴ eldel- és egyéb áldozatokat is, a héber szerint.

³⁵ melyek rendesen megtartandók.

³⁶ hogy az ünnepen az áldozat bemutatásakor kezeikben tartsák (Flav. József).

³⁷ azaz: faágakból és lombokból font sátorokban. Lásd Ezdr. II. 8, 16.

jént,⁹ annak emlékezetére, hogy a kenyér az Úr áldozata.

8. Minden szombatban váltasanak föl az Úr előtt, Izrael fiaitól örök szövetségül vétetvén;¹⁰

9. és legyenek Áronéi és fiaiei, hogy egyék meg azokat a szent helyen; mert szentséges az az Úr áldozataiból örök törvénnyel.¹¹

10. És íme kimenvén egy izraeli asszony fia, kit egy egiptomi férfiútól¹² szült vala, Izrael fiai között, összevesze a táborban egy izraeli férfiúval.

11. És mikor káromlotta a nevet,¹³ és szidalmazta azt, Mózeshez vitették. (Anyja pedig Szalumninak nevezeték vala, ki Dabri leánya Dán nemzetségéből.)

12. És a tömlöczbe veték őt, míg megtudják, mit fog parancsolni az Úr.

13. Ki szóla Mózesnek,

14. mondván: Vidd ki a káromlót a táborból, és mindnyájan, a kik hallották, tegyék annak fejére kezeiket,¹⁴ és kövezzék meg őt az egész nép.

15. És szólj Izrael fiainak: A mely ember Istenét szidalmazza, viselje bűnét.¹⁵

16. És a ki káromolja az Úr nevét, halállal haljon meg; kövezzék meg őt az egész sokaság, akár polgár legyen, akár jövevény. A ki káromolja az Úr nevét, halállal haljon meg.

⁹ jelül, hogy e kenyerek Istennek szenteltettek, valamint tömjén is csak Istennek gyújtatik.

¹⁰ úgy amint nevékben az asztalon vannak.

¹¹ őket jogszerűen illeti.

¹² azok egyikétől, kik velök jöttek vala Egyiptomból (Móz. II. 12, 38.) és körülmetéltettek.

¹³ az Úr Istent.

¹⁴ ez által ellene tanúságot teendők.

¹⁵ maga viselje a büntetést, és ne vihesse azt át áldozat-állatra.

17. A ki megveri és megöli az embert, halállal haljon meg.¹⁶

18. A ki barmot öl, adjon más helyette, azaz párát páráért.¹⁷

19. A ki megszebez valakit polgártársai közül, a mint cselekedett, úgy cselekedjenek neki:

20. törést törésért, szemet szemért, fogat fogért adjon; a milyen sebet máson ejtett, olyat kényseríttessék szenvedni. (Móz. II. 21, 24. V. 19, 21. Máté 5, 38.)

21. A ki barmot öl, más adjon helyette. A ki embert öl, büntettesék meg.¹⁸

22. Egyenlő ítélet legyen közöttetek, akár jövevény, akár polgár vétkezzék; mert én vagyok a ti Uratok Istenetek.

23. És szóla Mózes Izrael fiához, és kivivék azt, ki káromkodott vala, a táborból, és megkövezzék. És úgy cselekvének Izrael fiai, mint az Úr Mózesnek parancsolta vala.

25. RÉSZ.

A hetedik és ötvenedik esztendőről.

1. És szóla az Úr Mózesnek Sinai hegyén,¹ mondván:

2. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik: Mikor bementek a földre, melyet én nektek adok, ünnepeld meg az Úr szombatát.² (Móz. II. 23, 10.)

3. Hat esztendeig vesd be földedet, és hat esztendeig messd meg szőlődöt, és szedd annak termését,

¹⁶ Lásd Móz. II. 21, 12—27.

¹⁷ barmot baromért.

¹⁸ halállal.

¹ hegynél, a Sinai-hegy mellett.

² A héber szerint: A föld ünnepeljen szombatot az Úrnak; azaz: hat évig gyümölcsözözzék, a hetedikben nyugodjék, ugar legyen.

4. a hetedik esztendőben pedig a földnek, az Úr nyugalmának szombata legyen; a földet be ne vesd, és a szőlőt meg ne messd.

5. A mit a föld magától terem,³ le ne arasd; és zsengeidnek szőlőjét⁴ le ne szedd, mint szüretkor; mert az a föld nyugalmának esztendeje;

6. de mégis legyen élelmetekre,⁵ magadnak és szolgálóknak, szolgálóknak és béresednek és a jövővényeknek, kik nálad tartózkodnak;

7. marháid és barmaid⁶ eledelére legyen mind, a mi terem.⁷

8. Számlálj azonfölül magadnak hét év-hetet, azaz hétszer hét esztendőt, melyek mindössze negyvenkilenc esztendőt tesznek.

9. És a hetedik hónapban, a hó tizedik napján szólaltasd a harsonát a kegyelem idején⁸ egész országtokban.⁹

10. És szenteld meg az ötvenedik esztendőt, és nevezd földed minden lakója szabadulásának;¹⁰ mert az örvendetes év az. Ekkor

³ A héber szerint: a mi az aratáskor elhullt szemekből magától terem.

⁴ csak imént ültetett fiatal szőlőnek. A héber szerint: Ne szedd le a szőlőjét nazareusodnak, azaz új tőkédnek, melyet csak úgy nem volt szabad megmetzeni, mint a nazareusnak tiltva volt haját levágni. (Móz. IV. 6, 2—21.)

⁵ ha nem rendszerinti aratás és szüret által is.

⁶ a vadnak is, a héber szerint.

⁷ a szombat-év a föld javára szolgált, mely ez által magát időről-időre kipi-hente s új erőt gyűjthetett; egyszersmind ez egy adónem is volt Istennek, mint az ország urának, ki a neki ily módon föld-ajánlott terményt a szegényeknek hagyta.

⁸ Lásd Móz. III. 23, 27.

⁹ Midőn a bemenet után az ígért földre 49 polgári s egyszersmind gazdasági év eltelik, az 50-ik polgári év kezdetén kiáltassék ki az örvendetes vagy jubileumi év.

¹⁰ A héber szerint: szabadságnak.

minden ember jusson birtokához,¹¹ és kiki térjen vissza előbbi családjához;¹²

11. mert ez az örvendetes év,¹³ az ötvenedik esztendő. Ne vesse-tek, és ne arassátok le, a mi magától terem a földön, és a szőlő¹⁴ zsengeit meg ne szedjétek

12. az örvendetes esztendő megszentelése miatt, hanem azt egyé-tek, a mit találtok.¹⁵

13. Az örvendetes esztendőben mindenki jusson birtokához.¹⁶

14. Mikor eladsz valamit polgártársadnak, vagy valamit veszesz tőle, ne szomorítsd meg atyádfiát, hanem az örvendetes esztendők száma szerint vedd meg tőle,¹⁷

15. és a termésnek ily számlála-sa szerint adja el neked.¹⁸

16. A mennyivel több esztendő marad az örvendetes év után,¹⁹ annyival növekedjék ára is; és a

¹¹ szükségből eladott birtokát vissza-nyerje.

¹² ha rabszolga volt, szabaddá legyen.

¹³ A héber szó: Jóbel, különfélekép értelmzettetik, a régi zsidók szerint szabadságot, helyreállítást jelent.

¹⁴ A héber szerint: mint a 4-ik jegyzet.

¹⁵ A héber szerint: a földről egyétek azt, a mit terem. A jubileumi év tehát szintén szombat-év volt.

¹⁶ Ennek sok, nagy és üdvös követke-zései voltak; mert ez meggátlá a nem-zetségek összekeveredését és egyes családok elvesztét, tehát azon családot is, melyből a Messiásnak kellett származnia; erős gát volt az önző fukarság ellen, némi egyenlőséget tartá fenn a polgárok között, s őket szüntelen emlékezteté arra, hogy a földnek nem urai, hanem csak haszon-vevői.

¹⁷ a vétel napjától a jövő örvendetes évig.

¹⁸ az aratások száma szerint, melyek az örvendetes évig közbeestek; tehát a föld soha sem adatott el, hanem csak ter-mése.

¹⁹ az eladás napjától a jövő örvendetes évig.

a mennyivel kevesebb időt szám-lálsz, annyival olcsóbb leszen a vétel is. Mert a termés idejét adja el neked.²⁰

17. Ne nyomorgassátok a nem-zetségektől valókat, hanem kiki félje Istenét, mert én vagyok a ti Uratok Istenetek.

18. Cselekedjétek meg parancsaimat, és ítéleteimet tartsátok meg, és teljesítsétek azokat, hogy a földön minden²¹ félelem nélkül lakhassatok,

19. és a föld teremje nektek gyümölcsseit, melyekből eleget egyetek, semmi megtámadtatástól nem félvén.

20. Hogyha mondjátok: Mit eszünk a hetedik esztendőben, ha nem vetünk, és gabonánkat be nem gyűjtjük?

21. Áldásomat adom nektek a hatodik esztendőben, hogy három esztendőre teremjen gyümölcsöt;²²

22. és a nyolczadik esztendőben vessetek, és az ő gabonát egyétek a kilenczedik esztendeig; míglen új terem,²³ az őt egyétek.

23. A földet se adjátok el örökösen,²⁴ mert enyém az, ti pedig csak jövevények és bérlők vagytok nálam.

24. Azért minden birtokföldete-
ket a visszaváltás föltétele alatt adjátok el.²⁵

25. Ha atyádfia elszegényedvén, eladja birtokocskáját, és rokona

akarja azt, megválthatja,²⁶ a mit amaz eladott.

26. Ha pedig rokona nincsen, és ő maga találhat költséget a ki-váltásra,

27. számítsák föl a termést az eladás idejétől kezdve; és a mi megmarad,²⁷ adja a megvevőnek, és így vegye vissza birtokát.

28. De ha keze nem tehet szert, hogy árát megadja, legyen a vevőé, a mit vett, az örvendetes esztendeig. Mert abban minden eladás visszatér urához és előbbi birtokosához.

29. A ki eladja házát a város kerítésén belül, szabadságában áll kiváltani esztendő eltelése alatt.

30. Ha ki nem váltja, és az esztendő elforgott, bírja azt a megvevő és maradéka örökké, és ki nem váltathatik, még az örvendetes évben sem.²⁸

31. Ha pedig a ház faluban va-gyon, melynek nincs kerítése, a földek törvénye szerint adassék el.²⁹ Ha előbb ki nem váltatik, az örvendetes évben urára jusson vissza.

32. A leviták házai,³⁰ melyek városokban vannak, mindenkor ki-váltathatnak.

33. Ha ki nem váltatnak, az örvendetes évben uraikra jussanak vissza, mert a házak a leviták vá-

²⁰ ki azért goelnek, azaz váltónak, kiváltónak neveztetett. Vess össze Rut. 3, 12. 4, 4.

²⁷ a vételárból, az elmúlt aratások értékén fölül, a jövő örvendetes évig.

²⁸ mert az izraelita, ha házát elveszté a városban, nem veszté el azon birtokot, mely által tulajdonképen családjának fönntartása minden időre biztosított, mert ez a földörökség volt.

²⁹ a falusi házak eladásakor egyenlő tekintetbe vétessenek a szántóföldekkel; mert az ily házak földművelőkéi voltak, kik ház nélkül nem lehettek. S az ily házak körül közönségesen földbirtok is volt.

³⁰ Lásd Móz. IV. 35, 2.

²⁰ A héber szerint: az aratások számát.

²¹ büntetéstől.

²² A 6-ik évi aratás elegendő lesz ugyan-azon év hátra levő részére, az egész 7-ik évre és a 8-ikra az új aratásig.

²³ A héber szerint: míglen a 9-ik év gyümölcsei megteremnek.

²⁴ hanem csak az örvendetes évig. Az egyetlen kivételt lásd Móz. III. 27. 20.

²⁵ azon föltétel alatt, hogy azt még az örvendetes év előtt is vissza lehessen vál-tani.

rosaiban birtok gyanánt vannak Izrael fiai között.³¹

34. A város körül levő mezejöket pedig ne adják el, mert örökös birtok az.³²

35. Ha atyádfia elszegényedik és tehetetlen és befogadod őt, mint jövevényt és zarándokot, és vedled el,

36. ne végy uzorát tőle, se többet, mint adtál.³³ Féljed Istenedet, hogy élhessen nálad atyádfia.

37. Pénzedet ne add uzorára neki, és a gabonát fölösen rajta meg ne vedd.

38. Én vagyok a ti uratok Isteneitek, ki titeket Egyiptom földéről kihoztalak, hogy nektek adjam Kanaán földét, és a ti Isteneitek legyenek.

39. Ha szegénységtől kényszerítettvén atyádfia, magát eladja neked,³⁴ ne terheld őt rabszolgai munkával,

40. hanem mint béresed és zseléred legyen; az örvendetes esztendeig dolgozzék nálad,³⁵

41. és azután szabadon menjen gyermekeivel, és térjen vissza rokonságához, és atyái birtokába,³⁶

42. mert szolgálím ők, és én hoztam ki őket Egyiptom földéről. Ne adassanak el rabszolgai módra;

43. ne nyomorgasd őket erőhatalommal, hanem féljed Istenedet.

³¹ földbirtok gyanánt.

³² a leviták legelői (Móz. IV. 35, 3.) ne idegeníttessenek el.

³³ A héber szerint: ne végy tőle se uzorát (kamatot a kölcsönzött pénzért), se ráadást (a kölcsönzött élelemszerért). Lásd Mózes. II. 22, 25.

³⁴ Lásd Mózes. II. 21, 2.

³⁵ azon esetben, ha magát az örvendetes év előtt kevéssel adta el, vagy a szombatévben szabadságát nem használta. Lásd Mózes. II. 21, 2. 5. 6.

³⁶ a kivételt lásd Mózes. II. 21, 4.

44. Szolgáltok és szolgálótok a körületek való nemzetekből legyen,

45. és a jövevényekből, kik nálatok tartózkodnak, vagy akik ezektől születnek földetekben, azok legyenek szolgálítok,

46. és örökség törvényével hagyjátok maradéktokra, és örökké birjátok;³⁷ de rokonaitokat, Izrael fiait, el ne nyomjátok erőhatalommal.

47. Ha meggazdagodik nálatok a jövevény és idegen, és atyádfia elszegényülvén, eladja magát neki, vagy akárkinek az ő nemzetségéből,

48. az eladás után megváltható. A ki atyafiai közül akarja, váltsa meg őt,

49. atya testvére és atya testvérének fia, rokona és sógora. Ha pedig magától is telik, váltsa meg magát;

50. csakhogy vegye számba az esztendőket azon időtől, midőn magát eladta volt, az örvendetes évig; és a pénz, melyen eladatott, az esztendők száma szerint, mint napszámber, számíttassék föl.³⁸

51. Ha több esztendő van hátra az örvendetes évig, a szerint adja meg a váltságot is;

52. ha kevés, vessen számot vele az esztendők száma szerint, és a vevőnek fizesse meg, a mi még hátra van az esztendőkből,

53. melyekben azelőtt szolgált, azok bérét oda számítván; ne nyomorgassa őt erőszakkal színed előtt.

³⁷ anélkül, hogy az örvendetes évben szabadon kellene őket bocsátani.

³⁸ A megfizetett szolgálátidót és a kiállott szolgálátidót vesse össze, és számítsa föl, mennyit kell még urának fizetnie a hátralevő évekről, vagyis azokért, melyek a kilépés idejétől az örvendetes évig még hátra vannak. Ugyanily számvetést kellett tenni a kiváltónak is.

54. Hogyha ekképen ki nem válthatatik, az örvendetes esztendőben menjen szabadon gyermekeivel;

55. mert ők szolgálaim, Izrael fiai, kiket kihoztam Egyiptom földéről.

26. RÉSZ.

Áldás vagy átok azokra, kik az Isten parancsát megtartják vagy megvetik.

1. Én vagyok a ti Uratok Istenetek. Ne csináljatok magatoknak bálványt és faragott képet, se jeloszlopokat ne emeljete, se emlékövet ne állítsatok földetekén,¹ hogy azt imádjátok. Mert én vagyok a ti Uratok Istenetek. (Móz. II. 20, 4. V. 5, 8. Zsolt. 96, 7.)

2. Tartsátok meg szombataimat, és féljete az én szentélyemnél. Én vagyok az Úr.

3. Ha rendeléseim szerint jártok, és parancsaimat megtartjátok, és azokat megcselekszítek, esőt adok nektek idejében;² (Móz. V. 28, 1.)

4. és a föld megadja termését, és a fák megtelnek gyümölcsökkel.

5. A cséplés eltart szüretig,³ és a szüret elért a vetést;⁴ és megelégedésig eszítek majd kenyereteket, és félelem nélkül laktok földetekén.

6. Békességet adok határaitokban; aludni fogtok, és nem lesz, ki fölrettentsen. Kiirtom az ártalmas vadakat; és fegyver nem megy át határaitokon.

¹ mint az egyiptomiak, kik a nap tiszteletére oszlopokat emeltek, és emléköveket állat-ábrákkal, melyeket imádtak.

² a kora- és kései-esőt. Lásd Mózes V. 11, 14.

³ áprilistól, mikor Palesztinában az aratás kezdődik, augusztusig, midőn szüretelni kezdenek.

⁴ augusztustól októberig, mikor a vetés kezdődött.

7. Űzőbe veszítek ellenségeiteket, és lehullanak előttetek.

8. Öten közöletek száz idegent üznek el; és százan közöletek tízezeret; elesnek előttetek fegyver által ellenségeitek.⁵

9. Rátok tekintek, és megszorítlak; megsokasodtok, és megerősítem kötésemet veletek.

10. Réginél régiebbet fogtok enni, és az új megerkeztével a régít kihányjátok.⁶

11. Hajlékomat közétek helyezem, és nem ve el titeket az én lelkem.

12. Közöttetek járok, és Istenetek leszek, és ti népem lesztek. (Kor. II. 6, 16.)

13. Én vagyok Uratok Isteneitek, ki titeket kihoztalak az egyiptomiak földéről, hogy ne szolgáljatok azoknak, és nyakatokon a lánczokat eltörtem, hogy egyenesen járjatok.

14. De ha rám nem hallgattok, és nem cselekszítek meg minden parancsomat, (Móz. V. 28, 15. Jerem. sir. 2, 17. Malak. 2, 2.)

15. ha megvetítek törvényeimet, és megutáljátok itéleteimemet, nem cselekedvén azokat, miket rendeltem, és semmivé teszítek kötésemet;

16. én is ezeket cselekszem nektek: Hamar meglátogatlak titeket szükséggel és hőséggel, mely megrontsa szemeiteket, és elemészsen titeket.⁷ Hiába vettek magot, az ellenség fogja megemészteni. (Birá 6, 4.)

17. Ellenetek fordítom orczámat, és lehulltok ellenségeitek előtt, és

⁵ Ami be is teljesedett. Birák 4, 15. 7, 22. Kir. III. 20, 20. 25. Krón. II. 20, 24.

⁶ sokáig lenne ó gabonátok, ha inkább az újat nem vennétek elé.

⁷ A héber szerint: küldök rátok félelmet, aszkórt, forrolázat, hogy szemetek beessék és lelketek elepedjen.

azok alá fogtok vettetni, kik titeket gyűlölnék. Szaladtok, midőn senki nem kerget is.

18. Ha pedig így sem engedelmeskedtek nekem, hétszerte megtöbbitem büntetéseiteket a ti bűneitekért,

19. és megtöröm átalkodástok kevélységét. És olyanná teszem fölöttetek az eget, mint a vas,⁸ és a földet, mint az érc.⁹

20. Munkátok hiába fog esni, a föld nem hoz termést, sem a fák gyümölcsöt nem adnak.¹⁰

21. Ha ellenem szegültök, és nem akartok engem hallgatni, hétszerte megtöbbitem csapásokat bűneitekért;

22. és rátok bocsátom a mezei vadakat, melyek megemészszenek titeket és barmaitokat, és mindent úgy elfogyaszszanak, hogy puszták legyenek útaitok.¹¹

23. Hogyha még így sem akartátok elfogadni a fegyelmet, hanem ellenem szegültök,

24. én is ellenetek szegülök és megbüntetlek titeket hétszerte bűneitekért;

25. és rátok hozom az én szövetségem boszúzó fegyverét. És mikor a városokba futtok, mirigyhálalt bocsátok közétek, és az ellenség kezébe adattok,

26. miután eltöröm kenyeretek botját¹² úgy, hogy tíz asszony¹³ süssön kenyeret¹⁴ egy kemenczében, és mértékre adják azokat;¹⁵ és esztek, de jól nem laktok.

⁸ hogy eső nem eshetik.

⁹ hogy a magot be nem fogadhatja.

¹⁰ Ennek teljesedését lásd Kir. III. 17, 1. 18, 1. IV. 8, 1.

¹¹ Lásd Móz. IV. 21, 6. Kir. III. 13, 24.

¹² gabonátok szárát; elveszem a kenyeret, éltetek támaszát. Ezekiel 4, 16.

¹³ tíz család.

¹⁴ mindenik egyet egyet.

¹⁵ osztják szét azokat.

27. Ha pedig ezek által sem hallgattok engem, hanem ellenem szegültök,

28. én is ellenetek szegülök ellenséges haraggal, és megbüntetlek titeket hét¹⁶ csapással bűneitekért,

29. úgy, hogy fiaitok és leányaitok húsát egyétek.¹⁷

30. Lerontom emelvényeiteket,¹⁸ és faragott képeiteket¹⁹ összetöröm. Bálványaitok romjai közé hulltok, és lelkem megutál titeket,

31. elannyira, hogy városaitokat kietlenné teszem, szentélyeiteket pusztává, és nem fogadom el többé a gyönyörűséges illatot.

32. És elpusztítom földeteket, hogy ellenségeitek álmélnodni fognak azon, mikor annak lakosai lesznek.

33. Titeket pedig elszélesztelék a pogányok közé, és kárdot vonok utánatok, és pusztává lesz földetek, és városaitok romokká.

34. Akkor a föld kedvére tart majd nyugalmat pusztaságának minden napjain át; mikor ti

35. az ellenség földén lesztek, szombatot fog tartani, és megnyugszik pusztaságának szombatain, mivel nem nyugodott meg szombataitokon, midőn azon laktatok.²⁰

¹⁶ hét csapással, azaz több csapással. L. Móz. I. 4, 15, 24.

¹⁷ a mi betű szerint teljesedett Szamaria ostrománál, Kir. IV. 6, 29. Jerusalemnak a kaldeusok általi ostrománál, Jerem. Sir. 4, 10. s ugyanazon vé osnak Titus általi ostrománál.

¹⁸ a hegyekben emelt bálvány-oltáraitokat. Kir. III. 12, 31. IV. 18, 4, 22.

¹⁹ A héber szerint: oszlopaitokat, a nap oszlopait, melyeknél az izraeliták egyiptomi s egyéb bálványozást gyakoroltak.

²⁰ Mivel ti a földnek nem adtátok meg a törvényt által parancsolt nyugalmat, el fogtok arról üzenni, hogy pusztán heverén, nyugodjék.

36. És a kik közöleték megmaradnak, félénkséget adok sziveikbe az ellenségek tartományaiiban, megrettenti őket a lehulló levél csördülése is, és úgy futnak majd attól, mint a fegyvertől; elesnek, midőn senki nem kergeti is,

37. és egyenkint összeroskadnak atyjokfiai fölött, mintha harczból szaladnának, senki sem mer közöleték az ellenségnek ellenállani;

38. elvesztek a pogányok között, és az ellenség földje megemészti titeket.

39. A kik pedig még azok közül megmaradnak, elepednek gonoszságaik miatt ellenségek földén, és nyomorgattatni fognak atyáik büneiórt és önmagokéiórt,

40. míg nem megvallják a magok és atyáik gonoszságát, melyekkel vétkeztek, és ellenem szegültek.

41. Azért én is ellenök szegülök, és beviszem őket az ellenség földére, míg megszégyenül körülmetéletlen szívök. Akkor könyörögni fognak istentelenségökért;

42. s én megemlékezem szövetségemről, melyet Jákobbal és Izsákkal és Ábrahámmal kötöttem vala. Megemlékezem a földről is,

43. mely tőlök elhagyatva lévén, kedvére nyugodott, miattok szenvedvén pusztulást. Ők pedig könyörögni fognak büneikért,²¹ mivelhogy elvetették ítéleteimet, és törvényeimet megúttálták.

44. Mindazáltal mikor az ellenség földén lesznek is, őket egészen el nem vetem, sem meg nem úttalom úgy, hogy megemésztesse nek, és felbontsam velök tett kötésemet. Mert én vagyok Urok Istenök;²²

²¹ A héber szerint: Ők pedig önként álvetik magokat büneik büntetésének.

²² Így volt ez mindig: Isten soha sem veté el népét egészen, még azon legiszonyúbb véték után sem, melyet Jézus Krisztuson elkövettek. Isten összegyűjté

45. és megemlékezem régi szövetségemről, midőn kihoztam volt őket Egyiptom földéről a pogányok színe előtt, hogy Istenök legyenek. Én vagyok az Úr. Ezek az ítéletek és parancsok és törvények, melyeket adott az Úr önmaga és Izrael fiai között a Sinai hegyen Mózes által.

27. RÉSZ.

A fogadástelekekről és tizedről.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik: A mely ember fogadást teszi, és Istennek igéri magát,¹ becsú szerint adja meg váltságát.²

3. Ha férfi, húsz esztendőstől hatvan esztendősig, adjon ötven ezüst siklust a szentély mértéke szerint.³

4. Ha asszony, harminczat.⁴

5. Öt esztendőstől pedig húzig, a férfi adjon húsz siklust; az asszony nemű tized.

6. Az egy hónapostól öt esztendősig, a figyermekért adassék öt siklus, a leányért három.⁵

a még fennmaradtakat, s azokból alapítá az első anyaszentegyházat; és ha még az egész nemzet hitelenségben él is, az idők végezetével egykor, midőn a pogányok már mind fölvetettek az anyaszentegyházba, és Izrael nagy bánattal és megszégyenüléssel elismeri iszonyú bünét, szintén be fog jutni Jézus Krisztus aklába. Róm. 11, 25.

¹ hogy mint szolga a szent helyen a levitáknak és papoknak fog szolgálni.

² A következő törvények szerint a pap által meghatározandó díjért váltsa meg magát fogadásától, nehogy meggondolatlansága által szerencsétlenné legyen.

³ Lásd Móz. II. 30, 31.

⁴ az asszonyok mosás, szövés, fonás stb. által tehettek szolgálatot a szent hájlaknál.

⁵ A gyermekek szüleik által ajánlathattak fel. Kir. I. 1, 11.

7. A hatvan esztendő és azon-túl, ha férfi, adjon tizenöt siklust; ha asszony, tizet.

8. Ha szegény, és a becsút meg nem adhatja, álljon a pap elé; és a mennyire ez becsüli, és látja, hogy adhat,⁶ annyit adjon.

9. Ha pedig valaki az Úrnak áldozható állatot⁷ fogad, szent legyen az,⁸

10. nem lehet fölcserélni, azaz, sem a jobbat hitványért, sem a hitványabbat jóért. Ha fölcseréli,⁹ mind a mit fölcserélt, mind a min cserélte, az Úrnak szenteltessek.

11. Ha fogadással tisztátalan állatot ígér,¹⁰ melyet az Úrnak nem lehet áldozni, vigyék a pap elé,

12. ki megítélvén, ha jó-e vagy hitvány, határozza meg árát,

13. melyet ha meg akar adni az, ki oda vitte,¹¹ adjon a becsár fölött még ötödrészt.

14. Ha valaki saját házát igéri, és az Úrnak szenteli, nézze meg azt a pap, ha jó-e vagy rossz? és azon áron, melyet ő meghatározott, adassék el.

15. Ha pedig a fogadásttevő meg akarja azt váltani, adjon ötödrészt a becsár fölött, és legyen a ház övé.

16. Hogyha földbirtokát fogadta és szentelte az Úrnak, a vetés mértéke szerint becsültessek meg ára. Ha harmincz köből¹² árpával vet-

⁶ tehetsége szerint, vagy a szerint, mit kézimunkája által szerezhet.

⁷ azaz: tiszta állatot.

⁸ neki szenteltessek; az egész állat égettessék meg az oltáron.

⁹ csalárdsággal.

¹⁰ melynek a törvény szerint hibája van. Az ilyen eladatott, és ára a szent kincstárba tétetett.

¹¹ ha maga a fogadásttevő akarja ismét megvenni, az árnak ötödrészt adja hozzá, megmondolatlan fogadása büntetéseül.

¹² A héber szerint: chomer (különböző a gómortól) nagyobb mérték a száraz termékekre, melyben 10 éfa volt.

tetik be a föld, ötven siklus ezüstön adassék el.

17. Ha mindjárt az örvendetes esztendő kezdetén igéri a földet, amennyit érhet, annyira becsültessek.¹³

18. Ha pedig valami idő után, a pap számlálja föl a pénzt az örvendetes évig hátralevő esztendők száma szerint, és vonja le becsárából.

19. Hogyha a földet meg akarja váltani, a ki igérte, adjon ötödrészt a becsü-pénzhez, és bírja azt.

20. Ha pedig nem akarja megváltani, hanem más valakinek eladatik,¹⁴ az, ki igérte, azután nem válthatja meg;

21. mert mikor az örvendetes esztendő ideje eljövend, az Úrnak szentelt leszen; és mint szentelt föld, papi birtokká válik.¹⁵

22. Ha a földet vették, és nem az eldődök örökségéből szenteltett az Úrnak,

23. a pap számlálja föl az esztendők száma szerint az örvendetes évig árát, és a ki azt fogadta, adja az Úrnak.

24. De az örvendetes esztendőben szálljon előbbi urára, ki azt eladta, és örökségének részeül birta vala.

25. Minden becslés a szentély siklusával történjék;¹⁶ a siklusban húsz fillér vagyon. (Móz. II. 30, 13. IV. 3, 47. Ezekiel 45, 12.)

26. Az első fajzásokat, melyek az Urat illetik, senki sem szentelheti és fogadhatja föl;¹⁷ akár marha, akár juh legyen, az Úré az.

¹³ a mennyi az aratások értéke, egyik örvendetes évtől másikig.

¹⁴ A papok által.

¹⁵ Az örvendetes évben sem a fogadásttevőre, sem a vevőre nem száll vissza, hanem a szentélyre, a papokra, kik azt használni fogják.

¹⁶ Lásd Móz. II. 30, 13.

¹⁷ mert az különben is az Úré volt,

27. Hogyha tisztátalan az álat,¹⁸ váltsa meg, a ki oda vitte, becslésed szerint, és árának ötöd-részt adj hozzá. Ha nem akarja megváltani, adassék el másnak, a mennyire te becsülöd.

28. Minden, a mi az Úrnak szenteltetik,¹⁹ akár ember legyen, akár barom, akár föld, ne adassék el, és ne válthassék meg. A mi egyszer fölszenteltetett, szentséges legyen az Úrnak.

29. És semmi szentelt,²⁰ mi az embertől föláldoztatik, ne váltas-

azért másodszor föl nem szenteltethetett. Lásd Móz. II. 13, 2.

¹⁸ melyet sem megenni sem föláldozni nem volt szabad, ilyen volt péld. a ló, számár, teve.

¹⁹ egészen és teljesen, megválthatás nélkül. Eddig a közönséges fogadásokról volt szó, melyeknél az ígért dolgokat meg lehetett váltani. Itt azokról van szó, melyeket nem lehetett megváltani s ezek *kheremnek*, (átok alatt tett fogadásoknak) neveztettek.

²⁰ állat. A héber szerint: semmi, a mi átok alatt van az emberek között, meg ne váltassék, hanem haljon meg... Azaz, ha az ellenség a hadban Istennek szenteltetik, vagy fogadás által kiirtása ígértetik, kimélet nélkül mindenki ölessék le. Lásd Móz. IV. 31. r. V. 2, 34. 13, 15. Józ. 6, 17. 21 — Hanem ellenben az ember-

sék meg, hanem halállal haljon meg.

30. A föld minden tizede akár veteményekből, akár fák gyümölcséből, az Úré, és neki szenteltetnek.

31. Ha pedig valaki meg akarja váltani tizedeit,²¹ azoknak ötöd-részt adj fölül²²

32. marha-, juh- és kecskékből s mindabból, melyek a pásztor botja alatt²³ átmennek, minden tizedik az Úrnak szenteltessék.

33. Ne válogassák se a jót, se a hitványat, se máson el ne cseréljék. A ki elcseréli, mind a mit cserél, mind a min cseréltetett, az Úrnak szenteltessék, és ne váltassék meg.

34. Ezek a parancsok, melyeket parancsolt az Úr Mózes által Izrael fiainak a Sinai hegyen.

áldozatok tiltva voltak. Móz. V. 12, 31. 32.

²¹ pénzen.

²² hogy ez által kármentesítse a levitákat, kik a terményt városban nagyobb áron voltak kénytelenek venni, mint melyen a faluban kelt. Lásd Móz. IV. 18, 21.

²³ az akolból történt kibocsátás alkalmával.

MÓZES NEGYEDIK KÖNYVE.

NUMERI.

EZEN KÖNYV a görög és latin fordításban «Numeri» azaz «Számok» könyvének nevezetik, mivel az Izraelben fegyverfogható népnek számbavételével kezdődik. Ezt követi a vándorlásnak és Mózes tetteinek további története a kijövet utáni második év második hónapjától a pusztában tartózkodásnak végeig, vagyis, a negyvenedik év tizenegyedik hónapjának első napjáig, melylyel Mózes ötödik könyve, a «Deuteronomium» kezdődik. A negyedik könyv tehát mintegy harminczkilencz évi történetet foglal magában.

1. RÉSZ.

Népszámítás. A leviták tiszte.

1. És szóla az Úr Mózesnek Sinai pusztáján, a szövetség hajlékában, a második hó első napján, Egyiptomból kijövetelők második esztendejében,¹ mondván:

2. Vegyétek számba² Izrael fiainak egész közönségét rokonságaik és házaik szerint,³ és minde-
nik nevét, ki férfinemű, (Móz. II. 30, 12.)

3. húsz esztendőstől és följebb, Izraelből minden fegyverfogható férfiúét, és számláljátok meg őket seregeik szerint,⁴ te és Áron.

4. És legyenek veletek a nemzetségek és házak fejedelmei rokonságaik szerint,⁵

¹ a világ terem. 2514. Kr. előtt 1490. évben.

² írjátok össze.

³ Izrael népe egyes családokra vagy háznépekre, nemzetségekre és törzsekre volt fölosztva; a törzsben több nemzetség volt, a nemzetségben több törzsháznép.

⁴ Minden törzs egy sereget képezett.

⁵ A héber szerint: És legyen veletek egy-

5. kiknek nevei ezek: Rúbenből: Eliszur, Szedeur fia;

6. Simeonból: Szalamiel, Szuriszaddai fia;

7. Júdából: Nahasszon, Amínadab fia;

8. Isszakarból: Natánael, Szuar fia;

9. Zabulonból: Eliáb, Helon fia;

10. József fiai közül pedig,⁶ Efraimból: Eliszama, Amiud fia; Manasszsból: Gamáiel, Fadasszur fia.

11. Benjaminból: Abidan, Ge-deon fia;

12. Dánból: Ahiezer, Amiszad-dai fia;

13. Áserből: Fegiel, Okrán fia;

14. Gadból: Eliaszaf, Duel fia;

15. Neftaliból: Ahira, Enan fia;

16. Ezek legnemesebb⁷ fejedel-

egy férfiú minden törzsből, ki családfe, azaz: minden törzsből egy tekintélyes családfe legyen segítségtekre számbavételnél.

⁶ Lásd Móz. I. 48, 5.

⁷ A héber szerint: meghivott.

mei a sokaságnak, nemzetségeik és rokonságaik szerint, és fejei Izrael seregének;

17. kiket magok mellé vőnek Mózes és Áron a közönség minden sokaságával,

18. és egybegyűjték a második hó első napján, számbavévén őket rokonságaik és házaik és családjaik szerint,⁸ fejenkint és nevenkint, mindeniket húsz esztendőstől és följebb,

19. a mint parancsolta vala az Úr Mózesnek. És számbavételének Sinai pusztájában.

20. Rúbenből, Izrael elsőszülöttéből, nemzetségeik és családjaik és házaik szerint, fejenkint és nevenkint mind, a ki férfinemű, húsz esztendőstől és följebb, hadba menők,

21. negyvenhatezer ötszázan valának.

22. Simeon fiaiból nemzetségeik, családjaik és rokonságaik házaik szerint számbavételének nevenkint és fejenkint mind, a ki férfinemű, húsz esztendőstől és följebb, hadba menők,

23. ötvenkilenczezer háromszázán.

24. Gád fiaiból nemzetségeik és családjaik és rokonságaik házaik szerint, számbavételének nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

25. negyvenötezer hatszáz ötvenen.

26. Júda fiaiból nemzetségeik és családjaik és rokonságaik házaik szerint, nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

27. számbavételének hetvennégyezer hatszázán.

28. Isszakar fiaiból nemzetségeik, családjaik és rokonságaik

házaik szerint, nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

29. számbavételének ötvennégyezer négyszázán.

30. Zabulon fiaiból nemzetségeik és családjaik és rokonságaik házaik szerint, számbavételének nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

31. ötvenhétézer négyszázán.

32. József fiaiból, Efraim fiai közül nemzetségeik és családjaik és rokonságaik házaik szerint, számbavételének nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

33. negyvenezer ötszázán.

34. Manasszes fiai közül pedig nemzetségeik, családjaik és rokonságaik házaik szerint számbavételének nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

35. harminczkétezer kétszázán.

36. Benjamin fiaiból nemzetségeik és családjaik és rokonságaik házaik szerint, számbavételének nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

37. harminczötezer négyszázán.

38. Dán fiaiból nemzetségeik és családjaik és rokonságaik házaik szerint, számbavételének nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

39. hatvankétezer hétszázán.

40. Áser fiaiból nemzetségeik és családjaik és rokonságaik házaik szerint, számbavételének nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

41. negyvennégyezer ötszázán.

42. Neftali fiaiból nemzetségeik és családjaik és rokonságaik házaik szerint, számbavételének nevenkint húsz esztendőstől és följebb mind, a kik hadba mehetnek,

43. ötvenháromezer négyszázán.

44. Ezek azok, kiket Mózes és

⁸ A héber szerint: nemzetségeik és törzsházaik szerint, s mindig így e részben.

Aron és Izrael tizenkét fejedelme számbavettek, mindenik rokonságai háza szerint,

45. És Izrael fiainak egész száma törzsházaik és családjaik szerint, húsz esztendőstől és följebb, kik hadba mehettek,

46. hatszázháromezer ötszáz ötven férfiú vala.⁹

47. De a leviták családjaik nemzetségében nem számláltattak azok közé.

48. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

49. Lévi nemzetségét ne vedd számba, se ne tedd mennyiségét Izrael fiaióhoz ;¹⁰

50. hanem rendeld őket a bizonyosság hajlékához, és annak minden eszközéhez és mindahhoz, mi a szertartásokhoz tartozik. Ők hordozzák a hajlékot¹¹ és minden eszközt, és legyenek a szolgálatban, és a hajlék körül táborozzanak.

51. Mikor indulni kell, a leviták szedjék szét a hajlékot ; mikor táborba kell szállni, állítsák föl. Akármely idegen¹² járúl oda, ölesék meg.

52. Izrael fiaiból pedig mindenki serege csoportjánál és hadánál szálljon táborba.¹³

53. De a leviták a hajlék körül vonják föl sátoraikat, hogy harag ne jöjjön Izrael fiainak sokaságára,¹⁴

⁹ Lásd Móz. II. 38, 25. Ez a második népszámítás volt. Az első akkor tartatott, midőn Egyiptomból kijöttek (Móz. II. 12, 37.) ; a harmadik kevéssel a beköltözés előtt Kánaánba (Móz. IV. 26. r.).

¹⁰ ne rendeld őket hadiszolgálatra.

¹¹ midőn egyik helyről másikkra költöztek.

¹² nem levita.

¹³ A héber szerint : kiki az ő táboránál (főhadtesténél), kiki az ő (egyes törzsének) zászlójánál, seregeik szerint. Lásd Móz. IV. 2.

¹⁴ ha nem-levita közelednék a szentélyhez. Lásd Krón. I. 13, 10.

és a bizonyosság hajlékának őrzésében vigyázzanak.

54. És Izrael fiai mindazok szerint cselekvének, miket az Úr parancsolt vala Mózesnek.

2. RÉSZ.

A táborozás rende.

1. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván :

2. Izrael fiai közül ki-ki maga serege, jele, zászlója és rokonságának háza szerint szálljon táborba a szövetség hajléka körül.¹

3. Napkeletre Júdás vonjon sátorokat hadának seregei szerint ; és fiainak fejedelme legyen Nathasszon, Aminadab fia ;

4. és az ő törzsökéből való hadakozók egész összege, hetvennégyezer hatszáz.

5. Mellette² táborba szállának az Isszakar nemzetségebeliek, kiknek fejedelme volt Natánael, Szuár fia :

6. és az ő hadakozóinak egész száma, ötvennégyezer négyszáz.

7. Zabulon nemzetségében³ fejedelmek voltak Eliáb, Helon fia.

8. Az ő törzsökéből való hadakozók egész serege, ötvenhétezer négyszáz ;

9. Mindnyájan, kik Júda táborában számbavétettek, száznyolcvanhatezer négyszázan vol-

¹ A héber szerint : kiki zászlója alatt törzsházaik jeleinél. T. i. Izrael népének hadi serege négy táborra (3. 10. 18. 25. v.) vagy főhadtestre oszlott, melyek közül mindenik három nemzetséget foglalt magában. Minden főhadtestnek volt zászlója, és ismét minden nemzetségnek kisebb hadijele. Minden izraelita köteles volt maga főhadtestének zászlója és nemzetségének hadijele alatt táborozni.

² jobbra.

³ melynek Júda mellett balra kellett táborozni.

tak. És ezek seregeik szerint előszőr induljanak.⁴

10. Rúben fiainak táborában a déli részre fejedelem legyen Eliszur, Szedeur fia ;

11. és az ő hadakozóinak egész serege, kik számbavétettek, negyvenhatezer ötszáz.

12. Mellette⁵ táborba szállának a Simeon nemzetségebeliek, kiknek fejedelme volt Szalamiel, Szuriszaddai fia ;

13. és az ő hadakozóinak egész serege, kik számbavétettek, ötvenkilencezer háromszáz.

14. Gád nemzetségében⁶ fejedelem volt Eliazaf, Ducl fia,

15. és hadakozóinak egész serege, kik számbavétettek, negyvenöt-ezer hatszáz ötven ;

16. s mindnyájan, kik számbavétettek Rúben táborában, százötvenegyezer négyszáz ötvenen, seregeik szerint, második rendben menjenek.⁷

17. A bizonyság hajléka pedig emeltessék föl a leviták tiszte és serege szerint ; a mint fölállítatik, úgy tétessék le is. Mindenik az ő helye és rende szerint menjen.⁸

⁴ az első főhadtest a szent hajléktól éjszakra Júda táborának nevezetett, és Júda, Isszakar és Zabulon nemzetségeit foglalá magában. Ennek az indulásnál elől kellett mennie. Zászlója, Móz. I. 49, 9. szerint, hihetőleg oroszlán volt.

⁵ jobbra.

⁶ mely balra táborozott.

⁷ A második főhadtest, mely délre teküdt, Rúben táborának nevezetett, és Rúben, Simeon és Gád nemzetségeiből állott. A hadi sorban Júda tábora után kellett mennie. Zászlója ember-fő lehetett, annak jeléül, hogy Rúbennek, mint elsőszülöttnek, testvérei között főnek kellett volna lennie. L. Móz. I. 49, 3.

⁸ A héber szerint e vers így van : A bizonyság hajléka és a leviták tábora a táboroknak közepette induljon (a második és harmadik tábor között). Lásd Móz. IV. 10, 14—28. A mily rendben táboroz-

18. A napnyugati részre legyen Efraim fiainak tábora, kiknek fejedelme volt Eliszama, Ammiud fia.

19. Az ő hadakozóinak egész serege, kik számbavétettek, negyven ezer ötszáz.

20. És velök⁹ legyen Manasszes fiainak nemzetsége, kiknek fejedelme volt Gamáriel, Fadasszúr fia ;

21. és az ő hadakozóinak egész serege, kik számbavétettek, harminckétezer kétszáz.

22. Benjamin fiainak nemzetségében fejedelem volt Abidan, Gedeon fia ;

23. és az ő hadakozóinak egész serege, kik számbavétettek, harminczötezer négyszáz ;

24. s mind, a kik számbavétettek Efraim táborában, száznolc-ezer százan, seregeik szerint, harmadik rendben menjenek.¹⁰

25. Az éjszaki részre Dán fiai szállának táborba, kiknek fejedelme volt Ahiezer, Amiszaddai fia ;

26. az ő hadakozóinak egész serege, kik számbavétettek, hatvankétezer hétszáz.

27. Mellette az Áser nemzetségebeliek voltak sátorokat, kiknek fejedelme volt Fegiel, Okrán fia ;

28. az ő hadakozóinak egész serege, kik számbavétettek, negyvenegyezer ötszáz.

29. Neftali fiainak nemzetségéből fejedelem volt Ahira, Enan fia ;

30. az ő hadakozóinak egész serege ötvenháromezer négyszáz ;

tak (Izrael fiai), a szerint induljanak, kiki maga helyén zászlója mellett.

⁹ jobbra.

¹⁰ A harmadik főhadtest Efraim táborának nevezetett, s Efraim, Manasszes és Benjamin nemzetségeiből állott. Zászlója tulok-fő lehetett, a Móz. V. 33, 17. említett képnél fogva.

31. s mind a kik számbavétettek Dán táborában, százötvenhétezer hatszázan voltak, és utól kellett menniök.¹¹

32. Ez Izrael fiainak száma, rokonságaik házai szerint, és az elosztott hadnak seregei szerint, hatszázháromezer ötszáz ötven.

33. De a leviták nem számláltattak Izrael fiai közé; mert úgy parancsolta vala az Úr Mózesnek.

34. És Izrael fiai mindazok szerint cselekvének, miket az Úr parancsolt vala. Táborba szálltak seregeik szerint,¹² és mentek családai és atyáik házai szerint.¹³

3. RÉSZ.

A leviták számbavétele; az elsőszülöttek megváltása.

1. Ezek Áron és Mózes¹ nemzetségei, az napon, melyen szólott az Úr Mózesnek a Sinai hegyen.

¹¹ A negyedik főhadtest Dán táborának nevezetett, és Dán, Áser és Neftali nemzetségeiből állott. Zászlója valószínűleg sas volt, mely karmai között kigyót tart. Móz. I. 49, 17. szerint.

¹² A héber szerint: zászlóik alatt.

¹³ Ily szépen volt elrendezve Izrael fiainak hadserege, — gyönyörű előképeül a vilézkedő anyaszentegyháznak, melyet sz. Pál szintén egybefoglalt s minden részében szépen összefüggő egésznek mond (Kol. 2, 19.). És valamint Izrael népének (a népek elsőjének) tábora, az áldozatok fölemelésének formája szerint, keresztalakú volt, (Móz. II. 29, 24. 9-ik jegyz.) s a négy zászlóval indult ellenségeire: így nyerünk mi is győzelmet elleneinken a sz. kereszt jele által, azaz Krisztus Jézus által, ki mint természetfölötti királyunk (jelképe az oroszán), mint tanító és prófétánk (az emberi fő), mint egésztele papunk (az áldozatállat), és mindenható Istenünk (a sas) vezet minket a mennyei hazába. Lásd erre vonatkozólag Ezekiel 1. r.

¹ Áron nemzetsége Mózesének is anynyiban nevezetik, a mennyiben Áron fiai

2. És ezek nevei Áron fiainak: elsőszülötte Nadab, azután Abiu, Eleazar és Itamar. (Móz. II. 6, 23.)

3. Ezek nevei Áron fiainak, a papoknak, kik fölkenettek, és kiknek kezei megtöltettek,² és megszenteltettek, hogy papságot viseljenek.

4. De meghalának Nadab és Abiu, mikor idegen tüzet vittek az Úr elé Sinai pusztájában, magzatok nélkül; és viselék a papságot Eleazar és Itamar, atyjok, Áron előtt.³ (Móz. III. 10, 1. 2. Krón. I. 24, 2.)

5. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

6. Rendeld elő Lévi nemzetségét, és állítsd Áron pap elé, hogy szolgáljanak neki, és őrködjenek.

7. és legyen gondjok arra, mi a közönség szolgálatához tartozik a bizonyosság hajléka előtt,⁴

8. és őrizzék a hajlék eszközeit, annak szolgálatában foglalkozóván.

9. És add ajándékúl a levitákat

10. Áronnak és fiainak, kiknek Izrael fiaitól adattak,⁵ Áront pedig és fiait papi tisztre rendeld. A mely idegen a szolgálathoz járuland, haljon meg.

11. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

12. Magamnak vettem a levitákat Izrael fiaitól minden elsőszülöttért, ki Izrael fiai közül megnyitja a méhet, és a leviták enyéim legyenek;

ennek utódai voltak azon papságban, melyet Isten Mózes által szerzett.

² áldozati ajándékokkal fölszentetésök napján.

³ Áron főpapsága alatt.

⁴ a tornácban, hogy az áldozat bemutatásánál segítsenek.

⁵ Azért neveztetnek a héber szerint: ajándékozottaknak. Később segédeket nyertek még a népből. Józ. 9, 23—27. Krón. I. 9, 2. Ezdr. I. 2, 43. 8, 20. II. 11, 3.

13. mert enyém minden elsőszülött, mióta megöltem az elsőszülötteket Egyiptom földén; magamnak szenteltem, a mi először születik Izraelben, embertől barmig, enyém; én vagyok az Úr.⁶ (Móz. II. 13, 2. IV. 8, 16.)

14. És szóla az Úr Mózesnek Sinai pusztájában, mondván:

15. Számláld meg Lévi fiait atyáik házai és családai szerint, minden férfiat egy hónapostól és följebb.

16. Mózes megszámlálá, amint az Úr parancsolta vala,

17. és találtának Lévi fiai neveik szerint, Gerzon és Kaat és Merari. (Móz. II. 6, 16.)

18. Gerzon fiai: Lebni és Szeimei.

19. Kaat fiai: Amram és Jeesaar, Hebron és Oziel.

20. Merari fiai: Moholi és Músi.

21. Gerzomból két család lett: a lebniták és szemeiták,

22. melyeknek számbavett férfinemű népe egy hónapostól és följebb, hétezer ötszáz.

23. Ezek a hajlék mögött szálljanak táborba napnyugatra,⁷

24. Eliaszaf, Lael fia fejedelem alatt;

25. és legyen vigyázásuk a szövetség hajlékában,

26. magára a hajlékra⁸ és annak borítékára, a függönyre, mely föl-vonatik aszövetség födelének ajtaja előtt, és a tornácz kárpíjtaira; a szőnyegre is, mely felfüggesztetik a hajlék tornáczának ajtajára, és mind, a mi az oltár szolgálatához tartozik, a hajlék köteleire és minden eszközeire.⁹

27. Kaat rokonságából lettek az amramiták és jeszaaríták, a hebroniták és ozieliták népei. Ezek a kaatiták számbavett családjai, neveik szerint;

28. mindnyájan férfineműek egy hónapostól és följebb, nyolczezer hatszázan vigyázzanak a szentélynél,

29. és szálljanak táborba a déli részre,

30. és fejedelmök legyen Eliszafan, Óziel fia;

31. és őrizzék a szekrényt és asztalt és gyertyatartót, az oltárokat és a szentély edényeit, melyekkel szolgálnak, és a függönyt¹⁰ és minden efféle eszközt.

32. A leviták fejedelmeinek fejedelme pedig legyen Áron pap fia, Eleazar, a szentély őrizetének vigyázói fölött.¹¹

33. Merariból pedig a moholiták és musziták népei, számbavétetvén neveik szerint,

34. mindnyájan a férfineműek, egy hónapostól és följebb, hatezer kétszázan valának.

⁶ Mivel Isten az egyiptomiak elsőszülötteit megölte, az izraelitáikéit pedig megkímélte, ennek emlékére magának választja minden elsőszülöttet, úgy, hogy az elsőszülött gyermekeknek a szent hajléknál szolgálnok kellett vala. De most az elsőszülött gyermekeket a levitákkal akarja Isten kicserélni, csak hogy am azok öt-öt siklusért megváltatva, mintegy vétessenek meg tőle. Lásd Mózes. IV. 18, 16.

⁷ A leviták a szent hajléknak négy oldala körül táboroztak (1, 50.) nyugotra a gerzoniták, délre a kaatiták, éjszakra a merariták, keletre Mózes, Áron és fiai. Ezekről bizonyos távolságra volt a hadsereg négy tábora.

⁸ azaz: annak belső borítékára. Lásd Mózes. II. 26, 1. 6.

⁹ A héber szerint: a tornácz kárpíjtaira és a tornácz ajtajának függönyére is, mely a hajlék s az oltár körül vagyon, és köteleire és egyéb eszközeire (a tornácznak); — mert a sátor eszközeinek őrzése másokra bízott (31. vers).

¹⁰ a szentek szente előtt.

¹¹ Minden leviták fölött Eleazar pap legyen, valamint a többi papok fölött Áron, ki fiaival, a papokkal együtt az amramitákhoz tartozott. Krón. I. 6, 3.

35. Azok fejedelme Szúriél, Abihaiel fia, az éjszaki részre szálljanak táborba.

36. Legyenek őrizetök alatt a hajlék deszkái és rúdjai és oszlopai, azok talapjai és mind, a mik efféle szolgálathoz tartoznak;

37. és a tornác oszlopai körös-körül talapjaikkal, és a czövekek a kötelekkel.

38. A szövetség hajléka előtt, vagyis a napkeleti részre Mózes és Áron fiaival szálljanak táborba, őrizvén a szentélyt Izrael fiai között. Akármely idegen oda járúl, haljon meg.

39. Mindnyájan a leviták, kiket számbavettek Mózes és Áron az Úr parancsából, családjaik szerint, férfineműek, egy hónapostól és följebb, huszonkétezeren valának.¹²

40. És mondá az Úr Mózesnek: Számláld meg a férfinemű elsőszülötteket Izrael fiai közül egy hónapostól és följebb, és vedd föl azok összegét;

41. és vedd nekem a levitákat Izrael fiainak minden elsőszülötteiért, én vagyok az Úr; és azok barmait Izrael fiai barmainak minden első fajzatiért.¹³

¹² Az egyes összegek (22. 28. 34. v.) 22.300-ra űtnek ki összesen. A hiányzó 300 valószínűleg azért nem vétetett föl a főösszegbe, mivel a leviták közül az elsőszülöttek száma annyi lehetett, kik már, mint ilyenek, Istennek voltak szentelve, úgy hogy más elsőszülöttekért cserébe nem vétethettek föl.

¹³ Isten a leviták barmait, anélkül hogy ezek megölettek volna, áldozat gyanánt vette Izrael fiaitól barmaik első fajzasiért, melyeket Móz. II. 13, 12. szerint, Istennek kellett volna áldozniok, s most magok használatára fordíthattak. De e kedvezményben csak az akkor meglevő elsőszülöttek és első fajzatok részesültek; a későbbieket pénzen kellett megváltani. Lásd Móz. IV. 18, 15. s jelen részben a 6-ik jegyz.

42. Számbavevé Mózes, a mint parancsolta vala az Úr, Izrael fiainak elsőszülötteit.

43. És valának férfiak neveik szerint, egy hónapostól és följebb, huszonkétezer kétszáz hetvenhármán.

44. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

45. Vedd a levitákat Izrael fiainak elsőszülötteiért, és a leviták barmait amazok barmaiért, és legyenek enyéim a leviták. Én vagyok az Úr.

46. A kétszáz hetvenháromnak megváltásáért pedig, kik Izrael fiainak elsőszülöttei közül meghaladják a leviták számát,

47. végy öt siklust egy-egy főre a szentély mértékével.¹⁴ A siklusban húsz fillér vagyon. (Móz. II. 30, 13. III. 27, 25. IV. 18, 16. Eze-kiel 45, 12.)

48. És add Áronnak és fiainak a pénzt, a számfölöttiek váltóságát.

49. Vevé tehát Mózes a pénzt azokért, kik a számon felül valának, és kiket megváltottak vala a levitáktól¹⁵

50. Izrael fiainak elsőszülötteiért,¹⁶ ezerháromszáz hatvanöt siklust a szentély mértéke szerint,

51. és adá azt Áronnak és fiainak¹⁷ azon ige szerint, melyet az Úr neki parancsolt vala.

¹⁴ A 22 ezer levita által 22 ezer elsőszülött lón megváltva; a fenmaradt 273 elsőszülöttet pénzen kellett megváltani. A sok közül kik legyenek a megváltandók, a rabbik szerint, sorsvetés döntötte el.

¹⁵ úgy, hogy a levitákkal nem volt szabad szolgálnok.

¹⁶ a számfölöttiekért.

¹⁷ a kiket az illetett, mert nekik kellett az elsőszülöttek tisztét végezniök.

4. RÉSZ.

A leviták tiszte családonkint.

1. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván:

2. Vedd összegét Kaat fiainak a leviták közül, házaik és családjaik szerint,

3. harmincz esztendőstől és följebb ötven esztendősig mind, a kik bemehetnek, hogy álljanak és szolgáljanak a szövetség hajlékában.¹

4. Ez tiszte Kaat fiainak:² A szövetség hajlékába és a szentek szentébe

5. menjenek Áron és fiai,³ midőn indulni kell a táborral, és vegyék le a szőnyeget, mely az ajtó előtt függ, és takarják abba a bizonyosság szekrényét,

6. és ismét borítsák be a kék bőrtakaróval, és terítsék fölül arra az egészen kék borítékot, és ereszzék bele a rudakat.⁴

7. A kitett kenyerek asztalát is takarják be kék borítékkal, és tegyék ahhoz a tömjenzőket és mozsárcákat, a csészéket és poharakat az italáldozatok töltésére; mindenkor legyenek azon kenyerek;

8. és terítsenek rá karmazsin színű takarót, melyet ismét fődjenek be kék bőrborítékkal, és ereszzék bele a rudakat.

¹ A leviták közül, kik a főnebbi (3. r.) számvétel szerint az elsőszülöttekért átcsereáltettek, azokat kellett kiválasztani, kik a szolgálatra alkalmasak voltak.

² A héber szerint: Kaat fiainak tiszte a hajléknál ez: A szentek szentébe stb.

³ kik a kaatitákhoz tartoztak. Lásd Móz. IV. 3. r. 11-ik jegyz. Ez volt az egyetlen eset, midőn a papok bemehettek a szentek szentébe.

⁴ melyeket néhány perczre ki kellett venni (Móz. II. 25. 15.), hogy a szekrényt kényelmesen betakarhassák.

9. Vegyék a kék takarót is, melylyel fődjék be a gyertyatartót, annak lámpáival és fogóival és hamvvévdőivel és az olaj minden edényével, melyek a lámpák fölkészítésére szükségesek;

10. és mindezek fölé tegyék a kék bőrborítékot, és ereszzék bele a rudakat.⁵

11. Az aranyoltárt is takarják kék lepelbe, és terítsék arra fölül a kék bőrtakarót, és ereszzék bele a rudakat.

12. Mindazon edényeket, melyekkel a szentélyben szolgálnak, kék borítékba takarják, és terítsék arra fölül a kék bőrtakarót, és ereszzék bele a rudakat.

13. Az oltárt⁶ is tisztítsák meg a hamutól, és takarják bíbor lepelbe,

14. és tegyék ahhoz mindazon eszközöket, melyekkel annak szolgálatában élnek, úgymint, a tűztartókat, villákat és fogókat, szitákat és lapátokat. Az oltár minden edényét takarják be kék bőrborítékkal, és ereszzék bele a rudakat.

15. És midőn Áron és fiai betakarják a szentélyt és minden eszközét, a tábor indulásakor, azután menjenek be Kaat fiai, hogy elvigyék, a mi betakarattott; és ne illessék a szentély edényeit, hogy meg ne haljanak. Ezek Kaat fiainak terhei a szövetség hajlékában,

16. kik fölött legyen Eleazar, Áron pap fia, kinek gondviseléséhez tartozik a lámpák fölkészítésére való olaj, és a jóillatú füstölő, és az áldozat, mely mindenkor bemutatattik,⁷ és a kenet

⁵ a kötelekbe, melyekkel a boríték leszorítottott.

⁶ az égőáldozat oltárát.

⁷ a mindennapi eledeláldozat. L. Móz. III. 6, 20. 21.

olaja, és mi csak a hajlék tisztele-
téhez tartozik, és minden edények,
melyek a szentélyben vannak.

17. És szóla az Úr Mózesnek és
Áronnak, mondván:

18. El ne vesztésetek Kaat né-
pét a leviták közül;

19. hanem azt cselekedjétek ne-
kik, hogy éljenek, és meg ne halja-
nak, ha illetik a szentek szentét;
Áron és fiai menjenek be, és⁸ ők
rendeljék el mindenkinek teendőit,
és oszszak el, kinek mit kelljen
vinnie;

20. a többiek⁹ kíváncsiságból
ne nézzék azokat, mik a szentély-
ben vannak, míg be nem takartat-
nak; mert különben meghalnak.

21. És szóla az Úr Mózesnek,
mondván:

22. Vedd összegét Gerzon fiai-
nak is, házaik és családjaik¹⁰ és
rokonságaik szerint,

23. harmincz esztendőstől és
följebb ötven esztendősig. Vedd
számba mind, akik bemennek és
szolgálnak a szövetség hajlékában.

24. Ez tiszte a gerzoniták csa-
ládjának:

25. hogy hordozzák a hajlék
kárpitjait és a szövetség födelét,
a másik borítékot, és mindazok
fölött a kék födelet és a szőnyeget,
mely a bizonyság hajlékának be-
járásán függ.

26. a tornácz kárpitait és a bejá-
ráson való függőnyt, mely a hajlék
előtt vagyon.¹¹ Mind a mik az
oltárhoz¹² tartoznak, a köteleket
és a szolgálat edényeit,

27. Áronnak és fiainak paran-
csára hordozzák Gerzon fiai; és
tudják meg mindnyájan, minő
terhet kelljen viselniök.

⁸ miután minden betakartatott.

⁹ A héber szerint: és ök.

¹⁰ és családjaik nincs a héberben.

¹¹ a tornácz előtt vagyon.

¹² az oltár köréhez tartoznak, nem pedig
az oltár eszközeit. Lásd 13. 14. v.

28. Ez a gerzoniták családjának
tiszte, a bizonyság hajlékában, és
legyenek Itamarnak, Áron pap
fiának keze alatt.

29. Vedd számba Merari fiait is
családjaik és házaik szerint,

30. harmincz esztendőstől és föl-
jebb ötven esztendősig mind, a kik
bemennek tisztök végzésére, és a
bizonyosság szövetségének¹³ szol-
gálatára.

31. Ezek az ő terheik: Hordoz-
zák a hajlék deszkáit és rúdjaít,
oszlopait és ezek talapjait,

32. a tornácz oszlopait is körös-
körül talapjaikkal és czövekeikkel
és köteleikkel. Minden edényt és
eszközt szám szerint vegyenek
föl, és úgy hordozzák.

33. Ez tiszte a merariták csa-
ládjának, és szolgálata a szövet-
ség hajlékában; és legyenek Ita-
marnak, Áron pap fiának keze
alatt.

34. Számbavevék tehát Mózes
és Áron és a gyülekezet fejedelmei
Kaat fiait, nemzetségeik és atyáik
házai szerint,

35. harmincz esztendőstől és föl-
jebb ötven esztendősig mind, a kik
bemennek a szövetség hajlékának
szolgálatára;

36. és találtatának kétezer hét-
száz ötvenen.

37. Ez száma Kaat népének,
kik bemennek a szövetség hajlé-
kába; ezeket vette számba Mózes
és Áron az Úr beszéde szerint Mó-
zes keze által.

38. Számbavételének Gerzon
fiai is nemzetségeik és atyáik há-
zai szerint,

39. harmincz esztendőstől és föl-
jebb ötven esztendősig mind, a kik
bemennek, hogy szolgáljanak a
szövetség hajlékában;

40. és találtatának kétezer hat-
száz harminczan.

¹³ hajlékának.

41. Ez a gerzoniták népe, melyet számbavett Mózes és Áron az Úr igéje szerint.

42. Számbavételének Merari fiai is nemzetségeik és atyáik házai szerint,

43. harmincz esztendőstől és följebb ötven esztendősig mind, a kik bemennek a szövetség hajlékának szertartásait teljesítendők;

44. és találatának háromezer kétszázan.

45. Ez száma Merari fiainak, kiket számbavettek Mózes és Áron az Úr parancsa szerint Mózes keze által.

46. Mindnyájan, kik megszámláltattak a leviták közül, és kiket Mózes és Áron és Izrael fejedelmei nevenként számbavételtek, nemzetségeik és atyáik házai szerint,

47. harmincz esztendőstől és följebb ötven esztendősig, kik bejárnak a hajlék szolgálatára, és a terhek hordozására,

48. nyolczezer ötszáz nyolczvan valának egyetemben.

49. Az Úr beszéde szerint vette számba őket Mózes, mindenkit tiszté és terhe szerint, mint neki az Úr parancsolta vala.

5. RÉSZ.

A tábor megtisztítása. A hűtelen nő megesketése.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Parancsold meg Izrael fiainak, hogy üzzenek ki a táborból minden poklost, és a kinek magva foly, és a ki megfertőztetett halott által;¹

3. mind férfiat, mind asszonyt üzzenek ki a táborból, hogy meg

ne fertőztessék azt, mivelhogy veletek lakom.

4. És úgy cselekvének Izrael fiai, és kiűzék őket a táborból, a mint az Úr mondotta vala Mózesnek.

5. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

6. Szólj Izrael fiainak: A férfiú, vagy asszony, mikor valami bünt cselekszenek azokból, miket az emberek szoktak elkövetni;² és gondatlanságból áthágnak az Úr parancsát, és vétkeznek,

7. vallják meg vétkeiket,³ és fizessék meg az egész kárt, és a fölött adjanak ötödrészt annak,⁴ ki ellen vétkeztek.

8. Ha pedig nincsen, a ki fölvegye,⁵ adják az Úrnak, és legyen a papé, kivévén a kost, mely a megtisztulásért mutatattik be, hogy engesztelő áldozat legyen.

9. Minden zsenge is,⁶ melyet Izrael fiai bemutatnak, a paphoz tartozik;⁷

10. és akárki valamit a szentélybe visz, és a pap kezéhez ad, ezé legyen.⁸

² Itt a lopás-, csalás-, a bér egy részének lehúzásáról és egyéb vétkekről van szó, melyek titokban maradtak. L. 7. v.

³ Móz. III. 5, 16.

⁴ Az egész kárt, egy ötödrészával megtoldva, tértsék meg.

⁵ Ha a tulajdonos örökös nélkül halt volna meg, mi egyébkint csak idegeneknél történhetett; mert egy héber sem maradhatott örökös nélkül.

⁶ A fölemelés lapoczkáját s az ingatás szegvét. Lásd Móz. II. 29, 28. 11-ik jegyz.

⁷ A héber szerint e vers: Minden emelék Izrael fiainak minden áldozatából, melyeket a papokhoz hoznak, övék legyen.

⁸ vagyis: az áldozatrészekből a törvényes (Móz. II. 29, 28.) illetményen kívül önként azt is a papnak adhatta, a mi különben őt illette. A héber szerint: mert kinek-kinek áldozatai az ő sajátja, és a mit valaki a papnak ad, ezé legyen.

¹ Lásd: Móz. III. 13. és 14. r. 15, 2—15. 21, 1.

11. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

12. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik : A férfiú, kinek felesége megtéved, és férjét megvetvén,

13. más férfiúval hál, és ezt férje föl nem fődözheti, hanem titokban van a házasságtörés, és tanúkkal nem vádolható, mert nem érték a házasságtörésen ;

14. ha a házassági féltés lelke földíntja a férfiút felesége ellen, ki vagy megfertőztetett, vagy hamis gyanúval terhelhetik,

15. vigye őt a paphoz, és vigyen áldozatot érte,⁹ egy mérték árpalisztnak tizedrészét; ne öntsön arra olajat, se tömjént ne tegyen rá;¹⁰ mert ez házassági féltés áldozata, és házasságtörést vizsgáló ajándék.¹¹

16. A pap tehát vezesse őt elé, és állítsa az Úr elé ;

17. és vegyen szent vizet¹² cserépedénybe, és egy kevés földport tegyen belé a hajlék padlatáról.¹³

18. És mikor az asszony az Úr színe előtt áll, fődözze föl annak fejét, és tegye kezére az emlékezetnek áldozatát és a házassági féltés ajándékát;¹⁴ ő pedig tartsa

⁹ A héber szerint : mutassa be áldozatát miatta.

¹⁰ Legyen ez egy neme a vétékáldozatnak, melyhez sem olaj sem tömjén nem kellett a szomorúság jeléül. Lásd Móz. III. 5, 11.

¹¹ A héber szerint : emlékeztetés áldozata, mely Isten előtt a véték vagy ártatlanságot emlékeztetbe hozza.

¹² a réz mosdókádból. Lásd Móz. II. 30, 18.

¹³ hogy a pap ez által a nőt Isten iránti félelemre gerjeszse, s az igazság őszinte bevallására bírja.

¹⁴ hogy ez által elhárítsa magáról a bűnt, melynek gyanújával terhelhetett, és ártatlanságára az Istent emlékeztesse; vagy pedig ha bűnös volt, és mégis tagadta, mint megátalkodott gonosz, az isteni bosszút magára fölhívja.

a keserűséges vizet,¹⁵ melyre átkozódva átkokat halmozott ;

19. és esküvéssel kényszerítse őt, és mondja : Ha nem hált idegen férfiú veled, és ha meg nem fertőztetél, elhagyván férjed ágyát, ne ártson neked a keserűséges víz, melyre átkokat halmoztam.

20. Ha pedig elhajlottál férjedtől, és megfertőztetél, és más férfiúval háltál,

21. ezen átkok alá vetessél : Adjon téged az Úr átkokra és mindenek példájára népe között ; rothaszsza meg¹⁶ ágyékedat, és méhed földagadván, fakadjon meg ;

22. hasson az átkozott víz hasadba, és méhed földagadván, rothadjon meg ágyéked.¹⁷ És az asszony feleljen : Amen, amen !

23. És a pap írja föl könyvecskébe az átkokat, és törölje el azokat a keserűséges vízzel, melyre az átkokat halmozta,

24. és adja neki meginnia.¹⁸ Melyet mikor megiszik :¹⁹

25. a pap vegye el kezéből a házassági féltés áldozatát, és emelje föl azt²⁰ az Úr előtt, és tegye az oltárra, de úgy, hogy előbb

26. egy marokkal vegyen ki az áldozatból, mely bemutatatik, és égesse meg az oltáron,²¹ és úgy²² adja az asszonynak meginnia a keserűséges vizet.

¹⁵ igen keserű, következeire nézve.

¹⁶ A héber szerint : szárazsza meg.

¹⁷ küldje rád a gyógyíthatatlan anyaméh-vizkórsgát.

¹⁸ mit az áldozat bemutatása után ivott meg. Lásd 26. v.

¹⁹ A héber szerint : adja meginni neki, hogy az átkozott víz hasson belé keserűsége (szerencsétlenségre).

²⁰ A héber szerint : ingassa, azaz lengesse keresztbe erre s arra.

²¹ a többi a papé volt. Az áldozat által kéretett Isten, hogy az asszony vétkes vagy ártatlan voltát napfényre hozza.

²² A héber szerint : azután.

27. Mikor azt megitta, ha megfertőztetett, és megvetvén férjét, vétkes a házasságtörésben: átjárja őt az átok vize, úgy, hogy hasa földagadván, ágyéka megrothad, és az asszony átokká lesz és példává az egész nép között.

28. Hogyha meg nem fertőztetett, nem árt neki, és magzatokat fog szülni.

29. Ez a házassági féltés törvénye.²³ Ha elhajol az asszony férjétől, és megfertőztetik,

30. és férje a házassági féltés lelkétől fölindíttatván, az Úr színe elé viszi őt, és a pap mindazok szerint cselekszik vele, a mik írva vannak;

31. a férj vétkek nélkül leszen, amaz pedig hordozza gonoszságát.

6. RÉSZ.

A nazareusokról. A papi áldásról.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izrael fiainak, és mond nekik: Mikor a férfiú vagy asszony fogadást tesznek, hogy megszenteltesse nek, ¹ és magokat az Úrnak akarják szentelni,

²³ Isten ezen törvényt, mely némely keleti tartományokban egy vagy más módon még most is fennáll, valószínűleg azért adta, hogy a féltésnek dühös kitérésait, mire a keleti nép oly hajlandó, megelőzze; ezenkívül arra is szolgált, hogy az istenítéletekkel való fenyegetés és ezek bekövetkezése által, a nők erényességben, a házasságok tisztán tartassanak, mi az izraeliták új államának fölvirágzására nézve nagy fontossággal bírt.

¹ A héber szerint: Kik fogadást tesznek nazareusságra, vagy kik fogadását teszik le a nazareusnak, azaz olyanak, ki magát a különben megengedett dologtól megtartóztatja, és Isten tiszteletére elkülönzi. Némelyek örökös nazareusok voltak, mint Sámson (Bir. 13. 5.), Sámuel

3. bortól és mindentől, a mi részegíthet, tartóztassák meg magukat. Borból és akármínemű más² italtól való eczetet, és a mi csak szőlőből kinyomatik, ne igyanak; sőt nyers és aszúszőlőt se egyenek

4. mindazon napokon, melyeken fogadásból az Úrnak szentelteknek; a mi csak szőlőből lehet, az aszúszőlőtől a szőlőmagig,³ meg ne egyék.

5. Elkülönzésének egész idején át borotva ne menjen fejére, míg nem betelika a nap, melyen az Úrnak szenteltek. Szent legyen ő, és hagyja nőni feje haját. (Birák 13. 5.)

6. Megszentelésének egész idején át halotthoz ne menjen,⁴

7. még atyja és anyja, fi- és nőtestvére temetésével se fertőztessék meg, mert Istenének szentelése van fején.⁵

8. Elkülönzésének minden napjain át szentelt legyen az Úrnak.⁶

9. Ha pedig hirtelen meghal valaki előtte, megfertőztetik az ő szentelt feje, melyet borotváljon

(Kir. I. 1, 11.); mások csak egy időre (Ap. cs. 18, 18.).

² A héber szerint: részegítő.

³ A héber szerint: magtól héjig, azaz semmi szőlőt.

⁴ hogy az által tisztátalan² ne legyen. L. Móz. III. 21, 2. 3.

⁵ hasonlólag a főpaphoz, emelkedjék fölül minden szenvedésen, Isten akaratában egészen elmerülve s megnyugodva. Lásd Móz. III. 21, 11. 12. 3-ik jegyz.

⁶ E szerint a nazareus tartózkodjék a hevítő italoktól, melyek az állati szenvedélyeket jelképezik (Izai. 28, 7. Jel. 14, 8.); hagyják megnőni hajokat, jelképeül a jóban való erősségnek, és növekedésnek minden erényekben; végre semmi által, még legközelebbi rokonok temetésével se fertőztessenek meg, annak jelképeül, mennyire kell a bűn halálát és bűnöket kerülniök, és egyedül Istennek élniök.

meg mindjárt megtisztulása napján, és ismét a hetediken.⁷

10. A nyolczadik napon pedig mutasson be két gerliczét vagy két galambfiat a papnak a szövetség bizonyosságának bejárásánál;

11. és a pap áldozza egyiket a bűnért,⁸ másikat égőáldozatul, és könyörögjön érte, mert vétkezett a halott miatt; és szentelje meg annak fejét az napon.⁹

12. és szentelje az Úrnak elkülönzése napjait,¹⁰ áldozván egy esztendő bárányt a bűnért,¹¹ de úgy, hogy az előbbi napok¹² érvénytelenek legyenek, mert megfertőztetett az ő szentelése.

13. Ez a szentelés¹³ törvénye. Mikor a napok, melyeket fogadásból eltökélt volt, eltelnek, a pap vigye őt a szövetség hajlékának ajtajához,

14. és az ő áldozatát mutassa be az Úrnak, hiba nélküli esztendő bárányt az Úrnak égőáldozatul, és hiba nélküli esztendő juh¹⁴ a bűnért, és hiba nélküli kost békeáldozatul;

⁷ A héber szerint: megtisztulása napján (vagyis) a hetediken borotválja meg; mert aki halott által esett tisztátalanságba, ezután csak hetednapra tisztálhatott meg. A tisztátalan nazareusnak tehát hetednapon kellett lenyirnia megszenteltelt haját.

⁸ A héber szerint: bűnáldozatul; hihetőleg azért, mivel a nazareus vigyázatlanságból vagy bűnei büntetéséül esett tisztátalanságba.

⁹ újlag nazareusi fogadásra.

¹⁰ új nazareusságra.

¹¹ A héber szerint: vétékáldozatul, mert a nazareus külről vont magára vétkeességet; ezt bűnáldozat előzte meg, mert a tisztátalanságba esés következése volt valami benső vétségnek. Lásd Móz. III. 1. és 5. r. 1-ső jegyz.

¹² a tisztátalanságba esés előttiek.

¹³ további.

¹⁴ itt ismét annak jelképeül, hogy a bűn asszonytól jött.

15. egy kosár kovásztalan kenyeret is, melyek olajjal legyenek meghintve, és olajjal megkent, kovásztalan pogácsákat, és mindeniknek italáldozatát.¹⁵

16. Ezeket a pap mutassa be az Úr előtt, és áldozza föl mind a bűnért, mind égőáldozatul.

17. A kost pedig áldozza békeáldozatul az Úrnak, bemutatván azzal együtt egy kosár kovásztalan kenyeret és az italáldozatok, melyek szokás szerint kellenek.

18. Akkor a szövetség hajlékának ajtaja előtt borotváltassék le a nazareus szenteltetésének haja; és vegye annak haját, és tegye a tűzre, mely a békeáldozat alá tételt.¹⁶ (Ap. cs. 21, 14.)

19. És a kos megfőtt lapoczkáját, és egy kovásztalan kalácsot a kosárból, és egy kovásztalan pogácsát adjon a nazareus kezébe,¹⁷ miután feje megborotváltatott;

20. és ismét visszavéven tőle,¹⁸ emelje föl az Úr színe előtt; és a¹⁹ megszenteltek a papéi legyenek, mint a szegy,²⁰ mely elkülönöztetni parancsoltatott, és a czomb.²¹ Azután ihatik bort a nazareus.

21. Ez a nazareus törvénye, midőn áldozatát az Úrnak igéri szenteltetése idején, azokon kívül,

¹⁵ A héber szerint: mindeniket étel- és italáldozataikkal. Lásd Móz. III. 2, 1—16.

¹⁶ Jelképeztetvén ez által, hogy jó gondolati és cselekedetei az Istennek bemutattnak (sz. Ágost.).

¹⁷ kijelentvén ez által, hogy ez az ő adományja.

¹⁸ A héber szerint: és ingassa azt, t. i. a nazareus kezét megfogván keresztformára vezesse, lengesse.

¹⁹ és az ily módon.

²⁰ A héber szerint: az ingatás szegye.

²¹ A héberszerint: a fölemelés lapoczkája, vagyis a jobbik, mely a főnebbi (19. v.) balhoz törvényszerűleg (lásd Móz. III, 7, 32.) adatott.

miket keze talál;²² a mint szívében fogadta volt, a szerint cselekedjék szenteltetésének tökéletességére.²³

22. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

23. Szólj Áronnak és fiainak : Igy áldjátok meg Izrael fiait, és mondjátok nekik :

24. Áldjon meg téged az Úr, és őrizzen meg téged ; (Sírák. 36, 19.)

25. az Úr mutassa neked orczáját,²⁴ és könyörüljön rajtad ;

26. az Úr fordítsa hozzád orczáját, és adjon neked békességet.²⁵

27. És híják segítségül az én nevemet Izrael fiaira, és én megáldom őket.

7. RÉSZ.

A tizenkét nemzetségszolgálatos áldozata a szent hajlék fölállításánál.

1. Lőn pedig az napon,¹ melyen elvégezte Mózes a hajlékot és

²² Ezt áldozza a nazareus azon kívül, a mit még különben áldozni ígért.

²³ A héber szerint: Fogadása szerint cselekedjék fölszentelésének törvényén kívül (a törvény szerint parancsolt áldozatokon kívül). — Több sz. atyák a nazareusokban előképét látják a szerzetes életnek és tökéletes állapotnak, melyben az ember a világtól teljes elválás, a bűnbánat és imádság szelleme, s az evangéliumi tanácsok gyakorlása által Isten előtt magát különösen kedvessé igyekszik tenni.

²⁴ legyen vezérfényed lépteid vezetésére, világoztson meg.

²⁵ E három vers héber szövegében a régi zsidók útmutatása szerint a »Jehovah» (Úr) szót mindig más hangjéttel kell olvasni, miben némely sz. atyák a Szentháromság titkának jelentését találták.

¹ az időben, egy hónappal később, mert a mi itt következik, az Egyiptomból lett kijövet után a második hónap második napján történt, miután Mózes egy hónappal előbb az első hónap első napján a szent hajlékot elkészíttette (Móz. II. 40, 15.), az első hónap folytán fölszentelte

azt fölállította, fölkenete és megszentelte minden eszközeivel, hasonlóképen az oltár minden edényeivel együtt. (Móz. II. 40, 10.)

2. Izrael fejedelmei és a családok fejei, kik minden nemzetségben valának, és azoknak előljárói, kik számbavétettek vala,

3. ajándékot mutatának be az Úrnak hat borított szekeret tizenkét ökrrel. Két fejedelem egy szekeret mutatott be, és mindenik egy-egy ökröt, és a hajlék elé vivéék azt.

4. Mondá pedig az Úr Mózesnek :

5. Vedd el tőlök, hogy legyenek a hajlék szolgálatára, és add azokat a levitáknak szolgálatjok rende szerint.

6. Midőn tehát Mózes elvette a szekereket és ökröket, a levitáknak adá azokat.

7. Két szekeret és négy ökröt ada Gerzon fiainak, szükségök szerint.²

8. Más négy szekeret és nyolcz ökröt ada Merari fiainak, tisztök és szolgálatjok szerint, Itamarnak, Áron pap fiának keze alá.

9. Kaat fiainak pedig nem ada szekereket és ökröket; mert a szentélyben szolgálnak, és a terheket tulajdon vállaikon hordozzák.

10. A fejedelmek tehát bemutatták az oltár szentelésére, az napon,³ melyen fölkenetett, áldozatjokat az oltár előtt.

11. És mondá az Úr Mózesnek : Mindenik fejedelem egyegy napon vigyen ajándékokat az oltár szentelésére.

(Móz. III. 8. 9. 10. r.), a szent szolgálatra nézve több rendeletet adott; és a második hó első napján (Móz. IV. 1, 1.) a népszámlátást bevégzte.

² szolgálatjokra. Lásd Mózs. IV. 4, 25. 26.

³ az időben, lásd 1-ső jegyz.

12. Első napon mutatá be ajándékát Nahasszon, Aminadab fia, Júda nemzetségéből ;

13. vala pedig az százharmincz siklust nyomó ezüst tál, hetven siklust nyomó ezüst csésze, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettő olajjal vegyített lisztlánggal az áldozatra ;

14. egy mozsárka⁴ tíz arany-siklusból, tele jóillatú fűszerrel ;

15. egy tulkot a csordából, és egy kos, és egy esztendős bárány égőáldozatra ;

16. egy bak a bűnért ;

17. és békeáldozatra két tulok, öt kos, egy bak, esztendős öt bárány. Ez Nahasszonnak, Aminadab fiának ajándéka.

18. Második napon Natánael, Szuár fia, Isszakar nemzetségéből való fejedelem, mutata be

19. százharmincz siklust nyomó ezüst tálát, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített lisztlánggal az áldozatra ;

20. tíz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel ;

21. egy tulkot a csordából, és egy kos, és egy esztendős bárányt égőáldozatra ;

22. egy bakot is a bűnért ;

23. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Natánaelnek, Szuár fiának ajándéka.

24. Harmadik napon Zabulon fiainak fejedelme, Eliáb, Hélon fia

25. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálát, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített lisztlánggal az áldozatra ;

26. tíz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel ;

27. egy tulkot a csordából, és egy kos, és egy esztendős bárányt égőáldozatra ;

28. egy bakot is a bűnért ;

29. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez Eliábnak, Élon fiának ajándéka.

30. Negyedik napon Rúben fiainak fejedelme, Eliszur, Szedeur fia

31. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálát, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített lisztlánggal az áldozatra ;

32. tíz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel ;

33. egy tulkot a csordából, és egy kos, és egy esztendős bárányt égőáldozatra ;

34. egy bakot is a bűnért ;

35. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Eliszurnak, Szedeur fiának ajándéka. *

36. Ötödik napon Simeon fiainak fejedelme, Szalamiel, Szuriszaddai fia

37. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálát, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített lisztlánggal az áldozatra ;

38. tíz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel ;

39. egy tulkot a csordából és egy kos, és egy esztendős bárányt égőáldozatra ;

40. egy bakot is a bűnért ;

41. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Szalamielnek, Szuriszaddai fiának ajándéka.

42. Hatodik napon Gád fiainak fejedelme, Eliaszaf, Duel fia

43. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálát, hetven

⁴ A héber szerint : csésze.

siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített liszt-lánggal az áldozatra;

44. tiz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel;

45. egy tulkot a csordából, és egy kost, és egy esztendős bárányt égőáldozatra;

46. egy bakot is a bűnért;

47. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Eliaszafnak, Duel fiának ajándéka.

48. Hetedik napon Efraim fiainak fejedelme, Eliszama, Ammiud fia

49. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálat, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített liszt-lánggal az áldozatra;

50. tiz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel;

51. egy tulkot a csordából, és egy kost, és egy esztendős bárányt égőáldozatra;

52. egy bakot is a bűnért;

53. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Eliszamanak, Ammiud fiának ajándéka.

54. Nyolczadik napon Manasszes fiainak fejedelme, Gamálielel, Fadasszur fia

55. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálat, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített liszt-lánggal az áldozatra;

56. tiz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel;

57. egy tulkot a csordából és egy kost, és egy esztendős bárányt égőáldozatra;

58. egy bakot is a bűnért;

59. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt

bárányt. Ez volt Gamálielelnek, Fadasszur fiának ajándéka.

60. Kilenczedik napon Benjamin fiainak fejedelme, Abidán, Ge-deon fia

61. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálat, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített liszt-lánggal az áldozatra;

62. tiz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel;

63. egy tulkot a csordából, és egy kost, és egy esztendős bárányt égőáldozatra;

64. egy bakot is a bűnért;

65. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Abidánnak, Ge-deon fiának ajándéka.

66. Tizedik napon Dán fiainak fejedelme, Ahiezer, Ammiszaddai fia

67. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálat, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített liszt-lánggal az áldozatra;

68. tiz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel;

69. egy tulkot a csordából, és egy kost, és egy esztendős bárányt égőáldozatra;

70. egy bakot is a bűnért;

71. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Ahiezernek, Ammiszaddai fiának ajándéka.

72. Tizenegyedik napon Áser fiainak fejedelme, Fegiel, Okrán fia

73. mutata be százharmincz siklust nyomó ezüst tálat, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített liszt-lánggal az áldozatra;

74. tiz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel;

75. egy tulkot a csordából, és egy kost, és egy esztendős bárányt égőáldozatra;

76. egy bakot is a bűnért;

77. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Fegielnek, Okrán fiának ajándéka.

78. Tizenkettedik napon Neftali fiainak fejedelme, Ahira, Enan fia

79. mutata be százharminc siklust nyomó ezüst tálat, hetven siklust nyomó ezüst csészét, a szentély mértéke szerint, tele mind a kettőt olajjal vegyített lisztlánggal az áldozatra;

80. tiz siklust nyomó arany mozsárkát, tele jóillatú fűszerrel;

81. egy tulkot a csordából, és egy kost, és egy esztendős bárányt égőáldozatra;

82. egy bakot is a bűnért;

83. és békeáldozatra két tulkot, öt kost, öt bakot, esztendős öt bárányt. Ez volt Ahirának, Enan fiának ajándéka.

84. Ezek Iónek bemutatva az oltár szentelésén Izrael fejedelmei által, az napon, melyen fölszenteltetett: tizenkét ezüst tál, tizenkét ezüst csésze, tizenkét arany mozsárka;

85. úgy, hogy százharmincz siklusnyi ezüst vala egy tál, és hetven siklus egy csésze, azaz, összevéve mind az ezüst edényeket, kétezer négyszáz siklusnyi, a szentély mértéke szerint.

86. Tizenkét arany mozsárka, tele jóillatú fűszerrel, tiz-tiz siklust nyomó, a szentély mértéke szerint; azaz, mindegyütt százhusz siklus arany.⁵

87. Tizenkét tulok a csordából, égőáldozatra, tizenkét kos, esztendős tizenkét bárány, és azokhoz való italáldozatok;⁶ tizenkét bak a bűnért.

88. A békeáldozatra huszonnégy tulok, hatvan kos, hatvan bak, esztendős hatvan bárány. Ezeket ajándékozták az oltár szentelésén, mikor az fölkenetett.

89. És midőn bement Mózes a szövetség hajlékába, hogy tanácsot kérjen a felelő helyen:⁷ hallá a hozzá szólónak szöszatát a kegyelem táblájáról, mely a bizonyág szekrénye fölött vala két kerub között, a honnét szóla is neki.

8. RÉSZ.

A lámpákról. A leviták fölszenteléséről.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Áronnak, és mondd neki:¹ Mikor fölteszed a hét lámpát, a gyertyatartó dél felé helyeztessék. Parancsold meg azért, hogy a lámpák éjszak felé nézzenek a kített kenyerek asztalára, azon rész felé világítsanak, mely a gyertyatartó ellenében vagon.²

3. És úgy cselekvék Áron, és föltevé a lámpákat a gyertyatartóra, a mint parancsolta vala az Úr Mózesnek.

4. Ez vala pedig a gyertyatartó alkotmánya: Vert aranyból vala mind a közép szára, mind azok, melyek az ágaknak mindkét

⁶ A héber szerint: eledeláldozatok.

⁷ Lásd Móz. II. 25, 22.

¹ Vessd össze Móz. II. 25, 31.

² A gyertyatartó tehát karjaival keletről nyugotra állt s fényét éjszak felé vetette. A héber szerint rövidebben: Mikor fölteszed a lámpákat, a gyertyatartó előréséről világoljon a hét lámpa.

⁵ A fejedelmek arany és ezüst ajándékai a szentély szolgálatánál használtathattak; az ezüst tálak az eledeláldozatokra, az arany mozsárkák (csészék) a jóillatú áldozatra.

oldalából származtanak; azon példakép szerint, melyet az Úr Mózesnek mutatott vala, készítette el a gyertyatartót.

5. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

6. Vedd ki a levitákat Izrael fiai közül, és tisztítsd meg őket,³

7. ezen rendtartás szerint: Hintsd meg őket a tisztulás vízével,⁴ és borotválják le testök minden szőrét. És miután megmossák ruhájokat, és megtisztíttatnak,

8. vegyenek egy tulkot a csordából, és annak eledeláldozatát, oljallal vegyített lisztlángot,⁵ más tulkot pedig a csordából te végy a bűnért;

9. és állítsd a levitákat a szövetség hajléka elé, egybehíván Izrael fiainak minden sokaságát.

10. És midőn a leviták az Úr előtt lesznek, Izrael fiai tegyék rájuk kezeiket,⁶

11. és Áron mutassa be a levitákat ajándékkül Izrael fiaitól az Úr színe előtt,⁷ hogy szolgáljanak az ő szolgálatában.

12. A leviták is tegyék kezeiket a tulkok fejére, melyek egyikét áldozd a bűnért, másikát égőáldozatul az Úrnak, hogy könyörögi érettök.⁸

³ Valamint előbb a papok, úgy a leviták is felszenteltettek szolgálatjukra; azelőtt az áldozatoknál mindkettőjük helyét az elsőszülöttek pótolták. Móz. II. 24, 5.

⁴ Valosínúleg oly vízzel, melybe a bűnáldozatból vagy a vörös tehénből vett hamu vegyítettet. Lásd Móz. IV. 19, 2—9.

⁵ mindkettőt égőáldozatra.

⁶ t. i. a nemzetség előkelőbbjei, hihetőleg elsőszülöttei tevék kezeiket a levitákra, jelentvén, hogy őket minden elsőszülöttek helyébe állítják, és Istennek áldozzák.

⁷ A héber szerint: lengesse őket az Úr előtt; azaz: tegyen velök fordulatot keresztformára a világ négy része felé. Lásd Móz. II. 29, 24.

⁸ A héber szerint: engeszteld meg őket.

13. És állítsd a levitákat Áron és fiai elé, és szenteld föl, mint az Úrnak adottakat,⁹

14. és válaszd el Izrael fiai közül, hogy enyém legyenek;

15. és azután menjenek be a szövetség hajlékába, hogy szolgáljanak nekem. És így tisztítsd és szenteld föl őket az Úrnak ajándékkül; mert ajándékképen adattak nekem Izrael fiaitól;

16. minden elsőszülöttért, ki megnyitja anyja méhét Izraelben, vettem el őket; (Móz. II. 13, 2. IV. 3, 13. Luk. 2, 23.)

17. mert enyém Izrael fiainak minden elsőszülötte mind az emberekből, mind a barmokból. Az naptól, melyen megöltem minden elsőszülöttet Egyiptom földén, magannak szenteltem őket;

18. és a levitákat Izrael fiainak minden elsőszülöttéért vettem el;

19. és ajándékkül Áronnak és fiainak adtam őket a nép közül, hogy szolgáljanak nekem Izraelért a szövetség hajlékában, és imádkozzanak érettök,¹⁰ hogy csapás ne legyen a nép között, ha a szentélyhez járulni merészlenek.¹¹

20. És megcselekvé Mózes és Áron és Izrael fiainak minden sokasága a levitákkal, a miket az Úr parancsolt vala Mózesnek;

21. és megtisztíttatának, és megmosák ruháikat. És Áron fölemelé őket az Úr előtt, és imádkozék érettök;

22. hogy megtisztulván, menjenek tisztókra a szövetség hajlékába Áron és fiai előtt. A mint parancsolt vala az Úr Mózesnek a leviták felől, úgy lőn.

⁹ A héber szerint: Lengesd őket, azaz: tétess velök fordulatot az Úr előtt.

¹⁰ A héber szerint: hogy engeszteljük meg őket, az által, hogy váltságdíjokká lettek (3. r.).

¹¹ a nép közül felszentelés-nélkül.

23. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

24. Ez a leviták törvénye: Huszonöt esztendőstől és följebb, menjenek be, hogy szolgáljanak a szövetség hajlékában.¹²

25. És mikor életök ötvenedik esztendejét eltöltik, szűnjenek meg szolgálni;

26. és legyenek atyjokfiainak szolgálói¹³ a szövetség hajlékában, hogy őrizzék, a miket rájuk bízunk, de magát a szolgálatot ne tegyék. Így rendeld el a levitákat tiszt-ségökben.

9. RÉSZ.

Húsvét a pusztában; a felhőoszlop.

1. Szóla az Úr Mózesnek a Sinai pusztában, a második esztendőben, miután kijöttek Egyiptom földéről, az első hónapban, mondván:¹

2. Tartsanak Fázét Izrael fiai maga idejében, (Móz. II. 12, 3.)

3. e hó tizennegyedik napján estére, minden szertartásai és szabályai szerint.

4. És megparancsolá Mózes Izrael fiainak, hogy tartsanak Fázét.

5. Kik megtarták azt idejében, a hó tizennegyedik napján estére a Sinai hegyen.² Mindazok szerint,

¹² a szent hajlékban a papok segítségére legyenek, mert az erősebb szolgálatra a hajlék szétbontásánál és föllállításánál harmincz éves kor kívántatott. Lásd Móz. IV. 4, 30.

¹³ mint örök és fölügyelők.

¹ A pusztában az első hónapban tartott húsvétnek története ezen könyvben a második hónap történetei közé soroztatik, mert enélkül az utóhúsvét története, melyet azok tartottak, kik az első hónapban törvény szerint nem tarthatták, nem lenne érthető.

² Ez volt az egyetlen húsvét, melyet Izrael fiai a pusztában tartottak, kivéte-

miket az Úr Mózesnek parancsolt vala, cselekvének Izrael fiai.

6. De íme némelyek, kik holt ember³ miatt tisztátalanok lévén, nem tarthattak Fázét az napon, Mózeshez és Áronhoz járulván,

7. mondák nekik: Tisztátalanok vagyunk holt ember miatt; miért tiltatunk, hogy ne vihecsünk áldozatot az Úrnak maga idejében Izrael fiai között?

8. Kiknek felelé Mózes: Megálljatok, hadd kérdjem meg, mit parancsol az Úr felőletek.

9. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

10. Szólj Izrael fiainak: A mely ember nemzetségekben holt ember miatt tisztátalan, vagy messze úton leend, tartson fázét az Úrnak

11. a második hónapban, a hó tizennegyedik napján estére; kovásztalan kenyérrrel és vad salátával egyék meg azt;

12. ne hagyjanak abból semmit reggelig, és annak csontját meg ne törjék, és tartsák meg a Fáze minden szertartását. (Móz. II. 12, 46. Ján. 19, 36.)

13. A ki pedig tiszta is, és úton sem volt, és még sem tartott Fázét, töröltessék ki azon lélek népei közül, mert áldozatot nem mutatott be az Úrnak, idejében, önmaga viselje bűnét.⁴

14. Az idegen és jövevény is, ha nálatok lesznek,⁵ tartsanak Fázét az Úrnak, szertartásai és szabályai szerint. Ugyanazon tör-

lesen, Istennek különös parancsára; mert a húsvét csak az ígért földnek nyugodt birtokában vala megtartandó. Móz. II. 12, 25.

³ kit eltemetniök kellett.

⁴ magának kell meghalnia, a nélkül, hogy bűne büntetését áldozattalra átvihetné.

⁵ ha a körülméletés által Mózes törvényét elfogadták. Lásd Móz. II. 12, 48.

vénye legyen nálatok mind a jövevénynek, mind a benszültötnék.

15. Az napon⁶ pedig, melyen a hajlék fölállítatott, felhő födé be azt. Estétől pedig reggelig mint a tűz, olyasmi vala a sátor fölött. (Móz. II. 40, 36. IV. 7, 1.)

16. Így vala szüntelen: nappal felhő födé be azt, és éjjel olyasmi, mint a tűz.

17. És mikor fölemelkedett a felhő, mely a hajlékot befödi vala, akkor indulának meg Izrael fiai, és a mely helyen a felhő megállott, ottan szállának táborba.

18. Az Úr parancsára indulának, és az ő parancsára állíták föl a hajlékot. Mindazon napokon át, melyeken a felhő a hajlék fölött áll vala, ugyanazon helyen maradának; (Kor. I. 10, 1.)

19. és ha megtörtént, hogy sok ideig maradt rajta, Izrael fiai az Úr vigyázásában valának, és nem indulának,

20. valameddig a felhő a hajlék fölött vala. Az Úr parancsára állíták föl a sátorokat, és az ő parancsára szedék szét.

21. Ha a felhő estétől reggelig tartott, és mindjárt virradatkor elhagyta a hajlékot, megindulának; és ha egy nap és éj után távozott el, a sátorokat elbonták.

22. Ha pedig két nap, vagy egy hónapig, vagy több ideig maradt a hajlék fölött, azon helyen maradának Izrael fiai, és el nem indulának; mihelyt pedig eltávozott, a tábort elindíták.

23. Az Úr igéjére vonák föl a sátorokat, és az ő igéjére indulának; és az Úr vigyázásában valának, Mózes által adott parancsa szerint.⁷

⁶ az naptól fogva.

⁷ Boldog, ki az Úr igéjét hallgatja, figyelmez azokra, kik által ő hozzánk szól, s pontosan a szerint cselekszik.

10. RÉSZ.

A harsonák használata; a tábor indulása. Mózes imádsága.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Csinálj magadnak két, ezüsből vert harsonát, melyekkel egybehíhassad a sokaságot, mikor a tábort meg kell indítani.

3. És mikor megfúvod a harsonákat, gyűljön hozzád az egész sereg a szövetség hajlékának ajtajához.

4. Ha egyszer szól a harsona,¹ jöjenek hozzád a fejedelmek, és Izrael sokaságának fejei.

5. Ha pedig hosszabban és szaggatottan zeng a harsogás, indítsák el a tábort először, kik a napkeleti részen vannak.

6. A második zengésre pedig és hasonló harsona-szóra szedjék föl a sátorokat, kik délre laktak. Ezen mód szerint cselekedjenek a többiek is, ha indulásra szólnak a harsonák.²

7. Mikor pedig össze kell gyűjteni a népet, egyhangú zengések legyen a harsonáknak, és ne szaggatva harsogjanak.

8. A harsonákat pedig Áron fiai, a papok fújják; és ez örök törvény legyen nemzedékeitekben.

9. Ha hadba menedetek földekről ellenségeitek ellen, kik ellenetek harcolnak, zengjeteztek riadó harsonákkal, és emlékezetben lesztek Uratok Istenetek előtt, hogy megszabadítottatok ellenségeitek kezeiből.

10. Hamikor lakomatok leszen és ünnepnapotok és a hónapok kezdete,³ zengjeteztek harsonákkal

¹ A héber szerint: Ha egyik harsona szól.

² másodszer és harmadszor.

³ Lásd Móz. IV. 28, 11—14.

az égő- és békeáldozatokra, hogy Isteneteknél emlékeztetőül legyen. Én vagyok a ti Uratok Istenetek.

11. Második esztendőben, második hónapban, a hónap huszadik napján fölemelkedék a felhő a szövetség hajlékáról;

12. és elindulának Izrael fiai seregeik szerint Sinai pusztájából, és a felhő Fárán pusztájában szálla le. (Móz. II. 19. 1.)

13. És elindíták először a tábort az Úrnak Mózes által adott parancsára,⁴

14. Júda fiai seregeik szerint, kiknek fejedelme vala Nahasszon, Aminadab fia.

15. Isszakar fiainak nemzetségében fejedelem vala Natánael, Szuar fia.

16. Zabulon nemzetségében fejedelem vala Eliáb, Hélon fia.

17. És lebontaték a hajlék, melyet hordozván, megindulának Gerzon és Merari fiai.⁵

18. És megindulának Rúben fiai is seregeik és rendök szerint, kiknek fejedelme vala Heliszur, Szedeur fia.

19. Simeon fiainak nemzetségében pedig fejedelem vala Szalamiel, Szuriszaddai fia.

20. Gád nemzetségében pedig fejedelem vala Eliaszaf, Duel fia.

21. És elindulának a kaatiták is⁶ hordozván a szentélyt.⁷ Addig hordoztatik vala a hajlék,⁸ míg a fölállítás helyére jutának.

⁴ Lásd Móz. IV. 2, 2—34.

⁵ Lásd Móz. IV. 4, 25. 26. 31. 7, 7. 8.

⁶ Lásd Móz. IV. 5, 31. 4, 15.

⁷ azaz : annak eszközeit.

⁸ A héber szerint : És fölállítottott a hajlék, míg ezek eljövének, azaz, míg a kaatiták a szent eszközökkel az új táborhelyre érkeztek, addig a szent sátor, melyet a sokkal előbb menő gerzoniták és merariták vittének, már föl volt állítva, a szent edények befogadására.

22. Elindíták a tábort Efraim fiai is, osztályaik szerint, kiknek seregében fejedelem vala Elizsama, Ammiud fia.

23. Manasszes fiainak nemzetségében pedig fejedelem vala Gammáiel, Fadasszur fia.

24. És Benjamin nemzetségében fejedelem vala Abidán, Gedeon fia.

25. Valamennyi tábor közül legutól menének Dán fiai seregeik szerint, kiknek hadában fejedelem vala Ahiezer, Ammiszaddai fia.

26. Áser fiainak nemzetségében pedig fejedelem vala Fegiel, Okrán fia.

27. És Neftali fiainak nemzetségében fejedelem vala Ahira, Enan fia.

28. Ezek Izrael fiainak táborai és menetei seregeik szerint, mikor elindulának.

29. És mondá Mózes Hobábnak, a madianita Ráguel⁹ fiának, rokonának : Elköltözzünk azon helyre, melyet az Úr nekünk adni fog ; jer velünk, hadd tegyünk jót veled, mert az Úr jókat ígért Izraelnek.

30. Kinek ez felelé : Nem megyek el veled, hanem visszatérek földemre, melyen születtem. (Móz. II. 18, 27.)

31. És amaz : Ne nagyj el, úgymond, minket ; mert te tudod, minő helyeken kell a pusztában táborba szállanunk, és így kalauzunk leszesz.¹⁰

32. És ha velünk jövedesz, a mi legjobb lesz a vagyonban,

⁹ Jetró, (Móz. II. 18, 1—26.), a ki elutazásakor fiát, Hobábot valószínűleg Mózesnél hagyá. Mások szerint, Ráguel atya Jetrónak, nagyatyja Hobábnak, ismét mások szerint, Hobáb egy személy Jetróval. Lásd Móz. II. 2, 16.

¹⁰ A felhőoszlop mutatá ugyan az utat Izrael fiainak, de mégis szükségök volt oly emberre, ki az arabiai pusztákat jól ismerte, hogy tudhassák, hol találhatnak ivó vizet és nyájak részére legelőt.

melyet nekünk ad az Úr, neked adjuk.

33. Elmenének tehát az Úr hegyétől¹¹ három napi útra, és az Úr szövetségének szekrénye előttök megyen vala, három napig, helyet mutatván a tábornak.¹²

34. Az Úr felhője is felettök vala nappal, mikor menének.

35. És midőn fölemeltetett a szekrény, mondá Mózes: Kelj föl, Uram! és széledjenek el ellenségeid, és a kik téged gyűlölnék, fusanak orczád elől. (Zsolt. 67, 2.)

36. Midőn pedig letételezt, mondá: Térj vissza Uram, Izrael hadának sokaságához.

11. RÉSZ.

Égés a táborban. A nép zúgolódása. A helven vén. A járjek. A kívánság sírjai.

1. Azonközben az Úr ellen támad a nép zúgolódása, mint olyanoké, kik bánják a fáradságot. Mikor ezt az Úr hallotta, megharaguvék, és fölgerjedvén ellenök az Úr tüze, megemészte a tábornak szélső részét.¹ (Zsolt. 77, 19, 21. Kor. I. 10, 10.)

2. És mikor a nép Mózeshez kiáltott, Mózes könyörge az Úrnak, és a tűz elenyészék.

3. És hívá azon hely nevét gyúladásnak,² mivelhogy fölgyúladott ellenök az Úr tüze.

4. És a gyülevész nép, mely velök feljött vala,³ kívánságra gerjede, ülvén és sírván, magához kapcsolván Izrael fiait is, és mondá:

Ki ad nekünk húst ennünk? (Kor. I. 10, 7.)

5. Emlékezünk a halakra, melyeket ingyen ettünk Egyiptomban; eszünkbe jutnak az ugorkák⁴ és dinnyék,⁵ a párhagymák⁶ és vöröshagymák⁷ és fokhagymák.

6. Lelkünk elszáradott,⁸ szemünk semmi egyebet nem látnak, hanem csak manná.

7. A manna pedig olyan vala, mint a koriantrum magva, bdelium színű.⁹ (Móz. II. 16, 14. Zsolt. 77, 24. Bölcs. 16, 20. Ján. 6, 31.)

8. És a nép szertejára, és föl-szedvén azt, megörlé malomban, vagy megtöré mozsárban;¹⁰ megfőzvé fazékban, és csinálván abból olyas izű pogácsákat, mint az olajos lepények.

9. És midőn éjjel a harmat leszállott a táborra, leszáll vala együtt a manna is.

10. Hallá tehát Mózes, hogy ír a nép családonként, kiki sátora ajtajánál; és igen fölgerjede az Úr haragja; de Mózes előtt is elszenvethetlen dolognak látszék ez;

11. és mondá az Úrnak: Miért nyomorgatod szolgálodat? miért

⁴ A héber szerint: kisuim, a legjelesebb ugorkák, melyek az arabsoktól káthenak nevezetnek, s igen kellemes frissitől szolgálának.

⁵ A héber szerint: Abattichim, Egyiptomban Battichnak is nevezetnek, szerintünk görögdinnye, mely néha káros meghűlést is okoz.

⁶ A héber szerint: Chatzir, fű-nem, hagyma, mely szinte a régiiek eledeléhez tartozott.

⁷ melyek Egyiptomban gyöngék, édesek és igen jóízűek.

⁸ elepedett.

⁹ fehérsárgás, jóillatú arab famézga. Lásd Móz. I. 2, 12.

¹⁰ A természetes manna, mikor szedetik, nem oly kemény, s ez is mutatja csodatulajdonait a szóban forgó mannának. Lásd Móz. II. 16, 14.

¹¹ Sinaitól, és Hobáb velek ment. Birák 4, 11.

¹² a felhőoszlop által.

¹ hol az elégtelennek valának. Lásd Móz. 10, 2.

² A héber szerint: Tabeera.

³ V. ö. Móz. II. 12, 38.

nem találok kegyelmet előtted ? és miért tetted ez egész nép terhét énreám ?

12. Én fogantam-e mind e sokaságot, avagy én szültem-e, hogy azt mondd nekem : Hordozd őt kebledben, mint hordozni szokta a dajka gyermekét, és vidd azon földre, melyért atyáiknak meg esküdtél ?

13. Honnan vegyek húst, hogy ily sokaságnak adjak ? Rám sirnak, mondván : Adj húst ennünk.

14. Nem viselhetem egyedül mind e népet,¹¹ mert nehéz nekem.

15. Ha másképp tetszik neked, kérlek, ölj meg engem, és találjak kegyelmet szemeid előtt, hogy ne szenvedjek ennyi rosztat.

16. És mondá az Úr Mózesnek : Gyűjts egybe nekem hetven férfiút Izrael vénei közül, kikről tudod, hogy a népnek vénei és előjárói;¹² és vidd őket a szövetség hajlékának ajtajához, és álljanak oda veled,

17. hogy leszálljak és szóljak veled, és elvegyek lelkedből,¹³ és adjam azoknak, hogy viseljék veled a nép terhét, és ne terheltelesség egyedül.¹⁴

18. A népnek is mondd : Szenteltessetek meg;¹⁵ holnap húst

¹¹ nem győzők gondoskodni tartásukról, és ellenállni panaszaiknak.

¹² valószínűleg azon vének és nemzetségfők, kik nemzetségökben az ügyeket vezették, s a törzsök- és nemzetség lajstromot jegyezték. Móz. II. 5, 14. 18. 21. V. 16, 18.

¹³ oly szellemi tulajdonokat adok nekik, minőkkel te bírsz a nélkül, hogy ez által tieid kevesednének (sz. Ágost.).

¹⁴ kik Mózesel a nép szükségéi fődözéséről gondoskodjanak, különösen pedig a nép panaszos eseteiben az ő tekintélyét támogassák, és a lázadásnak elejét vegyék.

¹⁵ tisztújlatok meg bűnbánat által (Móz. II. 19, 10.), hogy az Úr adományait Istennek tetsző érzéssel fogadhassátok.

esztek. Mert hallottam, hogy mondtátok : Ki ad nekünk húseledelt? jó volt dolgunk Egyiptomban. Majd ad hát az Úr nektek húst, hogy egyetek,

19. nem egy, sem két, sem öt, sem tiz, sem húsz napig,

20. hanem egész hónapig, míg kijön orrotokon,¹⁶ és émelygésekre fordúl, mivelhogy megvetettek az Urat, ki közöttetek vagyon, és sirtatok előtte, mondván : Miért jöttünk ki Egyiptomból ?

21. És mondá Mózes : Hatszáz-ezer gyalogja van e népnek;¹⁷ és te azt mondogd : Húseledelt adok nekik egész hónapig.¹⁸

22. Vajjon juhok és ökrök sokasága öletik-e meg, hogy elég lehessen eledelőkre? vagy a tengernek minden hala összegyűjtetik-e, hogy őket megelégtítsék? (Ján. 6, 10.)

23. Felelé neki az Úr : Vajjon erőtlene az Úr keze ? Most majd meglátod, hogy beszédem cselekedettel teljesedik-e? (Izai. 59, 1.)

24. Eljőve tehát Mózes, és a népnek elbeszélé az Úr mondását, egybegyűjtven a hetven férfiút Izrael vénei közül, s a hajlék körül állítá őket.

25. És leszálla az Úr felhőben, és szóla neki, elvévén a lélekből, mely Mózesben vala, és adván a hetven férfiúnak. És mikor a Lélek rajtok megnyugodott, prófétáának,¹⁹ és többé meg nem szűnének.²⁰

¹⁶ míg föl fog bőfenni.

¹⁷ a nőkön, gyermekeken és öregeken kívül.

¹⁸ Mózes nem kétkedett az ígélet teljesülésén, de nem foghatta meg a módot, miként fog az teljesülni (sz. Ágost.).

¹⁹ a lelkesedésnek szent hevével magasztalták az Istent és munkáit.

²⁰ A héber szerint : és (azóta) nem többé, azaz : nem, oly rendkívüli módon, habár az érteleme és jótanács lelke megmaradt bennök. Ap. cs. 10, 44—46. 19, 6. Ezen

26. Maradt vala pedig a táborban két férfiú, névszerint egyik Eldad, másik Médad, kiken megnyugovék a Lélek; mert ők is fel voltak írva,²¹ de nem mentek ki a hajlékhoz.

27. És midőn prófétáának a táborban, elfuta egy gyermek, és hírül vivé Mózesnek, mondván: Eldad és Médad prófétálnak a táborban.

28. Mondá mindjárt Józue, Nún fia, Mózes szolgálja, és sok közül választottja: Uram, Mózes! tiltsd el őket.

29. Amaz pedig: Mit irigykedel, úgymond, érettem? bár az egész nép prófétálna, és az Úr adná neki az ő Lelkét!²²

30. És visszatére Mózes és Izrael vénei a táborba.

31. Szél jöven pedig az Úrtól, s a tengeren túl²³ fölragadván a fűrjeket, elhozá és lebocsátá a táborra, egy napi járó földre köröskörül a tábor minden részére, és a levegőben két könyöknyi magasságra repülnek vala a föld felett.²⁴ (Zsolt. 77, 26. 27.)

32. Fölkelvén tehát a nép, azon egész nap és éjjel, és másodnapon fűrjeket gyűjte, a kié kevés volt

férfiak saját tapasztalatukból tanulták meg, kicsoda Mózes mint prófeta, és hogy ő nem maga kénye szerint cselekszik, hanem mindent Isten parancsa szerint rendel; s erről kellett a népet is meggyőzőniök s megnyugtatóniok.

¹ a följegyzettek között, kikből hetvenen valószínűleg sors által választattak.

²² Bárcsak az egész nép Isten rendeleteinek bölcseségéről erősen meggyőződnek, s ezen meggyőződéstől áthatva, Isten lelke szerint szólana és cselekednék.

²³ A héber szerint: tenger felől; tehát vagy Egyiptomból a (vörös) tengeren át, vagy déli Arábiából a csendes tenger partjáról.

²⁴ és a levegőben . . . a föld felett» nincs a héberben.

is, tiz köblöt,²⁵ és megszárazták azokat a tábor körül.²⁶

33. Még a hús fogaik között vala, és el sem fogyott ezen eledel.²⁷ és ime az Úr haragja fölindulván a nép ellen, megveré azt igen nagy csapással.²⁸ (Zsolt. 77. 30.)

34. És nevezteték azon hely kívánság sirjainak; mert ott temeték el a kíváncsi népet. Elindulván pedig a kívánság sirjaitól, Haszerotba menének, és ott maradának.

12. RÉSZ.

Aron és Mária Mózesre zúgolódnak. Mária poklossággal büntetetik.

1. És szóla Mária és Aron Mózes ellen¹ az ő szerezsen felesége miatt,²

2. és mondák: Vajjon csak Mózes által szólott-e az Úr? nem szólott-e hasonlóképen nekünk is? Mit mikor az Úr hallott,

3. (mert Mózes legszelídebb férfiú vala³ minden ember fölött, kik a földön laknak vala),

²⁵ kort, mi a hébereknél legnagyobb mérték volt a száraz tárgyakra.

²⁶ Az egyiptomiak maiglan is így szárazszának halakat és keltőző madarakat a napon forró homokban.

²⁷ Még el sem mult a hónap; l. a 20. v. a héber szerint: Még meg sem rágták a húst.

²⁸ a zúgolódókat és igen sovárokat betegségekkel büntette, melyekben igen sokan meghaltak.

¹ szemrehányást tettek neki.

² A héber szerint: a kúsbeli nő miatt, ki a madianita Szefera vala; déli Arábiából származván, kúsbelinek is neveztetetett. Valószínűleg Mózes kitűnő tulajdonai miatt, Aron és Mária fölé emelkedett.

³ túré a szemrehányást. Némelyek a hébert így fordítják: legbajoskodóbb, leggyötörttebb. Mózes Isten iránti hálás szívvel megemlíti ugyan jó tulajdonait, de alázatosságánál fogva hibáit is elismeri. Vesd össze Kor. II. 11, 5. 10, 11. 12.

4. mindjárt szóla neki és Áronnak és Máriának: Menjetek csak ti hárman a szövetség hajlékához. És midőn elmentek,

5. leszálla az Úr a felhőoszlopban, és megállá a hajlék ajtajánál, szólítván Áront és Máriát. Kik midőn eljöttek,

6. mondá nekik: Halljátok beszédemet: Ha ki az Úr prófétája lesz közöttetek, látomásban jelenek meg annak, vagy álmában szólok neki;⁴

7. de nem olyan az én szolgám, Mózes, ki egész házamban hívnél hívebb; (Zsid. 3, 2.)

8. mert szemtől-szembe szólok vele, és világosan, és nem rejtélyek s példaképek által látja az Urat.⁵ Miért nem félték tehát rá-galmazni szolgámat, Mózeset?⁶

9. és megharaguván ellenök, elméne;

10. a felhő is eltávozik,⁷ mely a hajlék fölött vala; és íme Mária fehér lón a poklosságtól, mint a hó. És mikor rá tekintett Áron, és látta, hogy a poklosság előntötte, (Móz. V. 24, 9.)

11. mondá Mózesnek: Kérlek, uram, ne tulajdonítsd nekünk e bünt, melyet esztelenül cselekedtünk;

12. ne legyen ez, mint a holt,⁸ és mint az időtlen magzat, mely elvettetik anyja méhéből.⁹ Ime

⁴ A közönséges prófétákkal rejtélyes képekben és álmokban szólok.

⁵ látja az Úr színét, beszél vele, mint barát barátjával, s betekint törvényének titkaiba. Lásd Móz. II. 24, 10. 33, 11. V. 34, 12. Kor. I. 13, 12.

⁶ magatokat vele egyenlökké tenni, és kitűnő jelességét kisebbíteni.

⁷ Lásd 5. v.

⁸ nehogy a poklosság következményei rajta kiüssenek, húsa elváljék s lassankint lerohadjon, mint a holt időtlen szülőtnél.

⁹ A héber szerint: Ne legyen olyan, mint az időtlen gyermek, melynek teste félig rothadt, midőn anyja méhéből kijő.

már fele húsa megemésztetett a poklosságtól.

13. És Mózes az Úrhoz kiálta, mondván: Isten! kérlek, gyógyítsd meg őt.

14. Kinek felelé az Úr: Ha atyja pökött volna arczára, nem kellene-e magát neki legalább csak hét napig szégyenlenie?¹⁰ Rekesztessék ki hét napig a táborból, és azután hívassék vissza.

15. Kirekeszteték tehát Mária a táborból hét napig; és a nép nem indúla el azon helyről, míg Mária vissza nem hivaték.

13. RÉSZ.

Kémek küldetnek Kanaánba.

A nép elkedvellenülése.

1. És elméne a nép Haszerót-ból, sátorokat vonván Fárán pusztájában.¹

2. És ott szóla az Úr Mózesnek,² mondván:

3. Küldj férfiakat, kik szemléljék meg Kanaán földét, melyet adok Izrael fiainak, minden nemzetségből egyet-egyet a fejedelmek közül.³

4. Megcselekvé Mózes, mit az Úr parancsolt vala, Fárán pusztájából küldvén főembereket, kiknek nevei ezek: (Móz. V. 1, 22, 9, 23.)

5. Rúben nemzetségből Szamuát, Zekur fiát.

6. Simeon nemzetségből Szafatot, Huri fiát.

¹⁰ Ha ő megsértvén atyját, ez e miatt arczára pökött volna, szégyenében hosszash ideig kerülendette atyja tekintetét; most tehát, mivel engemet és szolgámat, Mózes megsértette, rekesztessék ki stb.

¹ mely Kanaánnak déli határán fekszik. V. ö. e történet részletes körülményeit Móz. V. 1, 19—23.

² a nép kívánatára. Lásd Móz. V. 1, 22.

³ kiknek szavai hitelesek.

7. Júda nemzetségéből Kálebet, Jefóne fiát.

8. Isszakar nemzetségéből Igalt, József fiát.

9. Efraim nemzetségéből Ozeet, Nun fiát.

10. Benjamin nemzetségéből Faltit, Rafu fiát.

11. Zabulon nemzetségéből Geddielt, Szódi fiát.

12. József nemzetségéből, Manasszes ágából⁴ Gaddit, Szúzi fiát.

13. Dán nemzetségéből, Ammielt, Gemalli fiát.

14. Áser nemzetségéből Stúrt, Mihály fiát.

15. Neftali nemzetségéből Nahabit, Vapszi fiát.

16. Gád nemzetségéből Guelt, Maki fiát.

17. Ezek azon férfiak nevei, kiket Mózes küldött a földet kémlelni; és nevezé Ozeet, Nun fiát, Józuénak.⁵ (Zsid. 4, 8.)

18. Elküldé tehát őket Mózes, Kanaán földét megszemlélni, és mondá nekik: Menjetek föl a déli részre; és midőn a hegyekre jutandotok,

19. szemléljétek meg a földet, minémű az, és a népet, mely annak lakója, ha erős-e vagy erőtlén? ha kevés számú-e vagy sok?

20. maga a föld jó-e vagy rossz? a városok minők? kővel kerítették-e, vagy kerítés nélküliek?⁶

⁴ mert József nemzetsége kettőre, Manasszes- és Efraiméra oszlott vala.

⁵ mint már előbb is (Móz. II. 17, 10.) nevezte vala. Ozeet (héberül Hozea) jelent szabadítót; Józue, héberül Jehosuah, (görögül Jézus) jelenti: Jehovah a szabadító. Mózes megváltoztatá az ő nevét, tudtára akarván adni Izrael fiainak, hogy Jehova ő általa fogja bevezetni Izraelt az ígért földre. Azért benne és tetteiben a sz. atyák legtöbbjei Jézus Krisztusnak és az ő isteni művének előképét ismerik föl.

⁶ A héber szerint: sátor-táborok-e, vagy (tulajdonképen) városok?

21. a föld kővér-e vagy sovány? erdős-e vagy fa nélkül van? Erősödjétek meg, és hozzatok nekünk a föld gyümölcséből. Oly idő vala pedig, mikor már a koránérő szőlőből ehettek.⁷

22. És midőn fölmentek, megkémlelék a földet, Szin pusztájától kezdve, Rohobig, Emat mentében.⁸

23. És fölmenének délre, és jutának Hebronba,⁹ hol Énák fiai, Akiman és Sziszai és Tolmai valának;¹⁰ mert Hebron hét esztendővel előbb építettett Tanisznál,¹¹ Egyiptom városánál. (Józ. 15, 14.)

24. És elmenvén a szőlőgerzed patakáig,¹² lemetszének egy szőlővesszőt gerezdestül, melyet rúdon vité két férfiú;¹³ hozának gránátalmáiból is, fügeiből is azon helynek, (Móz. V. 1, 24.)

25. mely Nehel-eszkolnak, azaz szőlőgerzed patakának nevezeték vala, azért, hogy szőlőgerzedet vittek onnan Izrael fiainak.

26. És visszatérvén a föld kémei negyven nap után, körüljárván az egész tartományt, (Móz. V. 1, 24.)

27. jövének Mózeshez és Áronhoz és Izrael fiainak egész közönségéhez Fárán pusztájába, mely

⁷ Palesztinában az első szőlőt augusztusban, a másodikat szeptemberben, a harmadikat októberben szedik.

⁸ a legvégső déli határtól a legszélső éjszakaiig.

⁹ város, déliPalesztinában.

¹⁰ az óriás nemzetségek. Lásd 34. v. Móz. V. 9, 2, 2, 10. 11. 21. Józ. 14, 15, 15, 13, 14.

¹¹ A héber szerint: Zoánnál.

¹² vagyis: a szőlőgerzed völgyéig. Palesztinában a völgyek, mivel bennök, — kivéve a forró nyári hónapokat, víz foly, patakoknak is nevezetnek.

¹³ rendkívüli nagysága miatt, és hogy épen vihessék el a táborba. Palesztinában vannak szőlőgerzedek, melyek körülbelül egy rőf hosszúságúak, és tíz fontnál is többet nyomnak.

Kádeszben vagyon.¹⁴ És szólván nekik és az egész sokaságnak, megmutaták a föld gyümölcsseit;

28. és beszélének, mondván: Elmentünk a földre, melyre minket küldöttél vala, mely bizony tejjel és mézzel foly, mint e gyümölcsök-ből megismerhetni;

29. de igen erős lakói vannak, és közel-kerített nagy városai. Énák nemzetségét láttuk ott.¹⁵

30. Az amalecíták délre laknak, a heteusok és jebuzeusok és amoreusok a hegységben; a kananeusok pedig a tenger mellett és a Jordán folyása körül laknak.

31. Eközben Káleb lecsendesítvén a nép zúgolódását, mely Mózes ellen támad vala, mondá: Menjünk föl, és bírjuk a földet, mert megvehetjük azt.

32. De a többiek, kik vele valának, mondák: Semmiképen sem mehetünk föl e néphez, mert erősebb nálunknál.

33. És a földet, melyet meg szemlélték, gyalázák Izrael fiai előtt, mondván: A föld, melyet megkémleltünk, fölemészti lakóit;¹⁶ a nép, melyet láttunk, szálás természetű.

34. Ott láttunk néhány szörnyet is, Énák fiait az óriások neméből, kikhez hasonlítva, olyanoknak látszottunk, mint a sásák.

14. RÉSZ.

A nép zúgolódása, az Isten büntetése.

1. Annakokáért kiáltván az egész község, síra azon éjjel,

2. és zúgolódának Mózes és

Aron ellen Izrael fiai mindnyájan, mondván:

3. Bár haltunk volna meg Egyiptomban, és bár e kietlen pusztában vesznének el, és ne vinne az Úr minket azon földre, nehogy fegyver által elhulljunk, és feleségeink s gyermekeink rabságra vitessenek. Nem jobb-e visszatérnünk Egyiptomba?

4. És mondá egyik a másiknak: Rendeljünk magunknak vezért, és térjünk vissza Egyiptomba.

5. Hallván ezt Mózes és Aron, arczczal esének a földre Izrael fiai-nak egész sokasága előtt.¹

6. Józue, Nun fia pedig, és Káleb, Jefone fia, kik szintén megkémlelték vala a földet, megszagaták ruháikat, (Sirák 46, 9. Makk. I. 2, 55. 56.)

7. és Izrael fiainak egész sokasága előtt mondák: A föld, melyet bejártunk, igen jó.

8. Ha kegyelmes lesz az Úr, bevisz abba minket, és nekünk adja a tejjel és mézzel folyó földet.

9. Ne legyetek pártütők az Úr ellen; és ne féljetek e föld népétől, mert mint a kenyeret, úgy meg-e lehetjük őket. Eltávoztok tőlök minden oltalom; az Úr velünk vagyon, ne féljetek.

10. És midőn az egész sokaság kiáltván, meg akarná kövezni őket, megjelenék az Úr dicsősége a szövetség födele fölött Izrael minden fiainak,²

11. És mondá az Úr Mózesnek: Meddig rágalmaz engem ez a nép? meddig nem hisznek nekem annyi csodák mellett, miket elöttök cselekedtem?

¹⁴ Kádeszbarne, helység, mely Fárán pusztáján éjszakra fekszik; itt maradtak táborban az izraeliták, míg a kémek visszatérének. Lásd Móz. V. 1, 19. 9, 23.

¹⁵ Lásd 33. 34. v.

¹⁶ egészségtelen és nem biztos.

¹ magokat Isten előtt megaláztatván, és a népert könyörögvén. Lásd Móz. IV. 16, 4. 22.

² a felhő a szent hajlék fölött rettentő alakot vón.

12. Megverem azért őket miríghalállal, és megemészttem; téged pedig fejedelemmé teszték nagy és ennél erősebb nemzet fölött.

13. És mondá Mózes az Úrnak: Meghallják az egyiptomiak, kik közül kihozta d e népet,

14. és e föld lakói, kik hallották, hogy te, Uram, e nép között vagy, és színről-színre láttatol, és a te felhőd oltalmazza őket, és felhőoszlopban mégy előttök nappal, és tűzoszlopban éjjel; (Móz. II. 13, 21.)

15. ha³ megölsz ennyi sokaságot, mint egy embert, mondani fogják:

16. Nem viheti be a népet azon földre, melyért megesküdtött volt: azért ölte meg őket a pusztában. (Móz. II. 32, 28.)

17. Magasztaltassék föl tehát az Úr erőssége, a mint megesküdtél, mondván:

18. Tűró az Úr és nagy irgalmú, ki elveszi a gonoszságot és bűnöket, és senkit sem hagy büntetés nélkül;⁴ ki meglátogatod az atyák vétkét a fiakban harmad és negyedik iziglen. (Zsolt. 102, 8. Móz. II. 34, 7, 20, 5.)

19. Bocsásd meg, kérlek, e nép vétkét irgalmad nagyvolta szerint, a mint kegyelmes voltál az Egyiptomból kijövőkhöz mind e helyig.

20. És mondá az Úr: Megbocsáttam igéd szerint.

21. Élek én! és az Úr dicsőségével betelik az egész föld;

22. mindazáltal⁵ azon emberek közül, kik látták dicsőségemet és a csodákat, melyeket Egyiptomban és a pusztában tettem vala, és

már tíz úttal⁶ kísértettek engem, és számnak nem engedelmeskedtek,

23. senki sem látja meg a földet, melyért megesküdtem vala atyáiknak, és azok közül, kik engem rágalmaztak, senki sem fogja szemlélni azt. (Móz. V. 1, 35.)

24. Szolgámat, Kálebet, ki más lélekkel lévén teljes, követett engem, viszem be a földre, melyet körüljárt, és ivadéka fogja bírni azt. (Jób. 14, 6.)

25. Mivel az amalecíták és kananeusok a völgyekben laknak, holnap indítsátok el a tábort, és térjetez vissza a pusztába a vörös tenger útján.⁷

26. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván:

27. Meddig zúgolódik ellenem e fölötte gonosz sokaság? hallottam Izrael fiainak panaszait.

28. Mondd azért nekik: Élek én! úgymond az Úr; amint szólottatok hallomásomra, úgy cselekszem veletek.⁸

29. E pusztában fognak heverni holttesteitek. Mindnyájan, kik számbavéttettek húszesztendőstől és följebb, és zúgolódtatok ellenem, (Zsolt. 105, 26. Móz. IV. 26, 65, 32, 10.)

30. nem mentek be azon földre, mely iránt fölemeltem kezemet,⁹ hogy ott lakosokká tegyelek, kivéve Kálebet, Jefóne fiát, és Józuét, Nun fiát. (Móz. V. 1, 35.)

⁶ azaz: igen sokszor, mint Móz. I. 31, 7. Jób. 19, 3. Azonban a tíz kísértés is kimutatható: Móz. II. 14, 2, 11, 15, 24, 16, 2—4, 16, 20, 16, 27, 17, 2, 32, 6, IV. 11, 1, 11, 4, 14, 1.

⁷ a hegy mögött, melyen az izraeliták táboroztak, volt az amalecíták és kananeusok tábor, kik támadásra készen álltak. Az izraelitáknak most az útközetet kerülniök és az arabiai tengeröböl felé visszavonulniok kellett.

⁸ Lásd 3. v.

⁹ megesküdtem.

³ azaz: e tartomány lakói (14. v.) meghallják, ha megölsz stb.

⁴ legalább ideiglen.

⁵ Némelyek a hébert így fordítják: a mint én élek, és az Úr dicsőségével betelik az egész föld: úgy azon emberek közül stb.

31. Gyermekeiteket pedig, kőről mondottátok, hogy az ellenség prédái lesznek, beviszem, hogy lássák a földet, mely nektek nem tetszett.

32. Holttesteitek a pusztában fognak heverni.

33. Fiaitok bujdosók¹⁰ lesznek a pusztában negyven esztendeig,¹¹ és paráznaságtokat¹² viselni fogják, mígnem megemésztetnek az atyák holttestei a pusztában,

34. a negyven nap száma szerint, melyeken megkémlettétek a földet,¹³ napért esztendőt számlálván. És negyven esztendeig fogjátok hordozni gonoszságtokat, és megismeritek boszúállásomat;¹⁴ (Ezekiel 4, 6. Zsolt. 94, 10.)

35. mert a mint szóltam, úgy cselekszem ezen egész gonosz soka-ságnak, mely föltámadott ellenem; e pusztában fogy el, és kihal.

36. Mindazon férfiak tehát, kiket elküldött Mózes a föld megsejmlésére, és a kik visszatérvén, fölzúditották ellene az egész sokaságot, gyalázzván a földet, hogy rosz, (Kor. I. 10, 10. Zsid. 3, 17. Judás 5.)

37. meghalának csapás által az Úr színe előtt.¹⁵

38. Józue, Nun fia pedig, és Káleb, Jefone fia, életben maradának mindazok közül, kik elmentek vala a földet megsejmlélni.

¹⁰ A héber szerint: ide s tova vándorló pásztorok.

¹¹ tulajdonképen 38 évig és néhány hónapig mostantól kezdve; az Egyiptomból kijöveittől számítva 40 évig.

¹² elpártolástokat, annak büntetését.

¹³ Lásd Móz. IV. 13, 26.

¹⁴ A héber szerint némely fordítók nyomán: hol tapasztaljátok, mi az, ha én visszalépek.

¹⁵ Midőn még a hajlék előtt állottak, a tíz kém az isteni jelenés alatt hirtelen halállal büntetteték meg, mi által a néplázadás elnyomatott.

39. És Mózes elmondá mind ez igéket Izrael minden fiainak, és a nép igen keserge.

40. És íme korán reggel fölkelvén fölmenének a hegytetőre,¹⁶ és mondák: Készek vagyunk fölmenni azon helyre, melyről az Úr szólott vala, mert vétkeztünk.

41. Kiknek Mózes: Miért hágtátok át, úgymond, az Úr mondását,¹⁷ mi nektek hasznos nem leszen?

42. Ne menjetek föl, mert nincs veletek az Úr, nehogy elhulljatok ellenségeitek előtt. (Móz. V. 1, 42.)

43. Az amalecíták és kananeusok előttetek vannak, kiknek fegyvere alatt elhullotok; azért, hogy nem akartatok engedelmeskedni az Úrnak, nem is lesz veletek az Úr.

44. De ők megvakulván, fölmenének a hegytetőre. Az Úr szövetségének szekrénye pedig és Mózes nem távoznak el a tábortól.

45. És leszállának az amalecíták és kananeusok, kik a hegyen lakának vala;¹⁸ és megvervén és vágván őket, egész Hormáig kergeték.

15. RÉSZ.

Áldozati törvények. Egy szombat-szegő megköveztetik. A felső öltözet bojtjáról.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik: Mikor bementek lakóföldrökre, melyet én adok nektek,

3. és áldoztok az Úrnak égő-vagy egyéb áldozatot,¹ fogadásto-

¹⁶ Lásd a 7-ik jegyz.

¹⁷ Lásd 25. v.

¹⁸ hegységben, a völgyekben és hegyekben. Lásd 25. v.

¹ békeáldozatot; mert a magán személyek bűnáldozatánál (4. v.), a poklosok bűnáldozatát kivéve, nem mutatott be eledeláldozat. Móz. III. 14, 11.

kat teljesítvén, vagy szabad akaratból ajándékokat vivén, vagy ünnepeiteken gyönyörűséges illatot gyujtván az Úrnak tulkokból vagy juhokból:

4. A ki áldozatot visz, mutasson be liztláng-áldozatot is, egy éfinek² tizedrészét, olajjal vegyítve, melynek mértéke a hin³ negyedrésze;

5. és italáldozatra bort is azon mértékkel adjon az égő- vagy véráldozathoz;⁴ minden bárányal

6. és kossal legyen két tizedrész liztlángáldozat, vegyítve egy hin olajnak harmadrészével;

7. és italáldozatra vigyen bort, azon mérték harmadrészét gyönyörűséges illatul az Úrnak.⁵

8. Mikor pedig tulkokból tesszesz égő- vagy egyéb áldozatot,⁶ hogy fogadásodat teljesítsed, vagy békeáldozatúl,⁷

9. adj minden tulokhoz fél hímérték olajjal vegyített három tizedrész liztlángot;⁸

10. és azon mértékkel bort italáldozatra, az Úrnak gyönyörűséges illatul áldozatúl.

11. Igy cselekedjél

12. mindenik tuloknál és kosnál, báráynál és gödölyénél.

13. Mind a benszülöttek, mind az idegenek

14. azonegy rendtartással mutassák be áldozataikat.

² Lásd Móz. II. 29, 40.

³ Lásd Móz. II. 29, 40.

⁴ békeáldozathoz.

⁵ Nincs véresáldozat eledeláldozat nélkül. Jézus Krisztus is, a mi egyetlen véresáldozatunk, magát egyszersmind szüntelen étel- és italáldozatúl adja az Oltáriszentségben.

⁶ békeáldozatot, azaz könyörgő áldozatot. (Móz. III. 7, 16.)

⁷ azaz: hálaáldozatúl (Móz. III. 7, 12. V. ö. Móz. III. 3, 1—16.)

⁸ egy éfinek három tizedrészét.

15. Egyenlő parancs és ítélet legyen mind nektek, mind a földjővevényeinek.

16. Szóla az Úr Mózesnek, mondván:

17. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik:

18. Mikor bementek a földre, melyet nektek adok,

19. és azon tartomány kenyeréből esztek, válasszátok el a zsengeket az Úrnak⁹

20. eledeltekből. Mint a szérúról elválasztjátok a zsengeket:¹⁰

21. úgy tésztaétketek zsengejét¹¹ is az Úrnak adjátok.¹²

22. Hogyha tudatlanságból¹³ elhagytok valamit ezekből, miket az Úr Mózesnek szólott,

23. és parancsolt általa nektek az naptól, melyen kezdett parancsolni, és azután,¹⁴

24. és a sokaság elfelejti megcselekedni:¹⁵ vigyen az Úrnak egy borjut a csordából égőáldozatúl gyönyörűséges illatra, és annak eledel- és italáldozatát, mint a szertartások kívánják, és egy bakot a bűnért;

25. és könyörögjön¹⁶ a pap Izrael fiainak egész sokaságáért; és megbocsáttatik nekik, mert nem szántsándékkal vétkeztek; mind-

⁹ Lásd Móz. II. 29, 28.

¹⁰ Lásd Móz. III. 23, 10.

¹¹ a lepényekből. Aratás után minden családátya köteles volt egy lepényt vinni a papnak, ki azt, mint Istennek adott áldozatot magasan fölemelte, és azután övével elköltötte.

¹² nemzetségek szerint, mint a héber szöveg hozzáteszi.

¹³ vagy hibából, elvétésből.

¹⁴ parancsot adni nemzetségeitek számára mind tovább-tovább, — mint a héber szöveg hozzáteszi.

¹⁵ Itt tehát (22—26. v.) mulasztási bűnről van szó; Móz. III. 4, 13—21. pedig elkövetett bűnről.

¹⁶ A héber szerint: engesztelje ki Izrael fiainak stb.

azáltal mutassanak be jóillatot¹⁷ az Úrnak magokért és vétkekért és tévedésekért;

26. és megbocsáttatik Izrael fiai egész népének és a jövevényeknek, kik közöttük tartózkodnak; mert az egész község tudatlanságából történt a véték.

27. Hogyha egy lélek vétkezik tudatlanul, esztendőös kecskét mutasson be bűnéért;¹⁸

28. és könyörögjön a pap érette, hogy tudatlanul vétkezett az Úr előtt; és bocsánatot nyer neki, és megengedettet neki.

29. Mind a bennszülötteknek, mind a jövevényeknek egy törvényök legyen, kik tudatlanul vétkeznek.

30. A mely lélek pedig kevélységből¹⁹ vét valamit, akár polgár legyen az, akár idegen, (mivelhogy az Úr ellen párttűtő lett),²⁰ irtassék ki népe közül;²¹

31. mert az Úr igéjét megvette, és parancsát megszegte; azért töröltessék el, és hordozza gonoszságát.²²

32. Lón pedig, midőn Izrael fiai a pusztában valának, egy embert találának, ki fát szedegetett szombat napon;

33. és elvivék őt Mózeshez és Áronhoz és az egész sokasághoz;

34. kik tömlöczbe zárák őt, nem tudván,²³ mit kell vele cselekedni.

¹⁷ áldozatot, mely megégettetik. 24. v.

¹⁸ A héber szerint: bűnáldozatúl.

¹⁹ szándékosan.

²⁰ Az Urat káromolta, parancsát ki-gyűlölte.

²¹ vagy bíró, vagy közvetlenül Isten ítéllete által.

²² önmaga, anélkül, hogy áldozatállatra átvihetné.

²³ A héber szerint: mert nem tudták, (lásd Móz. II. 31, 14. 15.) a halálbüntetés melyik nemével büntetessék a vétkes, vagy nincsenek-e némely enyhítő körülmények, melyek őt kimenthetnék.

35. És mondá az Úr Mózesnek: Halállal haljon meg ez ember,²⁴ kövezzé meg őt az egész nép a táboron kívül.

36. És midőn kivitték őt, megkövezték, és meghala, a mint az Úr parancsolta vala.

37. És mondá az Úr Mózesnek:

38. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik, hogy²⁵ csináljanak magoknak bojtokat a palástok szegleteire, kék zsinórt varrván azokra.²⁶ (Móz. V. 22, 12. Máté 23, 5.)

39. melyeket látván, emlékezzenek meg az Úr minden parancsáról,²⁷ és ne kövessék gondolataikat és szemeiket, különféle dolgokkal paráználkodván,²⁸

40. hanem inkább megemlékezvén az Úr parancsairól, cselekedjék meg azokat, és szentek legyenek Istenöknek.

41. Én vagyok a ti Uratok Istenetek, ki benneteket kihoztalak Egyiptom földéről, hogy Istenetek legyek.

16. RÉSZ.

Lázadás a táborban, és annak büntetése.

1. Ime pedig Kóre,¹ Iszaar fia, ki Lévi fiának, Kaatnak fia volt,

²⁴ Isten, ki a szívbe lát, vétkesnek találta őt, tehát szántszándékos bűnös volt; mert lásd 30. 31. v.

²⁵ A héber szerint: a jövő nemzedékig; tehát utódaik is.

²⁶ négy szögletére felső ruhájoknak, mely négyyszögű lepelből állt, s melybe burkolózhattak, égkek zsinórokat (szalagokat) tegyenek, s ezekre rojtokat, (tulajdonképen bojtokat) akaszszanak, melyek biborszínűek lehetnek.

²⁷ mert a sok szál egy csomóba kötve az égkek zsinóron, a szeretet egyetlen, eloszthatlan mennyei törvényének sok parancsát jelenti.

²⁸ különféle dolgokhoz vétkesen ragaszkodván.

¹ ki Mózesel és Áronnal testvérgyermek volt. Lásd Móz. II. 6, 16—22.

és Dátán s Abiron, Eliáb fiai,² és Hon, Felet fia, Rúben fiai közül,³

2. Mózes ellen támadának másokkal együtt Izrael fiaiból, kétszáz ötven férfiú, a gyülekezet fedjelmei, és kik a tanácskozás idején névszerint meghivattak.⁴

3. És mikor Mózes és Áron ellen fölkeltek, mondák: Elég legyen nektek,⁵ holott az egész sokaság szent, és köztök vagyon az Úr; miért emelkedtek az Úr népének föléje? (Sirák 45, 22. Kor. I. 10, 10. Júdás 11.)

4. Mit hallván Mózes, arcra borúla,⁶

5. és szóla Kórénak és az egész sokaságnak: Reggel, úgymond, kijelenti az Úr, kik legyenek övéi, és a szenteket⁷ magához veszi, és a kiket választ, hozzája fognak közelgetni.

6. Ezt cselekedjétek azért: Vegye kiki tömjénezőjét, te, Kóre, és egész gyülekezeted,⁸

7. és holnap tüzet vévén, tegyetek arra jóillatú füstölőt az Úr elé, és a kit ő választ, az legyen szent;⁹ igen fölemelkedtek, Lévi fiai!

8. És mondá ismét Kórénak: Halljátok, Lévi fiai!

9. Kevés-e nektek, hogy Izrael Istene elkülönözött titeket az egész néptől, és magának választott, hogy szolgáljatok neki a hajlék szolgálatában, és álljatok a nép sokasága előtt, és szolgáljatok neki?¹⁰

10. Azért engedte-e meg a hozzájárulást neked és minden atyádfiának, Lévi fiainak, hogy magatoknak tulajdonítsátok a papságot is,

11. és egész csoportod az Úr ellen fölkeljen? mert micsoda Áron, hogy ellene zúgolódtok?¹¹

12. Elküldé tehát Mózes és hivató Dátánt s Abiront, Eliáb fiait. Kik azt felelék: Nem megyünk.

13. Kevés-e neked, hogy kihoztál minket azon földről, mely tej- és mézzel foly vala, hogy megölj a pusztában; hanem még uralkodni is akarsz rajtunk?

14. Ugyancsak bevittél minket a földre, mely tej és méz patakjaival foly, és nekünk szántóföld- és szőlőbirtokot adtál; a mi szemeinket is ki akarod-e szűrni?¹² nem megyünk.

15. És igen megharaguván Mózes, mondá az Úrnak: Ne tekints áldozataikra;¹³ te tudod, hogy soha csak egy szemárkát sem vettem el tőlök,¹⁴ se senkit nem nyomorgattam közülük.

16. És mondá Kórénak: Te és egész felekezeted álljatok holnap

² Rúben nemzetségéből. Lásd Móz. I. 46, 9. II. 6, 14. IV. 26, 5—8. Krón. I. 5, 3.

³ A héber szerint: És föltámadának Korah . . . és Dátán és Abirám, Eliáb fiai, és On, Felet fia, Rúben fiai.

⁴ a legtekintélyesebb törzsfedelmekkel, kik a község választottai voltak. A lázadás tehát iszonyú volt, s a legszomorúbb következéseket vonhatta volna maga után.

⁵ sok, a mit tesztelt!

⁶ Lásd Móz. IV. 14, 5.

⁷ kiket szolgálatára választott.

⁸ A levitáknak, kikhez Kóre tartozott, nem vala tömjénezőjük, mert a szentélyben csak a papok füstölhettek; de a lázadók szereztek magoknak, hogy Áron és fiai letétele után azokat használhassák.

⁹ azaz: papi szolgálatra szentelt.

¹⁰ Lásd Móz. IV. 3, 7. 8. 8, 19.

¹¹ Lásd Móz. II. 16, 7.

¹² szép szavakkal akarsz minket elámitani, hogy ne lássuk, mit mégis látunk, t. i. hogy minket meg akarsz csalni.

¹³ ne fogadd kegyelmesen.

¹⁴ a legkisebb ajándékot sem. A pásztornépeknél az ajándékok állatokból valának. Mózes szavainak értelme ez: Én sem viseltem magamat királyként, ki alattvalóitól ajándékokat fogadván el, meggazdagodik. Én népemnek díj nélkül szolgáltam.

külön az Úr előtt,¹⁵ és Áron is külön;

17. vegye kiki tömjénczójét, és tegyen jóillatú szert rája, kétszáz ötven tömjénczőt vivén az Úr elé; Áron is tartsa tömjénczójét.

18. Mikor ezt megcselekedték, ott állván Mózes és Áron,

19. és ellenök¹⁶ összegyűjtötték az egész sokaságot¹⁷ a hajlék ajtajához: megjelenék mindnyájoknak az Úr dicsősége.¹⁸

20. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván:

21. Válgatok el e felekezettől, hogy hirtelen elveszítsem őket.

22. Kik arcra esének és mondák: Minden test lelkeinek erősséges Istene!¹⁹ vajjon egy vétkezvén, mindnyájok ellen fölgerjed-e haragod?

23. És mondá az Úr Mózesnek:

24. Parancsold az egész népnek, hogy távozzék el Kóre és Dátán és Abiron sátoraitól.

25. És fölkele Mózes, és méne Dátánhoz s Abironhoz;²⁰ és követvén őt Izrael vénei,²¹

26. mondá a népnek:²² Távozzatok el ez istentelen emberek sátoraitól, és ne illessétek, a mik hozzájuk tartoznak, hogy ne keveredjetekek bűneikbe.²³

¹⁵ a hajlék ajtaja elé; mert a szentélybe, hol különben a füstölés történt, oly sokan nem mehettek be.

¹⁶ Mózes és Áron ellen.

¹⁷ a nép véneit, mint képviselőket.

¹⁸ Lásd Móz. IV. 14, 10.

¹⁹ ki minden embernek lelket és életet adsz; te, élet és halál Ura. Lásd Jób 12, 10. Móz. IV. 27, 16.

²⁰ kik nem jöttek a szent hajlékhoz, hanem sátoraikban maradtak. 12. 14. 27. v.

²¹ kiknek érzelme az isteni jelenet után jobbra változott, míg a 250 pártos megátalkodva maradt.

²² mely Dátán és Abiron sátorai mellett táborozott.

²³ s ne bűnhődjetekek velök együtt.

27. És midőn eltávoztak azoknak sátoraitól köröskörül²⁴ Dátán és Abiron kijövéen, megállának²⁵ sátoraik ajtajánál feleségeikkel és gyermekeikkel és egész háznépökkel.

28. És mondá Mózes: Ebből tudjátok meg, hogy az Úr küldött engem, cselekedni mindazt, miket láttok, és nem tulajdon szívemből²⁶ vettem azokat:

29. ha ezek szokott emberi halállal vesznek el, és oly csapás látogatja meg őket, melylyel mások is meg szoktak látogatni: nem küldött engem az Úr;

30. Ha pedig új dolgot²⁷ cselekszik az Úr, hogy a föld felnyitván száját, elnyelje őket, és mindazt, mi hozzájuk tartozik, és elevenen mennek le pokolba:²⁸ tudjátok meg, hogy karomlották az Urat.²⁹

31. És legettán, a mint megszűnt szólani, megghasada a föld lábaik alatt, (Móz. V. 11, 6. Zsolt. 105, 17. 18.)

32. És felnyitván száját, elnyelé őket sátorostul és minden vagyonostul.³⁰

²⁴ A héber szerint: Kóre, Dátán és Abiron sátorai előtt. Kóre sátora tehát ugyanazon tájon volt; mert mindkettőjöknek, t. i. a kaatitáknak, kikhez Kóre tartozott, és a rúbenitáknak táborhelyeik a szent hajléktól délre voltak. Lásd Móz. IV. 2, 10. 3, 27. 7-ik jegyz.

²⁵ daczosan.

²⁶ nem magamtól találtam ki.

²⁷ csodát.

²⁸ elevenen temettetnek el (Milev. Optat.), úgy hogy lelkeik az örök büntetés helyére szállnak (Jerom. Epiph.).

²⁹ Lásd Móz. IV. 15, 30. 31.

³⁰ A héber szerint: elnyelé őket és családaiikat és mindazon embereket, kik Kóréhez tartoztak, és minden vagyonukat. Itt veszett el Kóre is, mert a 35. versben nincs róla említés. Míg Mózes (25. v.) Dátánhoz és Abironhoz ment, Kóre valószínűleg sátorába sietett, hogy övét a történetkről értesítse. Ő hitelen maradt, és velök együtt elveszett; csak fiai meneked-

33. És elevenen szállának le pokolba, földdel befödötven, és elveszének a sokaság közül.

34. Az egész Izrael pedig, mely ott körben áll vala, elfuta az elveszők kiáltására, mondván: Nektalan a föld minket is elnyeljen.

35. De tűz is jöven az Úrtól,³¹ megöle a kétszázötven férfiút, kik a jóillatú szert bemutatták vala.

36. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

37. Parancsold meg Eleazar papnak, Áron fiának, hogy vegye föl a tömjénezőket, melyek az égésben hevernek,³² és a tüzet ide s tova hánnya;³³ mert megszenteltettek

38. a bűnösök halálában;³⁴ és verjen azokból lemezeket, és szegezze az oltárra,³⁵ mivelhogy azokban jóillatú szer mutattatott be az Úrnak, és megszenteltettek, hogy Izrael fiai lássák azokat jelül és emlékül.

39. Vevé tehát Eleazar pap a réz-tömjénezőket, melyekben áldoztak vala, kiket az égés megemésztett, és kivéré azokat lemezekre, az oltárra szegezvén,

40. hogy intésökre legyen azután is Izrael fiainak: hogy idegen és a ki nem Áron ivadékából való, soha ne járúljon az Úr elé jóillatú szerek áldozására, nehogy azt szenvedje, amit Kóre és felekezete szenvedett, mint az Úr megmondotta vala Mózesnek.

41. Másnap pedig zúgolódék Izrael fiainak egész sokasága Mózes

tek meg, mert hihetőleg nem osztottak atyjok érzelmeiben. Lásd. Móz. IV. 26, 9—11.

³¹ ugyanakkor. Lásd Móz. III. 10, 2.

³² a villám által megölték közt.

³³ vesse el.

³⁴ a tömjénezők szent eszközökké lettek Isten büntető ítélete által.

³⁵ az égőáldozat oltárára.

és Áron ellen, mondván: Ti öltétek meg az Úr népét.

42. És mikor lázadás lőn, és a zűrzavar növekedék,

43. Mózes és Áron a szövetség hajlékához futának. S a mint be mentek, befödé azt felhő, és megjelenék az Úr dicsősége.

44. És mondá az Úr Mózesnek: 45. Távozzatok el a sokaság közül, most is elveszítem őket.³⁶

És mikor a földön feküdtek,

46. mondá Mózes Áronnak: Fogd a tömjénezőt, és tüzet vévén az oltárról, tégy rá jóillatú szert, sietvén hamar a néphez, hogy könyörögj értőkhöz;³⁷ mert immár kijött az Úrtól a harag, és dúl a csapás.³⁸ (Bölcs. 18, 21.)

47. Ezt megcselekedvén Áron, midőn a sokaság közé futott, melyet az égés már pusztít vala, jóillatú füstöt mutata be,

48. és állván a holtak és elevenek között, könyörge a népért,³⁹ és megszűnik a csapás.

49. Valának pedig, a kik megölettek, tizennégyezer és hétszáz ember, azokon kívül, kik Kóre lázadásában elvesztek vala.

50. És visszatére Áron Mózeshez a szövetség hajlékának ajtajához, miután megszűnt a veszedelem.

17. RÉSZ.

Áron megerősítetik főpapi hivatalában a kivirágzó vessző által.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

³⁶ A héber szerint: rögtön elveszítem őket.

³⁷ A héber szerint: tégy engesztelést értőkhöz.

³⁸ a halálozás.

³⁹ A héber szerint: engesztelést tőn a népért a jóillatú füstölés által, melyet az Isten irgalomteljes ígéretein való hittel a népért könyörögve bocsátott föl Istenhez.

2. Szólj Izrael fiainak, és végy tőlök egy-egy vesszőt nemzetségeik szerint, a nemzetségek minden fejedelmétől, tizenkét vesszőt, és mindenik¹ nevét ird az ő vesszejére.

3. Áron neve pedig Lévi nemzetségében² legyen, és egy vessző külön mindenik³ családját foglalja magában.

4. És tedd azokat a szövetség hajlékába a bizonytság elé,⁴ a hol szölok neked.⁵

5. A kit ezek közül választok, annak vesszeje kibimbózik; és elhárítom rólam Izrael fiainak panaszkodásait, melyekkel zúgolódnak ellenetek.

6. És szóla Mózes Izrael fiainak, és adának neki valamennyi fejedelmek vesszőket mindenik nemzetségből; és tizenkét vesszőt vala, Áron vesszején kívül.

7. Melyeket mikor Mózes az Úr elé tett a bizonytság hajlékába,

8. másodnap visszatérvén, úgy találá, hogy kibimbózott a Lévi házabeli Áron vesszeje, és a teljes bimbókból virágok fakadtak vala, melyek leveleket terjesztvén, mandolákká képződtek.⁶

9. Elhozá tehát Mózes mind a vesszőket az Úr színe elől Izrael minden fiaihoz, és megnézik, és visszavevé kiki az ő vesszejét.

10. És mondá az Úr Mózesnek: Vidd vissza Áron vesszejét a bizonytság hajlékába, hogy tartassék

¹ fejedelem.

² Lévi vesszején.

³ nemzetségnek.

⁴ a frigszekrény elé.

⁵ A héber szerint: a hol veletek összejövök, magamról nektek bizonytságot teszek. Lásd Móz. II. 25, 16. 17.

⁶ Áron vesszeje bimbókkal, virágokkal és gyümölcsessel díszkedett. A sz. atyák szerint előképe volt ő a mi örökön élő, isteni főpapunknak, ki előbb megaláztatván, életétől is megfosztatott; de utóbb dicsőséges életre támadott föl.

ott jelül Izrael pártütő fiainak, és szünjék meg panaszkodásuk ellenem, hogy meg ne haljanak. (Zsid. 9, 4.)

11. És úgy cselekvék Mózes, a mint az Úr parancsolta vala.

12. Mondák pedig Izrael fiai Mózesnek: Ime megemésztetünk, mindnyájan elveszünk!

13. Minden, a ki az Úr hajlékához járúl, meghal:⁷ Vajjon egész fogytig eltöröltetünk-e mindnyájan?⁸

18. RÉSZ.

A papok és leviták hivatala és jövődelme.

1. És mondá az Úr Áronnak: Te és fiaid és atyád háza veled, viseljétek a szentélyben a hibákat;¹ és te és fiaid együtt viseljétek papságtok bűneit.²

2. De atyádfiait is Lévi nemzetségéből, és atyád ágazatát³ vedd melléd,⁴ és legyenek készen neked szolgálni; te pedig és fiaid szolgáljatok a bizonytság hajlékában.⁵

3. És a leviták vigyázzanak parancsaira és a hajlék minden szolgálatára,⁶ de úgy, hogy a szentély edényeizhez és az oltárhoz ne járúljanak,⁷ hogy ők se haljanak meg, ti se veszszetek el együtt.

⁷ nem bátorkodunk többé áldozatainkal közeledni.

⁸ Ezen aggodalom megszüntetését lásd a következő részben.

¹ Ha áldozatainál a nép valami hibát tesz, annak terhe rátok esik, papok és leviták! azért Izrael fiai ne féljenek, hogy megöletnek. Lásd Móz. IV. 8, 19. 17, 12. 13.

² és ha ti magatok vagy valamely levita a papi szolgálatban, valamit vétetek, ti, papok, bűnhődjétek.

³ törzscsaládját.

⁴ szolgálkúl, segédekül.

⁵ az Úrnak mint papok.

⁶ Lásd Móz. IV. 3, 7.

⁷ hogy azon magok áldozzanak.

4. Legyenek pedig veled, és figyeljenek a hajlék őrizetére és annak minden szertartására.⁸ Idegen⁹ ne vegyüljön közéték.

5. Gondotok legyen a szentély őrzésére és az oltár szolgálatára; hogy harag ne támadjon Izrael fiai ellen.¹⁰

6. Én nektek adtam atyátok-fiait, a levitákat Izrael fiai közül, és¹¹ ajándékul adtam az Úrnak, hogy szolgáljanak az ő hajléka szolgálatában.

7. Te pedig és fiaid, járjatok el papságtokban; és mind, a mik az oltár szolgálatához tartoznak, és a szőnyegen¹² belül vannak, a papok által vitessenek végbe. Ha ki idegen oda járúl, ölessék meg.

8. És szóla az Úr Áronnak: Ime neked adtam zsengeim őrizetét.¹³ Mind amik fölszenteltetnek¹⁴ Izrael fiaitól, neked adtam és fiaidnak a papság tiszteért¹⁵ örök törvénnyel.

9. Ezeket vedd tehát azokból, mik az Úrnak szenteltetnek és bemutattnak;¹⁶ minden ajándék és áldozat,¹⁷ és a mi bűnért és

⁸ mely őket illeti.

⁹ nem levita.

¹⁰ mint előbb (16. r.), midőn szenteletlenek közeledtek.

¹¹ e helyett: azaz ajándékul stb.

¹² a szent hajlék szőnyegén.

¹³ a gabona-, gyümölcs-, bor- stb. adományok, melyeket az izraeliták, mint aratásuk zsengejét, Istennek bemutatnak, neked legyenek adva őrizetre, okos használatra, jó gazdálkodásra. A héber szerint: fölemelt áldozataim őrizetét, mi alatt oly áldozatrészek értetnek, melyek följánlítottak ugyan Istennek, de nem égettetek meg (Móz. IV. 5, 9.); mert a zsengek-ről a 11. 12. és 13. versben van szó.

¹⁴ Istennek adatnak, de nem égettetnek meg.

¹⁵ A héber szerint: osztályrészedül.

¹⁶ A héber szerint: Ez legyen tiéd a szentségesből, a tűzből, vagyis azokból, mik tűzzel meg nem emésztetnek.

¹⁷ eledeláldozat. Mózs. III. 6, 16.

vétékért adatik nekem¹⁸ és szent-séges, tiéd legyen és fiaidé.

10. A szentélyben egyed azt,¹⁹ és csak a férfiak egyenek abból, mert neked²⁰ szenteltetett.

11. A zsengeket²¹ pedig, melyeket fogadnak és bemutatnak Izrael fiai, neked adtam és fiaidnak s leányaidnak örök törvénnyel; a ki házadban tiszta, egyék azokból.

12. Az olaj és bor és gabona minden javát, amit zsengeül mutatnak be az Úrnak, neked adtam.

13. A vetemények minden zsengeje, melyet a föld terem, és az Úrnak visznek, használatodra legyen; a ki házadban tiszta, egyék abból.

14. A mit fogadásból²² adnak Izrael fiai, tiéd legyen.

15. A mi először jó ki méhéből mindazon testnek,²³ melyet az Úrnak bemutatnak, akár emberek-ből, akár barmokból, birtokod legyen, de úgy, hogy az embernek elsőszülötteiért váltságot végy, és minden tisztátalan barmot megváltass,²⁴

16. melynek váltsága egy hónap múlva legyen²⁵ öt ezüst siklus, a szentély mértéke szerint. Egy siklusban húsz fillér vagyon. (Móz. II. 30, 13. III. 27, 25. IV. 3, 47. Ezekiel 45, 12.)

¹⁸ és meg nem égettetik.

¹⁹ azaz: annak tornácában.

²⁰ mint Isten helytartójának.

²¹ Lásd 8. v. 13-ik jegyz. A héber szerint: és ezt (mi a 12. v. következik) adtam én neked fölemelt és lengetett, ingatott áldozataikból, (azon zsengek-ből, melyek fölemelés és lengetés által ajánlottak az Istennek).

²² A héber szerint: minden átok alatt levő. Lásd Mózs. III. 27, 21. 28.

²³ minden elsőszülött.

²⁴ Lásd Mózs. II. 13, 12. 13. 34, 19. 20.

²⁵ A héber szerint: becslésed szerint öt siklus, de úgy, hogy öt siklust meg ne haladjon.

17. De a tehén és juh és kecske első fajzatát meg ne váltasd, mert az Úrnak szenteltettek.²⁶ Azoknak csak vérét öntsd az oltárra, és kövországokat égesd meg az Úrnak gyönyörűséges illatúl;

18. húsa pedig használatodra legyen, mint a megszentelt szegy és a jobb lapoczka tiéd legyen.²⁷

19. A szentélynek minden zsengejét, melyeket Izrael fiai az Úrnak bemutatnak, neked adtam és fiaidnak és leányaidnak örök törvényvel. Örök só-frigy²⁸ ez az Úr előtt veled és fiaiddal.

20. És mondá az Úr Áronnak: Az ő földjök²⁹ semmit ne bírjátok, és részetek ne legyen közöttük; én vagyok a te részed és örökséged Izrael fiai között.³⁰

21. Lévi fiainak adtam pedig minden tizedet Izraelben birtokúl a szolgálatért, melylyel nekem szolgálnak a szövetség hajlékában;

22. hogy Izrael fiai ne járúljanak többé a hajlékhoz, se halált-hozó bünt ne cselekedjenek.

23. Csak Lévi fiai szolgáljanak nekem a hajlékban, és viseljék a nép bűneit.³¹ Örök törvény legyen ez nemzedékeitekben. Semmi egyebet ne bírjanak, (Móz. V. 18, 1.)

24. hanem elégedjenek meg a tizedek ajándékával, melyeket használatukra és szükségökre elkülönöztem.

25. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

26. Parancsold a levitáknak és mondd meg: Midőn elveszitek Izrael fiaitól a tizedeket, melyeket

²⁶ mert áldozat-állatok.

²⁷ Lásd Móz. II. 29, 28.

²⁸ azaz: örök frigy, romolhatlan, mint a só. Lásd Móz. III. 2, 13.

²⁹ Tinektek, Lévi fiai, Izrael országában nem lesz földbirtokok. Kivéve a 48 várost. Lásd Móz. IV. 35, 7.

³⁰ az Isten bírása legyen örökségtek.

³¹ Lásd 1. v.

nektek adtam, azok zsengejét³² mutassátok be az Úrnak, azaz, a tizednek tizedrészt,

27. hogy tulajdoníttassék nektek zsengek³³ áldozatául, mind a szérúból, mind a sajtókból.³⁴

28. És így mindenekből, a miknek zsengeit³⁵ elveszitek, mutassátok be az Úrnak, és Áron papnak adjátok azt.³⁶

29. Mindaz, mit³⁷ bemutatok a tizedekből, és az Úrnak ajándékúl elkülönözöttök, legjobb és válogatott legyen.

30. s mondd meg nekik: Ha a tizedekből színét és javát mutatjátok be, úgy tulajdoníttatik nektek, mintha a zsengeket³⁸ adnátok a szérúból és sajtóból;³⁹

31. és egyétek meg azokat minden helyeteken, mind magatok, mind családotok; mert jutalom az a szolgálatért, melylyel a bizonyág hajlékában szolgáltok.

32. És ne vétkeztek abban, magatoknak tartván a legjobbakat és kövéreket, nehogy megfertőztessétek Izrael fiainak áldozatait, és meghaljátok.⁴⁰

³² A héber szerint: emelékét.

³³ A héber szerint: emelék.

³⁴ hogy nektek betudassék, mintha tulajdon földetekről és szőlőtökből adtatok volna tizedet.

³⁵ a tizednek tizedét.

³⁶ ki azt családja közt, a papok közt felosztja. Vesd össze Ezdr. II. 10, 38.

³⁷ ti leviták.

³⁸ a tizedeket.

³⁹ hogy valamint minden más izraelita a tized levonása után, úgy ti is a többivel szabadon rendelkezhetetek. A héber szerint: Ha a tizedből színét stb. . . a többi úgy tekintessék, mint a szérú és sajtó jövedelme; — azzal úgy rendelkezhetetek, mint saját jövedelmetekkel.

⁴⁰ A héber szerint: És semmi bünt nem vontok magatokra (a maradványnak fölhasználása által), ha abból a legjobbat föláldoztatok, és nem fogjátok megszentelteni, a mit Izrael fiai szenteltek

19. RÉSZ.

A vörös tehénről és tisztító vízről adott törvény.

1. És szóla az Úr Mózesnek és Áronnak, mondván:

2. Ez az áldozat szertartása, melyet az Úr rendelt. Parancsold meg Izrael fiainak, hogy vigyenek hozzád egy vörös,¹ teljes idejű² tehenet, melyen semmi hiba nincs, és még igát nem viselt;³

3. és adjátok azt Eleazar papnak, ki a táborból kivivén azt, ölje meg mindenek láttára.⁴ (Zsid. 13, 11.)

4. És ujját annak vérebe mártván, hintsen a hajlék ajtaja felé⁵ hétszer,

5. és égesse meg azt mindenek láttára,⁶ mind bőrét és húsát, mindvérét és ganéját a tűzbe vetvén.

6. És a pap vessen czedrusfát is és izsópot és kétszer festett karmazsin-selymet⁷ a tűzbe, mely a tehenet emészti.

7. És akkor azután megmosván ruháit és testét, menjen a táborba, és tisztátalan legyen estig.⁸

8. De a ki azt megégeti is, mossza meg ruháit és testét, és tisztátalan legyen estig.

(tizedeket), és nem haltok meg (ha azokkal úgy éltek, mint más eledellel).

¹ minden tisztátalanság jelképeül, mert vörös, földies.

² A héber szerint: ép, hibátlan.

³ mely semmi közönséges használatra még nem szolgált.

⁴ A héber szerint: előtte, szemei előtt. Ezen rendelet nem adatott a főpapnak, hogy meg ne fertőztessék.

⁵ a hajlék irányában; mert a vér által az Isten megengeszteltetik, az ember megtisztul, mint az ebben jelképeztetik.

⁶ A héber szerint: szemei előtt.

⁷ skarlátszinű gyapjúfonalat. Ugyanezen jelképek használtattak a poklosok tisztulásánál is. Lásd Móz. III. 44, 16.

⁸ Lásd Móz. III. 16, 28.

9. És egy tiszta férfiú szedje föl a tehen hamvát, és töltsse azt a táboron kívül igen tiszta helyre, hogy megtartassék Izrael fiai sokaságának számára, és hintő vizül;⁹ mert a bűnért égettettet meg a tehen.¹⁰

10. És mikor az, ki elvitte a tehen hamvát, megmossa ruháit, tisztátalan legyen estig. Legyen ez Izrael fiainak, és a köztök lakó jövevényeknek szent örök törvényül.¹¹

11. A ki holt ember testét illeti, és azért hét napig lesz tisztátalan,

12. hintessék meg e vízzel¹² harmad- és hetednapon, és így megtisztul. Ha harmadik napon meg nem hintetik, a hetediken meg nem tisztulhat.

13. Minden, a ki az ember lelkének holttestét illeti, és meg nem hintetik e vegyített vízzel, megfertőzteti az Úr hajlékát, elvesz Izraelből, mivel a tisztulás vizével meg nem hintetett, tisztátalan legyen és maradjon rajta tisztátalansága.

14. Ez törvénye az embernek, ki a sátorban meghal: Mindnyájan, kik bemennek annak sátorába, és mindazon edények, melyek ott vannak, tisztátalanok legyenek hét napig.

15. Az edény, melynek födele nincsen, sem fölül bekötve nincs, tisztátalan legyen.

16. Ha valaki a mezőn illeti a megölt, vagy magától meghalt¹³ ember testét, vagy tetemet, vagy sírját, tisztátalan legyen hét napig.

17. És vegyenek a megégetés

⁹ Lásd 17. 19. v.

¹⁰ A héber szerint: mert bűnázdozat, azaz, mintegy bűnázdozat.

¹¹ következik ezen hamu használatára.

¹² Lásd 17—19. v.

¹³ ki betegség következtében halt meg.

és bűn hamvából,¹⁴ és töltsenek edénybe élővizet¹⁵ arra,

18. és ebben valamely tiszta ember izsópot mártván, hintse meg azzal az egész sátort és minden eszközt, és az ilyen tisztatálansággal megfertőztetett embereket.

19. És a tiszta így hintse meg a tisztátalant harmad- és hetednapon. És megtisztulván¹⁶ hetednapon, mossa meg magát is, ruháit is, és tisztátalan legyen estig.¹⁷

20. A ki e szertartással meg nem tisztíttatik, elvesz annak lelke a gyűlekezetből; mert az Úr szentélyét megfertőztette, és a tisztulás vizével meg nem hintetett.

21. E parancs örök törvény legyen. Maga az is, ki a vizet hinti, mossa meg ruháit.¹⁸ Minden, a ki a tisztulás vizét illeti, tisztátalan legyen estig.¹⁹

22. A mit a tisztátalan²⁰ illet, tisztátalanná teszi azt; és a lélek, mely ezek közül valamit²¹ illet, tisztátalan legyen estig.²²

¹⁴ a megégetett tehenéből, mely Izrael bűnét (tisztátalanságát) viselte. A héber szerint: a megégetett bűnázdozatból. Lásd 10-ik jegyz.

¹⁵ forrásvizet.

¹⁶ megszabadulván a törvény szerinti tisztátalanságtól.

¹⁷ és estére tiszta lesz.

¹⁸ mert tisztátalannal volt dolga.

¹⁹ nem a tisztulás vize miatt, hanem mivel tisztátalannal foglalkozott.

²⁰ ki halott által lett tisztátalan.

²¹ vagy őt magát.

²² Némelyek szerint, Mózes a holtak általi megtisztátlanulásról és a tisztulás vize általi megtisztulásról szóló ezen törvényt a ragályos nyavalyák terjedésének meggátolására adá. De a sz. atyák (Ágost. Theod. Gergely) szerint, Mózesnek sokkal magasabb céljai voltak. Mivel minden külső szertartásai a belső, szívbéli reliigióra célzottak, a halott (a bűnnek és bűnösnek tökéletes képe) által történt megfertőztetéstől való megtisztulással a

20. RÉSZ.

Mária és Áron halála. A nép zúgolódása. A sziklából fakadt víz.

1. És jövének Izrael fiai s az egész sokaság Szin pusztájába,¹ az első hónapban;² és a nép Kádeszben marada.³ És ott meghala Mária, és azon helyen eltemetteték.

2. És midőn a nép vízben szűkölködött, egybegyűlének Mózes és Áron ellen;

3. és pártot ütven mondák: Bár elvesztlünk volna atyánkfiain között az Úr előtt.

4. Miért hoztátok az Úr községét a pusztába, hogy mi is meghaljunk, barmaink is? (Móz. II. 17, 3.)

büntöli megtisztulásnak szükségességét akará szívére kötni Izraelnek. (Móz. III. 15. 18-ik jegyz. Vesd össze Zsolt. 50, 4. 9.) — És mivel minden törvényei és szertartásai Krisztusra vonatkoznak (Máté 5, 18. Ján. 5, 46.); a fölvilágosított izraelitáknak (Zsolt. 118, 34. Luk. 24, 25.) ezen törvény által is szellemi előképeit akará életűntetni azon szabadítónak, ki nemcsak a külső tisztátalanságot mossa el víz által, hanem drága sz. vérével eltörli bűneinket, melyeket, mint Isten áldozatbáránya magára vett. Isai. 53, 5. 6. Zsid. 9, 13. 14.

¹ A héber szerint: Zin, Palesztina déli részén, megkülönböztetendő a Móz. II. 16, 1. 17, 1. IV. 33, 11. említett Szintől, mi az arabiai pusztának egy része Egyiptom felé.

² az Egyiptomból történt kiköltözés után a 40-ik esztendő második havában, (Vesd össze 25. v. 33, 38.) a világ terem. 2552. Kr. e. 1452. Mivel az előbbi részben előadott történet a 2-ik évben ment véghez, itt Mózes 38 évnyi időközről nem szól; mialatt Isten Izrael népét az ellenszegülés büntetéseül, és hogy az ígért föld birtokára alkalmassá tegye, vándoroltatá a pusztában, mint különféle szenvedések, fáradoalmak és nélkülözések iskolájában.

³ Kádeszbarnében, hol a második évben is táboroztak (Lásd Móz. IV. 13, 27.)

5. Miért hoztatok föl minket Egyiptomból, e legrosszabb helyre vezetvén, melyet bevetni nem lehet, mely sem fűgét nem terem, sem szőlőt, sem gránátalmát, és ezenfölül ivóvize sincsen?

6. És elbocsátván a sokaságot, Mózes és Áron bemenének a szövetség hajlékába, és arczczal a földre esvén, kiáltának az Úrhoz, és mondák: ⁴ Úr Isten! hallgasd meg e nép kiáltását, és nyisd meg nekik kincsedet, az élővíz kútját, hogy meglegedvén, szűnjék meg zúgolódása. És megjelenék fölötük az Úr dicsősége.

7. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

8. Vedd a vesszőt, ⁵ és gyűjtsd egybe a népet, te és bátyád, Áron, és szóljatok a kősziklának előttök, és az vizet ad. ⁶ És mikor a vizet kihozod a kősziklából, igyék az egész sokaság, barmaival együtt.

9. Vevé tehát Mózes a vesszőt, mely az Úr színe előtt vala, ⁷ a mint ő megparancsolta volt neki, (Móz. II. 17, 5. 6.)

10. és egybegyűjtvén a sokaságot a kőszikla előtt, mondá nekik: Halljátok pártütök és hitetlenek! vajjon e kősziklából hozhatunk-e ki vizet nektek? ⁸ (Zsolt. 77, 15. 20. Kor. I. 10, 4.)

11. És Mózes fölemelé kezét, s a vesszővel kétszer ütven a kő-

sziklára, igen bőséges víz jöve ki, úgy hogy ivék a nép és a barmok.

12. És mondá az Úr Mózesnek és Áronnak: Mivel nem hittetek⁹ nekem, hogy megszenteljete¹⁰ engem Izrael fiai előtt, nem viszitek be e népet ama földre, melyet nekik adni fogok. (Móz. V. 1, 37.)

13. Ez az ellenmondás vize,¹¹ a hol feddődtek Izrael fiai az Úr ellen, és ő megszenteltetett bennök.

14. Azalatt Mózes követeket küldé Kádeszből Edom királyához, kik mondák: Ezt izeni atyádfia,¹² Izrael: Tudod mind a viszontagságot, mely minket ért,

15. miképen mentek le atyáink Egyiptomba, és ott sok ideig laktunk, és nyomorgattak az egyiptomiak minket és atyáinkat;

16. és miképen kiáltottunk az Úrhoz, és meghallgatott bennünket, és elküldötte angyalát,¹³ ki minket kihozott Egyiptomból. Ime Kádesz városában lévén, mely leg-szélső határaidon van,

17. kérünk, legyen szabad átmennünk földeden. Nem megyünk a szántóföldön, sem a szőlőkön, nem iszunk¹⁴ vizet kútaidból, hanem az országoton járunk, sem jobbra, sem balra nem térvén, míg átmegyünk határaidon.

18. Felelé pedig Edom: Az enyémen át nem mégy, különben fegyverrel megyek ellened.

19. És mondák Izrael fiai: A járt uton megyünk; és ha vizedet iszszuk mi és barmaink, megadjuk,

⁴ Ezen ima nincs meg a héber eredetiben, sem más régi fordításokban.

⁵ melylyel Egyiptomban csodát tettél.

⁶ A héber szerint: kiadja vizét.

⁷ a szentélyben volt, alkalmasint a frigyszekrény mellett.

⁸ Fog-e az Úr, látván ellenszegülésteket, általunk csodát tenni? Ez kételkedés vala, ha nem is általában Isten mindenhatóságáról, de igen is erről a jelen körülményekben (sz. Ágost.). Azért is csak a második útésre engedett az Úr vizet fakadni a kősziklából. Vessd össze 24. v. Móz. IV. 27, 14. V. 32, 51.

⁹ tehát Áron is vétkezett.

¹⁰ hogy megdicsőítetek.

¹¹ Vessd össze Móz. II. 17, 7.

¹² Esau, az edomiták törzsatya, testvére volt Jákobnak, a 12 nemzetség törzsatyjának.

¹³ Lásd Móz. II. 3, 2—8. Józ. 5, 13—15. 6, 2.

¹⁴ ingyen. Lásd 19. v. Móz. V. 2, 6. A kútviz azon vidékeken igen becses, azért az utazók által megfizettetik.

a mi igazságos; a fizetésben semmi nehézség sem lesz, csak hamar¹⁵ átmehessünk.

20. Amaz pedig felelé: Nem mégy által. És azonnal kiméne eléje számtalan¹⁶ sokasággal és erős kézzel,

21. És nem akara helyt adni könyörgőnek, hogy megengedje határán az átmenetelt. Annak-okaért eltérel tőle Izrael.¹⁷

22. És elindítván a tábort Kádeszből, Hor hegyére jutának, mely Edom földének határain vagyon,

23. a hol szóla az Úr Mózesnek:

24. Költözzék el, úgymond, Áron az ő népéhez,¹⁸ mert nem megyen be ama földre, melyet Izrael fiainak adtam, mivel nem hitt számnak az ellenmondás vizénél.

25. Vedd Áront és fiát¹⁹ vele, és vidd őket Hor hegyére; (Móz. IV. 33, 38. V. 32, 50.)

26. És midőn az atyát levetkőztetted ruháiból,²⁰ öltöztess fel abba fiát, Eleazart; Áron eltakarítottik²¹ és meghal ott.

27. Úgy cselekvék Mózes, mint az Úr parancsolta vala; és fölmenének Hor hegyére az egész sokaság előtt.

28. És Áront levetkőztetvén ruháiból, felöltözteté azokba fiát, Eleazart.

29. És midőn amaz meghalt a hegy tetején, lejöve Mózes Eleazarral.

¹⁵ A héber szerint: csak gyalog átme-hessünk, lovak, szekerek nélkül egy napon a nélkül, hogy éjjel megszálljunk.

¹⁶ Mások szerint: hatalmas.

¹⁷ Vess össze Mózes. V. 2, 5.

¹⁸ Haljon meg, és a más megholt atyák-hoz költözzék.

¹⁹ A héber szerint: fiát, Eleazart.

²⁰ főpapi hivatalos öltözetéből.

²¹ az ő népéhez. Lásd 24. v.

30. Látván pedig az egész soka-ság, hogy meghalt Áron, siratá őt²² harminc napig minden családjában.

21. RÉSZ.

Izrael népének győzedelmei. A rész-kígyó.

1. Mit midőn meghallott Árad, a kananeus király, ki délre lakik vala,¹ hogy tudniillik eljött Izrael a kémek útján,² hadakozék ellene, és győzedelmes lévén, zsákmányt vőn tőle. (Móz. IV. 33, 40.)

2. Izrael pedig fogadással kötelezvén magát az Úrnak, mondá: Ha e népet kezembe adod, eltör-löm³ városait.

3. És az Úr meghallgatá Izrael könyörgését, és kézbe adá a kananeusokat, kiket ő megöle, le-rontván városaikat;⁴ és hívá azon hely nevét Hormának, azaz átok-nak.

4. Elmenének pedig Hor hegyé-ről is amaz úton, mely a vörös tengerre viszen,⁵ hogy megkerül-jék Edom földét.⁶ És a nép-ünni kezdé az utat és fáradságot.

5. és szólván Isten és Mózes ellen, mondá: Miért hoztál ki minket Egyiptomból, hogy meg-haljunk a pusztában? Elfogyott

²² gyászolá őt.

¹ Palesztinában.

² melyen ezek jártak. A héber szerint: az atarimi úton.

³ A héber szerint: átok alá vetem. Lásd Mózes. III. 27, 28, 29. Ez által Isten paran-csát teljesíték. Lásd Mózes. V. 7, 2, 20, 16, 17.

⁴ A héber szerint: kiket ő átok alá vete városaikkal együtt, t. i. azon városokkal, melyek a délnyugati határon voltak, mert Árad (Hered) városainak teljes átok alá vettetése később történt. Lásd Józ. 12, 14. Bírák 1, 16.

⁵ ismét dél felé.

⁶ hogy nem déli, hanem keleti részről menjenek Kanaánba.

a kenyér, víz nincsen, lelkünk már utálja ez igen könnyű eledelt.⁷

6. Azért bocsáta az Úr a népre tüzes kigyókat; ⁸ melyektől megmaratván és sokan meghalván, (Judit 8, 25. Bölcs. 16, 5. Kor. I. 10, 9.)

7. menének Mózeshez, és mondák: Vétkeztünk, mert az Úr ellen és teellened szólottunk; könyörögi, hogy vegye el rólunk a kigyókat. És könyörge Mózes a népért.

8. És szóla az Úr neki: Csinálj rézkigyót, és tedd azt jelül, ⁹ a ki megmaratván, rátekin, megél.

9. Megcsinálá tehát Mózes a rézkigyót és jelül tévé azt, ¹⁰ melyre a megmártak föltekintvén, meggyógyulának.¹¹

10. És elindulván Izrael fiai, táborba szállának Óbotban.

11. Onnét elmenvén, Jeabarimban vonának sátorokat, a pusztában, mely Moáb felé fekszik a napkeleti részre.¹²

12. És onnét elindulván, Záred patakához jutának; ¹³

13. melyet elhagyván, táborba

⁷ a mannát.

⁸ A héber szerint: szaraf-kigyókat, — szaraf égetést jelent; így nevezettek e kigyók, mivel azok marása gyuladást és halált okoz.

⁹ A héber szerint: függeszd fára (karóra).

¹⁰ A héber szerint: és fára (karóra) függeszté azt.

¹¹ bűnbánat által és a mindenek szabadítójába vetett hit által (Bölcs. 16, 7.). A kigyóra tekintés tehát tulajdonképen bűnbánatos tekintés volt a mindenek szabadítójára, ki a testtel a lelket is meggyógyítja; és a fán fölemelt kigyó jelképe volt ezen szabadítóknak, mint azt Jézus Krisztus szavaiból érthetni. Ján. 3, 14.

¹² mely a holttenger mellett egész az Arnonig elnyúlt. Lásd Móz. V. 2, 9.

¹³ vagy völgyéhez. Lásd Móz. IV. 13, 24. 12-ik jegyz.

szállának Arnon ellenében,¹⁴ mely a pusztában vagyon, és az amorreusok határait éri. Mert Arnon Moáb határa, elválasztván a moabitákat és amorreusokat. (Móz. V. 2, 9. Bírak. 11, 18. 24.)

14. Innen mondatik az Úr hadai könyvében:¹⁵ A mit cselekedett a vörös tengeren, úgy cselekszik Arnon patakjain.¹⁶

15. A patakok¹⁷ kőszikláit megnyilottak,¹⁸ hogy megnyugodjanak Arban,¹⁹ és letelepedjenek a moabiták határaiban.²⁰

16. Azon helyen²¹ tűnnek föl a kútforrások,²² melyről az Úr mon-

¹⁴ A folyónak innenső részére, a még Moábhhoz tartozó, de sivatag lakatlan pusztában.

¹⁵ A rettentő hadaknak könyvében; mely valószínűleg amorreus énekeket foglalt magában a moabiták és amorreusok közt vívott harcokról, melyek következtében a moabiták az Arnonon túli birtokaikat kényszerültek átengedni az amorreusoknak. (16. v.)

¹⁶ rohanó árjaik dacára is ki fogja azokat szikkasztani, úgy, hogy a moabiták-nak többé védhelyül ne szolgáljanak.

¹⁷ Arnon záporpatakjai.

¹⁸ tovább gördültek.

¹⁹ Arnak, a moabiták fővárosának közelében.

²⁰ Moáb határait képezendők. Az Arnon (most Mutseb) maig is nevezetes a szirt-darabokról, melyeket partjai közt hord. A héber szerint: a 14. 15. v. így fordítható: azért mondatik az Úr hadairól szóló könyvben: hogy Vaheb, Besufa és Arnon patakjai, és a patakok kifolyása, melyek Ar székhely felé fordulnak s a határookra támaszkodnak — (ezek a határok a moabiták és amorreusok között). Mások máskép. Mózes ezen, az összefüggésből kiszakasztott, néhezen érthető darabot a főnebbi harcikönyvből hozá elé, megmutatandó, hogy az Arnon folyón túli tájék akkor már nem volt a moabitáké, s így azt az izraeliták elfoglalhatták, a nélkül, hogy az Isten parancsa (Móz. V. 2, 9.) ellen tettek volna.

²¹ Lásd 13. v.

²² A héber szerint: Onnan (indultak el) Beerbe (kúthoz).

dotta Mózesnek: Gyűjtsd egybe a népet, és vizet adok neki.

17. Akkor éneklé Izrael ez éneket: Jöjjen fel a kútforrás! Együtt éneklék:

18. azon kútforrás, melyet a fejedelmek ástak, és a sokaság vezetői készítettek a törvényadó által, és pálczáikkal.²³ A pusztából menének Mattanába.

19. Mattanából Nahalielbe; Nahalielből Bámotba;

20. Bámotból tovább, hol a völgy van Moáb tartományában²⁴ Fászga tetejére,²⁵ mely a pusztára néz.

21. Követeket küldé pedig Izrael az amorreusok királyához Széhonhoz, mondván: (Móz. V. 2, 26. Bír. 11, 19.)

22. Kérlek, legyen szabad átmennem földeden; nem térünk a szántóföldekre és szőlőkre, nem iszunk vizet a kutakból, az országúton járunk, míg átmegyünk határaidon.

23. De nem akará megengedni, hogy határain átmenjen Izrael; sőt hadat gyűjtven, eléje méné a pusztába, és jöve Jászába, és megütközék vele.

24. De ettől megvereték fegyver élével, és földé elfoglalták Arnontól Jébokig, és Ammon fiaig;²⁶ mert erős őrizete vala az ammoniták határainak. (Zsolt. 134, 11. Amosz. 2, 9.)

²³ Víz hiányában azon helyen, Istennek Mózes által adott parancsára kút ásott, melynél a népnek biztatásul maga Mózes, és a nemzetség-fejedelmek is tettek pálczáikkal a kezdetet. A nép azután, midőn föltűnt a víz, éneklé az éneket.

²⁴ A héber szerint: Bámottól Gaiba (völgybe) Moáb tartományában.

²⁵ Fászga hegység kezdeténél, az amorreus tartomány határain.

²⁶ kik tovább laktak kelet felé, s az amorreusoktól egy hegláncz által voltak védve. Lásd Mózs. V. 2, 19.

25. Elfoglalá tehát Izrael amannak minden városát, és lakék az amorreusok városaiban, Heszebonban tudniillik és annak faluiban.

26. Heszebon²⁷ városa az amorreusok királyáé, Széhoné volt, ki a moábi király ellen hadakozott, és elvette minden földét, mely birodalmában volt, Arnonig.

27. Azért mondatik példabeszédben:²⁸ Jertek²⁹ Heszebonba, építtessék és erősíttessék Széhon városa.³⁰

28. Tűz jöve ki Heszebonból,³¹ és láng Széhon városából, és megemészté Art, a moabiták városát,³² és Arnon bérceinek lakóit.³³

29. Jaj neked, Moáb! elvesztél, Kámosz³⁴ népe! Futásra adta³⁵ fiát, és leányait fogságra Széhonnak az amorreusok királyának. (Bírák 11, 24. Kir. III. 11, 7.)

30. Elveszett az ő igájok Heszebonból Dibonig, elfáradva jutottak Noféba és Medabáig.³⁶

31. Izrael tehát az amorreus nép földén lakék.

32. És elküldé Mózes, kik megkémleljék Jázert, melynek faluit megvevék, és lakóit elfoglalák.

33. És megfordulának,³⁷ és fölmenének Bászán útján, és eléjük

²⁷ előbb moábi város.

²⁸ egy amorreus költő népénekében.

²⁹ ti győzedelmes amorreusok!

³⁰ királyi székhelyül.

³¹ háború tört ki a meghódított városból.

³² haddal megtámadá a fővárost, és megtöré erejét, úgy hogy a tartomány legszebb része elfoglaltatott. Vesd össze Jerem. 48, 45.

³³ a moabitákat.

³⁴ a moabiták bálványja, mely hihetőleg olyan Molokféle lehetett. Lásd Mózs. III. 18, 21.

³⁵ Kámosz.

³⁶ A héber szerint: És mi nyilazánk, elveszett Heszebon Dibonig, pusztítottunk Noféig, mely Medeba felé fekszik.

³⁷ éjszakra.

méne Óg,³⁸ a bászáni király minden népével, harczolandó Edraiban. (Móz. V. 3, 3. 29, 7.)

34. És mondá az Úr Mózesnek: Ne félj tőle, mert kezembe adtam őt és minden népét és földét; és cselekedjél vele, mint cselekedtél az amorreusok királyával, Széhonnal, Heszebon lakójával.

35. Meg is verék őt fiaival, és fogytig egész népét, és földét elfoglalák.

22. RÉSZ.

Balaám kétszer hivatik Izrael népének megátkozására. Szamara megszólal.

1. És elmenvén, táborba szállának Moáb mezőseigin, hol a Jordánon túl Jeriko vagyon.¹

2. Látván pedig Balák, Széfor fia mind a miket cselekedett vala Izrael az amorreusoknak,

3. és hogy igen megfélemlettek tőle a moabiták, és megtámadását ki nem állhatják:

4. mondá Madián² véneinek: Ez a nép úgy eltörli mind, a kik határainkban laknak, mint az ökör el szokta gyökerig harapdálni a füvet. Ő volt az időben moábi király.

5. Követeket küldé tehát Beor fiához, a jövődömondó Balaámhoz, a ki Ammon fiai földének folyóvize mellett lakik vala,³ hogy elhíják őt, és mondák: Ime nép

³⁸ szinte amorreus. Mózes. V. 3, 11.

¹ Moábnak egykori éjszaki részében. Lásd Mózes. IV. 21, 13.

² a madiáni nép pásztornép lévén, különféle helyeken szétszórva lakott. Némelyek Sinai közelében laktak, némelyek a moabiták közt egy városban és mellette az Arnon partján, melynek romjai sz. Jeromos idejében még fenn voltak.

³ A héber szerint: ki Petorban a folyónál (Eufratesnél) az ő népe (a szírusok) tartományában vagyon.

jött ki Egyiptomból, mely ellepte a föld színét, letelepedvén ellenemben. (Móz. V. 23, 5. Józ. 24, 9.)

6. Jőj el tehát, és átkozd meg e népet, mert erősebb nálamnál; ha valamiképen megverhetném és kivethetném őt földemről. Mert tudom, hogy áldott, a kit megáldasz, és átkozott, a kire átkokat szőrsz.⁴

7. És elmenének Moáb vénei, és Madián öregjei, kezeikben lévén a jövődölés jutalma.⁵ És midőn Balaámhoz jutottak, és elbeszéltek neki Balák minden szavát,

8. felelé ő: Maradjatok itt ez éjjel, és a mit nekem majd az Úr mond, azt felelem.⁶ Megmaradván amazok Balaámnál, eljőve⁷ az Isten, és mondá neki:

⁴ Az áldás vagy átok hatásáról való hit általános volt a régiéknél, mert tényeken alapult.

⁵ a belépti ajándékok, melyek még nagyobb jutalmazás jeléül valának szolgálándók.

⁶ Balaám hitt az igaz Istenben és isteni kijelentésekre méltónak tartaték, valószínűleg, mivel rendeltetése volt Isten nevét más népek között is hirdetni, s őket a jövődö üdvözítőre figyelmeztetni; s ennél fogva sz. Ágoston és több írásértelmezők méltán nevezik őt Isten látnokának; de mivel a gonoszság útjára tért (Péter 11. 2, 15. Judás 11.) s magát az által a gonosz lélek szolgálatába adta, úgy, hogy Isten diességéért és népe üdveért buzgólkodó férfiúból, Istennek ellensége (11. 19. 21. 22. v.), a sátánnak segédháza, s Isten országának a földön romlása lón (Jel. 2, 14. Mózes. IV. 31, 8. 16. 25, 1.): azért több sz. atyák és írásmagyarázók méltán nevezik őt a sátán profétájának. Hogy Isten őt akkor is, midőn már gonosz útra tért, sugallataira és kijelentéseire méltónak tartotta, részint azért történt, mivel eszközeül akarta őt használni, mint az Isten méltatlan által mások is szól (Ján. 11, 51.); részint, mivel talán a rendkívüli kegyelmek által az ő gonosz szívét megindítani akarta és megjobbítani.

⁷ Lásd Mózes. IV. 12, 6. Jób 33, 15—17. Mózes. I. 20, 3.

9. Mit akarnak nálad ez emberek ?

10. Felelé ő : Szefor fia, Bálák, a moabiták királya küldött hozzá,am,

11. mondván : Ime a nép, mely Egyiptomból kijött vala, ellepte a föld színét ; jőj el és átkozd meg őt, ha valami módon megütközvén vele, őt elűzhetném.

12. És mondá az Isten Balaámnak : Ne menj velök, meg se átkozd a népet, mert áldott az.

13. Ki reggel fölkelvén, mondá a főembereknek : Menjetek el földetekre, mert megtiltotta nekem az Úr veletek menni.

14. Visszatérvén a főemberek, mondák Báláknak : Nem akart Balaám velünk eljöni.

15. Amaz ismét sokkal többeket és nemesebbeket küldö, mint azelőtt küldött vala.

16. Kik mikor eljutottak Balaámhoz, mondák : Ezt mondja Bálák, Szefor fia : Ne késsél hozzá,am jőni.

17. Kész vagyok téged nagyon megtisztelni, és a mit csak kívánsz, megadom neked ; jőj el, és átkozd meg e népet.

18. Felelé Balaám : Ha Bálák nekem házát ezüsttel és arannyal tele adja, sem változtathatom meg Uram Istenem ígését, hogy⁸ vagy többet, vagy kevesebbet szóljak.⁹ (Móz. IV. 24, 13.)

19. Hanem kérlek, maradjatok itt ez éjjel is, hogy megtudhas-sam, mit felel az Úr ismét nekem.

20. Eljőve tehát az Isten Balaámhoz éjjel és mondá neki : Ha

⁸ A héber szerint : Hogy valamit miveljek, kicsinyt, vagy nagyot.

⁹ képmutató szavak ! mert a 19. versből kitűnik, hogy szívét nem az Isten iránti buzgalom töltötte be, ki már határozottan szólott (12. v.), hanem az ígéretek megnyerésének vágya.

ez emberek híni jöttek téged, kelj föl, és menj el velök, de úgy, hogy amit neked parancsolok, azt cselekedjed.¹⁰

21. Reggel Balaám fölkele, és megnyergelvén szamarát, elméne velök.

22. És megharaguvék az Isten.¹¹ És megállá az Úr angyala az útban Balaám ellenében, ki a szamaron ül vala, két szolga lévén vele. (Pét. II. 2, 15.)

23. A szamár látván az útban megállott angyalt kivont karddal, kitére az útból, és a mezőn megy vala. És midőn verte Balaám, és az ösvényre akarta hozni,

24. megállá az angyal¹² két fal szorosában, melyekkel a szőlők kerítve valának.

25. A szamár látván őt, a falhoz szorúla, és a rajtaülőnek lábát megsérté. Ez pedig ismét veri vala azt.

26. Azonban az angyal oly szoros helyre menvén, hol sem jobbra, sem balra ki nem térhetett, megállá ellenében.

27. És mikor a szamár látta az angyalt ott állani, lerogya a rajtaülőnek lába alatt. Ki megharagudván, még keményebben veri vala bottal oldalát.

28. És az Úr megnyitá a szamár száját,¹³ s ez megszólala : Mit

¹⁰ Isten engedte menni Balaámot, mert ez menni akart ; mint az embereket gyakran hagyja esztelen akaratjokra, de ennek is az ő isteni céljai kivételére kell eszközül szolgálni. Isten hozzáteszi : de úgy stb. azaz, hogy áldást mondj, és ne átkot ; mert így vehette ki Balaám Isten beszédéből (12. v.).

¹¹ mivel Balaám csakugyan saját akaratát követte, és lehetőknek tartotta, hogy az ő hiúságának és önzésének kielégítése végett, Isten meg fogja neki engedni az átkozást.

¹² kissé távolabb előlépe.

¹³ Ez, (hogy t. i. Isten oktalan állatot

vétettem neked ? miért versz engem ime már harmadszor ?

29. Felelé Balaám :¹⁴ Mert megérdemletted, és megcsúfoltál engem. Bár csak fegyverem volna, hogy megölnélek téged !

30. Mondá a számár : Nem a te barmod vagyok-e, melyen mindenkor ülni szoktál a jelen napig ? mondd meg, cselekedtem-e hasonlót valaha veled ? Amaz pedig mondá : Soha sem.

31. S ekkor megnyitá az Úr Balaám szemeit, s ez látá az angyalt az úton állani kivont karddal, és leesék előtte, a földre borulván.¹⁵

32. Mondá neki az angyal : Miért vered harmadszor szamaradat ? Én jöttem, hogy ellened álljak, mert utad gonosz, és ellenem vagyok.¹⁶

33. És ha a számár ki nem tér az útból, helyt adván az ellene állónak, téged megöltelek volna, és ő élne.¹⁷

34. Mondá Balaám : Vétkeztem,¹⁸ nem tudván, hogy te állasz ellenem. És most ha nem

tetszik neked, hogy elmenjek, visszatérek.¹⁹

35. Mondá az angyal : Menj el ezekkel, de vigyázz, hogy egyebet ne szólj, mint a mit parancsolni fogok neked. Elméne tehát a főemberekkel.

36. Mikor ezt meghallotta Bálák, kiméne eléje a moabiták városába, mely Arnon végső határain vagyok.

37. És mondá Balaámnak : Köteteket küldöttem, hogy meghíjalak téged, miért nem jöttél mindjárt hozzám ? azért-e, hogy idejöveteled jutalmát meg nem adhatom ?

38. Kinek amaz felelé : Ime jelen vagyok ; szólhatok-e egyebet, mint a mit szájamba ád az Isten ?

39. Elindulának tehát együtt, és menének a városba,²⁰ mely országának végső határain vala.

40. És Bálák tulkokat és juhoikat ölvén,²¹ ajándékokat²² küldé Balaámnak, és a főembereknek, kik vele valának.

41. Reggel pedig Baal magas helyeire²³ vivé őt, és meglátá a népnek végső részét.²⁴

23. RÉSZ.

Balaám átok helyett áldást mond Izrael fiaira.

1. És Balaám mondá Báláknak : Építs itt nekem hét oltárt,

¹⁹ Ezt már tudta (12. 31. v. szerint), és mégis kérdezi ; ő menni akart, azért engedé Isten őt menni.

²⁰ A héber szerint: Kirját-kuzot városba. ²¹ A héber szerint: áldozott (bálványának, Kámosznak). Lásd Móz. IV. 21, 29.

²² áldozathúst. Jel. 2, 14.

²³ Ahöl Baalnak áldoztak. Baal (úr) némelyek szerint általános neve mindazon bálványoknak, melyek alatt a napot tisztelték. Kámosz is ily bálvány volt.

²⁴ vagyis : az egész népet. Lásd Móz. IV. 23, 13. A görög fordítás és mások szerint : egy részét.

enged megszólalni, anélkül, hogy ez értené) kevésbé feltűnő, mint Balaámnak lelki vaksága és megátalkodottsága (sz. Ágost.). Lásd Pét. II. 2, 16. Péter apostol szavai a kath. értelmezőt nem hagyják semmi kétségben az iránt, hogy a számár valóban megszólalt, és a tény nem pusztán Balaám csalóka képzelődésén alapszik, mint némely újabb értelmezők magyarázzák.

¹⁴ Balaám haragja és őt Bálákhoz vonzó vágya oly nagy volt, mikép a helyett, hogy e csodatény által megrettent volna, csak úgy felelt, mintha ember szólott volna hozzá (sz. Ágost.).

¹⁵ a haláltóli félelem miatt.

¹⁶ mert arra nem csak tenakarotodból indultál, hanem azon reménnyel is, hogy az Isten népet megátkozhatod.

¹⁷ a rabbinusok szerint, a számár miután megszólalt, kiadta paráját.

¹⁸ vétettem barmom iránt.

és ugyanannyi borjút készíts, és annyi számú kost.¹

2. És midőn Balaám beszéde szerint cselekedett, föltevék együtt a borjút és kost az oltárra.

3. És Balaám mondá Báláknak: Állj meg egykevéssé égőáldozatod mellett, míg elmegyek, talán élém jő az Úr, és a mit parancsolni fog, megmondom neked.

4. És midőn elment sietséggel,² eléje jöve az Isten. És szóla neki Balaám: Hét oltárt állítottam föl, úgymond, és rátettem a borjút és a kost.³

5. Az Úr pedig ígét ada szájába, és mondá: Térj vissza Bálákhoz, és ezeket mondjad.

6. Visszatérvén, Bálákat égőáldozat mellett állva találá, és a moabiták minden fejedelmeit.

7. És elkezdvén beszédét,⁴ mondá: Árámból⁵ hozott engem Bálák, a moabiták királya, a napkeleti hegyekről: Jőj el, úgymond, és átkozd meg Jákobot; siess, és szidalmazd Izraelt.

8. Hogy átkozzam azt, kit Isten meg nem átkozott? Miképen szidalmazzam, kit az Úr nem szidalmazott?

9. A kősziklák tetejéről látom őt,⁶ és a halmokról szemlélem őt. E nép egyedül fog lakni,⁷ és a pogányok közé nem számíttatik.

10. Ki számlálhatja meg Jákob porát,⁸ és tudhatja Izrael nem-

zetségének számát? Haljon meg lelkem az igazak halálával,⁹ és legyenek utolsó dolgaim ezekéihez hasonlók.

11. És Bálák mondá Balaám-nak: Mit cselekszel? Hittalak téged, hogy átkozd meg ellenégeimet, s te ellenben áldod őket.

12. Felelé neki amaz: Szólhatok-e egyebet, mint a mit az Úr hagy?

13. Mondá azért Bálák: Jer más helyre velem, a honnan lásd Izrael egy részét, és ne láthasd egészen,¹⁰ onnét átkozd meg őt.

14. És midőn egy magas helyre¹¹ vitte őt, a Fászga-hegy tetejére, Balaám hét oltárt építe, és arra borjút és kost tévén,

15. mondá Báláknak: Állj itt égőáldozatod mellett, míg (az Úr) elé megyek.

16. Kinek, mikor eléje jött az Úr, és ígét adott szájába, mondá: Térj vissza Bálákhoz, és ezeket mondnd neki.

17. Visszatérvén, őt égőáldozata mellett állva találá, és vele a moabiták fejedelmeit. Kinek Bálák: Mit szóla, úgymond, az Úr?

18. Amaz pedig elkezdvén beszédét, mondá: Megállj, Bálák, és hallgasd, halljad, Szefer fia!

19. Nem olyan az Isten, mint az ember, hogy hazudjon, sem mint az ember fia, hogy változék.¹² Ő mondotta, és nem cselekszi-e meg? Ő szólt, és nem teljesíti-e be?

¹ áldozatul az igaz Istennek, Izrael védistenének, kit Balaám és Bálák áldozattal akartak rábírní, hogy az átkozást engedje meg.

² A héber szerint: egy halomra. Mások másképen.

³ segítsd tehát elő szándékunkat.

⁴ A héber szerint: Masal, példabeszéd, mely azonkívül, mit közvetlen kifejez, még mást is jelent.

⁵ Mezopotamiából.

⁶ Izrael.

⁷ nem vegyül össze más nemzetekkel.

⁸ Lásd Móz. I. 13, 16.

⁹ Ábrahám igazi fiainak, a hívőknek halálával kívánt meghalni, de nem akart szerintök élni (Zsolt. 36, 37.).

¹⁰ mi előbb téged annyira föllekesített.

¹¹ A héber szerint: órhelyre. Lásd Izai. 21, 11.

¹² A héber szerint: hogy valamit megbánjon. Ez által Balaám önmagára mondá ki az ítéletet. Lásd Móz. IV. 22, 12, 19.

20. Áldásra van megbízásom, az áldást meg nem tagadhatom.

21. Nincs bálvány Jákobban, sem faragott kép nem látható Izraelben.¹³ Az ő Ura Istene van vele, és a király győzelmének harsonaszava benne.¹⁴

22. Az Isten hozta ki őt Egyiptomból, kinek erőssége hasonló a szarvorrúéhoz.¹⁵ (Móz. IV. 24, 8.)

23. Nincs varázslás Jákobban, sem jóslás Izraelben. Idején megmondatik Jákobnak és Izraelnek, mit fog az Isten cselekedni.¹⁶

24. Im ez a nép, mint a nőtényoroszlán, fölkel, és mint az orosz-lós, fölemelkedik; le nem fekszik, míg meg nem eszi a ragadmányt, és a megöltek vérének meg nem iszsa.¹⁷

25. És Bálák mondá Balaámnak: Se ne átkozzad őt, se ne áldjad.¹⁸

26. És ő mondá: Nem mondtam-e neked, hogy a mit nekem Isten parancsol, azt fogom cselekedni?

27. És mondá neki Bálák: Jer, és más helyre vislek; hatalán tetszenék az Istennek, hogy onnét átkozd meg őket.

28. És midőn őt Fogor hegyé-

¹³ A héber szerint, némelyek így fordítják: Nem szemlél semmi vétket Jákobban, és nem lát semmi gonosztságot (bálványozást) Izraelben; hogyan merjem tehát megátkozni?

¹⁴ A héber szerint: királyának harsonaszava (körtálya körül az örömríadás) van vele. Isten az ő királyuk, s egyedül neki örvendeznek. Lásd Kir. I. 10, 24. II. 15, 10.

¹⁵ A héber szerint: futása, mint a bivaly, föltartóztathatlanul leverve maga előtt elleneit.

¹⁶ Izrael fiainak nincs szükségök jósokra, mert az Isten időnkint igaz próféták által jelenti ki nekik a jövőndöt.

¹⁷ Lásd Móz. I. 49, 9.

¹⁸ Ha már átkozni nem akard, legalább ne áldjad.

nek tetejére vitte, mely a pusztára néz,

29. mondá neki Balaám: Építs itt nekem hét oltárt, és ugyanannyi borjút készíts és annyi számú kost.

30. Megcselekvé Bálák, a mint Balaám mondotta vala, és rátevé a borjúkat és kosokat mindenik oltárra.

24. RÉSZ.

Balaám további jövőndölése.

1. És mikor látta Balaám, hogy tetszik az Úrnak, hogy megáldja Izraelt, nem méne, mint azelőtt ment vala, hogy jövőndöt kérdezen; hanem a pusztára fordítván orcáját,

2. és szemeit fölemelvén, látá Izraelt sátoraiban letelepedve nemzetiségei szerint; és rárohanván az Isten lelke,

3. beszédét elkezdvén, mondá:¹ Balaám szól, Beor fia, szól azon ember, kinek szeme bezáratott;²

4. szól az Isten beszédeinek hallgatója, ki a Mindenható jeleineit látja, ki elesik,³ és úgy nyitattnak meg szemei.

5. Mely szépek hajlékaid, Jákob! és sátoraid, Izrael!

6. Mint az erdős völgyek,⁴ mint a folyóvíz mellett öntözött kertek, mint a sátorok, melyeket

¹ A látnoknak, miután bensőleg többé nem zavarta kétség az iránt, megengedi-e Isten az átkot is, nem volt szüksége, hogy magát összeszedje a magányban, hanem azonnal isteni lelkesedésre gerjedett, mihelyt az Isten népét meglátta.

² ki a jövőndöt nem látja, hacsak Isten az ő szemét ki nem nyitja.

³ ki a jövőndöbe lát, midőn elragadtatásában érkezeitől megfosztatva, elmélyed. Lásd Kir. I. 19, 24.

⁴ A héber szerint: Mint a messzenyúló völgyek, vagy lapályok.

az Úr vont föl,⁵ mint a cedrusok a vizek mellett!

7. Víz árad az ő vedréből,⁶ és ivadéka sok vízzé leszén.⁷ Királya⁸ elvesztetik Ágáért,⁹ és elvételük az ő országa.¹⁰

8. Az Isten hozta ki őt Egyiptomból, kinek erőssége hasonló a szarvorrúéhoz.¹¹ Megemésztik ellenségeiket, a pogányokat, és azok csontjait összezúzzák, és átliggatják nyilakkal. (Móz. IV. 23, 22.)

9. Lefeküvén alszik, mint az oroszlán és mint a nőstényoroszlán, melyet senki sem mer felkölteni.¹² A ki téged megáld, áldott leszén, a ki megátkoz, átok alá esik.¹³

10. És Bálák megharagudván Balaám ellen, összecsapá kezeit, mondván: Ellenségeim átkozására hittalak téged, kiket ellenben harmadszor áldottál meg.

11. Térj vissza lakhelyedre. Eltökélettem ugyan, hogy téged nagyon megfisztellek, de az Úr megfosztott téged a szándékolt tisztelettől.

12. Felelé Balaám Báláknak: Nem mondtam-e meg követeidnek, kiket hozzám küldöttél:

13. Ha Bálák nekem házát ezüsttel és arannyal tele adja, sem mellözhetem el Uram Istenem

⁵ A héber szerint: mint az áloéfák, melyeket Isten ültetett.

⁶ törzsatyáiból, kiket a próféta vedrekhez hasonlít (lásd Példb. 5, 15—18. Izai. 48, 1. 51, 1.), nagyszámú utódok fognak származni. Vesd össze Kir. II. 24, 9.

⁷ sok néppé. Vesd össze Jel. 17, 15.

⁸ Saul.

⁹ az amalecíták királyaért, mivel ezt megkimélte. Lásd Kir. I. 15, 23.

¹⁰ És Dávidra száll át. E vers második fele a héber szerint: királya Agágnál fölségebb lesz, és országa emelkedni fog.

¹¹ A héber szerint: futása, mint a bivalyé.

¹² Lásd Móz. I. 49, 9.

¹³ Lásd Móz. I. 27, 29.

beszédét, hogy valami jót vagy gonoszat mondjak szivemből; hanem a mit az Úr mond, azt mondom? (Móz. IV. 22, 18.)

14. Mindazáltal elmenvén népemhez, tanácsot adok, mit cselekedjék néped e népnek az utolsó időben.¹⁴

15. Elkezdvén tehát beszédét, ismét mondá: Szól Balaám, Beorfia, szól azon ember, kinek szeme bezáratott;

16. szól az Isten beszédeinek hallgatója, ki a Fölséges tudományát tudja, és a Mindenható jelenéseit látja, ki elesik, s megnyílnak szemei:

17. Látom őt, de nem most; nézem őt, de nem közléről. *Csillag támad Jákobból*, és vessző kel föl Izraelből; és megveri Moáb fejedelmeit, és¹⁵ elpusztítja Szet minden fiait.¹⁶

18. Idumea¹⁷ az ő birtoka leszén;¹⁸ Szeir öröksége ellenségeire

¹⁴ Ezt Balaámnak azon tanácsára magyarázzák (Móz. IV. 31, 16.), melynél fogva Izrael népe fajtalanságra és bálványozásra vala csábítandó, hogy így elfajulva, védistenétől elhagyassék; de a héber szerint e vers így szól: Most pedig visszatérek népemhez, jer, majd megjelentem neked, mit fog e nép cselekedni népednek a következő időkbén.

¹⁵ A héber szerint: és elpusztítja az elbizottság minden fiát. — De mások másképen.

¹⁶ Látom a győzedelmes hőst Jákob nemzetségéből, de ő csak a későbbi időkbén fog föllépní, s a moabiták országát eltörli. Dávid teljesíté e jövendőlést (Kir. II. 8, 2.), mely egyszersmind vonatkozik Krisztus Jézusra is, kinek Dávid előképe volt, mint ezt a csillag, királyi pálcza s más, többnyire a Messiásról használatni szokott kifejezések mutatják (Máté 2, 2. Jel. 22, 16. Izai. 11, 1. Zsolt. 2, 9.).

¹⁷ Szeir legrégibb neve Idumeának. Lásd Móz. I. 36, 21.

¹⁸ és Idumeát meghódítja (Lásd Kir. III. 11, 15. — 16.). Krisztus Jézus is legyőzi Edomot (ki képe a földies érzületű

száll;¹⁹ Izrael pedig erősen tartja magát.

19. Jákobból lesz az Uralkodó, ki elveszti a város maradványait.²⁰

20. És mikor látta Amaleket,²¹ beszédét elkezdvén, mondá: A nemzetek elseje²² Amalek, és maradékai elvesznek.²³

21. Látá a cineusokat is,²⁴ és beszédét elkezdvén, mondá: Lakhelyed erős ugyan, de ha fészket a kősziklára teszed is,

22. és választott leszen is Cin²⁵ nemzetségéből, meddig maradhatsz meg? mert Asszúr fogva visz el téged.²⁶

23. És beszédét elkezdvén, ismét szóla: Oh ki fog élni, mikor az Isten ezeket végbeviszi?²⁷

24. Hajókon jönnek Olaszországból,²⁸ meggyőzik az assziriuso-

emberiségnek), ámbár e győzelemből sebekkel tér vissza (Izai. 63, 1); mert benne a régi földies ember elenyészik, s új, mennyei támad igazságban és szentségben.

¹⁹ Szeir ellenségeire, az izraelitákra.

²⁰ A mi a városokból még megszabadult, ő egészen eltörlti. Lásd Kir. III. 11, 15, 16. Krisztus lerontá az istentelen bálványozás maradványait a pogány országok városai-ban, annak minden iszonyait különösen Rómában; minden tévelynek, babonának így kell elenyészni előtte, az igazság napja előtt.

²¹ Édom délnyugati részén tanyázó pásztornép.

²² azaz: igen régi nép. Lásd Móz. I. 14, 7.

²³ Erőhatalom által fog elveszni. Lásd Móz. II. 17, 14. Kir. I. 15, 8.

²⁴ egy kananeus nép (Móz. I. 15, 19.), mely az amalecítáknál sziklás helyeken lakott. Lásd Kir. I. 15, 6. Némely része Izrael népéhez csatlakozott, s bement az-az Kánaánba. Lásd Birák I, 16.

²⁵ A héber szerint: mégis meggyúlad az (a fészket) oh Kain! (a cineusok törzsatyja).

²⁶ a többi arabsokkal együtt. Lásd Jer. 25, 24.

²⁷ ki fogja Istennek e későbbi büntető ítéletét megérni és túlélni?

²⁸ A héber szerint: Kittimból, azaz a nyugati szigetekről és tenger melléki tarto-

kat,²⁹ és elpusztítják a zsidókat,³⁰ és végre ők is³¹ elvesznek.³² (Dán. 11, 30.)

25. És fölkele Balaám, és helyére visszatére; Bálák is azon úton, melyen jött vala, visszaméne.

25. RÉSZ.

Izrael fiai bálványozásra és paráznaságra hajolván, megbüntettetnek.

1. Izrael pedig az időben Szé-timben¹ lakik vala, és a nép paráználkodék Moáb leányaival, (Józ. 3, 1.)

2. kik elhívák őket áldozataikra. Ők pedig evének, és imá-dák amazok isteneit.

3. És Izrael Beelfegor² szolgálátára álla. És megharagudván az Úr, (Józ. 22, 17. Zsolt. 105, 28.)

4. mondá Mózesnek: Fogd meg a nép minden fejedelmeit,³ és

mányokból, hová különösen Olasz-, Görög-ország és Macedonia tartoznak. Móz. I. 10, 4. Ezekiel 27, 6. Makkab. I. 1, 1. 8, 5.

²⁹ Nagy Sándor Macedoniából jött, és legyőzte a persákat, kik az asszirusoktól (kaldeusoktól) foglalták el a világbirodalmat.

³⁰ Titus Olaszországból jött, lerombolá Jerusalemet, és a zsidók birodalmának végét vetett. — Mások szerint: héber, mi itt zsidóknak fordítottatik, az assziri-usok más nevéül vétetik, s akkor ez csak ismétlése az előbbinek.

³¹ a rómaiak az éjszaki népek betörése által.

³² Némelyek szerint: Ezeknek is (t. i. a hébereknek) végök, pusztulás, enyészet.

¹ az utolsó táborhelyen a Jordánon történt átmenetök előtt, Abelszatimnak is nevezetetik. Móz. IV. 33, 49.

² Balaám tanácsára a moabiták Izrael fiait paráznaságra és bálványozásra csábíták. (Móz. IV. 31, 16.) — Beelfegor (Baalfegor) kéjbálvány volt, mely fiatalan cselekvények által tiszteltetett. Úgy látszik, a napot ábrázolta, s tisztelői hódolatjelül szalagkötést viseltek fejeken.

³ a vétkeseket.

akaszd föl őket a nap ellenében⁴ akasztófákra, hogy haragom eltávozzék Izraeltől. (Móz. V. 4, 3.)

5. És mondá Mózes Izrael bírának: Őlje meg kiki embereit,⁵ kik Beelfegor szolgálatára állottak. (Móz. II. 32, 27.)

6. És íme Izrael fiainak egyike⁶ beméne atyafiai előtt egy madiáni parázna személyhez,⁷ Mózesnek és Izrael fiai egész seregének láttára, kik sírnak vala a hajlék ajtaja előtt.⁸

7. Mit látván Fíneesz, Áron pap fiának, Eleazarnak fia, fölkele a sokaság közől, és handsárt ragadván, (Zsolt. 105, 30. Makkab. I. 2, 26. Kor. I. 10, 8.)

8. beméne azon izraelita férfi után a bordélyba, és átveré mind a kettőt együtt, a férfiat tudniillik s az asszonyt nemzötéstök-nél. És megszűnék a csapás Izrael fiai között;⁹

9. és huszonnégyezer ember öleték meg.¹⁰

⁴ míg a nap fenn van, napszállatig. Lásd Móz. V. 21, 22. 23. A gonosztevők előbb megköveztek, azután gyalázatúl fára akasztattak.

⁵ vétkes alattvalóit. Isten ugyanakkor a népet mirigyhalállal is büntette. L. 8. v. Zsolt. 105, 29.

⁶ Lásd 14. v.

⁷ A héber szerint: egy madiáni nőt hozta atyafiaihoz.

⁸ a mirigyhalál miatt.

⁹ a szeretet befödi a bűnök sokaságát. (Péter I. 4, 8.) A mi ez esetre is alkalmazható. Fíneeszben valódi szeretet volt Isten iránt, mert szeretete a buzgalom tüzevel bírt, mely büntet, hogy javítson (sz. Ágost.).

¹⁰ a mirigyhalál és kivégzések által (4. 5. v.) Kor. I. 10, 8. szerint 23 ezren haltak meg, mely szám alatt valószínűleg a mirigy által elhullottak értetnek; ezekhez adatván azoknak ezerre menő száma, kik Fíneesz példájára felbuzdúlt polgártársaik által kivégeztettek, kijő a huszonnégyezer szám; s így elenyészik a jelen

10. És mondá az Úr Mózesnek:

11. Fíneesz, Áron pap fiának, Eleazarnak fia fordította el haragomat Izrael fiairól; mert értem buzgólkodván, indúlt föl ellenök, hogy magam el ne töröljem Izrael fiait boszúmban.

12. Azért mondd neki: Ime nekie adom szövetségem békeségét¹¹ (Sirák 45, 20. Makk. I. 2, 54.)

13. és nála és ivadékainál leszen a papság örök kötése,¹² mert boszút állott Istenéért, és Izrael fiainak bűnét eltörlötte.

14. Az izraelita férfiú pedig, ki a madiáni asszonyval megöletett, Zambri vala, Szalu fia, Simeon rokonságából és nemzetségéből való fejedelem.

15. A madiáni asszony pedig, ki együtt megöletett, Kozbi nevű vala, Szurnak, a madianiták előkelő fejedelmének leánya.

16. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

17. Ellenségekül érezzenek titeket a madianiták, és öljétek őket; (Móz. IV. 31, 2.)

18. mert ők is ellenségesen bántak veletek, és megcsaltak álnokul Fogor bálványával, és Kozbival, a madiáni fejedelem leányával, az ő nővérökkel, ki megöletett a csapás napján a Fogorral való szentségtörés miatt.

vers és a Kor. I. 10, 8. közötti látszólagos ellenmondás.

¹¹ kegyelmet,

¹² a papság tiszte mindörökre. (Vesd össze Kír. I. 2, 30. s követk.) t. i. azon föltétel alatt, ha utódai a hitben és isteni szolgálatban állhatatosak lesznek. Különben nem. Így Fíneesznek kusunokája után már az Itamar családjából való Héltre szállott át a főpapság; később megjavúlván utódai, Dávid és Salamon alatt vissza nyerték a főpapságot; de utóbb ismét elvesztették.

26. RÉSZ.

A népnek új számbavétele.

1. Minekutána a vétkesek vére kiontatott,¹ mondá az Úr Mózesnek és Eleazar papnak, Áron fiának :

2. Vegyétek számba Izrael fiainak egész öszszességét húsz esztendőstől és följebb, házaik és rokonságaik szerint, mind a kik hadba mehetnek. (Móz. IV. 1, 2. 3.)

3. Szólának tehát Mózes és Eleazar pap Moáb mezőségein, a Jordánnál, Jerikó átellenében azoknak,

4. kik húsz esztendősek és felül valának, a mint az Úr parancsolta vala ; kiknek számuk ez :²

5. Rúben, Izraelnek elsőszülötte. Ennek fia Hérok, kitől van a henokiták családja ; és Fallu, kitől a falluiták családja. (Móz. I. 46, 9. II. 6, 14. Krón. I. 5, 3.)

6. és Heszron, kitől a heszroniták családja ; és Karmi, kitől a karmiták családja.

7. Ezek Rúben törzsökének családjai, kiknek száma negyvenhárom ezer hétszáz harmincznak találatték.

8. Fallunak fia, Eliáb.

9. Ennek fiai : Námuel és Dátán és Abiron. Ezek ama Dátán és Abiron, népfjedelmek, kik föllázadtak Mózes és Áron ellen Kóre pártütésében, mikor az Úr ellen támadtak ; (Móz. IV. 16, 1. 2.)

10. és száját megnyitván a föld, elnyelé Kórét, sokan meghalván,

¹ A héber szerint ; a csapás után.

² A 3. 4. v. a héber szerint : Szólának . . . átellenében, mondván : Húsz évestől és följebb lesz a számvétel, a mint az Úr parancsolta Mózesnek és Izrael fiainak, kik kijöttek vele Egyiptomból (a második számvételkor. Móz. IV. 1. r.). E számbavétel a földosztás végett tétetett. Lásd 53. v. s követk.

mikor a tűz elégeté a kétszázötven férfiút. És nagy csoda lón,

11. hogy Kóre elveszvéen, fiai el nem veszték.³

12. Simeon fiai rokonságaik szerint : Námuel, ettől a námueliták családja ; Jámin, ettől a jaminiták családja ; Jákin, ettől a jakiniták családja ;

13. Záre, ettől a zareiták családja ; Saul, ettől a sauliták családja.⁴

14. Ezek Simeon törzsökének családjai, kiknek egész száma huszonkétezer kétszáz vala.

15. Gád fiai rokonságaik szerint : Szefon, ettől a szefoniták családja ; Aggi, ettől az aggiták családja ; Szúni, ettől a szuniták családja ;

16. Ozni,⁵ ettől az ozniták családja ; Her, ettől a heriták családja ;

17. Arod, ettől az aroditák családja ; Ariel, ettől az arieliták családja.

18. Ezek Gád családjai, kiknek egész száma negyvenezer ötszáz vala.

19. Júda fiai : Her és Ónan, mindketten meghaltak Kahaán földén. (Móz. I. 38, 3. 4.)

20. És Júda⁶ fiai rokonságaik szerint valának : Szela, kitől a szellaiták családja ; Fáresz, kitől a faresziták családja ; Záre, kitől a zareiták családja.

21. Fáresz fiai pedig : Heszron, kitől a heszroniták családja ; és Hámul, kitől a hamuliták családja.

22. Ezek Júda családjai, kiknek egész száma hetvenhatezer ötszáz vala.

23. Isszakar fiai rokonságaik sze-

³ Lásd Móz. IV. 16, 32.

⁴ Ahod (Móz. I. 46, 10.) itt kihagyatott, valószínűleg, mert családja kihalt.

⁵ Móz. I. 46, 16. Eszebonnak neveztetik.

⁶ többi.

rint : Tóla, kitől a tolaiták családja ; Fua, kitől a fuaiták családja ;

24. Jaszub,⁷ kitől a jaszubiták családja ; Szemrán, kitől a szemraniták családja.

25. Ezek Isszakar rokonságai, kiknek száma hatvannégyezer háromszáz vala.

26. Zabulon fiai rokonságaik szerint : Száred, kitől a szarediták családja ; Élon, kitől az eloniták családja ; Jálel, kitől a jaleliták családja.

27. Ezek Zabulon rokonságai, kiknek száma hatvanezer ötszáz vala.

28. József fiai rokonságaik szerint : Manasszes és Efraim.

29. Manasszestól erede Makír, kitől a makiriták családja. Makír nemzé Gálaádot, kitől a gálaaditák családja. (Józ. 17, 1.)

30. Gálaád fiai valának : Jézer, kitől a jezeriták családja ; és Helek, kitől a helekiták családja ;

31. és Azriel, kitől az azrieliták családja ; és Szekem, kitől a szeke miták családja ;

32. és Szemida, kitől a szemidaiták családja ; és Héfer, kitől a heferiták családja (Móz. IV. 27, 1.)

33. Héfer pedig Szalfaad atyja vala, kinek nem voltak fiai, hanem csak leányai, névszerint : Malaa és Noa, Hegla és Melka és Tersza. (Móz. IV. 27, 1.)

34. Ezek Manasszes családjai, és ezeknek száma ötvenhétézer hét-száz.

35. Efraim fiai pedig rokonságaik szerint ezek valának : Szutala, kitől a szutalaiták családja ; Beker, kitől a bekeriták családja. Téhen kitől a téheniták családja.

36. Szutala fia pedig Heran vala, kitől a heraniták családja.

37. Ezek Efraim fiainak rokonságai, kiknek száma harminczkét-ezer ötszáz vala.

38. Ezek József fiai, családjaik szerint. Benjamin fiai rokonságaik szerint : Bela, kitől a belaiták családja ; Aszbel, kitől az aszbeliták családja ; Ahiram, kitől az ahiramiták családja ;

39. Szúfam, kitől a szufamiták családja ; Hufam, kitől a hufamiták családja.⁸

40. Bela fiai : Hered és Noéman ; Heredtől a herediták családja, Noémantól a noémaniták családja.

41. Ezek Benjamin fiai rokonságaik szerint, kiknek száma negyvenötezer hatszáz vala.

42. Dán fiai rokonságaik szerint : Szuham, kitől a szuhamiták családja. Ezek Dán rokonságai családjaik szerint ;

43. mindnyájan szuhamiták valának, kiknek száma hatvannégy-ezer négyszáz vala.

44. Áser fiai rokonságaik szerint : Jemna, kitől a jemnaiták családja ; Jesszui, kitől a jesszuiták családja ; Brie, kitől a breiták családja.

45. Brie fiai : Héber, kitől a héberiták családja, és Melkiel, kitől a melkieliták családja.

46. Áser leányának neve pedig Sára vala.

47. Ezek Áser fiainak rokonságai, és számuk ötvenháromezernégyszáz.

48. Neftali fiai rokonságaik szerint : Jesziel, kitől a jeszieliták családja ; Gúni, kitől a gúniták családja ;

49. Jészser, kitől a jészseriták családja ; Szellem, kitől a szellemiták családja.

50. Ezek Neftali fiainak rokonságai, családjaik szerint ; kiknek száma negyvenötezer négyszáz.

⁷ Móz. I. 46, 13. Jónak nevezetik, mind a két név «megtérőt» jelent.

⁸ Benjaminsnak (lásd Móz. I. 46, 21.) itt kihagyott öt fia valószínűleg utódok nélkül halt meg.

51. Izrael fiainak, kik számbavétették, összesége hatszázegyezer hetszáz harmincz.

52. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

53. Ezeknek osztassék el a föld örökségül a nevek⁹ száma szerint.

54. A több számúaknak nagyobb részt adj, a kevesebbeknek, kisebbet;¹⁰ mindeniknek a mostani számbavétel szerint adassék az örökség,

55. de úgy, hogy sors oszssa el a földet a nemzetségek és családok között.¹¹

56. A mi sors szerint jut, azt nyerjék többen vagy kevesebben.

57. Lévi fiainak is számuk ez családjaik szerint : Gerzon, kitől a gerzoniták családja ; Kaat, kitől a kaatiták családja ; Merari, kitől a merariták családja. (Móz. II. 6, 16.)

58. Ezek Lévi családjai :¹² Lobni családja,¹³ Hebroni családja,¹⁴ Moholi családja, Múzi családja,¹⁵ Kóre családja.¹⁶ Kaat pedig nemzé Amramot,

59. kinek felesége Jokabed, Lévi leánya,¹⁷ vala, ki neki Egyiptom-

ban született ; ez férjének, Amramnak szüle fiaikat, Áront és Mózeszt, és ezek nénjét Máriát.

60. Árontól származának : Nadab és Abiu, Eleazar és Itamar ;

61. kik közül Nadab és Abiu meghalának, mikor idegen tüzet vittek az Úr elé.¹⁸ (Móz. III. 10, 1. IV. 3, 4. Krón. I. 24, 2.)

62. És valának mind,¹⁹ a kik számbavétettek, huszonnégyezeren, férfiak, egy hónapostól és följebb ; mert nem számláltattak Izrael fiai közé, birtok nem adatott nekik a többiekkel.

63. Ez száma Izrael fiainak, kik följegyeztettek Mózesről és Eleazar paptól, Moáb mezőségén, a Jordán mellett, Jerikó átellenében.

64. És ezek között senki sem volt azokból, kik azelőtt²⁰ számbavétettek vala Mózesről és Árontól Sinai pusztájában ; (Kor. I. 10, 5.)

65. mert eleve megmondotta volt az Úr, hogy mindnyájan meghalnak a pusztában ; és senki sem maradt meg közülök, hanem csak Jefone fia, Káleb, és Nun fia, Józue.²¹ (Móz. IV. 14, 23. 24.)

27. RÉSZ.

Örökösödési törvény. Mózes, maga helyébe, Izrael fejedelmévé Józueét rendeli.

1. Eljövének pedig Szalfaad leánya, ki Héfer fia volt, ez meg Gálaád fia, ez meg Makirnak, Manasses fiának fia, ki József fia volt, névszerint : Maala és Noa, Hegla és Melka és Tersza ; (Móz. IV. 26, 32. 33, 36. I. Józ. 17, 1.)

¹⁸ Lásd Móz. III. 8, 10.

¹⁹ a leviták.

²⁰ Lásd Móz. IV. 1. és 3. r.

²¹ Csak két férfiú ment be a pusztán át az ígért földre. Sokan vannak a hivatalosak, kevesen a választottak ! Vigyázatok és imádkozatok !

⁹ azaz : egyének, fők száma szerint.

¹⁰ Minden nemzetségnek, népszáma szerint, több vagy kevesebb földbirtok adassék.

¹¹ Sors határozza el körülbelül a tájt, melyet az ígért hónapban a nemzetségek és családok majd elfoglalnak.

¹² melyek az 57. versben elszámlált törzs-családokból lettek.

¹³ lett a gerzoniták családjából. L. Móz. IV. 3, 21.

¹⁴ lett a kaatiták családjából. Lásd Móz. IV. 3, 27.

¹⁵ mindkettő a merariták családjából. Lásd Móz. IV. 3, 20.

¹⁶ Krón. I. 16, 22. szerint Kaat utódaihoz tartozott, kinek elsőszülötte vala Amram.

¹⁷ unokája, vagy kisunokája. Lásd Móz. II. 2, 1. 6, 20.

2. és megállának Mózes és Eleazar pap és a nép fejedelmei előtt, a szövetség hajlékának ajtajánál, és mondák :

3. Atyánk meghalt a pusztában, és nem volt a támadásban, mely Kóre alatt az Úr ellen indítottat vala, hanem a maga bűnében¹ halt meg, és nem voltak férfi magzatai. Miért vétetik el az ő neve családja közlől, azért, hogy fia nem volt ?² Adjatok nekünk örökséget atyánk rokonai között.³ (Móz. IV. 16, 1.)

4. És ezek ügyét Mózes az Úr ítéletére vivé.

5. Ki mondá neki :

6. Igaz dolgot kívánnak Szalfaad leányai; adj nekik birtokot atyjok rokonai között, és annak örökségébe szálljanak.

7. Izrael fiainak pedig ezeket mondd :

8. Mikor valamely ember fiú nélkül hal meg, leányára szálljon öröksége.

9. Ha leánya nincs, atyafiai legyenek örökösei ;

10. ha atyafiai sincsenek, adjatok az örökséget atyja rokonainak ;

11. ha pedig atyjának sincsenek rokonai, adassék az örökség azoknak, kik hozzá legközelebb vannak. És e végzés örök törvényül legyen Izrael fiainál, mint az Úr Mózesnek parancsolta vala.

12. És mondá az Úr Mózesnek : Menj föl ez Abarim hegyére,⁴ és

¹ a köz-bűnben, azaz, a zúgolódás miatt. Lásd Móz. IV. 26, 65.

² Miért töröltessék ki az ő neve a családok jegyzékéből ? csupán azért, mivel a származási törvény, a szokásos polgári jog úgy kívánja, hogy csak a fiúk legyenek örökösök, kik atyjok nevét viselik ?

³ Adjatok nekünk örökséget, mintha fiúk volnánk, mi férjeink által fönnon akarjuk tartani atyánk nevét.

⁴ hegyes, melyet az Arnon folyó két

szemléld meg onnét a földet, melyet Izrael fiainak adok. (Móz. V. 32, 49.)

13. És miután azt meglátod, te is népedhez mégy, a mint elment bátyád, Aron ;

14. mert megbántottatok engem Szin pusztájában a sokaság ellenmondásakor ; és nem akartatok engem megszentelni előtte a vizek fölött.⁵ Ezek az ellenmondások vizei Kádeszben, Szin pusztájában. (Móz. IV. 20, 12. V. 32, 51.)

15. Kinek felelé Mózes :

16. Rendeljen a minden test lelkeinek Ura Istene embert, ki e sokaság fölött legyen,

17. ki előttök ki- és bemenjen,⁶ és ki- vagy bevezesse őket ; hogy ne legyen az Úr népe, mint a pásztortalan juhok.

18. És mondá az Úr neki : Vedd melléd Nun fiát, Józuét, azon férfiút, kiben lélek vagyon, és tedd rá kezedet.⁷ (Móz. V. 3, 21.)

19. És állítsd őt Eleazar pap és az egész sokaság elé ;

20. és adj neki parancsokat mindenek láttára,⁸ és add dicsőséged részét ;⁹ hogy hallgassa őt Izrael fiainak egész gyülekezete.

21. Érette, ha valamit kell cselekedni, Eleazar pap kérdjen tanácsot az Úrtól.¹⁰ Az ő szavára men-

részre választ, Moáb tartományban, túl a Jordánon. Itt éjszakra van a Peor hegye két csúcsával, Fászga- és Nébóval ; erre ment Mózes. Lásd Móz. IV. 33, 47. 48. V. 33, 38.

⁵ Lásd Móz. IV. 20, 8—12.

⁶ a harcokban.

⁷ mint népem feje és vezére, így avatván fel őt (Józuét) szolgálatomra.

⁸ hivatalodat ruházd át órája.

⁹ t. i. a vezéri méltóságot, de nem egyszerűs mind a profétait is.

¹⁰ A héber szerint : És Eleazar pap elé lépjen, és ez, ha valami teendő lesz, kérdje meg érte az Urat a világosság (Urim) által (a szent mellelő által). Lásd Móz. II. 28, 30, 22-ik jegyz.

jen ki és be amaz, és Izrael minden fia vele, és a többi sokaság.

22. Úgy cselekvék Mózes, a mint parancsolta vala az Úr. És maga mellé vétén Józuét, Eleazar pap és az egész gyülekezet elé állítá őt;

23. és kezeit fejére tévén, mindent elérjeszte, amit az Úr parancsolt vala.

28. RÉSZ.

Áldozati törvények.

1. És mondá az Úr Mózesnek:¹

2. Parancsolj Izrael fiainak, és mondd nekik: Az én áldozatomat és kenyereimet és a gyönyörűséges illatú füstölést² mutassátok be maga idejében.

3. Ezek az áldozatok, melyeket be kell mutatnotok: Hibánélküli, esztendő két bárányt mindennap állandó égőáldozatúl;³ (Móz. II. 29, 38. 39.)

4. egyiket áldozatok reggel, másikat estve.

5. Ehhez egy tizedrész éfi lisztlángot, mely igen tiszta olajjal legyen vegyítve, és a hin negyedrésze legyen.

6. Szüntelen égőáldozat ez, melyet áldoztatok Sinaí hegyén⁴ gyönyörűséges illatú áldozatúl az Úrnak.

¹ Az Isten megparancsolja Mózesnek, hogy a többi törvények között, a nagyszabású áldozati törvényeket is kösse népe szívére, s azokat neki mint lelki hagyományt adja át.

² A héber szerint: áldozataimat, kenyereimet (melyek kenyérem, eledelem), melyek a tűzben gyönyörűséges illatúl nekem áldoztatnak, mutassátok stb.

³ A héber szerint: szüntelen tartó égőáldozatúl.

⁴ egyszer és ismét, és nem többé a fáradalmas pusztaivándorlásban. Vessd össze Mózs. IV. 12, 5.

7. És áldozatok⁵ egy hin bor negyedrészt mindenik báránnyal az Úr szentélyében.

8. A másik bárányt is hasonlóképen áldozatok estve, a reggeli áldozat s az ahhoz való eledeláldozat⁶ rendtartása szerint, az Úrnak gyönyörűséges illatú áldozatúl.

9. Szombatnapon pedig áldozatok hibánélküli esztendő két bárányt,⁷ és olajjal vegyített két tizedrész lisztlángot eledeláldozatúl, és italáldozatokat, (Máté 12, 5.)

10. melyek rendszerint kiöntetnek minden szombaton állandó égőáldozatra.⁸

11. A hónapok első napján pedig áldozatok égőáldozatúl az Úrnak két borjút a csordából, egy kóst, hibánélküli esztendő hét bárányt;

12. és olajjal vegyített, három tizedrész lisztlángot eledeláldozatúl minden borjúhoz; és olajjal vegyített két tizedrész lisztlángot minden kossal;

13. és olajjal vegyített egy tizedrész lisztlángnak tizedét⁹ eledeláldozatúl minden báránnyal; gyönyörűséges illatú égőáldozata ez az Úrnak.¹⁰

14. A borból való italáldozatok pedig, melyeket minden áldozatra kell önteni, ezek legyenek: a hinek fele minden borjúval, harmada a kossal, negyede a báránnyal. Ez legyen az égőáldozat, minden hó-

⁵ öntsétek az égőáldozat oltára körül.

⁶ azaz: eledel- és italáldozatnak.

⁷ a mindennapi t. i. a reggeli és esteli égőáldozaton kívül, melyre egy egy bárányt öletett meg.

⁸ A héber szerint: Ez az áldozat minden szombatra, a naponkinti égőáldozaton s az ahhoz tartozó italáldozaton kívül.

⁹ egy éfinek tizedét, mely itt, mint egy kor-mérték tizedrésze, tizednek neveztetik. Lásd Mózs. IV. 11, 32. A héber szerint: egy egy tizedrész lisztlángot minden báránnyal.

¹⁰ ez a gyönyörűséges stb.

napban,¹¹ melyek az esztendő forgása alatt egymást követik.

15. Egy bak is áldoztassék az Úrnak a bűnökért, mindenkori égőáldozatúl,¹² az ahhoz való eledeláldozatokkal.

16. Az első hónapban, a hó tizenegyedik napján pedig az Úr Fázéja leszen; (Móz. II. 12, 18. III. 23, 5.)

17. és tizenötödik napon nagy ünnep. Hét napig¹³ egyenek kovásztalant.

18. Azokból az első nap tisztelendő és szent legyen; azon semmi szolgálai munkát ne tegyetek.

19. És áldozatok égőáldozatúl az Úrnak két borjút a csordából, egy kost, hibanélküli esztendő hét bárányt;

20. és mindenikhez az eledeláldozatot lisztlángból, mely olajjal legyen vegyítve, három tizedrészt minden borjúval, és két tizedrészt a kossal;

21. és a tizednek tizedét¹⁴ mindenik báránnyal, azaz a hét báránnyal;

22. és egy bakot a bűnért engesztelésül érettetek,

23. a reggeli égőáldozaton kívül, melyet mindenkor be kell mutatnotok.

24. Igy cselekedjete a hét nap mindenikén a tűz táplálására és az Úrnak gyönyörűségességéért, mely fölmegegyen az égőáldozatból, és mindeniknek eledeláldozataiból.¹⁵

25. A hetedik nap is igen nagy ünnep és szent legyen nektek, azon semmi szolgálai munkát ne tegyetek.

26. A zsengek napja is, mikor az új gabonát bemutatjátok az Úr-

nak, a hetek¹⁶ elteltével, tisztelendő és szent legyen; azon semmi szolgálai munkát ne tegyetek.

27. És áldozatok égőáldozatúl¹⁷ gyönyörűségességéért illatúl az Úrnak, két borjút a csordából, egy kost, és hibanélküli esztendő hét bárányt;

28. és azokhoz eledeláldozatúl olajjal vegyített három tizedrészt lisztlángot minden borjúval, a kossal kettőt,

29. a báránnyal a tizednek tizedét, mi összesen hét bárány; s egy bakot is,

30. mely engesztelésül öletik meg, a mindenkori égőáldozat és annak eledeláldozatain kívül.

31. Mind hibanélkülieket áldozatok az azokhoz való italáldozatokkal.

29. RÉSZ.

Folytatás az áldozatokról.

1. A hetedik hónap első napja is¹ tisztelendő és szent legyen nektek. Azon semmi szolgálai munkát ne tegyetek, mert a harsonazengés napja.

2. És áldozatok égőáldozatúl az Úrnak gyönyörűségességéért illatúl, egy borjút a csordából, egy kost, és hibanélküli esztendő hét bárányt;

3. és azokhoz eledeláldozatúl olajjal vegyített lisztlángnak három tizedrészt mindenik borjúval, két tizedrészt a kossal,

4. egy tizedrészt a báránnyal, mi összesen hét bárány;

5. és egy bakot a bűnért, mely a nép megengeszteltetése végett áldoztatik;

¹⁶ a hét hét után. Lásd Mózes. II. 23, 16. III. 23, 15—31.

¹⁷ azon égőáldozaton kívül, mely kovászos kenyérral mutatatik be, s melyről Mózes. III. 23, 18. említés tétetik.

¹ a polgári év első napja. Lásd Mózes. III. 23. r.

¹¹ minden hónap kezdetén.

¹² A héber szerint: áldozattal együtt.

¹³ melyek a 15-ikkel kezdődnek.

¹⁴ Lásd a 9-ik jegyz.

¹⁵ A héber szerint: ... az Úrnak, a naponkinti égőáldozaton és az ahhoz tartozó italáldozaton kívül.

6. a hónapok első napjainak égőáldozatán s az ehhez való eledel-áldozatokon kívül, és a mindenkori égőáldozaton s ennél szokásos ital-áldozatokon² kívül; ugyanazon szertartással mutassátok be az Úrnak gyönyörűséges illatúl meggyújtva.

7. E hetedik hónap tizedik napja is szent és tisztelendő legyen nektek; ³ és sanyargassátok lelketeket; semmi szolgálai munkát azon ne tegyetek. (Móz. III. 16, 29.)

8. És áldozatok égőáldozatot az Úrnak gyönyörűséges illatúl, egy borjút a csordából, egy kost, hibánélküli esztendő hét bárányt;

9. és azokhoz eledeláldozatúl olajjal vegyített lisztlágnak három tizedrészét minden borjúval, két tizedrészt a kossal;

10. a tizednek tizedét⁴ mindenik bárányval, mi összesen hét bárányt;

11. és egy bakot a bűnért, azokon kívül, miket a vétek⁵ engesztelésére szokás bemutatni, és a mindenkori égőáldozaton s az ehhez való eledel- és italáldozatokon kívül.

12. Tizenötödik napján pedig a hetedik hónap, mely nektek szent és tisztelendő legyen, semmi szolgálai munkát ne tegyetek, hanem ünnepet üljetek az Úrnak hét napig.⁶

13. És áldozatok égőáldozatot az Úrnak gyönyörűséges illatúl, tizenhárom borjút a csordából, két kost, hibánélküli esztendő tizenegy bárányt;

14. és azokhoz eledeláldozatúl olajjal vegyített lisztlágnak három tizedrészét mindenik borjúval,

² A héber szerint: eledel- és italáldozatokon kívül.

³ Lásd Móz. III. 16, 1—34. 23, 24—32.

⁴ Lásd Móz. IV. 28, 13.

⁵ t. i. a bűnáldozati két bakon kívül.

⁶ a sátoros ünnepet. Lásd Móz. II. 23, 16. III. 23, 34—36. 39—43.

mi összesen tizenhárom borjú; és két tizedrészt egy kossal, azaz összesen két kossal;

15. és a tizednek tizedét mindenik bárányval, mi összesen tizenegy bárányt;

16. és egy bakot a bűnért, a mindenkori égőáldozaton és ehhez való eledel- és italáldozaton kívül.

17. Második nap áldozatok tizenkét borjút a csordából, két kost, hibánélküli esztendő tizenegy bárányt,

18. és az eledel- és italáldozatot mindenikkel, a borjúkkal és kosokkal és bárányokkal szokás szerint megtartsátok;

19. és egy bakot a bűnért, a mindenkori égőáldozaton s az ehhez való eledel- és italáldozaton kívül.

20. Harmadik nap áldozatok tizenegy borjút, két kost, hibánélküli esztendő tizenegy bárányt,

21. és az eledel- és italáldozatot mindenikkel, a borjúkkal, kosokkal és bárányokkal szokás szerint megtartsátok;

22. és egy bakot a bűnért, a mindenkori égőáldozaton s az ehhez való eledel- és italáldozaton kívül.

23. Negyedik nap áldozatok tíz borjút, két kost, hibánélküli esztendő tizenegy bárányt;

24. és az eledel- és italáldozatot mindenikkel, a borjúkkal, kosokkal és bárányokkal szokás szerint megtartsátok;

25. és egy bakot a bűnért, a mindenkori égőáldozaton s az ehhez való eledel- és italáldozaton kívül.

26. Ötödik nap áldozatok kilencz borjút, két kost, hibánélküli esztendő tizenegy bárányt;

27. és az eledel- és italáldozatot mindenikkel, a borjúkkal, kosokkal és bárányokkal szokás szerint megtartsátok;

28. és egy bakot a bűnért, a mindenkori égőáldozaton s az

ehhez való eledel- és italáldozaton kívül.

29. Hatodik nap áldozatok nyolc borjút, két kost, hibánélküli esztendősz tizennégy bárányt;

30. és az eledel- és italáldozatot mindenikkel, a borjúkkal, kosokkal és bárányokkal szokás szerint megtartsátok;

31. és egy bakot a bűnért, a mindenkori égáldozaton s az ehhez való eledel- és italáldozaton kívül.

32. Hetedik nap áldozatok hét borjút és két kost, hibánélküli tizennégy esztendősz bárányt;

33. és az eledel- és italáldozatot mindenikkel, a borjúkkal és kosokkal és bárányokkal szokás szerint megtartsátok,

34. és egy bakot a bűnért, a mindenkori égáldozaton s az ehhez való eledel- és italáldozaton kívül.

35. Nyolczadik nap, mely igen nagy ünnep, semmi szolgai munkát ne tegyetek,

36. áldozván égáldozatot az Úrnak gyönyörűséges illatra, egy borjút, egy kost, hibánélküli esztendősz hét bárányt;

37. és az eledel- és italáldozatot mindenikkel, a borjúkkal, kosokkal és bárányokkal szokás szerint megtartsátok;

38. és egy bakot a bűnért, a mindenkori égáldozaton és az ehhez való eledel- és italáldozaton kívül.

39. Ezeket áldozták az Úrnak ünnepeiken; a fogadásból és szabad akarathól való ajándékokon kívül, az égő-, az eledel-, ital- és békeáldozatokban.

30. RÉSZ.

A fogadásokról.

1. És elbeszélé Mózes Izrael fiainak mind, a miket az Úr neki parancsolt vala.

2. És szóla Izrael nemzetségei-

nek fejedelmeihez: ¹ Ez azon beszéd, melyet az Úr parancsolt.

3. Ha valamely férfiú fogadást teszen az Úrnak, vagy magát esküvéssel kötelezi: meg ne szegje szavát, hanem teljesítse be mind, a mit fogadott.

4. A nőszemély, ha valamit fogad és magát esküvéssel kötelezi atyja házában és még leánykorában: ha atyja megérti a fogadást, melyet fogadott, és az esküvést, melylyel lelkét kötelezte, és hallgat, köteles legyen a fogadásra:

5. s a mit fogadott és esküdött, cselekedettel teljesítse.

6. Ha pedig atyja, mihelyt hallja, ellene mond: fogadásai és esküvései érvénytelenek, és nem lesz köteles a fogadásra, ² mivel atyja ellene mondott. ³

7. Ha férje van, ⁴ és valamit fogad, és a szó, kijöven egyszer szájából, lelkét esküvéssel kötelezi,

8. a mely nap férje hallja, és ellene nem mond: köteles legyen a fogadásra, és tartsa meg, a mit ígért.

9. Ha pedig hallván, mindjárt ellene mond, és fölbontja annak fogadásait és szavait, melyekkel lelkét kötelezte: kegyelmes lesz neki az Úr.

10. Az özvegy és megvetett ⁵ asszony, a mit fogadnak, tartsák meg.

11. A feleség, mikor férje házában fogadással kötelezi magát és esküvéssel,

¹ kik tőle a fogadásokra nézve valószínűleg tanácsot kértek.

² A héber szerint: és az Úr megenged neki, mivel atyja ellenzette.

³ kinek ő hatalmában van. Úgy látszik, ez törvény volt általában a gyermekekre és alattvalókra nézve.

⁴ azaz: ha férjhez menetele előtt kevéssel, még a szülői házban fogadást tett (sz. Ágost.). Mert a férj házában lakó asszonyról alább van szó 11—15. v.

⁵ férjétől elválasztott.

12. ha férje hallja, és hallgat, sem a fogadásnak ellene nem mond: tartsa meg, a mit fogadott.

13. Ha pedig mindjárt ellene mond, nem lesz köteles a fogadásra; mert férje ellene mondott, és az Úr kegyelmes lesz neki.

14. Ha fogadást teszen, és esküvéssel kötelezi magát, hogy bűjtőléssel, vagy egyéb dolgoktól megtartóztatással sanyargatja meg lelkét: férje akaratán fog állani, hogy megcselekedje, vagy ne cselekedje.

15. Hogyha férje hallván, hallgat, és másodnapra halasztja ítéletét:⁶ a mit fogadott és ígért, tartsa meg, mert akkor, midőn (férje) hallotta, hallgatott.

16. Ha pedig ellene mond, miután⁷ megtudta: ő viselje annak vétjét.⁸

17. Ezek a törvények, melyeket az Úr Mózesnek rendelt a férj és feleség, az atya és leány között, ki még leánykorban vagyon, vagy aki atyja házában lakik.

31. RÉSZ.

A madianitákon nyert győzelem, és a zsákmány elosztása.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván:

2. Állj boszút elébb Izrael fiaiórt a madianitákon,¹ és úgy takaríttatol majd a te népédhez.

⁶ A héber szerint: és ha férje hallgat egyik naptól a másikig. A férj 24 óra alatt köteles volt kijelenteni helyeslését vagy nem-tetszését; ha nem tette, az asszony tartozott fogadását teljesíteni.

⁷ hosszabb idő, általában 24 óra múlva.

⁸ Ha a törvényes idő elteltével a férj fel akarja bontani a fogadást, a nő házi béke okáért engedelmeskedjék; de ha lelkiismeretét ezáltal terheltetve érzi, a vétékültyt férje viselje.

¹ Lásd. Móz. IV. 25, 17. Vesd össze 22.⁶ 7.

3. És Mózes mindjárt: Fegyverezetek föl, úgymond, férfiakat közöletek a viadalra, kik az Urét boszút álljanak a madianitákon. (Móz. IV. 25, 17.)

4. Ezer férfiú választassék Izrael mindenik nemzetségéből, kik a hadba küldessenek.

5. És adának mindenik nemzetiségből ezret, azaz tizenkét ezret harczra fölkészítve.

6. Kiket Mózes Eleazar pap fiával, Fineesszel küldte el;² a szent edényeket is,³ és riadóra a harsonákat is neki adá.

7. És miután megvittak a madianitákkal, és legyőzték őket, mind megölék a férfiakat,

8. és azok királyait is,⁴ Évit és Recemet, Szurt és Hurt és Rebét, a nemzetnek öt fejedelmét; Beor fiát, Balaámot is megölelék karddal.⁵ (Józ. 13, 21.)

9. És fogságra vivék azok asszonyait és gyermekeit, minden barmait és minden jószágait, a mit csak találhattak, zsákmányul vivék.

10. Mind a városokat, mind a falukat és lakhelyeket tűz emészté meg.

11. És elvivék a zsákmányt, és mind amit kézre kerítettek vala,

² Lásd Móz. IV. 25, 7.

³ valószínűleg a frigszekerényt, és a mi hozzá tartozott (lásd Móz. IV. 14, 44. Kir. I. 4, 5.), mások az alatt csak a harsonákat értik, az «és» kötszót «azaz» gyanánt vevén.

⁴ a törzsök-fejedelmeket. Izrael fiainak ezen kemény boszúja általán az akkori idők kegyetlen hadi szokásaiban és visszatorlási jogában találja menségét; mert a madianiták is így bántak volna Izraellel, ha győzhetnek.

⁵ Visszautazása után Balaám (Móz. IV. 24, 25.) vagy a madianiták honában maradt, s ott nekik azon gyalázatos tanácsot adta, vagy pedig tőlük későbbben ismét meghivatott.

mind emberekből, mind barmokból,

12. és vivék Mózeshez és Eleazar paphoz és Izrael fiainak egész közönségéhez; a többi eszközöket pedig a táborba vivék, Moáb mezőseire, a Jordán mellett, Jerikónak átellenében.

13. Kimenének pedig Mózes és Eleazar pap és a gyülekezet minden fejedelme eléjük a táboron kívül;

14. és megharagudván Mózes a hadsereg fejedelmeire, ezredeseire és századosaira, kik a hadból jöttek vala,

15. mondá: Miért tartottátok meg az asszonyokat?

16. Nem ezek csalták-e meg Izrael fiait Balaám sugallására és vétekbe ejtettek titeket az Úr ellen Fogor bűnével,⁶ melyért a nép meg is veretett? (Móz. IV. 25, 18.)

17. Azért öljétek meg mind, a mi férfinemű, még a gyermekeket is; és az asszonyokat, kik férfiakat ismertek közösléssel, öljétek meg; (Birák 21, 11.)

18. a leányokat pedig és mind a szűz asszonyokat⁷ tartásátok magatoknak;

19. és maradjatok a táboron kívül hét napig. A ki embert öl, vagy a megöltet illeti, tisztíttassék meg harmad- és hetednapon.⁸

20. És minden zsákmány, akár ruha legyen, akár edény, akár egyébre készített eszköz, kecskebőrből és szőrből és fából, tisztíttassék meg.⁹

21. És Eleazar pap a hadi férfiaknak, kik harczoltak vala, így szóla:

Ez a törvény rendelete, melyet parancsolt az Úr Mózesnek: (Móz. III. 6, 28. 11., 33. 15, 12.)

22. Az arany és ezüst, a réz és vas, a fekete és fehér ón,

23. és minden, a mi átmehet a lángon, tűzzel tisztíttassék meg;¹⁰ a mi pedig a tüzet ki nem állja, a tisztulás vizével szenteltessék meg;¹¹

24. és mossátok meg ruháitokat hetedik napon, és megtisztulván, menjetek azután a táborba.

25. És mondá az Úr Mózesnek:

26. Vegyétek számba¹² összeségét azoknak, a miket zsákmányoltak, embertől baromig, te és Eleazar pap és a község fejedelmei;

27. és oszd el a zsákmányt egyaránt azok között, kik harczoltak, kimenvén a hadba, és a többi egész sokaság között;

28. és különözz el az Úrnak részt azokból, kik harczoltak és a hadban voltak,¹³ ötszáz lélek közül egyet, mind az emberekből, mind a marhákból és szamarakból és juhokból,

29. és add Eleazar papnak, mert ezek az Úr első ajándékai.¹⁴

30. Izrael fiainak másik feléből is vedd az ötvenedik fejet, az emberekből és marhákból, a szamarakból és juhokból és minden barmból, és add azt a levitáknak, kik az Úr hajléka őrizetében vigyáznak.

¹⁰ A héberben hozzátéteik: a tisztulás vizével tisztíttassék meg. (Lásd Móz. IV. 19, 17—19.)

¹¹ A héber szerint: menjen át a vizen (a tisztulás vizével hintessék meg.)

¹² készítetek jegyzéket az egész zsákmányról.

¹³ végy adót hálaadásul az Úr részére azok zsákmányaiból stb.

¹⁴ úgy tekintessenek, mint zsengeajándékok, melyeket Izrael fiai terményeikből hálaul adának az Úrnak. A héber szerint: vegyétek el, mint emelékét (főlemelt ajándékot) az Úrnak.

⁶ a bálványozással és paráznasággal. Lásd Móz. IV. 25, 1—3.

⁷ kiket valószínűleg öltözetükről ismerének meg.

⁸ Lásd Móz. 19, 14, 15.

⁹ mert tisztátalanok lehettek. Móz. IV. 19, 14, 15. szerint,

31. És úgy cselekvének Mózes és Eleazar, a mint parancsolta vala az Úr.

32. Vala pedig a zsákmány, melyet a hadsereg nyert, hatszáz hetvetötezer juh,

33. hetvenkétezer szarvasmarha,

34. hatvanegyezer szamár,

35. asszonynemű emberek, kik férfiakat nem ismertek, harminczkétezeren.

36. És a félrész azoknak adaték, kik a harczon voltak: háromszáz harminczhétezer ötszáz juh,

37. melyekből az Úr részére leszámítottatt hatszáz hetvenöt juh;

38. és a harminczhatezer marhából hetvenkét tulok;¹⁵

39. a harminczezer ötszáz szamárból hatvanegy szamár,

40. a tizenhatezer ember-lelkekből az Úr részére, harminczkét lélek jutott.

41. És Mózes az Úr első ajándékainak számát Eleazar papnak adá, a mint neki meg vala parancsolva,

42. Izrael fiainak azon felerészből, melyet elkülönzött azoktól, kik a harcban voltak.

43. A félrészből pedig, mely a többi sokaságnak jutott, vagyis a háromszáz harminczhétezer juhból,

44. és a harminczhatezer marhából,

45. és a harminczezer ötszáz szamárból,

46. és a tizenhatezer emberből,

47. elvevé Mózes az ötvenedik fejet, és a levitáknak adá, kik vigyáznak vala az Úr hajlékában,¹⁶ a mint az Úr parancsolta vala.

48. És Mózeshez járulván a had fejedelmei, és az ezredesek és századosok, mondák:

¹⁵ osztályrészül az Úrnak, zsenge-ajándékul.

¹⁶ kik a körül, mint őrek táboroznak vala. Lásd. Móz. IV. 3, 25.

49. Mi, a te szolgálid, számbavettük a hadakozókat, kik kezünk alatt voltak, és csak egy sem hiányzott;

50. ezért az Úr ajándékai közé hozza mindenikünk, a mi aranyat találhattunk a zsákmányban: térdkötőket¹⁷ és karpereczeket,¹⁸ gyűrűket és karékességeket¹⁹ és nyaklánczokat,²⁰ hogy könyörögj éretünk az Úrnál.²¹

51. És elfogadá Mózes és Eleazar pap mind az aranyat különféle műkészítményben,

52. tizenhatezer hétszáz ötven siklusnyi nehézségűt, az ezredesektől és századosoktól.

53. Mert a mit kiki zsákmányul kapott, övé vala.²²

54. És elvévén azt, bevivék a bizonyosság hajlékába Izrael fiainak emlékezetül az Úr előtt.²³

32. RÉSZ.

A meghódított tartomány elfoglalatik innét a Jordánon.

1. Rúben és Gád fiainak pedig sok marhájok vala, és a marhákban számlálhatlan vagyonuk.¹ És Jázer és Gálaád földét alkalmasos-

¹⁷ mások szerint: karkötőket.

¹⁸ mások szerint: kézkötőket.

¹⁹ némelyek szerint: fülfüggőket.

²⁰ némelyek szerint: golyókat, melyeket a keletiek függőkül viseltek.

²¹ A héber szerint: hogy tétessék éretünk engesztelés az Úrnak, azaz: hála- s egyszersmind engesztelőáldozatul. (Lásd 14. 15. v.)

²² a barmokon és embereken kívül (26. v.). A héberben némelyek értelmezése szerint: A (köz) katonák közül pedig ki-ki magának zsákmányolt, és — kivéve az embereket és barmokat — magának tartotta.

²³ mindenkori hálaajélul.

¹ A héber szerint: Rúben és Gád fiai sok és nagy nyájakkal bírtak,

nak találván a baromtartásra, (Móz. V. 3, 12.)

2. Mózeshez és Eleazar paphoz és a sokaság fejedelmeihez menének, és mondák:

3. Atarót és Díbon, Jázer és Nemra, Heszebon és Eleále, Szában és Nébo és Beon,

4. azon föld, melyet az Úr megvert Izrael fiai előtt, termékeny tartomány baromtartásra, és nekünk, szolgálóidnak, igen sok marhánk vagyon;

5. könyörgünk azért, ha kedvet találtunk előtted, add nekünk, szolgálóidnak azt birtókul, és ne vigy minket át a Jordánon.

6. Felelé nekik Mózes: Vajjon atyátokfiai hadba menjenek-e, és ti itt üljete?

7. Miért fordítjátok el Izrael fiainak elméjét, hogy ne merjenek átmenni azon helyre, melyet az Úr nekik adni fog?

8. Nem így cselekedtek-e atyátok, mikor elküldöttem őket Kádeszbarnéból a föld kémelésére?

9. És midőn a szőlőgerezd völgyéig jutottak, megszemlélvén az egész tartományt, elfordíták Izrael fiainak szívét, hogy ne menjenek be azon határokhba, melyeket az Úr nekik adott. (Móz. IV. 13, 24.)

10. Ki haragra gerjedve, megesküdt, mondván: (Móz. IV. 14, 29.)

11. Nem látják meg ez emberek, kik feljöttek Egyiptomból, húsz esztendőstől és följebb, azon földet, melyet esküvéssel ígértem vala Ábrahámnak, Izsáknak és Jákobnak; mert nem akartak engem követni,

12. kivéve a cenezeus² Kálebet,

Jefone fiát, és Józuét, Nun fiát; ezek teljesítették akaratomat.

13. És megharaguván az Úr Izrael ellen, negyven esztendeig bujdosatá őket a pusztában,³ míg megemésztették az egész nemzedék, mely gonoszat cselekedett vala az ő színe előtt.

14. És íme, úgymond tovább, ti támadtatok atyáitok helyett, bünnös emberek fajzatai és maradékai, hogy nagyobbítsátok az Úr haragját Izrael ellen.

15. Hogyha nem akarjátok őt követni, a pusztában hagyja a népet, és ti lesztek okai mindenek halálának.

16. Amazok pedig óda közelgetvén, mondák: A juhoknak aklokat építünk, és a barmoknak istállókat, gyermekeinknek erős városokat;⁴

17. mi magunk pedig fölfegyverkezvén és fölkészülvén, Izrael fiai előtt megyünk a hadba, míg bevisszük őket helyeikre. Gyermekeink, s a mi egyebünk van, legyenek kerített városokban, a lakosok leselkedései miatt.

18. Nem térünk vissza házainkba, míg nem bírják Izrael fiai örökségöket;

19. nem is kívánunk semmit a Jordánon túl, mert immár van birtokunk annak keleti részén.

20. Mondá nekik Mózes: Ha megcselekszítek, a mit ígértetek, fölkészülvén, menjetek harcra az Úr előtt: (Józ. 1, 14.)

21. és minden hadakozó férfiu fegyverrel menjen át a Jordánon, míg az Úr elveszti ellenségeit,⁵

³ Lásd Móz. IV. 14, 33. V. 2, 14.

⁴ az elfoglalt városokat megerősítjük.

⁵ A héber szerint: míg kiüzi ellenségeit az ő színe előtt. A harcra mindnyájan készen voltak, de nem mehettek el mindnyájan, mivel a nők, gyermekek és öregek védelmére és új városok építésére kilet

² nem tudni, miért nevezeték így, valószínűleg Júda házában valamely Cenez volt elődje, ki öregebb, mint Cenez, az Othoniel atyja. Józ. 15, 17.

22. és meghódol neki az egész föld; akkor büntelenek lesztek az Úr és Izrael előtt, és az Úrtól megnyeritek a tartományokat, melyeket kívántok.

23. Ha pedig, a mit mondotok, meg nem cselekszitek, kétségen kívül vétkezni fogtok Isten ellen, és tudjátok meg, hogy bűnötök elér titeket.⁶

24. Építsetek tehát városokat gyermekeiteknek, és aklokat s istállókat a juhoknak és barmoknak; és a mit fogadtatok, teljesítétek.

25. És mondák Gád és Rúben fiai Mózesnek: Szolgáid vagyunk, megcselekedszük, a mit urunk parancsol. (Józ. 4, 12.)

26. Gyermekeinket és feleségeinket, juhainkat és barmainkat Gálaád városaiban hagyjuk;

27. mi pedig, szolgálid, mindnyájan fölkészülvén, elmegyünk a hadba, a mint, uram, te mondd.

28. Parancsola tehát Mózes Eleazar papnak és Nun fiának, Józue-nak, és a családok fejedelmeinek, Izrael nemzetségei szerint, és mondá nekik:

29. Ha átmennek Gád és Rúben fiai veletek a Jordánon, fölfegyverkezvén mindnyájan a hadba az Úr előtt, és meghódol nektek a föld: adjátok nekik birtokul Gálaádot. (Móz. V. 3, 12. Józ. 13, 8, 22, 4.)

30. Ha pedig nem akarnának átmenni fölfegyverzetten veletek Kanaán földére: közöttetek nyerjenek lakóhelyeket.⁷

31. Felelének Gád és Rúben fiai: A mint szölt az Úr az ő szolgálainak, úgy fogunk cselekedni;

32. mi magunk fölfegyverkez-

több harezosoknak maradni; azért csak 40 ezeren mentek át a Jordánon. Józ. 4, 13.

⁶ vagyis, a bűnnek büntetése.

⁷ sors szerint, minden előny nélkül.

vén, elmegyünk az Úr előtt Kanaán földére, és kijelentjük, hogy birtokunkat már elvettük a Jordánon innét.

33. Mózes tehát Gád és Rúben fiainak, és Manasszes, József fia fél nemzetségének⁸ adá Széhon, az amorreus király országát, és Óg, a bászáni király országát, és azok földét annak városaival köröskörül. (Józ. 22, 4.)

34. És fölépíték⁹ Gád fiai Dibont és Atarótot és Aroert,

35. Etrotot és Szófánt,¹⁰ Jázert és Jekbaát,

36. Betnemrát és Betaránt, erős városokat, és aklokat juhaiknak.

37. Rúben fiai pedig fölépíték Heszebont és Elealét és Kariataimot,

38. Nábót és Baalmeont, elváltoztatván neveiket,¹¹ Szabamát is; neveket adván a városoknak, melyeket építettek vala.

39. Makírnak, Manasszes fiának fiai pedig elmenének Gálaádba, és elpusztíták¹² azt, megölvén lakóit, az amorreusokat. (Móz. I. 50, 22.)

40. Mózes tehát Gálaád földét¹³ Manasszes fiának, Makírnak¹⁴ adá, ki abban lakék.

41. Jair pedig, Manasszes fia¹⁵ elméne, és elfoglalá annak faluit,

⁸ Mózes Manasszes fél nemzetségét is azokhoz csatolá, mert a Jordán innenső részén fekvő egész tartomány két nemzetségnek nagy lett volna.

⁹ kijavíták.

¹⁰ A héber szerint: Atrot-Szofan.

¹¹ Mert Nábó (Izai. 46, 1.) és Baal az izraeliták előtt utálatos bálványok voltak; azonban itt-ott elfordultak még néha e nevek, hogy közelebről megismertessenek.

¹² A héber szerint: elfoglalák a tartományt, és elűzték az amorreusokat.

¹³ Gálaád éjszaki részét.

¹⁴ Makír utódainak.

¹⁵ tulajdonképen Makírnak dédunokája. Lásd Krón. I. 2, 21, 22. A szentírás az unokákat gyakran nevezi fiaknak.

melyeket Jair-havótnak, azaz Jair faluinak nevezte.

42. Nóbé is¹⁶ elméne, és megvevé Kánátot annak faluival, és nevezé azt maga nevééről Nóbénak.

33. RÉSZ.

Izrael fiainak szállóhelyei a pusztában. Új parancs az ígért föld elfoglalására.

1. Ezek szállóhelyei Izrael fiainak, kik Egyiptomból kijöttek seregeik szerint, Mózes és Áron keze alatt,

2. a mint azokat följegyzette Mózes a táborok helyei szerint, melyeket az Úr parancsából változtatnak vala.¹

3. Tehát kiindulván Rameszszesből az első hónapban, tizenötödik napján az első hónap, a Fáze másodnapján, Izrael fiai hatalmas kéz által, minden egyiptomiak láttára,

4. midőn ezek elsőszülötteiket temették, kiket megölt az Úr (mert az ő isteneiken is boszút állott vala),²

5. táborba szállának Szokkotban.

¹⁶ Manasszes nemzetségéből való, ki azonban sehol másutt nem említették.

¹ Itt nincsenek följegyezve Izrael fiainak minden szállomásai, valószínűleg csak azok vannak, hol a szent hajlék fölállítatott, vagy a hol kissé tovább mulattak. A sz. atyák szerint ezen vándorlás jelképe zárandoklásunknak ez életen át a mennyei hazába; mert ez a föld sivatag pusztá, hol különféle veszélyeknek, szenvedéseknek, nélkülözéseknek és változó viszontagságoknak vagyunk kitéve, hol azonban minket az Isten vezet, étet, itat, szent törvényére tanít, minden szenvedésünket mennyei vigasztalásokkal enyhíti, míglen bevezet mennyei örökségünkbe, hol ránk az örök béke vár.

² Lásd Móz. II. 12, 12. 10-ik jegyz.

6. És Szokkotból menének Étamba, mely a pusztának végső határain vagyon.³

7. Onnét elköltözvén, Fihahirót ellenébe jutának, mely Belsefonra néz, és táborba szállának Magdalum előtt. (Móz. II. 14, 2.)

8. És elindulván Fihahirótból, átmenének a tenger közepén a pusztára;⁴ és harmadnapig menvén Étam pusztáján, táborba szállának Marában. (Móz. II. 15, 22.)

9. És elmenvén Marából, Élimbe jutának, hol tizenkét kútforrás vala és hetven pálmafa; és ott táborba szállának. (Móz. II. 15, 27.)

10. De onnét is elköltözvén, sátorokat vonának a vörös tenger-nél.⁵ És elindulván a vörös tengertől,

11. táborba szállának Szin pusztájában.

12. Onnan kiköltözvén, Dalkába jutának.

13. És elindulván Dalkából, táborba szállának Áluszban.

14. És kimenvén Áluszból,⁶ sátorokat vonának Rafidimban, hol a népnek nem volt ivóvize.

15. És elköltözvén Rafidimból, táborba szállának Sinai pusztájában. (Móz. II. 17, 1.)

16. De Sinai pusztájáról is elmenvén, a kívánság sírjaihoz⁷ jutának. (Móz. II. 19, 2.)

17. És elindulván a kívánság sírjaitól, táborba szállának Haszerótban. (Móz. IV. 11, 34.)

18. És Haszerótból menének Retmába. (Móz. IV. 13, 1.)

³ a pusztá szélén, Egyiptomból nézve.

⁴ Szur pusztára, mely Etamnak is neveztetik.

⁵ miről Móz. II. 16, 1. semmi említés nincs.

⁶ Dalka és Álusz Móz. II. 17, 1. elhagyattak.

⁷ Lásd Móz. IV. 11, 4—3.

19. És elköltözvén Retmából, táborba szállának Remmonfareszenben.

20. Onnét kiindulván, Lebnába jutának.

21. Lebnából táborba szállának Resszában.

22. És elmenvén Resszából, Cee-latába jutának.

23. Onnan elköltözvén, táborba szállának Széfer hegyén.

24. Elindulván Széfer hegyéről, Aradába jutának.

25. Onnan elmenvén, táborba szállának Macelotban.

26. És elköltözvén Macelotból, Tahatba jutának.

27. Tahatból táborba szállának Táréban.

28. Onnan elindulván, sátorokat vonának Metkában.

29. És Metkából táborba szállának Heszmonában.

30. És elmenvén Heszmonából Moszerotba jutának.

31. És Moszerotból táborba szállának Benejaakánban.

32. És elköltözvén Benejaakánból, Gadgad hegyére jutának. (Móz. V. 10, 7.)

33. Onnan elmenvén, táborba szállának Jetebátában.

34. És Jetebátából Hebronába menének.

35. És elindulván Hebronából, táborba szállának Asziongáberben.

36. Onnan elmenvén, Szin⁸ pusztájába jutának, mely Kádesz. (Móz. IV. 20, 1.)

37. És elköltözvén Kádeszből, táborba szállának Hor hegyén, Édom földének végső határain.

38. És fölméne Áron pap Hor hegyére, az Úr parancsa szerint; és ott meghala, Izrael fiainak Egyiptomból kijövéte negyvenedik esztendejében, ötödik hónap-

ban, a hónap első napján, (Móz. IV. 20, 25. V. 32, 50.)

39. mikor százhuszonhárom esztendőös vala.

40. És meghallá Árad, a kanaeusok királya, ki délfelől lakik vala, hogy Kánaán földére jöttek Izrael fiai.

41. És ezek elmenvén Hor hegyéről, táborba szállának Szalmonában.

42. Onnét elindulván, Fúnonba jutának.

43. És elköltözvén Fúnonból, táborba szállának Obotban.

44. És Obotból Jieabarimba menének, mely a moabiták határain vagyon.

45. És elmenvén Jieabarimból, sátorokat vonának Dibongádban.

46. Onnan elindulván, táborba szállának Helmondeblataimban.

47. És elköltözvén Helmondeblataimból, Abarim hegységére jutának, Nábó ellenében.

48. És elmenvén Abarim hegységéről, átkelének Moáb síkjaira, a Jordán mellé, Jerikó ellenében.

49. És ott táborba szállának Bethszimottól Abelszatimig, a moabiták térségein;

50. ahol szóla az Úr Mózesnek: 51. Parancsold meg Izrael fiainak, és mondd nekik: Mikor átköltöztök a Jordánon, bemenvén Kánaán földére,

52. vesztétek el azon földnek minden lakóit;⁹ törjétek össze a jeloszlopokat, és a szobrokat rontsátok le, és minden magas helyet pusztítsatok el;¹⁰ (Móz. V. 7, 5. Bírák 2, 2.)

53. megtisztítván a földet, és abban letelepdedvén; mert én adtam azt nektek örökségül;

⁸ A héber szerint: Zin. Lásd Móz. IV. 20, 1.

⁹ A héber szerint: Űzzétek el stb. Okát lásd Móz. V. 9, 4. 5. Csak azokat kelle megölniök, kik futni nem akartak.

¹⁰ Lásd Móz. III. 18, 21. 26, 1. 30.

54. melyet oszszatok föl magatok között sors által. A nagyobb számúaknak szélesebbet adjatok, és a kevesebbeknek keskenyebbet. Mindeniknek, a mint sors szerint jut, úgy adassék az örökség. Nemzetségek és családok szerint oszassék föl a birtok.

55. Ha pedig nem akarjátok megölni¹¹ a föld lakóit, kik megmaradnak, azok szegek gyanánt lesznek a ti szemeitekben, és dárda gyanánt oldalaitokban, és ellenségeskedni fognak veletek lakóföldetekben ;

56. és mindazt, mit azokkal szándékoztam cselekedni, veletek fogom cselekedni.

34. RÉSZ.

Az ígért földnek határai és fölosztása.

1. És szóla az Úr Mózesnek, mondván :

2. Parancsold meg Izrael fiainak, és mondd nekik : Mikor bementek Kanaán földre, és az nektek birtokul sorssal elosztatik, ezek legyenek a határok :

3. A déli rész¹ Szin² pusztájától kezdődjék, mely Édom mellett vagyon, és legyen határa napkelet felé a sós-tenger,³ (Józ. 15, 1.)

4. mely körülvegye a déli részt⁴ a skorpió⁵ lejtőjén át, úgy hogy átmenjen Szennán,⁶ és érjen délre Kádeszbarnéig, onnét nyúljon ki a határ Ádár nevű faluig, és terjedjen Aszemonáig ;

5. és menjen körül a határ

¹¹ A héber szerint : elűzni.

¹ a déli határ.

² Zintól, ennek éjszaki részétől. Lásd Móz. IV. 13, 22. 20, 1.

³ annak déli része.

⁴ a határt keletről nyugat felé.

⁵ A héber szerint : Akkrabim (skorpiók) a sós-tenger közelében.

⁶ A héber szerint : Zin.

Aszemonától Egyiptom patakáig,⁷ és a nagy tenger⁸ partján végződ-jék.

6. A napnyugoti rész pedig a nagy tengertől kezdődjék, és ugyanazon határral végződjék.⁹

7. Éjszaki részről pedig a nagy tengertől kezdődjék a határ, érvén¹⁰ az igen magas hegyig ;¹¹

8. melytől terjedjen Ématba, Szedada végső széleig :

9. és érjen a határ Zefronáig és Énan faluig ; ezek legyenek a határok az éjszaki részre.

10. Onnan menjenek határokat napkelet felé :¹² Énan falutól Szefamáig,

11. és Szefamától menjen le a határ Reblába, Dafnim kútjának átellenében ;¹³ onnan terjedjen napkelet felé, Ceneret tengeréig,¹⁴

12. és nyúljon a Jordánig, és a sós-tengerrel végződjék. Ez leszen földetek az ő határai szerint kö-röskörül.

13. És parancsolá Mózes Izrael fiainak, mondván : Ez azon föld, melyet sors szerint fogtok birni, és melyet parancsolt az Úr adatni a kilencz nemzetségek és a fél nemzetségeknek.

14. Mert Rúben fiainak nemzetsége, családjai szerint, és Gád fiainak nemzetsége, rokonságának száma szerint, és Manasszes fél nemzetsége,

⁷ azon patakig, mely Rhinokolúra, a mai Elaris mellett a földközi tengerbe szakad.

⁸ a közép vagy földközi tenger.

⁹ Szidonnál. Lásd Józ. 19, 28

¹⁰ kelet irányában.

¹¹ A héber szerint : Hor hegyig, (mely különböző e könyv 33, 37, 38. említett Hortól) azaz, hihetőleg, Libanon magas hegygerinczéig, Szidon ellenében.

¹² az ország keleti határát onnan mér-jék.

¹³ A héber szerint : a forrásnak (Jordánnak) kelet felől.

¹⁴ kelet felé a Genezáret taváig.

15. azaz harmadfél nemzetség, elvették részöket a Jordánon innét, Jerikó ellenében, a napkeleti részen.

16. És mondá az Úr Mózesnek :

17. Ezek ama férfiak nevei, kik a földet nektek elosztják : Eleazar pap, és Nun fia, Józue, (Józ. 14., 1. 2.)

18. és egy-egy fejedelem minden nemzetségből,

19. kiknek nevei ezek : Júda nemzetségből Jefóne fia, Káleb.

20. Simeon nemzetségből Ammiud fia, Sámuel.

21. Benjamin nemzetségből Kaszelon fia Elidád.

22. Dán fiainak nemzetségből Jogli fia, Bokki.

23. József fiai közül, Manasszes nemzetségből Efod fia, Hanniel.

24. Efraim nemzetségből Szeftan fia, Kámuel.

25. Zabulon nemzetségből Fárnak fia, Eliszafan.

26. Isszakar nemzetségből Ózan fia, Faltiel fejedelem.

27. Áser nemzetségből Szalomi fia, Ahiud.

28. Neftali nemzetségből Ammiud fia, Fedael.

29. Ezek azok, kiknek megparancsolá az Úr, hogy oszszak föl Izrael fiainak Kánaán földét.*

35. RÉSZ.

A leviták városai és a szabad városok.

1. Ezeket is mondá az Úr Mózesnek Moáb mezősegein, a Jordán mellett, Jerikó ellenében :

2. Parancsold meg Izrael fiainak, hogy adjanak birtokaikból a levitáknak (Józ. 21., 2.)

3. városokat lakásra, és azoknak környékét köröskörül; hogy ők lakjanak a városokban, és a környék legyen a juhoknak és baromoknak ;

4. mely a városok falaitól köröskörül ezer lépésnyire¹ terjedjen ki.²

5. Napkelet felé kétezer könyöknyi legyen és dél felé hasonlóképen kétezer legyen, a tenger felé is, mely napnyugatra néz, ugyanazon mértékű legyen, az éjszaki része is hasonló tért foglaljon el;³ a városok középett legyenek, és a környék kívül.⁴

6. A városok közül pedig, melyeket a levitáknak adtak, hat legyen elválasztva a menekvők oltalmára, hogy azokba fusson, a ki vért ont; és ezeken kívül még negyvenkét várost (adatok nekik⁵) (Móz. II. 21, 13. V. 4, 41. 19, 2. Józ. 20, 2.)

7. azaz mindössze negyvennyolcat környékével együtt.

¹ A héber szerint : rófnyre.

² a város mind a négy részén.

³ Fordításunk egészen elosztatja az ellenmondást, mely a héber szerint ezen, és az előbbi vers közötti vagyon, az által, hogy a 4. versben rófk helyett lépéseket tesz, melyek, két róft számítva egy lépésre, ugyanazon róf-összeget adják ki. A héber szövegre vonatkozólag ezen különbséget az írásértelmezők különféleken igyekeztek megfejteni. E részben különösen figyelemre méltó Bonfrerius jezsuita véleménye, ki a 4. versben leirői hibát gyanít, s a régi görög fordítás, továbbá Flavius József és Philó szerint, kétezer róft olvas, mi által az ellenmondás megszűnik. Lásd a rófmértékről Mózs. II. 25. r. 10-ik jegyz.

⁴ A héber szerint : foglaljon el, és a város legyen közepén; ez legyen környéke városaiknak.

⁵ A 48 levita-város közül hat menedék-városnak tűzessék ki, melyekbe a nemszándékos gyilkos (11. v.) futhasson, s ügyének megvizsgáltatásáig (12. v.) oltalmat találhasson. Isten ezen rendelés által az ártatlanokat akarta megóvni a megölt ember rokonainak első dühös kitérésétől, s ezzel megmutatni, mennyire büntetésre méltó a szándékos gyilkosság, hamár a nemszándékos gyilkosnak is menedékhelyre van szüksége, hogy biztosíttassék,

8. És ezen városokat adjátok Izrael fiainak birtokaiból; azoktól,⁶ kiknek több vagyon, többet vegyetek; és a kiknek kevesebb, kevesebbet; kiki örökségének mértéke szerint adjon városokat a levítáknak.

9. És mondá az Úr Mózesnek:

10. Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik: Mikor átmentek a Jordánon Kanaán földére,

11. határozátok meg, mely városoknak kelljen lenni a menekvők oltalmára, kik nem-akarva vért ontanak.

12. Ha a szökevény azokba fut, a megöltnek rokona⁷ meg nem ölheti őt, míg a sokaság elé nem áll, és ügye el nem ítéltetik.⁸

13. A városok közül pedig, melyek a menekvők oltalmára választatnak, (Móz. V. 4, 41. Józ. 20, 7. 8.)

14. három legyen a Jordánon innét, és három Kanaán földén,

15. mind Izrael fiai, mind a jövevények és idegenek számára, hogy azokba fusson, a ki nem akarva vért ont.

16. Ha ki fegyverrel vág, és elhal, aki megvágatott: gyilkosságban vétkes, amaz is haljon meg.⁹

17. Ha kövel hajít, és a meghajított elhal, hasonlóképen büntettség.¹⁰

⁶ azon törzsnemzetségektől.

⁷ A héber szerint: Goel, vérboszúló; így neveztetett a megöltnek legközelebbi rokona, kinek kötelessége volt a megöltnek halálát megboszúlni. Ósrégi szokás szerint, mely keleten ma is fönáll, mindaddig becstelennek tartatott az ilyen, míg ezen kötelességét nem teljesítette.

⁸ míg a bíró el nem dönti, vajjon a gyilkos kiadassék-e a vérboszúlnak, vagy pedig fölmentessék.

⁹ Itt következnek a szabályok, melyek szerint a bíró megítélhesse, szándékos volt-e a gyilkosság, vagy nem?

¹⁰ A héber szerint: Ha valaki, kezében kövel, melylyel mást meg lehet ölni, vala-

18. Ha valaki fával üttetik meg, és elhal, az ütőnek vérével álljanak boszút érte.¹¹

19. A megöltnek rokona megölheti a gyilkost; a mihelyt elékapja őt, megölheti.¹²

20. Ha gyűlölségből valaki embert taszít le, vagy orozva hajít rá valamit, (Móz. V. 19, 11.)

21. vagy ellensége lévén, kézzel üti meg, és amaz elhal: az ütő gyilkosságban vétkes, a megöltnek rokona, mihelyest találja őt, megölheti.¹³

22. Hogyha véletlenül és gyűlölség

23. és ellenségeskedés nélkül cselekszik valamit ezek közül,

24. és a nép¹⁴ hallomására bebizonyúl, és a dolog meghányatik a gyilkos és a vérrokon között:

25. az ártatlant szabadítsák meg a boszúálló kezéből, és vigyék vissza törvény szerint azon városba,¹⁵ melybe futott vala, és maradjon ott, míg meghal a főpap, ki szent olajjal fölkenetett.¹⁶

kit meghajít, úgy hogy meghal: gyilkos az, haljon meg.

¹¹ A héber szerint: Ha valaki, kezében fával stb. mint a 10-ik jegyz.

¹² A vérboszúló a szándékos gyilkost megölhette, a hol kapta; de a nemszándékos tiltva volt megölnie; ha még is megölte, nem vonathatott ítéletre, mert az általa megöltnek ártatlansága nehezen, vagy épen nem volt ellene bebizonyítható; azonban lelkiismeretében gyilkos volt Isten előtt.

¹³ Lásd 19. v.

¹⁴ mely a város kapujában, vagy a kapu előtti téren tartani szokott törvénykezésnél jeleh volt.

¹⁵ a kapu előtt, vagy alatt tartott törvényszéktől magába a városba.

¹⁶ Ez idő alatt, valamint a megölt atyafiainak neheztelése megszűnhetett, úgy ezek is az egész népnek a főpap halála miatti általános gyászolásában saját kisebb veszteségüket elfeledhették (Theod.). Egyszersmind Isten ez időpontot azért rendelhette, hogy egy főséges előkép

26. Ha a gyilkos azon városok határain kívül találta, melyeket a számkivetetteknek rendeltek,

27. és megöletik attól, ki a vérnek bosszúállója, véték nélkül leszen,¹⁷ a ki őt megöli;

28. mert az elfutottnak a főpap haláláig a városban kellett volna maradnia. Miután pedig az meghal, a gyilkos térjen vissza földére.

29. Ezek örök törvények lesznek minden lakhelyeteken.¹⁸

30. A gyilkos, tanú vallomása után¹⁹ büntetessék meg. Egynek tanubizonyságára senki se ítéltesék el.

31. Ne vegyetek váltságot attól, ki vérben bűnös,²⁰ azonnal magahajjon meg.

32. A számkivetettek és elfutottak, a főpap halála előtt, városaikba semmiképen vissza nem térhetnek ;²¹

adjon azon nagy igazságról, mely szerint az emberek, kiket ő végtelen irgalmánál fogva olyanokul tekint, kik inkább gyarlóságból és tudatlanságból, mint szándékosan vétkeznek, (v. ö. Ap. cs. 3, 15—17.) csak Krisztus Jézus halála után vétethetnek föl mennyei hazájokba (Jerom.).

¹⁷ a világi bíróság előtt, de nem egyszerűen lekiismerete előtt is, mert ekegy ok miatt ártatlant ölt meg.

¹⁸ Isten e törvény által a vérboszu jogait korlátozta, s némileg ártalmatlanokká tette, míg azok más népeknél a legiszonyúbb kegyetlenséggel gyakoroltattak; hogy egészen el nem törölte, s az ily esetekeket nem igazította csupán törvény útjára, ennek oka a régi keleti népek azon kiirthatlan meggyőződésében található, miszerint a családnak becsülete és szeretete a megöltért viszont vért kíván, s ezt neki (a családnak) magának kell okvetlen ontania, s ha a becstelenség gyalázatát nem akarja magára venni.

¹⁹ két vagy több tanú. Lásd Móz. V. 17, 6.

²⁰ mert akkor a szegények élete kevesse lenne biztosítva a gazdagok megtámadásától.

²¹ A héber szerint: Ne vegyetek váltság-

33. hogy meg ne fertőztessék lakóföldeteket, mely az ártatlankok²² vére által tisztátalan lesz; és különben meg nem tisztúlhat, hanem csak annak vérevel, a ki más véret ontotta. (Móz. I. 9, 6.)

34. És így tisztítottik meg örökségetek, melyben én köztetek lakom; mert én vagyok az Úr, ki Izrael fiai között lakom.

36. RÉSZ.

Az örökséggel bíró leányok férjhezmenetéről.

1. Eljövének pedig Gálaád nemzetségének fejedelmei,¹ ki Makírnak, Manasszes fiának fia volt, József fiainak törzsökéből; és szólnak Mózesnek, Izrael fejedelmei előtt, és mondák: (Móz. IV. 27, 1.)

2. Neked, urunknak, megparancsolá az Úr, hogy a földet sors által oszsd el Izrael fiainak, és hogy Szalfaad atyánk fia leányainak add az ő atyjokat illető örökséget;

3. kiket ha más nemzetségbeli emberek vesznek feleségül, követni fogja őket birtokuk, és más nemzetségre szállván, örökségünk megkisebüll;

4. és így, mikor az örvendetes év, vagyis a szabadulás ötvenedik esztendeje eljő, a sorssal tett osztály összezavartatik, és egynek öröksége másra száll.²

got az oltalom-városba való menekvésért, hogy (a nemszándékos gyilkos) visszatérhessen és lakhassék az ő földén, mielőtt meghalt a főpap.

²² A héber szerint: vér által általában. Lásd Kir. II. 21, 1—14.

¹ a manassziták, ezekhez tartoztak Szalfaadnak öröklő leányai. Lásd Móz. IV. 26, 30—33.

² A héber szerint világosabban: Ha jön Izrael fiainak örvendetes éve, birtokuk azon nemzetség birtokához szakad,

5. Felelé Mózes Izrael fiainak, és az Úr parancsából mondá: Igazán szólott József fiainak nemzetsége;

6. és ezen törvényt az Úr mondotta Szalfaad leányairól: Menjenek férjhez, akikhez akarnak, de csak nemzetségekbeli emberekhez,³

7. hogy ne szálljon Izrael fiainak birtoka nemzetségről nemzetségre. Azért minden férfi önnemzetségéből és rokonságából vegyen feleséget;⁴ (Tób. 7, 14.)

melybe férjhez mentek, és atyai nemzetségük birtokából lehuzatik. Ha az örökséggel bíró leányok más nemzetség férfiaihoz vihetik át birtokukat, akkor ez az örvendetes évben, mikor minden jószág (Móz. III. 25, 10.) előbbi urához visszajut, nem juthat vissza nemzetségünkhöz, melytől elvétellett, hanem más nemzetségnél marad; mert a férfiak házasság által ahhoz állandó jogot nyertek.

³ A héber szerint: de csak atyjok nemzetségének családjába, se más nemzetségbe, se más családba ne menjenek férjhez.

⁴ ha örökséggel bíró leányt akarnak

8. és minden leány önnemzetségebeli férfiúhoz menjen,⁵ hogy az örökség megmaradjon a nemzetségekben,

9. és a nemzetségek össze ne vegyíttessenek, hanem úgy maradjanak,

10. a mint az Úrtól elválasztattak. És úgy cselekvének Szalfaad leányai, amint nekik parancsolva volt;

11. és férjhez menének Malaa és Tersza, Hegla és Melka és Noa atyjuk bátyjának fiaihoz,

12. Manasszes nemzetségéből, ki József fia volt; és az örökség, mely nekik adatott vala, megmaradt atyjok nemzetségénél és családjánál.

13. Ezek a parancsok és ítéletek, melyeket az Úr Mózes által parancsolt Izrael fiainak Moáb mezőségein, a Jordán mellett, Jerikónak átellenében.

venni; mert különben más leányt akár mely nemzetségből vehettek. Lásd Kir. I. 18, 27. Krón. II. 22, 11.

⁵ ha örökséggel bíró leány.

MÓZES ÖTÖDIK KÖNYVE.

DEUTERONOMIUM.

MÓZES ÖTÖDIK KÖNYVE a görög és latin fordítás nyomán «Deuteronomium»-nak, azaz «második törvénynek» neveztetik, mert abban a már adott törvény bővebben és hatályosabban terjesztetik elé. Sz. Jeromos szerint e nevet azért nyerte, mivel prófétai előképe volt a keresztény törvénynek, mely annyiban szinte «második törvény»-nek neveztetik, mennyiben a zsidóságnak képletes vallási szertartásait új, szellemi s magasztosabb módon ismét eléadák, s a mi itt csak kép volt, azt valósággá emelé. — Mózes a törvény ismétlését Moáb sikságán a vándorlás negyvenedik évében, a tizenegyedik hónap első napján kezdé meg (Móz. V. 1, 3.). Mennyi időt fordított erre, a sz. történetből nem tudhatni. A régi zsidó történetíró, Flavius József írja, hogy a második törvény kezdete- és följegyzésétől Mózes haláláig, mi a tizenkettedik hónap első napján történt, s e könyv végén eléadatik, — egy hónap telt el. Miután Mózeset harmincz napig gyászolták Izrael fiai, Józue vezérlete alatt, a negyvenegyedik év kezdetén átköltöztek a Jordánon, úgy, hogy ezen év húsvétjét már Galgalában, a Jordánon túl, tartották, az első hónap tizenegyedik napján (Józ. 5, 10.). Ezen könyv tehát két hónapi időközt foglal magában, a kijövet utáni negyvenedik év két utolsó hónapjának történetét.

Ha mind az öt könyvet egybefoglaljuk, azokból szép összefüggés tűnik elé. Az első könyvben (Genesis), mint az egész szentírás első könyvében, Isten egész országának nagy körvonalai vannak letéve, egy nagy jelentőségű világ, minden a legáltalánosb meghatározásokban kifejezve: Isten, erény, bűn, megváltás, halhatatlanság, örök élet. A második könyv, kezdetét s általános alapját tartalmazza a mózesi, megtestesített istenországnak, melyből a szellemi, keresztény s minden népet magában foglalandó ország vala kifejlendő. A harmadik könyvben megmutattatik ezen ország részletes vallási elrendezése, különösen az istentiszteletre és papi hivatalra vonatkozólag. A negyedik könyvben olvasuk az izraeli élet történetét, viszonyban az isteni gondviselés vezérlésével és kegyelmeivel, vagyis az emberi kőszívűség és az isteni hosszútűrés történetét. Az ötödik könyv végre áttekintést és kilátást nyújt a jövőbe, mint fog átváltozni a földi, mózesi ország az új próféta (Móz. V. 18, 18.) szellemi országává, s mint fog ebbe minden nép fölvetetni.

1. RÉSZ.

Az egyiptomból kijövet történelének ismétlése, üdvös intésekkel.

1. Ezek az igék, melyeket Mózes egész Izraelnek mondott, a Jordánon innét a pusztának mezőségén,¹ a vörös tenger ellenében,² Farán és Tofel, Lábán és Haszerót között, hol igen sok arany van,³

2. tizenegy nap járásnyira Hórebtől, a Szeir hegy útján Kádeszbarnéig.⁴

3. A negyvenedik esztendőben,⁵ tizenegyedik hónapban, a hó első napján beszélé Mózes Izrael fiainak mind, a miket parancsolt vala neki az Úr, hogy megmondja nekik,

4. miután megverte Széhont, az amorreusok királyát, ki Heszebonban lakott; és Ógot, a bászáni királyt, ki Aszaratoban és Edraiban⁶ (Móz. IV. 21, 24.)

5. a Jordánon innét, Moáb földén lakott vala. És kezdé Mózes a törvényt magyarázni, mondván:⁷

6. A mi Úrunk Istenünk szólott nekünk Hóreben, mondván: Elég volt nektek e hegyen lakni;⁸

¹ Moáb síkságain, a mi itt szintén pusztának neveztetik, mert a pusztán át történt negyven évi vándorláshoz tartozik. Móz. IV. 22, 1.

² végpontján azon utazásnak, melytől az út a vörös tengerhez vitt, s azon által kezdődött.

³ A héber szerint: és Haszerót Diszahab (sok aranyfal biró), mi valószínűleg más valamely hely neve.

⁴ azaz: tizenegy nap járásnyira, ha a Szeir hegyén és Kádeszbarnén át Moádba mennek (19. v.).

⁵ a világ ter. 2553-ik, Kr. e. 1451-ik évben.

⁶ Lásd Móz. IV. 21, 24. 33. 35.

⁷ A héber szerint: a Jordánon innét, Moáb földén kezdé Mózes a törvényt magyarázni, mondván.

⁸ körülbelül egy évig. Lásd Móz. 19, 1. IV. 10, 11. 12.

7. térjetekek vissza, és jöjetekek az amorreusok hegyére és a többi helyekre, melyek ahhoz közel vannak, a mezőségekre és a hegyes-völgyes helyekre délfelé, és a tenger partja mellett, a kananeusok földére, és a Libanonra, a nagy folyóig, Eufratesig.⁹

8. Ime, úgymond, nektek adtam azt; menjetekek be, és birjátok azt, miről megesküdött az Úr atyáitoknak, Ábrahám-, Izsák- és Jákobnak, hogy nekik adja azt, és utánok ivadékuknak.

9. És azért mondtam nektek azon időben:¹⁰

10. Nem győzlek egymagam titeket, mert Úratok Istenetek meg sokasított bennetekek, és igen sokan vagytok már, mint az ég csillagai. (Móz. II. 18, 18.)

11. (Atyáitok Ura Istene adjon e számhoz még sok ezret, és áldjon meg titeket, a mint mondotta vala.)

12. Nem viselhetem egyedül magam dolgaitokat és terheiteket és pöreiteket.

13. Adjatok magatok közül bölcs és értelmes férfiakat, kiknek viselete megpróbáltatott nemzetségeitekben, hogy azokat fejedelmekké tegyem.¹¹

14. Akkor felelétek nekem: Jó dolog, a mit cselekedni akarsz.

15. És vevék nemzetségeitekből bölcs és nemes¹² férfiakat, és rendelém őket fejedelmekké, ezredesekké és századosokká, ötvenedesekké és tizedesekké, kik mindenre megtanítsanak bennetekek.¹³

⁹ Menjetekek Kanaánba, melyet legnagyobb kiterjedésében egykor egész az Eufratesig fogtok birni. Lásd Móz. I. 15, 18.

¹⁰ Jetró tanácsára. Lásd Móz. II. 18, 18.

¹¹ bírátokká.

¹² A héber szerint: értelmes.

¹³ A héber szerint: ... tizedesekké, és (a bírakon kívül) előjárókká nemzetségeitek között. (Lásd Móz. IV. 11, 16. V. 16, 18.)

16. És megparancsolám nekik, mondván: Hallgassátok meg őket,¹⁴ és a mi igaz, azt ítéljétek, akár polgár legyen az, akár idegen.

17. Semmi különbség ne legyen a személyekben, úgy hallgassátok meg a kicsinyt, mint a nagyot; és senki személyére ne tekintsetek,¹⁵ mert Isten ítélete az.¹⁶ Hogyha valami nehéznek tetszik nektek, hozzátok elém, s én meghallgatlak. (Ján. 7, 24. Móz. III. 19, 15. V. 16, 19. Péld. 24, 23. Sirák 42, 1. Jakab 2, 1.)

18. És megparancsolám mind, amiket cselekednetek kell.

19. Elindulván pedig Hórebről, átmenék ama rettenetes és igen nagy pusztán, melyet láttatok, az amorreusok hegyének útján, amint parancsolta vala nekünk a mi Urunk Istenünk. És mikor Kádeszbarnéba jutottunk,

20. mondám nektek: Eljutotatok az amorreusok hegyére, melyet a mi Urunk Istenünk adni fog nekünk.

21. Lásd a földet, melyet a te Urad Istened ad neked; menj föl és birjad azt, amint Urunk Istenünk szólott atyáidnak; ne félj, és semmit se rettegj.

22. És mindnyájan hozzám jövétek és mondatok: Küldjünk férfiakat, kik megszemléljék a földet, és tudósítsanak, mely uton kelljen fölmenünk, és mely városokba indulunk. (Móz. IV. 13, 3. 32, 8.)

23. És mivel nekem e beszéd tetszett, küldék közületek tizenkét férfiút, mindeniket az ő nemzetségeből.

24. Kik elindulván, fölmenének a hegységre, és a szőlőgerezd völ-

gyéig érkezének; és megnézvén a földet,

25. vőnek annak gyümölcsseiből, s hogy megmutassák termékenységét, hozzánk elhozzák, és mondák: Jó az a föld, melyet Urunk Istenünk adni fog nekünk.

26. De nem akarátok fölmenni, hanem hitetlenek lévén a mi Urunk Istenünk beszédére,

27. zúgolódtatok sátraitokban, és mondatok: Gyűlöl minket az Úr, és azért hozott ki Egyiptom földéről, hogy az amorreusok kezébe adjon és eltöröljön minket.

28. Hova menjünk? a követek elrettenték szívünket, mondván: Fölötte nagy ott a sokaság, és nálunknál szálasabb; a városok nagyok, és egész az égig megerősítvek. Enacim fiait láttuk ottan.

29. És mondám nektek: Ne rettegjétek, és ne féljétek tőlök.

30. Az Úr Isten, ki vezéretek, maga fog harcolni értetetek, mint Egyiptomban cselekedett minde- nek láttára.

31. És a pusztában (mint magad láttad), Urad Istened hordozott téged, mint az ember szokta hordozni kis fiát, minden úton, melyen jártatok, míg e helyre jutottatok.

32. És még sem hittetek a ti Uratok- Isteneteknek,

33. ki elöttetek járt az úton, és kijelölte a helyet, melyen sátorokat kelle vonnotok, éjjel nektek tűz által mutatván utat, és nappal a felhőoszlop által. (Móz. II. 13, 21. IV. 14, 14.)

34. És midőn az Úr hallotta beszédeitek szavát, fölindulván, megesküvék, és mondá:

35. Senki sem fogja látni e gonosz nemzedék emberei közül ama jó földet, melyet esküvéssel ígertem atyáitoknak, (Móz. IV. 14, 23. Zsolt. 94, 11.)

36. kivéve Jefóne fiát, Kálebet; ő meglátja azt, és neki adom a

¹⁴ A héber szerint: Ha mi pör támad atyáitokfiak között.

¹⁵ A héber szerint: ne féljétek.

¹⁶ mert a bíró Istennek képviselője.

földet, melyet tapodott, és az ő fiainak, mert követte az Urat.

37. Nem is lehet csodálni a nép ellen való haragját, miután az Úr rám is megharagudván miattatok,¹⁷ azt mondotta: Te sem mégy be oda,

38. hanem szolgád, Józue, Nun fia, ő megyen be helyetted; őt oktasd és erősítsd, mert ő osztja el sors szerint a földet Izraelnek.

39. Kisdedeitek, kikről mondtátok, hogy fogságra vitetnek, és a fiúk, kik most a jó és gonosz különbségét még nem tudják, ezek mennek be, és nekik adom a földet, és birni fogják azt.

40. Ti pedig térjeteK vissza, és menjeteK a pusztába a vörös tenger útján.

41. És feleléteK nekem: VétkezteK az Úr ellen; fölmegyünk és hadakozunk, a mint parancsolta Urunk Istenünk. És mikor fölfegyverkezve menteteK a hegyre, (Móz. IV. 14, 40.)

42. monda nekem az Úr: Mond meg nekik: Ne menjeteK föl és ne harcoljateK, mert nem vagyok veleteK; hogy el ne hulljateK ellenségeiteK előtt.

43. Megmondottam, és nem hallgattátok: hanem ellenkezővén az Úr parancsával, és kevélységből fölfuvalkodván, a hegyre fölmenteteK.

44. Akkor kijöven az amorreusok, kik a hegyeken laktak, és életkeK menvén, üzőbő vetteK titeket, mint a méhek szoktak kergetni; és Szeirtől Hormáig vágtak.

45. És mikor visszatérvén, sírtateK az Úr előtt, nem hallgata meg titeket, sem szavatokra nem akara figyelni.

46. Igy Kádeszbarnében maradtateK sok ideig.

¹⁷ ti adván rá alkalmat, mikor vizet kérteteK, s én kétkedtem, vajjon az Úr ad-e vizet ily ellenszegülő népnek.

2. RÉSZ.

Folytatás. Győzelem Széhon fölött.

1. És elindulván onnét, jutánk ama pusztába, mely a vörös tengerre viszen, a mint nekem az Úr mondotta vala, és Szeir hegye körül járánk sok ideig.¹

2. És monda az Úr nekem: 3. Eléggé kerültéteK e hegyet, menjeteK éjszak felé;²

4. és parancsold meg a népnek, mondván: Át fogtok menni atyátokfiai, Esau fiai határain, kik Szeirben laknak,³ és félni fognak tőleteK.

5. VigyázzateK azért szorgalmasan, hogy ne induljateK ellenök; mert egy talpalatnyit sem adok nekteK az ő földükből, mivel Esau-nak adtam birtokul Szeir hegyét.

6. Eléséget pénzen vegyeteK tőlük, és úgy egyeteK; vett vizet meríteteK, és úgy igyateK.

7. A te Urad Istened megáldott téged kezeid minden munkájában; tudja utaidat, amint ájtöttél e nagy pusztán, negyven esztendeig lakván veled a te Urad Istened, és semmi híjával sem voltál.

8. És midőn átmentünk atyánk-fiai, Esau fiai között, kik Szeirben laknak vala,⁴ a mezős úton Elat-

¹ a hegységtől déli részre.

² közeledve Kanaánhoz.

³ mert ezek Kanaán déli részében a vörös tengertől a holttenger déli széleig tanyáztak.

⁴ Ezek az edomiták, vagyis Esaunak azon fiai voltak, kik ősi kormányformájokat megtarták (Móz. I. 36, 20—30.), és Szeir hegység délnyugati részén laktak vala egész a vörös tengerig. — Ezek megengedték az átvonulást Izrael fiainak, kik a vörös tengertől jöttek, és neki fizetésért ételt és italt adának (29. v.) — De máskép volt a dolog Esau azon fiaival, kik királyok által kormányoztattak (Móz. I. 36, 31—39.), és a holttenger közelében,

ból és Asziongáberből, jutánk⁵ azon útra, mely Moáb pusztájára viszen.⁶

9. És mondá az Úr nekem: Ne hadakozzál a moabíták ellen, se harcra ne menj ellenök; mert semmit sem adok neked az ő földük-ből, mivel Lót fiainak adtam Art⁷ örökségül. (Móz. IV. 21, 13.)

10. Emimek⁸ voltak annak első lakói, nagy és izmos nép, és oly szálás, mint az Enacim-törzsökbeliek,

11. úgy, hogy óriásoknak tartattak, és hasonlítottak Enacim fiaihoz. De a moabíták Emimnek nevezik őket.⁹

12. Szeirben pedig azelőtt a horreusok¹⁰ laktak, de Esau fiai kiűzték és elpusztították őket, és ott megtelepedtek, a mint Izrael is cselekedett öröksége földén,¹¹ melyet neki adott az Úr.

13. Most fölkelvén, hogy átmenjünk Záred patakán,¹² ahhoz eljutánk.

14. Az idő pedig, mely alatt Kádeszbarnéból a Záred patakán történt átmenetig¹³ jártunk, harmincznyolcz esztendő volt; míg a hadakozó emberek egész nemzedéke elfogyott a táborból, mint az Úr megesküdött vala,

az ország éjszakkéleti részén laktak. Ezek megtagadták az átmenetet, midőn Izrael fiai másodszer Kádeszbarnéba mentek (Móz. IV. 20, 1.), hogy onnan Kanaánba költözzenek. Lásd Mózes. IV. 20, 14—21.

⁵ Miután Kádeszbarnéba értünk, s az edomi király nekünk az átmenetet megtagadta.

⁶ Lásd Mózes. IV. 21, 4—11.

⁷ a moabíták fővárosát, Lásd Mózes. IV. 21, 15. 28.

⁸ Lásd Mózes. I. 14, 5. 6.

⁹ azaz: retteneteseknek.

¹⁰ a barlanglakók.

¹¹ azon földön, mely Széhon és Óg királyoké volt, de most már elfoglaltatott.

¹² Lásd Mózes. IV. 21, 12.

¹³ először. Lásd Mózes. IV. 13, 27.

15. kinek keze ellenök volt, hogy kivesszenek a táborból.

16. Miután pedig mind elhullottak a hadakozók,

17. szóla nekem az Úr, mondván:

18. Te ma átmegy Moáb határain¹⁴ az Ar nevű városon;

19. és elközelgetvén Ammon fiainak szomszédságába,¹⁵ óvakodjál hadakozni ellenök és harcra indulni; mert nem adok neked Ammon fiainak földéből, mivel Lót fiainak adtam azt örökségül.

20. Óriások földének tartott az, és abban régenten óriások laktak, kiket az ammoniták Zomzommimnak¹⁶ neveznek,

21. nagy és számos és szálás természetű nép az, mint az enacimok, kiket eltörlött az Úr színök elől, és ezeket tette lakosokká amazok helyett,¹⁷

22. a mint cselekedett vala Esau fiainak, kik Szeirben laktak, eltörlvén a horreusokat, és azok földét nekik adván, melyet ez ideig bírnak.

23. A heveusokat is,¹⁸ kik Hászirimban¹⁹ laktak vala Gázáig,²⁰ kiűzék a kappadóciak,²¹ kik Kap-

¹⁴ azon részen, melyet az amorreusok a moabítáktól elragadtak. Lásd Mózes. IV. 21, 13—26.

¹⁵ kik az amorreusoktól keletre laktak, Arnon és Jébok között. Midőn Izrael fiai Moáb pusztaságán vándoroltak az Arnonnál, éjszakkeltre az ammoniták, éjszakan nyugatra az amorreusok voltak előttök; ezeket szabad volt haddal megtámadniok, amazokat nem. Lásd Mózes. IV. 21, 13. 14.

¹⁶ azaz: gonoszoknak, roszakaróknak.

¹⁷ A héber szerint: És birtokukba léptek, és megtelepedének helyökbe.

¹⁸ A héber szerint: az avvítákat, e tartomány őslakóit.

¹⁹ azaz: falukban, kerítetlen helységekben.

²⁰ a középtenger délkeleti partján.

²¹ A héber szerint: kafforiták, valószínűleg krétaiak, kik magokat később

padóciából²² jöven, eltörlék őket, és helyökbe telepedének.

24. Keljetez föl, és menjetez át az Arnon patakán; íme kezedebe adtam Heszebon királyát, az amorreus Széhont, és az ő földét kezdjed elfoglalni, és indíts hadat ellene.²³

25. Ma kezdek tőled félelmet és rettegést bocsátani a népekre, kik az egész ég alatt laknak; hogy hallván nevedet, féljenek, és mint a szülők,²⁴ reszkessenek és fájdalmat szenvedjenek.

26. Küldék azért követeket Kademót²⁵ pusztájából a heszeboni királyhoz, Széhonhoz békeséges szókkal, mondván: (Móz. IV. 21, 21.)

27. Átmegyünk földeden, az országuón járunk, nem térünk sem jobbra, sem balra.

28. Eleséget pénzen adj nekünk, hogy együnk; vizet pénzen adj, és úgy iszunk. Csak átmenetelt engedj nekünk,

29. a mint cselekedtek Esau fiai, kik Szeirben laknak,²⁶ és a moabiták, kik Arban laknak,²⁷ míg a Jordánhoz jutunk, és átmegyünk a földre, melyet Urunk Istenünk ad nekünk.

30. De Széhon, a heszeboni király, nem akart átmenetelt engedni nekünk; mert az ő lelkét megke-

ményítette Urad Istened, és megátalkodottá tette vala szívet,²⁸ hogy kezedebe adassék, a mint most látod.

31. És mondá az Úr nekem: Ime elkezdtem neked adni Széhont és az ő földét, kezdjed elfoglalni azt. (Ámosz 2, 9.)

32. És kijöve Széhon elénk minden népével a harcra Jászába.

33. Es nekünk adá őt a mi Urunk Istenünk, és megverők őt fiaival és minden népével együtt.

34. És az időben minden városaikat bevevők, megölvén²⁹ azok lakóit, férfiakat és asszonyokat és kisdedekeket; semmit sem hagyunk azokban,

35. kivéve a barmokat, melyek a zsákmányolók részére jutottak, és azon városokból nyert ragadományokat, melyeket elfoglaltunk

36. Aroertól, mely az Arnon patakának partján vagyon, a várostól, mely a völgyben vagyon, Gálaádig.³⁰ Nem volt oly falu és város, mely kezünktől megmenekedett; mind nekünk adta a mi Urunk Istenünk,

37. kivéve Ammon fiainak földét, melyre nem mentünk, és mindazt, mi Jébok patakánál fekszik,³¹ és a hegységen levő városokat, és mindazon helyeket, melyektől eltiltott minket Urunk Istenünk.

3. RÉSZ.

Folytatás. Győzelem Óg fölött.

1. Megfordulván azért, fölmenének a bászáni úton; és Óg, a bászáni király kijöve elénk népével

filiszteieknek, azaz jövevényeknek nevezték. Lásd Móz. I. 10, 14. Ézekiel 25, 16.

²² A héber szerint: Kaftorból, valószínűleg Krétából.

²³ ha megtagadná nektek az átmenetelt. Lásd 26—31. v.

²⁴ „mint a szülők” nincs a héberben.

²⁵ keleti pusztájából (lásd Móz. IV. 21, 11.), hol Bamot és Fászga voltak, honnan a követek mentek. V. ö. Móz. IV. 21, 20. Józ. 13, 20.

²⁶ Lásd 4. v.

²⁷ azaz: a lakosok Moáb tartományának keleti részén. (Móz. IV. 21, 11.), hol Ar, a főváros volt.

²⁸ Lásd Móz. II. 4, 21.

²⁹ A héber szerint: átok alá vetvén. Lásd Móz. IV. 21, 21. és követk.

³⁰ Jébok folyóig.

³¹ túlfelül, az amorreusok tartományában. Lásd Józ. 12, 2.

együtt harcolni Edraiba. (Móz. IV. 21, 33. V. 29, 7.)

2. És mondá az Úr nekem : Ne félj tőle, mert kezembe adatott minden népével és földével együtt ; és cselekedjél vele, a mint cselekedtéél az amorreusok királyával, Széhonnal, ki Heszebonban lakott. (Móz. IV. 21, 24. 34.)

3. Azért kezünkbe adá a mi Urunk Istenünk Ógot, a bászáni királyt is és minden népét, és fogytig levágók őket, (Móz. IV. 21, 35.)

4. elpusztítván¹ minden városait azon időben, egy város sem volt, melyet elhagytunk volna ; hatvan várost, Argób egész tartományát Óg országának Bászánban.

5. Mindezen városok erősítve valának igen magas kőfalakkal és kapukkal és zárrakkal, a számtalan mezővárosokon kívül, melyeknek nem vala kerítésök.²

6. És eltörlők³ őket, a mint cselekedtünk vala Heszebon királyával, Széhonnal, elpusztítván minden várost, és a férfiakat és asszonyokat és kisdedekeket ;

7. a barmokat pedig és a városok ragadományait zsákmányúl vívők.

8. És az időben elvevők a földet a két amorreus király kezéből, kik Jordánon innét valának, Arnon patakától Hermon hegyéig,

9. melyet a szidoniusok Szárionnak neveznek, és az amorreusok Szánirnak, (Móz. V. 4, 48.)

10. minden várost, melyek a sík mezőségen vannak, és Gálaádnak s Bászánnak egész földét Szelkáig és Edráig, melyek városai Óg országának Bászánban.

11. Mert egyedül Óg, a bászáni király vala még hátra az óriások

törzsökéből.⁴ Az ő vas-ágyát⁵ Ammon fiainak⁶ Rabbatjában⁷ mutatják, hossza kilencz könyöknyi, szélessége négy, férfikéz könyökének mértékével.

12. És az időben birtuk a földet Aroertől, mely az Arnon patak partján van, Gálaád hegyének feléig ; és annak városait Rúbennek és Gádnak adtam. (Móz. IV. 32, 29.)

13. Gálaádnak többi részét pedig és egész Bászánt, Óg országából Manasses-fél-nemzetiségének adtam, Argób egész tartományát ; és az egész Bászán óriások földének neveztetik.

14. Manasses fia, Jair birta Argób egész tartományát Gesszuri és Makati határaig. És nevezé Bászánt az ő nevérol Jair-Havótnak azaz Jair faluinak mind a jelen napig.⁸

15. És Makirnak adtam Gálaádot.⁹

16. És Rúben és Gád nemzetiségeinek adtam Gálaád földéből Arnon patakáig, a patak belsejét és a határt Jébock patakáig,¹⁰ mely Ammon fiainak határa ;

17. és a pusztaság térföldét¹¹ és a Jordánt és Ceneret határait¹² a pusztának tengeréig, mely igen sós, a Fászga-hegy aljáig napkelet ellenében.

⁴ ezen tájon, mert lásd Mózes. I. 14, 5. Józ. 15, 14.

⁵ vas-nyoszolyáját.

⁶ kik az óriások ellen harcoltak (lásd Mózes. V. 2, 19—21.), s így valószínűleg Óg ellen is, kinek vas-nyoszolyáját zsákmányúl vívék.

⁷ fővárosában.

⁸ Lásd Mózes. IV. 32, 41.

⁹ annak egy részét.

¹⁰ az Arnon és Jébock közt levő tartományt ; mások szerint, a tartományt Aroertől, a szigetvárostól Jébockig.

¹¹ Jordánnál és a keleti pusztán.

¹² a genezareti tó melletti tájat. (Móz. IV. 34, 11.)

¹ A héber szerint : bevén.

² A héber szerint : a mezővárosokon kívül, igen sokat.

³ A héber szerint : átok alá vetettük.

18. És meghagyám nektek az időben, mondván: A ti Uratok Istenetek nektek adja e földet örökségül; fölkészülve menjetek mindnyájan, erős férfiak, atyátok-fiai, Izrael fiai előtt,

19. feleségeitek és kisdedeitek és barmaitok nélkül; mert tudom, hogy sok barmotok vagyon; maradjanak azok a városokban, melyeket nektek adtam,

20. míg nyugodalmat ad az Úr atyátokfiainak, mint nektek adott;¹³ és birják ők is a földet, melyet a Jordánon túl ad nekik; akkor térjen vissza kiki örökségébe, melyet nektek adtam.

21. Jozuének is parancsolék az időben, mondván: A te szemeid látták, miket cselekedett a ti Uratok Istenetek e két királylyal; úgy fog cselekedni minden országgal, a hová mégy. (Móz. IV. 27, 18.)

22. Ne félj tőlök; mert a ti Uratok Istenetek hadakozik éretetek.

23. És könyörgék az Úrnak azon időben, mondván:

24. Uram Isten! elkezdted mutatni szolgálódnak nagyvöltoadat és igen erős kezedet; mert nincs más Isten, akár az égben, akár a földön, ki tetteidet cselekedhesse, és erősségedhez hasonlítottat-hassék.

25. Átmegegyek azért, és meglátom ez igen jó földet a Jordánon túl, és e jeles hegyet¹⁴ és a Libanont.

26. De megharaguvék rám az Úr miattatok, és nem hallgata meg engem, hanem mondá nekem: Elég már neked; ne is szólj nekem többé e dolgról.¹⁵

¹³ vagyis, országtoknak, mely az ellenségtől már megtisztított.

¹⁴ e hegyes országot. Keleten a hegységek termékenyek; a síkságok víz hiánya miatt puszták.

¹⁵ zúgolódástok alkalmúl szolgált ne-

27. Menj föl a Fászga tetejére, és szemeidet fordítsd napnyugatra és éjszakra, délre és napkeletre, és nézz körül; mert nem mégy át e Jordánon. (Móz. V. 31, 2. 34, 4.)

28. Parancsolj Jozuének, erősítsd és bátorítsd fel őt; mert ő megyen majd e nép előtt, és nekik ő osztja el a földet, melyet látni fogsz.

29. És a völgyben¹⁶ maradánk, Fogor temploma ellenében.

4. RÉSZ.

Mózes inti a népet a törvények megtartására. A három menedék-város a Jordánon innét.

1. És most, Izrael! halljad a parancsokat és ítéleteket, melyekre tanítalak tégedet, hogy azokat cselekedvén, élj, és bemenvén, birjad a földet, melyet atyáitok Ura Istene ad nektek.

2. Ne adjatok az ígéhez, melyet nektek szólok, el se vegyetek abból;¹ tartsátok meg a ti Uratok Istenetek parancsait, melyeket én parancsolok nektek.

3. Szemeitek látták mind, a miket az Úr Beffegor ellen cselekedett, mi módon vesztette el minden ő tisztelőit közöleték. (Móz. IV. 25, 4.)

4. Ti pedig, kik a ti Uratok-Istenetekhez ragaszkodtok, éltek mindnyájan e jelen napig.

kem, hogy az Isten haragját magamra vontam.

¹⁶ A héber szerint: Gaiban.

¹ legyen az írott törvény, vagy szóbeli hagyomány. Mózes itt nem zárja ki a sz. hagyományt, valamint nem tiltja a törvénynek teljes kifejtését, a mit Krisztus Jézus vitt végebe; vagy a körülményekhez képest új rendeletek hozatalát, mit Józue sőt maga Mózes is megtön. Lásd Móz. V. 17, 10. Vesd össze 18, 18.

5. Tudjátok, hogy taníttottalak titeket a parancsokra és igazságokra, a mint meg hagyta nekem az én Uram Istenem; úgy cselekedjétek azokat a földön, melyet birni fogtok,

6. és tartsátok meg, és cselekedtetl teljesítsétek. Mert ez a ti bölcseségetek és értelmetek a népek előtt, hogy hallván mind e parancsokat, mondják: Ime a bölcs és értelmes nép, a nagy nemzet!

7. Nincs is más ily nagy nemzet, melyhez oly közel járulnának az istenek, mint a mi Istenünk jelen van minden könyörgésünknel.

8. Mert hol vagyon nemzet, oly nevezetes, hogy oly szertartásai legyenek, és igaz ítéletei, és teljes törvénye, mint melyet én ma szemitek elé adok?

9. Őrizd tehát magadat és lelkedet szorgalmasan. El ne feledkezzél azon dolgokról, melyeket szemeid láttak, és ki-ne szakadjanak szivedből életed teljes napjain át. Tanítsd azokra fiaidat és unokáidat,

10. az naptól, melyen a te Urad Istened előtt állottál Hórebben, mikor az Úr nekem szólott, mondván: Gyűjtsd hozzám a népet, hogy hallják beszédeimet, és tanuljanak félni engem minden időben, míg a földön élnek, és tanítsák fiaikat.

11. És a hegy aljához járultatok, mely égett vala mind az égig; és melyen sötétség és felhő és homály vala.

12. És szóla az Úr nektek a tűz közepéből. Az ő igéinek szavát hallottátok, de semmi alakot sem láttatok.²

13. És kihirdeté nektek szövetségét, melyet megtartatni parancsolt, és a tíz ígét, melyeket két

kőtáblára írt. (Móz. II. 20, 21. 22. és 23.)

14. És nekem parancsolá azon időben, hogy tanítsalak titeket a szertartásokra és ítéletekre, melyeket cselekednetek kell a földön, melyet birni fogtok.

15. Őriztétek tehát szorgalmasan lelketeket. Nem láttatok semmi hasonlatosságot az napon, melyen az Úr nektek szólott Hórebben a tűz közepéből,

16. netalán megcsalatkozván, magatoknak faragott hasonlatosságot csináljatok, férfiú vagy aszszony képét,

17. hasonlatosságát mindenemű barmoknak, melyek a földön vannak, vagy az ég alatt repeső madaraknak,

18. és a csúszómászóknak, melyek a földön mozognak, vagy a halaknak, melyek a föld alatt a vizekben laknak;

19. nehogy fölemelvén szemeidet az égre, lássad a napot és holdat és az égnek minden csillagait, és tévedéssel megcsalván, imádjad és tiszteljed azokat, miket Urad Istened minden nemzetek szolgálatára teremtett,³ melyek az ég alatt vannak.

20. Titeket pedig fölvetv az Úr, és kihozott Egyiptom vaskemenczéből,⁴ hogy legyen örökös népe, mint mai napon vagytok.

21. És megharagudott rám az Úr a ti beszédeitek miatt, és megesküdött, hogy nem kelek át a Jordánon és nem megyek be az igen jó földre, melyet adni fog nektek. (Móz. V., 1, 37.)

22. Ime meghalok e földön, nem kelek át a Jordánon, ti átmentek, és birni fogjátok a jeles földet.

³ mint világitó testeket. Lásd Mózes. I. 1, 14. A héber szerint: melyben az Úr minden népeket részesített.

⁴ égető rabszolgaságából. Lásd Jerem. 11, 4.

² nem a nép, hanem Mózes és a vének látták az Isten alakját. Lásd Mózes. II. 24, 10.

23. Vigyázz, hogy valaha el ne feledkezzél a te Urad Istened szövetségéről, melyet veled szerzett; és ne csináld magadnak faragott hasonlatosságát azoknak, miket az Úr tiltott csinálni;

24. mert a te Urad Istened emésztő tűz, bosszúálló Isten. (Zsid. 12, 29.)

25. Ha fiaikat és unokákat nemzetek, és laktok a földön, és megsalatkozván, csináltok magatoknak valami hasonlatosságot, gonoszat cselekedvén a ti Uratok Isteneitek előtt, és őt haragra ingerelvének:

26. bizonyosságul hívom ma az eget és földet, hogy hamar elvesztek a földről, melyet, a Jordánon átkelvén, birni fogtok. Nem laktok azon sok ideig, hanem eltöröl az Úr titeket,

27. és szétszór minden nemzetek közé, és kevesen maradtok meg a népek között, melyekhez az Úr viszen titeket;

28. és ott szolgálni fogtok az isteneknek, kiket emberikéz csinált, a fának és kőnek, melyek nem látnak, nem hallanak, nem esznek, nem szagolnak.

29. És mikor ott keresni fogod a te Uradat Istenedet, megtalálad őt, ha teljes szivedből keresed és lelkednek teljes keserűségéből.

30. S miután mindazok elérnek téged, melyek eleve megmondattak: az utolsó időben⁵ a te Uradhoz Istenedhez térsz, és szavát meghallgatod.

31. Mert irgalmas az Isten, a te Urad Istened; nem hagy el téged, sem egészen el nem töröl, el sem feledkezik a szövetségről, melyről atyáitoknak megesküdött.

32. Kérdezkedjél a régi napokról, melyek előtted voltak, az naptól, melyen teremtette Isten

az embert a földön, az égnek egyik szélétől a másikig:⁶ vajjon történt-e valaha ilyen dolog, vagy hallatszott-e valaha:

33. hogy a nép hallja a tűz közepéből szóló Isten szavát, a mint te hallottad, és életben maradtál?

34. mikor cselekedte azt Isten, hogy elmenjen, és népet válaszszon magának a nemzetek közül, kisértések,⁷ jelek és csodák által, harcz és erős kéz, kinyújtott kar és rettenetes látomások által, mindazok szerint, a miket cselekedett vala érettetek a ti Uratok Isteneitek Egyiptomban szemeid láttára?

35. hogy tudjad, mert az Úr az Isten, és nincs más ökivüle.

36. Az égből hallatta veled szavát, hogy tanítson téged, és a földön megmutatta neked az ő igen nagy tűzét, és hallottad igéit a tűz közepéből;

37. mivel szerette atyáidat, és azok ivadékát választotta ki utánok. És kihozott téged Egyiptomból, előttd járván a maga nagy erejében; (Móz. II. 13, 21.)

38. hogy eltörölje⁸ a náladnál nagyobb és erősebb nemzeteket beköltözéskor, és bevigyen téged, és neked adja azok földét örökségül, a mint látod a jelen napon.

39. Tudd meg tehát ma, és vedd szivedre, hogy az Úr az Isten fenn az égben és alant a földön, és nincsen más.

40. Tartsd meg az ő parancsait és rendelkezéseit, melyeket én parancsolok neked, hogy jól legyen dolgod neked és fiaidnak utánad, és maradj sok ideig a földön, melyet a te Urad Istened ad neked.⁹

⁶ kelettől nyugatig.

⁷ melyek Fáraón történtek.

⁸ A héber szerint: hogy elűzze.

⁹ mindörökre, mint a héber szövegben hozzátéteik. Az ígért föld t. i. előképe volt az örök boldogságnak.

41. Akkor elválaszta Mózes három várost a Jordánon innét, a napkeleti részen, (Móz. IV. 35, 6. 14.)

42. hogy azokba fusson, a ki nemakarva öli meg felebarátját, és annak nem volt ellensége egy vagy két nap előtt, és e városok valamelyikében megmenekedhesék :

43. Bózort a pusztában, mely a mezős földön vagyon, Rúben nemzetségében ; és Rámotot Gáláádban, mely Gád nemzetségében vagyon ; és Golant Bászánban, mely Manasszes nemzetségében vagyon. (Józ. 20, 8.)

44. Ez azon törvény,¹⁰ melyet Mózes Izrael fiainak eléadott,

45. és ezek a bizonyságok és szertartások és ítéletek, melyeket elmondott Izrael fiainak, mikor kijöttek Egyiptomból,

46. a Jordánon innét, a völgyben, Fogor templomának ellenében,¹¹ Széhon, az amorreus király földén, ki Heszebonban lakott, kit megvere Mózes. Izrael fiai is, kijövének Egyiptomból

47. elfoglalák az ő földét, és Óg, a bászáni király földét, az amorreusok két királyáét, kik a Jordánon innét valának napkeletre,

48. Aroertól, mely az Arnon patakának partján vagyon, a Sion¹² hegyéig, mely Hermonnak is nevezetik,

49. az egész térföldet a Jordánon innét, napkelet felé, a pusztának tengeréig és a Fászga-hegy aljáig.

¹⁰ mely az 5-ik részben következik ; a mi itt előadatott, történeti bevezetésül szolgált.

¹¹ A héber szerint : Gaiban, Bet-Peor ellenében.

¹² Különböző a Jerusalemmel Siontól (mi a héber szerint : Zion).

5. RÉSZ.

Isméllése és bővebb fejtegetése az Isten tíz parancsának.

1. És hívá Mózes egész Izraelt, és mondá neki : Halljad Izrael a szertartásokat és ítéleteket, melyeket én ma füleitekbe szölok : tanuljátok meg azokat, és teljesítsétek be cselekedettel.

2. A mi Urunk Istenünk szövetséget szerzett velünk Hórebben.

3. Nem¹ atyáinkkal tett kötést, hanem velünk, kik jelen vagyunk és élünk.

4. Színről-szinre² szólott nekünk a hegyen a tűz közepéből.

5. Én az időben közbenjáró és közvetítő voltam az Úr között és közöttetek, hogy megjelentsem nektek az ő igéit ; mert féltetek a tűztől, és nem mentetek föl a hegyre ; és mondá ő :

6. Én vagyok a te Urad Istened ki téged kihoztalak Egyiptom földéről, a szolgaság házából. (Móz. II. 20, 2. III. 26, 1. Zsolt. 80, 11.)

7. Idegen isteneid ne legyenek színeim előtt. (Móz. II. 20, 3. Zsolt. 80, 10.)

8. Faragott képet ne csinálj magadnak, se valami hasonlóságot azokról, mik fenn az égben, és mik alant a földön vannak, és mik a vizekben laknak a föld alatt. (Móz. II. 20, 4. III. 26, 1. Zsolt. 96, 7.)

9. Ne imádd azokat, és ne tiszteld ; mert én vagyok a te Urad Istened, boszúálló Isten, megbüntetvén az atyák gonoszságát a fiakban harmad és negyed ízig azoknál, kik engem gyűlölnék ; (Móz. II. 34, 14.)

¹ egyedül.

² közvetlenül, láthatólag jelen lévén.

10. és irgalmasságot tévén sok ezeriglen az engem szeretőkkel, és parancsaim megtartóival.

11. Ne vedd hiába a te Urad Istened nevét; mert nem lesz büntetlen, a ki hiú dologra veszi az ő nevét. (Móz. II. 20, 7. III. 19, 12. Máté 5, 33.)

12. Tartsd meg a szombatnapot, hogy azt megszentelj, a mint megparancsolta neked Urad Istened.

13. Hat nap munkálkodjál, és tedd meg minden dolgodat.

14. A hetedik nap szombat, azaz Urad Istened nyugodalma. Ne tégy azon semmi dolgot, se te, se fiad, se leányod, se szolgád, se szolgálód, se ökröd, se szamarad, se akármilyen barmod, se a jövevény, ki kapudon belül vagy; hogy megnyugodjék szolgád és szolgálód, valamint magad is. (Móz. I. 2, 2. II. 20, 10. Zsid. 4, 4.)

15. Emlékezzél meg, hogy te is szolgáltál Egyiptomban, és kihozott onnan téged a te Urad Istened erős kézzel és kinyújtott karral. Annakokáért parancsolta neked, hogy megtartsd a szombatnapot.

16. Atyádat és anyádat tiszteljed, a mint parancsolta neked a te Urad Istened, hogy hosszú ideig élj, és jól legyen dolgod a földön, melyet a te Urad Istened ad tened. (Móz. II. 20, 12. Sirák 3, 9. Máté 15, 4. Márk 7, 10. Efez. 6, 2.)

17. Ne ölj.

18. Ne paráználkodjál.

19. Ne orozz.

20. Ne szólj hamis tanúságot felebarátod ellen.

21. Ne kívánjad felebarátod feleségét; se házát, se mezejét, se szolgáját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát, se semmit, a mi övé. (Máté 5, 28. Róm. 7, 7.)

22. Ezen ígéket mondá az Úr a ti egész sokaságtoknak a hegyen, a tűz és felhő és homály közepéből,

nagy szóval, semmi többet azokhoz nem adván; és két kőtáblára írta azokat, melyeket nekem adott.

23. Ti pedig, miután hallottátok a szózatot a sötétség közepéből, és a hegyet égni láttátok, hozzám jövétek a nemzetségek minden fejedelmei és vénei, és mondtátok:

24. Ime Urunk Istenünk megmutatta nekünk dicsőségét és nagyváltát. Hallottuk szavát a tűz közepéből, és tapasztaltuk ma, hogyha szól az Isten az emberrel, élhet az ember.

25. Miért haljunk tehát meg, és emésztszen el minket ez igen nagy tűz? Mivel ha tovább halljuk a mi Urunk Istenünk szavát, meghalunk.

26. Mert micsoda minden test, hogy hallja az élő Isten szavát, ki a tűz közepéből szól, mint mi hallottuk, és élhessen?

27. Te járulj inkább oda, és halljad mind, a miket Urunk Istenünk szól neked; és mondd el nekünk, és mi hallván, megcselekedjünk azokat.

28. Mit hallván az Úr, mondá nekem: Hallottam e nép ígéinek szavát, miket neked mondtak; mindent jól szólottak.

29. Vajha oly értelmők lenne, hogy félnének, és megtartanák minden parancsaimat minden időben, hogy jól legyen dolguk nekik és gyermekeiknek mindörökké!

30. Eredj, és mondd nekik: Térjete vissza sátoraitokba.

31. Te pedig maradj itt velem, és elmondom neked minden parancsaimat és szertartásaimat és ítéleteimet, melyekre tanítsd őket, hogy cselekedjék azokat a földön, melyet nekik örökségül adok.

32. Tartsátok meg tehát és cselekedjétek, a miket nektek parancsolt az Úr Isten, ne térjetek se jobbra, se balra;

33. hanem azon úton járjatok, melyet parancsolt a ti Uratok

Istenetek, hogy éljete, és jól legyen dolgotok, és napjaitok meghosszabbúljanak örökségetek földön.

6. RÉSZ.

Intések az Isten iránti szeretetre.

1. Ezek a parancsok és szer-tartások és itéletek, melyeket parancsolt a ti Uratok Istenetek, hogy azokra tanítsalak titeket, és megselekedjétek azokat a földön, melyet birni mentek:

2. hogy féljed a te Uradat Istenedet, és tartsd meg minden parancsait és rendeléseit, melyeket én parancsolok neked és fiadnak és unokáidnak teljes életedben, hogy meghosszabbúljanak napjaid.

3. Halljad, Izrael! és vedd eszedbe, hogy megselekedjed, a miket az Úr neked parancsolt, és jól legyen dolgod, és mindinkább sokasodjál, a mint atyáid Ura Istene neked ígérte, a tejjel és mézzel folyó földön.

4. Halljad, Izrael! a mi Urunk Istenünk egyetlen Úr.

5. Szeressed a te Uradat Istenedet teljes szivedből és teljes lelkedből és teljes erődből.¹ (Móz. V. 11, 13. Máté 22, 37. Márk 12, 30. Luk. 10, 27.)

6. És legyenek ez igék, melyeket én ma neked parancsolok, a te szivedben;

7. és beszéld el² azokat fiaid-

¹ Lelked minden gondolatát, szived minden mozdulatát, életed minden cselekedetét ahhoz irányozd, a kitől lelked, szived és életed függ (sz. Ágost.).

² A héber szerint: add fülebe, értésére... Tehát az Istennek szeretetére, csoda- és szeretteljes gondviselésének és intézkedéseinek ismeretére kell mindennek előtt a gyermeket tanítani, s hányszor hagyatik

nak, és elmélkedjél³ azokról, házadban ülvén és úton járván, aluván és fölkelvén.

8. És kösd azokat jelül kezedre,⁴ és legyenek és függjenek azok sze meid között,⁵

9. és ird azokat házad küszöbére és ajtaira.

10. És midőn beviszen téged a te Urad Istened a földre, melyért megesküdött atyáidnak, Ábrahám, Izsák és Jákobnak; és neked nagy és jeles városokat ad, melyeket nem építettél,

11. minden gazdagsággal tele házakat, melyeket nem raktál; kútakat, melyeket nem ástál; szőlő- és olajfa-hegyeket, melyeket nem ültettél;

12. és eszel és megelégszel:

13. vigyázz szorgalmasan, hogy el ne feledkezzél az Úrról, ki téged kihozott Egyiptom földéről, a szolgaság házából. Féljed a te uradat Istenedet, és egyedül neki szolgálj, és az ő nevére esküdjél.⁶ (Móz. V. 10, 20. Máté 4, 10. Luk. 4, 8.)

14. Ne menjete idegen istenei után mindazon nemzeteknek, kik köröttetek lagnak;

15. mert boszúálló Isten a te Urad Istened, közepette: hogy valaha föl ne gerjedjen a te Urad

ez utóljára, eleje tétetvén a hiú és pogány-szerű dolgok taníttatása!

³ A héber szerint: arról beszélj.

⁴ oly gyakran gondolkozzál arról, mintha valami kezedre tett jel arra szüntelen emlékeztetne.

⁵ A héber szerint: homlokkötő gyanánt. Viseld azokat zemeid előtt homlokkötő gyanánt. Később a zsidók ezt betűszerinti értelemben vették, pergamen-lapocskát vágta, arra a tízparancsot fölirták, és szüntelen kezeiken és homlokaikon hordozták.

⁶ nem pedig más istenek nevére, mikor a törvényték előtt esküdnöd kell.

Istened haragja ellened, és el ne vegyen téged a föld színéről.⁷

16 Ne kísértsd a te Uradat Istenedet, a mint megkísértetted a kísértet helyén.⁸ (Máté 4, 7. Luk. 4, 12.)

17. Tartsd meg a te Urad Istened parancsait és bizonyosságait és szertartásait, melyeket neked parancsolt ;

18. és cselekedjed, a mi kedves és jó az Úr színe előtt, hogy jól legyen dolgod, és bemenvén, birjad az igen jó földet, melyről megesküdött az Úr Atyáidnak,

19. hogy eltörölje előtted minden ellenségedet, a mint monddta.

20. És ha fiad megkérdez holnap, mondván: Mirevalók e bizonyosságok és szertartások és itéletek, melyeket parancsolt nekünk a mi Urunk Istenünk ?

21. Mondd neki: Fáraó szolgálói voltunk Egyiptomban, és kihozott minket az Úr Egyiptomból erős kézzel,

22. és nagy és igen ártalmas jelet és csodákat cselekedett Egyiptomban Fáraó és az ő egész háza ellen mielőttünk ;

23. és kihozott minket onnan, hogy bevívén, nekünk adja a földet, melyről megesküdött atyáinknak.

24. És megparancsolta nekünk az Úr, hogy teljesítsük mind e törvényeket, és féljük Urunkat Istenedet, hogy jól legyen dolgunk életünk minden napjaiban, mint ma vagyunk.

25. És kegyelmes lesz nekünk, ha megtartjuk és megcselekeszszük minden parancsait Urunk Istenünk előtt, a mint ő megparancsolta nekünk.

⁷ meghalni ne hagyjon ; vagy, honodból fogságra ne vigyen.

⁸ Lásd Móz. II. 17, 7.

7. RÉSZ.

Tiltatik a társalgás a pogányokkal, s ezek bálványainak lerontása meg-hagyatik.

1. Mikor beviszen téged a te Urad Istened a földre, melyet birni mégy, és eltöröl¹ sok nemzetet előtted, a heteusokat és gergezeusokat és amorreusokat, a kananeusokat és ferezeusokat, a heveusokat és jebuzeusokat, a hét, sokkal nagyobb számú nemzetet, mint te vagy, és náladnál erősbeket, (Móz. II. 23, 23. 33, 2.)

2. és kezdedbe adjá azokat a te Urad Istened: veszítsd el őket mind fogytig.² Ne köss velök szövetséget, se ne könyörülj rajtok,³ (Móz. II. 23, 32.)

3. se ne lépj velök házasságra. Leányaidat ne add az ő fiaiknak, se az ő leányaikat ne vedd el fiaidnak, (Móz. II. 34, 16.)

4. mert eltévelyítik fiadat, hogy ne kövessenek engem, hanem inkább szolgáljanak idegen isteneknek. És fölgerjed az Úr haragja, és hamar eltöröl téged.

5. Sőt inkább ezeket cselekedjétek velök: Oltáraitak forgassátok fel, és bálványszobraikat törjétek össze, és berkeiket vágjátok ki, és faragott képeiket égessétek el. (Móz. II. 23, 24. V. 12, 3. 16, 21.)

6. Mert szent népe vagy te

¹ A héber szerint: elűz.

² A héber szerint: vedd átok alá. Lásd Móz. III. 27, 28. 29. Isten a népeket, kiknek bűnmértéke (Móz. III. 18, 27.) betelt (Móz. I. 15, 16.), az izraeliták által elűzeté, és ha futni nem akartak, elpusztíttatá, részint bűneik büntetéseül, részint hogy Izrael fiaitól elhárítsa az alkalmat, mely őket a bálványozás gonoszságára csábíthatá.

³ te, mint az istenítéletnek végrehajtója.

Uradnak Istenednek. Téged választott Urad Istened, hogy kiválólag népe légy minden népek közül, melyek a földön laknak. (Móz. V. 14. 2. 26, 18.)

7. Nem azért egyesült veletek, és választott titeket az Úr, mintha számra minden nemzetet meghaladnátok, mert minden népnél kevesebb számmal vagytok :

8. hanem mivel szeretett az Úr titeket, és megtartotta az esküt, melylyel megesküdött vala atyáitoknak, és kihozott titeket erős kézzel, és megszabadított a szolgaság házából, Fáraónak, az egyiptomi királynak kezéből.

9. És tudjad, hogy a te Urad Istened az erős és hív Isten, ki megőrzi a szövetséget és irgalmat az őt szeretőknél és azoknak, kik megtartják parancsait, ezeriziglen ;

10. és megfizet mindjárt az őt gyűlölőknek, úgy hogy el is veszti őket, és tovább nem halasztja, legottan megadván, nekik, amit érdemlenek.⁴

11. Tartsd meg tehát a parancsokat és szertartásokat és ítéleteket, melyeket én parancsolok neked ma, hogy megcselekedjed.

12. Ha hallván ez ítéleteket, megtartod azokat és megcselekszed : megtartja a te Urad Istened is a szövetséget és irgalmat, melyről megesküdött atyáidnak ;

13. és szeretni fog téged és megsokasít, és megáldja méhed gyümölcsét és földed terményét ; gabonádat és szőlő-szüretedet, olajodat és barmaidat és juhaidnak

nyájait azon földön, melyért megesküdött atyáidnak, hogy azt neked adja.

14. Áldott leszesz minden népek közt. Nem lesz közötted magtalan egyik nemből sem, akár embereid, akár nyájaid között. (Móz. II. 23, 26.)

15. Elvesz rólad az Úr minden betegséget ; és Egyiptom gonosz nyavalyáit, melyeket ismersz, nem hozza rád, hanem minden ellenségeidre ;

16. megemésztesz minden népet, melyeket a te Urad Istened ád neked. Ne szánja meg azokat szemed, se ne szolgálj azok isteneinek, nehogy romlásodra legyenek.

17. Ha mondandod szivedben : Számosabbak e nemzetek, mint én, hogyan törölhetem el őket ?

18. ne félj ; hanem jussanak eszedbe, miket cselekedett a te Urad Istened Fáraóval és minden egyiptomiakkal,

19. a nagy csapások, melyeket szemeid láttak, és a jelek és csodák, az erős kéz és a kinyújtott kar, mellyel kihozott téged a te Urad Istened. Így fog cselekedni mindazon népekkel, melyektől félsz.

20. Azonfölül darázsokat⁵ is bocsát rájok a te Urad Istened, míg mind eltörli őket és elveszti, kik elszaladnak előled, és elrejtezhettek. (Józ. 24, 12.)

21. Ne félj tőlök, mert a te Urad Istened közepetted vagyon, a nagy és rettenetes Isten ;

22. ő fogyasztja el e nemzeteket színed előtt lassan-lassan és részenként. Nem törölheted el őket egyszerre, netalán megsokasodjanak ellened a földi vadak.⁶

⁴ Lásd Móz. II. 32. r. IV. 11. 16. r. Isten a gonoszok büntetését nem hagyja csupán a jövő életre ; bünteti őket már ez életben is ; és ha e büntetés gyakran nem szembetűnő is, de annál rettenetesebb, mert a lélek vakasága s a szív megátalkodottsága, melyeket a Isten a vétek titkos büntetéséül ereszt a gonoszra, minden büntetés legrettenetesebbe.

⁵ Lásd Móz. II. 23, 28.

⁶ nehogy a tartomány, lakosaitól megfosztatván, abban a vadállatok nagyon elszaporodjanak.

23. És eléd adja őket a te Urad Istened, és megöli őket,⁷ míglen teljesen eltöröltetnek.

24. És kezeidbe adja azok királyait, és el fogod veszteni azok nevét az ég alól; senki sem állhat ellened, mígnem eltiprod őket.

25. Faragott képeiket tűzzel égésd meg; ne kívánd meg az ezüstöt és aranyat, melyekből azok csinálvák,⁸ se ne végy azokból magadnak valamit, hogy ne véts;⁹ mert utálatosság az Uradnál Istenednél.

26. És semmit se vigy házadba a bálványból, hogy átokká ne légy, mint az is az.¹⁰ Mint undokságot, vesd meg, és mint szennyet és förtelmet, utáld meg, mert átkozott az.

8. RÉSZ.

Intés engedelmségre és háladatosságra.

1. Minden parancsot, melyet én parancsolok ma neked, igyekezzél megcselekedni, hogy élhettek és szaporodjatok, és bemenvén, birtokot a földet, melyért megesküdt az Úr atyáitoknak.

2. És emlékezzél meg az egész útról, melyen téged a te Urad Istened negyven esztendeig vezetett a pusztán át, hogy sanyargasson és megkísértsen téged, és kinyilvánuljon, mik forogtak szivedben, vajjon megtartottad-e az ő parancsait, vagy nem?

3. Fogyatkozással nyomorgattott téged, és mannát adott neked eledelül, melyet te nem is-

mertél, sem atyáid; hogy megmutassa neked, hogy nem csak kenyérral él az ember, hanem minden igével, mely az Isten szájából származik.¹ (Máté 4, 4. Luk. 4, 4.)

4. Ruházatod, melylyel befödöz-tetel vala, ósága miatt el nem kopott, és lábad föl nem tört, ime már negyvenedik esztendeje;²

5. hogy meggondold szivedben, hogy mint az ember tanítja fiát, úgy tanított téged a te Urad Istened,

6. hogy megtartsd a te Urad Istened parancsait, és járj az ő utain, és féljed őt.

7. Mert a te Urad Istened beviszen téged a jó földre, a patakok és vizek és kútak földére, melynek mezein és hegyein fakadnak a folyók mélységei;

8. a gabona, árpa és szőlő földére, melyen fügek és gránátalmák és olajfák teremnek, az olaj és méz földére;

9. hol minden fogyatkozás nélkül eszed kenyeredet, és mindennek bőségével fogsz élni; melynek kövei vas,³ és hegyeiből réz-ter-més ásatik;

10. hogy midőn eszel és megelegszel, áldjad a te Uradat Istenedet a legjobb földért, melyet neked adott.

11. Vigyázz magadra és óvakodjál, hogy valamikor el ne feledkezzél a te Uradról Istenedről, és el ne hanyagold parancsait, ítéleteit és szertartásait, melyeket én parancsolok neked;

12. hogy midőn eszel és meg-

¹ mert a ki Isten igéjét hallgatja és megtartja, élni fog (1. v.)

² Valamint gondoskodott Isten, hogy népét csodálatosan is táplálja, hasonlóképen gondja volt annak ruházatára is. Lásd Móz. V. 29, 5.

³ mely vaskövekkel bővelkedik.

⁷ A héber szerint: nagy rémulést küld rájuk.

⁸ vagy, melyekkel azok beborítottak.

⁹ A héber szerint: hogy el ne csábítassál.

¹⁰ Lásd Józ. 7, 1. Makkab. II. 12, 40.

elégszel, szép házakat építesz és azokban lakol,

13. és marhacsordáid és juhnyájaid lesznek, ezüst- és arany- és mindennek bősége :

14. föl ne fuvalkodjék szived, és el ne feledkezzél a te Uradról Istenedről, ki téged kihozott Egyiptom földéről, a szolgaság házából ;

15. és vezéred volt a nagy és rettenetes pusztán, melyben lehetével égető kigyó vala⁴ és skorpió és szomj-ébresztő kigyó,⁵ és teljességgel semmi víz ; — ki a legkeményebb sziklából vízforrást adott, (Móz. IV. 20, 9. 21, 6. II. 17, 6.)

16. és mannával éltetett téged a pusztában, melyet atyáid nem ismertek. És miután megsanyargatott és megpróbált, végre könyörült rajtad, (Móz. II. 16, 14.)

17. hogy ne mondjad szivedben : Az én erőm és kezem erőssége cselekedte mindezeket velem ;

18. hanem jusson eszedbe a te Urad Istened, hogy ő adott neked erőt, hogy beteljesítse szövetségét, melyről megesküdött atyáidnak, mint ezt a mai nap jelenti.

19. Ha pedig elfeledkezővén a te Uradról Istenedről, idegen isteneket követsz, és tisztelez azokat és imádod : íme most megmondom neked, hogy bizonyosan el fogsz veszni.

20. Mint a nemzetek, kiket eltorlított az Úr bemenetekor, úgy veszttek el ti is, ha engedetlenek lestek a ti Uratok Istenetek szavának.

⁴ Lásd Móz. IV. 21, 6.

⁵ a kigyók egy neme, melynek harapása kiállhatatlan szomjuságot okoz. A héber, némelyek szerint, aszályos, kiszáradt yidékét jelent,

9. RÉSZ.

Intés alázatosságra.

1. Halljad, Izrael! Te ma átkelesz¹ a Jordánon, elfoglalandó náladnál nagyobb és erősebb nemzeteket, igen nagy és kőből égit rakott városokat,

2. a nagy és szálas népet, Enacim fiait, kiket magad láttál, és kikről hallottál, kik ellen senki sem állhat.

3. Tudd meg azért ma, hogy a te Urad Istened, mint égető és emésztő tűz, megyen át előtted, ki letiporja őket, és eltörölje, és elveszítse orczád előtt hirtelen, a mint szólott vala neked.

4. De ne mondd szivedben, mikor a te Urad Istened eltörli őket szined előtt : Az én igazságomért hozott be engem az Úr, hogy birjam e földet, holott e nemzetek istentelenségeik miatt töröltettek el.

5. Mert nem érdemeidért és szived igazvoltaért mégy be, hogy földeiket birjad ; hanem mivel ők istentelenül cselekedtek, azért töröltettek el bemenetekor ; és hogy az Úr teljesítse igéjét, melyet esküvel ígért atyáidnak, Ábrahám-, Izsák- és Jákobnak.

6. Tudd meg tehát, hogy nem igazvoltodért adta neked a te Urad Istened e jeles földet örökségül, mert igen keménynyakú nép vagy.

7. Emlékezzél meg, és ne felejtse el, mikép indítottad haragra a te Uradat Istenedet a pusztában. Az naptól, midőn kijöttél Egyiptomból egész e helyig, mindenkor tusakodtál az Úr ellen.

8. Mert Hóreben is ingerletted őt, és megharaguván, el akart téged törteni, (Móz. II. 32, 10, 17, 6. 19, 3.)

¹ most azonnal.

9. midőn fölmentem a hegyre, hogy átvegyem a kőtáblákat, ama szövetség tábláit, melyet veletek kötött az Úr; és a hegyen negyven nap és éjjel maradtam, kenyeret nem evén, és vizet nem iván. (Móz. II. 24., 18.)

10. És az Úr adott nekem Isten ujjával írott két kőtáblát, s ez magában foglalá mindazon ígéket, melyeket nektek mondott a hegyen a tűz közepéből, midőn a nép sokasága egybegyűlt. (Móz. II. 31., 18. 32., 15.)

11. És mikor elmúlt a negyven nap és ugyanannyi éj, az Úr nekem adá a két kőtáblát a szövetség tábláit,

12. és mondá nekem: Kelj föl, és menj le gyorsan innét, mert a te néped, melyet kihoztál volt Egyiptomból, hamar elhagyta az utat, melyet neki mutattál, és öntött bálványt csinált magának. (Móz. II. 32., 7.)

13. És ismét mondá az Úr nekem: Látom, hogy e nép keménynyakú:

14. hagyj békét nekem, hadd tiporjam el őt, és töröljem el nevét az ég alól, és annál nagyobb és erősebb nép föléd rendellek téged.

15. És midőn az égő hegyről lejöttem, és a szövetség két tábláját két kezemmel tartottam,

16. és láttam, hogy vétkeztek a ti Uratok Istenetek ellen, és öntött borjút csináltak magatoknak, és hamar elhagytátok az ő útját, melyet nektek mutatott vala:

17. elvetém a táblákat kezeimből, és összetörém azokat szeméitek előtt.

18. És mint előbb, leborulék az Úr előtt, negyven nap és negyven éjjel,² kenyeret nem evén, és vizet nem iván mind a

ti bűneitek miatt, melyeket cselekedtetek az Úr ellen, és haragra ingereltetek;

19. mert féltem az ő boszankodásától és haragjától, melylyel fölindulván ellenetek, el akart titeket törteni. És meghallgatott engem az Úr ezúttal is.

20. Áron ellen is igen megharaguván, el akarta őt tiporni, és érette is hasonlóképen könyörögtem.

21. Bűnötöket pedig, melyet cselekedtetek vala, vagyis a borjút, megragadván, tűzzel égetém meg, és darabokra tördelvén, és egészen porrá tévén, a patakba vetém, mely a hegyről foly. (Móz. II. 32., 20.)

22. Az égéskor is³ és a kísértés-kor⁴ és a kivánság sírjainál⁵ ingerlettetek az Urat;

23. és mikor elküldött titeket Kádeszbarnéból, mondván: Menjetek föl, és birjátok a földet, melyet nektek adtam; és megvetettetek a ti Uratok Istenetek parancsát, és nem hittetek neki, sem szavát nem akartátok hallani; 24. hanem mindenkor pártutók voltatok az naptól, melyen ismerni kezdettelek titeket.

25. És leborultam az Úr előtt negyven nap és éjjel,⁶ mialatt alázatosan könyörögtem neki, hogy ne töröljön el titeket, a mint fenyegetődött vala;

26. és könyörögve mondtam: Uram Isten! ne veszítsd el népedet és örökségedet, melyet nagyvultoddal megszabadítottál, kiket erős kézzel hoztál ki Egyiptomból.

³ Tabeerában. Lásd Mózs. IV. 11, 1. s követk. E név az emésztő tüztől származik, melyet Isten büntetésül küldött.

⁴ Masszában. Lásd Mózs. II. 17, 7.

⁵ Mózs. IV. 11, 34 s követk.

⁶ Ez ugyanazon negyven nap, melyről a 18. versben van szó.

² Lásd Mózs. II. 24., 18. 34., 28.

27. Emlékezzél meg a te szolgálóidról, Ábrahám-, Izsák- és Jákobról; ne nézd e nép keménységét és istentelenségét és bűnét;

28. netalán ama föld lakói, ahonnan kihoztál minket, azt mondják: Nem vihette be őket az Úr ama földre, melyet nekik ígért, és gyűlölte őket; azért vitte ki, hogy megölje őket a pusztában.

29. Ők pedig a te néped és örökséged, kiket kihoztál nagy erőddel és kinyújtott karoddal.

10. RÉSZ.

Folytatás.

1. Az időben¹ mondá az Úr nekem: Faragj magadnak két kőtáblát, mint az előbbiek voltak, és jój fel hozzám a hegyre, és csinálj egy faszekrényt is,² (Móz. II. 34, 1.)

2. és a táblákra irom az ígét, melyek azokon voltak, miket eltörtél; és tedd azokat a szekrénybe.

3. Csináltam tehát szekrényt szétimfából. És két kőtáblát faragván az előbbiek szerint, fölmenék a hegyre, azokat kezeimben tartván.

4. És íra a táblákra a szerint, mint előbb írt vala, tíz ígét, melyeket monda nektek az Úr a hegyen a tűz közepéből, mikor a nép egybegyűlt; és nekem adá azokat.

5. És visszatérvén a hegyről, lejövék, és a táblákat a szekrénybe tevém, melyet csináltam vala, s azok mindedig ott vannak, mint nekem az Úr megparancsolta.

6. Izrael fiai pedig elindíták a tábort Jákán fiainak Berotájá-

ból Moszerába,³ a hol⁴ Áron meghalt és eltemettetett, kiért a papi tisztet fia, Eleazar viselte. (Móz. IV. 20, 28. 29.)

7. Onnét Gadgádba jövének; mely helyről elmenvén, táborba szállának Jetebátában, a kutak és patakok földén.

8. Az időben⁵ választá ki Lévi nemzetségét, hogy hordozza az Úr szövetségének szekrényét, és előtte adjon a szolgálatban, és áldást adjon nevében a jelennapig.

9. Ennek okáért nem jut Lévinek osztályrész, sem örökség atyafiai között; mert maga az Úr az ő öröksége, a mint megígérte neki a te Urad Istened.

10. Én pedig a hegyen állottam, mint azelőtt, negyven nap és éjjel,⁶ és meghallgatott az Úr engem ezúttal is, és téged nem akart elveszteni.

11. És mondá nekem: Eredj, és járj a nép előtt, hogy menjen be, és birja a földet, a melyért

³ Mózes félbeszakasztja itt az elbeszélés fonalát a 10. versig. Valószínűleg a frigszekrény megemlítése vezeté őt az itt közbevetett tények előadására Áronról, ennek fiairól s a levitákról, mivel ezek tettek ott szolgálatot. Móz. IV. 33, 31. ettől eltérőleg mondatik: hogy Izrael fiai Moserotból Benejakanba menének. Azonban igen valószínű, hogy Mózes 37 év alatt kétszer is lehetett egy táborhelyen; ez idő alatt a táborhelyek egyedül Mózesnek a sz. hajlékkal és levitákkal együtt ideiglenes tarózkodását jelentik; s így Mózes könnyen vándorolhatott úgy, mint e két helyen említettük; mi által az eltérés elenyészik. — E helyet mások másképen értelmezik.

⁴ melynek közelében a Hor hegyén. Lásd Móz. IV. 33, 38. V. 32, 50.

⁵ visszatér az 5. versre.

⁶ Ez ismét a 9, 18. 25.-ben említett negyven nap. Mózes, a már sirja szélén álló elérzékenyült, atyailag intó aggastyán, gyakran ismétlé ezt, hogy Izrael fiai annál több nyomatékossgal indítsa engedelmességre.

¹ midőn Mózes a táblákat összetörte. Lásd Móz. V. 9, 17.

² a frigszekrényt. Lásd Móz. II. 25, 10.

megesküdtem atyáiknak, hogy nekik adom.

12. És most, Izrael, a te Urad Istened mit kíván tőled egyebet, mint hogy féljed Uradat Istenedet, és járj az ő utain, és szeressed őt, és szolgálj a te Urad- Istenednek teljes szivedből és teljes lelkedből;

13. és tartsd meg parancsait és szertartásait, melyeket én ma neked parancsolok, hogy jól legyen dolgod?

14. Ime Urad- Istenedé az ég és az égnék ege, a föld és minden, a mi azon vagyon;

15. és mégis atyáidhoz ragaszkodott az Úr, és szerette őket, és azok ivadékát választotta ki utánok, azaz titeket minden nemzetek közül, mint ez ma bebizonyúl.

16. Tehát metéljétek körül sziveteket,⁷ és nyakatokat meg ne keményítsétek többé;

17. mert a ti Uratok Istenetek az istenek Istene és az uralkodók Ura, nagy és hatalmas és rettenetes Isten, ki sem személyre nem néz, sem ajándékokat nem veszen el. (Krón. II. 19, 7. Jób 34, 19. Bölcs. 6, 8. Sirák 35, 15. Ap. cs. 10, 34. Róm. 2, 11. Gal. 2, 6.)

18. Ítéletet tesz az árvának és özvegynek, szereti a jövevényt, ételt és ruházatot ad neki.

19. Szeressétek tehát ti is a jövevényeket, mert magatok is jövevények voltatok Egyiptom földén.

20. Féljed a te Uradat Istenedet, és egyedül neki szolgálj; ő hozzá ragaszkodjál, és az ő nevére esküdjél. (Móz. V. 6, 13. Máté 4, 10. Luk. 4, 8.)

21. Ő a te dicsőséged és a te Istened, ki veled e nagy és ret-

tenetes dolgokat cselekedte, melyeket szemeid láttanak.

22. Hetven lélekkel mentek le atyáid Egyiptomba, és ime most megsokasított téged a te Urad Istened, mint az ég csillagait. (Móz. I. 46, 27. II. 1, 5.)

11. RÉSZ.

Isten jóitéményei. Áldása és átka.

1. Szeressed tehát a te Uradat Istenedet, és tartsd meg parancsait és szertartásait, ítéleteit és rendeléseit minden időben.

2. Ismerjétek meg ma, a miről nem tudnak fiaitok, kik nem látták Uratok Istenetek fenytékét, nagy dolgait, erős kezét és kinyújtott karját,

3. a jeleket és dolgokat, melyeket Egyiptomnak közepette Fáraó királyon tett és az ő egész földén,

4. és az egyiptomiak minden hadán és lovain és szekerein: mimódon borították el azokat a vörös tenger vizeit, mikor titeket kergettek, és eltörlötte őket az Úr e jelen napig;

5. és nektek miket cselekedett a pusztában, míg e helyre jöttetek;

6. és Dátánnak s Abirónnak, Eliáb fiainak, ki Rúben fia volt; kiket a föld, száját kinyitván, elnyelt házaikkal, satoraikkal és minden vagyonukkal, mely nekik Izraelben vala. (Móz. IV. 16, 1. 32.)

7. A ti szemeitek látták az Úr minden nagy tetteit, melyeket cselekedett vala,

8. hogy megtartsátok minden parancsait, melyeket én ma parancsolok nektek, és bemehesetek a földre, és birhassátok azt, melyre bementek,

9. és sok ideig éljetez azon, melyet esküvel ígért az Úr atyái-

⁷ Irtsátok ki magatokból a bűnös kívánságokat, hagyjátok el a pogány természetet. Lásd Róm. 2, 29.

toknak és az ő ivadékaiknak, a tejjel és mézzel folyó földön.

10. Mert azon föld, melyet elfoglalni mégy, nem olyan, mint Egyiptom földje, melyből kijöttél, hol az elvetett magra öntözésül víz vezetetik,¹ mint a kertekbe;

11. hanem hegyes és mezős, az égből várván esőket.

12. A te Urad Istened mindenkor megtekinti azt, és rajta vannak szemei az esztendő kezdetétől annak végeig.

13. Ha tehát engedelmeskedtek parancsaimnak, melyeket én ma parancsolok nektek, hogy szeresétek Uratokat Isteneteket, és szolgáljatok neki teljes szívetekből és teljes lelketekből: (Móz. V. 10, 12.)

14. korai és kései esőt ad földetekre,² hogy begyűjtsétek a gabonát és bort és olajat;

15. és a szénát a mezőkről a barmok táplálására, és hogy magatok is egyetek és megelégedjete.

16. Vigyázzatok, netalán megcsalattassék szívetek, és eltávozzatok az Úrtól, és idegen isteneknek szolgáljatok, és őket imádjátok;

17. és az Úr megharaguván, bezárja az eget, hogy eső ne essék, se a föld ne adja meg termését, és csakhamar elveszszetek a jeles földről, melyet az Úr ad nektek.

18. Vegyétek ez igéimet szívetekre és lelketekre, és kössétek azokat jelül kezeitekre, és szemeitek közé függeszszétek. (Móz. V. 6, 6.)

19. Tanítsátok meg fiaitokat, hogy azokról elmélkedjenek, mikor házában ülsz és úton jársz, és lefekszel és fölkelsz.

20. Ird azokat házad ajtómelékeire és ajtóira,

21. hogy a te és fiad napjaitok megsokasodjanak a földön, melyről megesküdtél az Úr atyáidnak, hogy nekik adja, míg az ég a föld felett lesz.

22. Mert ha megtartjátok a parancsokat, melyeket én nektek parancsolok, és megcslekszitek azokat, hogy a ti Uratokat Isteneteket szeressétek, és minden ő útain járjatok, hozzá ragaszkodván:

23. elveszti az Úr mind e nemzeteket színetek előtt, és birni fogjátok azokat, kik nálatoknál nagyobbak és erősebbek.

24. Minden hely, melyet lábatok tapod, tiétek lesz. A pusztától³ és Libanontól,⁴ a nagy folyótól, Eufratestól, a napnyugati tengerig lesznek határaitok. (Józ. 1, 3.)

25. Senki sem áll ellenetek; töletek rettegést és félelmet ad majd a ti Uratok Istenetek mindazon földre, melyet tapodtok, a mint nektek mondotta vala.

26. Ime elétek adom ma az áldást és az átkot:

27. az áldást, ha engedelmeskedtek a ti Uratok Istenetek parancsainak, melyeket én ma parancsolok nektek;

28. az átkot, ha nem engedelmeskedtek a ti Uratok Istenetek parancsainak, hanem eltávoztok az útról, melyet én most nektek mutatok, és idegen istenek után jártok, kiket nem ismertek.

29. Mikor pedig a te Urad Istened beviszen téged ama földre, hová lakni mégy: mondd az áldást Garízim hegyén, és az átkot Hébal hegyén,⁵

³ a déli, arabiai pusztától.

⁴ tulajdonképen a Libanonig.

⁵ Lásd erről Mózes. V. 27. r. Józ. 8, 30.

Mind a két hegy Szikem (a mai Naplus) közelében feküdt.

¹ A héber szerint: vizöntő gépek által, melyekkel a Nilus vize áradáson kívül a földekre vezetetik.

² vetés után az aratás előtt.

30. melyek a Jordánon túl vannak, az út mögött, mely napnyugatra hajol a kananeusok földén, kik a mezőségen laknak, Galgala ellenében, mely a messze benyúló völgy mellett vagyon.⁶

31. Mert ti átkeltek a Jordánon, hogy birjátok a földet, melyet a ti Uratok Istenetek ad nektek, hogy tiétek legyen, és birjátok azt.

32. Vigyázzatok tehát, hogy teljesítsétek a szertartásokat és ítéleteket, melyeket én ma elétek adok.

12. RÉSZ.

A bálványimádás megszüntetése, és más, vallásbeli rendeletek.

1. Ezek a parancsok és ítéletek, melyeket cselekednetek kell a földön, melyet atyáid Ura Istene ad neked, hogy birjad azt minden időben, míg a földön jársz.

2. Forgassátok fel mindazon helyeket, melyeken a pogányok, kiknek birtokába jöttök, tisztelték isteneiket, a magas hegyeken és halmokon és minden leveles fa alatt.

3. Hányjátok el oltáiraikat, és törjétek össze szobraikat, égesétek meg tűzzel berkeiket, és zúzzátok össze bálványaikat; irtóssátok ki azon helyekről neveiket. (Móz. V. 7, 25. Makkab. II. 12, 40.)

4. Ne cselekedjétek úgy a ti Uratok-Isteneteknek;¹

5. hanem azon helyre menjétek, melyet a ti Uratok Istenetek választ valamennyi nemzetségeitek közül, hogy az ő nevét oda helyezze,² és abban lakjék;

⁶ A héber szerint: Gilgal ellenében, Móre terebintligete mellett. Lásd Móz. I. 12, 6.

¹ ne áldozatok neki, mint a pogányok, hegyeken, halmokon és berkekben.

² hogy azt házának, lakásának nevével megdicsőítse.

6. és azon helyen mutassátok be égő- és hálaáldozataitokat, tizedeiteket és kezeitek első ajándékait,³ fogadásaitokat és adományaitokat,⁴ a tehenek és juhok első fajzásait.

7. És ott egyetek a ti Uratok Istenetek színe előtt; és örvendezetek mindazokban, a mikre teszitek kezeiteket⁵ ti és házaitek, melyekben megáld titeket a ti Uratok Istenetek.

8. Ne cselekedjétek ott, a miket mi itt ma cselekszünk, kiki azt, mi neki jónak tetszik;⁶

9. mert még ez ideig nem jutottatok a nyugodalomhoz és örökséghez, melyet a ti Uratok Istenetek majd ad nektek.

10. De át fogtok kelní a Jordánon, és ama földön lakni, melyet a ti Uratok Istenetek ad nektek, hogy nyugton legyetek minden ellenségeitől köröskörül; és minden félelem nélkül lakjatok

11. azon helyen, melyet a ti Uratok Istenetek választ, hogy abban legyen az ő neve. Oda vigyétek mind, a miket parancsoltok, égő- és hálaáldozataitokat és tizedeiteket és kezeitek első ajándékait, és a mi legválasztottabb az ajándékokban, melyeket fogadtok az Úrnak.⁷

12. Ott vigan lakozzatok a ti Uratok Istenetek előtt ti és fiaitok és leányaitok, szolgálitok és szolgálóitok, és a levita, ki várostok-

³ melyet kezetekben tartotok, hogy Istennek bemutassátok; vagy a mit adhatok. Lásd Móz. III., 5, 11.

⁴ a fogadott és önkéntes áldozatokat.

⁵ azaz: kezeitek keresményében.

⁶ a szertatási szabályokból p. o. az áldozatoknál, húsvétnél stb. ne hagyjatok el, mint most, midőn pusztai zarándoklásunk nem engedi meg, hogy a törvénynek minden rendelkezését pontosan teljesítsük.

⁷ a fogadási áldozatokhoz a legszebb állat választatott.

ban lakik; mert neki nincs külön része és birtoka köztetek.

13. Vigyázz, hogy ne mutasd be égőáldozataidat⁸ minden helyen, melyet látsz,

14. hanem azon, melyet az Úr választ; nemzetségeid egyikében mutasd be áldozataidat, és teljesséds mindazt, mit parancsolok neked.

15. Ha pedig enni akarsz, és kedved jó a húsételhez, ölj és edd meg a te Urad Istened áldása szerint, melyet adott neked városaiddban;⁹ akár tisztátalan legyen az,¹⁰ vagyis hibás és béna, akár tiszta, vagyis ép és hibánélküli, melyet szabad áldozni, mint a vadkecskét és szarvast megeheted;¹¹

16. de a vér étele nélkül, melyet önts a földre, mint a vizet.¹²

17. Gabonád és borod és olajod tizedét,¹³ csordáid és barmaid első fajzásait,¹⁴ és mindazt, mit fogadtál és önként akarsz bemutatni,¹⁵

⁸ és egyéb áldozatokat.

⁹ Lásd Móz. III. 17. r.

¹⁰ vagyis: nem alkalmas áldozatra, mert sajátlag a levitai törvény szerinti tisztátalan állatoknak nem volt szabad megenni. Móz. III. 11.

¹¹ A héber szerint: mind a tiszta, mind a tisztátalan megeheti azt, mint az őzet vagy szarvast... tehát közönséges ételül, mert áldozati-ételekből a tisztátalanok nem ehettek. Móz. III. 7, 20.

¹² Lásd Móz. III. 3, 17.

¹³ a levitáknak adadni kellett tizeden kívül. Izrael fiai még más tizedet is (Móz. V. 14, 22.) választottak el áldozati vendégségre; s ezen tizedet és a többi önkéntes adományt nem volt szabad otthon megenni.

¹⁴ Ezek sajátlag nem az első fajzatok, melyek a papoknak adattak (Móz. IV. 18, 15.), hanem a másodszerűltek, melyek elsőik gyanánt lőnek bemutatva.

¹⁵ a mit békeáldozatul fogadtál (Móz. III. 7, 16.). Mert a mi föltétlenül Istennek ígértetett, a papoké s a szentélyé volt. Lásd Móz. III. 27. r.

és kezeid első ajándékait nem eheted meg városaidban;¹⁶

18. hanem a te Urad Istened előtt azon helyen, melyet Urad Istened választ, egyed azokat te és fiad és leányod, szolgád és szolgálód, és a levita, ki városaidban lakik; és vígan lakozzál a te Urad Istened előtt mindenekben, a mikre kinyújtod kezedet.

19. Vigyázz, hogy a levitát el ne hagyd mindazon időben, míg a földön lakol.

20. Mikor a te Urad Istened kiterjeszti határaidat, a mint neked szólott, és húst akarsz enni, melyet lelked kíván, (Móz. I. 28, 14. II. 34, 24. V. 19, 8.)

21. a hely pedig távol leszen, melyet a te Urad Istened választ, hogy ott legyen az ő neve: öld meg a csordákból és barmokból, amid vagyon, mint neked parancsoltam, és egyél városaidban tetzésed szerint.¹⁷

22. A mint megeszik a vadkecskét és szarvast,¹⁸ úgy egyed azokat; mind a tiszta, mind a tisztátalan egyaránt egyenek.

23. Csak attól óvd magadat, hogy vért ne egyél; mert azok vére lelkők helyett vagyon,¹⁹ és azért nem kell a lelket²⁰ a hússal megenned,

¹⁶ az önkéntes elsőadományt, mert amit a törvény rendelt, az a papoké volt.

¹⁷ E szerint, úgy látszik, hogy azon izraeliták, kik a szent hajlékhoz vagy templomhoz közel laktak, köteleztettek eledele szánt állataikat a szent helyre vinni, és ott levágni, hogy vére áldozatul kifolyjon, és kövére elégtessék. Azonban az irásértelmezők ezt inkább tanácsnak tartják, mint törvénynek, mivel Mózes világosan nem rendelte.

¹⁸ közönséges ételül, s nem áldozateledélül, úgy hogy abból a tisztátalan is ehetett. Lásd 15. v.

¹⁹ lelke (éltetője) gyanánt tartsd. Móz. I. 9, 4. III. 17, 11.

²⁰ az éltető vért.

24. hanem a földre öntsd, mint a vizet ;

25. hogy jól legyen dolgod neked és fiadnak utánad, midőn megcselekszed, a mi tetszik az Úr színe előtt.

26. A miket pedig fölszentelsz²¹ és fogadsz az Úrnak, vedd azokat, és menj ama helyre, melyet az Úr választ ;

27. és mutasd be áldozataidat,²² a húst és vért a te Urad Istened oltárán ; az áldozatok²³ vérért öntsd az oltárra, a húst pedig magad edd meg.

28. Tartsd meg és figyelj mindazokra, miket parancsolok neked, hogy jól legyen dolgod neked és fiadnak utánad örökké, mikor azt cselekszed, a mi jó és kedves a te Urad Istened színe előtt.

29. Midőn elveszíti a te Urad Istened orcád előtt a nemzeteket, melyeket birni mégy, és birandod azokat, és azok földén lakol : (Móz. V. 19, 1.)

30. vigyázz, hogy ne kövesd őket, miután bemenetedkor elvesznek ; és ne tudakozódjál szer-tartásaik felől, mondván : A mint e nemzetek tisztelték isteneiket, úgy tisztelem én is.

31. Ne cselekedjél így a te Uraddal Isteneddel. Mert mindazon utálatosságot, melyeket az Úr gyűlöl, cselekedték isteneiknek, föláldozván nekik fiaikat és leányaikat, és megégetvén tüzzel.

32. A mit neked parancsolok, csak azt cselekedjed az Úrnak, semmit hozzá ne tégy, el se végy abból.

13. RÉSZ.

A hamis prófétákról, s a bálványozásra csábításról.

1. Ha próféta támad közepetted,¹ vagy a ki mondja, hogy álmat látót,² és jelet vagy csodát jövendöl,³

2. és megtörténik, a mit szólott és mondja neked : Menjünk el, és kövessünk idegen isteneket, kiket nem ismerz, és szolgáljunk azoknak :

3. ne hallgasd azon próféta vagy álomlátó beszédét ; mert kísért benneteket a ti Uratok Istenedek,⁴ hogy kinyilvánuljon, vajjon szerititek-e őt teljes szívetekből és teljes lelketekből, vagy sem ?

4. A ti Uratokat Istenedeket kövessétek, és őt féljétek és parancsait tartsátok meg, és szavát hallgassátok ; neki szolgáljatok, és hozzá ragaszkodjatok.

5. Az a próféta vagy álomköltő pedig ölessék meg ; mert azért szólott, hogy elfordítson a ti Uratoktól Istenedektől, ki benneteket Egyiptom földéről kihozott, és kiszabadított a szolgaság házából ; — hogy eltévelyítsen téged az útról, melyet parancsolt neked a te Urad Istened ; és irtsd ki a gonoszt közül.

6. Ha el akarja veled hitelni atyádfia, anyádnak fia, vagy fiad, vagy leányod, vagy feleséged, ki öledben van, avagy barátod, kit úgy szeretsz, mint lelkedet, titkon mondván : Menjünk, és szolgál-

¹ vagy az Istentől küldött igaz, — vagy a sátántól lelkesített hamis próféta.

² Lásd Móz. IV. 12, 6.

³ valami jövendőt mond, mi által isteni küldetését be akarja bizonyítani. Lásd Móz. II. 3, 12.

⁴ Isten enged megkísértetni, hogy megpróbáljon. Vess össze Gal. 1, 8.

²¹ a fogadott s minden egyéb áldozatot.

²² égőáldozatot.

²³ békeáldozatok.

junk idegen isteneknek, kiket te nem ismeresz, sem atyáid,

7. mindazon nemzetek isteneinek, melyek körülötted vannak, közel vagy távol, a föld kezdetétől végeig:

8. ne állj rá, se ne hallgasd meg, se szemed meg ne szánja őt, hogy neki megkegyelmezz, és eltitkoljad őt;

9. hanem öld meg azonnal. A te kezded legyen első rajta,⁵ és azután az egész nép vesse rá kezét.

10. Megkövezve ölessék meg, mert el akart téged vonni a te Uradtól Istenedtől, ki téged Egyiptom földéről, a szolgaság házából kihozott;

11. hogy egész Izrael hallván féljen, és soha többé hasonlót ne cselekedjék.

12. Ha valamelyikben városaid közül, melyeket Úrad Istened lakásul ad, azt hallod mondatni:

13. Belial fiai⁶ mentek ki közül, és elcsábították városuk lakóit, és mondták: Menjünk, és szolgáljunk idegen isteneknek, kiket nem ismertek:

14. vizsgálódjál gondosan és szorgalmasan, s a dolog mibenlétét megértvén, ha bizonyosnak találod, a mit mondanak, és ez utálatosságot cselekedettel is elvégezték,

15. azon város lakóit tüstént vágd le fegyver élével, és töröld el azt⁷ és mindent, a mi abban vagon, egészen a baromig;

16. és a mi csak házieszköz van, hordd össze utczái közepére, és a várossal együtt égesd meg úgy,

⁵ A kövezésnél, melyre őt vádad⁸ követeztében a törvény ítélte. Móz. V. 17, 7.

⁶ semmirekellő, gonoszok; a sátán mellékneve. Lásd Náhúm 1, 15. Kor. II. 6, 15.

⁷ A héber szerint: vesd átok alá.

hogy mindent megemészsz a te Urad- Istenednek; és legyen örök halommá, és föl ne építsék többé,

17. és azon átokból⁸ semmi ne ragadjon kezedhez, hogy szűnjék meg az Úr busulásának haragja, és könyörüljön rajtad, és sokasítson meg téged, a mint megesküdött atyáidnak,

18. ha a te Urad Istened szavára hallgatsz, megtartván minden parancsait, melyeket én parancsolok neked, hogy cselekedjed, a mi kedves a te Urad Istened színe előtt.

14. RÉSZ.

A gyászolásról. A tiszta és tisztátalan állatokról. A tizedről.

1. Legyetek fiai a ti Uratok- Isteneteknek; meg ne metéljétek,¹ meg se kopaszítsátok magatokat a halott miatt;²

2. mert szent népe vagy a te Uradnak Istenednek, és téged választott, hogy kiválólag népe légy minden nemzetek közül, melyek a földön vannak. (Móz. V. 7, 6. 26, 18.)

3. Meg ne egyétek, a mi tisztátalan. (Móz. III. 11, 4.)

4. Ezek az állatok, melyeket ennetek kell: az ökröt és juhot és kecskét,

5. szarvast és vadkecskét, bivalyt,³ vadbakot, zergét,⁴ gazelát,⁵ jávorszarvast.⁶

⁸ A héber szerint: az elátkozottból.

¹ Lásd Móz. III. 19, 28.

² pogány gyászolási szokás volt.

³ A héber szerint: Jachmur, szarvas-nemű állat, fűrészforma, belül üres szarvakkal.

⁴ A héber szerint: Dison, gazella-nemű állat.

⁵ A héber szerint: Theo, egy neme a bérczi kecskének.

⁶ A héber szerint: Szemer; nem tudni bizonyosan, miféle állat a szarvas- vagy gazella-nemből.

6. Mindazon állatot, melyeknek körme kétfelé hasadt és kérődzik, megegyétek.

7. Azokból pedig, melyek kérődznek és körmök nem hasadt,⁷ nem kell ennetek, úgymint: a tevét, nyulat, tengerinyulat;⁸ ezek mivelhogy kérődznek, de körmük nem hasadt, tisztátalanok legyenek nektek.

8. A disznó is, ámbár hasadt körmű, de mivel nem kérődzik, tisztátalan legyen; azok húsát ne egyétek, és hulláikat ne illessétek.

9. Ezeket egyétek mindazok közül, mik a vízben laknak: A melyeknek szárnyaik és pikkelyeik vannak, egyétek;

10. melyek szárny és pikkely nélkül vannak, ne egyétek, mert tisztátalanok.

11. Minden tiszta madarat egyétek;

12. a tisztátalanokat ne egyétek: tudniillik: a sást, griffet és a tengeri sást,

13. a héját,⁹ keselyűt és kányát neme szerint,

14. és semmi holló-neműt,

15. a struczot és baglyot, a libóczot és az ölyvet neme szerint;

16. a gémet¹⁰ és hattyút és az egyptomi gólyát,

17. a buvárt, piros-keselyűt és éjjeli varjat,¹¹

18. a gödényt¹² és partigémet, mindeniket neme szerint; a büdös-bankát és a denevért.

19. És minden, a mi csúszmász és szárnya vagyon, tisztátalan legyen, és ne egyétek.

20. Mindent, a mi tiszta, egyétek.

21. Semmi elhullottat ne egyétek.¹³ Add az idegennek, ki kapudon belül vagyon, hogy megegye, vagy add el neki; mert te szent népe vagy Urad- Istenednek. Ne főzd a gödölyét anyja tejében.¹⁴

22. Tizedrésztét különbözd el minden tereményednek, mely a földben terem esztendőnkint,¹⁵

és egyed Urad Istened színe előtt, azon helyen, melyet választani fog, hogy ott hivassék segítségül az ő neve, — gabonád és borod és olajod tizedét, csordáidból és juhaidból az első fajzásokat, hogy tanuld félni a te Uradat Istenedet minden időben.

24. Ha pedig messzebb lesz az út és a hely, melyet a te Urad Istened választ, és téged megáld, és nem viheted oda mindezeket:

25. add el mind és tedd pénzé, és vídd el kezvedben és menj ama helyre, melyet a te Urad Istened választ;

26. és azon pénzen végy, a mi csak neked tetszik, akár a csordából, akár a juhokból, bort is és egyéb részegíthetőt, és mindazt, mit lelked kíván; és egyél a te Urad Istened előtt, és vendégeskedjél te és háznéped,

27. és a levita, ki kapudon belül vagyon; vigyázz, hogy el ne hagyj őt, mert nincs egyéb része birtozkodban.

28. Harmadik esztendőben¹⁶ különbözz el más tizedet mindazokból, mik neked teremnek az időben, és rakd le ajtóidon belül.¹⁷

⁷ mindazt, mi nem törvényszerű módon öletett meg.

⁸ Lásd Móz. II. 23, 19.

⁹ Lásd Móz. V. 12, 17. 18.

¹⁰ minden harmadik évben.

¹¹ A héber szerint: Minden harmadik év végével azon esztendei jövedelmed minden tizedét különbözd el, és hagyj kapuidban. — Ez a tized, némelyek sze-

⁷ A héber szerint: körmük hasadt.

⁸ Ezzel és a következőkkel vesd össze Móz. III. 11.

⁹ héja-neműt.

¹⁰ A héber szerint: Kós, egy neme a baglyoknak, mások szerint: vízi varju.

¹¹ A héber szerint: Salach, valószínűleg a lebakó pellikán, egy faja a buvárnak.

¹² A héber szerint: Chasida, gém.

29. És eljő a levita, kinek veled nincs osztályrésze, sem öröksége, és a jövevény és az árva és özvegy, kik kapuidon belül vannak, egyenek és lakjanak jól, hogy megáldjon téged Urad Istened kezeidnek minden munkájában, melyet teszesz.

15. RÉSZ.

Az engedmény-évről. A rabszolgák szabadon bocsátatásáról, az elsőszülöttekről.

1. A hetedik esztendőben adj engedményt,¹

2. mely ily renddel tartassék: Az, kinek valamivel adós jóakarója vagy felebarátja és atyafia, meg nem veheti rajta, mert ez az Úr engedményének esztendeje.²

3. Az idegentől és jövevénytől követelheted,³ polgártársadtól és rokonodtól nem követelheted;

4. hogy szükölködő és koldus teljességgel ne legyen köztetek,⁴ mert megáld téged a te Urad Istened a földön, melyet ád neked birtokúl,

rint, különböző az előbbi két tizedtől, mások szerint, ez a második tized, mely a 22—24. versben van megparancsolva; csak azon különbséggel, hogy a harmadik évben nem, szokás szerint, a szent hajlékban, hanem otthon költetett el.

¹ Ez a kisebb engedmény-év, a nagyobb, vagyis jubileumi évet, lásd Móz. III. 25., 10.

² A héber szerint: Minden hitelező, ki felebarátjának valamit kölcsönzött, engedje el neki, ne szorítsa felebarátját és atyjafiát; mert az Úr engedmény-éve kihirdettetett. — A hitelező köteles volt elégedni az adósságot, de csak a valódi szegény vehette igénybe e rendelés jótéményét (4. 11. v.)

³ aki nem hitsorsosod.

⁴ A héber szerint: ha szükölködő nem lenne köztetek (ki az engedményre szorúljon), de kik mindig lesznek (11. v.). Mások másképen.

5. de csak úgy, ha hallgatsz a te Urad Istened szavára, és megtartod mind, a miket rendelt, és a miket én parancsolok neked, megáld téged, a mint ígérte.

6. Sok népnek adsz kölcsön,⁵ és te senkitől sem veszesz kölcsönt. Sok nemzetet fogsz uralkodni, és rajtad senki sem uralodik.

7. Ha valaki szegénységre jut atyádfiai közül, kik városod kapuin belül laknak, azon földön, melyet Urad Istened ád neked: meg ne keményítsd szivedet, meg se vond kezedet,

8. hanem nyisd meg azt a szegénynek, és adj kölcsön, a miben szükölködni látod. (Máté 5, 42. Luk. 6, 34.)

9. Vigyázz, nehogy istentelen gondolat támadjon benned, és monddad szivedben: Elközelget a hetedik esztendő, az engedmény éve;⁶ és elfordítsd szemeidet szegény atyádfiától, nem akarván neki kölcsön adni, a mit kíván; nehogy ellened az Úrhoz kiáltson, és az bűnödre legyen;

10. hanem adj neki, és semmit ne cselekedjél családúl az ő szükégeinek megkönnyítésében; hogy megáldjon téged Urad Istened minden időben és mindenekben, a mikre kezedet nyújtod.

11. A szegények el nem fognak lakófeldekről; azért parancsolom neked, hogy nyisd föl kezedet szükölködő atyádfiának és a szegénynek, ki veled lakik a földön. (Máté 26, 11.)

12. Mikor neked eladatik atyádfia, a zsidó férfiú vagy asszony, és hat esztendeig szolgál neked, a hetedik esztendőben bocsásd őt

⁵ Ha Uradhoz Istenedhez hív maradsz, s a hetedik évben az adósságot elégeded.

⁶ nem hajthatom be ez előtt adósságotmat.

szabadon; (Móz. II. 21, 2. Jer. 34, 14.)

13. és mikor őt szabadsággal megajándékozod, ne bocsásd el üresen,

14. hanem adj neki útravalót nyájaidból és szérűdből és sajtódból, mikkel az te Urad Istened megáld tégedet.

15. Emlékezzél meg, hogy te is szolgátlál Egyiptom földén, és megszabadított téged a te Urad Istened, és azért parancsolom ezt most neked.

16. Ha pedig mondja: Nem akarok elmenni, mivelhogy szeret téged és házadat, és jól érzi magát nálad:

17. végy egy árat, és fürd át fülét házad ajtajában,⁷ és szolgáljon neked örökké. A szolgálóval is hasonlóképen cselekedjél.

18. Ne fordítsd el rólok szemeidet,⁸ mikor szabadon bocsátod őket; mert béres díja szerint hat esztendeig szolgált neked;⁹ hogy megáldjon téged a te Urad Istened minden dolgaidban, melyeket cselekszel.

19. Az első fajzatok közül, melyeket a csordában ellenek, és juhaid közül, a hímeket mind a te Urad- Istenednek szenteld. Ne dolgozzál tehened első fajzatán és ne nyird meg a juhok első fajzatait.

20. A te Urad Istened színe előtt edd meg azokat¹⁰ eszten-

⁷ ily módon jelentetett ki, hogy a házhoz tartozóvá lett.

⁸ ne essék nehezedre.

⁹ A héber szerint: mert egy béresnek kettős díját szolgálta le nálad hat évig; — mert éjjel is késznek kellett lennie, és nehezebb munkára szoríttathatott, mint a napszamos.

¹⁰ azon első fajzásokat, melyeket Izrael fiainak szabad volt megenniök, tulajdonképen a második fajzásokat. Lásd Mózes. V. 12, 17. 14-ik jegyz.

dőnkint azon helyen, melyet az Úr választ, te és háznéped.

21. Ha pedig hibája van, vagy sánta, vagy vak, vagy valamely részében rút, vagy béna, ne áldoztassék a te Urad- Istenednek, (Móz. III. 22, 20. 21. Sirák 35, 14.)

22. hanem városod kapuin belül edd meg azt; mind a tiszta, mind a tisztátalan egyaránt egyék azokat, mint a vadkecskét és a szarvast.¹¹

23. Csak azt tartsd meg, hogy azok vérét ne egyed, hanem a földre öntsd, mint a vizet.

16. RÉSZ.

A fűnnepnek. Birák választása. Intés a bálbányozás kerülésére.

1. Gondod legyen az új gabona hónapjára, és a tavasz első idejére, hogy Fázét szerezz a te Urad- Istenednek, mert azon hónapban hozott ki téged Urad Istened Egyiptomból éjjel.¹

2. És áldozd Fázét a te Urad- Istenednek juhokból és tulkokból² azon helyen, melyet Urad Istened választani fog, hogy ott lakjék az ő neve.

3. Ne egyél akkor kovászos kenyeret; hét nap egyed kovász nélkül a sanyarúság kenyerét,³ mert félelemmel⁴ jöttél ki Egyiptomból, hogy megemlékezzél Egyiptomból kijövésed napjáról, életed minden napjaiban.

¹¹ Lásd Mózes. V. 12, 15. 11-ik jegyz.

¹ az előkészület éjjel volt, az indulás reggel.

² Mózes itt mindazon áldozatokat egybefoglalja, melyek a húsvét-ünnepi idő alatt, törvény szerint és önkéntes buzgóságból bemutatattak. Lásd Mózes. IV. 28, 19. 23.

³ az atyák sanyarúságának emlékére.

⁴ némelyek szerint: nagy sietséggel. Lásd Mózes. II. 12, 39.

4. Egész határodban ne lásszassék kovász hét napig, és ne maradjon reggelig annak húsából, mit első nap este áldoztatok.

5. Nem áldozhatsz Fázét városaid akármelyikében, melyeket Urad Istened ád neked;

6. hanem azon helyen, melyet Urad Istened választ, hogy ott lakjék az ő neve, áldozzad a Fázét este napnyugatkor, mikor⁵ kijöttél vala Egyiptomból;

7. és süsd meg, és egyed azon helyen, melyet Urad Istened választ, és reggel fölkelvén, menj sátoraidba.

8. Hat nap egyél kovásztalan, és a hetedik napon, mivelhogy az Urad Istened gyülekezete,⁶ semmi munkát ne tégy.

9. Hét hetet számlálj magadnak az naptól, melyen sarlódat vetésedbe bocsátod,⁷

10. és üld meg a hetek ünnepét a te Urad- Istenednek, kezéd önkéntes ajándéka által, melyet mutass be a szerint, a mint Isten megáldott;⁸

11. és vígan lakozzál Urad Istened előtt te, fiad és leányod, szolgálád és szolgálód, a levita is, ki kapudon belül vagyon, és a jövevény, az árva és özvegy, kik veletek laknak, — ama helyen, melyet a te Urad Istened választ, hogy ott lakjék az ő neve;

12. és emlékezzél meg, hogy szolgálta voltál Egyiptomban; és tartsd meg, és cselekedjed, a mi parancsoltatott.

13. A sátorok ünnepét is üld meg hét napig, mikor begyűjtöd

⁵ Tedd hozzá a héber szerint: ugyanazon hónapban, ugyanaz napon, mikor stb. Lásd Móz. II. 12, 6.

⁶ nagy ünnepe. Móz. III. 23, 36.

⁷ vagyis: az naptól, midőn a zsenge kéve bemutatott. Lásd Móz. III. 23. r.

⁸ azaz: mint téled telik. Lásd 17. v.

a szerüből és sajtóból terményeidet,

14. és vígan lakozzál ünnepeiden te, fiad és leányod, szolgálád és szolgálód, a levita is és a jövevény, az árva és özvegy, kik kapudon belül vannak.

15. Hét napig üljed a te Urad- Istenednek az ünnepeket ama helyen, melyet az Úr választ; és megáld téged Urad Istened minden termésedben és kezeid minden munkájában, és vígan leszesz.

16. Három ízben jelenjen meg esztendőnkint minden férfiad a te Urad Istened színe előtt, ama helyen, melyet választ: a kovásztalanok ünnepén, a hetek ünnepén és a sátorok ünnepén. Ne jelenjen meg üresen az Úr előtt, (Móz. II. 23, 15. 34, 20. Sirák 35, 6.)

17. hanem kiki vigyen neki, értékéhez képest, amint Ura Istene megáldotta, ajándékot.

18. Bírakat és tisztviselőket⁹ rendelj minden kapudban, melyeket Urad Istened ád neked valamennyi nemzetiségeid szerint, hogy ítéljék a népet igaz ítéllettel,

19. és részrehajlók ne legyenek. Személyválogató ne légy, se ne végy el ajándékokat; mert az ajándékok megvakítják a bölcsék szemeit, és elfordítják az igazak ügyeit. (Móz. II. 23, 8. III. 19, 15. V. 1, 17. Sirák 20, 31.)

20. Igazán kövessed, a mi igaz, hogy élj, és birjad a földet, melyet a te Urad Istened ád neked.

21. Ne ültess berket, se semmi fát a te Urad Istened oltára mellett.¹⁰

⁹ Némelyek a héber «Soferim» szót «íróknak» fordítják, kik alatt valószínűleg igazgatási tisztviselők értenek. Lásd Móz. IV. 11, 16. V. 20, 8. 9.

¹⁰ mint a pogányok teszik. Lásd Bírák 3, 7.

22. És ne csinálj, se ne állíts magadnak képszobrot,¹¹ mert azokat gyűlöli a te Urad Istened.

17. RÉSZ.

Az áldozatokról. A bálványozás tilalma. A főtvérényszék. A válaszlandó király iránt.

1. Ne áldozz a te Urad-Istenednek juhok és tulkok, melyben hiba van, vagy valami fogyatkozás; mert utálatosság az Uradnál Istenednél.

2. Mikor kapuid¹ valamelyikében, melyeket Urad Istened ád neked, taláztatik férfiú vagy asszony, kik gonoszat cselekszenek a te Urad Istened színe előtt, és általhágják szövetségét,

3. elmenvén, és idegen isteneknek szolgálván, és imádván azokat, a napot és holdat és az égnek egész seregét, a mit megtiltottam;

4. és az megjelentetik neked, és te meghallván azt, szorgalmasan vizsgálódol, és valónak találsz, és az utálatosság megtörtént Izraelben:

5. vidd a férfiút és asszonyt, kik a szertelen nagy gonosztságot cselekedték, városod kapuihoz,² és köveztessenek meg.

6. Két vagy három tanú mondasára haljon meg, a ki halálra ítéltek. Senki se öltsék meg, ha csak egy mond ellene bizonytságot. (Móz. V. 19, 15. Máté 18, 16. Kor. II. 13, 1.)

7. A tanúk keze legyen első rajta, hogy őt megölje, és a többi nép keze azután vettessék rá,

¹¹ Lásd Móz. III. 26, 4.

¹ azaz: városaid, melyek úgy nevezettek, mivel a kapu, a törvényhely, legnevezetesebb része volt a városnak.

² a bírákhoz.

hogy így a gonoszt elvedd közöled. (Móz. V. 13, 9.)

8. Ha látod, hogy nehéz és kétséges az ítélet vér és vér,³ ügy és ügy,⁴ poklosság és poklosság⁵ között; és észreveszed, hogy kapuidban a bírák különbözőt mondanak:⁶ kelj föl, és menj azon helyre, melyet Urad Istened választ,

9. és menj a Lévi-nemből való papokhoz és a bíróhoz,⁷ ki azon időben leszen, és kérdezd meg őket; és ők megjelentik neked az ítélet igazságát. (Krón. II. 19, 8.)

10. És cselekedd meg, a mit ők mondanak, kik gondviselők ama helyen, melyet az Úr választ, és a mire téged tanítanak,

11. az ő törvénye szerint; és kövesd ítéletöket, és ne hajolj se jobbra, se balra.

12. A ki pedig kevélységből⁸ nem akar engedelmeskedni a pap parancsának, ki az időben szolgálja a te Urad-Istenedet, és a bíró végzésének: haljon meg azon ember, és vedd el a gonoszt Izraelből;

13. és az egész nép hallván ezt, féljen, hogy senki azután kevélységből föl ne fuvalkodjék.⁹

14. Midőn bemegy azon földre, melyet a te Urad Istened ád neked, és bírod azt, és abban lakol, és mondod: Királyt választok ma-

³ a szándékos és akaratlan gyilkosság.

⁴ polgári peres-ügy.

⁵ a valóságos és csak látszó poklosság között. Lásd Móz. III. 13. r. A héber szerint: sérelem és sérelem között.

⁶ különböző véleményben vannak.

⁷ a főpaphoz; de lásd 12. v. Móz. V. 21, 5.

⁸ A héberben némelyek szerint: vakmerőségből.

⁹ A héberben némelyek szerint: vakmerő ne legyen.

gannak, a mint köröskörül minden nemzetnek vagyón;¹⁰

15. azt tedd királylyá, a kit Urad Istened választ atyádfiai közül.¹¹ Nem tehetsz más nemzetbeli embert királylyá, ki nem atyádfia.

16. És mikor meg lesz választva, ne tartson magának sok lovat, se vissza ne vigye a népet Egyiptomba, a lovagok számában fölfuvalkoldván; ¹² főkép miután az Úr megparancsolta nektek, hogy többé azon úton vissza ne térjete.

17. Ne legyen sok felesége,¹³ kik az ő szívét magokhoz édesgessek; se ezüstnek és aranynak szerfölött nagy összege.¹⁴

18. Midőn pedig országa székében ül, írja könyvbe magánake törvény mását, a Lévi-nemzetségből való papoktól vevén a példányírást,

19. és nála legyen, és olvassa azt életének minden napjain, hogy tanulja félni Urát Istenedét, és megtartani az ő igéit és szertartásait, melyek a törvényben parancsolva vannak;¹⁵

20. se szíve föl ne emelkedjék kevélyen atyjafiai fölé, se ne ha-

jaljon jobbra vagy balra; hogy sok ideig országotljon ő és fiai Izrael fölött.¹⁶

18. RÉSZ.

A papok és leviták joga. A bálványozás tilalma. Intés, hogy Krisztusra, a legnagyobb próféfára hallgassanak.

1. Ne legyen a papoknak és levitáknak és mind e nemzetségből valóknak részök és örökségök a többi Izraellel, mert az Úr áldozatait és ajándékait eszik; (Móz. IV. 18, 20. 23. Kor. I. 9, 13.)

2. és semmi egyebet ne vegyenek atyjokfiai örökségéből; mert az Úr maga az ő örökségök, a mint szólott nekik.

3. Ez legyen a papok igazsága¹ a néptől és azoktól, kik áldozatot visznek;² akár tulkot, akár juhott öljenek, a papnak adják lapoczkáját és gyomrát,³

4. a gabona, bor és olaj zsengejét, és a gyapjú egy részét a juhok nyiréséből;⁴ (Móz. IV. 18, 21.)

5. mert őt választotta Urad Istened minden nemzetségedből, hogy készen álljon és szolgáljon

¹⁰ Mózes előre megmondja a történéndőt (Kir. I. 8, 5—7), és törvényt ad a választandó királyra nézve.

¹¹ Így választattak Saul és Dávid, az utóbbinak Isten a királyságot mindenkorra biztosítá.

¹² A héber szerint: hogy lovai számát gyarapítsa; ne legyen hódító, meg akarván nyerni Egyiptomot, mely lovakban gazdag.

¹³ csak kevés, mint Dávidnak, nem pedig sok, mint Salamonnak volt.

¹⁴ fukarságból fölhalmazva; mert Dávid igen nagy kincset gyűjtött templomépítésre, de azért ezt Isten nem rószalta.

¹⁵ a keresztény fejedelmek közül az Isten igéje iránti szeretetökről nevezetesek valának: nagy Constantin, nagy Károly, sz. István magyar, sz. Lajos francia, Alfréd angol király, és több mások.

¹⁶ Gyönyörű erkölcsi tanítás minden magasrangú előjáróra nézve. Kik hogy alattvalóiknak példát adjanak, kerüljék a test és szemek kívánságát, az élet kevélységét, szemérmesen, igazságosan s istenfélőleg éljenek e világon.

¹ illetménye, jövedelme.

² békeáldozatot, melyet Izrael fiai a szent helyen költöttek el. Lásd Móz. V. 12, 6. A papok egyéb illetőségeiről lásd Móz. III. 6. r. 7, 32—33.

³ A héber szerint még hozzá adatik: mind a két állat.

⁴ A tizeden kívül Izrael fiai még zsengeket is adtak a papoknak; sz. Jeromos szerint ez jövedelmök 40—60-ad részéből állt.

az Úr nevének⁵ ő és fiai mindörökké.

6. Ha kijövend a levita váro-said⁶ valamelyikéből egész Izraelben, a hol lakik, és el akar menni, kívánkozzán ama helyre, melyet az Úr választ: ⁷

7. szolgáljon Ura Istene nevében, mint a többi levita-atyjafiai, kik azon időben az Úr előtt állanak.

8. Az eledelekből ugyanoly részt vegyen, mint a többi, azon kívül, mi városában az atyai örökségből őt illeti.

9. Midőn bemégy azon földre, melyet a te Urad Istened ad neked, vigyázz, hogy ne akarjad követni azon nemzetek utálatosságait.

10. Se ne találtassék közötted, ki fiát vagy leányát átviszi a tűzön,⁸ hogy megtisztítsa;⁹ vagy a ki jövendőmondóktól tudakozódik,¹⁰ és álmokra és előjelekre vigyázzon;¹¹ se ne legyen varázsló, (Móz. III. 20, 27.)

11. se bűbajos, se ki az ördögösködtől tanácsot kérjen,¹² se jósló, vagy ki a halottaktól kérdezzen igazságot; (Kir. I. 28, 7.)

12. mert mindezeket utálja az Úr, és efféle vétkekért eltöri őket bemenetekkor.

13. Légy tökéletes¹³ és hibanélküli a te Uraddal Isteneddel.

⁵ A héber szerint: az Úr nevében, az ő megbízásából.

⁶ a levita-városoknak. Lásd Móz. IV. 35. r.

⁷ Itt azon levitákról van szó, kik a törvényes időn kívül, mikor t. i. a szolgálat sora rájuk jött, önkéntesen vagy bizonyos ideig, vagy pedig folytonosan a szent hajlékban szolgálni akartak.

⁸ Vesd össze Móz. III. 18, 21.

⁹ nincs meg a héber szövegben.

¹⁰ A héber szerint: se jósló (t. i. ne találtassék közöttetek.).

¹¹ A héber szerint: ki a felhőkből és kigyókból jósol.

¹² Lásd Móz. III. 20, 27.

¹³ légy osztatlan szívű.

14. E nemzetek, melyeknek földét birni fogod, a varázslókat és jóslókat hallgatják: téged pedig a te Urad Istened másképen tanított.¹⁴

15. *Prófétát támaszt* neked a te Urad Istened nemzetségedből és atyádfiai közül, mint engem; azt hallgassad,¹⁵ (Ján. 1, 45.)

16. a mint kérted Uradtól Istenedtől Hőreben, mikor az egész nép összegyűlt, és mondtad: Nem hallom többé az én Uram Istenem szavát, és ez igen nagy tüzet többé nem látom, hogy meg ne haljak.¹⁶

17. És mondá az Úr nekem: Jól szólottak mindenekben.¹⁷

18. Hozzád hasonló prófétát támasztok nektek atyjokfiai közül; és ígéimet annak szájába adom, és megmondja nekiek mind, a miket őneki parancsolok. (Ján. 1, 45. Ap. cs. 3, 22.)

19. A ki pedig az ő szavát, melyet nevemben szól, hallgatni nem akarja, én leszek boszúállója.

20. Azon próféta pedig, ki kevélységtől megrontatván, olyano-

¹⁴ A héber szerint: neked pedig nem ilyesmit juttatott osztályúl a te Urad Istened.

¹⁵ Ez a próféta Jézus Krisztus (Ján. 6, 14. 1, 21. Ap. cs. 3, 22. 7, 37.), ki mint tanító, közbenjáró, vezér, csodatévő és Isten barátja úgy hasonlított Mózeshez, mint egyik próféta sem (Móz. V. 34, 10. IV. 12, 6—8.); egyszersmind pedig Mózeset végtelenül fölühaladta.

¹⁶ megjedve az Úr szózatától és retentő fenségétől, könyörögtél (Móz. II. 20, 19.): hogy Isten maga ne szóljon, hanem én szóljak az Úr nevében; ezen kérést az Úr teljesíté, s még inkább fogja teljesíteni jövendőben, támasztván közöttetek, ama prófétát és igazi Megváltót, ki az Úr haragját feltartóztatja, a kinek én csak előképe vagyok.

¹⁷ Te jobban értettel, mint ők; mert oly közbenjáróra van szükségök, ki az Istenség hatalmát föltartóztatja. Lásd Jerem. 30, 21.

kat akar szólani nevemben, a mi-
ket én nem parancsoltam neki,
hogy mondjon, vagy idegen isten-
nek nevében szól, ölessék meg.

21. És ha eltitkolt gondolat
feleled: Mi módon érthetem meg
az igét, melyet az Úr nem szólott?

22. ez legyen jeled: A mit az Úr
nevében jövendöl ama próféta, és
meg nem történik: azt az Úr nem
mondotta,¹⁸ hanem szívének föl-
fuvalkodásából költötte a próféta;
és azért ne félj tőle.

19. RÉSZ.

*A menedék-városokról. A határ-
kövekről. A tanúkról.*

1. Mikor elveszti a te Urad
Istened a nemzeteket, melyeknek
földét neked adja, és te bírod azt,
és városaiban és házaiban lakol,

2. válaszs magadnak három
várost azon föld közepén,¹ melyet
a te Urad Istened ad neked örök-
ségül, (Móz. IV. 35, 11. Józ. 20,
2. 8.)

3. elkészítvén szorgalmasan az
utat; és három egyenlő részre
oszd földed mindentartományát,²
hogy közel legyen, a hova futhas-
son, ki gyilkosság miatt bujdosik.

4. Ez legyen a bujdosó gyilkos
törvénye, kinek életét meg kell
tartani: A ki megöli felebarátját
akaratlanul, és bebizonyodik, hogy
tegnap és tegnapelőtt semmi gyü-
lölsége nem volt ellene,

¹⁸ A megtörtént csoda nem mindenkor
bizonyosága valamely próféta isteni kül-
detésének; okát lásd Mózes V. 13, 2. hanem
az előre kijelentett, de be nem következett
csoda kétségtelen bizonyosság ellene.

¹ három már választva volt a Jordán
innen, Mózes IV. 35, 13. V. 4, 41.

² éjszaki vagy felső, közép és déli,
vagy alsó részre oszd a tartományt, és
mindenikben válassz egy menedék várost.

5. hanem³ elment vele egyenes
szívvel az erdőre fát vágni, és a
favágásban a fejsze kiszalad kezé-
ből, és a nyeléből kiesett vas ba-
rátját éri és megöli: ez a felül-
mondott városok egyikébe fusson
és éljen;

6. netalán annak atyjafia,⁴
kinek vére ontatott, a bánattól
ösztönöztetvén, kergesse őt és
megfogja, ha messzebb lesz az
út,⁵ és megölje azt, ki nem méltó
a halálra, mert be nem bizonyult,
hogy azelőtt valami gyűlölsége
volt volna az ellen, ki megöle-
tett.

7. Azért parancsolom neked,
hogy egymástól egyenlő közül há-
rom várost rendelj.⁶

8. Mikor pedig határaidat ki-
terjeszti a te Urad Istened, a mint
megesküdött atyáidnak, és neked
adja az egész földet, melyet nekik
ígért,⁷ (Móz. I. 28, 14. II. 34, 24.
V. 12, 20.)

9. (de úgy, ha megtartod pa-
rancsait, és megcselekszed, a mi-
ket ma parancsolok neked, hogy szeres-
sed a te Uradat Istenedet, és járj
az ő utain minden időben); adj
ahhoz más három várost is,⁸ és a
felülmondott három város számát
kettőztesd meg;

10. hogy ne ontassék ártatlan
vér a földön, melyet a te Urad
Istened ad neked örökségül, hogy
ne légy bűnös a vérben.

³ példának okáért.

⁴ a vérboszuló.

⁵ a menedék-városhoz.

⁶ túl a Jordánon.

⁷ egész az Eufratesig. Lásd Mózes I. 15,
18.

⁸ az ország keleti részén. Azonban a
városok soha sem választottak el, noha
Izrael fiainak birodalma egy időben Dávid
és Salamon alatt egész az Eufratesig terje-
dett; valószínűleg azért, mivel az izraeli-
tők közül senki sem akart ott megtele-
pedni.

11. Ha pedig valaki gyűlölvén atyjafiát, ólálkodik élete után, és rátámadván, megveri őt, és meghal, és beszalad a felülmondott városok egyikébe: (Móz. IV. 35, 20.)

12. küldjenek el a város vénei, és vonják ki őt a menedékhelyről, és adják annak atyjafia kezébe, kinek vére ontatott, és haljon meg.

13. Ne könyörülj rajta, és vedd el az ártatlan vért Izraelből,⁹ hogy jól legyen dolgod.

14. Föl ne vedd, és másuvá ne vidd felebarátod határköveit, melyeket az eldődök tettek birtokodban, melyet a te Urad Istened ad neked a földön, melyet örökségül nyersz.

15. Ne álljon egyes tanú valaki ellen, akárminémű bűn és vétek legyen is; hanem két vagy három tanú szája vallásán álljon meg minden szó. (Móz. V. 17, 6. Máté 18, 16. Kor. II. 13, 1.)

16. Ha hamis tanú álland föl valaki ellen, vétekről vádolván őt,

17. álljon mind a kettő, kinek ügye van, az Úr elé a papok és bírák színe előtt, kik azon napokban lesznek;

18. és mikor a legszorgalmasabb vizsgálat után, föltalálják a hamis tanút, hogy hazudságot mondott atyjafia ellen: (Dán. 13, 62.)

19. azt cselekedjék neki, mit ő atyjafiával szándékozott cselekedni, és vedd el a gonoszt közöled;

20. hogy hallván a többiek, félelmök legyen, és semmiképen olyat ne merészellenek cselekedni.

21. Ne könyörülj rajta, hanem lélekért lelket, szemért szemet, fogért fogat, kézért kezet, lábért lábat követelj.¹⁰ (Móz. II. 21, 23. III. 24, 20. Máté 5, 38.)

⁹ engeszteld meg az ártatlanul ontott vért.

¹⁰ azon büntetést szabd rá, melyet a

20. RÉSZ.

Hadi törvények.

1. Mikor hadba mégy ellenségeid ellen, és látod a lovagokat és szekereket, és az ellenséges had nagyobb sokaságát, mint neked van: ne félj tőlök, mert a te Urad Istened veled vagy, ki téged kihozott Egyiptom földéről.

2. Elközelgetvén pedig a harc, a pap álljon a sereg elé, és így szóljon a néphez:

3. Halljad, Izrael! ti ma ellenségekkel megütköztök, meg ne ijedjen szívetek, ne féljete, álljatok helyt, s ne rettegjetek tőlök; 4. mert a ti Uratok Istenetek közöttetek vagy, és harcol érettetek az ellenség ellen, hogy kiemtsen titeket a veszedelemből.

5. A hadnagyok¹ is osztályonként kiáltásák ki a hadsereg hallatára: Kicsoda az ember, ki új házat épített, és még nem avatta föl?² menjen el, és térjen vissza házába, netalán meghaljon a harcban, és más avvassa föl azt. (Makkab. I. 3, 56.)

6. Kicsoda az ember, ki szőlőt ültetett, és még azt nem tette közönségessé,³ hogy abból mindennek szabad legyen enni? menjen el, és térjen vissza házába, netalán meghaljon a harcban, és más ember álljon tisztébe.

vádoltnak kellett volna szenvedni, ha ellene a vád beigazoltatik. Azonban a rabbik magyarázata szerint, a testi büntetést, kivéve a halálost, szabad volt pénzbírságra változtatni.

¹ A héber szerint: tisztviselők. Lásd Móz. V. 16, 18.

² nem költözött bele ünnepélyesen.

³ melynek gyümölcseit még nem élvezhette, a mi csak az ötödik évben történt; mert a három első év termése illetlenül maradt, a negyediké Istennek szenteltetett, csak az ötödik évben szedhette tulajdonosa. Lásd Móz. III. 19, 23—25.

7. Kicsoda az ember, ki felelést jegyzett el magának, és azt el nem vette? menjen el, és térjen vissza házába, netalán meghaljon a harczon, és más ember vegye el azt.

8. Ezeket elmondván, adják hozzá még ezt is, szólván a népnek: Kicsoda a félénk és rettegő szívű ember? menjen el, és térjen vissza házába, hogy meg ne rettentse atyafiai szívét, a mint ő félelemmel megrettent. (Bírák 7, 3.)

9. És mikor elhallgatnak a sereg hadnagyai, és a szólásnak véget vetnek, kiki harcra készítse az ő csoportjait.⁴

10. Mikor valamely várost⁵ még bevenni, először békeséggel kínálj meg azt.

11. Ha elfogadja, és neked megnyitja a kapukat: az egész nép, mely benne van, tartassék meg, és szolgáljon neked adófizetéssel.

12. Ha pedig szövetségre nem akar lépni, és hadat kezd ellened, víjad azt.

13. És midőn a te Urad Istened kezedbe adja: ölj meg abban minden férfineműt fegyver élével,

14. kivéve az asszonyokat és gyermekeket, barmokat és egyebeket, mik a városban vannak.⁶ Minden zsákmányt ossz el a hadseregnek, és egyél ellenségeid ragadományából, miket a te Urad Istened ad neked.

15. Ekképen cselekedjél minden várossal, melyek tőled igen távol vannak, és nem azon városok közül valók, melyeket birtokul nyersz.

16. Azon városokban pedig, melyek neked adatnak, teljességgel senkit se hagyj élni;

17. hanem öld meg fegyver élé-

⁴ A héber szerint: Ők (a tisztviselők) állítsanak hadnagyokat a nép élére.

⁵ mely nem kananei. Lásd 15. 16. v.

⁶ mindezt foglaljátok el zsákmányúl.

vel,⁷ tudniillik a heteusokat és amorreusokat, a kananeusokat és ferezeusokat, a heveusokat és jebuzeusokat, a mint parancsolta vala neked a te Urad Istened;

18. nehogy tanítsanak titeket mindazon utálatosságokat cselekedni, melyeket ők cselekedtek isteneiknek; és vétkezettek a ti Uratok Istenetek ellen.

19. Mikor valamely várost sok ideig ostromolsz, és erősségekkel körülveszesz, hogy azt bevegged: le ne vágd a fákat, melyekről ehetni, se fejszékkel körülkörülnem kell pusztítanod a tartományt; mert⁸ fa az, és nem ember, és az ellened hadakozók számát nem nagyobbíthatja.

20. A mely fák pedig nem gyümölcsözők, hanem vadak, és egyéb használatra alkalmasak, vágd le, és csinálj azokból hadi eszközöket, míg beveszed a várost, mely ellened hadakozik.

21. RÉSZ.

Mit kell tenni, mikor valaki megölve találtatik, és gyilkosa nem tudatik. És egyéb különféle törvények.

1. Mikor megölt ember teste találtatik ama földön, melyet a te Urad Istened adott neked, és nem tudatik, ki a gyilkos:

2. menjenek ki a vének és bíráid,¹ és mérjék meg a holt test helyétől a körüllevő városok között;

3. és a melyiket közelebbnek látják a többinél, azon város vénei vegyenek egy üszőt a csordából,

⁷ A héber szerint: vesd átok alá.

⁸ A héber szerint: mert vajjon ember-e a tartomány fája, hogy (általad) az is ostromoltassék. Mások másképen értelmezik.

¹ a megölt ember körül fekvő városokból.

mely igát nem vont, sem földet ekevással nem szántott;

4. és vigyék azt egy zordon és köves völgybe,² mely soha meg nem szánttatott és be nem vette-tett, és ott vágják el az üsző nyakát;

5. és menjenek oda a papok és Lévi fiai, kiket a te Urad Istened választ, hogy szolgáljanak neki, és áldást mondjanak nevében, és azok szavára ítéltessek el minden dolgot, és a mi tiszta vagy tisztá-talan.³

6. És menjenek azon város vénei a megölthöz, és mossák meg kezeiket az üsző fölött, mely a völgyben megöletett,

7. és mondják: A mi kezeink e vért ki nem ontották, sem szem-eink nem látták;⁴

8. légy kegyelmes a te népedhez Izraelhez, melyet megszabadítottál, Uram! és ne tulajdonítsd az ártatlan vért⁵ népednek Izrael-nek. És elvétetik rólok a vér bün-tetése;

9. te pedig ment leszesz az ár-tatlan vértől, mely kiontatott, midőn megcselekszed, a mit az Úr parancsolt vala.⁶

10. Midőn harcra mégy ellensé-geid ellen, és kezedbe adja őket a te Urad Istened, és fogságra viszed,

11. és látsz a rabok közt szép asszonyt, és megszereted őt, és feleségül akarod venni:

12. vidd házádba őt,⁷ és nyírje le haját⁸ és messe le körmeit,⁹

13. és vesse el a ruhát, melyben megfogatott. És a te házádban maradván, sirassa atyját és anyját egy hónapig; és azután menj be hozzája és hálj vele, és legyen fele-séged.

14. Ha pedig azután nem tet-szik neked, bocsásd el őt szabadon; sem pénzen el nem adhatod, sem hatalommal el nem nyomhatod;¹⁰ mert megaláztad őt.¹¹

15. Ha valamely embernek két felesége leszen, az egyik kedves, és a másik gyűlöletes, és magzatokat szülnek tőle, és az elsőszülött a gyűlöletes fia leszen,

16. és az örökséget el akarja fiai között osztani: nem teheti a kedvesnek fiát elsőszülötté és föl-jebbvalóvá a gyűlöletes fiánál:

17. hanem a gyűlöletesnek fiát ismerje elsőszülöttül, és neki min-denből kettős részt adjon, mert ő magzatainak¹² zsengeje, és őt illeti az elsőszülöttség.¹³ (Krón. I. 5, 1.)

18. Ha valamely embernek vak-merő és engedetlen fia van, ki atyja vagy anyja parancsát nem hallgatja, és megdorgáltatván sem akar engedelmeskedni;

² A héber némelyek szerint szüntelen folyó patakok jelent.

³ A héber szerint: azok szavára ítél-tessek el minden pör és minden sérelem.

⁴ kiontatni; mi nem tudjuk, ki a gyil-kos.

⁵ a gyilkosságot.

⁶ A héber szerint e vers: Így hársít-d el az ártatlan vért magadtól, hogy azt cse-lekded, mi igaz az Úr szemei előtt. — Az egész szertartás tanúságul szolgált Izrael fiainak, mily nagy vétek a gyilkos-ság, s mennyire kell attól őrizkedniök. Egyszersmind előképes jelentőséggel is bírt Krisztusra nézve, ki a tulajdon bün-nek igáját soha sem viselé.

⁷ Itt oly nőről van szó, ki nem a kana-neusok közül való volt, mert a kananei nőket mind meg kellett ölni.

⁸ hogy megtisztuljon. Lásd Móz. III. 14, 8. IV. 6, 9.

⁹ gyászolás jeléül.

¹⁰ rabszolgául nem használható.

¹¹ mások szerint: mert elgyengítetted, elháltad. Isten megengedé az elválást, hogy elejét vegye a nagyobb rosznak, mely ezen, akkor még nyers nép között támad-hatott. Lásd Móz. V. 24. r. 2-ik jegyz.

¹² A héber szerint: erejének, vagy feleségének.

¹³ Lásd Móz. I. 49, 3. 4-ik jegyz.

19. ragadják meg őt, és vigyék azon város véneihez, és az ítélet kapujához,

20. és mondják azoknak: Ez a mi fiúnk engedetlen és vakmerő, intéseinket megveti, tobzódásnak adja magát és paráznaságnak és lakmározásnak;¹⁴

21. kövezzék meg őt a város népe, és haljon meg, hogy elvegyétek a gonoszt közöletek, és egész Izrael hallván ezt, megfélemléjék.

22. Mikor valamely ember halálraítélést vét, és halálra ítéltét, ¹⁵ akasztófára függesztetik,¹⁶

23. teste ne maradjon a fán,¹⁷ hanem az nap temetessék el; mert Istentől elátkoztatott az, ki a fán függ;¹⁸ és semmiképen se fertőztesd meg földedet, melyet a te Urad Istened ad neked örökségül.

22. RÉSZ.

Folytatás különféle törvényekről.

1. Ha atyádfia ökrét vagy juhát látod tévelyegni, ne menj el mellette, hanem vidd vissza atyádfiának; (Móz. II. 23, 4.)

2. és ha atyádfia nincs közel hozzád, sem nem ismered őt, vidd azokat házadhoz, és legyenek nálad, míglen megkeresi azokat atyádfia, és visszaveszi.

3. Hasonlóképen cselekedjél a számmal, és ruhával, és atyádfia

¹⁴ A héber szerint: tobzódó és részeges.

¹⁵ A héber szerint: megöletvén.

¹⁶ gyalázatúl és intésül. Móz. IV. 25, 4.

¹⁷ A héber szerint: éjjelen át.

¹⁸ különösen utálatra méltó Isten előtt, mert csak a legnagyobb gonosztevők akasztattak föl haláluk után gyalázatúl és intésül. Krisztus Jézus, ki minden bűneinket magára vette, és érettünk átokká lett, azért választá a gyalázatteljes keresztet, mely minket megszabadítson az átoktól, melyet a törvény megszegése által magunkra vontunk. Lásd Gal. 3, 13.

minden elvesztett holmijével, ha megtalálod azt; el ne hagyd, mint idegent.

4. Ha látod atyádfia szamarát vagy ökrét, hogy elesett az úton, meg ne vedd, hanem emeld föl vele együtt.

5. Ne öltözzék az asszony férfiruhába, a férfi se éljen asszonyi ruhával, mert utálatos az Istennél, ki ezeket cselekszi.¹

6. Ha úton járván, fán vagy földön madárfészket találsz, és anyát fiait vagy tojáson ülve, ne fogd meg azt fiaival,

7. hanem ereszd el,² megtartván fiait, hogy jól legyen dolgod, és hosszú ideig élj.

8. Midőn új házat építesz, a földélnék csinálj védfalat körökörül;³ hogy vér ne ontassék házadban, és vétkes ne légy, ha valaki megsuszamodván, onnan leesik.

9. Ne vedd be szőlődet különféle maggal; nehogy a mag termése, melyet vetettél, és a mik szőlődben termenek, együtt szenteltesenek föl.⁴

10. Ne szánts együtt ökrön és számmal.⁵

11. Ne öltözzél gyapjúból és lenből szőtt ruhába.⁶

12. Zsinórokat csinálj palástod

¹ Így cselekedtek némely bálványimádók, isteneik tiszteletére, természet elleni fajtalanságot űzván. Lásd Móz. III. 18, 20, 20, 10.

² irgalmasságot cselekedvén. Móz. III. 22, 28.

³ keleten a háztetők laposak, és sétahelyül szolgálnak.

⁴ nehogy kétféle zsenge mutattassék be Istennek egy földről (Móz. III. 19, 19.), mi Isten előtt kedves nem lehetett, mivel minden ilyféle vegyítéket utál, csak az egyfélést szereti, annak jelképeül, hogy Izrael népe nem vegyülvén más nemzetekkel, egységét tökéletesen föntartsa.

⁵ Lásd Kor. II. 6, 14.

⁶ Lásd Móz. III. 19, 19.

széleire, melylyel befödétel, mind a négy szegletén. (Móz. IV. 15, 38.)

13. Ha valamely férfiú feleséget vesz, és azután meggyűlöli őt,

14. és okokat keres, melyekért őt elbocsássa,⁷ igen gonosz hírt költvén rája, és mondja: Ezt feleségül vettem, és bemenvén hozzája, nem találtam szűznek;

15. fogják őt atyja és anyja, és az ő szüzesége jeleit vigyék magokkal a város véneihez, kik a kapuban vannak;

16. és mondja az atya: Leányomat ennek adtam feleségül; s mivelhogy őt gyűlöli,

17. igen gonosz hírbe keveré, mondván: Nem találtam szűznek leányodat; pedig íme ezek jelei leányom szüzeségének. Terítsék ki a ruhát a város vénei előtt,

18. és ragadják meg azon város vénei a férfiút, és verjék meg őt,⁸

19. maraszszák el azonfölül még száz ezüst siklusban, melyeket adjon a leány atyjának, mivelhogy igen gonosz hírt költött Izrael szüzeről; és legyen felesége, és el nem bocsáthatja őt⁹ életének teljes napjaiban.

20. Hogyha igaz, a mit szemére vet, és szüzeség nem találtatott a leányban,

21. atyja házának ajtaján vessek ki őt,¹⁰ és kövezzék meg a város férfiai, és haljon meg, mert gonosz-ságot cselekedett Izraelben, atyja házánál paráználkodván; és vedd el a gonoszt közöled.

22. Ha valamely férfiú másnak feleségével hál: mind a kettő haljon meg, tudniillik a házasságtörő férfi és az asszony; és vedd el a gonoszt Izraelből. (Móz. III. 20, 10.)

23. Ha valamely férfiú szűz leányt jegyez el magának, és ezt valaki a városban találja, és közösül vele,

24. vidd ki mind a kettőt azon város kapujához, és köveztesse meg: a leány, mivel nem kiáltott, holott a városban volt; a férfiú, mivel megalázta felebarátjának feleségét. És vedd el a gonoszt közöled.

25. Ha pedig a férfiú mezőn találja az eljegyzett leányt, és megragadván, közösül vele: amaz haljon meg egyedül;

26. a leány semmit se szenvedjen, halála nem is méltó; mert valamint a tolvaj megtámadja atyafiát és megöli őt, azonképen szenvedett a leány is.

27. Egyedül volt a mezőn, kiáltott, és senki sem volt jelen, ki megszabadította volna őt.

28. Ha valamely férfiú szűz leánynyal találkozik, kinek nincs mátkája, és megragadván őt, közösül vele, és a dolog törvényre kerül:¹¹

29. a ki vele hált, adjon a leány atyjának ötven ezüst siklust, és az legyen felesége, mert megalázta őt; el nem bocsáthatja életének teljes napjaiban. (Móz. II. 22, 16.)

30. Senki se vegye el atyja feleségét,¹² se föl ne fődözze annak leplét.

23. RÉSZ.

Folytatás.

1. A herélt, az elfakasztott vagy kivágott heréjű és az elmet-szett szeméremtestű ne menjen az Úr gyülekezetébe.¹

⁷ némelyek szerint a héber: és gyaláztos váddal terheli.

⁸ Lásd Móz. V. 25, 2. 3.

⁹ válás által. Lásd Móz. V. 24, 1.

¹⁰ A héber szerint: vezessék ki.

¹¹ A héber szerint: és rajta éretnek.

¹² mostoha-anyját. Lásd Móz. III. 18, 8.

¹ A herélték kizárattak a polgári jogokból, hogy a zsidók gyermekeiknek természetelleni megcsönkítésétől elidegeníttessék.

2. A fattyú, azaz ki paráznaszemélytől született, ne menjen az Úr gyülekezetébe tizedizig.

3. Az ammonita és moabita tized-iz után se menjenek az Úr gyülekezetébe mindörökké;² (Nehem. 13, 1.)

4. mert nem akartak elétek jőni kenyérral és vízzel az úton, mikor Egyiptomból kijöttetek; és mivel ellened megfogadták Beor fiát, Balaámot szíriai Mezopotamiából, hogy megátkozzon téged; (Móz. IV. 22, 5. Józ. 24, 9.)

5. és nem akarta a te Urad Istened meghallgatni Balaámot, és az ő átkát áldásodra fordította, mivelhogy szeretett téged.

6. Ne köss velök békeséget, se javokat ne keresd életed teljes napjaiban mindörökké. (Móz. V. 2, 19.)

7. Ne utáld meg az idumeust, mert atyádfia; se az egyiptomit, mert jövevény voltál az ő földén.

8. A kik tőlök születnek harmad-izen, menjenek az Úr gyülekezetébe.³

9. Mikor hadba mégy ellenségeid ellen, őrizkedjél minden gonosz dologtól.

10. Ha oly ember lesz közöttetek, ki éjjel álmában megfertőződött,⁴ menjen ki a táborból,

11. és vissza ne jöjjen, mielőtt este vízzel meg nem mosdik; és napnyugat után jöjjen vissza a táborba.

12. Helyed legyen a táboron kívül, a hová kimenj a természet szükségére,

senek, s egyszersmind emlékeztessenek a lelki tőkélyre, melyre nekik, mint Isten népének törekedniök kellett.

² t. i. a férfiak; mert az asszonyok mehettek. Lásd Rut 4, 13. 1, 4.

³ tehát az egyiptominak vagy idumeusnak izraeli nővel kötött házasságból származott unokái.

⁴ Lásd Moz. III. 15, 16.

13. ásócskát hordozván öveden; és mikor leülsz, áss köröskörül, és a kiásott földdel föld be,

14. a mitől megkönnyebbedtél, (mert a te Urad Istened jár a tábor között, hogy megszabadítson téged és kezébe adja ellenségeidet,) és szent legyen táborod, és semmi undokság ne látszassék abban, hogy el ne hagyjon tégedet.

15. Ne add ura kezébe a szolgát, ki hozzád szalad.⁵

16. Lakjék veled azon helyen, mely neki tetszik, és maradjon városaid egyikében; és meg ne szomorítsd őt.

17. Ne legyen paráznaszemély Izrael leányai között, se parázna férfiú Izrael fiai között.

18. A paráznaszemély jutalmát és az eb árát⁶ ne mutasd be a te Urad Istened házában, akármilyen legyen, a mit fogadtál; mert mind a kettő utálatosság a te Urad Istened előtt.

19. Ne adj kölcsön atyádfiának uzsorára pénzt, se gabonát, se akármilyen egyéb jószágot,⁷

⁵ idegen népektől. 16. v.

⁶ ezt a pogányok gyakorolták. Önmagukat áruba bocsátották, s a nyert díjat isteneiknek áldozták, tőlök egy vagy más kegyelmet kérvén.

⁷ semmiféle kamatot ne végy (Móz. 11. 22, 25. III. 25, 36.). A zsidók közt tiltva volt kamatra kölcsön adni, részint azért, mivel birtokuk nem pénzből állt, hogy annak kamatjából kellett volna jövedelmet venniök, hanem fekvő jószágból; részint azért, mivel kölcsönzött pénzők nem volt veszedelmnek kitéve, mert az adósok javain vagy személyén kárpótlást vehetett (Móz. III. 25, 47.). — A kereszténynek is tiltva van szegény felebarátjától uzsorát zsarolni; csak ha a kölcsönzött pénz által jövedelme csökkenne, vagy kára történnék, vagy a kölcsön elveszés veszedelmében forogna, akkor szabad törvényszerű mérséklett kamatot venni.

20. hanem az idegennek;⁸ atyáfiának pedig uzsora nélkül add azt kölcsön, a miben szűkölködik: hogy megáldjon téged a te Urad Istened minden dolgaiddal ama földön, melyet birni mégy.

21. Mikor fogadást teszsz a te Urad Istenednek, ne késsél megadni, mert követeli azt Urad Istened; és ha késel, bűnül fog neked tulajdoníttatni.

22. Ha nem akarsz fogadást tenni, bűn nélkül leszsz;

23. de a mi egyszer kijött ajakidon, tartsd meg, és teljesítsd, a mint fogadtad Urad Istenednek, és a mint tulajdon akaratodból is száddal is szólottál.

24. Ha felebarátod szőlőjébe mégy, egyél szőlőt, a mennyi neked tetszik;⁹ de ki ne vigy magaddal.

25. Ha barátod gabonájába mégy, szaggass kalászkodat, és kezdedel dörzsöld ki; de sarlóval ne arasd.

24. RÉSZ.

Folytatás.

1. Ha valamely ember feleséget vesz, és az vele lesz, és nem talál kedvet szeméi előtt valami rútság miatt;¹ írjon válasz-levelet,² és adja kezébe, és bocsássa el házától.³

⁸ kinél a kölcsönzött vagyon nem volt biztosítva földbirtok által.

⁹ A héber szerint: a mennyit kívánsz, míg jóllaktál.

¹ házasságtörés vagy egyéb okok miatt, melyek a férjnek és gyermekeknek kárára lehetnének. Lásd Máté 5, 31, 19, 3.

² Isten a zsidóknak fontos okokból megengedé az elválást keményszívűségök miatt; mert hajthatatlan nyers természetűknél fogva a házassági kötés föntartása még nagyobb roszt hűzött volna maga után, mint az elválás.

³ Tehát a válaszevél megírása, annak kézbesítése s a nőnek a házból elküldetése voltak az elválásnak szükségképen meg-

2. Ki midőn elmenvén, más férjhez megy,

3. és ez is meggyűlöli őt, és válasz-levelet ad neki, és elbocsátja házától, vagy pedig meghal:

4. előbbi férje nem veheti őt vissza feleségül, mert megfertőztetett, és utálatossá lett az Úr előtt;⁴ bűnbe ne ejtsd földedet,⁵ melyet a te Urad Istened ad neked birtokul.

5. A mely ember csak imént vett feleséget, ne menjen hadba, se valami közteher rá ne vettessék, hanem szabadon vétek nélkül legyen házában, hogy egy eszten-deig vigadjon feleségével. (Móz. V. 20, 7.)

6. Ne vedd el zálogul az alsó és felső malomkövet,⁶ mert életét adta neked zálogba.⁷

7. Ha oly ember akad kézbe, ki ármánykodik atyafiára Izrael

kivántató előzményei... mind megannyi föltételek, melyek a férjnek alkalomul szolgálhattak, hogy szándékát jobbra változtathassa.

⁴ A héber szerint: miután megfertőztetett; mert az utálat Isten előtt. A nő megfertőzöttnek mondatik a második házasság által, mely még első férje életében kötöttet, mivel a második házasság magában ugyan nem vétek, miután azt a törvény megengedte, de némileg még is bűnből, t. i. a zsidók keményszívűségéből származott, s így más törvényszerű tisztálansághoz hasonlított (Lásd Mózs. III. 11. 1-ső jegyz). Továbbá az ismételt egybekelés az első férjvel utálatnak, bűnnek mondatik, részint mivel azon gyanút költi, mintha az elválás elegendő ok nélkül történt volna; részint mivel ha az ismételt egybekelés megengedettik, az elválás gyakoribb leendett: részint mivel az által a házassági szent szövetség az önkénynek és aljas indulatoknak játékvá alacsonyítottatott volna.

⁵ ne szennyezd be bűnnel.

⁶ a kézi malmot, mi által itt minden kenyérkereseti eszköz értendő.

⁷ annyi, mintha életét vennéd zálogba.

fiai közül,⁸ és azt eladván, árát fölveszi, ölessék meg, és vedd el a gonoszt közöled. (Móz. II. 21, 16.)

8. Óvd magad szorgalmasan, hogy a poklosság csapása rád ne jöjjön;⁹ hanem cselekedd meg mind, a mire téged a Lévi-nemzet-ségből való papok tanítanak a szerint, a mint parancsoltam nekik, és teljesítsd be gondosan.

9. Emlékezzetek meg, miket cselekedett a ti Uratok Istenetek Máriának az úton, mikor kijöttetek Egyiptomból. (Móz. IV. 12, 10.)

10. Midőn visszakeresz valamit felebarátodtól, a mivel neked tartozik, be ne menj a házba, hogy zálogot végy tőle,¹⁰

11. hanem kívül állj meg, és ő hozza ki neked, a mije lesz; (Móz. II. 22, 26.)

12. ha pedig szegény, ne maradjon éjjel nálad a zálog,¹¹

13. hanem mindjárt add vissza neki napszállat előtt: hogy ruházatában hálván, áldjon tégedet, s ez igazságodul legyen a te Urad Istened előtt.

14. Ne tagadd meg a szűkölködő bérét, se szegény atyádfiát, se a jövevényét, ki veled lakik a földön,

⁸ A héber szerint: ki embert lop atyjafiai közül.

⁹ büntetésül a papok iránti engedetlenség miatt. Lásd Mózes. IV. 12, 10. Krón. II. 26. r.

¹⁰ nehogy olyasmit végy el, mire az adósnak elkerülhetlen szüksége van, hanem ő maga adjon neked a kölcsönnek megfelelő zálogot. Ehhez az emberiségnek más okai is járulnak, t. i. a becsületérzés kimélete, mely egy szegényes háztartásnak föl kutatása által könnyen megsértethetnék; továbbá, hogy a gazdagok közsivűségének némi gát vettessék.

¹¹ ha arra éjjel szüksége van, minő pl. a felső ruha, melyben alszik. (Móz. II. 22, 26.)

és kapuidon belül vagyon, (Móz. III. 19, 13. Tób. 4, 15.)

15. hanem azon nap add meg neki munkadíját napnyugat előtt, mert szegény, és azzal tartja fenn életét;¹² nehogy az Úrhoz kiáltson ellened, és neked bűnül tulajdonítottassék.

16. Meg ne ölessenek az atyák a fiakért, se a fiak az atyákért;¹³ hanem kiki maga bűneért haljon meg.

17. El ne fordítsd a jövevény és árva törvényét, s el ne vedd zálogul az özvegy ruházatát.

18. Emlékezzél meg, hogy szolga voltál Egyiptomban, és onnét kiszabadított téged a te Urad Istened. Azért parancsolom neked, hogy e dolgot cselekedjed.

19. Mikor gabonát aratsz szántóföldeden, és elfelejtven, kévét hagysz el, vissza ne térj, hogy azt fölgyegyed; hanem a jövevénynek és árvának és özvegynek engedd elvinni, hogy megáldjon téged a te Urad Istened kezeid minden munkájában.

20. Ha az olajfák gyümölcsét megszeded, a mi a fákon marad, vissza ne térj, hogy leszedjed, hanem hagyd a jövevénynek, árvának és özvegynek.

21. Ha megszeded szőlődet, ne szedd le az elmaradott gerezdeket, hanem a jövevény, az árva és özvegy szükségére legyenek azok.

22. Emlékezzél meg, hogy te is szolga voltál Egyiptomban, és azért parancsolom neked, hogy e dolgot cselekedjed.

¹² A héber szerint: mert szegény és lelke kívánja azt.

¹³ A mi régi barbár szokás. Lásd Kir. IV. 14, 6. Jerem. 31, 30. Ezekiel 18, 19. 20. Krón. II. 25, 4.

25. RÉSZ.

Folytatás. Különféle törvények.

1. Ha vetekedés lesz valakik között, és a bírákhoz folyamodnak,¹ a kit igaznak látnak, annak adják az igazság győzedelmét; és a kit istentelennek, ítéljék el az istentelenségért.

2. Ha pedig azt, ki vétkezett, méltónak látják verésre, húzassák le, és magok előtt veressék meg. A vétek mértéke szerint legyen az ütések száma is,

3. de úgy, hogy a negyven számat meg ne haladják, nehogy atyádfia rútúl megszagatva menjen el szemeid elől. (Kor. II. 11, 24.)

4. Ne kösd be száját a szérűben gabonádat nyomtató ökörnek.² (Kor. I. 9, 9. Tim. I. 5, 18.)

5. Mikor az atyafiak együtt laknak,³ és egyik közülük magzatok nélkül hal el, a megholtnak felesége ne menjen máshoz; hanem annak atyjafia vegye el őt⁴ és támaszsa föl ivadékát atyjafiának;⁵ (Máté 22, 24. Márk 12, 19. Luk. 20, 28.)

6. és ettől való elsőszülött fiát amannak⁶ nevére nevezze,⁷ hogy ki ne töröltessék az ő neve Izraelből.

7. Ha pedig nem akarja elvenni atyjafiának feleségét, ki őt törvény

szerint illeti, az asszony menjen a város kapujához,⁸ és szóljon a véneknek, és mondja: Férjemnek atyjafia nem akarja az ő atyjafiának nevét föltámasztani Izraelben, sem engemet feleségül venni. (Rut 4, 5.)

8. És mindjárt hívassák őt, és kérdezzék meg. Ha azt feleli: Nem akarom őt feleségül venni,

9. járúljon hozzá az asszony a vének előtt, és vonja le annak saruját lábáról,⁹ és pökjön szemei közé, és mondja: Így jár azon ember, ki nem építi föl atyjafia házát.

10. És hívassék annak¹⁰ neve Izraelben: sarútlan háznépűnek.

11. Ha két férfiúnak egymás között versengése lesz, és egyik a másik ellen tusára kel, és egyiknek felesége a maga férjét kiszabadítani akarván az erősebb kezéből, kinyújtja kezét, és megragadja annak szemérmét:

12. vágd el kezét, és semmi könyörület se legyen rajta.

13. Ne legyen zsákosban¹¹ különféle mérték, nagyobb és kisebb;

14. se ne legyen házadban nagyobb és kisebb mérő.¹²

15. Teljes és igaz mértéked legyen; mérőd is egyarányú és igaz legyen, hogy sok ideig élj a földön, melyet a te Urad Istened ad neked.

16. Mert a te Urad Istened utálja azt, ki ezeket cselekszi, és gyűlöli minden hamisságot.

17. Emlékezzél meg, mit cselekedett neked Amalek az úton, mikor kijöttél vala Egyiptomból: (Móz. II. 17, 8.)

⁸ hol a törvény kiszolgáltattott.

⁹ jelül, hogy testvére után nem akar örökösödni, mert a belépés által vettek valamely földet birtokba. Zsolt. 59, 10. 107, 10.

¹⁰ és övéinek.

¹¹ melyben a nehezekeket tartod. Példb. 16, 11.

¹² A héber szerint: Efa.

¹ A héber szerint: törvény elé mennek, ítéljék meg (a bírák) őket (a feleket).

² mely azt nyomtatja, vagy azon nyomtató szekeret von át, keleti szokás szerint.

³ egy házban, vagy helyen, vagy általában Zsidóországban, és közös örökségek van. Lásd Rut könyvét.

⁴ sógora, vagy általában közeloakona, ki a római törvényben levirnek nevezte-tik. Lásd Mózes. I. 38, 8.

⁵ vegye el nejét feleségül.

⁶ a megholtnak.

⁷ és azt örökölni engedje, hogy a megholtnak se neve, se öröksége el ne veszszen.

18. mimódon jött eléd, és sereged utócsapatját, mely ellankadván, elmaradt, megölte, midőn te az éhség és fáradság miatt elepedtél, és ő nem félte az Istent.

19. Midőn a te Urad Istened nyugalmat ad neked, és meghódít köröskörül minden nemzetet a földön, melyet neked ígért: töröld el annak¹³ nevét az égalól. Vigyázz, hogy ezt el ne felejtsd.

26. RÉSZ.

A zsengékről és tizedről.

1. És midőn bemegy azon földre, melyet a te Urad Istened birnod ad, és elfoglalod azt, és benne lakol,

2. vedd minden termésed zsen-géjét,¹ és tedd azt kosárba, és menj azon helyre, melyet a te Urad Istened választ, hogy ott hivassék segítségül az ő neve;

3. és menj a paphoz, ki azon napokban leszen, és mondd neki: Vallást teszek ma a te Urad Istened előtt, hogy bejutottam a földre, melyért megesküdtök atyáinknak, hogy nekünk adja azt.

4. És a pap elvévén kezedből a kosarat, tegye Urad Istened oltára elé;

5. és mondd a te Urad Istened előtt: A szírus² kergette volt atyámat, ki lement Egyiptomba, és ott igen kevesed magával tartózkodott; és igen nagy s erős és végtelen sokaságú nemzetté növekedett vala.

¹³ Amaleknek.

¹ a különféle időszakokban, midőn azokat feláldozni kellett. Lásd Móz. III. 2, 14. 23, 10. 15. IV. 28, 26.

² Fordításunk szerint a szírus alatt Lábán értetik (Móz. I. 31.); de a héber szöveg így szól: Bujdosó arammí (szírus) volt atyám; (egy idegen Szíriában Lábánál). — Az úgynevezett LXX. görög ford. szerint: Atyám elhagyta Szíriát, és leköltözött Egyiptomba.

6. És sanyargattak minket az egyiptomiak, és üldöztek, igen nehéz terheket rakva ránk;

7. és kiállottunk atyáink Urához Istenéhez, ki meghallgatott minket, és megtekintette lealázatásunkat és fáradságunkat és szorongatásunkat;

8. és kihozott minket Egyiptomból erős kézzel és kinyújtott karral, nagy rettentéssel, jelekkel és csodákkal;

9. és behozott e helyre, és nekünk adta a tejjel és mézzel folyó földet.

10. És azért mutatom be most azon föld terméseinek zsengeit, melyet az Úr adott nekem. És hagyj azokat a te Urad Istened színe előtt, és imádjad Uradat Istenedet.

11. És vendégeskedjél mindazon jókkal,³ melyeket Urad Istened ad neked és házadnak, te és a levita és jövevény, ki veled vagyon.

12. Mikor teljesen lerovod minden termésed tizedét, a tizedek harmadik esztendejében adj a levitáknak és a jövevénynek, az árvának, és özvegynek, hogy egyenek kapuidban és jól lakjanak; (Móz. V. 14, 28. 29.)

13. és mondd a te Urad Istened színe előtt: Házamból elhoztam, a mi megszenteltetett, s a levitáknak és jövevénynek, az árvának és özvegynek adtam azt, a mint parancsoltad nekem; nem hágtam át rendeléseidet, el sem feledkeztem parancsodról.

14. Nem ettem azokból gyászolásomban,⁴ el sem választottam azokból valamely tisztátalanságbán,⁵ és semmit el nem költöttem

³ vígan elköltvén a békeáldozatot, a tizedet és egyéb áldozat-adományt.

⁴ midőn gyászolás által tisztátalan voltam.

⁵ nem különböztem el áldozatra; —

azokból temetésre.⁶ Engedelmeskedtem az én Uram Istenem szavának, és megcselekedtem mindent, a mint parancsoltad nekem.

15. Tekints le a te szent helyedről, és a mennyek magas lakhelyéből, és áldd meg népedet, Izraelt és a földet, melyet nekünk adtál, a mint megesküdtél atyáinknak, — a tejjel és mézzel folyó földet. (Izai. 63, 15. Baruk 2, 16.)

16. Ma parancsolta meg neked a te Urad Istened, hogy cselekedd meg e parancsokat, és ítéleteket, és tartsd meg és vidd véghez teljes szivedből és teljes lelkedből.

17. Az Urat választottad ma, hogy Istened legyen, és hogy az ő utain jársz, és tartsd meg szertartásait, rendeléseit és ítéleteit, és engedelmeskedjél parancsának.

18. Az Úr is ma választott téged, hogy neki saját népe légy, a mint szólott neked, és megtartsd minden parancsait;

19. és téged följebb emeljen minden nemzeteknél, melyeket az ő dicséretére és nevére és dicsőségére teremtett vala; hogy szent népe légy a te Urad- Istenednek, a mint mondotta vala.

27. RÉSZ.

A törvény emlékkövei. Az áldás és átok elrendelése.

1. Parancsola pedig Mózes és Izrael vénei a népnek, mondván: Tartsatok meg minden parancsot, melyet ma nektek parancsolok.

2. És midőn a Jordánon átkeltek azon földre, melyet a te Urad Istened ad neked, nagy köveket

vagy: nem költöttem el abból semmit tisztátalan használatra.

⁶ temetési torra, melyben tiltva volt szenteltet enni.

állíts föl, és mésszszel simítsd meg azokat,

3. hogy rájok írhasd a törvény minden igéit,¹ átkelvén a Jordánon; hogy bemeless ama földre, melyet Urad Istened ad neked, a tejjel és mézzel folyó földre, a mint megesküdtél atyáidnak.

4. Mikor tehát átkeltek a Jordánon, állítsátok föl a köveket, melyek íránt ma parancsolok nektek, a Hébal hegyén,² és simítsd meg azokat mésszszel;

5. és építs ott oltárt a te Urad Istenednek oly kövekből, melyeket még vas nem illettet,

6. formátlan és faragatlan kövekből,³ és égőáldozatot mutass be azon Urad- Istenednek,

7. és áldozz békeáldozatokat, és egyél ott, és vendégeskedjél a te Urad Istened előtt.

8. És írd ama kövekre e törvény minden igéit tisztán és világosan.

9. És mondák Mózes és a Lévi-nemzetségbeli papok egész Izraelnek: Figyelmezz és halljad, Izrael! Ma lettél a te Urad Istened népévé;

10. hallgasd meg szavát, és teljesítsd a rendelkezéseket és igazságokat, melyeket én parancsolok nektek.

11. És parancsola Mózes azon nap a népnek, mondván:

12. Midőn átkeltek a Jordánon, ezek álljanak a nép áldására Gari-

¹ Flav. József, a zsidótörténetíró szerint: az alább következő áldás és átok iratott e kövekre; mások szerint: az egész törvény; ismét mások szerint: Mózes V. könyve, a Deuteronomium. Az írás hihetőleg fris vakolatra tételett.

² a szamariiai kéziratokban olvastatik: Garizim, s a későbbi szamaritanusok ezért, s az 5. és 12. vers miatt állították: hogy a Garizimhegy igazi helye az imádásnak. Lásd Ján. 4, 20.

³ Lásd Móz. II. 20, 25. Józ. 8, 31.

zim hegyén: ⁴ Simeon, Lévi, Júdás, Isszakar, József és Benjamin;

13. és átellenben ezek álljanak az átkozásra Hébal hegyén: ⁵ Rúben, Gád és Áser, Zabulon, Dán és Neftali.

14. És szóljanak a leviták, és mondják Izrael minden férfiaihoz fenszóval: (Dániel 9, 11.)

15. Átkozott azon ember, ki faragott és öntött bálványt csinál, az Úr utálatosságát, a kézművesek készítményét, és azt rejtekben fölállítja. ⁶ És feleljen az egész nép, ⁷ és mondja: Amen!

16. Átkozott, ki atyját és anyját nem tiszteli. És mondja az egész nép: Amen!

17. Átkozott, ki elváltoztatja felebarátjának határjeleit. És mondja az egész nép: Amen!

18. Átkozott, ki a vakot eltévelyíti ⁸ az úton. És mondja az egész nép: Amen!

⁴ A Garizimhegy Hébalról délre fektűt, a kettő között volt Szikem. A Garizim hegyén kellett a hat nemzetségnek áldani, vagyis tulajdonképen a papok és leviták által mondott áldást Amen-szóval megerősíteni.

⁵ a leviták átkát megerősítendők. Az áldás- és átokmondásra kiválasztott leviták és papok a frigyszekrényvel a völgyben állottak ama két hegy között.

⁶ Az átok és áldás, melyet a papok és leviták az ígért földre Józue alatt történt beköltözéskor mondtak (Józ. 8, 33.), arra szolgált, hogy Izrael fiainak az Istennel kötött szövetsége megújíttassék, és hogy ők ünnepélyesen ittessenek az Úr parancsainak megtartására. Egyszeres-mind, a sz. atyák magyarázata szerint, e tény előképe volt az utolsó ítéletnek, melyben az igazi Józue, Jézus Krisztus, az örök életbe leendő bemenetkor a juhokat jobbra állítván, megáldja, s a bakokat balra az örökre megátkozza. Mindezen átkok azon bűnökre is vonatkoznak, melyek titkosak lehetnek.

⁷ a hat nemzetség.

⁸ a testi vagy lelki vakot, a gyanúta-

19. Átkozott, ki a jövevény, az árva és özvegy törvényét elfordítja. És mondja az egész nép: Amen!

20. Átkozott, ki atya feleségével hál, és ki az ő ágya leplét ⁹ fel-földi. És mondja az egész nép: Amen!

21. Átkozott, ki valamely barommal hál. És mondja az egész nép: Amen!

22. Átkozott, ki hugával, atya vagy anyja leányával hál. És mondja az egész nép: Amen!

23. Átkozott, ki napával hál. És mondja az egész nép: Amen!

24. Átkozott, ki titkon megöli felebarátját. És mondja az egész nép: Amen!

25. Átkozott, ki ajándékot vesz el, hogy az ártatlant, vérét ontván, megölje. És mondja az egész nép: Amen!

26. Átkozott, ki e törvény szavai mellett nem marad, és cselekedettel azokat nem teljesíti. És mondja az egész nép: Amen!

28. RÉSZ.

Áldás az engedelmesekre, átok az engedellenekre.

1. Ha pedig a te Urad Istened szavát hallgatod, megcselekedvén és megtartván minden parancsait, melyeket én ma parancsolok neked: följebb emel téged Urad Istened minden nemzeteknél, melyek a földön laknak.

2. És rád jönnek mindez áldások, és megkönyékeznek téged, de csak úgy, ha az ő parancsait hallgatod.

lant, az ártatlant gonosz tanítás és rossz példa által.

⁹ A héber szerint: atya leplét. Lásd Móz. V. 22, 30.

3. Áldott leszesz a városban, és áldott a mezőben.

4. Áldott lesz méhed gyümölcsese és földed gyümölcsese, barmaid fajzása és teheneid csordái és juhaid aklai,

5. áldottak csüreid, és áldottak éléstáraid.¹

6. Áldott leszesz te, bemenvén és kijövé.

7. Az Úr ellenségeidet, kik ellened támadnak, leveri szined előtt; egy úton jőnek ellened, és hét úton futnak el szined elől.

8. Kiárasztja az Úr áldását pinczéidre és kezeid minden munkáira; és megáld téged ama földön, melyet nyerni fogsz.

9. Az Úr téged magának szent népévé emel, a mint neked meg esküdött, ha megtartod a te Urad, Istened parancsait, és az ő utain jársz.

10. És meglátja a föld minden népe, hogy az Úr neve segítségül hivatott fölötted,² és félni fognak tőled.

11. Bőséget ad az Úr neked minden javakban, méhed gyümölcsében és barmaid fajzásában és földed gyümölcsében, melyről meg esküdött az Úr atyáidnak, hogy neked adja.

12. Fölnyitja az Úr legjobb kincsét, az eget, hogy esőt adjon földedre maga idején, és megáldja kezeid minden munkáit. És kölcsönözni fogsz sok nemzetnek, és te kölcsönt senkitől sem veszesz.

13. Fővé tesz téged az Úr, és nem farkká,³ és mindenkor fölül leszesz, és nem alúl, de csak úgy, ha a te Urad Istened parancsait hallgatod, melyeket én ma paran-

csolok neked, és megtartod és megcselekszed,

14. és nem hajolsz azoktól sem jobbra, sem balra, s nem követed az idegen isteneket, és nem tiszteled azokat.

15. Ha pedig nem akarod hallgatni a te Urad Istened szavát, hogy megtartsad és megcselekedjed minden parancsait és szertartásait, melyeket ma parancsolok neked: rád jőnek mindez átkok és megkörnyékeznak téged. (Móz. III. 26, 14. Jerem. Siralm. 2, 17. Baruk 1, 20. Malak. 2, 2.)

16. Átkozott leszesz a városban, átkozott a mezőben.

17. Átkozott leszen csüröd, és átkozottak éléstáraid.⁴

18. Átkozott méhed gyümölcsese és földed gyümölcsese, ökreid csordái és juhaid nyájai.

19. Átkozott leszesz bemenvén, és átkozott kijövé.

20. Éhséget és szűkölködést⁵ bocsát az Úr rád, és fenytéket minden dolgaiddra, melyeket te cselekszel, míg eltipor téged és elveszít hamarsággal nagy gonoszságú találmányaidért, melyekben elhagytál engemet.

21. Rád adja az Úr a miríghalált, míg elemészt téged a földről, melyet birni mégy.

22. Megver az Úr téged inséggel,⁶ forrólázal és hideggel, gyuladással és hőséggel, megromlott léggel⁷ és ragyával, és üldözni fog, míg elveszesz.

23. Az ég, mely fölötted van, rézzé lesz, és a föld, melyet tapodsz, vassá.

24. Földed esőjét az Úr porrá

⁴ A héber szerint: mint 5. v. 1-ső jegyz.

⁵ A héber szerint: Átkot és romlást, vagy veszedelmet. Mások másképp fordítják.

⁶ A héber szerint: sorvadással.

⁷ mi a vetéseket megüzögösíti.

¹ A héber szerint: áldás lesz kosaradban (fáid gyümölcsében), és sütőteknődben (buzaterményedben).

² hogy Isten népe vagy.

³ első és nem utolsó néppé.

teszi,⁸ és az égből hamu fog hullani rád,⁹ míg eltiportatol.

25. Az Úr el fog téged hullasztani ellenségeid előtt; egy úton mégy ki ellenök, és hét úton futsz el, és széthányatol a föld minden országaira;¹⁰

26. és holt tested eledelül lesz minden égi madaraknak és a föld vadainak, és nem lesz, a ki elűzze.

27. Megver téged az Úr Egyiptom fekélyével¹¹ tested azon részén, melyen a ganéj kivettetik, és rühel és viszketeggel,¹² úgy hogy meg nem gyógyíthatnak.

28. Megver téged az Úr tébolyodással és vaksággal és elmeháborodással;

29. és tapogatni fogsz délben, mint a vak szokott tapogatni a sötétben,¹³ és nem lesz szerencséd utaidon. És minden időben gyalázatot fogsz szenvedni, és erőszakal elnyomatni, és nem lesz, ki megszabadítson téged.

30. Feleséget fogsz venni, és más hál majd vele; házat építesz, és nem fogsz abban lakni; szőlőt fogsz ültetni, és azt nem szeded meg.

31. Ökröd előtted fog megöletni, és nem eszel abból. Szamarad szemed előtt ragadtatik el, és vissza nem adatik neked. Juhaid ellenségeidnek fognak adatni, és nem lesz, ki fölségéljen téged.

32. Fiaid és leányaid más népnek fognak adatni, semeid ezt lát-

ják, és elfogyatkoznak azok egész napi látásában, és nem lesz erő kezekben.

33. Földed gyümölcsét és minden munkádat oly nép emészti meg, melyet nem ismersz, és mindenkor gyalázatot fogsz szenvedni, és elnyomatást minden napokban,

34. és álmélnodni fogsz azokon megrémülve, a miket semeid majd látnak.

35. Megver téged az Úr gonosz fekélylyel térdeidben és lábikráidban,¹⁴ és meg nem gyógyúlhatz tetőtől talpiglan.

36. Elviszen az Úr téged és királyodat, kit magadnak választasz, oly nép közé, melyet te nem ismersz, sem atyáid;¹⁵ és ott idegen isteneknek szolgálsz, a fának és kőnek.¹⁶

37. És elveszvé,¹⁷ közmondássá és csúfsággá leszesz mindazon népeknél, melyek közé az Úr visz tégedet.

38. Sok magot vetsz a földbe, és keveset fogsz begyűjteni, mert a sáskák mindent megesznek. (Mikeás 6, 15. Agg. 1, 6.)

39. Szőlőt fogsz ültetni és kapálni, és bort nem iszol, és semmit abból be nem szedsz, mert elpusztítják a férgek.

40. Olajfáid lesznek minden hátródban, és olajjal meg nem kenetel, mert azok elszáradnak, és elvesznek.

41. Fiaikat nemzesz és leányo-

⁸ szárazságot ad.

⁹ legnagyobb szárazság lesz.

¹⁰ A héber némelyek szerint: csúfságul, gyalázatúl leszesz a föld minden országában.

¹¹ ez valószínűleg a bélpoklosság.

¹² A héber szerint: Egyiptom fekélyével, kelésekkel az alfelen, varral és viszketeggel.

¹³ Ily vakon tapogatnak a zsidók még ma is az evangéliom világosságában. Lásd Kor. II. 3, 15.

¹⁴ mások a héber szerint: tomporodon.

¹⁵ Lásd ennek teljeseését Kir. IV. 24, 15. 25, 7.

¹⁶ elcsábítva példájok által, vagy kényszerítve általok. Tíz nemzetség a bálványimádók között szórótt szét, csak Júda maradt elkülönözve különös isteni gondviselés által, mert abból kellett származni a Messiásnak.

¹⁷ A héber szerint: iszony és gyalázat leszesz.

kat, és nem gyönyörködöl azokban, mert fogságba vitetnek.

42. Minden fáidat és földed gabonáit megemészti a ragya.

43. A jövevény, ki veled lakik a földön, föled emelkedik, és följebbvaló lesz; te pedig leszállasz, és alábbvaló leszel.

44. Ő ad neked kölcsön, és nem te adsz kölcsön neki. Ő fejjé lesz, és te farkká leszel.

45. És rád jönnek mindezen átkok, és kergetvén, megfognak téged, míg elveszesz: mert nem hallgattad a te Urad Istened szavát, és nem tartottad meg parancsait és szertartásait, melyeket parancsolt neked.

46. És jelek és csodák lesznek rajtad és ivadékodon mindörökké.¹⁸

47. És mivel nem szolgáltál a te Urad Istenednek örömmel és a szív vigaságával minden dolog bőségeért,

48. ellenségeidnek, kit az Úr rád bocsát, szolgálni fogsz éhségben és szomjúságban, mezitelenségben és minden fogyatkozásban; és vasígit tesz nyakadba, míg eltípor tégedet.

49. Nemzetet hoz rád az Úr messzünnen, és a föld végső határaitól, mely, mint a sebesen repülő sas, megrohan, s melynek nyelvét nem értheted;¹⁹

50. oly igen szemtelen népet, mely az öreget nem tiszteli, s nem könyörül a kisdeden;

51. és megemészti barmaid hasznát és földed gyümölcsseit, míg elveszesz; és nem hagy neked búzát, bort és olajat, ökörcsordákat és juhnyájákat, mígnem elpusztít tégedet,

52. és eltípor minden városodban, és lerontatnak erős és magas kőfalaid, melyekben bizodalmad volt egész földeden. Körülvétel kapuidon belül egész földeden, melyet a te Urad Istened ad neked,

53. és megeszed méhed gyümölcsét, és fiaid és leányaid húsát, kiket Urad Istened ad neked, az inségben és pusztulásban, melylyel szorongatni fog téged ellenséged.²⁰

54. Közötted az elkényesztetett, és gyönyörűségbe merült ember irigykedni fog atyjafiára és feleségére, ki öleiben fekszik:

55. és nem ad nekir fiai húsából, melyet megeszik, mivelhogy semmi egyebe nincs a megszállásban és fogyatkozásban, melylyel elpusztítanak téged ellenségeid minden kapuidon belül.

56. A gyöngéd és elkényesztetett asszony, ki a földön sem járhatott, lábnyomán sem állhatott, a puhaság és nagy gyöngédség miatt, irigykedni fog férjére, ki öleiben fekszik, fiai és leányai húsáért,

57. és a burok ocsmányságaért,²¹ mely ágyékai közül jó ki, és magzatiért, kik azon órában születtek; mert ezeket titkon megeszik mindennek elfogyása miatt a megszállásban és pusztulásban, melylyel szorongatni fog téged ellenséged kapuidon belül.

¹⁸ Ezek azon istenítéletek, melyek eddig a zsidókra szállottak, különösen pedig azt érthetjük, hogy a népek között mind a mai napig oly csodálatosan föntartatnak.

¹⁹ Mózes itt jövedőlélekkel egybefoglalja a zsidók fogságbevitetését a kaldeusok által, és elszóratását a rómaiak által, mint ez nem ritkaság a prófétáknál, kik egymástól távol eső, de hasonló eseményeket egybefoglalnak. Lásd a bevezetést a prófétákhoz.

²⁰ Lásd Kir. IV. 6, 28. 29. Jerem. Sieralm. 2, 20. 4, 10. Ezekiel 5, 20. Baruk. 2, 2. 3.

²¹ A héber szerint: irigykedni fog... fiaira és leányaira, és az utószülöttre, vagy: irigyelni fogja fiaitól és leányaitól az utószülöttet, vagy szülepet, mely tőle elmegy.

58. Ha meg nem tartod, és meg nem cselekszed e törvény minden igéit, melyek e könyvben írva vannak, és nem féled az ő dicsőséges és rettenetes nevét, azaz a te Uradat Istenedet :

59. megsokasítja az Úr csapásait, és ivadékod csapásait, az nagy és megmaradó ostorokat, az igen gonosz és szüntelen tartó betegségeket.

60. Es rád fordítja Egyiptomnak minden nyomorúságát, melyektől féltél, és azok hozzád ragadnak ;

61. azonfölül minden betegségeket és csapásokat, melyek nincsenek megírva e törvénykönyvben, rád hoz az Úr, míg nem eltipor téged ;

62. és kevesen maradtok meg, kik azelőtt oly sokan voltatok, mint az ég csillagai ; mivel nem hallgattad a te Urad Istened szavát.

63. És mint azelőtt örvendezett az Úr rajtatok, jól téven veletek, és megsokasítván titeket : úgy fog örvendezni, midőn eltöröl titeket és kiirt, hogy elveszszetek a földről, melyet birni mégy.

64. Elszór téged az Úr minden népek közé, a föld egyik végétől másik végéig, és ott idegen isteneknek fogsz szolgálni, kiket te nem ismersz, sem atyáid, a fáknak és köveknek.

65. S azon nemzetek között sem nyugszol meg, nem is lesz nyugalma lábad nyomának ; mert ott rettegő szívet ad neked az Úr és elapadó szemeket, és szomorúságtól megemésztett lelket ;

66. és életed olyan lesz, mintha függene előtted.²² Éjjel és nappal félni fogsz, és nem bízol életedhez.

67. Reggel mondani fogod : Ki

²² mintha minden perczen elszakadható hajszálon függene.

adja meg nekem az estét? és este : ki adja meg nekem a reggelt? szived félelme miatt, mely rémít, és azok miatt, miket szemekkel látsz.

68. Visszavisz téged az Úr hajókon Egyiptomba az úton, melyről mondotta neked, hogy azt többé nem látod.²³ Ott ellenségeidnek fogsz árultatni szolgálul és szolgálólul, és nem lesz, aki megvegyen.

29. RÉSZ.

A szövetség megújítása.

1. Ezek a szövetség igéi, melyet parancsolt az Úr Mózesnek, hogy kössön Izrael fiaival Moáb földén, ama szövetségen kívül, melyet Hóreben kötött volt velök.¹

2. És szólta Mózes egész Izrael, és mondá nekik : Ti láttátok mind, a miket cselekedett az Úr előttetek Egyiptom földén Fáraóval és minden szolgálival és egész földével, (Móz. II. 19. 4.)

3. a nagy kísértéseket, melyeket szemeid láttak, azon jeleket és nagy csodákat ;

4. de nem adott nektek az Úr értelmes szívet és látó szemeket és füleket, melyek hallhatnának a jelen napig.²

²³ Ez mind a babiloni fogság idejében, mind Jerusalemnak Titus által végbevitt elpusztításakor teljesült ; az elsőnek idején nagy számú zsidóság költözött Egyiptomba (Kir. IV. 25. 25.) ; Jerusalemban pusztulása után pedig sok ezer zsidót vittek a rómaiak fogva hajókon Egyiptomba, s ott részint nyilvános közmunkára használták őket, részint rabszolgául eladták.
¹ Ezek a szövetség-igék, melyek a Hóreben (Sinain) kötött frigyéhez adandók.

² Mózes (így szól sz. Ágoston) ezt nem mondotta volna, ha Izrael fiai magok nem lettek volna vétkes okai elhagyatottságuknak. Mikor az isteni segély hiányzik, az ember gonoszsága az által nem menthető ; mert Isten ítéletei néha elrejtettek

5. Negyven esztendeig vezetett titeket a pusztán át; meg nem koptak ruháitok, sem lábaitok sarui a rugóság miatt el nem szakadtak. (Móz. V. 8, 2.)

6. Kenyeret nem ettetek, bort és részegíthetőt nem ittatok, hogy tudjátok, mikép én vagyok a ti Uratok Istenetek.³

7. És eljullottatok e helyre; és kijöve Széhon, a heszeboni király, és Óg, a bászáni király, elének sietvén a viadalra, és megverők őket; (Móz. V. 3, 1.)

8. és elvevők földüket, és örökségül adók Rúbennek és Gádnak és Manassesz fél-nemzetségének. (Móz. IV. 32, 29. V. 3, 15. Józ. 13, 8, 22, 4.)

9. Tartsátok meg tehát e szövetség ígét, és teljesítetek be azokat, hogy bölcsék legyetek mindenben, a mit cselekesztek.

10. Ti mindnyájan uratok Istenetek előtt állotok, a ti fejedelmeitek és nemzetségeitek, véneitek és tanítóitok,⁴ Izrael egész népe,

11. magzataitok és feleségeitek és a jövevény, ki veled tartózkodik a táborban, a favágók és mindazok, kik vizet hordanak,⁵

12. hogy a te Uraddal Isteneddel szövetségre lépj, hitszövetségre, melyet ma Úrad Istened köt veled: (Móz. I. 15, 18.)

13. hogy magának népévé emeljen téged, és ő legyen a te Istened,

a mint szólott neked, és megesküdtött atyáidnak, Ábrahám-, Izsák- és Jákobnak.

14. És nem csak veletek kötöm én e szövetséget, és erősítem meg ez esküvéseket,

15. hanem minden jelen- és távollévőkkel.⁶

16. Mert ti tudjátok, mimódon laktunk Egyiptom földén, és mi módon jöttünk át a nemzetek között, melyeknél az átjövetelkor

17. láttátok az utálatosságokat és undokságokat, vagyis azok bálványait, a fát és követ, az ezüstöt és aranyat, melyeket tisztelnek vala;

18. netalán oly férfiú vagy asszony, család vagy nemzetség legyen köztetek, kinek szive most elfordult a mi Urunktól Istenunktől, hogy elmenjen és szolgáljon ama nemzetek isteneinek; és köztetek epe- és keserőségtermő gyökér legyen;

19. és midőn ez eskü ígét hallja, önmagát áldja szívében, mondván: békeségem leszen, ha szívem gonoszságában járok is, — úgy hogy a részeg megemészsze a szomjúhózt.⁷

20. És az Úr meg nem bocsát neki, hanem akkor még inkább fölgúlad haragja és boszúállása az oly ember ellen, és rászállanak mindazon átkok, melyek e könyvben megírják, és az Úr eltörli annak nevét az ég alól,

21. és veszedelemre ragadja azt Izrael minden nemzetségéből, azon átkok szerint, melyek e törvény és szövetség könyvében foglaltnak.

22. És mondani fogja a következő nemzedék, és a fiak, kik ez-

ugyan, de mindig igazságosak. Isten részesít adományában, de azért a szabad akaratot nem korlátozza; s anyiból mondatik itt: hogy nem adott az Úr értelmessz szívet stb. azaz: nem erőszakolta rátk.

³ ki gondotokat viseli, s titeket ezek nélkül is föntartott.

⁴ A héber szerint: tisztviselőitek.

⁵ az idegen rabszolgákkal együtt, kiket a legközönségesebb szolgálatra alkalmaztak. Móz. II. 12, 38. Vess össze Józ. 9, 21, 27.

⁶ a következőkkel, utódokkal.

⁷ ho gy a bűnös az ártatlant is eltiporja; így adja a görög fordítás e közmondást.

után születnek, és az idegenek, kik messzünnen jönnek, látván azon föld csapásait és betegségeit, melyekkel azt megnyomorította az Úr,

23. kénkövel és só hőségével megegetvén,⁸ úgy hogy az többé be nem vettetik, és semmi zöldelőt nem terem, Sodoma és Gomorra, Adama és Széboim felforgatásának példájára, melyeket fölforgatott az Úr haragjában és búsulásában; (Móz. I. 19, 14.)

24. és mondani fogja minden nemzet: Miért cselekedett így az Úr e földdel? micsoda végtelen haragja ez az ő búsulásának? (Kir. III. 9, 8. Jerem. 22, 8.)

25. És felelni fogják: Mert elhagyták az Úr szövetségét, melyet atyáikkal szerzett vala, mikor őket Egyiptom földéről kihozta,

26. és idegen isteneknek szolgáltak, és imádták azokat, kiket nem ismertek, és kiknek nem adat-tak vala:⁹

27. azért gerjedett föl az Úr haragja e föld ellen, hogy ráhozta mind az átkokat, melyek e könyvben megírva;

28. és kivetette őket földükről haragjában és búsulásában, és fölötte nagy boszuságában, és idegen földre vetette, mint ez mai napiglan is bezizonyúl.

29. Ezek a titkok a mi Urunknál Istenünknel, melyek kijelentettek nekünk és fiainknak mindörökké,¹⁰ hogy megselekedjük e törvényt minden igéit.

⁸ terméketlenné tévén.

⁹ Némelyek így adják a hébert: kiknek semmi jótéménnyel sem voltak lekötelve. Lásd Mózes. V. 4, 19.

¹⁰ Mások szerint: Ezek az Úrnak titkai, de a melyek kijelentettek stb. vagy, de a mik kijelentettek, minket és gyermekeinket illetnek.

30. RÉSZ.

Kibékülés Istennel igaz bűnbánat által.

1. Midőn azért rád jönnek mind e beszédek, az áldás vagy átok, melyet eléd adtam; és te szived bánatától fölindítatván, mindazon népek között, melyek közé elszórt téged Urad Istened,

2. megtérsz hozzája, és engedelmeskedel parancsainak, a mint én ma parancsolom neked, fiaiddal együtt, teljes szivedből és teljes lelkedből:

3. visszahozza a te Urad Istened foglyaidat,¹ és könyörül rajtad, és ismét egybegyűjt téged mindazon népek közül, melyek közt azelőtt szélesztett.

4. Ha az ég határaitra szélesztetnél is, visszahoz téged onnét a te Urad Istened,

5. és fölvesz, és bevisz azon földre, melyet atyáid birtak; és birni fogod azt, és megáldván téged, nagyobb számúvá teszen, mint atyáid voltak. (Makkab. II. 1. 29.)

6. A te Urad Istened körülmetéli szivedet, és ivadékod szívét: hogy a te Uradat Istenedet szeresd teljes szivedből és teljes lelkedből, hogy élhess.

7. Mindezen átkokat pedig elenségeidre fordítja és azokra, kik téged gyűlölnék és üldöznek.

8. Te pedig megtérsz, és a te Urad Istened szavát hallgatod, és megselekszed mindazon parancsokat, melyeket én ma parancsolok neked;

9. és bővelkedéssel áld meg a te Urad Istened kezeid minden

¹ Ez teljesült a babiloni fogság után (Ezdr. II. 1, 8. 9.), s egészen be fog teljesedni, ha egykor egész Izrael az anyaszentegyház keblébe tér.

munkájában, méhed magzatában és barmaid hasznában, földed bő termésében és mindenek bőségében. Mert hozzád tér az Úr, hogy örüljön rajtad minden jókban, a mint örült atyáidban :

10. de csak úgy, ha a te Urad Istened szavát hallgatod, és megtartod parancsait és szertartásait, melyek e törvényben megírva; és megtérsz a te Uradhoz Istenedhez teljes szivedből és teljes lelkedből.

11. E parancs, melyet én ma parancsolok neked, nincs fölötted,² sem távol tőled,

12. sem az égbe nem helyeztetted, hogy mondhatnád : Ki mehet föl közlünk az égbe, azt lehozandó nekünk, hogy halljuk és cselekedettel teljesítsük?

13. sem a tengeren túl nem tétetted, hogy azt ürügyöld, és mondd: Ki kelhet át közlünk a tengeren, s azt elhozza nekünk, hogy hallhassuk és megcselekedhessük, a mi parancsoltatott?

14. hanem igen közel van hozzád ez ige, szájadban és szivedben van, hogy azt megcselekedjed.³

15. Ime lásd, ma eléd tettem az életet és a jót, s más részről a halált és a rosztal :

16. hogy szeressed a te Uradat Istenedet, és az ő utain járj, és teljesítsd parancsait és szertartásait és ítéleteit; és élj, és sokasítson téged és áldjon meg ama földön, melyet birni mégy.

² A héber szerint: nincs előtted elrejtve (annyira, hogy az isteni kegyelem segítségével be ne láthatnád, és ne teljesíthetnéd).

³ Csak hinned kell, különösen az eljövendő Magváltóban (Róm. 10, 6—9.). Bár neki még sokat kell az égből hoznia, és isteni munkáját a földön véghez vinnie, de azért már most is közelíthetsz hozzá és törvényeihez hit által, és részt vehetsz minden műveiben.

17. Ha pedig szived elfordul, és nem akarod hallani, és tévedéssel megcsalatlván, idegen isteneket imádsz, és azoknak szolgálsz,

18. ma jövendőlköd meg neked : hogy el fogsz veszni, és kevés ideig lakol a földön, melyet, a Jordánon átkelvén, birni mégy.

19. Bizonyosságul hívom ma az eget és földet, hogy elétek adtam az életet és halált, az áldást és átkot. Válaszd tehát az életet, hogy te is élj, ivadékod is,

20. és szeressed a te Uradat Istenedet, és engedelmeskedjél az ő szavának, és ragaszkodjál hozzája (mert ő⁴ életet, és napjainak hosszúsága), hogy ama földön lakjál, melyért megesküdött az Úr atyáidnak, Ábrahám-, Izsák- és Jákobnak, hogy azt nekik adja.

31. RÉSZ.

Mózes Józuét utódjának rendeli. A törvénykönyv átadatik a leviták-nak.

1. Elméne tehát Mózes, és egész Izraelnek elbeszélé mindez igéket,

2. és monda nekik : Százhusz esztendő vagyok ma, nem járhatok többé ki és be,¹ kiváltképen, minthogy az Úr is megmondotta nekem : Nem mégy át e Jordánon. (Móz. IV. 27, 13. V. 3, 27.)

3. Annakokáért a te Urad Istened megeny át előtted; ő törli el mind e nemzeteket szined előtt, és birni fogod azokat; és ez a Józue megeny át előtted, a mint szólott az Úr.

4. És úgy fog az Úr cselekedni azokkal, mint cselekedett Széhonnal és Óggal, az amorreusok kirá-

⁴ Mások a hébert így fordítják: mert ez a te életed stb.

¹ nem lehetek tovább vezéreték.

Iyaival és az ő földükkel, és eltörli őket. (Móz. IV. 21, 24.)

5. Midőn tehát ezeket is keze-tekbe adja, hasonlóképen cselekedjétek, a mint megparancsoltam nektek. (Móz. V. 7, 2.)

6. Férfiasan cselekedjétek, és erősödjétek meg; ne féljétek, és ne rettegjétek előttök: mert a te Urad Istened maga a te vezéred, el nem marad tőled, el sem hagy téged.

7. És szólítá Mózes Józuét, és mondá neki egész Izrael előtt: Légy erős és bátor, mert te viszed be e népet ama földre, melyről megesküdött az Úr, hogy atyáiknak adja, és azt sorssal te osztod el. (Józ. 1, 6. Kir. III. 2, 2.)

8. És az Úr, a ki vezéretek, maga lesz veled: nem marad el tőled, el sem hagy téged; ne félj és ne rettegj.

9. Megírá tehát Mózes a törvényt,² és átadá azt Lévi fiainak, a papoknak, kik az Úr szövetségének szekrényét hordozzák vala,³ és Izrael minden véneinek.

10. És parancsolá nekik, mondván: Hét esztendőnként, az engedmény esztendejében, a sátorok ünnepén,

11. mikor mindnyájan egybegyűlnek Izraelből, hogy megjelenjenek a te Urad Istened színe előtt ama helyen, melyet az Úr választ, — olvasd el e törvény

² némelyek szerint, csak az ötödik könyvet; de Mózes egyebet is fölirt Isten parancsára (Móz. II. 17, 14. 34, 27.); miért ne írta volna tehát mind az öt könyvet, főkép miután a törvénynek föl kellett olvastatnia (11. v.), s az ötödik könyv csupán nem foglalta magában mindazt, mit Izrael fiainak szívökre kellett kötni.

³ kik a szekrény hordozásáról gondoskodtak (Móz. IV. 4.), vagy ünnepélyes alkalmakkor azt magok vitték. Józ. 3, 3. 6, 12. 13.

igéit egész Izrael előtt, fülök halálára,

12. az egész nép egybegyűlésekor, mind a férfiaknak és asszonyoknak, mind a kisdedeknek és jóvevényeknek, kik kapuidon belül vannak: hogy hallván, tanuljanak, és féljék Uratokat Isteneteket, és megtartsák és teljesítsék e törvény minden igéit;

13. azok fiai is, kik most nem tudják,⁴ hogy hallhassák, és féljék Urokat Istenöket, mindennap, meddig ama földön laknak, melyet ti, átkelvén a Jordánon, birni mentek.

14. És mondá az Úr Mózesnek: Ime közel vannak halálad napjai; szólítsd elé Józuét, és álljatok a bizonyság hajlékába, hogy parancsoljak neki. Elmenének tehát Mózes és Józue, és megállának a bizonyság hajlékában;

15. és megjelene az Úr ott a felhőoszlopban, mely a hajlék ajtajában állott.

16. És mondá az Úr Mózesnek: Ime te elaluszol atyáiddal, és ez a nép fölkelvén, paráználkodni fog idegen istenekkel ama földön, melyre lakni megyen; ott elhagy engemet, és megszegi a szövetséget, melyet vele kötöttem.

17. És fölgerjed majd haragom ellene az napon, és elhagyom őt, és elrejttem orczámat előle, és meg fog emésztetni, minden bajok és gyötrelmek érik őt, úgy hogy mondani fogja az napon: Bizonyára, mivel nincs velem az Isten, azért értek engem e bajok.

18. Én pedig elrejttem és beföldöm orczámat az napon, mindazon gonoszságok miatt, melyeket cselekedett, mert idegen isteneket követett.

⁴ kik most még kisebbek, hogysen megérthessék.

19. Most azért írjátok le magatoknak ezt az éneket,⁵ és tanítsátok meg arra Izrael fiait, hogy elméjükben tartsák és szájokkal énekeljék, és legyen nekem ez ének biznyságul Izrael fiai között,⁶

20. mert beviszem őket a tejjel és mézzel folyó földre, melyről megesküdtem atyáiknak. És mikor esznek és jóllaknak, és meghíznak, idegen istenekhez fognak fordulni, és azoknak szolgálni; és engem rágalmaznak⁷ és felbontják szövetségemet.

21. Miután sok baj és inség éri őt, megfelel neki ez ének biznyságul, melyet semmi feledékenység el nem töröl az ő ivadéka szájából.⁸ Mert mielőtt bevinném őt a földre, melyet ígértem neki, tudom gondolatait, miket fog mindjárt cselekedni.

22. Mózes tehát leírja az éneket, és megtanítja Izrael fiait.

23. És az Úr parancsolá Nun fiának, Józuénak, és mondá: Légy erős és bátor, mert te viszed be Izrael fiait ama földre, melyet ígértem, és én veled leszek.

24. Miután tehát beírta Mózes ezen törvény⁹ igéit a könyvbe, és elvégezte,

25. parancsolá a levitáknak, kik hordozzák vala az Úr szövetségének szekrényét, mondván:

26. Vegyétek e könyvet, és tegyétek a ti Uratok Istenetek szövetségének szekrénye mellé, hogy ott biznyságul legyen ellened.

27. Mert én ismerem ellenszégülésedet és a te igen kemény

nyakadat. Még éltemben és veletek jártomban is mindenkor ellenszegülők voltatok az Úr iránt; mennyivel inkább lesztek, mikor meghalok?

28. Gyűjtsétek hozzám mind a véneket nemzetségeitek szerint, és a tanítókat,¹⁰ és elmondom fülök hallatára e beszédeket, és biznyságul hívom ellenök az eget és földet.

29. Mert tudom, hogy halálom után rosra vetemedtek, és hamar elhajoltok az útról, melyet nektek parancsoltam; és rátok jönnek a bajok az utolsó időben,¹¹ mikor gonoszat cselekesztek az Úr előtt, hogy szobantsátok őt kezeitek cselekedetei által.

30. Elmondá tehát Mózes Izrael egész gyülekezetének hallatára ez ének igéit egész végig.

32. RÉSZ.

Mózes éneke és jövendölése.

1. Halljátok, egek, a miket szölok, hallja a föld szájam igéit.

2. Folyjon össze, mint az eső, az én tanításom; hulljon, mint a harmat, az én szólásom, mint a záporosó a fűvön, és mint a csöppek a pázsiton.

3. Mert az Úr nevét segítségül hívom;¹ adjatok dicsőséget Istennünknek.

4. Az Isten cselekedetei tökéletesek, és minden utai igazságosak;² az Isten hív, és minden hamisság nélkül igaz és tökéletes.

5. Vétkeztek ellene,³ kik már

¹⁰ A héber szerint: tisztviselőket.

¹¹ A héber szerint: idő jártával.

¹ hirdetem, magasztalom.

² A héber szerint: ő kőszál, minden művei tökéletesek, és minden utai igazságosak.

³ és most is vétkeznek.

⁵ Lásd Móz. V. 32. r.

⁶ mások szerint: fiai ellen.

⁷ mások szerint: engem megvetnek.

⁸ utódaid soha sem fogják azt elfeledni.

⁹ mind az öt könyvet.

nem fiai, undokságok által,⁴ a gonosz és elfordult nemzedék.

6. Ezekkel fizetsz-e az Úrnak, bolond és esztelen nép? Vajjon nem atyád-e ő, ki birt téged⁵ és alkotott és teremtetett?

7. Emlékezzél a régi napokról, gondolj át minden nemzedéket; kérdezd meg atyádat, és tudtadra adja, eldódeidet, és megmondják neked. (Jób 8, 8.)

8. Mikor a Főlséges elosztá a nemzeteket, mikor elkülönbéz Ádám fiait, akkor állapítá meg a népek határait Izrael fiainak száma szerint.⁶

9. Az Úr része pedig az ő népe, Jákob az ő örökségének kötele.⁷

10. A pusztá földön találá őt, az iszonyodás⁸ és kietlen pusztaság helyén; körülhordozá őt és

⁴ a bálványozás által. Lásd Móz. V. 29, 17. A héber szerint: önmagok gyalázatára.

⁵ Egyiptomban tett csodái által, általában az által, hogy különösen magának választá téged.

⁶ már a babiloni toronyépítés után történt néposzláskor gondoskodott Isten Izraelről, s a népek között kitűzte a határokat Izrael fiainak száma szerint. Mások szerint, már a néposztáskor tekintettel volt az Úr Izraelre; mert az emberiséget 12 főnemzetségre osztá (Máté 19, 28.), vagy 70 népre (Móz. I. 10.), azon 70 (hetven) lélek szerint, kik Egyiptomba mentek vala (Móz. I. 46, 27.). A görög fordításban: Isten angyalainak száma szerint, kik t. i. a népek őrizetére rendeltettek, s kiknek száma a rabbik szerint 70, úgy hogy e versnek ez lenne értelme: a népeket az angyalok közt osztá el, Izrael népét pedig magának tartá fenn (Sirák 17, 14.). Így vélekedik több sz. atya.

⁷ mintegy kötél által kimért örökség-része.

⁸ A héber szerint: az üvöltés helyén. Isten már Egyiptomban pártolása alá vette e népet, de csak a pusztában kötött vele szövetséget, s ezáltal közelített hozzá szembetűnőleg.

tanítá,⁹ és mint szeme fényét őrizé.

11. Mint a sas röpülésre izgatván fiait és felettök repesvén, kiterjeszté szárnyait, és fölvevé őt, és vállain hordozá.

12. Az Úr egyedül vala vezére, és nem vala idegen Isten vele.

13. Magas földre helyezé őt,¹⁰ hogy egye a föld gyümölcsét, hogy mézet szíjjon a kősziklából, és olajat a kemény szirtből,¹¹

14. a csordákból vaját¹² és a juhokból tejet, a báránynak, és Bászán fiai kosainak kövérségével,¹³ és bakokat a buza velejével;¹⁴ és így a szőlő legtisztább véré.¹⁵

15. De meghízék a szerelmes¹⁶ és hátra ruga; meghízván, megkövéredvén, eltelvén, elhagyá alkotó Istenét, és eltávozék üdvözítő Istenétől.¹⁷

16. Idegen istenekkel boszanták őt, és utálatossággal haragra indíták.

17. Az ördögöknek¹⁸ áldozának, és nem az Istennek, az isteneknek,

⁹ A héber szerint tulajdonképen: körülvevé, figyelembe vette, tartotta.

¹⁰ a hegyes vidékű Palesztinába, mely földművelésre, szőlőtermesztésre és marhatenyésztésre oly igen jó volt.

¹¹ Palesztinában a vad méhek a kősziklákban mézelnek, s az olajfák ott, mint másutt, leginkább kővecses földön tenyésznek.

¹² tulajdonképen tejszint, tejfölt.

¹³ Bászának kövér síkságáról való kosokat.

¹⁴ a legjobb buzát.

¹⁵ mely már kiforrott.

¹⁶ A héber szerint: Jesurun, vagyis: igaz, boldog; gyöngéd mellékeve Izraelnek. Lásd Izai. 44, 2.

¹⁷ mihelyt Izrael népe a kövér Palesztinába jött, elbizta magát, elhagyá Istenét, és bálványozásra vetemült.

¹⁸ A héber szerint: Sedimnek, vagyis a hatalmasoknak, az uralkodóknak, a gonosz lelkeknek. Móz. III. 17, 7. Kor. I. 10, 20. Zsolt. 105, 37.

kiket nem ismertek, az újaknak, és nem rég jötteknek,¹⁹ kiket atyáik nem tisztelték.

18. Az Istent,²⁰ ki téged alkotott vala, elhagyád, és teremtő Uradról elfeledkezél.

19. Láttá az Úr, és haragra gerjede,²¹ mert boszantották őt fiai és leányai.

20. És mondá: Elrejttem orcámat előlök, és meglátom, mi lesz végök;²² mert elfordult nemzedék ez, és hűtellen fiak.

21. Ők engem azzal boszantottak, a ki nem vala Isten, és haragra indítottak hiúságaikban;²³ én is azzal boszantom őket, a ki nem népem, és a bolond nemzet által ingerlem őket.²⁴ (Jerem. 15, 14. Róm. 10, 19.)

22. Lángoló tűz az én haragom, és égni fog mind a pokol fenekéig; és megemészti a földet termésével együtt, és a hegyek alapjait megégeti.²⁵

23. Veszélyeket halmozok rájok, és nyilaimat rajtok fogyasztom.

24. Éhséggel fognak megemészteni, és a madarak²⁶ eszik meg őket keserűséges harapással,²⁷ a vadak fogait bocsátom rájok, a

¹⁹ A héber szerint: kik csak imént jöttek dívatba, a közel időben.

²⁰ A héber szerint: a szírtet.

²¹ A héber szerint: megutálta, megveté őt haragjában.

²² elvonom tőlök kegyelmemet, és látni fogom, mi lesz végök?

²³ hiú bálványokkal, s babonás isteni tisztelttel.

²⁴ kiket ők bolondoknak, s az isteni kegyelmekre fogékonytalanoknak tartanak (Róm. 10, 19.), t. i. a pogányokat választom népemmé, s a zsidókat elvetem.

²⁵ Haragom eléri a gonoszokat már itt is és egykor a pokolban, és végre a földet s minden elemet tűz által fog megemészteni (Péter II. 3, 10—12.).

²⁶ A hébert némelyek forróláznak fordítják.

²⁷ némelyek szerint: mérges mirigygyel.

földön csúszók és kigyók dühöségével.²⁸

25. Kívül²⁹ fegyver pusztítja őket, és belül³⁰ rettegés, ifjat úgy, mint a szüzet, csecsemőt a vén emberrel együtt.

26. Mondám: Hol vannak?³¹ Megszüntetem az embereknél emlékezetöket.

27. De az ellenségek haragja miatt elhalasztám, nehogy kevélykedjenek ellenségei, és mondják: A mi hatalmas kezünk, és nem az Úr cselekedte mindezeket.

28. Tanács és okosság nélkül való nemzet. (Jerem. 9, 12.)

29. Vajha eszesek volnának, és értenének, és végökről gondoskodnának!

30. Mikép kergethetne egy ezert, és szalaszthatna meg kettő tízezeret? há nem úgy, hogy Istenök eladta őket, és az Úr bekerítette őket?

31. Mert nem olyan a mi Istenünk, mint azok istenei, s ebben ellenségeink is bíránk.³²

32. A sodomaiak szőlejéből való az ő szőlejök, és Gomorra telkeiről;³³ szőlejök epszőlő,³⁴ és gerzeidek igen keserűek.

33. Sárkányok epéje az ő boruk, és ápsipok gyógyíthatlan mérge.

34. Nemde el vannak ezek téve nálam, és bepecsételve kincseim között?³⁵

²⁸ mérgevel.

²⁹ a mezőn és földeken.

³⁰ házaikban.

³¹ A héber szerint: Megsemmisítem őket.

³² az egyiptomiak, amaleciták, madianiták tulajdon szemeikkel látták, hogy Isten mikép oltalmazza népét.

³³ az én nemes szőlőtöm elfajult; szent atyáktól származott népem istentelen lett, mint a sodomaiak. Izai. 1, 10.

³⁴ mások szerint: mérges szőlő.

³⁵ azt hiszték, hogy a rozsgyümölcsök előttem ismeretlenek? minden föl

35. Enyém a boszúállás, én megfizetek annak idején, hogy lábok elcsuszamodjék; ³⁶ közel van a veszedelem napja, és az idők sietve elérkeznek. (Sirák. 28, 1. Róm. 12, 19. Zsid. 10, 30.)

36. Az Úr megítéli népét, és könyörül majd szolgálain; ³⁷ látni fogja, hogy megerőtlenül a kéz, és a bezárkózottak is elfogytak, s a megmaradtak is fölemésztek. ³⁸ (Makkab. II. 7, 6.)

37. És mondani fogja, hol vannak az ő isteneik, kikben bizodal-muk volt? (Jerem. 2, 28.)

38. kiknek áldozataik kövérét ették, és italáldozataik borát itták? Keljenek föl, és segítsenek titeket, és szükségtekben oltalmazzanak.

39. Lássátok, hogy egyedül én vagyok, és nincs kivülem más Isten; én ölk és eleveníték, sebésíték és gyógyítók, és nincs, ki kezemből kiszabadíthasson. (Kir. I. 2, 6. Tób. 13, 2. Bölcs. 16, 13. Jób. 10, 7.)

40. Fölemelem az égre keze-met, ³⁹ és mondom: Élek én mind-örökké! ⁴⁰

41. Ha megélesítem kardomat, mint a villámlást, és kezem ítélet-hez fog, boszúmat töltöm ellen-ségeimen, és azoknak, kik engem gyűlölnek, megfizetek.

van jegyezve könyvemben, s fön fog tar-tatni a bosszúállás napjára.

³⁶ hogy elessenek büntető ítéleteim súlya alatt.

³⁷ a híveken.

³⁸ a bezárkózottak alatt némelyek azo-kat értik, kik magokat az erősségekben biztosaknak hitték, mások a foglyokat értik; a többiek alatt pedig az elfutotta-kat és azokat, kik magokat megadták. Ismét mások a bezárkózottak alatt értik a nem-harczosokat, kik otthon maradtak; a többiek alatt pedig azokat, kik a csata mézslárlásától megmenekedtek. V. ö. Kir. III. 14, 10. 21, 21. IV. 14, 26.

³⁹ esküszöm.

⁴⁰ a mint én élek mindörökké stb.

42. Megrészegítem nyilaimat vérrel, és kardom jóllakik hússal, a megöltek és foglyok vérével, a mezítelen fejű ellenségek vére-vel. ⁴¹

43. Dicsérjétek, nemzetek, az ő népét, ⁴² mert szolgálainak véré-t megtorolja, és boszút áll azok ellenségein, és kegyelmes lesz az ő népe földéhez. (Makkab. II. 7, 6.)

44. Eljőve tehát Mózes, és el-mondá ez ének minden igéit a nép füleibe, ő és Nun fia, Józue.

45. És elvégezé mind e beszé-deket, szólván egész Izraelnek;

46. és mondá nekik: Vegyétek szivetekre mindezen ígéket, melyekről én ma bizonyoságot teszek nektek; parancsot adandók azok-ról fiaitoknak, hogy megtartsák és cselekedjék és teljesítsék mind, a mik e törvényben megírvák;

47. mert nem hiába parancsol-tattak azok nektek, hanem hogy kiki azokban éljen; a miket meg-cselekedvén, hosszú ideig marad-jatok a földön, melyet átkelvén a Jordánon, birni mentek.

48. És szóla az Úr Mózesnek azon nap, mondván:

49. Menj föl az Abarim, vagyis az átmenet hegyére, a Nébó-hegyre, ⁴³ mely Moáb földén va-gyon, Jerikó átellenében; és nézd meg Kanaán földét, melyet én Izrael fiainak adok örökségül, és halj meg a hegyen,

50. melyre fölmenvén, néped-hez gyűjtetel, a mint bátyád Aron meghalt Hor hegyén, és népéhez tétetett; (Móz. IV. 20, 26. 27, 12.)

⁴¹ a foglyoknak rabszolgaságuk jeléül hajokat lenyírték. Némelyek ezt az ellen-ség fejedelmeinek koponyáira magyaráz-zák.

⁴² a régi görög fordítás szerint: Dicsér-jétek népek az ő népével, ti, kik fölvétet-tetek az egyházba. Róm. 15, 10.

⁴³ Nébó egy része az Abarim-hegység-nek.

51. mert vétkeztetek ellenem Izrael fiai között az ellenmondás vizeinél, a Szin⁴⁴ pusztájának Kádeszében; és nem szenteltetek meg⁴⁵ engem Izrael fiai között. (Móz. IV. 20, 12, 27, 14.)

52. Átellenedben meglátod a földet, és be nem mégy abba, melyet én Izrael fiainak adok.

33. RÉSZ.

Mózes áldása.

1. Ez az áldás, melylyel megáldotta Mózes, az Isten embere, Izrael fiait halála előtt.

2. És mondá: Az Úr Sinairól jött,¹ és Szeirből támadott nekünk;² megjelent Fárán hegyéről³ és vele a szentek ezrei;⁴ jobbában a tüzes törvény.⁵

3. Szerette a népeket,⁶ minden szentek az ő kezében vannak;⁷

⁴⁴ Zin.

⁴⁵ dicsőítettetek.

¹ Az Úr Sinain adá törvényét. Mózes bevezetésül a kitünőbb jótéteményeket említi, melyekben Isten Izrael fiait részesíté.

² az édomi tartományban mutatá meg magát, hol a rézkigyót parancsolá fölállítatni sokak gyógyulására.

³ hol a Szentleket a 70 vénre kiontá; az eredeti igéket a jövő időben is lehet venni, s akkor e szavak jövővelésképen vonatkoznak az új törvényre, a Krisztus által történt szabadulásra, s a Szentlekek kiáradására (sz. Ágost.).

⁴ az angyalok serege, kik őt környezik. Júdás 14. Zsid. 1, 6.

⁵ A héber szerint: Jobbjáról a tüzes törvény számukra. Az ő és új törvény tüzes törvénynek mondatik, mert mindkettő, a szeretet végett, tűz jelképe alatt adatott. Zsid. 12, 18. Apost. cs. 2, 3.

⁶ a tizenkét nemzetséget. Lásd Móz. 1, 48, 19.

⁷ A héber szerint: minden szenteid kezében vannak. Mások szerint, a Messiáshoz szólva, mondja: Minden szenteit szereti teérotted.

és kik lábaihoz közelgetnek, az ő tudományából vesznek.⁸ (Bölcs. 3, 1.)

4. Törvényt parancsolt nekünk Mózes, Jákob sokaságának örökségét.

5. Ő⁹ a legigazabbnál¹⁰ király lesz, amidőn a nép fejedelmei összegyűlnek Izrael nemzetségeivel.

6. Éljen Rúben, és meg ne haljon, és kevés számú legyen.¹¹

7. Ez Júda áldása: Halljad, Uram, Júda szavát, és vidd őt népéhez; az ő kezei harcolnak majd érette,¹² és az ő segítője ellenségei ellen lesz.¹³

8. Lévinek is mondá: Tökéletességed és tudományod¹⁴ a te szent férfiadnál vagyok,¹⁵ kit megpróbáltál a kísértetben, és megítéltél az ellenmondás vizeinél.¹⁶

⁸ Más fordítók szerint: Ők (a szentek) lábaid mellett vannak, és fogadják parancsaidat.

⁹ Az Isten.

¹⁰ A héber szerint: Jesurun. Lásd Móz. V. 32, 15.

¹¹ Rúben, kit még atyai átok terhel (Móz. I. 49, 4.), kevés számú legyen; de a héber eredeti az ellenkezőre is értelmezhető, t. i. Rúben nagy számú legyen; mint az úgynevezett LXX-ik görög fordításában áll. — Az áldó Mózes itt egészen mellőzi Simeont, talán azért mivel e nemzetség kevésnek előbb bálványozás és fajtalanság által vétkezett; vagy pedig Júdával együtt vétetett. Lásd Móz. IV. 25, 14.

¹² ő maga védi magát.

¹³ t. i. az Isten. A próféta itt azon nehézségeket érinti, melyekkel Júdeának küzdeni kell, hogy a tulajdonképen királyi méltóságot, mely neki (Móz. I. 49, 10, 11.) ígértetett Izraelben, elnyerje és megtartsa; különösen értendő itt Dávid története, uralkodásának akadályai s az ellenségein vett nagy győzedelmek.

¹⁴ A héber szerint: Az Urim és Thummim (Móz. II. 28, 30.), fény és tökéletesség, a papi hivatal. Itt a birtokrag Istenre vonatkozik.

¹⁵ Áronnál és fiainál.

¹⁶ Lásd Móz. II. 17. IV. 20.

9. Ki atyjának és anyjának mondotta: Nem tudok felőletek; és atyjafiainak: Nem ismerlek titeket; és mit sem tud fiairól.¹⁷ Ezek¹⁸ őrizték meg beszédedet, és megtartották szövetségedet,

10. a te ítéleteidet, oh Jákob! és törvényedet, oh Izrael!¹⁹ jóillatú szert tesznek a te haragodban,²⁰ és oltárodra égőáldozatot.²¹

11. Áldd meg, Uram! az ő erősségét, és kezeinek munkáit vedd kedvesen. Verd meg ellenségei hátát, és a kik őt gyűlölik, föl ne keljenek.²²

12. És Benjaminnak mondá: Az Úr legkedveltebbje bátorságosan lakik nála,²³ mint az ágyban mulat napról-napra,²⁴ és vállalai között fog nyugodni.²⁵

13. Józsefnek is mondá: Az Úr áldása van az ő földén,²⁶ az ég

gyümölcseseiből²⁷ és a harmatból, és az alant levő mélységből,

14. a nap és hold gyümölcs-terméseiből.²⁸

15. a régi hegyek tetejéből, az örök halmok gyümölcseiből,²⁹

16. és a föld gabonáiból és annak teljességéből. Annak áldása, ki a csipkebokorban jelent meg, jöjjen József fejére, és atyjafiai közt a nazareus³⁰ feje tetejére. (Móz. II. 3, 2.)

17. Mint az először fajzott bikáé az ő szépsége, szarvai mint a szarvorrú³¹ szarvai; azokkal hánnya a pogányokat a föld végeig. Ezek Efraim sokaságai, és ezek Manasszes ezrei.³²

18. És Zabulonnak mondá: Örvendj, Zabulon, kimenteden,³³ és Isszakar, sátoraidban.³⁴

19. A népeket elhíják a hegyre,³⁵ ott áldozzák az igazság áldozatait.³⁶ Kik a tenger áradását, mint a tejet

¹⁷ A papság Áronnál van, és nála kell maradnia, mert a leviták, nem tekintve rokonaikat s testvéri érzelmeiket, védelmezték Isten dicsőségét Mózs. II. 32, 28. III. 10, 5.

¹⁸ a leviták.

¹⁹ A héber szerint: kik ítéleteidre tanítják Jákobot, és törvényeidre Izraelt.

²⁰ óh Isten!

²¹ A héber szerint: Jóillatú füstölőszert tesznek színed elé, és égő áldozatot oltáraidra. Tehát a pap hivatala tanításból és áldozásból áll.

²² Ezen dicséret a Lévi nemzetségéből származott Makkabeusok tetteire vonatkozik; különösen az Antiokuson, és Isten népének egyéb ellenségein nyert győzelemeikre.

²³ az Úrnál. Benjamin Lévihez soroztatik, mert Benjamin birtokrészében kellett a templomnak épülnie, és ezért neveztetik ő kedvencznek. Lásd Jer. 11, 15.

²⁴ t. i. Benjamin.

²⁵ A héber szerint: Ő (az Úr) minden nap oltalmazza, és vállalai (hegyei) között fog nyugodni.

²⁶ József fiai, Efraim és Manasszes igen termékeny tartományt nyertek, az első innen, a másik túl a Jordánon.

²⁷ az esőből és harmatból.

²⁸ a napfényből s a holdnak kedvező befolyásából.

²⁹ a hegyi gyümölcsökből, ú. m. borból, olajból stb. Lásd Mózs. I. 49, 26.

³⁰ a kiválasztott, megkoszorúzott.

³¹ a tulajdonképen: bölény. Lásd Mózs. IV. 23, 22.

³² Ez az áldás József mindkét fiára.

³³ vagyis: a hajózási alkalom, mert a középtengerhez és Genezaret tavához közel fekvő. Lásd Mózs. I. 49, 13.

³⁴ melyek telvék minden javakkal. Lásd Mózs. I. 49, 14.

³⁵ ők (különösen pedig Zabulon) bár távol lesznek a templom-hegytől, még is szorgalmasan fognak oda zárándokolni, és példájok által nemcsak a többi nemzetiségeket, hanem az idegen népeket is, kikkel viszonyban vannak, buzdítani. A főnebbi igék Barakra, és a Jabni meg Sisára fölött nyert győzelemre is magyaráztatnak, hol magát Isszakar különösen kitüntette (Bírák 4, 6.).

³⁶ a törvény által parancsolt áldozatokat.

szopják,³⁷ és a fővény elrejtett kincseit.³⁸

20. És Gádnak mondá: Áldott kiterjedésében Gád;³⁹ mint az orozslán nyugszik, és elragad kart és fejét.⁴⁰

21. És látta elsőséget;⁴¹ mert az ő részében tétetett el a tanító,⁴² ki a nép fejedelmével volt, és megcselekedte az Úr igazságait és ítéléteit Izraellel.⁴³

22. Dánnak is mondá: Dán ifjú orozslán, mely kirohan Bászánból.⁴⁴

23. És Neftalinak mondá: Neftali bővelkedni fog, és teljes lesz az Úr áldásaival; a tengert⁴⁵ és a délt⁴⁶ birni fogja.

24. Ásernek is mondá: Áldott fiakkal Áser,⁴⁷ legyen kedves atyja fiainál, és olajba mártsa lábát.⁴⁸

25. Vas és érc az ő saruja;⁴⁹

a milyenek ifjúságod napjai, olyan lesz vénséged is.⁵⁰

26. Nincs más Isten, mint a legigazabbnak⁵¹ Istene; a mennyben lakó a te segítőd;⁵² az ő hatalmasságából futnak szét a felhők;⁵³

27. az ő lakhelye fenn van, és alant örökkévaló karjai;⁵⁴ előzi színed elől az ellenséget, és mondja: Pusztúlj el!

28. Izrael bátorságban és egyedül lakik. Jákob szeme a gabona és bor földén lesz, és az egek elhomályosodnak a harmattól.⁵⁵

29. Boldog vagy te, Izrael! ki hasonló hozzád, oh nép! ki az Úr által szabadulsz meg? Ő segítség pajzsa, és dicsőség fegyvere; megtagadnak téged ellenségeid, de te nyakokra fogsz hágni.⁵⁶

34. RÉSZ.

Mózes halála.

1. Fölméne tehát Mózes Moáb mezőségeiről Nébo hegyére, Fászga tetejére, Jerikó átellenében, és megmutatá neki az Úr Gálaád egész földét Dánig, (Móz. V. 3, 27. 32, 49. Makkab. II. 2, 4.)

2. és az egész Neftalit, és Efraim és Manasszes földét, és

északi Palesztinában gazdagon fizető bányáira vonatkozik.

⁵⁰ Mások szerint: A minő életed, olyan lesz nyugalmad.

⁵¹ A héber szerint: Jesurun. (Lásd 5. v.)

⁵² A héber szerint: Az egekből jó segítségdre.

⁵³ Fönségében a felhőkön.

⁵⁴ Mások szerint: Fenn van az öskor Istenének (az örök Istennek) lakhelye, és alant stb. (Ő fenn van az égben, de karjai a világ-mindenség legmélyebb fenekére is elérnek.)

⁵⁵ A héber szerint: harmatot csöpögtetnek.

⁵⁶ A héber szerint: Ellenségeid hízelgini (vagy fondorkodni) fognak: de te magasaikra föl fogsz hágni.

³⁷ hajózás és tengeri kereskedés által meggazdagulnak.

³⁸ Zabulon nemzetségénél találtatott állítólag oly homok, melyből üveget készítettek; Zabulon egyszersmind biborcsigákkal is kereskedett.

³⁹ terjedelmes birtokában Józ. 13, 24. A héber szerint: Áldott legyen, ki Gádnak tért adott.

⁴⁰ leghatalmasabb királyokat fog leghözni.

⁴¹ a többi nemzetségek fölött, mert stb.

⁴² fekszik eltemetve Mózes, lásd a követk. 34, 6. A héber szerint: mert ott van az elrejtett tanítónak osztályrésze. Mások szerint: A legelső szemelék ki sajátúl (a legelső örökségrészt Rúbennel túl a Jordánon. Móz. IV. 32.). Mások másképen.

⁴³ ki törvényt adott, és a szerint ítélte. Mások szerint: ez ígék Gádra vonatkoznak, ki az Úr parancsa szerint Kanaán meghódítására segídekert nyújtott. Móz. IV. 32, 27. 32. V. 3, 18. Józ. 1, 14.

⁴⁴ mint Bászán orozslána, mely sebeben rohan martalékára.

⁴⁵ a nyugatit.

⁴⁶ nyugat és dél felé fog kiterjedni.

⁴⁷ Némelyek szerint: Áldott fiai közt.

⁴⁸ oly bőségben lesz olaja, hogy lábát is abban moshatja.

⁴⁹ A héber szerint: zárja, zárja, —

Júda minden földét, a szélső tengerig,¹

3. és a déli tartományt, és Jerikó, a pálmák városa mezejének térségét² Szégorig.

4. És mondá az Úr neki: Ez azon föld, melyért megesküdtem vala Ábrahám-, Izsák- és Jákobnak, mondván: A te ivadékodnak adom azt. Láttad azt tenszemeiddel, de át nem mégy arra. (Móz. I. 12, 7. 15, 18.)

5. És meghala ott Mózes, az Úr szolgálja, Moáb földén az Úr rendeléséből;³

6. és eltemeté őt⁴ Moáb földének völgyében Fógor átellenében; és ember nem tudja az ő sírját mind a jelen napig.⁵

¹ a közép-tengerig.

² a Jordán vidékét Jerikó völgyével együtt; a város körül ültetett számos pálmáktól nevezték pálmák városának. Lásd Bírák 1, 16. Krón. II. 28, 15.

³ Lásd Móz. V. 3, 24. s követk.

⁴ Isten az ő angyalai által, a zsidó és keresztény egyház hagyományai szerint. Az írásértelmezők közvéleménye szerint, e részt nem maga Mózes, hanem vagy Józue, vagy Eleazar, az akkori főpap, vagy más szent férfiú kapcsolá a törvénykönyvhöz. Akármint történt, mi a szentírásnak, a Szentlélek igéjének részeül tekintjük azt, minthogy a hibázhatlan anyaszentegyháztól ilyenül fogadtatott el.

⁵ Az Isten Mózes sírját elrejtette, hihetőleg azért, hogy a bálványozásra úgy is igen hajló izraeliták kísértelbe ne jöjjenek, legnagyobb emberek hulláinak bálványozó

7. Mózes százhusz esztendő s vala, mikoron meghalt; az ő szemei nem homályosodtak el, fogai sem inogtak.⁶

8. És siraták őt Izrael fiai Moáb mezőségein harmincz napig, míg eltelének a siratás és gyászolás napjai Mózes fölött.

9. Józue, Nun fia pedig betelék a bölcsesség lelkével, mert Mózes rá tette vala kezét.⁷ És engedelmeskedének ő neki Izrael fiai, úgy cselekedvén, a mint az Úr megparancsolta vala Mózesnek.

10. És nem támadott többé Izraelben oly próféta, mint Mózes, kit az Úr színről-szinre ismert volna,⁸

11. mindazon jelekben és csodákban, melyekért őt küldötte volt, hogy Egyiptom földén cselekedje Fáraón és minden szolgálain és egész földén;

12. és az erős kézben és nagy csodatételekben,⁹ melyeket Mózes egész Izrael előtt cselekedett.

tiszteletet adni (Theod. Ar. sz. Ján.). Ezen bálványozó tiszteletre célzott a sátán is, midőn sz. Mihály főangyallal Mózes teste miatt viaskodott, kívánván, hogy sírját jelentse ki. Júdás 9. v.

⁶ A héber szerint: ereje meg nem fogyatkozott.

⁷ Lásd Móz. IV. 27, 18. s követk.

⁸ kit az Úr úgy megvilágosított, kivel oly bizalmasan társalgott volna. Kor. I. 8, 3. Móz. II. 33, 11.

⁹ A héber szerint: rettentőségekben.

JÓZUE KÖNYVE.

JÓZUE KÖNYVE, szerzőjétől, Józuetól veszi nevét (Móz. IV. 13, 17.), ki Mózes halála után a szent történetet folytatá (Sirák 46, 1.), és könyvében a maga tetteit, Kanaán bevételeit és felosztását egész haláláig elbeszéli. Azonban némely oly események is fordulnak elé e könyvben, melyek későbbben jegyeztettek föl valamely szent férfiú által, ki valószínűleg Sion várának Dávid által történt bevétele előtt élt, mivel az ő idejében még a jebuzeusok laktak Sion várában (Józ. 15, 63.), kiket abból Dávid űzött ki teljesen (Kir. II. 5, 5—8.). Ezen könyv tehát tizenhét évi időközt foglal magában, úgy mint Mózes halálától (mely a világ ter. 2553. Kr. e. 1451.) egész Józue haláláig, (mely a világ ter. 2570. Kr. e. 1434-ik évben történt).

1. RÉSZ.

Józue bevezetetik hivatalába, és a nemzetségek engedelmisséget ígérnek.

1. És lőn Mózesnek, az Úr szolgájának halála után, az Úr szóla Nun fiának, Józuénak, Mózes szolgájának, és mondá neki :

2. Mózes, az én szolgám meghalt ; kelj föl és menj át e Jordánon te és az egész nép veled azon földre, melyet én adok Izrael fiainak.

3. Mindazon helyet, melyre lábatok lép, nektek adom, a mint Mózesnek szólottam. (Móz. V. 11, 24.)

4. A pusztától és Libanontól, a nagy folyóig Eufratesig, — a heteusok¹ egész földje — a nagy tengerig napnyugat ellenében, lesz határotok.

5. Ellenetek senki sem állhat életed teljes napjaiban ; a mint Mózeszel voltam, úgy leszek veled ;

nem maradok el tőled, el sem hagyok téged. (Józ. 3, 7. Zsid. 13, 5.)

6. Légy erős és bátor ; mert te osztoz el sorssal e népnek azon földet, melyért megesküdtem atyáiknak, hogy azt nekik adom. (Móz. V. 31, 7. 23. Kir. III. 2, 2.)

7. Légy tehát erős és igen bátor ; hogy megtartsd és teljesítsd az egész törvényt, melyet neked az én szolgám, Mózes parancsolt ; el ne hajolj attól se jobbra, se balra, hogy bölcs légy mindenben, a mit cselekszel.

8. El ne távozzék e törvény könyve szádtól,² hanem elmélkedjél arról éjjel és nappal, hogy megtartsd és teljesítsd mind, amik megirattak abban ; akkor eligazítod utadat,³ és megérted azt.

9. Ime parancsolom neked : Légy erős és bátor. Ne rettegj és ne félj ; mert veled van a te Úrad Istened mindenekben, a miket kezdesz.

² szorgalmasan hirdesd azt szóval és tettel.

³ szerencsés leszesz.

¹ Itt a heteusok alatt minden kanaáni lakosok értendők.

10. És parancsola Józue a nép fejedelmeinek, mondván: Menjetek át a tábor közepén, és parancsoljátok meg a népnek, és mondjátok:

11. Készítetek magatoknak eleget;⁴ mert harmadnap múlva⁵ átkeltek a Jordánon, és bírn mentek a földet, melyet a ti Uratok Istenetek ad nektek.

12. A rúbenitáknak is és gádiitáknak és Manasses fél-nemzetségének mondá:⁶

13. Emlékeztetek ama beszédre, melyet nektek az Úr szolgája, Mózes parancsolt, mondván: A ti Uratok Istenetek megadta nektek a nyugalmat⁷ és az egész földet.⁸

14. Feleségeitek és gyermekeitek és barmaitok maradjanak ama földön, melyet nektek Mózes adott a Jordánon innét; ti pedig fölfegyverkezvén, menjetek át atyátok fiai előtt, mindnyájan az erős karúak, és hadakozzatok érettök, (Móz. IV. 32, 26.)

15. míg nyugalmat ad az Úr atyátok fiainak, a mint nektek is adott, és birják ők is a földet, melyet a ti Uratok Istenetek ad nektek: és úgy térjete vissza örökségetek földére, és lakjatok abban, a mit nektek Mózes, az Úr szolgája adott a Jordánon innét, napkelet ellenében.

16. És felelék Józuénak, és mondák: Mind, a miket parancsoltál

⁴ manát, mely még hullott (Józ. 5, 12.), és más élelmet, melyet az elfoglalt földön kaphattak.

⁵ E parancsot Józue csak akkor adá, miután a nép a Jordánhoz ért (Józ. 3, 1.); itt csak azért említették, hogy Józue készsége kitűnjék, melylyel az Úr parancsának hódolt.

⁶ még mielőtt Izrael népe a Jordánhoz ért (Józ. 3, 1.).

⁷ nyugvánhelyet.

⁸ a Jordánon innét.

nekünk, megcselekeszszük; és a hová csak küldesz, megyünk.

17. A mint Mózesnek engedelmeskedtünk mindenben, úgy engedelmeskedünk neked is; csak legyen veled a te Urad Istened, a mint Mózeszel volt.

18. A ki szájadnak ellene mond, és nem engedelmeskedik minden beszédeidnek, melyeket parancsolsz neki, haljon meg. Csak te légy erős, és férfiasan cselekedjél.

2. RÉSZ.

Józue kémeket küld Jerikóba, kik Ráhábnál oltalmat találnak.

1. Tehát Nun fia, Józue, két kémeket küldé titkon Szétimből, és mondá nekik: Menjetek, és nézzétek meg a földet és Jerikó városát. Kik eltávozván, bemenének egy Ráháb nevű paráznaasszony¹ házába, és megnyugvának nála.

2. És hírül adák Jerikó királyának, és mondák: Ime férfiak jöttek ide be éjszaka Izrael fiai közül, hogy megkémleljék a földet.

3. És Jerikó királya Ráhábhoz küldé, mondván: Add ki ama férfiakat, kik hozzád jöttek, és házadba mentek, mert kémek, és az egész földet kémlelni jöttek.

4. És az asszony fogván a férfiakat, elrejté, és mondá: Megvalom, hozzáj jöttek, de nem tudtam, hovávalók; (Józ. 6, 17.)

5. és mikor besötétedvén, a kapu betétedék, ők is kimentenek, nem tudom, hova mentek; de üzzétek hamar őket, még elfogjátok.²

¹ ki valószínűleg előbbi erkölcstelen életmódja miatt nevezetett így. A kémek hozzája szállottak, hogy gyanút annál kevésbé támaszsanak, s tervöket annál biztosabban végrehajtsák.

² Ambátor Ráháb e hazudság által vétkezett, mégis érdemes lön hiteért (9—

6. Ő pedig a férfiakat háza tetejére³ vezeté, és befödé őket len-pozdorjával,⁴ mely ott vala.

7. Azok pedig, kik elküldettek vala, utánok menének amaz úton, mely a Jordán révére viszen; és mihelyest kimentek, a kapu mindjárt betétették.

8. Még el sem aludtak, kik a rejtekben valának, és ime az aszszony fölméne hozzájuk, és mondá:

9. Tudom, hogy az Úr nektek adta e földet; mert ránk rohant töletek a félelem, és elcsüggedtek e föld minden lakói.

10. Hallottuk, hogy az Ur kiszáraztotta a vörös tenger vizeit bémenetetek előtt, mikor Egyiptomból kijöttetek; és miket cselekedtetek az amorreusok két királyának, kik a Jordánon túl voltak, Széhonnak és Ógnak, kiket megöltetek. (Móz. II. 14, 21. IV. 21, 24.)

11. És ezeket hallván, megijedtünk, és elcsüggedett szívünk, és nem maradt bátorság bennünk a ti bejöveteleteken. Mert a ti Uratok Istenetek ő az Isten fön az égben, és alant a földön.

12. Most tehát esküdjetek meg nekem az Úrra, hogy a mint én irgalmasságot cselekedtem veletek, ti is úgy cselekedjetek atyám házával, és adjatok nekem bizonyos jelt,⁵ (Józ. 6, 22.)

13. hogy megszabadíjtátok atyámat és anyámat, férfi- és nőtest-

13. v.) és hitének gyümölcseiért, t. i. engedelmessége-, irgalmas szeretete- és jámbor elszántságaért megigazolni (Zsid. 11, 31. Jak. 2, 25.) és a Szentlélektől dicséretelni. Alaposan föltehetni, hogy ő, miután az igaz Isten ismeretéhez jutott, a bálványozással és fajtalan étellel fölhagyott.

³ a háztetőre, hol a föld termékeit is szárították.

⁴ Némelyek szerint: pamuk-pozdorjával.

⁵ hűségjelül (17. 18. v.)

véreimet, és mind, a mi övék, és megmentitek életünket a haláltól.

14. És azok felelék neki: A mi lelkünk legyen halálban érettetek,⁶ de úgy, ha minket el nem árúlsz; és mikor az Úr nekünk adja e földet, irgalmat és igazságot cselekszünk veled.

15. Erre lebocsátá őket kötélben az ablakról, mert háza a kőkerítéshez⁷ vala ragasztva;

16. és mondá nekik: A hegyekre menjete, netalán a visszatérők eléltaláljanak; és ott lappangjatok harmadnapig, míg amazok visszatérnek, és úgy menjetek útatokra.

17. Kik mondák neki: Mentek leszünk az eskütől, melylyel minket megeskettél,⁸

18. ha mi bejövén a földre, e vörös zsinór⁹ jelül leszen, és azt azon ablakra kötöd, melyen minket lebocsátottál; és atyádat anyádat és atyádfiait és minden rokonságodat házadhöz egybegyűjtöd.

19. De a ki házad ajtaján ki megy, annak vére legyen fején,¹⁰ és mi ártatlanok leszünk. Mindazok vére pedig, kik a házban veled lesznek, a mi fejünkre szálljon, ha valaki őket illeti.

20. Hogyha minket el akarsz

⁶ életünkkel kezeskedünk érettetek.

⁷ a város kőkerítéséhez.

⁸ mi az esküszegés bűnét nem akarjuk magunkra venni, ha mi stb.

⁹ Több sz. atyák megjegyzik, hogy ezen vörös zsinór előképe volt a szenvedő Megváltónak, ki által Ráháb testileg és lelkiileg megmentetett; és sz. Ágoston azt írja: Ő megmentetett, mert homlokán a Jézus Krisztus vérenek jelét viselé; azért mondá a Megváltó a kevély farizeusoknak: Bizony bizony mondom nektek: hogy a vámosok és paráznaszemélyek megelőznek titeket az Isten országában (Máté 21, 31.). Előttetek mennek be, mert erőszakot tesznek magokon, erőszakot élő hit által; mert kik magokon erőszakot tesznek, mennyeknek országát ragadják el magoknak.

¹⁰ önmaga lesz oka halálának.

árulni és e beszédet kijelenteni, mentek leszünk az eskütől, melyel minket megeskettél.

21. És ő felelé: A mint szótlatok, úgy legyen. És elbocsátván őket, hogy elmenjenek, kifüggeszté¹¹ a vörös zsinórt az ablakon.

22. Azok pedig elmenvén, a hegyesre jutának, és ott maradának három nap,¹² míg visszatérének, a kik kergették vala; mert minden utakon keresvén sem találák őket.

23. S midőn ezek a városba mentek, a kémek is visszatérének, és lejövén a hegyről, átkelvén a Jordánon, eljutának Nun fiához, Józuéhoz, és elbeszélék neki mind, a mi velök történt vala.

24. És mondák: Az Úr kezünkbe adta ez egész földet, és a félelem miatt leverettek minden lakói.

3. RÉSZ.

Izrael fiai száraz lábbal mennek át a Jordánon.

1. Annakokáért Józue fölkelvén éjjel,¹ elindítá a táborn; és kimenvén Szétimből, a Jordánhoz jutának, ő és Izrael minden fiai, és ott három napig mulatának.²

2. Melyek elteltevel, a hirdetők³ átmenének a tábor közepén,

3. és kezdték kiáltani: Mikor a ti Uratok Istenetek szövetség-szekerényét látjátok, és a Lévi-nemzetségbeli papokat, hogy azt viszik, ti is keljetek föl, és kövessétek az előlmenőket;

4. de köztetek és a szekrény között kétezer könyöknyi köz

¹¹ azután.

¹² vagyis: azon éjjel, a következő nap és éjjel.

¹ A héber szerint: korán reggel.

² az nap, melyen oda értek, a következő nap és a harmadik nap egy része alatt.

³ A héber szerint: tisztviselők.

legyen, hogy távolról láthassátok és tudhassátok, mely úton kelljen menetek; mert azelőtt nem jártatok azon; és ójátok magatokat, hogy a szekrényhez ne közelgessetek.

5. És mondá Józue a népnek: Szenteltessetek meg!⁴ mert holnap az Úr közöttetek csodákat teszen.

6. És mondá a papoknak: Vegyéték föl a szövetség szekrényét, és menjetek a nép előtt. Kik a parancsot teljesítvén, fölvevék azt, és előttök menének.

7. És mondá az Úr Józuének: Ma kezdlek téged fölmagasztalni egész Izrael előtt, hogy tudják: mert a mint Mózeszel voltam, úgy vagyok veled is. (Józ. 1, 5.)

8. Te pedig parancsolj a papoknak, kik a szövetség szekrényét viszik, és mondd nekik: Mikor bementek a Jordán vizének egy részébe,⁵ álljatok meg abban.⁶

9. És mondá Józue Izrael fiainak: Járuljatok ide, és halljátok a ti Uratok Istenetek ígését.

10. És ismét: Ebből megtudjátok, úgymond, hogy az élő Úr Isten köztetek vagyon, és elveszti színetek elől a kananeusokat és heteusokat, a heveusokat és ferezeusokat, a gergezeusokat is és a jebuzeusokat és amorreusokat.

11. Ime az egész föld Urának szövetség-szekerénye előttetek megyen a Jordánon. (Ap. cs. 7, 45.)

12. Válaszszatok tizenkét férfiút Izrael nemzetségeiből, egyet-egyet mindenik nemzetségből.

13. És midőn a papok, kik az egész föld Ura Istene szekrényét hordozzák, a Jordán vizeibe teszik

⁴ Lásd Móz. 11. 19, 10. 14. 15.

⁵ mikor a víz szélére értek.

⁶ hogy ez idő alatt az alúl levő víz folyása, s a felülről jövő víz összetorlódása által (13. v.) az átmenetlelre út képződjék.

lábaik nyomát, a vizek, melyek alúl vannak, lefolynak, és elapadnak; a melyek pedig felülről jönnek, egy torlásban megállapodnak.

14. Kiindulván tehát a nép sátoiraiból, hogy átkeljen a Jordánon, és a papok, kik a szövetség szekrényét hordozzák, előtte mennek vala;

15. és ők⁷ a Jordánba lépven, és lábaikat a víz részébe mártván (a Jordán árka partjai pedig az aratás idején tele voltak),⁸ (Sirák 24., 36.)

16. megállanak a lefolyó vizek egy helyen, és hegy gyanánt föl-tornyosodván, messze látszának a várostól, mely Adomnak hivatik, Szártán helyéig;⁹ a melyek pedig alúl valának, a pusztaság tengerébe (mely most holtnak¹⁰ hivatik) lefolyának, míg egészen elfogyanak.

17. A nép pedig Jerikó ellenébe mégyen vala; és a papok, kik az Úr szövetségének szekrényét hordozzák, felővezve állanak vala¹¹ a száraz földön a Jordán közepén, és az egész nép a száraz árkon méne át.

⁷ A héber szerint: a szekrény hordozói.

⁸ Az Egyiptomból történt kijövet 41-dik évében, Nizan (a mi márcziusunk és áprilisunknak megfelelő aratási) hónap volt, midőn Izrael fiai a Jordánon átkeltek. E hónap érik az árpa Palesztinában, és a kezdődő meleg a havat fölolvasztja a hegyeken, melynek vizétől a folyók megáradnak.

⁹ A héber szerint: A víz nagy gáttá vagy torlattá alakult nagy messzeségre Adama várostól, mely Zártántól oldalvást fekszik.

¹⁰ A héber szerint: mely a sós-tenger.

¹¹ azaz: rendben. A héber szerint: biztosan, erős lábon.

4. RÉSZ.

Jelkövek a Jordánban történt csoda emlékére.

1. Miután átkeltek, mondá az Úr Józuének:

2. Válaszsz tizenkét férfiút,¹ egyet-egyet minden nemzetségből,

3. és parancsold meg nekik, hogy vegyenek a Jordán árkának közepéből, hol a papok lábai állottak, igen kemény tizenkét követ; tegyék le azokat a tábor helyén, hol ez éjjel sátorokat vontok.

4. És hívá Józue a tizenkét férfiút, kiket választott vala Izrael fiai közül, egyet-egyet mindenik nemzetségből,

5. és mondá nekik: Menjetek a ti Uratok Istenetek szekrénye előtt a Jordán közepére, és hozzátok onnét kiki egy-egy követ vállatokon, Izrael fiainak száma szerint,

6. hogy legyen köztetek emlék-jelül; és mikor megkérdenek titeket fiaitok holnap,² mondván: Mire valók e kövek?

7. feleljétek nekik: Elfogytak a Jordán vizei az Úr szövetségének szekrénye előtt, midőn azon átkeltem; azért helyeztetek e kövek Izrael fiainak örök emlékül.

8. Úgy cselekvének tehát Izrael fiai, a mint parancsolta nekik Józue, hozván a Jordán árka közepéből tizenkét követ, a mint az Úr neki parancsolta vala, Izrael fiainak száma szerint, azon helyre, melyen táborba szállának, és oda tevék le azokat.

9. Más tizenkét követ is helyezze Józue a Jordán árka közepére, hol a papok állottak, kik a szövetség szekrényét hordozták; és ott vannak azok a jelen napig.³

¹ Lásd Józ. 3., 12.

² jövődőben.

³ Józue tehette ez észrevételt, ha életé-

10. A papok pedig, kik a szekrényt hordozzák vala, a Jordán közepén állának, míg véghez vitétek minden, a mit Józuének parancsolt az Úr, és megmondott vala neki Mózes,⁴ hogy beszélje el a népnek. És sieté a nép, és általméne.

11. És miután átkeltek mindnyájan, átméne az Úr szekrénye is, és a papok a nép előtt mennek vala.

12. Rúben és Gád fiai is és Manasszes félnemzetsége fölfegyverkezve Izrael fiai előtt menének, a mint nekik parancsolta vala Mózes; (Móz. IV. 32, 28.)

13. és negyvenezer hadakozó, seregekben és csoportokban méne Jerikó városának sík mezőségein.

14. Az napon fölmagasztalá az Úr Józuét egész Izrael előtt, hogy féljék őt, a mint félték Mózeset, míg élt.

15. És mondá neki:

16. Parancsold meg a papoknak, kik a szövetség szekrényét hordozzák, hogy jöjjenek föl a Jordánból.⁵

17. És ő parancsola nekik, mondván: Jöjjetek föl a Jordánból.

18. És midőn feljöttek, hordozván az Úr szövetségének szekrényét, és a száraz földre lépni kezdettek,⁶ visszatérének a vizek árukba, és az előbbi szokás szerint folynak vala.

nek vége felé, tehát 16 év múlva írta e könyvet.

⁴ hogy bátran menjenek ellenségeik ellen, és hogy Rúben, Gád egész és Manasszes félnemzetsége előlmenjenek. (12. v. Móz. IV. 32, 28.)

⁵ ennek és a következő három versnek a 11-ik előtt kellene lennie. Ily átcsérelések többször fordulnak e könyvben elő.

⁶ A héber szerint: és lábtalpaik a kiszáradt folyót ismét elhagyják; vagy lábtalpaik a száraz partra léptek.

19. A nép pedig feljőve a Jordánból az első hó tizedik napján,⁷ és táborba szállának Galgalában, Jerikó városának napkeleti része ellenében.

20. A tizenkét követ, melyeket a Jordán árkából vettek vala, Józue Galgalában állítá fel,

21. és mondá Izrael fiainak: Mikor kérdezik fiaitok holnap atyáikat, és mondják nekik: Mire valók e kövek?

22. tanítsátok meg őket, és mondjátok: E Jordánnak száraz árkán jött által Izrael,

23. kiszárasztván a ti Uratok Istenetek annak vizeit előttetek, míg átjöttetek;

24. a mint cselekedett vala az-előtt a vörös tengeren, melyet kiszárasztott, míg általmenénk: (Móz. II. 14, 21.)

25. hogy megismerjék a föld minden népei az Úrnak igen erős kezét, hogy ti is féljétek a ti Uratokat Isteneteket minden időben.

5. RÉSZ.

Körülmételés és húsvéti ünnep Kánaánban. A manna megszűnik hullani. Az Úr egyik anygala megjelen Józuének.

1. Azért miután meghallották az amorreusok minden királyai, kik a Jordánon túl laktak vala napnyugatra, és Kánaán minden királyai, kik a nagy tenger közel helyeit birják vala, — hogy kiszárasztotta az Úr Jordán folyamát Izrael fiai előtt, míg átmentek: ¹ elcsüggede szívök, és nem marada bátorság bennök, félvén Izrael fiainak bejövetelétől.

⁷ az egyházi év első (Nizan) havában. Lásd Józ. 3, 15.

¹ A héber szerint: míg átmenénk.

2. Az időben mondá az Úr Józuénak: Csinálj magadnak kékéseket,² és metéld körül másodsor Izrael fiait.³

3. Megeselekvé, a mit parancsolt vala az Úr, és körülmetélé Izrael fiait a körülmetelés halmán.⁴

4. Ez pedig oka a második körülmetelésnek: Az egész férfinemű nép, mely kijött volt Egyiptomból, valamennyi hadakozó férfiú meghalt vala a pusztában, az útnak igen hosszú kerengéseiben;

5. kik mindnyájan körül voltak metélve; a nép pedig, mely a pusztában született,

6. a széles pusztának negyven esztendeig tartó útján körülmetéletlen volt, míg elemésztének, kik nem hallgatták az Úr szavát, és kiknek azelőtt megesküdött vala, hogy nem mutatja meg nekik a tejjel és mézzel folyó földet.

7. Ezek fiai következének az atyák helyére, és körülmetéltének Józuétól; mert a mint születének, körülmetéletlenek valának, és senki őket az útban körül nem metélte.

8. Miután pedig mindnyájan körülmetéltettek, azon táborhelyen maradának, míg meggyógyulának.

9. És mondá az Úr Józuénak: Ma vittem el rólatok Egyiptom gyalázatát.⁵ És hivaték azon hely neve Galgalának⁶ a jelen napig.

10. És Izrael fiai Galgalában maradának, és Fázét tartának a hó tizennegyedik napján estve, Jerikó mezősegin;

11. és evének a föld gabonájából másodnap kovásztalan kenyereket és azon esztendőbeli árpalepényt.⁷

12. És elfogya a manna, miután a föld gabonájából ettenek, és nem éltek többé azon eledellel Izrael fiai, hanem Kanaan földének azon esztendőbeli gabonájából evének.

13. Midőn pedig Józue Jerikó városának mezején volt, fölemelé szemeit, és láta egy ellenében álló és kivont kardot tartó férfiút,⁸ és hozzája méne, és mondá: Miénk vagy-e, vagy ellenségeinké?

14. Ki felelé: Nem; hanem az Úr seregének fejedelme vagyok,⁹ és most jövök.¹⁰

15. Leborúlva Józue arczczal a földre, és imádván, mondá: Mit mond az én Uram szolgájának?

16. Oldd le, úgymond, sarudat lábaidról; mert a hely, melyen állasz, szent. És úgy cselekvék Józue, a mint neki parancsolva volt. (Móz. II. 3, 5. Ap. cs. 7, 33.)

6. RÉSZ.

Jerikó elfoglaltatása és lerontatása.

1. Jerikó pedig bezárva és megerősítve vala, Izrael fiaitól való félelem miatt, és senki sem mert ki és bejárni.

2. És mondá az Úr Józuénak: Ime kezembe adtam Jerikót és az ő királyát és mind az erős férfiakat.

3. Kerüljétek meg a várost minden hadakozók egyszer napjában, és cselekedjétek így hat nap.

⁷ azaz: pörkölt árpa- vagy egyéb gabonaszemekből készült pogácsát.

⁸ láta egy angyalt az Isten nevében (Ágost. Jerom.).

⁹ talán Mihály, a választott nép fejedelme. Dániel 10, 21. 12, 1.

¹⁰ hogy e tartomány meghódításánál az isteni segélyről biztosítsalak.

² Lásd Móz. II. 4, 25.

³ A körülmetélést, mely a pusztai vándorlaskor abbahagyatott, hozd ismét vissza. 4-5. v.

⁴ e ténnyől így nevezeték utóbb e halom.

⁵ az előbbört, mely által az egyiptomiakhoz, valamint a többi pogányokhoz is hasonlólk valátok; irtástok ki tehát magatokból minden pogány érzületet is.

⁶ azaz: elvevés.

4. A hetedik napon pedig a papok¹ vegyék a hét harsonát, melyekkel az örvendetes esztendőben élnek,² és menjenek a szövetség szekrénye előtt; és hétszer kerüljétek meg a várost, és a papok harsonát fujjanak.

5. És mikor a harsonának hoszszabb és szaggatott szava megzendül és füleitekbe harsog: kiáltson az egész nép igen nagy sikoltással, és a város falai tövig leomlanak, és menjen be ki-ki ama helyen, melynek ellenében állani fog.

6. Eléhvívá tehát Nun fia, Józue a papokat és mondá nekik: Vegyétek föl a szövetség szekrényét, és más hét pap vegye az örvendetes esztendő hét harsonáját, és járjanak az Úr szekrénye előtt.

7. A népnek is mondá: Menjetek és kerüljétek meg a várost, fölfegyverkezve, az Úr szekrénye előtt menvén.

8. És midőn Józue ez igéket elvégezte, és a hét pap a hét harsonával az Úr szövetségének szekrénye előtt zengett,

9. az egész fegyveres had elől menvén, a többi község a szekrényt követé, és a harsonák szavától minden harsogt.

10. Parancsola pedig Józue a népnek, mondván: Ne kiáltatok, se ne halljátok szavakat, se semmi beszéd szátokból ki ne menjen, mignem eljő a nap, melyen mondani fogom nektek: Kiáltatok! és akkor kiáltatok.

11. Megkerülé tehát az Úr szekrénye a várost egyszer napjában, és visszatérvén a táborba, ott marada.

12. És Józue éjjel³ fölkelvén, a papok fölvevék az Úr szekrényét,

13. és heten közölük a hét harsonát, melyekkel az örvendetes esztendőben élnek; és az Úr szekrénye előtt menének, járván és harsonát fúván, és a fegyveres nép előttök méne, a többi község pedig követé a szekrényt, zengvén a harsonaszó.

14. És megkerülék a várost másodnap egyszer, és visszatérének a táborba. Így cselekvének hat napig.

15. A hetedik napon pedig korán reggel fölkelvén, megkerülék a várost hétszer, a mint rendelve vala.

16. És midőn a hetedik kerülésben harsonát fúttak a papok, mondá Józue egész Izraelnek: Kiáltatok! mert az Úr nektek adta a várost;

17. és átok legyen e város és minden, a mi benne van, az Úré legyen;⁴ egyedül Ráháb, a parázna személy éljen mindazokkal, kik vele a házban vannak; mert elrejtette a követeket, kiket küldöttünk vala. (Józ. 2, 4. Zsid. 11, 31.)

18. Ti pedig ójátok magatokat, hogy azokból, a mik tiltva vannak, semmit se illessetek, és ne legyetek a parancs megszegői; és Izrael egész tábora bűn alatt ne legyen, meg se háboríttassék.⁵

19. A mi pedig arany és ezüst leend, és réz- és vas-edény, az Úrnak szenteltessék, az ő kincsei közé tételvén.⁶

20. Tehát az egész nép kiáltván, és a harsonaszó zengvén, miután a sokaság füleibe hatott a szózat és harsogás, a falak azonnal leomlá-

⁴ A héber szerint: a város és minden, a mi benne van, átok alá vettessék az Úrnak; azaz: részint pusztíttassék el (21. v.), részint a szentély használatára fordíttassék (19. v.).

⁵ Óvakodjatok az átok alá vetettől; semmit abból el ne vegyetek, se ne tegyétek Izrael táborát átokká, se meg ne háboríttassátok.

⁶ Vesd össze Móz. IV. 31, 22. 23. 54.

¹ hét pap.

² Lásd Móz. III. 25, 9. Mások a hébert kos szarvából készült kürtnek fordítják.

³ korán reggel.

nak ; és fölméne ki-ki azon helyen, mely ellenében vala, és bevevék a várost, (Zsid. 11, 30. Makkab. II. 12, 15.)

21. és megölelének mindeneket, mik abban valának, férfiútól asszonyig, csecsemőtől vénig ; az ökröket és juhokat és szamarakat is levágák fegyver élével.

22. Ama két férfiúnak pedig, kik kémségbe küldettek vala, mondá Józue : Menjetek azon paráznasszony házába és hozzátok elé őt és minden vagyonát, a mint neki esküvéssel fogadtátok. (Józ. 2, 1. 14.)

23. És bemenvén az ifjak, kihozák Ráhábót és szüleit, atyjafiait, minden házi szereit és rokonságát, és Izrael táborán kívül szállíták.⁷ (Zsid. 11, 31.)

24. A várost pedig és mindazt, mi abban volt, fölgyújták, kivéve az aranyat és ezüstöt, és a réz- és vas-edényeket, melyeket az Úr kincstárának szentelének. (Józ. 8, 2.)

25. Ráhábót, a paráznaszemélyt pedig, és atyja háznépét és mindenét, a mije vala, élni hagyá Józue, és lakának Izrael között a jelen napig⁸ azért, mert elrejtette a kémeiket, kiket küldött vala, hogy Jerikót megkémléljék. Ugyanaz időben átkot szóla Józue, mondván :

26. Átkozott legyen azon férfiú az Úr előtt, ki fölállítja és fölépíti Jerikó városát.⁹ Az ő elsőszülöttén vesse meg annak alapját, és utolsó fián emelje föl annak kapuit.¹⁰

⁷ mint tisztátalant, ki még Izrael községébe föl nem vétetett. Móz. IV. 31, 19.

⁸ Ráháb övével együtt a zsidók közt lakott, beoltaték mint vad ág a nemes olajfába ; így lettek lakói s tagjai az anyaszentegyháznak a megtért pogányok. L. Róm. 11, 17, 14.

⁹ tulajdonképen, aki megerősíti, mert mint nyílt mezőváros lakható volt. Lásd Józ. 18, 21. Bírák 1, 16. 3, 13. Kir. 11, 10, 5.

¹⁰ a ki merészli azt falakkal körülvenni,

27. Az Úr pedig Józuével vala, és az ő neve elhíresedék az egész földön.

7. RÉSZ.

Ákán vétke miatt Izrael fiai visszaveretnek. Ákán megbüntettetik.

1. De Izrael fiai megszegék a parancsot, és elvőnek az átokból ;¹ mert Ákán, Karmi fia, ki Zabdinak, Zára fiának fia, Júda nemzetségből, élvőn valamit az átokból, és megharaguvék az Úr Izrael fiai ellen.² (Józ. 22, 16. 20. Krón. I. 2, 7.)

2. És mikor Józue Jerikóból férfiakat küldött Hái ellen, mely Betáven mellett vagyon, Bétel városának napkeleti részében, mondá nekik : Menjetek föl, és kémléljétek meg a földet. Kik a parancsokat teljesítvén, megkémlélék Háit,

3. és visszatérvén, mondák neki : Ne menjen föl az egész nép, hanem két- vagy háromezer ember menjen, és törölje el a várost ; miért fáradsa hiába az egész nép igen kevés ellenség ellen ?

4. Fölméne tehát háromezer hadakozó ; kik mindjárt hátat fordítván,

5. megveretének Hái városa férfaitól, és elesék közülük harminczhat ember ; és kergeté őket az ellenség

és kapukkal elzárni, veszítse első és utolsó fiát. Ez teljesedett is. Kir. 11. 16, 34.

¹ abból, mi átok alá vettetett.

² Ákán miatt, és megbünteté őket, mint következik. Így büntet Isten gyakran megfoghatlan itéleténél fogva egész népet egyesek vétkeiért. De Isten a mellett mindig igaz és jóságos ; mert ha azok, kiket a csapás ér, bűnösök, bűneik büntetését méltán szenvedik ; ha pedig igazak, akkor az ideig való büntetést, melyet mint próbát békével tűrnek, eszközzül veszik, hogy az örök életre annál többérdemet szerezzenek.

a kaputól Szabarimig,³ és vágá a lefelé futókat; és megijede a nép szíve, és mint a víz, megolvada.

6. Józue pedig megszaggatá ruháit, és arcczal földre borúla az Úr szekrénye előtt egész estig, mind ő, mind Izrael valamennyi vénei, és port tőnek fejekre,

7. és mondá Józue: Ah Uram Istenem! miért hoztad által a népet a Jordán folyóvizén, hogy az amorreusok kezébe adj bennünket, és elveszíts? Bár, a mint kezdettük vala,⁴ a Jordánon túl maradtunk volna!

8. Én Uram Istenem! mit mondjak, látván, hogy Izrael hátat fordít ellenségeinek?

9. Meghallják a kannaneusok és a föld minden lakói, és egybegyűlvén, körülvesznek minket, és eltörlik nevünket a földről; és mit cselekszel a te nagy nevedért?⁵

10. És mondá az Úr Józuének: Kelj föl, miért fekszel arcczal a földön?

11. Vétkezett Izrael, és megszegte szövetségemet; elvettek az átokból, elloptak, és hazudtak,⁶ és edényeik közé rejtettek.

12. És meg nem állhat Izrael az ő ellenségei előtt, és futni fog előttök, mert megfertőztetett az átoktól; nem leszek többé veletek, míg⁷ el nem tiporjátok azt, ki bűnös e vétekben.

13. Kelj föl, szenteld meg a népet, és mondd nekik: Szenteltesse-

³ szétszóratást jelent; mások szerint: míg szétszóratának.

⁴ elfoglalván birtokul a Jordánon túli tartományt. Mások szerint: Bár megnyugodtunk volna azon, hogy laktunk volna túl a Jordánon!

⁵ ki fogja imádni nagy nevedet, ha bennünket ellenségeink kiirtanak? a többi népek nem tisztelik azt.

⁶ eltitkoltak, eltagadtak.

⁷ míg az átkot (az átok alá vetett dolgok s a tettest) el nem törlitek.

tek meg holnapra! mert ezeket mondja Izrael Ura Istene: Átok van közötted, Izrael! nem állhatsz meg ellenségeid előtt míg el nem töröltetik közöled, a ki e vétekekkel megfertőztetett. (Móz. III. 20, 7. IV. 11, 18. Józ. 3, 5. Kir. I. 16, 5.)

14. Jöjjetek elé reggel mindnyájan nemzetségeitek szerint; és a mely nemzetséget a sors találja, jöjjen elé rokonságai szerint, és a rokonság a háznép szerint, és a háznép a férfiak szerint.⁸

15. És a ki e vétekben találtatik, égettessék meg tűz által minden vagyonával együtt, mert megszegte az Úr kötését, és bűnt cselekedett Izraelben.

16. Fölkelvén tehát Józue reggel, eléállítá Izraelt nemzetségei szerint, és találtaték Júda nemzetsége;⁹

17. melyet midőn családjai szerint eléállított, találtaték Zára családja; ezt is háznépünkint eléállítván, találá Zabdit;

18. kinek háznépét férfiakkint elosztván, találá Ákánt, Karmi fiát, ki Zabdinak, Záre fiának fia vala, Júda nemzetségéből.

19. És mondá Józue Ákának: Fiam! adj dicsőséget Izrael Ura-Istenének,¹⁰ és tégy vallást, és jelentsd ki nekem, mit cselekedté, el ne titkold.

20. És felelé Ákán Józuének, és mondá neki: Bizony én vétkeztem Izrael Ura Istene ellen, így és így cselekedtem.

21. Láték a zsákmány között egy igen jó, karmazsinszinű palástot¹¹ és kétszáz ezüst siklust és ötven

⁸ előbb vettessék sors a nemzetségekre, azután azon nemzetség családaira, melyre a sors esett, és így tovább.

⁹ a sors által.

¹⁰ bizonyítsd be vallomásod által, hogy a mindentudó Isten igazán ítelt a sors¹¹ által.

¹¹ A héber szerint: egy szineári, babiloni palástot.

siklust nyomó aranyvesszőt; ¹² és megkívánván, elvóm és elrejtém a földben sátorom közepén, és az ezüstöt a felásott földdel befödém. ¹³

22. Józue tehát szolgálakat küldé, kik elfutván annak sátorához, föl-találák mind, a mi elrejtve vala azon helyen, az ezüsttel együtt.

23. És elvévén a sátorból, Józue-hoz vivék azokat, és Izrael minden fiaihoz, és az Úr elé tevék. ¹⁴

24. Fogván azért Józue Ákánt, Zäre fiát, és az ezüstöt és palástot és aranyvesszőt, fiait is és leányait, ökreit és szamarait és juhait, sátorait és minden holmiját, (ő és vele egész Izrael) vivék azokat Ákor völgyébe,

25. a hol mondá Józue: Mivel-hogy megháborítottál minket, ves-sen ki téged az Úr e napon. És meg-kövezé őt egész Izrael, és mind a amije vala, tűzzel emészteték meg.

26. És nagy halom követ gyűjté-nek rája, mely fönmaradt a jelen napig. És elfordúla rólok az Úr haragja. És hivaték azon hely neve Ákor ¹⁵ völgyének egész a mai napig. (Kir. II. 18, 17.)

3. RÉSZ.

Hái városának bevétele. A Hébal helyén emelt oltár, az áldás és átok.

1. Mondá pedig az Úr Józue-nak: Ne félj és ne rettegj: vidd el

¹² Az időben kevés vagy épen semmi vert pénz sem volt, azért ezüst- és aranyrudak voltak szokásban, melyekből a veendő árú értéke szerint annyi vétetett el, mennyi szükséges volt. Mások aranycsatnak, vagy lemeznek fordítják.

¹³ A héber szerint: és az ezüstöt az alá (a palást alá) tévén.

¹⁴ a frigszekerény elé.

¹⁵ szomorúság, szerencsétlenség völgyének; hol a bűnöst előbb megkövezték, azután megégették őt és vele mindenét.

magaddal a hadakozók minden sokaságát, és fölkelvén, menj föl Hái városába. Ime kezébe adtam annak királyát és a népet, a várost és földet.

2. És cselekedjél Hái városával, és annak királyával úgy, a mint cselekedtél Jerikóval és annak királyával; a zsákmányt pedig és a barmokat mind magatoknak ragadjátok; cselet vess a város mögött. ¹ (Józ. 6, 24.)

3. És fölkele Józue, és vele a hadakozók minden serege, hogy fölmenjenek Háiba; és harmincz-ezer válogatott erős férfiút küldé el éjjel,

4. és parancsolá nekik, mondván: Vessetek cselet a város mögött, és messze ne távozzatok, és legyetek készen mindnyájan.

5. Én pedig és a többi sokaság, mely velem van, másfelől megyünk a város ellen. És mikor kijönek ellenünk, a mint azelőtt cselekedtünk, elfutunk, és hátat fordítunk, (Józ. 7, 4.)

6. míg a kergetők a várostól messzebb szakadnak, azt vélvén, hogy szaladunk, mint azelőtt.

7. Mikor tehát mi szaladunk, és ők kergetnek, keljetek föl a leshől, és dúljátok föl a várost, ² és keze-tekbe adja azt a ti Uratok Iste-netek.

8. És midőn bevettétek, gyújt-sátok föl azt, és mindent úgy cselekedjetek, a mint rendeltem.

9. És elbocsátá őket, és elmené-nek a leshelyre, és megvonulának Bétel és Hái között, Hái városának napnyugati részén; Józue pe-deig azon éjjel a nép között marada;

10. és fölkelvén korán reggel, számbavevé társait, és a vénekkel

¹ nyugatra (9. v.).

² A héber szerint: vegyéték be.

fölméne a hadsereg élén, körülvetetve a hadakozók segítségétől.

11. És mikor eljutottak és fölmentek a város ellenébe, a város éjszakai részére állának, mely között és közöttük völgy vala.

12. Ő pedig ötezer embert választott és helyezett vala lesbe Bétel és Hái között, azon város napnyugati részére.³

13. A többi hadsereg pedig mind éjszak felé méne, úgy hogy azon sokaság utolsói a város éjszakai részét érék. Elméne tehát Józue azon éjjel, és a völgy közepébe álla.

14. Mit látván Hái királya, siet reggel, és kiméne a város minden hadával, és sereget rendele a pusztára felé, nem tudván, hogy háta mögött rejtekben csel vagyon.

15. Józue pedig és egész Izrael megindúla helyéből, félelmet színelvén, és futván a pusztára útján.

16. Amazok pedig egyetemben fölkiáltván, és egymást biztatván,⁴ kergeték őket. És midőn eltávoztak a várostól,

17. és Hái városában és Bételben⁵ csak egy sem maradt, a ki nem keregette volna Izraelt (a mint kirohantak vala, a városokat nyitva hagyván),

18. mondá az Úr Józuénak: Emeld föl paizsodat,⁶ mely kezedben vagyon, Hái városa ellen, mert neked adom azt.

19. És midőn fölemelte paizsát a város ellen, a lesben rejtezők

³ második lesbe, valószínűleg, hogy összeköttetésül szolgáljanak az első lesbenállók és a főhadsereg között.

⁴ A héber szerint: kik még a városban voltak.

⁵ midőn eme közel fekvő város harczosai látták, hogy Izrael fiai futnak, utánok indúlának, hogy kergessék őket; de úgy látszik, hogy valami által megrettenve, visszatérének; mert a 25. versben közölük egy megölt sem említetik.

⁶ mások szerint: lándzsádat.

azonnal fölkelének; és a városra rohanván, bevevék és fölgyújták azt.

20. A város férfiai pedig, kik Józuet kergetik vala, hátratekintvén, és látván a város füstjét égig emelkedni, nem futhatának többé sem ide sem oda; kiváltképen mivel azok, kik a futást színelék, és a pusztára felé tartának, a kergetőknek erősen ellenállottak.

21. És látván Józue és egész Izrael, hogy a város bevetett, és füstje fölemelkedik, visszafordúlván, megveré Hái férfiai.

22. Mivel azok is, kik bevették és fölgyújtották a várost, kijöven a városból társaik elé, a közbevett ellenséget vágni kezédék. Midőn tehát mid a két felől vágák az ellenséget, úgy hogy annyi sokaságból senki sem szabadúla el,

23. Hái városának királyát is elevenen elfogák, és Józuehoz vivék.

24. Megöletvén tehát mindazok, kik a pusztára menő Izraelt üzték vala, s azon helyen fegyver által elhullván, Izrael fiai visszatérének, és megverék a várost.⁷

25. Valának pedig, kik aznap elhullottak, férfiútól asszonyig, tizenkét ezeren, mind Hái városbéli emberek.

26. Józue pedig nem bocsátá le kezét, melyet fölemelt vala, tartván a paizst, mígnem megöletének Hái minden lakói.

27. A barmokat pedig és a város zsákmányait magok között oszták el Izrael fiai, a mint parancsolta vala az Úr Józuénak.

28. Ki fölgyújtá a várost és omiadékalommá tette azt mindörökre:

29. annak királyát is fölakasztatá az akasztófára⁸ estig és nap-

⁷ megölek, a ki abban volt, az asszonyokat is (25. v.).

⁸ mi a görög fordítás szerint, egy ke-

nyugatig ; ekkor parancsola Józue, és levevék annak holttestét a keresztől,⁹ és a város kapuja elé veték, nagy halom követ hordván rá, mely fönmaradt a jelen napig.

30. Azután¹⁰ oltárt építe Józue Izrael Ura-Istenének Hébal hegyén,

31. a mint parancsolta vala Mózes, az Úr szolgálja Izrael fiainak, és megíratott Mózes törvénykönyvében ; az oltár pedig faragatlan kövekből vala, melyeket vas nem illett ; és áldozza azon égő- és béke-áldozatokat az Úrnak. (Móz. II. 20, 25. V. 27, 5.)

32. És kövekre írta Mózes törvényének mását,¹¹ melyet ő szerzett vala Izrael fiai előtt.

33. Az egész nép pedig és a vének, a hadnagyok és bírák kétfelől állának a szekrényvel a papok előtt, kik hordozzák vala az Úr szövetségének szekrényét, úgy a jövevény, mint a benlakó ; fele azoknak Garizim hegye mellett,¹² és fele Hébal hegye mellett, a mint parancsolta vala Mózes, az Úr szolgálja. És először megáldá Izrael népet.¹³

34. Azután elolvasá¹⁴ minden igéit az áldásnak és átoknak, és mindeneket, a mik megíratottak vala a törvény könyvében.

reszt-gerenda volt. A héber szerint : egy fa.

⁹ Lásd Móz. V. 21, 23. Józ. 10, 26. 27. ¹⁰ mikor e győzelem által már egész Hébal és Garizim hegységig nyomultak elő.

¹¹ némelyek szerint, az ötödik könyvet ; mások szerint, az abban foglalt áldást és átkot (Móz. V. 27.), ismét mások szerint, a tízparancsot. V. ö. Móz. V. 17, 18. 27, 3. Józ. 9, 34.

¹² mellette és rajta, lejtőjén (Móz. V. 27, 12.).

¹³ A héber szerint : a mint parancsolt vala Mózes, az Úr szolgálja, hogy először áldja meg Izraelt.

¹⁴ a papok által elolvastatá.

35. Semmit azokból, miket Mózes parancsolt, el nem hagyta, hanem mindeneket ujonan eléáda Izrael egész sokasága, az asszonyok és kisdedek és jövevények előtt, kik közöttük tartózkodnak vala.¹⁵

9. RÉSZ.

A gábaoniták szövetségeseikül fogadtaknak.

1. Ezeket hallván a Jordánon túli minden királyok, kik a hegy-ségeken és mezőségeken laktak vala, a tenger mellékén és a nagy tenger partján, azok is, kik a Libanon mellett laktak vala, a heusok és amorreusok, kananeusok és ferezeusok, heveusok és jebuzeusok ;

2. összegyülének egyetemben, hogy hadakozzanak Józue és Izrael ellen egy szívvel és egy akarattal.

3. Azok pedig, kik Gábaonban laktak vala, hallván mind, a miket cselekedett Józue Jerikónak és Háinak,

4. ravaszsgot gondolván, magoknak eledeleket vőnek, ó zsákokat¹ tévén a szamarakra, és szakadozott és foltozott bortömlőket,

5. és igen régi sarukat, melyek az óság jelentésére bőrdarabokkal valának foltozva, ó ruhákba öltöztek ; a kenyerek is, melyeket úti eleségre vittének, kemények valának, és darabokra morzsolódtak.²

6. És elindulának Józuéhoz, ki akkor Galgalában³ a táborban vala, és mondák neki és egyszersmind egész Izraelnek : Messze földből jöttünk, békeséget akarván ve-

¹⁵ és a zsidók törvényét elfogadták volt.

¹ úti podgyászokat.

² némelyek szerint : penészesek voltak.

³ mely Izrael fiainak több ideig táborhelyül szolgált.

letek kötni. És felelék nekik Izrael férfiai, és mondták:⁴

7. Talán oly földön laktok, mely sors szerint minket illet?⁵ úgy nem köthetünk veletek szövetséget.

8. Amazok pedig mondták Józue-nak: A te szolgálid vagyunk. Kiknek mondtá Józue: Kik vagytok ti, és honnan jöttök?

9. Felelének: Igen messze földről jötték szolgálid a te Urad Istened nevében;⁶ mert hallottuk híreét az ő hatalmának, s mindazokat, miket Egyiptomban cselekedett,

10. és az amorreusok két királyának, kik túl a Jordánon voltak, Széhoznak, a heszeboni királynak, és Ógnak, a bászáni királynak, ki Asztarotban vala. (Móz. IV. 21, 24.)

11. És mondták nekünk a vének és a mi földünk minden lakói: Vegyetek élelmet kezeitekbe az igen hosszú út miatt, és menjetek eljőtok, és mondjátok: A ti szolgálitok vagyunk, kössetek velünk szövetséget.

12. Ime a kenyereket, mikor kiindúltunk házainkból, hogy hozzatok jőjünk, melegen vettük, s már megszáradtak, és a nagy régiség miatt elmorzsolódtak.⁷

13. Új bortömlőket töltöttünk, s már megszakadoztak és elveslettek. A ruhák, melyekbe öltöztünk, és a saruk, melyek lábainkban vannak, a messze út hosszú volta miatt elkoptak, és csaknem elszakadoztak.

14. Vőnek tehát ezek eleségei-

⁴ A héber szerint: a heveusoknak, azaz: gábaonitáknak, mert Gábaon a heveusok fővárosa volt (Józ. 11, 1. 9.).

⁵ melyet Isten nekünk rendelt.

⁶ A héber szerint: Urad Istened nevében, hogy tisztelői közé fölvéssünk.

⁷ némelyek szerint: kemények és penészesek lettek.

ből,⁸ és az Úr száját meg nem kérédek.⁹

15. És békét köte velök Józue, és szövetségre lépven, megígéré, hogy nem fognak megöletni; a sokaság fejedelmei is megesküvének nekik. (Kir. II. 21, 2.)

16. Harmadnap pedig a szövetség szerzés után, meghallák, hogy közel laknak, és közöttök fognak lenni;

17. és Izrael fiai elindíták a táborot, és eljutának harmadnapra azok városaiba, melyeknek nevei ezek: Gábaon és Kafira, Berot és Kariatiarim.

18. És nem ölék meg őket, mivel megesküdték vala nekik a sokaság fejedelmei Izrael Ura Istene nevére. Ezért az egész község zúgolódék a fejedelmek ellen;

19. kik felelék nekik: Megesküdtünk nekik Izrael Ura Istene nevére, és azért nem nyúlhatunk hozzájuk;

20. hanem ezt cselekedjük nekik: Hagyassanak ugyan meg életben, hogy ellenünk az Úr haragja föl ne gerjedjen, ha eskünket megszegnök;

21. de úgy éljenek, hogy az egész sokaság szükségére fát vágjanak, és vizet hordjanak. Kik midőn ezeket beszéltek,

22. hívá Józue a gábaonitákat, és mondtá nekik: Miért kívántatok minket álnoksággal megcsalni, hogy azt mondtatok: Igen messze lakunk tőletek, holott közöttünk vagytok?

23. Annakokáért átok alatt lesz-

⁸ a megkötött szövetség jeléül. Vesd össze Mózs. I. 31, 54.

⁹ a főpap által (Móz. IV. 27, 21.). Az Úr helybenhagyhatta volna a szövetséget, valamint a kananeusok is kegyelmet találtak, ha, mielőtt haddal megtámadtattak, magokat a zsidóknak alávetik, és vallásukat elfogadni ígérik. Vesd össze Józ. 11, 19.

tek, és el nem fogy nemzetségtekből a favágó és vízfordó az én Istenem házába.¹⁰

24. Kik feleltek: Hírül jött nekünk, szolgálidnak, hogy a te Urad Istened megígérte szolgáljának, Mózesnek, hogy nektek adja mind e földet, és elveszti annak minden lakóit. Azért igen megijedtünk, és gondoskodtunk életünkről, kényszerítettvén tőletek való félelmünk-től, és e tanácsot végeztük.

25. Most tehát kezdedben vagyunk, a mi előtted jónak és igaznak látszik, azt cselekedd velünk.

26. Úgy cselekvék tehát Józue, a mint mondotta vala, és megszabadítá őket Izrael fiainak kezéből, hogy meg ne ölessenek.

27. És azon nap rendelé, hogy ők egész népnek és az Úr oltárának szolgálatában legyenek, fát vágván, és vizet hordván a jelen ideig azon helyen, melyet az Úr választani fog.

10. RÉSZ.

Józue csodálatos győzelme az amorreusokon.

1. Mikor ezeket meghallotta Adonizedek, a jerusalemi király, tudniillik, hogy Józue bevette Háit és azt földülta (mert a mint cselekedett vala Jerikóval és annak királyával, úgy cselekvék Háival, és annak királyával), és hogy a gábaoniták Izraelhez pártoltak, és szövetségesei lettek,

2. igen megfélemlék; mert nagy város vala Gábaon, egyike a királyi városoknak, és nagyobb Hái városánál, és minden hadakozói igen erősek valának.

3. Elkülde tehát Adonizedek, a jerusalemi király, Ohamhoz, a heb-

roni királyhoz, és Fárámhoz, a jerimoti királyhoz, Jáfiához is, a lákisz-i királyhoz, és Dabirhoz, az egloni királyhoz, mondván:

4. Jőjtek föl hozzám, és hozzátok segítséget, hogy vegyük be Gábaont, mert Józuéhoz pártolt és Izrael fiaihoz.

5. Egybegyűlvén tehát, fölméne az amorreusok öt királya: a jerusalemi király, a hebroni király, a jerimoti király, a lákisz-i király, az egloni király, hadaikkal együtt, és táborba szállának Gábaon körül, viván azt.

6. A megszállott Gábaon városa lakói pedig Józuéhoz küldének, ki akkor táborban vala Galgalánál, és mondák neki: Meg ne vond kezeidet szolgálid segítségétől; jőj fel hamar, és szabadíts meg minket, és hozz segítséget; mert egybegyűltek ellenünk az amorreusok minden királyai, kik a hegységen laknak.

7. És fölméne Józue Galgalából, és vele a hadakozók egész serege, a legerősebb férfiak.

8. És mondá az Úr Józuének: Ne félj tőlök, mert kezeidbe adtam őket; senki sem állhat közölkök ellened.

9. Rájok rohana tehát Józue hirtelen, egész éjjel menvén Galgalából.

10. És megzavará őket az Úr Izrael színe előtt; és megveré nagy csapással Gábaonban, és a Bethoron magasának útján kergeté őket, és vágá Azekáig és Macedáig.

11. És midőn Izrael előtt szaladtak, és Bethoron lejtőjén valának, az Úr nagy köveket bocsáta rájuk¹ az égből Azekáig; és sokkal többen halának meg a köeső kövei által, mintsem a kiket fegyverrel öltek meg Izrael fiai.

¹⁰ mindenkor ezen rabszolgai munkára legyetek ítélve.

¹ Józue könyörgésére (Sirák 46, 6. Izai. 28, 21.).

12. Akkor szóla Józue² az Úrnak az napon, melyen kezébe adá az amorreust Izrael fiainak színe előtt, és mondá előttök: Nap! Gábaon felé meg ne mozdúlj, és hold! az Ajalon völgy felé.³

13. «És megállának a nap és hold, míg a nép boszút állott ellenségein.»⁴ Nincs-e ez megírva az igazak⁵ könyvében? «Megállá tehát a nap az ég közepén,⁶ és nem sieté leszállani egész napig.⁷

14. Nem volt oly hosszú nap sem azelőtt, sem azután,⁸ engedvén az Úr egy ember szavának,⁹ és hadakozván Izraelért.»

15. És visszatére Józue egész Izraellel a galgalai táborba;¹⁰

16. mert elszaladt vala az őt király, és elrejtézének Maceda város barlangjában.

² könyörögve (14. v.).

³ Miután imádkozott Józue, Istentől bensőleg fölhatalmazva, parancsolá, hogy a nap és csillagzatok egy nap hosszáig szüntessék meg futásukat (Józue is, mint mi, a nap látszólagos mozgásáról beszél), hogy Izrael fiai az amorreusokat egészen tönkre tegyék. Vesd össze Kir. IV. 20, 11. Ajalon völgye, a csatatér Gábaon és Ajalon között vala.

⁴ a mindenható Isten tevé e csodát, hogy megdicsőítse szent nevét ellenségei előtt. — Midőn később Jézus, az igazi Józue, keresztfáján a pokol hatalmával, a bűnnel és halállal küzdött, a nap homályba borult szintén az egész föld látványául. (Theod.).

⁵ Mások szerint: a hősök könyvében, mely valószínűleg a nevezetes történetekről irt énekek gyűjteménye volt. Lásd Kir. II. 1, 18. Ha Józue életének vége felé irt, úgy e szavakat egy előbb irt könyvből idézhette s arra, mint bővebb elbeszélésre, hivatkozhatott.

⁶ általában az égen, hihetőleg midőn nyugatra hajlott.

⁷ Lásd Sirák 46, 5.

⁸ Ennek emléke a többi népek hagyományáiban is fönmaradt.

⁹ Lásd Zsolt. 144, 19.

¹⁰ vissza akart térni, mert lásd 17. v.

17. És megizenék Józuénak, hogy megtaláltatott az elrejtezett őt király Maceda város barlangjában.

18. S ő parancsola társainak; és mondá: Hengerítsetek nagy követeket a barlang szájára, és rendeljétek serény legényeket, kik a bereksztetteket őrizzék;

19. ti pedig meg ne álljatok, hanem kergessétek az ellenséget, és a szaladók legutolsóit vágton vágjátok,¹¹ és ne hagyjátok őket bemeni városaik erősségeibe,¹² kiket a ti Uratok Istenetek kezetekbe adott.

20. Megvervén tehát az ellenségeket nagy csapással, és csaknem egész fogytig elemésztvén, azok, kik Izrael elől elszaladhattak, erős városokba mentek.

21. És visszatere az egész sereg Józuéhoz Macedába, hol akkor a tábor vala, egészséggel és teljes számmal; és senki sem mere mocczanni-Izrael fiai ellen.

22. És parancsolá Józue, mondván: Nyissátok föl a barlang torkát, és vezessétek hozzám az őt királyt, kik abban lappanganak.

23. És úgy cselekvének a szolgálk, a mint nekik parancsolva volt, és kivezeték hozzá az őt királyt a barlangból, a jerusalemi királyt, a hebron királyt, a jerimoti királyt, a lákisz királyt, az egloni királyt.

24. És mikor kivitettek hozzá, eléhívá Izrael minden férfiai, és mondá a had fejedelmeinek, kik vele valának: Eredjétek és tegyétek lábaitokat e királyok nyakaira.¹³ Kik midőn elmentek, és az alájok vetettek nyakát lábaikkal tapodták,

25. ismét mondá nekik: Ne féljétek, és ne rettegjétek, legyetek erősek és bátrak; mert így cselek-

¹¹ Lásd Móz. V. 25, 18.

¹² vágjátok el útjokat.

¹³ Lásd Móz. V. 33, 29.

szik az Úr minden ellenségtekkel, a kik ellen hadakoztok.

26. És megveré Józue és megöle őket, és fölakasztatá őt fára, és föl-
akasztva voltak estig.

27. És mikor a nap lenyugodott, megparancsolá társainak, hogy vegyék le őket az akasztófáról. Kik a levetteket ama barlangba veték, melyben lappangottak, és annak torkára nagy köveket tőnek, melyek fenmaradtak mindez ideig. (Móz. V. 21, 23.)

28. Ugyanaz napon Macedát is bevév Józue, és megveré azt fegyver élével, és megöle annak királyát és minden lakóit, legkisebb maradékot sem hagyván abban. És úgy cselekvék a macedai királylyal, a mint cselekedett vala a jerikói királylyal.

29. Átméne pedig egész Izraellel Macedából Lebnába, és hadakozék az ellen ;

30. és azt királyostul Izrael kezébe adá az Úr, és megverék, a várost fegyver élével és minden lakóit, s nem hagyának abban semmi maradékot. És úgy cselekvének a lebnai királylyal, a mint cselekedtek vala a jerikói királylyal. (Józ. 6, 2.)

31. Lebnából átméne Lákiszba egész Izraellel, és a hadsereget körül elrendezvén, vívá azt.

32. És az Úr Lákiszt kezébe adá Izraelnek, s ez megvevé azt másodnap, és megveré fegyver élével, és minden lelket, mely abban vala, a mint cselekedett volt Lebnával.

33. Az időben fölméne Hóram, a gázeri király, hogy segítse Lákiszt ; és Józue megveré őt fogytig minden népével együtt.

34. És átméne Lákiszból Eglonba, és körülvevé,

35. és meggyőzé azt azon nap ; és megveré fegyver élével mind a lelkeket, melyek abban valának, mindazok szerint, a miket Lákiszban cselekedett vala.

36. És fölméne egész Izraellel Eglonból Hebronba, és hadakozék az ellen :

37. bevév azt, és megveré fegyver élével annak királyát¹⁴ is, és azon tartomány minden városait és mind a lelkeket, melyek abban laktak ; nem hagyva abban semmi maradékot ; a mint cselekedett vala Eglonnal, úgy cselekvék Hebronnal is, mindent, a mit abban talált, elpusztítván fegyver élével.

38. Onnét visszatérvén Dábirba,

39. bevév azt és elpusztítá ; annak királyát is, és mind a körötte fekvő városokat megveré fegyver élével ; nem hagyva abban semmi maradékot ; a mint cselekedett vala Hebronnal és Lebnával és azok királyával, úgy cselekvék Dábiral és annak királyával.

40. Elfoglalá tehát Józue mind a hegyes és déli tartományt és lapályt és Aszedót¹⁵ annak királyával ; nem hagyva abban semmi maradékot, hanem mindent, a mi csak lehelhet vala, megöle, a mint neki Izrael Ura Istene parancsolta vala,

41. Kádeszbarnétól Gázáig. Gósen egész földét Gábaonig,

42. és mind a királyokat és azok tartományait ez egy útjában¹⁶ foglalá el, és elpusztítá ; mert Izrael Ura Istene hadakozék érette.

43. És visszatére egész Izraellel együtt a tábor helyére Galgalába.

11. RÉSZ.

További győzelmek a kananeusok fölött.

1. Ezeket midőn meghallotta Jábin, az ázori király, elküldé

¹⁴ t. i. az új királyt, mert lásd 23—26. v.

¹⁵ vagyis : a hegy lejtőjén fekvő tájat, tehát az egész déli Kanaánt.

¹⁶ ez egy hadjáratában.

Jobábhöz, a madoni királyhoz és a szemeroni királyhoz és az akaszafi királyhoz ;

2. az éjszaki királyokhoz is, kik a hegységen¹ és a síkon laknak vala, délről Cenerotnál,² és Dór mezőseigin és tartományaiiban a tenger mellett ;

3. a kananeusokhoz is napkeletre és nyugatra, az amorreusokhoz és heteusokhoz, a ferezeusokhoz és jebuzeusokhoz a hegységre ; a heveusokhoz is, kik Hermon³ tövében laknak vala Maszfa földén.

4. És kimenének mindnyájan seregeikkel, oly igen sok nép, mint a fővény, mely a tenger partján vagyon, a lovak is és a szekerek számlálhatlan sokasággal.

5. És összegyűlének mindezen királyok Mérom⁴ vizeinél, hogy hadakozzanak Izrael ellen.

6. És mondá az Úr Józuénak :⁵ Ne félj tőlök, mert holnap ezen órában én mindezeket kézbeadom sebesítésre Izrael színe előtt ; vágd el lovaik inait,⁶ és szekereiket tüzzel égesd meg.

7. És eljőve hirtelen Józue és vele az egész hadsereg azok ellen Mérom vizeihez, és rájok rohanának,

8. és az Úr őket Izrael kezébe adá ; kik megverék őket, és úzék a nagy Szidonig⁷ és Maszerefot vizéig⁸ és Maszfe mezejéig, mely annak napkeleti részén vagyon. Úgy

¹ Libanon.

² Genezaret tavánál.

³ keleti Libanonon.

⁴ egy tónál, éjszakra Genezaret tavától.

⁵ miután Józue néhány nap járásnyira délről eléjük ment.

⁶ hátulsó lábaik inait, hogy haszonvetetlenekké legyenek, s így lassankint elvérezzenek. Lásd Zsolt. 19, 8. 32, 17.

⁷ a feneciek fővárosáig.

⁸ A héber szerint : Misrefot-Maim, a meleg vizekig.

veré meg mindnyájokat, hogy semmi maradékot sem hagyja közülük ;⁹

9. és úgy cselekvék, a mint az Úr parancsolta vala, lovaik inait elvágá, és szekereiket tüzzel megégeté.

10. És visszatérvén, bevevé mindjárt Ázort, és annak királyát megveré fegyverrel ; mert Ázor régenten mindez országok között legfőbb volt.

11. És megöle minden lelket, mely ott lakott vala ; nem hagyta abban semmi maradékot, hanem fogytig mindent elpusztíta, és magát a várost tüzzel veszté el.

12. És minden várost köröskörül és azok királyait meghódítá, megveré és eltörlé, a mint neki Mózes, az Úr szolgálja parancsolta vala ; (Móz. V. 7, 1. 2.)

13. kivéve azon városokat, melyek halmokon és dombokon valának helyezve,¹⁰ a többit mind meggyújtá Izrael, csak az egy igen erős Ázort emészte meg a tűz.

14. És e városoknak minden zsákmányait és barmait eloszták Izrael fiai magok között, az embereket mind megölvén.

15. A mint az Úr parancsolt vala szolgáljának, Mózesnek, úgy parancsola Mózes Józuénak, és ez mindeneket teljesíte, és valamennyi parancsból, melyeket az Úr Mózesnek rendelt vala, nem hagyta el csak egy ígét sem. (Móz. II. 34, 11. V. 7, 1. 2.)

16. Elfoglalá tehát Józue az egész hegyes és déli földet, Gósen földét és a sík mezőt, a napnyugati tájat, és Izrael hegyét¹¹ és annak mezősegeit,

⁹ a tartományban, a kik futni akartak, megmenekedhettek.

¹⁰ Ezen erős helyeket igen alkalmasan használhatták Izrael fiai a kananeusok ellenséges betörései ellen védelmül.

¹¹ a hegységet Bétel és Szikem körül,

17. és ama hegy részét, mely fölviszen Szeirből Baalgádig, Libanon sík mezején s Hermon hegye alatt;¹² azok minden királyait elfogá, megveré és megölé.

18. Sok ideig¹³ hadakozék Józue e királyok ellen.

19. Nem volt oly város, mely megadta volna magát Izrael fiainak,¹⁴ kivéve a heveusokat, kik Gábaonban laktak; mert mindeniket hadakozással vette be.

20. Mert az Úr végzése volt az,¹⁵ hogy megkeményedvén szívök, hadakozzanak Izrael ellen és elesenek, és semmi kegyelmet ne érdemeljenek, és elveszsenek, a mint parancsolta vala az Úr Mózesnek.

21. Az időben eljőve Józue, és kiviselté az Enacimot¹⁶ a hegysegről, Hebronból és Dábirból, Anabból és Júda s Izrael minden hegyéről, és azok városait eltörlé.

22. Egyet sem hagyta Enacim nemzetségéből Izrael fiainak földén, kivéve Gáza és Get és Azotus városokat, csak ezekben hagyatának meg.

23. Elfoglalá tehát Józue az egész tartományt, a mint az Úr Mózesnek szólott vala, és azt birtokul adá Izrael fiainak részenként és nemzetségeik szerint; és a föld megnyugovék a harcoktól. (Józ. 14, 15.)

hol Jákob, ki Izraelnek nevezetett, sokáig tartózkodék.

¹² A héber szerint: a kopaszhegytől Szeir felé Baalgádig a Libanon völgyén Hermon hegye alatt, az egész tartományt a déli határtól az éjszakiig.

¹³ hat-hét esztendeig a közönséges számitás szerint. Lásd Józ. 14, 10. 3-ik jegyzet.

¹⁴ mely békét keresett volna.

¹⁵ Lásd Móz. I. 15, 16. II. 4, 21.

¹⁶ Lásd Móz. IV. 13, 23.

12. RÉSZ.

A meggyőzött királyok elszámoltatnak.

1. Ezek a királyok, kiket Izrael fiai megvertek, és elfoglalták azok földét Jordántól napkelet felé, Arnon patakától Hermon hegyéig, és az egész napkeleti tájékat, mely a pusztára néz:

2. Széhon, az amorreusok királya, ki Heszebonban lakott; uralkodott Ároertől, mely Arnon patakának partján fekszik, és annak közepétől a völgyben, és Gálaádnak felétől¹ Jábok patakáig, mely Ammon fiainak határa;

3. és a pusztától Cenerot tengeréig napkelet ellenében, és a pusztaság tengeréig, mely a sós-tenger, napkelet felé a Bethszimotba vivő úton, és a déli részre, mely Aszedot alatt fekszik, Fászgáig.²

4. Óg, a bászáni király határa, a Rafaim maradékaiból, ki Asztarótban és Edraiban lakott;³ uralkodott a Hermon hegyén és Szalekában és egész Bászánban,

5. Gesszuri és Makati és Gálaád félrészének határaig, Széhon, a heszeboni király határaig.

6. Mózes, az Úr szolgálja, és Izrael fiai verék meg azokat; és földjöket Mózes a rubenitáknak és gaditáknak és Manasszes fél-nemzetségének adá örökségül.

7. Ezek azon föld királyai, kiket megvert Józue és Izrael fiai a Jordánon túl, a napnyugati vidéken, Baalgádtól, a Libanon mezején, ama hegyig, melynek

¹ A héber szerint: Ároertől, mely az Arnon patakának partján fekszik, és a patak közepén a Gálaád fele részén stb.

² Fászga lejtőire.

³ a következő: ő uralkodott stb. Móz. V. 3, 11.

része fölmegey Szeirig;⁴ és azt Józue Izrael nemzetségeinek adá birtokúl, kinekkinék a maga részét,

8. mind a hegységen, mind a síkon és mezőségeken. Aszedótban⁵ és a pusztaságban, és délre voltak a heteusok és amorreusok, a kananeusok és ferezeusok, a heveusok és jebuzeusok.⁶

9. A jerikói király egy, a Bétel oldalán fekvő háji király egy,

10. a jerusalemi király egy, a hebroni király egy,

11. a jerimóti király egy, a lakiszi király egy,

12. az egloni király egy, a gázeri király egy,

13. a dabiri király egy, a gáderi király egy,

14. a hermai király egy, a heredi király egy,

15. a lebnai király egy, az odullámi király egy,

16. a macedai király egy, a bételi király egy,

17. a táfuai király egy, az óferi király egy,

18. az áfeki király egy, a szároni király egy,

19. a mádoni király egy, az ázori király egy,

20. a szemeroni király egy, az akszafi király egy,

21. a tenáki király egy, a mageddói király egy,

22. a kádeszi király egy, a jakanáni király a Karmelnál egy,

23. a dóri király egy, és a Dor tartományáé egy, a galgali népek⁷ királya egy,

24. a terszai király egy; mind a királyok harminczegen.

⁴ Némelyek szerint: a kopasz hegység föl Szeir felé.

⁵ a hegyek lejtőin.

⁶ A héber szerint: t. i. mind a hegységen, mind a síkon, a mezőségen, a lejtőkön és pusztában, a déli részen, a heteusokat, amorreusokat stb. vagyis ezek birtokát.

⁷ a galileai népek. A nevezett királyok

13. RÉSZ.

*A tartomány elosztása iránti parancs.
A Jordánon túli örökség.*

1. Midőn Józue öreg és élemedett lőn, mondá az Úr neki: Megöregedtél és koros vagy, és igen széles föld maradt hátra, mely még sorssal el nem osztott:¹

2. tudnillik, egész Galilea, Filisztea és egész Gesszúri,²

3. a zavaros folyóvíztől,³ mely Egyiptomot öntözi, Akkaron határáig éjszak felé, Kanaán földé,⁴ mely öt filiszteus fejedelemségre oszlik, gazeusokra és azotiusokra, askalonitákra, geteusokra és akkaronitákra;

4. délre pedig a heveusok,⁵ Kanaán egész földé,⁶ és a szidoniusok Máraja⁷ Afekáig, és az amorreusok határáig, —

5. és annak véghelyei;⁸ a Libanon tartománya is napkelet felé Baalgádtól Hermon hegye alatt, mígnem bemegy Ématba;

6. mindnyájan, kik a hegyen laknak, Libanontól Maszerefot

kisebb fejedelmek voltak, kiknek birtoka kevésből, néha csak egy városból állott.

¹ A héber szerint: mely még elfoglalandó.

² A héber szerint: t. i. a filiszteusok országa, és Gesszúr egész földé.

³ A héber szerint: Sikortól, Egyiptom patakától. Lásd Móz. I. 15, 18.

⁴ azaz: Kanaán földének azon része, mely stb.

⁵ A héber szerint: aviták. Lásd Móz. V. 2, 23.

⁶ t. i. a filiszteusi vidékek Kanaán déli részen.

⁷ t. i. a szidoniusok Marájától (barlangjától) a tartomány még elfoglalandó Afekáig stb.

⁸ A héber szerint: a gibliták tartománya.

vizeig,⁹ és mind a szidoniusok.¹⁰ Én vagyok, a ki eltörlöm őket Izrael fiainak színe elől. Jusson tehát Izrael örökségének részébe, a mint megparancsoltam neked.

7. És most oszsd el a földet birtokul a kilencz nemzetségnek és Manasszes félnemzetségének ;

8. mert ezzel¹¹ Rúben és Gád már birtokba vették a földet, melyet Mózes, az Úr szolgája adott nekik a Jordán-folyamon túl, napkelet felé, (Móz. IV. 32, 33.)

9. Ároertől, mely az Arnon patakának partján fekszik, és a völgy közepett,¹² és Medaba minden mezőségét Dibonig ;

10. és Széhonnak, az amorreusok királyának minden városait, ki Heszebonban országlott, Ammon fiainak hátáráig ;

11. és Gálaádot és Gesszuri és Makati határát, és az egész Hermon-hegyet, és egész Bászánt Szalekáiig,

12. Ógnak minden országát Bászánban, ki Asztarotban és Edraiban országlott, s még Rafaim maradékaiból volt ; és Mózes megverte őket és eltörlötte.

13. És Izrael fiai nem akarék elveszteni Gesszurit és Makatit ; és ők Izrael között laktak a jelen napig.

14. Lévi nemzetségének pedig nem ada birtokot, hanem Izrael Ura Istenének hálaadó- és békeáldozatai az ő öröksége, a mint mondotta neki.

15. Ada tehát Mózes örökséget Rúben fiai nemzetségének rokonságaik szerint.

16. És vala az ő határjuk Ároertől, mely az Arnon patakának partján fekszik, és azon patak völgyének közepén,¹³ az egész síkmezőt, mely Medabára viszen

17. és Heszebonra, és azok minden helységeit,¹⁴ melyek a mezőségen vannak ; Dibont is és Bamotbaalt és Baalmaon¹⁵ városát, 18. és Jasszát, Cedimotot és Mefaatot,

19. Kariataimot és Szabamát, és Szárataszárt a völgy melletti hegyen,

20. Betfogort és Aszedotot, Fászgát¹⁶ és Bethieszimótot,

21. és mind a mezei városokat, és Széhonnak, az amorreus királynak minden országát, ki Heszebonban országlott, kit megvert Mózes Madián fejedelmeivel együtt ; a heveust és Recemet, Szúrt és Húrt és Rebét, Széhon hadnagyaikat,¹⁷ azon föld lakóit. (Móz. IV. 31, 8.)

22. És Beor fiát, Balaámot, a jóslót megöleék Izrael fiai karddal a többi megölteikkel együtt.

23. És Rúben fiainak határa lön a Jordán folyóvize. Ezek a városok és faluk, a rúbeniták öröksége, rokonságaik szerint.

24. És Mózes Gád nemzetségének és fiainak rokonságaik szerint örökséget ada, melynek elosztása ez :

25. határa :¹⁸ Jászser és Gálaád minden városa, és Ammon fiai földének félrésze,¹⁹ Ároerig, mely Rabba ellenében vagon ;

26. és Hészebontól Rámotig,

¹³ mint a 12-ik jegyz.

¹⁴ alárendelt városait.

¹⁵ mások szerint : Bet-Balmeon.

¹⁶ azaz : Fászga lejtőit.

¹⁷ azaz : alkirályait, hűbéreseit.

¹⁸ határaiba esének.

¹⁹ melyet az amorreusok tőlök elfogaltak. Bírák 14, 25—28. Ved össze Mózes V. 2, 19.

⁹ A héber szerint : Miszrefot-maimig, a meleg forrásokig.

¹⁰ Szidon városának minden gyarmatosai, mert a szidoniusok soha sem hódítottak meg.

¹¹ t. i. az egyik fellel.

¹² mások szerint : a folyóban. Lásd Jéz. 12, 2.

Maszféig²⁰ és Betonimig; és Manaimtól Dabir határáig;

27. a völgyben: Beterán és Betnemra, Szókot és Száfon, a heszébóni király, Széhon országának maradékrésze; a vége ennek is Jordán a Ceneret tenger²¹ végső részeig, Jordánon túl a napkeleti részre.

28. Ez Gád fiainak öröksége családaik szerint, azoknak városai és falui.

29. Manasszes félnemzetiségének is és fiainak rokonságaik szerint örökséget ada,

30. melynek kezdete ez: Manaimtól egész Bászánt, és Ógnak, a bászáni királynak egész országát, és Jairnak minden helységeit, melyek Bászánban vannak, hatvan várost;

31. és felerészét Gálaádnak, és Asztarótot, és Edrait, Óg országának városait Bászánban Manasszes fia, Makir fiainak, Makir fiai fele részének²² adá rokonságaik szerint.

32. Ezen örökséget osztá el Mózes Moáb mezősegein, a Jordánon túl, Jerikó ellenében, napkelet felé.

33. Lévi nemzetiségének pedig nem ada örökséget; mert Izrael Ura Istene az ő öröksége, a mint neki mondotta vala.

14. RÉSZ.

Káleb öröksége.

1. Ez az, mit Izrael fiai birtokul nyertek Kanaán földén, melyet adának nekik Eleazar pap és Nun fia, Józue, és a családok fejedelmei Izrael nemzetségei szerint;

²⁰ mások a héber szerint: Ramat-mizpég.

²¹ Genezaret tavának.

²² mert Makir volt az egyetlen család Manasszestól. Lásd Móz. IV. 26, 29. A másik fél a Jordánon innen nyert vala részt.

2. mindeneket sorssal osztván el,¹ a mint az Úr parancsolta vala Mózes által a kilencz és félnemzetiségnek; (Móz. IV. 34, 13.)

3. mert két és félnemzetiségnek Mózes a Jordánon túl adott vala örökséget, a levitákon kívül, kik semmi földet sem nyerének atyjokfiai között,

4. hanem azok helyére József fiai lépének,² két nemzetségre osztván, Manasszesre és Efraimra; és nem vőnek a leviták más részt a földből, hanem csak városokat lakásra, és azok környékét barmaik és marháik tartására. (Móz. IV. 35, 2. 3.)

6. A mint az Úr parancsolta vala Mózesnek, úgy cselekvének Izrael fiai, és eloszták a földet.

6. Júda fiai pedig Józuéhoz járulának Galgalában, és szóla nekik Jefone fia, a cenezeus Káleb: Tudod, mit szólott az Úr Mózesnek, az Isten emberének felőlem és felőled Kádeszbornében. (Móz. IV. 14, 24.)

7. Negyven esztendő valék, mikor engem Mózes, az Úr szolgája elküldött Kádeszbornéből, hogy megnézzem a földet; és megjelentettem neki, a mi előttem igaznak látszott.

8. De atyámfiai, kik feljöttek velem, elrémíték a nép szívét; én mindazáltal Uramat Istenemet követtem.

9. És megesküvék Mózes az napon, mondván: A föld, melyet lábad tapodott, a te örökséged leszen és fiaidé mindörökre, mert az én Uramat Istenemet követted.

¹ Lásd Móz. IV. 33, 54. A sors szerinti osztály kezdetett Galgalában Júda és József (Efraim és Manasszes) nemzetségeivel; a többiek a sors szerinti osztályozást Sílóban nyerték (Józ. 18, 10.).
² tulajdonképen egyik a fiúk közül, mert a másik atyjáért öröklött.

10. Az Úr tehát élnem engedett, a mint megígérte, a jelen napig. Negyvenöt esztendeje, mióta az Úr ez igét mondotta Mózesnek, midőn Izrael a pusztában jár vala;³ ma nyolczvanöt esztendőös vagyok,

11. s olyan egészséges, a milyen egészséges az időben voltam, mikor a kémzésre küldtettem; azon időnek erőssége a mai napig megmaradt bennem mind a hadakozásra, mind a járásra. (Sirák 46, 11.)

12. Add nekem tehát e hegyet, melyet az Úr ígért a te hallomásodra is, melyen az enacimok vannak⁴ és nagy és erős városok; talán az Úr velem lesz, és el-törölhetem őket, a mint megígérte nekem.

13. És megáldá őt Józue, és neki adá Hebront⁵ örökségül. (Kron. I. 6, 56.)

14. És attól fogva Hebron Jefóne fiáé, a cenezus Kálebé volt a jelen napig, mert Izraelnek Urát Istenét követte.

15. Hebron neve azelőtt Kariat-Arbénak⁶ hivatott; Ádám, az enacimok legnagyobbja ott fekszik;⁷ és a föld megnyugvék a harcoktól. (Józ. 11, 23.)

³ 38 évig (Móz. V. 2, 14.) E részben elé-adott történet későbbre esik hét évvel (45—38) az ígért földre lett bemenetel után. Vesd össze Józ. 11, 18.

⁴ Lásd Mózs. IV, 13, 23. 33. kik Józue által már egyszer meggyőzettek (Józ. 11, 21.), de Hebronban, úgy látszik, ismét erős állást vőnek, míg nem őket Káleb elűzé. Józ. 15, 13. 14. Bírák 1, 10. 13. Vagy az itteni elbeszélés bővebb körülményeit adja a 11, 21.-ben előadott történetnek. Vesd össze a 15. v. Józ. 11, 23.-al.

⁵ Hebron-város környékét, mert maga a város a levitáknak adatott. Józ. 21, 11. 12.

⁶ azaz: Arbé városának.

⁷ A héber szerint: Ez (Arbé) a legnagyobb férfi (törzsátya) volt az enacimok közt. Józ. 15, 13.

15. RÉSZ.

Júda nemzetségének öröksége.

1. Júda fiainak sorsa¹ tehát rokonságaik szerint ez volt: Édom határától a Szin² pusztája dél felé, a déli rész végső széleig. (Móz. IV. 34, 3.)

2. Határa kezdődik³ a sós-tenger felső szélétől és ennek nyelvétől,⁴ mely délre néz,

3. és kiterjed a skorpió magasa felé⁵, és átvonul Szinába; és föl-megy Kádeszbarnéba, és jut Ez-ronba, fölmenvén Addarba, és kerülvén Karkaára,

4. és onnan átmenvén Asze-monába, és jutván Egyiptom patakáig; és az ő határa a nagy tenger. Ez leszen határa a déli résznek.

5. Napkelettől pedig kezdete lesz a sós-tenger a Jordán végeig;⁶ éjszokról a tenger nyelvétől ugyan-azon Jordán folyóvizéig,⁷

6. és fölmegeyen a határ Bet-Haglába, és átvonul éjszokról Bet-Arabára, fölmenvén Rúben fiának, Boennak kövéhez;

7. és kinyúlván Debera határáig, Ákor völgyéből éjszak felé nézvén Galgalát, mely Adommim magasának ellenében vagyon, a pataktól déli részre; és átmegeyen a vizeken, melyek nap kútjának neveztetnek, és vége Rogel kútjánál leszen.

8. Azután fölmegeyen Ennom fia

¹ sors által nyert osztályrésze.

² Zin (Móz. IV. 34, 3.). Dél felé Júda része határos volt Idumeával, s az ahhoz tartozó Zin-pusztával.

³ déli határ.

⁴ déli hegyétől.

⁵ A héber szerint: Akkrabim.

⁶ A tenger déli hegyétől mindaddig, hol a Jordán bele szakad.

⁷ az éjszaki tengernyelvénél, vagy hegy-nél.

völgyén⁸ a jebuzeusoknak oldalvást, délre Jerusalemnak;⁹ és onnan fölmenvén a hegy¹⁰ tetejének, mely Geennomtól nyugatra vagon, a Rafaim völgyének végén éjszak felé.

9. És átvonúl a hegy tetejéről a Neftoa vizének kútjáig, és jut az Efron hegyének faluira, és hajlik Baalára, mely Kariatiarim, azaz erdők városa,

10. és kerül Baalától napnyugat felé a Szeir hegyéig; és átmegy a Jarim hegyének oldala mellett éjszakra Keszlomba; és lefut Betzámeszbe, és Tamnára megy,

11. és jut éjszak felől Akkaron részére oldalvást, és hajlik Szekronára, és átmegy Baala hegyén, és jut Jebneelbe, és a nagy tenger szélénél záródik be napnyugat felé.¹¹

12. Ezek Júda fiainak határai köröskörül nemzetségeik szerint.¹²

13. Jefóne fiának, Kálebnek pedig Júda fiai között ada részt, a mint parancsolta vala neki az Úr, Kariat-Arbét,¹³ Énák atyjáét, azaz Hebront.

14. És elpusztítá¹⁴ arról Káleb Énák három fiát, Szeszait és Ahimant és Tolmaít Énák törzsökéből. (Móz. IV. 13, 23. Bírák 1, 20.)

15. És onnét fölmenvén, jöve Dabir lakóihoz, mely azelőtt Kariat-Széférnek, azaz tudományok városának hivatott.

16. És mondá Káleb: A ki megveri Kariat-Széfert, és azt beveszi,

neki adom leányomat, Axát feleségül.

17. És bevév é azt Cenez fia, Otóniel, Káleb öcsese;¹⁵ és neki ada leányát, Axát feleségül.

18. Kinek, mikor együtt menének,¹⁶ tanácsúl ada férje, hogy atyjától földet kérjen;¹⁷ és az fohászkodék,¹⁸ a számaron ülven. És mondá neki Káleb: Mi lelt?

19. Amaz pedig felelé: Adj áldást nekem;¹⁹ déli és száraz földet adtál nekem, adj vízzel bővelkedőt is hozzá. Ada tehát neki Káleb felül és alúl vízforrásos földet.

20. Ez Júda fiai nemzetségének öröksége rokonságaik szerint.

21. A városok Júda fiainak szélső részein, Édom határai mellett, dél felől, ezek valának: Kabszeel, Éder és Jágur,

22. és Cina, Dimona és Adada,

23. Kádesz, Ázor és Jetnám,

24. Zif, Telem és Balot,

25. az új Ázor²⁰ és Kariat, Heszon másként Ászor.

26. Amam, Száma és Molada,

27. Aszergadda, Hasszemon és Betfelet.

28. Hazzerszúal, Berszabé és Baziotia,

29. Baala, Jim és Észem,

30. Eitolad, Cezil és Harma,

31. Szicelet, Medemena és Szenzenna,

32. Lebaot és Szelim, Aen és Remon. Mind össze huszonkilencz város és azok falui.²¹

¹⁵ A héber szerint: Ceneznek, Káleb öcsésének fia.

¹⁶ lakhelyökre. Lásd Bírák 1, 12. s köv.

¹⁷ A héber szerint: tanácsoló ő (a nő) férjének.

¹⁸ A héber szerint: leszállott szamaráról (s térdre esett Káleb előtt). Vess össze Móz. I. 24, 64.

¹⁹ ajándékot.

²⁰ A héber szerint: Hazor-hadata.

²¹ tulajdonképen 37 város; de csak 29

⁸ Geennom (Ennom fiai völgyén).

⁹ hol a jebuzeusok laktak.

¹⁰ valószínűleg Mória-, a templomhegy.

¹¹ azaz: Jebneeltől a tengernél megy feléle egész Egyiptom patakáig (4. v.).

¹² E tartományrészben oszlott szét Júda nemzetsége családjai szerint.

¹³ Lásd Józ. 14, 15.

¹⁴ A héber szerint: kiüzé — de csak Józue halála után.

33. A mezőségen pedig : Esztaol, Szárea és Aszena,

34. Zánoe és Engannim, Táfua és Enaim,

35. Jerimót és Adullám, Szóko és Azeka,

36. Szárim és Aditaim, Gedera és Gederotaim : tizennégy város és azok falui.²²

37. Szánan, Hadassza és Magdalgad,

38. Delean, Maszefa és Jektel,

39. Lákisz, Bászkat és Eglon,

40. Kebbon, Leheman és Cetlis,

41. Giderot és Betdágon, Naama, és Maceda : tizenhat város és azok falui.

42. Labana, Éter és Ászan,

43. Jefta, Eszna és Neszib,

44. Ceila, Akzib és Maresza : kilenc város, és azok falui.

45. Akkaron, faluival és helységeivel,

46. Akkarontól a tengerig, mind, a mik Azotus és annak falui felé vannak.

47. Azótus faluival és helységeivel, Egyiptom patakáig, és határa a nagy tenger.

48. És a hegyen : Számir, Jéter és Szókot,

49. Danna, és Kariat-szena, vagyis Dabir ;

50. Anab, Isztemo és Anim,

51. Gósen, Olon és Gilo : tizenegy város, és azok falui.

52. Arab és Rúma és Eszaan,

53. Janum, Bettafua és Aféka,

54. Atmata és Kariat-Arbe, azaz Hebron, és Sziór : kilenc város és azok falui.

55. Maon és Karmel, Zif és Jota,

56. Jezrael és Jukadam és Zánoe,

57. Akkain, Gábaa, és Tamna : tíz város és azok falui.

58. Halhul, Besszur és Gedor,

59. Maret, Betanot és Eltekon : hat város és azok falui.

60. Kariat-Baal, azaz Kariatiarim, az erdők városa, és Arebba : két város és azok falui.

61. A pusztaságon : Betaraba, Meddin és Sakaka,

62. Nebszan és a só-város²³ és Engaddi : hat város és azok falui.

63. Jerusalemlakóit, a jebuzeusokat pedig el nem törölheték Júda fiai ; és a jebuzeusok Júda fiaival együtt Jerusalemben lakának a jelen napig.²⁴

16. RÉSZ.

József fiainak öröksége általában, különösen pedig Efraimé.

1. Ezután József fiaira esék a sors.¹ Jordántól Jerikó és ennek vizei ellenében napkelet felől² a pusztá, mely fölér Jerikótól Bétel hegyére ;

2. és kijő³ Bételből Lúzára, és átmegy Arki határán Ataróthba ;⁴

3. és lemegy napnyugatra Jefleti határa mellett alsó Bethoron határaig és Gázerig ; és az ő tartományai a nagy tengernél végződnek.

4. S ezt nyerék József fiai, Manasses és Efraim.⁵

5. És lón Efraim fiainak ha-

²³ A héber szerint : Ir-hamelach.

²⁴ Az izraeliták csak az alsó várost vették be. (Bir. 1, 8.), a felső várost később Dávid hódítja meg. (Kir. II. 5.).

¹ kezdődék.

² Jerikó vizéig, keletre Jerikótól.

³ a sors által jutott rész.

⁴ Némelyek szerint : Arki-Ataróthba.

⁵ vagyis : azon tájak, melyek az itt érintett helyek közt valának, József örökségéhez tartoztak.

említetik, valószínűleg, mert a 8 csak kisebb részben, kerületlen város lehetett.

²² tulajdonképen 15 város : Gedera és Gederotaim, alkalmasint egy város gyanánt vétettek.

tára⁶ rokonságaik szerint, és az ő örökségök⁷ napkelet felé, Atarótdar felső Bet-horonig,

6. a tengerre terjedvén határai Makmetatig, mely éjszakra néz, és megkerüli a határokat napkelet felé Tanat-szelóra, és átmegeg napkelet felé Jánoéra;

7. és Jánoétól letér Atarótdba és Naaratába, és Jerikóig jó, és kimegy a Jordánhoz.

8. Táfuából⁸ átmegeg⁹ a tenger¹⁰ felé a nádas-völgybe,¹¹ és határai a sós-tengerre¹² vannak. Ez Efraim fiai nemzetségének öröksége háznépeik szerint.

9. És Efraim fiainak különszakasított városaik is vannak Manasszes fiainak birtoka között, azok faluival együtt.

10. És Efraim fiai nem ölék meg a kananeust, ki Gázerben lakik vala; és a kananeus Efraim között lakék mind e napig, adót fizetvén.

17. RÉSZ.

Manasszes nemzetségének osztályrésze.

1. A sors pedig esék Manasszes nemzetségére (mert ő Józsefnek elsőszülötte): t. i. Makírra, Manasszesnek elsőszülöttére,¹ Gálaád atyjára, ki hadakozó férfiú volt,

⁶ déli határvonala.

⁷ napnyugatról.

⁸ e város közelében éjszakra Jerikótól.

⁹ az éjszaki határ.

¹⁰ a középtenger felé.

¹¹ a nádas-folyók (Nahal-kanah) hosszában.

¹² A héber szerint helyesebben: a középtengerre. Az itt homályosan előadott határokból általában azt lehet kivenni: hogy Efraim osztályrésze éjszakra Jerikótól Kanah-folyóig (vesd össze Józ. 17. 9.), Kanaán egész szélességében a Jordántól a középtengerig terjedett.

¹ és egyetlen szülöttére (Móz. IV. 26. 29. köv.). Jézus is így mondatik elsőszülött-

és Gálaád és Bászán volt az ő birtoka;²

2. és Manasszes többi fiaira;³ családjaik szerint: Abiézer fiaira és Helek fiaira, Eszriel fiaira és Szekem fiaira, Héfer fiaira és Szemida fiaira. Ezek Manasszesnek, József fiának fiai, férfiak, rokonságaik szerint. (Móz. IV. 26, 30.)

3. Szalfaadnak pedig, Héfer fiának, ki Gálaád fia volt, ki Makírnak, Manasszes fiának fia volt, nem valának fiai, hanem csak leányai, kiknek nevei ezek: Maala és Noa, Hegla és Melka, és Tersza; (Móz. IV. 27, 1. 36, 11.)

4. és ezek Eleazar pap és Nun fia, Józue, s a fejedelmek elé jövének, mondván: Az Úr megparancsolta Mózes által, hogy nekünk birtok adassék atyánkfiaink között. És (Józue) az Úr parancsa szerint örökséget ada nekik atyjok testvérei között.

5. És tíz kötél⁴ juta Manasszesnek, Gálaád és Bászán földén kívül, a Jordánon túl;

6. mert Manasszes leányainak fiai között nyerének örökséget; Gálaád földé pedig Manasszes többi fiainak esék sorsúl.⁵

7. És vala Manasszes határa⁶ Ásertől⁷ Makmetát, mely Szi-

nek (Luk. 2, 7. Máté 1, 25. Zsid. 1, 6.), bár Máriának egyetlen szülötte volt.

² túl a Jordánon. Ő nevét valószínűleg birtoka után cserélé fel.

³ unokáira, kik a Jordánon túl mítsem nyertek.

⁴ azaz: osztályrészt, mely azért nevezett így, mivel kötéllel méretett. Őt rész jutott az öt fiúnak (2. v.), kivéve Héfert, kinek fia nem volt, és öt rész Szalfaad öt leányának, Héfer unokáinak (3. v.); ezeké összesen annyi lehetett, mint amennyek közül egyé külön.

⁵ Gálaád fiainak (1. v.).

⁶ nyugatra.

⁷ Áser nemzetségétől, mely Manasszes-től nyugatéjszakra volt.

kemre néz;⁸ és jobbra⁹ tér¹⁰ a Táfua¹¹ kútja melletti lakosokhoz;

8. mert Manasszes sorsába esett vala Táfua földje, mely Manasszes határai mellett Efraim fiaié.¹²

9. És a nádas-völgy¹³ határa a patak¹⁴ déli részére megyen le Efraim városainak, melyek Manasszes városai között vannak; és Manasszes határa a patak északi részéről van, és kimenetele a tengerre tart;

10. úgy hogy Efraim öröksége délről vagyon, és a Manasszesé éjszokról, és mind a kettőt a tenger határozza, és összeérnek Áser nemzettségével éjszokról, és Isszakar nemzettségével napkeletről.¹⁵

11. És Manasszesnek öröksége vala Isszakarban és Áserben is, t. i. Bet-szan, és annak falui, és Jablaam faluival együtt, és Dór lakói annak városaival, Endor lakói is annak faluival, hasonlóképen Ténak lakói is annak faluival, és Mageddo lakói annak faluival, és¹⁶ harmadrésze Nöfet városának.

12. És Manasszes fiai nem dúlhaták föl e városokat, hanem a kananeusok kezdenék a magok földén lakni.¹⁷

13. Miután pedig megerősödtek Izrael fiai, meghódíták a kananeu-

sokat, és adófizetőkké tevék, de nem ölék meg őket.

14. És szólának József fiai Józuénak, és mondák: Miért adtál nekem egy sorsnyi és egy kötélnyi örökséget,¹⁸ holott ily nagy sokaságú vagyok, és megáldott engem az Úr?

15. Mondá nekik Józue: Ha oly számos nép vagy, menj föl az erdőbe, és irts magadnak térséget a ferezeusok és rafaimok földén, mivelhogy szűk neked Efraim földének öröksége.¹⁹

16. Kinek ezt felelék József fiai: Nem mehetünk föl a hegyiségre,²⁰ mert vas-szekerekkel²¹ élnek a kananeusok, kik a sík földön laknak, melyben Bet-szan fekszik faluival, és a völgy közepét bíró Jezrael.

17. És mondá Józue József háznépek, Efraim és Manasszesnek: Számos nép vagy és nagy erejű, nem egy sorsod leszen,

18. hanem menj át a hegyre, és irtsd magadnak és tisztíts lakásra való térségeket; és azután tovább mehetsz, midőn elveszted a kananeusokat, kiknek, mint mondod, vas-szekereik vannak, és hogy igen erősek.

18. RÉSZ.

A frigyszekrény Sílóba vitetik. A még hátralevő tartományrész leírása. Benjamin öröksége.

1. És egybegyülének mindnyájan Izrael fiai Sílóban,¹ és

¹⁸ csak annyi földet, a mennyi egy nemzetségnek szükséges.

¹⁹ hódítsd meg az éjszakra fekvő hegyiséget.

²⁰ mivel az nekünk nem elég, és a síkon lakókat le nem győzhetjük stb.

²¹ kiknek szekereik köröskörülkaszákkal s egyéb vágó eszközökkel vannak ellátva.

¹ mely az országnak majdnem kellő

⁸ A héber szerint: Szokem.

⁹ azaz délre.

¹⁰ a nyugati oldalon.

¹¹ En-Táfua (8. v.).

¹² A héber szerint helyesebben: Mert Táfua földje Manasszes sorsába esett; de Táfua (a város) Manasszes határain, Efraim fiainak jutott.

¹³ a déli határ a nádas-patak (Nahalkanah Józ. 16, 8.) hosszában.

¹⁴ ugyanazon nádas-patak.

¹⁵ ugyanazon nádas-patak.

¹⁶ mivel egy nemzetség gyanánt tekintettek.

¹⁷ A héber némelyek szerint: összesen három földvonal, t. i. Endor, Ténak és Mageddo.

¹⁸ ismét megerősödtek birtokukban.

fölállították ott a bizonyság hajlékát, és a föld meghódola nekik.

2. Izrael fiainak pedig még hét nemzetsége vala hátra, melyek még nem nyerték el örökségöket.

3. Ezeknek mondá Józue: Meddig tespedtek még tunyaságban, és nem mentek elfoglalni a földet,² melyet atyáitok Ura Istene adott nektek?

4. Válaszszatok mindenik nemzetségből három-három férfiút, hogy küldjem el őket és menjenek, és kerüljék meg a földet, és írják le azt³ mindenik nemzetség száma⁴ szerint; és hozzák hozzám, a mit leírnak.

5. Oszszátok el magatok közt a földet hét részre: Júdás maradjon az ő határaiban dél felől, és József háznépe éjszakra.⁵

6. Az ezek között való földet hét részre írjátok,⁶ és idejőjetekek hozzám, hogy Uratok Istenetek előtt itt sorsot vessek nektek;

7. mert nincs köztetek része a levitáknak, hanem az Úr papsága az ő örökségök. Gád pedig és Rúben és Manasszes félnemzetsége elvették vala már örökségöket Jordánon túl napkelet felé, melyeket Mózes, az Úr szolgálja adott nekik.

közepén volt, és negyvedfélszáz éven át egész Sámuel idejéig gyűlés-helyül szolgált. A bizonyság hajléka is Dávid király idejéig ott volt, honnét Nobéba vitetett. Kir. I. 21, 22.

² A tartomány már be volt véve, de a kananeusok még tartották magukat némely helyeken, honnét csak erővel lehetett őket kiűzni.

³ annak nagyságát, terjedelmét és tulajdonait.

⁴ szükségéi szerint.

⁵ Júdától.

⁶ A héber szerint helyesebben: Ti pedig írjátok le a földet, (mely még hátra van) hét részre.

8. És midőn fölkeltek a férfiak, hogy elmenjenek a föld leírására, parancsola nekik Józue, mondván: Kerüljétek meg a földet, és írjátok le azt, és térjetekek vissza hozzám, hogy itt az Úr előtt Sílóban vessek nektek sorsot.

9. Elmenének tehát, és meg-szemlélvén azt, hét részre oszták, könyvbe írván.⁷ És visszatérének Józuéhoz a sílói táborba.

10. Ki sorsokat vete az Úr előtt Sílóban, és Izrael fiainak elosztá a földet hét részre.⁸

11. És az első sors Benjamin fiainak jöve, családjaik szerint, hogy a földet Júda és József fiai között birják.

12. És éjszaki határjok kezdődik a Jordánnál, Jerikónak oldala mellett éjszak felé nyúlván, és onnan napnyugat felé a hegységre fölmenvén, és Betáven pusztáig érvén,

13. és átmenvén Lúza, vagyis Bétel mellett délre;⁹ és lefelé tart Atarót-áddára, a hegyre, mely alsó Bethoronnak déli részén vagyon, (Móz. I. 28, 19.)

14. és elhajol, kerülvén a tenger felé, a hegynek déli részére, mely Bethorontól délre fekszik, és annak kimenete Kariatbaalra van, mely Kariatiarimnak is neveztetik, Júda fiainak városára. Ez a tenger¹⁰ felé való határ napnyugatra.

15. A déli határ pedig Kariatiarim felől megyen ki a tenger¹¹

⁷ hihetőleg levázolván azt, és nagyságát s tulajdonait leírván.

⁸ Ezen osztálynál kitűnvn, hogy a hátramaradt tartományrész kevés a hét nemzetségnek, tehát Júda és József nemzetségének örökségéből is fölvetetett egy rész ez osztályba.

⁹ kezdődik a nyugati határ.

¹⁰ a közép-tenger.

¹¹ a sós-tenger.

felé, és a Neftoa vizeinek forrásáig ér,

16. és letart a hegy azon részére, mely Ennon fiainak völgyére néz, és éjszak felé van a Rafaim völgyének szélső részén; és lemegyen Geennomba (azaz Ennom völgyébe) a jebuzeusok¹² oldala mellett délre, és Rogel forrásához jó,

17. átmenvén éjszakra, és kijöven Enszemesznél, vagyis a nap forrásánál;

18. és átmegy a dombokig,¹³ melyek Adommim magasának ellenében vannak, és letér Abenboenra, azaz Boen, Rúben fia kövére, és átmegy az éjszaki oldal felől a mezőségre, és leereszkedik a lapályra,

19. és éjszakra Bethagla mellett elvonúl, és kimenetele a sós-tenger éjszaki nyelvénél van a Jordán déli végén;

20. mely annak határa napkeletről. Ez Benjamin fiainak öröksége köröskörül, határai és családjai szerint.

21. És városai voltak: Jerikó és Bethagla és Kaszisz völgye,

22. Bet-Araba, Szamaraim és Bétel,

23. Avim, Afara és Ofera,

24. Emona-falva, Ofni és Gabee: tizenkét város és azok falui.

25. Gábaon, Ráma és Berot,

26. Meszfe, Kafara és Amosza,

27. Réczem, Jarefel és Tarela,

28. Szela, Elef és Jebusz, mely Jerusaleml, Gábaat és Kariat: tizennégy város és azok falui. Ez Benjamin fiainak öröksége háznépeik szerint.

19. RÉSZ.

A többi hat nemzetségnek és Józue-nak öröksége.

1. És a második sors Simeon fiainak jöve rokonságaik szerint, és örökségök

2. Júda fiainak jószága között volt:¹ Berszabee és Szabee² és Moláda,

3. Haszarszual, Bála és Aszem,
4. Eltolad, Betul és Harma,
5. Siceleg, Betmarkabót és Haszerszusza,

6. Betlebaót és Sárohen, tizenhárom város és azok falui.

7. Ain és Remmon, Átar és Ászan: négy város és azok falui;

8. minden falu ezen városok környületében Balat-Beer-Ramától, a déli rész felé. Ez Simeon fiainak öröksége rokonságaik szerint.

9. Júda fiainak örökségében és kötelében, mert nagyobb vala; és azért bírának Simeon fiai örökséget amazok öröksége között.

10. És a harmadik sors Zabulon fiainak jöve rokonságaik szerint; és örökségök határa Száridig³ terjed,

11. és fölmege a tengertől és Meralától, és Debbaszetre ér a partokig, mely Jekonam előtt vagon.

12. és visszatér Száridtól napkelet felé Cezelet-tabor határaitra,

¹ elosztva, *szótszórva. Lásd Móz. I. 49. 7.

² a mi egy Berszabeével, másként nem lenne 13 város (6. v.). Lásd Krón. I. 4. 28.

³ Azt itt említett ismeretlen helyek után a határokat nem lehet biztosan kijelölni; de más helyekből kitűnik, hogy Zabulon határai ezek voltak: keletre a Genezaret tava (Máté 4. 13.), délre a Tábor-hegy, nyugatra az Aser-nemzetség és a tenger, éjszakra a Neftali-nemzetség.

¹² Jerusaleml.

¹³ A héber szerint: Gelilótig (dombig), a mi egy és ugyanaz Galgalával. Józ. 15. 7.

és kijő Daberetre, és fölmégyen Jáfiának,

13. és onnan átvonul Get-hefer és Takaszin⁴ napkeleti részére; és kimégyen Remmonra, Amtarra, és Noára,

14. és kerül éjszokról Hanatonra; és annak kimenetele Jef-tahel völgye,

15. Katet és Naalol, Szemeron és Jerala és Betlehem: tizenkét város és azok falui.

16. Ez Zabulon fiai nemzetségének öröksége rokonságaik szerint, a városok és azok falui.

17. A negyedik sors Isszakarnak jöve rokonságai szerint,

18. és öröksége volt: Jezrael, Kaszalót és Szunem,

19. Hafaraim, Szeon és Anaharat,

20. Rabbot és Cezion, Abesz,

21. Rámet, Engannim, Enhadda és Betfeszesz.

22. És határa Táborig és Szeshezimaig és Bethszámesig ér, és kimenetele a Jordánnál van: tizenhat város és azok falui.⁵

23. Ez Isszakar fiainak öröksége rokonságaik szerint, a városok és azok falui.

24. És az ötödik sors esék Áser fiainak nemzetségére rokonságaik szerint;

25. és határjok volt: Halkat és Kali, Béten és Axaf,

26. Elmelek és Amaad és Meszszal; és ér a tenger Karmelusáig, és Szihorig és Labanatig,

27. és visszatér napkelet felé Betdágonra, és átmegy Zabulonig és Jeftael völgyéig éjszak felé Betemekbe és Nehielbe, és kijő bal-felül Kábulra,

28. Abránra és Rohobra, Hámonra és Kánára a nagy Szidonig,

29. és visszafordul Hormába Tírusig, az igen erős városig, és Hószáig, és kimenetele a tengerre leszen Akziba⁶ kötélénél,

30. Ammánál, Áfeknél és Rohobnál: huszonkét város és azok falui.

31. Ez Áser fiainak öröksége rokonságaik szerint, és a városok s azok falui.⁷

32. Neftali fiainak esék a hatodik sors háznépeik szerint.

33. És kezdeték a határ Héleftől és Elontól Szaananimig, és Adamiig, a mi Neceb, és Jebnaelnél Lekumig; és kimenetele van a Jordánig,

34. és a határ napnyugat felé tér Azanóttáborra, és onnan kiterjed Hukukára, és átmegy Zabulonra dél felé, és Áserre napnyugat felé, és Júdára⁸ a Jordánnál napkelet felé;

35. igen erős városai: Asszedim, Szer és Emat, Rekkat és Ceneret,

36. Edema és Arama, Ázor,

37. és Cedez, Edrai, Enhaszor,

38. és Jeron és Magdalel, Horem és Betanat és Bethszamesz: tizenkilenc város és azok falui.

39. Ez Neftali fiai nemzetségének öröksége, rokonságaik szerint, a városok és azok falui.⁹

40. Dán fiai nemzetségének jöve a hetedik sors háznépeik szerint;

41. és örökségének határa volt: Száraa és Esztaol és Hirszemesz, vagyis a nap városa,

⁶ egy, kis osztályrésznél, mely egy családnak jutott.

⁷ Áser a közép-tenger partján feküdt környezve keletre Neftali, Zabulon és Isszakar, délre Manasszes által.

⁸ hihetőleg itt valamely városra.

⁹ Neftalit keletről a Jordán, délről Zabulon, nyugatról Áser környezé.

⁴ A héber szerint: Itta, Kasin, vagy Itta-kasin.

⁵ Isszakar nemzetségének határa volt éjszakra Zabulon, keltre a Jordán, délre Manasszes, nyugatra Manasszes és Áser.

42. Szelebin, Ajalon és Jetela,
43. Elon, Temna és Akron,
44. Eltece, Gebbeton és Balaat,
45. Júd és Báne, Barak¹⁰ és
Getremmon,

46. Mejarcon és Arekon, a határral, mely Joppéra néz ;

47. és azon határral záródik be. És fölmenének Dán fiai, és Leszem¹¹ ellen hadakozának, és be-
vevék azt ; és megverék fegyver
élével, és elfoglalák, és benne
lakának, nevezvén annak nevét
Dán-Leszemnek, Dán, atyjok ne-
véről.¹²

48. Ez Dán fiai nemzetségének öröksége, rokonságaik szerint, a városok és azok falui.¹³

49. És midőn elvégezte, sorssal elosztván a földet mindenkinek, nemzetsége szerint, Izrael fiai örökséget adtak Nun fiának, Józuének magok között,

50. az Úr parancsa szerint, a mely várost kérte, Tamnat-Száraát Efraim hegyén, és a várost megépíté és benne lakék.¹⁴

51. Ezek az örökségek, melyeket sorssal elosztának Eleazar pap és Nun fia, Józue, és az Izrael fiai háznépeinek és nemzetségeinek fejedelmei Sílóban az Úr előtt, a bizonyosság hajlékának ajtajánál ; s így oszták el a földet.

20. RÉSZ.

Menedék-városok.

1. És szóla az Úr Józuének, mondván : Szólj Izrael fiainak, és mondd nekik :

2. Válaszszatok el menedék-városokat, melyekről nektek Mózes által szólottam ; (Móz. IV. 35, 10. s követk. V. 19, 2. s követk.)

3. hogy azokba fusson, ki akaratlanul embert öl, és felebarátjának haragját elkerülhesse, ki a vérnek bosszúója.

4. Midőn a városok egyikébe szalad, álljon meg a város kapuja előtt, és a város véneinek beszélje el azokat, mik őt ártatlannak bizonyítják ; és úgy fogadják be őt, és adjanak neki lakóhelyet.

5. És midőn a vérboszuló kergeti őt, ne adják annak kezébe, mert akaratlanul ölte meg felebarátját, és be nem bizonyodott, hogy két vagy három nap előtt ellensége volt volna.

6. És azon városban lakjék, mígnem eléáll törvényre, okát adván cselekedetének, és¹ meghal a főpap, ki az időben leszen ; akkor térjen vissza a gyilkos, és menjen a városba és maga házába, melyből elfutott vala.

7. És rendelék Cedest Galileában Neftali hegyén, és Szikemet Efraim hegyén, és Kariat-Arbét, azaz Hebront Júda hegyén.

8. És a Jordánon túl Jerikótól a napkeleti részre Bószort rendelék, mely a pusztá mezőségén fekszik Rúben nemzetségéből, és Rámótot Gálaádban Gád nemzetségéből, és Gaulont Bászánban Manasszes nemzetségéből. (Móz. V. 4, 43.)

¹ és maradjon ott, ha ártatlannak ta láttatott, míg meghal stb.

¹⁰ A héber szerint : Bene-Barak.

¹¹ város volt a Libanon tövében Kánaán északi határán.

¹² Lásd Bírák 12, 1. s követk.

¹³ Dán nemzetsége Júda és Efraim között feküvék, s keletre határa volt Benjamin, délre a tenger.

¹⁴ Mily távol vala Józuétól az önző haszonlesés ! ő mint ajánékot kívánta azt, a mit maga elajándékozott ; és mi csekély volt, a mit kívánt ! S ez által is mennyire hasonlított a szegény és alázatos Jézushoz, kinek nagy előképe volt !

9. Ezen városok rendeltettek Izrael minden fiainak és a jövevényeknek,² kik közöttük laknak vala; hogy azokba fusson, a ki embert ölt akaratlanúl, és meg ne haljon felebarátja keze által, ki boszút akar állani a kiontott vérért, mígnem a nép elé áll, hogy ügyét elbeszélje.

21. RÉSZ.

A leviták városai. A földnek boldog birása.

1. És Lévi nemzetségének fejedelmei Eleazar paphoz járulának, és Nun fiához, Józuéhoz, és a rokonságok fejedelmeihez, Izrael fiainak minden nemzetségei szerint,

2. és szólának nekik Silóban, Kanaán földén, és mondák: Az Úr megparancsolta Mózes által, hogy nekünk városok adassanak lakásra, és azok környéke baromtartásra. (Móz. IV. 35, 2.)

3. És adának Izrael fiai örökségeikből, az Úr parancsa szerint, városokat és azok környékét.

4. És kijöve a sors Kaat családjának, Áron pap fiainak;¹ és Júda, Simeon és Benjamin nemzetségeiből juta tizenhárom város.

5. És Kaat többi fiainak, vagyis a levitáknak, kik még hátra valának,² Efraim és Dán nemzetségeiből és Manasszes félnemzetségéből tíz város.

6. Gerzon fiai sorsa pedig úgy jöve ki, hogy Isszakar, Áser és Neftali nemzetségeiből és Manasszes félnemzetségéből Bászánban, számszerint tizenhárom várost nyerének.

7. És Merari fiainak rokonságaik szerint, Rúben, Gád és Zabulon nemzetségeiből juta tizenkét város.

8. És adának Izrael fiai a levitáknak városokat és azok környékét, a mint parancsolta az Úr Mózes által, mindeniknek sors szerint adván.

9. Júda és Simeon fiainak nemzetségeiből Józue ezen városokat adá, melyek nevei következők: (Krón. I. 6, 55.)

10. Áron fiainak, a Lévi-nemzetségbeli Kaat családjai szerint, (mert az első sors nekik jött ki),

11. Kariatarbét, Énák atyjáét, mely Hebronnak hivatik, Júda hegyén, és annak környékét köröskörül;

12. földet és faluit pedig Jefóne fiának, Kálebnek adá birtokul. (Józ. 14, 14.)

13. Tehát Áron pap fiainak adá Hebront, a menedék-várost, és annak környékét, és Lobnát környékeivel.

14. Jétert és Esztemot.

15. Hólont és Dabirt,

16. Aint, Jétát és Bethszamest környékeivel: kilencz várost a két nemzetségből, a mint mondatott.

17. Benjamin fiai nemzetségéből pedig Gábaont és Gábaét,

18. Anatótot és Almont környékeivel: négy várost.

19. Áron pap fiainak mindössze tizenhárom várost környékeikkel együtt.

20. A Lévi-nemzetségbeli Kaat többi fiainak családjai szerint ezen örökség adaték:

21. Efraim nemzetségéből a menedék-városok, Szikem, környékével Efraim hegyén, és Gázer,

22. Cibszaim és Bethoron, környékével, négy város.

23. Dán nemzetségéből Elteko és Gabaton,

² kik Mózes törvényét elfogadák.

¹ kik a kaatitákhoz tartoztak.

² Áron családján kívül a kaatitákból.

24. Ajalon és Getremmon környékével, négy város,

25. Manasszes félnemzettségéből pedig Tanak és Getremmon környékével, két város.

26. Mindössze tíz város, és azok környéke adatként Kaat alsóbb rendű fiainak.³

27. A Lévi-nemzettségbeli Gerzon fiainak is adá Manasszes félnemzettségéből a menedék-városokat, Gaulont Bászánban, és Bószrát környékével, két várost.

28. Isszakar nemzettségéből pedig Césiont és Daberetét.

29. Jaramótot és Engannimot, környékével, négy várost.

30. Áser nemzettségéből pedig Maszalt és Abdont,

31. Helkatot és Rohobot környékével, négy várost.

32. Neftali nemzettségéből is a menedék-városokat, Cedest Galileában, és Hammot-Dort és Kartánt környékével, három várost.

33. Gerzon családjának mindössze tizenhárom várost környékeikkel együtt.

34. Merari fiainak, az alsóbb rendű levitáknak, háznépeik szerint adatként Zabulon nemzettségéből Jeknám és Kárta,

35. Damna és Naalol, négy város környékével;

36. Rúben nemzettségéből a Jordánon túl Jerikó ellenében, a menedék-városok, Bószor a pusztában, Miszor és Jázer, Jethszon és Mefaat négy város környékével;⁴

37. Gád nemzettségéből a menedék-városok, Rámót Gálaádban és Manaim, Heszebon és Jázer, négy város környékével.

38. Merari fiainak városai csa-

ládjaik és rokonságaik szerint összesen tizenkettő.

39. Egész összességgel tehát a leviták városai Izrael fiainak örökségei között negyvennyolcz,

40. környékeikkel együtt, mindenik a háznépek szerint elosztva.

41. És az Úr Isten Izraelnek adá az egész földet, melyről megesküdött vala atyáinak, hogy nekik adja, és bírák azt, és abban lakának.⁵

42. És békeséget ada nekik minden nemzettől köröskörül; és az ellenség közül senki sem mert ellenőkö állani, hanem mindnyájan az ő hatalmok alá vettetének. (Józ. 11, 23. 14, 15.)

43. Csak egy ige sem lett hiába abból, a mit teljesíteni ígért vala, hanem valósággal minden beteljesedett.

22. RÉSZ.

A harmadjél nemzetség visszatér. Egy oltár miatt támadt félreértés.

1. Az időben¹ szólítá Józue a rúbenitákat, és gaditákat és Manasszes félnemzettségét,

2. és mondá nekik: Megcselekedtetek mind, a miket nektek Mózes, az Úr szolgálja parancsolt; nekem is mindenben engedelmeskedtetek,

3. el sem hagyátok atyátok fiait sok ideig,² a jelen napig, megtartván a ti Uratok Istenetek parancsát.

⁵ Izrael fiai az egész országnak urai voltak, csak itt-ott maradtak még kanaeusok; Isten azért engedé őket megtartatni, hogy az ország nagyon el ne néptelenedjék. Vess össze Móz. II. 23, 29. és Bírák 2, 20—23. 3, 2, hol egyéb okok is hozatnak elé.

¹ A háború bevégezése után.

² hét-nyolcz évig.

³ kik nem voltak papok.

⁴ A héber szerint: Rúbentől ezen városok adattak: Bezer (Bószor), Jahza, Cedemot, Mefaat. — Miszor és Jázer csak egy várost tesznek.

4. Mivel pedig most a ti Uratok Istenetek nyugodalmát és békeséget adott atyátokfiainak, a mint megígérte: térjete vissza, és menjetek hajlékaitokba és örökségtek földére, melyet nektek Mózes az Úr szolgálja adott túl a Jordánon, (Móz. IV. 32, 33. Józ. 1, 13, 13, 8.)

5. de úgy, hogy figyelmesen őriztétek és cselekedetel teljesítétek a parancsot és törvényt, melyet nektek Mózes, az Úr szolgálja parancsolt, hogy szeressétek a ti Uratokat Isteneteket, és járjatek minden útain, és megtartásatok parancsait, és hozzá ragaszkodjatek, és szolgáljatek neki teljes szívetekkel és teljes lelkekkel.

6. És megáldá őket Józue, és elbocsátá őket. Kik visszatérének hajlékaikba.

7. Manasszes félnemzetségének pedig Mózes Bászánban adott örökséget; és annakokáért ama félnek, mely még hátra volt, sorsot ada Józue többi atyjokfiai között a Jordánon innét napnyugat felé. És midőn elbocsátotta őket hajlékaikba és megáldotta,

8. mondá nekik: Sok vagyonnal és gazdagsággal tértek vissza lakhelyeitekre, ezüsttel és arannyal, rézzel és vassal és sokféle ruhákkal; oszszátok meg az ellenségek zsákmányát atyátokfiaival.³

9. És visszatérének és elmenének Rúben fiai és Gád fiai és Manasszes félnemzetsége Izrael fiaitól, Sílóból, mely Kanaánban vagyon, hogy bemenjenek Gálaádba, örökségök földére, melyet az Úr parancsa szerint Mózes keze által nyertek vala.

10. És midőn a Jordán dombjaihoz jutottak Kanaán földére,⁴

roppant nagy oltárt építének a Jordán mellett.⁵

11. Midőn ezt Izrael fiai meghalották, és nekik bizonyos követek hírül vitték, hogy Rúben és Gád és Manasszes félnemzetsége fiai oltárt építettek Kanaán földén a Jordán dombjain, Izrael fiainak ellenében;

12. egybegyülének mindnyájan Sílóba, hogy fölmenjenek, és hadakozzanak ellenök.

13. Előbb azonban elküldék hozzájuk Gálaád földére Eleazar pap fiát, Fineeszt,

14. és vele tíz fejedelmet, egyet-egyet mindenik nemzetségből.

15. Kik eljövének Rúben és Gád és Manasszes félnemzetsége fiaihoz, Gálaád földére, és mondák nekik:

16. Ezt izeni az Úr egész népe: Micsoda törvénszegés ez? Miért hagytátok el Izrael Urát Istenét, szentségtelen oltárt építvén, és az ő tiszteletétől eltávozván?⁶

17. Kevés-e az nektek, hogy Beelfegor által vétkeztek,⁷ és a jelen napig rajtunk maradt azon bűn szennye,⁸ és a népből sokan elestek? (Móz. IV. 25, 3. V. 4, 3.)

18. Ti ma elhagytátok az Urat, és holnap egész Izrael ellen fölgerjed az ő haragja.⁹

19. Hogyha tisztátalannak véltetek örökségtek földét,¹⁰ jöjete át azon a földre, melyen az Úr hajléka vagyon, és lakjatek közöttünk; csak hogy az Úrtól és társaságunktól el ne távozzatok, oltárt építvén a mi Urunk Istenünk oltárán kívül.

20. Nemde Záre fia, Ákár szegte meg az Úr parancsát, és Izrael

⁵ emlékjelül az ott vívott harcoknak.

⁶ Lásd Móz. V. 12, 13.

⁷ Lásd Móz. IV. 25, 3.

⁸ gyalázatunkra válik.

⁹ Lásd Móz. IV. 16, 21, 22.

¹⁰ mivel a szenthajlék nincs köztetek vagy közeletekben.

³ kik őrségül még ott maradának. Vesd őssé Móz. IV. 31, 27.

⁴ még az innső részen.

egész népére szállott az ő haragja? És az egy ember vala, és bár egyedül veszett volna el bűnében! (Józ. 7, 1.)

21. És felelék Rúben és Gád fiai és Manasses félnemzetsége az Izrael követsége fejedelmeinek:

22. Az erősséges Úr Isten, az erősséges Úr Isten tudja, és Izrael egyetemben értse meg: ha törvénszegő szívvel építettük ez oltárt, ne őrizzen meg minket, hanem azonnal most büntessen meg;

23. és ha oly szándékkal cselekedtük, hogy égő- és hála- és békeáldozatokat tegyünk arra, ő torolja meg rajtunk, és ítéljen meg minket;

24. és ha nem inkább oly gondolattal és végzéssel, hogy mondanók: Maholnap fiaitok azt mondják fiainknak: Mi közöttök nektek Izrael Urához Istenéhez?

25. Határt vetett az Úr közöttünk és közöttetek, oh Rúben fiai és Gád fiai, a Jordán folyóvizét, és azért nincs részetek az Úrban. És ez okkal fiaitok eltérítik fiainkat az Úr félelmétől. Jobbnak véltük tehát,

26. és mondtuk: Építsünk oltárt magunknak, nem az égő- sem a békeáldozatok bemutatására;

27. hanem bizonyosságul közöttünk és közöttetek, magzataink és maradékaitok között, hogy az Úrnak szolgáljunk, és szabad legyen áldoznunk mind égő-, mind hála-, mind békeáldozatokat; és maholnap fiaitok ne mondják fiainknak: Nincs részetek az Úrban!

28. Ha ezt akarják mondani, megfelelnek nekik: Ime az Úr oltára,¹¹ melyet atyáink emeltek,

nem égő- sem hálaáldozatokra, hanem bizonyosságul közöttünk és közöttetek.

29. Távoll legyen tőlünk e gonoszság, hogy eltávozzunk az Urától, és nyomdokait elhagyjuk, oltárt építvén égő- és hála- és békeáldozatok bemutatására a mi Urunk Istenünk oltarán kívül, mely az ő hajléka előtt építettett.

30. Ezeket hallván Fineesz pap és Izrael követségének fejedelmei, kik vele valának, megengesztelődének; és Rúben és Gád fiainak és Manasses félnemzetségének igéit igen örömet fogadják.

31. És mondá nekik Eleazar pap fia, Fineesz: Most tudjuk, hogy velünk van az Úr, mert idegenek vagytok e törvénszegéstől, és megszabadítottátok Izrael fiait az Úr kezéből.

32. És visszatére a fejedelmekkel Rúben és Gád fiaitól, Gálaád földéről, Kanaán határaiból Izrael fiaihoz, s ezt elbeszélé nekik.

33. És tetszék a beszéd mindnyájoknak, kik azt hallották. És Izrael fiai dicsérik az Istent, és nem mondák többé, hogy fölmennek ellenök és hadakoznak, és elpusztítják örökségök földét.

34. És nevezék Rúben fiai és Gád fiai az oltárt, melyet építettek vala: Mi bizonyosságunk, hogy az Úr az Isten.¹²

23. RÉSZ.

Józue népgyűlést tart, és tiltja a pogány nemzetekkel szövetkezést.

1. Sok idő elfolytával¹ pedig, miután békeséget adott az Úr Izraelnek, meghódítván körös-

¹² a mi Istenünk.

¹ 8—9 év múlva. Lásd Józ. 22, 2. s követk.

¹¹ A héber szerint: Ime az Úr oltárának mása, a sílói oltár szerint alkotva, annak jeléül, hogy abban részünk vagyunk.

körül minden nemzeteket, és Józue már öreg és élemedett lévén,

2. szólítá Józue az egész Izraelt, és a véneket és fejedelmeket, a hadnagyokat² és tanítókat,³ és mondá nekik: Én megöregedtem, és élemedett vagyok;

3. és ti látjátok mind, a miket Uratok Istenetek cselekedett minden nemzeteknek köröskörül, miképen hadakozott önmaga éretetek;

4. és most minthogy nektek sorssal osztotta el az egész földet a Jordán napkeleti részétől a nagy tengerig, és még sok nemzet van hátra:

5. a ti Uratok Istenetek elveszti azokat, és elveszi színetek elől, és birni fogjátok a földet, a mint nektek megígérte.

6. Csak legyetek erősek és szorgalmasak, hogy megtartsátok mind, a mik Mózes törvénykönyvében megírják, és el ne hajoljatok azoktól se jobbra, se balra;

7. hogy miután bementek a pogányokhoz, kik közöttetek lesznek, ne esküdjetek az ő isteneik nevére, és ne szolgáljatok azoknak, és ne imádjátok őket,

8. hanem a ti Uratokhoz Istenetekhez ragaszkodjatok, a mint e mai napig cselekedtétek.

9. És akkor elveszi az Úr Isten előttetek a nagy és igen erős nemzeteket, és senki sem állhat ellenetek.⁴

10. Egy közöletek elűz ezer embert az ellenségből; mert a ti Uratok Istenetek maga harczol érettetek, a mint megígérte.

11. Csak azon legyetek teljes szorgalommal, hogy a ti Uratokat Isteneteket szeressétek.

² A héber szerint: a bírakat.

³ A héber szerint: tisztviselőket.

⁴ A héber szerint: azért elűzé az Úr stb.

12. Hogyha a köztetek lakó nemzetek tévedéseihöz akartok ragaszkodni, és velök házasságra kelni és barátságra lépni:

13. még most tudjátok meg, hogy a ti Uratok Istenetek el nem törli azokat színetek elől, hanem veremmé és törré és botránnyá lesznek oldalaitokon és dorongok szemeitekben,⁵ míglen elragad és elpusztít benneteket ez igen jó földről, melyet nektek adott.

14. Ime én ma⁶ az egész földnek útjára megyek; és teljes szívből megismeritek, hogy mindazon igékből, melyek teljesítését az Úr nektek megígérte, egy sem múlt el hiában. (Kir. III. 2, 2.)

15. A mint tehát beteljesítette cselekedettel, a mit ígért, és minden jó következett: úgy rátok hozza mind, a mi gonoszszal fenyegetett, míglen elragad és elpusztít benneteket ez igen jó földről, melyet nektek adott,

16. azért, hogy megszegtétek a ti Uratok Istenetek szövetségét, melyet veletek kötött, és idegen isteneknek szolgáltatok, és azokat imádtatok; hamar és hirtelen föl-támad ellenetek az Úr haragja, és elpusztít ez igen jó földről, melyet nektek adott.

24. RÉSZ.

Józue utólszor gyűjli össze a népet és meghal.

1. És egybegyűjté Józue Izrael minden nemzetségét Szikemben,¹ és szólítá a véneket és fejedelmeket,

⁵ Vess össze Móz. IV. 33, 55.

⁶ nem sokára.

¹ hol először áldozott vala Ábrahám (Móz. I. 12, 6. 7.) és a szövetség esküvel ígertetett. (Józ. 8, 30. s követk.) — Szikem itt Síló helyett vétetik, mert Síló a szikemi határban volt (Tirin.).

a bírákat és tanítókat,² és megállanak az Úr előtt;³

2. és így szóla a népnek: Ezeket mondja Izrael Ura Istene: A folyóvizen⁴ túl laktak eleintén atyáitok, Ábrahám atyja, Tára és Nákor, és idegen isteneknek szolgáltak. (Móz. I. 11, 26.)

3. De kivivém atyátokat, Ábrahámot Mezopotámia határaitól, és Kanaán földére hozám őt, és megsokasítám ivadékát, (Móz. I. 11. 31.)

4. és adám neki Izsákot; ennek ismét Jákobot és Esaut adám. Kik közül Esaunak birtokul adám Szer hegyét; Jákob pedig és fiai lemenének Egyiptomba. (Móz. I. 21, 2. 25, 26. 36, 8. 46, 6.)

5. És elküldém Mózeszt és Áront, és megverém Egyiptomot sok jelekkel és csodákkal. (Móz. II. 3, 10.)

6. És kihozálak titeket és atyáitokat Egyiptomból, és a tengerhez jövétek; és az egyiptomiak kergeték atyáitokat szekerekkel és lovasokkal a vörös tengerig. (Móz. II. 12, 37. 14, 9.)

7. Izrael fiai pedig az Úrhoz kiáltának, ki sötétséget vete közetk és az egyiptomiak közé, és rájuk hozá a tengert, és elborítá őket. Látták szemeitek⁵ mind, a miket Egyiptomban cselekedtem; és a pusztában sők ideig laktatok.

8. És bevivélek titeket az amorreus földére, ki a Jordánon túl lakik vala. És midőn ellenetek hadakoztak, kezetekbe adám őket, és elfoglalátok azok földét, és megölték őket. (Móz. IV. 21, 24.)

9. Fölkele pedig Széfor fia, Bálák, a moábi király, és hadako-

zék Izrael ellen;⁶ és elkülde, és hívá Beor fiát, Balaámot, hogy titeket megátkozzon; (Móz. IV. 22, 5.)

10. és én nem akarám őt meghallgatni, hanem a helyett megáldálak titeket általa, és megszabadítalak az ő kezéből.

11. És átjövéték a Jordánon, és Jerikóhoz jutátok. És ellenetek hadakozának azon város férfiai, az amorreusok és ferezeusok, a kananeusok és heteusok, a gergezeusok és heveusok és jebuzeusok, és kezetekbe adám őket; (Józ. 3, 14. 6, 1. s követk. 11, 3. s követk.)

12. És darázsokat bocsáték előttetek, és kivetém őket helyeikből, az amorreusok két királyát, nem a te kardoddal, sem kézfjaddal. (Móz. II. 23, 28. V. 7, 20. Józ 11, 20.)

13. És nektek földet adék, melyet nem munkáltatok és városokat, melyeket nem építettetek, hogy azokban lakjatok; szőlőket, és olajfákat, melyeket nem ültettetek.

14. Most tehát féljétek az Urat, és szolgáljatok neki tökéletes és igaz szívből; és hányjátok el az isteneket, kiknek atyáitok szolgáltak Mezopotámiában és Egyiptomban, és szolgáljatok az Úrnak. (Kir. I. 7, 3. Tób. 14, 10.)

15. Ha pedig rossznak látszik előttetek, hogy az Úrnak szolgáljatok, választás engedtetik nektek: választatok ma, a mint teszszik, kinek kelljen inkább szolgálnotok, az isteneknek-e, kiknek atyáitok szolgáltak Mezopotámiában, vagy az amorreusok isteneinek, kiknek földén laktok? — de én és az én házam az Úrnak szolgálunk.

² tisztviselőket.

³ a szent hajlék előtt.

⁴ az Eufratesen.

⁵ atyáitok szemei.

⁶ nektek annyi rosszat tett, a mennyit csak tehetett, habár fegyvert nem fogott is.

16. És felelé a nép, és mondá : Távol legyen tőlünk, hogy elhagyjuk az Urat, és idegen isteneknek szolgáljunk.

17. A mi Urunk Istenünk maga hozott ki minket és atyáinkat Egyiptom földéről, a szolgaság házából; és szemünk láttára föltette nagy jeleket cselekedett, és megőrzött minket mindazon úton, melyen jártunk, és minden népek között, melyeken átmentünk,

18. és elűzött minden népeket, az amorreusokat, azon föld lakóit, melyre mi bementünk. Azért az Úrnak szolgálunk, mert ő a mi Istenünk.

19. És mondá Józue a népnek : Nem szolgálhattok az Úrnak;⁷ mert az Isten szent és erős boszuálló, és meg nem engedi⁸ bűneiteket és vétkeiteket.

20. Ha az Urat elhagyjátok, és idegen isteneknek szolgáltok, elfordúl, és megsanyargat titeket és elveszt, miután jót tett veletek.

21. És mondá a nép Józuénak : Nem lesz úgy, a mint szólasz, hanem az Úrnak szolgálunk.

22. És Józue mondá a népnek : Tanúim ti vagytok, hogy magatok választottátok az Urat magatoknak, hogy neki szolgáljatok. És felelék : Tanúid!

23. Most tehát, úgymond, hányjátok ki közöletek az idegen isteneket, és hajtsátok szíveteket Izrael Urához Istenéhez.

24. És mondá a nép Józuénak : A mi Urunk Istenünknek szolgálunk, és engedelmesek leszünk parancsainak.

25. Szövetséget kötött tehát Józue azon nap, és a népnek elé-

adá a parancsokat és ítéleteket Szikemben.

26. És beírá mind ez igéket az Úr törvénykönyvébe,⁹ és egy igen nagy követ vön, és azon cserfa alá tevé, mely az Úr szent helyén vala.¹⁰

27. És mondá az egész népnek : Ime ezen kő bizonyosságul lesz nektek, hogy hallotta az Úrnak minden igéit, melyeket szólott nektek; nehogy azután szándékozotok azt tagadni, és Uratok-Isteneteknek hazudni.

28. És elbocsátá a népet, mindenikét örökségébe.

29. És ezekután meghala Nun fia, Józue, az Úr szolgája száztíz esztendő korában;

30. és eltemeték őt öröksége határában Tamnat-száréban, mely Efraim hegyén fekszik Gaasz hegyének északi részén.

31. És Izrael az Úrnak szolgálja Józue és a vének minden napjaiban, kik sok ideig éltek Józue után és kik az Úr minden cselekedeteit tudták, melyeket Izraelben tett vala.

32. József tetemeit is, melyeket Izrael fiai kihoztak vala Egyiptomból, eltemeték Szikemben, ama mező részében, melyet Jákob, Hémornak, Szikem atyjának fiától vett vala száz bárányon;¹¹ és az József fiainak öröksége lőn. (Móz. I. 50, 24. II. 13, 19. I. 33, 19.)

33. Meghala Áron fia, Eleazar is, és eltemeték őt Gábaátban,¹² Efraim hegyén, mely az ő fiának, Finesznek adatott vala.

⁹ Mózes könyveinek végére, melyek a frigysekre ny mellett voltak. Lásd Mózes V. 17, 18, 31, 26.

¹⁰ a tornácson belül.

¹¹ A héber szerint: kesita. Lásd Mózes I. 33, 19.

¹² mások szerint: egy halmon.

⁷ s egyszersmind a bálványoknak.

⁸ nem tűri, nem nézi el.

BÍRÁK KÖNYVE.

A «BÍRÁK KÖNYVE»-nek első 16 részében folytattatik Izrael népének története, Józue halálától egész Héli főpap és bíró koráig, kinek történetével a «Királyok könyvei» kezdődnek. Előadja azon eseményeket, melyek a tizenhárom bíró alatt történtek, kik mindannyi hadvezérek és vitéz bajnokok voltak, kiket Isten időről időre Izraelben kormányzóként támasztott, hogy a népet megszabadítsák a rabszolgaságból, melybe a bálványozás büntetéséül Isten azt esni engedte. Dán bálványozása és Benjamin nemzetségeinek legyőzete (17—21. r.), a Józue halála és az első bíró közötti időre látszik tartozni. E könyv szerzője Sion várának Dávid általi bevetele előtt élt, mivel az ő idejében (1, 21.) a jebuzeusok még abban laktak. — Régi hagyomány szerint Sámuel próféta írta e könyvet, mely több mint háromszáz évre terjedő korszakot foglal magában.

1. RÉSZ.

Izrael néhány nemzetségei hadra kelnek a kananeusok ellen, néhányan megkímélik őket.

1. Józue halála után¹ Izrael fiai megkérdezték az Urat,² mondván: Ki³ megyen föl előttünk a kananeusok ellen,⁴ és ki lesz a hadvezére?

2. És mondá az Úr: Júda menjen föl;⁵ íme kezébe adtam a földet.

3. És mondá Júda atyjafiának, Simeonnak: ⁶ Jőj fel velem az én sorsomba,⁷ és hadakozzál a kananeusok ellen; hogy én is veled menjek a te sorsodba. És elméne vele Simeon.

¹ a világ ter. 2570. Kr. e. 1434-ik évben.

² Lásd Bír. 20, 18. Móz. II. 28, 30. 22-ik jegyz.

³ melyik nemzetség?

⁴ Lásd Józ. 21, 41. 5-ik jegyz.

⁵ Lásd Móz. I. 49, 8.

⁶ Júda nemzetsége Simeon nemzetségének.

⁷ az én örökségembe.

4. És fölmené Júda, és az Úr kezeikbe adá a kananeusokat és ferezeusokat; és Bezekben tízezer embert verének meg.

5. És Bezekben találák Adonibezeket,⁸ és hadkoznak ellene, és megverék a kananeusokat és ferezeusokat.

6. Adonibezek pedig elfuta, kit kergetvén megfogának, elvágván kezei és lábai végeit.

7. És mondá Adonibezek: Hetven király, el lévén vágva kezeik és lábaik végei, szedegeté asztalom alatt az étkek hulladékait; a mint én cselekedtem, úgy fizetett Isten nekem.⁹ És Jerusalemba vivék őt, és ott meghala;

8. mert Júda fiai víván Jerusalemet, bevévék azt, és megverék

⁸ azaz: Bezek urát.

⁹ Ez a hetven király ugyanannyi városnak volt ura egyenkint, kiket Adonibezek legyőzött, s az akkori hadi törvény szerint megcsontított. Izrael fiai ugyanezt cselekedvén vele, nem követték el különös kegyetlenséget.

fegyver élével, fölégetvén az egész várost.¹⁰

9. És azután lejöven a kananeus ellen hadakozának, ki a hegysegen lakik vala és dél felől és a mezőségen.

10. És elmenvén Júda a kananeusok ellen, kik Hebronban laknak vala, (melynek régenten Kariatarbe volt neve) megveré Szeszait, Ahimant és Tolmait;

11. és onnét megindulván, Dábir lakóira méne, melynek régi neve Kariat-Széfér vala, azaz tudományok városa.

12. És mondá Káleb: A ki Kariat-Széfert megveri és elpusztítja,¹¹ neki adom leányomat, Axát feleségül.

13. És midőn azt bevette Cenez fia, Otóniel, Káleb öcscse,¹² neki adá leányát, Axát feleségül.

14. Kit, az úton menvén, megintett férje, hogy atyjától földet kérjen.¹³ Ki mikor fohászzkodott, a számaron ülven, mondá neki Káleb: Mi lott?

15. Amaz pedig felelé: Adj áldást nekem; mert száraz földet adtál nekem, adj vízzel bővelkedőt is. Ada tehát neki Káleb felül és alúl vízforrásos földet.

16. Mózes rokonának, a cineusnak¹⁴ fiai pedig fölmenének a pálmák városából¹⁵ Júda fiaival

¹⁰ a mi itt a 8—16. v. előadatik, ismétlése Józ. 10. és 15, 14—19. 63. verseinek; itt annak megmutatásául hozatik föl, mikép vitethetett Adonibezek Jerusalembé.

¹¹ A héber szerint: és beveszi.

¹² A héber szerint: unokaöcscse. Lásd Józ. 15, 17.

¹³ mint Józue 15, 18. 17-ik jegyz.

¹⁴ Hobabnak fiai, kik a cineusok tartományában telepedtek meg (Br. 4, 11. Móz. IV. 10, 29. 24, 21.), s ezért nyerék e nevezetet.

¹⁵ Jerikóból. Lásd Móz. V. 34, 3.

az ő sorsa pusztájába, mely Áradnak dél felől vagyon, és vele lakának.¹⁶

17. Elméne pedig Júda atyjaival, Simeonnal, és együtt verék meg a kananeusokat, kik Szefaatanban laknak vala, és megöleék őket. És hivaték a város neve Hormának azaz átoknak.

18. És Júda megveré Gázát vidékével, és Askalont és Akkaront határaival.

19. És az Úr Júdával vala, s ez a hegységet elfoglalá; de el nem törölheté a völgy lakóit, mert kaszás-szekerekkel bővelkednek vala.¹⁷

20. És Kálebnek Hebront adák a mint Mózes mondotta vala, ki eltörlé arról Énák három fiát.¹⁸

21. De a jebuzeusokat, Jerusalemlakóit el nem törlék Benjamin fiai; és a jebuzeusok Benjamin fiaival lakának Jerusalemben mind a jelen napig.¹⁹

22. József háznépe is fölméne Bételbe, és az Úr velök vala.

23. Mert midőn a várost megszallák, mely azelőtt Lúzának neveztetett,

24. látának egy embert a városból kijőni, és mondák neki: Mutass nekünk bemenetelt a városba, és irgalmat teszünk veled.

25. Ki midőn mutatott nekik, megverék a várost fegyver élével,

¹⁶ Ámbár Hobab eleinte vonakodott (Móz. IV. 10, 29.) az izraelitákkal elköltözni, de később mégis hozzájuk csatlakozott maradékaival együtt. Kik azonban mindig folytatták vándor-életmódjokat. Lásd Bírák 4, 11. Kir. I. 15, 6. Krón. I. 2, 55.

¹⁷ Lásd Józ. 17, 16.

¹⁸ Lásd Józ. 15, 14. Móz. IV. 14, 24.

¹⁹ A jebuzeusok kiirtásának elmulasztása, majd Júda (Józ. 15, 63.), majd Benjamin fiainak rovatik föl, mivel a várost együtt birták (Józ. 18, 28.)

azon embert pedig és minden rokonságát elbocsáták.

26. Ki elbocsáttatván, Hettim földére méne, és ott várost építe, és nevezé azt Lúzának, mely úgy neveztetik a jelen napig.

27. Manasszes sem törlé el Bethszant és Tanakot faluival, és Dór lakóit és Jeblaamot és Mageddót faluival, és a kananeusok velök kezdének lakni.²⁰

28. Miután pedig megerősödött Izrael, adófizetőkkel tévé őket, és nem akará eltörlení.

29. Efraim sem ölé meg a kananeusokat, kik Gázerben laknak vala, hanem velök lakék.

30. Zabulon sem törlé el Cetron és Naalol lakóit, hanem közötté lakék a kananeus, és adófizetője lón.

31. Áser sem törlé el Akko és Szidon lakóit, Ahalabot és Akazibot, Helbát, Áfeket és Rohobot;

32. és a kananeusokkal, azon föld népével lakék, és nem ölé meg őket.

33. Neftali sem törlé el Bethszámes és Bethanat lakóit, és a kananeusokkal, azon föld népével lakék, és a bethszamiták és bethaniták adófizetői valának.

34. És az amorreusok megszoríták Dán fiait a hegyen, és nem adának nekik helyet, hogy a lapályra lejöjjenek,

35. és a Háresz hegyén lakának, a mi cserepesnek magyaráztatik, Ajalonban és Szalebimben. De rájok nehezédék József háznépének keze, és adófizetői lőnek.

36. Vala pedig az amorreusok határa a skorpió magasától a kőszikla²¹ és tovább a felső helyek.

2. RÉSZ.

Az Úr angyalának megjelenése. Az izraeliták bálványozása és bűnhődése.

1. És feljöve az Úr angyala¹ Galgalából,² a sírók helyére,³ és mondá: Kihoztalak titeket Egyiptomból, és bevittelek azon földre, melyért megesküdtem atyáitoknak, és megígérttem, hogy veletek kötött frigyemet föl nem bontom mindörökre,

2. csak ne lépjetelek szövetségre e föld lakóival, hanem rontsátok le oltáraikat, és nem akartatok számra hallgatni; miért cselekedtetek ezt?

3. Azért nem akartam őket eltörlení színetek elől, hogy legyenek⁴ ellenségeitek és azok istenei legyenek romlástokra.

4. És midőn az Úr angyala ez ígéket mondotta Izrael minden fiainak, fölemelék szavokat és sírának.

5. És hivaték azon hely neve sírók, vagy könyhullatások helyének;⁵ és ott áldozatokat tőnek az Úrnak.⁶

6. Tudniillik⁷ Józue elbocsátá a

¹ mint Józ. 5, 13. vagy próféta.

² azon helyről, mely Józue idejében sokáig szolgált tábor-helyül (Józ. 9, 6. 3-ik jegyz.) és melynek Izrael fiait a vett isteni jótetemenyekre emlékeztetni kellett.

³ ama helyre, hol a nép el kezdé sírni (4. 5. v.), midőn-hallá, amit az angyal szólt.

⁴ büntetésül.

⁵ A héber szerint: Bochim.

⁶ Némelykor a szent hajlékon kívül is áldoztak (lásd Bír. 6, 19. 13, 19. Kir. 111. 3. r. 2-ik jegyz.), főkép mikor még nem voltak az ígért földnek békés birtokában.

⁷ mert Józue és a vének idejében Izrael fiai még szolgáltak az Istennek; de azután elpártoltak, s okot adtak az itt előfordult angyali jelenésre és a következő büntetésekre. Ami itt Józue haláláról ismételtetik, az csupán az izraeliták érzéseinek megvál-

²⁰ mint Józ. 17, 12.

²¹ A héber szerint: Széla.

népet, és elmenének Izrael fiai, kik a maga örökségébe, hogy bírják azt; (Józ. 24, 28.)

7. és szolgálának az Úrnak az ő és a vének minden napjaiban, kik sok ideig élének utána, tudván az Úr cselekedeteit, melyeket Izraellel tett vala.

8. De meghala Nun fia, Józue, az Úr szolgálója száztíz esztendőskorában,

9. és eltemeték őt öröksége határaiban Tamnet-száréban, Efraim hegyén, Gaasz hegyének északi részén.

10. És azon egész nemzedék atyáihoz gyűjtették;⁸ és mások támadának, nem ismerők az Urat, és ama cselekedeteket, melyeket Izraellel tett vala.

11. És gonoszat cselekvének Izrael fiai az Úr színe előtt, és Baalimnak szolgálának,⁹

12. és elhagyák atyáik Urát Istenét, ki őket kihozta vala Egyiptom földéről; és idegen isteneket követének, azon népek isteneit, kik körülök laktak vala, és imádnak azokat, és haragra ingerlék az Urat,

13. elhagyván őt, és Baalnak és Asztarótnak szolgálván.¹⁰

14. És az Úr megharaguvék Izrael ellen, és adá őket a dúlókfosztók kezébe, kik megfogák őket, és eladák a köröttük lakó ellenségeknek; és nem állhatának ellen az ő ellenségeiknek,

15. hanem bárhova akartak menni, rajtok vala az Úr keze, a mint szólott és megesküdött nekik; és igen nagy vala nyomorúságuk.

16. És az Úr bírákat támaszta,

tozására és az angyali jelenésre alkalmat adó okúl hozatik föl.

⁸ meghalván, atyáihoz ment.

⁹ a bálványoknak, különösen a napbálványnak. Lásd Bír. 10, 10.

¹⁰ a napnak és holdnak.

kik szabadítsák meg őket a pusztítók kezéből; de azokra sem akarának hallgatni,

17. idegen istenekkel paráználkodván, és azokat imádván. Hamar elhagyák az utat, melyen jártak vala atyáik; és hallák az Úr parancsait, mégis mindent ellenkezőleg cselekvének. (Móz. III. 17, 7.)

18. És midőn az Úr bírákat támaszta, azok napjaiban irgalomra hajolván, meghallgatá a szorongatottak fohászkodásait és megszabadítá őket a pusztítók öldöklésétől.

19. Miután pedig meghalt a bíró, visszatérének, és sokkal több gonoszat cselekvének, mint atyáik cselekedtenek, idegen isteneket követvén, azoknak szolgálván, és imádván őket. El nem hagyák találmányaikat, és a keménységes utat, melyen szoktak volt járni.

20. És fölgerjede az Úr haragja Izrael ellen, és mondá: Mivelhogy ez a nép fölbontotta szövetségemet, melyet atyáitokkal kötöttem vala, és szavamra hallgatni átallott:

21. én sem töröm el a nemzeteket, melyeket meghagyott Józue, midőn meghalt;

22. hogy azok által próbáljam meg Izraelt, vajjon megőrzik-e az Úr útját, és azon járnak-e, a mint megőrizték atyáik, vagy sem?

23. Meghagyá tehát az Úr mind ama nemzeteket, és nem akará hamar elveszteni, nem is adá Józue kezébe.

3. RÉSZ.

A nép vétkezik, megbüntettetik, és megszabadíttatik Otóniel, Aod és Samgar által.

1. Ezek azon nemzetek, melyeket az Úr meghagyott, hogy azok

által oktassa Izraelt, és mindazokat, kik nem tudták vala a kananeusok hadkozásait;¹

2. hogy az után tanuljanak az ő fiaik hadkozni az ellenségekkel, és gyakorlatot nyerni a harcolásban;

3. a filiszteusok öt fejedelme, és mind a kananeusok és szidoniusok és heveusok, kik a Libanon hegyén laknak vala, Baal-Hermon hegyétől az Ematba való bemenetig.

4. És meghagyá őket, hogy általok megpróbálja Izraelt, vajjon hallgatja-e az Úr parancsait, melyeket parancsolt vala atyáiknak Mózes által, vagy sem?

5. Izrael fiai tehát a kananeusok és heteusok, az amorreusok és ferezeusok, a heveusok és jebuzeusok között lakának;

6. és feleségül vevék azok leányait, és leányaikat azok fiainak adák, és azok isteneinek szolgálának.

7. És gonoszat cselekvének az Úr színe előtt, és megfélekedének Istenőkről, szolgálván Baalimnak és Asztarótnak.

8. És az Úr megharaguván Izrael ellen, Kuzsan-Raszataimnak, a mezopotámiai királynak kezeibe adá őket, és neki nyolcz esztendeig szolgálának.

9. És az Úrhoz kiáltának, ki nekik szabadítót támaszta, és megszabadítá őket, Otónielt tudni illik, Cenez fiát, Káleb öcsését;²

10. kiben az Úr lelke vala, és biráskodék Izraelben. És kiméne a harcra, és kezeibe adá az Úr Kuzsan-Raszataimot, a szíriai királyt;³ és elnyomá őt.

11. És megnyugovék a föld

negyven esztendeig,⁴ és meghala Cenez fia, Otóniel.

12. De Izrael fiai újonnan gonoszat cselekvének az Úr színe előtt; ki megerősíté ellenük a moábi királyt, Eglont, mert gonoszat cselekvének az ő színe előtt.

13. És ez magához gyűjté Ammon és Amalek fiait, és elméne és megveré Izraelt és bírá a pálmák városát.⁵

14. És Izrael fiai Eglonnak, a moábi királynak tizenyolcz esztendeig szolgálának;

15. és azután az Úrhoz kiáltának, ki nekik Aod nevű szabadítót támaszta, Gerának, Jemini fiának fiát, ki mind a két kezével úgy éle, mint a jobbal.⁶ És Izrael fiai ajándékokat küldének⁷ Eglonnak, a moábi királynak általa,

16. ki magának két élű kardot csinála, melynek közepén egy tenyérnyi hosszú markolat vala,⁸ és azt a köntös alá jobb tomporára övedzé.

17. És beadá az ajándékokat Eglonnak, a moábi királynak. Eglon pedig igen testes vala.

18. És midőn beadta neki az ajándékokat, elkiséré társait, kik vele jöttek vala.⁹

19. És visszatérvén Galgalából,¹⁰

⁴ Ez a 40 év Józue halálától Otóniel haláláig számítandó; t. i. miután Izrael fiai néhány évig idegen népeknek szolgáltak, Otóniel által megszabadítottak, és azután nyugalomban éltek annak haláláig.

⁵ Jerikót. Isten engedé meg az egyesülést, Eglon elméne stb.

⁶ A héber szerint: kinek jobb keze haszonvetetlen vala (16. v.). Bírák 20, 16. vagyis: adót.

⁸ egy hosszú tört (22. v.) Markolata annyiban mondatik közepén lenni, amennyiben a két él szélesebben esett a markolatnál, s mind a két oldalon kiállott.

⁹ A héber szerint: elbocsátá társait, kik az ajándékokat vitték (és ő aztán utánok méne).

¹⁰ Galgalába ment, hol a király bálvá-

¹ a Józue alatt vivott harcokat.

² Káleb unoka-öccse. Lásd Bír. 1, 13.

³ tulajdonképen a mezopotámiai, mely egy része volt Szíriának.

a hol bálványok voltak, mondá¹¹ a királynak: Titkos szóm van veled, oh király! És ez hallgatást parancsola;¹² és kimenvén mindnyájan, a kik körülé valának,

20. beméne Aod hozzája, amaz pedig a nyári teremben¹³ ül vala egyedül, és mondá: Isten igéje van nálam hozzád.¹⁴ Ki mindjárt fölkele a királyi székből.¹⁵

21. És Aod kinyujtá balkezét, és kirántá a handzsárt jobb tomporáról, és beüté azt amannak hátsába

22. oly erősen, hogy a vas után markolata is beméne a sebbe, és az igen kövér hájba szorúla. Ki sem voná a kardot, hanem a mint bele ütötte, testében hagyá; és a természet rejtekén hasának ganéja mindjárt kiomola.¹⁶

23. Aod pedig gondosan betévén a nyári terem ajtait,¹⁷ és zárral megerősítvén,

nyai voltak, és visszatért, mintha jós-igét vitt volna a királynak.

¹¹ bejelenteté, midőn Eglon palotájába ért.

¹² hallgatást parancsolt, míg mindnyájan kimentek.

¹³ mely szelős, s gyakran szökőkutakkal ellátott terem volt, hol a nagy hőség idejét töltötték.

¹⁴ Isten parancsából (15. v.) egy megbízást kell nálad véghez vinnem.

¹⁵ az isten-ige iránti tiszteletből, és hogy azt Aod az ő fölébe mondhasa, mint a jós-igéket általán mondani szokás volt.

¹⁶ mások szerint: és a kard a bélhurka végén jött ki. — Aod cselekedete menthetlenül gonosznak tartathatnék, ha nem volt volna rá Istentől fölhatalmazva, s igazságának eszközeül választva. De azért cselekedete nem szolgálhat például; mert minden hatalom az Istentől jó, és bármennyire él is azzal vissza az ember, — a kereszténynek nem szabad más fegyvert használni ellene, mint az imádságot, alázatosságot és békétírést.

¹⁷ miután az előterembe, vagy tornácra kijött.

24. a hátulsó ajtón kiméne. És a király szolgálai bemenvén, láták a nyári terem ajtait betéve, és mondták: Talán szükségét végzi a nyári kamarában.

25. És sokáig várakozván, míg nem elszégyenlék magukat,¹⁸ és látván, hogy senki sem nyitja föl, vevék a kulcsot, és megnyitván, halva találák urokat a földön elterülten.

26. Aod pedig, míg azok búsulának,¹⁹ elszalada, és átméne a bálványok helyén, a honnan visszatért vala, és Szeiratba juta;

27. és mindjárt megzendüle a harsona Efraim hegyén; és lemenének vele Izrael fiai, ő legelől menvén.

28. És mondá nekik: Kövessetek engem; mert az Úr kezeinkbe adta ellenségeinket, a moabitákat. És lemenének utána, és elfoglalák a Jordán réveit, melyeken átkelnek Moábba; és senkit át nem bocsátának,

29. hanem megverének a moabitákból az időben közel tízezeret, mind izmos és erős férfiakat. Senki sem szaladhata el közülük.

30. És megaláztaték Moáb az napon Izrael keze alatt, és megnyugovék a föld nyolczvan esztenedig.²⁰

31. Ezután Anat fia, Samgár vala, ki a filiszteusok közül hat-száz férfiút öle meg egy szántó-vassal,²¹ és ő is megoltalmazá Izraelt.²²

¹⁸ a hosszas várakozást megúnván.

¹⁹ A héber szerint: késedelmeskedének.

²⁰ mely évszám Otóniel halálától Aodéig számlálандó (11. v.).

²¹ midőn épen szántott, és a filiszteusok a föld népe elnyomása végett fölkelének. A héber szerint: egy ökorosztókével, melyel a marhát hajtják.

²² némelyek szerint: Samgár csak Júda, Simeon és Dán fölött uralkodott.

4. RÉSZ.

Debbora, a bírónő, és Barak megmentik Izraelt Sisarától, kit Jáhel megöl.

1. Ismét gonoszat cselekvének Izrael fiai az Úr színe előtt Aod halála után ;

2. és az Úr őket Jábin, a kanaáni király kezeibe adá, ki Ázorbán országlott,¹ és hadseregének egy Sisara nevű vezére volt, ez pedig a nemzetek Haroszetében lakik vala.²

3. És Izrael fiai az Úrhoz kiáltának ; mert amannak kilenczszáz kaszás-szekere vala, és húsz esztendeig igen elnyomá őket.

4. Debbora pedig próféta-asszony vala, Lapidót felesége, ki az időben a nép fölött bíraskodik vala.

5. És a pálmafa alatt ül vala,³ mely az ő nevéől hívaték, Rama és Bétel között Efraim hegyén ; és fölmenének hozzá Izrael fiai minden ügyeikben.

6. És elküldé, és hívá Abinoem fiát, Barakot, Neftalim Cédeszéből, és mondá neki : Izrael Ura Istene parancsolja neked : Menj, és vígy hadsereget a Tábor hegyére, és végy magadhoz tízezer hadakozót Neftali fiaiból és Zabulon fiaiból ;

7. én pedig hozzád vezetem Cizon patakja mellé Sisarát, Jábin hadának fejedelmét, és az ő szekereit és minden sokaságát, és kezdedbe adom azokat.

8. És mondá neki Barak : Ha velem jössz, megyek ; ha velem nem akarsz jönni, nem megyek.⁴

9. Amaz mondá neki : Elmegek ugyan veled, de ezúttal a győzelem nem neked fog tulajdoníttatni, mert asszony kezébe fog adatni Sisara. Fölkele tehát Debbora, és elméne Barakkal Cédeszbe.

10. Ki elhíván Zabulont és Neftalit, fölméne tízezer hadakozóval, az ő társaságában lévén Debbora.

11. A cineus Háber pedig hajdan elvált vala többi cineus atyjafiaitól, Hobábnak, Mózes rokonának fiaitól ; és sátorokat vont föl azon völgyig, mely Szennimnek nevezetik, és Cédesz mellett vagyon.⁵

12. És hírül viteték Sisarának, hogy Barak, Abinoem fia, fölment a Tábor hegyére.

13. És kilenczszáz kaszás-szekeret, és a nemzetek Haroszetéből egész hadat gyűjte Cizon patakához.

14. És mondá Debbora Baraknak : Kelj föl, mert ez a nap, melyen az Úr kezeidbe adja Sisarát : ime ő a te vezéred. Leméne tehát Barak a Tábor hegyéről, és tízezer hadakozó vele ;

15. és megrémíté az Úr Sisarát és minden szekereit és az egész sokaságot fegyver élével Barak láttára, elannyira, hogy Sisara a szekérről leugorván, gyalog futá ; (Zsolt. 82, 10.)

16. és Barak kergeté a futó szekereket és hadsereget a nemzetek Haroszetéig ; és az ellenség egész sokasága fogytig elhulla.

17. Sisara pedig szaladván, a cineus Háber feleségének, Jáhelnek sátorához juta ; mert békeség vala

hogy vele menjen és tanácsával gyamolítsa Zsid. 11, 32.

⁵ Hobáb családja elválakozott. Egyik része Júda örökségében lakott (Bir. 1, 16.) ; a másik Háber alatt Manasszes nemtségéhez csatlakozott. Ez utóbbiaknak is követni kellett volna Barakot, de ők különbösek voltak (17. v.).

¹ melyet az idősb Jábin (Józ. 11.) utódai ismét fölépítettek.

² Haroszetben, hol különféle nemzetbeliek települtek meg. Kir. 1. 12, 9.

³ bíraskodván.

⁴ Barak ezt nem félelemből vagy bizalmatlanságból mondá, hanem hogy a Szentlélekkel eltelt próféta-asszonyt rábírja,

Jábin, az azori király között és a cineus Háber háza között.

18. Kimenvén tehát Jáhel Sisara elé, mondá neki: Jőj be hozzám, uram, jőj be, ne félj. Ez bemenvén annak sátorába, és tőle paláttal befödöztetvén,

19. mondá neki: Kérlek, adj nekem egy kevés vizet, mert igen szomjúhozom. Amaz fölnyita egy tejtömlőt, és inni ada neki,⁶ és befödé őt.

20. És mondá neki Sisara: Állj a sátor ajtaja előtt; és ha valaki jő, kérdvén téged és mondván: Van-e itt valaki? feleld: Senki sincsen.

21. Vevé pedig Háber felesége, Jáhel a sátorszeget, vévén egy-szersmind a pőrölyt, és bemenvén titkon, és halkkal amannak halántékára tevé a szeget, és a pőrölylyel ráütvén, velején át a földig szegezé; ki az álmot a halállal egyesítvén, elfogya és meghala.

22. És íme Barak Sisarát üzvén, jő vala; és kimenvén eléje Jáhel, mondá neki: Jöszte, és megmutatom neked a férfiút, a kit keressz. Ki midőn bement hozzája, látá a halva feküvő Sisarát, és halántékában a szeget.⁷

23. Megalázá tehát Isten az napon Jábint, a kanaáni királyt, Izrael fiai előtt;

24. kik naponkint gyarapodának, és erős kézzel elnyomák Já-

⁶ valószínűleg tevé-tejet, melynek némi kábító tulajdona van.

⁷ A következő diadal-énekekben a Szentlélek dicséri Jáhel tettét (5, 24—28.). E dicséretet meg is érdemli, mint hős asszony, ki a háborúban az ellenséget megveré. — Sisara Jáhelnek és övéinek valóban ellensége is volt, mert ámbár a cineusok annyiból békeségben éltek Jábinál, hogy ellene harcra nem keltek, de Izrael fiai közé fölvetetvén, mégis forrón kellett kivánniok ellenségök megaláztatását.

bint, a kanaáni királyt, mígnem eltörlék őt.

5. RÉSZ.

Debbora és Barak diadal-éneke.

1. És éneklének Debbora és Barak, Abinoem fia, az napon, mondván:

2. Kik Izraelből készakarva tettétek ki veszedelemre magatokat, áldjátok az Urat!¹

3. Halljátok, királyok! vegyétek füleitekbe, fejedelmek! Én vagyok, én vagyok, ki az Úrnak éneklek, dicséretet mondok Izrael Ur-Istenének.

4. Uram! mikor kijövéi Szeirből, és átmenél Edom tartományain,² a föld megindúla, s az egek és felhők vizet hullatának.

5. A hegyek elolvadának az Úr színe előtt, és Sinai Izrael Ur-Istenének színe előtt.³

6. Samgárnak, Anat fiának napjaiban, Jáhel napjaiban⁴ nyugovának az ösvények;⁵ és kik azo-

¹ A héber szerint: Hogy szabadság lőn Izraelben, (vagy: Izrael bosszút álla) hogy a nép magát önként fölajánlá: áldjátok az Urat.

² hogy törvényt adj. Szeir (a szőrös), Edom (a földi) képei az elfajúlt emberiségnek, melyen az Isten törvényével keresztül ment, vagyis azt elváltoztatni akarta. Ved össze Móz. IV. 24, 18. 19.

³ Midőn az Úr törvényét hirdeté, az elemek, az élettelen teremtmények is látható jelét adták engedelmességöknek és tiszteletöknek Teremtőjük iránt (ved össze Zsolt. 67, 8.): Izrael pedig engedetlen volt, és azért megbüntettetett. Következik a 6. 7. v. szerencsétlensége.

⁴ Aodtól fogva, kit Samgár követett, de a ki rövid ideig (Bír. 3, 31.), és csak néhány nemzetség fölött uralkodott, egész Jáhel hős asszony idejéig, azaz napjainkig stb.

⁵ járatlanok voltak, az ellenséges megtámadástól való félelem miatt.

kon mennek vala, kerengő kitérésen járanak.⁶

7. Megszűnének³ az erősök Izraelben, és nyugovának; mígnem Debhora támada, anya támada Izraelben.

8. Új hadakat választá az Úr, és ő forgatá fel az ellenségek kapuit;⁷ vajjon láttak-e paizst és kopját negyvenezer izraelitánál?⁸

9. Szívem szereti Izrael fejedelmét, kik szabad akaratból adták magokat veszedelemre, áldjátok az Urat!

10. A kik fénylő szamarakon jártok, és az ítéletben⁹ ültök, és az útton mentek, szóljatok.

11. A hol összeütköztek a szerek, és az ellenség hada megrontatott,¹⁰ ott hirdessék az Úr igazságát és kegyességét Izrael erőseihez; akkor méne le az Úr népe a kapukra,¹¹ és elfoglalá a fejedelemséget.

12. Kelj föl, kelj föl, Debhora! kelj föl, kelj föl, és mondj éneket; kelj föl, Barak! és vidd foglyaidat,¹² Abinoem fia!

13. Megszabadultak a népek maradékai, és az Úr az erősök által harcolt.¹³

14. Efraimból volt, ki eltörlé

⁶ és akik azokon jártak volna, félelemből mellékutakra térének.

⁷ A héber szerint: új isteneket választá magának (Izrael), azért volt az ostrom kapuibán.

⁸ mert Jábin lefegyverzé Izraelt.

⁹ mások szerint: szőnyegeken, vagy gyaloghintókon.

¹⁰ A héber szerint: Hol a zsákmányosztók kiáltának az itatók mellett (a város előtt), ott hirdessék stb. Mások más-képen.

¹¹ városaira, melyeket az ellenség körülvett.

¹² a harctérről haza.

¹³ A héber szerint: Lejötték (Izrael) maradékai a hatalmasok ellen, Jehovah népe velem jött le az erősök ellen.

őket¹⁴ Amalek alatt,¹⁵ és utána Benjaminból jött¹⁶ népeid ellen, oh Amalek!¹⁷ Makírból¹⁸ fejedelmek jövének ki, és Zabulonból, kik hadsereget vivének a harcra.

15. Isszakar hadnagyai voltak Debborával, és Barak nyomdokait követték, ki úgy rohant a veszedelemben, mint mély örvénybe;¹⁹ de Rúben meghasonolván magával, vezérei között vetekedés támada.²⁰

16. Miért maradsz a két határ között,²¹ hogy a nyájak bőgését halljad? — Rúben meghasonolván magával, vezérei között vetekedés támada.

17. Gálaád²² a Jordánon túl nyugszik, és Dán hajóival foglaltoskodik vala;²³ Áser a tenger partján maradván, és kikötő-hegyein vesztegelvén.²⁴

18. Zabulon pedig és Neftali halálra szánták magokat Merome tartományában.²⁵

19. Eljövének a királyok és harcolának, harcolának Kanaán királyai Tanakban a Mageddo

¹⁴ az ellenségeket.

¹⁵ az Efraim nemzetségéből származott Józue győzte meg először az amalecítákat. Lásd Móz. II. 17, 13.

¹⁶ Aod. Lásd Bír. 3, 15, 27.

¹⁷ a moabiták ellen, kik az amalecítákkal szövetségben voltak (Lásd Bír. 3, 13.).

¹⁸ azaz Manasszesből; mert Makír Manasszesnek elsőszülötte volt.

¹⁹ Némelyek szerint: és követték Barakot le a völgybe.

²⁰ A héber szerint: Rúben patakjainál nagy tanakodás lön; — a rúbeniták nem tarták tanácsosnak egy asszony után indúlni.

²¹ A héber szerint: a csatornák (vagy itatók) között otthon a marhatenyészésnél. Miért nem mégis csatára?

²² Rúben és Gád nemzetsége, mely Gálaádban lakott.

²³ hajózással és kereskedéssel.

²⁴ nem akarván részt venni a harcban.

²⁵ vagyis: a Tábor hegyes tájainak térein (Bírák 4, 6.).

vizei mellett,²⁶ mindazáltal semmi zsákmányt sem nyerének.

20. Az égből harcztoltak ellenök,²⁷ a csillagok rendjökben és forgásukban maradván, harcztoltak Sisara ellen.²⁸

21. Ciszon pataka seprette el holttesteiket, Kadumim pataka,²⁹ Ciszon pataka; tapodd el, én lelkem, az erősöket.³⁰

22. A lovak körmei elhulltak,³¹ mindön száguldvá futának, és az ellenség legerősbeji nyakrafőre rohanának.

23. Átkozzátok meg Meroz földét,³² úgymond az Úr angyala; átkozzátok meg annak lakóit, mert nem jöttek az Úr segítségére, az ő erőseinek fölségítésére.

24. Áldott az asszonyok között Jáhel, a cineus Háber felesége, áldott legyen sátorában.³³

25. A vizet kérőnek tejet ada, és a fejedelmi csészében vaját nyujta.³⁴

26. Balkezével a szeget vevé, és jobbával a kovácsok pőrölyét, és megöle Sisarát, fején helyet keresvén a sebnek, és halántékát erősen átlukasztván.

27. Az ő lábainál fetrenge alétan és meghala; lábai előtt hengereg vala, és elterüle meghalva és nyomorultan.³⁵

28. Az ablakon nézvén anyja,

²⁶ Ciszon pataka mellett, mely Mageddo térene átfolyt.

²⁷ jégeső, villám és fürgeteg által (Flav. József).

²⁸ mint valamely rendezett tábor, harcztoltak a csillagok is Sisara ellen.

²⁹ vagyis: a régtől fogva híres patak.

³⁰ kik magokat erősöknek tarták.

³¹ megsérültek.

³² mely a csataterhez közel van.

³³ A héber szerint: áldott legyen az asszonyok között a sátorokban.

³⁴ mások szerint: szedetlen tejét.

³⁵ A héber szerint: ahol meggörbedett, ott feküdt megöle.

jajveszékel vala, és az étteremből³⁶ szóla: Miért késik megjöni az ő szekere? miért akadnak el szekereinek kerekerei?

29. Egyik, az ő többi feleségeinél bőlsebb, ez ígéket felelé napának:³⁷

30. Talán most osztja a ragado mányt, s az asszonyok legszebbje választatik neki;³⁸ sokféle színű ruhák³⁹ adatnak Sisarának zsákmányul, és különféle ékszer gyűjtetik össze nyakékességül.

31. Így veszzenek el, Uram, minden ellenségeid; a kik pedig téged szeretnek, mint fölkelésében fénylik a nap, úgy tündököljenek.

32. És megnyugovék a föld negyven esztendeig.

6. RÉSZ.

Szabadulás Gedeon által. Gedeon gyapja.

1. Izrael fiai, pedig gonoszat cselekvének az Úr színe előtt, ki Madián kezébe adá őket hét esztendeig. (Móz. II. 2, 15. Józ. 13, 21.)

2. És igen elnyomatának azoktól. És üregeket és barlangokat csinálának magoknak a hegyekben, és igen erős helyeket oltalmúl.

3. És mikor vetett Izrael, fölméne Madián és Amalek és a többi keleti népek,¹

4. és nálok sátorokat vonván föl, a mi csak fű volt, mind elpusz-

³⁶ A héber szerint: a rostélyok közül. Mert az ablakok közönségesen csak kereszt-rostélyokból állottak.

³⁷ A héber szerint: Válaszolák neki asszonyainak okosbjai, és ő felelé (önmagának).

³⁸ A héber szerint: nem találának zsákmányt osztályra, minden férfiúnak egy vagy két leánykát?

³⁹ A héber szerint: tarka és kétszeresen himzett ruhák.

¹ az arabok.

títák Gáza bemenetéig; és semmi élelemre valót sem hagyának Izraelben, sem juhokat, sem ökröket, sem szamarakat.

5. Mert ők minden nyájastul és sátorostul jövének, és mint a sás-kák mindent ellepnek vala, az emberek és tevék számtalan sokasága elpusztítván mindent, a mihez értek.

6. És Izrael igen megaláztaték Madián színe előtt.

7. És az Úrhoz kiálta, segítséget kérvén a madianiták ellen.

8. Ki egy próféta-férfiút² küldte hozzájuk, és szóla: Ezeket mondja Izrael Ura Istene: Én cselekedtem, hogy ti feljőjetek Egyiptomból, és kihoztalak titeket a szolgaság házából,

9. és megszabadítottalak az egyiptomiak és minden ellenség kezéből, kik titeket nyomorgattak vala, és kiűztem azokat előttem, és nektek adtam azok földét.

10. És mondám: Én vagyok a ti Uratok Istenetek, ne féljétek az amorreusok isteneit, kiknek földén laktok. És nem akartatok számra hallgatni.

11. Eljőve pedig az Úr angyala, és leüle a cserfa alatt, mely Efrában vala és Joásé, Ezri családjának atyjáé vala. És midőn az ő fia, Gedeon gabonát cséplett és tisztított a sajtóban, hogy Madiánt kikerülje,³

12. megjelenék neki az Úr angyala, és mondá: Az Úr veled, leg-erősebb férfiú!

13. És mondá neki Gedeon: Kérlek, Uram, ha velünk az Úr,

miért jövének ránk mindezek? hol vannak az ő csodatételei, melyeket atyáink beszéltek, és mondták: Egyiptomból hozott ki minket az Úr? Most pedig elhagyott minket az Úr, és Madián kezébe adott.

14. És rátekinte az Úr, és mondá: Menj el ezen erősségedben, és megszabadítod Izraelt Madián kezéből; tudd meg, hogy én küldöttelek téged. (Kir. I. 12, 11.)

15. Ki felelvén, mondá: Kérlek, Uram, mi által szabadítsam meg Izraelt? íme az én házam népe legcsekélyebb Manasszesben, és én legkisebb vagyok atyám házában.

16. És mondá neki az Úr: Én leszek veled, és megvered Madiánt, mint egy férfiút.

17. És ő: Ha kedvet találtam, úgymond, előttem, adj jelet nekem, hogy te vagy, aki velem szólasz.

18. El se távozzál innét, míg nem visszatérek hozzád, áldozatot hozván,⁴ és neked bemutatván. Amaz felelé: Én megvárom eljöveteledet.

19. Beméne tehát Gedeon, és egy gödölyét főze és egy mérték⁵ lisztből kovásztalan kenyereket, és húst kosárba tévén, és a hús levét fazékba töltvén, mindent a cserfa alá hozta, és bemutatá neki.

20. És mondá neki az Úr angyala: Vedd a húst és kovásztalan kenyereket, és tedd ama kősziklára és levét töltsd rájuk. És midőn úgy cselekedett,

21. az Úr angyala kinyujtá a vessző végét, melyet kezében tart vala, és illetté a húst és kovásztalan kenyereket; és tűz jöve fel a kősziklából, és megemészté a húst és

² ki Izrael népét bűnbánatra intse, mint előkövete az angyalnak, ki (11. v.) szabadulást vala hirdetendő.

³ hogy a madianitáktól biztosítsa. Különben keleten a nyílt földön volt szokás csépelni, hanem Gedeon, félvén a madianiták általi megraboltatástól, otthon a sajtóban veré ki buzáját.

⁴ adományt eledelül. A héber szerint: mincha, ami közönségesen eledel-áldozatot, vagy általában adományt jelent (Bírák 3, 15.). Gedeon azt hívé, hogy próféta szól vele az Úr nevében, azért akará őt megtisztelni, eledelt tévén eléje.

⁵ A héber szerint: éfa.

kovásztalan kenyereket; ⁶ az Úr anygala pedig elenyészék az ő sze-
mei elől.

22. És látván Gedeon, hogy az Úr anygala volt, mondá: Jaj nekem, Úram Istenem! mert az Úr anygálát színről-színre láttam.⁷

23. És mondá neki az Úr: ⁸ Békesség veled! ne félj, nem halsz meg.

24. Oltárt építé tehát ott Gedeon az Úrnak,⁹ és nevezé: az Úr békes-ségének¹⁰ a jelen napig.¹¹ Mert mi-
kor még Efrában vala, mely Ezri családjáé,

25. azon éjjel mondá az Úr neki: Vedd atyád bikáját, és más hét esztendőös bikát, és rontsd le Baal oltárát, mely atyádé, és vágd ki a berket,¹² mely az oltár körül va-
gyon;

26. és építs oltárt a te Urad-Istenednek e kőszikla tetején, melyre azelőtt az áldozatot tetted; és vedd a másik bikát, és áldozd föl égőáldozatul a rakásfán,¹³ melyet a berekből kivágsz.

27. Gedeon tehát magához vé-
vén szolgálai közül tíz férfiút, úgy cselekvék, a mint neki az Úr pa-
rancsolta vala. Félvén pedig atyja háznépétől és azon város emberei-

től, nem akará azt nappal csele-
kedni, hanem mindent éjszaka vé-
geze.

28. És midőn fölkeltek azon vá-
ros emberei reggel, lerontva láták Baal oltárát, és a berket kivágva, és a másik bikát föltéve az oltárra, mely akkor építettett vala.

29. És mondák egymáshoz: Ki cselekedte ezt? És midőn a dolog szerzőjét keresték, mondák: Ge-
deon, Joás fia cselekedte mind-
ezeket.

30. És mondák Joásnak: Hozd elé ide fiadat, hogy haljon meg; mert lerontotta Baal oltárát, és a berket kivágta.

31. Kiknek amaz felelé: Vajjon Baal boszúállói vagytok-e, hogy érette viaskodjatok? a ki az ő ellen-sége,¹⁴ haljon meg, mielőtt a hol-
nap eljő; ha Isten ő, álljon boszút azon, ki oltárát lerontotta.

32. Az naptól Gedeon Jero-baal-nak¹⁵ hivaték, azért, hogy azt mondotta Joás: Álljon boszút Baal azon, ki oltárát lerontotta.

33. Azért egész Madián és Ama-
lek és a napkeleti népek egybe-
gyülének, és átmenvén a Jordánon, táborba szállának Jezrael völgyé-
ben.

34. Az Úr lelke pedig felöltöz-
teté Gedeont,¹⁶ ki megfúván a har-
sonát, összehívá Abiezer háznépét, hogy őt kövesse.

35. És követeket küldé egész Manasszsebe, és az is követé őt; és más követeket Áserbe és Zabul-
lonba és Neftaliba, kik eléje jövé-
nek.

36. És mondá Gedeon az Isten-
nek: Ha Izraelt kezem által meg-
szabadítod, a mint szólottál,

⁶ Az anygal a közönséges adományt áldozattá változtatta, s tűz által megemészteté, Gedeonnak kívánt jeléül (17. v.) hogy ő az Úr anygala, és nincs szüksége emberi eledelre.

⁷ és meg kell hálnom. Lásd Móz. II. 33. 20.

⁸ valószínűleg a következő éjjel (lásd 25. v.).

⁹ az Úr parancsára (26. v.) kivételképen, mint később Sámuel (Bírák I. 9. és 16. r.), és Illés (Kir. III. 18.).

¹⁰ A héber szerint: az Úr a békeség.

¹¹ A héber szerint: a jelen napig meg-
van az (oltár) Efrában, mely stb.

¹² Lásd Móz. II. 34. 13.

¹³ az elsőbb említett bikát tegye az oltárra, hogy azon város lakói megtanul-
ják, kinek kelljen áldozniok.

¹⁴ az haljon meg (általa megbüntetve); ha ő Isten. A héber szerint: a ki Baal miatt verseng, vagy Baal ellen van.

¹⁵ A héber szerint: Jerub-Baal, azaz Baal bosszúja meg magát.

¹⁶ erővel.

37. leteszem e gyapjat a szérűbe;¹⁷ ha csupán a gyapjún lesz harmat, és az egész föld száraz marad, tudni fogom, hogy kezem által, a mint szőlőtől, megszabadítod Izraelt.¹⁸

38. És úgy lőn. És éjjel¹⁹ fölkelvén, kifacsará a gyapjat, s egy csészét tölte meg harmattal.

39. És mondá ismét az Istennek: Ne gerjedjen föl haragod ellenem, ha még egyszer megkisértetek, jelet kérvén a gyapjún. Kérlek, hogy csak a gyapjú legyen száraz, és az egész föld a harmattól nedves.

40. És úgy cselekvék Isten azon éjjel, a mint kérte vala; és csak a gyapjú maradt száraz, és az egész föld harmatos lőn.

7. RÉSZ.

Gedeon győzedelme a madianitákon.

1. Annakokáért Jerobaal, azaz Gedeon, éjjel¹ fölkelvén, és az egész nép vele, ama forráshoz méne, mely Haradnak hivatik. Madián tábora pedig a völgyben vala, a magas halom éjszaki részén.

2. És mondá az Úr Gedeonnak: Sok a nép veled, és nem adatik Madián az ő kezébe, nehogy dicsekedjék Izrael ellenem, és mondja: Magam erejével szabadultam meg.

¹⁷ a nyomtató-szérűre a szabad ég alá.

¹⁸ Gedeon már az első jel által (21. v.) meggyőződhetett isteni küldetéséről; hogy a félénk izraelitákat is teljes meggyőződésre bírja, tán azért tette a további kéreést. — A sz. atyák ezen jelben Jézus Krisztusnak egyik prófétái előképét látták, ki mint mennyei harmat volt a legtisztább gyapjú, a boldogságos Szűz fölött azon időben, midőn körülötte az egész világ halálban és szárazságban vala (Zsolt.

71, 6. sz. Jerom.).

¹⁹ korán reggel.

¹ korán reggel.

3. Szólj a népnek, és mindnyájok hallatára hirdesd ki: A ki rettegő és félénk, térjen vissza. És elmenének Gálaád hegyéről,² és a népből huszonkétezer ember tére vissza, és csak tízezer marada. (Móz. V. 20, 8. Makkab. I. 3, 56.)

4. És mondá az Úr Gedeonnak: Még is sok a nép, vidd őket a vízhez, és ott megpróbálok őket; és a kiről mondom neked, hogy menjen veled, az menjen; a kit elmenni megtiltok, térjen vissza.

5. És midőn a nép lement a vízhez, mondá az Úr Gedeonnak: A kik nyelvökkel nyalják a vizet,³ mint az ebek szokták nyalni, válaszd külön azokat; a kik pedig térdhajtva isznak, másfelől legyenek.

6. Azok száma tehát, kik kézzel szájakba vévén, nyalták a vizet, háromszáz férfiú vala; a többi sokaság pedig mind térdhajtva ivott.

7. És mondá az Úr Gedeonnak: Ama háromszáz férfiúval, kik a vizet nyalták, szabadítalak meg titeket, és kezedbe adom Madiánt; a többi sokaság pedig mind helyére térjen vissza.

8. Vévén tehát azon szám szerint eledelt és harsonákat, a többi sokaságnak megparancsolá, hogy menjen mind sátoraiába; és ő a háromszáz férfiúval viadalra készüle. Madián tábora pedig alatt a völgyben vala.

² a Manasszes nemzetségében levő hegységről, melynek közelében táboroztak. Ez is neveztetetett Gálaádnak, mivel Manasszes unokája Gálaád volt. Lásd Józ. 17, 1. 2.

³ pusztán kezékből, nem hajolván a földre, hogy annál inkább *moñon* igyának. — Az Úr valódi harczosai a földi javakat mintegy futólag élvezik ez átmeneti létben a nélkül, hogy különös nagy gondot fordítanak azok elnyerésére (Lásd Kor. I. 7, 31.).

9. Azon éjjel mondá az Úr neki: Kelj föl, és menj le a táborba, mert kezébe adtam őket.

10. Ha pedig félsz egyedül menni, menjen le veled szolgád, Fára;

11. és mikor meghallod, a mit szólanak, akkor erősödnek meg kezeid, és bátrabban mégy az ellenség táborára. Leméne tehát ő és szolgálja, Fára a tábor azon részére, hol a fegyveresek őrállói valának.⁴

12. Madián pedig és Amalek és a napkeleti népek mind szélyvel feküvének a völgyben, mint a sáskák sokasága, számtalan tevék is valának, mint a fővény, mely a tenger partján vagyon.

13. És midőn odaérkezett Gedeon, egy valaki álmát mondá el szomszédjának, és ily módon beszéle el, a mit látott vala: Álmodt láték, és úgy látszék nekem, mint-ha egy hamuban sült árpakenyér hengergett és jött volna le Madián táborába; és midőn a sátorhoz jutott, megüté és fölforgatá, úgy hogy a földdel egyenlő lett.

14. Felelé az, kinek ezt mondá: Nem egyéb ez, hanem Gedeonnak, Joás fiának, az izraelita férfiúnak fegyvere; mert kezébe adta az Úr Madiánt és az ő egész táborát.

15. És mikor hallotta Gedeon az álmodt és annak magyarázatát, leborúla; és visszatére Izrael táborába, és mondá: Keljetek föl, mert az Úr kezünkbe adta Madián táborát.

16. És elosztá a háromszáz férfiút három részre, és harsonákat ada kezükbe, és üres korsókat, és égő fáklyákat a korsókba.⁵

17. És mondá nekik: A mit láttok, hogy én cselekszem, azt cselekedjétek; bemegyek a tábor

részére, és a mit művelek, kövesétek.

18. Mikor megzendül a harsona kezében, ti is fújjatok harsonát a tábor körül, és kiáltások mind együtt: Az Úrnak és Gedeonnak!⁶

19. És beméne Gedeon, és a vele volt háromszáz férfiú a tábor részére,⁷ az éjféle őrizet kezdetén,⁸ és az őroket felköltvén, kezdének harsonázni, és a korsókat egymáshoz verni.

20. És mikor a tábor körül három helyen⁹ harsonáltak, és az edényeket összetörték, balkezeikben tarták az égő fáklyákat, és jobb kezeikben a zengő harsonákat, és kiáltának: Az Úr és Gedeon fegyvere!¹⁰

21. kiki maga helyén állván az ellenség táborá körül. Felháborodék tehát az egész tábor, és kiáltva s ordítva megfutamodék;

22. a háromszáz férfiú pedig fujton fújja vala a harsonákat. És az Úr fegyvert bocsáta az egész táborra, és vágván, ölvén egy mást, (Zsolt. 82, 10.)

23. szaladának Bethszettáig,¹¹ és Abelmehula széleig Tebbatba. Összekiáltván¹² pedig egymást Izrael fiai Neftaliból és Aserből és egész Manasszesből, kergetik vala Madiánt.

24. És követeket küldé Gedeon Efraim egész hegyére, mondván:

⁶ győzelem!

⁷ legszélső részére.

⁸ 10—11 óra között.

⁹ t. i. a három csoport.

¹⁰ fog győzni!

¹¹ és (a héber szerint:) Zereraig.

¹² A héber szerint: Összegyülekezés. Miután az itt eléadott harcolás módja egészen különös volt, tehát sz. Gergely szerint az Úr Szentlelke mást is akart azzal jelteni, azt t. i., hogy az Isten országának valódi harcosainál is a föld-edénynek (Kor. II. 4, 7.) meg kell történnie, mielőtt a felsőbb megvilágosítás lángja bennök eléltük.

⁴ az előőrsök.

⁵ elrejtve.

Jöjtek eléje Madiánnak, és foglaljátok el a vizeket Betberáig, és a Jordánt.¹³ És fölkiálta egész Efraim, és elfoglala a vizeket és a Jordánt Betberáig.

25. És megfogván két madiáni férfit, Órebet és Zebet, megöle Órebet Óreb kőszikláján, Zebet pedig Zeb sajtójában.¹⁴ És úzék Madiánt, Óreb és Zeb fejait Gedeonhoz vivén, túl a Jordán folyamán. (Zsolt. 82, 12. Izai. 10, 26.)

8. RÉSZ.

Gedeon további története és halála.

1. És mondák neki Efraim férfiai: Mit akartál cselekedni, hogy minket el nem hittál, mikor hadba mentél Madián ellen? És keményen versengtek, csaknem erőszakot cselekedvén.

2. Kiknek ő felelé: Mit cselekedhettem olyat, a minőt ti cselekedtetek?¹ Nem jobb-e Efraim böngézése² Abiezer szüreténél?³

3. Kezetekbe adá az Úr Madián fejedelmeit, Órebet és Zebet: mit cselekedtetek? Midőn ezeket mondotta, lecsendesék haragjok, melylyel dagályoskodnak vala elene.

4. És midőn Gedeon a Jordánhoz jött, átméne azon a háromszáz férfiúval, kik vele valának; és a lankadság miatt a szaladókat nem űzheték.

5. És mondá Szokkot férfiai-nak: Kérlek, adjatok kenyeret a velem levő népnek, mert igen megfogyatkoztak, hogy űzhessük Zebeét és Szalmanát, Madián királyait.⁴

6. Felelék Szokkot fejedelmei: Talán Zebee és Szalmana kezeinek tenyerei kezdedben vannak, és azért kívánod, hogy kenyeret adjunk hadadnak?⁵

7. Kiknek ő mondá: Mikor majd az Úr kezembe adja Zebeét és Szalmanát, testeteket összetöröm a pusztának töviseivel és bojtorványaival.⁶

8. És onnét fölmenvén, Fánuelba juta, és az ottani férfiaknak hasonlóképen szóla. De ezek is úgy felelének neki, mint Szokkot férfiai feleltek vala.

9. Mondá tehát azoknak is: Mikor békességgel győzedemesen visszatérek, lerontom e tornyot.

10. Zebee pedig és Szalmana nyugalomban⁷ valának egész seregökkel. Mert tizenötezer férfiú maradt meg a napkeleti népek egész seregéből, leváogatván százhuszezer a fegyverfogó hadakozókból.

11. És fölmenvén Gedeon azok útján, kik a sátorokban lankak vala,⁸ Nóbé és Jegbaa napkeleti részében, megveré az ellenség táborát, kik magokat bátorságban lenni vélvén, semmi veszélytől sem tartanak vala. (Oze. 10, 14.)

12. És elfutának Zebee és Szalmana, kiket kergetvén Gedeon, elfoga, egész hadseregöket megzavarván.

¹³ mielőtt oda érnének.

¹⁴ egy kősziklán, mely később Óreb, — és egy sajtóban, mely később Zeb nevet nyert.

¹ Én csak a sereget verém meg, ti pedig a fejedelmeket fogtátok el; nem dicsőbb-e az?

² Vesd össze Bírák 7, 24, 25.

³ mint az én szüretem (győzelmem) és seregemé? (Bírák 6, 34.)

⁴ a két király utat találta a Jordánon keresztül elfuthatni. Vesd össze Bírák 7, 24. 14-ik jegyz.

⁵ te azt kívánod, hogy megjutalmazunk, és kenyeret adjunk seregednek, mielőtt megérdemlettétek volna.

⁶ azzal halálra veretlek.

⁷ A héber szerint: Karkorban.

⁸ a vándor arabok, beduinok útján.

13. És virradat előtt visszatér-
vén a harczból,⁹

14. egy legényt foga el Szokkot
férfiai közül; és kérdé tőle Szokkot
fejedelmeinek és véneinek neveit,
és hetvenhét férfiút íra föl.

15. És eljuta Szokkothoz, és
mondá nekik: Imhol Zebee és Szal-
mana, kik miatt engem kigúnyolta-
tok, mondván: Talán Zebee és
Szalmana kezei kezeidben vannak,
és azért kérsz, hogy kenyereket
adjunk a férfiaknak, kik elfárad-
tak és megfogyatkoztak?

16. Vevé tehát a város véneit,
és a pusztá töviseit és bojtortvá-
nyait, és összeveré azokkal és
összetöré Szokkot férfiai.

17. Fánuel tornyát is lerontá,
megölvén a város lakóit.

18. És mondá Zebeének és Szal-
manának: Milyenek voltak azon
férfiak, kiket megöltetek a tábor-
ban? Kik felelének: Hasonlók
hozzád, és egyik közülük mintegy
királyfi.

19. S amaz felelé nekik: Az én
atyámfiak voltak, anyám fiai. Él
az Úr! hogyha megtartottátok
volna őket, meg nem ölnélek tite-
ket.

20. És mondá Jéternek, a maga
elsőszülöttének: Kelj föl, és öld
meg őket. De ez nem vona kardot,
félvén, mivel még gyermek vala.

21. És mondák Zebee és Szal-
mana: Te kelj föl és rohanj ránk,
mert kor szerint van az ember
ereje. Fölkele Gedeon, és megölé
Zebeét és Szalmanát; és elszede az
ékességeket és boglárokat,¹⁰ me-
lyekkel a királyi tevék nyakai szok-
tak fölékesíttetni. (Zsolt. 82, 12.)

22. És mondák mindnyájan Iz-
rael férfiai Gedeonnak: Uralkod-

jál rajtunk te¹¹ és fiad, és fiadnak
fia; mert megszabadítottál minket
Madián kezéből.

23. Kiknek ő mondá: Nem uralko-
dom rajtatok, fiam se uralkod-
jék, hanem az Úr uralkodjék raj-
tatok.

24. És mondá nekik: Egyet ké-
rek tőletek: Adjátok nekem a fül-
függőket zsákmányotokból; mert
arany fülfüggőjök szokott vala
lenni az izraelitáknak.

25. Kik felelék: Igen öröme-
st odaadjuk. És palástot terítvén a
földre, ráhányák a fülfüggőket a
zsákmányból.

26. És a kért fülfüggők ezer-
hétszáz siklus arany nehézségük
valának, az ékességeken és függő-
kőn és karmazsinszinű ruhán kí-
vül, melyekkel a madiáni királyok
szoktak vala élni, és a tevék arany-
lánczain kívül.

27. És abból Gedeon efódot¹²
csinála, és a maga városába, Efrába
helyezé azt. És egész Izrael paráz-
nálkodék azzal,¹³ s ez Gedeonnak¹⁴
és az ő egész házának romlására
lőn.

28. Megaláztaték pedig Madián
Izrael fiai előtt, és nem emelheték

¹¹ mint király, oly joggal, hogy az uralkodást fiaidnak is átadhasd örökségül.

¹² mellét (Móz. 11. 28.) a kincsek egyik részéből, e győzelem emlékére, és házában tevé el azt, vagy a főpap számára, ki Efrához közel, Silóban szolgált az Úrnak (Ágost. Theod.), vagy a maga számára kitüntetést ékűl (Vesd össze Kir. 11. 6, 14. 1. 2, 18. 28.).

¹³ Gedeon halála után (33. v.) a bálványok papjait azzal fölékesítvén (Vesd össze Bir. 17, 15. Ezekiel 16, 16. 18.). Itt egy szakasz az utóbbi történetből van előre téve, mint a 29. versből kitűnik, hol Gedeonnak hazautazása említettik.

¹⁴ mivel azon ruhát, melynek a szent hajlékban kellett volna lennie, otthon tartá, s avval visszaélésre alkalmat adott (Ágost.), ha különben szándéka jó volt is. (Vesd össze Zsid. 11, 32.)

⁹ Némelyek szerint: visszatérvén Háresz magasáról.

¹⁰ félhold-ékességeket, minőket az arabok maiglan is akasztanak tevék nyakára.

fel többé nyakokat; hanem megnyugovék a föld negyven eszten-deig, a meddig Gedeon volt fejük.

29. És elméne Joás fia, Jerobaal, és a maga házában lakék.

30. És hetven fia vala, kik az ő ágyékából származtak; mivelhogy több feleségei valának.

31. Az ő ágyasa¹⁵ pedig, kit Szikemben tart vala, Abimelek nevű fiat szüle neki.

32. És meghala Gedeon, Joás fia jó vénségben, és atyjának, Joásnak sírboltjába temetteték, ki az Ezri-családból való volt, Efrában.

33. Miután pedig Gedeon meghalt, elhajlának Izrael fiai,¹⁶ és paráználkodának Baalimmal.¹⁷ És szövetséget kötének Baallal, hogy ő legyen istenök;¹⁸

34. és nem emlékezének meg az ő Urokról Istenökről, ki megszabadította őket minden ellenségeik kezeiből köröskörül;

35. irgalmasságot nem cselekvének a Jerobaal-Gedeon házával, mindazon jókért, melyeket Izrael-lel cselekedett vala.

9. RÉSZ.

Abimelek zsarnoksága és halála.

1. Abimelek, Jerobaal fia pedig elméne Szikembe anyjának atyjafiaihoz,¹ és szóla hozzájok, és anyja atyai házában minden rokonsághoz, mondván:

2. Szóljatok minden szikemi férfiúval: Mi jobb nektek, hogy

¹⁵ másodfelesége, minőt Gedeon az ő törvény szerint tarthatott, mint Ábrahám tartá Ágárt és Cetúrát Sára mellett.

¹⁶ az Úrtól.

¹⁷ megfertőztették magokat a bálványimádás által.

¹⁸ A héber szerint: És istenöknek választották Berith-Baalt (a szövetség Baalját, a szövetség istenét).

¹ Lásd Bírák 8, 31.

hetven férfiú, Jerobaal minden fia uralkodjanak rajtatok, vagy hogy egy férfiú uralkodjék? és egyszersmind gondoljátok meg, hogy a ti csontotok és testetek vagyok.²

3. És megmondák anyja atyjafiai valamennyi szikemi férfiúnak mind e beszédeket ő felőle, és azok szivét Abimelekhez hajták, mondván: Ó atyánkfia!

4. És hetven gíra³ ezüstöt adának neki a Baalberit templomából.⁴ Ki azzal magának szűkölködő és csapongó férfiakat fogada, és ezek követék őt.

5. És atyja házába méne Efrába, és megölé atyjafiait, Jerobaal fiait, a hetven férfiút⁵ egy kövön;⁶ csak Jerobaal legkisebb fia Joatám marada meg, mert elrejtették.

6. Egybegyűlének pedig Szikemnek minden férfiai, és Mello városának⁷ minden háznépei, és elmenének, és királylyá tevék Abimeleket a cserfa mellett, mely Szikemben vala.⁸

7. Midőn ez hírül vitetett Joatámnak, ez elméne és megállá a Garizim-hegy tetején,⁹ és fenszóval kiálta, és mondá: Hallgassatok meg engem, Szikem férfiai, hogy Isten is meghallgasson titeket.

8. Elmenének a fák, hogy királyt kenjenek föl magoknak, és mondák az olajfának: Országolj fölöttünk!

9. S ez felelé: Vajjon elhagy-

² testvéretek vagyok.

³ A héber szerint: siklus.

⁴ Lásd Bir. 8, 33. a közpénztárból, mely a templomban tartaték.

⁵ tulajdonképen hatvankilencet, mert egy megmenekült.

⁶ valószínűleg lefejezés által.

⁷ várának Szikemben. Sion vára is Mellonak mondatik. Kir. II. 5, 9.

⁸ az emlék-cserfa alatt. Lásd Józue 24, 26.

⁹ mely Szikem városra hajlott.

hatom-e kövérségemet, mely az Istennek is szolgál,¹⁰ az embereknek is, és elmehetek-e, hogy a fák között fölemeltessem?

10. És mondák a fák a fügefának: Jőj, és vedd át közöttünk az országlást!

11. S ez felelé nekik: Vajjon elhagyhatom-e édességemet és gyönyörű gyümölcsömet, és elmehetek-e, hogy a többi fák között fölemeltessem?

12. És szólának a fák a szőlőtőknek: Jőj, és országolj fölöttünk!

13. S ez felelé nekik: Vajjon elhagyhatom-e boromat, mely megvidámítja az Istent és embereket, hogy a többi fák között fölemeltessem?

14. És mondák minden fák a galagonyának: Jőj és országolj fölöttünk!

15. S ez felelé: Ha engem igazán királyotokká rendelték, jöjtek elé, és nyugodjatok árnyékom alatt; ha pedig nem akarjátok, tűz jőjön ki a galagonyából, és emészze meg a Libanon czédrusait.¹¹

16. Most tehát, ha igazán és bűn nélkül rendeltétek magatok fölött királylyá Abimeleket, és jól cselekedtetek Jerobaállal és az ő házával, és megháláltatok annak jótéményét, ki érettétek hadakozott,

17. és lelkét veszedelmekre adta,

¹⁰ az áldozatnál.

¹¹ E mesével Joatám ezt akarja mondani: Mily esztelenül cselekedtetek! míg a nemesbek (lásd Bír. 8, 22.) lemondtak az uralkodásról, mert jobban érezték magokat a szolgálásban, mint az uralkodásban, ti a tolkodó Abimeleket választottátok királytoknak. Ti vele mindenkép meg vagytok csalva; mert ha megtartjátok őt királyul, mit adhat nektek a gyümölcstelen és árnyéktalan galagonya tövisbokr? ha pedig ellene szegültök, megemészt titeket, mint a tövisbokr, mely ha meggyúl, a legnagyobb fákat is elhamvaszthatja.

hogy megszábadítson Madián kezéből titeket,

18. kik most föltámadtatok atyám háza ellen, és megöltétek az ő fiait, a hetven férfiút egy kövön, és királylyá rendeltétek Abimeleket, az ő szolgálója fiát Szikem lakói fölött, azért hogy atyátokfia;

19. ha tehát igazán és vétek nélkül cselekedtetek Jerobaállal és az ő házával: örüljétek ma Abimelekben, és ő is örüljön tibenetek.

20. Ha pedig gonoszúl: tűz jőjön ki belőle, és emészze meg Szikem lakóit és Mello városát; és tűz jőjön ki a szikemi férfiakból és Mello városából, és emészze meg Abimeleket.

21. Ezeket mondván, elfuta és Berába méne; és ott lakék, bátyjától, Abimelektől való féltében.

22. Országla tehát Abimelek Izraelen¹² három esztendeig.

23. És az Úr gonosz lelket¹³ bocsáta Abimelek és Szikem lakói közé, kik utálni¹⁴ kezdék őt,

24. és Jerobaal hetven fia megöletésének gonoszságát és azok vére kiontását atyjokfiára, Abimelekre vetni, és a szikemiták többi fejedelmeire, kik őt segítették vala.

25. És lest vetének ellene a hegyek jetején; és várván az ő eljövetelét, rabolnak vala, fosztogatván az úton járókat; s ez hírül viték Abimeleknek.

26. Eljőve pedig Óbed fia, Gaal, atyjafiaival együtt, és átméne Szikembe.¹⁵ Kinek jövetelére fölbátorodván Szikem lakói,

27. kimenének a mezőkre,¹⁶ elpusztítván a szőlőket, és eltapod-

¹² Szikem és néhány körötte fekvő város fölött.

¹³ az egyenetlenség lelkét.

¹⁴ A héber szerint: elpártoltak tőle.

¹⁵ védőül Abimelek ellen.

¹⁶ épen aratás ideje volt.

ván a gerezdeket, és énekes karokra oszolván, bemenének istenök templomába, s étkek és poharak között szidalmazák Abimeleket,

28. kiáltván Óbed fia, Gaal: Kicsoda Abimelek, és kicsoda Szikem, bemenélnek istenök templomába, s étkek és poharak között szidalmazák Abimeleket, 27 és fejedelmé rendelte szolgáját, Zebult, Szikem atyjának, Émornak férfiai fölött? 28 Miért szolgáljunk tehát neki?

29. Bár valaki e népet kezem alá adná, hogy megölném Abimeleket! És mondák Abimeleknek: Gyűjtsd össze a had sokaságát, és jőj ide.

30. Mert Zebul, a város fejedelme hallván Óbed fiának, Gaalnak beszédét, igen megharaguvék;

31. és titkon követeket küldé Abimelekhez, 19 mondván: Ime Gaal, Óbed fia Szikembe jött atyjafiaival, és a várost ellened ostromolja. 20

32. Kelj föl azért éjjel a néppel, mely veled vagyon, és lappangj a mezőben;

33. és korán reggel virradatkor rohanj a városra. És ha majd ő népével kimegy ellened, azt cselekedd neki, amit tehetsz.

34. Fölkele tehát Abimelek egész hadseregével éjjel, és lest vete Szikem mellett négy helyen.

35. És kiméne Óbed fia, Gaal, és megállá a város kapujának bejárásánál. Abimelek pedig és vele egész hadserege fölkele a leshegyekről.

36. És mikor Gaal a népet látta, mondá Zebulnak: 21 Ime a hegyekről sokaság jő le. Amaz felelé neki: A hegyek árnyékait látod, mint az emberek fejait, és abban csalódom meg.

37. És ismét mondá Gaal: Ime nép jő le a dombos hegyről, 22 és az egyik csoport azon úton jő, mely a cserfára néz. 23

38. S mondá neki Zebul: Hol vagyon most a te szád, melylyel mondtad: Kicsoda Abimelek, hogy szolgáljunk neki? Nem ez-e ama nép, melyet megvetettél? Menj ki hát, és hadakozzál ellene.

39. Kiméne tehát Gaal a szikemi nép láttára, és hadakozék Abimelek ellen.

40. ki üldözé őt, mikor megszaladt és a városba kergeté; és igen sokan hullának el az ő részéről egész a város kapujáig.

41. És Abimelek Rumában marada; Zebul pedig Gaalt és társait kiűzé a városból, 24 és nem szenvedé meg, hogy abban tartózkodjék.

42. Másodnap tehát a nép kiméne a mezőre. 25 S midőn ez hírül esett Abimeleknek,

43. elvivé hadseregét, és három csoportra osztá, cseleket hányván a mezőkön. És látván a népet kijőni a városból, fölkele, és rájuk rohana

44. csoportjával, víván és meg-

21 ki kétszínűleg mutatva egyetértését, vele ment.

22 A héber szerint: a földnek köldökéről (közép vagy magasb helyéről).

23 A héber szerint: a varázs-cserfára néz, hol különféle bűbájosságot űztek.

24 szintén szikemitákkal, kik Abimelek láttára, és Zebul rábeszélésére ismét a király részére tértek.

25 szokott foglalatosságait végzendő, hihetőleg Zebul biztatására, ki őket Abimelek kezére akará játszani.

17 ki nem vala szikemi.

18 a híres szikemiták fölött, kiknek egykor Hémor volt fejedelmök (Móz. I. 34. 2.). A héber szerint: Nem Zebul-e az ő fejedelme? szolgálatok inkább Hémor utódjainak (az ő szikemi nemeseknek), ki Szikemnek atyja volt.

19 Abimelek valószínűleg többnyire Efrában, atyja városában tartózkodék, vagy Rumában (41. v.).

20 A héber szerint: látítja.

szállván a várost;²⁶ a két csoport pedig elszéledvén a mezőn, az ellenséget kergeté.

45. Abimelek pedig azon egész nap vivá a várost; melyet bevón, megölvén annak lakóit, és lerontá azt, úgy hogy arra sőt hinte.²⁷

46. Midőn ezt meghallották, kik a szikemiták tornyában²⁸ laknak vala, bemenének az ő istenők, Berit templomába,²⁹ a hol szövetséget kötöttek vele, és attól vette nevét a hely is, mely igen erős vala.

47. Abimelek is hallván, hogy a szikemiták tornyának férfiai mindnyájan egybegyűltek,

48. fölméne Szelmon hegyére³⁰ minden népével; és fejszét ragadván, faágat vágá, és vállára tévén, elvivé, és mondá társainak: A mit láttok, hogy én cselekszem, hamar azt míveljétek.

49. Azért nagy sietve ágakat vágván a fákról, követék a vezért. Kik körülvévén az erősséget,³¹ felgyűjták; és úgy lón, hogy füsttel és tűzzel ezer ember is megöleték Szikem tornya lakói közül, férfiak és asszonyok együtt.

50. Abimelek pedig onnét elindulván, jöve Tebesz városához,³² melyet körülvévén, megszálla hadával.

51. Vala pedig egy magas³³ torony a város közepén, melybe szálltak vala mind a férfiak, mind az asszonyok, és a város minden

²⁶ hogy a város lakói a mezőn volt polgártársaiknak segítségére ne mehessenek.
²⁷ jelül, hogy mint sós vidék, miveletlenül hagyassék. Lásd Móz. V. 29, 23.

²⁸ a fellegvárban (6. v.).

²⁹ mely hihetőleg a várhoz volt építve, s ennek legerősebb része lehetett.

³⁰ mely igen közel volt.

³¹ A héber szerint: az ágakat körülrakván.

³² ahol hihetőleg Gaal tartózkodék (41. v.).

³³ a héber szerint: erős.

fejedelmei, igen erősen bezárván az ajtót, és a torony tetején állván a bástyákon.

52. És Abimelek a torony mellé jutván, erősen harczola; és az ajtóhoz közelgetvén tüzet igyekszik vala alája tenni;

53. és íme egy asszony onnan felül egy malomkő-darabot hajítván le, Abimelek fejéhez üté, és betöré koponyáját. (Kir. II. 11, 21.)

54. Ki tüstént oda hívá fegyverhordóját, és mondá neki: Vond ki kardodat, és ölj meg engem, netalán azt mondják, hogy asszonytól ölettem meg. Ki a parancsot teljesítvén, megöle őt.³⁴ (Kir. I. 31, 4. Krón. I. 10, 4.)

55. És miután ő meghalt, hazatérének mindnyájan, kik Izraelből veje valának.

56. És megtorlá Isten a gonoszt, melyet Abimelek az ő atyja ellen cselekedett vala, megölvén hetven atyjafiát.

57. A szikemitáknak is, amit cselekedtek vala, megfizették, és Joatámnak, Jerobaal fiának átka rájuk jöve.

10. RÉSZ.

Tóla és Jair. Izrael fiai ismét elnyomatnak.

1. Abimelek után vezérül Izraelben Fuának, Abimelek atyja bátyjának fia, Tóla,¹ Isszakarbeli férfiú támada, ki Efraim hegyén, Samírban lakik vala;

2. és biráskodék Izraelben hu-

³⁴ Ilyes szolgálatokról többször van említés a szent történetekben; de a religio egyaránt tiltja annak kívánását és teljesítését.

¹ A héber szerint helyesebben: Fuának, Dodo fiának fia. Fordításunk szerint Tóla Gedeonnal vérokon lenne, s így Efraimból kellett volna származnia.

szonhárom esztendeig, és meghala és eltemették Samirban.

3. Ezután következék a gálaádi Jair, ki Izraelben huszonkét esztendeig bírászkodék.

4. Ennek harmincz fia vala, kik harmincz számár-venhen ülvén,² harmincz város fejedelmei valának, melyek az ő nevéől neveztetének Jair-Havotnak, azaz Jair városainak a jelen napig Gálaád földén.³

5. És meghala Jair, és eltemetteék Kámon nevű helyen.

6. Izrael fiai pedig régi bűneikre újakat halmozván, gonoszat cselekvének az Úr színe előtt, és szolgálának a bálványoknak, Baalimnak és Asztarótnak,⁴ és Szíria, Szidon és Moáb, az Ammon fiai és a filiszteusok isteneinek; és elhagyák az Urat, és nem tisztelék őt.

7. Kik ellen az Úr megharagudván, a filiszteusok és Ammon fiai kezeibe adá őket.

8. És sanyargaták és igen elnyomák tizennyolcz esztendeig mindnyájokat, kik a Jordánon túl lagnak vala az amorreusok földén, mi Gálaádban vagyon,

9. elannyira, hogy Ammon fiai a Jordánon átkelvén, elpusztíták Júdát, Benjamint és Efraimot; és Izraelt fölötte sanyargaták.

10. És kiáltván az Úrhoz, mondák: Vétkeztünk ellened, mert elhagytuk a mi Urunkat Istenünket, és Baalimnak szolgáltunk.

11. Mondá nekik az Úr:⁵ Vajjon az egyiptomiak és amorreusok, Ammon fiai és a filiszteusok,

² mint akkoron a tekintélyes férfiak szoktak.

³ Már Móz. IV. 32, 41. az idősebb Jair nevezé Gálaád néhány városát nevéől; ezen ifjabb megújítá a Jair-nevet, és megszorította a városokat. Lásd Krón. I. 2, 22.

⁴ Lásd Bír. 2, 13.

⁵ egy próféta, vagy a főpap által. Lásd Móz. II. 28, 30.

12. a szidoniusok és Amalek és Kánaán nem nyomtak-e már el titeket, és hozzám kiáltottatok, és megszabadítottalak benneteket kezeikből?

13. és mégis elhagytatok engem, és idegen isteneket tiszteltetek; azért nem cselekszem, hogy többé megszabadítsalak titeket;

14. menjetek és hijátok segítségül azon isteneket, kiket választottatok; azok szabadítsanak meg titeket a szorongatás idején.

15. És Izrael fiai mondák az Úrnak: Vétkeztünk, bánjál velünk, a mint neked tetszik; csak most szabadíts meg minket.

16. Ezeket mondván, az idegen istenek minden bálványait kivették határaikból, és szolgálának az Úr Istennek, ki megkönyörülé inségökön.

17. Annakokáért Ammon fiai összekiáltván egymást, Gálaádban sátorokat vonának; kik ellen egybegyűlvén Izrael fiai, Maszfában táborba szállának.

18. És mondák Gálaád fejedelmei egyik a másiknak: A ki közülünk először kezd hadakozni Ammon fiai ellen, az lesz vezére Gálaád népének.

11. RÉSZ.

Jefte győzelme és fogadása.

1. Az időben a gálaádi Jefte igen erős és hadakozó férfiú vala, egy parázna asszony¹ fia, ki Gálaádtól² születék.

2. Vala pedig Gálaádnak felesége, kitől fia lőnek; kik miután fölnevekedtek, kiűzék Jeftét,

¹ ágyas. Mások szerint nem-izraelita nő fia. A pogányok paráználkodóknak neveztek, mint hamis istenek szolgálói.

² az idősb Gálaád valamelyik utódjától (Józ. 17, 1.).

mondván: Nem lehetsz örökös atyánk házában, mert más anyától születted.

3. Kiktől ő elfutván és távozván Tob földén lakék; és hozzája gyűlének a szűkölködő és rabló férfiak, és mint fejedelmet követék őt.³

4. Ama napokban hadakoznak vala Ammon fiai Izrael ellen,

5. kik amazoktól igen szorítatván, elindulának Gálaád vénei, hogy segítségül vegyék magokhoz Jeftét Tob földéről;

6. és mondák neki: Jer velünk, légy fejedelmünk, és hadakozzál Ammon fiai ellen.

7. Kiknek ő felelé: Nem ti vagytok-e, kik engem gyűlöltek, és kiűztetek atyám házából? és most, szükségűtől kényszerítettven, hozzám jöttetek? (Móz. I. 26, 27.)

8. És mondák Gálaád fejedelmei Jeftének: Ugyancsak ez okért jöttünk most hozzád, hogy jőj velünk, és hadakozzál Ammon fiai ellen, és légy vezére mindazoknak, kik Gálaádban laknak.

9. És mondá nekik Jefte: Ha igazán jöttetek hozzám, hogy hadakozzam érettetek Ammon fiai ellen, és az Úr kezembe adja őket, én leszek-e fejedelmetek?

10. Kik felelék neki: Az Úr, ki ezeket hallja, ő miközöttünk közbenjáró és tanú, hogy fogadásunkat megcselekeszűk.

11. Elméne tehát Jefte Gálaád fejedelmeivel, és az egész nép maga fejedelmévé tevé őt. És elmondá Jefte minden beszédét az Úr előtt Maszfában.⁴

12. És követeket küldé Ammon fiainak királyához, kik az ő nevé-

ben mondják: Mi közöd velem, hogy ellenem jöttél, elpusztítani földemet?

13. Kiknek amaz felelé: Mert elvette Izrael az én földemet, mikor Egyiptomból feljött, Arnon határaitól Jábokig és a Jordánig;⁵ most azért békességgel add vissza azt nekem.

14. Kik által ismét parancsola Jefte, és meghagyá nekik, mondják meg Ammon királyának:

15. Ezeket mondja Jefte: Nem vette el Izrael Moáb földét, sem Ammon fiai földét;⁶

16. hanem mikor Egyiptomból feljöttek, a pusztában járt a vörös tengerig, és Kádeszbe jött;

17. és követeket küldé Edom királyához, mondván: Engedd meg nekem, hogy átmenjek földeden. Ki nem akart engedni kérésének. Küldé Moáb királyához is, és ő sem akara átmenetelt engedni. Kádeszben marada tehát, (Móz. IV. 20, 14.)

18. és megkerülé oldalvást Edom földét és Moáb földét; és jöve Moáb földének napkeleti része felé, és taborba szálla az Arnonon túl, és nem akara bemenni Moáb határaiba; mert Arnon Moáb földének határa.

19. Izrael tehát követeket küldé az amorreusok királyához, Széhonhoz, ki Heszebonban lakik vala, és mondák neki: Engedd meg, hadd menjek át földeden a folyóvizig.⁷

20. És ez is megvetvén Izrael szavát, nem engedé meg, hogy átmenjen a határon, hanem szám-

⁵ az ammoniták királya azon tartományt, melyet Izrael fiai Széhontól, az amorreusok királyától elvettek vala (Móz. IV. 21, 23—26.), talán azért igényli; mint országát, mert egyszersmind a mobiták királya is volt, kiktől azt előbb az amorreusok elragadták.

⁶ Lásd Mózes V. 2, 9. 19. Józ. 13, 25.

⁷ a Jordánig.

³ valószínűleg, hogy az ammonitákat és filiszteusokat megrabolják, kik akkor hadat viseltek Izrael ellen.

⁴ A vénekkel tett szövetséget esküvel újítja meg, bizonyosságul híván az Urat.

talán sokaságot gyűjtven, kiméne ellene Jászába, és erősen ellenálla;

21. de az Úr Izrael kezeibe adá őt minden hadával, s ez megveré őt, és elfoglalá egész földét az amorreusoknak, azon tartomány lakóinak,

22. és minden határait Arnontól Jábokig, és a pusztától a Jordánig.

23. Tehát Izrael Ura Istene rontá meg az amorreusokat, hadakozván ezek ellen az ő népe, Izrael, és te most el akarod foglalni az ő földét?

24. Nem azok illetnek-e féged törvény szerint, miket a te istened, Kámosz⁸ bír? Amiket pedig a mi Urunk Istenünk, mint győzedelmes elfoglalt, a mi örökségünkhöz tartoznak.

25. Avagy talán jobb vagy Báláknál,⁹ Széfor fiánál, a moábi királynál? vagy megbizonyíthatod, hogy ő¹⁰ versengett Izraellel és hadakozott ellene,

26. mikor Heszebonban lakott és annak faluiban, és Aroerben és annak faluiban, vagy minden városokban a Jordán mellett¹¹ háromszáz esztendeig? Miért nem kíséreltetétek meg ennyi ideig e visszakövetelést?

27. Tehát nem én véték neked, hanem te cselekszel gonoszúl velem, igaztalan hadat indítván ellenem. Tegyen ítéletet az Úr, a közbíró ez napon Izrael és Ammon fiai között!

28. És nem akara engedni Ammon fiai királya Jefte beszédeinek, melyeket a követek által izent vala.

29. Lőn tehát Jeftén az Úr lelke, és ő megkerülvén Gálaádot és

Manasszét¹² és Gálaád Maszfáját is, és onnan átmenvén Ammon fiaihoz,

30. fogadást tőn az Úrnak, mondván: Ha Ammon fiait kezembe adod,

31. a ki először kilép házam ajtaján, és élém jó, mikor békességgel¹³ visszatérek Ammon fiaitól, azt égőáldozatul mutatom be az Úrnak.¹⁴

32. És átméne Jefte Ammon fiaihoz, hogy hadakozzék ellenök; kiket az Úr az ő kezébe ada.

33. És megvere Aroertől, amíg Mennitbe megy, húz város és egész Abelig, mely szőlővel vala beültetve, igen nagy csapással; és megaláztatának Ammon fiai Izrael fiaitól.

34. Visszatérvén pedig Jefte Maszfába házához, eleje jöve egyetlenegy leánya dobokkal és karokkal. Mert nem valának egyéb magzatai.

35. Kit látván, megszagatá ruháit, és mondá: Jaj nekem, leányom! megcsaltál engem, ma-

¹² az egész országot túl a Jordánon, hogy sereget gyűjtsön.

¹³ szerencsésen.

¹⁴ Ez a fogadás magában véve vakmerő és vétkes volt, és Jeftének illyest nem kellett volna fogadnia, annál kevésbé végrehajtania (Jerom. Ágost.). Azonban, ha tekintjük, hogy Jefte ezen fogadást jó szándékból tette, mit alaposan nem lehet kétségbe vonni; ha figyelembe vesszük azon nagylelkűséget, mellyel kész volt a közjónak feláldozni azt is, mi előtte legkedvesebb; s ha vesszük azon hősi elszántságát, mellyel fogadását valóban teljesítette: akkor valamint csodálkozásunkat, úgy a dicséretet sem tagadhatjuk meg tőle, melyre maga a Szentlélek is méltónak találta (Zsid. 11. Sirák 46.) tetteit. — Hogy Jefte fogadását valósággal nem teljesítette, hanem csak örök szüzességre kötelezte volna leányát: ez ellenkezik nemcsak az írás világos szavaival (31. 35. 39. v.), hanem minden régi értelmezéssel is.

⁸ Lásd Móz. IV. 21, 29.

⁹ Több jogod van, mint Báláknak, az izraeliták által már Bálák idejében elfoglalt országhoz? Lásd Móz. IV. 2, 22.

¹⁰ vagy valamely utódja.

¹¹ A héber szerint helyesebben: az Arnon mellett.

gad is megcsalódtál;¹⁵ mert föl-nyitottam számat az Úrhoz, és másként nem cselekedhetem!

36. Felelé neki amaz: Atyám! ha fölnyitottad szádat az Úrhoz, amit fogadtál, azt cselekedd velem, miután neked a bosszúállás és győzelem megadatott ellenségeid fölött.

37. És mondá atyjának: Csak azt engedd meg nekem, amit kérek: Bocsáss el engem, hogy két hónapig távozzam a hegyekbe, és sirassam szüzességemet társaimmal.¹⁶

38. Kinek ő felelé: Menj. És elbocsátá őt két hónapig. És elmenvén leánybarátival és társaival, siratá szüzességét a hegyeken.

39. És eltelvén a két hónap, visszatére atyjához; s ez a mint fogadta vala, úgy cselekvék vele, ki nem ismert vala férfiat. Attól kezdve szokás lón Izraelben, és rendszeren megtartaték,

40. hogy minden év fordultával összegyülének Izrael leányai, és a gálaádi Jefte leányát négy nap siraták.¹⁷

12. RÉSZ.

Efraim legyőzete. Új bírák.

1. De íme Efraimban lázadás támadá; mert átmenvén éjszak

¹⁵ megcsalótál engem, mert örömmel vártam a pillanatot, hogy téged ismét láthassalak, most pedig megszomorítál engem; magad is megcsalódtál, mert örömkijelentéssel áldoztattá ttedd magadat. A héber szerint: Ah én leányom! mennyire leversz és megszomorítasz engem.

¹⁶ Mivel fiatal koromban a nélkül kell meghalnom, hogy részesülhetnék a szerencsében, anyává lehetni, — a hegyekbe, a magányba bocsáss.

¹⁷ Némelyek szerint: dicsérték, magasztalták.

felé, mondák Jefte nek: Miért mentél hadba Ammon fiai ellen, és nem akartál elhíni minket, hogy veled menjünk? Azért fölgyújtjuk házatad.

2. Kiknek ő felelé: Igen nagy vetekedésem vala nekem és népemnek Ammon fiai ellen; és hitlaltak titeket, hogy adjatok nekem segítséget, de nem akartátok cselekedni.

3. Ezt látván, elszántam éltemet, és átmenék Ammon fiaihoz, és kezembe adá őket az Úr. Mivel érdemlettem, hogy ellenem haddal támadjatok?

4. Magához híván tehát Gálaádnak minden férfiat, Efraim ellen hadakozék; és a gálaádi férfiak megverék Efraimot, mivel azt mondotta vala: Elszökött¹ Gálaád Efraimból és Efraim s Manasszes között lakik.²

5. És a gálaádiak elfoglalák a Jordán réveit, melyeken Efraim visszatérendő vala.³ És midőn valaki az efraimbeliek közül szaladván oda jött, és mondá: Kérlek, engedjétek meg, hogy átmenjek; mondák neki a gálaádiak: Efraimbeli vagy-e? Ki mondván: Nem vagyok;

6. kérdék őt: Mond ki tehát: Sibbolet! mi búzafőnek magyaráztatik. Ki felelé: Szibbolet! azon betűvel a búzafőket ki nem mondhatván; és azonnal megragadva őt, megölik a Jordán révénél.⁴ És elhullanak az időben Efraimból negyvenkétezeren.

¹ Elpártolt.

² ti, gálaádiak, elpártoltatok tőlünk, efraimiaktól, de igazi manassziták sem vagytok, hanem közép valami, tehát nem is valódi fiai Józsefnek. Mások azt másképp fordítják.

³ nemzetési lakhelyére, mely a Jordánon túl vala.

⁴ tehát az efraimbeliek az s-betűt nem tudták kimondani.

7. A gálaádi Jefte pedig Izraelben hat esztendeig bíraskodék, és meghala, és eltemteték városában, Gálaádban.

8. Ő utána bíraskodék Izraelben a betlehemi Abeszan,

9. kinek harmincz fia vala s ugyanynyi leánya, ezeket férjhez adá, és azon számú fiainak feleségeket vón, behozván házába. És hét esztendeig bíraskodék Izraelben,

10. és meghala, és eltemteték Betlehemben.

11. Kinek helyébe lőn a zabuloni Ahialon, és Izraelben tíz esztendeig bíraskodék,

12. és meghala, és eltemteték Zabulonban.

13. Ezután bíraskodék Izraelben a faratonbeli Abdon, Illel fia ;

14. kinek negyven fia vala, és ezektől harmincz unokája, hetven számvemben ülk; és Izraelben nyolcz esztendeig bíraskodék,

15. és meghala, és eltemteték Faratonban, Efraim földén, Amalek hegyén.

13. RÉSZ.

Izrael népe ismét elpártol, és megbüntetik. Sámson születése.

1. Izrael fiai ismét gonoszat cselekvének az Úr színe előtt, ki őket a filiszteusok kezébe adá negyven esztendeig. (Bírák 10, 6.)

2. Vala pedig egy Mánue nevű férfiú Száraából, Dán nemzetségéből, magtalan feleségű.

3. Ennek megjelené az Úr angyala, és mondá neki: Magtalan vagy és gyermektelen; de foganni fogsz és fiat szülsz; (Móz. I. 16, 11. Kír. I. 1, 20. Luk. 1, 31.)

4. tehát óvd magadat, hogy bort és részegíthetőt ne igyál, és semmi tisztátalant ne egyél: (Móz. IV. 6 3. 4.)

5. mert fogansz és fiat szülsz, kinek fejét borotva ne illesse, mert Isten nazareusa leszen¹ gyermekségétől és anyja méhétől, és ő kezdi megszabadítani Izraelt a filiszteusok kezéből.

6. Ki mikor férjéhez ment, mondá neki: Az Isten embere jöve hozzám, angyali ábrázata lévén, igen rettenetes. És midőn őt kérdeztem: kicsoda, s honnan jött, és mi néven hívatik? nem akará nekem megmondani,

7. hanem ezt felelé: Ime foganni fogsz és fiat szülsz; óvd magadat, hogy bort ne igyál, se részegíthetőt, és valami tisztátalant ne egyél, mert a gyermek az Isten nazareusa lesz gyermekségétől és anyja méhétől halála napjáig.

8. Kéré azért Mánue az Urat, és mondá: Kérlek, Uram, az Isten embere, akit küldöttél, jöjjon el ismét, és tanítson meg minket, mit kelljen cselekednünk a születendő gyermekkel?

9. És az Úr meghallgatá a könyörgő Mánuet, és ismét megjelené feleségének az Isten angyala, mikor a mezőn ült. Férje pedig, Mánue nem volt vele. Midőn meglátta az angyalt,

10. sieté és férjéhez futá, és hirül vivé neki, mondván: Ime megjelent nekem ama férfiú, kit azeiótt láttam.

11. Ki fölkele és követé feleségét, és ama férfiúhoz jutván, mondá neki: Te vagy-e, ki az asszonynak szólottál? És amaz felelé: Én vagyok.

12. Kinek Mánue: Mikor, úgymond, beszéded bételjesedik, mit akarsz, hogy cselekedjék a gyermek? avagy mitől kell neki magát tartóztatnia?

13. És mondá az Úr angyala Mánueának: Mindazoktól, miket

¹ Lásd Móz. IV. 6.

feleségednek mondtam, tartóztassa magát ;

14. és semmit, mi a szőlőből jő, ne egyék, bort és részegíthetőt ne igyék, semmi tisztátalant ne egyék; és amit neki parancsoltam, teljesítse, és tartsa meg.

15. És mondá Mánue az Úr angyalának : Kérlek, engedj könyörgésemnek, hadd készítsünk neked egy gödölyét a kecskék közül.

16. Felelé neki az angyal : Ha engem kényszerítesz sem eszem ételedből : ha pedig égőáldozatot akarsz tenni, mutasd meg azt az Úrnak. És nem tudja vala Mánue, hogy az az Úr angyala.

17. És mondá neki : Mi a neved, hogy ha teljesedik beszéded, tiszteljünk téged ? Kinek amaz felelé :

18. Miért kérde nememet, mely csodálatos ?² (Móz. I. 32, 29.)

19. Vőn tehát Mánue egy gödölyét a kecskék közül, és italáldozatokat, és tevé a kösziklára, bemutatván az Úrnak, ki csodákat cselekszik ; ő pedig és felesége nézik vala.³

20. És⁴ midőn az oltár lángja⁵ fölméne az égbe, az Úr angyala együtt méne föl a lángban. Ezt látván Mánue és felesége, arczra borúlanak a földön ;

21. és többé nem jelene meg nekik az Úr angyala. És Mánue azonnal észrevév, hogy az Úr angyala ;

22. és mondá feleségének : Hallálal halunk meg, mert láttuk az Istent.

23. Kinek felelé az asszony : Ha az Úr meg akarna bennünket ölni,

² A héber szó egyszersmind titokteljeset is jelent.

³ a mint az angyal az áldozattételhez fogott (Flav. Józ.). A héber szerint : csodákat tőn, amit Mánue és felesége szemlélének.

⁴ A héber szerint : Mert midőn stb. — a csodát közelebbről írván le.

⁵ az oltárról.

kezeinkből az égő- és italáldozatot el nem fogadja, meg sem mutatja nekünk mindezeket, sem azokat, amik jövendők, meg nem mondja.

24. Szüle tehát fiat, és hívá az ő nevét Sámsonnak,⁶ és felnövekedék a gyermek, és megáldá őt az Úr.

25. És az Úr lelke vele kezdenni Dán táborában⁷ Száara és Esztaol között.

14. RÉSZ.

*Sámson viadala az oroszlánnal.
Házassága és talánya.*

1. Leméne pedig Sámson Tamnatába ; és látván ott egy asszonyt a filiszteusok leányai közül,

2. fölméne, és megjelenté atyjának és anyjának, mondván : Egy asszonyt láttam Tamnatában a filiszteusok leányai között, kérlek, vegyétek azt nekem feleségül.

3. Mondák neki atyja és anyja : Nincs-e asszony atyádfiainak leányai között és egész népemben, hogy a filiszteusokból akarsz feleséget yenni, kik körülmetéletlenek?¹ És mondá Sámson az ő atyjának : Ezt vedd nekem, mert megtetszett szemeimnek.²

4. Szülői pedig nem tudják vala, hogy a dolog az Úrtól legyen, és alkalmat keres a filiszteusok ellen ; mert ez időben a filiszteusok uralkodnak vala Izraelen.

5. Leméne tehát Sámson atyjával és anyjával Tamnatába. És mikor a város szőlőihez jutottak,

⁶ azaz : tündöklő, fénylő, mint a nap ; mert a szabadulás fénye Izraelnek belőle volt támadandó (5. v.).

⁷ hol a Dán-nemzetségbeliek még sátorokban laktak (Lásd Bírák 18, 1. 11.).

¹ Lásd Mózes II. 34, 12. V. 7. 3.

² ez alkalmas lesz Istentől kijelölt czélomhoz.

egy dühös és ordító oroszlánkölyök tűnik fel, és eleje jöve.³

6. Az Úr lelke⁴ pedig Sámsonra szálla, s ez szettépe az oroszlánt, mint egy gödölyét, darabokra szagatván, teljességgel semmi sem lévén kezében; és ezt atyjának és anyjának nem akará megjeleníteni.⁵

7. És leméne, és szóla az aszszonynyal,⁶ ki szemeinek megtetszett vala.

8. És néhány nap múlva⁷ visszaindulván, hogy elvegye azt, eltére, hogy meglássa az oroszlán hulláját, és íme egy raj méh vala az oroszlán szájában,⁸ és lépes méz.⁹

9. Kezébe vevén azt, eszik vala az úton; és atyjához s anyjához jutván, részesíté őket abból, és ők is evének; de nem akará nekik megjelenteni, hogy a mézet az oroszlán testéből vette vala.

10. Leméne tehát atya az aszszonyhoz, és lakodalmat szerze fiának, Sámsonnak;¹⁰ mert úgy szoktak vala az ifjak cselekedni.

11. Látván pedig őt azon hely polgárai, harmincz társat¹¹ adának neki, hogy vele legyenek.

12. Kiknek szóla Sámson: Talányt adok elétek; melyet ha nekem megfejtetek a lakodalom hét napja alatt, harmincz gyolcsinget adok nektek és annyi köntöst;¹²

13. ha pedig meg nem fejthetitek, ti adjatok nekem harmincz gyolcsinget, és annyi számú köntöst. Kik felelék neki: Add elé a talányt, hadd halljuk.

14. És mondá nekik: Az evőből étek jött ki, és az erősből édesség eredt. És nem fejtheték meg három nap a kérdést.

15. És midőn eljött a hetedik nap,¹³ mondák Sámson feleségének: Hízkeljedjél férjednek, és vedd rá őt, hogy mondja meg neked, mit jelent a talány? Mit ha nem akarsz cselekedni, fölgújtunk téged és atyád házat. Azért hittatok-e minket a menyekzőre, hogy megfoszszatok?

16. Ki Sámsonnál könyez és panaszkodik vala, mondván: Gyűlölsz engem és nem szeretsz, azért nem akarod a talányt, melyet népem fiainak föladtál, nekem megfejteni. Amaz pedig felelé: Atyámnak és anyámnak sem akartam megmondani, és neked jelentsem ki?

17. A lakodalom hét napján¹⁴ tehát siránkozik vala előtte; és végre a hetedik napon, midőn már eluntatta őt, megfejté neki. Ki mindjárt kijelenté polgártársainak.

18. És ezek mondák neki a hetedik napon atkonyat előtt: Mi édeesebb a méznél? és mi erősebb az oroszlánnál? S ő mondá nekik: Ha nem szántottatok volna üszö-

a völegény mulattatására, vagy itt Sámson örzésére.

¹² A héber szerint: ünnepi öltönyt. Lásd Móz. I. 45, 22.

¹³ helyesebben több régi fordítás szerint: a negyedik nap (vesd össze 17. v.).

¹⁴ vagyis: a negyedikről a hetedikig.

³ Sámson elé jöve, ki, nem tudni, mi okból, elválva ment szüleitől (6. v.).

⁴ természetfölötti erősség.

⁵ Ha Isten kegyelmet ad, tartsd titokban, s áldjad érte az Istent csendességben.

⁶ megkéré és eljegyzé őt magának.

⁷ egy év, vagy több idő múlva, mert az eljegyzés és egybekelés között mindig hosszabb idő telt el.

⁸ A héber szerint: testében.

⁹ A forró keleten a hullák előleges sorvadás nélkül is sokszor annyira kiszáradnak, hogy mint a múmiák sokáig változatlanul maradnak, anélkül, hogy megbűzhödnének. Az eredei méhek tehát az oroszlán kiszáradt hullájában lakhattak.

¹⁰ A héber szerint: Sámson szerze lakodalmat.

¹¹ vőfél-társakat, keleti szokás szerint

mön,¹⁵ nem találtatok volna ki kérdésemet.

19. Rászálla tehát az Úr lelke, és ő leméne Askalonba, és ott harmincz férfiút öle meg; s ezek elvett ruháit azoknak adá, kik a talányt megfejtették. És igen megharagudván, fölméne atyja házába;

20. felesége pedig férjhez méne az ő egyik barátjához és menyekzős társához.

15. RÉSZ.

Sámson elpusztítja a filiszteusok vetéseit, és közölkék ezret agyonver egy számar állsontjával.

1. Kevés idő múlva pedig, mikor a búzaaratás napjai elközelgetének, elméne Sámson, meg akarván látogatni feleségét, és egy gödölyét víve neki a kecskék közül. És midőn kamarájába szokás szerint be akart menni, eltiltá őt annak atyja, mondván:

2. Azt véltem, hogy meggyűlölted őt, és azért adtam őt barátodnak; hanem van nővére, ki ifjabb és szebb nálánál, az legyen helyébe feleséged.

3. Kinek Sámson felelé: Ez naptól fogva büntelen leszek a filiszteusokra nézve; mert károkat teszek nektek.¹

4. És elméne, és háromszáz rókát² fogván, azok farkait egymáshoz foglalá, és fáklyákat köte közéjük;

5. ezeket tűzzel meggyújtván, elbocsátá, hogy ide s tova futssanak; melyek azonnal a filiszteu-

¹⁵ Ha nem csaltatok volna ki tőlem feleségem által.

¹ Ézután teljes joggal árthatok a filiszteusoknak, ha Izrael ellenségei nem volnának is.

² tulajdonképen sakált, aranyfarkast, egy rókanemet, mely Palesztinában seregestül jár.

sok vetéseibe menének. Ezeket meggyújtván, az összehordott gabona is és a szalmájában álló is megége, annyira, hogy a láng a szőlőket és olajfákat is fölemészté.³

6. És mondák a filiszteusok: Ki cselekedte e dolgot? mondák nekik: Sámson, a tamnateus veje, mivelhogy feleségét elvette, és másnak adta; azért cselekedte ezeket. És fölmenének a filiszteusok, és megégeték mind az asszonyt, mind atyját.

7. Kiknek mondá Sámson: Noha ezeket cselekedteték, mindazáltal mégis boszút állok rajtatok, és akkor megnyugszom.

8. És megveré őket igen nagy csapással, úgy hogy rémülésökben lábok ikráját temporaikra tevék.⁴ És ő lemenvén, Étam sziklabarlangjában lakék.

9. Ekkor fölmenvén a filiszteusok Júda földére, táborba szállának ama helyen, mely azután nevezeték Lékinek, azaz állsontnak, ahol az ő hadseregök kiterjedett.

10. És mondák nekik a Júdanezetségbeliek: Miért jöttetek föl ellenünk? Kik felelék: Azért jöttünk, hogy megköttözzük Sámson, és visszafizessük neki, amiket rajtunk cselekedett.

11. Leméne tehát háromezer férfiú Júdából Étam sziklabarlangjához, és mondák Sámsonnak: Nem tudod-e, hogy a filiszteusok uralkodnak rajtunk? miért kívántad ezt cselekedni? S ő mondá nekik: Amint velem cselekedtek, úgy cselekedtem velök.

³ aratáskor a nagy hőség miatt nagyobb lévén a szárazság, minden könnyebben meggyűladott.

⁴ Összevissza veré őket lábszáraikon és temporaikon, úgy hogy lábszáraikat az elfutásra nem használhaták, hanem kényszerültek temporaikkal együtt Sámson csapásainak engedni. A héber szerint: Keményen elveré válláikat és temporaikat.

12. Mondák neki: Megkötni jöttünk téged, és a filiszteusok kezébe adni. Mondá nekik Sámson: Esküdjétek meg és ígérjétek nekem, hogy nem öltök meg engem.

13. Mondák: Nem ölünk meg téged, hanem kötve kézbe adunk. És megköték őt két új kötéllel, és kihozák Étam kősziklájából.

14. Ki midőn az állcsont helyéhez jutott, és a filiszteusok kiáltozással eléje siettek, rászálla az Úr lelke, és mint szokott a tűz közlélében megemésztetni a len, úgy a kötelek, melyekkel kötözve vala, lehullának és szétfoslának.

15. És találván egy állkapcsot, azaz számár állcsontját, mely ott hever vala, fölkapván, megöle avval ezer férfiút,⁵

16. és mondá: A számár állkapcsával, a számár-venhének állcsontjával töröltem el őket, és megöltem ezer férfiút.⁶

17. És mikor ez igéket énekelve elvégezte, elveté az állcsontot kezéből, és hívá azon hely nevét Ramat-Lékiné, mely magyaráztatik, állcsont fölvételének.⁷

18. És igen megsomjúhozván, kiálta az Úrhoz, és mondá: Te adtad szolgád keze által ez igen nagy szabadulást és diadalmat; íme szomjan halok még, és a körülmetéletlenek kezeibe esem!

19. Fölnyita tehát az Úr egy zápfogat a számár állcsontjában,⁸ és víz fakada abból. Melyet megiván, fölélede az ő lelke, és erőt

vőn. Azért lőn azon hely neve: a segítségül hívó forrása az állcsontból, — a jelen napig.⁹

20. És biráskodék Izraelben a filiszteusok idején húsz esztendeig. (Bírák 16, 31.)

16. RÉSZ.

Sámson további hőstettei, fogsága, és halála.

1. És elméne Gázába, és láta ott egy parázna asszonyt és beméne hozzája.¹

2. Mit mikor meghallottak a filiszteusok, és híre ment nálok, hogy Sámson bement a városba, körülvevék őt,² öröket állítván a város kapujához, és ott egész éjjel csendesén várakozván, hogy reggel a kimenőt megöljék.

3. Aluvék pedig Sámson éjfélig; és azután fölkelvén, megragadá a kapu mindkét ajtaját mellékeivel és zárával együtt, és³ vállaira tévén, ama hegy tetejére vivé, mely Hebronra néz.⁴

4. Azután megszerete egy asszonyt, ki Sórek völgyében lakik vala, és Dalilának hívaték.⁵

5. És hozzája menének a filiszteusok fejedelmei, és mondák: Csald meg őt, és tudd ki tőle, mi-ben áll ily nagy ereje, és mikép győzhessük le őt, hogy összekötözvén megnyomoríthassuk? Mit ha

⁵ a többiek elfutottak (9. v.).

⁶ A héber szerint: a számár állkapcsával egy csoportot, két csoportot, a számár állcsontjával ezer férfiat öltem meg.

⁷ egyszersmind állcsonttal való sújtást is jelent.

⁸ Ezt némelyek betűszerinti, mások ily képes értelemben veszik: Megnyitá a sziklát azon helyen, mely számár állcsontjának nevezetik. Ez valószínűbb is, mert a vízforrás folyton folyt.

⁹ mások szerint: azért lőn azon hely neve: a segítségül hívó forrása; mely Léki (az állcsont) mellett vagyon a jelen napig.

¹ hogy házában töltse az éjet (Jerom. Ágost.). Lásd Józ. 2, 1.

² a házat, melyben volt.

³ miután az öröket elkergeté.

⁴ úgy hogy a gázaiak megsejyenyülve láthatták reggel a hegyen városuk kapuját.

⁵ E viszonyval kezdődik Sámson szerencsétlensége.

megcselekszel, mindenikünk ezer-száz ezüst siklust ad neked.

6. Szóla tehát Dalila Sámsonnak: Mondd meg nekem, kérlek, miben áll a te nagy erőd, és mivel kellene megkötözni, hogy el ne szaggathasd?

7. Felelé neki Sámson: Ha inakból csinált, meg nem száradt és még nedves hét kötéllel⁶ megkötöztetem, erőtlenségek, mint egyéb emberek.

8. És vivének hozzá a filiszteusok fejedelmei hét kötelet, a mint mondotta vala, melyekkel megköté őt;

9. néhányan lesben lévén elrejtve nála, és a kamarában a dologvégét várván. És kiálta neki: Rajtad a filiszteusok, Sámson!⁷ Ki elszakasztá a köteleket, mint akárki elszakasztaná a csepüből sodrott fonalat, midőn a tűztől megperzselődik; és ki nem tudó-dék, miben van az ő ereje.

10. És mondá neki Dalila: Ime megcsúfoltál engem, és hamisat szóltál; tehát most csak mond meg nekem, mivel kelljen téged megkötözni?

11. Kinek amaz felelé: Ha megkötöztetem új kötelekkel, melyek soha munkában nem voltak, erőtlenségek és hasonló egyéb emberekhez.

12. Melyekkel ismét megköté őt Dalila, és kiálta: Rajtad a filiszteusok, Sámson! a csel készen lévén a kamarában. De úgy elszakasztá a köteleket, mint a vászon-fonalakat.

13. És Dalila ismét mondá neki: Meddig csalogatsz engem, és szólasz hamisat? Valld meg, mivel kell megkötöztetned? Felelé neki Sámson: Ha fejemnek hét hajfürtjét

nyüstfonalba fonod, és az evvel körülkötözött szeget a földbe ved, ⁸ erőtlenségek.

14. Mit mikor megcselekedett Dalila, mondá neki: Rajtad a filiszteusok, Sámson! ki fölserkenvén az álmából,⁹ kivoná a szeget a hajfürtökkel és fonallal együtt.

15. És mondá neki Dalila: Mint mondhatod, hogy szeretsz engem, holott szíved nincs velem? Három ízben hazudtál nekem, és nem akartad megmondani, miben van a te nagy erőd?

16. És mikor untatá őt, és sok napon át sürgeté, nyugalomra sem hagyván időt neki, elfogyatkozék lelke, és halálig ellankada;¹⁰

17. akkor kinyilatkoztatván a dolog valóságát, mondá neki: Vas még soha nem volt fejemen, mert nazareus, azaz Istennek szentelt vagyok anyám méhétől fogva; ha fejem megnyiretik, erőm eltávozik tőlem, és megfogyatkozom, és olyan leszek, mint más emberek.¹¹

18. És látván amaz, hogy szívet teljesen kítárta neki, elküldé a filiszteusok fejedelmeihez, és meghagyá neki: Jöjjetek föl még egyszer, mert most kinyilatkoztatta nekem szívet. Kik fölmenének,

⁸ A héber szerint: s egy szeggel le-szegezed.

⁹ melybe mélyedett.

¹⁰ küzdvén a szerelem és kötelesség között. Kerüljed üdvöd ellenségét, míg idő van, különben bukni fogsz, ha oly erős vagyis, mint Sámson.

¹¹ Sámson természetfölötti erejét, s a bírói tisztre való hivatását azon föltétel alatt nyeré Istentől, ha anyja méhétől nazareus marad, s a nazareusi törvényt szorosán megtartván; haját is nyiretlen hagyja. Csak annyiból tulajdoníttatik az erő hajjának, amennyiben ez a nazareussághoz tartozott, s el nem vágathatótt a nélkül, hogy meg ne szűnt volna Istennek szentelt lenni (Ar. sz. Ján. Ambr.).

⁶ Némelyek szerint: nyers gúzs-vesszővel.

⁷ jönnek, vagy ellened vannak.

magokkal vivén a pénzt, melyet ígértek vala.

19. Amaz pedig elaltatá őt térdein, és fejét ölébe hajtata. És nyírótt híva és elnyíreté hét hajfürtjét; és kezdé őt üzni és magától eltaszítani,¹² mert mindjárt eltávozék tőle az erő;

20. és mondá: Rajtad a filiszteusok, Sámson! Ki az álomból fölserkenvén, mondá szívében: Kimegyek, mint azelőtt, és kibontakozom; nem tudván, hogy az Úr eltávozott tőle.

21. De a filiszteusok megfogák őt, s azonnal kiváják szemeit, és Gázába vivék, lánczokkal megkötözvén, és tömlőczbe zárván, örletének vele.¹³

22. És immár hajfürtjei növekedni kezdettek vala.

23. És a filiszteusok fejedelmei egybegyűlének, hogy nagy áldozatokat tegyenek Dágon¹⁴ istenöknek, és vendégeskedjenek, mondván: Kezünkbe adta istenünk ellenségünket, Sámson.

24. Mit a nép is látván, dicséri vala istenét, és ugyanazt mondá: A mi istenünk kezünkbe adta ellenségünket, ki földünket pusztította, és sokakat megölt.

25. És vígan lévén a vendégségben, miután már ettek, parancsolák eléhivatni Sámson, hogy játszóék előttök.¹⁵ Ki előhozatván a tömlőczből, játszik vala előttök, és két oszlop közé állíták őt.¹⁶

26. És mondá a lépéseit vezető szolgának: Ereszsz,¹⁷ hadd illessem azon oszlopokat, melyeken az egész ház fekszik, és támaszkodjam azokhoz, és nyugodjam egy kevéssé.

27. A ház pedig tele vala férfiakkal és asszonyokkal, és ott valának a filiszteusok minden fejedelmei, a házfődeléről¹⁸ és erkélyéről közel háromezer férfi és asszony nézvén a játszó Sámson.

28. Ő pedig segítségül híván az Urat, mondá: Uram Isten! emlékezzél meg rólam, és add vissza nekem most előbbi erőmet, én Istenem! hogy megboszúljam magamat ellenségeimen,¹⁹ és két szemem elvesztéseért egy boszút álljak.

29. És megragadván mind a két oszlopot, melyeken a ház áll vala, és azok egyikét jobb kezével, és másikat balkezével tartván,

30. mondá: Haljak meg együtt a filiszteusokkal!²⁰ És megrendítvén erősen az oszlopokat, leszakada a ház mind a fejedelmekre, és a többi sokaságra, mely ott vala; és sokkal többet öle meg halálakor, mint azelőtt életében megölt vala.

31. Lemenvén pedig atyjafiai és egész rokonsága, testét elvivék és eltemeték Száara és Esztaol

¹⁷ segíts.

¹⁸ melynek közepén nagy nyílás volt, hogy azon az áldozatfüst kimehessen. A nép ide is tódult, miután már nem volt hely a templomban.

¹⁹ kik belőlem, az Isten népének bírájából csúfot üznek.

²⁰ Haljanak meg a filiszteusok; és mivel ez az én halálom nélkül meg nem történhetik, kész vagyok velök együtt meghalni. Így áldozza föl magát halálra a hadvezér, hogy ellenségeit legyőzze. Sámson tehát nem volt öngyilkos, hanem inkább dicséretet érdemel. Lásd Zsid. 11, 32.

¹² A héber szerint: ez által kezdé rajta erőt venni.

¹³ kézi malmon. Lásd Móz. II. 11, 5.

¹⁴ azaz: hal-istennek. Ezen bálványnak felül nőalakja lehetett, mely alúl halfarkkal végződött. Ezen kép alatt tisztelték, némelyek szerint, a vízből származott, s mindent a folyadékból képező föld.

¹⁵ énekel és táncsal mulattassa az akkori szokás szerint. Lásd Kir. I. 18, 7.

¹⁶ melyek a templom lapos födelét tarták.

között, az ő atyja, Mánue sírboltjában. Ő pedig Izraelben hűsz esztendeig bírászkodék.²¹

17. RÉSZ.

Mikásnak és anyjának képtisztelete.

1. Az időben¹ egy Mikás nevű férfiú vala Efraim hegyéről.

2. Ki mondá anyjának: Az ezer és száz ezüst siklus, melyet magadnak félretettél,² és melyért hallomásomra megesküdtél,³ ime nálam van,⁴ és én birom azt.⁵ Kinek amaz felel: Áldott legyen az én fiam az Úrtól.⁶

3. Visszaadá tehát azt anyjának, ki mondotta vala neki: Az

²¹ Sámson személyében és történetében több vonást találunk, melyek Jézus Krisztus előképét tünnetik elénk. Sámson születését angyal hirdeté, valamint Jézus Krisztusét. Neve (Bírák 13, 24.) hasonlít azon névhez, mely Jézust, mint igazság napját (Malak. 4, 2.) illette. Sámson nazareus, szabadító és bíró volt: hasonlóképen Jézus is (Zsid. 7, 26. Máté 18, 11. Kor. 1, 4, 4.). Sámson idegen nőt vett feleségül: úgy Krisztus is minden nemzetet egyházába fogadott. Sámson halála elveszté a filiszteusokat: Krisztus halála eltörlé a zsinagógát. Így volt Sámson az Úr előképe. Vajjon föltaláljuk-e magunkban Jézusnak hív képmását?!

¹ A héber szerint: Vala egy Mikás stb. A következő öt rész oly eseményeket foglal magában, melyek Józue és a vének halála, és Otóniel bírósága közötti időben történtek, Bírák, 2, 9. 10. és 3., 9., mert ez időben az izraelitáknak semmi fejedelmök nem volt, s elhagyván az Urat, a képeket kezdék imádni.

² A héber szerint: mely töled ellopatott.

³ esküvel átkozódtál, vajjon én nem tudom-e, hol van? mert eloroztatott vagy elveszett.

⁴ ismét megtaláltatott.

⁵ A héber szerint: Én vettem el.

⁶ Az átok, melyet az esküvésnél mondtam, ne szálljon rád, hanem csak áldás.

Úrnak szenteltem és fogadtam ez ezüstöt, hogy kezemből vegye el az én fiam, és csináljon faragott és öntött képet;⁷ és most kezedbe adom azt.

4. Ő pedig visszaadá anyjának; ki kétszáz ezüst siklust vón, és adá az ötvösnek, hogy azokból faragott és öntött képet csináljon; és ez Mikás házában vala.

5. Ki abban egy hajlékocskát⁸ különze el az Istennek, és efódot csinála és terafimot, azaz papi ruhát és bálványokat;⁹ és fiai közül egyiknek megtölté kezét,¹⁰ s ez papja lón.

6. Ama napokban nem vala király¹¹ Izraelben, hanem kiki, a mit igaznak lát vala, azt cselekvé.

7. Vala más ifjú is Júda Betleheméből,¹² az ő rokonságából;¹³ és ez levita vala és ott lakó.

8. És kimenvén Betlehem városából, vándorolni akara, míg magának alkalmas helyet talál. És midőn az úton lévén, Efraim hegyére jutott, és egy kevésé Mikás házába tért,

9. emez kérdé tőle: Honnan jött? Ki felel: Levita vagyok Júda-Betlehemből, és vándorlok, hogy ott lakjam, a hol lehet, és a hol hasznosnak látom.

10. És mondá Mikás: Maradj nálam, és légy atyám és papom;

⁷ valószínűleg az igaz Isten képét (13. v.), mint Móz. II. 32. Lásd Bír. 18. r. 7-ik jegyz.

⁸ egy imahelyet.

⁹ Lásd Móz. I. 31, 19. talán a szent sors gyanánt kellett szolgálniok. Lásd Móz. II. 28. r. 22-ik jegyz.

¹⁰ áldozatokkal, azaz pappá avatá őt fel. Lásd Móz. II. 28, 41.

¹¹ általában fejedelmi személy.

¹² Betlehem városából, mely Júda nemzetségehez tartozik.

¹³ Júda rokonságából anyai részről, mert atyai részről Lévi nemzetségéből származott. Bírák 18, 30.

és esztendőnként tíz ezüst siklust adok neked, és kétféle ruhát,¹⁴ és a mik táplálásodra szükségesek.

11. Ráállá amaz, és azon embernél marada, úgy lévén nála, mint egyike fiainak.

12. És Mikás megtölté az ő kezét,¹⁵ és az ifjú pap lőn nála.

13. Most tudom, úgymond, hogy jól tesz velem az Isten, Lévi nemzetségbeli papom lévén.

18. RÉSZ.

Dán nemzetségének bálványozása.

1. Ama napokban nem vala király¹ Izraelben, és Dán nemzetsége örökséget keres vala magának, hogy abban lakjék; mert még az napig a többi nemzetségek között nem nyert vala részt.²

2. Dán fiai tehát elküldének törzsük és házok népe közül öt erős férfiút Száraából és Esztaolból, hogy kikémleljék a földet, és szorgalmasan megnézzék; és mondák nekik: Menjetek, és nézzétek meg a földet. Kik midőn elmenvén, Efraim hegyére jutottak, és Mikás házába mentek, megnyugovának ott.³

3. és megismervén az ifjú levita szavát,⁴ és szálláson nála lévén, mondák neki: Ki hozott téged ide? mit művelsz itt? mi okból kívántál ide jőni?

4. Ki felelé nekik: Ezeket s

ezeket cselekedte velem Mikás, és engem bérbe fogadott, hogy papja legyek.

5. Kérék pedig őt, kérdezze meg az Urat, hogy tudhassák, ha szerencsés úton járnak-e? és a dolognak jó vége lesz-e?

6. És felelé nekik: Menjetek békeséggel, az Úr nézi járástokat és az utat, a hova mentek.

7. Elmenvén tehát az öt férfiú, Láiszba⁵ jutának; és láták, hogy abban a nép minden félelem nélkül lakik, a szidoniusok szokása szerint, bátorságban és nyugalomban, ellene teljességgel senki sem tusakodik, és nagy gazdagságban él, Szidontól és minden embertől messzire elszakasztva.

8. És visszatérvén Száraába és Esztaolba atyjokfiáihoz, és ezek tudakozván, mit cselekedtek, felelék:

9. Keljetek föl, menjünk hozzájuk, mert igen gazdag és termékeny földet láttunk; el ne mulasszatok, ne hagyjátok. Menjünk és foglaljuk el azt, semmi munkába sem kerül.

10. Gond nélkül valókhöz megyünk, igen tágas tartományba, és az Úr oly helyet ad nekünk, melyben semmi fogyatkozás nincs azokból, mik a földön teremnek.

11. Elindúla tehát Dán rokonságából, azaz Száraából és Esztaolból hatszáz férfiú, fölkészülve hadi fegyverekkel,

12. és fölmenvén, Júda Kariatiarimjában maradának; mely hely az időtől Dán táborának nevezették, és Kariatiarim mögött vagyont.

13. Onnan átmenének Efraim hegyére. És mikor Mikás házához jutottak,

⁵ mely különben Lészemnek nevezett (Józ. 19, 47.), ez egy város vala Palesztina éjszaki részén, mely a Libanon és Antilibanon közötti völgyben feküdt.

¹⁴ A héber szerint: egész ruházatot.

¹⁵ pappá szentelé őt. Lásd 10-ik jegyz.

¹ Lásd a 17. r. 11-ik jegyz.

² nem nyertek annyit, hogy abban mindnyájan lakhattak volna, mert a mi nekik Józ. 19. 40. szerint adatott, még nem volt egészen meghódítva. Bír. 1, 34. 13, 25.

³ A héber szerint: ott tölték az éjjelt.

⁴ megismerék szaváról, hogy efraimita. Lásd Bírák 12, 6.

14. mondá az öt férfiú, kik azelőtt elküldettek vala Láisz földé kikémlésére, többi atyjokfiainak: Tudjátok-e, hogy e házakban efód vagyon és terafim, s faragott és öntött kép? lássátok, mit cselekedtetek? (Bírák 17, 4.)

15. És mikor egy kevésbé elértek, bemenének az ifjú levita lakába, ki Mikás házában vala; és köszönték őt békeséges szókkal.

16. A hatszáz férfiú pedig, a mint fölfegyverkezve vala, úgy álla az ajtó előtt.

17. Amazok⁶ pedig, kik bementek vala az ifjú házába, a faragott képet és efódot, a terafimot és az öntött képet el akarák vinni,⁷ és a pap az ajtó előtt áll vala, a hatszáz erős férfiú nem messze várakozván.

18. Elvivék tehát, a kik bementek vala, a faragott képet, az efódot és bálványokat és öntött képet. És mondá nekik a pap: Mit miveltek?

19. Felelék neki: Hallgass, és tedd szádra ujjodat, és jer velünk, hogy atyánk légy és papunk. Mi jobb neked, az-e, hogy egy férfiú házában légy pap, vagy Izrael egy nemzettségében és rokonában?

20. Ezt hallván, engede beszédöknek, és elvivé az efódot és a bálványokat és a faragott képet, és elindúla velök.

21. Kik midőn elmentek, és előre küldötték a kisdedeket, barmokat és minden drágaságaikat,

22. és már Mikás házától távol voltak, a Mikás házában lakó férfiak öszszekiáltván egymást, utánok menének,

23. és azok háta mögött kiál-

tani kezdének. Mikor amazok hátratekintettek, mondák Mikásnak: Mit akarsz? miért kiáltasz?

24. Ki felelé: Az én isteneimet, kiket magannak csináltam, elvittetek, és papomat és mindent, a mim vagyon, és azt mondjátok: Mi lelt téged?

25. És mondák neki Dán fiai: Vigyázz, többé ne szólj nekünk, nehogy hozzád menjenek a felindúlt szívű férfiak, és magad egész házáddal elveszsz.

26. És így a kezdett úton menten menének. Látván pedig Mikás, hogy erősbek nálánál, visszatéren házába.

27. A hatszáz férfiú pedig elvivé a papot, és a miket felül mondotunk, és jutának Láiszba, a nyugodalmas és gond nélkül való néphez, és megverék őket fegyver élével, és a várost fölégeték,

28. teljességgel senki sem hozván segítséget, mivelhogy távol lakának Szidontól, s az emberek közt senkivel sem vala szövetségök és ügyök. A város pedig Rohob tartományában fekvék,⁸ melyet ismét fölépítvén, benne lakának,

29. híván a város nevét Dánnak, az ő atyjok neve szerint, kit Izrael nemzett vala, mely azelőtt Láisznak nevezteték.

30. És föllállíták magoknak a faragott képet, és Gerzammak, Mózes fiának fiát,⁹ Jonatánt, és ennek fiait papokká tevék Dán nemzettségében az ő fogságuk napjáig.¹⁰

⁸ A héber szerint: Bet-Rohob völgyében.

⁹ maradékát.

¹⁰ A héber szerint: azon napig, míg a tartomány (a lakosság) fogságba vitetett, vagy a 31.v. szerint: míg a frigyszekrény Sílóban volt, vagyis, azon ideig, midőn a frigyszekrény több izraelitákkal a filiszteusok által fogságra vitetett (Kir. I. 4.).

⁶ A héber szerint: az öt kém.

⁷ vagyis, a faragott képet, mely ezüst lemezzel volt bevonva, s mintegy leöntve. Nem helyesen vétetik ez két képnek (20. v.).

31. És nálok marada Mikás bálványa mindazon idő alatt, míg az Isten háza¹¹ Silóban volt. Az időben nem vala király Izraelben.

19. RÉSZ.

A gábaoniták gyalázatos tette.

1. Vala egy levita férfiú, Efraim hegyének oldalán lakván, ki feleséget¹ vőn Júda Betleheméből.

2. Ez elhagyá őt,² és visszatére atyja házába Betlehembe, és nála maradt négy hónapig.

3. És utána méné férje, akarván őt engesztelni és édesgetni, és magával visszavinni, egy szolga és két szamar lévén vele az úton; ki is befogadá őt, és bevivé atyja házába. Mit mikor ipa meghallott, és őt meglátta, eléje méné örvendezve,

4. és megölelé—az embert.³ És a vő ipa házában harmadnapig marada, évén vele és iván barátságosan.

5. Negyedik napon pedig éjjel⁴ fölkelvén,⁵ el akara menni. De tartóztatá őt ipa, és mondá neki: Egyél előbb egy kevés kenyeret, és erősítsd meg gyomrod, és úgy menj.

6. És leülének együtt, és evének s ivának. És mondá a leány atyja vejének: Kérlek maradj itt ma, és vigadjunk együtt.

7. Amaz pedig fölkelvén el akara menni. De ismét igen tartóztatá ipa, és magánál marasztá.

¹¹ a szent hajlék.

¹ A héber szerint: ágyast, minőt venni a mózesi törvény megengedett.

² A héber szerint: paráználkodék mellette; vagy több régi fordítók szerint: nem szenvedhette őt.

³ A héber szerint: és magánál tartá.

⁴ korán reggel.

⁵ feleségével együtt.

8. Megviradván pedig, a levita útra készüle. Kinek ipa ismét: Kérlek, úgymond, végy egy kevés eledelt, erőt vévén, míg a nap növekedik, azután menj. Tehát együtt evének.

9. És fölkele az ifjú, hogy elmenjen feleségével és szolgájával. De ismét szóla neki ipa: Gondold meg, hogy a nap enyészetre hajlik, és estéhez közelget; maradj nálam ma is, és töltsd vígan a napot, és holnap indulj meg, hogy házadba menj.

10. A vő nem akara engedni beszédének, hanem mindjárt elindúla, és juta Jébuz ellenébe, mely más néven Jerusalemnnek hivatik, két terhelt szamarat vivén magával és ágyasát.⁶

11. És már Jébuz mellett valának, és a nap éjjé változik vala, és mondá a szolga urának: Jer, kérlek, térjünk a jebuzeusok városába, és maradjunk abban.

12. Felelé neki ura: Nem megyek az idegen nemzet városába, mely nem Izrael fiai közül való,⁷ hanem átmegyek Gábaáig;

13. és mikor odajutok, abban maradjunk, vagy pedig Ráma városában.

14. Átmenének tehát Jébuzon, és a kezdett úton menten mennek vála, és leszálla a nap nekik Gábaa mellett, mely Benjamin nemzetiségében vagon.

15. És betérének abba, hogy ott maradjanak. Hova mikor bementek, a város utcáján ülének, és senki sem akará őket szállásra befogadni.

16. És íme egy öreg ember jöve elé a mezőről, munkájáról estve

⁶ Lásd az 1-ső jegyz.

⁷ a városban jó részt izraeliták laktak, de a várból a jebuzeusok uralkodtak a város fölött, kiket onnan csak Dávid üzött ki. Lásd Bír. 1, 21.

visszatérvén, és ez is Efraim hegyéről vala, és mint jövevény Gábaában lakó. Azon tartomány emberei pedig Benjamin fiai valának.

17. És az öreg fölemelvén szemeit, láta egy embert ülni poggyászával a város utczáján, és mondá neki: Honnan jössz, és hová mégy?

18. Ki felelé neki: Júda Betleheméből jöttünk, és lakhelyünkre megyünk, mely Efraim hegyének oldalán vagyon, a honnan Betlehembe mentünk vala; és most az Isten házába megyünk,⁸ és senki sem akar hajlékába fogadni bennünket,

19. pedig magunknak polyvánk lévén és szénánk a szamarak éllemére és kenyereünk s borunk az én részemre, a te szolgálódéra és a velem levő cselédére, semmire sincs szükségünk, hanem csak szállásra.

20. Felelé neki az öreg: Békeség legyen veled, én mindent adok, a mi szükséges, csakhogy, kérlek, ne maradj az utcán.

21. És bevívé őt házába, és enni ada a szamaraknak; és miután megmosták lábaikat, megvendéglé őket.

22. Midőn ezek vendégeskedének, és az útnak fáradalma után testöket étellel és itallal felüdíték, eljövének a város férfiai, a Belial fiai⁹ (azaz igátlanok), és körülvevén az öreg házát, zörgetni kezdék az ajtót, kiáltván a ház urára, és mondván: Hozd ki azon férfit, ki házádba ment, hadd éljünk gonoszúl vele.

23. És kiméne hozzájok az öreg és mondá: Ne, atyámfiai, ne cselekedjétek e gonoszat, mivelhogy ez ember szállásomra jött; és áll-

jatok el e bolondságtól. (Móz. I. 19, 5.)

24. Van egy szűz leányom, és ez embernek van egy ágyasa, kihozom őket hozzátok, alázzátok meg őket, és fajtalanságtoknak tegyetek eleget: csakhogy, kérlek, e természet ellen való vétket ne cselekedjétek a férfiúval.¹⁰

25. Nem akarának engedni az ő beszédeinek. Ezt látván azon ember, kivivé hozzájok ágyását, és kéjökre adá nekik;¹¹ kívül miután egész éjjel gonoszúl éltek, reggel őt elbocsáták.

26. Az asszony pedig, elmúlván a sötétség, a ház ajtajához jöve, a hol ura szálláson vala, és ott leesék.

27. Megviradván, fölkele az ember, és megnyitá az ajtót, hogy a kezdett utat elvégezzé; és íme ágyasa az ajtó előtt fekszik vala kiterjesztett kezekkel a küszöbön.

28. És szóla neki, gondolván, hogy nyugszik: Kelj föl, és menjünk. De midőn semmit sem felelt, észrevévén, hogy meghalt, fogá őt és föltevé a szamárra és visszaméne házába.¹²

29. A hová midőn bement, kardot ragada, és felesége holtestét minden csontostúl tizenkét részre és darabra vagdolván, elküldé Izrael minden határaiba.¹³

30. Mikor ezt kiki látta, fölkiáltának: Soha ily dolog nem történt Izraelben az naptól, melyen

⁹ Lásd Mózes. V. 13, 13.

¹⁰ Lásd Mózes. I. 19, 8. a jegyzeteket.

¹¹ A héber szerint: erőszakkal hozá ki; és ezért annál vétkesebben cselekedett. Azon esetben a gonoszok baromi kívánságának ellene kellett volna szegülni mind halálig, s Isten előtt akkor tiszta és ártatlan marad, s a tisztaság mártyrá leendett vala.

¹² hazájába.

¹³ minden nemzetségeihez. Ez földhívás volt bosszúra. Lásd Kir. I. 11, 7.

feljöttek atyáink Egyiptomból, a jelen ideig; mondjátok itéletet, és közösen végezzétek el, mit kelljen cselekedni?

20. RÉSZ.

Háború Benjamin ellen s ennek megeretése.

1. Kimenének tehát mind az Izrael fiai, és valamennyien összegyülenek, mint egy ember, Dántól Berszabeéig¹ és Gálaád földéről² az Úrhoz Maszfában.³ (Oze. 9, 9.)

2. És a nép minden fejedelmei, és Izrael minden nemzetségei az Isten népének gyülekezetébe jövének, négyszázezer gyalog hadakozó.

3. (Nem is vala titok Benjamin fiai előtt, hogy Izrael fiai fölmentek Maszfába.) És megkérdezettvén a levita, a megölt aszszony férje, mi módon történt az a nagy gonoszság?

4. felelé: Benjamin-Gábaába jövék feleségemmel, és oda beté-
rék,

5. és íme a város emberei körülvevék éjjel a házat, melyben valék, meg akarván engem ölni; és feleségemet a bujaság hihetetlen dühösségével elgyötörvén, ez végre meghala.

6. Kit megragadván, darabokra vagdalék, és elküldém a darabokat örökségtek minden határaiba; mert soha ily nagy gonoszság és ily nagy bűn nem történt Izraelben.

¹ az innenső tartomány éjszaki (Dán) szélétől déli határaig (Berszabeéig).

² a Jordánon túli tartományból.

³ mely város Benjamin nemzetségében vala, s hihetőleg azért választott, mert környéke alkalmas volt táborozásra, és közel volt Silóhoz. Lásd 18. 27. v. és 21. 4. 5.

7. Jelen vagytok mindnyájan, Izrael fiai! végezzétek el, mit kelljen cselekednetek.

8. És fölállván az egész nép, mint egy ember szavával felelé: Nem megyünk hajlékainkba, s ne menjen senki a maga házába;

9. hanem Gábaa ellen közön-
ségesen ezt cselekedjük:

10. Tíz férfiú választassék⁴ száz közül Izrael minden nemzetségeiből, és ezer közül száz, és tízezer közül ezer, hogy élelmet hordjanak a hadseregnek, és hadakozhassunk Benjamin Gábaája ellen, és megtorolhassuk rajta a gonoszságot, a mint érdemli.

11. És egész Izrael a városhoz gyüle⁵ mint egy ember, azonegy érzéssel és egy akaratallal.

12. És követeket küldének Benjamin egész nemzetségéhez, kik így szólának: Miért találtatott köztetek ily nagy gonoszság?

13. Adjátok kézbe azon gábaai embereket, kik e bűnt cselekedték, hogy haljanak meg, és vettessék ki a gonosz Izraelből. De nem akarák atyjokfiai, az Izrael fiai parancsát hallgatni:

14. hanem minden városokból, melyek az ő sorsukban valának, Gábaába gyülenek, hogy segítsék őket, és Izrael egész népe ellen hadakozzanak.

15. És találtatának huszonöt-ezeren Benjaminból fegyverfoghatók, Gábaa lakóin kívül,

16. kik hétszázan valának, igen erős férfiak, balkézzel úgy harcolók, mint jobbal; és parittyával a követeket oly biztosan hajítók, hogy a hajszálat is megütheték, és a kő ütése másfelé nem viteték.⁶

⁴ A héber szerint: sors által.

⁵ Maszfához, nem Gábaához, mert lásd 14. 19. v.

⁶ A héber szerint: hétszáz parittyával volt a benjaminiai és gábaai egész seregben.

17. Izrael fiai közül is, Benjamin fiain kívül, négyszázezer fegyverfogható találtaték harcra fölkészülve.

18. Kik fölkelvén, menének az Isten házába, azaz Silóba. És tanácsot kérnének az Istentől, és mondták: Ki legyen hadseregünkben a viadal fejedelme Benjamin fiai ellen? Felelé nekik az Úr: Júda legyen vezéretetek.⁷

19. És fölkelvén Izrael fiai mindjárt reggel, táborba szállának Gábaa mellett.

20. És onnét harcra indulván Benjamin ellen, a várost víni kezdék.

21. És kimenvén Benjamin fiai Gábaából, megölének Izrael fiaiból azon nap huszonkétezer férfiút.⁸

22. Izrael fiai mind erősségökben, mind sokaságukban bizván, ismét azon helyen rendezék el a sereget, melyen azelőtt harcoltak vala,

23. de úgy, hogy előbb fölmenének és sírának az Úr előtt egész éjjelig, és tanácsot kérnének tőle, és mondták: El kell-e továbbá is mennem harcolni atyámfiai, Benjamin fiai ellen, vagy nem? Kiknek ő felelé: Menjetek föl hozzájuk, és víjatok meg.

24. És mikor Izrael fiai másodnap Benjamin fiai ellen a harcra mentek,

25. kirohanának Benjamin fiai Gábaa kapuin és eléjük menvén amazoknak, oly nagy öldökléssel dühöngének ellenök, hogy tizen-

⁷ Júda nemzetsége menjen elől. Minden egyes nemzetségben a nemzetségfejedelmek voltak a parancsnokok.

⁸ Isten meggyőzetni engedé az izraelitákat, hogy őket a bálványozásért megbüntesse, melyet Dán nemzetségében elűrték. Kimenének, hogy mások vétkét büntessék, s a magokéra nem gondolának (sz. Ágost. Gerg.).

nyolczezer fegyverfogható férfiút vágának le.⁹

26. Mindnyájan fölmenének azért Izrael fiai az Isten házába, s ott leülvén, sírának az Úr előtt, és azon nap estéig böjtölének, és áldozának neki égő- és békeáldozatokat,

27. és állapotjok felől kérdést tevének. Az időben ott vala¹⁰ az Isten szövetségének szekrénye,

28. és Eleazarnak, Áron fiának fia, Fincesz vala a ház gondviselője. Tanácsot kérnének tehát az Úrtól, és mondták: Ki kell-e továbbá is mennünk atyánkfiai, Benjamin fiai ellen, vagy megszűnnünk? Mondá nekik az Úr: Menjetek föl, mert holnap kezeitekbe adom őket.

29. És Izrael fiai cseleket vetének Gábaa városa körül,

30. és harmadik ízben, mint elsőben és másodsor, kivivék Benjamin ellen a hadsereget.

31. De Benjamin fiai is merészen rohanának ki a városból, és a szaladó ellenséget messzebb űzék, úgy hogy megsebesítének közülük, mint az első és másodnapon, vágván a szaladókat két ösvényen, melynek egyike Bételre visz, másika Gábaára, és levágának közel harmincz férfiút;

32. mert azt vélték, hogy a szokott módon vágják őket. Kik a futást mesterséggel tettevén, úgy végezek el magok között, hogy elvonják őket a várostól, és mintha futnának, a felülmondott ösvényekre vigyék.

33. Izrael fiai tehát mindnyájan fölkelvén helyeikből,¹¹ seregett rendezének azon helyen, mely Baal-

⁹ Lásd 8-ik jegyz. Azon kívül ekkor Izrael fiai kevély önhittségök által is vétkeztek (22. v.).

¹⁰ Silóban (18. v.).

¹¹ a hová Benjamin elől futottak.

támárnak hivatik.¹² A cselek is, melyek a város körül valának, lassan ki kezdenek fejlenni,¹³

34. és a város nyugati részére felől eléjőni.¹⁴ De még más tízezer férfiú is egész Izraelből viadalra ingerlé a város lakóit.¹⁵ És megnehezüle a harcz Benjamin fiai ellen:¹⁶ és nem vevék észre, hogy mindenfelől veszedelem környezé őket.

35. És megveré őket az Úr Izrael fiainak színe előtt, és megölének közülük azon nap huszonötezer és száz férfiút, mind hadakozókat és fegyverfoghatókat.

36. Benjamin fiai ugyan is¹⁷ mikor látták, hogy erőtlenebbek, szaladni kezdenek. Ezt látván Izrael fiai, helyt adának nekik a futásra, hogy a kész cselekre juszanak, melyeket ők a város mellett vetettek vala.¹⁸

37. Ekkor a lesbenállók hirtelen fölkelének,¹⁹ és midőn Benjamin hátat fordított az őt vágóknak,²⁰

¹² miután Benjamin már messze űzte őket, és a (38—41. v.) meghatározott jel adatot.

¹³ mert azt határozták, hogy a várost megtámadják, mikor a benjaminiták ettől távol lesznek.

¹⁴ A héber szerint: Gába üregéből, a hová rejtezenek.

¹⁵ egy célra működven a lesbenállókkal, a várost ostromolák (37. v.).

¹⁶ mert a városban a lesbenállóktól, Baal-támárnál a főseregét verettek meg.

¹⁷ Itt a megveretés még egyszeres körülményesebben iratik le.

¹⁸ Helyesebben s az előzménnyel és utóbiakkal megegyezőben van a héber szerint: Mikor t. i. Benjamin fiai látták (hitték), hogy amazok (az izraeliták) megverettek, (mivel futottak előttök), odahagyták nekik-(az izraelitáknak) a csatát (32. 33. v.); mert ezek (az izraeliták) a cselekre támaszkodtak, melyeket Gábánál vetettek vala.

¹⁹ Lásd a 12-ik jegyz.

²⁰ A héber szerint: «és midőn stb.» helyett: és kiterjeszkedének.

bemenének a városba, és megverék azt fegyver élével.

38. Izrael fiai pedig ezen jelt adák azoknak, kik lesben állottak vala, hogy miután a várost beveszik,²¹ tüzet gyújtsanak, hogy a magasan fölmenő füst által jelentsek a város bevételét.

39. Látván ezt Izrael harczon levő fiai²² (mert Benjamin fiai amazokat futni vélék, és mindinkább űzék, megölvén azok seregéből harmincz férfiút),

40. és látván a füstöt, mint egy oszlopot fölemelkedni a városból; Benjamin is hátratekintvén, midőn látta, hogy a város bevétel, és a láng magasan fölmegyen:

41. a kik előbb a futást szinlelték,²³ arcczal visszafordulván, erősebben vívának. És Benjamin fiai látván ezt, megfutamodának,

42. és a pusztaság útjára kezdenek menni,²⁴ arra is űzven őket az ellenség; de azok is, kik a várost meggyújtották vala, eléjük menének.²⁵

43. És úgy lőn, hogy mindkét felől vágatának az ellenségtől, és semmi szünet nem vala a meghalóknak. Elhullának és levágatának Gábaa városa napkeleti részén.

44. Valának pedig, kik azon helyen megölettek, tizenhatszázon, mindnyájan igen erős hadakozó férfiak.

45. Látván ezt a Benjaminból megmaradtak, a pusztára szaladának. És menének a kősziklára, melynek neve Remmon. Azon futásban elszéledtekből és különféle

²¹ a lesbenállók.

²² kik szinleg futottak.

²³ Lásd 33. v.

²⁴ dél felé, mert Gábaába vissza nem mehettek; de nem mentek messze.

²⁵ A héber szerint: Azok is, kik a városokban laktak (melyek mellett elmenének), nagy öldöklést vittek végbe közöttük.

utakon menőkéből megölének öt-ezer férfiút. És midőn tovább mentek, úzék őket,²⁶ és még más kétezert ölének meg.

46. És így lőn, hogy összesen, a kik elhullottak vala Benjamin-külön-külön helyeken, huszonötezeren valának,²⁷ harczokra mind igen serény vitézek.

47. Megmaradván pedig Benjaminsnak egész számából, a ki megszabadúlhatott és élszaladhatott a pusztába, hatszáz férfiút, ezek a Remmon köszikláján ülének négy hónapig.

48. Izrael fiai pedig visszafordulván, a város minden maradékait, a férfiaktól kezdve egész a baromig kardra hányák, és Benjamin minden városait és faluit az emésztő láng semmisíté meg.

21. RÉSZ.

Benjamin nemzetségének helyreállítására.

1. Meg is esküvének Izrael fiai Maszfában,¹ és mondák: Senki közölünk ne adjon leányaiból Benjamin fiainak feleséget.

2. És eljövénék mindnyájan az Isten házához Silóba, és az ő színe előtt ülven estig, fölemelék szavokat, és nagy zokogással kezdének sírni, mondván:

3. Izrael Ura Istene! miért történt e gonosz a te népeden, hogy ma egy nemzetség vétetett el közölünk?

4. Másnap reggel pedig fölkelvén, oltárt építének,² és áldozának ott égő- és békeáldozatokat, és mondák:

5. Ki nem jött fel az Úr seregébe Izrael valamennyi nemzetségéből? Mert nagy esküvéssel kötelezték vala magokat, mikor Maszfában valának, hogy megölik, a kik ott nem lesznek.

6. És Izrael fiai megszárván atyjok fiát, Benjaminsnak, kezdék mondani: Elvétetett egy nemzetség Izraelből!

7. Honnan vegyének feleségeket? mert mindnyájan közösen megesküdtünk, hogy mi nem adjuk nekik leányainkat.

8. Annakokáért mondák: Ki az, Izrael valamennyi nemzetségei közül, ki föl nem jött az Úrhoz Maszfába? És ime találtatának a gálaádi Jábesz lakói, hogy azon hadban nem voltak.

9. (Az időben is, midőn Silóban valának, senki azok közül ott nem találtatott.)³

10. Elküldének tehát tízezer erős férfiút, és megparancsolák nekik: Menjetek el, és verjétek meg a gálaádi Jábesz lakóit fegyver élével, mind feleségeiket, mind kisdedeiket.

11. És ez az, mit meg kell tartanotok: Minden férfineműt és az asszonyokat, kik férfiakat ismeretek, öljétek meg; a szüzeket pedig tartsátok meg. (Móz. IV. 31, 17. 18.)

12. És találtaték a gálaádi Jábeszből négyszáz szűz, kik nem ismerték a férfiúi ágyat, és elhozák azokat Silóba a táborba Kanaán földére.⁴

13. És követeket küldének Benjamin fiaihoz, kik a Remmon köszikláján valának, és megparancsolák nekik, hogy őket békeséggel fogadják.⁵

²⁶ A héber szerint: Gidomig.

²⁷ kerekszám tétel, mert lásd 35. v.

¹ Lásd Bírák 20, 1.

² mert a szent hajlék oltára az egész nép áldozatainak bemutatására nem volt elég. Vesd össze Kir. III. 8, 64.

³ A héber szerint ez a vers így van: Mert számbavették a népet, és ime egy sem volt ott a gálaádi Jábeszből.

⁴ a Jordánon túli tartományból.

⁵ A héber szerint: békeséget ajánlának nekik.

14. És eljövének Benjamin fiai az időben, és feleségeket adának nekik a gálaádi Jábesz leányai közül; többet pedig nem találtak, kiket hasonló módon adjanak.⁶

15. Az egész Izrael pedig igen bánkodék, és szánakodék Izrael egy nemzetségeinek megöletésén.

16. És mondák a vének: Mit cselekedjünk a többivel, kik feleségeket nem nyertek? az asszonyok Benjaminban mind elhullottak,

17. és nagy gonddal és szorgalmas igyekezettel rajta kell lennünk, hogy egy nemzetség el ne töröltessék Izraelből.⁷

18. Mert a mi leányainkat nekik nem adhatjuk, esküvel köteleztetvén és átokkal, melylyel mondtuk: Átkozott, a ki leányai közül feleséget ad Benjaminnak.

19. És tanácsot tartának, és mondák: Ime az Úrnak esztendőnkint ünnepe vagyon Silóban,⁸ mely Bétel városa éjszaki részén fekszik,⁹ és az útnak, mely Bételből Szikembe megyen, napkeleti részén, és Lebona városának déli részén.

20. És megparancsolák Benja-

⁶ a többi kétszáz részére.

⁷ A héber szerint: a 17. v. így van: a Benjaminból megszabadultaknak örökségeket meg kell tartani, hogy egy nemzetiség stb.

⁸ Siló városának saját ünnepe.

⁹ mások szerint helyesebben: mely (ünnepe) tartatott éjszakra az Isten házá-
tól stb.

min fiainak, és mondák: Menjetek és lappangjatok a szőlőkben.

21. És mikor látjátok a silói leányokat a tánczolásra szokás szerint kimenni, jőjete ki hirtelen a szőlőkből, és ragadjatok mindnyájan azok közül egyegy feleséget, és menjetek Benjamin földére.

22. És mikor eljőnek azok atyái, és atyjokfiai,¹⁰ és ellenetek kezdnek panaszkodni, és feddődni, azt mondjuk nekik: Kőnyörüljete rajtok, mert nem hadakozók és diadalmasok törvénye szerint ragadták el azokat, hanem kérték, hogy elvegyék, s nem adtátok; és a ti részetekről van a vétek.¹¹

23. És úgy cselekvének Benjamin fiai, a mint nekik parancsolva volt, és számuk szerint ragadának magoknak azokból, kik tánczolnak vala, egyegy feleséget; és elmenének örökségökbe, városokat építvén, és azokban lakván.

24. Izrael fiai is visszatérének nemzetségeik és családjaik szerint hajlékaikba. Ama napokban nem vala király Izraelben, hanem kiki, a mit igaznak lát vala, azt cselekvé.

¹⁰ kik azonban nem fognak eljöni, mert minden izraelita azon lesz, hogy esküjé-
től valami módon megszadúljon.

¹¹ A héber szerint e vers: És mikor... azt mondjuk nekik: Bocsásatok meg nekik a mi kedvünkért, mert nem szerezhetünk a hadban mindeniknek feleséget. Ti nem adtatok nekik, hogy a vétek súlya (az eskü miatt) rajtatok ne legyen, hanem ők magok vették el azokat.

RUT KÖNYVE.

RUT KÖNYVE egy történetet ad elé a bírák idejéből. Célja különösen Júda nemzetségi lajstromát, melyből a Megváltó is származott, egész Dávidig levinni, s ekkép ezen dicső fejedelem szegény, de nemeslelkű őseinek történetét adni; a ki e tekintetben is előképe volt annak, ki szegénységben jött e világra a szegényeknek hirdetni az evangéliomot. Ezen történetet, mely a szentirási szebb történetek egyike, hihetőleg Sámuel próféta írta.

1. RÉSZ.

Rut Noémival együtt Betlehembe megy Moáb földéről.

1. Egyik bíró napjaiban, mikor a bírák kormányoznak vala, éhség lőn a földön.¹ És elméne egy ember Júda Betleheméből, hogy Moáb tartományában jövevényül lakjék feleségével és két fiával.

2. Ó Elimeleknek hivatik vala és felesége Noéminak, és fiainak egyike Mahalonnak, másika Kélionnak, mind efraataiak, Júda Betleheméből valók.² És bemenvén Moáb tartományába, ott laknak vala.

3. És meghala Elimelek, Noémi férje; és ő fiaival marada.

4. Kik moábi feleségeket vőnek,³ kiknek egyike hivatik vala Orfának, másika pedig Rutnak. És lakának ott tíz esztendeig.

¹ Itt amaz éhség értendő, melyet az amalecíták és madianiták Palesztinában tett pusztításaik által okoztak (Bír. 6, 3. 4.), s így ezen történet Gedeon idejére esik.
² mindnyájan. Betlehem Efratának is nevezeték. Lásd Móz. I. 35, 19.

³ a mi meg volt engedve. Lásd Móz. V. 21, 10—13. Vésd össze Móz. IV. 31, 17. 18. A tilalom csak a férfiakra vonatkozott.

5. És mind ketten meghalának, Mahalon tudniillik és Kélion; és elmarada az asszony megfosztatván két fiától és férjétől.

6. És fölkele, hogy hazájába menjen mind a két menyével Moáb tartományából; mert halotta vala, hogy az Úr ismét népére tekintett, és élelmet adott nekik.

7. Kiméne tehát zarándoksága helyéről mind a két menyével; és mikor immár Júda földére visszatérőben vala,

8. mondá nekik: Menjetek anyátok házába; tegyen irlalmasságot az Úr veletek, a mint ti cselekedtetek a megholtakkal és velem.

9. Engedjen nyugalmat találnotok férjeitek házában, a kikhez menendők vagytok. És megcsókolá őket. Kik fenszóval sírni kezdenek,

10. és mondák: Veled megyünk a te népedhez.

11. Felelé nekik: Térjete vissza, leányaim! miért jöttök velem? Van-e több fiam méhembem, hogy tőlem férjeket remélhessetek?⁴

⁴ kik veletek a törvény szerint kötelesek legyenek házasságra lépni. Lásd Móz. V. 25, 5. I. 38, 8.

12. Térjetek vissza, leányaim! és menjetek; mert immár megöregedtem, és nem vagyok alkalmas házasságkötésre. Ha szintén ez éjjel foganhatnék is, és fia-
kat szülhetnék,

13. ha azokat akarjátok várni, míg felnövekednek, és az ifjúság esztendeit betöltik, előbb megaggotok, mint férjhez menjetek. Ne tegyétek ezt, kérlek, leányaim! mert a ti nyomorúságtok inkább szorongat engem, és az Úr keze kinyújtott ellenem.

14. Mire azok fenszóval ismét sírni kezdenek. Orfa megcsókolá napát, és visszatére; Rut napához ragaszkodék.

15. Kinek mondá Noémi: Ime rokonod visszatért az ő népéhez, és istenéhez,⁵ menj vele.

16. Ki felelé: Ne légy ellenem, hogy elhagyjalak téged és elmenjek; mert akárhová megy, megyek, és a hol te lakni fogsz, én is ott lakom. A te néped én népem, és a te Istened én Istenem.

17. A mely föld téged halálad után befogad, abban halok meg, és ott veszek temetőhelyet. Ezeket cselekedje nekem az Úr, és ezeket művelje, ha nem az egy halál választ el engem tőled.

18. Látván tehát Noémi, hogy Rut eltökélett akarattal szándékozik vele menni, nem akara tovább ellenkedni, sem őt tovább rábeszélmi, hogy övéihez térjen vissza.

19. És elmenének együtt, és jutának Betlehembe. Mihelyt a városba mentek, hamar híre lőn mindenké-
nél, és mondák az asszonyok: Ez az a Noémi!

20. Kiknek mondá: Ne híjatok engem Noéminak (azaz szépnek),⁶

hanem nevezetek Márának (azaz keserűnek);⁷ mert keserűséggel igen megtöltött engem a Mindenható.

21. Bősséggel mentem el, és üresen hozott engem vissza az Úr. Miért neveztek tehát engem Noéminak, kit az Úr megalázott, és a Mindenható megsanyargatott?

22. Eljöve tehát Noémi menyével, a moábi Ruttal zarándoksága földéről; és visszatére Betlehembe, az árpaaratás kezdetén.⁸

2. RÉSZ.

Rut kalászkot szed Booz földén.

1. Vala pedig az ő férjének, Elimeleknek egy vérszerint való atyja-fia, hatalmas ember, és igen gazdag,¹ Booz nevű.

2. És mondá a moábi Rut napának: Ha parancsolod, elmegyek a mezőre, és gabonafejeket szedek, melyek elmaradnak az aratók kezéből, a hol csak kegyes gazdának hozzám jó kedvét találok.² Felelé amaz neki: Menj, leányom.

3. Elméne tehát és gabonafejeket szede az aratók után. Történek pedig, hogy azon mezőnek Booz nevű ura vala, Elimelek rokonságából.

4. És íme ő Betlehemből jöven, mondá az aratóknak: Az Úr veletek! Kik felelék neki: Áldjon meg téged az Úr!

5. És mondá Booz az aratókra ügyelő ifjúnak: Kié ez a nő?

6. Felelé neki: Ez a moábi asszony, ki Noémival jött Moáb tartományából;

⁷ keseredettnek, szomorúnak.

⁸ tavasszal, húsvét körül.

¹ Mások szerint: igen derék ember.

² Ez a szegények joga volt. Lásd Móz.

III. 19, 9. 10. 23, 22. V. 24, 19.

⁵ Orfa vagy át sem jött az izraeliták vallására; vagy ha átjött, később ismét visszatért a bálványozásra.

⁶ jelent kellemest és jókedvűt is.

7. és kéré, hogy az elmaradott gabonafejeket fölszedhesse, követve az aratók nyomdokait; és reggeltől egész mostanig a mezőn van, és csak egy szempillantásra sem ment haza.

8. És mondá Booz Rutnak: Halljad, leányom! ne menj más mezőre szedni, és ne távozzál e helyről; hanem csatlakozzál az én leányaimhoz,

9. és ahol aratnak, menj utánok; mert meghagytam legényeimnek, hogy téged senki se bántson.³ De ha szomjúhozol is, menj az edényekhez, és igyál a vízből,⁴ melyből a legények is isznak.

10. Ki arczára borulván, földig meghajtá magát, és mondá neki: Honnét vagyok ez nekem, hogy kedvet találtam szemeid előtt, és méltóztatol engem, jövevény aszszonyt ismerni?

11. Felelé amaz neki: Hirül hozák nekem mind, a miket cselekedtélt napaddal férjed halála után; és hogy elhagytad szülőidet, és a földet, melyen születél, és azon néphez jöttél, melyet azelőtt nem ismertél.

12. Fizessen meg neked az Úr a te cselekedetedért, és végy teljes jutalmat Izrael Urától Istenétől, a kihez jöttél, és a kinek szárnyai alá futottál.

13. Ki mondá: Kedvet találtam szemeid előtt, uram! ki megvigasztaltál engem, és szolgálódnak szíve szerint szólottál, ki egyik szolgálóhoz sem vagyok hasonló.

14. És mondá neki Booz: Mikor az evés órája leszen, jőj ide, és egyél kenyeret, és mártsd falatodat az eczetbe.⁵ Leüle tehát az aratók mellé, és pogácsát gyúra

magának,⁶ és evék és jóllakék, és elvivé a maradékokat.⁷

15. És onnan fölkele, hogy gabonafejeket szedjen szokása szerint. Booz pedig parancsolá legényeinek, mondván: Ha szintén veletek akarna is aratni, el ne tiltátok őt;

16. és a ti kévéitekből is hánnyatok el szántszándékkal, és akarva hullassatok el, hogy pirulás nélkül szedje föl, és a szedegetőt senki se dorgálja meg.

17. Szede tehát a mezőn estig, és a mit szedett vala, vesszővel ütögetvén és kivervén, talála egy éfí-mérték árpát, azaz három vékát.⁸

18. Melyet elvivén, visszatérea a városba, és megmutatá napának; azonfelül elévön és ada neki étke maradékaiból, melylyel jóllakott vala.

19. És mondá neki napa: Hol szedtél ma, és hol munkálkodtál? áldott legyen, a ki rajtat könyörült. És megjelenté neki, kinél dolgozott, és a férfiú nevét megmondá, hogy Booznak hívják.

20. Felelé neki Noémi: Áldott legyen az Úrtól, mert azon kegyeséget megtartotta a holtak iránt is, melyet az élőkhez mutatott.⁹ És ismét mondá: Rokonunk az az ember.

21. És mondá Rut: Azt is megparancsolá nekem, hogy mindaddig az ő aratóihoz csatlakozzam, míglen minden vetéseit learatják.

22. Mondá neki napa: Jobb neked leányom, az ő leányaival menned aratni, hogy az idegen mezőn valaki ellened ne álljon.

⁶ vagy lepényt. Lásd Móz. III. 2, 14. 23, 14.

⁷ A héber szerint: és maradékot is hagyta.

⁸ Lásd Móz. IV. 28, 5.

⁹ férjemmel és fiammal életökben is jót tett, s most az elhottak özvegyeivel is jót tesz.

³ senki se tiltson el.

⁴ melyet legényeim merítenek.

⁵ enyhítőül a hőségben.

23. Booz leányaihoz csatlakozék tehát, és mindaddig velök arata, míglen az árpát és búzát csűrökbe rakták.

3. RÉSZ.

Booz kötelelességi házasságot ígér Rutnak, ha közelebbi rokonához nem megy férjhez.

1. Miután pedig visszatért napához, ezt hallá tőle: Én leányom! nyugodalmat keresek neked, és gondoskodni fogok, hogy jól legyen dolgod.

2. Ez a Booz, kinek leányaihoz csatlakoztál a mezőben, a mi rokonunk, és ez éjjel árpát szór a szérűn.

3. Mosdjál meg tehát, és kend meg magadat, és öltözzél díszesebb ruháidba, és menj le a szérűre. Ne lásson téged azon ember, míg nem az evést és ivást elvégzi.

4. Midőn pedig aludni megyen, jegyezd meg a helyet, melyen alszik; és menj oda, és hajtsd föl a leplet, melylyel betakarózzik, lábait felől, és hajtsd le magadat, és feküdjél ott; ő pedig megmondja neked, mit kelljen cselekedned.

5. Ki felelé: A mit csak parancsolsz, megteszem.

6. És leméne a szérűre, és megcselekvé mind, a miket napra neki parancsolt vala.

7. És miután Booz evett és ivott, és megvidámúlt és aludni ment az asztag mellé, hozzá méne titkon, és fölhajtván a leplet annak lábairól, oda fekvék.¹

¹ Ha Noémi tanácsát, melyet menyee, Rut, híven követett, csak testi szemekkel tekintjük, a körülményekre nem figyelvél, akkor igen vétkesnek találjuk azt; de ha az ő szándékát és a fenforgó körülményeket vesszük, egész más színben tűnik föl előttünk (Ambr.). — Az izraeliták nál parancsolva volt, hogy a magzat nél

8. És íme már éjfélkor följede az ember, és megháborodék; és látá a lábainál fekvő asszonyt,

9. és mondá neki: Ki vagy? És amaz felelé: Én vagyok Rut, a te szolgálód; terjeszd ki lepledet szolgálódra,² mert rokonom vagy.³

10. És ez: Áldott vagy, úgymond, leányom, az Úrtól, mert előbbi irgalmasságodat⁴ az utóbbival felülhaladtad; mivel nem követted a szegény, sem a gazdag ifjakat.⁵

11. Ne félj tehát, hanem a mit csak mondasz nekem, megcselekszem veled. Mert tudja az egész nép, mely az én városom kapuin belül lakik, hogy jó erkölcsű asszony vagy.

12. Nem is tagadom, hogy roko-

kül meghalt férjnek özvegyét közel rokona vegye feleségül (L. 1, 11.); ezt az özvegy követelhetette is. Noémi tehát nem cselekedett igaztalanul, midőn Rutot fölszólította, hogy Boozt, mint férje közel rokonát, házasságra birni igyekezze. — Hogy Rutot éjjel küldé Boozhoz, ezt azért tette, mivel gyaníthatá hogy a vagyonos és már koros Booz nem könnyen határozza el magát a Ruttal kötendő házasságra, ha csak ártatlan módon meg nem lepetik, és női őszinteség által, — mely egy rendkívüli, de jót akaró lépést tisztá szándékkal tessen, arra nem bíratik. Arról sem vádolhatni Noémit, hogy mindkettőt a vétek veszedelmére tette ki, mivel sokkal inkább ismerte menyee szemérmét, és Booz szilárd jellemét, mintsem félnie kellett volna, hogy a reliigióról és erkölcsiségről megfeledkeznek; a mint ezt a következés is mutatta.

² jegyezz el magadnak. Úgy látszik ez szokás volt az eljegyzésnél. Vessd össze Ezekiel 16, 8.

³ s így köteles vagy a megholtnak magzatot támasztani. L. 1. r. 4-ik jegyz.

⁴ melyet férjed és napad iránt mutatál.

⁵ hanem a kötelelességi házasságot keresed, hogy férjed emlékét megújítsd és nemzetségét fentartsad.

nod vagyok ; de van más nálamnál közelebb rokonod.

13. Nyugodjál ez éjjel ; és reggelre, ha téged ő a rokonság törvénye szerint meg akar tartani, jó, legyen úgy ; ha pedig ő nem akar, én minden kételkedés nélkül elfogadlak ; él az Úr ! Aludjál reggelig.

14. Aluvék tehát az ő lábainál az éj elmúlásaig. És fölkele, mielőtt az emberek egymást megismernék, és mondá Booz : Őrizkedjél, ne talán valaki megtudja, hogy itt voltál.

15. És ismét : Terjeszd ki, úgymond, palástodat, mely rajtad van, és tarsd mindkét kezede. Ő kiterjesztvén és tartván, amaz hat mérték árpát mére, és rája tevő. Ki elvivén azt, a városba méne,

16. és napához juta. Ez mondá neki : Mit cselekedtél, leányom ? És elbeszélé neki mind, a miket vele azon ember cselekedett vala.

17. És mondá : Ime hat mérték árpát ada nekem, és mondá : Nem akarom, hogy üresen menj vissza napadhoz.

18. És mondá Noémi : Várakozzál, leányom, míg meglátjuk, mire megy a dolog? mert azon ember nem nyugszik, míg be nem teljesíti, a mit szólott.

4. RÉSZ.

Booz feleségül veszi Rutot.

1. Fölméne tehát Booz a kapuhoz,¹ és leüle ott. És mikor látta rokonát, kiről azelőtt szó volt, átmenni, mondá neki : Térj ide egy kevéssé, és ülj le itt. Nevén nevezvén őt. Ki oda tére és leüle.

2. Magához vévén pedig Booz

tíz férfiút a város vénei közül, mondá nekik : Üljetek le itt.

3. Kik leülvén, szólott amaz a rokonnak : Elimelek atyánkfia mezejének részét eladja Noémi, ki visszatért Moáb tartományából.

4. Mit tudodra akartam adni, és neked megmondani mind ez itt ülök előtt és az én népem vénei előtt. Ha azt birni akarod a rokonság törvénye szerint,² vedd meg, és birjad. Ha pedig nem tetszik neked, azt is jelentsd ki nekem, hogy tudjam, mit keljen cselekednem ? Mert senki sincs más rokon, tekivüled, ki első vagy, és én kivülem, ki második vagyok. Amaz pedig felelé : Én a mezőt megveszem.

5. Mondá neki Booz : Ha a mezőt megveszed az asszony kezéből, a moábi Rutot is, ki a megholtnak felesége volt, el kell vened,³ hogy rokonod nevét föl-támaszd örökségében.⁴

6. Ki felelé : Oda engedem a rokonság jogát ; mert saját családom maradékát nem tartozom eltörteni.⁵ Élj te ezen kiváltságommal, melyről, megvallom, örömet lemondok.

7. Ez vala pedig a régi szokás Izraelben a rokonok között, hogy mikor egyik a másiknak engedé jogát, az átengedés megerősítésére

² mert maga nem művelheti ; a legközelebbi rokonnak ajánlja, hogy a családnál maradjon, és ne legyen szükség eladni idegennek.

³ akkor köteles vagy az örökséget a család részére megtartatni, mi az által fog megtörténni, ha Rutot feleségül veszed, és tőle fiat nemzesd, ki megholt férjének nevét viselje.

⁴ azaz : tőle fiat nyerj, ki a törvény szerint (Móz. V. 25; 5.) megholt atyádfia nevét és örökségét átvegye.

⁵ E házasság által tulajdon örökségemet hanyagolnám el, és így a magam családjának lennék kárára.

¹ a nyilvános ügyködés helyére.

az ember⁶ leoldá saruját, és adá atyjafiának.⁷ Ez vala bizonyosága az odaengedésnek⁸ Izraelben.

8. Booz tehát mondá rokonának: Vessd le sarudat.⁹ Melyet mindjárt leolda lábáról.

9. Amaz pedig a véneknek és az egész népek mondá: Bizonyosságok vagytok ma, hogy magamévá tettem mindazt, mi Elimeleké és Kélioné és Mahaloné volt, kezemhez adván Noémi;

10. és a moábi Rutot, Mahalon feleségét, házasságra vettem, hogy nevet támaszszak a megholtnak örökségében, hogy neve el ne töröltessék az ő családja és atyjafiai és népe közül. Ti, mondom, e dolognak tanúi vagytok.

11. Felelé az egész nép, mely a kapuban vala, és a vének: Mi tanúk vagyunk. Tegye Isten ez asszonyt, ki házadba megyen, mint Rákelt és Liát, kik fölépítették Izrael házát, hogy példánya legyen az erénynek Efratában, és dicső névvel bírjon Betlehemben.

12. És legyen házad, mint Fáresz háza,¹⁰ kit Támár szült Júdásnak, az ivadékból, melyet az Úr ad neked e nőből.

⁶ az átengedő.

⁷ jeléül, hogy úgy eláll jogától. Vessd össze Móz. V. 25, 7. 9.

⁸ a jog-átengedésnek.

⁹ A héber szerint: És a rokon mondá Booznak: Vedd meg te.

¹⁰ Lásd 18. v. Vessd össze Móz. I. 38, 29.

13. Booz tehát elvivé Rutot, és feleségül vevé; és beméne hozzája és adá neki az Úr, hogy fogana és fiat szüle.

14. És mondák az asszonyok Noéminak: Áldott az Úr, ki nem engedte, hogy elfogyjon családod maradéka, kinek neve lesz Izraelben,

15. hogy legyen, a ki vigasztalja lelkedet, és gyámolítsa öregségedet; mert menyedtől született, a ki téged szeret, és sokkal jobb neked, mint ha hét fiad volna.

16. És Noémi fölvén a gyermeket, ölébe fogá, és dajkája és hordozója lón.

17. A szomszédasszonyok pedig örvendezének neki, és mondák: Fia született Noéminak! És az ő nevét Óbednek hívák; ez Izainak, Dávid atyjának atyja.

18. Ezek Fáresz nemzetségei: Fáresz nemzé Ezront, (Krón. I. 2, 5. 4, 1. Máté 1, 3.)

19. Ezron nemzé Áramot, Áram nemzé Aminadabot,

20. Aminadab nemezé Nahaszszont, Nahaszson nemzé Szalmont.

21. Szalmon nemzé Boozt, Booz nemzé Óbedet,

22. Óbed nemzé Izait, Izai nemzé Dávidot.¹¹

¹¹ néhány családtag, úgy látszik, el van mellőzve, mi a keleti nemzetséglajstromoknál nem ritkaság; mert azokban a nagyatyja neve sokszor az atyáét is magában foglalja.

SÁMUEL, VAGY KIRÁLYOK ELSŐ KÖNYVE.

SÁMUEL két könyve és a királyok két könyve, vagy fordításunk szerint a királyok négy könyve Izrael fiainak a királyok alatti történetét foglalja magában. Előrebocsátván némelyeket (Kir. I. 1—10. r.) a két utolsó bíró, Héli és Sámuel korából, ezen könyvek eléadják a királyi méltóság megalapítását Saul és Dávid alatt (Kir. I. és II. k.); továbbá (Kir. II. és III. k.) Salamon uralkodását, az országnak két részre, úgymint Júda és Izrael országára történt fölosztását, ezeknek további viszontagságait fölhasználjuk (Kir. IV. 17, 6—25. r.), és a babiloni fogságig. A királyok négy könyvében 568 évi időköz történetei foglaltatnak; úgymint: Héli bíróságának első esztendejétől, Szedeciás királyságának tizenegyedik esztendejéig (világ ter. 2848—3416.). Valamint az emberi megátalkodottságnak, úgy az isteni hosszú várakozásnak hív ábrázolását találjuk e könyvekben; különösen pedig megismertetik velünk, hogy elébbutóbb el kell pusztulni minden oly országnak, mely az isteni religio rendíthetlen alapján nem épült. Ki írta ezen könyveket a Szentlélek sugallata mellett, egész bizonyossággal nem tudhatni. Némelyek szerint a két első könyvet Sámuel, Gád és Náthán próféták szerkeszték (vesd össze Krón. I. 29, 29.); a két utolsó Ezdrástól, vagy Jeremiás prófétától származott; mások szerint pedig valamely ismeretlen szerző a babiloni fogság vége felé szerkeszté össze e történeteket a fenn volt bőséges okiratokból, különösen az ország évkönyveiből (Krón. I. 29, 29. Kir. III. 11, 41. 14, 19. 29.) úgy, mint azokat a négy könyvben maiglan is bírjuk.

1. RÉSZ.

Sámuel születése.

1. Vala egy férfiú Ramataim-szofimból, Efraim hegyéről, Elkana nevű, efratai,¹ Jeroham fia, ki Eliu fia,² ki Tohu fia, ki Szuf fia volt.

2. És vala két felesége,³ egyik

¹ lakhelyénél fogva efraimi, különben levita. Lásd Krón. I. 7, 26—28.

² azaz: Jeroham Eliu fia volt, Eliu Tohué stb.

³ mit Isten az ó szövetségben a közszokás és Izrael fiainak keményszivűsége

Anna nevű, és a másik Fenenna nevű. És Fenennának valának fiai; Annának pedig nem valának magzatai.

3. És azon férfiú fölme né az ő városából a rendelt napokon,⁴

és érzékisége miatt megengedett, hogy nagyobb rossznak vegye elejét. Lásd Móz. I. 16, 2.

⁴ évenként a három nagy ünnepen, vagy pedig évenként egyszer egy ünnepen; mert a templom fölépülte előtt, és mielőtt Izrael népe békében élt, az ünnepek nem tartattak meg rendesen. Lásd Kir. III. 3, 2. 2-ik jegyz.

hogy imádkozzék és áldozzék a seregek⁵ Urának Sílóban.⁶ Ott pedig Héli két fia, Ofni és Fineesz valának az Úr papjai.

4. Eljőve tehát a nap, és áldozék Elkana, és feleségének, Fenenának, és minden fiainak és leányainak részeket ada ;⁷

5. Annának pedig egy részt ada szomorúan,⁸ mert Annát szereti vala. Az Úr pedig bezárta volt az ő méhét.

6. Boszantja vala őt vetélytársnője is, igen keserítvén, s még azt is szemére vetvén, hogy az Úr bezárta az ő méhét ;

7. és így cselekszik vala esztendőnként, mikor eljövén az idő, fölmenének az Úr templomába ; és így ingerli vala őt. Ő pedig sírván, nem eszik vala.

8. Férje tehát Elkana mondá neki : Anna ! miért sírsz ? és miért nem eszel ? és miokért kesereg szived ? Nem vagyok-e jobb neked, mint tíz fiú ?

9. Anna pedig fölkele, miután evett és ivott Sílóban. És Héli pap⁹ székén ülven az Úr templomának ajta előtt,¹⁰

10. Anna keseredett szívvel imádkozék az Úrhoz, keservesen sírván,

11. és fogadást tőn, mondván : Seregek Ura ! ha nézed és megtekinted szolgálód nyomorúságát,

és megemlékezel rólam, és el nem feledkezel szolgálódról, és szolgálódnak férfimagzatot adsz : az Úrnak adom őt élete minden napjaiban, és borotva nem megy fejére.¹¹

12. Lőn pedig, mikor sokáig imádkozott az Úr előtt, hogy Héli az ő szájára néze.

13. Anna pedig szívében szól és csak ajkai mozognak vala, és szava teljességgel nem hallatszék. Héli tehát őt részegnek véle,

14. és mondá neki : Meddig leszel részeg ? emészd meg egy kevéssé a bort, melytől eláztál.

15. Felelvén Anna, mondá : Nem úgy, uram ! mert én igen szerencsétlen asszony vagyok, és bort s egyéb részegíthetőt nem ittam, hanem kiöntöttem lekemet az Úr előtt.

16. Ne nézd úgy szolgálódat, mintha Béliai leányainak valamelyike volna ;¹² mert fájdalom és keserűségem sokaságából szólottam eddig.

17. Akkor mondá neki Héli : Menj békével, és Izrael Istene adja meg kérésedet, melyet tőle kértél.

18. És amaz mondá : Adja Isten, hogy a te szolgálód kedvet találjon szemeid előtt. És utjára méne az asszony, és evék, és ábrázatja többé el nem változék.

19. És fölkelének reggel, és imádkozának az Úr előtt ; és visszatérvén, hazamenének Ramatába. Elkana pedig megismeré feleségét, Annát, és az Úr megemlékezék róla.

20. És lőn a napok forgása után, Anna foganván, fiat szüle, és nevét Sámuelnek hívá, azért, hogy őt az Úrtól kérte vala.¹³

⁵ az égi hatalmak, az angyalok és csillogok Urának.

⁶ Lásd Józ. 18, 1.

⁷ az áldozat-eledelből. Lásd Móz. V. 16, 11.

⁸ A héber szerint : kettős részt.

⁹ a főpap és egyszersmind bíró. A közönséges időszámítás szerint Héli a bírói tisztet Abdon után vette át (Bír. 12, 13.) a világ ter. 2848. Kr. előtt 1156-ban. Úgy hogy Sámsonnal mind a 40 éven át viselé a hivatalt. Az itt eléadott történet, ugyanazon számítás szerint, az ő hivatalának első, életének 58-ik évére esik. (Lásd Kir. I. 4, 15.).

¹⁰ a szent sátor ajtajában.

¹¹ nazareus leszen. Lásd Móz. IV. 6. r.

¹² Lásd Bír. 19, 22.

¹³ Sámuel annyit tesz, mint Istentől kéretett, vagy meghallgatott.

21. Fölméne pedig férje, Elkana, és az ő egész háza, hogy áldozza az Úrnak esztendőnkénti¹⁴ áldozatát és fogadását;

22. és Anna nem méne föl, mert azt mondá férjének: Nem megyek, mígnem a tejtől elválasztatik a gyermek,¹⁵ akkor elviszem őt, hogy bemutattassék az Úr színe előtt, és ott maradjon szüntelen.

23. És mondá neki férje, Elkana: Cselekedd, a mi előtted jónak teszszik, és maradj, míg a tejtől elválasztod őt; én könyörögni fogok, hogy az Úr teljesítse be igéjét.¹⁶ Honn maradván tehát az asszony, szoptatá fiát, mígnem őt a tejtől elválasztá.

24. És elvivé őt magával, miután elválasztotta, három borjúval és három-mérték lisztel, és egy korsó¹⁷ borral, és elvivé őt az Úr házához Sílóba. A gyermek pedig még kicsinyke vala;

25. és föláldozák a borjút, és bemutaták a gyermeket Hélinek.

26. És mondá Anna: Kérlek, uram, él a te lelked, uram! én vagyok amaz asszony, ki előtted állottam, itt imádkozván az Úrhoz;

27. e gyermekért imádkoztam, és megadta nekem az Úr kérésemet, melyet kértem tőle.

28. Azért én is az Úrnak adom őt minden napjaiban, melyekben az Úrnak szentelve leszen.¹⁸ És imádák ott az Urat, és könyörge Anna, és mondá:

2. RÉSZ.

Anna hálaéneke. Sámuel neveltetése. Héli fiainak bűne. Héli házának büntetése.

1. Örvend az én szívem az Úrban, és szarvam¹ fölmagasztaltott Istenemben; megnyílik szájam ellenségeimre;² mert vígadok szabadításodban.³

2. Nincs oly szent, mint az Úr; mert nincs is más kívüled, és nincs oly erős, mint a mi Istenünk.

3. Ne szaporítsatok kevély szókát, dicsekedvén: távozzanak el a régiek szájakatból; mert tudományok Istene az Úr, és előtte tárvák a gondolatok.

4. Az erősök kézija meggyőzettek, és az erőtlenek felőveztettek erősséggel.

5. Kik azelőtt jóllaktak, kenyéért bérbe adták magokat, és az éhezők megelégtettek; sőt a magtalan is sokat szült, és kinek sok fia vala, megerőtlenedett.

6. Az Úr öl és elevenít, levisz a poklokra⁴ és visszahoz. (Móz. V. 32, 39. Tób. 13, 2. Bölcs. 16, 13.)

7. Az Úr szegénynyé tesz és gazdagít, megaláz és fölemel.

8. Felkölti a porból a szükölködőt, és a szemézből fölemeli a szegényt, hogy a fejedelmekkel üljön, és a dicsőség székét birja. Mert az Úréi a föld sarkai, és azokra helyezte a világot.⁵ (Zsolt. 112, 7. 8.)

¹⁴ A héber szerint: időnkénti. Lásd 4-ik jegyz.

¹⁵ néhány év után, mert a zsidó anyák gyermekeiket három és több évig is szoptatták. Makkab. II. 7, 27.

¹⁶ hogy őt a nazareusságra és szolgálatába jutni engedje.

¹⁷ A héber szerint: tömlő.

¹⁸ szolgálatodra szentelem őt a szent sátorban mindenkorra.

¹ az erősség jelképe, — erősségem.

² különösen vetélytársnómre, holott azelőtt hallgatnom és túrnóm kellett.

³ hogy rajtam segítettél.

⁴ Ezen szó itt, mint sok más helyen *sirt* jelent, és képleg, nagy nyomort.

⁵ mert ő a mindenható. A föld sarkait is kezében tartja; melyek az ő akaratjától függenek, azért a föld csak addig létezik, míg ő akarja.

9. Szenteinek lábait megőrzi,⁶ és az istentelenek a sötétben elné-műlnak; ⁷ mert nem a maga erő-ségében erős a férfiú.

10. Az Urat rettegik ellenségei, és rájok dörög az egekben; az Úr megítéli a föld határait,⁸ és uralmat ad királyának, és fölkenntjének szarvát fölemeli.⁹

11. És elméne Elkana Rama-tába, az ő házába; a gyermek pedig az Úr színe előtt szolgál vala Héli papnál.

12. De Héli fiai, Béliál fiai lé-vén,¹⁰ nem gondolának az Úrral,¹¹

13. sem a papok tisztével a nép között;¹² hanem ha valaki áldo-zatot tesz vala, eljőve a pap szol-gája, mikor a húst főzék, három-ágú villával kezében,

14. és beüté azt a katlanba, vagy az üstbe, vagy a fazékba, vagy a csuporba, és a mit felvön a villá-val, a pap magának vevé. Így cse-lekvének a Silóba jövő egész Izrael-lel.

15. Sőt még mielőtt meggyúj-ták a kövérséget,¹³ eljőve a pap szolgálója, és mondá az áldozónak: Adj húst nekem, hadd főzzem meg a papnak; mert nem veszek el tőled főtt húst, hanem csak nyersét.

⁶ igazgatja lépteiket, nehogy elcsenessenek, nagyot vétsenek, s általában szerencsétlenek legyenek.

⁷ az istentelenek lelki sötétségökben és vakságukban semmit sem tudnak majd mondani Isten ellen, és magokon nem segíthetnek.

⁸ mind az embereket.

⁹ Anna egy királyról jövendöl itt, ki uralmat nyer azon ítélet után, mely az egész földre kiterjed, — tehát legközelebb Krisztusról s egyszersmind az ő előképéről, Dávidról is.

¹⁰ semmirekellő gonoszak. Bírák 19, 22.

¹¹ mint azok, kikről sz. Pál ír. Tit. 1, 16.

¹² sem a papi illeték iránti törvényekkel. Lásd Móz. II. 29, 27, 28. III. 7, 31—34.

¹³ tehát még az áldozás előtt. Vesd össze Móz. III. 7, 31—33.

16. És ha mondá neki az áldozó: Gyűjtassék meg először szokás szerint a kövérség, s azután végy magadnak, a mennyit lelked kíván; felelvén, mondá neki: Nem úgy, hanem most adj, mert különben erővel elveszem.

17. Igen nagy vala tehát a szol-gák¹⁴ bűne az Úr előtt, mert el-idegenítették az embereket az Úr áldozatától.¹⁵

18. A gyermek Sámuel pedig szolgál vala az Úr színe előtt,¹⁶ gyolcs efódba öltözöten.¹⁷

19. És köntöskét¹⁸ csinála neki anyja, elhozván azt a rendelt napokon, midőn fölment férjével, hogy áldozzák az esztendőnkénti áldozatot.

20. És Héli megáldá Elkanát és feleségét, és mondá neki: Adjon neked az Úr magzatot ez asszonytól a zálogért,¹⁹ melyet az Úrnak adtál. És elmenének lakhelyökre.

21. Az Úr tehát tekinté Annára, s ez fogana és szüle három fiút és két leányt; és a gyermek Sámuel nagy lón az Úr előtt.

22. Héli pedig igen vén vala, és hallá mind, a miket fiai cselekesz-nek vala egész Izraelnek; és mi-képen hálnak a hajlék ajtajánál ör-kődő asszonyokkal,²⁰

23. és mondá nekik: Miért csele-kesztek efféle dolgokat, oly igen

¹⁴ Héli fiainak bűne.

¹⁵ A héber szerint: mert az emberek szidalmazák, megutálák az Úr áldozatát (a papok önző fukarsága miatt).

¹⁶ levitai szolgálatot tett a szent hajléknál.

¹⁷ Ez mellruha volt (Móz. II. 28, 6.), melyet a főpapon kívül megkülönbözteté-sül a papok (Kir. I. 22, 18.) és más magas-állású személyek is (Kir. II. 6, 14.) viseltek.

¹⁸ rövid alsó köntöst az efód alá. Lásd Móz. II. 28, 31.

¹⁹ a följánlott Sámuelért. Lásd Kir. I. 1, 18.

²⁰ Lásd Móz. II. 38, 8.

gonosz dolgokat, melyeket én az egész néptől hallok?

24. Ném úgy, fiaim, nem jó hír az, melyet én hallok, hogy vétekre viziték az Úr népét.

25. Ha ember embernek vét, megengesztelhető iránta az Isten;²¹ de ha az Úr ellen vét az ember, ki fog érette könyörögni? És nem hallgaták atyjok szavát; mert az Úr meg akará őket ölni.²²

26. A gyermek Sámuel pedig nagyobb lón, és növekedék, és kedves vala mind az Úrnál, mind az embereknél. (Luk. 2, 52.)

27. Jöve pedig az Isten embere²³ Hélihez, és mondá neki: Ezeket mondja az Úr: Nem nyilván jelentem-e meg atyád házának, mikor Egyiptomban voltak Fáraó házában?

28. Én őt választottam magamnak Izrael minden nemzetségéből pappá, hogy fölmenjen oltáromhoz,²⁴ és nekem jóillatú szert gyűjtsen, és efódot viseljen előttem; és atyád házának adtam minden Izrael fiainak áldozataiból.

29. Miért rúgtátok el sarkatokkal az én áldozatomat és ajándékaimat, melyekről parancsoltam, hogy mutassák be a templomban;²⁵ és többre becsülte fiaidat, mint engemet, hogy megettétek az én népem, Izrael minden áldozatának zsengeit?²⁶

30. Azért ezt mondja Izrael Ura Istene: Szólván szólottam, hogy a te házad és atyád háza szolgál-

²¹ A héber szerint: megítéli az Isten — t. i. már a kisebb vétket is.

²² megátalkodottságukban akará őket hagyni (Vesd össze Róm. 9, 18.) és halállal büntetni.

²³ egy próféta. Lásd Kir. I. 9, 6.

²⁴ A részutos fölmenetelnél. Lásd Móz. II. 20, 26.

²⁵ miért szentségtelenítetek meg áldozataimat önzés és fukarság által?

²⁶ az áldozatok legjavát.

jon színeim előtt mindörökké.²⁷ De most azt mondja az Úr: Távol legyen az tőlem; hanem aki engem dicsőítend, megdicsőítem őt, akik pedig megvetnek, megvetettek lesznek. (Kir. III. 2, 27.)

31. Ime eljönnek a napok, és elvágom karodat és atyád háza karját, hogy vén ne legyen házadban.²⁸

32. És vetélytársat fogsz látni a templomban,²⁹ midőn Izrael mindenben szerencsés lesz, és vén soha sem lesz házadban;

33. mindazáltal nem veszem el egészen a tőled eredő nemzetséget oltáromtól,³⁰ hanem hogy megfogyatkozzanak szemeid, és lelked elepedjen,³¹ nagy része házadnak meghal, mikor emberkorba jut.³²

34. Ez lesznek pedig neked a jel,³³ mi jó két fiadra, Ófnira és Fineeszre: Egy nap halnak meg mind a ketten.

35. És hív papot³⁴ támasztok magamnak, ki szívem és lelkem

²⁷ papi hivatalban.

²⁸ hogy fiaid mihamarehaljanak, s unokáid általán öreg kort ne éljenek.

²⁹ maradékaid oly főpapot fognak látni a templomban, ki nem tőled származik. Ez be is teljesedett; mert a főpapság nem vétetett ugyan el Eleazar és Fineesz nemzetségétől (vesd össze Móz. IV. 25, 13.), hanem e nemezetségnék más ágára ment át. Lásd Kir. III. 2, 27. — Mások szerint, már Héli sem származott Eleazar családjából, hanem Itamaréból, Áron harmadik fiáéból; és eszerint a főpapság a főnebbi jóvendülés teljesülte után ment vissza Eleazar családjára.

³⁰ nem engedem egészen kihalni; éljenek, de a főpapságot többé ne bírják.

³¹ hogy te magadat undokáidban epezd az elvesztett főpapság miatt.

³² A héber szerint: és háznak minden utódai mint férfiak (egyszerű papok) haljanak meg.

³³ fiaid halála szolgáljon biznyságul, hogy az egész jóvendülés be fog teljesedni.

³⁴ Szádokot. Lásd Kir. III. 2, 35. ki-

szerint fog cselekedni, és annak hív³⁵ házat építek, és az én föl-
kentem előtt fog járni minden-
koron.³⁶

36. És megtörténik majd: hogy
a ki házadban megmarad, eljő,
hogy imádkozzanak érte; és
visz egy ezüst pénzt és egykalácsot,
és mondani fogja: Kérlek, juttass
engem egy papi részhez, hogy egy
falat kenyeret egyem.³⁷

3. RÉSZ.

Sámuel prófétai tisztre hivatása.

1. A gyermek Sámuel pedig
szolgál vala az Úrnak Héli előtt,
és az Úr beszéde drágalátos¹ vala
azon napokban; s nem vala lát-
ható jelenés.

2. Lón pedig egyik nap, Héli
maga helyén fekszik vala,² és sze-
mei meghomályosodván, nem lát-
hat vala.

3. Mielőtt az Isten lámpája el-
oltatott,³ Sámuel az Úr templo-
mában aluszik vala,⁴ hol az Isten
szekrénye vala.⁵

4. És szólítá az Úr Sámuel.
Ki felelvén, mondá: Itt vagyok.

5. És Hélihez futa, és mondá:
Itt vagyok, mert hittál engem. Ki
mondá: Nem hittalak; menj

nek családjában a főpapság állandólag
megmaradt.

³⁵ állandó.

³⁶ Salamon és a többi királyok előtt.

³⁷ Értelmé ez: maradékid oly szegény-
ségre jutnak, hogy a főpapot kéni fogják
szolgálatért, csak hogy kenyérök legyen.

¹ ritka volt, kevés lévén a próféta.

² az előcsarnokban.

³ midőn a lámpák még mind égtek, s
még nem virradott meg.

⁴ a szent hajlék előcsarnokában, közel
Hélihez.

⁵ hol, t. i. a templomban (a sátorban)
a frigy szekrénye vala.

vissza és aludjál. És elméne és
aluvék.

6. És az Úr ismét szólítá Sá-
muelt. És fölkelvén Sámuel Héli-
hez méne, és mondá: Itt vagyok,
mert hittál engem. Ki felelé: Nem
hittalak, fiam; menj vissza és
aludjál.

7. Sámuel pedig még nem is-
merte az Urat,⁶ és az Úr beszéde
még ki nem jelentetett neki.

8. És az Úr még harmadszor
is szólítá Sámuel. Ki fölkelvén,
Hélihez méne,

9. és mondá: Itt vagyok, mert
hittál engem. Észrevévé ekkor
Héli, hogy az Úr hívá a gyerme-
ket, és mondá Sámuelnek: Menj
és aludjál; és ha ezután szólít
téged, mondjad: Szólj, Uram!
mert hallja a te szolgád. Elméne
tehát Sámuel, és aluvék a maga
helyén.

10. És eljőve az Úr, és megállá,
és szólítá, a mint szólította volt
másodsor: Sámuel, Sámuel! És
mondá Sámuel: Szólj, Uram! mert
hallja a te szolgád.

11. És mondá az Úr Sámuelnek:
Ime én oly dolgot cselekszem Iz-
raelben, melyet a ki halland, meg-
csendül mind a két füle.

12. Az napon föltámasztom⁷ Héli
ellen mind, a miket mondtam az
ő házára; elkezdem és betelje-
sítem.

13. Mert megjövendöltem neki,
hogy házat megitélem örökre a
gonoszágáért; mivel tudja vala,
hogy fiai méltatlanul cselekszenek,
és nem feddék meg őket.

14. Azért megesküdtem Héli
házának: hogy az ő háza gonosz-
ságát nem engesztelik ki áldozat-
ok és ajándékok mindörökre.

15. Sámuel pedig aluvék⁸ regge-

⁶ az Úr szavát.

⁷ tettel bizonyítom be.

⁸ A héber szerint: feküvök.

lig, és megnyitá az Úr háza ajtait.⁹ És Sámuel félt vala Hélinek megjelenteni a látomást.

16. Héli tehát szólítá Sámuel, és mondá: Sámuel, fiam! Ki felelven, mondá: Jelen vagyok.

17. És kérdezé őt: Micsoda beszéd az, melyet az Úr neked szólott? kérlek, ne titkold tőlem. Ezeket cselekedje veled az Isten, és ezeket művelje,¹⁰ ha eltitkolod tőlem a beszédet mindazon igék szerint, melyek mondattak neked.

18. Megjelenté tehát Sámuel mind a beszédeket, és nem titkolá tőle. És amaz felelé: Ó az Úr, a mi jó az ő szemei előtt, cselekedje meg.

19. Sámuel pedig felnövekedék, és vele lévén az Úr, semmi sem esék porba az ő szavaiból.¹¹

20. És megismeré egész Izrael, Dántól Berszabéig,¹² hogy Sámuel hív prófétája az Úrnak.

21. És az Úr többször megjelene azután Silóban, a mint kinyilatkoztatta vala magát az Úr Sámuelnek Silóban az Ur ígéje szerint.¹³ És beteljesedék Sámuel beszéde egész Izraelen.

4. RÉSZ.

Izrael megveretése. Halálozások Héli házában.

1. És lőn ama napokban,¹ egybegyűlének a filiszteusok hada-

⁹ a tornác ajtait.

¹⁰ büntessen meg.

¹¹ egy szava sem maradt teljesítetlen.

¹² Lásd Bírák 20, 1.

¹³ A héber szerint: az Ige által, — a megszólítás által, a második isteni személy (a Logos) által, az egy megigért (Móz. V. 18, 15.) prófeta által, kiben a többiek valamennyien szólottak.

¹ a közönséges időszámítás szerint a vil. ter. 2888. Kr. e. 1116. évben, már Sámson (Bír. 16, 31.) halála után.

kozni, és Izrael a filiszteusok elé méne a harczra, és táborba szálla a segítség kövénél.² A filiszteusok pedig Afekbe menének,

2. és sereget rendezének Izrael ellen. Elkezdődvén pedig a viadal, hátat fordíta Izrael a filiszteusoknak, és levágták azon viadalban szélylyel a mezőkön közel négyezer férfiú.

3. És a nép visszaté a táborba, és mondák Izrael vénei: Miért vert ma meg minket az Úr a filiszteusok előtt? Hozzuk ki magunkhoz Silóból az Úr szövetség-szekerényét, és jöjjen közénk, hogy szabadítson meg minket ellenségeink kezéből.

4. A nép tehát elküldte Silóba, és elhozák onnan a seregek Ura szövetség-szekerényét, ki a kerubimokon ül;³ és az Isten szövetség-szekerényével vala Héli két fia, Ofni és Finesz.

5. És midőn az Úr szövetség-szekerénye eljutott a táborba, ujjonga egész Izrael nagy kiáltással, hogy a föld renge belé.

6. És a filiszteusok hallák a kiáltás szavát, és mondák: Micsoda nagy kiáltás szava ez a zsidók táborában? És megtudák, hogy az Úr szekrénye jutott el a táborba.

7. És megfélemlének a filiszteusok, mondván: Az Isten jött a táborba. És fohászokodának, mondván:

8. Jaj nekünk! mert nem volt ily nagy örvendezés tegnap és tegnapelőtt; jaj nekünk! Ki szabadít meg minket e fölséges istenek kezéből? ezek az istenek, kik megverték Egyiptomot minden csapással a pusztában.⁴

² A héber szerint: Ebenezerrel. Lásd Kir. I. 7, 12.

³ Lásd Móz. II. 25, 22.

⁴ a pusztta mellett a vörös tengerben.

9. Erősödjetek meg, és legyetek férfiak, filiszteusok! hogy ne szolgáljatok a zsidóknak, a mint ők szolgáltak nektek: erősödjetek meg, és harcoljatok.

10. Harcolának tehát a filiszteusok, s megverék Izraelt, és elfuta kiki az ő hajlékába; és lön igen nagy csapás, és elhulla Izraelből harminczezer gyalog.

11. És az Isten szekrényét elfogák, Héli két fia is, Ófni és Fineesz meghalának.

12. Elfutván pedig egy benjamin-i férfiú a harczból, Sílóba jöve azon nap megszaggotott ruhával és porral hintett fölve.⁵

13. És mikor az eljött, Héli széken ül vala⁶ az út felé nézegetvén; mert szive retteg vala az Isten szekrénye miatt. Ama férfiú pedig miután bement, hírt ada a városnak; és az egész város jajszóra fakada.

14. És Héli meghallá a kiáltás hangját, és mondá: Micsoda háború zajgása ez? Amaz pedig siete, és eljövén, hírt ada Hélinek.

15. Héli pedig kilenczvennyolcz esztendő s vala, és szemei meghomályosodván, nem láthat vala.

16. És mondá Hélinek: Én vagyok, ki a harczról jöttem, én, ki a viadláról futottam ma. Kinek amaz mondá: Mi történt, fiam?

17. Felevén pedig az, ki a hírt hozta vala, mondá: Megfutamodott Izrael a filiszteusok előtt, és nagy romlás lett a népben; azon fölül a te két fiad, Ófni és Fineesz is meghalt, és az Isten szekrénye elfogatott.

18. És mikor az Isten szekrényét említette, amaz hátraesék a szék-ből az ajtó mellett, és nyakát szegvén, meghala. Mert öreg és éleme-

det⁷ ember vala, és Izraelben negyven esztendeig biráskodott.

19. Menye pedig, Fineesz felesége, viselő s vala és közel a szüléshez; és hallván a hírt, hogy elfogták az Isten szekrényét, és meghalt az ő ipa és férje, lehajolván, szüle; mert hirtelen megrohanák őt a fájdalmak.

20. Halálához közelgetvén pedig, mondák neki a körülé állók: Ne félj, mert fiat szültél. De ő nem felele, és nem is figyele oda.

21. És nevezé a gyermeket Ika-bódnak,⁸ mondván: Elvitetett Izrael-től a dicsőség! mert elfogták az Isten szekrényét, és mind ipa, mind férje miatt;

22. és mondá: Elvitetett Izrael-től a dicsőség! mert elfogták az Isten szekrényét.

5. RÉSZ.

A frigszekrény Dágon templomában. A filiszteusokra jött csapás.

1. A filiszteusok pedig fölvevék az Isten szekrényét, és elvivék azt a segítség követől¹ Azotusba.

2. És fölvevék a filiszteusok az Isten szekrényét, és bevivék Dágon templomába,² és Dágon mellé helyezék azt.

3. És mikor fölkeltek reggel másodnap az azotusiak, íme Dágon arczzal a földön fekszik vala az Úr szekrénye előtt; és fölvevék Dágont, és helyére állíták.

4. És ismét másnap reggel fölkelvén, Dágont arczzal a földön fekvé az Úr szekrénye előtt találák; Dágon feje pedig és keze fejei elvágva a küszöbön valának;

⁷ A héber szerint - magával tehetetlen.

⁸ annyit jelent: Oda a dicsőség!

¹ Ebenezerből.

² Lásd Bír. 16, 23.

⁵ a gyászolás jeléül.

⁶ a szövetség hajlékánál. Lásd Kir. I. 3, 15.

5. Dágonnak csak dereka maradván az ő helyén. Ezért nem lépnek Dágon papjai, és a kik csak bemennek az ő templomába, Dágon küszöbére Azotusban mind e mai napig.

6. Az Úr keze pedig megnehezédék az azotusiakon, és megrontá őket; és megveré Azotust és annak határait az alfelek titkos részén.³ És⁴ fölhasadozának a faluk és mezők azon tartományban, és az egerek elszaporodának, és a nagy halálozás miatt zűrzavar lón a városban. (Zsolt. 77, 66.)

7. Látván pedig az azotusi férfiak ezen csapást, mondák: Ne maradjon nálunk Izrael Istenének szekrénye; mert kemény az ő keze rajtunk és a mi Dágon-istenünkön.

8. És elküldvén, egybegyűjték a filiszteusok minden fejedelmeit, és mondák: Mit csináljunk Izrael Istene szekrényével? És felelék a geteusok: Hordoztassék körül Izrael Istenének szekrénye. És körülhordozák Izrael Istene szekrényét.

9. Midőn pedig azt körülhordozták, az Úr keze által nagy öldöklés lón minden városon;⁵ és megveré mindenik város férfait, kicsinytől nagyig, és megrothad vala az ő kifüggő bélvégök.⁶ És tanácsot tartának a geteusok, és magoknak bűrszékeket csinálnak.⁷

10. Ekkor elküldék az Isten szekrényét Akkaronba. És midőn Akkaronba jutott az Isten szek-

rénye, fölkiáltának az akkaroniták, mondván: Hozzánk hozták Izrael Istene szekrényét, hogy megöljön minket és népünket.

11. Elküldének tehát és mind egybegyűjték a filiszteusok fejedelmeit; kik mondák: Bocsássátok el Izrael Istene szekrényét, és menjen vissza helyére, hogy ne öljön meg minket népünkkel együtt;

12. mert a halál félelme jött vala minden városra és fölötte súlyos keze az Istennek. A férfiak is, kik meg nem haltak, megveretének alfelök titkos részén;⁸ és fölméne az égbe mindenik város jajveszékése.

6. RÉSZ.

A frigyszekrény visszaküldetik.

1. Az Úr szekrénye tehát hét hónapig volt a filiszteusok tartományában.

2. És a filiszteusok eléhivák a papokat és jóvendölöket, mondván: Mit cselekedjünk az Úr szekrényével? jelentsétek meg nekünk, mi módon küldjük azt vissza helyére? Kik mondák:

3. Ha visszakülditek Izrael Istene szekrényét, ne küldjétek azt üresen, hanem a mivel tartoztok, adjátok meg neki a bűnért;¹ és akkor meggyógyultok, és megtudjátok, miért nem távozik el az ő keze rólatok.²

4. Kik mondák: Micsoda az, mit a vétekért kell neki adnunk? És amazok felelék:

5. A filiszteusok tartományainak száma szerint³ csináljatok öt

³ A héber szerint: afohimmal, gümövel az alfelen.

⁴ A következő toldalék «És... lón a városban» a görög fordításból vétetett.

⁵ A héber szerint: nagy lárma (retteget) jöve a városra (Gatra).

⁶ A héber szerint: gümő növe alfelökön (mint 6. v.).

⁷ mivel a kemény fán, kővön a gümő miatt nem ülhetek és nem fekhettek. Erről nincs említés a héber szövegben.

⁸ A héber szerint: gümövel.

¹ adjátok bűnaldozatot.

² miért levétek betegek, s miért haltak meg oly sokan?

³ a filiszteusok országának öt tartománya szerint.

arany alfelet⁴ és öt arany egeret;⁵ mert egyenlő csapás volt mindnyájatokon és fejedelmeiteken. És csináljátok hasonmását alfeleteknek,⁶ és hasonmását az egereknek, melyek elpusztították a földet. És adjatok dicsőséget Izrael Istenének; talán elveszi kezét rólatok és isteneitekről és földetekről.

6. Miért átkodtok meg szivetekben, mint megátkodott vala szivében Egyiptom és Fáraó? nemde miután megveretett, akkor elbocsátá őket, és elmenének? (Móz. II. 12, 31.)

7. Most tehát fogjátok hozzá, és csináljátok egy új szekeret, és a szekérbe két borjas tehenet fogjátok, melyekre még iga nem tétezt, és azok borjait otthon rekeszszétek be.

8. És vegyétek föl az Úr szekrényét, és tegyétek a szekérre, és az arany edényeket, melyekkel neki fizettetek a vétekért, tegyétek egy ládácskába annak oldalára, és bocsássátok el azt, hadd menjen;

9. és nézzetek utána; és ha az ő határainak útján megyen föl Betszámes felé,⁷ ő cselekedte rajtunk e nagy csapást: ha pedig nem, nem; és tudni fogjuk, hogy nem az ő keze ért bennünket, hanem történetből esett.

10. Ők tehát ekképen cselekvének; és két tehenet vévén, melyek borjakat szoptatnak vala, szekérbe fogák, és azok borjait otthon berkeszszétek.

11. És az Isten szekrényét a szekérre tevék, a ládácskát is, melyben az arany egerek és az alfelek⁸ hasonmásai valának.

12. A tehenek pedig egyenesen mennek vala azon úton, mely Betszámesre viszen, és egy úton járnak, mendegélvén és bőgvén, és nem térének sem jobbra, sem balra; de a filiszteusok fejedelmei is követték Betszámes határáig.

13. A betszamiták pedig buzát aratnak vala a völgyben; és föl-emelvén szemeket, láták a szekrényt, és örülének, mikor azt meglátták.

14. És a szekér a betszamita Józue mezejére juta, és megállta ott. Egy nagy kő vala pedig ottan, és fölvgadalák a szekér fáját, és a teheneket azokra égőáldozatul tevék az Úrnak.⁹

15. A leviták pedig leemelék az Isten szekrényét, és a ládácskát, mely mellette vala, s melyben az arany edények valának, és a nagy kőre tevék. A betszamita férfiak pedig égő- és hálaáldozatokat tőnek azon nap az Úrnak.¹⁰

16. S ezt a filiszteusok öt fejedelmei láták, és visszatérének Akkaronba az napon.

17. Ezek pedig az arany alfelek,¹¹ melyeket a filiszteusok a vétekért adtak az Úrnak: Azotus egyet, Gáza egyet, Askalon egyet, Get egyet, Akkaron egyet;

18. és az arany egereket a filiszteusok városainak száma szerint az öt tartományból, a kerített várostól a faluig, mely kerítés nélkül vala;¹² és a nagy Abelig,¹³ melyre

⁹ azaz: a papok tevék stb.; mert Betszámes papi város volt. Lásd Józ. 21, 15. Hogy a szent hajlékon kívül tettek áldozatot, ez a bírák nyugtalan idejében többször megtörtént. Lásd Kir. I. 9, 12. 4-ik jegyz.

¹⁰ békeáldozatokat, melyek után vendégség következett.

¹¹ A héber szerint: gümök.

¹² a jóslók csak öt egeret kívántak az öt főváros száma szerint (5. v.); de a kisebb városok és faluk is adának, mivel

⁴ A héber szerint: és öt arany gümöt, kelést.

⁵ Lásd Kir. I. 5, 6.

⁶ A héber szerint: gümöiteknek.

⁷ Izrael egyik határvárosa felé.

⁸ A héber szerint: a gümök.

az Úr szekrényét tevék, mely mindazon napiglan a betszamita Józue mezején vala.

19. Megvere pedig a betszamita férfiakból, azért, hogy nézték az Úr szekrényét,¹⁴ és megvere a nép közül hetven férfiút, és ötvenezret a községből.¹⁵ És síra a nép azért, hogy az Úr megverte a községet nagy csapással.

20. És mondák a betszamita férfiak: Ki állhat meg e szent Úr Isten színe előtt? és kihez menjen fel tőlünk?¹⁶

21. És követeket küldének Kariatiarim lakóihoz, mondván: Visszahozták a filiszteusok az Úr szekrényét; jöjjetek le, és vigyétek azt magatokhoz.

7. RÉSZ.

A frigyszekrény Kariatiarimba vitélik. Sámuel mint bíró. Győzelem a filiszteusokon.

1. Eljövének tehát a kariatiarimi férfiak, és visszahozák az Úr szekrényét, és Abinadab házába vivék azt Gábaában; ¹ Eleazart pedig,

egerekkel ezek is meg voltak látogatva. Gümöket nem adtak, mivel ezen betegséggel hihetőleg csak a fővárosiak voltak büntetve.

¹³ azaz: gyászköig, mely ezentúl így neveztetett (14. 18. v.). Értelme: az izraeliták határáig. — Mások szerint: Bizonyosság a nagy Ábel, melyre az Úr szekrénye tétellett mai napiglan a betszamita Józue mezején.

¹⁴ pusztá kíváncsiságból és tiszteletlenül. Lásd Móz. IV. 4, 20.

¹⁵ a népből általán, mely minden részről összesereglett a frigyszekrény látására. Itt is meg kell hajolnunk az Isten megfoghatlan ítéletei előtt, melyeket bírálunk nem lehet, miután az emberi szívekbe nem láthatunk.

¹⁶ Kihez vitessék a frigyszekrény?

¹ mely egyik része vala Kariatiarim városának. Mások szerint: Abinadab házába a halomra (melyen a ház állott).

az ő fiát fölszentelék, hogy őrizze az Úr szekrényét.²

2. És lőn, amely naptól az Úr szekrénye Kariatiarimban marada, megsokasulának a napok (mert immár huszadik esztendeje vala); ³ és megnyugovék Izrael egész háza, követvén az Urat.⁴

3. Szóla pedig Sámuel ⁵ Izrael egész házának, mondván: Ha teljes szivetekből tértek az Úrhoz, vesétek ki a közöletek az idegen isteneket, Baalimot és Asztarótot,⁶ és készítsétek sziveteket az Úrnak, és egyedül neki szolgáljatok, és megszabadít benneteket a filiszteusok kezéből. (Móz. V. 6, 13. Máté 4, 10.)

4. Elvették tehát Izrael fiai Baalimot és Asztarótot, és egyedül az Úrnak szolgálnak.

5. Mondá pedig Sámuel: Gyűjtésétek egybe egész Izraelt Maszfatba, hogy imádkozzam érettetek az Úrhoz.

6. És egybegyülének Maszfatba, és vizet merítének, és kiönték az Úr színe előtt,⁷ és bőjtölének az napon, és mondák ott: Vétkeztünk az Úr ellen, És bíraskodék Sámuel Izrael fiai fölött Maszfatban.

7. És meghallák a filiszteusok, hogy Izrael fiai egybegyültek Maszfatba, és fölmenének a filiszteusok

² Flav. József szerint Abinadab Lévinemzetségből volt. Fölszenteltetése valószínűleg Móz. IV. 8, 7. szerint ment végbe.

³ A héber szerint: mert immár húsz esztendeje volt. Izrael fiai a frigyszekrényt Kariatiarimban hagyák, és nem vivék vissza Sílóba, hihetőleg, hogy a filiszteusok elleni harczon velők legyen.

⁴ osztatlanul szolgálván neki.

⁵ ki Héli helyébe bírólul választatott. A következő esemény nem az említett húsz év után, hanem kezdetén történt, Sámuel kormányának első évében.

⁶ Lásd Bírák 2, 13.

⁷ bűnbánat jeléül, könyhullatás gyanánt. Vess össze Zsolt. 21, 15. Jerem. sir. 2, 19.

fejedelmek Izrael ellen. Mít mikor Izrael fiai meghallottak, megfélemlének a filiszteusok színe előtt.

8. És mondák Sámuelnek: Ne szűnj meg érettünk kiáltani a mi Urunkhoz Istenünkhöz, hogy szabadítson meg minket a filiszteusok kezéből.

9. Vón tehát Sámuel ⁸ egy szopós bárányt, ⁹ és azt egészen ¹⁰ bemutatá az Úrnak égőáldozatul; és kiálta Sámuel az Úrhoz Izraelért, és meghallgatá őt az Úr.

10. Lőn pedig, mikor Sámuel áldozá az égőáldozatot, a filiszteusok harczolni kezének Izrael ellen; és az Úr nagy ropogással dörge az napon a filiszteusok ellen, és megremíté őket, és megveretének Izrael színe előtt. (Sirák 46, 20.)

11. És kimenvén Izrael férfiai Maszfatból, úzóbe vevék a filiszteusokat, és vágák őket azon helyig, mely Betkár alatt vala. (Sirák 46, 21.)

12. Vón pedig Sámuel egy követ, és Maszfat és Szen között helyezé azt; és hívá azon hely nevét segítség kövének. ¹¹ És mondá: Mind-
eddig segítségünkre volt az Úr.

13. És megaláztatának a filiszteusok, és nem jövének többé Izrael hatáira. És így lőn az Úr keze a filiszteusokon Sámuel minden napjaiban.

14. És visszaadák Izraelnek a városokat, melyeket a filiszteusok Izraeltől elvettek vala, Akkarontól kezdve Getig, és azok határait; és megszabadítá Izraelt a filiszteusok kezéből, és békeség

vala Izrael és az amorreusok között.

15. És bíraskodék Sámuel Izrael fölött élete minden napjaiban. ¹²

16. És elméne esztendőnkint, körüljárván Bételt, Galgalát, és Maszfatot, és bíraskodék Izraelben a felülmondott helyeken.

17. És visszatére Ramatába, mert ott vala háza, és ott is bíraskodék Izrael fölött; oltárt is építé ott az Úrnak. ¹³

8. RÉSZ.

Sámuel fiainak gonoszága. Izrael királyt kíván, és megveti Sámuel intéseit.

1. Lőn pedig, mikor megöregedett Sámuel, fiait tevé Izrael bíráivá. ¹

2. És elsőszülötte Joel ² nevű, és a második Abia nevű, berszabeúi valának.

3. És fiai nem járanak az ő utain, hanem fősvénységre hajolván, ajándékokat vőnek, és elforgaták az ítéletet.

4. Egybegyűlvén azért Izrael minden vénei, Sámuelhez menének Ramatába,

5. és mondák neki: Ime te megöregedtél, és fiaid nem járnak a te útaidon; rendelj királyt nekünk,

¹² még Saul kormányja alatt is.

¹³ Sámuel mindörökre az Úrnak⁷ volt szentelve (lásd Kir. I. 1, 28.); de mivel bírói hivatala nem engedé meg, hogy idejét a szent hajlék szolgálatában töltsé, kétségkívül Isten különös engedelmeiből oltárt építé magának, hogy ott imádkozék és áldozatot tegyen.

¹ segédeivé tette hivatalában. Lásd Kir. I. 7, 15.

² ki Vasszeninek is hivaték (Kron. I. 6, 28.), mint a zsidóknál sokszor egynek több neve is volt.

⁸ azaz: egy pap Sámuel nevében, vagy pedig Sámuelnek volt erre különös felhatalmazása Istentől.

⁹ Vesd össze Móz. III. 22, 27.

¹⁰ a nélkül, hogy eldarabolta volna (Lásd Móz. III. 1. 12.), sietve a közelgő ellenség miatt.

¹¹ A héber szerint: Ebenezer. Lásd Kir. I. 4, 1.

hogy kormányozzon minket, mint minden nemzeteknek is vagyon. (Oze. 13, 10. Ap. cs. 13, 21.)

6. Nem tetszék a beszéd Sámuel szemei előtt, mivelhogy azt mondták: Adj királyt nekünk, hogy kormányozzon minket. És imádkozék Sámuel az Úrhoz.

7. Mondá pedig az Úr Sámuelnek: Hallgasd meg szavát a népnek mindenben, miket mondanak neked. Mert nem téged vetettek meg, hanem engem, hogy ne uralkodjam rajtok.³

8. Minden cselekedetök szerint, melyeket cselekedtek az naptól, mikor kihoztam őket Egyiptomból, mind e napiglan, a mint elhagytak engem és idegen isteneknek szolgáltak, úgy cselekszenek veled is.

9. Most azért hallgasd meg szavokat; mindazáltal add tudokra, és eleve mondd el nekik a király törvényét,⁴ a ki uralkodni fog rajtok.

10. Elmondá tehát Sámuel az Úr minden igéjét a nép előtt, mely királyt kért tőle,

11. és mondá: Ez lesz a király törvénye, a ki uralkodni fog rajtatok: Fiaitokat elveszi, és szekereire ülteti, és lovagjává rendeli és szekerei előtt futóivá,

³ Eddig én voltam Izraelnek tulajdon királya, én adtam törvényeket, azok szerint ítélem, azokat végrehajtottam; most pedig ezen hatalmat, más nemzetek példája szerint, másra akarják ruházni. Isten tehát rosszalja a nép kívánatát, mivel oly királyt kívánt, milyen más nemzeteknél volt, ki nem ismert más törvényt, mint önakaratát, mi sok visszaélésre adhat alkalmat (11—18. v.); — de oly királysgot, minőt a törvény megengedett (Móz. V. 17, 14.), Isten nem ellenezett, mivel a szerint a király Isten helytartója volt.

⁴ melyet a király megengedett, vagy tiltott módon követni fog a pogány királyok példája szerint.

12. és rendeli maga ezredeseivé és századosaivá, mezeinek szántóivá és vetéseinek aratóivá, fegyverei- és szekereinek készítőivé.

13. Leányaitokat is magának kenet-csinálóivá és szakácsnőivé és kenyérsütőivé teszi.

14. Szántóföldeiteket is és szőlőiteket, és legjobb olajfa-kerteiteket elveszi, és maga szolgálainak adja.

15. De vetéseiteket is és szőlőitek jövedelmét megtizedeli,⁵ hogy udvari tiszteinek és szolgálainak adja.

16. Szolgáitokat is és szolgálóitokat, legjobb ifjaitokat és samaraitokat elveszi, és maga munkájára fogja használni.

17. Nyájaitokat is megtizedeli, és ti szolgálai lesztek.

18. És kiáltani fogtok az napon királyotok színe előtt, kit magatoknak választottatok; és az Úr nem hallgat meg titeket az napon, mert királyt kértetek magatoknak.

19. Ámde a nép nem akará hallgatni Sámuel szavát, hanem mondák: Nem; hanem királyunk legyen,

20. és mi is olyanok leszünk, mint minden nemzetek; és kormányozni fog minket a mi királyunk, és kimegy előttünk, és harczol érettünk hadainkon.

21. És hallá Sámuel a népnek minden igéit, és elbeszélé azokat az Úr füleiben.

22. Mondá pedig az Úr Sámuelnek: Hallgasd meg szavokat, és rendelj királyt nekik. És mondá Sámuel Izrael férfiaiinak: Menjen kiki az ő városába.

⁵ harmadik tizedet vesz azon felül, mi a papokat, levitákat és szegényeket illette. Lásd Mózes. V. 14, 22. 23. 28.

9. RÉSZ.

Saul Sámuelhez jő, meghallja, hogy királylá választaték, és Sámuel vendége lesz.

1. És vala egy Cisz nevű férfiú Benjaminból, Abiel fia, ki Szeror fia, ki Bekorat fia, ki Afia fia, ki egy benjaminii férfiú fia vala, izmos erővel.

2. És vala annak egy Saul nevű fia, választott és jeles; és nem vala Izrael fiai között nálánál különb férfi, vállától és azonfölül kitűnő az egész nép fölött.

3. Elvesztek vala pedig Saul atyjának, Cisznek szamarai; és mondá Cisz az ő fiának, Saulnak: Vigy magaddal egyet a szolgák közül, és fölkelvén, menj és keresd meg a szamarakat. Kik miután átmentek Efraim hegyén,

4. és Szalza földén, és nem találták, átmenének Sálím földén is, és ott sem lelék; sőt Jémini földén is, és nem találák.

5. Mikor pedig Suf földre jutottak, mondá Saul a szolgának, ki vele vala: Jer és térjünk vissza, talán föl hagyott atyám a szamarakkal, és miattunk aggódik.

6. Ki mondá neki: Ime Isten embere van e városban, nemes férfiú; minden, a mit szól, kétség nélkül beteljesedik. Most tehát menjünk oda, talán megmutatja utunkat, a miért jöttünk.¹(Kir. I. 7, 17.)

7. És mondá Saul szolgájának: Jól van, menjünk; de mit vigyünk az Isten emberének?² A kenyér elfogyott tarisznyáinkból, és nincs ajándékunk, hogy az Isten emberének adjuk, sem semmi egyéb.

¹ hogy a szamarakat megelhessük.

² Keleti szokás szerint az előkelők színe előtt senki sem jelent meg, hacsak valami ajándékot nem vitt, akármi csekélység volt is az.

8. Felelé ismét a szolga Saulnak, és mondá: Ime találkozott kezemben egy ezüst siklus negyedrészre,³ adjuk az Isten emberének, hogy mutassa meg nekünk utunkat.

9. (Régenten Izraelben így szóla minden, a ki az Istenhez ment tanácsot kérni: Jertek és menjünk a látóhoz. Mert a ki ma prófétának mondatik, régenten látónak hivattott.)

10. És mondá Saul szolgájának: Beszéded igen jó. Jer, menjünk. És elmenének a városba, melyben az Isten embere vala.

11. És mikor fölmenének a város lejtőjén, találának kutra menő leányokat, és mondák nekik: Itt van-e a látó?

11. Kik felelvén, mondák nekik: Itt vagyok, ime előttem, siess; mert ma jött a városba, mivel a népek ma áldozata van a magas helyen.⁴

13. Bemenvén a városba, mindjárt megtaláljátok őt, mielőtt fölme gy enni a magas helyre. Mert nem eszik a nép, míg ő el nem jő; mivel ő áldja meg az áldozatot, és azután esznek, a kik hivatalosak. Most tehát menjetek föl, mert ma megtaláljátok őt.

14. És fölmenének a városba. És midőn a város közepén jártak, megjelené Sámuel, eléjök jöven,⁵ hogy fölmenjen a magas helyre.

15. Az Úr pedig megnyitotta

³ körülbelül 10—12 kr.

⁴ Sámuel vendégséget ada, mely áldozatnak neveztetik, mert imádság (asztal-áldás) által volt fölszentelve. Talán az valóban is békeáldozat volt; mert az időben még különféle helyeken mutattatott be az áldozat (Lásd Kir. I. 10, 8. 16, 2. 3. Kir. III. 3, 2.), mivel Isten az áldozat helyét (Móz. V. 12, 5.) csak a templom építésekor (Krón. II. 7, 12.) jelölte ki határozottan.

⁵ a kapu felé.

vala Sámuel fülét egy nappal azelőtt, hogy Saul eljött, mondván: (Ap. cs. 13, 21.)

16. Ezen órában, mely most vagyon, holnap egy férfiút küldök hozzád Benjamin földéről; kend őt fejedelemmé népemen, Izraelen; és ő megszabadítja népemet a filiszteusok kezéből; mivelhogy megtekintettem népemet, mert fölhatott hozzám az ő kiáltása.

17. És mikor Sámuel meglátta Sault, mondá az Úr neki: Ime a férfiú, kiről mondtam vala neked, ez fog uralkodni népemen.

18. Saul pedig Sámuelhez járula a kapuközben,⁶ és mondá: Mutasd meg, kérlek, hol van a látó háza?

19. És Sámuel felelé Saulnak, mondván: Én vagyok a látó. Menj föl előttem a magas helyre, hogy velem egyetek ma, és elbocsátalak téged reggel; és mindent, a mi szivedben vagyon, megjelentek neked.

20. És a szamarakról, melyeket tegnapelőtt elvesztettél, ne aggódjál, mert megtaláltattak. És kié lesz Izrael minden java? nem a tiéd-e és atyád egész házaé?

21. Felelvén pedig Saul, mondá: Nem benjaminí vagyok-e én, Izrael legkisebb nemzetségéből?⁷ és rokonságom nem legutolsó-e Benjamin nemzetségének minden családja között? miért mondtad tehát nekem e beszédet?

22. Fölvívén tehát Sámuel Sault és szolgáját, bevezeté őket az ebédlő terembe, és helyet ada nekik a

⁶ a kapu előtti téren, mely, valamint maga a kapu, adás-vevés és bíráskodás helye volt, azért mondatik a tér is kapunak.

⁷ a kiirtás után. Bírák 20. — a legkisebb nemzetségből választá Isten királyt Izraelnek; így választja sokszor a kicsinyt, hogy megszégyenítse azt, ki magát nagyinak tartja.

hivatalosak fölött, mert mintegy harminczan valának férfiak.

23. És mondá Sámuel a szakácsnak: Add ide a részt, melyet neked adtam és megparancsoltam, hogy külön tedd.

24. A szakács tehát elővéve a czimert, és Saul elé tevé. És mondá Sámuel: Ime a mi megmaradt, tedd eléd és egyél; mert szántszándékkal⁸ neked tartatott az, mikor a népet hittam. És Sámuellel evék Saul azon nap.

25. És lejövének a városba a magas helyről, és beszélgete Saulal az erkélyen,⁹ és ágyat vettete Saulnak az erkélyen, és aluvék.

26. És mikor reggel fölkeltek, és már megviradott, Sámuel szólítá Sault az erkélyen, mondván: Kelj föl, és elbocsátalak.¹⁰ És fölkele Saul, és kimenének mind a ketten, ő tudniillik és Sámuel.

27. És mikor lementek a város végső részén, Sámuel, mondá Saulnak: Mondd a szolgának, menjen előttünk, és haladjon előre,¹¹ te pedig állj meg egy kevéssé, hadd jelentsem meg neked az Úr igéjét.

10. RÉSZ.

Saul királylyá kenetik.

1. Sámuel pedig egy szelencze olajat vón, és amannak fejére önté¹ és megcsókolá őt,² és mondá: Ime

⁸ A héber szerint: ez időre.

⁹ a ház lapos tetején, hol a keletiek barátaikkal mulattak és aludtak is.

¹⁰ előbb azonban elkísérlek tégedet.

¹¹ A héber szerint: menjen, és előttök ment, te pedig stb.

¹ a királyok fölkenettek, valamint a papok és próféták, annak előképeül, hogy egykor a Messiás nem csak király, hanem egyszersmind pap és próféta is leszen. (Ágost.)

² hódolat jeléül. Lásd Zsolt. 2, 12, 14-ik jegyz.

az Úr fejedelemmé kent föl örökségén; és a népet kiszabadítod ellenségei kezéből, kik körül vannak. És ez legyen jeled, hogy téged az Isten fejedelemmé kent: ³ (Ap. cs. 13, 21.)

2. Mikor elmegy ma tőlem, két férfiút találsz Rákel sírja mellett, ⁴ Benjamin határaiban, délre, ⁵ és mondják majd neked: Megtaláltattak a szamarak, melyeket keresni mentél, és fölhagyván atyád a szamarakkal, aggódik érettetek, és azt mondja: Mit tegyek fiam miatt?

3. És mikor onnan elindulsz és tovább mégy, és jutsz a Tábor cserfájához, három férfiú talál ott téged, kik Bételbe mennek az Istenhez, ⁶ egyik három gödölyét vivén, a másik három kalácsot, s a harmadik vivén egy korsó ⁷ bort.

4. És mikor téged köszöntenek, két kenyeret adnak neked, és vedd el kezökből.

5. Azután az Isten halmára jutsz, ⁸ hol a filiszteusok őrsége vagyon; és mikor ott bemegy a városba, elétalárod a magas helyről jövő próféták seregét, és előtök hárfát ⁹ és dobot, sipot és citherát, és ők prófétálni fognak. ¹⁰

³ „És a népet . . . fejedelemmé kent” ez nincs a héber szövegben.

⁴ Lásd Móz. I. 35, 19.

⁵ A héber szerint: Zelzachban.

⁶ vagyis: az Isten házába, t. i. Kariatimban (Kir. I. 7, 2.) vagy Sílóba, hol a szent hajlék volt (Bír. 20, 18.), vagy Bétel város értendő, mely talán az égi lajtorja miatt (Móz. I. 28, 19.) Izrael népének különös ájtatoskodási helye volt.

⁷ tömlő.

⁸ A héber szerint: Gibath-Elohim; némelyek szerint Saul szülővárosa (26. v.); mások szerint azon hely, hol a próféták gyülekezetet tartottak.

⁹ húros hangszert.

¹⁰ prófétálni itt annyit tesz, mint lelkesült vallásos énekeket zengeni, vagy beszédeket tartani (Lásd Móz. IV. 11, 25.).

6. És rád száll az Úr lelke, és prófétálni fogsz velök, és más férfiúvá változol.

7. Mikor tehát mind beteljesednek rajtad ezen jelek, cselekedd meg, a mi csak kezéd alá jó; ¹¹ mert az Úr veled vagyon.

8. És menj előttem Galgalába (mert én lemegyek hozzád), hogy égő- és békeáldozatokat tégy; ¹² hét napig várakozzál, míg hozzád megyek, és megmutatom neked, mit cselekedjél.

9. Mikor azért hátat fordított, hogy elmenjen Sámueltól, az Isten elváltoztató szívet, ¹³ és meglőnek mind e jelek az napon.

10. És eljutának a mondott halomra, és íme a próféták csoportja eléje jöve; és rászálla az Úr lelke, és prófétála közöttük.

11. Látván pedig mindazok, kik ismerték őt tegnap és tegnapelőtt, hogy a prófétákkal van és prófétál, mondák egymásnak: Mi dolog történt Cisz fiával? Saul is a próféták között van-e? ¹⁴

12. És felelé egyik a másiknak, mondván: Kicsoda ezek atyja? ¹⁵ annakokáért közmondássá vált: ¹⁶ Saul is a próféták között van-e?

Ezen próféták t. i. jámbor ifjak vagy férfiak valának, kik különös iskolában (Kir. I. 19, 20.) egybegyűltek, s ott magokat az isteni dolgok tanulásának szentelék, úgy hogy természetesen vagy természetfölött lelkesítetve, azokról fenszóval beszélének vagy éneklének. A zene részint a lelkesedés élesztésére, részint az ének kíséretére szolgált. Lásd Kir. I. 18, 10. IV. 3, 15. Krón. I. 25, 1.

¹¹ fogj akármibe (Izrael javára), és sikerül.

¹² Lásd Kir. I. 9. r. 4-ik jegyz.

¹³ nemességet és bölcseséget öntött belé.

¹⁴ Saul is próféta lett.

¹⁵ tanítók, mesterök, ki oly tanítványra tehetett szert, mint Saul? vagy: Nem Isten-e a próféták atyja, nem tehetette-e Sault is prófétává?

¹⁶ idegenségöket kijelentvén az iránt,

13. Megszünvén pedig profétálni, elméne a magas helyre.

14. Mondá pedig Saul nagybátyja neki és szolgáljának: Hová mentetek? Kik felelének: A szamarakat keresni; s mikor azokat nem találtuk, Sámuelhez mentünk.

15. És mondá neki nagybátyja: Jelentsd meg nekem, mit mondott neked Sámuel.

16. És mondá Saul nagybátyjának: Megjelenté nekünk, hogy megtaláltattak a szamarak. A királyságról való beszédet pedig nem jelenté meg neki, melyet Sámuel mondott vala.

17. És Sámuel a népet egybehívá az Úrhoz Maszfába.¹⁷

18. És mondá Izrael fiainak: Ezeket mondja Izrael Ura Istene: Én hoztam ki Izraelt Egyiptomból, és megszabadítottalak titeket az egyiptomiak kezéből és minden királyok kezéből, kik beneteket nyomorgattak vala.

19. Ti pedig ma megvetettétek Isteneteket,¹⁸ ki egyedül szabaddíott meg titeket minden veszedelemből és nyomorúságtokból; és mondottátok: Nem úgy; hanem királyt rendelj nekünk. Most tehát álljatok az Úr elé nemzetségeitek és családaitok szerint. (Kir. I. 8, 9.)

20. És eléállítá Sámuel Izrael minden nemzetségeit, és a sors Benjamin nemzetségére esék.

21. És eléállítá Benjamin nemzetségét, és annak rokonságait, és esék Metri rokonságára, és juta Cisz fiáig, Saulig. Keresék azért őt, de nem találák.

22. És ezek után megkérdezők az Urat, ha eljön-e oda? És felelé az Úr: Ime elrejtezett otthon.

23. Elfutának tehát, és elhozák

hogy egy méltatlan vétetett föl társulatukba.

¹⁷ Lásd Bír. 20, 1.

¹⁸ Lásd Kir. I. 8, 7.

őt onnan; és megállá a nép között és magasabb vala az egész népnél vállától és azon fölül.

24. És mondá Sámuel az egész népnek: Bizonyára látjátok, kit választott az Úr, hogy nincs hasonló hozzá az egész nép között. És kiálta az egész nép, és mondá: Éljen a király!

25. Elmondá pedig Sámuel a népnek a királyság törvényét¹⁹ és könyvbe írta, és az Úr elé tevte;²⁰ és elereszté Sámuel az egész népet, mindenkit az ő házába.

26. De Saul is hazaméne Gábaába; vele menvén a sereg egy része,²¹ kiknek szívét az Isten illette vala.

27. Bélical fiaik²² pedig mondák: Megszabadíthat-e ez minket? És lenézők őt, és nem hozának neki ajándékokat;²³ ő pedig tetteti vala, mintha nem hallaná.

11. RÉSZ.

Saul győzelve az ammoniták fölött. A királyságban megerősítették.

1. És lőn körülbelül egy hónap mulva, fölméne az ammonita Naasz, és hadakozni kezdé a gálaádi Jábesz ellen. És mondák mindnyájan a jábeszi férfiak Naásznak: Legyünk szövetségeseid, és szolgálunk neked.

2. És felelé nekik az ammonita Naasz: Úgy¹ kötök veletek szö-

¹⁹ Lásd Kir. I. 8, 11. Móz. V. 17, 14. s követk.

²⁰ a frígyszekrény elé, hol a törvénykönyv volt.

²¹ mely őt királyának elismerte (27. v.). Saul a közönséges időszámítás szerint a világ ter. 2909. Kr. e. 1095-ik évben lett királylyá.

²² az istentelének, kik a gonosszal szövettek.

²³ mint ez a hódolatnál szokásban volt.

¹ azon feltétel alatt.

vetséget, hogy kívánjam mindenitek jobb szemét,² és gyalázatossá tegyelek titeket egész Izraelben.

3. És mondák neki Jábesz vénei: Engedj nekünk hét napot, hadd küldjünk követeket Izrael minden hatáira; és ha nem lesz, a ki védelmezzen minket, kimegyünk hozzád.³

4. Eljövének tehát a követek Saul Gábaájába, és elbeszélék ez igéket a nép hallatára; és az egész nép fölemele szavát és sira.

5. És íme Saul jó vala az ökrök után a mezőről,⁴ és mondá: Mi lelte a népet, hogy sír? És elbeszélék neki a jábeszi férfiak igéit.

6. És az Úr lelke Saulra szálla, mikor ez igéket hallotta, és haragja igen fölgerjede.

7. És megragadván mind a két ökröt, darabokra vagdalá, és elküldé Izrael minden hatáira⁵ követek által, mondván: A ki csak nem jó, és nem követi Sault és Sámuel, ez fog történni ökreivel. Az Úr féltelme azért a népre szálla, és kimenének, mint egy férfiú.

8. És megszámlálá őket Bezekben; és Izrael fiai háromszázezeren valának.⁶ Júda férfiai pedig harmincezeren.

² ez által alkalmatlanok leendettek hadi szolgálatra, de eléggé alkalmasok rabszolgáskodásra. Sz. Gergely ezzel a sátán rávaszágát hasonlítja össze, ki tőlünk a jobb, lelki szemet, melylyel az isteni dolgokat szemlélnök, elveszi, hogy csak a földi világosság maradjon meg, mely ez élet földi mulandóságaira van irányozva.

³ hatalmad alá vetjük magunkat.

⁴ Hajdanta a királyok sem szégyenleték a földművelést és baromtenyésztést.

⁵ Vess össze Bírák 19., 29.

⁶ Júda nemzetségén kívül. Még mielőtt az ország Júda és Izrael országára szakadt, Izrael fiai régtől fogva Júdára (Júda és Benjamin nemzetségre), és Izraelre (a többi nemzetségekre) oszlának; ez azon vetélkedésből származott, melylyel Júda

9. És mondák a követeknek, kik jöttek vala: Így szóljatok a férfiaknak, kik a gálaádi Jábeszben vannak: Holnap leszen szabadulástok, mikor a nap fölmelegszik.⁷ Elmenének tehát a követek, s ezt hírül vivék a jábeszi férfiaknak, kik megörlének.

10. És mondák:⁸ Reggel kimegyünk hozzátok, és mindazt cselekedjétek velünk, a mi nektek tetszik.

11. És lőn, mikor a más nap eljött, Saul a népet három részre rendelé; és a reggeli vigyázatkor⁹ beméne a tábor közepére, és megveré Ammont, míg a nap fölmelegedék, a többit pedig elszéleszté úgy, hogy nem hagyaték közülük kettő együtt.

12. És mondá a nép Sámuelnek: Kicsoda az, ki mondotta: Saul uralkodik-e rajtunk? adjátok elé a férfiakat, és megöljük őket. (Kir. I. 10., 12.)

13. És mondá Saul: Senki sem öletik meg e napon, mert az Úr ma szabadulást tett Izraelben.

14. Mondá pedig Sámuel a népnek: Jertek, és menjünk Galgalába, és újítsuk meg ott a királyságot.

15. És elméne az egész nép Galgalába, és ott királylyá tevék Sault az Úr előtt Galgalába, és békeáldozatokat tőnek az Úr előtt. És igen örvendeze ott Saul és Izrael minden férfja.

12. RÉSZ.

Sámuel beszéde, mielőtt bírói hivataláról lelépett.

1. Mondá pedig Sámuel az egész Izraelnek: Ime meghallgattam

nemzetsége iránt a többiek (különösen az efraimiaiak) viseltettek.

⁷ déltájban.

⁸ az ammonitáknak.

⁹ korán reggel.

szavakat mindazok szerint, miket szólottatok nekem, és királyt rendeltem nektek.

2. És most király jár előttetek ; de én már megöregedtem, és megöszültem, fiaim pedig veletek vannak.¹ Azért előttetek forogván ifjúságotól a mai napig, íme jelen vagyok.

3. Szóljatok felőlem az Úr előtt, és az ő fölkentje előtt, ha valakinek elvettem ökrét vagy szamarát, ha valaki ellen erőszakoskodtam, ha valakit megnyomorítottam, ha valaki kezéből ajándékot vettem :² úgy megvetem azt ma, és visszadom nektek. (Sirák 46, 22.)

4. És mondák : Miellenünk nem erőszakoskodtál, meg sem nyomorítottál, és semmit sem vettél el senki kezéből.

5. És mondá nekik : Tanúm az Úr ellenetek, és tanúm az ő fölkentje ez napon, hogy kezemben semmit sem találtatok. És mondák : Tanúd !

6. És mondá Sámuel a népnek : (Tanúm)³ az Úr, ki Mózeset és Áront rendelte, és kihozta atyáinkat Egyiptom földéről.

7. Most azért álljatok elé, hadd szálljak törvénybe ellenetek az Úr előtt, az Úr minden irtalmasságáról, melyeket cselekedett veletek és atyáitokkal :

8. mi módon ment be Jákob Egyiptomba, és kiáltottak atyáitok az Úrhoz ; és elküldé az Úr Mózeset és Áront, és kihozá atyáitokat Egyiptomból, és megtelepíté őket e helyen ; (Móz. I. 46, 5.)

9. kik megfeledezének Urokról Istenökről, és adá őket Sisará-

¹ Hozzátok hasonlók, nincs tőlök mit félnetek.

² A héberben : mely megvakított volna engem az ítéletben.

³ Így van a görög fordításban s így kívánja ezt e vers értelme.

nak, Hászor hadvezérének kezébe, a filiszteusok kezébe és a moábi király kezébe, és hadakozának ellenök. (Birák 4, 2.)

10. Azután pedig kiáltának az Úrhoz és mondák : Vétkeztünk, mert elhagytuk az Urat, és Baalimnak és Asztarótnak szolgáltunk ; most tehát ments meg minket ellenségeink kezéből, és neked szolgálunk.

11. És elküldé az Úr Jerobaált és Bádánt,⁴ Jeftét és Sámuel, és megmente titeket ellenségeitek kezéből köröskörül, és bátorságban laktatok. (Birák 6, 14.)

12. Látván pedig, hogy Ammon fiainak királya, Naasz jött elleneitek,⁵ mondátok nekem : Nem így ; hanem király uralkodjék rajtunk, holott a ti Uratok Istenetek uralkodik vala rajtatok. (Kir. I. 8, 19, 10, 19.)

13. Most tehát itt vagyon királyotok, a kit választottatok és kértetek ; íme királyt adott az Úr nektek.

14. Ha féltetek az Urat és szolgáltok neki, és szavát hallgatjátok, és nem keserítitek meg az Úr száját :⁶ ti is, a király is, ki rajtatok uralkodik, követni fogjátok a ti Uratokat Isteneteket.

15. Ha pedig nem hallgatjátok az Úr szavát, hanem ellenszegülők beszédeinek : rajtatok lesz az Úr keze és atyáitokon.

16. De most is várjatok, és lássátok e nagy dolgot, melyet cselekedni fog az Úr szemetek előtt.

⁴ Ez a név nem fordul elé a bírák között ; a görög fordítás a helyett Barakot teszi. Némely írásértelmezők Bedánnak olvassák (be-Dán) azaz : Dánból, és Sámsonértik alatta, ki Dánból származott.

⁵ Naasz tehát az időtájban hadra készült, a nélkül azonban, hogy azt elkezdte volna.

⁶ parancsai iránt ellenszegüléstek által nem ingerlitek büntető ítéletmondásra.

17. Nemde búzaaratás vagyon most? Segítségül hívom az Urat, és mennydörgéseket ad és esőket; és megtudjátok és meglátjátok, hogy nagy gonoszt cselekedtetek magatoknak az Úr színe előtt, királyt kérvén magatokra.⁷

18. És az Úrhoz kiálta Sámuel, és az Úr mennydörgéseket és esőket ada az napon.

19. És igen megfélemlék az egész nép az Úrtól és Sámueltól; és monda az egész nép Sámuelnek: Imádkozzál szolgálidért a te Urad-Istenedhez, hogy meg ne haljunk; mert annyi bűneinket sokasítottuk még e gonosszal is, hogy királyt kértünk magunknak.

20. Mondá pedig Sámuel a népnek: Ne féljete; ti cselekedtetek ugyan mind e gonoszt, mindazáltal ne távozzatok az Úr követésétől, hanem szolgáljatok az Úrnak teljes szívetekből,

21. és ne térjete a hiúságok után,⁸ melyek nem használnak nektek, meg sem szabadítanak titeket, mert hiábavalók.

22. És az Úr el nem hagyja népet az ő nagy nevéért; mert megesküdött az Úr, hogy saját népévé tesz titeket.

23. Távol legyen pedig tőlem e vétek az Úr ellen, hogy megszűnjek imádkozni érettetek, sőt jó és igaz útra tanítlak titeket.

24. Azért féljete az Urat, és szolgáljatok neki igazságban és teljes szívetekből; mert láttátok a nagy dolgokat, melyeket közöttetek cselekedtet.

25. Hogyha megmaradtok a gonoszságban, ti is, királyotok is egyetemben elvesztek.

⁷ a búzaaratás Palesztinában június végére s július elejére esik, mely hónapokban sz. Jeromos bizonyosága szerint, ki ott sokáig lakott, eső nincs.

⁸ a bálványok után.

13. RÉSZ.

A filiszteusok meggyőzelve, ismét hadra készülnek. Saul elvetteik. Fegyverhiány az izraelitáknál.

1. Egy esztendeje vala, hogy Saul országlani kezdett,¹ második esztendőre uralkodván pedig Izraelen,

2. választá Saul magának háromezet Izraelből; és valának Saullal kétezeren Makmászban és a Bétel hegyén,² ezen pedig Jonatással³ Benjamin Gábaájában. A többi népet pedig elbocsátá, kitkit az ő hajlékába.

3. És megveré Jonatás a filiszteusok őrseregét, mely Gábaában vala. Mit mikor meghallottak a filiszteusok, Saul harsonát fúvata az egész földön, mondván: Hallják a zsidók!⁴

4. És az egész Izrael ilyen hírt halla: Megverte Saul a filiszteusok őrseregét, és fölemelkedett Izrael a filiszteusok ellen.⁵ Kiálta azért a nép⁶ Saul után Galgalában.

5. És a filiszteusok egybegyűlének harczolni Izrael ellen, harmincezer szekér⁷ és hatezer lovag, és a többi népség, mint az igen sok fővény, mely a tenger partján

¹ Némelyek kihagyást tesznek föl a héberben: Saul... éves volt, midőn országlani stb. Mások szerint: Saul oly ártatlan volt, mint egy esztendő gyermek, midőn stb. Saul összesen 40 évig uralkodott. Ap. cs. 13, 21.

² az Isten házában hegyén.

³ Lásd 16. v.

⁴ a győzelem hírét, és keljenek föl a filiszteusok ellen.

⁵ A héber szerint: és Izrael rossz szagú (gyűlöletes) lett a filiszteusok előtt.

⁶ egybegyűlekezvén.

⁷ a szírus és arab fordításban három-ezer szekér van, s ez könnyebben meggyeztethető a filiszteusok kis tartományával.

vagyon.⁸ És fölmenvén, táborba szállának Makmászban Betávennél napkeletre.

6. Látván Izrael férfiai, hogy szorúlt állapotban vannak (mert a nép szorongattatott vala), barlangokba búvának és rejtekekbe,⁹ kősziklákba és üregekbe¹⁰ és vízvermekbe.

7. A zsidók pedig¹¹ átmenének a Jordánon Gád és Gálaád földére. És mikor még Saul Galgalában volt,¹² az egész nép megrémüle, mely őt követi vala.

8. És hét nap várakozék Sámuel akarata szerint,¹³ és nem jöve Sámuel Galgalába; és elszélede a nép tőle.

9. Mondá azért Saul: Hozzatok nekem égő- és békeáldozatot. És égőáldozatot tőn.

10. És mikor elvégezte, bemutatván az égőáldozatot, íme Sámuel jó vala,¹⁴ és Saul kiméne eléje, hogy köszöntse őt.

11. És szóla neki Sámuel: Mit míveltél? Felelé Saul: Mivel látam, hogy a nép oszlik tőlem, és te nem jöttél a határozott napokig, a filiszteusok pedig egybegyűltek vala Makmászban,

12. mondám: Majd lejőnek rám a filiszteusok Galgalába, és az Úr orcáját meg nem engeszteltem. A szükségtől kényszerítettven, égőáldozatot mutatték be.

13. És Sámuel mondá Saulnak: Esztelenül cselekedtél, és nem tar-

⁸ közmondás, nagy sokaság kifejezésére.

⁹ mások szerint: tövisbokrok közé.

¹⁰ A héber szerint: várakba és toronyokba.

¹¹ a Jordánon túli lakosok visszafutottak hazájokba.

¹² azaz: maradt.

¹³ Lásd Kir. I. 10, 8.

¹⁴ még a hetedik napon; mert különben Saul nem érdemlett volna szemrehányást.

tottad meg a te Urad Istened parancsait, melyeket parancsolt. Mit ha nem cselekedtél volna, állandóvá teendette az Úr királyságotat¹⁵ Izraelen mindörökké;¹⁶

14. de semmiképen sem lesz állandó királyságod. Az Úr keresett magának szíve szerinti férfiút, és megparancsolta neki az Úr, hogy legyen vezér népe fölött, mivel te nem tartottad meg, a miket parancsolt az Úr. (Ap. cs. 13, 22.)

15. Fölkele pedig Sámuel, és fölméne Galgalából Benjamin Gábaájába. És a többi nép fölméne Saul után ama nép elé, mely a Galgalából Gábaába jövők ellen hadakozik vala Benjamin halmán.¹⁷ És Saul számbavevé a népet, mely vele találtatott vala, mintegy hat-száz férfiút.

16. És Saul és fia, Jonatás, és a velők levő nép Benjamin Gábaájában vala, a filiszteusok pedig megszállottak volt Makmászban.

17. És kiméne zsákmányolni három csoport a filiszteusok táborából: az egyik csoport Efra útja felé Szual földére¹⁸ menvén,

18. a másik pedig Bethoron útjára kelvén, a harmadik pedig a határ útjára térvén, mely Szeboim

¹⁵ hogy a királyság örökségképen utódaira szálljon.

¹⁶ Saul vétkezett türehtetlenkedés és bizalmatlanság által. Helyzetében (11. 12. v.) némi mentséget látszik ugyan érdemleni, de a végtelenül igaz Isten ítéletei különbözök az emberek ítéleteitől. Törvényének első megszögőit (Saul volt az első engedetlen király) az Isten mindenkor igen keményen büntette, intésül másokra nézve (vesd össze Móz. III. 10, 1. 2. IV. 15, 35. Józ. 7, 25.); Saul mentegetőzése által is nevelte bűnét, melylyel kevélységét kitüntette (Gerg.).

¹⁷ Saul tehát Sámuellel ment. E szavak: «És a többi nép fölméne... Benjamin halmán.» nincsenek meg a héberben, de fölvilágosítják a 16. verset.

¹⁸ azaz: rókák földére.

völgye mellett a puszta felé vagon.

19. Kovács pedig nem találtaik vala Izrael egész földén; mert teljességgel megtiltották volt a filiszteusok, hogy a zsidók kardot vagy dárdát csináljanak.¹⁹

20. Azért lejár vala egész Izrael a filiszteusokhoz, hogy megélesítse kiki szántóvasát és kapáját, fejszét és ásóját;

21. mert megtompult a szántóvasak és kapák éle, a háromágú villák és fejszéké; még az ösztökét is hegyesíteni kellett.

22. És mikor eljött a harc napja, nem találtatott kard és dárda az egész nép kezében, mely Saullal és Jonatással vala, kivéve Saullt és fiát, Jonatást.

23. Kijöve pedig a filiszteusok őrserege, hogy átmenjen Makmászba.²⁰

14. RÉSZ.

Jonatás hőstette. Saul győzelme a filiszteusokon és meggondolatlan esikje. Saul nemzetsége.

1. És történék egyik napon, hogy Saul fia, Jonatás, mondá fegyverhordozó ifjának: Jer, és menjünk át a filiszteusok őrseregéhez, mely ama helyen túl vagon. Atyjának pedig ezt nem jelenté.

2. Saul pedig Gábaa felső részén mulat vala a gránát-almafa

¹⁹ a filiszteusok Héli idejében, midőn Izrael fölött uralkodának, tiltották ezt meg. Miután Izrael fiai Sámuel alatt győzedelmek lettek, gyakorolhatták volna a kovács-mesterséget, de vagy restek voltak, vagy nem volt tanító mesterök. Egyébiránt hadban könnyebben nélkülözhettek a kardot és dárdát, mert ügyes parittyások voltak.

²⁰ A héber szerint: kijöve . . . Makmász szorosára.

alatt, mely Magronban vala, mintegy hatszáz ember lévén vele.

3. És Akiás, Akitobnak, Ika-bod atyjafiának, Fineesz fiának fia, ki Hélitől, az Úr papjától származott vala Silóban, efódot visel vala.¹ De a nép sem tudta, hova ment Jonatás. (Kir. I. 4, 21.)

4. A szorosok között pedig, melyeken átmenni igyekezék Jonatás a filiszteusok őrseregéhez, hegyes kősziklák valának mindkét felül,² és fogak gyanánt kiálló meredek kőszálak mindenfelül; egyiknek neve Bózes, a másíknak neve Széne.

5. Az egyik kőszál éjszakra tetszik ki Makmász ellenében, és a másik délre Gábaa felé.

6. Mondá pedig Jonatás fegyverhordozó ifjának: Jer, menjünk át e körülmetéletlenek őrseregéhez, talán velünk lesz az Úr; mert nem nehéz az Úrnak akár sok, akár kevés által megszabadítani.

7. És mondá neki fegyverhordozója: Cselekedd mindazt, mi lelkednek tetszik; menj, a hová kívánczol, és veled leszek, a hol csak akarod.

8. És mondá Jonatás: Ime mi átme gyünk e férfiakhoz. És mikor nekik magunkat megmutatjuk,

9. ha így szólának nekünk: Megálljatok, míg hozzátok me gyünk; maradjunk helyünkön, és ne menjünk föl hozzájuk.

10. Ha pedig mondják: Jertek föl hozzánk; menjünk föl, mert kezeinkbe adta őket az Úr: ez léssen jelünk.

11. Megmutaták tehát magokat mindketten a filiszteusok őrseregének; és mondák a filiszteusok: Ime a zsidók kijönek a barlangokból, melyekben elrejtve valának.

12. És szólának a férfiak az ör-

¹ főpap volt. Lásd Móz. II. 28, 6.

² melyeken át kelle mászni.

seregből Jonatásnak és fegyverhordozójának, és mondák: Jertek föl hozzánk, és mutatunk nektek valamit. És mondá Jonatás fegyverhordozójának: Menjünk fel, kövess engem, mert Izrael kezeibe adta őket az Úr. (Makkab. I. 4, 30.)

13. Fölméne tehát Jonatás kézzel lábbal mászván, és fegyverhordozója utána. És némelyek Jonatás előtt hullának el, némelyeket pedig fegyverhordozója öle meg, követvén őt.

14. S így lőn az első összecsapás, melyben megöle Jonatás és fegyverhordozója mintegy húsz férfiút, egy holdföldnek felén,³ melyet egy iga-ökör egy nap szokott megszántani.

15. És csoda⁴ lőn a táborban a mezőn;⁵ és az őrsereg egész népe is, mely zsákmányolni ment vala, elrémüle, és a föld renge, mert mintegy csoda történék Isten által.

16. És arra tekintének Saul őrei, kik Benjamin Gábaájában valának, és íme az elhullott és ide s tova szaladó sokaság vala ottan.

17. És mondá Saul a vele lévő népnek: Vizsgáljátok és nézzétek meg, ki ment el közőlünk. Es mikor megvizsgálták, úgy találák, hogy Jonatás és fegyverhordozója nincs jelen.

18. És mondá Saul Akiásnak: Hozd elé az Isten szekrényét.⁶ (Mert ott vala az Isten szekrénye az nap Izrael fiaival.)

19. És midőn szóla Saul a papnak, nagy zajgás támada a filiszteusok táborában; és lassanlassan növekedvén, halhatóbban hang-

zik vala. És mondá Saul a papnak: Vond be kezedet.⁷

20. Ekkor fölkiálta Saul és az egész vele lévő nép, és a viadal helyéig menének; és íme kinek-kinek egymás ellen fordult vala kardja, és igen nagy vérontás lőn.

21. De a zsidók is, kik a filiszteusokkal voltak tegnap és tegnapelőtt, és volék fölmentek vala a táborba,⁸ visszatérének, hogy Izraellel legyenek, kik Saullal és Jonatással valának.

22. Mind az izraeliták is, kik elrejtettek vala Efraim hegyén, hallván, hogy a filiszteusok elfutottak, övéikhez csatlakozának a harczon. És Saullal mintegy tízezer férfiú vala.

23. És az Úr megszabadítá az napon Izraelt. A harc pedig tartá egész Betávenig.

24. És Izrael férfiai egymáshoz csatlakozának az napon;⁹ Saul pedig esküvéssel kötelezé a népet, mondván: Átkozott ember, ki kenyeret eszik estig, míg boszút nem állok ellenségeimen. És nem evék az egész nép kenyeret.

25. És a föld egész népsége¹⁰ egy berekbe juta, melyben méz vala a föld színén.¹¹

26. A berekbe méne pedig a nép,¹² és látá a folyó mézet, és senki sem vivé kezét szájához; mert a nép fél vala az esküvéstől.

27. Jonatás pedig nem hallotta vala, mikor atyja esküvéssel kötelezte a népet; és kinyújtván a

⁷ Szűnj meg az Istent kérni; ő akaratját már Jonatás tette által kijelentette.

⁸ hihetőleg a legyőzöttek.

⁹ A héber szerint: elfáradának az napon.

¹⁰ azon vidék népsége.

¹¹ A vad méhek (Birák 14, 8.) faodvakban, föld- és szirtüregekben mézelnek.

¹² Saul népe.

³ oly szűk volt fönn a viadal helye.

⁴ A héber szerint: rémülés.

⁵ A filiszteusok seregében. Lásd Kir. I. 13, 5.

⁶ valószínűleg, hogy az Úrtól tanácsot kérjenek, mit kell tenni? Vesd össze 36. 37. v.

veendő végét, mely kezében vala, a lépes mezbe mártá, és kezét szá-jához vivé, és szemei megvilágoso-dának.¹³

28. És felelvén egy a népből, mondá: Esküvéssel kötelezte atyád a népet, mondván: Átkozott ember, ki kenyeret eszik ma (a nép pedig elbágyadt vala).

29. És mondá Jonatás: Atyám megháborította¹⁴ a földet;¹⁵ lát-tátok magatok, hogy szemeim megvilágosodtak, mivel izlelék egy keveset a mézből:

30. mennyivel inkább, ha evett volna a nép ellensége zsákmányá-ból, melyet talált? nem nagyobb csapás lett volna-e a filiszteuso-
kon?

31. Az napon tehát megverék a filiszteusokat Makmáztól Ajaloni-g. Igen elfáradta pedig a nép,

32. és zsákmányolásra fordul-ván, elvivé a juhokat és ökröket és borjakat, és megölék a földön;¹⁶ és a nép vérral evék.¹⁷

33. Hírül vivék pedig Saulnak, megmondván, hogy a nép vétkezett az Úr ellen, vérral evén. Ki mondá: Vétkeztetek; hengerítsetek hozzám mindjárt egy nagy követ.

34. És mondá Saul: Széledjete-k el a népség között, és mondjátok meg nekik, hogy hozza ide hozzám kiki ökrét és kosát, és öljétek meg ezen, és egyetek, és nem vétkeztek az Úr ellen, vérest evén. Elhozá tehát az egész nép, kiki ökrét a maga kezén, egész éjjelig, és meg-ölkék ott.

35. Saul pedig oltárt építe az

¹³ és megerősödött. Lásd 9-ik jegyz.

¹⁴ elfárasztotta, megszorította.

¹⁵ a népet.

¹⁶ és nem szokás szerint követ a tisztaság végett.

¹⁷ a nélkül, hogy azt kieresztette volna, mint a törvény kívánta. Lásd Móz. III. 3, 17.

Úrnak,¹⁸ és akkor kezdé először oltárt építeni az Úrnak.¹⁹

36. És mondá Saul: Ússünk a filiszteusokra éjjel, és veszítsük el őket, míg reggel megvirrad, ne hagyjunk meg közölkük egy férfiút se. És mondá a nép: Cselekedjed mindazt, mi szemeid előtt jönak látszik. És mondá a pap: Járuljunk ide az Istenhez.²⁰

37. És tanácsot kérde Saul az Úrtól: Űzőbe vegyem-e a filiszteusokat? Izrael kezébe adod-e őket? És nem felele neki az napón.

38. És mondá Saul: Állítsátok ide a nép minden szegletét;²¹ és tudjátok meg, és lássátok, ki által történt ma e vétek?

39. Él az Úr, Izrael szabadítója, hogy ha Jonatás fiam által történt is, másíthatlanul meghal. Es senki sem szóla ellene az egész népből.²²

40. És mondá egész Izraelnek: Vájjatok ti egy felé, és én Jonatás fiammal más felül leszek. És a nép felelé Saulnak: A mi szemeid előtt jönak látszik, cselekedjed.

41. És mondá Saul Izrael Urá-nak Istenének: Izrael Ura Istene! adj jelt: mi oka, hogy ma nem feleltél szolgáltnak? Ha bennem, vagy Jonatás fiamban van a vétek, adj jelt; vagy ha e gonoszság népedben vagyon, mutasd meg szent-ségedet.²³ És találtaték Jonatás és

¹⁸ emlékül a nyert győzelemre a patriar-kák példája szerint. Lásd Móz. I. 12, 7. 8. 13, 4. 33, 20. 35, 1. 3. 7.

¹⁹ Ez volt első bizonyítványa nálás érzésének.

²⁰ Előbb kérjünk Istentől tanácsot a frigszekerénynél az Urim és Tummim által (Józ. 9, 14. Móz. II. 28. 30.), mielőtt elmenjünk.

²¹ az egész népet, vagy a nép elő-
kelőit.

²² a héber szerint: És senki sem felelt arra (helyeslő amennel).

²³ kivilágosítván a testet. E szavak: «Mi oka stb. . . mutasd meg szent-ségedet» nincsenek a héber szövegben.

Saul,²⁴ a nép pedig megmenekedék.

42. És mondá Saul: Vessetek sorsot közöttem és Jonatás fiam között. És Jonatásra esék.

43. Mondá pedig Saul Jonatásnak: Jelentsd meg nekem, mit műveltél. És megjelenté neki Jonatás, és mondá: A vessző hegyén, mely kezemben vala, egy kevés mézet izleltem, és íme meghalok.

44. És mondá Saul: Ezeket cselekedje nekem az Isten, és ezeket művelje,²⁵ hogy halállal halsz meg, Jonatás!

45. És mondá a nép Saulnak: Tehát Jonatás haljon-e meg, ki e nagy szabadulást szerzé Izraelben? ez méltatlan dolog! Él az Úr! egy hajszál sem esik el az ő fejről a földre, mert az Istennel munkálkodott ma. Így megmenté a nép Jonatást, hogy nem halt meg.

46. És visszatére Saul, és nem űzé a filiszteusokat; a filiszteusok pedig helyekre menének.

47. És Saul megerősítvén királyságát Izrael fölött, hadakozék köröskörül minden ellensége ellen, Moáb és Ammon fiai, Edom és Szóba²⁶ királyai és a filiszteusok ellen; és a hova csak fordult, győzedelmes lőn.

48. És hadsereget gyűjtvén, megveré Amaleket, és megszabadítá Izraelt pusztító kezéből.

49. Valának pedig Saulnak fiai, Jonatás és Jesszui és Melkiszua; és két leánya nevei, az elsőszülött neve Mérob, és a kisebbik neve Míkol.

50. És Saul feleségének neve Akinoam, Akimaas leánya; és

²⁴ a sors által.

²⁵ az Úr büntetése szálljon rám, ha meg nem halsz.

²⁶ Niszibisz, nevezetes város, mely Mezopotámiában volt az Eufratesen túl, az örményországi hegyek tövében.

hadvezérének neve Abner, ki Nernek, Saul nagybátyjának fia vala.

51. Cisz pedig Saul atyja vala, és Ner, Abner atyja, Abiel fia.

52. Saulnak pedig hatalmas hadakozása vala a filiszteusok ellen minden napjaiban; mert ha valamely erős és hadra termett férfiút láta Saul, magához vevé.

15. RÉSZ.

Saul győzelme az amalecitákon. Engedellensége és ismétli elvettetése. Sámuel elhagyja őt.

1. És Sámuel mondá Saulnak: Engem küldött az Úr, hogy királylyá kenjelek téged az ő népén, Izraelen; most tehát halljuk az Úr szavát.

2. Ezeket mondja a seregek Ura: Számbavettem mind, a miket az amaleciták cselekedtek Izraelnek, mi módon állottak ellene az útban, mikor feljött Egyiptomból.¹ (Móz. II. 17, 8.)

3. Most azért menj és verd meg az amalecitákat, és pusztítsd el mindenöket, ne kedvez nekik, és meg ne kívánj valamit az ő vagyonyukból, hanem öld meg férfiútól asszonyig, s a gyermeket és csecsemőt, az ökröt és juhót, a tevét és szamarat.²

¹ Már akkor el volt Istennél végezve, hogy az amaleciták kiirtassanak gonoszságuk miatt, de minek csak most (körülbelül 400 év után) kellett bekövetkezni. Isten ítélete sokszor késik ugyan, de bizonynyal elkövetkezik, s akkor annál rettenetesebb!

² Ha az amaleciták gonoszságuk miatt megérdemlették a kiirtatást, vajjon a csecsemők nem voltak-e méltók kíméletre? Azonban őrizkedjünk a hiú szánakodástól, midőn Isten büntető ítéletéről van szó, mely mindig igazságos, ha mindjárt át nem látjuk is. A csecsemők is halált érdemlettek, mert bűnben fogantattak; ámbár rájuk nézve a halál inkább jótétemény

4. Parancsola tehát Saul a népnek, és számbavevé őket, mint bárányokat,³ kétszázezer gyalogot és tízezer férfiút Júdából.⁴

5. És mikor Saul az amalecíták városág ment, cselt vete a patakánál.⁵

6. És mondá Saul a cineusoknak: ⁶Menjete el, távozzatok és költözzetek le Amalektől, netalán összekeverjelek vele. Mert ti irtalmasságot cselekedtetek Izrael minden fiaival, midőn feljöttek Egyiptomból.⁷ És eltávoznak a cineusok az amalecíták közül.

7. És megveré Saul az amalecítákat Hevilától egész Szúrig, mely Egyiptom átellenében van.

8. És elevenen fogá el Ágágot, az amalecíták királyát; a többi népséget pedig mind megölé fegyver élével.

9. És megkimélé Saul és a nép Ágágot és a legjobb juhnyáját, a csordákat és ruhákat,⁸ a kosokat és mindazokat, mik szépek valának, és nem akarák azokat elveszteni; a mi pedig hitvány és megvetendő volt, azt elpusztíták.

10. Lőn pedig az Úr szava Sámuelhez, mondván:

11. Bánom,⁹ hogy Sault király-

volt, mint büntetés, mert az által jobb sors várakozott rájuk, melyet el nem nyertek, ha életökben atyáik nyomdokait követték volna.

³ A héber szerint: Számbavevé őket Telaimban.

⁴ Lásd Kir. I. 11, 8. ez általános népfelkés volt.

⁵ vagy a völgyben; mert a völgyek patakoknak is hívták, mivel télen át víz volt azokban.

⁶ Lásd Móz. IV. 24, 21.

⁷ Ez Jetróra és Hóbábra vonatkozik. Lásd Bir. 1, 16. Móz. II. 18, 5–25. IV. 10, 29.

⁸ A héber szerint: és a hizottakat. Mások másként.

⁹ Lásd Móz. I. 6, 6. Az Isten nem bánja

lyá rendeltem, mert elhagyott engem, és ígémet cselekedettel nem teljesítette. És megszomorodék Sámuel, és kiálta az Úrhoz egész éjjel.

12. És mikor éjjel¹⁰ fölkelte Sámuel, hogy Saulhoz menjen reggel, hírül vivék Sámuelnek, hogy Saul Karmélba jött,¹¹ és diadalívet emelt magának, és visszatérvén, átment és leköltözött Galgalába.¹² Sámuel tehát Saulhoz jöve, és Saul égőáldozatot mutat vala be az Úrnak a zsákmány javából, melyet az amalecítáktól hozott vala.¹³

13. És mikor Saulhoz jutott Sámuel, mondá neki Saul: Áldott vagy te az Úrtól, beteljesítettem az Úr ígését.

14. És mondá Sámuel: S mi csoda nyájak és csordák bögeése ez, mely füleimbe hangzik, a mit én hallok?

15. És mondá Saul: Az amalecítáktól hozták azokat, mert a nép megkimélte a jobb juhokat és csordákat, hogy azokat a te Urad-Istenednek áldozzák, a többit pedig megöltük.¹⁴

meg tettét, mert ez örök és változhatlan végzetében alapszik; hanem ő bánja, azaz szánja az embert, ki iránt cselekvés-módját változtatnia kell, miután ez magát a bűn által kegyelmére méltatlanná tette.

¹⁰ korán reggel.

¹¹ Ez Júdában volt, különböző Karmel hegyétől, mely Palesztina éjszaki részén emelkedik.

¹² A dicsőség és szerencse annyira megváltoztathatja az ember érzelmét. Saul nem alázatosabbé, ő szerencsését nem Istennek, hanem magának tulajdonítja.

¹³ Galgalába. E szavak: «Sámuel tehát stb. . . hozott vala» nincsenek a héberben hanem a 21. v. szerint ide értendők.

¹⁴ Saul a népre hárítja vétkét, a népet pedig az állítólagos jámbor szándékkal menti. Így akar sokszor az ember pusztán külső tisztelettel Istennek eleget tenni, s így akarja lelkiismeretét elaltatni, hogy e mellett szívének bűnös vágyait követhesse.

16. Sámuel pedig mondá Saulnak: Engedd meg, és kijelentem neked, miket az Úr nekem szólott éjjel. És mondá neki: Szólj.

17. És mondá Sámuel: Nemde, mikor csekély voltál tenzemeid előtt, fővé lettél Izrael nemzetiségében? és királylyá kent föl téged az Úr Izraelen;

18. és útra küldött téged az Úr, és mondotta: Menj, és öld meg a vétkes Amaleket, és hadakozzál ellenök teljes elvesztésökig.

19. Miért nem hallgattál tehát az Úr szavára; hanem a zsákmányra fordultál, és gonoszat cselekedtél az Úr szemei előtt?

20. És Saul mondá Sámuelnek: Sőt hallgattam az Úr szavára, és azon úton jártam, melyen elküldött engem az Úr, és elhoztam Ágagot, az amaleciták királyát, és az amalecitákat megöltem.

21. A nép pedig a zsákmányból juhokat és ökröket hozott, a javát azokból, melyek megölettek, hogy azt Urának Istenének áldozza Galgalában.

22. És mondá Sámuel: Vajjon az Úr égő- és békeáldozatokat kíván-e, és nem azt-e inkább, hogy engedelmeskedjenek az Úr szavának? Mert *jobb az engedelmesség*, mint az áldozatok,¹⁵ és jobb szót fogadni, mint a kosok kövérét bemutatni; (Sirák 4, 17. Oze. 6, 6. Máté 9, 13. 12, 7.)

23. mert ellene tusakodni olyan, mint a varázslás vétke; és nem akarni engedelmeskedni, mint a

¹⁵ az Isten parancsai iránti engedelmeség föltétlenül szükséges, az áldozat bemutatása pedig a szabad akarattól függ. Az áldozat által Istennek az állatok húsa mutattatik be; az engedelmesség által saját akaratunkat áldozzuk föl Istennek. Az áldozat az elkövetett bűnökért mutattatik be, az engedelmesség megóv, hogy bűnbe ne essünk. (Gerg.)

bálványozás bűne.¹⁶ Ugyanazért mivel megvetted az Úr szavát, téged is megvetett az Úr, hogy ne légy király.

24. És Saul mondá Sámuelnek: Vétkeztem, mert megszegtem az Úr beszédét és a te igédet, félvén a néptől, és engedvén az ő szavoknak.

25. Hanem most, kérlek, vidd el bűnömet, és térj vissza velem, hogy imádjam az Urat.

26. És Sámuel mondá Saulnak: Nem térek vissza veled, mert megvetted az Úr szavát, téged is megvetett az Úr, hogy ne légy király Izraelen.

27. És elfordúla Sámuel, hogy elmenjen; amaz pedig megfogá palástja szélét, mely meg is szakada.

28. És mondá neki Sámuel: Az Úr ma elszakasztotta tőled Izrael országát; és felebarátodnak adta, ki jobb náladnál. (Kir. I. 28, 17.)

29. A győzelmes pedig Izraelben¹⁷ nem kimél, és nem fogja megbánni, mert nem ember, hogy megbánja.

30. Amaz pedig mondá: Vétkeztem; de most becsülj meg engem népem vénei előtt és Izrael előtt,¹⁸ és térj vissza velem, hogy imádjam a te Uradat Istenedet.

¹⁶ az engedetlenség hasonlít a varázsláshoz, mert magunk határozzuk el, mi jobb, mint az Isten akarátja; hasonlít a bálványozáshoz, mert az ember maga akarátját az Istené elő teszi, s annak hódol. S így tehát az Isten iránti engedetlenség oly nagy bűn, mint a varázslás és bálványozás.

¹⁷ Isten, kitől van minden győzelem Izraelben, téged nem fog ebben kimélni. A héber szerint: Isten az igazságos nem hazud (bizonyosan teljesíti).

¹⁸ Saul előtt a becsület érdeke forgott, mikép bánhatta volna bűnét igazán? ha valódi bánat volt volna szívében, inkább megvetetni kívánt volna, mint becsülteni (Gerg.).

31. Megfordulván tehát Sámuel, követé Sault, és Saul imádá az Urat.

32. És mondá Sámuel: Hozzátok hozzám Ágágot, az amalecíták királyát. És eléje viteték az igen kövér és reszkető Ágág. És mondá Ágág: Igy választ-e el a keserű halál?¹⁹

33. És mondá Sámuel: A mint magzatok nélkül hagyta kardod az asszonyokat, úgy legyen magzatok nélkül anyád az asszonyok között. És darabokra vagdalá őt Sámuel az Úr előtt Galgalában.²⁰

34. Sámuel azután elméne Ramatába, Saul pedig fölméne házába Gábaába.

35. És Sámuel nem látá többé Sault halála napjáig; mindazáltal Sámuel siratja vala Sault, mivel megbánta az Úr, hogy királylyá rendelte őt Izraelen.

16. RÉSZ.

Sámuel királylyá keni föl Dávidot. Dávid Saulnak szolgálatába lép.

1. És mondá az Úr Sámuelnek: Meddig siratod Sault, holott én megvettem őt, hogy ne uralkodjék Izraelen? Töltsd meg szarudat¹ olajjal, és jőj elé, hogy téged a betlehemi Izaihoz küldjelek; mert az ő fiai közül néztem ki magamnak királyt.

2. És mondá Sámuel: Hogy menjek? mert meghallja Saul, és megöl engem. És mondá az Úr: a csordából végy egy borjút kezed-

¹⁹ A héber szerint: És eléje jött vigasztalódva (jó kedvvel), és mondá: Valóban elmúlt a halál keserősége (mert miután engem mindenki megkimélt, a paptól nincs mit félnem).

²⁰ Ágág sorsa több mint 400 évvel előbb meg volt jövendőlvé. Lásd Móz. IV. 24. 7. az olajos szarut.

hez, és mondd: Áldozni jöttem az Úrnak.

3. És hívd meg Izait az áldozatra, és én megmutatom neked, mit cselekedjél; és kend föl, a melyiket kijelölöm neked.

4. Sámuel tehát úgy cselekvék, mint az Úr szólt vala neki. És elméne Betlehembe, és eléje jöven a város vénei, csodálkoznak, és mondák: Békeséges-e bejöveteled?²

5. És mondá: Békeséges; áldozni jöttem az Úrnak, szenteljétek meg magatokat,³ és jőjetek velem, hogy áldozzak. Megszentelé tehát Izait és fiait, és elhívá őket az áldozatra.

6. És mikor bementek, látá Eliabot és mondá: Vajjon az Úr előtt van-e az ő fölKentje?

7. És az Úr mondá Sámuelnek: Ne nézd ábrázatát, se termete magasságát, mert én megvettem őt, és nem itélek az emberek nézete szerint;⁵ mert az ember azokat nézi, a mik látszanak, az Úr pedig a szívet nézi. (Zsolt. 7, 10.)

8. És Izai szólítá Abinadabot, és Sámuel elé hozá őt.⁶ Ki mondá: Ezt sem választotta az Úr.

9. Ekkor Izai eléhozá Szammat, kiről mondá: Ezt sem választotta az Úr.

10. Izai tehát bevezeté hét fiát Sámuel elé, és mondá Sámuel Izainak: Nem választott az Úr ezek közül.

11. És mondá Sámuel Izainak: Ezek-e mindössze fiaid? Ki felelé:

² Jót jelent-e jöveteled? mert azt híhették, hogy a próféta tán valami büntetést jő hirdetni az Istentől.

³ mosdás és megtartózkodás által. Lásd Móz. II. 19, 10.

⁴ magában Istennel tanácskozva.

⁵ nem úgy itélek, mint az emberek, látszat szerint.

⁶ Sámuel az Isten szándékát valószínűleg közlé Izaival.

Háttra van még a legkisebb, s ez juhokat legeltet. Es mondá Sámuel Izainak : Küldj el, és hozasd ei őt ; mert előbb nem telepedünk le, míg az ide nem jő.

12. Elküldte tehát, és elhozatá őt. Piros⁷ vala pedig és szép tekintetű és ékes arczú. És mondá az Úr: Kelj föl, kend fel őt, mert ez az.

13. Vevé tehát Sámuel az olajos szarut, és fölkené őt bátyjai között ;⁸ és az Úr lelke Dávidra szálla az naptól és azután is ; és fölkelvén Sámuel, elméne Ramatába. (Kir. II. 7, 8. Zsolt. 77, 70. 88, 21. Ap. cs. 7, 46. 13, 22.)

14. Az Úr lelke pedig eltávozék Saultól, és gyöttri vala őt a gonosz lélek az Úrtól.⁹

15. És szolgálái mondák Saulnak: Ime gonosz lélek gyötör téged az Istentől.

16. Parancsoljon Urunk, és szolgálaid, kik előtted vannak, keresnek embert, ki hárfán tud játszani, hogy mikor megragad téged a gonosz lélek az Úrtól, pengesse kezével, és könnyebben viseljed.

17. És mondá Saul szolgálainak : Szerezsetek tehát nekem valakit, a ki jól hárfáz, és vezessétek hozzám.

⁷ piros arczú, vagy aransárga hajú, a mi keleten kitünő szépségül tartatik.

⁸ Saul utódjává annak halála után, a jelenlevők tanúkül szolgálhattak, bár a fölkenetés czélját hihetőleg nem érték, hanem csak azt hitték, hogy az Úr Dávidot valami rendkívülinek szánta.

⁹ Az Úr megengedésével. Miután az Úr lelke Saultól eltávozott, Saul búskomorságba esett, mely gyakran dühös elme-háborodásig növekedett (Ar. sz. Ján.). Csak Dávid szent énekeire vidúlt föl szive, és távozott el tőle a búskomorság kis időre. Saulnak ezen komorságát részint a marados lelkiismeret okozhatta, részint a gonosz ellenség táplálhatta ; mert miután az Isten lelke Saultól eltávozott, ő nem volt többé védve a gonosz lélek befolyásától.

18. És felevén egy a szolgálak közül, mondá : Ime láttam a betlehemi Izai fiát, ki tud hárfázni, és igen nagy erővel bíró és hadratermett férfiú, és okos beszédű, és szép férfiú ; és az Úr vagyon vele.

19. Saul tehát követeket küldé Izaihoz, mondván : Küldd hozzám fiadat, Dávidot, ki a legeltetésen vagyon.

20. Izai tehát megterhelt kenyerekkel egy szamarat, és vőn egy korsó¹⁰ bort, és egy gödölyét a kecskék közül, és fia, Dávid által Saulnak küldé.¹¹

21. És Dávid eljuta Saulhoz, megjelenvén előtte ;¹² amaz pedig igen megszereté őt, és fegyverhordozója lőn.

22. És Izaihoz küldé Saul, mondván : Álljon Dávid szímem előtt ;¹³ mert kedvet talált szemeimben.

23. Azért valahányszor a gonosz lélek az Úrtól megragadja vala Sault, Dávid vévén a hárfát, pengeti vala kezével, és Saul meglede és megkönnyebbüle ; mert a gonosz lélek eltávozott tőle.¹⁴

17. RÉSZ.

Dávid megöli Góliátot.

1. De a filiszteusok egybegyűjtvén seregeiket a harcra, összejövének Júda Szókójába, és táborba szállának Szókó és Azeka között, Dommim határain.¹

2. Saul pedig és Izrael fiai egybegyűlvén, a terebint-völgybe menének, és a sereget harcra rendezék a filiszteusok ellen.

¹⁰ tulajdonképen : tömlő.

¹¹ Lásd Kir. I. 9, 7.

¹² mint szolgálja.

¹³ maradjon szolgálatomban.

¹⁴ mennyiben a zene komorságát eloszlathatta.

¹ A héber szerint : Efesz-Dammim mellett.

3. És a filiszteusok a hegyen állnak vala egyfelül, Izrael pedig a hegyen áll vala másfelül; és völgy vala közöttük.

4. És kijöve egy geti Góliát nevű fattyú-férfiú² a filiszteusok táborából, hat könyöknyi és egy arasznyi magasságú;³

5. és réz-sisak vala fején, és pikkelyes pánczél öltözéke. Pánczélja nehézsége pedig ötezer siklusnyi réz vala,⁴

6. és réz-saruk valának szárain, réz-paizs földvén vállait.

7. Dárdája nyele pedig olyan vala, mint a szövőök zugolyfája; dárdája vasa pedig hatszáz siklusnyi vasból vala; és fegyverhordozója előtte mégyen vala.

8. És megállván, kiálta Izrael seregei előtt, és mondá nekik: Miért jöttetek harcra készülve? Nem filiszteus vagyok-e én, és ti Saul szolgálai? Válaszszatok közöletek férfiút, ki lejőjön párviadalra.

9. Ha megvihat velem, és megver engem, szolgálítok leszünk; ha pedig én leszek erősebb, és megverem őt, ti lesztek szolgálak, és szolgáltok nekünk.

10. És mondá a filiszteus: Én kigúnýoltam ma Izrael seregeit: Adjatok nekem férfiút, ki párbajra szálljon velem.

11. Hallván pedig Saul és mind az izraeliták a filiszteus ezen beszédeit, álmélnakodnak és igen félnek vala.

12. Dávid pedig fia vala egy efratai férfiúnak, kiről főlebb vala szó, Júda Betleheméből,⁵ kinek

² A héber szerint: közvetítő, párbajvivő, ki csata nélkül párviadallal intézi el a dolgot.

³ A héber szerint: hat rófnyi és egy arasznyi, tehát körülbelül 13 arasznyi. Az akkori mérték előttünk ismeretlen.

⁴ több egy mázsánál.

⁵ Ily ismétlődő bevezetések nem ritkák a keletieknél.

neve Izai, s kinek nyolcz fia vala, és ki Saul napjaiban öreg és élemedett ember vala a férfiak között. (Kir. I. 16, 1.)

13. Három idősebb fia pedig Saul után méne a hadba, és ezek nevei az ő három fiának, kik a hadba mentek, Eliab az elsőszülött, a második Abinadab, a harmadik Szamma.

14. Dávid pedig a legkisebbik vala. Tehát az idősbek hárman követvén Sault,⁶

15. elméne Dávid, és visszatéren Saultól,⁷ hogy legeltesse atyja nyáját Betlehemben.

16. A filiszteus pedig eljő vala reggel és estve, ott állván negyven napig.

17. Mondá pedig Izai az ő fiának, Dávidnak: Vigy bátyáidnak egy éfi darát⁸ és im e tíz kenyeret, és fuss a táborba bátyáidhoz;

18. és e tíz kerek sajtot vidd az ezredesnek; és látogasd meg bátyáidat, ha jól vannak-e? és tud meg, kikkel vannak sorban?⁹

19. Saul pedig és azok és Izrael fiai mindnyájan a terebint-völgyben hadakoznak vala a filiszteusok ellen.

20. Dávid tehát reggel fölkele, és pásztorra bízva a nyáját, és megterhelten elméne, a mint parancsolta vala neki Izai. És juta Magala helyére¹⁰ és a sereghez, mely kiméne a harcra, fölrvállván a viadalban.

⁶ a harcba, mely már több év óta tartott.

⁷ mert atyjának most rá szüksége volt.

⁸ rozs- vagy árpalepényt. Lásd Móz. III. 23, 14.

⁹ A héber szerint: És vállald el, a mivel megbíznak (hozd vissza kívánságaikat).

¹⁰ a szekérvárhoz, vagyis a szekerekhez, melyek a tábor védelmére körül fölállítva voltak.

21. Mert Izrael elrendezte vala a sereget, de ellenben a filiszteusok is fel voltak készülve.

22. Dávid azért a holmit, melyet hozott vala, a poggyászok¹¹ örének keze alatt hagyván, a viadal helyére futa,¹² és kérdezkedék,¹³ ha minden jól van-e bátyjai körül?

23. És velök szoltában, megjelenték ama fattyú-férfiú, a Góliát nevű geti filiszteus, feljövén a filiszteusok táborából, és ugyanazon ígéket mondván, és Dávid hallá azokat.

24. Az izraeliták pedig, midőn meglátták ama férfiút, mindnyájan elfutának színe elől, igen félvén tőle.

25. És mondá egynémely Izraelből: Láttatok-e ezen férfiút, ki feljött? mert Izraelt jött gúnyolni. Azért a férfiút, ki amazt megveri, meggazdagítja a király nagy gazdagsággal, és leányát neki adja, és atyja házat adómentessé teszi Izraelben.

26. És szóla Dávid a vele ott álló férfiúknak, mondván: Mit adnak a férfiúnak, ki megveri e filiszteust, és elveszi a gyalázatot Izraelről? mert ki ez a körülmetéletlen filiszteus, hogy az élő Isten hadseregét gúnyolja?

27. A nép pedig elmondá neki ugyanazon beszédet, mondván: Ezeket adják a férfiúnak, ki őt megveri.

28. Mit mikor meghallott nagyobbik bátyja, Eliab, midőn a többiekkel szólott, megharaguvék Dávidra, és mondá: Miért jöttél, és miért hagytad el azon kevés juhót a pusztában? ismerem én kevélységedet és szived álnoksá-

¹¹ a tábori poggyászok.

¹² a választott térre, hol a viadalnak kellett volna történni.

¹³ Mások a hébert így fordítják: oda ment, és köszönté testvéreit.

gát; mert azért jöttél le, hogy a harczot lássad.

29. És mondá Dávid: Mit cselekedtem? nem szóbeszéd-e ez?¹⁴

30. És kevéssé elfordúla tőle máshoz, és ez ugyanazon beszédet mondá. És a nép ugyanazon ígét felelé neki, mint azelőtt.

31. Meghallák pedig az ígéket, melyeket Dávid szóla, és elbeszélék Saul előtt.

32. Kihez mikor elvitetett, szóla neki: El ne csüggedjen valaki szive ezen; én, a te szolgád, elmegyek, és megívok a filiszteussal.

33. És mondá Saul Dávidnak: Nem állhatsz te ellen e filiszteusnak, meg sem víhatsz vele, mert gyermek vagy, az pedig hadakozó férfiú ifjúságától.

34. És Dávid mondá Saulnak: Szolgád legelteti vala atyja nyáját; és eljövén az oroszlán vagy medve, és elvivén a kost a nyájból, (Bírák 47, 3.)

35. én megkergetém azokat és leverém, és kiragadám szájokból; és ha azok ellenem támadtak, megfogám állokat, és megfojtám és megölém azokat.

36. Mert mind oroszlánt, mind medvét öltem én, te szolgád; azért e körülmetéletlen filiszteus is olyan lesz, mint egy azok közül. Tehát megyek, és elveszem a nép gyalázatát; mert ki ez a körülmetéletlen filiszteus, hogy átkozni merte az élő Isten hadseregét?

37. És mondá Dávid: Az Úr, ki megszabadított engem az oroszlán kezéből és a medve kezéből, ő szabadít meg engem e filiszteus kezéből. Mondá pedig Saul Dávidnak: Menj, és az Úr legyen veled.

38. És Saul felöltözteté Dávidot

¹⁴ mit tettem egyebet, mint kérdezkedtem? Mások szerint: nem volt-e parancs (hogy eljöttem)?

az ő ruháiba, és réz-sisakot tőn fejére, és pánczélba öltözteté őt.

39. És Dávid amannak kardját felkötvén ruháján fölül, kezdé próbálni, ha fegyverben járhat-e, mert nem szokta vala. És Dávid mondá Saulnak: Nem járhatok így, mert nem szoktam. És letevé azokat.

40. És vevé botját, mely mindenkor kezében vala. És választá magának őt igen sima követ a patakból, és azokat pásztor-táskájába tevé, mely nála vala, és a parittyát kezébe vevé, és elindúla a filiszteus ellen.

41. Mégyen vala pedig a filiszteus, lépdelve és közelgetve Dávid ellen, és fegyverhordozója előtte.

42. És mikor megtekintette a filiszteus és látta Dávidot, lenézé őt; mert ifjú vala, piros és szép tekintetű.

43. És Dávidnak mondá a filiszteus: Vajjon eb vagyok-e én, hogy bottal jösz rám? És megátkozá a filiszteus Dávidot az ő isteneivel;¹⁵

44. és mondá Dávidnak: Jöszte hozzám, és az égi madaraknak és földi vadaknak adom testedet.

45. Dávid pedig mondá a filiszteusnak: Te karddal és dárdával és paizszsal jösz rám, én pedig a seregek Urának, Izrael seregei Istenének nevében jövök ellened, kiket ma kigúnyoltál,

46. és az Úr kezembe ad téged, és megverlek téged, és fejedet veszem; és a filiszteusok tábora testeit ma az égi madaraknak és földi vadaknak adom; hadd tudja az egész föld, hogy van Isten Izraelben;

47. és ismerje meg az egész gyülekezet, hogy nem kard s nem dárda által szabadít az Úr; mert óvé a harc, és titeket kezeinkbe ad.

¹⁵ hogy a filiszteusok istenei veszítse- nek el téged!

48. Midőn tehát fölkelt a filiszteus, és menvén, közelgete Dávid ellen, sieté Dávid, és viadalra futá a filiszteus elé.

49. És kezét a táskába nyújtá, és egy követ vőn, és parittyával hajíta, s azt megforgatván, a filiszteust homlokba sujtá; és a kő homlokában akada, és leesék arczczal a földre.

50. Így győzé meg Dávid a filiszteust parittyával és kővel; és a megvert filiszteust megöle. És mivel kard nem volt Dávid kezében, (Sirák 47, 4. Makkab. I. 4, 30.)

51. odafutván, a filiszteusra álla, és annak kardját fogá és kivoná hüvelyéből, és megöle őt és fejét vevé. Látván pedig a filiszteusok, hogy meghalt közöttük a legerősebb, megfutamodának.

52. És fölkelvén Izrael és Júda férfiai, fölrvallának, és kergeték a filiszteusokat, valamig eljutottak a völgybe és Akkaron kapujáig; és elhullának a filiszteusok közül a sebesültek Száraim útján, és egész Getig és Akkaronig.

53. És visszatérvén Izrael fiai, miután elkergették a filiszteusokat, földülák azok taborát.

54. Fölvévén pedig Dávid a filiszteus fejét, Jerusalemba vivé azt;¹⁶ annak fegyvereit pedig a maga sátorába tevé.¹⁷

55. Az időben pedig, mikor Saul látta Dávidot kimenni a filiszteus ellen, mondá Abnernek, a sereg fejedelmének: Abner! melyik nemzetségből származott ez ifjú?¹⁸ És

¹⁶ nem most mindjárt, hanem később; mert Jerusalemben akkor még nem volt nevezetes, és nem is volt egészen az izraeliták kezeiben. Lásd Kir. II. 5, 5. s kövtek. A Góliáton nyert győzelem emlékeül Dávid annak koponyáját Jerusalemben tartatá.

¹⁷ Góliát kardja később a szent sátorba jutott Nóbében. Lásd Kir. I. 21, 8. 9.

¹⁸ A héber szerint: ki fia ez ifjú? mi egyre megy. Saul ezt ismét elfeledhette

mondá Abner: Él a te lelked, király, ha tudom.

56. És mondá a király: Kérdezd meg, ki fia ez az ifjú?

57. És mikor visszatért Dávid, megvervén a filiszteust, fogá őt Abner, és Saul elé vivé, kezében lévén a filiszteus feje.

58. És mondá neki Saul: Melyik nemzetségből vagy, oh ifjú? És mondá Dávid: En a betlehemi Izai, a te szolgád fia vagyok.

18. RÉSZ.

Jonatás barátságra lép Dáviddal; ez üdöztetik Saullól. Mikolt nyeri feleségül.

1. És lón, mikor a szólást élvezte Saullal, Jonatás lelke egybe forrada Dávid lelkével, és szereté őt Jonatás, mint a maga lelkét.

2. És elvivé őt Saul azon nap, és nem engedé neki, hogy visszatérjen atyja házába.¹

3. Szövetséget kötének pedig Dávid és Jonatás; mert szereté őt, mint a maga lelkét.

4. Úgy hogy Jonatás megfosztá magát köntösétől, melybe öltözve volt, és Dávidnak adá azt, és többi ruházatát is, sőt kardját és keziját és övét is.²

5. És eljár vala Dávid mindazokban, mikre Saul őt küldötte, okosan viselvén magát; és Saul a hadakozó férfiak fejedelmévé tevé őt, és kedves vala az egész nép szemei előtt, és főképen Saul szolgálái előtt.³

(vesd össze Kir. I. 16, 18—22. 17, 15.); vagy az után határozottan soha sem kérdezkedett. Most kérdezi, mivel ígéreténél fogva leányát vala neki adandó (25. v.).

¹ Lásd Kir. I. 17, 15.

² az övcserelés keleten még most is jele a legbensőbb barátságának.

³ Ezen vers csak azért van itt, hogy Jonatás szeretetéhez soroltassék a nép sze-

6. Midőn pedig Dávid a filiszteust megvervén, visszatére, ki-menének az asszonyok Izrael minden városaiból, énekelve és tánczolva, Saul király elé, vigaság dobjaival és hangszerekkel.

7. És éneklének az asszonyok,⁴ játszván és mondván: Saul ezeret vert meg, és Dávid tízezeret. (Kir. I. 21, 11. Sirák 47, 7.)

8. Igen megharaguvék pedig Saul, és nem tetszék szemei előtt e beszéd, és mondá: Dávidnak tízezeret adtak, és nekem ezeret adtak: mi kell egyéb neki, mint csak a királyság?

9. Saul azért nem jó szemmel nézi vala Dávidot az naptól és azután is.

10. Másodnap múlva pedig a gonosz lélek az Istentől Saulra rohana, s ez prófétál vala⁵ házában; Dávid pedig pengeti vala kezével a hárfát, mint egyéb napokon. És Saul dárdát tart vala,⁶

11. és kiveté azt, gondolván, hogy Dávidot a falhoz szegezheti; de Dávid elhajola az ő arca elől másodszor.

12. És Saul fél vala Dávidthól, mivelhogy az Úr ezzel lévén, tőle eltávozott vala.

13. Saul azért elküldé őt magától, és ezer férfiú hadnagyává tevé őt; s ki-és bejár vala a nép látára.⁷

14. És Dávid okosan jár vala el minden útain, az Úr vele lévén.

15. Saul tehát látá, hogy igen okos, és tartani kezdé tőle.

16. Dávidot pedig egész Izrael

retete is Dávid iránt; mert tulajdonképen renden kívül van az, miután ezen szeretetnek indokai Dávidnak későbbi (I. 13—16. v.) tettén alapúlnak.

⁴ A héber szerint: egymás ellen, vagy fölváltva, versenydalt.

⁵ értetlenül, zavartan beszélt lázában.

⁶ fejedelmi pálcza helyett.

⁷ a hadi ügyekben (5. v.).

és Juda szereti vala ; ő járván ki és be előttök.

17. És mondá Saul Dávidnak : Ime nagyobbik leányom, Mérob, őt adom neked feleségül ; csak légy erős férfiú, és harczolj az Úr hadaiban. Saul pedig gondolja vala, mondván : Kezem ne legyen rajta, hanem a filiszteusok keze legyen rajta.

18. Dávid pedig mondá Saulnak : Ki vagyok én, vagy mi az én életem, vagy atyám nemzet-sége Izraelban, hogy a király veje legyek?

19. Eljövén pedig az idő, mikor Saul leányát, Mérobot, Dávidnak kelle adni, a molatita Hadrielnek adaték az feleségül.⁸

20. Dávidot pedig megszereté Mikol, Saul második leánya. S ez hirül viteték Saulnak, és tetszék neki.

21. És mondá Saul : Neki adom őt, hogy vesztére⁹ legyen, és a filiszteusok keze legyen rajta. És mondá Saul Dávidnak : Két dologért leszesz ma vöm.¹⁰

22. És Saul parancsolá szolgálí-nak : Szóljatok titkon Dáviddal, mondván : Ime tetszel a királynak, és minden szolgálja szeret téged ; most azért légy a király veje.

23. És Saul szolgálí elbeszélék Dávid hallatára mind ez igéket. És mondá Dávid : Csekély dolog-nak látszik-e nektek a király ve-jévé lenni? Én pedig szegény és vagyontalan férfiú vagyok.¹¹

⁸ Így már másodsor csalatott meg Dávid, mert a Góliáton nyert győzelme után azonnal meg kellett volna a király-leányt nyernie.

⁹ törül legyen (l. 25. v.).

¹⁰ két dologért, t. i. Góliát megöleté-sért és száz filiszteus előbőréért (25. v.).

¹¹ akkorában még vásárolták a nőket.

Dávid, kinek még hét testvére volt, szegényebbnek tartá magát, minthogy egy királyleányt megvehetett volna.

24. És hirül vivék Saulnak a szolgálak, mondván : Ilyen igéket mondott Dávid.

25. Saul pedig mondá : Így szól-jatok Dávidnak : Nincs a király-nak szüksége jegyajándékra, ha-nem csak száz filiszteus szemérmi előbőrére, hogy boszúállás legyen a király ellenségein. Saul pedig a filiszteusok kezébe szándékozik vala ejteni Dávidot.

26. És midőn szolgálí hirül vit-ték Dávidnak az igéket, melye-ket Saul mondott vala, tetszék a beszéd Dávid szemei előtt, hogy a király veje lehessen.

27. És kevés nap után fölkel-vén Dávid, elméne a férfiakkal, kik alatta valának. És megvere a filiszteusokból kétszáz férfiút, és elhozá azok szemérmi előbőré-t, és leszámllálá a királynak, hogy veje lehessen. Azért Saul neki adá leányát, Mikolt feleségül.

28. És látá Saul és megérté, hogy az Úr Dáviddal vagyon. Mikol pedig, Saul leánya, szereti vala őt.

29. És Saul még inkább kezdé félni Dávidtól ; és Saul ellensége lőn Dávidnak minden időben.

30. És midőn kijövének a fi-liszteusok fejedelmei, az ő kijöve-telők kezdetétől Dávid okosabban viseli vala magát Saul minden szol-gáinál, és neve igen hires lőn.

19. RÉSZ.

Dávid Jonatás által megmenekedik Saultól, ki őt Sámuelig üldözi. A próféták csoportja.

1. Saul pedig szóla fiának, Jónatásnak, és minden szolgálí-nak, hogy öljkék meg Dávidot. De Saul fia, Jonatás, igen szereti vala Dávidot.

2. És Jonatás megjelenté Dá-vidnak, mondván : Atyám, Saul,

halálra keres téged; azért kérlek, vigyázz magadra reggel, és légy titkán, és rejtezzél el.

3. Én pedig kimenvén, atyám mellett fogok állani a mezőben, akárhol leszesz, és szólok felőled atyámnak, és a mit csak látok, hírül adom neked.

4. Jonatás tehát jót szóla Dávid felül atyjának, Saulnak, és mondá neki: Ne vétkezzél, király, Dávid szolgád ellen, mert nem vétett ellened, és cselekedetei igen hasznosak neked.

5. És lelkét kezébe vette¹, és megverte a filiszteust, és az Úr nagy szabadulást cselekedett egész Izraelen; láttad ezt és örvendeztél. Miért vétkeznél tehát az ártatlan vér ellen, megölvén Dávidot, ki vétek nélkül vagyon?

6. Mit mikor hallott Saul, kiengesztelődvén Jonatás szava által, megesküvék: Él az Úr, hogy nem öletik meg!

7. Jonatás tehát szólítá Dávidot, és megjelenté neki mind az ígéket; és Jonatás bevívé Dávidot Saulhoz, és előtte vala, mint tegnap és tegnapelőtt volt.

8. De ismét háború támada, és kimenvén Dávid, hadakozék a filiszteusok ellen; és megveré őket nagy csapással, és elfutának színe elől.

9. És lőn a gonosz lélek az Úrtól Saulon; ki a maga házában ülvén, dárdát tart vala;² Dávid pedig hárfát penget vala kezével.

10. És Saul a dárdával Dávidot a falhoz törekvék szegezni, de Dávid elhajola Saul színe elől, a dárda pedig seb nélkül a falba méne, és Dávid kifuta, és megszabadúla azon éjjel.

11. Saul tehát elküldé poroszloít Dávid házába, hogy őrizzék őt, és

reggel ölessék meg.³ Mit mikor Dávidnak megjelentett felesége, Míkol, mondván: Ha meg nem szabadítod magadat ez éjjel, holnap meghalsz;

12. lebocsátá őt az ablakon.⁴ Amaz pedig elméne, és elfutván, megszabadúla.

13. Míkol pedig vőn egy faragott képet,⁵ és az ágyra tevé, és szőrös kecskebőrt tőn annak fejére, és befödé azt ruhákkal.

14. Azonban Saul poroszlokat küldé, kik megfogják Dávidot;⁶ és az volt a felelet, hogy beteg.

15. És Saul ismét követeket küldé, hogy megnézzék Dávidot, mondván: Hozzátok hozzám az ágyban, hadd ölessék meg.

16. És mikor elmentek a követek, faragott képet találtak az ágyon, és fején a kecskebőrt.

17. És mondá Saul Míkolnak: Miért játszottál így ki engem, elbocsátván ellenségemet, hogy elszaladjon? És Míkol felelé Saulnak: Mivel ő úgy szóla nekem: Bocsáss engem, mert egyébkint megöllek.

18. Dávid pedig elfutván, megszabadúla, és Sámuelhez méne Ramatába, és hírül vive neki mindent, a mit vele Saul cselekedett vala; és elmenének ő és Sámuel, és Nájotban mulatának.⁷

19. Hírül vivék pedig Saulnak,

³ a küldött őrségnek a ház előtt kellett rá leselkednie, a házban nem akarta Dávidot megöletni, talán kimélethől leánya iránt.

⁴ azon oldalon, hol az örök őt nem látták.

⁵ A héber szerint: Terafim, mi különben házi bálványt jelent (Móz. I. 31, 19.). Azonban itt valószínűleg valami emberi szobrot tesz, melyet házában Dávid ékeségül tartott egyebek közt.

⁶ miután nem jött ki házából.

⁷ azaz: a lakásokban, t. i. a prófétái iskola épületében, hol a próféták tanítványai együtt laktak.

¹ életét veszedelemre tette ki.

² Lásd Kir. I. 18, 10.

mondván: Ime Dávid Nájotban vagyon Ramatában.

20. Saul tehát poroszlókat küld, hogy megfogják Dávidot; kik mikor látták a próféták csoportját prófétálni,⁸ és Sámuelt feletők állani,⁹ lőn az Úr lelke rajtok is, és ők is prófétálni kezének.¹⁰

21. Midőn ezt hírül vitték Saulnak, más követeket is küld, kik szintén prófétálnak. És Saul még harmadszor küld követeket, és azok is prófétálnak. És haragra gerjedvén Saul,

22. maga is Ramatába méne, és juta a nagy kútig, mely Szókóban vagyon, és kérdezvén, mondá: Mely helyen vannak Sámuel és Dávid? És megmondák neki: Ime Nájotban vannak, Ramatában.

23. És Nájotba méne, Ramatában, és lőn rajta is az Úr lelke,¹¹ és mégyen vala, járdogálván, és prófétál vala, míg Nájotba jutott, Ramatában.¹²

24. És ő is megfosztá¹³ magát ruháitól¹⁴ és prófétála a többivel

⁸ azaz: szent éneket zengeni (Kir. I. 10, 5.). Valószínűleg Dávid üldözött ártatlansága és Saul igaztalansága volt egyrészt azok tárgya.

⁹ tulajdonképen látták Sámuel, ki, mint előjárójok, fölöttük volt. Vesd össze Kir. III. 20, 35.

¹⁰ Ők is azon szent énekeket zengék. A szent énekek, Sámuel prófétának tiszteleire indító tekintélye, s a bensőleg működő malaszt annyira megragadák őket, hogy kezeiket Dávidra tenni képtelenek voltak; sőt inkább az ő részére állottak.

¹¹ szent lelkesedés száll meg őt is.

¹² ugyanazon szent hangulatban maradt, az isteni dolgokról elmélkedvén, és azokról énekelvén, míglen az Istentől ihlett férfiak lakhelyére ért. Saul akarátja ellen is az Isten dicsőségét hirdeté, mint egykor az álpróféta, Balaám is áldást mondott, ámbár átkot akart mondani. Lásd Móz. IV. 23. r.

¹³ mint a többi próféták.]

¹⁴ felső ruhájától, úgy hogy csak az alsóban maradt. A felső ruha, mely kö-

Sámuel előtt,¹⁵ és leborúla mezítelen¹⁶ azon egész nap és éjjel.¹⁷ Innen származott a közmondás: Vajjon Saul is a próféták között van-e? (Kir. I. 10, 12.)

20. RÉSZ.

Jonatás megújítja szövetségét Dáviddal, és megszabadítja őt.

1. Dávid pedig elfuta Nájotból,¹ mely Ramatában vagyon, és elmenvén, szóla Jonatás előtt: Mit miveltem, mi az én gonoszságom, és mi az én vétkem atyád ellen, hogy életemet keresi?

2. Ki mondá neki: Távol legyen, nem halsz meg; mert atyám nem cselekszik valami nagyot vagy kicsinyt, hanemha előbb megjelenti nekem; vajjon atyám csak ezt titkolta volna tőlem el? Nem, ez nem lehet.

3. És ismét megesküvék Dávidnak.² De ez mondá: Atyád bizonynyal tudja, hogy kedvet találtam szemeid előtt, és mondani fogja: Ne tudja ezt Jonatás, netalan megszomorodjék. Sőt él az Úr, és

penyszerüleg a vállon keresztül volt vetve, akadályozó a tagjártatást, mely a szent énekek előadásával és elzengésével kapcsolatban vala. Vesd össze Kir. II. 6, 20.

¹⁵ az ő szent énekeikkel egyesítve hangjait, melyek közül néhány népszerű szent ének lehetett.

¹⁶ a régiék mezítelennek mondák azt, ki csak alsó ruhájában volt. Vesd össze Mikeás I, 8. Kir. II. 6, 20. Izai. 20, 1—3.

¹⁷ az Istentől ihlettek lelkesedésének egyik kifejezése volt a földig arczaborulás is (lásd Móz. IV. 24, 4.), részint az Isten iránti tiszteletből, részint hogy a figyelem a külső benyomásoktól elvonassék.

¹ Lásd Kir. I. 19, 18. Dávid híhetőleg Saul jöttekor szaladt el.

² barátságot esküvék neki. A héber szerint: akkor Dávid ismét megesküvék, és mondá stb.

él a te lelked ! hogy (úgy szólván) csak egy lépésnyire vagyunk, én és a halál.

4. És Jonatás mondá Dávidnak : A mit csak mond nekem a te lelked, megcselekszem neked.

5. Dávid pedig mondá Jonatásnak : Ime holnap újhoid ünnepe van,³ és nekem szokás szerint a király mellé kellene ülnöm az ételhez ; hanem bocsáss engem, hadd rejtezzem el a mezőn harmadnap estéig.

6. Ha atyád körültekintvén, kérdést tesz felőlem, feleld neki : Kért engem Dávid, hogy sietve városába, Betlehembe mehessen : mert esztendőnkinti áldozata van ott egész nemzetségének.⁴

7. Ha mondja : Jól van ; békesége lesz a te szolgáltnak. Ha pedig megharagszik, tudjad, hogy betelt az ő gonoszsága.⁵

8. Cselekedjél azért irgalmaságot szolgáladdal ; mert azt cselekedted, hogy én, a te szolgálád, az Úr szövetségét kössöm veled. Ha pedig valami gonoszság van bennem, te ölj meg, és atyádhoz ne vigy be engem.

9. És mondá Jonatás : Távol legyen az tőled, mert ha bizonynyal megértem, hogy atyám gonoszsága betelt ellened, nem lehet, hogy meg ne jelentsem neked.

10. És felelé Dávid Jonatásnak : Ki hozza hírül nekem, hatalán atyád valamit keményen felel neked felőlem ?

11. És Jonatás mondá Dávidnak : Jer és menjünk ki a mezőre. És mikor mindketten kimentek a mezőre,

12. Jonatás mondá Dávidnak :

³ hónap kezdete, újhoid ünnepe (Móz. IV. 28, 11—15.), melyet áldozattal és áldozati vendégséggel kell megülni.

⁴ családi ünnepe.

⁵ gonoszt végzett magában felőlem.

Izrael Ura Istene ! ha kitanúlom atyám szándékát holnap vagy holnapután, és valami jó leend Dávidról, és mindjárt el nem küldök hozzád, és meg nem jelentem neked :

13. ezeket cselekedje az Úr Jonatásnak, és ezeket mívelje.⁶ Ha pedig megmarad atyám gonoszsága ellened : füledbe mondom meg, és elbocsátlak téged, hogy békével menj, és legyen az Úr veled, mint atyámmal volt.

14. És ha még élek,⁷ cselekedd az Úr irgalmasságát velem ;⁸ ha pedig meghalok,

15. el ne vond irgalmasságodat házamtól örökké, mikor az Úr kiirtja Dávid minden ellenségeit a földről ; vegye el Jonatást az ő házából⁹ és álljon boszút az Úr Dávid ellenségein.¹⁰

16. Szövetséget szerze tehát Jonatás Dávid házával ; és az Úr boszút álla Dávid ellenségein.

17. És ismét megesküvék Jonatás Dávidnak,¹¹ mivel szerette őt, mert mint önnön lelkét, úgy szereti vala őt.

18. És mondá neki Jonatás : Holnap újhoid ünnepe vagyok, és kérdés lesz felőled ;

19. mert helyed üres lesz holnaputánig. Jőj le tehát¹² sietve,¹³ és menj ama helyre, hol el kell rejtezned az napon, melyen szabad

⁶ Lásd Kir. I. 3, 17.

⁷ viszont erre esküdjél nekem.

⁸ ha egykor király leszesz. Jonatás tudta Dávid titkát. Mily önzéstelen és tiszta volt az ő barátsága !

⁹ és számítsa őt Dávid ellenségei közé, ha esküjét megszegi.

¹⁰ E szavak : «Vegye el . . . ellenségeim» nincsenek meg a héber szövegben.

¹¹ mindketten megesküvének még egyszer egymásnak.

¹² A héber szerint : holnapután.

¹³ azon helyről, hol elrejtetel, t. i. Betlehemből. Lásd 5. 6. v.

munkálkodni,¹⁴ és ülj azon kő mellé, melynek neve Ezel.¹⁵

20. És én három nyilat lövök melléje, és úgy lövöm, mintha czéllövésben gyakorolnám magamat.

21. Elküldök egy gyermeket is, mondván neki: Eredj és hozd el nekem a nyilakat.

22. Ha mondandom a gyermeknek: Ime a nyilak innen vannak rajtad,¹⁶ vedd föl azokat; jőj hozzám,¹⁷ mert békeséged vagyok, és semmi gonosz nincs, él az Úr! Ha pedig így szólók a gyermeknek: Ime a nyilak túl vannak rajtad; menj el békével, mert az Úr elbocsátott téged.¹⁸

23. Az ige felől pedig, melyet én s te szólottunk, legyen az Úr tanú közötted és közötted mindörökké.

24. Elrejtétek tehát Dávid a mezőben, és eljőve az újhold ünnepe, és leüle a király kenyeret enni.

25. És mikor a király (szokás szerint) leült székébe, mely a fal mellett vala, fölkele Jonatás,¹⁹ és Abner üle Saul mellé, és Dávid helye üresen marada.

26. És Saul nem szóla semmit az napon; mert gondolja vala, talán az történt rajta, hogy nem tisztá, s még nem tisztúlt meg.²⁰

27. És mikor eljött az újhold

ünnepe után a másodnap,²¹ Dávid helye ismét üres vala. És mondá Saul fiának, Jonatásnak: Miért nem jött el Izai fia enni sem tegnap, sem ma?

28. És Jonatás felelé Saulnak: Igen kére engem, hogy Betlehembe mehessen,

29. és mondá: Bocsáss el engem, mert esztendőnkinti áldozat van ama városban, bátyáim közül egyik meghívott engem; most tehát ha kedvet találtam szemeid előtt, hadd menjek hamar, és látogassam meg bátyáimat. Ez okért nem jött a király asztalához.

30. Megharagudván pedig Saul Jonatásra, mondá neki: Szemtelen asszony fia! nem tudom-e én, hogy Izai fiát szereted tenkisebbségedre és gyalázatos anyád szegyenére?

31. Mert valamig Izai fia él a földön, meg nem állapodol te, sem királyságod. Azért ezennel küldj el, és vezesd hozzám őt; mert halál fia.

32. Felelvén pedig Jonatás atyjának, Saulnak, mondá: Miért haljon meg? Mit cselekedett?

33. És dárdát ragada Saul, hogy átverje őt. És megérté Jonatás, hogy atyjánál el van végezve Dávid megöletése.

34. Fölkele tehát Jonatás az asztaltól fölgerjedett haraggal, és nem evék az újhold ünnepének második napján kenyeret. Mert bánkodik vala Dávidért, mivelhogy őt atyja meggyalázta.

35. És midőn reggel megvirradott, elméne Jonatás a mezőre Dáviddal történt egyezése szerint, és egy kis gyermek vele;

36. és mondá gyermekének: Eredj, és hozd el nekem a nyilakat, melyeket ellövök. És mikor a

¹⁴ az napon, melyen történt, a mi előadatik 19, 2. s követk.

¹⁵ A héber szerint: Ázel, azaz: elválás. Vesd össze 41. 42. v.

¹⁶ még a futó gyermek mögött (36. v.).

¹⁷ vedd ezt jó jelül, és jőj stb.

¹⁸ parancsolá, hogy fuss.

¹⁹ hogy az asztalhoz üljön. Némelyek szerint: fölkele tiszteletből, midőn Abner belépett. Mások máskép értelmezik.

²⁰ a ki közösülés, halott-érintés stb. által törvényileg tisztátalan lett, áldozati vendégségnél meg nem jelenhetett, míg meg nem tisztúlt. Lásd Móz. III. 15. r.

²¹ mely ünnep egy pár napig tartott. Lásd Móz. III. 7 16.

gyermek elfutott, más nyilat löve túl a gyermekén.

37. Eljuta tehát a gyermek a nyil helyére, melyet Jonatás ellőtt vala, és kiáltá Jonatás a gyermek után, és mondá: Ime ott van a nyil még túl rajtad.

38. És ismét kiálta Jonatás a gyermek után,²² mondván: Siess gyorsan, meg ne állj. Jonatás gyermeke pedig fölszedé a nyilakat, és urához hozá;

39. és teljességgel nem tudja vala, mi történik, mert csak Jonatás és Dávid tudják vala a dolgot.

40. Jonatás tehát a gyermeknek adá fegyvereit, és mondá neki: Eredj, és vidd a városba.

41. És mikor a gyermek elment, fölkele Dávid azon helyről, mely dél felé vala, és arczczal a földre borulván, meghajola háromszor; és megcsókolván egymást, sírának együtt, de kivált Dávid.

42. Mondá azért Jonatás Dávidnak: Menj békével. A mi iránt megesküdtünk ketten az Úr nevére, mondván: Az Úr legyen közöttem és a te ivadékok között mindörökké...²³

43. És fölkele Dávid és távozik; de Jonatás is a városba méne.

21. RÉSZ.

Dávid Nóbéba jut éhezve Akimelek paphoz, és Álalmétkodék.

1. Dávid pedig Nóbéba¹ juta Akimelek paphoz, és elálmétkodék

²² azonnal másodszor és harmadszor lövén utána (20. v.).

²³ ... abban maradjunk. A szentírásban az eskünek sokszor csak kezdete tétetik ki. A következő vers a héberben a következő részhez van csatolva.

¹ Ez papi város volt Benjamin nemzetiségében. Lásd Kir. I. 22, 19. Ezdr. II. 11, 32.

Akimelek² azért, hogy oda jött Dávid. És mondá neki: Miért vagy egyedül és senki sincs veled?

2. És Dávid mondá Akimelek papnak: A király parancsola nekem egy dolgot, és mondá: Senki ne tudja azt, a miért tőlem küldetél, és a mi parancsokat neked adtam; azért szolgálmat is erre s erre a helyre igazítottam.³

3. Most tehát ha van valami keznednél, adj vagy öt kenyeret nekem, vagy a mit találsz.

4. És a pap felelvén Dávidnak, mondá neki: Nincs közkenyér kezennél, hanem csak a szent kenyér;⁴ tiszták-e a szolgálk főképen az asszonyoktól?⁵

5. És felelé Dávid a papnak, és mondá neki: Bizonyára, ha az asszonyokról van szó, megtartottuk magunkat tegnap és tegnapelőttől, mikor kiindúltunk, és a legények edényei⁶ szentek voltak; s ámbár ez az út megfertőztetett, de az is megszenteltetik ma az edényekben.⁷

² Márk 2, 26. Abiatar fordul elé, vagy mivel Akimelek ezen nevet is viselé, vagy pedig mivel a fiú, Abiatar (Kir. I. 22, 20.) volt jelen atyja helyett.

³ Dávid szükségből hazudott, attól félvén, hogy ha Akimelek a valót megtudja, azzal visszaél, s őt Saulnak kiadja. Tettét a fenforgott szükség habár nem igazolhatja, de némileg menti vagy legalább enyhíti.

⁴ a kített kenyér (Móz. III. 24, 5.) a szent hajlékban, melyet Saul Sílóból Nóbéba tétetett át.

⁵ a pap azt hitte, és helyesen, hogy a szükség ily esetben a szentelt kenyeret is adhatja (vesd össze Máté 12, 3. 4.). Ámbár azokból csak a papoknak volt szabad enniök (lásd Móz. III. 24, 9.); de mégis törvényszerű tisztaságot kívánt. Vesd össze Móz. III. 15, 16.

⁶ testei. Lásd Kor. II. 4, 7. Tessz. I. 4, 4.

⁷ Ha különben tiltva van is a szent kenyerekből ennünk, de ma mégis szabad, mert éhezünk, és edényeink tiszták. Mások

6. A pap tehát szentelt kenyéret ada neki; mert nem vala ott kenyér, hanem csak a kitett kenyerek, melyek az Úr színe előtt elvitettek vala, hogy meleg kenyerek tétessenek ki.⁸ (Máté 12, 3. 4.)

7. Vala pedig ott azon nap egy férfiú Saul szolgálai közül az Úr házában, ⁹ Dóég nevű idumei, Saulnak leghatalmasabb pásztora.¹⁰

8. És Dávid mondá Akimeleknek: Van-e itt kezdednél dárda vagy kard? mert kardomat és fegyvereimet nem hoztam el magammal, mivel a király megbízása siettet vala.

9. És mondá a pap: Ime itt van a filiszteus Góliát kardja, kit megvertél a terebint-völgyben, lepelbe takarva az éföd mögött:¹¹ ha azt el akarod vinni, vidd; mert itt nincs más azon kívül. És mondá Dávid: Nincs más ahhoz hasonló, add azt nekem.

10. Fölkele tehát Dávid, és elfuta azon nap Saul színe elől; és méne Ákishoz,¹² a geti királyhoz.

11. És Ákis szolgálai, midőn meglátták Dávidot, mondák: Vajjon nem ez-e Dávid, a földnek királya?¹³ nem ennek énekeltek-e seregenkint, mondván: Saul ezeret vert meg, és Dávid tízezeret? (Kir. I. 18, 7. Sirák 47, 7.)

12. Dávid pedig szívére vette e szerint: Ha utunkban tisztátalan helyen mentünk is át, a szent kenyér ez által nem szentségtelenített meg, mivel edényeink (testünk, úti eszközeink) tiszták. Mások másképen.

⁸ a minek minden szombaton meg kellett lenni.

⁹ a tornácban, valószínűleg fogadást teljesítendő.

¹⁰ felügyelője. Lásd Kir. I. 22, 9.

¹¹ a vállruha mögött. Lásd Kir. I. 23. r. 4-ik jegyz.

¹² Zsolt. 33, 1. Ákis «Abimeleknek» azaz Apakirálynak nevezetik, mi a filiszteus királyok czíme volt. Móz. I. 26, 1.

¹³ a diadalmas hadvezér.

beszédeket, és igen megijede Ákisan, a geti királynak szinétől.

13. És elváltoztatá arczát előtők, és ide s tova dőlöng vala kezeik között; és az ajtó szárnyaiba ütközik vala,¹⁴ nyála lefolyván szakállára.¹⁵

14. És Ákis mondá szolgálainak: Láttátok, hogy ez ember bolond; miért hoztátok őt hozzám?

15. Szűkölködünk-e bolondokban, mivel ezt behoztátok, hogy bolondoskodjék előttem? ez jön-e az én házamba?

22. RÉSZ.

Dávid a moábi királyhoz megy. Saul megöleti a nóbei papokat.

1. Dávid tehát elméne onnan, és Odollam barlangjába futa.¹ Mit mikor meghallottak bátyjai, és atyja egész háza, lemenének oda hozzája.

2. És hozzá gyűlének mindazok, kik nyomorúságban és adóssággal terhelve valának, és az elkeseredett szívűek; és ő azok fejedelme lön, és vele mintegy négyszáz férfiú vala.²

3. És elindúla onnan Dávid Maszfába, mely Moábé; és mondá a moábi királynak: Maradjon, kérlek, atyám és anyám veletek, míg megtudom, mit fog az Isten velem cselekedni.

¹⁴ tulajdonképen azon karczolt vagy irkált különféle bolondos alakokat.

¹⁵ Dávid eszelőnek szinlelte magát, hogy megmenekedjék.

¹ Júda nemzetségében.

² Dávid a szegények élére állt, nem hogy velők királya ellen lázadjon, kihez, bár Saultól üldözött, hű maradt; — hanem hogy őket vigasztalja, és hogy a harcban, melyet Izrael szomszédságában levő ellenségei ellen vittak, alkalmat adjon nekik valamit szerezni, miből adósságaikat lefizethessék.

4. És a moábi király színe előtt hagyá őket, és nála lakának mind ama napokon, melyeken át Dávid az erősségben³ vala.

5. És Gád próféta mondá Dávidnak: Ne maradj az erősségben, eredj és menj Júda földére. És elméné Dávid, és juta Háret erdejébe.⁴

6. És meghallá Saul, hogy láták Dávidot és a vele lévő férfiakat. Saul tehát, mikor Gábaában lakott és a berekben, mely Rámában vagyon,⁵ dárdát tartván kezében, és minden szolgálói körülé állának,

7. mondá előtte álló szolgálinak: Halljátok most, Jémini fiaim!⁶ Vajjon Izai fia ad-e mindnyájatoknak mezőket és szőlőket, és ő tesz-e mindnyájatokat ezredesekké és századosokká,

8. hogy mindnyájan összeesküdtetek ellenem, és nincs, a ki hírt adjon, holott még fiam is szövetséget kötött Izai fiával? Nincs, ki ügyemet szánja közöletek, sem a ki hírt adjon; mivelhogy fiam ellenem támasztotta szolgálmat, ki e mai napig utánam leselkedik.

9. Felelvén pedig az előtte álló idumei Dóeg, ki fő vala Saul szolgálói között, mondá: Láttam Izai fiát Nóbéban, Akitob fiánál, Akimelek papnál.

10. Ki tanácsot kérdett az Úrtól felőle, és eleséget adott neki; még a filiszteus Góliát kardját is neki adta.

11. Elküldé tehát a király, hogy híjják el Akitob fiát, Akimelek papot és atyja egész házát, a papokat, kik Nóbéban valának, kik

³ a természettől megerősített Maszfaban.

⁴ Jerusalemtől keletre (Jerom.).

⁵ Némelyek a héber szerint: És mikor Saul Gábaában a terebintfa alatt ült a halmon.

⁶ ti benjaminiták!

mindnyájan eljövének a királyhoz.

12. És mondá Saul Akimeleknek: Halljad Akitob fia! Ki felelé: Itt vagyok, uram!

13. És mondá neki Saul: Miért esküdtetek össze ellenem, te és Izai fia, és kenyereket s kardot adtál neki, és tanácsot kérdettél felőle az Istentől, hogy ellenem támadjon, leselkedő lévén e mai napig?

14. És felelvén Akimelek a királynak, mondá: Kicsoda oly hív minden szolgálid közül, mint Dávid, a király veje, ki eljár parancsaidban,⁷ és dicsőséges a te házadban?

15. Ma kezdtem-e felőle tanácsot kérdeni az Istentől? távol legyen tőlem! Ne gyanúsítsa a király szolgálját ily dologról⁸ atyám egész házában;⁹ mert szolgál nem tudott semmit e dologban, sem kicsinyt, sem nagyot.

16. És mondá a király: Halállal halsz meg, Akimelek, te és atyád egész háza.

17. És a király mondá a legényeknek, kik körülé állottak vala: Forduljatok, és öljétek meg az Úr papjait; mert kezök Dáviddal vagyon, tudván, hogy elszökött, és nem adták hírül nekem. A király szolgálói pedig nem akarák kinyujtani kezeiket az Úr papjaira.

18. És a király mondá Dóegnak: Fordulj te, és rohanj a papokra. És az idumei Dóeg megfordulván, a papokra rohana, és az nap gyors elődba öltözött¹⁰ nyolczvanöt férfiút öle meg.

19. Nóbét, a papok városát pedig megveré fegyverrel, a férfiakat és asszonyokat, a kisdédetket és csecsemőket, az ökröt, szamarat és juhot fegyver élével.

⁷ mások szerint: ki titkaidat tudja.

⁸ összeesküvésről (13. v.).

⁹ a papok közül, senkit.

¹⁰ Lásd Kir. I. 2, 18.

20. Elszaladván pedig Akitob fiának, Akimeleknek egyik fia, kinek Abiatar vala neve, Dávidhoz futa,

21. és hírül vivé neki, hogy Saul megölte az Úr papjait.

22. És Dávid mondá Abiatar-nak: Tudtam én az nap, hogy mivel az idumei Dóeg ott volt, kétség nélkül hírül adja Saulnak. Én vagyok vétkes atyád minden lelkeiért.

23. Maradj velem, ne félj; ha valaki az én életemet keresi, a te életedet is keresi, és velem megtartatol.

23. RÉSZ.

Dávid megszabadítja Ceila városát a filiszteusoktól, elárultatik, üldöztetik és csodálatosan megmenekszik.

1. És hírt adának Dávidnak, mondván: Ime a filiszteusok víják Ceilát,¹ és dúlják a szérüket.²

2. Dávid tehát tanácsot kérde az Úrtól,³ mondván: Elmenjek-e, és megverem-e a filiszteusokat? És az Úr mondá Dávidnak: Eredj, és megvered a filiszteusokat, és Ceilát megszabadítod.

3. És a férfiak, kik Dáviddal valának, mondák neki: Ime mi itt Judeában lévén, félünk; ha megnyivel inkább, ha elmegyünk Ceilába a filiszteusok seregei ellen?

4. Annakokáért Dávid ismét tanácsot kérde az Úrtól. Ki felélvén, mondá neki: Kelj föl, és menj Ceilába, mert kezembe adom a filiszteusokat.

5. Elméne tehát Dávid és az ő férfiai Ceilába, és hadakozék a

filiszteusok ellen, és elhajtá azok barmait, és megveré őket nagy csapással; és Dávid megszabadítá Ceila lakóit.

6. Az időben pedig, mikor Akimelek fia, Abiatar, Dávidhoz futott Ceilába, az efódot⁴ magával vivén, ment vala le.

7. És Saulnak hírül vivék, hogy Dávid Ceilába ment; és mondá Saul: Isten őt kezeimbe adta, és megrekedt, bemenvén a városba, melyen kapuk és záruk vannak.

8. És megparancsolá Saul az egész népnek, hogy menjen le harcra Ceilába, és szálljon Dávidra és az ő férfaira.

9. Mit mikor Dávid megértett, hogy Saul alattomban gonoszt forral ellene, mondá Abiatar papnak: Vedd magadra az efódot.⁵

10. És mondá Dávid: Izrael Ura Istene! hírt hallott a te szolgád, hogy Saul Ceilába készül jőni, hogy lerontsa a várost miattam;

11. kezébe adnak-e engem a ceilai férfiak? és lejön-e Saul, mint szolgád hallotta? Izrael Ura Istene! jelentsd meg a te szolgádnak ezt. És mondá az Úr: Lejő.

12. És mondá Dávid: A ceilai férfiak Saul kezébe adnak-e engem és a férfiakat, kik velem vannak? És mondá az Úr: Kezébe adnak.⁶

13. Fölkele tehát Dávid és férfiai mintegy hatszázan, és kimenvén Ceilából, ide s tova bujdosnak vala, bizonytalanok lévén: és hírül vivék Saulnak, hogy Dávid elfutott Ceilából, és megszabadult; azért nem méné ki.

14. Dávid pedig a pusztában igen erős helyeken vala,⁷ és Zif

⁴ a főpapét, melyen a mellelő volt az Urim- és Tumimmal.

⁵ hogy nekem az Úr nevében tanácsot adj.

⁶ ha el nem futtok.

⁷ Mások a héber szerint: a magasokon, hol üldözőit könnyebben megláthatta.

¹ Júda nemzetségében. Lásd Józ. 15, 44.

² melyek a városon kívül valának. Lásd Bírák 6, 37.

³ az Urim és Tumimm által (Móz. II. 28.); mert lásd, 6. v.

pusztájának hegyén, az erdős hegyen lakék; Saul mindazáltal keresi vala őt mindennap, de Isten nem adá őt kezébe.

15. És Dávid látá, hogy Saul kiment keresni az ő életét. Dávid pedig Zif pusztáján vala az erdőben.

16. És Saul fia, Jonatás fölkele és Dávidhoz méne az erdőbe, és megerősíté az ő kezét Istenben,⁸ és mondá neki:

17. Ne félj, mert nem talál meg téged atyám, Saul keze, és te uralkodni fogsz Izraelen, és én leszek utánad második; de atyám, Saul is tudja ezt.

18. Szövetséget tőn azért mind a kettő az Úr előtt; és Dávid az erdőben marada, Jonatás pedig házába tére.

19. De a zifeusok fölmenének Saulhoz Gábaába, mondván: Ime Dávid nem nálunk lappang-e az erdő legbátorságosabb helyein, Hakila halmán, mely a pusztának jobbja felől vagyon? (Kir. I. 26, 1.)

20. Most tehát, a mint lélked kívánczoltott lejőni, jőj le; a mi dolgunk pedig, hogy őt a király kezébe adjuk.

21. És mondá Saul: Ádottak legyetek ti az Úrtól, hogy megszántátok ügyemet.

22. Menjetek el tehát, kérlek, és szorgalmasabban készüljétek fel, és még jobban vizsgáljátok és szemléljétek meg a helyet, hol jár az ő lába, vagy ott ki látta őt; mert azt véli felőlem, hogy álnokul leselkedem utána.⁹

23. Szemléljétek és nézzétek meg minden rejtekhelyét, melyekben rejtezik; és térjétek vissza hozzám, ha bizonyos a dolog, hogy

⁸ az Úr segítségére hivatkozván, mutatván.

⁹ A héber szerint: mert azt mondták nekem, hogy ő igen ravasz.

elmenjek veletek. Ha szintén a földbe bujt is, kikeresem őt Júda minden ezrei között.

24. Amazok pedig fölkelvén, elmenének Zifbe Saul előtt; Dávid pedig és férfiai Maon pusztájában valának a mezőségen, Jeszimon jobbja felől.¹⁰

25. Elméne tehát Saul és társai őt fölkeresni; és hírül vivék Dávidnak, és mindjárt leméne a kősziklához,¹¹ és Maon pusztájában lakék. Mit mikor Saul meghallott, kergeté Dávidot Maon pusztájában.

26. És Saul a hegy oldalán megy vala egy felül, Dávid pedig és férfiai a hegy oldalán valának másfelül; de Dávidnak nem vala reménye¹² elfuthatni Saul elől. Saul tehát és férfiai koszorú módjára körülvevék Dávidot és férfiai, hogy megfogják őket.

27. S ekkor követ juta Saulhoz, mondván: Siess és jer, mert a filiszteus beütött a földre.

28. Saul tehát visszatére, megszünvén üzni Dávidot, és méne a filiszteusok elé. Azért nevezék ama helyet: elválasztó kősziklának.¹³

24. RÉSZ.

Dávid nagylelkűleg megkíméli Saull, ki vele kibékül, és őt megesketi.

1. Dávid pedig fölme né onnan, és Engaddi legbátorságosabb helyein¹ lakék.

2. És mikor Saul visszatért, miután elűzte a filiszteusokat, hírt

¹⁰ A héber szerint: a pusztának jobbja, azaz délre jöve.

¹¹ egy sziklaüregbe.

¹² A héber szerint: sietett.

¹³ mivel ott Isten csodálatosan választá el Saull Dávidtól.

¹ a hegyeken, melyek természetes erősségek valának.

adának neki, mondván : Ime Dávid Engaddi pusztájában vagyok.

3. Saul tehát maga mellé vevén háromezer válogatott férfiút egész Izraelből, elméne fölkeresni Dávidot és férfiai, még az igen meredek kősziklákon is, melyeken csak a vadkecskék járnak.

4. És a juhok akilaihoz juta, melyek az útfélen valának. És barlang vala ott, melybe Saul beméne, hogy szükségét végezze.² Dávid pedig és férfiai a barlang belső részében lappangnak vala.

5. És Dávidnak mondák szolgálói : Ime a nap, melyről neked az Úr szóltott : En kezembe adom ellenségedet, hogy cselekedjél vele, a mint szemeidnek tetszik. Dávid tehát fölkele, és elmetszé Saul köntöse szélét alattomban.

6. De mégis vere Dávid szive,³ azért, hogy Saul köntöse szélét elmetszette.

7. És mondá férfiainak : Legyen az Úr kegyelmes nekem, hogy ne cselekedjem e dolgot az én urammal, az Úr fölmentjével, hogy kezemet rája vessem, mert az Úr fölmentje.

8. És Dávid lecsillapítá férfiait beszédével, és nem engedé nekik, hogy Saulra támadjanak. Saul pedig fölkelvén a barlangból, mégyn vala az elkezdett úton.

9. Fölkele pedig utána Dávid is, és kilépvén a barlangból, kiálta Saul után, mondván : Uram, királyom ! És hátratekinte Saul, és

² A héber szerint : hogy lábait befödözze, azaz, hogy szükségét végezze, vagy aludjék, s ez utóbbit az 5. v. valószínűbbé teszi.

³ A köntösdarab elmetszésénél, melyhez azon kísértet járult, hogy megölje (11. v.). Mily nemesen, mily keresztényileg cselekvék Dávid (Róm. 13, 1. 5.). Ez önmagán vett győzelme dicsőségesebb volt, mint a melyet Góliáton nyert vala (Ar. sz. János).

Dávid leborolván arczczal a földre, meghajtá magát,

10. és mondá Saulnak : Miért hallgatsz azon emberek szavára, kik azt mondják, hogy Dávid gonosz forral ellened?

11. Ime ma látták szemeid, hogy az Úr kezembe adott téged a barlangban ; és gondolám,⁴ hogy megöljek téged. De szemem megkímélt téged ; mert mondám : Nem nyujtom ki kezemet az én uram ellen, mert az Úr fölmentje.

12. Sőt inkább, atyám ! lásd, és ismerd meg köntösöd szélét kezemben ; mert mikor elmetsztem köntösöd szélét, nem akartam kezemet kinyujtani ellened. Vedd ezt figyelembe és lásd, hogy nincs gonoszság kezemben, sem hamiság, s nem vétettem ellened ; te pedig leleskeldel életem után, hogy elvedd azt.

13. Az Úr tegyen ítéletet közöttem és közötted, és az Úr álljon boszút rajtad ; de az én kezem ne legyen rajtad.

14. Mint a régi közbeszédben is mondatik : Az istentelenektől származik az istentelenség ; az én kezem azért ne legyen rajtad.⁵

15. Kit kergetsz ? Izrael királya ! kit kergetsz ? egy hol ebet kergetsz és egy bolhát.

16. Az Úr legyen ítélő bíró, és tegyen ítéletet közöttem és közötted ; lássa, és vizsgálja meg ügyemet, és kezedből mentsen ki engem.

17. Mikor pedig Dávid, így szólván Saulnak, elvégezte ezen beszédekét, mondá Saul : A te szavad-e ez, fiam, Dávid ? És Saul fölemelé szavát és síra,

18. és mondá Dávidnak : Te igazabb vagy, mint én ; mert te

⁴ A héber szerint : mondák, tanácsolák nekem.

⁵ nehogy az istentelének közé számítassam.

velem jót cselekedtél, én pedig gonoszszal fizettem neked.

19. És megmutattad ma, mi csoda jót cselekedtél velem; mi módon adott engem az Úr kezvedbe, és nem öltél meg engem;

20. mert kicsoda az, ki midőn ellenségére talál, őt jó úton bocsátja el? Déd az Úr fizessen neked hasonló jóval azért, a mit velem cselekedtél.

21. És most mivel tudom, hogy bizonynyal országolni fogsz, és kezvedben lesz Izrael országa:

22. esküdjél meg nekem az Úrra, hogy el nem törölöd utánam ivadékomat, el sem veszed nevemet atyám házából.⁶

23. És Dávid megesküvék Saulnak. Saul tehát elméne házába; Dávid pedig és férfiai fölmenének bátorságosabb helyekre.⁷

25. RÉSZ.

Sámuel halála. Nábál elbizottsága. Az ő feleségének okossága és férjhezmenetele Dávidhoz.

1. Meghala pedig Sámuel,¹ és egybegyüle egész Izrael, és siraták őt, és eltemeték házában,² Ramatában. És fölkelvén Dávid, leméne Fárán pusztájába. (Kir. I. 28, 3. Sirák 46, 23.)

2. Vala pedig egy férfiú Maon pusztájában, és birtoka vala a Karmélon,³ és igen gazdag ember vala, háromezer juha és ezer kecskéje lévén; és történék, hogy az ő nyája nyireték a Karmélon.

3. A férfiú neve pedig Nábál vala, és felesége neve Abigail; és az asszony igen okos és szép vala, férje pedig kemény és igen gonosz és roz erkölcű, Káleb⁴ nemzetiségéből.

4. Mikor tehát hallotta Dávid a pusztában, hogy Nábál nyáját nyireti,

5. elkülde tíz ifjat, és mondá nekik: Eredjetek föl Karmélba, és menjetek Nábálhoz, és köszöntsetek őt nevemmel békeségesen,

6. és mondjátok: Békeség legyen atyámfiainak és neked, és békeség házádnak, és mindennek, a mid vagyon, legyen békeség.

7. Hallottam, hogy nyírnék pásztoraid, kik velünk voltak a pusztában;⁵ soha sem voltunk nekik bántásukra, és soha semmi híja nem volt a nyájnak az egész időben, melyen velünk voltak a Karmélon.⁶

8. Kérdezd meg szolgálidat, és megjelentik neked. Most azért találjanak kedvet szolgálid⁷ a te szemeid előtt; mert jó napon⁸ jöttünk. A mit kezéd talál, azt add szolgálidnak és fiadnak, Dávidnak.

9. És mikor Dávid szolgálói oda jutottak, elmondák mindez ígéket Nábálnak Dávid nevével, és hallgatóának.

10. Nábál pedig felevén Dávid szolgálainak, mondá: Kicsoda Dávid? és kicsoda Izai fia? ma meg sokasodtak a szolgálak, kik elszöknek uraiktól.⁹

⁴ azaz: eb, ebtermészetű ember, irigy, fukar, haragos és szívtelen.

⁵ kik hozzánk közel legeltettek.

⁶ mert mi védtük azt a vadak és rablók ellen 16. 17. v.

⁷ tulajdonképen az én szolgálaim.

⁸ ünnepre jöttünk, mert juhnyíreskor az idegen és szegény mindig kapott ajándékot.

⁹ ilyen szolgál Dávid is.

⁶ családomat ki nem irtod nemzetiségemből.

⁷ a hegyormokra.

¹ Világ ter. u. 2947. Kr. e. 1057. évben.

² családi sírboltjában, mert a zsidók nem túrtek a házban halottat, nehogy tisztátalanok legyenek.

³ Lásd Józ. 15, 55.

11. Elvegyem-e azért kenyereimet és vizemet és a barmok húsát, melyeket nyíróimnek öltem, és azon férfiaknak adjam-e, kikről nem tudom, hová valók?

12. Visszamenének tehát Dávid szolgálai az ő útjokon, és visszatérvén, eljutának hozzá, és hirül adák neki mind az igéket, melyeket amaz mondott vala.

13. Akkor Dávid mondá szolgálainak: Kösse föl kiki kardját. És kiki felköté kardját, és Dávid is felköté kardját, és követé Dávidot közel négyszáz férfiú; kétszázan pedig a poggyászoknál maradtanak.

14. Nábál feleségének, Abigailnak pedig hírt ada egyik szolgálai közül, mondván: Ime Dávid követeket küldött a pusztából, hogy megáldják urunkat, és elutasítá őket.

15. Ez emberek igen jók voltak hozzánk, és nem háborgattak; és soha semmi sem vezett el azon idő alatt, míg velök voltunk a pusztában;

16. kőfal gyanánt voltak nekünk éjjelnappal mindazon napokon, melyeken náluk legeltettük a nyájukat.

17. Azért vigyázz, és gondold meg, mit cselekedjél, mert a romlás férjedre és házadra érkezett; és ő Béliál fia, úgy hogy senki sem szólhat neki.

18. Abigail tehát sieté, és vőn kétszáz kenyeret és két tömlő bort, öt megfőtt kost és öt véka darát, száz kötés aszúszőlőt és kétszáz csomó¹⁰ száraz fűgét, és szamarakra tevé,

19. és mondá szolgálainak: Menjétek előttem, íme utánatok megyek; férjének, Nábálnak pedig meg nem jelenté.

20. Mikor tehát felült a sza-

márta, és lement a hegy aljára,¹¹ Dávid és férfiai lejövének eléje; kiknek ő is eléjük méne.

21. És mondá Dávid: Bizony hiába oltalmaztam meg mindazt, mik ezéi valának a pusztában, és semmi sem vezett el mindazokból, mik övéi voltak; és gonoszszal fizetett nekem a jóért.

22. Ezeket cselekedje Isten Dávid ellenségeinek, és ezeket mivelje,¹² ha minden övéiből egy falra vizellőt¹³ meghagyok reggelig.

23. Mikor pedig Abigail meglátta Dávidot, sieté és leszállta a számarról, és arczra borúla Dávid előtt, és földig meghajtá magát,

24. és lábaihoz esék, és mondá: Rajtam legyen, uram, e gonoszság;¹⁴ hadd szóljon, kérlek, szolgálód a te füleidbe, és hallgasd meg szolgálód igéit.

25. Ne figyeljen, kérlek, az én uram királyom¹⁵ szíve e rosz férfiúra, Nábálra, mert neve szerint is bolond,¹⁶ és bolondság van benne; én pedig, a te szolgálód, nem láttam, uram, szolgálodat, kiket küldöttél.

26. Most tehát, uram, él az Úr, és él a te lelked! ki tartóztatott téged, hogy ne jőj vérontásra, és megőrizte kezedet; és most legyenek, mint Nábál, a te ellenségeid és a kik gonoszt akarnak uramnak.

27. Azért vedd el ez áldomást, melyet szolgálód hozott neked,

¹¹ némelyek szerint: a mély úton, hol egyik rész a másikat nem látta. Mások szerint: a bokrok közé.

¹² Jobbnál jobbat tegyen Isten ellenségeimnek, ha-stb. A mily kevéssé tesz jót Isten ellenségeimnek, oly bizonyos stb.

¹³ ha minden férfinemből, embertől le az ebig valamit meghagyok.

¹⁴ hadd bűnhődjem én férjem vétkeért, hadd tegyem jóvá azt.

¹⁵ «királyom» nincs a héberben.

¹⁶ mert «Nábál» bolondot jelent.

¹⁰ koszorút vagy gyúratot.

uramnak, és add a legényeknek, kik követnek téged, uramat.

28. Vedd el vétkét a te szolgálódnak; mert szerevve szerev az Úr neked, uramnak, hív¹⁷ házat, mert az Úr hadait, uram, te viseled; azért gonoszság nem fog találatni benned életed teljes napjaiban.

29. Mert ha fölkel valaha ember, téged üldöztet és életedet keresvén, meg fog őriztetni az én uram lelke, mint az élők kötegében¹⁸ a te Urad- Istenednél; ellenségeid élete pedig forgattatni fog, mint sebességében és forgásában a parittyá.

30. Mikor tehát az Úr megadja neked, uramnak, mindazon jókat, melyeket felőled szólott, és téged Izraelen fejedelemmé rendel,

31. nem lesz uram szívének főhászkodására és furdalására, hogy ártatlan vért ontottál, vagy magadért boszút állottál; és mikor az Úr jót fog cselekedni urammal, emlékezzél meg szolgálódról.

32. És Dávid mondá Abigailnak: Áldott Izraelnek Ura Istene, ki téged ma élém küldött, és áldott a te beszéded,

33. és áldott vagy te, ki feltartóztattál engem ma, hogy ne menjek vérontásra, és boszút ne álljak kezemmel.

34. Mert különben, él Izrael Ura Istene! ki tartóztatott engem, hogy gonoszúl ne bánjam veled: ha nem jössz hamar élém, Nábálnak virradtig egy falra vizellője sem maradt volna.

35. Dávid tehát elvevé kezéből mind, a miket hozott vala neki, és mondá: Menj békével házadba, ime meghallgattam szavadat, és orczádat megtiszteltem.¹⁹

¹⁷ A héber szerint: állandó.

¹⁸ mint az élők gyülekezetében, kiket Isten megtart. Lásd Móz. II. 32, 32.

¹⁹ tekintettel voltam rád.

36. Abigail pedig Nábálhoz érkezék; és ime házában lakoma, mint egy királyi lakoma, és Nábál szíve vig, mert igen részeg vala; és nem szóla neki sem kicsinyt, sem nagyot reggelig.

37. Reggel pedig, midőn Nábál a bort már megemésztette, felesége megjelenté neki ez ígéket, és szíve elhala benne,²⁰ és olyan lett, mint a kő.

38. És tíz nap múltával megveré az Úr Nábált, és meghala.

39. Mit mikor meghallott Dávid, hogy Nábál meghalt, mondá: Áldott az Úr, ki megítélte gyalázatom ügyét Nábálon,²¹ és szolgálját megőrzötte a gonosztól; mert Nábál gonoszságát fejére hozta az Úr. És Dávid elküldé, és szóla Abigailnak, hogy őt feleségül veszi.

40. És Dávid szolgálái elmenének Abigailhoz Karmélba, és szólának neki, mondván: Dávid küldött minket hozzád, hogy téged feleségül vegyen.

41. Ki fölkelvén, arczczal földre borúla, és mondá: Ime szolgálód legyen szolgálóul, hogy lábait mossa az én uram szolgálainak.

42. És sieté és fölkele Abigail, és számárra üle, és az utána járó őt leányzó vele méne, és követé Dávid küldötteit, és felesége lön.

43. De Akinoamot is elvevé Dávid Jezraelből;²² és mind a kettő felesége lön.

²⁰ megmeredt ijedtében.

²¹ tulajdonképen: ki meggyaláztatásomat megbüntette Nábál kezében. Dávid magasztalja az Isten büntető ítéletét, melyet az istentelen (17. v.) Nábálra mért. Ez nem volt a szeretet ellen; mert a ki igazán szeret, az felebarátját csak Istenért szereti, s ennél fogva szereti és magasztalja mindazt, mit Isten szeretete mért felebarátjára, ennek üdve végett, vagy Isten nagyobb dicsőségeért.

²² Júda nemzetségének egyik városából.

44. Saul pedig leányát, Míkölt, Dávid feleségét, Láisz fiának, Faltinak adá, ki Gallimból vala.

26. RÉSZ.

Saul ismét ellensége lesz Dávidnak. Ez hozzá csúszván, elviszi dárdáját és víz-csészéjét.

1. És a zifeusok¹ elmenének Saulhoz Gábaába, mondván: Ime Dávid elrejtezett Hakila halmán, mely a pusztá ellenében vagon. (Kir. I. 23, 19.)

2. És fölkele Saul, és leméne Zif pusztájába, és vele háromezer válogatott férfiú Izraelből, hogy fölkeresse Dávidot Zif pusztájában.

3. És Saul táborba szálla Gábaában,² Hakilán, mely a pusztá ellenében vala az úton; Dávid pedig a pusztában lakék. Látván pedig, hogy Saul utána jött a pusztába,

4. kémeket küldé, és megtudá, hogy bizonyosan oda jött.

5. És fölkele Dávid titkon, és elméne azon helyre, a hol Saul vala; és mikor látta a helyet, melyen aluvék Saul és Ner fia, Abner, seregének vezére, mert Saul a sátorban³ aluvék, és a többi nép körülé,

6. szóla Dávid a heteus Akimeleknek, és Szárvia fiának, Abizainak, Joáb öcscsének, mondván: Ki jó velem Saulhoz a táborba? És mondá Abizai: Én megyek veled.

7. Elmenének tehát Dávid és

Abizai a néphez éjjel, és Sault feke és alva találák a sátorban, és a dárdát leütve a földbe fejenél; Abner pedig és a nép körülé alusznak vala.

8. És mondá Abizai Dávidnak: Kezeidbe rekeszté ma Isten ellenségedet; most tehát a földhöz szegezem őt a dárdával egyszer, és nem kell másodsor.

9. És Dávid mondá Abizainak: Meg ne öld őt; mert ki nyújtja ki kezét az Úr fölkejtéré, és ártatlan leszen?

10. És mondá Dávid: Él az Úr! hacsak az Úr meg nem veri őt,⁴ vagy el nem jó napja, hogy meghaljon, vagy harczra menvén, elveszzen:

11. az Úr őrizzen meg engem, hogy én kinyujtsam kezemet az Úr fölkejtéré. Most azért vedd el a dárdát, mely fejenél vagon, és a víz-csészét, és menjünk.

12. Dávid tehát elvivé a dárdát és a víz-csészét, mely Saul fejenél vala, és elmenének; és nem vala senki, a ki látta, tudta és fölébredt volna, hanem mindnyájan alusznak vala, mert az Úrtól jött álom⁵ esett vala rájuk.

13. És mikor átment Dávid a túloldalra, és megállott a hegy tetején távol, és nagy köz vala közöttük,

14. kiáltá Dávid a népre és Ner fiára, Abnerre, mondván: Nem felelsz-e, Abner? És felevén Abner, mondá: Ki vagy te, a ki kiáltasz, és bolygafod a királyt?

15. És Dávid mondá Abnernek: Nem férfiú vagy-e te? és különben ki hasonló hozzá Izraelben? miért nem őrizted tehát uradat királyodat? mert egy a sokaságból bement, hogy megölje uradat, a királyt.

⁴ hirtelen halállal. Lásd Kir. I. 25, 38.

⁵ rendkívül mély álom.

¹ ismételve. Lásd Kir. I. 23, 19. Zsolt. 53, 2.

² vagyis: a halmon.

³ A héber szerint: szekérvárban. Mások szerint: elsánczolt várban. Dávid a hegytetőről valószínűleg tiszta holdvilágnál vagy tábori tűznél láthatott Saul táborába.

16. Nem jó, a mit cselekedtél, él az Úr! hogy halál fiait vagytok ti, kik nem őriztéték uratokat, az Úr fölkenntjét; nézd csak most, hol a király dárdája, és hol van a víz-csésze, mely fejenél volt.

17. Saul pedig megismeré Dávid szavát, és mondá: Nem a te szód-e ez fiam, Dávid? És mondá Dávid: Az én szóm, uram, királyom!

18. És mondá: Mi okért üldözi az én uram szolgálját? mit cselekedtem? vagy mi gonosz van kezemben?

19. Most azért kérlek, uram királyom! halljad a te szolgád szavát: Ha az Úr indít téged ellenem,⁶ áldozat-illat szálljon föl; ⁷ ha pedig az emberek fiait, átkozottak az Úr színe előtt, kik ma engem kivetettek, hogy ne lakjam az Úr örökségében, mondván: Eredj, szolgálj idegen isteneknek.⁸

20. És most ne ontassék vérem a földre az Úr előtt; mert kijött Izrael királya, hogy egy bolhát keressen, a mint kergettetik egy fogoly madár a hegyeken.

21. És mondá Saul: Vétkeztem, térj vissza fiam, Dávid! mert többé veled gonoszúl soha nem cselekszem, mivelhogy lelkem becses volt ma szemeid előtt; mert kitetszik, hogy oktalanul cselekedtem, és igen sok dolgot nem tudtam.⁹

⁶ ha az Úr elvonja tőled kegyelmét, hogy a komor szeszély és rossz lélek (Kir. I. 16, 14.) téged ellenem ingerelnek.

⁷ áldozat által igyekezzél őt kiengesztelni és megnyerni.

⁸ Ezen emberek szándéka, engem Izrael országából, Jehova örökségéből kiűzni, ha mindjárt ez által azon veszélybe jövök is, hogy vallásomat elhagyjam, és idegen isteneknek szolgáljak. Ez nekik mindegy, s ezért, ezen szeretetlenségért átkozottak ők az Úr színe előtt.

⁹ nem ismertem ártatlanságodat és nagylelkűségedet.

22. És felelvén Dávid, mondá: Ime itt a király dárdája, jöjjen át egy a király szolgálai közül, és vigye el azt.

23. Az Úr pedig megfizet kinek-kinek igazsága és hívsége szerint,¹⁰ mert az Úr ma kezembe adott téged, de nem akartam kinyujtani kezemet az Úr fölkenntjére.

24. És a mint ma lelked föl-magasztaltatott szemeim előtt, úgy magasztaltassék föl lelkem az Úr szemei előtt, és szabadítson ki engem minden szorongatásból.

25. Mondá azért Saul Dávidnak: Áldott vagy te fiam, Dávid! mert a mit cselekszel, végbeviszed, és hatalmad állandó leszen. Elméne pedig Dávid a maga útjára, és Saul visszatére lakhelyére.

27. RÉSZ.

Dávid Ákishoz fut; lakása Sziceleg ben.

1. És mondá szívében Dávid: Egy nap mégis Saul kezébe akadok; nem jobb-e, ha elfutok és a filiszteusok földén megmenekszem, hogy Saulnak ne legyen reménye,¹ és szünjön meg engem keresni Izrael minden határaiban? Tehát elfutok kezei elől.

2. És fölkele Dávid és elméne ő és hatszáz férfiú vele, Maok fiához, Ákishoz, a geti királyhoz.²

3. És Dávid Ákissal lakék Getben, ő és férfiai, mindenik a maga háznépével és Dávid két feleségével, a jezaheli Akinoammal, és a

¹⁰ tehát nekem is, mert stb.

¹ engem megfoghatni.

² talán ugyanaz volt, ki Kir. I. 21, 11. eléjött, kinél biztosságban volt Dávid; mert azt hitték felőle, hogy Saulnak ellensége. Vagy pedig más, hasonló nevű király is lehetett, talán az Úrnak egyik titkos tisztelője. Vesd össze Kir. I. 29, 6, 9.

karméli Nábál feleségével, Abigaillal.

4. És hirül vivék Saulnak, hogy Dávid Getbe futott; és többé nem kereste őt.

5. Mondá pedig Dávid Ákisnak: Ha kedvet találtam szemeid előtt, adj helyet nekem e tartomány egyik városában, hadd lakjam ott; mert minek lakik szolgád a királyi városban veled?³

6. Ákis tehát neki adá az napon Sziceleget, mely okból Sziceleg Júda királyaié lön mind e napig.

7. A napok száma pedig, melyeken át Dávid a filiszteusok tartományában lakott, négy hónap vala.⁴

8. És fölméne Dávid és férfiai,⁵ és zsákmányolának Gesszuriban és Gerzibem és az amalecítáknál;⁶ mert e falvakban laktak régente ama földön, melyen Szúrba mennek Egyiptom földéig.⁷

9. És Dávid megveré az egész földet, és nem hagyá életben férfit és asszonyt; és elvívén a juhokat és ökröket, a szamarakat és tevéket és ruhákat, visszatére és Ákiszhoz méne.

10. Ákis pedig mondá neki: Kire rohantál ma? Felelé Dávid: Júdára dél felé, és Jerameelre dél felé, és Cénire dél felé.⁸

³ Dávid valószínűleg azért igyekezett a királyi udvart elhagyni, hogy övéit a bálványozás veszedelmétől és gonosz szokásaitól elvonja.

⁴ A héber szerint: egy év és négy hónap.

⁵ ez idő alatt.

⁶ Ezek néptörzsek voltak, kik Palesztina déli határain pásztor-életet élvén vándoroltak.

⁷ Ezek is ama népekhez tartoztak, melyek Isten parancsára kiirtandók valának.

⁸ Dávid ezen eszélyes, bár nem helyeselhető feleletét némileg mentik, legalább enyhítik azon körülmények, melyekben

11. Férfit és asszonyt nem hagyott életben Dávid, be sem vivé Getbe, mondván: Netalán ellenünk szóljanak. Ezeket cselekedte Dávid, és ezt végezte mind ama napokon, míg a filiszteusok tartományában lakott.

12. Hűn azért Ákis Dávidnak, mondván: Sok gonoszat cselekedett saját népe, Izrael ellen, azért örökös szolgám leszen.

28. RÉSZ.

A filiszteusok hadat indítanak Saul ellen. Saul egy ördögös asszonyhoz megy, és beszél Sámuel lelkével.

1. Lön pedig ama napokban, egybegyűjték a filiszteusok seregeiket, hogy hadra készüljenek Izrael ellen. És Ákis mondá Dávidnak: Tudván tudjad most, hogy velem jössz a táborba te és férfaid.

2. És Dávid mondá Ákisnak: Most tudod meg, miket fog cselekedni szolgád.¹ És Ákis mondá Dávidnak: Én is fejem őrzőjévé² teszlek téged minden időre.

3. Sámuel pedig meghala, és siratá őt egész Izrael, és eltemeték őt Ramatában, az ő városában. És Saul kiirtá a jóslókat és varázslókat a földről.³ (Kir. I. 25, 1. Sirák 46, 23.)

4. És egybegyűlének a filiszteusok, és elmenének, és táborba szállának Szunámban;⁴ Saul is egybegyűjté egész Izraelt, és Gelboeba érkezék.

idegen földön népe ellenségei között élni kényszerült.

¹ Lásd erre nézve is a főnebbi rész 8-ik jegyz.

² testőreim hadnagyává.

³ országlása kezdetén, hihetőleg Sámuel fölhívására. Mind a kettő bevezetésül szolgál a következőkhöz.

⁴ Isszakar nemzetségében Jezrahel (Ezdralem) síkján.

5. És meglátván Saul a filiszteusok táborát, megfélemlék, és szíve igen megrémüle.

6. És tanácsot kérde az Úrtól, és nem felele neki sem álmok által, sem a papok által,⁵ sem a próféták által.

7. És Saul mondá szolgálóinak: Keressetek nekem egy jóslékű asszonyt, ahhoz megyek, és nála tudakozódom.⁶ És szolgálói mondák neki: Van egy jóslékű asszony Endorban. (Móz. III. 20, 27. V. 18, 11. Ap. cs. 16, 16.)

8. Elváltoztatá tehát viseletét,⁷ és más ruhákba öltözkék, és elmentének ő és vele két férfiú, és az asszonyhoz jutának éjjel, és mondá neki: Jövendölj nekem jóslélekkel, és támaszd föl, a kit mondok neked.⁸

9. És mondá neki az asszony: Ime te tudod, mennyit cselekedett Saul, és mi módon irtotta ki a jósokat és varázslókat a földről; miért incselkedel hát életem ellen, hogy megöljenek?

10. És Saul megesküvék neki az

⁵ A héber szerint: az Urim által, mely Dávidnál volt. Lásd Móz. II. 28, 30. Kir. I. 23, 6. 30, 7.

⁶ Ennyire súlyedhet az ember! Saul, ki a varázslókat kiirtá, most, miután Isten őt bünei miatt elhagyta, azokhoz folyamodik.

⁷ Némelyek szerint: másnak tetteté magát.

⁸ A halott-idézés már a legrégebb időben divatozott, mi erős bizonyosága annak, hogy az emberi lélek halhatatlanságáról a hit általános volt. Hogy a halott-idézés, valamint az egész varázslás többnyire csaláson és szemfényvesztészen épült, az kétségtelen; de hogy az emberi nem ösellenése is használá azt, hatalmának a földön fentartására és terjesztésére, kiviláglik nem csak a szentírásnak azon állításából, hogy a gonosz lélek álcsoákat tesz (Máté 24, 24. Tessz. II. 2, 9.); hanem abból is, hogy a varázslók minden tettét pusztán csalásból magyarázni néha lehetetlen. (Vesd össze Móz. II. 7, 11. 22. 8, 7.)

Úrra, mondván: Él az Úr! hogy nem történik rajtad semmi rossz e dolog miatt.

11. És mondá neki az asszony: Kit támaszszak föl neked? Ki mondá: Sámuelet támaszd föl nekem.

12. Mikor tehát az asszony meglátta Sámuelet,⁹ fölkiálta nagy szóval, és mondá Saulnak: Miért csaltál meg engem? hiszen te vagy Saul.¹⁰

13. És mondá neki a király: Ne félj; mit láttál? És az asszony mondá Saulnak: Isteneket¹¹ láték feljöni a földből.

14. És mondá neki: Minő az alakja? S mondá: Egy öreg férfiú jó fel, és palást van rajta. És megérté Saul, hogy az Sámuel, és arczra borulván, földig meghajtá magát.

15. Sámuel pedig mondá Saulnak: Miért háborgattál engem, hogy felköltessem? És mondá Saul: Igen szorongattam; mert a filiszteusok hadakoznak ellenem, és az Isten eltávozott tőlem, és nem akart engem meghallgatni.¹²

⁹ Még az asszony el sem kezdte idézését, hanem a mint Saul nyilvánítá vágyát, Sámuelet láthatni, Isten azonnal megjeleni engedé Sámuelet, hogy ez neki a végső büntető ítéletet hirdesse. Ez volt oka, miért álmélkodott el a jósasszony Sámuel megjelenésénél, s ezért kiáltott fel. Ezt tanítják a sz. atyák, sőt maga a Szentlélek is. Sirák. 46, 23.

¹⁰ Sámuel idézése nélkül jött elő: neked tehát Saulnak kell lenned, mivel neki az életben annyi viszonya volt, hogy holtá után is azonnal megjelent kívánságodra.

¹¹ A héber szerint: Elohim vagyis: az isteni férfiút, a bírót; mert a bírák is így nevezettek. Vesd össze Móz. II. 21, 6. A héber szó többes száma a személy nagy méltóságát fejezi ki; valamint királyaink most is többes számban beszélnek magokról.

¹² tulajdonképen nem akart nekem feleletet adni.

sem a próféták által, sem álmok által; téged hittalak tehát, hogy megmutasd nekem, mit műveljek. (Sirák 46, 23.)

16. És mondá Sámuel: Mit kérdesz engem, holott az Úr eltávozott tőled, és¹³ vetélytársadhoz ment?

17. Mert úgy cselekszik veled az Úr, mint általam szólott, és kiszakasztja kezedből országodat, és felebarátodnak Dávidnak adja,

18. mivelhogy nem engedelmeskedtél az Úr szavának, és nem töltötted ki haragja búsulását Amaleken.¹⁴ Azért a mit szenvedsz, az Úr cselekedte ma veled.

19. És az Úr veled Izraelt is a filiszteusok kezébe adja; holnap pedig te és fiaid velem lesztek;¹⁵ sőt Izrael táborát is a filiszteusok kezébe adja az Úr.

20. És Saul azonnal leesék a földre elterülve; mert megrémülé Sámuel beszédén és erő nem vala benne, mivel azon egész nap nem evett vala kenyeret.

21. Beméne tehát az asszony Saulhoz,¹⁶ (mert igen megháborodott vala), és mondá neki: Ime szolgálód engedelmeskedett szavadnak, és kezembe tettem lelkemet¹⁷ és meghallgattam beszédeidet, melyeket nekem szólottál.

22. Most tehát halljad te is szolgálód szavát, és egy falat kenyeret teszlek eléd, hogy evél, megerősödjél, és útra mehess.

23. De ő nem akara, mondván: Nem eszem. Ekkor sürgeték őt szolgálái és az asszony, és végre

¹³ A héber szerint ellenségeddé lett.

¹⁴ Lásd Kir. I. 15, 18, 19.

¹⁵ a másik életben.

¹⁶ hozzájárult, vagy ismét bement hozzá, mivel Sámuel beszédének kezdetén gyöngédségből eltávozott, vagy Saul parancsolá ki.

¹⁷ veszélyre tettem ki életemet 9—11. v.

hallgatván szavokra, fölkele a földről, és az ágyra üle.

24. Azon asszonynak pedig egy hizlalt borja vala a háznál, és sieté, és megöle azt; és lisztet vón, és meggyúrta azt, és kovásztalan pógácsákat süte;

25. és eléje tevé Saulnak és szolgálóinak. Kik miután ettek, fölkelének, és azon egész éjjel menének.

29. RÉSZ.

Dávid a filiszteusoktól visszaküldetik Szicelegbe.

1. Egybegyüle pedig a filiszteusok minden serege Áfekbe; de Izrael is táborba szálla a kúton felül, mely Jezrahelben vala.

2. És a filiszteusok fejedelmei százankint és ezrenként mennek vala, Dávid pedig és férfiai az utolsó osztályban valának Ákissal.

3. És a filiszteusok fejedelmei mondák Ákissnak: Mit akarnak a zsidók itt? És Ákis mondá a filiszteusok fejedelmeinek: Nem ismeritek-e Dávidot, ki Izrael királyának, Saulnak szolgálója volt, és nálam van több naptól vagy esztendőttől; és nem találtam benne semmit az naptól, melyen hozzám szökött, mind e napiglan?

4. De a filiszteusok fejedelmei megharaguvának rá, és mondák neki: Térjen vissza e férfiú, és üljön helyén, a hova rendelted őt, és ne jőjön velünk le a harcra, nehogy ellenségünk legyen, midőn harcolni kezdünk; mert egyébkint mikép engesztelheti meg urát, ha nem a mi fejünkkel? (Krón. I. 12, 19.)

5. Nem ez-e ama Dávid, kinek karokban énekelének, mondván: Megverte Saul az ő ezerét, és Dávid az ő tízezerét? (Kir. I. 18, 7.)

6. Ákis tehát szólitá Dávidot, és mondá neki: Él az Úr! hogy

igaz és jó vagy te színem előtt, és kijövedeled és bemeneteled a táborban¹ tetszik nekem, és nem találtam benned semmi gonoszt az naptól, melyen hozzám jöttél, mind e napiglan; de a fejedelmek-nem nem tetszel.

7. Térj vissza tehát, és menj el békeségben, és ne bánts d a filiszteusok fejedelmeinek szemeit.

8. És Dávid mondá Ákisnak: Vajjon mit cselekedtem, és mit találtál bennem, szolgádban az naptól, melyen szined előtt voltam, mind e napiglan, hogy ne menjek, és ne hadakozzam az én uram királyom ellenségei ellen?²

9. Felelvén pedig Ákis, szóla Dávidnak: Tudom, hogy jó vagy szemeim előtt, mint az Isten anygala; de a filiszteusok fejedelmei mondották: Ne jőjön fel velünk a harcra.

10. Azért kelj föl reggel te és urad szolgálai, kik veled jöttek; és mikor éjjel fölkeltek és virradni kezd, menjetek el.

11. Fölkele tehát éjjel Dávid és férfiai, hogy elinduljanak reggel, és visszatérjenek a filiszteusok földére. A filiszteusok pedig fölmenének Jezrahelbe.

30. RÉSZ.

Dávid megveri az amalecítákat, kik Szicelegbe törtek.

1. És mikor Dávid és fiai harmadnapra Szicelegbe jutottak, az amalecíták beütöttek vala a déli részről Szicelegbe, és meggyvén Sziceleget, és meggyújtották azt tüzzel, (Krón. I. 12, 20.)

¹ irántam viseleted és foglalkozásod.

² Dávid, a mint jelleméből ítélhetni, soha nem harczolt volna Izrael ellen, s itt mégis oly színben tűnik elő. Ez nem helyeselhető. Lásd Kir. I. 28, 2. 1-ső jegyz.

2. fogva vitték vala onnan az asszonyokat kicsinytől nagyig; de senkit sem öltek vala meg, hanem magokkal¹ vivén, újtokra mentek vala.

3. Midőn tehát Dávid és férfiai a városba jutottak, és azt tüzzel leégetve találták, és hogy feleségeik és fiaik és leányaik fogva vitettek,

4. fölemelék szavokat Dávid és a nép, mely vele vala, és sirának, míglen megszűnék könnyhullatásuk.

5. Mivel Dávidnak is két feleségét vitték fogva, a jezaheli Aki-noamot, és a karméli Nábál feleségét, Abigailt.

6. És igen megszomorodék Dávid; mert a nép meg akarja vala őt kövezni, minthogy el vala keseredve minden férfiú lelke fiaiert és leányaiert. De Dávid megerősödék az ő Urában Istenében.

7. És mondá Abiatar papnak, Akimelek fiának: Hozd hozzám az efódot. És Abiatar elhozá Dávidhoz az efódot;

8. és Dávid tanácsot kérde az Úrtól mondván: Űzőbe vegyem-e e rablókat, és elérem-e őket vagy sem? És az Úr mondá neki: Vedd űzőbe, mert kétségkívül eléred őket, és a martalékot kiragadod.

9. Elméne tehát Dávid és a vele lévő hatszáz férfiú, és jutának Beszor patakáig, és némelyek elfáradván, megállának.

10. Dávid pedig maga és a négyszáz férfiú űzőbe méne; mert elmaradtak vala kétszázán, kik elfáradván, nem mehetének át Beszor patakán.

11. És egy egyiptomi férfiút találnak a mezőn, és Dávidhoz vivék őt, és kenyeret adának neki enni és vizet inni,

12. meg egy csomó száraz fűgét is, és két kötés aszúszőlőt. Mikor ezeket megette, visszatérvén ereje, megkönnyebbedék; mert nem evett kenyeret, sem vizet nem

ivott vala három nap és három éjjel.

13. És mondá neki Dávid: Kié vagy te? vagy honnan, és hová mégy? Amaz mondá: Egyiptomi legény vagyok, egy amalecita férfi szolgája; uram elhagyott, mert betegedni kezdtem tegnapelőtt.

14. Mivelhogy mi ütöttünk be Ceretinek¹ déli részére és Júda ellen és Kálebnek déli részére, és Sziceleget meggyújtottuk tűzzel.

15. És mondá neki Dávid: Elvezethetsz-e engem azon csoportra? Ki mondá: Esküdjél meg nekem az Istenre, hogy nem ölsz meg és nem adsz engem uram kezébe, és én elvezetlek téged azon csoportra. És megesküvék neki Dávid.

16. Ki mikor elvezette őt, íme amazok letelepedve valának az egész föld színén, evén és iván, és mintegy ünnepet tartván mindazon zsákmányért és ragadományokért, melyeket kaptak a filiszteusok földén és Júda földén.

17. És Dávid veré őket estétől más nap estéig, és senki sem futa el közülük egyéb, csak négyszáz ifjú legény, kik tevékre ültek és elszaladtak vala.

18. Visszavevé tehát Dávid mind a miket elvittek vala az amalecíták; két feleségét is megszabadította.

19. És semmi híja nem volt kicsinytől nagyig, sem a fiúknak, sem a leányoknak, sem a ragadományoknak; Dávid mindeneket visszahozta, a miket csak elragadtak vala.

20. És visszahozván minden nyáját és csordát, maga előtt hajtá, és mondá: Ez Dávid zsákmánya.

21. Jöve pedig Dávid a kétszáz férfiúhoz, kik elfáradván, elmarad-

tak, és nem követhették vala Dávidot, és parancsot vőnek, hogy üljenek le Beszor patakánál; ezek kimenének Dávid és a nép elé, mely vele vala. És Dávid a néphez járulván, köszönté őket békeségesen.

22. De felelvén minden gonosz és gaz férfiú azon férfiak között, kik elmentek vala Dáviddal, mondá: Mivelhogy nem jöttek el velünk, semmit sem adunk nekik a zsákmányból, melyet megmentettünk, hanem legyen elég mindeniknek az ő felesége és fiai, kiket midőn átvesznek, távozzanak.

23. Dávid pedig mondá: Ne cselekedjétek úgy, atyámfiai, azokkal, miket nekünk adott az Úr, megőrizvén minket, és kezeinkbe adván a rablókat, kik ránk ütöttek,

24. és senki se hallgasson közöletek e beszédre; mert egyenlő része lesz a harcra menőnek és a poggyásznál maradónak, és egyaránt osztozzanak.

25. És ez az naptól és azután rendelés és végzés lón, és mint törvény áll Izraelben mind e napig.²

26. Dávid tehát eljuta Szicelegbe, és a zsákmányból ajándékokat küldé Júda véneinek, az ő felebarátainak,³ mondván: Vegyetek áldomást az Úr ellenségeinek martalékából...

27. azoknak, kik Bételben valának, és kik Rámotban dél felől, és kik Jéterben,

28. és kik Aroerben, és kik Szefamotban, és kik Esztamóban,

29. és kik Rakalban, és kik Jerameel városaiban, és kik Céni városaiban,

30. és kik Aramában,⁴ és kik Aszan tavánál, és kik Atakban,

² Ez már régi szokás volt (Móz. IV. 31, 27. Józ. 22, 8.), de Dávid törvényenyé emelte.

³ kik vele tartottak.

⁴ A héber szerint: Hormában.

¹ vagyis a filiszteusoknak. Lásd 16. v. Kir. II. 8, 18. Ezekiel 25, 16. Szofon. 2, 5.

31. és kik Hebronban, és a többinek, kik azon helyeken valának, melyeken tartózkodott vala Dávid és férfiaik.⁵

31. RÉSZ.

Saul és Jonatás halála.

1. A filiszteusok pedig harczolnak vala Izrael ellen, és Izrael férfiai megfutamodának a filiszteusok előtt, és elhullának, megöletvén Gelboe hegyén.

2. És a filiszteusok megrohánák Sault és fiait, és megölik Jonatást és Abinadabot és Melkiszuat, Saul fiait, (Krón. I. 10, 2. 30.)

3. és az egész harcz súlya Saulra fordúla, és elérék őt a nyilas férfiak, és igen megsebesítették a nyilasoktól.

4. És mondá Saul fegyverhordozójának: Vond ki kardodat és ölj meg engem, netalán elérkezzenek e körülméletlenek, és megöljenek engem, csúfot üzven belőlem. És fegyverhordozója nem akará, mert igen nagy rémüléssel rettent vala meg,¹ Saul tehát ragadá a kardot, és belé dőle.² (Krón. I. 10, 4.)

5. Mit mikor fegyverhordozója látott, tudniillik, hogy Saul meg-

⁵ mily szép Dávid háladatossága, és mégis mily ritka erény a hála!

¹ A héber szerint: mert igen félt (meggyilkolni a király szent személyét). Lásd Kir. II. 1, 14.

² Saul meggyilkolván magát, nem mutatott hősiséget, mint a zsidók hiszik, hanem nagy gyávaságot; mert nem az az erős és nagylelkű, ki a szerencsétlenséget öngyilkosság által akarja kikerülni, hanem ki a balsorsnak béketűrőssel és önmegadással néz eléje, és életét mindaddig igyekszik föntartani, míg azt Isten, a ki adta, el nem veszi. (Ágost.). Saul a közönséges időszámítás szerint a világ ter. u. 2949. Kr. e. 1055-ben halt meg.

halt, ő is fegyverébe dőle és meghala vele.

6. Meghala tehát Saul és három fia és fegyverhordozója és minden férfiaik együtt az napon.

7. Látván pedig Izrael fiai, kik a völgyön³ és Jordánon túl valának, hogy elfutottak az izraelita férfiak, és meghalt Saul és fiai, elhagyák városaikat, és elfutának; és eljövének a filiszteusok, és ott lakának.

8. Lón pedig másodnap: a filiszteusok eljövének megfosztani az elesetteket, és megtalálák Sault és három fiát Gelboe hegyén fekvé.

9. És elvágák Saul fejét, és megfoszták őt fegyvereitől, és elküldék a filiszteusok földére köröskörül, hogy hírül adják a bálványok templomában és a népek között.

10. És fegyvereit Asztarót templomába tevék;⁴ testét pedig a betszáni kőfalra függeszték.⁵

11. S mikor meghallották a gálaádi Jábesz lakói,⁶ miket a filiszteusok Saulon cselekedtek, (Kir. II. 2, 4.)

12. fölkelének mind az erős férfiak, és egész éjjel menének, és elhozák Saul testét és fiai testeit a betszáni kőfalról, és a gálaádi Jábeszbe jövének, és ott megégeték azokat.⁷

13. És vevék csontjaikat⁸ és a jábeszi berekbe temeték, és hét napig bőjtölének.⁹

³ Jezrahel síkján.

⁴ Lásd Bírák 2, 13.

⁵ meggyalázásúl.

⁶ Lásd Kir. I. 11, 11. II. 2, 4. 5.

⁷ hihetőleg, mivel már rothadni kezdtek. Ez időtől a holttestek megégetése mindinkább divatba jött, de a babiloni fogság után e szokás ismét eltöröltetett.

⁸ hamvaikat.

⁹ gyászolás jeléül. Lásd Móz. I. 50, 10. Kir. II. 3, 35.

SÁMUEL, VAGY KIRÁLYOK

MÁSODIK KÖNYVE.

1. RÉSZ.

Dávid a Saul koronáját hozó amalecítát megöleti. Az ő keserve Saul- és Jonatásért.

1. Lőn pedig, miután Saul meghalt, hogy Dávid visszatére az amalecíták megveréséről, és két nap marada Szicelegben.

2. Harmadnapon pedig egy Saul táborából jövő ember jelene meg, ruhája megszagatva, feje porral behintve;¹ és a mint Dávidhoz jutott, arczra borúla legmélyebb hódolattal.

3. És Dávid mondá neki: Honnan jössz? Ki mondá: Izrael táborából szaladtam.

4. És Dávid mondá neki: Mi dolog történt? jelentsd meg nekem. Amaz mondá: A nép elfutott a harczról, és sokan elesvén a népből, meghaltak; de Saul is és fia, Jonatás is elveszték.

5. És Dávid mondá az ifjúnak, e hír hozójának: Honnan tudod, hogy meghalt Saul és fia, Jonatás?

6. És mondá az ifjú, ki hírt hozta neki: Történetből Gelboe hegyére juték, és Saul dárdájára dől vala, a szekerek és lovasok pedig hozzája közeledvén,²

¹ gyászolás jeléül.

² a mi ez elbeszélésben Saul haláláról a főnnebbihez (Kir. I. 31.) adatik, s annak ellene mond, oly hozzáadásúl tekintendő, melyet az amalecíta gondolt ki, hogy ez által Dávid kegyét megnyerje.

7. s ő hátratekintvén és látván engem, szólíta. Kinek mikor feleltem: Jelen vagyok;

8. mondá nekem: Ki vagy te? És mondám neki: amalecíta vagyok.

9. És szóla nekem: Állj rám, és öl meg engem; mert gyötrelemben vagyok, és lelkem még egészen bennem vagyon.³

10. És rája állván, megölém őt; mert tudom vala, hogy nem élhet meg az eset után;⁴ és levevém a koronát, mely fején vala, és kárjáról az aranyperczet, és ide hozám neked, uramnak.

11. Erre Dávid megragadván ruháit, megszagatá, és mindnyájan a férfiak, kik vele valának,

12. és kesergének és sírának és bőjtölének estig Saulért és fiáért. Jonatásért, az Úr népeért és Izrael házaért, hogy im fegyver által estek el.

13. És Dávid mondá az ifjúnak, ki a hírt hozta vala neki: Hová való vagy? ki felelé: Jövevény amalecíta ember fia vagyok.

14. És mondá neki Dávid: Miért nem féltél kezedet kinyujtani, hogy megöldjed az Úr fölkenntjét? (Zsolt. 104, 15.)

15. És Dávid híván egyik szol-

³ nem akar elválni testemtől, hogy megszabadulhatnék szenvedéseimtől.

⁴ megsebesülte után (lásd 6. v. Kir I. 31, 3.).

gáját, mondá: Jer, rohanj rá. Ki átveré őt, és meghala.

16. És mondá neki Dávid: Fejeden véred,⁵ mert szájad szólott ellened, mondván: Én öltem meg az Úr fölkenntjét.

17. Sira pedig Dávid ilyen siralommal Saulon és fián, Jonatáson,

18. (és meghagyá, hogy tanítsák kéziyra⁶ Júda fiait, a mint írva van az igazak könyvében),⁷ és mondá:⁸ Emlékezzél meg, Izrael, azokról, kik meghaltak sebekben magas helyeiden.

19. A híresek,⁹ Izrael, a te hegyeiden ölettek meg; mint estek el az erősek!

20. Ne hirdessétek Getben, és ne hirdessétek Askalon utczáin; nehogy örüljenek a filiszteusok leányai,¹⁰ és vígadjanak a körülmetéletlenek leányai.

21. Gelboe hegyei! se harmat, se eső ne hulljon rátok, és ne legyenek zsenge-termő¹¹ földek; mert ott vettetett el az erősek paizsa, Saul paizsa, mintha nem volt volna fölkenve olajjal.

22. A megöltek véréből és az erősek hájától Jonatás nyila¹² soha vissza nem tért, és Saul kardja üresen vissza nem jött.¹³

⁵ magad vagy oka haláloznak.

⁶ a kéziyről szóló énekekre. Így nevezetik e szép gyászének, mivel abban (22. v. a a héber szerint) Jonatás kézive magasztaltatik.

⁷ Lásd Józ. 10, 13.

⁸ Ez, és a mi e versben következik, nincs meg a héberben.

⁹ mások szerint: az őz (azaz Jonatás). Némelyek szerint: az ékesség vagy Izrael büszkesége megöletett stb.

¹⁰ a nők szokták volt megénekelni a diadalokat. Lásd Móz. II. 15, 20. Kir. I. 18, 6.

¹¹ azaz: termékeny földek, melyek terményt, tehát zsengeket is adnak. Lásd Móz. V. 18, 4.

¹² A héber szerint: kézive.

¹³ Értelme: a csatából, mely a hősöknek

23. Saul és Jonatás szeretetre méltók és ékesek életökben,¹⁴ a halálban sem váltak el; a sasoknál gyorsabbak, az oroszánoknál erősebbek voltak.

24. Izrael leányai! sírjatok Saulon, ki titeket bársonnyal ruház vala gyönyörűsége, ki arany ékeségeket ad vala öltözéktekre.¹⁵

25. Mint estek el az erősek a harcon! A te magas helyeiden öletett meg Jonatás!

26. Bánkodom rajtad, Jonatás! igen ékes atyámfia, és szeretetre méltóbb az asszonyok szerelménél. Mint az anya szereti egyetlen fiát, úgy szerettelek én tégedet.

27. Mint estek el az erősek! és elvesztek a hadi fegyverek!¹⁶

2. RÉSZ.

Dávid Júda királya, Iszbozel a többi nemzetségeké. Viszálkodás pártfeleik között.

1. Ezután Dávid tanácsot kérde az Úrtól,¹ mondván: Fölmenjek-e Júda egyik városába? És mondá neki az Úr: Menj föl. És mondá Dávid: Hova menjek? És felelé neki: Hebronba.

2. Fölméne tehát Dávid és két felesége, a jezaheli Akinoam, és a karméli Nábál felesége, Abigail;

vendégség (vesd össze Móz. V. 32, 42.), Saul és Jonatás mindig diadalmasan és zsákmánnyal tértek vissza: mikép lehetett az, hogy ezen hősök elestek?

¹⁴ A héber némelyek szerint: Egymást szeretők s egymáshoz méltók az életben. Lásd Kir. I. 20, 2.

¹⁵ mert sok zsákmányt szerzett.

¹⁶ a hősök, kik azokat viselék. Mások tulajdon értelemben veszik.

¹ Lásd Kir. I. 30, 7. 8. Dávid tudta, hogy királylyá kell lennie, de nem tudta, mikor és hol? azért kérdezte az Urat. A jámbor az Isten akaratjára bizza magát, s azt követi inkább, mint önakaratát és választását.

3. de a férfiakat is, kik vele valának, elvivé Dávid, mindeniket háznépével, és Hebron városaiban² lakának.

4. És eljövének Júda férfiai, és ott fölkenék Dávidot, hogy országoljon Júda házán.³ És hírül vivék Dávidnak, hogy a gálaádi Jábesz férfiai Sault eltemették. (Makk. I. 2, 57. Kir. II. 5, 3.)

5. Dávid tehát követeket küldé a gálaádi Jábesz férfiaihoz, és mondá nekik: Ádottak vagytok az Úrtól,⁴ kik ez irgalmasságot tettek uratokkal, Saullal, és eltemették őt.

6. És most az Úr megfizeti ugyan nektek az irgalmasságot és hűséget; de én is meghálálom, hogy e dolgot műveltétek.

7. Erősödjenek kezeitek, és legyetek az erősség fiai; mert noha uratok, Saul meghalt, de Júda háza engem kent föl királyává.

8. Abner pedig, Ner fia, Saul seregének fővezére, fogá Saul fiát, Iszbozetet, és körülhordozá őt a táborban.⁵

9. és királylyá tevé Gálaádon és Gesszúrin, Jezrahelen és Efraimon, Benjaminon és egész Izraelen.

10. Negyven esztendő's vala Saul fia, Iszbozet, mikor uralkodni kezdé Izraelen, és két esztendeig uralkodék; és csak Júda háza követi vala Dávidot.

11. És a napok száma, melyeken át Dávid Hebronban lakott, Júda

házán királykodván, hét esztendő és hat hónap vala.⁶

12. És kiméne Ner fia, Abner, és Saul fiának, Iszbozetnek szolgálai a táborból⁷ Gábaonba.⁸

13. Joáb pedig, Szárvia fia, és Dávid szolgálai szintén kimenének és találkoznak velök a gábaoni tónál. És mikor összejöttek, egymás ellenében ülének, ezek a tó egyik részén, és azok másikán.

14. És Abner mondá Joábnak: Keljenek föl az ifjak, és játszszanak⁹ előttünk. És felelé Joáb: Keljenek föl.

15. Fölkelének tehát, és átmenékszámszerint tizenketten Benjaminból, Saul fiának, Iszbozetnek részéről, és tizenketten Dávid szolgálából.

16. És megragadván kiki társa fejét, ellensége oldalába veré a kardot, és leesének együtt; és hivaték azon hely neve hősök mezejének¹⁰ Gábaonban.

17. És igen kemény harcز lőn az nap; és megszalasztának Abner és Izrael férfiai Dávid szolgálaitól.

18. Vala pedig ott Szárviának¹¹ három fia, Joáb és Abizai és Ázael; Ázael pedig igen gyors futó vala, mint egy az erdei vadkecskéek közül.

19. Kergeté pedig Ázael Abnert, és sem jobbra, sem balra nem tére, hogy fölhagyjon Abner kergetésével.

20. Abner tehát hátra tekinté,

² a helységekben Hebron körül.

³ A tulajdonképeni törvényes fölkenést, az isteni adományozást még Sámuel vitte véghez (Kir. I. 16.); a főnebbi csak hódolat jele volt, s még Saul halálának évében történt a világ ter. u. 2949. Kr. e. 1055. évben.

⁴ vagyis: áldjon meg titeket az Úr.

⁵ A héber szerint: És átvezeté őt Makanaimba (egy városba a Jordánon túl, Gálaádban).

⁶ Lásd Kir. II. 5, 4, 5.

⁷ A héber szerint: Makanaimból.

⁸ mely város volt Benjamin nemzetiségében. Józ. 18, 25.

⁹ harci előjátékot, vagy párvivók általi harcztot, mint Kir. I. 17, 4.

¹⁰ A héber szerint: Helkat-Hazzurim, azaz: éles kardok mezeje. Mások másként magyarázzák.

¹¹ Lásd Kir. I. 26, 6.

és mondá: Te vagy-e Ázael? Ki felelé: Én vagyok.

21. És mondá neki Abner: Eredj jobbra vagy balra, és fogj egyet az ifjaktól, és vedd magadnak zsákmányait.¹² Ázael pedig nem akará elhagyni, hogy ne nyomozza őt.

22. És Abner ismét szólá Ázaelnek: Menj el, és ne kergess engem, hogy ne kényszerüljek téged a földhöz szegezni; mert nem emelhetném föl arcomat¹³ Joáb bátyádra.

23. Ki megveté szavát, és nem akara eltérni; Abner tehát megfordítván dárdáját, hasba ütötte őt, és átveré, és meghala azon helyen; és mindnyájan, kik átmennek vala azon helyen, melyen elesett és meghalt volt Ázael, megállanak vala.

24. Kergetvén pedig Joáb és Abizai a futó Abnert, a nap lenyugovók; és jutának a vízcsatorna halmára,¹⁴ mely a völgy¹⁵ ellenében vagyon Gábaon pusztája útján.

25. És összegyülnének Benjamin fiai Abnerhez, és egy csoportba kerekedvén, egy domb tetejére állának.

26. És Abner kiálta Joábnak, és mondá: Mind fogytig kegyetlenkedik-e kardod? nem tudod-e, hogy veszedelmes a kétségbeesés? meddig nem mondod a népnek, hogy szűnjön meg kergetni atyjafiait?

27. És mondá Joáb: Él az Úr! ha szólottál volna, reggel visszatérendett vala az atyjafiait kergető nép.

28. Harsonát fúva tehát Joáb, és megállá az egész sereg, és nem kergeték többé Izraelt, s nem harcolának.

¹² Mások szerint: fegyvereit.

¹³ soha nem nézhetnék föl többé.

¹⁴ A héber szerint: Amma halmára.

¹⁵ A héber szerint: mely Giak előtt fekszik.

29. Abner pedig és férfiai menének a mezőségen azon egész éjjel, és átkelének a Jordánon, és megjárván egész Bethoront, a táborba¹⁶ érkezének.

30. Joáb pedig visszatérvén s elhagyván Abnert, egybegyűjté az egész népet, és Dávid szolgáinak tizenkilencz férfiú híja vala, kivéve Ázaelt.

31. Dávid szolgálai pedig megverének Benjaminból és azon férfiakból, kik Abnerrel valának, háromszázhatvanat, kik meg is halának.

32. És elhozák Ázaelt, és eltemették őt atyja sírjába Betlehemben; és menének egész éjjel Joáb és a vele lévő férfiak, és épen virradatkor jutának Hebronba.

3. RÉSZ.

Dávid fiai. Abner Dávidhoz megy át, és Joáb megöli őt.

1. Lőn tehát hosszú hadakozás¹ Saul és Dávid háza között; Dávid gyarapodván és mindegyre erősödvén,² Saul háza pedig napponkint fogyván.

2. És Dávidnak fiai születének Hebronban, és elsőszülötte Amnon vala, a jezraheli Akinoamtól, (Krn. I. 3, 1.)

3. és utána Keleab, a karméli Nábál feleségétől, Abigailtól; a harmadik pedig Absalom, a geszszuri király, Tolmai leányának, Maakának fia,

4. a negyedik pedig Adonias, Haggit fia; és az ötödik Szafatia, Abital fia;

¹⁶ A héber szerint: Makanaimba (hol Iszbozet tartózkodott.).

¹ mely őt és félévig tartott; s nagy háború volt, sok csatával.

² a nemzetségek lassankinti meghódolása által. Vess össze Krn. I. 12, 22. s követk.

5. és a hatodik Jetraam, Dávid feleségétől, Eglától. Ezek születtek Dávidnak Hebronban.

6. Mivel tehát háború vala Saul és Dávid háza között, Ner fia, Abner igazgatja vala³ Saul házát.

7. Volt pedig Saulnak egy Reszfa nevű ágyasa, Ája leánya. És Iszbozet mondá Abnernek :

8. Miért mentél be atyám ágyasához?⁴ Ki igen megharagudván Iszbozet beszédeért, mondá : Hát ebfő vagyok-e én ma Júda ellen,⁵ ki irgalmasságot tettem atyád, Saul házával és atyjafiaival és felebarátival, és nem adtalak Dávid kezébe : hogy te rajtam kereskedel, s ma egy asszonyért feddesz?

9. Ezeket cselekedje Isten Abnernek és ezeket mívelje neki, ha a mint megesküdött az Úr Dávidnak, úgy nem cselekszem veled,

10. hogy elvétessék az ország Saul házától, és fölemeltessék Dávid királyi széke Izraelen és Júdán, Dántól Berszabeéig.⁶

11. És semmit sem felelhetne neki, mert fél vala tőle.

12. Abner tehát követeket küldé Dávidhoz maga helyett, mondván : Kie a föld?⁷ és hogy mondják : Köss barátságot velem, és kezem veled lesz, és hozzád viszem egész Izraelt.

13. S amaz mondá : Igen jól van, én barátságot kötök veled ;

³ Mások szerint : megerősödött, nagy tekintélyt szerze magának, mint a következőkből kitűnik.

⁴ ki a megholt király feleségével hált, a trónra jogot követelt ; mert a trónörökös egyszersmind öröklötte a király feleségeit is. Iszbozet tehát azt hitte, hogy Abner az országot is el akarta tőle venni. Lásd Kir. II. 12, 8. 16, 21—23. III. 2, 22.

⁵ a legalacsonyabb és leginkább megvetett Júda ellenségei és barátai között?

⁶ Lásd Bírák 20, 1.

⁷ kinek hatalmában van az ország, és ki segíthet téged annak bírásához?

de egy dolgot kérek tőled, mondván : Ne lássad arczomat, míg el nem hozod Saul leányát, Mikolt ; és úgy jőj és láss engem.

14. Követeket küldé pedig Dávid Saul fiához, Iszbozethez is, mondván : Add vissza feleségemet, Mikolt, kit magamnak eljegyeztem száz filiszteus szemérmű előbőrén. (Kir. I. 18, 27.)

15. Iszbozet tehát elküldé, és elvevé őt férjétől, Faltieltől, Láisz fiától.⁸

16. És férje sírva követé őt Bahurimig ; és mondá neki Abner : Eredj és térj vissza. Ki visszatére.

17. Izrael véneivel is szóla Abner, mondván : Mind tegnap, mind tegnapelőtt kívántátok Dávidot, hogy országotljon fölöttetek ;

18. most tehát cselekedjétek meg, mert az Úr szólott Dávidnak, mondván : Az én szolgám, Dávid keze által szabadítom meg népeimet, Izraelt, a filiszteusok és minden ellenségei kezéből.

19. Szóla pedig Abner Benjammink is.⁹ És elméne, hogy megmondja Dávidnak Hebronban mind, a mik tetszetek vala Izrael és egész Benjamin előtt.¹⁰

20. És Dávidhoz jöve Hebronba húsz férfiúval. És Dávid lakomát szerze Abnernek és férfiainak, kik vele jöttek vala.

21. És Abner mondá Dávidnak : Fölkelek, hogy hozzád gyűjtsem, uramhoz királyomhoz egész Izraelt, és szövetséget kössök veled, és uralkodjál mindeneken, a mint lelked kívánja. Mikor azért Dávid elkísérte Abnert, és emez elment békével,

22. azonnal megjöttek Dávid

⁸ kívül érvénytelen házasságban élt, mert Dávid nem küldé el Mikolt.

⁹ Saul Benjamin nemzetségéből volt.

¹⁰ hogy előterjeszse Izrael és Benjamin kívánatait.

szolgái és Joáb, igen nagy zsákmánnyal, megvervén a rablókat; Abner pedig nem vala Dáviddal Hebronban, mert már elbocsátotta őt és elment vala békével.

23. És Joáb s az egész vele lévő sereg azután érkezének; hírt adának tehát Joábnak, mondván: Eljött volt Ner fia, Abner a királyhoz, s ez elbocsátotta őt, és elment békével.

24. És Joáb a királyhoz méne, és mondá: Mit míveltél? Ime Abner hozzád jött; miért bocsátottad el őt, hogy elment és távozott?

25. Nem tudod-e, hogy Ner fia, Abner azért jött vala hozzád, hogy megcsaljon téged, és tudhassa kimeneteledet és bejöveteledet,¹¹ és tudjon mindent, mit mívelsz?

26. Joáb tehát kimenvén Dávidtól, követeket küldé Abner után, és visszahozá őt Szíra kútjától Dávid híre nélkül.

27. És mikor visszajött Abner Hebronba, félrevivé őt Joáb a kapuközbe álnoksággal, mintha szólni akarna vele; és átveré ott ágyékát és meghala, öcscse, Ázael verének boszúállásaért.¹² (Kir. III. 2, 5.)

28. Mely dolgot hallván Dávid, hogy már megtörtént, mondá: Tiszta vagyok én és királyságom az Úrnál örökké Ner fia, Abner verétől.

29. és Joáb fejére szálljon az, és atyjának egész házára; és ne fogyjon el Joáb házából a magfolyást szenvedő, a poklos és orsót tartó,¹³ a kard által vesző és kenyérben szűkölködő.

30. Joáb és öcscse, Abizai, azért ölék meg Abnert, mivel ez megölte

¹¹ életed módját.

¹² Joáb öcscse verének stb. Kir II. 2, 23.

¹³ az elpuhult. Némelyek szerint: a gyámbotra támaszkodó. Mások más-kepen.

öcscsüket, Ázaelt, Gábaonban a harczon.

31. Mondá pedig Dávid Joábnak és mind a vele lévő népnek: Szaggassátok meg ruháitokat, és öltözzetek zsákokba,¹⁴ és sirjatok Abner holtteste előtt. Dávid király pedig követé a koporsót.

32. És mikor eltemették Abnert Hebronban, Dávid király főlemelé szavát, és keserge Abner sírjánál, és keserge az egész nép is.

33. És keseregvén a király és siratván Abnert, mondá: Nem úgy halt meg Abner, mint a gyávák¹⁵ szoktak meghalni.¹⁶

34. Kezeid nem voltak kötve, és lábaid nem voltak bilincessel terhelve; hanem úgy esél el, mint elesni szoktak a gonoszság fiai által. És még inkább siratá őt az egész nép.

35. És mikor enni jött az egész sokaság Dáviddal,¹⁷ még fényes nappal megesküké Dávid, mondván: Ezeket cselekedje nekem az Isten, és ezeket mívelje, ha napnyugat előtt kenyeret vagy valami mást izlelek.

36. És hallá az egész nép, és tetszék neki mindaz, mit a király cselekvék az egész nép színe előtt.

37. És megismeré az egész község és egész Izrael az napon, hogy nem a királytól volt az, hogy megöleték Ner fia, Abner.

38. És mondá a király szolgálóinak: Nem tudjátok-e, hogy fejedelem, és pedig a legnagyobbik esett ma el Izraelben?

¹⁴ zsákforma gyászruhába.

¹⁵ mások szerint: gonosztevők.

¹⁶ nem mint gonosztevő halt meg Abner.

¹⁷ Dávidnak tort adandó. A zsidóknál a megholtak jó barátai tort adtak a gyászolóknak a gyász napján; mivel ezek a gyászolás által akadályozva voltak ételt készíteni magoknak. Lásd Móz. V. 26, 14. Jerem. 16, 7.

39. Én pedig még gyenge s csak most fölkent király vagyok; e férfiak pedig, Szárvia fiai erősek nekem. Az Úr fizessen meg a gonosztevőnek gonoszsága szerint.¹⁸

4. RÉSZ.

Iszbozet megöletik. Dávid megbünteti gyilkosait.

1. Meghallá pedig Saul fia, Iszbozet, hogy Abner elesett Hebronban, és ellankadának kezei,¹ és egész Izrael elrémüle.

2. Vala pedig Saul fiának két férfia, poroszlók hadnagyai, egyik Baana nevű, a másik Rekab nevű, a beroti Remmon fiai Benjamin fiaiból, mert Berot is Benjaminhoz számláltatott;

3. és a berotiták elszöktek Getaimba,² és ott jövevények voltak azon ideig.

4. Vala pedig Saul fiának, Jonatásnak, egy bénalábú fia, ki őt esztendő volt, mikor hír jött Jezrahelből Saul és Jonatás felől; föl-vénvén azért őt dajkája, elfuta, és mikor sietett, hogy elszaladjon, elesett, és megsántula; és Mifibozet vala neve.³

¹⁸ Én mint új király, gyengébb vagyok, mint hogy a gyilkos Joábot megbüntethetném, mert mint jeles hadvezér mellett, a nép áll pártján. Isten büntesse meg a gonosztevőket! Dávid eszélyességéből cselekvék így, nehogy erőszakos lépések által a nemzetségeknek lassankinti egyesülését meghíúsítsa. Az Isten ígéretei ugyan az ő részén voltak, de azért a megengedett emberi eszközök használatát nem volt szabad elmulasztania.

¹ elvesztette bátorságát.

² a filiszteusok földére, midőn Saul elűzte a gábaonitákat, kikhez Berot városa is tartozott. Lásd Kir. II. 21. 1. s követc.

³ Itt ez azért szövegtik közbe, hogy kitűnjék, mikép Iszbozetnek (2. v.) említett két gyilkosa (7. v.) azért mert e gonosz

5. Eljövén tehát a beroti Remmon fiai, Rekab és Baana, a nap melegségében Iszbozet házába menének, ki ágyán aluszik vala délben. És az ajtónálló asszony buzát tisztítván, szintén elaludt vala.⁴

6. Bemenének pedig a házba titkon, buzakalászkodat vivén, és átverék ágyékát Rekab és testvére Baana, és elfutának.

7. Mert mikor a házba mentek, amaz ágyán aluszik vala a kamrában; és átvervén megölelé őt, és fejét elvivén, menének a pusztá⁵ útján egész éjjel,

8. és Iszbozet fejét Dávidhoz vivék Hebronba, és mondák a királynak: Ime Saul fiának, Iszbozetnek, a te ellenségednek feje, ki életeredet kereste; és uramért, a királyért boszút állott ma az Úr Saulon és ivadékán.

9. Dávid pedig felelvén Rekabnak és testvérének, Baanának, a beroti Remmon fiainak, mondá nekik: Él az Úr! ki megszabadította lelkemet minden szorongatásból,

10. mert ha azt, ki hírt hozott vala nekem, és mondá: Meghalt Saul! és azt vélé, hogy jó hírt hozott, megfogám és megölém őt Szi-celegben, kinek jutalmat kell vala adnom a hírért: (Kir. II. 1, 15.)

11. mennyivel inkább most, midőn istentelen emberek ölték meg az ártatlan férfiút házában, ágyán, ne vegyem-e számon vérét kezeitekből, és ne veszítsek-e el titeket a földről?

12. Dávid tehát parancsola szolgálóinak, és megölelé őket; és elvágván kezeiket és lábaikat, fölakaszták őket a tó fölött Hebronban;

tette vetemülni, mivel Saul családjának gyenge maradékaitól alig volt mit félnök.

⁴ És az ajtónálló... elaludt vala nincs a héberben.

⁵ A héber szerint: a síkság útján.

Iszbozet fejét pedig elvivék, és Abner koporsójába temették Hebronban. (Kir. II. 3, 32.)

5. RÉSZ.

Dávid egész Izraelnek királya lesz; beveszi Sion várát, és megveri a filiszteusokat.

1. És eljővénék Izrael minden nemzetségei Dávidhoz Hebronba, mondván: Ime mi, a te csontod és tested vagyunk.¹ (Krn. I. 11, 1.)

2. De tegnap s tegnapelőtt is, midőn Saul királyunk volt, te valál Izraelnek ki- és bevívője; és neked mondotta az Úr: Te legelteted népem, Izraelt, és te leszesz fejedelem Izrael fölött. (Kir. I. 18, 13. 16. 25, 30.)

3. Eljővénék Izrael vénei is a királyhoz Hebronba, és szövetséget kötö velök Dávid király Hebronban az Úr előtt;² és királylyá kenék Dávidot Izrael fölött. (Kir. II. 2, 4.)

4. Harmincz esztendő s vala Dávid, midőn országolni kezdett, és negyven esztendeig országla.³ (Kir. III. 2, 11.)

5. Hebronban országla Júdán hét esztendeig és hat hónapig; Jerusalemben pedig országla harminczhárom esztendeig egész Izraelen és Júdán.

6. És elméne a király és mind a férfiak, kik vele valának, Jerusalemben a jebuzeusokhoz, azon föld lakóihoz;⁴ és ezek mondák Dávidnak: Ide be nem jösz, ha el nem veszed a vakokat és sántá-

¹ néprokonaid vagyunk.

² azaz: letévé a királyi esküt (Móz. V. 17, 14.); s amazok hűséget esküdtek neki.

³ Saul halálától Salamon fölkenetéséig.

⁴ kik még Jerusalemben egy részét és Sion várát bírták. Lásd Józ. 15, 63. Kir. I. 17, 54.

kat,⁵ kik azt mondják: Ide be nem jó Dávid.

7. De Dávid bevév Sion várát, s ez Dávid városa.

8. Mert jutalmat ígért vala Dávid az napon⁶ annak, ki megveri a jebuzeusokat, és eléri a padlások csatornáit,⁷ és elveszti a vakokat és sántákat, Dávid lelke gyűlölt. ⁸ Azért mondatik közbeszédben: Vak és sánta ne menjenek a templomba.⁹

9. Dávid pedig a várban lakék, és nevezé azt Dávid városának, és megépíté, köröskörül¹⁰ Mellótól¹¹ és azon belül.¹²

10. És Dávid előmegyen vala, gyarapodván és növekedvén, és vele a seregek Ura Istene vala. (Krn. I. 11, 9.)

11. A tírusi király, Hiram is követeket küldé Dávidhoz, és czedrusfákat és ácsokat és kőműveseket a köfalakhoz; és Dávidnak házat építének. (Krn. I. 14, 1. Zsolt. 29, 1.)

12. És megérté Dávid, hogy az Úr megerősítette őt a királyságban Izrael fölött, és hogy fölmagasztalta országglását az ő népén, Izraelen.

13. Vőn tehát Dávid még ágyasokat és feleségeket Jerusalemből,

⁵ a mi isteneinket, kiket te vakoknak és sántáknak csúfolsz. Zsolt. 113, 5, 7. vagy pedig a védőket, kik csupán vakok és sánták, mivel a hely erőssége miatt másokra nincs szükség. Lásd Izai. 33, 23.

⁶ melyen Sion beveendő vala.

⁷ A héber szerint: a vízcsatornákat (Sion vára kútját.)

⁸ A héber szerint: kiket Dávid szívéből gyűlöl. A jutalom vezéri méltóság volt. Krn. I. 11, 6. szerint.

⁹ vagy a házba; t. i. bálványok, vagy hasznalat, tehetetlen védők ne menjenek stb.

¹⁰ megerősíté.

¹¹ valószínűleg várdát épített a déli oldalon.

¹² belül és éjszaki részen a város felé mely később újvárosnak nevezteték.

miután eljött Hebronból; és születék Dávidnak több fia és leánya.¹³ (Krón. I. 3, 9.)

14. És ezek azok nevei, kik neki Jerusalemben születtek, Sámua és Szóbab, Nátán és Salamon,

15. Jebahar és Elizua és Néfeg, 16. Jafia és Elizama, Elioda és Elifalet.

17. Meghallák pedig a filiszteusok, hogy Dávidot királylyá kenték föl Izraelen; és fölmenének mindnyájan, hogy fölkeressék Dávidot. Mit mikor meghallott Dávid, leméne az erősségbe.¹⁴

18. A filiszteusok pedig eljövén, elterülének Rafaim völgyében.¹⁵ (Krón. I. 14, 9.)

19. És Dávid tanácsot kérde az Úrtól, mondván: Fölmenjek-e a filiszteusok ellen? és kezembe adod-e őket? És az Úr mondá Dávidnak: Menj föl, mert kezedbe adván adom a filiszteusokat.

20. Dávid tehát elméne Baal-Faraszimba, és megveré ott őket, és mondá: Az Úr eloszlatta ellenségeimet előttem, mint elozlatnak a vizek. Azért hivaték azon hely neve Baal-Faraszimnak.¹⁶

21. És ott hagyák faragott képeiket, melyeket elvive Dávid és férfiai.

22. És a filiszteusok ismét fölmenének és elterülének Rafaim völgyében.

23. Dávid pedig tanácsot kérde az Úrtól: Fölmenjek-e a filiszteusok ellen, és kezeimbe adod-e őket?

¹³ Dávid még több feleségeket vón, hogy számos utódokat nyerhessen, a miért minden zsidó boldognak mondá magát, mert ez által részt vón az isteni ígéletben (Móz. I. 13, 16.) s elősegíté teljesülését.

¹⁴ egy elsáncolt helyre, vagy pedig házából Sion várába.

¹⁵ Jerusalemtől délnyugatra.

¹⁶ azaz: elozlás vagy elszakadás helyének.

Ki felelé: Ne menj föl ellenök,¹⁷ hanem kerülj hátok mögé, és menj hozzájuk a körtvélyfák¹⁸ oldaláról.

24. És mikor a körtvélyfák tetején járónak zörejét hallandod, akkor kezdj a harcshoz; mert akkor megyen ki az Úr színed előtt, hogy megverje a filiszteusok táborát.

25. És Dávid úgy cselekvék, mint neki az Úr parancsolta vala, és megveré a filiszteusokat Gábaától addig, a mint Gézerbe jösz.

6. RÉSZ.

A frigyszekrény elhozatik. Mikor kiséfűolja Dávidot.

1. Dávid pedig ismét egybegyűjté a válogatottakat Izraelből, harmincezeret.

2. És fölkele Dávid, és elméne az egész néppel, mely vele vala Júda férfiaból, hogy elhozzák¹ az Úr szekrényét, melyen segítségül hivatott² a seregek Őza neve,³ ki fölötté ül a kerubok között. (Krón. I. 13, 6. Zsolt. 67, 1.)

3. És az Úr szekrényét új szekerre tevék, és elvivék azt Abinadab házából, ki Gábaában⁴ vala; Abinadab fia, Őza és Ahio pedig vezették az új szerket.

4. És mikor elvitték azt Abinadab házából, ki Gábaában vala, Ahio az Isten szekrényét őrizvén, a szekrény előtt megyen vala. (Kir. I. 7, 1.)

5. Dávid pedig és egész Izrael játszanak vala az Úr előtt minden-

¹⁷ ne menj eléjük.

¹⁸ A héber szerint: beka, azaz: szederfa.

¹ A héber szerint: ... mely vele volt Baalban (mi Kariatiarim város volt) Júdában, hogy elhozzák stb.

² Némelyek szerint: ki, mint ott jelenlévő tiszteltetett.

³ fonsége, istenisége.

⁴ Lásd Kir. I. 7, 1.

féle fa-hangszerekkel, és cziparákkal és hárfákkal, dobokkal, csengetyűkkel⁵ és czimbalmokkal.⁶

6. Midőn pedig Nákon szerűjéhez jutottak, Óza kinyújtá kezét az Isten szekrényére, és megfogá azt; mert az ökrök rugdalóznak vala, és félrehajtották volt azje.

7. És Óza ellen haragra gerjede az Úr, és megveré őt a vakmerőségért, ki meghala ott az Isten szekrényénél.⁷

8. Megszomorodék pedig Dávid, mivel az Úr megverte Ózát; és hívaték azon hely neve Óza verésének e mai napig. (Krn. I. 15, 13.)

9. És Dávid féle az Úrtól az napon, mondván: Hogy jó be hozzám az Úr szekrénye?

10. És nem akará magához szállítani az Úr szekrényét Dávid városába, hanem a geti Obededom⁸ házába szállítá azt.

11. És az Úr szekrénye a geti Obededom házában marada három hónapig; és megáldá az Úr Obededomot és egész házát.

12. És hírül vivék Dávid királynak, hogy az Úr megáldotta Obededomot és mindenét az Isten szekrényeért. Elméne tehát Dávid, és az Isten szekrényét Obededom házából Dávid városába hozá vigasággal; és Dáviddal hét kar vala

⁵ Némelyek szerint: ezek érc-vesszők voltak, melyeket egymáshoz vertek.

⁶ vagy pörgetyűkkel.

⁷ Óza, Flav. József történetirő szerint, levita volt; mint ilyenek szabad volt a frigszekrényt rúdon vinnie, de nem volt szabad azt megérintenie. Lásd Móz. IV. 4, 14. Isten e büntetés által minden népnek, de különösen szolgálóinak tudtúl adá, hogy a szentélyhez mindig szent félelemmel közeledjenek.

⁸ Ez levita volt. Lásd Krn. I. 15, 18. 24. 16, 15. Valószínűleg Get-Remmonból. Józ. 21, 25. Dávid azt hitte, hogy ennek, mint főlzentelt személynek, nincs mit félnie.

és borjúáldozat.⁹ (Krn. I. 15, 25.)

13. És mikor hat lépést mentek, a kik viszik vala az Úr szekrényét, egy tulkot és egy kost áldoz vala. (Krn. I. 15, 26.)

14. És Dávid tánczol vala¹⁰ minden erejéből az Úr előtt; és Dávid gyoles efódba vala öltözve.¹¹

15. És Dávid és Izrael egész háza viszik vala az Úr bizonyosága szekrényét vígan és harsonaszóval.

16. És mikor az Úr szekrénye Dávid városába jutott, Saul leánya, Mikol az ablakról nézván, látá Dávid királyt ugrálni és tánczolni az Úr előtt; és megveté őt szívében.¹²

17. És bevivék az Úr szekrényét, és azt helyére tevék a hajlék közepére, melyet annak Dávid vont vala föl;¹³ és Dávid égő- és békeáldozatokat tón az Úr előtt.

18. És midőn ezt elvégezte, bemutatván az égő- és békeáldozatokat, megáldá a népet a seregek Ura nevében.¹⁴

19. És osztogata Izrael egész sokaságának, mind férfinak, mind asszonynak, kinekinek egy lepényt, egy darab sült marhahúst, és olajban pörkölt lisztlángot;¹⁵ és

⁹ „És Dáviddal hét kar vala és borjúáldozat,” ez nincs a héberben.

¹⁰ menésében szökdelt és énekel.

¹¹ Lásd Kir. I. 22, 18.

¹² A sz. atyák nagy dicséretekkel magasztalják Dávid buzgalmát és alázatosságát; és sz. Gergely megjegyzi, hogy Dávidot inkább csodálja tánczolásában, mint esatáiban; mert ezekben elleneit győzte meg, amaz által pedig önmagát, vagyis, azon természetes és néha jó emberekben is meglévő félelmet, melynél fogva Istenről nyilvánosan is vallást tenni tartózkodnak.

¹³ a Mózes által készített régi sátor formájára, mely Gábaonban maradt. Lásd Krn. I. 16, 39.

¹⁴ mint jó atya gyermekeit.

¹⁵ Ez a lepénynek egy neme volt, né-melyek szerint szirup-lepény, azaz egész

elméne az egész nép, kiki maga házába.

20. És visszatére Dávid, hogy megáldja házát;¹⁶ és kijöven Dávid elé Saul leánya, Micol, mondá: Mely dicsőséges volt ma Izrael királya, föltakarván magát szolgálóinak szolgálói előtt és megmeztelenült,¹⁷ mintha megmeztelenülne egy a bohóskodók¹⁸ közül.

21. És Dávid mondá Mikolnak: Az Úr előtt, ki inkább választott engem, mint atyádat, és mint egész házát, és parancsolta nekem, hogy legyek fejedelem az Úr népén, Izraelen,

22. játszom is, alábbvaló is leszek még inkább, mint voltam, és alázatos leszek szemeim előtt; és a szolgálókkal, kikről szólottál, még dicsőségesnek fogok látszani.¹⁹

23. Azért Saul leányának, Mikolnak nem lett fia halála napjáig.

7. RÉSZ.

Dávid templomot akar építeni, de ígéretet vesz, hogy fia fogja azt építeni, s ezért hálát ad.

1. Lőn pedig, mikor a király házában ült, és az Úr nyugalmat adott neki köröskörül minden ellenségeitől,

darab befőzött szirup, melyet az utazók magokkal hordtak, és italban föleresztettek. Mások szerint: aprószőlő lepény stb.

¹⁶ hogy áldással köszöntse ismét.

¹⁷ királyi dísz nélkül jelent meg; mert Dávid letévé királyi palástját, és csak alsó ruhájában, s a papi tisztos köntösben jelent meg.

¹⁸ némelyek ezt semmirekellőnek fordítják; vagy: mint egy a közönséges emberek közül. Némely előkelők korunkban is ah mi gyakran tartják a hit nyilvános megvallását közönséges, alacsony dolognak!

¹⁹ E szolgálókkal még inkább fogom keveséni dicsőségemet hitem megvallásában.

2. mondá Nátán prófétának: Látod-e, hogy én czedrusfa-házban lakom, és az Isten szekrénye bőrök közé van helyezve?¹ (Krn. I. 17, 1.)

3. És Nátán mondá a királynak: Mindazt, mi szivedben van, eredj, tedd meg; mert az Úr veled vagyon.

4. Azon éjjel pedig íme lőn az Úr beszéde Nátánhoz, mondván:

5. Eredj, és szólj az én szolgálóknak, Dávidnak: Ezeket mondja az Úr: Vajjon te építesz-e nekem lakóházat?

6. Még házban nem laktam az naptól, melyen Izrael fiait Egyiptom földéről kihoztam e napiglan, hanem hajlékban jártam és sátorban.

7. Mindazon helyeken, a hol átmentem Izrael minden fiaival, szólván szólottam-e csak egynek² Izrael nemzetségeiből, kinek parancsoltam, hogy legeltesse népeket Izraelt, — mondván: Miért nem építetek nekem czedrusfa-házat?

8. És most ezeket mondd szolgálóknak, Dávidnak: Ezeket mondja a seregek Ura: Én hoztalak el téged a legelőről, midőn a nyájakat követted, hogy fejedelem légy népemén, Izraelen; (Kir. I. 16, 13. Zsolt. 77, 70.)

9. és veled voltam mindenütt, a hol csak jártál, és kiöltem minden ellenségeidet színed előtt, és nagy nevet szereztem neked, hasonlót a nagyok nevéhez, kik a földön vannak.

10. És helyet szerzek népemnek, Izraelnek, és elplántálom őt, hogy abban lakjék, és ne háborgattassék többé; és a hamisság fiai ne nyomorgassák többé őt, mint azelőtt,

¹ a szőnyegek közé, melyekkel a szent hajlék be volt aggatva.

² valamelyik bírónak. Krón. I. 17, 6.

11. az naptól, melyen bírakat rendeltem népemen, Izraelen; és nyugalmat adok neked minden ellenségeidtől. És az Úr neked eleve megjelentl, hogy az Úr neked házat épít.³

12. És mikor eltelnek napjaid, és elalszol atyáiddal, ivadékok támasztok utánad,⁴ ki ágyéködből jő,⁵ és országát megerősítem.⁶ (Kir. III. 8, 19.)

13. Ő fog építeni házat az én nevemnek,⁷ és állandóvá teszem országlása székét mindörökre.⁸ (Kir. III. 5, 5.)

14. Én atyja leszek, és ő fiam lesz;⁹ ki ha valami rosztat cselekszik,¹⁰ megfeddem őt a férfiak vesszejével, és az emberek fiainak csapásaival.¹¹ (Kron. I. 22, 10. Zsid. 1, 5.)

³ állandó családot alapít. Ezen jövendölés Salamonra s egyszersmind Krisztusra vonatkozik, úgy hogy némely része Salamonra, némelyik Krisztusra, s némely ismét mind a kettőre illik. — Gyakori eset a szentírás jövendöléseknél, hogy azokban mondatik valami bizonyos személyről, mit utódjaira is kell érteni. Lásd Móz. I. 49. r.

⁴ Haláloed után is ivadékok adok neked, t. i. Krisztust, ki Dávidtól származott. Egyszersmind pedig: Haláloed után magzatodat (Salamont) fölelelem, (Móz. V. 28, 36.) királylyá teszem.

⁵ Ki (Salamon, Krisztus) töled fog származni.

⁶ örökké tartóvá teszem.

⁷ Ő (Salamon, Krisztus) fog építeni egyik földi, másik lelki templomot.

⁸ Ez különösen Krisztusra, a lelki templom fölépítőjére vonatkozik. Vesd össze Zsolt. 88, 30. 37. 38.

⁹ Egyaránt vonatkozik Salamonra (Zsolt. 81, 6.) és Krisztusra. (Zsolt. 88, 27. Zsid. 1, 5.)

¹⁰ Ez különösen Salamonról szól, de annyiban Krisztusra is illik, a mennyiben Kor. II. 5, 21. róla az mondatik, hogy Isten őt miérettünk bűnné tette, mivel ámbár maga minden bűn nélkül volt (Zsid. 4, 15.) mégis minden ember bűneit hordozá.

¹¹ őt (Salamont) gyengén (Zsolt. 88, 32.)

15. De irgalmasságomat nem veszem el tőle, mint elvettem Saul-tól, kit elvettem színem elől. (Zsolt. 88, 4. 37.)

16. És hív¹² lesz a te házad és országod mindörökké színed¹³ előtt és királyi széked állandó lesz szüntelen.¹⁴ (Zsolt. 88, 38. Zsid. 1, 5.)

17. Mindez igék szerint, és mind e látomás¹⁵ szerint, így szóla Nátán Dávidnak.

18. Beméne pedig Dávid király, és leüle¹⁶ az Úr előtt, és mondá: Ki vagyok én, Uram Isten! és micsoda az én házam, hogy ennyire hoztál engem?¹⁷

19. De ez is kevésnek látszott színed előtt, Uram Isten! hanem még messze időkre is szólottál a te szolgád házaról:¹⁸ mert ez Ádám törvénye,¹⁹ Uram Isten!

20. Azért mit szólhat még neked ehhez Dávid? mert te ismered szolgádat, Uram Isten!²⁰

21. A te igédért²¹ és szived szerint cselekedted mind e nagy dol-

büntetem meg; őt (Krisztust) emberi módon hagynom szenvedni.

¹² egyszersmind: erős.

¹³ a görög és szírus fordítás szerint: színem, vagy arczom előtt.

¹⁴ Ez különösen Krisztusról értendő. Lásd 8-ik jegyz.

¹⁵ e kijelentés.

¹⁶ maradt, vagy időzött.

¹⁷ hogy ily magasra emeltél.

¹⁸ Dávidnak örökké tartó házaról is, melyet messze-időben a Messiás épít (12. 13. v.). Vesd össze Kron. I. 17, 17.

¹⁹ Ez az emberi nem módja, vagy kívánata, hogy az ember utódjait is boldogoknak szeretné tudni. Tulajdonképen a héber szerint: Ez (a messze-jövendő) Ádámnak (a második Ádámnak Kor. I. 15, 45.) az Úr Istenének (azaz, ki az Úr Isten) törvénye. Vesd össze Zsolt. 109. melyben Dávid a Messiást Urának is mondja. Mások ezt más képen értelmezik.

²⁰ azért én ki nem fejezhetem hálámát; de te ismered szívemet.

²¹ hogy ígéreteidet teljesítsed.

got, hogy tudtára add ezt szolgál-
nak.²²

22. Azért magasztaltattál fel,
Uram Isten! mert nincs hozzád
hasonló, és nincs Isten tekívuled,
mindazok szerint, miket füleinkkel
hallottunk.

23. Melyik nemzetség pedig
olyan a földön, mint néped, Izrael,
melyért elment az Isten, hogy
saját népévé váltsa őt, és magának
nevet szerezzen, és azokkal nagy
és rettenetes dolgokat cselekedjék
a földön néped színe előtt, melyet
kiszabadítottál magadnak Egyip-
tomból a nemzettől, és annak
istenétől.²³

24. Mert megerősítetted magad-
nak népedet, Izraelt örökkévaló
néppé, és te, Uram Isten, lettél
nekik Istenök.

25. Most azért, Uram Isten! az
igét, melyet szólottál szolgádról
és házaról, teljesítsd be mind-
örökké, és cselekedjél, a mint szó-
lottál,

26. hogy fölmagasztaltassék ne-
ved mindörökké, és mondassék: A
seregek Ura az Izrael Istene. És
szolgád, Dávid háza állandó lesz
az Úr előtt;

27. mert te nyitottad meg,²⁴
seregek Ura, Izrael Istene, szolgád
fület, mondván: Házat építek
neked; azért találta meg szívét²⁵
szolgád, hogy imádkozzék neked ez
imádsággal.

28. Most azért, Uram Isten!
te Isten vagy, és igéid igazak lesz-

²² . . . szíved (akaratom) szerint tettet
nekem e nagy (fontos) kijelentést.

²³ az egyiptomiaktól és isteneiktől. Lásd
Móz. II. 12, 12. — Némelyek Krón. I. 17,
21. és a görög fordítás szerint: . . . Egyip-
tomból elűzvé a népeket (a kananeusok-
kat) és isteneiket. Mások máskép.

²⁴ te tettet képessé isteni végzésed hal-
lására.

²⁵ nyert bátorságot és bizalmat.

nek; mert te mondtad szolgál-
nak a jókat.

29. Kezdd el tehát, és áldd meg
a te szolgád házat, hogy legyen
örökké előtted; mert te szólot-
tál, Uram Isten! és áldással
áldatik meg szolgád háza mind-
örökre.

3. RÉSZ.

Dávid győzelmei. Tisztoiselői.

1. Lőn pedig ezek után, megveré
Dávid a filiszteusokat, és megaláza
őket, és elvevé Dávid az adófize-
tés zaboláját a filiszteusok kezé-
ből.¹ (Krón. I. 18, 1. 2.)

2. És megveré Moábot, és kötél-
lel méré meg őket,² a földre fek-
tetvén;³ mére pedig két kötelet,⁴
egyet a megölésre, és egyet az élet-
ben hagyásra.⁵ És Moáb Dávidnak
adózó szolgálja lőn.

3. És megveré Dávid Rohob fiát,
Adarezert, a szóbai királyt,⁶ mikor
elindult, hogy uralkodjék Eufra-
tes folyóvizén.⁷ (Krón. I. 18, 3.)

4. És elfogván Dávid amannak
részéről ezerkétszáz lovatot és
húszezer gyalogot, elvágatá inai-
kat mind a szekeres lovaknak;⁸

¹ Krón. I. 18, 1. szerint: Get városát
s ezzel a hatalmat, melylyel az izraelitákat
ismét elnyomhatták volna.

² a foglyokat.

³ megméré a földrészt, melyen a fog-
lyok feküdtek, mérő zsinórral.

⁴ két részt, a fölmért helyet két részre
osztá.

⁵ hogy az egyik részen fekvő foglyok
megöllessenek, a másikon fekvők életben
hagyassanak. A részekre valószínűleg sor-
sot vetettek. A héber szerint: csak egy
harmadrész hagyatott meg.

⁶ Lásd Kir. I. 14, 47. A héber szerint:
Hadadezernek mondatik.

⁷ az Eufratesig valószínűleg már Saul
kiterjeszté birodalmát. Lásd Mózes. I. 15, 18.
IV. 24, 17.

⁸ Lásd Józ. 11, 6.

meghagya pedig azokból száz szeret.⁹

5. Eljöve a szíriai Damaskus is, hogy segítséget hozzon a szóbai királynak, Adarezernek; és megvere Dávid huszonkétezer szíriai férfiút.

6. És őrseget hagyta Dávid szíriai Damaskusban, és Szíria Dávidnak adózó szolgálja lón; és az Úr megtartá¹⁰ Dávidot mindenekben, akármire ment.

7. És elvevé Dávid az aranyfegyvereket,¹¹ melyek Adarezer szolgálain valának, és azokat Jerusalembé vivé.

8. És Betéből és Berotból, Adarezer városaiból, igen sok rezet vive Dávid király.

9. Meghallá pedig Tou, az emati király,¹² hogy Dávid megverte Adarezernek minden erejét,

10. és Tou elküldé fiát, Jórától, Dávid királyhoz, hogy üdvözölje őt örvendezve, és adjon hálát, azért, hogy meggyőzte Adarezert, és megverte őt, mert Adarezernek ellensége vala Tou; és valának kezében¹³ arany-edények és ezüst-edények és réz-edények.

11. És ezeket is az Úrnak szentelé Dávid király amaz ezüsttel és arannyal, melyet neki szentelt mindazon nemzetektől, melyeket meghódított vala,

12. Szíriából és Moábból, Ammon fiaitól és a filiszteusoktól, Amalektől és Rohob fiának, Adarezernek, és a szóbai királynak zsákmányaiból.

13. Nevet is szerze magának Dávid,¹⁴ mikor visszatére Szíria

megvételéből, a só-aknás völgyben¹⁵ megölvén tizennyolcz ezeret;

14. és Idumeába öröket helyezte, és erősséget renделе, és egész Idumea Dávid szolgálja lón; és az Úr megtartá Dávidot mindenekben, akármire ment.

15. És Dávid országot vala egész Izraelen, és Dávid itéletet és igazságot tesz vala minden népének.

16. Szárvia fia, Joáb, pedig a sereg vezére vala; Ahilud fia, Josafát, pedig a jegyzőkönyv vezetője vala;¹⁶

17. és Akitob fia, Szádok, és Abiatar fia, Akimelek, papok valának;¹⁷ és Száraiás irnok.¹⁸

18. Jójada fia, Banajás pedig a ceretiek és feletiek¹⁹ előljárója vala, Dávid fiai pedig papok valának.²⁰

9. RÉSZ.

Dávid kegyessége Mifibozet iránt.

1. És mondá Dávid: ¹ Véled-e, hogy van valaki, ki megmaradt Saul házából, hogy irtalmasságot cselekedjem vele Jonatásért?

2. Vala pedig Saul házából egy

¹⁵ mert ez alatt ott (valószínűleg a holt-tenger közelében) Abizai és Joáb győzelmét nyertek az edomiták fölött. Krón. I. 18. 12. Zsolt. 59. 2.

¹⁶ Némelyek szerint: történetíró, ki az évkönyveket vezette.

¹⁷ főpapok. Midőn Abiatar (Kir. I. 22. 20.) Dávidhoz futott, Saul Szádokot tevő főpapnak. Ez időben tehát két főpap volt, kik közül az első Jerusalemben, az utóbbi Gábaonban szolgált.

¹⁸ vagy titoknok.

¹⁹ a vérszolgák, futók és testőrök előljárója.

²⁰ udvari urak, vagy udvari tiszték, kik a királynak, mint az isteni király helytartójának, papok gyanánt szolgáltak. Lásd Krón. I. 18. 17. Kir. II. 20. 25. 26.

¹ önmagához. Vesd össze: Kir. I. 20. 14.

⁹ száz szekérből való lovat, egyéb használatra.

¹⁰ A héber szerint: megsegíté.

¹¹ A héber szerint: paizsokat.

¹² Palesztina éjszaki határán. Lásd Móz. IV. 13. 22.

¹³ Jórámnak.

¹⁴ híressé lón.

Sziba nevű szolga, kit mikor a király magához hívott, mondá neki: Te vagy-e Sziba? És amaz felelé: Én vagyok szolgád.

3. És mondá a király: Maradt-e valaki Saul házából, hogy az Isten irgalmasságát cselekedjem vele? És mondá Sziba a királynak: Jonatásnak van még egy bénalábú fia.

4. Hol van? úgymond. És mondá Sziba a királynak: Ime Lodabárban van² Ammiel fiának, Makírnak házában.

5. Elküldte tehát Dávid király, és elhozatá őt Lodabárból, Ammiel fiának, Makírnak házából.

6. Mikor pedig eljött Jonatásnak, Saul fiának fia, Mifibozet Dávidhoz, arczra borúla legmélyebb hódolattal. És mondá Dávid: Mifibozet! Ki felelé: Jelen vagyok szolgád.

7. És mondá neki Dávid: Ne félj, mert irgalmasságot cseledeve cselekszem veled atyáért, Jonatásért, és visszaadom neked atyád, Saul minden földét, és te mindenkor asztalomnál egyél kenyeret.

8. Ki leborulván előtte, mondá: Ki vagyok én, szolgád, hogy hozzam hasonló holt ebre tekintetél?

9. A király tehát szólítá Saul szolgáját, Szibát, és mondá neki: Mindent, a mi Saulé volt, és az ő egész házát urad fiának adtam.

10. Azért miveljed a földet neki te és fiaid és szolgálid, és vigy eleddet urad fiának, hogy tápláltassék;³ urad fia, Mifibozet pedig mindenkor asztalomnál egyék kenyeret. Vala pedig Szibának tizenöt fia, és hűz szolgálja.

11. És mondá Sziba a királynak: A mint megparancsoltad, uram királyom, szolgáltnak, úgy cselekszik szolgád; és Mifibozet egyik asztalomnál, mint egy a király fiai közül.⁴

12. Vala pedig Mifibozetnek egy Mika nevű kis fia; és Sziba házának egész rokonsága Mifibozetnek szolgálatáért.

13. Mifibozet pedig Jerusalemben lakván, a király asztaláról eszik vala mindenkor; és mind a két lábára sánta vala.

10. RÉSZ.

Dávid győzelme az ammonitákon és szírusokon.

1. Lőn pedig ezek után, hogy meghala Ammon fiai királya, és helyébe fia, Hánon lett király.

2. És mondá Dávid: Irgalmasságot¹ teszek Naasz fiával, Hánonnal, mint atyja irgalmasságot tett velem. Elküldte azért Dávid, hogy vigasztalja őt² szolgálai által atyja halála miatt. Mikor pedig Dávid szolgálai elmentek Ammon fiai földre,

3. mondák Ammon fiainak fejedelmei uroknak, Hánonnak: Véled-e, hogy atyád tiszteletéért küldötte Dávid hozzád a vigasztalókat, és nem azért küldötte-e Dávid szolgálait hozzád, hogy megvizsgálja és kikémlelje a várost, és fölforgassa azt?

4. Hánon tehát fogá Dávid szolgálait, és leborotválá szakálluk felerészét, és elmetélé ruhájok felét az alfelekig, és elereszté őket.

5. Mit mikor hírül vittek Dávidnak, eléjök küldte, mert igen

² túl a Jordánon, Gálaádban. Lásd Kir. II. 17, 27.

³ hogy legyen jövedelme maga és szolgálai (12. v.) részére, habár étele asztalomnál van is.

⁴ asztalomnál is oly ellátása legyen, mint egy királyfinak.

¹ barátságot.

² sajnálkozó részvétét kijelentse.

rútúl megcsúfítottak vala a férfiak, és meghagyá nekik Dávid: Maradjatok Jerikóban, míg megnő szákalotok, és akkor jöjtek.

6. Látván pedig Ammon fiai, hogy méltatlanságot tettek Dávidon, elküldének, és fizetésért megfogadák a rohobi³ szírust és a szóbai szírust, húszezer gyalogot, és a maakai⁴ királytól ezer férfiút, és Isztóbtól⁵ tizenkétezer férfiút.

7. Mit mikor meghallott Dávid, elküldé Joábot és a hadakozók seregét.

8. Kijövének tehát Ammon fiai, és elrendezék a sereget egész a kapu előtt;⁶ a szóbai szírus pedig és Rohob, Isztob és Maaka külön valának a mezőben.⁷

9. Látván azért Joáb, hogy a had elkészült ellene mind elől, mind hátul, választá Izrael minden válogatottaiból, és a szírus ellen rendezé a sereget;

10. a nép többi részét pedig öcsésének, Abizainak adá, ki Ammon fiai ellen rendezé a sereget.

11. És mondá Joáb: Ha engem a szírusok legyőznek, légy segítségül nekem; ha pedig téged győznek le Ammon fiai, én segítelek.

12. Légy erős férfiú, és harczoljunk népünkért és Istenünk városáért;⁸ az Úr pedig majd azt cselekszi, a mi jó színe előtt.

13. Elkezdé tehát Joáb és a vele lévő nép a harcot a szírusok ellen, kik mindjárt megfutának előtte.

14. Ammon fiai pedig látván, hogy elfutottak a szírusok, ők is elfutának Abizai elől, és bemené-

nek a városba; és visszatére Joáb Ammon fiaitól, és Jerusalembé jöve.⁹

15. Látván tehát a szírusok, hogy megverettek Izraeltől, öszszegyülének egyetemben.

16. És elküldé Adarezer, és ki vezeté a szírusokat, kik a folyóvizen¹⁰ túl valának, és elhozá azok hadát;¹¹ Szóbak pedig Adarezer hadának vezére, vala fejedelmök.

17. Mit mikor hírül vittek Dávidnak, egybegyűjté egész Izraelt, és átméne a Jordánon, és juta Helamba; és a szírusok sereget rendezének Dávid ellenében, és harczolának ellene.

18. De a szírusok megfutának Izrael előtt, és megöle Dávid a szírusokból hétszáz szekeres¹² és negyvenezer lovagot; és Szóbakot, a had fejedelmét is megveré, ki mindjárt meghala.

19. Látván pedig mindnyájan a királyok, kik Adarezer segítségében valának, hogy legyőzettek Izraeltől, megrémülének, és elfutának ötvennyolczrezen Izrael előtt. És békeséget kötének Izraellel, és szolgálnak nekik; és a szírusok nem merének többé segítséget adni Ammon fiainak.

11. RÉSZ.

Dávid házasságtörést követ el, és Uriást megöleti.

1. Lőn pedig esztendő elforgása után, az időben, midőn a királyok hadba szoktak menni,¹ elküldé

³ Rohob, város és vidék Asszíriában.

⁴ Maaka, kananei város és táj keletre a holt-tengertől.

⁵ Isztób Maaka szomszédságában volt. Lásd Bírák 11, 3. 5.

⁶ a főváros Rabba kapuja előtt.

⁷ hogy az izraelitákat hátulról megrohanják (9. v.).

⁸ A héber szerint: városaiért.

⁹ valószínűleg téli szállásra, azon szándékkal, hogy tavaszkor a harcot ismét elkezdje. Kir. II. 11, 1.

¹⁰ Az Eufratesen.

¹¹ A héber szerint: és eljöttek Helamba (17. v.).

¹² azaz: kik szekérről harczoltak.

¹ tavaszkor: Némelyek szerint: egy

Dávid Joábot, és vele szolgálait, és egész Izraelt, és pusztíták Ammon fiait, és megszállák Rabbát; Dávid pedig Jerusalemben marada. (Krón. I. 20, 1.)

2. E közben történék, hogy Dávid fölkele ágyáról délután, és sétála a királyi ház folyosóján, és láta egy asszonyt fürödni² átellenben³ folyosójával; az asszony pedig igen szép vala.

3. Elküldte tehát a király és tudakoztatá, ki az az asszony? És megjelenték neki, hogy Eliam leánya, Betsabee, a heteus Uriás felesége.

4. Követeket küldvén azért Dávid, elhozatá őt. Ki mikor bement hozzá, vele hála; és épen akkor tisztúla meg tisztátalanságából.⁴

5. És visszatére házába, miután magzatot fogant. És elküldvén, izene Dávidnak, és mondá: Teherbe estem.

6. Dávid pedig elküldte Joábhoz, mondván: Küldd hozzám a heteus Uriást. És Joáb elküldé Uriást Dávidhoz.

7. És Uriás eljőve Dávidhoz. És kérdezé Dávid: ha jól van-e Joáb és a nép? és mint viselik a hadat?

8. És mondá Dávid Uriásnak: Menj házadba, és mosd meg lábaidat.⁵ És kiméne Uriás a király

házából, és követé őt a király étke.⁶

9. Uriás pedig a király házának ajtaja előtt hála, ura többi szolgálival, és nem méne le házához.⁷

10. És megjelenték Dávidnak, mondván: Uriás nem ment házába. És Dávid mondá Uriásnak: Nem útról jöttél-e? miért nem mentél le házadhoz?

11. És Uriás mondá Dávidnak: Az Isten szekrénye⁸ és Izrael és Júda sátorokban laknak, és uram, Joáb, és uram szolgálai a föld színén vannak: s én házamba menjek, hogy egyem és igyam és feleségemmel háljak? A te életedre és lelked életére! nem cselekszem e dolgot.

12. Mondá tehát Dávid Uriásnak: Maradj itt ma is, és holnap elbocsátlak téged. Megmarada Uriás Jerusalemben az napon és a másikon.

13. És Dávid meghívá őt, hogy vele egyék és igyék, és megrésze-gíté őt; ki este kimenvén, maga ágyán ura szolgálival hála, és nem méne le házához.

14. A mint reggel lőn, Dávid levelet íra Joábnak, és elküldé Uriás által,

15. ezt írván a levélben: Állítsátok Uriást előre a hadban, hol legkeményebb a harcz, és hagyjátok el őt, hogy megöletvén, elveszssen.⁹

év múlva az idő után, hogy a követek (10. v.) visszajöttek.

² saját házának udvarán, hol kút és fürdő vala. A királyi palotából, mely Sion hegyén vala, át lehetett látni az egész várost.

³ Ez nincs a Héberben.

⁴ kevésbé előbb tisztúla meg, s így annál könnyebben foganhatott. Lásd Móz. III. 15, 18.

⁵ él egészen kényelmeddel. Dávid arra akarta vinni Uriást, hogy feleségével háljon, s így mind a maga, mind az asszony gyalázatát oltitkolja.

⁶ étel és ital a király asztaláról.

⁷ Dávid el akarta titkolni vétkét, de az Isten kivilágosította azt.

⁸ melyet a hadba vittek bátorításul és védelemül. Vessd össze Zsolt. 6, 7.

⁹ Így sodor egyik bűn a másikba. Győzd le ellenállás és imádság által a bűnnek mindjárt első ingerét, és vigyázz különösen érzedeidre. Ha pedig szerencsétlen valál bűnbe esni, azonnal kelj föl és térj meg; mert mennél tovább maradsz a bűnben, annál inkább erőt vesz rajtad, te pedig annál erőtlenebb leszel a fölkelésre.

16. Midőn tehát Joáb a várost vívatá, Uriást azon helyre állítá, a hol tudta, hogy legerősebb férfiak vannak.

17. És a férfiak kijöven a városból, harczolának Joábbal, és elhulának néhányan Dávid szolgálainak népe közül, és meghala a heteus Uriás is.

18. Joáb tehát elküldé és hírvá adá Dávidnak a harcz minden dolgát,

19. és parancsolá a követnek, mondván: Midőn mind elvégzed a harczról való beszédet a királynak,

20. ha látod, hogy fölindúl és mondja: Miért mentetek a kőfalhoz harczolni? nem tudjátok vala-e, hogy sok nyilat lőnek onnanfelől a kőfalról?

21. Ki ölte meg Jerobaal fiát, Abimeleket? Nem egy asszony vetett-e rá malomkövet¹⁰ a kőfalról és megölte őt Tébeszben? Miért mentetek a kőfalhoz? — Mondjad: A te szolgád, a heteus Uriás is meghala. (Bír. 9, 53.)

22. Elméne tehát a követ, és megérkezvén, elbeszélé Dávidnak mind, a miket Joáb parancsolt vala neki.

23. És mondá a követ Dávidnak: Meggyőzének minket ama férfiak, és kijövének hozzánk a mezőre; mi pedig rájuk rohanánk, üldöztvén őket a város kapujáig.

24. És nyilatkat irányzának a nyilasok szolgáládra onnanfelől a kőfalról, és meghalának néhányan a király szolgálái közül, sőt szolgád, a heteus Uriás is meghala.

25. És mondá Dávid a követnek: Ezeket mondd Joábnak: Ne törődjél a dolgon; mert különféle a harcz vége, most ezt, most amazt emészti meg a kard; bátorítsd vitézeidet a város ellen, hogy azt lerontsd, és biztasd őket.

26. Meghallá pedig Uriás felesége, hogy férje, Uriás meghalt, és siratá őt.

27. Elmúlván pedig a gyászolás, elküldé Dávid, és behozván őt házába, felesége lón, és fiat szüle neki.¹¹ De az Úrnak nem tetszék e dolog, melyet Dávid cselekedett vala.

12. RÉSZ.

Nátán megfeddi Dávidot. Dávid bűnbánata. Salamon születése. Rabba megvétele.

1. Az Úr tehát elküldé Nátánt¹ Dávidhoz; ki mikor hozzá jött, mondá neki: Két férfiü vala egy városban, egyik gazdag, másik szegény.

2. A gazdagnak igen sok juha és ökre vala.

3. A szegénynek pedig teljességgel semmi egyebe, mint egy kis juhocskája, melyet vett és táplált, és mely nála az ő fiaival együtt növekedett vala, kenyeréből éven, és poharából iván, és kebelén aluván; és olyan vala neki, mint leánya.

4. Mikor pedig egy jövevény jött a gazdaghoz, sajnálván juhaitól és ökreiből venni, hogy lakomát szerezzen vendégének, elvevé a szegény juhocskáját, és étkeket készíte az embernek, ki hozzá jött vala.

5. Ekkor Dávid haragja igen fölgerjedvén azon ember ellen, mondá Nátánnak: Él az Úr! hogy

¹⁰ Az ily házasság, valamint az erkölcsiség ellen van, úgy az emberi társaságra nézve is veszedelmes, és azért az anyaszentegyház által tiltatik is; mert ha valaki feleségül vehetne oly asszonyt, kinek férjét megölte, hogy vele házasságra lépjen, akkor sok férjnek élete forogna veszedelemben. Azért Istennek sem tetszett Dávid ezen házassága.

¹¹ Lásd Kir. II. 7, 2.

¹⁰ a kézi malom felső követ.

halál fia azon férfiú, ki azt cselekedte.²

6. A juhot négyannyival fizeti meg, mivelhogy e dolgot cselekedte, és nem kimélt.³ (Móz. II. 22, 1.)

7. Mondá pedig Nátán Dávidnak: Te vagy az a férfiú. Ezeket mondja Izrael Ura Istene: Én kentelek téged királylyá Izraelen, és én mentettelek meg téged Saul kezéből;

8. és neked adtam urad házát és urad feleségeit kebledbe,⁴ és neked adtam Izrael és Júda házát; és ha ezek kicsinyek, sokkal nagyobbakat adhatok neked.

9. Miért vetted meg tehát az Úr igéjét, hogy gonoszat cselekedjél szíнем előtt?⁵ A heteus Uriást megölted fegyverrel, és feleséget magadnak feleségül vetted, Ammon fiait fegyverével ölted meg őt.

10. Ez okért a fegyver nem távozik házadtól mindörökké,⁶ mivelhogy megvetettél engem, és elvetted a heteus Uriás feleséget, hogy feleséged legyen.

11. Azért ezeket mondja az Úr: Ime gonoszat támasztok rád a te házadból,⁷ és elveszem feleségeidet szemed előtt, és felebarátodnak adom,⁸ és feleségeiddel fog hálni e nap láttára.⁹ (Kir. II. 16, 21—22.)

² haljon meg.

³ ez Dávidon teljesedett is; mert elveszte négy fiát, Betszábee fiát, azután Ammont, Absalomot és Adoniást; Uriás ágyának megfertőztetése miatt engedé Isten azt is, hogy az ő egyik leánya tulajdon testvérétől megszeplősítettet, és feleségeiből tíz egyik fia által megbecstelentett az ő legnagyobb fájalmára.

⁴ keleti szokás szerint.

⁵ A héber szerint: Isten színe előtt.

⁶ Ez fiai halálára vonatkozik (lásd 3-ik jegyz.) és a későbbi hadakra, melyekkel Dávid háza megtámadtatott.

⁷ Absalom özseeszküvése.

⁸ másnak adom.

⁹ ezen napfény előtt.

12. Mert te titkon cselekedtél; én pedig e dolgot egész Izrael láttára fogom cselekedni¹⁰ és a nap láttára.

13. És Dávid mondá Nátánnak: Vétettem az Úr ellen!¹¹ És Nátán mondá Dávidnak: Az Úr is elvette bűnödöt; nem fogsz meghalni.¹² (Sirák 47, 13.)

14. Mindazáltal, mivel az Úr ellenségeit káromoltattad e dolog által,¹³ fiad, ki neked született, halállal hal meg.

15. És Nátán visszatére házába. És az Úr megveré a kisededet, kit Uriás felesége szült vala Dávidnak, és halálra válék.¹⁴

16. És Dávid könyörge az Úrnak a kisededért, és bőjtöl bőjtölé Dávid, és visszavonulván, a földre feküvék.

17. Eljövének pedig háza vénei,¹⁵ késztetvén őt, hogy keljen föl a földről; de nem akara, és nem is evék velök étket.

18. Történék pedig hetednapon, hogy meghalt a gyermek; és Dávid szolgálai félnek vala megjelenteni neki, hogy meghalt a kiseded, mert mondák: Ime midőn a kiseded még élt, szóltunk vala neki, és nem hallgatá meg szavunkat, mennyi-

¹⁰ azaz: megengedni.

¹¹ Minden bűn a végtelen szent és jó-ságos Isten bántása. Dávid elismeri vétkét és megbánja, s azért megnyeri a bocsánatot, és az örök büntetések elengedését; csak némely, a próféta által kijelentett ideigvaló büntetéseket mér rá az Isten keze, hogy őt próbálja, és megjavítsa (Ágost.).

¹² Lásd 5. 7. v.

¹³ hogy az Istent és isteniszolgálatot megvethessék; mert mikor az istentelenek látják, hogy a jók vétkeznek, ezt ők ürügyül használják, hogy az isteniszolgálatot és jámborságot, mint hasztalan dolgot, megvethessék.

¹⁴ fölgógyulás reménye nélkül.

¹⁵ nemzetsége vénei vagy az előkelő udvari szolgálak.

vel nagyobb lesz gyötrelme, ha mondjuk: Meghalt a gyermek.

19. Mikor tehát Dávid látta sutogni szolgálait, észrevevé, hogy meghalt a kised, és mondá szolgálainak: Meghalt a gyermek? Kik felelék neki: Meghalt.

20. Akkor fölkele Dávid a földről, és megmosdék és megkené magát, és ruhát változtatván, beméne az Úr házába és imádkozék, és házába méne, kérvén, hogy kenyeret tegyenek eléje, és evék.

21. Mondák pedig neki szolgálai: Mi dolog, a mit cselekedtél? A gyermekért, mikor még élt, bőjtöltél és sírtál; hogy pedig meghalt a gyermek, fölkelte és kenyeret ettél.

22. És ő mondá: A gyermekért, mikor még élt, bőjtöltem és sírtam; mert mondtam: Ki tudja, talán nekem ajándékozta őt az Úr és megél a gyermek?

23. Most pedig, hogy im meghalt, miért bőjtöllek? visszahozhatom-e őt többé? Én megyek inkább hozzá; de ő nem jő vissza hozzám.

24. És Dávid megvigasztalá feleségét, Betsabeét, és bemenvén hozzá, vele hála; ki fiat szüle, és nevét Salamonnak¹⁶ hívá, és szereté őt az Úr,

25. és izene Nátán prófétának, és hívá az ő nevét az Úr kedveltjének, azért, hogy szereté őt az Úr.¹⁷

26. Joáb pedig hadakozék Ammon fiainak Rabbatája¹⁸ ellen, és bevév é a királyi várost.¹⁹ (Krón. I. 20, 1.)

¹⁶ béke férfiának, béke, fejedelmének.

¹⁷ A héber szerint: Az Úr kedvéért. Az Isten Salamont kedveltjének nevezte önmagáért, mert őt különösen kegyelte, és kijelölte, hogy mint Dávid utódja, a templom építője s ennyiben a Messias előképe legyen. Kir. II. 7, 12. Máté 3, 17.

¹⁸ vagy Rabba, a főváros.

¹⁹ a királyi székvárost.

27. És Joáb követeket küldé Dávidhoz, mondván: Harczoltam Rabbat ellen, s még a víziváros megveendő.²⁰

28. Most azért gyűjtsd egybe a nép többi részét, és szálld meg a várost, és vedd be azt, nehogy, ha általam rontatik le a város, nevemnek tulajdoníttassék a győzelem.

29. Dávid tehát egybegyűjté az egész népet, és elindúla Rabbat ellen; és harczolván, bevév azt.

30. És elhozá királyuk fejéről a koronát, egy talentom arany nehézségűt,²¹ melyben igen drága kövek valának, és fejére tétetek az Davidnak. De a városból is igen sok zsákmányt vive el.

31. Annak népet is elvivén, át-fűrészelé, és vasas-szekereket²² vona át rajtok, és elvagdala bárdokkal, és téglakemenczébe veté; így cselekvék Ammon fiainak minden városaival.²³ És visszatére Dávid és az egész sereg Jerusalembé.

13. RÉSZ.

Amnon megszeplősíti húgát, és Absalom szolgálaitól megöletik. A miért Absalom elful.

1. Lőn pedig ezek után, hogy Dávid fiának, Absalomnak, Támár nevű, igen szép húgát¹ megszereté Dávid fia, Amnon,

²⁰ Rabba városának egy része. A héber szerint: a vízivárost is bevettem.

²¹ értékűt. Lásd Móz. II. 25, 39.

²² Némelyek szerint: cséplőszekereket, melyeknek kerekéin vas-fogak voltak a buzaszem kicséplésére.

²³ Ily kegyetlen volt az akkori hadiszokás. Dávid nem vádolható igazságtalansággal, midőn ellenségein azt tevő, mit rajta ezek tettek volna. De az ammoniták nem is érdemelték kiméletet. Lásd Kir. II. 8, 2.

¹ Támár és Absalom egy anyától születtek.

2. és oly nagy gyötrelemben vala érte, hogy szerelme miatt megbetegedett; mert mivel szűz vala, nehézség látszik vala neki valamit illetlenül cselekedni vele.

3. Amnonnak pedig egy Jonadáb nevű barátja vala, Szemmaának, Dávid bátyjának fia, igen okos férfiú.

4. Ez mondá neki: Miért soványodol így meg napról-napra, király fia! miért nem jelented ki nekem? És mondá neki Amnon: Támárt, testvérem, Absalom húgát szeretem.

5. Felelé neki Jonadáb: Feküdjél ágyadra, és színlelj betegséget, és mikor atyád eljő meglátogatni téged, mondd neki: Jöjjon ide, kérlek, húgom, Támár, adjon ételt nekem, és csináljon étket, hadd egyem kezéből.

6. Lefeküvék tehát Amnon, és színleg betegeskedni kezdte; és mikor eljött a király őt látogatni, mondá Amnon a királynak: Jöjjon el, kérlek, húgom, Támár, hadd csináljon szemeim előtt kétféle levet,² és egyem kezéből.

7. Dávid tehát elküldte Támár házához, mondván: Menj bátyád, Amnon házába, és csinálj étket neki.

8. És Támár elméne bátyja, Amnon házába; ez pedig fekszik vala; amaz lisztet vevén, fölkeveré és meghígtván szemei előtt, levest főzte.³

9. És vivén, a mit főzött vala, kitölté,⁴ és eléje tevé, de nem akara enni; és mondá Amnon: Űzzetek ki tőlem mindenkit. És mikor kiűztek mindenkit,

² A héber szerint: lepényt.

³ A héber szerint: lisztet vevén, meggyúrá és elkészíté a lepényt szemei előtt, és megsüté azt.

⁴ A héber szerint: a serpenyőből. A lepény valami lében készült.

10. mondá Amnon Támárnak: Hozd be az étket a kamarába,⁵ hadd egyem kezéből. Vevé tehát Támár a levet, melyet csinált vala,⁶ és bevivé bátyjának, Amnonnak a kamarába.

11. És mikor eléje vitte az étket, amaz megragadá őt, és mondá: Jer, hálj velem, húgom!

12. Ki felelé neki: Ne, bátyám, ne tégy erőszakot rajtam, mert ez nem szabad Izraelben; ne tedd e bolondságot.

13. Mert nem fogom elviselhetni gyalázatodat, és te olyan leszesz Izraelben, mint egy az esztelenek⁷ közül; hanem inkább szólj a királynak, és meg nem tagad engem tőled.⁸

14. De nem akara engedni könyörgéseinek, hanem erősebb lévén, le nyomá őt, és vele hála.

15. És meggyűlölé őt Amnon⁹ igen nagy gyűlölséggel, úgy hogy nagyobb volt a gyűlölség, melylyel gyűlöli vala őt, a szeretetnél, melylyel azelőtt szerette volt. És mondá neki Amnon: Kelj föl és eredj.

16. Ki felelé neki: Nagyobb gonoszság ez, melyet most rajtam cselekszel, kiűzvén engem, mint a mit azelőtt cselekedtél. De nem akará őt hallani,

17. hanem szólítván a cselédet, ki szolgál vala neki, mondá: Űzd ki ezt előlem, és tedd be utána az ajtót.¹⁰

⁵ a nyílt ágyaszobába, hol Amnon feküdt.

⁶ a lepényt a lében.

⁷ a gonosztevők. Lásd Móz. V. 22, 21.

⁸ Ezt vélte Támár hibásan, mert lásd Móz. III. 18, 9. 11.

⁹ az elkövetett vétek után. A kéjnek egyik büntetése az undor és utálat; azért a bűnkéjnek ne kezdetére, hanem keserű végére és gyűlölcseire tekints.

¹⁰ Amnon megbecstelenített húgát, mint csábítót, akará kiűzteni, hogy rá hárítsa saját vétké gyalázatos voltát.

18. Ki bokáig érő köntösbe¹¹ vala öltözve; mert olyan ruhákat viselnek vala a király szűzleányai.¹² Kiűzé tehát őt cselédje, és betevé utána az ajtót.

19. Ki hamut hintvén fejére, megszagatván bokáig érő köntösét, és kezeit fejére tévén,¹³ elméne jajgatva.

20. Mondá pedig neki bátyja, Absalom: Vajjon bátyád, Amnon hált-e veled? De most húgom, hallgass, ő bátyád; és ne gyötrődjék szived e dologért. Támár tehát epvede bátyjának, Absalomnak házában marada.

21. Mikor pedig meghallotta Dávid király e dolgot, igen elszomorodék;¹⁴ de nem akará fiának Amnonnak lelkét megszorítani, mert szereti vala őt, hogy im elsőszülöttje vala.¹⁵

22. Nem szóla pedig Absalom Amnonnak sem rosszat, sem jót; mert Absalom gyűlölte vala Amnon, azért, hogy megszeplősítette hűgát, Támárt.

23. Lőn pedig két esztendő múlva, hogy Absalomnak juhái nyiretének Baalhászorban, mely Efraim¹⁶ mellett vagyon; és Absalom elhívá mind a király fiait,

24. és méne a királyhoz, és mondá neki: Ime nyiretnek szolgád juhái, kérlek, jöjjen el a király szolgálíyal együtt szolgálához.

25. És a király mondá Absalomnak: Ne, fiam, ne kivánd, hogy mindnyájan elmenjünk, és téged terheljünk. És mikor készttette őt,

és nem akart elmenni, megáldá őt.¹⁷

26. És mondá Absalom: Ha nem akarsz eljöni, kérlek, jöjjen el velünk legalább csak bátyám, Amnon. És mondá neki a király: Nem szükség, hogy elmenjen veled.

27. De Absalom késztteté őt, és elbocsátá vele Amnon és mind a király fiait. És lakomat szerze Absalom, olyat, mint egy királyi lakoma.¹⁸

28. Szolgáinak pedig parancsolt vala Absalom, mondván: Vigyázzatok, mikor Amnon részeg lesz a bortól, és mondom nektek: Üssétek őt, és öljétek meg, ne féljétek; mert én vagyok, ki azt parancsoltam nektek;¹⁹ bátorodjatok föl, és legyetek erős férfiak.

29. Absalom szolgálí tehát Amnon ellen úgy cselekvének, a mint parancsolta vala nekik Absalom. És a király fiai mindnyájan fölkelvén, kiki felüle öszvéreire és elfuta.

30. És mikor még az úton menének, hír érkezék Dávidhoz, mondván: Absalom a király fiait mind megölte, és csak egy maradt közölök.

31. Fölkele tehát a király és megszagatá ruháit, és földre esék, és szolgálí, kik mellette állának vala, mindnyájan megszagaták ruháikat.

32. De Dávid bátyjának, Szemaának fia, Jonadáb, felelvén, mondá: Ne vélje az én uram királyom, hogy a királynak minden fia megöletett; egyedül Amnon halt meg; mert Absalomnak szájában vala²⁰ azon naptól, melyen megszeplősítette volt hűgát, Támárt.

¹¹ A héber szerint: tarka köntösbe.

¹² mint egyéb szűzek.

¹³ összekulcsolva.

¹⁴ A héber szerint: igen megharaguvék.

¹⁵ E szavak: «de nem akará... hogy im elsőszülöttje vala» nincsenek meg a héberben, hanem a görögből vétettek.

¹⁶ Efrenek is neveztetik Júda nemzetiségében. Lásd Ján. 11, 54.

¹⁷ rá mondta a bucsú-áldást.

¹⁸ «És lakomat... mintegy királyi lakoma» nincs a héberben.

¹⁹ én, a király fia, s ha Amnon megöletik, a trónörökös.

²⁰ Látszott Absalomon, mintha mon-

33. Most tehát ne vegye az én uram királyom szívére ez ígét, mondván: Mindnyájan megölettek a király fiai; mert egyedül Amnon halt meg.

34. Absalom pedig elszökék. És az őrálló szolga fölemelék szemeit és néze, és íme sok nép jó vala a melékúton a hegyoldalról.

35. Mondá pedig Jonadáb a királynak: Ime a király fiai jelen vannak, a te szolgád ígéje szerint, úgy lett.

36. És mikor szólani megszűnt, megjelenének a király fiai is, és bemenvén, fölemelék szavokat és sírának; de a király is és minden szolgálói sírának igen nagy keseréssel.

37. Absalom pedig elszökvén, Ammiud fiához, Tolomaihoz, a gesszuri királyhoz méne.²¹ És Dávid gyászoló fiát mindennap.

38. Absalom pedig elfutván és Gesszurba érkezvén, három eszten-deig vala ottan.

39. És Dávid király megszűne Absalomot üldözni, mert megvígasztalódott Amnon halála fölött.

14. RÉSZ.

Joáb kegyelmel eszközöl Dávidnál Absalomnak.

1. Megértvén pedig Szárvia fia, Joáb, hogy a király szíve Absalomhoz fordult,

2. Tékuába küldte, és onnan egy elmés¹ asszonyt hozata, és mondá neki: Tettesd, hogy gyászolsz, és gyászruhába öltözzél, és olajjal meg ne kend magad, hogy olyan

dotta volna, vagy Absalom olyasmit mondott volna.

²¹ anyja atyjához. Kir. II. 3, 3.

¹ okos, alkalmas asszonyt a panaszkodó szerepének játszására. Vesd össze Jerem. 9, 17.

légy, mint a sok időtől halottat kesergő asszony,

3. és menj be a királyhoz, és szólj neki ilyen beszédet. Joáb pedig az ígéket szájába adá.

4. Midőn tehát a tékuai asszony bement a királyhoz, földre esék előtte, leborulván,² és mondá: Segíts rajtam, király!

5. És mondá neki a király: Mi ügyed van? Ki felelé: Ah özvegyasszony vagyok, mert férjem meghalt.

6. És szolgálódnak két fia vala, kik háborgának egymással a mezőn, és senki sem vala, ki őket eltilthatá; és megveré egyik a másikat, és megölé őt.

7. És íme az egész rokonság szolgálód ellen támadván, azt mondja: Add elé azt, ki megölte testvérét, hadd³ öljük meg őt testvére lelkéért, kit megölt, és töröljük el az örököst; és el akarják oltani szikrámat, mely megmaradt, hogy férjemnek ne legyen neve és maradéka a földön.

8. És a király mondá az asszonyoknak: Menj haza, s én majd parancsolok felőled.

9. És a tékuai asszony mondá a királynak: Rajtam legyen, uram királyom, a gonoszság, és atyám házán;⁴ a király pedig és az ő széke ártatlan legyen.

10. És mondá a király: A ki ellened szól, vezesd hozzám, és többé nem fog illetni téged.

11. S amaz mondá: Emlékezzék meg a király Uráról Istenéről,⁵ hogy a vérszerinti atyafiak meg ne sokasodjanak a boszúállásra, és

² mély hódolattal térdre esett és arczra borúlt a földön.

³ mint vérboszulók.

⁴ ha kegyelmezésed nem igazságos, az Isten rám és házamra mérjen büntetést.

⁵ ki a vérboszúnak maga vetett gátot. Lásd Mózes. IV. 35.

semmikép se öljék meg fiamat. Ki mondá: Él az Úr! hogy fiadnak hajszála sem esik a földre.

12. Mondá tehát az asszony: Hadd szóljon szolgálód az én uram királyomnak egy ígét. És mondá: Szólj.

13. És mondá az asszony: Miért gondoltál ily dolgot az Isten népe ellen?⁶ és ez ígét miért mondotta a király, hogy vétkezzék, és ne hozza vissza az ő számkivetettjét?

14. Mindnyájan meghalunk, és elfolyunk a földbe, mint a víz, mely vissza nem tér;⁷ és Isten nem akarja a lélek vesztét,⁸ hanem azt forgatja gondolatában, hogy egészen el ne veszszen, ki elvettetett. (Ezek. 18., 32. 33., 11.)

15. Azért jöttem tehát most, hogy megmondjam az én uram királyomnak ez ígét a nép előtt.⁹ És mondá szolgálód: Szólok a királynak, ha valami módon a király megcselekszi szolgálója szavát.¹⁰

16. És meghallgatja a király és megszabadítja szolgálóját mindazok kezéből, kik el akarják vala törteni az Isten örökségéből¹¹ engemet és fiamat egyetemben.

17. Hadd mondja tehát szolgálód, hogy legyen az én uram királyom igéje, mint az áldozat.¹² Mert

⁶ miért akartál vérboszút állani Absalomon, kit az Úr népe szeret?

⁷ tehát hagyjuk élni, a ki él; a halál magától is eljő.

⁸ nem akarja az életet elvenni, vagy vért ontani. Mások másképen.

⁹ A héber szerint: mert a nép megremített engem (elékövetelvén fiamat 7. v.).

¹⁰ megkegyelmez fiamnak, tehát az alatta értett Absalomnak is.

¹¹ az Isten földéről.

¹² hogy az Isten fiamnak megkegyelmezésére kiadott parancsodat, mint áldozatot fogadhatja és jutalmazhatja meg. A héber szerint: a 17. v. Szolgálód gondolta: az én uram királyom szava megnyugtató leszén.

mint az Isten angyala, olyan az én uram királyom, hogy sem áldás, sem átok meg nem indítja;¹³ azért Urad Istened is veled vagyom.¹⁴ (Kir. I. 29, 9.)

18. És felelvén a király, mondá az asszonynak: El ne titkold tőlem az ígét, melyet kérdek tőled. És mondá neki az asszony: Szólj, uram királyom!

19. És mondá a király: Nem Joáb keze van-e veled mindezekben? Felelé az asszony és mondá: Lelked üdvösségére, uram királyom! sem jobbra, sem balra nem tér semmi azokból, miket az én uram királyom szólott,¹⁵ mert szolgálád, Joáb, ő parancsolt nekem, és ő adta szolgálód szájába mindez igéket.

20. Hogy e dolog módját elváltoztassam, szolgálád, Joáb parancsolta azt; te pedig, uram királyom! bölcsesége, mint bölcsesége van Isten angyalának, hogy érts a földön mindeneket.

21. És mondá a király Joábnak: Ime megengesztelődvén, igéd szerint cselekedtem. Menj el tehát, és hívd vissza a gyermeket, Absalomot.

22. És arczra borúlván Joáb a földig mély hódolattal, áldá a királyt. És mondá Joáb: Ma értette meg szolgálád, hogy kedvet találtam szemeid előtt, uram királyom! mert szolgálád beszédét teljesítetted.

23. Fölkele tehát Joáb, és elméne Gesszurbá, és elhozá Absalomot Jerusalembé.

24. Mondá pedig a király: Térjen vissza házába, de ne lássa orczámat. Absalom tehát visszatéren házába, és nem látá a király arczát.

¹³ részrehajlatlan, sem dicséretre, sem rosztalásra nem hajt az ítéletben.

¹⁴ midőn itélsz.

¹⁵ uram királyom eltalálta.

25. Nem vala pedig oly szép és igen ékes férfiú, mint Absalom, egész Izraelben; tetőtől talpig nem lévén benne semmi hiba.

26. És mikor haját elnyireti vala (eszteendőnkint egyszer nyiretvén meg, mert haja terhére vala), fejének haja kétszáz siklusnyi lón a közönséges mértékkel.¹⁶

27. Absalomnak pedig három fia születék, és egy Támár nevű, ékes ábrázatú leánya.

28. És Absalom Jerusalemben marada két esztendeig; és nem látá a király orczáját.

29. Küldé azért Joábhoz, hogy a királyhoz küldje őt; ki nem akara hozzá menni. És midőn másodsor küldött, és amaz még sem akart hozzá menni,

30. mondá szolgálainak: Tudjátok Joáb szántóföldét szántóföldem mellett, melyen árpavetése van; menjetek hát, és gyújtsátok föl azt tüzzel. Absalom szolgálai tehát fölgyújták a vetést tüzzel. És elmenvén Joáb szolgálai s megszagatván ruhájakat, mondák: Fölgyújtották Absalom szolgálai a szántóföld egy részét tüzzel.¹⁷

31. És fölkele Joáb, és Absalomhoz méne házába, és mondá: Miért gyújtották föl szolgálaid vetésemet tüzzel?

32. És Absalom felelé Joábnak: Hozzád küldöttem, kérvén, jőj hozzám, hogy a királyhoz küldjék, és mondé neki: Miért jöttem meg Gesszurból? jobb volt nekem ott lennem; ¹⁸ kérlek azért, hadd lássam a király orczáját. Hogyha

¹⁶ tehát más, nem a szent (Móz. II. 30. 13.) mértékkel, valószínűleg kisebbel. A héber szerint: királyi mértékkel.

¹⁷ „És elmenvén . . . egy részét tüzzel” ez nincs meg a héberben.

¹⁸ tedd hozzá: De mivel nem jöttél, erőszakhoz nyúltam, hogy hozzám jöni kényszerülj. Kérlek azért stb.

még emlékezik vétkemről,¹⁹ öljön meg engem.

33. Bemenvén tehát Joáb a királyhoz, hírvül ada neki mindent; és eléhivaték Absalom, és beméne a királyhoz, és leborúla földig előtte, és a király megsókolá Absalomot.

15. RÉSZ.

Absalom pártot üt Dávid ellen, s ez elfut előle.

1. De ezek után Absalom szekereket és lovakokat¹ szerze magának, és ötven férfiút, kik előtte járjanak.²

2. És reggel fölkelvén Absalom,³ a kapu bemeneténél áll vala,⁴ és minden férfiút, kinek dolga volt,⁵ hogy a király itéletére menjen, magához híván Absalom, mondja vala: Melyik városból vagy? Ki felelvén mondja vala: Izrael egyik nemzetségéből vagyok én, szolgád;⁶

3. és felel vala neki Absalom: Beszédeid jóknak és igazaknak látszanak nekem; de nincs rendelve a királytól, ki téged meghallgasson. És mondja vala Absalom:

4. Ki rendel engem bírónak a földön, hogy hozzám jöjenek mind, a kiknek ügyök van, és igazán itéljek?

5. De mikor az ember hozzá járult is, hogy köszöntse őt,⁷ kinyújtván kezét, és megfogván, megsókolja vala őt.

6. És ezt cselekszi vala egész Izraellel, mikor itéletre jött, hogy

¹⁹ A héber szerint: Ha vétkes vagyok.

¹ A héber szerint: szekereket és lovakat.

² poroszlókat. Lásd Kir. I. 8, 11.

³ naponkint.

⁴ a királyi ház kapujában.

⁵ valami fontosabb. Lásd Mózes. II. 18, 26.

⁶ és miután ügyét elbeszélte . . .

⁷ leborúlandó.

meghallgattassék a királytól, és hódítgatja vala az izraeli férfiak szívét.

7. Negyven esztendő múlva pedig⁸ mondá Absalom Dávid királynak: Elmegyek, és beteljesítem fogadásaimat, melyeket az Úrnak fogadtam Hebronban;⁹

8. mert fogadást fogadott szolgálád, mikor szíriai Gesszurban volt, mondván: Ha az Úr engem visszavisz Jerusalemba, áldozni fogok az Úrnak.

9. És mondá neki Dávid király: Menj békével. És fölkele, és Hebronba méne.

10. Kémeket küldé pedig Absalom Izrael minden nemzetségeihez, mondván: Mihelyt halljátok a harsona-szót,¹⁰ mondjátok: Absalom lett király Hebronban.

11. Absalommal pedig kétszáz, Jerusalemból hívott férfiú méne, együgyű szívvel menvén, a dolgokról teljességgel nem tudván.

12. És Absalom elhivatá a giloi Akitofelt, Dávid tanácsosát, városából Gilóból. És mikor áldozatot tett, hatalmas párt keletkezik, és a nép gyülekezvén, növekedik vala Absalom körül.

13. Követ jöve azért Dávidhoz, mondván: Egész Izrael Absalomot követi teljes szívvel.

14. És Dávid mondá szolgálának,

⁸ mely az új kormányszak óta elfolyt, Saul választásától kezdve, Absalom visszatérése negyedik évében. Világ ter. u. 2981. Kr. e. 1023. évben. Némelyek a negyven évet Dávid első fölkenetésétől (Kir. I. 16. v.) számítják.

⁹ születésem helyén. Kir. II. 3. 3. Ezen hely szentnek tekintetett a patriarkák sírjai miatt. Lásd Móz. I. 23, 19.

¹⁰ Palesztina hegyein örök voltak fölállítva, kik egymásnak harsona-szó által az összebeszélés szerint gyorsan jelentést tettek. Ha Absalom a hegyeken Hebron körül megfúvatá a harsonákat, ezek hangja csakhamar elterjedett az egész országban.

kik vele valának Jerusalemben: Keljetek föl, fussunk,¹¹ mert el nem szaladhatunk Absalom elől; siessetek kimenni, netalán eljövén, itt leljen bennünket, és romlás hozzon ránk, és kardra hányja a várost.

15. És mondák a királynak szolgálai: Mindazt, mit urunk királyunk parancsol, örömetest megteszszük, szolgálád.

16. Kiméne tehát a király¹² és egész Izrael gyalog; és a király tíz ágyasasszonyt hagyá a ház őrzésére.

17. És kimenvén a király és egész Izrael¹³ gyalog,¹⁴ megállá távol a háztól.

18. És minden szolgálai mellette mennek vala,¹⁵ és a Cereti és Feleti seregei, és a geteusok, mind erős hadakozó hatszáz férfiú, kik gyalog követték vala őt Getből, a király előtt mennek vala. (Kir. II. 8, 18.)

19. Mondá pedig a király a geti Étainak: Miért jössz velünk? Térj vissza és maradj a királylyal,¹⁶ mert jövevény vagy, és kiköltözéstől helyedről.

20. Tegnap¹⁷ jöttél, és ma kénytelen vagy-e velünk kijőni? én úgy is elmegyek, a hova menendő vagyok; fordúl meg és vidd vissza magaddal atyádfiait, és az Úr irgalmasságot tesz veled és igazságot, mert megmutattad szívességedet és hűségedet.

¹¹ Vesd össze Zsolt. 3, 1.

¹² a városból.

¹³ egész háza és hívei.

¹⁴ Némelyek szerint: és megállának Bet-Merkaknál. Ez valószínűleg a legszélső épület vala a hegy tövében a város és Cedron között. 23. v.

¹⁵ A héber szerint: előtte mentek el, hogy szemlét tartson fölöttük, és rendbe állíttassanak.

¹⁶ Absalomnál.

¹⁷ nem rögn.

21. És Étai felelé a királynak, mondván: Él az Úr, és él az én uram királyom! hogy akármely helyen leszesz, uram királyom, akár halva, akár élve, ott lesz a te szolgád.

22. És Dávid mondá Étainak: Tehát jer, és menj által.¹⁸ És átméne a geti Étai, és mind a férfiak, kik vele valának, és a többi sokaság.¹⁹

23. És mindnyájan sírnak vala nagy szóval; és az egész nép átmenvén, a király is átmegy vala Cedron patakán, és az egész nép azon út felé tart vala, mely a pusztára visz.

24. Elméne pedig Szádok²⁰ pap is, és vele mindnyájan a leviták, elvivén az Isten szövetség-szekerényét, és letevék az Isten szekrényét; és Abiatar²¹ fölméne,²² míg egybegyült az egész nép, mely kiment vala a városból.

25. És a király mondá Szádoknak: Vidd vissza az Isten szekrényét a városba; ha kegyelmet találok az Úr szemei előtt, vissza fog vinni engem, és megmutatja nekem azt és hajlékát;

26. ha pedig azt mondja nekem: Nem tetszel; jelen vagyok, cselekedjé, a mi jó előtte.²³

27. És mondá a király Szádok papnak: Oh látó!²⁴ térj vissza a városba békeséggel, és fiad, Akimaas, és Abiatar fia, Jonatás, a ti két fiatok legyen veletek.

¹⁸ Lásd 15-ik jegyz.

¹⁹ A héber szerint: a gyermekek.

²⁰ Lásd Kir. 11. 8, 17.

²¹ Lásd Kir. I. 30, 7.

²² magasabb helyre áldozni.

²³ mily megadás, mily alázatosság tündöklik elő Dávid egész viseletéből. Senkit sem kíván szerencsétlenségébe keverni, hanem egyedül maga akarja azt viselni bünei büntetésül.

²⁴ így nevezeték a főpap, mivel az Urim és Tummim által jövendölt.

28. Ime én elrejtetem a pusztá mezőségében,²⁵ míg jelentő hír jó töletek hozzám.

29. Szádok és Abiatar tehát visszavivék az Isten szekrényét Jerusalemba, és ott maradának.

30. Dávid pedig fölméne az olajfák hegyére, mendegelvén és sírván, mezítláb járván és beborított fővel; de a vele lévő nép is, mind beborított fővel sírva megyen vala fel.

31. Hirül vivék pedig Dávidnak, hogy Akitofel is a pártütésben van Absalommal, és mondá Dávid: Kérlek, Uram, bolondítsd meg Akitofel tanácsát.

32. És mikor Dávid fölméne a hegy tetejére, melyen imádandó vala az Urat,²⁶ ime az araki Kúzai jöve eléje, ruhája megszagatva, feje földdel behintve.

33. És mondá neki Dávid: Ha velem jössz, terhemre leszesz;

34. ha pedig a városba visszatérsz, és mondod Absalomnak: Szolgád vagyok, király! a mint szolgája voltam atyádnak, úgy leszek szolgád: — elbontod Akitofel tanácsát.

35. Veled lesznek pedig Szádok és Abiatar papok, és minden ígét, melyet a király házából hallasz, jelents meg Szádok és Abiatar papoknak.

36. Velök van pedig két fiok, Szádok fia, Akimaas, és Abiatar fia, Jonatás; és izenjetekek meg nekem általok minden ígét, melyet hallotok.

37. Kúzai, Dávid barátja tehát a városba érkezvén, Absalom is beméne Jerusalemba.

²⁵ Jerikó mellett innen a Jordánon.

²⁶ a Sion hegy felé fordúlva, hol a frigy-szekerény volt.

16. RÉSZ.

Dávidot Sziba táplálja, Szemei szidalmazza. Absalom vértörése.

1. És mikor Dávid kevéssé túlhaladt a hegy tetején, eléje jöve Mifibozet szolgája, Sziba, két számmárral, melyek terhelve valának kétszáz kenyérrel, és száz kötés¹ aszúszőlővel, és száz csomó száraz fügevél, és egy tömlő borral.

2. És mondá a király Szibának: Mire valók ezek? és felelé Sziba: A szamarak a király cselédeinek, hogy rájok üljenek; a kenyerek és fügek szolgálidnak eledeül; a bor pedig, hogy igyék, ki ellankad a pusztában.

3. És mondá a király: Hol vagyon urad fia?² És Sziba felelé a királynak: Jerusalemben maradt, mondván: Ma adja vissza nekem Izrael háza atyám országát.³ (Kir. II. 19, 27.)

4. És mondá a király Szibának: Tied legyen mind, a mi Mifibozeté volt.⁴ És mondá Sziba: Kérlek,⁵ hadd találjak kedvet előtted,⁶ uram királyom!

5. Elérkezék pedig Dávid király Bahurimig, és íme onnan egy Szemei nevű férfiú jó vala ki, Saul rokonságának házából, Géra fia,

¹ csomót vagy gyúratot. Lásd Kir. I. 25, 18.

² Mifibozet. Lásd Kir. II. 9, 6.

³ Ez rágalom volt. Lásd Kir. II. 19, 24. s követk.

⁴ Sziba mondása szerint Mifibozet a lázadókkal tartott, s Dávid azért fosztá meg őt javaitól, s azokat gondviselőjének adá. Hogy Dávid oly könnyen hitt egy szolgának, hiba volt ugyan; de a szerencsétlen fejedelem menthető a majdnem általános árulás miatt, melyet maga körül tapasztalt.

⁵ A héber szerint: leborúlok előtted (háladatosságból).

⁶ továbbá is.

és kijöven, járdogál és átkozódik vala; (Kir. III. 2, 8.)

6. és kövekkel hajigálja vala Dávidot, és Dávid királynak minden szolgáját; az egész nép pedig és a hadakozók mindnyájan a királynak jobb- és baloldalán mennek vala.

7. Igy szól vala pedig Szemei, mikor a királyt átkozá: Eredj ki, eredj ki,⁷ vérszopó férfiú, és Béliál embere!⁸

8. Megtorlotta rajtad az Úr Saul háza minden vérért, mert elfoglaltad az országot helyette, és az Úr fiadnak, Absalomnak kezébe adta az országot; és íme szorongatnak téged gonoszságaid, mert vérszopó férfiú vagy.

9. Mondá pedig Szárvia fia, Abizai, a királynak: Miért átkozza e holt eb az én uramat királyomat? Elmegyek, és elütöm fejét.

10. És mondá a király: Mi közöm veletek, Szárvia fiai? hagyjatok békét neki, hadd átkozzon, mert az Úr parancsolta neki, hogy Dávidot átkozza;⁹ és ki az,¹⁰ ki mondani merje: Miért cselekedett így?

11. És mondá a király Abizainak és minden szolgálinak: Ime fiam, ki ágyékból jött, életemet keresi; és mennyivel inkább most Jémini fia?¹¹ Hagyjatok békét

⁷ az országból.

⁸ gyilkos és gonosztevő.

⁹ Nem helyeslem heveskedésteket, Szárvia fia! Szemei nem egyéb, mint igazságtalan végrehajtója az Úr legigazságosabb akaratának; ki azt akarja, hogy bűneimért szenvedjek. Ő igazságtalan gyűlöletből teszi azt, mit az Úr igazságosan enged rám jöni, hogy megalázzon engem. — Ismerd el te is ellenségeidben az isteni igazság eszközeit, melyet rád ereszt, hogy megalázzon.

¹⁰ ennél fogva.

¹¹ egy benjaminita, Saul nemzetségből.

neki, hadd átkozzon az Úr parancsa szerint ;

12. talán megtekinti az Úr nyomorúságomat, és jót ad nekem az Úr e mai átokért.

13. Mégyen vala tehát Dávid és társai az úton vele. Szemei pedig a hegy tetején oldalvást mégyen vala átellenében, átkozván, és köveket hajigálván, és földet hányván feléje.¹²

14. A király tehát és vele az egész nép fáradtan oda jutván,¹³ ott megnyugvának.

15. Absalom pedig és egész népe¹⁴ bemenének Jerusalemba, és Akitofel is vele.

16. Mikor pedig az araki Kúzai, Dávid barátja Absalomhoz jutott, szóla neki : Üdvözlég király ! üdvözlég király !

17. Kinek Absalom : Ez-e, úgy mond, barátodhoz való hálád? miért nem mentél el barátoddal?

18. És Kúzai felelé Absalomnak : Semmiképen nem ; mert azé leszek, kit az Úr választott, és mind e nép és egész Izrael, és azzal maradok.

19. De hogy ezt is mondjam : Kinek fogok én szolgálni? nem a király fiának-e? a mint atyádnak engedelmeskedtem, úgy engedelmeskedem neked is.

20. Mondá pedig Absalom Akitofelnek : Tartsatok tanácsot, mit kelljen cselekednünk?

21. És Akitofel mondá Absalomnak : Menj be atyád ágyasaihoz, kiket a ház őrzésére hagyott, hogy mikor meghallja egész Izrael, hogy atyádat megundokítottad,¹⁵ kezeik erősödjenek meg veled.¹⁶

¹² port vetvén utána.

¹³ Bahurimba.

¹⁴ A héber szerint : és Izrael férfiai az egész népe.

¹⁵ A héber szerint : hogy atyád előtt bűdössé (véggép utálatossá) lettél.

¹⁶ a király feleségeinek elhálása annyi

22. Sátort vonának tehát Absalomnak a folyosón, és beméne atyjának ágyasaihoz egész Izrael előtt. (Kir. II. 12, 11.)

23. Akitofel tanácsa pedig, melyet ama napokban ad vala, mintha valaki Istentől kérdett volna tanácsot ; olyan vala Akitofel minden tanácsa, mind mikor Dáviddal, mind mikor Absalommal vala.

17. RÉSZ.

Kúzai megsemmisíti Akitofel tanácsát, ki magát fölakasztja. Absalom hadat indít Dávid ellen.

1. Mondá tehát Akitofel Absalomnak : Tizenkétezer férfiút választok magamnak, és fölkelvén, üzöbe veszem Dávidot ez éjjel,

2. és rárohanván (mivelhogy megfáradt és lankadt kezekkel vagyon) megverem őt,¹ és mikor megfutamodik az egész nép, mely vele vagyon, megölöm az elhagyott királyt,

3. és visszatérítem az egész népet, mint egy ember szokott visszatérni ; mert te egy embert keressz, és az egész nép békeségben leszen.

4. És tetszék az ő beszéde Absalomnak és Izrael minden véneinek.

5. Mondá pedig Absalom : Híjátok az araki Kúzait, és halljuk, mit mond ő is?

6. És mikor Kúzai Absalomhoz jött, mondá Absalom neki : Ilyen beszédet szóla Akitofel ; megtegyük-e, vagy ne? mi tanácsot adsz?

volt, mint a trónnak elfoglalása, tehát a legnagyobb felségsértés. Ezen gonoszság által Dávid és Absalom között a kiengesztelés majdnem lehetetlenné vált. S ennek a pártütökbé lelkesedést kellett öntenie, hogy ügyöket annál inkább biztosítsák.

¹ A héber szerint : megijeszttem őt.

7. És Kúzai mondá Absalomnak: Nem jó a tanács, melyet Akitofel ezúttal adott.

8. És ismét mondá Kúzai: Te ismered atyádat és a férfiakat, kik vele vannak, hogy igen erősek és elkeseredett szívűek, mintha a medve, melynek kölykeit elragadták, dühösködnek az erdőben; de atyád is hadakozó férfiú, és nem fog késni a néppel.²

9. Talán most a barlangokban lappang, vagy oly helyen, a hol akarja; de mikor elesik egy vagy más³ kezdetben, meghallja, s a ki hallja, majd mondja: Csapás történt a népen, mely Absalomot követi vala.

10. És a legerősebb is, kinek szíve mint az orozláné, elolvad a félelemtől; mert tudja Izrael egész népe, hogy atyád erős, és bátrak mind, a kik vele vannak.

11. Hanem az látszik előttem jó tanácsnak: Gyűljön hozzád egész Izrael, Dántól Berszabéig, mint a tenger számlálhatlan fővnye; és te légy közöttük.

12. Akkor rárohanunk, a mely helyen megtaláltatik, és ellepjük őt, mint a harmat szokott a földre esni; és nem hagyunk meg a férfiakból, kik vele vannak, csak egyet sem.

13. És ha valamely városba megyen, vegye körül egész Izrael a várost kötelekkel, és vonjuk azt a patakba, hogy csak egy kövecske se találtassék föl abból.

14. És mondá Absalom és Izrael minden férfiai: Jobb az araki Kúzai tanácsa Akitofel tanácsánál; mert az Úr rendeléséből bomlék föl Akitofel hasznos tanácsa,

hogy az Úr ráhozza Absalomra a veszedelmet.

15. És Kúzai mondá Szádok és Abiatar papoknak: Akitofel ilyen s ilyen módon adott tanácsot Absalomnak és Izrael véneinek; én pedig ilyen s ilyen tanácsot adtam.

16. Most tehát küldjete el hamar, és adjatok hírt Dávidnak, mondván: Ne maradj ez éjjel a pusztá mezőségeiben,⁴ hanem késedelem nélkül menj át;⁵ netalán elnyeessék a király és az egész nép, mely vele van.⁶

17. Jonatás pedig és Akimaas⁷ Roxel kútjánál állanak vala;⁸ elméne egy szolgáló,⁹ és hírül adá nekik; és azok elmenének, hogy megvigyék Dávid királynak a tudósítást; mert nem akarának szembeütni, vagy a városba bemenni.¹⁰

18. Meglátá pedig őket egy gyermek, és megjelenté Absalomnak; amazok pedig gyors járással bemenének egy férfiú házába, Bahurimban, kinek kút¹¹ vala pitvarában, és lemenének abba.

19. Vőn pedig az asszony egy lepedőt, és kiterjeszté a kút szájára, mintha darált árpát¹² szárított volna; és így a dolog titokban marada.

20. És mikor Absalom szolgálái a házba érkeztek, mondták az asz-

⁴ a Jordánon innét, közel Absalomhoz.

⁵ a Jordánon.

⁶ félni lehetett, hogy talán mégis Akitofel tanácsára hajlanak; azért Dávidra nézve biztosabb volt, ha tül megy a Jordánon.

⁷ Lásd Kir. II. 15, 36.

⁸ Jerusalemmel. Lásd Kir. III. 1, 9. Miért tartózkodtak ott? lásd 10-ik jegyz.

⁹ Szádoktól és Abiatarától küldetve. A hely jól volt választva; mert azt kellett hinni, hogy a szolgáló vizért megy.

¹⁰ mivel Dávid-pártiaknak tartattak. Atyjaikat védé a főpapi hivatal.

¹¹ viztartó verem, akkor kiszáradva.

¹² A héber szerint: és darált árpát hintett arra.

² Dávid nem fog szabad téren maradni, hanem valamely erős hegyszorulatba vonúl, hol magát erősebb hatalom ellen is fonthatja.

³ a mi részünkről.

szonynak; Hol van Akimaas és Jonatás? És felelé nekik az asszony: Átmenének sietve,¹³ egy kevés vizet iván. Azok pedig, kik keresik vala, midőn nem találták, viszszatérének Jerusalemben.

21. És midőn elmentek, amazok feljövének a kútból, és elmenvén, hírt adának Dávid királynak, és mondák: Keljete föl és menjete át hamar a folyóvizen;¹⁴ mert ily tanácsot adott ellenetek Akitofel.

22. Fölkele tehát Dávid és az egész vele levő nép, és átmenének a Jordánon, míg megvirrada, és csak egy sem volt, ki át nem ment volna a folyóvizen.

23. Akitofel pedig látván, hogy tanácsa nem ment véghez, megnyergelé szamarát és fölkele, és házába méne városába; és elrendelvén házát,¹⁵ fölakasztá magát és meghala, és eltemetteté atyja sírjában.

24. Dávid pedig táborba¹⁶ méne, és Absalom átkele a Jordánon, ő és vele mindnyájan Izrael fiai.

25. Absalom pedig Amazát rendelé Joáb helyett a sereg fölé. Amaza pedig egy jezraeli¹⁷ ember fia vala, ki Jetrának hivatik vala, ki bement Naasz¹⁸ leányához, Abigailhoz, Szárvia néjéhez, ki Joáb anyja vala.

26. És Izrael táborba szálla Absalommal Gálaád földén.

27. És midőn Dávid táborba jutott, Naasz fia, Szóbi, Ammon

fiainak Rabbatjából, és Ammihel fia, Makír, Lodabárból, és a gálaádi Berzellai, Rogelimból,

28. hozának neki ágyneműeket, szőnyeget¹⁹ és cserépedényeket, gabonát és árpát, lisztet és darát, babot, lencsét és pörkölt csicserborsót,

29. mézet és vaját, juhokat és kövér borjúkat; és adák Dávidnak és a vele lévő népnek eleségül; mert azt gyaníták, hogy a nép éhség és szomjúság miatt ellankad a pusztában.

18. RÉSZ.

Absalom szerencsétlen harcza és halála.

1. És Dávid szemlét tartván a népen, ezredeseket és századosokat rendele föléje.

2. És a nép harmadrészét adá Joáb keze alá, és harmadrészét Szárvia fiának, Abizainak, Joáb öcscsének keze alá, és harmadrészét Étai keze alá, ki Getből vala; és a király mondá a népnek: Kimegyek én is veletek.

3. És felelé a nép: Ne jőj ki; mert ha elfutunk, sem igen gondolkodunk velünk, s ha fele rész elesik közlünk, sem sokat törődnek azzal: mert egyedül te tízezerért számítottal; jobb tehát, hogy nekünk a városban oltalmul légy.¹ (Kir. I. 18, 7.)

4. És mondá nekik a király: A mi előttetek jónak látszik, azt cselekszem. A király tehát megállá a kapunál; és kimégyen vala a nép seregekben, százankint és ezrenkint.

5. És parancsola a király Joábnak és Abizainak és Étainak, mondván: Tartsátok meg nekem a gyer-

¹³ némelyek szerint: csészéket.

¹ imádságod és parancsaid által.

¹³ A héber szerint: a Bahurimnál levő patakon.

¹⁴ Lásd 22. v.

¹⁵ miután végintézkedést tett.

¹⁶ A héber szerint: Mahanaimba (azaz: kettős táborba, lásd Móz. I. 32, 2.): város volt a Jordán keleti oldalán.

¹⁷ Némelyek olvasása szerint: izmaeli. Lásd Krón. I. 2, 17.

¹⁸ Naasz ugyanegy személy Izaival. Lásd Krón. I. 2, 13. 15. 16. Amaza unokaöccse volt Dávidnak, mint Joáb.

meket, Absalomot. És az egész nép hallja vala, hogy a király parancsolt minden fejedelemnek Absalom felől.

6. A nép tehát kiméne a mezőre Izrael ellen, és harcz lőn Efraim erdejében. (Bir. 12.)

7. És megvereték ott Izrael népe Dávid seregétől, és nagy csapás lőn azon nap húszezerig.

8. Ott pedig a viadal elszéledt vala az egész föld színén;² és sokkal többen valának, kiket az erdő megemésztett³ a népből, mint azok, kiket fegyver emésztett vala meg az napon.

9. Történék pedig, hogy Absalom találkozik Dávid szolgálival, öszvéren ülven; és mikor az öszvér egy sűrű és nagy cserfa alá ment, a cserfára akada feje;⁴ és ő az ég és föld között függvén, az öszvér, melyen ült vala, elméne alóla.

10. Látá pedig ezt valaki, és hirül vivé Joábnak, mondván: Láttam Absalomot a cserfán függeni.

11. És mondá Joáb a férfiúnak, ki hírt adott vala neki: Ha láttad, miért nem szegezted őt a földhöz, és én neked tíz ezüst siklust adtam volna, és egy vitézi övet?

12. S amaz mondá Joábnak: Ha ezer ezüst siklust adnál is kezembe, mégsem tenném kezemet a király fiára; hallomásunkra parancsolt neked a király és Abizainak és Étainak, mondván: Órizzétek meg nekem a gyermeket, Absalomot.

13. De ha azt lelkem ellen meretem volna is cselekedni,⁵ a király előtt nem maradhatott volna ti-

² az egész környéken.

³ eltévedés, posványok, vermek és vadállatok által.

⁴ két ág közé, melyre haja (Kir. II. 14, 26.) feltekerődött, úgy hogy le nem bontakozhatott (Ar. sz. Ján. Theod.).

⁵ ha életemet kockáztattam volna is.

tokban, és te nem állnál-e ellenem?

14. És mondá Joáb: Nem úgy, a mint te akarod, hanem rárohannok előtted.⁶ Vőn azért három dárdát kezébe, és azokat Absalom szívébe dőfé; és mikor még mozgott, a cserfán függvén,

15. oda futa Joáb tíz fegyverhordozó ifja, és átvérvén, megölelék őt.

16. Ekkor Joáb megfúvá a harsonát, és visszatartóztatá a népet, hogy ne űzze a futó Izraelt, ki-mélni akarván a sokaságot.

17. És levevék Absalomot, és az erdőben egy nagy verembe veték őt, és igen nagy rakás követ hordának rája;⁷ egész Izrael pedig sátoraiiba szalada.

18. Absalom pedig emelt vala magának, még midőn élt, egy emlékkövet,⁸ mely a király völgyében vagyon;⁹ mert mondotta vala: Nincs fiam,¹⁰ tehát ez legyen nevemnek emléke. És hívá a jeloszlopot maga nevéről, és Absalom kezének¹¹ neveztetik az mai napiglan.

19. Szádok fia, Akimaas pedig mondá: Elfutok, és hirül viszem a királynak, hogy itéletet tőn neki az Úr ellenségei kezéből.¹²

20. Mondá neki Joáb: Ne légy hírmondó e napon, hanem más nap vidd hirül; ma nem akarom, hogy hírt mondj, mert meghalt a király fia.

21. És mondá Joáb Kúzinak:

⁶ A héber szerint: nem maradhatok oly soká melletted.

⁷ gyalázatúl emlék helyett. Lásd Józ. 7, 26.

⁸ emlékoszlopot, diadalemléket.

⁹ Jerusalemben melletted.

¹⁰ Absalom így vagy akkor szólt, mikor még fiai nem voltak (lásd Kir. II. 14, 27.), vagy miután meghaltak.

¹¹ munkájának.

¹² megmenté őt ellenségei kezéből.

Eredj, és vidd hírül a királynak, a miket láttál. Mélyen meghajola Kúzi Joáb előtt és futa.

22. Szádok fia, Akimaas pedig ismét mondá Joábnak: Mit árt, ha én is elfutok Kúzi után? És mondá neki Joáb: Miért futnál, fiam; nem leszesz jó hírmondó.

23. Amaz felelé: De mi az, ha én is futok? És mondá neki: Fuss. Akimaas tehát elfutván a rövidebb úton,¹³ meghaladá Kúzit.

24. Dávid pedig a két kapu között ül vala;¹⁴ az őr pedig, ki a kapu tetején vala a kőfalon, föl-emelvén szemeit, látá az egyedül futó embert.

25. És fölkiáltván, megjelenté a királynak; és mondá a király: Ha egyedül van, jó hír van szájában.¹⁵ Amaz pedig sietvén és közelebb jövé,

26. az őr látá más embert futni, és kiáltván a kapu fölött, mondá: Látok még más, egyedül futó embert. És mondá a király: Ez is jó hírmondó.

27. Az őr pedig: A mint, úgy-mond, az elsőnek futását látom, mint Szádok fiának, Akimaásnak futása. És mondá a király: Jó ember az, és jó hírrel jó.

28. Kiáltván pedig Akimaas, mondá a királynak: Üdvözlégy király! És meghajolván a király előtt földig borúlva, mondá: Áldott legyen a te Urad Istened, ki megrekesztette azon embereket, kik fölemelték volt kezeiket az én uram királyom ellen.

29. És mondá a király: Békével van-e a gyermek Absalom? És mondá Akimaas: Nagy tolongást láttam, oh király! midőn szolgád,

Joáb elkülde engem, szolgádat; egyebet nem tudok.¹⁶

30. Mondá neki a király: Menj át és állj itt. És mikor átment és megállott,

31. megjelene Kúzi, és eléjövén, mondá: Jó hírt hozok, uram királyom! mert itéletet tőn ma éretted az Úr mindazok kezéből, kik föllázadtak ellened.

32. Mondá pedig a király Kúzinak: Békével van-e a gyermek Absalom? Kinek felelvén Kúzi: Legyenek, úgy-mond, mint e gyermek, uram királyom ellenségei, és mindazok, kik föltámadnak ellene gonosz végre.

33. Megszomorodván ezen a király, fölméne a kapufölötti terembe, és síra. És így szól vala, mendegélvén: Én fiam, Absalom! Absalom, én fiam! Ki adja nekem, hogy meghaljak éretted, Absalom, én fiam! én fiam, Absalom! (Kir. II. 19. 4.)

19. RÉSZ.

Dávid visszahelyezése és nagylelkűsége. Júda és Izrael vetélkedése.

1. Hírül vivék pedig Joábnak, hogy a király siratja és gyászolja fiát.

2. És a győzelem kesergésre fordul azon nap az egész népnek; mert a nép meghallá azon nap, hogy mondák: A király bánkodik fián.

3. És a nép az napon lopva ment bé a városba,¹ a mint be szokott lopóznai a harcraól visszavért és elfutott nép.

4. A király pedig beborítá fejét és kiálta nagy szóval: Én fiam, Absalom! Absalom, én fiam! én fiam!

¹³ a síkság útját.

¹⁴ a kapu-boltozat alatt, a külső és belső kapu között.

¹⁵ mert ha többen futnának, ez az elvesztett csata jele volna.

¹⁶ A héber szerint: de nem tudom, mi volt az?

¹ Mahanaimba (32. v.).

5. Bemenvén azért a királyhoz Joáb a házba, mondá: Megszégyenítetted ma minden szolgálid arczát, kik megszabadították éltedet és fiaid és leányaid életét és ágyasaid életét.

6. Szeretted gyűlölőidet, és gyűlölöd szeretőidet, és megmutattad ma, hogy nem gondolsz vezéreiddel és szolgáliddal, és valóban látom most, hogyha Absalom élne, és mi mindnyájan meghaltunk volna, az tettszenék neked.

7. Most azért kelj föl² és jőj ki, és szólván, tégy eleget szolgálidnak; mert esküszöm neked az Úrra, hogy ha ki nem jössz, csak egy sem marad veled ez éjjel; és ez rosszabb lesz neked, mint mindazon bajok, melyek rád jöttek ifjúságodtól ez ideiglen.³

8. Fölkele tehát a király, és leüle a kapuban; és hírül adák az egész népnek, hogy a kapuban ül; és az egész sokaság eljőve a király elé; Izrael pedig elfuta sátoraiha.⁴

9. És az egész nép is tusakodik vala Izrael minden ellenségei között,⁵ mondván: A király szabadított meg minket ellenségeink kezéből, ő mentett meg minket a filiszteusok kezéből, és most elfutott a földről Absalom miatt;

10. Absalom pedig, kit fejedelmünk kéntünk, meghalt a hadban; meddig hallgattok és nem hozzátok vissza a királyt?

11. Dávid király pedig Szádok és Abiatar papokhoz küldte, mondván: Szóljatok Júda véneinek, mond-

ván: Miért jöttök utolsók a királyt visszahozni házába? (Mert egész Izrael beszéde eljutott vala a királyhoz az ő házába).

12. Ti, én atyámiai, én csontom, és ti, én testem, miért vagytok utolsók a király visszavitelében?

13. És Amazának⁶ mondjátok meg: Nem az én csontom és testem vagy-e? Ezeket cselekedje nekem Isten, és ezeket művelje, ha a seregek hadnagya nem lesz azelőttem minden időben Joáb helyett.

14. És meghajtá szívét Júda minden férfiainak, mint egy férfiúnak; és elküldének a királyhoz, mondván: Térj vissza te és minden szolgálid.

15. És visszatére a király, és a Jordánig érkezék; és az egész Júda Galgaláig jöve, hogy eléje menjen a királynak, és áthozza őt a Jordánon.

16. Siete pedig Szemei, Gérának, Jémini fiának fia, Bahurimból, és leméne Júda férfiaiival Dávid király elé, (Kir. III. 2, 8.)

17. ezer férfiúval Benjaminból, és Sziba, a szolgálta házából, és az ő tizenöt fia, és húsz szolgálja vele vala, és berohanván a Jordánba a király előtt,

18. átmenének a gázlón, hogy áthozzák a király házáat, és parancsa szerint cselekedjenek; Géra fia, Szemei pedig leborulván a király előtt, midőn már átment a Jordánon,

19. mondá neki: Ne tulajdonítsd nekem, uram, a gonoszsgot, és ne emlékezzél meg szolgálid aznapi méltatlanságairól, midőn kijöttél, uram királyom, Jerusalemből; és ne tartsd meg, király, szivedben.

20. Mert én, szolgálid, elismerem bűnömet, és azért ma József egész

² a bánkodásból.

³ így szól az érzéketlen, kevély, önmagával telt férfiú, ki magának mindent megenged, még a rosz bánásmódot is királyával.

⁴ t. i. a pártütők. 9. v. Kir. II. 18, 17.

⁵ A tizenegy nemzetségben, melyek Absalommal tartottak, érkeztek a király visszaviteléről.

⁶ Lásd Kir. II. 17, 25.

házából⁷ első érkeztem meg, és jöttem le uram királyom elé.

21. Felelvén pedig Szárvia fia, Abizai, mondá: De mindez igék mellett nem fog-e megöletni Szeimei, mivel megátkozta az Úr föl-kentjét?

22. És mondá Dávid: Mi közöm veletek, Szárvia fiai? miért állotok ma ellenem?⁸ ma ölessék-e tehát meg férfit Izraelben? vagy nem tudom-e, hogy ma lettem királylyá Izraelen?

23. És mondá a király Szemeinek: Nem halsz meg. És megesküvék neki.

24. Saul fia, Mifibozet is leméne a király elé mosatlan lábakkal és nyiretlen szakállal; és ruháit nem mosta meg az naptól, melyen ki-ment vala a király, békés visszate-rése napjáig.

25. És mikor Jerusalemben eléje ment⁹ a királynak, mondá neki a király: Miért nem jöttél velem, Mifibozet?

26. És ő felelvén, mondá: Uram királyom! szolgám megvetett engem; mert én, szolgád, mondot-tam neki, hogy nyergeljen szama-rat nekem, felülök, és elmegyek a királylyal; mivel én, szolgád sánta vagyok.

27. Azonfölül be is vádolt engem, szolgádat neked, uram királyomnak. De te, uram királyom, olyan vagy, mint az Isten angyala; cselekedd, a mi neked tetszik. (Kir. II. 16, 3. 14, 17, 20. I. 29, 9.)

28. Mert atyám háza nem volt egyébre, mint halálra méltó uram királyom előtt; te pedig engem, szolgádat asztalod vendégei közé

helyeztél; azért mi igazságos panas-zom lehetne? vagy mi szót emelhetnék tovább a királyra?

29. Mondá akkor neki a király: Mit szólasz többet? állandó, a mit mondtam: te és Sziba oszszátok meg az örökséget.¹⁰

30. És felelé Mifibozet a királynak: Akár mindent elvehet, miután visszatért uram királyom békével házába.

31. A gálaádi Berzellai is lemenvén Rogelimből, átkiséré a királyt a Jordánon, kész lévén a folyóvizet túl is követni őt. (Kir. II. 17, 28. III. 2, 7.)

32. A gálaádi Berzellai pedig igen öreg vala, azaz nyolczvan esztendő-s, és ő ada élelmet a királynak, midőn táborban volt,¹¹ mert igen gazdag ember vala.

33. És mondá a király Berzellainak: Jer velem, hogy nyugodtan és bátorságosan élj velem Jerusa-lemben.

34. És Berzellai mondá a királynak: Hány napja van még életem esztendeinek, hogy fölmenjek a királylyal Jerusalemben?

35. Nyolczvan esztendő-s vagyok ma:¹² vajjon élénkek-e még ér-zékeim, hogy az édeset a keserütől megválaszszák? vagy gyönyört ad-hat-e szolgádnak az étel és ital? vagy hallgathatom-e többé az éneklő férfiak és asszonyok szavát? minek lenne terhül szolgád uram királyomnak?

36. Kevéssé elmegyek én, szolgád a Jordánon túl veled;¹³ mert nincs szükségem ily visszafizetésre;

¹⁰ Dávid tehát Mifibozetet nem tartotta egészen ártatlannak, de mégis enyhítette őt illető büntetését, s javainak fele birto-kában meghagyta.

¹¹ Mahanaimban.

¹² most.

¹³ A héber szerint: csak kevés-sé me-gyek veled túl a Jordánon. Lásd 39. v.

⁷ a tizenegy nemzetségből, melyek így nevezettek, mivel Elraim, József fia, volt köztök a leghatalmasabb.

⁸ miért tartotok vissza a jótól?

⁹ bemutatattott.

37. hanem kérlek, hadd térjek vissza én, szolgád, és haljak meg városomban, és temettessem el atyám és anyám sírja mellett. De itt van szolgád, Kámaám,¹⁴ ő menjen veled, uram királyom, és cselekedd vele mindazt, mi előtted jónak látszik.

38. Mondá tehát a király neki: Jöjön át velem Kámaám, és én azt cselekszem vele, mi neked tetszik, és mindent megnyersz, a mit kérsz tőlem.

39. És mikor az egész nép és a király átment a Jordánon, a király megcsókolá Berzellait és megáldá őt, és amaz helyére visszatére.

40. Átméne tehát a király Galgalába, és Kámaám vele. Júdának pedig egész népe átkísérte vala a királyt, de csak felerész vala jelen Izrael népéből.¹⁵

41. Azért Izrael minden férfiai a királyhoz gyűlvén, mondák neki: Miért loptak el téged atyánkfiai, a Júda emberei, és átvitték a királyt és házát a Jordánon és Dávidnak minden férfiai vele?

42. És felelé Júda minden férfiai Izrael férfainak: Mert hozzám közelebb való a király; miért haragszol e dologért? Vajjon ettünk-e valamit a királyéból? vagy ajándékot adtak-e nekünk?

43. És felelé Izrael férfiai Júda férfainak, és mondá: Tíz részzsel nagyobb vagyok én a király előtt, és inkább tartozik hozzám Dávid, mint tehozád; miért cselekedtél méltatlanságot rajtam, és miért nem adatott hírül először nekem, hogy visszahozzam királyomat?¹⁶ De keményebben¹⁷ feleltek még Júda férfiai Izrael férfainak.

¹⁴ fiam. Vesd össze Kir. III. 2, 7.

¹⁵ a tíz nemzetségből.

¹⁶ hogy a meghívás a visszatérésre tőlünk származott volna.

¹⁷ még nyomatékosabban.

20. RÉSZ.

Széba lázadása. Amaza halála. Széba bukása. Dávid tisztviselői.

1. És történék, hogy ott volt egy Széba nevű béliai férfiú, Bokri fia, Benjamin nemzetségből; ki harsonát fúva és mondá: Nincs részünk Dávidban, sem örökségünk Izai fiában;¹ térj sátoraidba, Izrael!

2. És elvála egész Izrael Dávidtól, és követé Bokri fiát, Szébát; Júda férfiai pedig királyukhoz ragaszkodának a Jordántól Jerusalemig.

3. És mikor a király eljutott házába Jerusalemba, vevé a tíz ágyasasszonyt, kiket a ház őrzésére hagyott vala,² és adá azokat őrizet alá, ételmet adván nekik; és nem méne be hozzájuk, hanem elzártan valának, haláluk napjáig özvegysegen élvén.

4. Mondá pedig a király Amazának: Hívd egybe nekem Júda minden férfiai harmadnapon,³ és légy jelen.

5. Elméne tehát Amaza, hogy egybehíja Júdát, és elkésett az időn túl, melyet a király rendelt vala neki.

6. Mondá pedig Dávid Abizainnak: Most inkább megsanyargat minket Bokri fia, Széba, mint Absalom; vidd el azért urad szolgálait, és vedd üzőbe őt, nehogy erős városokat találjon, és elszaladjon előlünk.

7. Kimenének vele tehát Joáb férfiai, a ceretiek és feletiek is;⁴

¹ Dávid nem tartozik hozzánk. Lásd Kir. II. 19, 42.

² Lásd Kir. II. 16, 21.

³ Dávid meg akará tartani Amazának tett ígérését (Kir. II. 19, 13.), de Isten megengedé, hogy Dávidon elkövetett árulásáért bűnhődjek (10. v.).

⁴ Lásd Kir. II. 8, 48.

és az erősek mind kimenének Jerusalemből Bokri fiát, Szébát kergetni.

8. És mikor a nagy kő mellett voltak, mely Gábaonban vagyon, Amaza jövé, eléjük méne. Joáb pedig szoros köntösbe vala öltözve termete mértéke szerint, és azon fölül derekán hüvelyben függő karddal felévezve, mely úgy vala csinálva, hogy gyenge mozdítással kijöhetett és döfhetett vele.

9. Mondá azért Joáb Amazának: Üdvözlégy, atyámfia! És megfogá jobb kezével Amaza állát, mintha meg akarná csókolni őt.⁵ (Kir. III. 2, 5.)

10. Amaza pedig nem vevé észre a kardot, mely Joábnál vala,⁶ ki oldalba döfé őt, és kiontá belét a földre, más sebet nem is tőn, és meghala. Joáb pedig és testvére, Abizai, üzék Bokri fiát, Szébát.

11. Azonközben némely férfiak Joáb társai közül, midőn megállottak Amaza teste mellett, mondák: Ime, a ki Joáb helyett Dávid társa akart lenni.⁷

12. Amaza pedig vérbe keverten az út közepén fekszik vala. Látá azt egy férfiú, hogy az egész nép megáll őt nézni, és elemelé Amazát az útról a mezőre, és befődé őt ruhájával, hogy miatta ne álljanak meg az átmenők.

13. El lévén tehát emelve az útról, átmené minden férfiú, követve Joábot, hogy Bokri fiát, Szébát kergesse.

14. Emez pedig átment vala Izrael minden nemzetségén Abe-

⁵ a keletiek még most is megcsókolják annak szakállát, kit meg akarnak tisztelni.

⁶ melyet balkezevel kivont hüvelyéből, mialatt jobbával szakállát fogta.

⁷ A héber szerint e vers: Egy férfiú Joáb társai közül Amazához lépett, és mondá: a ki Joábot szereti és Dávid mellett van, kövesse Joábot.

lába és Betmaakába,⁸ és⁹ minden válogatott férfiak hozzá gyűltek vala.

15. Eljutának tehát és vivák őt Abelában és Betmaakában,¹⁰ és körülvevék a várost töltésekkel, és megszállák a várost; az egész nép pedig, mely Joábbal vala, igyekszik vala lerontani a kőfalakat.

16. És kikiáltá egy bölcs asszony a városból: Halljátok, halljátok! Mondjátok Joábnak: Közelíts ide, hadd szóljak veled.

17. Ki mikor hozzá járult, mondá neki: Te vagy-e Joáb? És amaz felelé neki: Én. És így szóla neki: Hallgasd meg szolgálód beszédét. Ki felelé: Hallom.

18. Amaz ismét mondá: Régi közmondásban e beszédet mondák: A kik kérdezkednek, Abelában kérdezkedjenek; és úgy végeztek.¹¹

19. Nem én vagyok-e, ki igazságot felelek Izraelben,¹² és te föl akarod forgatni a várost, és elveszteni az anyát Izraelben? Miért pusztítod az Úr örökségét?

20. És felelvén Joáb, mondá: Távól legyen, távol legyen az tőlem; nem pusztítom, el sem romtom.

21. Nem úgy van a dolog, ha-

⁸ mind a kettő ugyanegy hely. Lásd 15. v.

⁹ A héber szerint: egész Berimen át, és hozzá gyülekeztek és követék őt.

¹⁰ A héber szerint: Abela Bet-Hammaakában.

¹¹ Egy régi közmondás a tanácskeröket az abelai okos emberekhez utasítja; a ki oda fordúlt, szándékában célt ért. Mások így fordítják a héber szerint: Amaz mondá: Előbb azt kellett volna mondani: Tegyük kérdést Abelában (meg akarja-e magát adni); akkor e czél eléretett volna (kitűnt volna, hogy megadja magát).

¹² jó tanácsot adok. Ez asszony itt a város nevében szól. A héber szerint: Nem vagyok-e egyike a békeszerető és hú városoknak Izraelben?

nem egy Széba nevű ember Efraim hegyéről, Bokri fia, fölemelte kezét Dávid király ellen; adjátok őt egyedül kézbe, és eltávozzunk a várostól. És mondá az asszony Joábnak: Ime feje le fog vettetni hozzád a kőfalon át.

22. Beméne tehát az egész néphez, és bölcsen szóla nekik; kik Bokri fia, Széba elvágott fejét kiveték Joábhhoz. És ő harsonát fúva, és eltávozzanak a várostól, kiki sátorába; Joáb pedig visszatéren Jerusalemba a királyhoz.

23. Joáb tehát fővezér vala Izrael egész seregén, Banajás pedig, Jojada fia a ceretieken és feletieken; (Kir. II. 8, 16.)

24. Aduram pedig adószedő, Josafát, Ahilud fia, a jegyzőkönyv vezetője,

25. Siva pedig irnok; Szádok pedig és Abiatar papok,

26. a jairi Ira pedig Dávid papja vala.¹³

21. RÉSZ.

Éhség a gábaonitákon elkövetett gyilkosság miatt, és ennek kiengesztelése. Dávid harczi a filiszteusokkal.

1. Lőn pedig éhség is Dávid napjaiban három esztendeig szűntelen; és Dávid kérdést tőn az Úr felelőhelyén.¹ És mondá az Úr: Saul miatt és az ő vérszopó háza miatt, hogy megölte a gábaonitákat.²

¹³ legfőbb tiszt, az alkirály helyettese. Lásd Kir. II. 8, 18.

¹ a főpap által. Lásd. Bir. 1, 1.

² méretett e büntetés az országra. A gábaonitákat Józue megtúrte (Józ. 9, 23. 27.), Saul ki akará őket irtani (2. v.), a miért sokan közülük a filiszteusokhoz futottak (lásd Kir. II. 4, 3.). Az Isten megfoghatlan végzéseinél fogva sokszor egész népet is büntet előjáróinak vétkei miatt; valamint meg is áld azok erényeiért.

2. A király tehát elhíván a gábaonitákat, mondá neki: (a gábaoniták pedig nem Izrael fiai közül valának, hanem az amorreusok maradékai;³ mert Izrael fiai megesküdtek vala nekik,⁴ és Saul meg akarta őket ölni buzgóságból,⁵ mint Izrael és Júda fiaiért.) (Józ. 9, 15.)

3. Mondá tehát Dávid a gábaonitáknak: Mit cselekedjem veletek? és mi legyen engesztelések, hogy az Úr örökségét áldjátok?⁶

4. És mondák neki a gábaoniták: Nem ezüstért és aranyért van pörünk, hanem Saul ellen és háza ellen; és nem akarjuk, hogy ember ölessék Izraelből. S mondá nekik a király: Mit akartok tehát, hogy cselekedjem nektek?

5. Kik mondák a királynak: A férfiút, ki minket álnokul megrontott és elnyomott, úgy el kell torlenünk, hogy csak egy se maradjon nemzetségéből Izrael minden hatáiraiban.⁷

6. Adassék nekünk hét férfiú az ő fiai közül, hogy feszítsük fel⁸ őket az Úrnak Saul Gábaájában,⁹ ki valaha az Úr választottja volt. És mondá a király: Oda adom.¹⁰

³ tulajdonképen a kananeusokéi, kik helyett itt az amorreus nép, amazok egy törze vétetik.

⁴ hogy magok között lakást engednek nekik.

⁵ túlságos, eszélytelen buzgóságból. Lásd Róm. 10, 2.

⁶ mikép tegyem jóvá Saul gonoszságát, hogy a nektek adott elégtétel után Izrael országa ismét megáldassék?

⁷ A héber szerint: e vers: A férfiút, ki minket megrontott, és semmivé tett (kivánjuk mi), mert mi úgy kiirtattunk, hogy maradásunk nem volt Izrael minden hatáiraiban.

⁸ A héber szerint: akasztjuk fel őt, vér- és esküboszúlásul 1. 14 v. Vesd össze Móz. IV. 25, 4.

⁹ a hol Saul lakott.

¹⁰ miután a vérboszulás a törvénybe is

7. De a király kegyelmeze Mifibozetnek, Saul fia, Jonatás fiának, az Úrra való esküvés miatt, mely Dávid között és Saul fia, Jonatás között vala. (Kir. I. 20. 12. 18. 3.)

8. Fogá tehát a király Ája leányának, Reszfának két fiát,¹¹ kiket Saulnak szült, Armónit és Mifibozetet, és Saul leányának Mikolnak¹² öt fiát, kiket szült Berzellai fiának, Hadrielnek, ki Molatiból volt,

9. és azokat a gábaoniták kezeibe adá; kik fölleszíték őket a hegyen az Úr előtt; és elesének ezek heten együtt; megöletvén az aratás első napján, midőn az árparatás kezdődött.¹³

10. Ája leánya, Reszfa pedig szőrzsákokat vévén, maga alá teríté a kősziklán, aratás kezdetétől, míg nem víz csepegett rájuk¹⁴ az égből; és nem engedé a madaraknak megszaggatni őket nappal, sem a vadaknak éjjel.¹⁵

11. És hírül vivék Dávidnak, a miket Ája leánya, Reszfa, Saul ágyasa cselekedett vala.

12. És elméne Dávid, és elhozá Saul csontjait, és fia, Jonatás csontjait a gálaád-jábeszi férfiaktól, kik ellopták volt azokat a betszáni utcáról,¹⁶ melyben felakasztották

fölvétetét (Móz. IV. 25. 4.), Dávid elismerheté azt oly eszközü, mely által az igazságnak elégtétel adatott, az Isten haragja megenyészeltetett.

¹¹ Lásd Kir. II. 3. 7.

¹² Kir. I. 18. 19. Mérobaknak neveztetik; hihetőleg két neve volt.

¹³ marcius és aprilis havában.

¹⁴ a fölakasztottakra.

¹⁵ a holttesteknek e rendkívüli esetről addig kellett temetés nélkül függve maradniok, míg Isten egy eső által, melynek hiánya a drágaságot okozta, meg nem mutatá, hogy az igazságnak elég tétetett.

¹⁶ tulajdonképen a kapu melletti falról, mely mellett mindenkor volt egy piac

vala őket a filiszteusok, mikor Sault megölték a Gelboén.

13. És elvivé onnan Saul csontjait és fia, Jonatás csontjait; és összeszedvén azok tetemeit, kik felakasztattak vala,

14. eltemeték azokat Saul és fia, Jonatás csontjaival Benjamin földén az oldalban,¹⁷ Cisznek, az ő atyjának sírjába; és megcselekvének mindent, mit a király parancsolt vala, és azután kiengesztelődék Isten a föld iránt.

15. A filiszteusoknak pedig ismét háborújuk lőn Izrael ellen, és leméne Dávid és szolgálai vele, és hadakozának a filiszteusok ellen. Elfáradván pedig Dávid,

16. Jeszibibenob, ki Arafa¹⁸ nemzetiségéből volt, kinek dárda-vasa háromszáz latot¹⁹ nyom vala, és új karddal vala felövezve, meg akará ölni Dávidot.

17. De segítségül lőn neki Szárvia fia, Abízai, és megvervén a filiszteust, megöle. Akkor megesküvének Dávid férfiai, mondván: Ezután ki nem jössz velünk a hadba, nehogy eloltsd Izrael világát.²⁰

18. Második háború is lőn Góbban a filiszteusok ellen; akkor a huszáti Szobokai megöle Száfot az Arafa törzsökéből, az óriások nemzetségéből. (Krn. I. 20. 4.)

19. Harmadik háború is lőn Góbban a filiszteusok ellen, melyben Száltus fia, a betlehemii selyemszövő Adeodatus²¹ megöle a geti²²

vagy utca a vevők és adók kényelmére. Lásd Kir. I. 31. 12.

¹⁷ mások szerint: Zelában.

¹⁸ a refeusok, az óriások nemzetségéből. Lásd Móz. V. 3. 11.

¹⁹ azaz: súlymértéket (síklust). Vessd össze Kir. II. 14. 26.

²⁰ hogy te, kitől Izrael jólléte függ, el ne veszsz.

²¹ A héber szerint: Elkanan (Adeodatus, Istentől ajándékozott) Járe- (erdő,

Góliátot, kinek dárdanyele olyan vala, mint a takácsok zúgolyfája. (Kir. I. 17, 7.)

20. A negyedik háború Getben lőn; melyben egy magas férfiú vala, kinek hat-hat ujjá vala keze in és lábain, azaz huszonnégy, Arafá nemzetségéből való.

21. És káromlá Izraelt; de Szamaának, Dávid bátyjának fia, Jonathan megöle őt.

22. Ezek négyen²³ születtek Arafától Getben, és elestek Dávidnak és szolgálának Urat által.

22. RÉSZ.

Dávid hálaéneke ellenségeitől megszabadulásaért.

1. Dávid pedig az Úrnak¹ ez ének igéit mondá¹ az napon, melyen az Úr megszabadította őt ellenségei kezéből, és Saul kezéből, 2. és szóla: az Úr az én kősziklám, és erősségem² és szabadítóm. (Zsolt. 17, 3.)

3. Isten az én erőm, benne bízom; paizsom és szabadulásom szarva,³ az én főlemelőm⁴ és menedékem; szabadítóm, a gonoszág-ból kiszabadítasz engem.

4. A dicséretes Ur segítségül hívom, és ellenségeimtől megszabadulok. (Zsolt. 17, 4.)

5. Mert körülvettek engem a

halál gyötrelmei,⁵ Bébial patakjai⁶ megrettentettek engem.

6. A pokol kötelei körülvettek engem; elővettek engem a halál törei.⁷

7. Szorultságomban segítségül hívom az Urat,⁸ és Istenemhez kiáltok, és templomából meghallgatja szómat, és füleihez érkezik kiáltásom.⁹

8. Megindult és megrendült a föld, a hegyek alapjai megrázkódtak és ingadoztak, mert haragudott rájuk.¹⁰

9. Füst ment föl orrából, és szájából emésztő tűz;¹¹ szenek gyuladtak meg attól.¹²

10. Meghajtotta az egeket,¹³ és leszállott; és homály¹⁴ volt lábai alatt.

11. A kerubok fölé ment¹⁵ és szállott, és röpült a szél szárnyain.

12. Rejektül tette a sötétséget maga körül,¹⁶ vizet csurgatván¹⁷ az egek felhőiből.

13. A színe előtti villogástól tüzes szenek gyuladtak.

⁵ A héber szerint: hullámai.

⁶ az alvilágnak, az alvilág fejedelmeinek patakjai. Lásd Kor. II. 6, 15. A halál és alvilág rémített engem, és ijedelmei árvíz gyanánt vettek körül.

⁷ a legnagyobb veszélyek fenyegettek végromlással.

⁸ akkor hittam és mindig is hívom.

⁹ itt a fürgeteg képe alatt a Dávid ellenségeire haragvó Isten iratik le, a mint segélyt hoz.

¹⁰ ellenségeimre.

¹¹ azaz: igen megharagudott. Vessd össze Izai. 65, 5.

¹² villámokat szórt.

¹³ fürgetegben az ég mintegy meghajlani látszik, mert a felhők leereszkesznek.

¹⁴ sötét viharos felhők.

¹⁵ a villámos felhők viharzó szeleire ült. Vessd össze Ezekiel 1, 5. 14-ik jegyz. A kerubok alatt néha a természeti erők is értetnek, melyeket Isten úgy használ, mint angyalait céljai kivitelére.

¹⁶ A héber szerint: sátorlán.

¹⁷ csurgatván, mintegy rostán át.

saltus) Orgimnak (fordításunk szerint selyemszövőnek) fia megöle stb.

²² tehát mást, nem a kirőt Kir. I. 17. r. van szó. Lásd Krón. I. 20, 5.

²³ óriások.

¹ Lásd Zsolt. 17.

² A héber szerint: váram, (a hová futok).

³ valamint a külekedő ökör szarva által győz, úgy győzők és az Isten által. Vessd össze Kir. I. 2, 1. 10. Luk. 1, 69.

⁴ A héber szerint: hegytetőm, hol biztonságban vagyok ellenségeimtől.

14. Az Úr dörög az égből, és a Fölséges szózatát adja.

15. Nyilakat bocsáta ki és elszéleszté őket,¹⁸ villámot, és megemészté őket.

16. És meglátszottak a tenger mélyei, és fölfedettek a földkerekség alapjai az Úr dorgálásától, az ő haragja szelének fúvásától.

17. Elküldött a magasból, és felvön engem, és kivona engem a sok vízből.¹⁹

18. Megszabadított engem igen hatalmas ellenségemtől, és azoktól, kik gyűlöltek engem; mert erősebbek voltak nálamnál.

19. Megelőzött engem²⁰ nyomorúságom napján,²¹ és erős támaszom lőn az Úr.

20. És kivezetett engem a térségre;²² megszabadított engem, mert tetszettem neki.

21. Az Úr megfizet nekem igazságom szerint,²³ és kezeim tisztasága szerint fog jutalmazni engem.

22. Mert megőriztem az Úr útait, és istentelenül nem cselekedtem Istenem ellen.

23. Mivel minden ítélete²⁴ szemeim előtt vagyon, és az ő parancsait nem távolítottam el magamtól.

24. És tökéletes leszek előtte, és őrizkedni fogok gonoszságomtól.²⁵

25. És az Úr megfizet nekem igazságom szerint, és kezeim tisztasága szerint az ő szemei látára.

¹⁸ az ellenségeket.

¹⁹ veszélyből.

²⁰ segítségével.

²¹ A héber szerint némely fordításokban: Ők (az ellenségek) megleptek engem (elzártak tőlem minden segítséget).

²² szabadságra.

²³ ügyem igazsága miatt.

²⁴ törvényei.

²⁵ a természeti romlottságtól és kedvenc bűnömtől.

26. A szenttel szent leszesz,²⁶ és az erőssel tökéletes.²⁷

27. A választóttal választott leszesz, és az elvetemülttel elvetemedel.²⁸

28. És a szegény népet megmented, és szemekkel a kevélyeket megalázod.

29. Mert te vagy szövétnekem, Uram! és te világosítod meg, Uram, sötétségemet.

30. Mert teáltalad futok felövezve;²⁹ Istenemmel átugrom a kőfalat.

31. Isten, szeplőtelen az ő útja, az Úr beszéde tüzzel mepróbáltatott; ő minden benne bízónak paizsa.

32. Kicsoda Isten az Úron kívül? és kicsoda erős a mi Istenünkön kívül?

33. Isten az, ki felövezett engem erősséggel, és megegyenesítette tökéletesen útamat;³⁰

34. hasonlóvá tévén lábaimat a szarvasokéhoz,³¹ és magas helyeimre állítván engem,³²

35. harcra tanítván kezeimet, és karjaimat olyanokká tévén, mint a réz-íjat.³³ (Zsolt. 143,1.)

36. Szabadításod paizsát addad nekem, és kegyességed nagygyá tett engem.

²⁶ vagyis, az iránt, ki téged és az embereket szereti, kegyességgel fogsz viseltetni.

²⁷ az állhatatosakkal, kitartókkal te is kitartó leszesz. Mások szerint: a hívvel hív leszesz.

²⁸ A héber szerint: a tiszta (őszinte) iránt őszinté leszesz; az álnok (elvetemült) iránt hűtelen. Mindenkit a szerint fogsz jutalmazni, a mint magát irántad viseli.

²⁹ ha veled vagyok egyesülve, gyorsan és bátran megyek minden ellenségeimre.

³⁰ feddhetlenné tette viseletemet.

³¹ gyorsá, készségessé tőn engem a harcra.

³² a hol biztosságban vagyok ellenségeimtől.

³³ A héber szerint: és karom meghajtja a rézíjat.

37. Tért adtál lépéseimnek alattam, és nem erőtlenedtek el bokáim.

38. Űzőbe veszem ellenségeimet³⁴ és eltíporom; és nem térek vissza, míg meg nem emészttem őket.

39. Megemészttem őket és összetöröm, hogy föl ne keljenek; lábaim alá fognak esni.

40. Felöveztél engem erősséggel a harcra, alám hajtottad az ellenem állókat.

41. Elleneimmel hátat fordítottattál nekem, az engem gyűlölőkkel, és elveszttem őket.

42. Kiáltanak, és nem lesz, ki megszabadítsa; az Úrhoz (kiáltanak), és nem hallgatja őket.

43. Eltörlöm őket, mint a föld porát; mint az utcák sarát szétgázolom őket és eltíprom.

44. Megmentesz engem népem ellenmondásaitól,³⁵ és nemzetek fejévé megtartasz engem; a nép, melyet nem ismerek, szolgál nekem.³⁶

45. Az idegen fiak ellenem állnak;³⁷ hallván fülök, engedelmeskednek nekem.

46. Az idegen fiak elfolytak, és szorultságukban összezsugorodnak.³⁸

³⁴ kik a te ellenségeid, mert ők felkentek és törvényed ellen lázadtak föl. A könyörgő keresztény az ellenségről szóló ilyen és hasonló sz. irási helyeknél rossz szokásaira és vétkeire gondol, melyeket, mint legveszélyesebb ellenségeit, legyőznie és kiirtania kell, vagy pedig a pokol ellenséges hatalmaira, melyek lankadatlanul tivőssége veszélyeztetésére vagy egész lerombolására törekzenek.

³⁵ a néplázítók ellenmondásaitól.

³⁶ Dávid itten, mint a Messiás előképe, oly kifejezésekkel él, melyek inkább illeken erre, mint önmagára.

³⁷ míg meg ismernek engem, és nem hallanak fölém.

³⁸ a népek elhagyván az igaz Istent, nem tudnak a tévelygés köteleikeiből ki-

47. Él az Úr, és áldott legyen az én Istenem; és magasztaltassék föl szabadulásom erős Istene.

48. Isten, ki boszuállást adsz nekem, és alám veted a népeket;

49. ki engem kiviszesz ellenségeim közül, és az ellenem tusakodók közül fölemelsz; az igaztalan férfiútól megmentesz engem. (Zsolt 17, 49.)

50. Azért hálát adok neked, Uram! a népek között, és a te nevednek énekelek; (Róm. 15, 9.)

51. ki magasztossá tette az ő királya szabadulását, és irtalmasságot cselekedett fölmentjével, Dáviddal, és az ő ivadékával mindörökké.

23. RÉSZ.

Dávid utolsó beszéde, és hősei névsora.

1. Ezek pedig Dávid utolsó igéi.¹ Mondá Izai fia, Dávid, mondá a férfiú, ki ígéretet vón Jákob Istene fölmentjéről,² a jeles énekes Izraelben: (Ap. cs. 2, 30.)

2. Az Úr lelke szólott énáltalam, és az ő beszéde nyelvem által.

3. Mondá nekem Izrael Istene, szóla Izrael erőse: Az embereken

bontakozni. A héber szerint: Az idegenek fiai elepednek, és vonaglanak köteleikben, vagy elbújnak rejtekeikben. Mások másképen.

¹ A régi zsidók szerint azért neveztetnek így ez igék, mert Krisztusra vonatkozó jóvondólest foglalnak magokban, mely az utolsó időkben teljesedik. Mások szerint: Dávid azokkal végzé zsoltárait. Akármelyik áll is, mindenesetre lelki végrendeletképen tekinthetjük azokat, melyekben Dávid a Messiásról és országáról tett ígéretet utódainak átadja.

² A héberben némelyek szerint: a férfiú, ki Jákob Istenétől fölmenté emeltett.

uralkodó, az igaz uralkodó isteni félelemben...³

4. Mikép a hajnal világossága napkeletkor reggel felhők nélkül tündöklök, és mikép esők által a fű növekszik a földből.⁴

5. Nem oly nagy ugyan házam az Istennél, hogy velem öröklévaló, mindenben erős és állhatatos szövetséget szerezzen;⁵ mert ez minden üdvöm és minden kívánságom, és semmi sincs, a mi abból ne virágoznék.⁶

6. Az engedetlenek pedig, mint a tövis, kiszaggattnak mindenjében, melyeket nem tépnek ki kézzel;

7. Hanem a ki azokhoz nyúl ni akar, fölfegyverkezik vassal és hegyes fával, és felgyújtván tűzzel, mind semmivé égettetnek.⁷

8. Ezek Dávid hőseinek nevei:⁸ A székben ülő,⁹ a legbölcsőbb,¹⁰ a fejedelem a három között.¹¹ Ő mint a fának igen gyenge férgescskéje, ki nyolczszázat ölt meg egy ütközetben.¹² (Krón. I. 11, 10.)

³ el fog jöni, t. i. a Messiás. Így a régi zsidók. Lásd Kir. III. 7, 19.

⁴ ... úgy lesz ő és országa; úgy jön ő el világossága szelid fényével, s úgy fog egy új nemzedék általa sarjadni.

⁵ de mégis meg fog történni; mert stb.

⁶ A héber szerint e vers: Nem ilyen-e az én házam Isten előtt? örök szövetséget kötött velem, mindenben erőset és állandót. Ez minden üdvöm és kívánságom, s ne virágoztatná azt? Mások másként.

⁷ Ez ország ellenségei, a javulni nem akaró gonoszok. Ezek hasonlítanak a tövishez, melyet erőszakkal kiszaggatnak és tűzre vetnek.

⁸ a hősi rendek.
⁹ a székemester vagy nagymester. Némelyek a héber szerint a tulajdon nevet veszik: Jászobázebet, mely helyett Krón. I. 11, 11-ben: Jeszbaam, Hahamoni fia, van.

¹⁰ A héber szerint: a takemonita.

¹¹ az első a két következő előtt.

¹² A héber szerint: fölemelte dárdját, és nyolczszázat ölt meg egyszerre.

9. Ezután az ahohita Eleazar, amaz atyja bátyjának fia,¹³ a három hős közül, kik Dáviddal valának, midőn a filiszteusokat meg-szégyenítették, és oda gyülekeztek a harcra.

10. És mikor fölmentek Izrael férfiai, ő megállta és vágá a filiszteusokat, míglen keze elfáradt, és a kardhoz merevedett;¹⁴ és az Úr nagy szabadulást tőn az napon, és a nép, mely elfutott vala, visszatére a megölték kizsákmányolására.

11. És ez után Áge fia, Szemma, Arariból. Mikor a filiszteusok az állomásra gyülekeztek, hol egy föld vala, tele lencsével, és mikor a nép elfutott a filiszteusok előtt,

12. megállta a föld közepén, és megoltalmazá azt, és megveré a filiszteusokat; és nagy szabadulást tőn az Úr.

13. És ezek hárman, kik fejedelmek valának a harmincz között,¹⁵ mentek le már azelőtt is, és aratás idején Dávidhoz jöttek vala Odollám barlangjába;¹⁶ a filiszteusok tábora pedig az óriások völgyében¹⁷ vala elhelyezve. (Krón. I. 11, 15.)

14. És Dávid az erősségben,¹⁸ a filiszteusok tábora pedig akkor Betlehembben vala.

15. Ekkor kívánsága lőn Dávidnak, és mondá: Vajha valaki nekem egy ital vizet adna azon csatornakútból, mely Betlehembben vagyon a kapunál!

16. Berohana tehát a három hős a filiszteusok táborába, és vizet merítének a betlehemi csatorna-

¹³ A héberben némelyek szerint: Dodo fia.

¹⁴ azaz: elfáradt, de a kardot mégis erősen tartá.

¹⁵ az itt előszámlált 37 hős között.

¹⁶ Lásd Kir. I. 22, 1.

¹⁷ Refaim völgyében Jerusalemmel.

¹⁸ ugyanazon barlangban.

kútból, mely a kapunál vala, és Dávidnak vivék; de ő nem akará meginni, hanem az Úrnak áldozá azt.¹⁹

17. mondván: Legyen az Úr cselekedjem; azon embereknek, kik életveszélyvel mentek vala el, vérét igyam-e? Azért nem akará meginni. Ezeket cselekvé a három leg-erősebb.

18. Abizai is, Joáb öcscse, Szárvia fia, egyik fejedelem vala a három közül;²⁰ ez az, ki fölemelte dárdáját háromszáz ellen, kiket megölt, nevezetes a három közül,

19. és nemesebb a három között, és azok fejedelme; de a három elsőt nem érte el.

20. És Banajás, Jojadának, az igen erős férfiúnak fia, nagy tetteket cselekvő, Kabszeelből; ez ölé meg a moábi két oroszlánt,²¹ és ez méne le és megöle az oroszlánt a kútban hó idején.

21. Ugyanő ölé meg az egyiptomi férfiút is, a bámulásra méltó férfiút, kinek dárda vala kezében; és pálczával menván le hozzá, a dárdát erővel kiragadá az egyiptomi kezéből, és megöle őt a maga dárdájával.

22. Ezeket cselekedte Jojada fia, Banajás.

23. És ő nevezetes vala a három hős közül, kik a harmincz nemesbék között valának, mindazáltal az (első) hármat nem érte el, és Dávid titkos tanácsosává tevé őt.

24. Joáb öcscse, Ázael a harmincz közül, Elehanan, az ő atyja bátyjának fia²² Betlehemből,

25. Szemma Harodiból, Eliká Harodiból.

26. Helesz Faltiból, a tékuai Akces fia, Hira,

27. Abiezer Anatótból, Mobonnai Huszátiból,

28. Szelman Ahohiból, Maharai Netofatiból,

29. Baana fia, Heled, ez is Netofatiból, Ribai fia, Itai, Benjamin fiainak Gabaatjából,²³

30. Banaja Faronból, Heddai Gaasz patakától,

31. Abialbon Arbatból, Aszma- vet Beromiból,

32. Eliaba Szalaboniból. Jasszen fiai,²⁴ Jonatán,

33. Szemma Ororiból, Szárar fia, Ajam, Arorból,

34. Elifelet, Aaszbainak, Makati fiának fia, Akitofel fia, Eliam Gelonból,

35. Heszrai Karmélből, Fárai Arbiből,

36. Nátán fia, Igaal Szóbából, Bónni Hadiból.

37. Szelek Ammoniból, Naharai Berorból, Szárvia fiának, Joábnak fegyverhordozója.

38. Ira Jetriből, Gáreb szintén Jetriből,

39. A heteus Uriás. Összesen harminczheten.

24. RÉSZ.

Dávid megszámláltatja népét, a miért mirígyhalállal büntetletik.

1. És ismét fölgerjede az Úr haragja Izrael ellen, és felindítá közöttük Dávidot,¹ ki ezt mondá:

²³ azaz: Gabaatból Benjamin nemzetségéből.

²⁴ A héber szerint: Benejasszen. Hogy itt csak egy hős számittassék, az alul kített összeg 37 kívánja.

¹ az Úr haragja fölgerjedett Izrael ellen. Dávidot kísértvén, és mondván neki: Számláld meg a népet. Ki ez az Úr haragja, megfajti a Szentlélek Krón. I. 21. 1-ben, hol írva van, hogy a sátán fölkel Izrael

¹⁹ mint itáláldozatot.

²⁰ Itt kezdődik a hármas rend második, melyből azonban csak két hős említettik.

²¹ két hőst.

²² A héberben némelyek szerint: Dodo fia.

Menj, és számláld meg Izraelt és Júdat.² (Krón. I. 21, 1.)

2. És mondá a király hadserege fejedelmének, Joábnak: Járd el Izrael minden nemzetségeit, Dántól Berszabeéig, és számláljátok meg a népet, hogy tudjam annak számát.

3. És mondá Joáb a királynak: A te Urad Istened szaporítsa meg népedet, a mennyi mostan, még százannyivá tegye uram királyom színe előtt; de mit akar uram királyom az ilyen dologgal?

4. Azonban a király beszéde meggyőző Joábnak és a sereg fejedelmének szavát; és kiméne Joáb és a vitézek fejedelmei a király elől, hogy megszámlálják Izrael népét.

5. És mikor ámentek a Jordánon, jutának Ároer városáig jobbra,³ mely Gád völgyében van;

6. és Jázeren át menének Gálaádba és Hodsínak alsóbb földére,⁴ és Dán erdőseire⁵ menének. És kerülvén Szídonnál,

ellen, és Dávidot fölingerlé, hogy számlálja meg a népet. Itt tehát az Isten haragja alatt a sátánt kell értenünk, ki anynyiban neveztetett így, a mennyiben Isten a sátán haragját (gonoszágát, melylyel Dávidot megkísérté), megengedé, hogy őt megpróbálja.

² a nép számbavétele magában nem volt rossz, (mert vesd össze Móz. II. 30, 12. IV. 1.), de itt a szándék tette azt vétkeessé; mert Dávid azt részint nagyra-vágyásból, részint azért akará végbevinni, hogy a népet folytonos hadilábon tartsa, és hódításokra vezesse, mi abból tűnik ki, hogy fővezéreinek erre parancsot adott. E szándék által a népszámlálás nem csak a polgárok személyes szabadsága, hanem a törvény ellen is volt. Vesd össze Móz. V. 17, 16.

³ azaz: a déli részén.

⁴ A héber szerint: Taktim vidékére Hodsiban.

⁵ A héber szerint: Dan-Jaanra.

7. átmenének Tírus bástyái mellett, és a heveusok és kananeusok egész földére, és elérkezének Júda déli részére Berszabeéba;

8. és megszemlélvén az egész földet, kilenc hónap és húsz nap múlva visszajutának Jerusalembé.

9. Átadá azután Joáb a népösszeírás számát a királynak, és találtaték Izraelből nyolczszázezer erős férfiú, kik fegyvert foghattak; és Júdából ötszázezer hadakozó.⁶

10. De megdöbönté Dávidot szíve,⁷ miután megszámláltatott a nép; és mondá Dávid az Úrnak: Igen vétkeztem e cselekedetben; de kérlek, Uram! vedd el szolgád gonoszságát, mert igen bolondúl cselekedtem.

11. Fölkele tehát reggel Dávid, és lón az Úr beszéde Gád prófétához, Dávid látójához, mondván:

12. Eredj és szólj Dávidnak: Ezeket mondja az Úr: Háromnak választása adatik neked: válaszsz egyet, a mit akarsz, ezek közül, hogy cselekedjem rajtad.

13. És mikor Gád eljött Dávidhoz, megjelenté neki, mondván: Vagy éhség jó földedre hét eszten-deig;⁸ vagy három hónapig futsz ellenségeid előtt és azok kergetnek téged; vagy bizonynyal három napig tartó mirígyhalál lesz földeden. Most tehát gondolkodjál és

⁶ Krón. I. 21, 5-ben nagyobb szám tétetik. Joáb, ki nem szívesen teljesíté királya parancsát (Krón. I. 21, 6.), úgy látszik, Készakarva mondott kisebb számot a királynak, hogy őt szándékától elmozdítsa. De az évkönyvekbe a valódi szám jegyeztetett, melyből az a Krónikák könyvébe átvétetett. Mások e nehézséget leírási hibák föltevésével igyekeznek megfejteti.

⁷ a lelkiismeret szemrehányást tón Dávidnak.

⁸ Krón. I. 21, 12. szerint három eszten-deig; így van a görög fordításban is, és így olvasták több sz. atyák.

lásd, minő beszéddel feleljek annak, ki engem küldött. (Krn. I. 21, 12.)

14. Mondá pedig Dávid Gádnak : Igen szorongattatom ;⁹ de jobb az Úr kezébe esnem (mert nagy az ő irgalmassága), mint az emberek kezébe. (Krn. I. 21, 13. Dán. 13, 23.)

15. És mirigyhalált bocsáta az Úr Izraelre, reggeltől a rendelt ideig, és meghala a népből Dántól Berszabeéig hetveezer férfiú.¹⁰

16. És mikor az Úr angyala kinyújtotta kezét Jerusalemba, hogy azt elveszítse, az Úr megkönyörülte az inségen, és mondá a nép-ölő angyalnak : Elég, tartóztasd meg már kezedet. Az Úr angyala pedig a jebuzeus Areuna¹¹ szerűje mellett vala.¹²

17. És Dávid mondá az Úrnak, mikor meglátta a nép-ölő angyalt : Én vagyok, a ki vétkeztem, én cselekedtem gonoszúl ; ezek, kik juhok, mit cselekedtek? Fordúl-

⁹ Igen nehéz a választás.

¹⁰ Mivel csak Dávid vétkezett, miért büntette Isten az egész népet? Megfelel erre sz. Gergely pápa erkölcsi tanításában : Minthogy a fejedelmek szívét Isten a nép érdemei szerint igazgatja (védi vagy elhagyja), azért a bűnös király vétkeit azok ostorozása által büntette, kik miatt annak vétkeit megengedte. Mivel pedig Dávid is vétkezett kevélység által, azért őt is érte a büntetés. Ennél fogva bizonyos, hogy a fejedelmek és népek érdemei oly szoros összeköttetésben vannak egymással, hogy a nép erkölcsisége gyakran megromlik a fejedelem hibája miatt és viszont. De azért a népeknek nem szabad vakmerően ítélniök fejedelmeiket ; mert Isten rendelte azokat, s egykor ő fogja megítélni.

¹¹ a jebuzeusok királya (23. v.), Dávid hűbérese. Lásd Kir. II. 5, 6. s követk.

¹² nyomtató szerűn, a nyílt földön, a későbbi templombegyen, Mórián.

jon, kérlek, kezed ellenem és atyám háza ellen.¹³

18. Gád pedig Dávidhoz méne az napon, és mondá neki : Menj föl, és építs oltárt az Úrnak a jebuzeus Areuna szerűjén.

19. És fölméne Dávid Gád beszéde szerint, melyet az Úr parancsolt vala neki.

20. És kitekintvén Areuna, észrevevé a királyt és szolgálait, hogy hozzá mennek ;

21. és kimenvén a király előtt földig arcra borúla, és mondá : Mi oka, hogy uram királyom szolgáljához jő? Mondá neki Dávid : Hogy megvegyem tőled a szerűt, és az Úrnak oltárt építsek, és szűnjék meg a halál, mely dühöng a nép között.

22. És Areuna mondá Dávidnak : Vegye el és áldozzon uram királyom, a mint tetszik neki ; itt vannak tulkok az égőáldozatra, és a szekér s a tulkok jármái fa helyett.¹⁴

23. Areuna király mindent ada a királynak, és mondá Areuna a királynak : A te Urad Istened vegye be fogadásodat.

24. Felelvén neki a király, mondá : Nem úgy, a mint akarod, hanem áron veszem meg tőled, és nem áldozok az én Uram Istennemnek ingyen való égőáldozatokat. Dávid tehát megvevé a szerűt és a tulkokat ötven ezüst sikluson ;¹⁵

25. és Dávid oltárt építe ott az Úrnak, áldozván égő- és hálááldozatokat, és az Úr megkegyelmeze a földnek, és elvéteték a csapás Izraelről.

¹³ büntető kezedet fordítsd ellenem és családom ellen, és kiméld meg a népet.

¹⁴ melyen az áldozat megégetendő vala.

¹⁵ egyszersmind az egész Mória-hegyet Krn. I. 21, 25. szerint, hol az egész ár ki van téve.

KIRÁLYOK HARMADIK KÖNYVE.

A ZSIDÓK SZERINT ELSŐ.

1. RÉSZ.

Dávid elgyengül öregségében. Adoniás a trónra törekszik. Salamon királylyá lesz.

1. És Dávid király megöregedett vala, és korának sok napjai valának; és mikor betakartaték ruhákkal, föl nem melegül vala.

2. Mondák azért neki szolgálai: Keressünk a mi urunk királyunknak szűz leányzót, ki álljon a király előtt, és ápolja őt, és háljon kebelén és melegitse urunkat királyunkat.

3. Keresének tehát szép leányzót Izrael minden határaiban, és találák a szunami Abizágot, és vivék őt a királyhoz.

4. A leányzó pedig igen szép vala, és a királylyal hála,¹ és szolgálá neki; de a király nem ismeré meg őt.

5. Adoniás pedig, Haggit fia² felfuvalkodék, mondván: Én országolni fogok. És szerze magának

¹ Nincs kétség benne, hogy Dávid Abizágot másod-feleségül valóban elvette, mit a törvény megengedett. Hogy valóban felesége volt, kitűnik különösen abból, hogy Adoniás, midőn Abizágot feleségül kívánta, fölségsértésről vádoltatott, mint ha trónra törekednék (Kir. III. 2, 21. 22.). Ez nem történt, ha Abizág nem volt volna Dávid felesége, mivel csak az tekintetett pártütőnek, ki a király valóságos feleségét akarta nőül venni. (Lásd Kir. II. 16, 21.)

² Lásd Kir. II. 3, 4.

szekereket és lovagokat, és ötven férfiút, kik előtte fussanak.

6. És atyja soha sem feddé meg őt,³ mondván: Miért cselekedted ezt? Igen szép vala ő is, második-szülött Absalom után.

7. És összebeszéle Szárvia fiával, Joábbal, és Abiatar pappal, kik Adoniás pártját segítik vala.

8. De Szádok pap és Jojada fia, Banajás, és Nátán próféta és Szemei és Rei, és Dávid seregének ereje⁴ nem vala Adoniással.

9. Adoniás tehát áldozván kosokot és borjakat és minden kövületet Zohelet kövénél, mely közel vala Rogel forrásához,⁵ elhívá minden testvéreit, a király fiait, és Júda minden férfiát, a király szolgálait.

10. Nátán prófétát pedig és Banajást és mind a hősokeket, és öcscsét, Salamont, nem hívá el.

11. Mondá azért Nátán Betsabeének, Salamon anyjának: Nem hallottad-e, hogy Haggit fia, Adoniás, király lett, és urunk Dávid azt nem tudja?⁶

³ életében. Dávid tehát mindenkor megrovásra méltó elnézéssel viseltetett ezen gyermeke iránt.

⁴ Lásd Kir. II. 23, 8. s követk.

⁵ Jerusalemtól keletre, túl az olajfák hegyén.

⁶ Izrael trónja örökös volt, de nem az elsőszülöttség joga szerint. Isten kijelentésétől függött, melyik fiú nyerje el a koronát. Dávid utódjává Isten Salamont rendelé. (Lásd Kir. II. 12, 25. 7, 12.) Ké-

12. Most azért jöszte, vedd tanácsomat, és szabadítsd meg életedet és fiadét, Salamonét.

13. Eredj és menj be Dávid királyhoz, és mondd neki: Uram király! nem esküdtél-e meg nekem, szolgálódnak, mondván: Fiad, Salamon fog országglani utánam, és ő ül királyi székembe? miért országol tehát Adoniás?

14. És míg te ott szölsz a királylyal, én utánad megyek, és befejezem beszédeidet.

15. Beméne tehát Betsabee a királyhoz a belterembe; a király pedig igen öreg vala és a szunami Abizág szolgálja neki.

16. Meghajola Betsabee és leborúla a király előtt. És mondá neki a király: Mit akarsz?

17. Ki felelvén, mondá: Uram! megesküdtél a te Uradra Istenedre szolgálódnak: Fiad, Salamon fog országglani utánam, és ő ül királyi székembe.

18. És íme most Adoniás országol, a nélkül, uram királyom, hogy ezt tudnád.

19. Tulkokat áldozott és minden kövéret és igen sok kost, és elhítta mind a király fiait, Abiatar papot is, és a vitézek fejedelmét, Joábot; Salamont, a te szolgálodat pedig nem hitta el.

20. Mindazáltal, uram királyom, rád néznek egész Izrael szemei, hogy kijelentsd nekik, kinek kelljen királyi székedbe ülni, uram királyom, utánad?

21. Különben, ha majd elalszik uram királyom atyáival, én és fiam, Salamon bűnösök leszünk.⁷

22. Míg ő szölt a királylyal, Nátán próféta elérkezék.

23. És megjelenték a királynak,

söbb, midőn a vallás becse alább súlyedt, e részben is önkény állt be.

⁷ Adoniás fiamat, Salamont, mint trón-követelőt, velem együtt kivégezteti.

mondván: Itt vagyok Nátán próféta. És mikor bement a király elé,⁸ és meghajola előtte, a földig borulván,

24. mondá Nátán: Uram királyom! te mondottad-e: Adoniás országoljon utánam, és ő üljön királyi székemen?

25. Mert lement ma, és tulkokat áldozott és kövéreket és igen sok kost, és elhítta mind a király fiait és a sereg hadnagyait, Abiatar papot is; és azok evén és iván előtte mondák: Éljen Adoniás király!

26. engem, szolgálodat, és Szádok papot, és Jojada fiát, Banajást, és szolgálodat, Salamont nem hitta el.

27. Vajjon az én uram királyomtól jött-e ki ez ige, és nekem, szolgálódnak meg nem jelentetted, ki üljön uram királyom székén utána?

28. És felelé Dávid király, mondván: Híjátok hozzám Betsabeét. Ki mikor bement a király elé,⁹ és előtte megállott,

29. megesküvék a király, és mondá: Él az Úr! ki megszabadította lelkemet minden szorongástól,

30. hogy a mint megesküdtem neked Izrael Urára Istenére, mondván: Fiad, Salamon fog országglani utánam, és ő ül királyi székemen helyettem: úgy cselekszem ma.

31. És lehajolván Betsabee, arcczal földig borúla a király előtt, mondván: Éljen az én uram Dávid mindörökké.

32. És mondá Dávid király: Híjátok hozzám Szádok papot és Nátán prófétát, és Jojada fiát, Banajást.¹⁰ Kik mikor bementek a király elé,

33. mondá nekik: Vegyétek uratok szolgálit mellétek, és fiamat,

⁸ mire Betsabee eltávozott (28. v.).

⁹ és Nátán eltávozott (32. v.).

¹⁰ testőr-seregnek főnökét. (38. v.)

Salamont ültessétek öszvéremre, és vigyétek őt Gihonba.¹¹

34. És ott kenje őt Szádok pap és Nátán próféta Izrael fölött királylyá; és fujjatok harsonát, és mondjátok: Éljen Salamon király!

35. És jőjetek fel utána, és jőjön ide, és üljön királyi székeembe, és országoljon helyettem; és megparancsolom neki, hogy legyen fejedelem Izrael és Júda fölött.

36. És Jojada fia, Banajás felelé a királynak, mondván: Amen! így szóljon az én uram királyom Ura Istene.¹²

37. A mint az Úr az én urammal királyommal volt, úgy legyen Salamonnal, és magasztalja följebb királyi székét az én uram, Dávid király székénél.

38. Leméne tehát Szádok pap és Nátán próféta és Jojada fia, Banajás, és a ceretiek és feletiek, és Salamon Dávid király öszvéreére ülteték, és Gihonba vivék őt.

39. És Szádok pap az olajszarut vévén a hajlékból,¹³ fölkené Salamont; és megfuvák a harsonát, és mondá az egész nép: Éljen Salamon király!

40. És fölméne az egész sokaság utána és a nép, sípolván és vígadván nagy örömmel, és megzendüle a föld kiáltásaiktól.

41. Meghallá pedig Adonias és mindnyájan, kiket hívott vala, és már a lakoma elvégződött vala; de Joáb is hallván a harsonaszót, mondá: Mit akar e fölháborodott város kiáltása?

42. Mig ő szólott, Abiatar pap fia, Jonatás érkezék; kinek mondá

¹¹ ez völgy volt éjszaknyugatra Jerusalemtől, hasonló nevű forrással.

¹² ő is erősítse meg.

¹³ a szent hajlékból (Kir. II. 6, 17.), hol a fölkenetési szent olaj tartatott. Lásd Móz. II. 30, 22. s követk. Vesd össze Kir. I. 16, 1.

Adonias: Jőj be, mert erős férfiú vagy és jót hirdető.

43. És Jonatás felelé Adoniasnak: Épen nem; mert a mi urunk, Dávid király Salamont tette királylyá.

44. És vele küldötte Szádok papot és Nátán prófétát és Jojada fiát, Banajást, és a ceretieket és feletieket, és a király öszvéreére ültették őt.

45. És királylyá kenték őt Szádok pap és Nátán próféta Gihonban; és fölmentek onnan örvendezve, úgy hogy zengett a város; ez ama szózat, melyet hallottatok.

46. De Salamon be is ült a királyi székebe.

47. És bemenvén a király szolgálói, áldották¹⁴ urunkat, Dávid királyt, mondván: Tegye nagyobb Isten Salamon nevét a te neved fölött, és magasztalja följebb királyi székét királyi székeknél. És a király imádkozott ágyában,

48. és mondá: Áldott legyen Izrael Ura Istene, ki ma királyi székeembe ültőt adott semeim látára.

49. Megrettenének tehát és fölkelének mindnyájan, kiket Adonias hívott vala, és kiki útjára méne.

50. Adonias pedig félvén Salamontól, fölkele és elméne, és az oltár szarvát fogá.¹⁵

51. És hírül vivék Salamonnak, mondván: Ime Adonias félvén Salamon királytól, az oltár szarvát fogta, mondván: Esküdjék meg nekem Salamon király ma, hogy nem öli meg szolgálját fegyverrel.

52. És mondá Salamon: Ha jó ember lesz, csak egy hajszála sem esik a földre; ha pedig gonoszság találtatik benne, meghal.

¹⁴ szerencsét kívántak neki, hogy parancsai teljesültek.

¹⁵ ott menedéket keresvén. Lásd Móz. I. 21, 14. Kir. III. 2, 28.

53. Elküldte tehát Salamon király, és kihozatá őt az oltártól; és bemenvén leborúla Salamon király előtt; és mondá neki Salamon: Menj házadba.

2. RÉSZ.

Dávid végakarata és halála. Salamon trónralépte és szigorú kormánya.

1. Elközelgetének pedig Dávid napjai, hogy meghaljon, és parancsola fiának, Salamonnak, mondván:

2. Én az egész föld útjára megyek; erősödjél és légy férfiú,

3. és tartsd meg a te Urad Istened parancsait,¹ hogy utain járj, és megőrizd szertartásait és rendelkezéseit, ítéleteit és bizonygatóteit, mint megiratott Mózes törvényében; hogy értsd mind, a mit cselekszel, és akárhova fordúlsz; (Móz. V. 17, 19.)

4. hogy az Úr megerősítse beszédeit, melyeket felőlem szólott, mondván: Ha megőrzik fiaid utjait,² és igazságban³ járnak előttem teljes szívökből és teljes lelkekből, nem fogy el belőled a férfiú Izrael királyi székéről.⁴

5. Azt is tudod, miket cselekedett rajtam Szárvia fia, Joáb, miket cselekedett Izrael seregének két hadnagyával, Ner fiával, Abnerrel, és Jeter fiával, Amazával, kiket megölt, és csatavért ontott békeségben, és a harcz vérért hintette övére, mely ágyékán vala, és sarujára, mely lábain vala.⁵ (Kir. II. 3, 27, 20, 10.)

6. Cselekedjél azért bölcseséged

szerint, és ne bocsásd őszült fejédt békeséggel a föld alá.⁶

7. De a gálaádi Berzellai fiaihoz is légy hálaadással, és asztalodnál egyenek; mert elém jöttek, midőn Absalom bátyád elől futottam. (Kir. II. 17, 27, 19, 31, 32.)

8. Nálad van Szemei is, Gérának, Jemini fiának fia, Bahurimból, ki megátkozott engem igen gonosz átokkal, mikoron táborba⁷ mentem; de mivelhogy lejött elém, midőn átkeltem a Jordánon, és megesküdtem neki az Úrra, mondván: Nem öllek meg téged fegyverrel; (Kir. II. 16, 5, 19, 19.)

9. te ne hagyj őt büntetés nélkül.⁸ Bölcs férfiú vagy pedig; tudni fogod, mit művelj vele, és vérrel bocsásd az ő vénségét a föld alá.

10. Elaluvék tehát Dávid atyáival,⁹ és eltemetteték Dávid városában.¹⁰

⁶ ne hagyj kimúlni természetes halállal, hanem mint orgyilkost végeztess ki, habár vén is. Vesd össze 31. 32. v. Kir. II. 8, 39.

⁷ A héber szerint: Mahanaimba, az Absalom előli futáskor.

⁸ Szemei lázító volt az Isten fölkenntje ellen, és ennek káromlója, épen ezért lázító volt Isten ellen is, ki Dávidot helyettesévé választotta, s így káromolta Istent is. Ha Dávid elengedvén, büntetlenül hagyá is az ellene elkövetett bünt, de az Isten ellen elkövetett vétket s az ez által érdemelt büntetést nem engedhette el, azért adta őt át a büntető igazságnak.

⁹ A világ teremt. ut. 2990. Kr. e. 1014. évben.

¹⁰ Sion hegyén. Lásd Kir. II. 5, 7. Ap. cs. 2, 29. Ezen királyra, ki nagyobb volt jámborsága, mint hős tettei által, dicséretet mond a Szentlélek is Sirák 47. Ő nemcsak próféta, hanem tulajdonképen Krisztusnak és anyaszentegyházának volt prófétája; részint mivel élete különféle eseményeiben előképe volt a Messiásnak; részint pedig, mivel Krisztusnak és anyaszentegyházának titkait befoglalá zoltáiraiba, melyek ez oknál fogva nemcsak

¹ Lásd Móz. III. 8, 35.

² jó szokásaikat.

³ hűségben.

⁴ mindig lesz utódod Izrael trónján.

⁵ ki általán vérengző férfiú.

11. A napok száma pedig, melyeken Dávid országlott Izrael fölött, negyven esztendő vala; Hebronban országlott hét esztendőig, Jerusalemben harminczháromig. (Krn. I. 29, 27. Kir. II. 5, 4. 5.)

12. Salamon pedig atyja, Dávid királyi székébe üle, és országa igen megerősödék.

13. És Haggit fia, Adoniás beméne Salamon anyjához, Betsabeéhoz. Ki mondá neki: Békeséges-e bejöveteled? Amaz felelé: Békeséges.

14. És mondá: Beszédem van veled. Kinek mondá: Szólj. És amaz:

15. Te tudod, úgymond, hogy enyém vala az ország, és engem választott volt egész Izrael magának királylyá; de elvétetett az ország, és öcsémé lett, mert az Úrtól neki rendeltetett.

16. Most azért egy kérésem van hozzád; meg ne szégyenítsd orczámat.¹¹ Ki mondá neki: Szólj.

17. És amaz mondá: Kérlek, mondd meg Salamon királynak, (mert semmit sem tagadhat meg neked) hogy adja nekem a szunami Abizágot feleségül.

18. És mondá Betsabee: Jól van, én szólok éretted a királynak.

19. Elméne tehát Betsabee Salamon királyhoz, hogy szóljon neki Adoniásért; és fölkele a király, eléje menvén, és meghajola előtte és leüle királyi székébe; és királyi szék téteték a király anyjának, ki az ő jobbára üle.

Krisztus és az apostolok által gyakran fölhozattak hivatkozásképen ajszidök ellen, hanem az anyaszentegyházban szüntelenül imádságul is használtanak, mnttha ez nem is találna más szózatot hálája, dicsérete, aggodalmai, vágyai, reménye- és szeretete kifejezésére a királyi szoltáros és próféta titokteljes énekeinél.

¹¹ ne utasíts el engem.

20. És mondá neki: Egy kis kérésem van hozzád, meg ne szégyenítsd orczámat. És mondá neki a király: Kérj, anyám, mert nem illik megvetnem orczádat.¹²

21. Ki mondá neki: Adassék a szunami Abizág Adoniás bátyának feleségül.

22. És felelé Salamon király, és mondá anyjának: Miért kéred a szunami Abizágot Adoniásnak? Kérd neki a királyságot is; mert ő bátyám, nálamnál idősb, és vele van Abiatar pap és Szárvia fia, Joáb.¹³

23. Megesküvék azért Salamon király az Úrra, mondván: Ezeket cselekedje velem Isten, és ezeket művelje, hogy önnön élete ellen mondotta ez ígét Adoniás.¹⁴

24. És mostan, él az Úr, ki engem megerősített, és Dávid atyám királyi székébe helyezett, és ki nekem házat szerzett,¹⁵ amint mondotta, — hogy még ma megöletik Adoniás.¹⁶

25. És elküldé Salamon király Jojada fiát, Banajást, ki megöle őt és meghala.

26. Abiatar papnak is mondá a király: Menj Anatotba, jóságodra;¹⁷ jóllehet halál fia vagy,¹⁸

¹² megvetnem kérésedet.

¹³ Ha te Abizágot kéred neki, egyszersmind kéred az országot is; mert ő ezen kegyelmet joga elismerésének venné részemről (Kir. II. 16, 21. III. 1, 4. 1-ső jegyz.), s akkor könnyen a királysághoz jutna, mert idősebb, mint én, s ezenkívül a főpap és fővezér az ő pártján van.

¹⁴ az Isten büntetése szálljon rám, ha Adoniás ezért életével nem lakol.

¹⁵ utódot, ivadékot adott.

¹⁶ ez nem volt elsietés, hanem szükséges gyors rendszabály a polgárháború megelőzésére. S ez a kérelem nem első vétke volt Adoniásnak, mert trónkövetelése és lázadása által még atyja életében megérdemlette a halált.

¹⁷ Menj haza. Anatot papi város volt.

¹⁸ ámbár megérdemléné a halált.

de ma tégedet meg nem öllek, mivel az Úr Isten szekrényét hordoztat atyám, Dávid előtt, és fáradságot álltal ki mindenekben, mikben atyám fáradozott.¹⁹

27. Salamon azért kiveté Abiartart, hogy ne legyen az Úr papja, hogy beteljesedjék az Úr beszéde, melyet Héli háza felől mondott Sílóban.²⁰

28. Hír juta pedig Joábhhoz, hogy im Joáb Adoníáshoz hajlott, és nem hajlott Salamonhoz;²¹ azért Joáb elfuta az Úr hajlékába, és megfogá az oltár szarvát.²²

29. És hirül vivék Salamon királynak, hogy Joáb az Úr hajlékába futott, és az oltár mellett vagon; és elküldé Salamon Jojada fiát, Banajást, mondván: Eredj, öld meg őt.

30. És elméne Banajás az Úr hajlékához, és mondá neki: Ezeket mondja a király: Jőj ki. Amaz mondá: Nem megyek, hanem itt halok meg. Banajás a királynak hirül adá a beszédet, mondván: Ezeket mondá Joáb, és ezeket feléle nekem.

31. És mondá a király: Cselekedjél úgy, a mint szólott, és öld meg őt és temesd el, és vedd el az ártatlan vért, mely Joábtól kiontatott, rólam és atyám házáról.²³

32. És az Úr fordítsa véréát az ő fejére,²⁴ mert két igaz férfiút ölt

meg, nálánál jobbakat, fegyverrel ölte meg őket, atyám, Dávid tudta nélkül, Ner fiát, Abnert, Izrael hadának fejedelmét, és Jeter fiát, Amazát, Júda seregének fejedelmét. (Kir. II. 3, 27, 20, 10.)

33. És azok vére térjen vissza Joáb fejére, és ivadéka fejére mindörökké. Dávidnak pedig és ivadékának, házának és királyi székének legyen békeség az Úrtól mindörökké.

34. Fölméne tehát Jojada fia, Banajás, és rárohanván, megölte őt;²⁵ és eltemették maga házában a pusztában.²⁶

35. És a király Jojada fiát, Banajást rendelé helyette a sereg fölé; és Szádok papot rendelé Abiatar helyébe.

36. És elküldé a király, és hivatá Szemeit, és mondá neki: Építs házat magadnak Jerusalemben, és lakjál ott, és ki ne menj onnét ide s tova;

37. mert a mely napon kilépsz és átmegy a Cedron patakán, tudjad, hogy megöletel, véred fejedelen lesz.²⁷

¹⁹ Némelyek szerint: a szent hajlékon kívül, elragadván őt az oltártól (Móz. II. 21, 14. miatt); mások szerint helyesebben, az oltárnál, mit Salamon megengedett (31. v.); mert egy ily gonosz kivégeztetés az isteni igazságnak tartozó áldozatul tekinté, s Isten tiszteletére végbevitt cselekedvénynek tartá.

²⁰ a felpusztában. Ezen vitézi jeles tehetségekkel megáldott, de kevély, elbizott és kegyetlen ember így végzé életét. Ez eset által a sz. irás tudunkra adja, hogy a jeles tehetségek valódi erényesség és jámborság nélkül, inkább arra szolgálnak, hogy az embert romlásba döntsek, mintsem igazán nagygyá és boldoggá tegyék.

²⁷ magad leszesz oka halálodnak. Salamon a rossz érzelmű Szemeit fővárosában szem alatt akará tartani, és azután megölni, ha valami újabb vétkeket követ el, mi makacsságánál és engedetlenségénél fogva előre látható volt.

¹⁹ atyám sorsában osztoztál.

²⁰ Salamon megfosztá Abiartart a főpapi hivatal gyakorlatától, s azt Szádokra ruházta. Így teljesedett Sámuel jóvondó-lése (Kir. I. 2, 32.), hogy a főpapság Héli családjától elvéteik, és Eleazar családjának más ágára ruháztatik.

²¹ A héber szerint: Adoníáshoz hajlott, de nem Absalomhoz.

²² Lásd Kir. III. 1, 50.

²³ akkor elhárítod rólam és házamról a büntetést, melyet megérdemlenék, ha kímélnők ezen gyilkost.

²⁴ vérbűnét, gyilkosságát.

38. És mondá Szemei a királynak: Jó ez a beszéd. Mint uram királyom szólott, a te szolgád úgy fog cselekedni. Szemei tehát Jerusalemben lakék sok ideig.

39. Lón pedig három esztendő mulva, hogy Szemei szolgálj elszökének Maaka fiához, Ákishoz, a geti királyhoz; és hirül adák Szemeinek, hogy szolgálj Getbe mentek.

40. És fölkele Szemei, és megnyergelé szamarát, és elméne Ákishoz Getbe, szolgáljait keresni, és elhozá őket Getből.

41. Hirül adák pedig Salomonnak, hogy Szemei Getbe ment Jerusalemből, és visszajött.

42. És elküldvén, hivatá őt, és mondá neki: Nem bizonyítottam-e neked az Úrra, és nem mondtam-e meg neked: hogy a mely napon kimenvén, ide s tova jársz, tudjad, hogy meg kell halnod? És azt feleléd nekem: Jó a beszéd, melyet hallottam.

43. Miért nem tartottad tehát meg az Úrnak tett esküt és a parancsot, melyet parancsoltam vala neked?

44. És mondá a király Szemeinek: Te tudod mindazon gonoszt, melyről szived bizonyosságod, melyet atyámmal, Dáviddal cselekedtél; az Úr fejedre fordította gonoszságodat.

45. És Salamon király áldott, és Dávid királyi széke állandó lesz az Úr előtt mindörökké.

46. A király tehát parancsola Jojada fiának, Banajásnak; ez kimenvén megölé őt, és meghala.

3. RÉSZ.

Salamon házassága, kérése és bölcs ítéllete.

1. Megerősödék tehát az ország-lás Salamon kezében, és rokonsá-

got szerze Fáraóval, az egyiptomi királylyal; mert elvevé az ő leányát,¹ és elhozá Dávid városába, míg elvégzé maga háza és az Úr háza és Jerusalemben kőfala építését köröskörül. (Krón. II. 1, 1. 8, 11.)

2. Mindazáltal a nép a magas helyeken áldoz vala; mert nem építtetett vala templom az Úr nevének mind az napiglan.²

3. Salamon pedig szereté az Urat, járván atyja, Dávid parancsaiban, kivéve, hogy a magas helyeken áldozott, és jó illatszert gyűjtött.³

4. Elméne azért Gábaonba, hogy áldozzon ott, mert az vala a legnagyobb⁴ magasság; ezer áldozatot tón Salamon égőáldozatul azon oltáron Gábaonban.

5. Megjelene pedig az Úr Salomonnak álzában éjjel, mondván: Kérj, a mit akarsz, hogy adjak neked.

6. És mondá Salamon: Te atyámmal, Dávid szolgáljaddal nagy irgalmasságot cselekedtél, minthogy színed előtt híven és igazán járt,

¹ A zsidó házasságra léphetett pogány nővel, ha nem volt kananei (Móz. V. 23, 7.); de ennek az izraeli törvényt kellett fölvenni (Ezdr. 9, 1.), mit a királyleány valószínűleg megtett (Zsolt. 44, 11. 12.), bár úgy látszik, hogy attól később elpártolt (Kir. III. 11, 1. 8.).

² A nép különféle helyeken mutatá be az Úrnak áldozatait; mert a szentély, hol egyedül kellett volna áldozni (Móz. III. 17, 4. V. 12, 13. 14.), még nem volt bizonyos helyen megállapítva. Miután a templom fölépült, eziránt szigorú törvény lépett életbe (Kir. IV. 18, 22.). Addig ebben, valamint az istenítisztelet egyéb részeiben is, nem vétetett minden oly igen szigorúan.

³ papok által ugyan, de a minek törvény szerint csak a szent hajlékban volt szabad történni.

⁴ a legkitünőbb azon helyen kívül, hol a frigysekreány állott (15. v.). Gábaonban volt a mózesi oltár és a régi szent hajlék (Krón. I. 16, 39. 21, 29.).

és egyenes szívvel volt veled ; megtartottad neki nagy irgalmaságot, és neki fiát adtál, ki királyi székében üljön, mint ma vagyón.

7. És most, Uram Isten! te tetted királyiá szolgádat Dávid atyám helyett, én pedig fiatal gyermek⁵ vagyok, és nem tudom kimenetemet és bejövötemet.⁶

8. és szolgád azon nép között vagyón, melyet választottál, a számtalan nép között, melyet nem lehet számba venni és megolvasni a sokaság miatt.

9. Adj tehát szolgádnak értelmes szívet, hogy népedet megítélhesse, és választást tehesen a jó és gonosz között ; mert ki ítélheti meg e népet, ezen te sok népedet? (Krón. II. 1, 10.)

10. Tetszék pedig a beszéd az Úr előtt, hogy Salamon ilyen dolgot kért.

11. És mondá az Úr Salamonnak: Mivelhogy e dolgot kérted, és nem kértél magadnak sok napot, sem gazdagságot, vagy ellenségeid lelkét,⁷ hanem bölcséget kértél magadnak, hogy igazán ítélhess :

12. íme beszéded szerint cselekedtem veled, és böles és értelmes szívet adtam neked, elannyira, hogy senki hozzád hasonló nem volt előtted, utánad sem támad.⁸

13. De ezeket is, a miket nem kértél, megadtam neked : tudniillik gazdagságot és dicsőséget, hogy senki hozzád hasonló nem

⁵ gyenge, kiskorú gyermek. Salamon akkor 20 éves lehetett.

⁶ nem tudom még vinni ügyeimet házamban és azon kívül.

⁷ halálát és vesztét.

⁸ Salamon nemcsak az isteni dolgokban volt jártas, hanem a természeti és polgári tudományokban is (Bölcs. 7, 17. Sirák 47, 14.); az elsőre nézve volt ugyan hozzá hasonló Mózesben és az apostolokban, de az utóbbiakban nehezen.

volt a királyok között mind az elmúlt napokban.⁹ (Bölcs. 7, 17. Máté 6, 29.)

14. Ha pedig utaimon jársz, és megtartod parancsaimat és rendeléseimet, mint atyád járt, meghosszabbítom napjaidat.

15. Fölserkene tehát Salamon, és észrevevé, hogy álom volt.¹⁰ És mikor Jerusalemba jött, megállta az Úr szövetség-szekerénye előtt, és égőáldozatokat mutata be,¹¹ és tón hálaáldozatokat, és nagy lakomát minden szolgáinak.

16. Akkoron két parázna asszony jöve a királyhoz, és eléje állának ;

17. kiknek egyike mondá : Kérlek, uram, én s ez asszony egy házban laktunk, és szültem nála a kamarában.

18. Harmadnap mulva pedig, hogy én szültem, szült ez is ; és együtt valánk, és senki más velünk a házban nem volt kettőnkön kívül.

19. Meghala pedig ez asszonynak fia éjjel ; mert aluván, agyonnyomta őt.

20. És fölkelvén az éjjel csendességében, elvette fiamat oldalam mellől, mikor én, szolgálód, aludtam, és ölébe helyezte ; fiát pedig, ki meghalt vala, az én ölemben tettem.

21. És mikor fölkeltem reggel, hogy tejet adjak fiamnak, látám, hogy meghalt ; és gondosabban megnézvén őt fényes nappal, úgy találtam, hogy nem enyém, kit én szültem vala.

22. És felelé a másik asszony : Nem úgy van, a mint mondod ;

⁹ A héber szerint : a te idődben.

¹⁰ mint más szent embereknek és prófétaknak is voltak ilyes álmaik, midőn nekik Isten jövődőt akart kijelenteni, vagy ígéreteket tenni.

¹¹ hálaadásul.

hanem a te fiad halt meg, enyém pedig él. Amaz viszont mondá: Hazudsz, mert az én fiam él, és a te fiad halt meg. És ily módon versengének a király előtt.

23. Akkor mondá a király: Ez azt mondja: Az én fiam él, és a te fiad meghalt; és emez azt feleli: Nem, hanem a te fiad halt meg, enyém pedig él.

24. Mondá azért a király: Hozzatok kardot nekem. És mikor a kardot elhozták a király elé,

25. mondá: Vágjátok kétfelé az élő gyermeket, és adjátok felét egyiknek, és felét másiknak.

26. Mondá pedig az asszony, kié az élő fiú vala, a királynak (mert megindult vala fián szíve): Kérlek, uram, adjátok neki az élő gyermeket, és ne öljétek meg őt. Amaz pedig viszont mondá: Se neked, se nekem ne legyen, hanem osztásék meg.

27. Felelé a király, és mondá: Adjátok ennek az élő gyermeket, és ne öljétek meg; mert ez az anyja.

28. Meghallá tehát egész Izrael az ítéletet, melyet a király hozott vala, és félelé a királytól, látván, hogy isteni bölcsesség van benne az igazságtételle.

4. RÉSZ.

Salamon tisztviselői, dicsősége és kötelessége.

1. Salamon király pedig országol vala egész Izraelen.

2. És ezek valának fejedelmei: Szádok pap fia, Azariás;

3. Sziza fiai, Elihoref és Ahia, irnokok;¹ Ahilud fia, Josafát, a jegyzőkönyv vezetője;

4. Jojada fia, Banajás a sereg

vezére; Szádok pedig és Abiatar papok valának.²

5. Nátán fia, Azariás azok fölött vala, kik a király mellett állanak vala; ³ Nátán fia, Zabud pap a király barátja,⁴

6. és Ahizár udvarbíró;⁵ és Abda fia, Adoniram, adószedő.⁶

7. Vala pedig Salamonnak tizenkét tisztviselője egész Izraelen, kik az élelmet beszerzik vala a királynak és házának; mert egyegy hónapban, esztendőn át, egyik-egyik szolgáltatá be, a mi szükséges vala.

8. És neveik ezek: Benhur, Efraim hegyén;

9. Bendekar Makcesben és Szalebimban, Betszámesben és Elonban és Betananban;

10. Bénéshed Arubotban; ezé vala Szókö és Éfer egész földé;

11. Benabinadab, ezé az egész Nefatdor,⁷ felesége vala Táfet, Salamon leánya.

12. Ahilud fia, Baana birja vala Tanakot és Mageddot és egész Betszant, mely Sártana mellett vagon Jezrahel alatt, Betszantól Abelme-huláig, Jekmaan ellenében;

13. Bengaber, Ramot-Gálaádban: övé vala Manasszes fiának, Jair-Avótja,⁸ Gálaádban; ő vala tisztviselő Argob egész tartományában, mely Bászánban vagon, hatvan nagy és kerített város, melyeknek réz-zárai valának.

14. Addo fia, Ahinadab tisztviselő vala Manaimban;

15. Akimaas Neftaliban; ennek

² Abiatar kitétetett szolgálatából s számkivetésben élt (Kir. III. 2, 26. 27. 35.).

³ kamarások, kamarás urak voltak.

⁴ Lásd Kir. II. 8, 18.

⁵ Lásd Kir. IV. 18, 18.

⁶ Kir. II. 20, 24. III. 5, 14.

⁷ a Dor magasa egészen.

⁸ azaz: Jair falui.

¹ mint Kir. II. 8, 16. 17.

felesége, Bászemat is Salamon leánya vala.

16. Huszi fia, Baana, Áserben és Bálotban;

17. Fárue fia, Josafát, Isszakarban;

18. Ela fia, Szemei, Benjaminban;

19. Uri fia, Gáber, Gálaád földén, Széhon, az amorreus király,⁹ és Og, a bászáni király földén mindeneken, mik azon földön valának.

20. Júda és Izrael számlálhatatlanok, mint a tenger fővénye, a sokaság miatt; kik ettek és ittak és vigadtak.

21. Salamon pedig tartományában vala, övé lévén minden ország a filiszteusok földének folyóvizétől¹⁰ Egyiptom határáig; ajándékokat hozván és szolgálván neki élete minden napjaiban. (Sirák 47, 15.)

22. Salamon élleme pedig mindennap harmincz mérték¹¹ liszt-láng vala, és hatvan mérték liszt,¹²

23. tíz kövér ökör, és száz kos, a vadászathól való szarvasokon, vadkecskéken és bivalyokon kívül, és a hizlalt madarakon kívül.

24. Mert ő bírta az egész tartományt, mely a folyóvizén¹³ túl vala, Tafszától Gázáig, és azon tartományok minden királyait; és békesége vala minden részen köröskörül.

25. És Júda és Izrael minden félelem nélkül lakik vala, kiki saját szőlője és fügefája alatt, Dántól

Berszabeéig, Salamon minden napjaiban.¹⁴

26. És vala Salamonnak negyvenzer jászoly szekeres-lova és tizenkétezer háta-lova. (Krón. II. 9, 25.)

27. És ezeket a királynak fenn említett tisztviselői tartják vala;¹⁵ de a Salamon asztalára valókat is nagy gonddal szolgáltatják vala be idejekorán.

28. Az árpát is és a lovak és barmok pelyváját azon helyre viszik vala, hol a király vala, a nekik tett rendelés szerint.

29. És ada az Isten Salamonnak bölcseséget és igen nagy okosságot, és ismeretének oly terjedelmet, mint a fővény, mely a tenger partján vagyon.

30. És Salamon bölcsesége meghaladja vala mind a keletiek és egyiptomiak bölcsességét,

31. és bölcsőbb vala minden embernél, bölcsőbb az ezrahita Etannál és Hemannál és Kalkolnál és Dordánál, Mahol fiainál; és nevezetes vala minden nemzeteknél köröskörül. (Sirák 47, 16.)

32. És Salamon háromezer példabeszédet mondott, és ezeröt éneke vala.

33. És okosan beszélt a fákról, a cedrustól kezdve, mely a Libanonon van, az izsópig, mely a falból jó ki.¹⁶ És szólott a barmokról és madarokról, a csúszó-mászókról és halakról.

¹⁴ az írás így rajzolja az akkori idők házi örömeit. Egyszerűek és parlagiak voltak azok, de megedzék a lelket, távol attól, hogy azt a kötelességek teljesítésére s az erény gyakorlására nézve megtompították volna, inkább képessé tevék. A mi szórakozásaink, a színházak, játékok stb. nem oly egyszerűek, de nem is oly lélekedzők.

¹⁵ A héber szerint: tartották a királyt.
¹⁶ tudta a növények tulajdonait és hatását a legnagyobbtól a legkisebbig.

⁹ földén stb.

¹⁰ A héber szerint helyesebben: minden ország a folyótól (Eufratestől) kezdve, és a filiszteusok földé Egyiptom határáig.

¹¹ azaz: kor, annyi mint 10 éfi.

¹² Itt a királynak és valamennyi udvarbelieknek asztaláról van szó, kik mindnyájan a királytól élmeztek.

¹³ Eufratesen.

34. És minden népektől jövének hallgatni Salamon bölcsességét, és a föld minden királyaitól, kik hallják vala az ő bölcsességét.

5. RÉSZ.

Salamon szövetsége Hirammal. Előkészület a templomépítéshez.

1. A tírusi király, Hiram is elküldte szolgálait Salamonhoz, midőn meghallotta, hogy őt kenték királylyá atyja helyett; mert Hiram barátja volt Dávidnak minden időben. (Kir. II. 5, 11.)

2. Elküldte pedig Salamon Hiramhoz, mondván:

3. Te tudod atyám, Dávid akaratját, és hogy nem építhetett házat Úra Istene nevének az őt környező hadak miatt, míglen az Úr lábai alá adta azokat.

4. Most pedig nyugalmat adott nekem az én Uram Istenem körskörül; és nincs ellenségem, sem bántásom.

5. Annakokáért templomot szándékozom építeni Uram Istenem nevének, mint az Úr Dávid atyámnak szólott, mondván: Fiad, kit helyetted adok királyi székedbe, fog építeni házat nevemnek. (Kir. II. 7, 13. Krón. I. 22, 10.)

6. Parancsold meg tehát, hogy nekem szolgálid cedrusfákat vágjanak a Libanonból, és szolgálaim legyenek szolgáliddal; szolgálid bérért pedig megadom neked, a mit csak kérsz; mert tudod, hogy nincs népem között ember, ki fát tudjon vágni, mint a szidoniusok.

7. Mikor tehát hallotta Hiram Salamon ígéit, igen örvende, és mondá: Áldott legyen az Úr Isten ma, aki Dávidnak igen bölcs fiat adott e sokaságos népen.¹

¹ Hiram, úgy látszik, mint más pogányok (Dán. 6, 2. 6. Makk. II. 3. r. Kir. IV.

8. És Hiram Salamonhoz küldte mondván: Hallottam, a miket parancsoltál nekem; én megeselek szem minden kívánságodat a cedrus- és fenyőfák iránt.

9. Szolgáim a Libanontól leviszik azokat a tengerre; és azokat száladra rakom a tengeren² mind azon helyig, melyet kijelölsz nekem, és ott kiszállítom azokat, és te vidd el azokat; és te adj nekem szükségemre valókat, hogy legyen élélme házamnak.³

10. Azért Hiram ad vala cedrus- és fenyőfákat Salamonnak, minden kívánsága szerint.

11. Salamon pedig Hiramnak húszezer mérték búzát ad vala háza táplálására, és húsz⁴ mérték tiszta olajat; ezeket adja vala Salamon Hiramnak esztendőnkint.

12. Bölcseséget is ada az Úr Salamonnak, a mint szólott neki; és békeség vala Hiram és Salamon között, és szövetséget kötöttek egymással. (Kir. III. 3, 12.)

13. És Salamon király műveseket választta egész Izraelből, és azon férfiak száma harminczezer vala.

14. És elküldé őket a Libanonra, tízezeret minden hónapban egymásután, úgy, hogy két hónapig valának házoknál; és Adoniram vala fő az ilyen csapatok fölött.

15. És Salamonnak het vanezer teherhordói valának és nyolczvanezer kővágói a hegyen,

16. az igazgatókon kívül, kik minden munkára felügyeltek vala,

17, 32.), bálványai mellett a zsidók Istenét is tisztelé.

² szálhajókat, tutajokat csináltak azokból, s úgy ereszttem tengerre.

³ A tírusiak kereskedésből éltek. Gabonát, bort, olajat s egyéb élelmi szereket más országokból nyertek, melyekkel közlekedésben voltak.

⁴ a görög, szírus és arab fordításokban itt is húszezer kor-mérték tétetik.

számszerint háromezren és háromszázan, parancsolván a népnek és a munkásoknak.

17. És megparancsolá a király, hogy nagy köveket hozzanak, drága köveket a templom alapjába, és négyszegre faragják azokat;

18. melyeket megfaragának Salamon kőművesei és Hiram kőművesei; a gíbliusok pedig fákat és köveket készítenek a ház építésére.

6. RÉSZ.

A templom építése.

1. Lőn tehát Izrael fiainak Egyiptom földéről történt kijövétele négyszáz nyolczvanadik esztendejében,¹ Salamonnak Izrael fölötti országlása negyedik esztendejében, Zio havában (ez a második hónap):² kezdé az Úr háza építtetni.

2. A háznak³ pedig, melyet Salamon király az Úrnak épít vala, hatvankönyöknyi vala hosszasága,⁴ és húsz könyöknyi szélessége,⁵ és harmincz könyöknyi magassága.

¹ Ez évek így számláltatnak: az Egyiptomból történt kijöveteltől a Kánaánba lett bemenetelig 40 év. Józue uralkodása 17 év (lásd az előszót Józue könyvében), Otóniél (Bír. 3, 11.) 40 év. Aodé (Bír. 3, 30.) 80 év, Samgáré, Baraké és Debboráé 40 év (Bír. 5, 32.), Gedeoné (Bír. 8, 28.) 40 év, Abimeleké (Bír. 9, 22.) 3 év, Tólláé 23 év, Jairé (Bír. 10, 3.) 22 év, Jettéé (Bír. 12, 7.) 6 év, Abeszáné (Bír. 12, 9.) 7 év, Ahialoné (Bír. 12, 11.) 10 év, Abdoné (Bír. 12, 14.) 8 év, Sámsoné (Bír. 15, 20.) 20 év, Hélié (Kir. I. 4, 18.) 40 év, Sámuelé és Saulé (Ap. cs. 13, 21.) 40 év, Dávidé (Kir. III. 2, 11.) 40 év, Salamoné az építétség 4 év, összesen 480 év.

² april- és májusban a világ teremt. ut. 2992. Kr. e. 1012-ik évben.

³ a tulajdonképeni szent helynek, mely a szentélyből és szentek szentéből állott.

⁴ keletről nyugatra.

⁵ déltől éjszakra.

3. És tornác⁶ vala a templom előtt⁷ húsz könyöknyi hosszú,⁸ a templom szélességének mértéke szerint; és tiz könyöknyi szélessége vala a templom előtt.⁹

4. És csinála a templomban hárántékos ablakokat.¹⁰

5. És a templom falán¹¹ folyosókat építe¹² köröskörül a ház falain, a templom¹³ s a felelőhely¹⁴ körül, és oldalkamarákat¹⁵ csinála köröskörül.

6. A folyosó, mely alul vala, öt könyöknyi széles, és a középső folyosó hat könyöknyiszéles vala,¹⁶ a gerendákat¹⁷ pedig köröskörül helyezé a házra, kívül, hogy ne ériék a templom falait.¹⁸

7. A ház pedig, mikor építették, faragott és kész kövekből építették; és kalapács és fejsze és semmi vasszerszám nem hallatszott a házban, midőn építettet.¹⁹

⁶ előcsarnok.

⁷ a szenthely előtt (5. 17. v.).

⁸ déltől éjszakra.

⁹ a templomtól kifelé.

¹⁰ azaz: olyanokat, melyek belülről szélesek, s kívülről keskenyek voltak, s mint ily nyílások légvonalúl szolgáltak.

¹¹ s egyszersmind falára (6. v.).

¹² hogy körül lehessen menni.

¹³ a szentély.

¹⁴ a szentek szentje.

¹⁵ az emeleten, a folyosóba. Ezekiel 41, 6.

¹⁶ a templom déli, nyugati és éjszaki oldalán három emelet volt köröskörül, melyekben szobák valának. Az első emelet öt könyöknyi széles volt, a többi kettő, egy-egy könyöknyivel szélesebb; mert a templom falának irányában álló külső fal, mely az emeleteket képezte, emeletről emeletre keskenyebb volt egy könyöknyivel, úgy hogy ez által a felső szobák tágasabbak lettek.

¹⁷ az emeletek gerendáit.

¹⁸ az emeletek gerendái nem építették be a templom falába, hanem ez emeletenkint keskenyebb lévén, az így maradt párkányokra tétettek a gerendák.

¹⁹ midőn az építés elkezdetett, az anyagok, u. m. a kövek és fák mind el

8. A közép-oldal ajtaja a háznak jobb részén vala ²⁰ és csigalépcsőn mennek vala föl a középső folyosóra, és a középsőből a harmadikra.²¹

9. És fölépíté a házat, és bevezéde azt; és megpadlá a házat czedrusfamennyezetekkel.²²

10. És folyosót²³ építé az egész ház fölött,²⁴ öt könyöknyi magassat,²⁵ és befödé a házat²⁶ czedrusfákkal.

11. És lőn az Úr beszéde Salamonhoz, mondván :

12. Ez a ház, melyet építesz ; ha parancsaimban jársz és ítéleteimet cselekszed, és megtartod minden rendelésemet, azokban járván : megerősitem neked beszédemet, melyet Dávid atyádnak szólotam. (Kir. II. 7, 16.)

13. És Izrael fiai között fogok lakni, és nem hagyom el népemet, Izraelt. (Krón. I. 22, 9.)

14. Fölépíté tehát Salamon a házat és elvégzé azt.

15. És megbélelé a ház falait czedrusfa-táblákkal a padozattól a kőfalak tetejéig, és a mennyezetig,²⁷

voltak készítve, s úgy illettek egymáshoz, hogy azokból többet lefaragni vagy elvágni nem kellett.

²⁰ déli részén.

²¹ a déli részen, valószínűleg ennek közepén, egy ajtón, az alsó emeletben a csigalépcsőzethez lehetett jutni, mely a második és harmadik emeletbe vitt.

²² gerendákkal és deszkákkal.

²³ melléképületet.

²⁴ a házhoz (5. v.).

²⁵ minden emeletben.

²⁶ az egész házat a melléképülettel együtt. Némelyek szerint ezen emelet egy felsőterem volt, felosztva több szobákra (Krón. II. 3, 9.). De ezt az látszik megczáfolni, hogy ilyesmí a későbbi herodesi templomban nem fordúl elő, pedig megtartandótták azt, ha Salamon templomában megvolt volna.

²⁷ beborítá a falakat és mennyezetet táblázattal.

beborítá belül czedrusfákkal ; és a ház padozatát beborítá fenyőfátáblákkal.

16. És építé a templom hátulsó részében húsz könyöknyire czedrusfa-táblázatot a padozattól a mennyezetig ; és a felelőhely belső házat szentek szentének rendélé.²⁸

17. Maga a templom²⁹ pedig negyven könyöknyi vala a felelet helyének ajtaja előtt.

18. És az egész ház belül czedrusfával béleltetett meg, faragványai lévén és mesterséges egybefoglalásai és kiálló czilázatai ;³⁰ minden czedrusfa-táblákkal vala megbélelve, és a kő teljességgel nem látszott ki a falból.

19. A felelőhelyet pedig a ház közepett,³¹ belső részében csinálta vala, hogy oda tegye az Úr szövet-ségének szekrényét.

20. A felelőhelynek pedig húsz könyöknyi vala hossza, és húsz könyöknyi szélessége, és húsz könyöknyi magassága, és beborítá azt és megbélelé finom arannyal ; és az oltárt³² is megbélelé czedrusfával ;³³

21. a házat is a felelőhely előtt beborítá finom arannyal, és³⁴ a lemezeket aranszegekkel szegezé föl.

²⁸ az épület hátulsó részében húsz könyöknyi tért felelőhelynek, hol Isten kijelenté akarátát, szentek szentének hagyott.

²⁹ a szentély.

³⁰ A héber szerint : És a czedrusfaházban belül sártökök-(coloquinte) és nyíló virágokból álló faragványmű volt.

³¹ A héber szerint helyesebben : a ház hátulsó részében.

³² a jóillatú füstölés oltárát.

³³ mely tehát kőből volt. Némely fordítás szerint : A czedrusfa-oltárt is beborítá (arannyal).

³⁴ A héber szerint : aranylánczokat vont a felelőhelyen, melyet arannyal borított be ; azaz aranylánczokkal ékesíté fel az aranylapokat. Lásd Krón. II. 3, 5. 16.

22. És semmi sem vala a templomban, mi arannyal borítva nem volt volna; és a felelőhely oltarát is egészen beborítá arannyal.

23. És csinála a felelőhelyre két kerubot olajfából,³⁵ tíz könyöknyi magasakat.

24. Öt könyöknyi vala a kerub egyik szárnya, és öt könyöknyi a kerub másik szárnya, azaz tíz könyök vala egyik szárnya végétől másik szárnya végéig.

25. Tíz könyöknyi vala a másik kerub is; egyenlő mértéke és hasonló alakja a két kerubnak,

26. azaz, magassága az egyik kerubnak tíz könyöknyi vala, és hasonlóképen a másik kerubnak.

27. És a kerubokat a belső templom közepére helyezé; kiterjesztik vala pedig szárnyaikat a kerubok, az egyik szárnya a falat³⁶ érvén, a második kerub szárnya a másik falat érvén; más szárnyaik pedig a templom középrészébe egymást érvén.

28. Arannyal borítá be a kerubokat is.

29. És a templomnak minden falán köröskörül különféle czifrákat és faragványokat metszete; és³⁷ azokon kerubokat csináltata és pálmafákat és különféle képeket, a falból kiállókat és kijövőket.³⁸

30. A ház padlatát is beborítá arannyal belül és kívül.³⁹

³⁵ Lásd Móz. II. 25, 18. Ezek valószínűleg a szentek szentének hátrészében voltak, szemben a belépővel, a szekrényhez fordúlva, s kiterjesztett szárnyaikkal a szentek szentének hátulsó falát egészen befödék.

³⁶ az oldalfalat.

³⁷ tudniillik: kerubokat stb.

³⁸ A héber szerint: belül és kívül, azaz: a szentek szentében és szentélyben.

³⁹ Lásd az előbbi jegyz.

31. És a felelőhelynek bemenetelén ajtócskákat csinála olajfából, és ötszegű mellékeket,⁴⁰

32. és két ajtófélt olajfából, és azokra kerub-képeket faraga, és pálma-alakokat és igen kiálló metszéseket,⁴¹ és beborítá azokat arannyal; és beborítá mind a kerubokat, mind a pálmafákat és a többit is arannyal.

33. És csinála a templom bemenetelén négyszegű⁴² ajtómellékeket olajfából;

34. és két ajtót fenyőfából egymás ellenében;⁴³ és mind a két ajtó kettős vala, és egymást éré, midőn fölnyittatik vala.

35. És kerubokat és pálmafákat faraga és igen kiálló metszéseket, és beborítá mindeneket aranylemezekkel,⁴⁴ négyszegű művel, mérték szerint.⁴⁵

36. És fölépíté a belső tornácot⁴⁶ három sor faragott kőből, és egy sor czedrusfából.⁴⁷

37. A negyedik esztendőben tétették le az Úr házának alapja, Zio havában,

38. és tizenegyedik esztendőben, Bul havában⁴⁸ (ez a nyolczadik

⁴⁰ az ajtó ötszegű volt, azaz négyszegű egy csücsccsal, vagy hegygyel.

⁴¹ A héber szerint: virágműveket.

⁴² négyszegű, csücs nélküli.

⁴³ két ajtót egymás után a falvastagságnak mind a két oldalán.

⁴⁴ vert arannyal.

⁴⁵ jól elkészítve s épen a faragványokhoz illesztve.

⁴⁶ a papok tornácát, vagyis mindjárt a szentély körüli helyet, hol az égőáldozatok oltára volt.

⁴⁷ a három sor kő és egy sor czedrusfa alatt valószínűleg egy fal értendő, mely három sor kőből, és egy sor czedrusfa-gerendákból épült. A papok tornácán kívül volt más tornác is a nép számára (lásd Kir. III. 7. 12.).

⁴⁸ mely október második és november első felének felel meg a holdévben.

hónap) végeztetik be a ház minden művével és minden eszközével; s így hét esztendeig építé azt.⁴⁹

7. RÉSZ.

A királyi palota építése. A templom oszlopai és edényei.

1. Saját házat¹ pedig Salamon tizenhárom esztendeig építé és egészen bevégezé.

2. Megépíté a libanoni erdő-házat is² száz könyöknyi hosszúságra, és ötven könyöknyi szélességre, és harmincz könyöknyi magasságra; és négy sétat helyet czedrusfa-oszlopok között, mert czedrusfákat faragott vala oszlopoknak.³

3. És czedrusfa-táblákkal megbéllé az egész kamarát,⁴ melyet negyvenöt oszlop tart vala. Egy rendben pedig tizenöt oszlop vala,

4. egymás ellenében helyezve,

5. úgy hogy egymásra néztek; és egyenlő köz vala az oszlopok

⁴⁹ valamint a szent hajlék, úgy a templom is előképe volt a keresztény anyaszentegyháznak (lásd a jegyz. Móz. II. 39, 43.). Bár mi is élő kövek lennének ezen templomban, és oly hivek, kik az Isten parancsait megtartják és azok szerint élnek, akkor Isten bennük is lakoznék, és igéjét rajtuk is teljesítené. Lásd Kir. III. 6, 12. 13. Jel. 21, 3. 22.

¹ az egész királyi épületet maga és övéi számára. Lásd Kir. III. 9, 19.

² ez valószínűleg a palota előrésze volt, az arra fordított sok czedrusfáról így nevezve. Némelyek a Libanon hegyén épült nyári palotának veszik.

³ A héber szerint ezen vers: Megépíté . . . négy rend czedrusoszlopokon, az oszlopokon pedig gerendák valának (födél vala gerendákból). Tehát a ház előrésze három sor oszlopból álló csarnokon nyugvók, mely sétat helyül szolgált. A negyedik sor oszlop előre nyult, s ez csarnoknak mondatik (6. v.).

⁴ épületet.

között, és az oszlopok fölött négyszegű fák mindenben egyenlők.⁵

6. Oszlopos csarnokot is építé ötven könyöknyi hosszúságra, és harmincz könyöknyi szélességre;⁶ és más csarnokot is a nagyobbik csarnok előtt,⁷ és oszlopokat és főgerendákat az oszlopokon fölül.

7. A királyi széknék is csarnokot építé,⁸ melyben az ítélőszék vagyon; és megbéllé czedrusfákkal a földszintől a padlásig.

8. És a házacska, melyben törvénykezésre ültenek, a csarnok közepén vala hasonló művel.⁹ Házat csinála Fáraó leányának is (kit feleségül vett vala Salamon) olyan művel, mint a minővel a csarnok volt¹⁰ (Kir. III. 3, 1.)

9. Mindezek drága kövekből, melyek bizonyos formára és mértékre valának fűrészelve mind

⁵ Itt fordításunk egészen eltér az eredeti szövegtől. Amaz a 4. és 5. versben úgy látszik még az épületet tartó csarnok oszlopaíróról szól, és az azokra tett gerendafödélről; hanem a héber szerint e két vers így van: 4. És három rend ablakok (vagy emeletek) valának rajta (az oszlopos csarnok fölötti épületen), egyik ablak a másik mellett (egyszersmind fölött) háromszor; 5. és minden (ablak) nyílások és oldalfák négyszegűek valának, és egyik ablak a másiknak ellenében vala három sorban.

⁶ ez a negyedik sor oszlopból alakult (2. v.) közvetlen a tulajdonképeni épület előtt, mely a csarnokon állott.

⁷ A héber szerint: oszlopokkal és gerenda-födéllel amaz (a csarnok) előtt. S ez volt tulajdonképen az előcsarnok.

⁸ Némelyek szerint: ezen csarnok az egész épülettől külön volt választva, de valószínűleg a palotának már leírt előrésze és a most (8. v.) következő hátulsó része között állott.

⁹ A héber szerint: És az ő háza, melyben lakott, külön udvarban volt a csarnok (a törvénykezési hely (7. v.) vagy a palota előrésze) mögött hasonló művel építve.

¹⁰ a palota előrésze, mely csarnoknak nevezetett a csarnoktól, melyen állott.

belül mind kívül,¹¹ az alaptól a falak tetejéig, és kívül¹² a nagyobb csarnokig.¹³

10. Az alap szintén drága kövekből vala, tíz vagy nyolcz könyöknyi nagy kövekből;¹⁴

11. és felül azon hasonló mértékű drága kövek valának faragva, és szintazonképen czedrusfák is.¹⁵

12. És a nagyobb tornácz kerekded vala¹⁶ három rend faragott kövekből, és egy rend gyalult czedrusfából;¹⁷ és így vala az Úr házának belső tornácza is,¹⁸ és a háznak csarnoka.¹⁹

13. És elküldte Salamon király és elhozatá Hirámot Tirusból,

14. egy özvegyasszony fiát Neftali nemzetségéből,²⁰ kinek atyja tírusi volt, a rézművest, és teljeset bölcseséggel és értelemmel és tudománnyal minden rézműnek megcsinálására. Ki mikor eljött Salamon királyhoz, megcsinálá minden művét.

15. És alkota két rézoszlopot, egyik oszlopot tizenyole könyöknyi magasságra, és tizenkét könyöknyi zsinór éri vala körül a két oszlopot.²¹ (Jer. 52, 21.)

¹¹ mind a látható, mind a nem látható oldalon.

¹² és kifelé.

¹³ a Mória-hegy legvégső széleig, melynek környülete Salamon épületeit a templommal együtt körülvevé.

¹⁴ nyolcz könyöknyitől tízig.

¹⁵ földélül rakva.

¹⁶ a héber szerint: köröskörül.

¹⁷ kőfal kerítése volt, mely három sor kőből és egy sor czedrusfából állott.

¹⁸ Lásd Kir. III. 6, 36.

¹⁹ a templom melléképületében, melyben a kő- és fa-sorok hasonló renddel voltak rakva.

²⁰ Krón. II. 2, 14. szerint az asszony Dán nemzetségéből volt születésénél fogva; de férjéről Neftaliból is lehetett, ki itt tírusinak nevezetik, mivel Tirusban sokáig tartózkodott.

²¹ tizenkét könyöknyi volt mindenik oszlop körülete.

16. Rézből öntött két gombot is²² csinála, melyeket az oszlopok tetejére kellett tenni; öt könyöknyi magas vala az egyik gomb, és öt könyöknyi magas a másik gomb;

17. és azon mint hálló és láncczok valának csodaművel egymáshoz foglalva.²³ Az oszlopoknak mind a két gombja öntött vala; hét hállózat az egyik gombon, és hét hállózat a másik gombon.

18. És elkészíté az oszlopokat, és két rend gránátalmát csinála mindenik hállózat körül, hogy befödjék a gombokat, melyek azok fölött valának;²⁴ azonképen cselekvék a másik gombbal is.

19. Az oszlopok tetején lévő gombok pedig liliumformára valának csinálva, mint a csarnokban,²⁵ négy könyöknyire.²⁶

20. És ismét más gombok valának az oszlopok tetején fölül az oszlop mértéke szerint a hállózatok ellenében;²⁷ a gránátalmákból pedig kétszáz volt rendben a második gomb körül.

21. És föllállítá a két oszlopot a templom csarnokában; és mikor föllállította a jobbkézlől való oszlopot, hívá annak nevét Jákinak;²⁸ hasonlóképen a másik oszlopot is föllállítá, és hívá annak nevét Boznak.²⁹

²² oszlopfőt.

²³ hálló formán összefonva.

²⁴ a hállózatok aroncsok, melyek a gombokon füzérek gyanánt félkörben függenek, ezenkívül még gránátalmákkal voltak ékesítve.

²⁵ az előcsarnokban, melyben valahol hasonló liliumdiszitmény volt.

²⁶ A gombok fönn lilium-alakra voltak csinálva, vagy általán kinyílt virágkehely formára négy könyöknyi szélességben.

²⁷ a leírt gomb, hállózat és virágkehely fölött még más kisebb gombok is voltak készítve arányosan az oszlophoz. Mások másként értelmezik.

²⁸ azaz: (Isten) megerősít.

²⁹ azaz: benne az erősség. A szilárdság-

22. És az oszlopok tetejére lilionalakú művet helyezze,³⁰ és elkészülje az oszlopok műve.

23. Öntött tengert³¹ is csinálja, tíz könyöknyit egyik szélétől másikkéig, kerekded kerületűt; öt könyöknyi vala annak magassága, harmincz könyöknyi zsinór³² érven azt körül. (Krón. II. 4, 2.)

24. És a szélén alúl metszés vala körülkörül, tíz könyöknyire körülvévén a tengert; két renddel valának az öntött virágok metszései.

25. És tizenkét tulkon álla, melyek közül három éjszakra néz vala, és három napnyugatra, és három délre, és három napkeletre, és a tenger azokon fölül vala, melyeknek hátulja mind befordúlva lévén, nem látszott.³³

26. Az üst vastagsága pedig három ujnyi³⁴ vala, és széle, mint a kehely széle és a kinyílt lilium virága; kétezer veder³⁵ fért belé.

27. És tíz réztalapot csinálja,³⁶ négy könyöknyi vala hosszúsága mindenik talapnak, és négy könyöknyi szélessége, és három könyöknyi magassága.

és erősségnek ezen tulajdonait annyiban bírta a templom, a mennyiben előképe volt a keresztény egyháznak, mely erődületlenül áll az idők végezetéig, és elleneinek minden erőlködését diadalmasan megütsé.

³⁰ Ismétlése a 19. versnek, hogy a templomnak virágzását, melyet a lilium ábrázol, jelentse, és a szilárdsághoz kapcsolja.

³¹ Így nevezeték a nagy réz-kád, melyben a papok mosakodtak.

³² zsinórhoz hasonló szél.

³³ az írásértelmezők közönséges véleménye szerint a tulkok szájából víz folyt, midőn az abba alkalmazott dugasz kivétetett.

³⁴ A héber szerint: egy tenyérnyi.

³⁵ azaz: bát: egy bát 432 tojásnyi, vagy is félakó lehetett.

³⁶ Ezekre tétetett az üst, melyben az áldozathús megmosatott. Krón. II. 4, 6.

28. És a talapok alkotmánya átszegett vala; és metszések valának az összefoglalások között.³⁷

29. És a karimák és pártázatok között orozslánok és tulkok és kerubok,³⁸ és hasonlóképen fölül³⁹ az egybefoglalásokon;⁴⁰ és az orozslánok és tulkok alatt rézből szalagok⁴¹ függének.

30. És mindenik talapon négy kerék és réztengelyek valának, és négy felől⁴² mint egymásra néző öntött vállacsokkák⁴³ az üst alatt.

31. Az üst szája is belül feje tetején vala annak,⁴⁴ és a mi kívül látszik,⁴⁵ egy könyöknyi vala, egészen gömbölyű és mindössze⁴⁶ másfél könyöknyi; az oszlopok szegletein pedig különféle metszések valának; és az összefoglaló oszlopközepek négyszegűek valának és nem gömbölyűek.⁴⁷

³⁷ A héber szerint: a talapalkotmány úgy volt készítve, hogy paizsai (térei) valának a párkányok között. A talapok ládaformák voltak négy oldallal, melyeknek szegletein pártázat volt, s ez toglalá körül a négy paizst vagy tért.

³⁸ a pártázatok közötti paizsokon vagy téreken orozslán-, tulk- és kerub-képek voltak.

³⁹ a pártázatokon, melyek a felszín foglaltványát képezék, fölülről lefelé függőlegesen állt a három kép, melyek a paizsokon vízirányosan voltak.

⁴⁰ tulajdonképen pártázatokon.

⁴¹ mint diszifmények.

⁴² a négy felső szegleten.

⁴³ karok vagy tartók, úgy látszik a talapon nyugvó gömbölyű alkotmány (35. v.) tartására.

⁴⁴ a talapnak. Ugyanis a talapon vagy annak ládaformáján vala egy felkönyöknyi magasságú gömbölyűség (35. v.), melyen az üst nyugodott.

⁴⁵ az üstből.

⁴⁶ az üst és az alkotmány. Úgy látszik ez értelmé a jelen szövegnek, mely mind fordításunkban, mind az eredetiben kissé homályos. Mások másképen értelmezik.

⁴⁷ Ez fordításunk szerint a talapzatra látszik vonatkozni, és nem a fölötte lévő

32. A négy kerek is, melyek a talap négy szegletén voltak, egymáshoz valának foglalva a talap alatt;⁴⁸ egy-egy kerék másfél könyöknyi magas vala.

33. Olyanok valának pedig a kerek, minők a szekéren szoktak lenni; és azok tengelyei és küllői és talpai és agyai mind öntve valának.

34. Mert ama négy vállacska is a talapnak mindenik szegletén magából a talapból vala öntve és összefoglalva.

35. A talap tetején pedig némi félkönyöknyi gömbölyűség vala,⁴⁹ úgy csinálva, hogy az üstöt felül rátehessék,⁵⁰ virágai lévén és küllőféle metszései önmagából.⁵¹

36. Metsze azon táblákra is,⁵² melyek rézből valának, és a szegletekre kerubokat és oroslánokat és pálmafákat, egy fennálló ember hasonlatosságára,⁵³ úgy hogy nem látszottak metszéseknek, hanem köröskörül odarakottaknak.

37. Ezen formára készíté tíz talapot, egy öntetűt és mértékűt és hasonló metszésűt.

38. Csinála tíz rézüstöt is; negyven veder menvén egyegy üstbe, és négy könyöknyi vala;⁵⁴ és mindenik üstöt egyegy talapra, azaz tízre helyezé.

alkotmányra; de a héber szövegben így van: és száján is (az egész alkotmányon) képmű volt, és a pártázatok négyszegűek valának, és nem gömbölyűek.

⁴⁸ két kerék egy tengelyen.

⁴⁹ vagy emelvény, lásd 44-ik jegyz.

⁵⁰ a mélyedésbe bocsáttathassék, a zsidók szerint.

⁵¹ A héber szerint: És ugyanazon díszben (főn, tetőn) a pártázat és közök a talappal együtt egy öntvény voltak.

⁵² A héber szerint: a tengelyek és tartók lapjaira.

⁵³ A héber szerint: . . . pálmafákat mindeniknek tére szerint és koszorúkat (díszítvényeket) köröskörül.

⁵⁴ átmérője.

39. És a tíz talapból ötöt a templom jobb részére állíta, és ötöt balra; a tengert pedig a templom jobb részére helyezé, napkelet ellenében dél felé.⁵⁵

40. Megcsinálá tehát Hiram az üstöket és tálakat és medenczéket, és elvégzé minden művét Salamon királynak az Úr templomában:

41. a két oszlopot és a gombok két koronáját⁵⁶ az oszlopok gombjain, és a két hállózatot, hogy befördjék a két koronát, melyek az oszlopok tetején valának;

42. és a négyszáz gránátalmát a két hállózaton, két rend gránátalmát mindenik hállózaton, a gombok koronáinak befödésére, melyek az oszlopok tetején valának;

43. és a tíz talapot és a tíz üstöt a talapokon;

44. és egy tengert, és tizenkét tulkot a tenger alá;

45. és a fazekakat és tálakat és medenczéket; minden edény, melyeket Hiram Salamon királynak csinála az Úr házában, tiszta rézből vala.⁵⁷

46. A Jordán mezős tartományában önteté azokat a király agyagos földbe, Szókot és Sártán között.

47. És elhelyezé Salamon mind az edényeket;⁵⁸ a fölötte nagy mennyiség miatt pedig nem vala mértéke a réznek.

48. És megcsinála Salamon minden edényt az Úr házában: az aranyoltárt és asztalt, melyre helyeztettek a kitett kenyerek;

⁵⁵ délkelet felé, azaz a templom előtt, mely kelet felé nézett, a déli oldalra.

⁵⁶ felső részét, tulajdonképen fonadékát, foglalványát, koronáját.

⁵⁷ A héber szerint: rézlapokból, vagy vert-rézből, s mindig ilyen értendő a réz alatt.

⁵⁸ az Úr templomában.

49. és arany-gyertyatartókat, ötöt jobb felől, és ötöt bal felől a felelőhely ellenében,⁵⁹ tiszta aranyból, oly virágokkal, mint a lilium, és fölül aranymécseket és arany hamvvédket,

50. és vedreket⁶⁰ és villákat,⁶¹ csészéket és mozsárcákat⁶² és tömjénezőket, finom aranyból; és a szentek szente belső házának ajtáin és a templom házának ajtáin a sarkak is aranyból valának.

51. És elvégezé az egész munkát, melyet Salamon az Úr házában csinála, és a miket atyja, Dávid fölszentelt vala,⁶³ bevívé az ezüstöt és aranyat és az edényeket, és az Úr házának kincsei közé tevé. (Krón. II. 5, 1.)

8. RÉSZ.

A templom fölszentelése.

1. Akkor egybegyülének mindnyájan Izrael vénei a nemzetségek fejedelmeivel, és Izrael fiaiból a családok nagyjai Salamon királyhoz Jerusalemba, hogy elvigyék az Úr szövetségének szekrényét Dávid várából, azaz Sionból. (Krón. II. 5, 2.)

2. És begyüle Salamon királyhoz egész Izrael, Etanim havában,¹ azaz hetedik hónapban, az ünnepén.²

3. És a vének mind eljövének Izraelből, és a papok fölvevék a szekrényt,

4. és elvívék az Úr szekrényét és a szövetség hajlékát³ és a szentély minden edényeit, melyek a hajlékban valának; és viszik vala azokat a papok és leviták.

5. Salamon király pedig és Izrael minden sokasága, mely hozzá gyülekezett vala, övele menvén, a szekrény előtt, áldozának juhokat és tulkokat érték és szám fölött.

6. És a papok bevívék az Úr szövetségének szekrényét az ő helyére, a templom felelőhelyére,⁴ a szentek szentébe, a kerubok szárnyai alá. (Kir. III. 6, 27.)

7. Mivelhogy a kerubok kiterjesztik vala szárnyaikat a szekrény helye fölött, befödvén a szekrényt és rúdjaikat fölülről.

8. És a hol előbb⁴ kiállának a rudak, és végeik kilátszanak a szentélyen kívül a felelőhely előtt,⁵ többé ki nem látszanak vala;⁶ melyek ott is maradtak a jelen napig.

9. A szekrényben pedig nem vala egyéb, mint a két kőtábla,⁷ melyeket Mózes tett volt bele Hórebbe, mikor szövetséget kötött az Úr Izrael fiaival, midőn kijöttek Egyiptom földéről. (Móz. II. 34, 27.)

10. Lőn pedig, mikor a papok

³ a Mózesét, mely sokáig Gábaonban volt, s azontúl a templomban kellett őriztetnie. Némelyek szerint, a Dávidé is bevitetett. Lásd Krón. II. 1, 3. 4.

⁴ a szent hajlékban.

⁵ a rudak, midőn a szentély és szentek szentének ajtószárnyai nyitva voltak, az ott lévő függönyig érték, s így kilátszottak.

⁶ mert a templomban a szentek szente hosszabb volt, mint a sátorban.

⁷ Áron vesseje s a mannával töltött edény, melyek eddig abban voltak (Zsid. 9, 4.), miután a templomban mindenre elég tér volt, különös helyre tétettek, némelyek szerint a kincstárba; valamint Mózes törvénykönyve is (Móz. V. 31, 14.) más helyre tétetett. Lásd Krón. II. 34, 14.

⁵⁹ a szentélyben.

⁶⁰ Mások szerint: csészéket.

⁶¹ Mások szerint: kések.

⁶² Mások egyéb eszközökre magyarázzák.

⁶³ az Isten templomának ajándékozott.

¹ mely különben Tisrinek neveztetik, s a mi szeptemberünk és októberünk felének felel meg.

² a sátoros ünnep ezen hónapra esett (Móz. III. 23, 34.); mások magát a templomszentelés ünnepét értik.

kijöttek a szentélyből, kőd tölté be az Úr házat,⁸

11. és a papok nem állhatnak és nem szolgálhatnak vala a kőd miatt; mert az Úr dicsősége betöltte vala az Úr házat.

12. Akkor mondá Salamon: Az Úr mondotta, hogy kőben lakik. (Móz. III. 16, 2. Zsid. 10, 1. Krón. II. 6, 1.)

13. Építvén építettem házat lakásodra, neked igen erős királyi székhül mindörökre.

14. És a király megfordítá arczát,⁹ és megáldá Izrael egész gyülekezetét; mert Izrael egész gyülekezte áll vala.

15. És mondá Salamon: Áldott legyen Izrael Ura Istene, ki szájjal szólott Dávid atyámnak, és kezei által teljesítette, a mit mondott:

16. Az naptól, melyen kihoztam népemet, Izraelt Egyiptomból, nem választottam várost Izrael minden nemzetiségei közül, hogy ház építtessék, és nevem ott legyen; hanem Dávidot választottam, hogy népem, Izrael fölött legyen.

17. És atyám, Dávid, házat akart építeni Izrael Ura Istene nevének; (Kir. II. 7, 5.)

18. és mondá az Úr Dávid atyámnak: Hogy szivedben szándékoztál házat építeni az én nevemnek, jól cselekedted, azt forgatván elmédben;

19. mindazáltal te nem építesz nekem házat, hanem fiad, ki ágyékodból jó ki, fog építeni házat az én nevemnek.

20. Az Úr teljesítette beszédét, melyet szólott, és én állottam föl

atyám, Dávid helyett, és Izrael királyi székébe ültem, a mint monddta az Úr, és házat építettem Izrael Ura Istene nevének.

21. És helyet rendeltem ott a szekrénynek, melyben az Úr szövetsége¹⁰ vagyion, melyet atyáinkkal szerzett, mikor kijöttek Egyiptom földéről.

22. Salamon pedig az Úr oltára elé állá Izrael gyülekezetének színe előtt, és kiterjeszté kezeit az égre,

23. és mondá: Izrael Ura Istene! nincs hozzád hasonló Isten fenn az égben, és alant a földön; ki megtartod a szövetséget és irgalmasságot szolgálóknak, kik előtted teljes szívökkel járnak;

24. ki megtartottad szolgálóknak, Dávid atyámnak, miket neki szólottál, szájjal szólottál és kézzel beteljesítetted, mint ez a nap bizonyítja.

25. Most tehát, Izrael Ura Istene! tartsd meg¹¹ a te szolgálóknak, Dávid atyámnak, a miket neki szólottál, mondván: Nem vétetik el belőled a férfiú előlem, ki Izrael királyi székén üljön, de csak úgy,¹² ha fiad megőrzi útjokat, hogy előttem járjanak, mint te jártál színem előtt. (Kir. II. 7, 12.)

26. És most, Izrael Ura Istene! erősödjének meg igéid, melyeket szolgálóknak, Dávid atyámnak szólottál.

27. De lehet-e azt vélni, hogy az Isten valóban a földön lakik? mert ha az ég és az egek egei¹³ téged be nem foghatnak, mennyivel kevésbbé e ház, melyet építettem?

28. De tekints szolgáló imadására és az ő könyörgésére, én

⁸ Móz. II. 16, 10, 24, 15. 16. IV. 9, 15. Zsolt. 104, 39.

⁹ A király a nép tornáczában volt, hol számára bizonyos emelvény készítettet. (Krón. II. 6, 13.). Üdvözlő a népet s a következő könyörgésre figyelmissé tevő.

¹⁰ a szövetség táblái.

¹¹ továbbá is.

¹² azon föltétel alatt.

¹³ a legmagasabb ég. Lásd Kor. II. 12, 2. 4-ik jegyz.

Uram Istenem! hallgasd meg a dicséretet és imádságot, melylyel szolgád imádkozik előtted ma;

29. hogy legyenek nyitva szemeid e házra éjjel és nappal, e házra, melyről mondtad: Ott lesz az én nevem! hogy meghallgasd az imádságot, melylyel szolgád e helyen tehozzád imádkozik. (Móz. V. 12, 11.)

30. Hogy meghallgasd könyörgését szolgádnak és népednek, Izraelnek, akármiórt imádkozik e helyen; és meghallgasd lakásod helyén mennyben; és mikor meghallgatod, légy kegyelmes.

31. Ha valaki felebarátja ellen vétkezik, és valami esküvése legyen,¹⁴ melylyel köteles,¹⁵ és az esküvés végett¹⁶ eljő oltárod elé a te házádba,

32. te hallgasd meg mennyben, és cselekedd meg,¹⁷ és ítélj szolgádat, kárhoztatván az istentelent, és az ő útját¹⁸ fejére térítvén, és igazolván az igazat, és megfizetvén neki igazsága szerint.

33. Ha néped, Izrael megfutamodik ellenségei előtt (mert vétkezni fog ellened),¹⁹ és bűnbánatot tartván, és vallást tévén a te nevedről, eljönnek, és imádkoznak és könyörögnek neked e házban:

34. hallgasd meg mennyben, és bocsásd meg bűnét népednek, Izraelnek, és vidd vissza őket a földre, melyet atyáinknak adtál.

35. Ha bezárva lesz az ég, és eső nem esik bűneik miatt, és imádkozván e helyen, bűnbánatot tartanak a te nevedben,²⁰ és bűneikből megtérnek inségők miatt:

36. hallgasd meg őket mennyben, és bocsásd meg szolgáid és a te néped, Izrael bűneit; és mutass nekik jó utat, melyen járjanak, és adj esőt földre, melyet népednek adtál örökségül.

37. Ha éhség támad a földön, vagy mirígyhalál, vagy dögleletes levegő, vagy ragya,²¹ vagy sáska, vagy aszály,²² és ellensége nyomorgatja őt, megszállván kapuit,²³ és a mi csapás, a mi nyavalya csak van,

38. minden átok és gonosz kívánása, mely történik valamely emberen, Izrael-népedben:²⁴ ha ki megismerve, szívére veszi csapását, és kiterjeszti kezeit e házban:

39. te hallgasd meg mennyben a te lakóhelyeden, és kegyelmezz meg, és cselekedd azt, hogy fizess mindennek útai szerint, a mint szíved látod, (mert egyedül te ismered szívet az emberek minden fiainak),

40. hogy féljenek téged mindennap, míg élnek a föld színén, melyet atyáinknak adtál.

41. Azonfelül az idegen is, ki nem népedből Izraelből való, mikor eljő messze földről a te nevedért, (mert meghallják a te nagy nevedet és erős kezedet,

¹⁴ tisztító esküt kell tennie; p. o. ha valakinél valami letétemény van, és azt eltagadja (Móz. II. 22, 11.).

¹⁵ az esküvés által köteleztetik igazságot mondani. Az esküvő előtt átkot mondtak, melyeket az magára venni ígért azon esetre, ha vétkes.

¹⁶ a fontosabb esküvések áldozat mellett tétettek. Lásd Móz. I. 15, 10.

¹⁷ az átkokat. Lásd 15-ik jegyz.

¹⁸ igaztalanságát.

¹⁹ mások szerint: mivel vétkezett ellened.

²⁰ vallást tesznek a te nevedről.

²¹ uszög. Lásd Móz. V. 28, 22. Mások ezt hernyónak is fordítják.

²² A héber szerint: egy neme a sáskának, vagy cserebogár.

²³ városait.

²⁴ A héber szerint: minden imádságot, minden könyörgést, mely mondatni fog akármely embertől egész népedből, Izraelből.

42. és kinyujtod karodat mindenütt), mikor tehát eljő és imádkozik e helyen :

43. te hallgasd meg mennyben, a te lakóhelyed erősségében, és cselekedd meg mind, a miért segítségül hí téged az idegen ; hogy a föld minden népe tanulja félni nevedet, mint néped, Izrael, és tapasztalják, hogy a te neved hívatott segítségül e házra,²⁵ melyet építettem.

44. Ha néped hadba megy ellenségei ellen, az úton, akárhová küldöd őket, és imádnak téged azon város útja felé, melyet választottál, és a ház felé, melyet nevednek építettem,²⁶

45. hallgasd meg mennyben imádságaikat és könyörgéseiket, és tégy ítéletet nekik.

46. Hogyha vétkeznek ellened, (mert nincs ember, ki ne vétkezzék) és te megharaguván, ellenségeiknek adod őket, és fogva vitetnek ellenségeik földére messze vagy közel, (Kron. II. 6, 36. Préd. 7, 21. Ján. I. 1, 8.)

47. és bűnbánatot tartanak szívökben a fogság helyén, és megtérvén, kérnek téged fogságukban, mondván : Vétkeztünk, gonoszúl cselekedtünk, istentelenkedtünk ;

48. és megtérnek hozzád teljes szívökből és teljes lelkökből ellenségeik földén, melyre fogva vitettek ; és imádkoznak hozzád az ő földük útja felé, melyet atyáiknak adtál, és a város felé, melyet választottál, és a templom felé, melyet nevednek építettem :

49. hallgasd meg mennyben, királyi széked erősségében imád-

²⁵ hogy a te neved, azaz, te magad lehvivatall e házba, hogy ott áldásodat árasz. Mások szerint hogy e ház nevedről neveztetett.

²⁶ a zsidó, mikor imádkozott, akárhol volt, mindig Jerusalemban és a templom felé fordult. Lásd Dániel 6, 10.

ságaikat és könyörgéseiket, és tégy ítéletet nekik ;

50. és légy kegyelmes népednek, mely ellened vétkezett, és minden gonoszságaiknak, melyekkel ellened vétkeztek ; és adj irgalmaságot azok előtt, kik őt fogva tartják, hogy könyörüljenek rajtuk.

51. Mert a te néped és örökséged, kiket kihoztál Egyiptom földéről, a vaskemencze közepéből ;

52. hogy legyenek nyitva szemeid a te szolgád és néped, Izrael könyörgésére, és hallgasd meg őket mindenben, a miért segítségül hínak téged.

53. Mert te választottad őket magadnak örökségül a föld minden népei közül, mint szolgád, Mózes által szólottál, mikor kihoztad atyáinkat Egyiptomból, Uram Isten !

54. Lőn pedig, miután Salamon imádkozván az Úrhoz, elvégezte minden imádságát és e könyörgését, fölkele az Úr oltárának színe előtt ; mert mindkét térdét a földre hajtotta, és kezeit az égre kiterjesztette vala.

55. Föhlála tehát és megáldá Izrael egész gyülekezetét, nagy szóval mondván :

56. Áldott legyen az Úr, ki nyugalmat adott népének, Izraelnek mindazok szerint, miket szólott ; nem maradt el²⁷ csak egy ige sem mindazon jóból, melyeket az ő szolgája, Mózes által szólott.

57. Legyen velünk a mi Urunk Istenünk, mint atyáinkkal volt, nem hagyván el minket, el sem vetvén ;

58. hanem hajtsa magához szívünket, hogy minden utain járjunk, és megtartsuk parancsait és szertartásait és ítéleteit, a miket csak parancsolt atyáinknak.

²⁷ teljesülés nélkül.

59. És ezek az én beszédeim, melyekkel könyörögtem az Úr előtt; legyenek azok közel a mi Urunk- Istenünkhöz éjjel-nappal, hogy tegyen ítéletet szolgájának és népének, Izraelnek mindennap;

60. hadd tudja a föld minden népe, hogy az Úr maga az Isten, és nincs más ökivüle.

61. És szívünk legyen egészen²⁸ a mi Urunk- Istenünkkel, hogy az ő végzéseiben járjunk, és megtartsuk parancsait úgy, mint ma.

62. Annakokáért a király és egész Izrael áldozatokat áldoznak vala az Úr előtt.

63. És áldozza Salamon békeáldozatokat az Úrnak, leöletvén huszonkétezer tulkot és százhuszezer juhot;²⁹ és fölszentelék az Úr templomát a király és Izrael fiai.

64. Az napon fölszentelé a király a tornác közepét,³⁰ mely az Úr háza előtt vala; égő- és eledeláldozatot áldozván ott, és a békeáldozatok kövéreit; mert a rézoltár, mely az Úr előtt³¹ vala, kisebb lévén, nem fér vala arra az égő- és eledeláldozat és a békeáldozatok kövérsége.

65. Az időben tehát nagy ünnepet tarta Salamon, és az egész Izrael vele, a nagy sokaság, Emat bemenetétől³² Egyiptom patakáig³³ a mi Urunk Istenünk előtt hét napig és hét napig, azaz tizen-nég napig.³⁴

²⁸ osztatlanul.

²⁹ a 14 napig (65. v.) tartó lakomához a Jerusalemben összegyűlt nép számára.

³⁰ a papok tornácját, az egész tornácot szent szolgálatra, az áldozatok bemutatására szentelé.

³¹ a szentély előtt.

³² a tartománynak legmagasabb éjszaki részétől.

³³ legalsó déli széleig.

³⁴ hét napig a templom fölszentelését, hét napig a sátoros ünnepet. Némelyek szerint (2. v.) tizen-nég napig egyedül az első végett.

66. És nyolczadik napon³⁵ elbocsátá a népeket, kik áldván a királyt, elmenének hajlékaikba örvendezve és vig szívvel mindazon jók fölött, melyeket az Úr tett vala szolgájának, Dávidnak és népének, Izraelnek.

9. RÉSZ.

Az Úr másodszor megjelen Salomonnak. Salamon megajándékozta Hiramol; az ő további építkezései, munkafelügyelői, áldozatai és hajói.

1. Lón pedig, mikor elvégezte Salamon az Úr házának építését és a király épületét, és mindent, a mit kívánt és akart építeni, (Kir. III. 3, 5. Krón. II. 7, 12.)

2. megjelene neki az Úr másodszor, mint megjelent vala neki Gábaonban.

3. És mondá az Úr neki: Meghallgattam imádságodat és könyörgésedet, melylyel könyörögtél előttem; megszenteltem e házat, melyet építettél, hogy nevémet oda helyezzem mindörökké, és ott lesznek szemeim és szívem mindenkoron.

4. Ha te is úgy jársz előttem, mint atyád járt, szived együgyűségében és igazságban, és megselekszed mind, a miket neked parancsoltam, rendeléseimet és ítéleteimet megtartod:

5. országod királyi székét Izrael fölé helyezem mindörökké, a mint szólottam Dávid atyádnak, mondván: Nem vétetik el a nemzetségedből való férfiú Izrael királyi székéről. (Kir. II. 7, 12. 16.)

6. Ha pedig elfordulással elfordultok ti és fiaitok, nem követvén engem, és nem tartván meg parancsaimat és szertartásaimat, melyeket eléadtam nektek, hanem

³⁵ az utóbbi hét nap után.

elementek, és idegen isteneket tisztelték, és imádjátok őket :

7. elveszem Izraelt a föld színeről, melyet neki adtam; és a templomot, melyet nevemnek szenteltem, elvetem szíнем elől, és közbeszédül lesz Izrael és csúfságul minden népnek.

8. És e ház példaúl leszen. Minden, a ki azon átmegy, elálmélkodik és süvölt, és mondani fogja : Miért cselekedett így az Úr e földdel és e házzal ? (Móz. V. 29, 24. Jerem. 22, 8.)

9. És felelni fogják : Mert elhagyták Urokat Istenöket, ki atyáikat kihozta Egyiptom földéről, és idegen isteneket követtek, és imádták azokat és tisztelték őket : azért hozta rájuk az Úr mind e gonoszot.¹

10. Eltelvén pedig húsz esztendő, miután fölépítette Salamon a két házat, úgymint az Úr házát és a király házát, (Krón. II. 8, 1.)

11. (Hiram, a tírusi király adván Salamonnak cedrus- és fenyőfákat, és aranyat mind a szerint,

mire kellett), akkor Salamon Hiramnak húsz várost ada Galilea földén.²

12. És kiméne Hiram Tírusból, hogy megnézzé a városokat, melyeket neki Salamon adott vala, és nem tetszének neki,

13. és mondá : Ezek-e a városok, melyeket nekem adtál, atyámfia? És nevezé azokat Kabul földének³ mind e napiglan.

14. És Hiram százhusz talentom aranyat küldé Salamon királyhoz.

15. Ez a költség összege, melyet Salamon király adott⁴ az Úr háza, sajját háza és Mello és Jerusalem kőfala, Heszer és Mageddo és Gázert építésére.⁵ (Kir. II. 5, 9. III. 11, 27.)

16. Az egyiptomi király, Fáraó fölméne és bevévé Gázert és fölgyújtá azt tűzzel; és a kananeust,⁶ ki a városban lakik vala, megölé, és azt jegyajándékul leányának, Salamon feleségének adá.

17. Salamon azért fölépíté Gázert és alsó Betóront,

¹ E jövendölés nem csak babiloni fogságára vonatkozik a zsidóknak, mely alkalmal Salamon temploma fölégettetett, hanem egyszersmind a második templom leromboltatására is, mit a rómaiak vittek véghez, és a zsidóknak szétszóratására az egész világon. (Vesd össze Mózes V. 28, 64.) Mind a két esemény Isten büntető ítélete volt, melyet a bálványozás vont a zsidókra, kik a babiloni fogság előtt a szomszéd népek hamis isteneinek szolgáltak. Visszatérvén a fogságból, nem estek ugyan többé a pogány bálványimádásba, hanem a bálványozás más nemére vetemültek; mert midőn az igaz Isten megjelent a földön szegénységben, alacsony sorsban, tisztaságban és üldöztetés közt, a zsidók megvetették őt, és másnemű bálványok után rohantak, — a gazdagság, nagyra-vágyás, öngéki gyönyör után, és ezen bálványozást, a nélkül, hogy elismernék (Móz. V. 28, 64.), folytatják mind e mai napig.

² azaz : Kabul kerületét, mely az ígért földnek egészen éjszaki részén, sőt azon kívül (Józ. 19, 27.) feküdt, s azért róla Salamon lemondhatott (Móz. III. 25. 23.). Izrael népe hajdan azt valószínűleg meghódította, de később részint elpusztította, részint néptelenné tette (12. 13. v. Krón. II. 8, 2.).

³ mi Flav. József szerint fenici nyelven «nem-tetszést» jelent.

⁴ A héber szövegben azon adóról van szó, melyet Salamon kivetett, hogy a még következő építéseket folytathassa. «És ez volt az adó oka (vagy dolga), melyet Salamon stb.»

⁵ az építés, városokról használva, sokszor csak kijavítást és megerősítést jelent.

⁶ mely nép a várost későbbi időkben Józue után (vesd össze Józ. 10, 33. 12, 12.) az izraelitáktól ismét elvevé, s azt mindaddig bírá, míg az egyiptomi királytól meg nem hódíttatott.

18. és Baalatot⁷ és Palmírat a pusztaság földén.⁸

19. És minden hozzá tartozó falukat, melyek kőfal nélkül valának,⁹ megerősíte, és a szekerek városait és a lovak városait, és mindent, a mit neki tetszett építeni Jerusalemben és a Libanonon és birodalma minden földén.

20. Az egész népet, mely megmaradt vala az amorreusoktól és heteusoktól, a ferezeusoktól, heveusoktól és jebuzeusoktól, kik nem Izrael fiai közül valók,

21. ezek fiait, kik megmaradtak vala a földön, kiket tudniillik Izrael fiai ki nem veszhettek vala, Salamon adófizetőkké¹⁰ tévé e napiglan.

22. Izrael fiai közül pedig Salamon nem rendele senkit szolgálat alá, hanem hadakozó férfiak valának és az ő szolgálói, és fejedelmek és hadnagyok, és a szekerek és lovak gondviselői.¹¹

23. És a főemberek, kik Salamon minden munkájára ügyeltek, ötszázötvenen valának, alattok vala a nép, s ők a rendelt munkák fölött intézkednek vala.

24. Fáraó leánya pedig fölméne Dávid városából saját házába, melyet Salamon épített vala neki; azután építé Mellót. (Krn. II. 8, 11.)

25. És Salamon három ízben áldoz vala minden esztendőben¹² égő- és békeáldozatokat az oltáron, melyet az Úrnak épített vala, és

⁷ vagy Baalgádót, most Baalbek a Libanonnál.

⁸ Puszta-Arábiában, Damaskus és az Eufrates között.

⁹ A héber szerint: a magtárak minden városait.

¹⁰ a héber szerint: jobbagyokká.

¹¹ azaz: a lovasok.

¹² a három nagy ünnepen. Lásd Krn. II. 8, 13. 31, 3.

jó illatszert gyújta az Úr előtt;¹³ és a templom bevégeztették.

26. Hajókat is építe Salamon király Asziongáberben, mely Ailat mellett vagyon, a vörös-tenger partján, Idumea földén.

27. És elküldé Hiram azon hajókon szolgálait, a hajósférfiakat és a tengerészeket¹⁴ Salamon szolgálival.

28. Kik Ofirba¹⁵ jutván, az onnan vett négyszázhusz talentom aranyat Salamon királyhoz vivék.

10. RÉSZ.

A szábai királyné. Salamon házi készülete, gazdagsága és hatalma.

1. De a szábai¹ királyné is, hallván Salamon híret az Úr nevében,² eljőve kísértgetni őt talánybeszédekkel.³ (Krn. II. 9, 1. Luk. 11, 31.)

2. És bemenvén Jerusalembé nagy kísérettel és gazdagsággal, és fűszert és végtelen sok aranyat és drága köveket hozó tevékkel, Salamon királyhoz jőve, és elmonda neki mindent, a mi szívében vala.

3. És tanítást ada neki Salamon mindazon igékről, melyeket eléje terjesztett vala; nem volt a király előtt eltitkolható beszéd, hogy meg ne felelt volna neki.

¹³ gyújtatott a papok által a jóillat oltárán. Lásd Krn. II. 26, 18.

¹⁴ a fenéciek az ó világ legjobb tengerészei voltak.

¹⁵ bizonyítalan távol ország; némelyek szerint Afrika, mások szerint Spanyolország, mások szerint India, mások szerint Arábia, hol El-ofir nevű hely most is található.

¹ vagy: Széba, egy táj Boldog-Arábia déli részén (Máté 11, 42.).

² t. i. mit az Úr nevének dicsőítésére tett.

³ eljőve, neki kérdéseket tenni, hogy azok által próbálja meg bölcseségét.

4. Látván pedig a szábai királyné Salamon minden bölcsességét, házáat, melyet épített vala,

5. és asztala étkeit, és szolgálai lakhelyeit, és az udvarlók rendeit, s azok ruháit, és pohárnokait és égőáldozatait, melyeket áldoz vala az Úr házában,⁴ — nem vala többé lélekzete.⁵

6. És mondá a királynak: Igaz a beszéd, melyet hallottam földemen

7. beszédeid felől és bölcseséged felől; és nem hittem a nekem beszélőknek, míglen magam eljöttem, és láttam szememmel, és tapasztaltam, hogy fele részét sem mondották nekem el; bölcseséged és cselekedeteid nagyobbak, mint a hír, melyet hallottam.

8. Boldogok férfiai és boldogok szolgálid, kik előtted állanak mindenkoron, és hallják bölcseségedet.

9. Legyen áldott a te Urad Istened, kinek megtetszettél, és ki téged Izrael királyi székébe helyeztél, mivelhogy az Úr szerette Izraelt mindörökké, és királylyá rendelt téged, hogy ítéletet tégy és igazságot.

10. Ada tehát a királynak száz-husz talentom aranyat és fölötté sok fűszert és drága köveket; nem hoztak azután oly sok fűszert, mint a mennyit a szábai királyné ada Salamon királynak.

11. (De Hiram hajói is, melyek aranyat hordanak vala Ofirből, igen sok jószagú fát⁶ hozának Ofirből, és drága köveket. (Krón. II. 9, 10.)

⁴ mások szerint . . . pohárnokait, és fölmenetelét az Úr házába.

⁵ annyira elálmélkodott, hogy majdnem elélt lélekzete.

⁶ A héber szerint: Almuggim, Algumim, melyet némelyek szantal-fának, mások ében-fának tartanak.

12. És a király a jószagú fákból oszlopokat⁷ csinála az Úr házába és a királyi házba, és ziterákat és lantokat az énekeseknek; nem hoztak ilyen jószagú fákat, nem is láttak mind a jelen napig).

13. Salamon király pedig megadá a szábai királynénak mind, a mit akart és kért tőle, azon kívül, mit neki önmagától adott vala királyi ajándéknak. Ki visszatére és földre me né saját szolgálival.

14. Az arany mértéke pedig, melyet Salamonnak minden esztendőben hoznak vala, hatszázhatvanhat talentom arany vala,

15. azon kívül, mit ama férfiak⁸ hozának, kik adószedők valának, és a kereskedők és mindenféle kalmárok, és Arábia minden⁹ királyai és a föld fejedelmei.¹⁰

16. Kétszáz paizst is készíté Salamon tiszta aranyból, hatszáz siklus aranyat ada lemeznek egy-egy paizsra.

17. És háromszáz kerek paizst¹¹ finom aranyból; háromszáz nehéz¹² arany vala egy-egy paizs borítéka; és a király azokat a libanoni erdőházba helyezé.¹³

18. Azonfölül csinála Salamon király nagy királyi székét is elefántcsontból; és beborítá azt igen fényes aranynyal,

19. melynek hat lépcsője vala, és a királyi szék teteje kerekded

⁷ Némelyek szerint: karzatokat, vagy kartámaszokat.

⁸ Némelyek szerint: kereskedők, mások szerint: bányászok.

⁹ adófizető.

¹⁰ Ezek alatt némelyek a filiszteusok fejedelmeit értik. Mások egyebet.

¹¹ kisebb paizst. A harczzban kétféle paizst használtak, nagyobbat, mely az egész embert fődözte, és kisebbet.

¹² A héber szerint: három mina, egy minára száz siklust számítva. Lásd Krón. II. 9, 16.

¹³ Kir. III. 7, 2.

vala hátulsó részén;¹⁴ két kéz¹⁵ tartván két felől a széket, és két oroszlán áll vala mindenik kéz mellett,

20. tizenkét kisebb oroszlán állván a hat lépcsőn mindkét felől; nem készítettett oly mű semmi országban.

21. De az edények is, melyekből Salamon király iszik vala, mind aranyból valának, és minden edénye a libanoni erdőháznak tisztá aranyból; semmi sem vala ezüst, s ezt nem is becsülték Salamon napjaiban,

22. mert a király hajói a tengeren Hiram hajóival három esztendőben egyszer mennek vala Tarzisba,¹⁶ aranyat hozván onnét és ezüstöt, és elefánt-fogakat és majmokat és pávákat.

23. Salamon király tehát föl-magasztaltaték a föld minden királyai fölött gazdagsággal és bölcseséggel.

24. És az egész föld kívánjavala látni Salamon arczát, hogy hallja bölcseségét, melyet Isten az ő szívébe adott vala.

25. És mindenek ajándékokat hoznak vala neki,¹⁷ ezüst- és aranyedényeket, ruhákat és hadifegyvereket, fűszereket is, lovakat és öszvéreket esztendőnkint.

26. És Salamon szekereket és lovakokat gyűjte, és lőn neki ezer-négyszáz szekere, és tizenkétezer lovagja; és elrendelé azokat az erős városokban és a király mellé Jerusalemben. (Krón. II. 1, 14.)

27. És annyira ment, hogy oly bősége vala az ezüstnek Jerusa-

¹⁴ mint egy fulke.

¹⁵ kartámasztó.

¹⁶ tulajdonképen Tartesszusba, Spanyolországban; de ezen név általában más messze tengeri tartományról is használatik; itt valószínűleg Ofir értetik az alatt (11. v.).

¹⁷ Lásd Kir. I. 9, 7.

lemben, mint a köveknek,¹⁸ és annyi vala a czedrusfa, mint a vad fügefafa, mely a mezősegen terem.

28. És lovakat hoznak vala Salamonnak Egyiptomból és Koából,¹⁹ a király kereskedői Koában megvén, és a megszabott áron elhoznán.

29. Egyiptomból pedig egy négylovas szekér hatszáz ezüst siklusba került, és egy ló százötvenbe. És így adják vala el²⁰ a lovakat a heteusok és Szíria minden királyai.

11. RÉSZ.

Salamon asszonyai, bálványozása, az Úr kegyéből kiesése, ellenségei, halála.

1. Salamon király pedig megszerete sok idegen asszonyt, Fáraó leánya mellett, a moabiták és ammoniták, az idumeusok, szidoniusok és heteusok leányait, (Móz. V. 17, 17. Sirák 47, 21.)

2. azon nemzetekből, melyek felől mondotta az Úr Izrael fiainak: Be ne menjetek hozzájuk, közülük se menjenek be tieitekhez; mert bizonyynal elhajtják szíveiteket, hogy isteneiket kövessétek. Ezekhez ragaszkodék tehát Salamon legforróbb szeretettel. (Móz. II. 34, 16.)

¹⁸ Mit a szentírás itt és más helyen a nemes érczeknek akkori időkbén nagy bőségéről mond, teljesen egyezik más régi íróknak a hajdani országok és fejedelmek gazdagságáról adott tudósításaikkal; mikből azt kell következtetnünk, hogy a régieknek Ásia belsejében vagy más helyeken gazdag bányáik lehettek, melyek utóbb vagy kifogytak, vagy csak előttünk ismeretlenek.

¹⁹ neve egy helynek, mely némelyek szerint Arábiában, mások szerint Egyiptomban volt. Sőt némelyek köz-névnek veszik, így fordítván: És lovakat hoztak Salamonnak Egyiptomból, és mindenféle áruczikket. Mások másként.

²⁰ A héber szerint: Ily módon vették.

3. És vala neki hétszáz felesége, mint királynék, és háromszáz ágyasa; és az asszonyok elhajták az ő szívét.

4. És mikor már vén volt, szíve megromlék az asszonyok által, hogy idegen isteneket követe; és nem vala az ő szíve oly tökéletes¹ Urával Istenével, mint atyja, Dávid szíve;

5. hanem a szidoniusok isten-asszonyát, Asztartét² tisztelé Salamon, és az ammoniták bálványát, Molokot.³

6. És azt cselekvé Salamon, a mi nem vala kedves az Úr előtt, és nem vala oly állhatatos⁴ az Úr követésében, mint atyja, Dávid.

7. Akkor építé Salamon templomot Moáb bálványának, Kámosznak⁵ azon hegyen, mely Jerusalemet ellenében vagyon,⁶ és Ammon fiait bálványának, Moloknak.

¹ osztatlanul egy.

² Lásd Bir. 2, 13.

³ Lásd Móz. III. 18, 21. — Hihető-e, úgymond szent Ágoston, hogy Salamon, oly nagy bölcsességgel bíró férfiú, azon hiedelemben volt volna, hogy a bálványok tisztelete valamely tekintetben hasznos lehet? Valóban nem. De nem volt már képes ellenállani a feleségeihez való ragaszkodásnak, kik őtily nagy bűnre csábították. Hogy tehát vétkes szerelmétől, melynek egészen átadta szívét, valamit meg ne tagadjon, azt cselekedte, miről jól tudta, hogy cselekedni tilos. — Vajjon megtért-e Salamon? Erről a szentírás hallgat, a sz. atyák pedig különböző véleményben vannak. Okunk van félni, hogy Salamon, az Isten kedveltje, kinek békés és dicső uralkodása előképe volt a Krisztus országának, ki által a Szentlélek több szent könyvben szólott, ki sok ideig az igazak és királyok példánya volt, megtérés nélkül halt meg. Tanúljuk meg ebből, habár Isten kegyelméből bölcsék és jámborok vagyunk is, hogy az emberi gyarlóság és Isten rettenetes ítéletei miatt félnünk és rettegünk kell.

⁴ A héber szerint: tökéletes.

⁵ Lásd Móz. IV. 21, 29.

⁶ keletre az olajfák hegyén, mely a

8. És ily módon cselekvék minden idegen feleségével, kik tömjént égetnek és áldoznak vala isteneiknek.

9. Annakokáért megharaguvék az Úr Salamonra, hogy elhajlott elméje Izrael Urától Istenétől, ki kétszer jelent vala meg neki, (Kir. III. 3, 5. 9, 2.)

10. parancsolván e dologról, hogy ne kövessen idegen isteneket; és nem tartá meg, miket az Úr parancsolt neki.

11. Azért mondá az Úr Salamonnak: Mivelhogy ez volt benned, és nem tartád meg szövetségemet és parancsaimat, melyeket neked parancsoltam: elszakasztva elszakasztom országodat, és szolgádnak adom azt.

12. Mindazáltal ezt napjaidban nem cselekszem Dávid atyáért; fiad kezéből szakasztom el azt; (Kir. III. 12, 15.)

13. sem az egész országot el nem veszem, hanem egy nemzetséget⁷ adok fiadnak Dávid szolgámért és Jerusalemért, melyet választottam.

14. Az Úr pedig ellenséget támaszta Salomonnak, Adadot, az idumeus királyi vérből, ki Edomban vala.

15. Mert mikor Dávid Idumeában volt,⁸ és a hadak fejedelme, Joáb fölment azok temetésére, kik megölettek vala,⁹ és minden férfit megölt Idumeában,

miatt botrány hegyének is neveztetett. Kir. IV. 23, 13.

⁷ Júdat, melylyel helyzeténél fogva Benjamin is egyesülve maradt; ezekhez csatlakoztak még az elszakadás után is a leviták és sokan az izraeliták közül, kik az igaz isteni tiszteletet Jerusalemben nem akarák fölcserélni a borjú-bálványozással.

⁸ Őrsége volt ott. Lásd Kir. II. 8, 13. 14.

⁹ Valószínűleg az edomiták megrohanták az őrséget, megölték és temetetlen hagyták. E tény megboszulására paran-

16. (mert hat hónapig időzött ott Joáb és egész Izrael, míglen megölt minden férfiút Idumeában).

17. Adad maga futa el és néhány idumei férfiak atyja szolgálai közül vele, hogy Egyiptomba menjen; Adad pedig fiatal gyermek vala.

18. És mikor fölkeltek Madiánból,¹⁰ Fáránba jövének, és férfiakat vőnek magokkal Fáránból, és Egyiptomba Fáraóhoz, az egyiptomi királyhoz menének, ki házat ada neki, és élelmet rende, és földet szakasztá.

19. És Adad nagy kedvet talála Fáraó előtt, annyira, hogy feleségül neki adá feleségének, Tafnesz királynénak nővérét.

20. És Tafnesz nővere fiát szüle neki, Genubátot, és Tafnesz Fáraó házában nevelé őt; és Genubát Fáraónál lakik vala az ő fiaival.

21. És mikor Adad meghallotta Egyiptomban, hogy Dávid elaluvéik atyáival, és hogy meghalt Joáb, a seregek fejedelme, mondá Fáraónak: Bocsáss el engem, hadd menjek földemre.

22. És mondá neki Fáraó: De mi dologban szűkölködöl nálam, hogy földre kívánczol menni? Ő pedig felelé: Semmiben; de kérlek, bocsáss el engem.¹¹

23. Tamaszta azonfölül neki az Isten ellenséget, Eliada fiát, Rázont, ki elsőkött vala urától, Adarezertől, a szóbai királytól; (Kir. II. 8, 5. Krón. I. 18, 5.)

24. és legényeket gyűjte ellene¹² és a rablók hadnagya lőn, mikor

csolá Dávid Joábnak, hogy a megölteket temesse el, s az edomi férfiakat mind ölje meg.

¹⁰ az Edommal határos tartományból Egyiptom felé.

¹¹ Edomba érkezvén, királyllyá tette és valószínűleg fönn is tartá magát Salamon ellenében.

¹² A héber szerint: magához.

őket Dávid megölte;¹³ és elmenének Damaskusba,¹⁴ és ott lakának, és királyllyá tevék őt Damaskusban,

25. és ő Izraelnek ellensége lőn Salamon minden napjaiban; és ez Adad gonoszsága és Izrael ellen gyűlölsége;¹⁵ és uralkodék Szíriában.

26. Jeroboam is, az efratai Nábat fia, Száredából, Salamon szolgája, kinek anyja Szárva nevű özvegy vala, fölemelé kezét a király ellen. (Krón. II. 13, 6.)

27. És ez oka az ellene való lázadásnak, mert Salamon megépíté¹⁶ Mellót, és betölté atyja, Dávid városának üregét.¹⁷

28. Jeroboam pedig erős és hatalmas férfiú vala; és látván Salamon a jó erkölcsű és szorgalmas ifjút, tisztartóvá rendelé őt József egész házának adója fölött.¹⁸

29. Lőn pedig az időben, hogy Jeroboam kiméne Jerusalemből, és találkozik vele a siloni Ahias próféta az úton, új palástja lévén;¹⁹ csak ketten valának pedig a mezőn. (Krón. II. 10, 15.)

¹³ azaz: Mikor Adazerer seregét megveré. Rázon a szétfutottakból néhányat egybegyűjtött, és velök rablást űzött.

¹⁴ Salamon utolsó éveiben.

¹⁵ azaz: oly bajt szerze, mint Adad, oly ellenség volt, mint Adad, s úgy gyűlölt, mint ő.

¹⁶ adót vetett ki e végett. Lásd Kir. III. 9, 15. 4-ik jegyz.

¹⁷ Mello, vagy Millo, több írásértelmezők szerint, völgy volt Jerusalemban a Sionhegy és maga a város között, népes hely és a lakosok közlekedésére alkalmas. Ezt a völgyet Salamon betölteté, hogy ez által egyiptomi feleségének kedvességét tegyen; de a király építkezési szenvedélye és fényűzése által már kifárasztott nép előtt annyira gyűlöletes dolog volt ez, hogy Jeroboam abból vett ürügyet a lázadásra.

¹⁸ azaz: a nemzetségéből való munkások fölött.

¹⁹ Ahiasnak.

30. És megragadván Ahiás új palástját, mely rajta vala, tizenkét darabra szakasztá,

31. és mondá Jeroboamnak: Végy magadnak tíz darabot; mert ezeket mondja Izrael Ura Istene: Ime én kiszakasztom az országot Salamon kezéből, és neked tíz nemzetséget adok.

32. De egy nemzetség²⁰ megmarad neki az én szolgámért, Dávidért, és Jerusalem városáért, melyet választottam Izrael minden nemzetségei közül;

33. mivelhogy elhagyott engem, és a szidoniusok istenasszonyát, Asztartét imádta, és Moáb istenét, Kámoszt, és Ammon fiainak istenét, Molokot; és nem járt utaimon, hogy megeselekedje előttem az igazságot és parancsaimat és ítéleteimet, mint atyja, Dávid.

34. De nem veszem el az egész országot kezéből, hanem fejedlemmé teszem őt élete minden napjaiban Dávid szolgámért, kit választottam, ki megtartotta parancsaimat és rendeléseimet;

35. hanem fia kezéből veszem el az országot, és neked tíz nemzetiséget adok;

36. az ő fiának pedig egy nemzetiséget adok, hogy Dávid szolgámnak szövétneke²¹ maradjon minden időben előttem Jerusalem városában, melyet választottam, hogy ott legyen az én nevem.²²

37. Tégedet pedig fölveszlek, és országlani fogsz mindeneken, miket lelked kíván, és király leszesz Izrael fölött.

38. Ha tehát meghallgatod mindazt, miket neked parancsolok, és utaimon jársz, és megeselekszed, a mi igaz előttem, meg-

tartván parancsaimat és rendeléseimet, mint megeselekedte szolgám, Dávid: veled leszek és neked hív²³ házat építek, mint házat építettem Dávidnak, és neked adom Izraelt;

39. és megsanyargatom²⁴ ily módon Dávid ivadékát, mindazáltal nem minden időre.²⁵

40. Salamon ezért meg akará ölni Jeroboamot;²⁶ ki fölkele és Egyiptomba futá Szeszakhoz, Egyiptom királyához, és Egyiptomban vala Salamon halálaig.

41. Salamon többi igéi pedig, és mind, a miket cselekedett, és bölcsesége, íme mind megírtattak a Salamon dolgairól szóló könyvben.²⁷

42. A napok száma pedig, melyeken Salamon Jerusalemben egész Izrael fölött országlott, negyven esztendő vala.

43. És Salamon elaluvék atyáival, és atyjának, Dávidnak városában temetteték el, és fia, Roboam lőn király helyette.²⁸

12. RÉSZ.

Az ország ketté szakad.

1. Roboam pedig Szikembe méne; mert oda gyűlt vala egész Izrael,¹ hogy őt királylyá rendelje. (Krn. II. 10, 1.)

²³ állandó.

²⁴ megalázom.

²⁵ mert Dávid családja fönn fog tartatni, mely birja azon ígéretet, hogy a Messiás belőle fog származni.

²⁶ ki a próféta beszédét másokkal közlé, s így az elterjedett.

²⁷ mely könyv elveszett.

²⁸ a világ teremt. ut. 3029. Kir. e. 975. évben.

¹ a tíz nemzetség, mert Júda és Benjamin fölött már király volt Roboam. Kir. III. 11, 43.

²⁰ Lásd 13. v.

²¹ királyi maradéka. Lásd Kir. II. 21, 17.

²² ismertessék, tiszteltessék.

2. Jeroboam, Nábat fia pedig, ki még Egyiptomban bujdosott Salamon király elől, hallván az ő halálát, visszatérel Egyiptomból.²

3. Es elküldének és meghívák őt;³ eljöve tehát Jeroboam és Izrael minden sokasága, és szólának Roboamnak, mondván:

4. Atyád igen kemény igát vetett ránk; te azért most egy keveset szállíts le atyád kemény uralkodásából és az igen nehéz igából, melyet ránk vetett, és szolgálunk neked.

5. Ki mondá nekik: Menjete el harmadnapig, és térjete vissza hozzám. És mikor a nép elment,

6. tanácsot tartá Roboam király a vénekkel, kik atyja, Salamon előtt állottak vala, mikor még élt, és mondá: Mi tanácsot adtok nekem, hogy feleljek e népnek?

7. Kik mondák neki: Ha ma engedsz e népnek, és szolgálsz, és kérésöknek helyet adsz, és lágy beszéddel szólasz nekik, szolgálid lesznek minden időben.

8. De ő elhagyá a vének tanácsát, melyet adtak vala neki, és ifjakat vőn magához, kik vele növekedtek és előtte állanak vala,

9. és mondá nekik: Mi tanácsot adtok nekem, hogy feleljek e népnek, kik azt mondották nekem: Könnyebbítsd meg az igát, melyet atyád ránk vetett?

10. És mondák neki az ifjak, kik vele növekedtek vala föl: Igy szólj e népnek, mely neked szólott, mondván: Atyád megnehezítette igánkat, te könnyíts rajtunk; így szólj nekik: Az én kis-ujjam vas-tagabb atyám hátánál.

² A héber szerint: Egyiptomban maradt.

³ párhívei és az avatottak. Kir. III. 11, 40. Vagy valamennyien az izraeliták, hogy ő szószólójuk legyen, ki a királynak előterjeszse, hogy a Salamon által rájuk vetett terheken könnyítsen.

11. És most atyám nehéz igát vetett rátok, én pedig még többet fogok rakni igátokra; atyám ostorokkal vert, én pedig skorpiókkal⁴ verlek titeket.

12. Eljöve tehát Jeroboam és az egész nép Roboamhoz harmadnap, a mint szólott vala a király, mondván: Térjete vissza hozzám harmadnapra.

13. És a király keményen felele a népnek, elhagyván a vének tanácsát, melyet adtak neki,

14. és szóla nekik az ifjak tanácsa szerint, mondván: Atyám megnehezítette igátokat, én pedig még többet fogok rakni igátokra; atyám ostorokkal vert, én pedig skorpiókkal verlek titeket.

15. És a király nem engede a népnek; mert az Úr megutálta vala őt,⁵ hogy beteljesítse igéjét, melyet a siloni Ahiás által szólott vala Nábat fiának, Jeroboamnak. (Kir. III. 11, 31.)

16. Látván tehát a nép, hogy a király nem akarta őket meghallgatni, felelé neki, mondván: Mi részünk nekünk Dávidban? vagy mi örökségünk Izai fiában?⁶ Menj hajlékaidba, Izrael! Most láss házadhoz, Dávid!⁷ És Izrael elméne hajlékaiba.

17. Izrael fiain pedig, kik Júda városaiban lagnak vala,⁸ Roboam országra.

18. És Roboam király elküldé

⁴ skorpió-tüskékkel. A közönséges ostorok bőrből voltak, ha valakit keményebben kellett büntetni, tüskéket fontak abba, melyek a hátat fölszaggatták, s olyan forma daganatokat okoztak, mint a skorpiók csipése.

⁵ úgy engede történni.

⁶ mi közünk nekünk Dávidhoz és unokájához?

⁷ Dávid és unokája kormányozza maga házát, Júda nemzetségét.

⁸ a többi tíz nemzetségből.]

Aduramot, ki kincstartó vala,⁹ de megkövezé őt egész Izrael, és meghala. Roboam király pedig hamar szekérre üle, és Jerusalembé futa.

19. És elvála Izrael Dávid házá-
tól a jelen napig.

20. Lőn pedig, mikor egész Izrael meghallotta, hogy visszajött Jeroboam, elküldének és meghívák őt, egybegyűjtván az egész közönséget, és királyvá rendelék egész Izraelen, és Dávid házát senki sem követé az egy Júda nemzetségén kívül.¹⁰

21. Roboam pedig Jerusalembé méne és összegyűjté Júda egész házát és Benjamin nemzetségét, száznolczvanezerválogatthadakozó férfiút, hogy hadakozzanak Izrael háza ellen, és szerezzék vissza az országot Salamon fiának, Roboamnak.

22. Lőn pedig az Úr beszéde Szemeiáshoz, az Isten emberéhez, mondván: (Krón. II. 12, 15. 11, 2.)

23. Szólj Salamon fiának, Roboamnak, Júda királyának, és Júda és Benjamin egész házának és a többi népnek, mondván:

24. Ezeket mondja az Úr: Fől ne menjetek, és ne hadakozzatok atyátokfiai, Izrael fiai ellen; térjen vissza házába a férfiú, mert én-tőlem jött ez ige. Meghallgaták az Úr beszédét, és visszatérének az útról, mint nekik az Úr parancsolta vala.

25. Jeroboam pedig fölépíté Szikemet¹¹ Efraim hegyén, és ott lakék; és kimenvén onnét, fölépíté Fáuelt.¹²

⁹ hihetőleg közbenjáróul, midőn Roboam még Szikemben volt.

¹⁰ Lásd Kir. III. 11, 13.

¹¹ megerősíté, szépíté.

¹² mind a két hely Izrael ősatyjáról volt nevezetes (Móz. I. 32, 30.), az utóbbi a Jordánon túl. Ez által akarta az ott lakó izraelitákat engedelmségben tartani.

26. És mondá szívében Jeroboam: Majd visszatér az ország Dávid házához,

27. ha fölmege e nép, hogy áldozatokat tegyen az Úr házában Jerusalemben; és e nép szíve visszatér urához, Roboamhoz, Júda királyához, és megölnek engem, és hozzája térnek.

28. És tanácsot gondolván, két arany-borjút készíté,¹³ és mondá nekik: Ne menjetek fel többé Jerusalembé. Ime a te isteneid,¹⁴ Izrael, kik téged Egyiptom földéről kihoztak. (Tób. 1, 5.)

29. És egyiket Bételben állítá föl, másikat Dánban;¹⁵

30. és ez a dolog bűnné lőn; ¹⁶ mert a nép Dánig megyen vala a borjút imádni.

31. És templomokat építé a magas helyeken,¹⁷ és papokat tőn a nép alsóbbjaiból,¹⁸ kik nem Lévi fiai közül valának. (Krón. II. 11, 15.)

32. És ünnepet rendele a nyolczadik hónapban, a hó tizenötödik napján, azon ünnep hasonlatára, melyet Júdában ülnek vala.¹⁹ És

¹³ tiltott (Móz. II. 20, 4.) jelképeit a mindenütt működő erős Istennek, hasonlólag az egyiptomiak Apisához, a nemző, teremő erőnek jelképehez. Lásd Mózes II. 32, 1. Az izraelitáknak ezen képeken kellett imádniok az Urat és e mellett ünnepeket tartani, a nélkül, hogy Jerusalembé szükség volt volna fölmenniök. Így hívé Jeroboam, hogy föltalálta az eszközt az ismétli egyesülés megátlására.

¹⁴ Itt a te isteneid, a többes szám nagyobb tisztelet kifejezése végett használatik.

¹⁵ Lásd Bir. 18, 30. Kir. I. 10, 3. az ország déli és éjszaki részén.

¹⁶ alkalom lett bűnre.

¹⁷ a hegyeken, hol a borjúk föllállítottak, és más helyeken.

¹⁸ a közönséges nemzetségekből nem Lévi nemes nemzetségéből, mely nagyobb-részt (Ezek. 44, 10.) Júdához vándorlott ki.

¹⁹ sátoros ünnepet; ezt a hetedik hó-

fölmenvén az oltárra,²⁰ hasonlóképen cselekvék Bételben is, áldozván a borjúknak, melyeket készített; és papokat rendele a magas helyeknek, melyeket alkotott vala.

33. És fölméne az oltárra, melyet épített Bételben, a nyolczadik hó tizenötödik napján, melyet maga szivéből gondolt vala, és ünnepet szerze Izrael fiainak, és fölméne az oltárra, hogy jóillatú szert gyűjtson.²¹

13. RÉSZ.

Egy próféta jövendöl a bálványozás ellen. Jeroboam keze elszárad. A próféta engedellensége miatt megöletik.

1. És íme az Isten embere jöve Júdából az Úr beszédével¹ Bételbe, midőn Jeroboam az oltáron² állott és tömjénezett.

2. És fölkiálta az oltár ellen az Úr beszédével, és mondá: Oltár, oltár! ezeket mondja az Úr: Ime Joziás nevű fiú fog születni Dávid házának, és föláldozza rajtad a magas helyek papjait, kik most fölötted tömjént gyűjtanak, és embercsontokat fog rajtad égetni.³

3. És jelt ada az napon, mondván: Ez leszen jele, hogy az Úr szólott:⁴ Ime az oltár meghasad,

napról (Móz. III. 23, 14.) a nyolczadikra tévén át, hihetőleg mivel országában, éjszakai Palesztinában, a termények később értek meg, mint a déliben.

²⁰ A héber szerint: áldozott.

²¹ A héber szerint: és áldozott és jóillatú szert gyűjtött (papi hatalmat is tulajdonított magának törvénytelenül).

¹ az Úr parancsára és erejével.

² vagy oltárnál.

³ Ennek teljesülését lásd Kir. IV. 23, 16—18.

⁴ hogy a jövendölés (2. v.) Istentől van, és valósúlni fog, a következő csoda bizonyítsa.

és kiomlik a hamu, mely benne vagyon.

4. És a király hallván az Isten emberének beszédét, melylyel felkiáltott vala az oltár ellen Bételben, kinyujtá kezét az oltárról, mondván: Fogjátok meg őt. És megszárada keze, melyet kinyujtott vala ellene; és vissza nem vonhatá azt magához.

5. Az oltár is meghasada, és a hamu kiomlik az oltárból, azon jel szerint, melyet megmondott vala az Isten embere⁵ az Úr szavával.

6. És a király mondá az Isten emberének: Könnyörögj a te Urad-Istenednek, és imádkozzál érettem, hogy kezem adassék vissza nekem. És az Isten embere könnyörge az Úrnak, és a király keze visszatére hozzá, és lőn mint azelőtt vala.⁶

7. Szóla pedig a király az Isten emberének: Jer haza velem ebédelni, és ajándékokat adok neked.

8. És az Isten embere felelé a királynak: Ha nekem házad felét adod, sem megyek veled, kenyeret sem eszem, vizet sem iszom e helyen;

9. mert így van nekem megahygyva a parancsoló Úr beszéde által: Kenyeret ne egyél, vizet se igyál, vissza se térj azon úton, melyen jöttél.⁷

10. Más úton méne tehát, és nem tére vissza azon úton, melyen Bételbe jött vala.

11. Egy öreg próféta lakik vala pedig Bételben;⁸ kihez eljövének

⁵ a mint az Isten embere a csodát előre megmondta.

⁶ Mennyi kegyelmet nyert Istentől e király, és mégis mily megátalkodott, mily vak maradt.

⁷ Isten az által jelenteni akarta, hogy az istentelenekkel ne legyen semmi közünk, sőt a hozzájuk vezető utat is tisztátalannak tarttuk.

⁸ Némelyek őt igaz, némelyek hamis

fiai, és elbeszélék neki mind a dolgokat, melyeket az Isten embere cselekedett vala az napon Bételben; és az ígéket, melyeket mondott vala a királynak, elbeszélék atyjoknak.

12. És mondá nekik atyjok: Melyik úton ment el? És fiai megmutaták neki az utat, melyen elment vala az Isten embere, ki Júdából jött vala.

13. És mondá fiainak: Nyergeljétek meg nekem a szamarat. Kik mikor megnyergelték, ráüle,

14. és elméne az Isten embere után,⁹ és egy terebintfa alatt ülve találá őt, és mondá neki: Te vagy-e az Isten embere, ki Júdából jöttél? Felelé amaz: Én vagyok.

15. És mondá neki: Jer haza velem, hogy kenyeret egyél.

16. Ki mondá: Nem térhetek vissza, el sem mehetek veled, kenyeret sem eszem, vizet sem iszom e helyen;

17. mert az Úr szólott nekem az Úr beszéde által, mondván: Kenyeret ne egyél és vizet ne igyál ott, vissza se térj azon úton, melyen el fogsz menni.

18. Amaz mondá neki: Én is hozzád hasonló próféta vagyok; és az angyal szólott nekem az Úr beszédével, mondván: Hozd vissza őt magaddal házádba, hogy egyék kenyeret, és igyék vizet. Megcsalá őt,¹⁰

19. és visszavivé magával; evék tehát kenyeret az ő házában, és vizet iyék.

20. És midőn az asztalnál ülének, lőn az Úr beszéde a prófétához, ki visszahozta vala őt.

prófétának, mások törvénytudónak és tanítónak tartják.

⁹ részvéteből, hogy visszahozza és megvédje. Azt hitte, hogy az Isten emberének szabad lesz egy prófétával enni.

¹⁰ hibás és bűnös véleménynyel (sz. Ágost.).

21. És kiálta az Isten emberére, ki Júdából jött vala, mondván:¹¹ Ezeket mondja az Úr. Mivelhogy nem voltál engedelmes az Úr szájának, és nem tartottad meg a parancsot, melyet neked a te Urad Istened parancsolt,

22. és visszatértél, és kenyeret ettél és vizet ittál azon helyen, melyen megparancsolta neked, hogy kenyeret ne egyél, és vizet ne igyál: nem vitetik be holttested atyáid sirjába.

23. És miután evett és ivott, megnyergelé szamarát a prófétának, kít visszahozott vala.

24. Ki mikor elment, egy oroszán találá őt az úton, megöle,¹² és teste az úton hever vala; a szamar mellette állván, és az oroszán is a test mellett állván.

25. És íme az átmenő férfiak láták az úton heverő testet, és a test mellett álló oroszánt. És elmenének, és kihirdeték a városban, melyben amaz öreg próféta lakott vala.

26. Mit mikor meghallott azon próféta, ki visszahozta őt az útról, mondá: Az Isten embere az, ki engedetlen volt az Úr szájának, és az oroszának adta őt az Úr, s az összetörte őt és megölte, az Úr ígéje szerint, melyet szólott neki.

27. És mondá fiainak: Nyergeljétek meg a szamarat nekem. Kik mikor megnyergelték,

¹¹ Sz. Gergely és más írásértelmezők szerint hamis, hazug próféta volt, hanem itt rögtön igaz sugallást nyert.

¹² Mily megfoghatlanok az Isten ítéletei! a próféta megöletik az oroszán által, mivel, úgyszólván, kényszerítve megszégé az Úr parancsát, és Jeroboam, a ravasz, istentelen, vallásmegvető, bátorságban él. Ki nem látja ebből, hogy kell lenni jövő életnek, hol az istentelen elveszi büntetését. Egyébiránt közvéleménye a sz. atyáknak, hogy a próféta a bűnbánat és halál által irgalmat és örök életet nyert.

28. és ő elment, megtalálá az úton heverő testet, és a test mellett álló szamarat és oroszlánt; nem evett az oroszlán a testből, a szamarat sem sértette meg.

29. Vevé tehát a próféta az Isten embere testét, és a számárra tevé azt, és visszatérvén, bevivé az öreg próféta városába,¹³ hogy sirassa őt.

30. És annak testét a maga sírjába tevé,¹⁴ és siraták őt: Ah, ah, atyámfia!

31. És midőn siratták őt, mondá fiainak: Mikor meghalok, temesetek engem azon sírba, melybe az Isten embere temettetett; az ő tetemei mellé tegyétek tetemeimet.¹⁵

32. Mert bizonynyal eljő az ige,¹⁶ melyet mondott az Úr beszédével az oltár ellen, mely Bételben vagon, és mind a magas helyek templomai ellen, melyek Szamaria városáiban¹⁷ vannak.

33. Ez igék után sem tére meg Jeroboam az ő igen gonosz útjáról, hanem ellenkezőképen a nép alsóbbjaiból papokat rendele a magas helyeken; és a ki csak akarta, megtöltvén kezét,¹⁸ pappá lón a magas helyeken.

¹³ a maga városába.

¹⁴ melyet magának készített.

¹⁵ hogy tetemei ne égettessenek meg a kép- és bálványimádókéival. Lásd Kir. IV. 23, 18.

¹⁶ be fog teljesedni.

¹⁷ Szamaria országában. — Ez egész történet rémitő példa volt Jeroboamra és Izrael népére nézve, mily szigorúan kellett teljesíteni az Úr parancsát, melyet ő a bálványimádás kiirtására és megbüntetésére adott. Ha a próféta megöletett engedetlenségeért, hogy maradhatott volna Izrael engedetlensége büntetés nélkül?

¹⁸ azaz: pappá szentelé őt, mely az áldozat átadásával ment végbe, mit a fől-szentelendőnek kellett bemutatni. Lásd Móz. II. 28, 41.

34. És ez okért vétkezék Jeroboam háza, és elrontaték és eltörölteték a föld színéről.

14. RÉSZ.

Jövendölés Jeroboam ellen; az ő halála. Roboam bálványozása, bűnhődése és halála.

1. Az időben beteg vala Abia, Jeroboam fia.

2. És Jeroboam mondá feleségének: Kelj föl, és változtasd el öltözetedet, hogy meg ne ismertessél, hogy Jeroboam felesége vagy; és menj Sílóba, hol Ahiás próféta vagon, ki nekem megmondotta, hogy király leszek e nép fölött. (Kir. III. 11, 31.)

3. Végy tíz kenyeret is kezvedbe és egy lepényt és egy edény mézet, és menj hozzája; mert ő megjelenti neked, mi fog történni e gyermekkel.

4. Úgy cselekvék Jeroboam felesége, a mint ő mondotta, és fölkelvén, elméne Sílóba, és Ahiás házába méne; ő pedig nem láthat vala, mert meghomályosodtak volt¹ szemei az öregség miatt.

5. Mondá pedig az Úr Ahiásnak: Ime Jeroboam felesége jő be, hogy tanácsot kérjen tőled beteg fia felől. Ezeket és ezeket mond nekí. Mikor tehát amaz beméne, és titkolá magát, hogy az, a ki vala,

6. meghallá Ahiás az ajtón beméni lábainak zörejét, és mondá: Jój be, Jeroboam felesége! miért szinleled magadat másnak? én pedig kemény követséggel küldettem hozzád.

7. Menj el és mondd meg Jeroboamnak: Ezeket mondja Izrael Ura Istene: Mivel földmagasztaltak téged a nép közül és fejedlemmé tettek népemben, Izraelen,

¹ egészen elgyengültek.

8. és elszakasztottam Dávid házának országát és neked adtam azt, te pedig nem voltál, mint az én szolgám, Dávid, ki megtartotta parancsaimat, és teljes szívéből követett engem, cselekedvén, a mi kedves volt szímem előtt,

9. hanem gonoszabbúl cselekedtél mindazoknál, kik előtted voltak, és magadnak idegen és öntött isteneket csináltál, hogy haragra indíts, engem pedig hátad mögé vetettél:

10. annakokáért íme én veszedelmet hozok Jeroboam házára, és megverem Jeroboamból a falra-vizelőt és berekesztetted és az utólsót Izraelben;² és kitisztítom Jeroboam háza maradékait,³ a mint kitisztíttatni szokott a ganéj egész fogytig. (Kir. III. 15, 29.)

11. A kik elhalnak Jeroboamból a városban, ebek eszik meg azokat; a kik pedig a mezőn halnak el, az égi madarak eszik meg azokat: mert az Úr szólott.

12. Te azért kelj föl és menj házadba, és mikor lábaid belépnek a városba, meghal a gyermek,

13. és siratni fogja őt egész Izrael, és eltemeti; mert egyedül ő vitetik sírba Jeroboamból, mivel benne valami jót talált Izrael Ura Istene Jeroboam házában.

14. Királyt pedig majd rendel az Úr magának Izraelen, ki megveri Jeroboam házat ezen nap és ezen időben;

15. és Izrael Ura Istene megveri,⁴ a mint ingadozni szokott a nád a vízben, és kigyomlálja Izraelt e jó földről, melyet atyáiknak adott, és elszórja őket a folyóvizen

túl,⁵ mivel berkeket⁶ csináltak magoknak, hogy az Urat bősantsák.

16. És az Úr kézbe adja Izraelt Jeroboam bűneiért, ki vétkezett, és Izraelt is vétekre vitte.

17. Fölkele tehát Jeroboam felesége, és elméne, és eljuta Terszába;⁷ és mikor bement a ház⁸ küszöbén, meghal a gyermek,

18. és eltemeték őt. És siratá őt egész Izrael az Úr beszéde szerint, melyet szolgája, Ahías próféta által szólott.

19. Jeroboam többi dolgai pedig, miképen hadakozott és miképen országolt, íme megirattak Izrael királyainak krónika-könyvében.⁹

20. A napok száma pedig, melyeken Jeroboam országolt, huszonkét esztendő vala, és elaluvék atyáival, és fia, Nádab lőn király helyette.¹⁰

21. Salamon fia, Roboam pedig országlá Júdában. Negyven esztendő vala Roboam, midőn országlani kezdé; tizenhét esztendeig országlá Jerusalemban, melyet választott az Úr Izrael minden nemzetségei közül, hogy nevét odahelyezze. Anyja pedig Naama nevű ammaniti vala. (Krón. II. 12, 13.)

22. És gonoszat cselekvék Júdas¹¹ az Úr előtt, és inkább fölingerlék őt, mint mindazok, miket atyáik cselekedtek vala bűneikkel, melyekkel vétkeztek;¹²

⁵ az Eufratesen.

⁶ Lásd Móz. II. 34, 13.

⁷ a székvárosba, mielőtt Szamaria épült. Kir. III. 15, 21, 16, 8.

⁸ 12. v. a kapu küszöbén. A királyi lakóhely közel volt a kapuhoz, mint a törvénykezés helyéhez.

⁹ Izrael országának évkönyveiben, melyek utóbb elvesztek.

¹⁰ Lásd Kir. III. 15, 25.

¹¹ Júda országa.

¹² Három évig hű volt Roboam és népe az igaz valláshoz (Krón. II. 11, 17.), de

² A héber szerint: a berekesztetted és elhagyottat Izraelben, a legelsőket és legutolsókat (Jeroboam maradékaiból). Lásd Móz. V. 32, 36.

³ végső utódat.

⁴ hogy ingadozni fog.

23. mert ők is oltárokat építének magoknak és képszobrokat, és berkeket minden magas halmon és minden zöldellő fa alatt;

24. de férfiparáznák¹³ is valának azon földön, és cselekvék a pogány népek minden utálatosságát, melyeket az Úr eltörlött Izr el fiai előtt.

25. Roboam király országglása ötödik esztendejében¹⁴ pedig fölme né Szeszak, az egyiptomi király Jerusalembé,

26. és elvivé az Úr háza kincseit és a királyi kincseket, és mindent elragadoza, az aranypaiszokat is, melyeket Salamon csinált vala; (Kir. III. 10, 16.)

27. melyekért Roboam király rézpaiszokat csinála, és adá ezeket a paizshordozók hadnagyának kezébe, és azoknak, kik őrt állanak vala a király házának ajtaja előtt.

28. És mikor a király bement az Úr házába, azokat viselék, kiknek tisztök vala előlmeni, és azután visszavivék a paizshordozók fegyvertárába.

29. Roboam többi dolgai pedig, és mind a miket cselekedett, íme megírtak Júda királyainak krónika-könyvében.¹⁵

30. És háború volt Roboam és Jeroboam között minden időben.

31. És Roboam elaluvék atyáival és eltemették azokkal Dávid városában; anyja pedig Naama nevű ammaniti vala, és fia, Abiam lőn király helyette.¹⁶

azután becsúszott a bálványozás, hihetőleg Naama (21. v.) befolyása által.

¹³ fajtalanságra szánt férfiak egy bálvány szolgálatában. Lásd Móz. V. 23, 17.

¹⁴ A világ teremt. 3033. Kr. e. 971. évben.

¹⁵ Júda országának évkönyveiben.

¹⁶ A világ teremt. 3046. Kr. e. 958. évben.

15. RÉSZ.

Áza és Josafát uralkodása Júdában, Nádabé és Baazaé Izraelben.

1. Jeroboam, Nábat fia országglásánaktizennczadikesztendejében tehát Abiam lőn király Júda fölött.

2. Három esztendeig országla Jerusalemben; anyja neve Maaka vala, Abesszalom leánya. (Krón. II. 13, 2.)

3. És atyjának minden bűnében jára, melyeket előtte cselekedt vala; és szíve nem volt tökéletes Urával Istenével, mint atyja, Dávid szíve.

4. De Dávidért szövétneket ada neki Ura Istene Jerusalemben, fiát támasztván fel utána, és fölállítván Jerusalemet; (Kir. III. 11, 36.)

5. azért hogy igazat cselekedt Dávid az Úr szeméi előtt, és nem hajolt el mindazoktól, miket parancsolt neki élete teljes napjaiban, a heteus Uriás dolgán kívül. (Kir. II. 11, 4.)

6. De háború volt Roboam és Jeroboam között élete minden idejében.

7. Abiam többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, nem írtak-e meg azok Júda királyainak krónika-könyvében? És háború volt Abiam és Jeroboam között. (Krón. II. 13, 3.)

8. És Abiam elaluvék atyáival és eltemették őt Dávid városában; és fia, Áza lőn király helyette.¹ (Krón. II. 14, 1.)

9. Izrael királyának, Jeroboamnak huszadik esztendejében Áza lőn Júda királya,

10. és negyven esztendeig országla Jerusalemben. Anyja neve Maaka vala, Abesszalom leánya.²

¹ A világ ter. 3049. Kr. e. 955. évben.

² Maaka, Ázának nagyanyja volt, ki

11. És igazat cselekvék Áza az Úr színe előtt, mint atyja Dávid;

12. és elveszté a férifaráznákat³ a földről, és kitisztítá a bálványok minden ocsmánységát, melyeket atyái csináltak vala.

13. Azonfölül anyját, Maakát is letevé, hogy ne legyen fejedelem Priap⁴ áldozatainál és annak berkében, melyet tiszteletére szerzett vala;⁵ és lerontá barlangját, és összetöré az undok bálványt, és megégeté Cedron patakánál.

14. De a magas helyeket nem rontá el;⁶ mindazáltal Áza szíve tökéletes vala az Úrral⁷ minden napjaiban.

15. És bevivé azokat, miket atyja fölszentelt és fogadott, az Úr házába, az ezüstöt és aranyat és az edényeket. (Krón. II. 15, 18.)

16. Háború vala pedig Áza között és Izrael királya, Baaza között⁸ minden napjaikban.

17. Föl is méne Izrael királya, Baaza Júdába, és fölépíté Rámát, hogy senki ki ne jöhessen, vagy be ne mehessen Júda királya, Áza részéről.⁹ (Krón. II. 16, 1.)

itt, héber nyelvszokás szerint, anyjának neveztetik.

³ Lásd Kir. III. 14, 12.

⁴ a bujaság bálványa volt.

⁵ A héber szerint: ... letevé, hogy ne legyen fejedelmű, mivel egy bálványképet csinált a berekben.

⁶ lerontá a hamis istenek oltárait és bálványképeit, melyekkel az ország tele volt (Krón. II. 14, 2.); de nem akadályozá meg, hogy a zsidók ne tiszteljék az igaz Istent azon helyeken, melyeken egykor áldoztak, mielőtt a templom fölépült s az isteniszolgálat tökéletes gyakorlata elkezdett.

⁷ a hit és igaz istenitisztetel tekintetében; azért itt a más parancsok elleni bűnök, melyeket a király, fájdalom l elkövet-hetett, nincsenek kizárva.

⁸ Lásd 32. v.

⁹ Baaza minden összeköttetést meg akart szüntetni Júdával; azért építé egy

18. Vévén azért Áza minden ezüstöt és aranyat, mely megmaradt vala az Úr háza kincstárában és a királyi ház kincstárában, szolgálái kezébe adá azt, és elküldé Benadadhoz, Tabremonnak, Hezion fiának fiához, a szíriai királyhoz, ki Damaskusban lakik vala, mondván:

19. Szövetség vagyon közöttem és közötted, s atyám és atyád között; azért küldöttem neked ajándékot, ezüstöt és aranyat; és kérek, jőj el és bontsd föl a szövetséget, melyet Baazával, Izrael királyával tartasz, hogy távozzék tőlem.

20. Engedvén Benadad Áza királynak, elküldé hadának fejedelmeit Izrael városaiba, és megverék Ahiont és Dant és Ábelt, Maaka házát, és egész Cenerotot, tudniillik Neftali minden földét.

21. Mit mikor meghallott Baaza, fölhagya Ráma építésével, és visszatéré Terszába.

22. Áza király pedig hírnököt küldé egész Júdába, mondván: Senkinek se legyen mentsége. És elhordá a köveket Rámából és annak fáit, melyekkel Baaza épített vala, és azokból Áza király Benjamin Gábaáját és Maszfát építé.¹⁰

23. Áza többi dolgai pedig, és minden erőssége, és mind a miket cselekedett, és a városok, melyeket épített, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónikakönyvében? De öregségében lábait fájlalá.

24. És elaluvék atyáival, és eltemették azokkal atyja, Dávid

várat, mely álta! az Izraelbe vivő hegy-szoros fölött uralkodhassék.

¹⁰ megerősítendő a határszéleket, mely munkánál mindaz, ki e szolgálattal tartozott, kivétel és mentség nélkül köteles volt megjelenni.

városában; és fia, Josafát lön király helyette.¹¹ (Krón. II. 17, 1.)

25. Jeroboam fia, Nádab pedig királylyá lön Izraelen Ázának, Júda királyának második esztendejében;¹² és országla Izraelen két esztendeig.

26. És gonoszat cselekvék az Úr színe előtt, és atyja utain jára és annak vétkeiben, melyekkel vétkekre vitte Izraelt.

27. És leselkedék ellene Ahia fia, Baaza, Isszakar házából, és megveré őt Gebbetonban, mely a filiszteusok városa; mivelhogy Nádab és egész Izrael megszállották vala Gebbetont.

28. Megölé tehát őt Baaza, Ázának, Júda királyának harmadik esztendejében, és országla helyette;¹³

29. és midőn királylyá lett, megveré Jeroboamnak egész házát, csak egy lelket sem ereszte el ivadékaiból, mígnem eltörlé az Úr igéje szerint, melyet szolgálja, a síloni Ahiás által szólott vala, (Kir. III. 21, 22. 14, 10.)

30. Jeroboam bűneiért, melyekkel vétkezett, és melyekkel vétkekre vitte Izraelt; és a vétékért, melylyel Izrael Urát Istenét boszantotta vala.

31. Nádab többi dolgai pedig, és mind a mit cselekedett, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

32. És háború volt Áza között és Izrael királya, Baaza között minden napjaikban.

33. Ázának, Júda királyának harmadik esztendejétől országla

¹¹ A világ teremt. 3090. Kr. e. 914. évben.

¹² A világ teremt. 3050. Kr. e. 954. évben.

¹³ A világ teremt. 3051. Kr. e. 953. évben.

Ahia fia, Baaza egész Izraelen Terzában huszonnégy esztendeig.

34. És gonoszat cselekvék az Úr előtt, és Jeroboam útján jára és az ő vétkeiben, melyekkel vétkekre vitte Izraelt. ☩

16. RÉSZ.

Éla, Zambri, Amri és Akáb királyokról Izraelben. Szamaria és Jerikó fölépítettik.

1. Lön pedig az Úr beszéde Jehuhoz,¹ Hanani² fiához Baaza ellen, mondván:

2. Azért, hogy fölmagasztaltalak léged a porból,³ és fejedelemmé tettelek népemen, Izraelen,⁴ te pedig Jeroboam útján jártál, és vétkekre vitted népemet, Izraelt, hogy bűneik által engem boszants:

3. íme én learatom Baaza maradvékait, és az ő háza maradvékait, és olyanná teszem házadat, mint Nábat fiának, Jeroboamnak házát. (Kir. III. 14, 10.)

4. A ki elhal Baazából a városban, azt az ebek eszik meg; és a ki elhal belőle a mezőn, azt az égi madarak eszik meg. (Kir. III. 14, 11.)

5. Baaza többi dolgai pedig, és mind a miket cselekedett, és hadai,

¹ Isten megkönyörüle elpártolt népén, és időről időre prófétákat küldte hozzá, valamint közötté jámbor és Istenhez hív emberek soha sem hiányzottak.

² Lásd 7. v.

³ minden hatalom Istentől vagyton, és az áruló gyilkos Baaza is csak azért jutott trónra, mivel azt Isten engedte meg, ki által a királyok uralkodnak.

⁴ Isten az elpártolt Izraelt még népének nevezi, részint mivel a régi szövetségből még sokat megtartottak, u. m. a körülmetélést, a törvénykönyvet és egyebet, részint mivel Isten előre látta, hogy elhagyott rokonaihoz vissza fognak térni. Szolgáljon ez tanulságul, hogy a másként gondolkozókat tőrjük és szeressük, habár hibáikat roszaljuk és kerüljük is.

ezek nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

6. Elaluvék tehát Baaza atyáival, és eltemették Terszában; és fia, Éla lón király helyette.

7. Mikor pedig Hanani fia, Jehu próféta által az Úr beszéde lett Baaza ellen, és az ő háza ellen, és mindazon gonosz ellen, melyet cselekedett vala az Úr előtt, hogy őt kezeinek cselekedetei által ingerlje, hogy olyan legyen, mint Jeroboam háza: ez okért megöle őt, azaz Hanani fiát, Jehu prófétát.⁵

8. Ázának, Júda királyának huszonhatodik esztendejétől országla Baaza fia, Éla⁶ Izrael fölött Terszában két esztendeig.

9. És pártot üte ellene szolgálja, Zambri, a lovagok⁷ felerészének hadnagya; Éla pedig Terszában iszik és részeg vala, a terszai tisztartónak⁸ Arzának házában.

10. Rárohanván tehát Zambri, megveré és megöle őt, Júda királyának, Ázának huszonhetedik esztendejében, és országla helyette.⁹ (Kir. IV. 9. 31.)

11. És midőn királylyá lett, és annak királyi székébe ült, megveré Baazának egész házát, és nem hagyá meg abban a falravizellőt, sem rokonait, sem barátait.

12. És eltörlé Zambri Baazának egész házát az Úr igéje szerint, melyet Baazának Jehu próféta által szólott,

13. Baazának minden bűneért,

⁵ «azaz, Hanani fiát, Jehu prófétát» ez nincs meg a héber szövegben, ámbar oda kell érteni. Mások így fordítják: Jehu által lón az Úr igéje Baaza ellen, mindazon gonosz miatt, és mivel olyan volt, mint Jeroboam háza, és mivel ezt kiöle.

⁶ A világ teremt. 3074. Kr. e. 930. évben.

⁷ A héber szerint: a hadi szekerek.

⁸ Lásd Kir. III. 4. 6.

⁹ A világ teremt. 3075. Kr. e. 929. évben.

és fiának, Élanak bűneiért, kik vétkeztek és vétekre vitték Izraelt, boszantván Izrael Urát Istenét hiuságaikkal.¹⁰

14. Éla többi dolgai pedig, és mind a miket cselekedett, ezek nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

15. Ázának, Júda királyának huszonhetedik esztendejében, Zambri hét napig országla Terszában; a hadsereg pedig megszállotta vala Gebbetont, a filiszteusok városát.

16. És mikor meghallotta, hogy Zambri pártot ütött és megölte a királyt, egész Izrael királylyá tevé magának Amrit, ki a hadsereg fejedelme vala az nap Izraelen a táborban.

17. Fölméne tehát Amri és vele egész Izrael Gebbetonból, és megszállák Terszát.

18. Látván pedig Zambri, hogy a várost beveszik, a palotába¹¹ méne, és magára gyújtá a királyi házat, és meghala

19. az ő bűneiben,¹² melyekkel vétkezett, gonoszt cselekedvén az Úr előtt, és járván Jeroboam útján és az ő bűnében, melylyel vétekre vitte Izraelt.

20. Zambri többi dolgai pedig és cselei és kegyetlensége, ezek nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

21. Akkor két részre oszola Izrael népe; fele a népnek Ginet fiát, Tebnit követvén, hogy őt rendelje királylyá, és fele Amrit;

22. de erősebb lón a nép, mely Amrival vala, azon népnél, mely Ginet fiát, Tebnit követé; és meghala Tebni, és Amri lett király.¹³

¹⁰ haszontalan bálványaikkal.

¹¹ a királyi lak legszebb részébe, hihetőleg a hárembe, hol hölgyei és drágaságai voltak.

¹² A héber szerint: bűnei miatt.

¹³ A világ teremt. 3079. Kr. e. 925. évben.

23. Azának, Júda királyának harmincegyedik esztendejétől Amri országla Izraelen tizenkét esztendeig; Terszában országla hat esztendeig.

24. És megvevé Szamaria hegyét Szómertől két talentom ezüstön, és fölépíté azt, és hívá a város nevét, melyet épített vala, a hegy ura, Szémer nevééről, Szamariának.

25. De roszat cselekvék Amri az Úr színe előtt, és gonoszabbúl cselekvék mindazoknál, kik előtte voltak.

26. És Nábat fiának, Jeroboamnak minden útain jára és annak bűneiben, melyekkel vétekre vitte Izrael, hogy Izrael Urát Istenét hiúságaival boszantsa.

27. Amri többi dolgai pedig és hadai, melyeket viselt, ezek nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

28. És Amri elaluvék atyáival, és eltemetteté Szamariában; és király lón helyette fia, Ákáb.¹⁴

29. Amri fia, Ákáb pedig királylyá lón Izraelen Júda királyának, Ázának harmincznyolczadik esztendejében. És Amri fia, Ákáb országla Izraelen Szamariában huszonkét esztendeig.

30. És gonoszat cselekvék Amri fia, Ákáb az Úr színe előtt, mindazok fölött, kik előtte voltak.

31. És nem volt elég neki, hogy Nábat fiának, Jeroboamnak bűneiben jára;¹⁵ azon fölül feleségül vevé Jezabelt, a szidoniusok királyának, Etbaalnak leányát.¹⁶ És elméne, és Baalnak szolgálá, és imadá azt.

32. És oltárt emele Baalnak, Baal templomában, melyet épített vala Szamariában,

33. és berket ültete, és még többet is cselekvék Ákáb, boszantván Izrael Urát Istenét, Izrael minden királyai fölött, kik előtte voltak.

34. Ennek idejében építé föl a bételi Hiel Jerikót; az ő elsőszülöttében, Abirámban tevé le annak alapját, és utolsó szülöttében, Szegubban álltá föl annak kapuit, az Úr igéje szerint, melyet Nun fia, Józue által szólott vala. (Józ. 6, 26.)

17. RÉSZ.

Illés próféta három évi szárazságot jövendöl, hollók által táplálatik; csodálatosan föntarlja a szarefai özvegyet, és fiát föltámasztja.

1. És mondá a teszbii Illés Gálaád¹ lakói közül Ákábnek: Él Izrael Ura Istene, kinek színe előtt állok, hogy nem leszen ez esztendőben harmat és eső, hanem csak az én szájam igéi szerint.² (Luk. 4, 25. Sírák 48, 1. Jak. 5, 17.)

2. És lón az Úr igéje hozzája, mondván:

3. Távozzál innét, és menj napkelet felé, és rejtezzél el Karit patakánál, mely a Jordán átellenében vagon.

4. és ott a patakból igyál; és a hollóknak megparancsoltam, hogy ott tápláljanak téged.

5. Elméne tehát, és az Úr igéje szerint cselekvék; és mikor oda ért, leüle Karit patakja mellé, mely a Jordán átellenében vagon,

¹ Teszbi város Gád nemzetségében, Gálaádban lehetett a Jordánon túl. A sz. atyák összhangzó véleménye szerint, Illés valamely próféta-iskola előjárója volt (vesd össze Kir. I. 10, 5.), és szűztiszta életet élt; erős lélekkel és szent nevének dicsőségeért lángoló buzgalommal áldotta meg őt az Isten.

² ez kétségkívül valamely feddőbeszédnek volt vége, melyet Ákábhoz intézett, ki a bálványozással nem akart fölhagyni.

¹⁴ Avilág terem. 3086. Kr. e. 918. évben.

¹⁵ képszbokat állítván föl. Lásd Kir. III. 12, 28.

¹⁶ ki bálványimádó volt.

6. és a hollók vivének neki kenyeret és húst reggel; hasonlóképen kenyeret és húst estve, és a patakból ivék.

7. Napok múltán pedig kiszárad a patak, mert nem esett vala eső a földre.

8. Lőn azért az Úr beszéde hozzája, mondván:

9. Kelj föl és menj a szidoniussok Szareftájába,³ és lakjál ott; mert megparancsoltam ott egy özvegyasszonynak, hogy tápláljon téged.

10. Fölkele, és elméne Szareftába. És mikor a város kapujához jutott, láta egy özvegyasszonyt fát szedegetni, és szólta őt, és mondá neki: Adj nekem egy kevés vizet az edényben, haddigyam. (Luk. 4, 26.)

11. És midőn amaz elment, hogy hozzon, utána kiálta, mondván: Hozz nekem, kérlek, egy falat kenyeret is kezvedben.

12. Ki felelé neki: Él a te Urad Istened! hogy nincs kenyerem, hanem csak annyi lisztem a vederben, mennyi egy marokba fér, és kevés olajom a korsóban; íme két darabka fát szedek, hogy bemenjek, és megcsináljam azt magamnak és fiamnak, hogy megegyük, és meghaljunk.⁴

13. Mondá neki Illés: Ne félj, hanem menj el és cselekedjél, a mint mondád; mindazáltal nekem csinálj először egy kis, hamuban sült pogácsát a lisztescskéből, és hozd el nekem; magadnak pedig és fiadnak azután csinálj.

14. Ezeket mondja pedig Izrael Ura Istene: A veder liszt nem fogy el, sem a korsó olaj nem kevesül meg az napig, melyen az Úr eső ad a föld színére.⁵

³ azaz: tartományába.

⁴ azután éhen meghaljunk.

⁵ Illés kemény próbára tévé ezen asszony erényét és jószívűségét, de Isten

15. Amaz elméne, és cselekvék Illés igéje szerint; és evék ő és amaz is, és annak háza is; és az naptól

16. a veder liszt el nem fogyott, és a korsó olaj meg nem kevesült az Úr igéje szerint, melyet Illés által szólott vala.

17. Lőn pedig ezek után, hogy megbetegedett a házi asszony fia, és a betegség igen nehéz volt, úgy hogy nem maradt lélekzet benne.

18. Mondá azért Illésnek: Mi közöm veled, Isten embere? bejöttél hozzám, hogy emlékezetbe hozd vétkeimet, és megöljed fiamat?⁶

19. És mondá neki Illés: Add nekem fiadat. És elvevé azt öléből, és vivé a felsőterembe,⁷ hol ő lakott, és ágyára tévé.

20. És kiálta az Úrhoz, és mondá: Uram Istenem! még az özvegyasszonyt is, kinél én valamennyire tápláltatom, így sanyargatod-e, hogy fiát megölöd?

21. És kiterjeszté magát, és megméré a gyermeket három ízben,⁸

kegyelmet adott neki, hogy a próféta szavának higyen, azért csodálandó képességgel fosztá meg magát a kevéstől is, a mi je volt. A sz. atyák magasztalják az ő szíves vendégszeretetét.

⁶ Ez asszony szavai méltók a csodálatra, úgy mond Theodoret. — A te szentséged fényc, így szól Illéshez, fölfedezte az én bűneimet, melyek előbb rejtve voltak; nem mondja: szerencsétlenséget hoztál rám; hanem szerencsétlenségét tulajdon bűnei eredményeül tekintti. Alázatosságában nem tartotta magát méltónak arra, hogy prófétát fogadjon házába.

⁷ a tetőre. Lásd Bir. 3, 20. Kir. IV. 4, 10.

⁸ isteni sugallásból, hogy ez által egy nagy titkot, a népek föltámasztását jelképezze. A népek halva feküdtek bűneikben; de az Isten föltámasztá őket, s midőn inségökhöz leereszkedett, magát velök mintegy megmérte. A háromszoros mérés a Szentháromság titkára mutat, mert a keresztény nép nem csupán az Atya által a Fiú nélkül, és nem is az Atya és Fiú

és kiálta az Úrhoz és mondá : Uram Istenem ! térjen vissza, kérélek, e gyermek lelke testébe.

22. És meghallgatá az Úr Illés szavát, és visszatére a gyermek lelke beléje, és föllevenedék.

23. És vevé Illés a gyermeket, és levivé őt a felsőteremből az alsóházba, és anyjának adá, és mondá neki : Ime él fiad !

24. És mondá az asszony Illésnek : Most ebben ismertem meg, hogy Isten embere vagy te, és az ő igéje igaz a te szádban.

18. RÉSZ.

Illés megöli Baal papjait, és könyörgése által esőt nyer.

1. Sok idő múlva, lőn az Úr igéje Illéshez a harmadik esztendőben,¹ mondván : Menj el, és mutasd meg magadat Ákábnak, hogy adjak esőt a föld színére.

2. Elméne tehát Illés, hogy megmutassa magát Ákábnak ; nagy éhség vala pedig Szamariában.

3. És hívá Ákáb háza sáfárát, Abdiást ; Abdiás pedig igen féli vala az Urat.

4. Mert mikor Jezabel az Úr prófétáit öldöste, ő száz prófétát vitt el, és elrejté őket ötvenenkint barlangokba, és táplálá őket kenyérrel és vízzel.

5. Mondá azért Ákáb Abdiásnak : Menj el az országba minden vízkúthoz és minden völgybe,² hatalán füvet találhatnánk, és meg-

tarthatnók a lovakat és öszvéreket, hogy a barmok mindenestül el ne vesszenek.

6. És föloszták magoknak a tartományokat, hogy azokat körüljárják ; Ákáb egyik úton megyen vala, és Abdiás a másik úton külön.

7. És mikor Abdiás az úton vala, Illés találkozik vele ; ki megismervén őt, arczára borula és mondá : Nem te vagy-e uram, Illés ?

8. Kinek ő felelé : Én. Menj el, és mondd meg uradnak : Jelen vagyok Illés.

9. És amaz : Mit vétettem, úgymond, hogy engem, szolgádat, kezébe adsz Ákábnak, hogy megöljön ?

10. Él a te Urad Istened ! hogy nincs nemzet vagy ország, a hova nem küldött uram, téged keresvén ; és midőn mindnyájan azt felelték : Nincs itt . . . megeskettett minden országot és nemzetet, mivel semmiképt sem találta föl.

11. És most te azt mondod nekem : Eredj, és mondd uradnak : Jelen vagyok Illés.

12. És mikor majd elmegyek tőled, az Úr lelke elviszen téged olyan helyre, melyet én nem ismerek, és bemenvén, megjelenem Ákábnak, és nem találván téged, megöl engem ; a te szolgád pedig féli az Urat gyermekeségétől kezdve.

13. Nem mondották-e meg neked, uramnak, mit cselekedtem, mikor Jezabel az Úr prófétáit öldöste, hogy elrejtettem az Úr prófétái közül száz férfiút, ötvenenkint barlangokba, és tápláltam őket kenyérrel és vízzel ?

14. És most te azt mondod : Menj el és mondd uradnak : Jelen vagyok Illés ; hogy megöljön engem ?

által a Szentlélek nélkül, hanem a teljes Szentháromság által támasztatik föl (sz. Ágoston.).

¹ Szareftában tartózkodásának harmadik, a szárazságnak negyedik évében. Lásd Luk. 4, 25.

² és minden patakhoz a völgyekben.

15 És mondá Illés Él a seregek Ura Istenem! kinek színe előtt állok, hogy ma megjelenek előtte.

16. Elméne tehát Abdiás Ákáb elé, és megjelenté neki és Ákáb eléje méne Illésnek.

17. És mikormeglátta őt, mondá: Te vagy-e az, ki fölháborítod Izraelt?³

18. És amaz mondá: Nem én háborítottam föl Izraelt, hanem te és atyád háza, kik elhagytátok az Úr parancsait, és Baalimot követtétek.

19. Mindazáltal küldj el most, és gyűjtsd egybe hozzám egész Izraelt Karmél hegyére, és Baal négyszázötven prófétáját, és a berkek négyszáz prófétáját,⁴ kik Jezabel asztaláról esznek.⁵

20. Elküldé Ákáb Izrael minden fiaihoz, és egybegyűjté a prófétákat Karmél hegyére.

21. Illés pedig közeledvén az egész néphez, mondá: Meddig sántikáltok kétfelé? Ha az Úr az Isten, kövessétek őt; ha pedig Baal, kövessétek azt. És a nép egy szót sem felelt neki.

22. És Illés mondá ismét a népnek: Én egyedül maradtam meg az Úr prófétája; Baal prófétái pedig négyszáz és ötven férfiak.

23. Adassék nekünk két tulok, és ők válaszzák magoknak az egyik tulkot, és darabokra vagdalván, rakják a fára, tüzet pedig ne tegyenek alája; és én a másik tulkot áldozom föl, és a fára rakom, tüzet pedig nem teszek alája.

24. Híjátok segítségül isteneitek neveit, és én Uram nevét hívom segítségül; és a mely Isten meghallgat a tűz által,⁶ ő legyen Isten.

³ az éhség és drágaság által.

⁴ kik az egész országban különféle templomoknál és berkekben szolgáltak.

⁵ tőle nyertek ellátást.

⁶ tüzet küld az áldozat megemészté-

Felelvén az egész nép, mondá: He-lyes indítvány!

25. Mondá tehát Illés Baal prófétáinak: Válasszátok magatoknak az egyik tulkot, és áldozatok először, mert többen vagytok, és híjátok segítségül isteneitek neveit, és ne tegyetek tüzet alája.

26. Kik elvívén a tulkot, melyet nekik adott vala,⁷ fölállozák, és segítségül hívák Baal nevét reggeltől délig, mondván: Baal! hallgass meg minket. És nem vala szózat, sem a ki felelné; és átugrándozák az oltárt,⁸ melyet csináltak vala.

27. És midőn már dél lett, Illés csúfolá őket, mondván: Kiáltatok nagyobb szóval; mert isten ő, és talán beszélget,⁹ vagy a vendégfogadóban vagyon, vagy az úton, vagy bizony tán alszik, hogy fölserkenjen.

28. Kiáltának tehát nagy szóval, és metélik vala magokat szokásuk szerint késekkel és törökkel, míg a vér elborítá őket.¹⁰

29. Miután pedig elmúlt a dél, s ők mégis prófétálván,¹¹ eljött az idő, melyen áldozni szoktak,¹² és szózat nem hallatszék, és senki nem

sére. Hogy ezt Isten meg fogja tenni, Illés belső sugallat által biztosítva volt a Szentlélektől (36. v.).

⁷ melyet nekik engedett.

⁸ A héber szerint: sántikáltak (tánczoltak) az oltár körül. Ha Baal alatt a napot tisztelték, akkor a táncz jelenthette a nap körfutását, vagy a föld útját is a nap körül, mi a régiéknél szintén nem volt ismeretlen. Egyébiránt a táncz az istenítészelethez tartozott.

⁹ Mások szerint: talán gondolkodik.

¹⁰ Bizonyos neme volt az az önfeláldozásnak és önmegadásnak, hogy az Isten kegyelmét megnyerjék.

¹¹ Imáikat mondván, és tagjaikat járattatván, mint a próféták szent lelkesedésekben. Lásd Kir. I. 19, 24.

¹² az esti áldozás ideje (36. v.).

felele, s nem figyelmeze az imádkozókra ;

30. mondá Illés az egész népnek : Jöjtek hozzám. És hozzá járulván a nép, fölállítatá az Úr oltárát,¹³ mely lerontatt vala.

31. És tizenkét követ vőn Jákob fiai nemzetségeinek száma szerint, kihez az Úr beszéde lett, mondván : Izrael leszen neved. (Móz. I. 32, 28.)

32. És a kövekből oltárt építe az Úr nevében, és vízárkot¹⁴ csinála, mintegy két barázdányit az oltár körül,¹⁵

33. és elrendezé a fát, és elosztá tagonkint a tulkot, és a fára tevé,

34. és mondá : Töltsetek meg négy vedret vízzel, és öntsétek az égőáldozatra és a fára. És ismét mondá : Cselekedjétek azt másodsor is. Kik mikor másodsor megcselekedték, mondá : Harmadsor is ugyanazt cselekedjétek. És harmadszor is megtevék,

35. és foly vala a víz az oltár körül, és az árok verme megtelék.¹⁶

36. És mikor már ideje volt, hogy föláldozzák az égőáldozatot,¹⁷ oda járulván Illés próféta, mondá : Ábrahám, Izsák és Izrael Ura Istene! mutasd meg ma, hogy te vagy Izrael Istene, és én a te szolgád, és parancsod szerint cselekszem mindezeket.

37. Hallgass meg engem, Uram ! hallgass meg engem ; hadd tanulja meg ez a nép, hogy te vagy az Úr

Isten, és te térítetted meg ismét szívöket.

38. Ekkor leszálla az Úr tüze, és megemészté az égőáldozatot és a fát és köveket, a port is és a vizet, mely az árokban vala, fölnyalván.

39. Látván ezt az egész nép, arczra borúla, és mondá : Az Úr, ő az Isten ! az Úr, ő az Isten !

40. És mondá nekik Illés : Fogjátok el Baal prófétáit, és csak egy se szaladjon el közülük. Kiket miután megfogtak, vivé őket Illés Ciszon patakához, és ott megöle őket.¹⁸

41. És mondá Illés Ákábnak : Menj föl,¹⁹ egyél és igyál ; mert sok eső zúgása vagyon.²⁰

42. Fölméne Ákáb, hogy egyék és igyék ; Illés pedig fölméne a Karmél tetejére és a földre borulván, arczát térdei közé tevé.²¹

43. És mondá szolgájának : Eredj föl, és nézz a tenger felé. Ki mikor fölment és arra tekintett, mondá : Nincs semmi. És ismét mondá neki : Menj vissza hétszer.

44. Hetedszer pedig ime egy kis felhőske, mint egy ember nyoma,²² jő vala fel a tengerből. És mondá : Eredj föl, és mondjad Ákábnak : Fogass szekeredbe, és menj le, hogy el ne érjen az eső.

45. És midőn ide s tova fordúlt, ime az egek elsőtétülének, és felhő és szél és nagy eső lőn. Felülvén tehát Ákáb, Jezrahelbe²³ méne.

¹³ mely a templom fölépülte előtt az igaz Istennek Karmél hegyén emeltetett, de később a bálványimádkóktól lerontattott.

¹⁴ vagy gödröt.

¹⁵ a héber szerint : két mértéknyi (seah) széleset ; az árok t. i. olyforma tért foglalt körül, mennyibe körülbelül két negyed-résznyi magot szoktak vetni.

¹⁶ Illés vízzel árasztja el az egész oltárt, megmutatandó, hogy az oltárra jöendő lüz, csodálatos tűz leszen.

¹⁷ az esti áldozatot a templomban.

¹⁸ mint az igaz próféták gyilkosait (Kir. III. 18, 4.) és mint népámítókat.

¹⁹ Karmél hegyére.

²⁰ vidúl föl, mert eső lesz.

²¹ ez a nagy alázatosságot és figyelmet mutatja, melylyel a próféta imádkozott. Lásd Zsolt. 34, 13.

²² A héber szerint : mint az ember tenyere.

²³ mely Isszakar nemzetségében feküdt (Józ. 19, 18.) ; itt Ákábnak nyári palotája volt (lásd Kir. III. 21, 1.).

46. És az Úr keze lőn Illésen,²⁴ és felővezve ágyékát,²⁵ fut vala Ákáb elől, míg Jezrahelbe jutott.

19. RÉSZ.

Illés elfut Jezabel elől. Isten megjelen neki Hóreben. Elizeus.

1. Hirül adá pedig Ákáb Jezabelnek mind, a miket Illés cselekedett vala, és mi módon ölte meg mind a prófétákat fegyverrel.

2. És követet küldé Jezabel Illéshez, mondván: Ezeket cselekedjék nekem az istenek, és ezeket műveljék, hogyha holnap ezen órában úgy nem teszek lelkeddel, mint te azok közül akármelyik lelkével.

3. Megfélemlék azért Illés,¹ és félkelvén, elméne, a hová csak őt akarátja viszi vala,² és Júdának Berszabeéjába méne, és ott hagyá szolgáját,

4. és a pusztába méne egy napi járó földre. És mikor oda jutott és egy gyalogfenyő alatt ült, könyörgé lekeért, hogy meghaljon,³ és mondá: Elég nekem, Uram! vedd el lelkemet; mert nem vagyok jobb atyáimnál.

²⁴ Lásd 12. v.

²⁵ felköté alsóruháját, hogy könnyebben mehessen.

¹ Illés, ki különben oly rendíthetlen jellemet mutatott, most egy nő fenyegetésére megretten. Így váltja föl egymást a szenteknél is a lelkierő és gyengeség. Isten engedi meg nálok is e változást, hogy alázasak legyenek, és ismerjék meg, hogy csak ő általa lehetnek erősek.

² A héber szerint: hogy életét megmentse.

³ Oly időben, midőn a religió megvetetett, az istentelenség elhatalmazott, és az igazak üldözöttek, a mennyire Isten is úgy akarná, inkább kívánt Illés meghalni, mint Jezabel kezeibe kerülni, mi csak új győzelme lett volna a bálványozásnak.

5. És lefeküvék és elalvék a gyalogfenyő árnyékában; és íme az Úr angyala illeté őt, és mondá neki: Kelj föl, és egyél.

6. Körültekinte, és íme fejénél egy hamuban sült czipó⁴ és egy edény víz vala; evék tehát és ivék, és ismét elaluvék.

7. És visszatére az Úr angyala másodszer, és illeté őt, és mondá neki: Kelj föl, egyél, mert nagy út van előtted.

8. Ki miután fölkelt, evék és ivék, és azon étel erejével negyven nap és negyven éjjel jára az Isten hegyéig, Hórebig.⁵

9. És mikor oda jutott, egy barlangban lakék; és íme az Úr beszéde lőn hozzája, és mondá neki: Mit mívelsz itt, Illés?

10. Ő pedig felelé: Buzgósággal buzgólkodtam a seregek Ura- Iste- neért; mert elhagyták szövetségedet Izrael fiai, oltáraidat lerontották, prófétáidat megölték fegyverrel; én egyedül maradtam, és keresik életemet, hogy elvegyék azt.

11. És mondá neki: Jőj ki, és állj az Úr előtt a hegyen;⁶ és íme az Úr átmegyén,⁷ és az Úr előtt igen nagy és sebes szélvész, mely a hegyeket fölforgatja és a kősziklákat eltíporja, de a szélvészben nincs az Úr; és a szélvész után földrengés, de a földrengésben nincs az Úr;

12. és a földrengés után tűz, de a

⁴ tüzés hamuban sült kenyér.

⁵ Lásd Móz. II. 3. 1. Ezen angyali kenyér, természetfölötti erejével, jelképe az Oltáriszentségnek, melynek erejével menynekbe az Istennek szinről szinre látásához eljuthatunk (sz. Paschasius).

⁶ ugyanazon helyen akarja Isten megjelenése által vigasztalni és oktatni Illést, hol egykor Mózesnek megjelent (Móz. II. 33., 22.).

⁷ át fog menni.

tűzben nincs az Úr; és a tűz után lágy szellő susogása.⁸

13. Melyet hallván Illés, befödé orczáját palásttal;⁹ és kimenvén, megállta a barlang ajtajában, és íme¹⁰ szózat lőn hozzája, mondván: Mit művelsz itt Illés?

14. És ő felelé: Buzgósággal buzgólkodtam a seregek Ura- Isteneért; mert elhagyták szövetségedet Izrael fiai, oltáraidat lerontották, prófétáidat megölték fegyverrel; én egyedül maradtam, és keresik életemet, hogy elvegyék azt. (Róm. 11, 3.)

15. És mondá az Úr neki: Eredj és menj vissza utadon a pusztaán át Damaskusba; és mikor oda jutandasz, Házaelt kend királylyá Szíria fölött,¹¹

16. és Namszi fiát, Jehut kend királylyá Izrael fölött;¹² Száfat fiát Elizeust, ki abelmeulai, kend prófétává helyettes. (Kir. IV. 9, 12.)

17. És leszen, hogy a ki csak elfut Házael kardja elől, megöli azt

Jehu; és ki Jehu kardja elől elszalad, megöli azt Elizeus.¹³

18. És meghagyok magamnak Izraelben hétezer férfit, kiknek térde nem hajlott meg Baal előtt, s kik szájjakkal nem csókolták kezeiket, hogy imádják azt.¹⁴

19. Elmenvén tehát onnan Illés, találá Száfat fiát, Elizeust, midőn tizenkét iga ökörrel szántott, és ő vala egyik a tizenkét iga ökörrel szántók közül; és mikor Illés hozzá jött, rá veté palástját.¹⁵

20. Ki azonnal elhagyván az ökröket, Illés után futa és mondá: Kérlek, hadd csokoljam meg atyámat és anyámat,¹⁶ és azután követlek téged. És mondá neki: Eredj és jőj vissza; mert a mi rajtam állott, megcselekedtem veled.¹⁷

21. Elmenvén pedig tőle, vőn egy pár ökröt, és fölvgadalá azt, és az ökrök ekéjével megfőzé a húst, és a népnek adá, és evének; és fölkelvén, elméne, és követé Illést, és szolgálta neki.

20. RÉSZ.

Ákáb győzelme a szírusokon.

1. Benadad, Szíria királya pedig¹ egybegyűjté egész hadát és harminczkét királyt² magához, és lovakat és szekereket, és fölmenvén hadakozék Szamaria ellen, és megszállá azt.

2. És követeket küldvén Izrael királyához, Akábhhoz, a városba,

3. mondá: Ezeket mondja Be-

⁸ Az Isten meg fog neked jelenni; így szólt az Úr Igéje, vagy egyik angyala Illéshez, de nem szélvészben, nem földrengésben, nem tűzben; hanem mikor lágy szellő susogását hallod, akkor lesz jelen az Isten. Theodoret megjegyzése szerint Isten ez által Illésnek értésére akarta adni, hogy őt jóság és irtalmasság környezi; hogy hatalmában van ugyan, rettenetes ítéletet tartani, de ezt csak akkor teszi, midőn az emberek gonzsága és megátalkodottsága őt erre kényszeríti.

⁹ tiszteletből.

¹⁰ miután Isten a szélvészt, földrengést és tüzet átvonulni engedte, gyöngye susogás támadta, melyet szelíd hang követett, mondván stb.

¹¹ azaz: jelöld ki őt királylyá. Ezt Illés helyett Elizeus vitte véghez. Lásd Kir. IV. 8, 12, 13. Isten ezen parancsa által is megmutatta, mikép terjed ki gondviselése minden népre.

¹² Elizeus tanítványa által. Lásd Kir. IV. 9, 2, 3.

¹³ a bálványozás büntetéseül.

¹⁴ hódoló csókokat nem adtak. Lásd Zsolt. 2, 12. Vess össze Róm. 11, 4.

¹⁵ prófétává avatván őt.

¹⁶ búcsuzóul.

¹⁷ Mások szerint: mert gondold meg, mit cselekedtem neked (hogy prófétává avattalak).

¹ Lásd Kir. III. 15, 18.

² hűbérest (24. v.).

nadad : Ezüstöd és aranyad enyém, feleségeid és legjobb fiaid enyéim.

4. És felelé Izrael királya : A te mondásod szerint, uram király ! tied vagyok én és mindenem.

5. És visszatérvén a követek, mondák : Ezeket mondja Benadad, ki minket hozzád küldött : Ezüstöd és aranyadat, feleségeidet és fiaidat add nekem.

6. Holnap azért ez órában elküldöm szolgálóimat hozzád, és megvizsgálják házat, és szolgálóid házat; és a mi nekik tetszik, mind kezeikhez veszik, és elviszik.

7. Eléhvívá pedig Izrael királya a föld minden véneit, és mondá : Gondoljátok meg csak és lássátok, hogy leselkedik utánunk; mert hozzám küldött feleségeimért és fiaimért, ezüstömért és aranyomért; és nem tagadtam meg tőle.

8. És mondák mindnyájan a vének és az egész nép őneki : Ne hallgasd őt, s ne engedj neki.

9. Felelé azért Benadad követeinek : Mondjátok meg uramnak, a királynak : Mindazokat, a mikért először küldöttél hozzám, szolgálóhoz, megcselekszem; de ezt a dolgot nem cselekedhetem.³

10. És visszatérvén a követek, megmondák neki.⁴ Ki ismét elküldé, és mondá : Ezeket cselekedjék nekem az istenek, és ezeket miveljék, ha elég leszen Szamaria pora azon egész nép markainak, mely engem követ.⁵

11. És felelvén Izrael királya, mondá : Mondjátok meg neki : Ne dicsekedjék, a ki fegyverbe öltözik

³ hogy alattvalóimat kizsákmányoltasam (6. v.).

⁴ Benadadnak.

⁵ oly számos sereggel megyek ellened, hogy az elpusztítandó város romjaiból katonáim mindenikének nem juthat egy-egy maroknyi por.

úgy, mint az, ki abból már kivetkezett.⁶

12. Lőn pedig, mikor Benadad ez ígét hallotta, ő és a királyok a sátorokban isznak vala; és mondá szolgálóinak : Vegyétek körül a várost. És körülvevék azt.

13. És íme egy próféta járulván Ákábhoz, Izrael királyához, mondá neki : Ezeket mondja az Úr : Úgy hiszem, láttam mind ez igen nagy sokaságot? íme kezembe adom azt ma, hogy tudjad, én vagyok az Úr.

14. És mondá Ákáb : Ki által? És mondá neki : Ezeket mondja az Úr : A tartományok fejedelmeinek szolgálói által.⁷ És mondá : Ki kezd harcolni? És amaz mondá : Te.

15. Számbavevé tehát a tartományok fejedelmeinek legényeit, és talála kétszáz harminczkettőt; és azok után számbavevé a népet, Izrael minden fiait, hétezeret.

16. És kimenének délben. Benadad pedig iszik vala már részegen sátorában, és a harminczkét király vele, kik segítségére jöttek vala.

17. A tartományok fejedelmeinek legényei pedig kimenének az első csapatban. Elküldé azért Benadad, és hírül adák neki, mondván : Férfiak jöttek ki Szamariából.

18. És ő mondá : Akár békeséggért jönnek, ragadjátok meg őket elevenen; akár hogy harcoljanak, elevenen fogjátok el őket.

19. Kimenének pedig a tartományok fejedelmeinek legényei, és a többi had követé őket;

20. és megveré kiki a férfiút, ki ellene jó vala; és megfutamodának a szírusok és úzé őket Izrael. Elfuta Szíria királya, Benadad is lovon az ő lovagjaival.

⁶ ki csak még készül, ne dicsekedjék úgy, mint az, ki a nyert győzelem után fegyvereit leteszi.

⁷ a meghódított tartományok főnökeinek szolgálói, (15. v.) kik a tulajdonképeni izraelitáktól különböztek.

21. És kimenvén Izrael királya, megveré a lovakat és szekereket, és megveré Szíriát nagy csapással.

22. (Egy próféta járulván pedig Izrael királyához, mondá neki: Menj el, erősödjél meg, és tudjad és lásd, mit cselekedjél; mert a következő esztendőben Szíria királya feljő ellened.)

23. Szíria királyának szolgálai pedig mondák neki: Hegyi istenek az ő isteneik,⁸ azért győztek meg minket; de jobb lesz, ha mezőségen hadakozunk ellenök, úgy meggyőzzük őket.

24. Te azért ezt cselekedjed: Küldd el mind a királyokat⁹ hadseregdből, és tégy helyökbe hadnagyokat;

25. és újítsd meg a vitézek számát, kik elestek tied közől, és a lovakat az előbbi lovak szerint, és a szekereket a szekerek szerint, melyek azelőtt voltak; és ütközzünk meg velök a mezőségen, és meglátod, hogy meggyőzzük őket. Hűn tanácsuknak, és úgy cselekvék.

26. Miután tehát elmúlt az esztendő, számbavevé Benadad a szírusokat, és fölméne Áfekbe, hogy Izrael ellen hadakozzék.

27. Számbavételének pedig Izrael fiai is, és eleséget vévén, ellenök menének, és táborba szállának átellenökben, mint két kis kecskenyáj; a szírusok pedig ellepék a földet.

28. (És közeledvén egy Isten embere, mondá Izrael királyának: Ezeket mondja az Úr: Mivelhogy azt mondották a szírusok: A hegyek Istene az Úr, és nem a völgyek istene, kezded adom mind e nagy sokaságot, és megtudjátok, hogy én vagyok az Úr.)

29. És seregeket rendezének hét

nap egymás ellen, mind ezek, mind amazok, és hetedik napon meglőn a harc; és Izrael fiai megverének a szírusokból százezer gyalogot egy napon.

30. A kik pedig megmaradtak vala, Áfekbe futának a városba; és ledőle a köfal¹⁰ a huszonhétezer emberre, kik megmaradtak vala. Benadad pedig elfutván, a városba méne a legbelső kamarába.¹¹

31. És mondák neki szolgálai: Ime hallottuk, hogy Izrael házának királyai kegyelmesek; tegyünk azért zsákokat ágyékainkra, és köteleket fejünkre,¹² és menjünk ki Izrael királyához; talán megtartja életünket.

32. Felövezék zsákokkal ágyékaikat, és köteleket tőnek fejükre, és Izrael királyához menének, és mondák neki: A te szolgád, Benadad mondja: Kérlek téged, hadd éljen lelkem. És amaz mondá: Ha még él, atyámfia ő.

33. Mit a férfiak szerencsésül vőnek, és [sietve] ragadák ki az ivő szájából, és mondák: Atyámfia Benadad.¹³ És mondá nekik: Menjetek és vezessétek hozzám őt. Benadad tehát kiméne hozzá, s ez fölemelé őt szekerére.¹⁴

34. S amaz¹⁵ mondá neki: A városokat, melyeket atyám elvett atyádtól, visszaadom; és csinálj magadnak] utczákat Damaskusban,¹⁶

¹⁰ melyen állottak, magokat védelmezték: ledőlt velök és rájok az ostromeszközök és Isten ítélete által.

¹¹ Mások szerint: kamarákból kamarákba a legmélyebb rejtekbe.

¹² az önmegadás és büntudat jeléül.

¹³ még él.

¹⁴ és maga mellé ülteté.

¹⁵ Benadad.

¹⁶ Mások szerint: szállóhelyeket az izraelitáknak, kik ott járhattak és kelhettek, a nélkül, hogy alattvalók voltak volna. Némelyek szerint pedig: legelőket a damaskusi pusztákon.

⁸ mivel Palesztina hegyes ország.

⁹ 1. v.

mint atyám csinált Szamariában ; és én, mint szövetségesed, távozom tőled. Szövetséget szerze tehát, és elbocsátá őt.

35. Akkor egy férfiú a próféták fiai közül¹⁷ mondá társának az Úr beszédével :¹⁸ Üss meg engem !¹⁹ Amaz pedig nem akará megütni.

36. És mondá neki : Mivelhogy nem akartad hallani az Úr szavát, mihelyt eltávozol tőlem, oroszlán ől meg téged.²⁰ És midőn egykevéssé eltávozott tőle, találá őt egy oroszlán, és megölé.

37. De más férfiút is találván, mondá neki : Üss meg engem ! Ki megüté őt és megsebesíté.

38. Elméne tehát a próféta, és eléltalálá a királyt az úton, és elváltoztatá száját és szemeit por behintésével.²¹

39. És mikor a király átment, kiálta a királyra, és mondá : A te szolgád kiméne szemtől szembe való harczolásra,²² és elszaladván egy férfiú, hozzám vezeté őt egyvalaki, és mondá : Őrizd meg e férfiút, ki ha elszalad, lelked lesz lelkeért, vagy egy talentom ezüstöt fizetsz.

40. Mikor pedig én megzavarodva ide s tova fordúltam, amaz hirtelen elenyészék. És mondá neki Izrael királyá : Az az ítéleted, melyet magad mondottál.

41. Amaz pedig azonnal letörlé a port arczáról, és Izrael királyá meg-

ismeré őt, hogy a próféták közül való.

42. S ő²³ mondá neki : Ezeket mondja az Úr : Mivel elbocsátottad a halálra méltó férfiút²⁴ kezedből, telked lesz lelkeért, és néped népeért. (Kir. III. 22, 38.)

43. Visszatérve tehát Izrael királyá házába, nem gondolván azazal,²⁵ és dúlva-fúlva, Szamariába méne.

21. RÉSZ.

Ákáb zsarnoksága, büntetése és bűnbánata.

1. E dolgok után pedig az időben egy szőlője vala a jezaheli Nábotnak, Jezahelben a samariái király, Ákáb palotája mellett.¹

2. Ákáb tehát szóla Nábotnak, mondván : Add nekem szőlődet, hogy veteményes kertemmé csináljam, mert közel, házam mellett vagyon, és jobb szőlőt adok neked érte ; vagy ha neked inkább teszszik, annyi pénzt, a mennyit ér.

3. Felelé neki Nábot : Őrizzen meg engem az Úr, hogy neked adjam atyáim örökségét.²

4. Ákáb tehát elméne házába, boszankodván és agyarkodván a beszéd miatt, melyet a jezaheli Nábot szóla, mondván : Nem adom neked atyáim örökségét. És ágyára dőlven, arczát a falhoz fordítá, és nem evék kenyeret.³

5. Beméne pedig hozzá felesége, Jezabel, és mondá neki : Mi dolog ez? miért szomorodott meg lelked? és miért nem eszel kenyeret?

¹⁷ a próféta-tanítványok közül. Lásd Kir. I. 10, 5. 12.

¹⁸ az Úr parancsára.

¹⁹ a prófétának meg kelle magát sebeztetnie, hogy annál könnyebben nyersen a királynál bemenetelt (39. v.).

²⁰ mikor Isten parancsol, egyenes szívvel, aggodás nélkül kell teljesíteni ; ez a gyermeki föltétlen engedelmesség.

²¹ A héber szerint : porral behintvén szemeit, azaz arczát.

²² A héber szerint : a harcz közepébe (az utolsó harczon együtt részt vett).

²³ a próféta.

²⁴ Benadatot. Lásd Móz. IV. 21, 2.

²⁵ a mondottat nem vette magára, s nem tartott bűnbánatot.

¹ Kir. III. 18, 45.

² a törvény szerint. Móz. III. 25, 23. IV. 36, 7. 8.

³ semmi ételt.

6. Ki felelé neki : Szólék a jezaheli Nábotnak, és mondtam neki : Add nekem szőlődet pénzért ; vagy ha neked úgy tetszik, jobb szőlőt adok neked érte. És ő mondá : Nem adom neked szőlőmet.

7. Mondá azért neki felesége, Jezabel : Nagy tekintélyed van, és jól uralkodol Izrael országán.⁴ Kelj föl és egyél kenyeret, és légy jó kedvű, én neked adom a jezaheli Nábot szőlőjét.

8. Levelet ira tehát Ákáb nevével, és azt megpecsételé annak gyűrűjével, és elküldé a vénekhez és főemberekhez, kik az ő városában valának és Nábottal lagnak vala.

9. A levél értelme pedig ez vala : Hirdessetek bűjtöt,⁵ és ültessétek Nábotot a nép elsői közé,

10. és alattomban fogadjatok két férfiút Béliat fiait, ellene, hogy hamistanuságot mondjanak : Aldotta⁶ Istent és a királyt! és vigyétek ki őt és kövezzétek meg, és úgy haljon meg.

11. Úgy cselekvének tehát az ő polgártársai, a vének és főemberek, kik vele lagnak vala a városban, a mint parancsolta nekik Jezabel, és a mint meg vala írva a levélben, melyet hozzájuk küldött :

12. bűjtöt hirdetének, és Nábotot a nép elsői közé ültetétek.

13. És elállítván két férfiút, ördög fiait, ellenébe ültetétek őket ;

ezek pedig, tudniillik, mint ördögi férfiak, tanúságot mondanak ellene a sokaság előtt : Aldotta Nábot az Istent és a királyt! annakokáért kivivék őt a városon kívül és kövekkel megölik.⁷

14. És elküldének Jezabelhez, mondván : Megköveztetett Nábot és meghalt.

15. Lőn pedig, mikor meghaltotta Jezabel, hogy megköveztetett Nábot és meghalt, szóla Ákábnek : Kelj föl és foglald el a jezaheli Nábot szőlőjét, ki nekednem akarta azt engedni és pénzen adni ; mert nem él Nábot, hanem meghalt.⁸

16. Hallván ezt Ákáb, tudniillik, hogy meghalt Nábot, fölkele, és leméne a jezaheli Nábot szőlőjébe, hogy elfoglalja azt.

17. Lőn azért az Úr beszéde a tsebzií Illéshez, mondván :

18. Kelj föl és menj Ákáb, az izraeli király elé, ki Szamariában vagyon ; ime lement Nábot szőlőjébe, hogy elfoglalja azt ;

19. és szólj neki, mondván : Ezeket mondja az Úr : Öltél s azonfölül foglaltál is ! És ezek után mondd : Ezeket mondja az Úr : Ezen a helyen, melyen fölnyalták az ebek Nábot véréit, fölnyalják a te véredet is.⁹

20. És mondtá Ákáb Illésnek : Ellenségednek találtál-e engem?¹⁰

⁴ mondá gúnyolódva.

⁵ népgyűlési bűjtöt, mely Nábot magaviselete miatt tartandó volt. Nagy fontosságú tanácskozás előtt szokás volt bűjtőtlni (Krón. II. 20, 3. 4. Ezdr. I. 8, 21.). Ez által színlelte Jezabel, mintha Isten kegyelmét kívánná megnyerni az igazságos bíraskodáshoz.

⁶ azaz : átkozta ; vagyis lemondott, bűcsút vett Istentől és a királytól, s őket épen ezáltal káromolta. A szentírási szó-járás szerint a bűnös eltávozás, elszakadás is a bűcsúvétel áldó szavával van itt kifejezve, mint Jób 1, 5. 11. 2, 9.

⁷ és megölik fiait is. Lásd Kir. IV. 9, 26. Mennyi vétek járt ez egyetlen gylkossággal ! képmutatás, hazugság, hamistanuság, megvesztegetés, és mindez a jámborság színe alatt !

⁸ a folségsértők javai elkoboztattak. Vesd össze Kir. II. 16, 4.

⁹ Ákáb, ki tettét megbánta (24. v.) nem érte ez ítélet, hanem fiát, Jóramot (Kir. IV. 9, 21—26. Vesd össze 29. v.) ; azonban az ő véréit is ebek nyalták föl. Lásd Kir. III. 22, 38.

¹⁰ tán észrevetted valamiből, hogy én ellenséged vagyok ? Miért mondasz rám erőszakos halált, melyet, mint Isten em-

Ki mondá: Annak találtak, mert eladtad magad,¹¹ hogy gonoszat cselekedjél az Úr színe előtt.

21. Ime én veszedelmet hozok rád, és learatom maradékaidat, és megölöm Ákábból a falravizellőt és a berekesztetett és az utolsóit Izraelben.¹² (Kir. IV. 9, 8.)

22. És olyanná teszem házádat, mint Nábót fia, Jeroboam házát, és mint Áhia fia, Baaza házát; mert cselekedeted által engem haragra ingereltél, és vétekre vitted Izraelt. (Kir. III. 15, 29. 16. 3.)

23. De Jezabelről is szóla az Úr, mondván: Az ebek eszik meg Jezabelt Jezrahel mezején.¹³ (Kir. IV. 9, 36.)

24. Ha Ákáb¹⁴ a városban hal el, az ebek eszik meg őt; ha pedig a mezőn hal el, az égi madarak eszik meg őt.

25. Tehát nem volt más olyan, mint Ákáb, ki eladatott, hogy gonoszt cselekedjék az Úr színe előtt, mert felesége, Jezabel igaztá őt,

26. és oly utálatosságra vete-műle, hogy a bálványokat követé, melyeket az amorreusok csináltak vala,¹⁵ kiket megemésztett az Úr Izrael fiai előtt.

27. Mikor azért Ákáb hallotta e beszédeket, megszaggatá ruháit, és szőrzsákkal fődé be testét, és bőjtöle, és zsákban hála, és lehajlott fésél jára.

28. És lón az Úr beszéde a teszbii Illéshez, mondván:

29. Nem láttad-e, hogy Ákáb megalázta magát előttem? mivel

tehát megalázta magát érettem, nem hozom rá a veszedelmet az ő napjaiban, hanem fia napjaiban hozom a veszedelmet házára.¹⁶ (Kir. IV. 9, 26.)

22. RÉSZ.

Ákáb és Josafát harca a szirusokkal. Ákáb halála. Josafát, Okozás, Jóram.

1. Elmúlék tehát három esztendő háború nélkül Szíria és Izrael között.

2. Harmadik esztendőben pedig leméne-Júda királya,¹ Josafát, Izrael királyához. (Krn. II. 18, 1.)

3. (És Izrael királya mondá szolgálainak: Nem tudjátok-e, hogy miénk Rámot-Gálaád, és elmulaszszuk azt kivenni a szíriai király kezéből?)

4. És mondá Josafátnak: Eljössz-e velem hadakozni Rámot-Gálaádba?

5. És mondá Josafát Izrael királyának: A mint én vagyok, te is úgy; népem és néped egyek, és lovagjaim a te lovagjaid.² És

bere, elfordíthatsz? A héber szerint: Megtaláltál engem, ellenségem?

¹¹ rabszolga gyanánt Jezabelnek és szenvedélyeidnek.

¹² Lásd Kir. III. 14, 10.

¹³ A héber szerint: Jezrahel kőfalánál (sánczánál).

¹⁴ maradékai egyike.

¹⁵ A héber szerint: mint az amorreusok cselekedtek.

¹⁶ Ar. sz. János és Ambrus több értelmezővel Ákáb bünbánatát valódinak és őszintének tartják, mivel Isten a büntetésnek legalább egy részét elengedte; sz. Gergely pedig azt véli, hogy az istentelen király megalázódása nem az igazság valódi szeretetéből, hanem a büntetés félelméből származott; s ebből következteti: mily kedves Isten előtt az igazak bünbánata, kiket az ő szeretete bir arra, — ha egy gonosz megtérése is kedvet talált előtte, kit csak félelem alázott meg. Ákáb csak ideigvaló büntetéstől menekedett meg, vétké elengedését nem érdemelvén; de csakhamar ismét visszaesett régi bűneibe, és nyomorúan végezte életét.

¹ Lásd Kir. III. 15, 24.

² Ezt a barátságot az Isten roszalta és megbüntette. Lásd Krn. II. 19, 1. 2. Ne vonjatok egy ígát a hitetlenekkel; így ír az apostol. Kor. II. 6, 14.

mondá Josafát Izrael királyának : Kérdezd meg ma, kérlek, az Úr beszédét.

6. Egybegyűjté azért Izrael királya a prófétákat, közel négyszáz férfiút,³ és mondá nekik : Elmentek-e Rámot-Gálaádba hadakozni, vagy nyugodjam? Kik feleltek : Menj föl, és az Úr⁴ a király kezébe adja azt.

7. Mondá pedig Josafát: Nincs-e itt az Úrnak valamely prófétája, hogy általa tegyünk kérdést?

8. És Izrael királya mondá Josafátnak : Maradt egy férfiú, ki által megkérdehetjük az Urat ; de én gyűlölöm őt, mert nekem nem jövedöl jót, hanem gonoszt, Jemla fia, Mikeás. És mondá neki Josafát : Ne szólj így, király !

9. Izrael királya tehát szólta egy udvari szolgát,⁵ és mondá neki : Sless elhozni Jemla fiát, Mikeást.

10. Izrael királya pedig és Júda királya, Josafát, kiki az ő királyi székében ül vala, királyi ruhába öltözve, a szamariai kapu ajtaja melletti téren, és a próféták mindnyájan prófétálnak vala előttük.⁶

11. Kanaána fia, Szedecziás, vaszarvakat is csinála magának, és mondá : Ezeket mondja az Úr : Ezekkel hányod szélylyel Szíriát, míg nem eltörlőd azt.

12. És mindnyájan a próféták hasonlóképen prófétálnak vala, mondván : Menj föl Rámot-Gálaádba, és járj szerencsésen, és az Úr a király kezébe adja azt.

13. A követ pedig, ki elment vala Mikeást meghíni, szóla neki mondván : Ime a próféták beszédei egy

³ hihetőleg a berkek 400 prófétáját, kik nem mentek föl a Karmélra. Kir. III. 18., 19., 22.

⁴ úgy beszélnek az Úrról, mintha istenekhez tartoznék.

⁵ tulajdonképen egy heréltet.

⁶ a had szerencsés kimenetéről mondtak énekeket.

szájjal jót jövedölnek a királynak ; legyen azért a te beszéded hasonló azokéhoz, és jót szólj.

14. Mondá neki Mikeás : Él az Úr ! hogy a mit nekem az Úr szól, azt fogom mondani.

15. Eljőve tehát a királyhoz, és mondá neki a király : Mikeás ! elmentünk-e hadakozni Rámot-Gálaádba, vagy megszűnjünk? Kinek ő felel :⁷ Menj föl, és járj szerencsésen, és az Úr a király kezébe adja azt.

16. Mondá pedig a király neki : Ismét és ismét esküvéssel kényszerítlek téged, ne szólj nekem egyebet, hanem csak a mi igaz, az Úr nevében.⁸

17. És amaz mondá : Látám egész Izraelt elszéledve a hegyeken, mint a pásztor nélküli juhokat ; és mondá az Úr : Ezeknek nincs urok,⁹ térjen kiki házába békével.¹⁰

18. (Mondá azért Izrael királya Josafátnak : Nem mondám-e neked, hogy nem jövedöl nekem jót, hanem mindenkor rószat?)

19. Amaz¹¹ pedig ismét mondá : Halljad tehát az Úr beszédét : Látám az Urat királyi székében ülni, és az egész mennyei sereget mellette állani jobb és bal felől.

20. És mondá az Úr : Ki csalja meg Izrael királyát, Ákábót, hogy fölmenjen és elessék Rámot-Gálaádban? És egyik ilyen, másik olyan szókat monda.

21. Kilépe pedig egy lélek,¹² és

⁷ gúnyosan, a hamis prófétákat utánozva.

⁸ a király észrevette Mikeás gúnyolódását ; azért kívánt tőle komoly jövedölést.

⁹ Láttam lélekben, hogy Ákáb Gálaád bércein elesék, és Izrael népe király nélkül lesz, mint a nyáj pásztor nélkül.

¹⁰ ne menjen harczra Izrael ! vagy : az Úr Ákáb halála után a hazamenetelt elrendeli (36. v.).

¹¹ a próféta.

¹² a sátán. Lásd Jób 1, 6.

megállá az Úr előtt, és mondá : Én megcsalom őt. Kinek szóla az Úr : Mi által?

22. És amaz mondá : Kimegyek, és hazug lélek leszek minden ő prófétaí szájában. És mondá az Úr : Megcsalod és meggyőződ ; eredj, és cselekedjél úgy.¹³

23. Most tehát íme az Úr a hazudság lelkét adta minden prófétaid szájába, kik itt vannak, és az Úr rosztat szólott ellened.¹⁴

24. Oda járúlapedig Kanaána fia, Szedecziás, és arczúlcsapá Mikeást, és mondá : Elhagyott-e tehát engem az Úr lelke, és neked szólott?

25. És mondá Mikeás : Meglátod az napon, mikor bemegy a legelső kamarába,¹⁵ hogy elrejtézzél.¹⁶

26. És mondá Izrael királya : Vigyetek el Mikeást, és maradjon Ámonnál, a város fejedelménél, és Amelek fiánál, Joásnál.

27. És mondjátok nekik: Ezeket mondja a király : Vessétek ez embert börtönbe, és tápláljátok őt nyomorúság kenyérével és szoron-

¹³ Ezen látás által Isten meg akarta mutatni, hogy ő megengedte, miszerint a sátán megihlette a hamis prófétaikat a király elámítására s egy oly háború viselésére, melyben ő vétkeinek büntetéseül nyomorú halállal fog kimúlni. Megjegyzendő, hogy ez prófétaí lelkesedésben fel-tűnő látomás, és inkább kép, mint történet, mivel az Isten nem tanácskozik, és a sátán nem jelen meg az ő színe előtt; hogy az Isten nem akar ámítani, nem is ámít senkit, hanem gyakorta megengedi, hogy a sátán, ki kezdettől hazug volt (Ján. 8, 44.), elámítsa az istenteleket, és így önmagoknak készítsék az érdemlett büntetést; végre, hogy a sátán csak annyiban kísértheti és ámíthatja az embereket, a mennyiben Isten, megfoghatlan végzeténél fogva, megengedi.

¹⁴ nála volt elvégezve.

¹⁵ Lásd Kir. III. 20, 30.

¹⁶ a had szerencsétlen kimenete után, Ákáb fia valószínűleg keresteté az ámítót, hogy megölje; úgy látszik erre czéloz itt a jóslat.

gatás vizével, míg visszatérek békével.¹⁷

28. És mondá Mikeás : Ha megjössz békével, nem szólott általam az Úr. És mondá : Halljátok ezt, minden népek !

29. Fölméne tehát Izrael királya és Josafát, Júda királya Rámot-Gálaádba.

30. És mondá Izrael királya Josafátnak : Fogj fegyvert és menj a harcra, és öltözzél föl ruháidba.¹⁸ Izrael királya pedig elváltoztatá öltözetét, és a harcra méne.

31. Szíria királya pedig parancsolá a szekerek harminczkét fejedelmének, mondván : Ne víjatok se kicsiny, se nagy ellen, hanem egyedül Izrael királya ellen.

32. Mikor tehát a szekerek fejedelmei meglátták Josafátot, azt vélték, hogy ő Izrael királya, és rá-rohanván harczolának ellene; de fölkiáltá Josafát.¹⁹

33. És megérték a szekerek fejedelmei, hogy nem Izrael királya, és fölhagynak vele.

34. Egy férfiú pedig fölvoná íját, bizonytalanra ellövé a nyilat, és véletlenül meglövé Izrael királyát tüdeje és gyomra között.²⁰ Ő pedig mondá szekérvezetőjének : Fordítsd meg kezedet,²¹ és vigy ki engem a seregből; mert igen megsebeztettem.

35. A harc tehát megtörtént az napon, és Izrael királya szekeren áll vala a szírusok ellenében,²² és este meghala; a vér pedig sebéből a szekér közepére folyt vala.

36. És a hirdető kikiáltá az egész

¹⁷ csak kenyéren és vizen tartásatok, hogy nyomorúan tengjen.

¹⁸ A héber szerint : En álöltözetben megyek a harcra, te pedig öltözzél ruháidba.

¹⁹ Lásd Krón. II. 18, 31.

²⁰ Mások szerint : a csatlás és páncél között.

²¹ Fordúlj meg.

²² hogy jelenléte által övéit bátorítsa.

seregben, mielőtt a nap elnyugovék, mondván: Kiki térjen vissza városába és földére.

37. Meghala tehát a király,²³ és Szamariába vitették, és eltemették a királyt Szamariában.

38. És a szekeret megmosák a szamariái tóban, és az ebek földnyalák véréit, és a szerszámokat megmosák²⁴ az Úr igéje szerint, melyet szólott vala. (Kir. III. 21, 19.)

39. Ákáb többi dolgait pedig és mind a miket cselekedett, és az elefántesontból való ház,²⁵ melyet épített, és mind a városok, melyeket megerősített, ezek nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

40. Elavulék tehát Ákáb atyáival, és fia, Okoziás lőn király helyette.

41. Áza fia, Josafát, pedig kezdett vala Júdán országolni Izrael királyának, Ákábnek negyedik esztendejében.

42. Harminczöt esztendőös vala, mikor országolni kezdé, és huszonöt esztendeig országla Jerusalemben; anyja neve Azuba vala, Szalai leánya.

43. És atyjának, Ázának minden útain jára, és nem hajola el arról; és azt cselekvé, mi igaz vala az Úr színe előtt;

44. mindazáltal a magas helyeket nem rontá el;²⁶ mert a nép mégis áldoz és jóillatszert gyújt vala a magas helyeken.

²³ a világ teremt. u. 3107. Kr. e. 897. évben.

²⁴ Némely fordítók szerint: És a parázna személyek fürdének ott. Oly kevés szomorúságot okozott a király halála, s oly megvetéssel bántak vele halála után.

²⁵ melynek táblázatai elefántesonttal voltak kirakva, melyet akkor az arannyal többre, vagy legalább egyre becsültek azzal.

²⁶ hanem azokat elrontatá, melyek a hamis isteneknek voltak szentelve. Lásd Krón. II. 17, 6. 19., 3. Vesd össze Kir. III. 15, 14. 3., 2. 3.

45. És békesége vala Josafátnak Izrael királyával.

46. Josafát többi dolgai pedig és tettei, melyeket cselekedett, és hadai, ezek nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

47. De a férfitarász²⁷ maradvékait is, kik megmaradtak vala atyja, Áza napjaiban, elveszté a földről.

48. És akkor senki sem tétetett királylyá Edomban.²⁸

49. Josafát király pedig hajókat csinála a tengerre,²⁹ melyek Ofirba evezzenek aranyért; de nem mehetének el, mert elromlának Aszióngaberben.³⁰ (Krón. II. 20, 36.)

50. Akkor mondá Ákáb fia, Okoziás, Josafátnak: Menjenek el szolgálaim szolgáliddal a hajókon. És nem akará Josafát.

51. És elavulék Josafát atyáival, és eltemették azokkal atyja, Dávid városában, és fia, Jóram lőn király helyette.³¹

52. Ákáb fia, Okoziás pedig Izraelen kezdett vala országolni Szamariában, Júda királyának, Josafátnak tizenhetedik esztendejében,³² és országla Izraelen két esztendeig.

53. És gonoszat cselekvék az Úr színe előtt, és atyja és anyja útján jára, és Nábat fiának, Jeroboamnak útján, ki vétekre vitte Izraelt.

54. Baalnak is szolgálá és imadá azt, és boszantá Izrael Urát Istenét mindazok szerint, miket atyja cselekedett vala.

²⁷ Lásd Kir. III. 15, 12.

²⁸ hanem Edom Júda királyainak hatalma alatt volt, ennél fogva hajóik is voltak a vöröstengeren.

²⁹ A héber szerint: Tarzis-hajókat, azaz nagy vitorlás hajókat. Lásd Kir. III. 10, 22.

³⁰ a vöröstenger melletti kikötőben.

³¹ a világ teremt. u. 3115. Kr. e. 889. évben.

³² Lásd 23-ik jegyz.

KIRÁLYOK NEGYEDIK KÖNYVE.

A ZSIDÓK SZERINT MÁSODIK.

1. RÉSZ.

Okoziás halála. Illés buzgalma. Jóram.

1. Elszakada pedig Moáb Izraelről,¹ miután Ákáb meghala.

2. És átesék Okoziás szamariai felsőtermének rostélyain,² és megbetegedék ; és követeket küldde, mondván nekik : Menjetek el, kérdjétek tanácsot Beelzebubtól,³ Akkaron⁴ istenétől, ha kigyógyulhatok-e ezen betegségemből?

3. Az Úr angyala pedig szóla a teszbii Illésnek, mondván : Kelj fel és menj a szamariai király követei elé, mondd nekik : Nincs-e Isten Izraelben, hogy Akkaron

¹ melynek az ország kettéválása után adót fizetett.

² a karzaton, mely a tetőt s így a felsőtermet is körülvevő (Kir. III. 17, 19.), és mely letört. Némelyek szerint : az ablakon. Mások másképen.

³ Beelzebub, azaz legyen Baalja, legyen ura, egy neme volt Baalnak, kit segítségül hittak a legyek ellen, melyek a filiszteusoknál és alsó Egyiptom mocsároshelyein nagy ország-csapások. Baal nem csupán mint legyekről oltalmazót tekintették, hanem általában mint megmentő, gyógyító Istent, kihez a betegségek ellen is folyamodtak. Különbözik ettől Beelzebul (Máté 12, 24. a görög szöveg szerint), a (földalatti) lakhely ura, a gonosz lelkek fejedelme ; ki csak csúfolásként neveztetett Beelzebubnak ; vagy mivel a kijétsben mind a két név oly igen hasonló. Lásd Máté 10, 25.

⁴ a filiszteusok egyik fővárosa.

istenéhez, Beelzebubhoz mentek tanácsot kérdeni?

4. Annakokáért ezeket mondja az Úr : Az ágyról, melyre fölhágtál, nem szállasz le, hanem halállal halsz meg. És elméne Illés.

5. És visszatérének a követek Okoziáshoz. Ki mondá nekik : Miért tértetek vissza?

6. Azok pedig felelék neki : Egy férfiú jöve élénk, és mondá nekünk : Menjetek és térjétek vissza a királyhoz, ki titeket küldött ; és mondjátok meg neki : Ezeket mondja az Úr : Talán nem volt Isten Izraelben, azért küldesz tanácsot kérdeni Akkaron istenétől, Beelzebubtól? annakokáért az ágyról, melyre fölhágtál, nem szállasz le, hanem halállal halsz meg.

7. Ki mondá nekik : Micsoda ábrázatú és öltözetű férfiú az, ki elétek jött, és ez igéket mondotta?

8. Ők pedig mondák : Egy szőrös⁵ férfiú, és veséinél bőrvével felövezett. Ki mondá : A teszbii Illés az.

9. És küldde hozzája egy ötvenes hadnagyot, az alattavaló ötvennel. Ki fölméne hozzája, és mondá a hegy tetején ülőnek : Isten embere ! a király parancsolja, hogy jőj le.

⁵ tulajdonképen egy férfiú szőr-öltönyben, a legszegényebb ruházatban, melyet a proféták viselnek. Zak. 13, 4. Máté 3, 4. Izai. 20, 2.

10. És felelvén Illés, mondá az ötvenesnek: Ha Isten embere vagyok, szálljon le tűz az égből, és emészszen meg téged és a te ötvenedet. Tűz szálla tehát le az égből, és megemészté őt és az ötvenet, kik vele valának.

11. És ismét más ötvenes hadnagyot küldé hozzá és ötvenet vele. Ki szóla neki: Isten embere! ezeket mondja a király: Siess, jőj le.

12. Felelvén Illés, mondá: Ha Isten embere vagyok, szálljon le tűz az égből, és emészszen meg téged és a te ötvenedet. Tűz szálla tehát le az égből, és megemészté őt és ötvenedet.⁶

13. Ismét harmadik ötvenes hadnagyot küldé és ötvenet, kik vele valának. Ki elérkezvén, térdet hajta Illés előtt, és könyörgé neki és mondá: Isten embere! ne vesd meg lelkemet, és velem jött szolgálóid lelkeit.⁷

14. Ime tűz szállott le az égből, és megemésztette a két első ötvenes hadnagyot, és az ötvenötvenet, kik velök voltak; de most kérlek, könyörülj lelkemen.

15. Szóla pedig az Úr angyala Illésnek, mondván: Menj le vele, ne félj. Fölkele tehát, és leméne vele a királyhoz,

16. és szóla neki: Ezeket mondja az Úr: Mivelhogy követeket küldöttél tanácsot kérdeni Akkaron istenéhez, Beelzebubhoz, mintha nem volna Isten Izraelben, kitől tanácsot kérhethnél: annakokáért az ágyról, melyre fölhängtál, nem

szállasz le, hanem halállal halsz meg.

17. Meghala tehát az Úr beszéde szerint, melyet Illés szólott, és öcsce, Jóram lón király helyette, Josafát fiának, Jóramnak, Júda királyának második esztendejében;⁸ mert nem vala fia.

18. Okozásnak többi dolgai pedig, melyeket cselekedett, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

2. RÉSZ.

Illés az égbe ragádtatik. Elizeus csodaletlei.

1. Lón pedig, mikor az Úr föl akará emelni Illést forgószél által az égbe, mennek vala Illés és Elizeus Galgalából.

2. És mondá Illés Elizeusnak: Új le itt, mert az Úr engem Bételig küldött.¹ Mondá neki Elizeus: Él az Úr, és él a te lelked! hogy el nem hagylak téged. És mikor lementek Bételbe,

3. kimenének a próféták fiai,² kik Bételben valának, Elizeushoz, és mondák neki: Tudod-e, hogy az Úr ma elviszi tőled uradat? Ki felelé: Én is tudom; hallgassatok.

4. Mondá pedig Illés Elizeusnak: Új le itt, mert az Úr engem Jerikóba küldött. És amaz mondá: Él az Úr, és él a te lelked! hogy el nem hagylak téged. És mikor Jerikóba jutottak,

5. Elizeushoz járulának a próféták fiai, kik Jerikóban valának, és mondák neki: Tudod-e, hogy az Úr ma elviszi tőled uradat? És mondá: Én is tudom; hallgassatok.

⁶ Rettenetes ítélet! intő például Baal minden szolgálóira nézve, az ó-szövetségnek, a félelem szövetségének ítélete. Vesd össze Luk. 9, 54. A követek magok is kétségkívül Baal szolgálói voltak.

⁷ kiméld meg életünket, és ne öl meg. Ezen követség más érülettel járult a prófétához, mint a két előbbi.

⁸ A világ teremf. ut. 3108. Kr. e. 896. évben.

¹ azaz: küld, hogy ott tanítványaimtól búcsút vegyek.

² a tanítványok. Lásd Kir. III. 20, 35.

6. Mondá pedig neki Illés : Új le itt, mert az Úr engem a Jordánig küldött. Ki mondá : Él az Úr, és él a te lelked ! hogy el nem hagyalak téged. Elmenének tehát ketten együtt,

7. és a próféták fiai közül ötven férfiú követé őket, kik meg is állának átellenökben távolról ; amazok pedig mindketten a Jordán mellett állván.

8. És Illés vevé palástját, és összetüré ; és megüté a vizet, mely kétfelé vála, és átmenének mindketten szárazon.

9. És mikor átmentek, mondá Illés Elizeusnak : Kérj, a mit akarsz, hogy cselekedjem veled, mielőtt elvitetem tőled. És mondá Elizeus : Kérlek, legyen bennem kétszeres a te lelked.³

10. Ki felelé : Nehéz dolgot kértél ; mindazáltal, ha látandasz engem, mikor elvitetem tőled, meglesz neked, a mit kértél ; ha pedig nem látandasz, nem leszen.

11. És midőn menének, és járván beszélgetének, íme egy tüzes szekér tüzes lovakkal elvlasztá mind a kettőt ; és fölméne Illés a forgószéllel az égbe.⁴ (Makk. I. 2, 58.)

12. Elizeus pedig látta vala ezt, és kiálta : Atyám, atyám ! Izrael szekere és szekérvezetője !⁵ És nem

³ adj nekem kettős osztályrészt szelmeledből, a közönségesnél többet (vesd össze Zak. 11, 12.). Vagy némelyek szerint : adj nekem jövődőlő és csodátévő erőt.

⁴ Illés is, mint egykor Hének (Móz. I. 5, 24.) elvétellett az élők közül. A jelenések könyve szerint (11. r.) az idők végeztével két tanú fog föllépni, bűnbánat hirdetése és az antikrisztus megczáfolása végett ; ezen két tanú több szent atyák véleménye szerint, Hének és Illés lesz. Illésről lásd Sirák 48. r.

⁵ te többet használj Izraelnek imádságod és csodatetteid által, mint minden hadisereg, lovakok és szekerek. Lásd Kir. IV. 13, 14.

látá őt többé, és megragadá ruháit és kétfelé szakasztá azokat.⁶

13. És fölvevé Illés palástját, mely leesett vala róla, és visszatérvén, megállá a Jordán partján,

14. és Illés palástjával, mely leesett vala róla, megüté a vizet, és nem vála el. És mondá : Hol vagyon Illés Istene most is ?⁷ És megüté a vizet, és erre s tova vála az, és átmeene Elizeus.

15. Látván pedig a próféták fiai,⁸ kik átellenében valának Jerikóban, mondák : Illés lelke Elizeuson nyugszik. És eléje jövé, földig borúlának előtte,

16. és mondák neki : Ime szolgálókkal ötven erős férfiú van, kik elmehetnek, és megkereshetik uradat, hatalán az Úr lelke vitte el őt, és levetette a hegyek egyikére, vagy a völgyek egyikébe.⁹ Ki mondá : Ne küldjete.

17. És készteték őt, míg megengedé és mondá : Küldjete hát. És elküldék az ötven férfiút, kik harmadnapigkeresvén, nem találák.

18. És visszatérének hozzá. Ő pedig Jerikóban lakik vala, és mondá nekik : Nem mondám-e nektek : Ne küldjete el ?

19. És mondák a város férfiai Elizeusnak : Ime e város lakásra igen jó, a mint magad látod, uram, de a víz igen-gonosz¹⁰ és a föld terméketlen.¹¹

20. Ő pedig mondá : Hozzatok nekem egy újedényt, és tegyete abba sőt. Mit mikor elhoztak,

⁶ fájdalma és gyászolása jeléül.

⁷ Elizeus aláztos szeretettel panaszkodik : Ah miért nincs most is jelen az Isten, mint Illéssel volt !

⁸ Lásd 7. v.

⁹ meg akarák keresni holttestét, hogy azt tisztességesen eltemessék.

¹⁰ egészségtelen.

¹¹ tulajdonképen a héber szerint, némi fordítók nyomán : e föld idétlen szülést okoz (a víz által a barmoknál).

21. kimenvén a kútforráshoz, beleveté a sót, és mondá: Ezeket mondja az Úr: Egészségessé tettem e vizet, és nem lesz többé abban halál, sem terméketlenség.¹²

22. S attólfogva a víz egészséges lőn mind e napiglan, Elizeus igéje szerint, melyet szólott.

23. Onnan pedig fölméne Bételbe,¹³ és midőn méne az úton, kis gyermekek jövének ki a városból, és csúfolák őt, mondván: Jőj fel, kopasz! jőj fel, kopasz!¹⁴

24. Ki hátratekintvén, látá őket, és átkot monda rájuk az Úr nevében.¹⁵ És két medve jöve ki az erdőből, és szétszaggatának közölük negyvenkét gyermeket.

25. Onnan pedig Karmél hegyére méne, és innen visszatére Szamariába.

3. RÉSZ.

Jóramnak, Izrael királyának harca és győzelme a moabitákon.

1. Jóram pedig, Ákáb fia¹ királylyá lőn Izraelen Szamariában, Josafátnak, Júda királyának tizen-nyolczadik esztendejében.² És tizenkét esztendeig országla.

¹² nem fog többé okozni sem betegséget, sem időtlen szülést.

¹³ hol a borjúbálványok voltak fölállítva. Lásd Kir. III. 12, 27. 28.

¹⁴ Sz. Ágoston véleménye szerint, ezen gyermekek bálványozó szüleit által küldettek, hogy a prófétát vallása és jámborsága miatt kicsúfolják.

¹⁵ segítségül hitta az Úr nevét, hogy őket és bennök szüleit megbüntesse; vagy pedig: Átkot monda rájuk az Úr helyett, kit őbenne meggyaláztak; mert Isten a szolgáin elkövetett méltatlanságot olybá veszi, mintha rajta követték el.

¹ Okoziás testvére. Lásd Kir. IV. 1, 17.

² miután Josafát, fiát, Jóramot már két éve hogy utódjának rendelé, a miért ez Kir. IV. 1, 17. már királynak nevezetik.

2. És gonoszat cselekvék az Úr előtt, de nem úgy, mint atyja és anyja; mert lerontá Baai képszoibrait, melyeket atyja emelt vala.

3. Mindazáltal Nábat fiának, Jeroboamnak,³ ki Izraelt vétekre vitte, bűneihez ragaszkodék, és azoktól nem távozek.

4. Méza pedig, a moábi király sok barmot tart vala, Izrael királyának százezer báránnyal adózván,⁴ és százezer kossal gyapjaszul.⁵

5. És mikor meghalt Ákáb, megszégé a szövetséget, melyben Izrael királyával állott vala.

6. Kiméne azért Jóram király az napon Szamariából, és számbavevé egész Izraelt.

7. És Josafáthoz, Júda királyához küldé, mondván: A moábi király elszakadt tőlem, jer velem hadba ellene. Ki felelé: Fölmegyek; a ki enyém, tied; az én népem a te néped, és lovaím a te lovaid.

8. És mondá: Melyik úton menjünk föl? Amaz pedig felelé: Idumea pusztáján.⁶

9. Elindulának tehát Izrael királyá és Júda királyá és Edom királyá,⁷ és hét nap kerengének az úton, és nem vala vize a hadseregnek és a barmoknak, melyek őket követik vala.

10. És mondá Izrael királyá: Ah, ah, ah! egybegyűjtött az Úr minket, három királyt, hogy Moáb kezeibe adjon.

11. És mondá Josafát: Vagyon-e itt prófétája az Úrnak, hogy könyörögjünk az Úrhoz általa? És felelé egy Izrael királyának szolgálái közül: Itt⁸ vagyon Száfát fia,

³ Lásd Kir. III. 12, 27. 28.

⁴ évenként.

⁵ Mások szerint: ugyanannyi báránnyal és kosnak gyapjával.

⁶ Edom.

⁷ ki Josafátnak adófizetője volt.

⁸ közel, lásd 12. v.

Elizeus, ki vizet tölt vala Illés kezére.⁹

12. És mondá Josafát: Nála van az Úr beszéde. És leméne hozzá Izrael királya és Júda királya, Josafát, és Edom királya.

13. Mondá pedig Elizeus Izrael királyának: Mi közöm veled? menj atyád és anyád prófétáihoz. És mondá neki Izrael királya: Miért¹⁰ gyűjtötte egybe az Úr e három királyt, hogy őket Moáb kezeibe adja?

14. És mondá neki Elizeus: Él a seregek Ura! kinek színe előtt állok, hogyha Júda királyának, Josafátnak orcáját nem becsülném,¹¹ csak rád sem figyeltem, nem is tekintettem volna.

15. Most pedig hozzatok nekem egy hárfást.¹² És mikor játszék a hárfás, rajta lőn az Úr keze, és mondá:

16. Ezeket mondja az Úr: Csináljatok e patak árkában sok gödröt;

17. mert ezeket mondja az Úr: Nem láttok szélet,¹³ sem esőt; és ez árok megtelik vízzel, és inni fogtok ti és cselédeitek és barmaitok.

18. És ez kevés az Úr színe előtt; azonfölül Moábot is kezeitekbe adja.

19. És megverték minden erős várost és minden választott várost, és minden gyümölcsfát ki-

vágtok,¹⁴ és minden kútfőt betömtek, és minden jeles szántóföldet behánytok kövekkel.¹⁵

20. Lőn tehát reggel, mikor az áldozatot¹⁶ szokták bemutatni, és íme víz jó vala Edom útján,¹⁷ és etelék a föld vízzel.

21. A moabiták pedig mindnyájan hallván, hogy feljöttek a királyok hadakozni ellenök, egybehívák mind, a kik vitézi övvel föl valának övezve,¹⁸ és megállanak a határszélen.

22. És korán reggel fölkelvén, és a nap már feljövén a vizek fölött, látának a moabiták átellenben vörös vizet, mint a vér,

23. és mondák: Ez fegyver vére; a királyok megvittak magok között, és levágták egymást; most menj zsákmányra, Moáb!

24. És elmenének Izrael táborába; Izrael pedig fölkelvén, megveré Moábot, ezek pedig megfutának előltök. Elmenének¹⁹ azért a győzők és megverék Moábot,

25. és a városokat leronták, és kiki köveket hányván, minden jeles szántóföldet behányának, és minden kútfőt betömének, és minden gyümölcsfát kivágának, úgy, hogy csak a téglakerítések maradtak meg;²⁰ és a város körülveteték parittyásokkal, és nagy részben megvereték.

¹⁴ Móz. V. 20, 19. szerint Kánaán meghódításánál ez meg volt tiltva, hogy ne kelljen újra ültetni gyümölcsfákat.

¹⁵ haszonvehetlenné teszték.

¹⁶ az eledeláldozatot a templomban.

¹⁷ az imádság ereje által, mely a Jerusalemben bemutatott áldozattal egyesítve eszközlé a csodát.

¹⁸ A héber szerint: Azoktól kezdve, kik a felfegyverkezésre alkalmasok valának, és azon fölül (azaz mások is).

¹⁹ a határon keresztül az országba.

²⁰ A héber szerint: úgy, hogy csak a kőfalak (és a házak) maradtak meg Kirhazetből (Izai. 46, 7. 11.).

⁹ azaz: szolgálja volt.

¹⁰ A héber szerint: Nem úgy! (mi segyélyt akarunk az Úrnál keresni;) mert az Úr gyűjtötte egybe e három királyt.

¹¹ ha rája nem lennék tekintettel.

¹² a próféta látván a bálványozó királyt, fölindula, azért kíván zene által lecsendesíttetni, s az által az isteni lelkesedésre előkészülni. Lásd Kir. I. 10, 5. Theodoret és mások azt tartják, hogy a hárfás egy levita volt, ki Dávid zsoltárait éneklé (Gerg.).

¹³ mely esőt jelent.

26. Mit mikor látott Moáb királya, tudniillik, hogy diadalmas az ellenség,²¹ hétszáz férfiút vón maga mellé kivont karddal, hogy Edom királyára üssenek; és nem lehetett.

27. Ekkor megragadván elsőszülött fiát, ki országlandó vala helyette, égőáldozatul föláldozá a kőfalon;²² és nagy boszankodás lón Izraelben,²³ és mindjárt eltávoznak tőle, és földükre visszaterének.

4. RÉSZ.

Elizeus csodatettei.

1. Egy asszony pedig a próféták feleségeiből Elizeushoz kiálta, mondván: Férjem, a te szolgád meghalt, és te tudod, hogy szolgád az Urat félté; és íme eljött a hitelező, hogy elvigye két fiamat maga szolgálatára.¹

2. Mondá neki Elizeus: Mit akarsz, hogy cselekedjem veled? Mondd meg nekem, mid vagyon házádban? Amaz pedig felelé: Nincs nekem, szolgálódnak, semmim az én házámban, csupán egy kevés olajom, melylyel magamat megkenem.²

3. Mondá neki: Menj el, kérj kölcsön minden szomszédodtól nem kevés üres edényeket,

²¹ beveszi Kir-harezet városát.

²² hogy isteneit megengesztelje. A végső szükségben más népek p. o. a rómaiak is tettek emberáldozatokat, hogy segítséget nyerjenek.

²³ kedvetlenség és bánkodás a gyalázatos tény miatt. Mások szerint: Nagy csapás jött (Móz. IV. 1, 53. 18, 5. Józ. 9, 20.) Istentől, mivel a királyt ily undok tette vitték. Mások másképen.

¹ Lásd Mózes. III. 25, 39. Máté 18, 25.

² «melylyel magamat megkenjem» nincs a héber szövegben. Az özvegy az olajat talán temetéskori bekenetésére tartogató.

4. és menj be, és zárd be ajtódat, mikor benn leszesz te és fiaid; és tölts abból mindez edényekbe, és mikor tele lesznek, vidd el.

5. Elméne tehát az asszony, és bezárá az ajtót magára és fiaira; kik adogatván az edényeket, ő megtölti vala.³

6. És mikor tele valának az edények, mondá fiának: Hozz még edényt nekem. És ez felelé: Nincsen. És megállá az olaj.⁴

7. Elméne pedig ő, és megjelenté ezt az Isten emberének. És ez: Eredj, úgymond, add el az olajat, és fizess meg hiteleződnek; te pedig és fiaid éljetek a többiből.

Lón pedig egyik napon, és átméne Elizeus Szunamon;⁵ vala pedig ott egy főasszony, ki tartóztatá őt, hogy kenyeret egyék;⁶ és gyakorta menvén arra át, betére hozzája kenyeret enni.

9. Ki mondá férjének: Veszem észre, hogy az Isten szent embere ez, ki gyakorta átmegyén nálunk.

10. Készítsünk azért neki főnn egy kis termet, és tegyünk abba neki ágyat és asztalt, széket és gyertyatartót, hogy mikor hozzánk jő, ott lakjék.

11. Lón tehát egyik napon, és eljövén, betére a felsőterembe, és ott megnyugovék.

12. És mondá szolgájának, Giezi-nek: Hívd elé ezt a szunamit. Ki mikor elhívta őt, és az megállott előtte.⁷

13. mondá szolgájának: Szólj neki: Ime szorgalmasan szolgáltál

³ azon edényből, melyben a kevés olaj volt. (2. v.) önté a csodálatosan megszorított olajat.

⁴ megszűnt folyni.

⁵ Lásd Józ. 19, 18.

⁶ azaz, nála evék.

⁷ Giezi előtt (13. v.), ki őt azután bejelenté.

nekünk mindenben, mit akarsz, hogy cselekedjem veled? van-e ügyed, és akarod-e, hogy szóljak a királynak, vagy a hadsereg vezérének? Ki felel: Népem között lakom.⁸

14. És mondá: Mit akar tehát, hogy cselekedjem vele? És mondá Giezi: Ne kérdezd, mert nincs fia, és férje vén.

15. Megparancsolá tehát, hogy hija őt élé. Ki mikor éléhivatott, és megállott az ajtó előtt,

16. mondá neki: Ezen időben és ezen órában,⁹ ha élsz, méhedben fiú lesz. Amaz pedig felelé: Kérlek, uram, Isten embere! ne hazudj szolgálódnak.

17. És az asszony fogana és fiat szüle azon időben és azon órában, melyen Elizeus mondotta vala.

18. Felnövekedék pedig a gyermek. És mikor egyik napon kiment atyjához az aratókhoz,

19. mondá atyjának: Fejem fáj, fejem fáj. Amaz pedig mondá a szolgának: Vedd föl és vidd őt anyjához.

20. Ki mikor fölvette és anyjához vitte, ez térdein tartá őt délíg, és meghala.

21. Fölméne pedig, és az Isten emberének ágyára helyezé őt, és bezárá az ajtót, és kimenvén,

22. hívá férjét, és mondá: Bocsáss el velem, kérlek, egyet a szolgák közül és egy szamarat, hogy az Isten emberéhez fussak, és visszatérek.

23. Ki mondá neki: Miokért mégy hozzá? ma nincs újhöld ünnepe, sem szombat.¹⁰ Ki felelé: Elmegyek.

⁸ Úgy élek, mintha mindennap barátaim között volnék, békében, háborgás nélkül, igénytelenül, tehát nincs szükségem ajánlatra a királyi udvarnál.

⁹ A héber szerint: életednek ez idejében, esztendő ilyenkorra.

¹⁰ e napokon a próféták hihetőleg ima és tanítási órákat tartának.

24. És megnyergelé a szamarat, és parancsolá a szolgának: Hajts és siess, ne késlelj engem a menésben, és cselekedd, a mit parancsolok.

25. Elméne tehát és eljuta az Isten emberéhez, Karmél hegyére. És mikor meglátta őt az Isten embere átellenben, mondá szolgájának, Giezinék: Ime az a szunami.

26. Eredj tehát eléje, és mondj neki: Jól vagy-e te és férjed és fiad? Ki felelé: Jól.

27. És mikor eljutott a hegyre az Isten emberéhez, megfogá lábait;¹¹ és oda járúla Giezi, hogy elvonja őt.¹² És mondá az Isten embere: Hagyj békét neki; mert lelke keserűségben van, és az Úr ezt eltitkolta tőlem, és nem jelentette nekem.

28. Ki mondá neki: Vajjon kértem-e fiat én az uramtól? nem mondám-e neked: Ne ámits engem?

29. És ő mondá Giezinék: Ővezd föl ágyékaidat,¹³ és vedd kezvedbe pálczámat, és menj el. Ha ember talál elé, ne köszöntsd; és ha valaki köszönt téged, ne felelj neki;¹⁴ és tedd pálczámat a gyermek arczára.

30. Mondá pedig a gyermek anyja: Él az Úr, és él a te lelked! nem bocsátlak el téged.¹⁵ Fölkele tehát és követé őt.

31. Giezi pedig elment vala előttök, és a pálczát a gyermek arczára tette, de nem vala benne szózat, sem érzés; és visszatéren eléje, és megjelenté neki, mondván: Nem támadt föl a gyermek.¹⁶

¹¹ leborúlt előtte, és átölelte lábait.

¹² azt vélvén, hogy ez által Elizeusnak alázatosságát és szerénységét megsértette.

¹³ Lásd Kir. III. 18, 46.

¹⁴ a keletiek köszöntése hosszas, mely a sietve utazót föltartóztatja. Lásd Luk. 10, 4.

¹⁵ neked velem kell jönnöd.

¹⁶ mert anyjának hite gyenge volt (30. v.).

32. Akkor Elizeus beméne a házba, és íme a megholt gyermek agyán feküvék.

33. És bemenvén, az ajtót bezárá magára és a gyermekre, és imádkozék az Úrhoz.

34. És föllépe, és a gyermekre terüle, és száját annak szájára tevé, és szemeit annak szemekre, és kezeit annak kezeire;¹⁷ és ráborúla, és fölmelegüle a gyermek teste.

35. Ő pedig lejövén, sétála a házban egyszer föl és alá; és ismét föllépe, és ráborúla; a gyermek ásíta¹⁸ hétszer, és fölnyitá szemeit.

36. Ő pedig szólítá Giezit, és mondá neki: Hívd elő e szunamit. Ez hivatva, beméne hozzá. Ki mondá: Vidd el fiadat.

37. Eljöve amaz, és lábaihoz esék és földig borúla előtte, és fölvevé fiát is kiméne.

38. És Elizeus visszatére Galgalába. Éhség vala pedig a földön, és a próféták fiai vele lagnak vala.¹⁹ És mondá egyik szolgájának: Tégy föl egy nagy fazekat, és főzz zöldséget a próféták fiainak.

39. És kiméne egy a mezőre, hogy zöldséget szedjen; és olyasmit talála, mint a vadszőlőtő,²⁰ és arról vadtököt szede, és megtölté palástját, és visszatérvén, belemetélé a zöldséges fazékba; mert nem tudja vala mi az.

40. Kitölték tehát társaiknak, hogy egyenek; és mikor megízlelték a főzeléket, fölkiáltának, mondván: Halál van a fazékban, Isten embere!²¹ És nem etették meg.

¹⁷ Lásd Kir. III. 17. 21.

¹⁸ Mások szerint: tüsszente.

¹⁹ közös életet éltek vele. Lásd Kir. IV. 6. 1.

²⁰ mint a felfolyó sártök, vagy keserűgorka.

²¹ mert igen keserű volt a főzelék.

41. Ő pedig: Hozzatok, úgymond, lisztet. És mikor hoztak, a fazékba veté, és mondá: Töltsd ki a népnek, hadd egyenek. És nem vala többé semmi keserűség a fazékban.

42. Jöve pedig egy férfiú Baal-szalizából, az Isten emberének zsenge kenyereket²² hozván, hús-árpakenyeret és új gabonát táskájában. Ő pedig mondá: Add a népnek, hadd egyék.

43. És felelé neki szolgálja: Micsoda ez, hogy száz férfiú elé tegyem? Ő ismét mondá: Add a népnek, hadd egyék, mert ezeket mondja az Úr: Esznek is, marad is.

44. Eléjük tevé azért; kik ettek is, maradt is az Úr igéje szerint.

5. RÉSZ.

*Náman a belpoklosságtól megtisztúl.
Giezi azzal büntetetik.*

1. Náman, a szíriai király hadseregének fejedelme, főember vala uránál és nagy tiszteletben álló; mert általa adott az Úr szabaddulást¹ Szíriának; erős vala pedig és gazdag férfiú, de poklos.

2. Rablók mentek vala pedig ki Szíriából, fogva vivén Izrael földéről egy kis leányt, ki Náman feleségéhez juta szolgálatba.

3. Ez mondá asszonyának: Vajha az én uram a prófétánál volt volna, ki Szamariában vagyon; bizony meggyógyítja vala őt a poklosságtól, melyben vagyon.

4. Náman tehát beméne urához, és megjelenté neki, mondván: Így s így szól egy Izrael földéről való leány.

5. És mondá neki Szíria királya: Menj el, és levelet küldök Izrael királyának. Ki elmenvén,

²² melyeket az első terményből sütöttek.
¹ győzelmet, menekvést.

és magával tíz talentom ezüstöt vivén, és hatezer aranyat² és tíz öltözet ruhát,³

6. elvivé a levelet Izrael királyának, mely így szólott: Mikor e levelet veszed, tudjad, hogy hozzád küldöttem szolgámat, Námant, hogy meggyógyítsd őt poklosságától.

7. És mikor Izrael királya elolvasta a levelet, megszagatta ruháit, és mondá: Isten vagyok-e én, hogy ölhessek és eleveníthessek. mivel ez hozzám küldött, hogy meggyógyítsam az embert poklosságától? Gondoljátok csak, és lássátok, hogy okokat keres ellenem.

8. Mit mikor meghallott az Isten embere, Elizeus, hogy tudnillik megszagatta ruháit Izrael királya, hozzá küldte, mondván: Miért szaggattad meg ruháidat? Jőjön hozzám, és tudja meg, hogy van próféta Izraelben.

9. Elméne tehát Náman lovakal és szekerekkel, és megalla Elizeus háza ajtajánál.

10. És követet küldte Elizeus hozzája,⁴ mondván: Menj és mosdjal meg hétszer a Jordánban, és meggyógyul tested és megtisztúlsz.

11. Megharagudván Náman, visszaindul vala, mondván: Azt véltem, hogy kijő hozzám, és megállván, segítségül hívja Ura Istene nevét, és megilleti kezével

² siklust.

³ ünnepi ruhákat.

⁴ ő nem jött ki maga. Elizeus, ki különben oly alázatos és leereszkedő volt (4. r.), a hatalmas Námannak értésére akarta adni, mily kevés becse van az emberi nagyságnak a szentek szemei előtt. Náman meg is érdemlé e megaláztatást, mivel még a módot is ő akarta megszabni a prófétának (11. v.), mikép gyógyítsa meg őt; hasonlólag sok hatalmashoz, ki azt hiszi, hogy az ő képzeletéhez kell alkalmazkodnia mindenkinek (Gerg.).

a poklosság helyét, és meggyógyít engem.

12. Nem jobbak-e Damaskus folyói, Abana és Farfar, Izrael minden vizeinél, hogy ezekben mosdjam és megtisztúljak? Mikor tehát elfordúla és elméne boszankodva,

13. hozzá járúlának szolgálai, és szólának neki: Atyám! ha nagy dolgot mondott volna is neked a próféta, bizony meg kellene cselekedned; mennyivel inkább hogy most mondotta neked: Mosdjal meg, és megtisztúlsz?

14. Leméne és megmosdék a Jordánban hétszer, az Isten emberének beszéde szerint, és megújula teste, mint a kis gyermek teste, és megtisztúla.

15. És visszatérvén az Isten emberéhez minden útítársával, eljőve és megállta előtte, és mondá: Bizonyynyal tudom, hogy nincs más Isten az egész földön, hanem csak Izraelben. Kérlek azért, vedd el szolgálótól az áldomást.⁵

16. Ő pedig felelé: Él az Úr! ki előtt állok, hogy nem veszem el. És midőn készteté, egyáltalában nem engedte.

17. És mondá Náman: A mint akarod; de kérlek, engedd meg nekem, szolgáltnak, hogy vegyek két öszvér-terhet a földből;⁶ mert szolgád nem tesz többé égő- vagy más áldozatot idegen isteneknek, hanem csak az Úrnak.

18. Csak egyedül ez az, miért könyörög az Úrnak szolgáért: mikor bemegegyen uram⁷ Remmon⁸ templomába, hogy imádkozzék,

⁵ ajándékot.

⁶ annyi földet, a mennyit két öszvér elbir, hogy azzal egy oltárt betöltsék. Lásd Móz. II. 20, 24. Kir. III. 18, 38.

⁷ a király.

⁸ ismeretlen szíriai bálvány.

és ő kezemre támaszkodik,⁹ ha leborúlok¹⁰ Remmon templomában, leborulván ő is azon helyen: kegyelmezzon meg nekem, szolgáltnak az Úr e dologért.¹¹

19. Ki mondá neki: Menj békével. Elméne tehát tőle a föld választott idejében.¹²

20. És mondá Giezi, az Isten emberének szolgálja: Megkimélé uram e szíriai Námant, hogy nem vevé el tőle, a miket hozott; él az Úr! hogy utána futok, és elveszek tőle valamit.

21. És Giezi Námán után méne; kit amaz látván, hogy hozzája fut, leugrék szekeréről eléje, és mondá: Jól van-e minden?¹³

22. És ő mondá: Jól. Uram küldött engem hozzád, mondván: Most jött hozzám két ifjú Efraim hegyéről, a próféták fiai közül; adj nekik egy talentom ezüstöt és két öltözet ruhát.

23. És mondá Námán: Jobb,

ha két talentomot veszesz. És készíteté őt, és két talentom ezüstöt köte két zsákba és kétféle ruhát, és két¹⁴ szolgájára tevé, kik el is vivék előtte.

24. És midőn már este megérkezett, elvevé kezökből, és eltevé a házban, és elbocsátá a férfiakat, és elmenének.

25. Ő pedig bemenvén, megállá ura előtt. És mondá Elizeus: Honnan jösz Giezi? Ki felelé: Sehova sem ment szolgád.

26. Ő pedig mondá: Nem volt-e jelen az én szívem,¹⁵ mikor azon ember szekeréről visszafordúla eléd? Most tehát elvetted az ezüstöt, és elvetted a ruhákat, hogy végy olajfás kerteket és szőlőket, juhokat és ökröket, szolgálkat és szolgálókat;

27. de Námán poklossága is rád ragad és ivadékkodra mindörökké.¹⁶ És kiméne tőle poklosan, mint a hó.

6. RÉSZ.

Új csodák. A szírusok vaksága. Éhség.

1. Mondák pedig a próféták fiai Elizeusnak: Ime a hely, melyben nálad lakunk, szoros nekünk.

2. Menjünk a Jordánig, és kiki hozzon az erdőből egy-egy szál fát, hogy magunknak ott lakhelyet építsünk. Ő mondá: Menjetek.

3. És mondá egy közölkük: Jőj el tehát te is szolgáliddal. Felelé: Elmegyek.

4. És elméne velök. És mikor elértek a Jordánhoz, fákat vágnak vala.

5. Történék pedig, hogy mikor

¹⁴ tulajdon.

¹⁵ az én prófétai lelkeim.

¹⁶ míg te ivadékkoddal együtt ki nem alsz.

⁹ és követnem kell őt.

¹⁰ királyommal a bálvány előtt.

¹¹ Námán tiszténél fogva tartozott kísérni a királyt, és nem maradhatott állva, ha a király arczra borúlt (Kir. IV. 7, 2. 17.). Ennyiből tehát, ha szívében a bálványozást megvetette, mentséget érdemel. Azonban másokra vonatkozólag, kik tanúi voltak Námán külső hódolatának, s így még inkább megerősödhettek a bálványozásban. — Námán cselekedetében van, a mit menteni nem lehet, s a mit Isten irgalmának kellett elnézni. Maga is érezvén ezt, azért kérte a prófétát, segítse őt könyörgésével, hogy Isten gyámolítsa az ő gyarlóságát, és hártsa el a rossz következeseket, melyek ezen tettéből származhattak. — Többen a szentek közül későbbek voltak meghalni, mint a pogányok templomába csak bemenni is. Némelyek bementek ugyan, de nyilván kijelentették, hogy a bálványokat megvetik és egyedül Jézus Krisztusban hisznek.

¹² tavasz idején. A héber szerint: Kis távolságra elment tőle.

¹³ Nincs-e valami hiba?

egyik a fát levágta, a fejsze vasa beesett a vízbe; és ő felkiálta, és mondá: Ah, ah, ah, uram! ezt is kölcsön vettem vala.¹

6. Mondá pedig az Isten embere: Hova esett? Amaz pedig megmutatá neki a helyet; vága azért egy fát, és oda ereszté, és úszott a vas.²

7. És mondá: Vedd ki. Amaz kinyujtá kezét, és kivevé azt.

8. Szíria királya pedig hadakozik vala Izrael ellen, és tanácsot tarta szolgálival, mondván: Amaz és ama helyen vessünk lest.³

9. Elküldé azért az Isten embere Izrael királyához, mondván: Vigyázz, át ne menj ama helyre; mert a szírusok ott lesben vannak.⁴

10. Elküldé tehát Izrael királya ama helyre, melyet neki az Isten embere mondott vala, és elfoglalá azt, és őrizkedék ott nem egyszer, sem kétszer.⁵

11. És fölháborodék a szíriai király szíve e dolog miatt; és egybehíván szolgálit, mondá: Miért nem jelentitek meg nekem, ki az én árulóm Izrael királyánál?

12. És mondá egyik szolgálí közül: Nem úgy van, uram királyom! hanem Elizeus próféta, ki Izraelben vagyon, jelent meg Izrael királyának minden igét, melyeket kamarádban szólasz.

13. És mondá nekik: Menjetek és nézzétek meg, hol vagyon, hogy elküldjek és megfogjam őt. És hírül adák neki mondván: Ime Dótanban vagyon.

14. Küldé azért oda lovakat és szekereket, és a had erejét; kik

megérkezvén éjjel, körülvevék a várost.

15. Fölkelyén pedig reggel az Isten emberének szolgálja, s kimenvén, látá a hadsereget a város körül és a lovakat és szekereket, s ezt megjelenté neki, mondván: Ah, ah, ah, uram! mitevők legyünk?

16. Ő pedig felelé: Ne félj; mert többen vannak velünk, mint velők.

17. És imádkozván Elizeus, mondá: Uram! nyisd meg ennek szemeit, hogy lásson. És az Úr megnyitá a szolga szemeit, és látá; és íme a hegy⁶ rakva vala lovakkal és tüzes szekerekkel Elizeus körül.

18. Az ellenség tehát leméne hozzá, Elizeus pedig imádkozék az Úrhoz, mondván: Verd meg, kérlek, e nemzetet vaksággal. És az Úr megveré őket, hogy nem látának, Elizeus igéje szerint.⁷

19. Mondá pedig nekik Elizeus: Nem ez az út, és nem ez a város; kövessetek engem, és megmutatom nektek a férfiút, a kit kerestek. És elvivé őket Szamariába.

20. És mikor bementek Szamariába, mondá Elizeus: Uram! nyisd meg ezek szemeit, hogy lássanak. És az Úr megnyitá szemeiket, és láták, hogy Szamaria közepén vannak.⁸

21. És mondá Izrael királya Elizeusnak, midőn őket látta: Levágjam-e őket, atyám?

22. Amaz pedig mondá: Ne vágd; mert nem kardoddal és kéziveddel fogtad meg őket, hogy

¹ panaszkodik, hogy vissza nem térítheti, mert Elizeus tanítványaival együtt a legnagyobb szegénységben élt.

² csodálatosan, mint a fa.

³ A héber szerint: szálljunk táborba.

⁴ hacsak előre el nem foglalod. (10. v.)

⁵ több ízben.

⁶ melyen a város feküdt.

⁷ ezen vakság abban állott, hogy őt és a vidéket többé nem ismerték.

⁸ A bűnösök szemei, kik a mennyei dolgokra nézve e földön vakságban voltak, így nyílnak föl ez élet után; de már későn!

levágjad ; hanem tégy kenyeret és vizet eléjük, hadd egyenek és igyanak, és menjenek urokhoz.

23. És nagy vendégséget készíték nekik, és evének és ivának, és elbocsátá őket és elmenének urokhoz, és többé⁹ nem jövének át a szíriai rablók Izrael földére.

24. Lőn pedig ezekután, egybegyűjté Benadad, a szíriai király, minden hadát, és fölméne és megszállá Szamariát.

25. És nagy éhség lőn Szamariában ; és addig vala megszállva, míg egy szamarfejet nyolczvan ezüst sikluson adtak el, és egy, negyedrészt kab¹⁰ galambganéjt¹¹ öt ezüst sikluson.

26. És mikor Izrael királya átment a kerítésen, egy asszony fölkiálta hozzá, mondván : Segíts rajtam, uram királyom !

27. Ki mondá : Ha az Úr nem segít, honnan segítelek én ? a szérúról-e, vagy a sajtóról ? És mondá neki a király : Mit akarsz ? Ki felelé :

28. Ez asszony mondá nekem : Add ide fiadat, együk meg ma, és az én fiamat holnap együk meg.

29. Megfőztük tehát fiamat és megettük.¹² És mondám neki másodnap : Add ide fiadat, együk meg. De elrejté fiát.

30. Hallván ezt a király, megszaggatá ruháit, és átméne a kerítésen. És az egész nép látá a szőrszákot, mely belül testén vala.

31. És mondá a király : Ezeket cselekedje nekem az Isten, és ezeket művelje, ha Száfat fiának, Elizeusnak feje ma fenn álland.¹³

⁹ oly hamar.

¹⁰ egy kab mértékbe annyi fért, mint 24 tojáshejba.

¹¹ Vesd össze Kir. IV. 18, 27. Mások galamb-eledelt, vadborsót, babot stb. értenek ez alatt.

¹² Lásd Móz. V. 28, 53. s követk.

¹³ megmaradt.

32. Elizeus pedig házában ül vala, a vének ülvén vele. Elküldte tehát¹⁴ egy férfit előre ; és mielőtt a követ elérkezett, mondá a véneknek : Nem tudjátok-e, hogy ez a gyilkos fia¹⁵ elküldött, hogy elvágják fejemet ? vigyázatok tehát, s midőn eljő a követ, zárjátok be az ajtót, és ne hagyjátok őt bejöni ; mert íme ura lábainak nesze nyomában vagyok.

33. Még midőn szólott nekik, megjelene a követ, ki hozzá jő vala. És mondá : Ime az Úrtól ily nagy veszedelem vagyok ; mit várjak többet az Úrtól ?¹⁶

7. RÉSZ.

Hamar bekövetkezett olcsóság Szamariában.

1. Mondá pedig Elizeus : Halljátok az Úr igéjét. Ezeket mondja az Úr : Ezen időben holnap a lisztláng vékája¹ egy siklus² lesz, és két véka árpa egy siklus Szamaria kapujában.³

2. Feelvén egy a hadnagyok közül, kinek kezére támaszkodik vala a király,⁴ az Isten emberének, mondá : Habár az Úr szakadásokat tesz is az égen, meg-

¹⁴ a király.

¹⁵ Ákáb és Jezabel fia. Kir. III. 21, 19, 18, 4.

¹⁶ megadjuk magunkat a szírusoknak, és a prófétát, ki minket hamis reményekkel ámitott, megöljük. Némelyek szerint, ezen igéket a megérkezett király mondá. S azt vélik, hogy a vének mindaddig visszatarták a követet erőszakoskodásától, míglen a király megérkezett. Mások másképen.

¹ A héber szerint : Seah, 1/3 éfi.

² vagy stater, a mi görög pénz, körülbelül egyértékű a zsidó siklussal.

³ mely a törvénykezés és vásár helye volt.

⁴ ki azalatt megérkezett. Lásd Kir. IV 5, 18. 9-ik jegyz. 7 17.

lehet-e, a mit szólasz? ⁵ Ki mondá: Meglátod szemeiddel, de abból nem eszel.

3. És vala négy poklos férfiú a kapu előtt, ⁶ kik mondák egymásnak: Minek maradjunk itt, míg meghalunk?

4. Ha a városba megyünk is, éhen halunk; ha itt maradunk is, meg kell halnunk; jertek tehát, szökjünk a szírusok táborába. Ha kegyelmeznek nekünk, megélünk; ha pedig meg akarnak ölni, úgy is elhalnánk.

5. Fölkelének tehát este, ⁷ hogy a szírusok táborába menjenek. És mikor eljutottak a szírusok tábora széléhez, senkit sem találának ott.

6. Mivelhogy az Úr a szírusok táborában szekerek és lovak és igen nagy sereg csattogását hallatá; és mondák egymásnak: Ime fölbérlette ellenünk Izrael királya a heteusok és egyiptomiak királyait, és ezek ránk jöttek. (Kir. III. 10, 29.)

7. Fölkelének azért és elfutának a sötétben, és elhagyák a sátorokat és lovakat és szamarakat a táborban, és elfutának, csak életüket kívánván megszabadítani.

8. Annakokáért midőn azon poklosok a tábor széléhez jutottak, bemenének egy sátorba, és evének, ivának; és onnét ezüstöt és aranyat és ruhákat hozván, elmenének és elrejték; és ismét más sátorba térének, és onnét hasonlóképen vivén, elrejték.

9. És mondák egymásnak: Nem cselekszünk igazán; mert ez jó hír napja. Ha hallgatunk és hirül nem akarjuk adni reggelig, bűnről fogunk vádoltatni; jertek

⁵ ha a gabona esőként hullana, sem lehetne oly olesó.

⁶ Lásd Móz. III. 13, 46.

⁷ A héber szerint: szürkületkor.

menjünk és vigyük hirül a király udvarába.

10. És mikor eljutottak a város kapujához, elbeszélék nekik, mondván: A szírusok táborába mentünk, és ott egy embert sem találunk, hanem megkötött lovakat és szamarakat és felvont sátorokat.

11. Elmenének tehát a kapusok, és megjelenték ezt ott benn a király palotájában.

12. Ki fölkele éjjel, és mondá szolgálaink: Megmondom nektek, mit tettek velünk a szírusok. Tudják, hogy éhezünk és azért mentek ki a táborból, és a mezőkön lapanganak, mondván: Mikor kijőnek a városból, elevenen fogjuk el őket, és akkor bemehetünk a városba.

13. Felelé pedig egyik szolgálai közül: Vegyük elé az öt lovat, melyek megmaradtak a városban, (mivel ⁸ csak azok vannak Izrael minden sokaságánál, mert a többiek megemésztettek); és elküldvén, kikémlélhetjük.

14. Eléhoznak tehát két lovat, ⁹ és a király elküldte a szírusok táborába, mondván: Menjetek és nézézétek meg.

15. Kik a Jordánig menének utánok, és íme az egész út rakva volt ruhákkal és edényekkel, melyeket elhánytak vala a szírusok, mikor megbödultak; és visszatérvén a követek, megjelenték ezt a királynak.

16. És kimenvén a nép, földülá a szíriai tábor; és lőn a lisztláng vékája egy siklus, és két véka

⁸ A héber szerint: Ime úgy vannak ezek, mint Izrael minden sokasága, mely benn megmaradt, és mint Izrael minden sokasága, mely oda van; azaz: aránylag ő hozzájuk Izrael is részint kihalt, részint még él.

⁹ lovagot, mások szerint: két szekeret lovakkal.

árpa egy siklus, az Úr igéje szerint.¹⁰

17. A király pedig ama hadnagyot, kinek kezére támaszkodik vala, a kapuhoz rendelé;¹¹ de a néptömeg eltíporá őt a kapuban, és meghala, a mint megmondotta az Isten embere, mikor a király lement vala hozzája.

18. És lón az Isten emberének beszéde szerint, melyet szólott vala a királynak, midőn mondá: Két véka árpa egy siklus lesz, és a lisztláng vékája egy siklus ez időben, holnap, Szamaria kapujában,

19. mikor felele ama hadnagy az Isten emberének, és mondá: Habár az Úr szakadásokat tesz is az égen, meglehet-e, a mit szólasz? és mondá neki: Meglátod szemeiddel, de nem eszel abból.

20. Úgy történék tehát rajta, a mint megmondattott vala; és a nép eltíporá őt a kapuban, és meghala.

3. RÉSZ.

Hét évig tartó éhség. Házael királylyá lesz Szíriában. Joram és Okozias királyok Júdában.

1. Elizeus pedig szóla az asszonyoknak, kinek fiát föltámasztotta vala, mondván: Kelj föl, menj el te és háznépéd, és tartózkodjál, a hol helyet találsz; mert az Úr éhséget hívott, s a földre jó az hét esztendeig. (Kir. IV. 4, 35.)

2. Ki fölkele, és cselekvék az Isten emberének igéje szerint, és elmenvén háznépével, a filiszteusok földén tartózkodék sok ideig.¹

3. És mikor elmúlt a hét esztendő, visszatére az asszony a

filiszteusok földéről, és elméne könyörögni a királyhoz házaért és szántóföldeiért.²

4. A király pedig szóla Gieziel, az Isten embere szolgáljával, mondván: Beszéld el nekem mindazon nagy dolgokat, melyeket Elizeus cselekedett.

5. És mikor ő beszélte a királynak, mi módon támasztotta föl a halottat, megjelene az asszony, kinek fiát életre hozta vala, kiáltván a királyhoz házaért és szántóföldeiért. És mondá Gieziel: Uram királyom! ez amaz asszony, és ez fia, kit föltámasztott Elizeus.

6. És a király megkérdé az asszonyt, ki elbeszélé neki. És meléje ada egy udvari tisztet,³ mondván: Add vissza mindenét, és a szántóföldek minden jövedelmét az naptól, melyen elhagyta a földet, mindeddig.

7. És Elizeus elméne Damaszkusba, és a szíriai király, Benadad, beteg vala; és hirül adák neki, mondván: Az Isten embere jött ide.

8. És mondá a király Házaelnek:⁴ Vigy magaddal ajándékokat, és menj az Isten embere elé, és kérj tanácsot az Úrtól általa, mondván: Föllábadhatok-e e betegségeből?

9. Házael tehát eléje méne, ajándékok lévén nála és Damaskus minden javai, negyven teve terhe.⁵ És mikor megállott előtte, mondá: Szíria királya, a te fiad,⁶ Benadad küldött engem hozzád, mondván: Fölgyogulhatok-e e betegségeből?

² melyeket azalatt mások vettek birtokukba.

³ heréltet, udvaroncztot.

⁴ szolgáljának. Lásd Kir. III. 19, 15.

⁵ kevesebb is elbirta volna, de negyvenre rakatott, a pompa végett, melyeleten divatozik.

⁶ oh atyám! Lásd Kir. IV. 6, 21.

¹⁰ Lásd 1. v.

¹¹ felügyelőül.

¹ A héber szerint: hét esztendeig.

10. És mondá neki Elizeus: Menj, mondd neki: Felgyógyulsz; de az Úr megmutatta nekem, hogy halállal fog meghalni.⁷

11. És ott áll vala övele, és úgy fölindúla, hogy arcza megtüzesedék;⁸ és síra az Isten embere.

12. Mondá neki Házael: Miért sir az én Uram? Ő pedig mondá: Mert tudom, mennyi gonoszat fogsz Izrael fiain cselekedni. Azok erős városait tűzzel fölgyújtod, és fiaikat fegyverrel megöled, és gyermekeiket földhöz vered, és a nehékeseket ketté vágod. (Kir. IV. 13, 7.)

13. És mondá Házael: Micsoda? — eb vagyok-e én, szolgád, hogy e nagy dolgot cselekedjem? És mondá Elizeus: Megmutatta nekem az Úr, hogy te leszesz Szíria királya.

14. És elmenvén Elizeustól, urához érkezék. Ki mondá neki: Mit mondott neked Elizeus? Amaz pedig felelé: Ezt mondotta nekem: Meggyógyulsz.

15. És mikor eljött a másodnap, vevé az ágyleplet, és vizet tölté rá, és annak arczára borítá;⁹ ki meghalván, Házael lőn király helyette.

16. Ákáb fiának, Jóramnak, Izrael királyának ötödik esztendejében, és Júda királyának, Josafát

fatnak idejében,¹⁰ lőn Jóram, Josafát fia, Júda királyává.¹¹

17. Harminczkét esztendős vala, midőn országolni kezdé, és nyolcz esztendeig országla Jerusalemben. (Krn. II. 21, 5.)

18. És Izrael királyainak útain jára, mint Ákáb háza járt vala; mert felesége Ákáb leánya vala, és gonoszat cselekvék az Úr előtt.

19. De az Úr nem akará elveszteni Júdát szolgájaért, Dávidért, a mint megígérte neki, hogy svétneket ad neki és fiainak minden időben.¹² (Kir. II. 7, 16.)

20. Az ő napjaiban elpártola Edom,¹³ hogy ne legyen Júda alatt, és magának királyt rendele. (Móz. I. 27, 40. Krn. II. 21, 8.)

21. És elméne Jóram Szeirába, és mind a szekerek vele; és fölkele éjjel, és megveré az idumeusokat, kik őt körülvették vala, és a szekerek fejedelmeit; a nép pedig hajlékaiba futa.

22. Mégis elpártola¹⁴ Edom, hogy ne legyen Júda alatt, mind e napig. Elpártola Lobna is¹⁵ ugyanazon időben.

23. Jóram többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

24. És Jóram elaluvék atyáival és eltemetteték velök Dávid városában, és fia, Okoziás lőn király helyette.

⁷ megmondhatod neki, hogy fölgyógyul, azaz nem nyavalyájában hal meg, hanem erőszakos halállal (14. 15. v.), mint ezt az Úr nekem kijelenté.

⁸ A héber szerint: És (Elizeus) merően nézett rá, úgy hogy zavarba jött.

⁹ A megnedvesített ágyleplen a levegő át nem hathatott, s a királynak meg kellett fűlnia, és meghalt a nélkül, hogy testén a sérelemnek legkisebb nyoma lett volna. Mások szerint a fejgyulladásban szenvedő Benadad, maga vevé a nedves leplet, hogy magát hűtse, mi halálát okozta.

¹⁰ midőn Josafát még király volt.

¹¹ Világ teremt. u. 3115. Kr. e. 889. évben. Több évig együtt uralkodott atyjával. Hogy ez a Kir. IV. 1, 17.-el kiegyenlítették, föl kell tennünk, hogy Jóram, mielőtt még Josafáttól uralkodótársul választatott, már hat évvel előbb alkirálylyá neveztetett.

¹² Lásd Kir. III. 11, 36.

¹³ Lásd Kir. IV. 3, 9.

¹⁴ elszakadva maradt.

¹⁵ Júda városa Edom határán. Józ.

25. Ákáb fiának, Jóramnak, Izrael királyának tizenkettedik esztendejében lőn király Okoziás, Jóramnak, Júda királyának fia.¹⁶ (Krón. II. 22, 1.)

26. Huszonkét esztendő vala Okoziás, midőn országlani kezdé, és egy esztendeig országlá Jerusalemben; anyja neve Atália vala, Izrael királyának, Amrinak leánya.¹⁷ (Krón. II. 22, 2.)

27. És Ákáb házának útain jára, és gonoszat cselekvék az Úr előtt, mint Ákáb háza; mert Ákáb házának veje vala,

28. És elméne Ákáb fiával, Jórammal együtt hadakozni a szíriai király, Házael ellen Rámot-Gálaádba, és a szírusok megsebesíték Jórámot,

29. ki visszatére, hogy gyógyítassék Jezrahelben; mert megsebeztek vala őt a szírusok, midőn Rámotban Szíria királya, Házael ellen hadakozék. Jóram fia pedig Okoziás, Júda királya, leméne meglátogatni Ákáb fiát, Jórámot, Jezrahelbe, mert ott betegeskedik vala.

9. RÉSZ.

Jehu királylyá lesz, és megöli Jórámot. Okoziás és Jezabel.

1. Elizeus próféta pedig szólíta egyet a próféták fiai közül, és mondá neki: Övezd föl ágyékaidat, és vedd kezedbe ez olajszelenczét, és menj Rámot-Gálaádba.

2. És mikor oda érkezel, meglátod Jehut, Namszi fiának, Josafátnak fiát; és bemenvén, költsd fel őt atyjafiai közül, és vidd a belső kamarába. (Kir. III. 19, 16.)

3. És fogván a szelencze ola-

¹⁶ A világ teremt. u. 3419. Kr. e. 885. évbén.

¹⁷ azaz: unokája. 18. v. Kir. III. 16, 28.

jat, töltsd fejére, és mondj: Ezeket mondja az Úr: Királylyá kentelek téged Izrael fölött. És nyisd meg az ajtót, és fuss el, és ott meg ne állj.

4. Elméne tehát az ifjú, a próféta szolgálja Rámot-Gálaádba,

5. és beméne oda; de íme a hadsereg fejedelmei ülnek vala ott, és mondá: Beszédem van veled, oh fejedelem! És mondá Jehu: Kivel mindnyájunk közül? Amaz pedig mondá: Teveled, oh fejedelem!

6. És fölkele és beméne a kamarába; amaz pedig az olajat fejére tölté, és mondá: Ezeket mondja Izrael Ura Istene: Királylyá kentelek téged Izrael Urának népe fölött.

7. És veszítse el Ákáb, urad házát, és boszút állok szolgálaim, a próféták véreért, és az Úr minden szolgálja véreért Jezabelen.¹

8. És elvesztem Ákáb egész házát, és megölöm Ákábból a falravizelőt és a beresztettet és az utolsót Izraelben.² (Kir. III. 21, 21.)

9. És olyanná teszem Ákáb házát, mint Nábat fia, Jeroboam házát, és mint Ahia fia, Baaza házát. (Kir. III. 15, 29, 16, 3.)

10. Jezabelt is az ebek eszik meg Jezrahel mezején, és nem lesz, ki eltemesse őt. És megnyitá az ajtót, és elfuta.

11. Jehu pedig kiméne ura szolgálóihoz, kik szólának neki: Jól van-e minden?³ miért jött ez esztelen hozzád?⁴ Ki mondá nekik:

¹ ki megöleté a prófétákat.

² Lásd Kir. III. 14, 10.

³ mi jó hír van?

⁴ bolond, ábrándos; gyakori csúfnévök a prófétáknak és Isten fiainak a világfiak előtt. Vesd össze Jer. 29, 26. de a csufolódók mégis hittek (12. 13. v.). Némelyek szerint: miért jött ezen elragadtatott, vagy lelkesedett? jó értelemben.

Tudjátok, ki ez az ember, és mit szólott.⁵

12. Azok pedig feleltek: Nem igaz, de inkább beszéld el nekünk. S ő mondá nekik: Ezeket és ezeket beszéle nekem, és mondá: Ezeket mondja az Úr: Királylyá kentelek téged Izrael fölött.

13. Sietének azért, és kiki vévén palástját, lábai alá tevék, némi emelvényül, és harsonát fúvának, és mondák: Jehu a király!

14. Összeesküvék tehát Jehu, Namszi fiának, Josafátnak fia, Jóram ellen. Jóram pedig Rámot-Gálaádot ostromolja, ő és egész Izrael a szíriai király, Házael ellen. (Kir. IV. 8, 28.)

15. És visszatére, hogy meggyógyíttassék Jezrahelben a sebekből, mert megsebeztek vala őt a szírusok, midőn Szíria királya, Házael ellen hadakozék. És mondá Jehu: Ha tetszik nektek, senki szökve ne lépjen ki a városból, hogy elmenjen és hírt vigyen Jezrahelbe.

16. És fölkele és Jezrahelbe méne: mert Jóram ott betegeskedik vala, és Júda királya, Okoziás lement vala Jóramot meglátogatni.

17. Az őr pedig, ki Jezrahel tornyán áll vala, látá jőni Jehu csoportját, és mondá: Csoportot látok. És mondá Jóram: Végy szekeret⁶ és küldj eléjök, és mondja az elmenő: Jól van-e minden?

18. Elméne tehát, ki felült vala a szekérre, eléje, és mondá:⁷ Ezeket mondja a király: Békével van-e minden? És mondá Jehu: Mi közöd a békeséggel? állj hátra, és kövess engem. És jelentést tőn

az őr, mondván: Hozzájok méne a követ, de nem tér vissza.

19. Küldé más lovasszekeret is; és hozzájok juta, és mondá: Ezeket mondja a király: Békeség vagyon-e? És mondá Jehu: Mi közöd a békeséggel? állj hátra, és kövess engem.

20. Az őr pedig jelentést tőn, mondván: Színtén hozzájok méne, de nem tér vissza; járása pedig, mint Namszi fiának, Jehunak járása, mert sebesen jár.

21. És mondá Jóram: Fogj a szekérbe. És befogának szekérébe. És kiméne Izrael királya, Jóram, és Júda királya, Okoziás, mindenik az ő szekérében, és kimenének Jehu elé, és a jezraheli Nábot mezején találák őt.

22. És Jóram meglátván Jehut, mondá: Békeség vagyon-e, Jehu? Amaz pedig feléle: Micsoda békeség? még anyád, Jezabel⁸ parázna-ságai és sok varázslásai fenn vannak.

23. Jóram tehát megfordítá kezét,⁹ és megfutamodván, mondá Okoziásnak: Árulás, Okoziás!

24. Jehu pedig megvoná keziját, és Jóramot vállközbe lövé, és a nyíl átméne szívéen, és azonnal le-rogya szekérében.

25. És mondá Jehu Badacer hadnagynak: Fogjad, vedd őt a jezraheli Nábot mezejére; mert emlékezem, mikor én és te a szekérben ülven, követők Ákábót, ennek atyját, hogy az Úr e terhet¹⁰ tette rá, mondván:

26. Nábot véreért és fiaim¹¹ véreért, melyet tegnap láttam, úgymond az Úr, megfizetek neked e

⁵ hiszen ti tudhatjátok, igaz lehet-e, a mit szólott.

⁶ a héber szerint: egy lovat.

⁷ a szekérvezető, vagy a héber szerint: a lovag.

⁸ Lásd Móz. III. 17, 7.

⁹ a gyeplőt.

¹⁰ e büntetést jelentő ítéletet rá mondá.

¹¹ kik tehát atyjokkal együtt megölettek a törvény ellenére (Móz. V. 24, 16. Kir. IV. 14, 6.).

mezőn, azt mondja az Úr. Most azért fogjad és vesd őt a mezőre az Úr ígéje szerint. (Kir. III. 21, 19.)

27. Okoziás, Júda királya pedig látván ezt, elfuta a kerti ház útján;¹² és úzóbe vevé őt Jehu, és mondá: Ezt is öljétek meg szekereben. És megsebesíték őt Gáver magasán, mely Jeblaam mellett vagyon; ki Mageddóba futa, és ott meghala.

28. És szolgálai föltevék őt szekereére és Jerusalemba vivék; és eltemeték őt atyáival a sírba, Dávid városában.

29. Jórarnak, Ákáb fiának tizenegyedik esztendejében kezdé Okoziás országlani Júda fölött.¹³

30. És Jehu elméne Jezrahelbe. Jezabel pedig hallván bemenetelét, megfesté szemeit kenőccsel,¹⁴ és fölékesíté fejét, és az ablakon nézi vala

31. a kapun bemenő Jehut, és mondá: Lehet-e békesége Zambrinak,¹⁵ ki urát megölte?¹⁶ (Kir. III. 16, 10.)

32. És Jehu fölemelé arczát az ablakra, és mondá: Kicsoda ez?¹⁷ És lehajola hozzá két vagy három udvari tiszt.

33. Ő pedig mondá nekik: Vesétek le őt. És leveték őt, és a vér a kőfalra fecsent, és a lovak körmei eltapodák őt.

¹² és azután tovább.

¹³ mint uralkodótárs; de Jórarnak 12-ik esztendejében, atyja halála után lett királylyá. Kir. IV. 8, 25.

¹⁴ a keleti nők most is megfestik piláikat, azt vélvén, hogy ez szépségüket emeli, mivel szemeiket feketébbeknek és nagyobbaknak tűnteti elő.

¹⁵ a második Zambrinak.

¹⁶ Zambri, ki Éla királyt megölte, nem sokára kényszerült a palotát magára gyujtani. Lásd Kir. III. 16, 10. 18. A királygyilkosság neked is károdra fog válni.

¹⁷ A héber szerint: ki tart velem?

34. És mikor bement enni és inni, mondá: Eredjetek és nézzétek meg amaz átkozottat, és temesétek el őt, mert király leánya.

35. És mikor elmentek, hogy eltemessék őt, nem találák, csupán-csak koponyáját és lábait és keze fejait.

36. És visszatérvén, megjelenték ezt neki. És mondá Jehu: Az Úr beszéde ez, melyet szolgálja, a teszbi Illés által szólott, mondván: Jezrahel mezején eszik meg az ebek Jezabel testét, (Kir. III. 21, 23.)

37. és olyan lesz Jezabel teste, mint a ganéj a föld színén, Jezrahel mezején, úgy, hogy a mellette menők mondani fogják: Ez-e ama Jezabel?

10. RÉSZ.

Jehu kiirtja Ákáb nemzetségét, Baal papjait és tisztviselőit. Az ő halála.

1. Vala pedig Ákábnek hetven fia Szamariában; levelet ira Jehu és Szamariába küldé a város előkelőihez¹ és a vénekhez és Ákáb nevelőihez,² mondván:

2. Mihelyt e levelet veszitek, a kinkéi uratok fiai, szekerei és lovai, erős városai és fegyverei vannak,

3. válaszzátok el a jobbikat, és azt, ki nektek tetszik uratok fiai közül, és ültessétek őt atyja királyi székébe, és hadakoztatok uratok házáért.³

4. De azok igen megfélemlének, és mondák: Ime két király meg nem állhatott előtte, és mi módon állhatunk mi ellene?

5. Elküldének tehát az udvarbírók,⁴ és a város tisztviselői s a

¹ A héber szerint: Izrael előkelőihez.

² Ákáb fiainak nevelőihez (6. v.).

³ ellenem. A levél kísértő és fenyegető volt.

⁴ a királyi család udvari tisztjei.

vének és nevelők Jehuhoz, mondván: Szolgáid vagyunk, a mit parancsolsz, mind megteszszük; királyt sem választunk magunknak; a mi neked tetszik, azt cselekedd.

6. Levelet ira tehát nekik másodsor, mondván: Ha enyéim vagytok és nekem engedelmestek, vegyétek fejéket uratok fiainak, és jöjjetek hozzám ezen órán holnap Jezrahelbe.⁵ A király fiai pedig, a hetven férfiak, a város előkelőinél neveltetnek vala.

7. És mikor a levél eljutott hozzájuk, vevék a király fiai és megölék a hetven férfiút és azok fejét kosarakba tevék és hozzája küldék Jezrahelbe.

8. Eljöve pedig a követ, és megjelenté neki, mondván: Elhozták a király fiainak fejét. Ki felelé: Tegyétek azokat két rakásba a kapu mellé reggelig.

9. És mikor megvirradott, kiméne és mondá az egész népnek: Igazak vagytok,⁶ ha én ütöttem pártot uram ellen, és megöltem őt, ki ölte meg mindezeket?⁷

10. Látjátok tehát most, hogy az Úr beszédeiből semmi sem esett a földre,⁸ melyeket az Úr Ákáb háza felől szólott, és az Úr megcselekedte, a mit szólott az ő szolgálója, Illés által. (Kir. III. 21, 29.)

11. Megölé tehát Jehu mind, a kik megmaradtak vala Ákáb házából Jezrahelben, és minden főembereit és ismerőseit és papjait, hogy egy sem maradt meg azokból.

12. És fölkele és Szamariába méne; és mikor a pásztorok hajlékához⁹ jutott az úton,

13. találá Júda királyának, Okoziásnak atyjafiai,¹⁰ és mondá nekik: Kik vagytok ti? Ők felelék: Okoziás atyjafiai vagyunk, és lemegyünk a király fiai és királyné fiai köszönteni.

14. Amaz mondá: Fogjátok meg őket elevenen. Kiket mikor megfogtak elevenen, megfojták őket a kútnál a hajlék mellett, negyven férfiút, és senkit sem hagyta meg azokból.

15. És elmenvén onnét, elétalálá Rékab fiát, Jonadabot,¹¹ és megáldá¹² őt. És mondá neki: Igaz-e a te szíved, mint az én szívem szivedhez? És mondá Jonadab: Igaz. Ha igaz, úgymond, add kezedet. Ki kezét adá neki. Ez pedig föl-emelé magához őt a szekérre,

16. és mondá neki: Jer velem, és lásd boszúállásomat az Úrért. És szekérére vevén,

17. Szamariába vivé. És mind megölé, kik megmaradtak Ákából Szamariában, mind egyiglen,¹³ az Úr igéje szerint, melyet Illés által szólott.

18. És egybegyűjté Jehu az egész népet, és mondá nekik: Ákáb kevéssé tisztelte Baalt, de én jobban fogom őt tisztelni. (Kir. III. 16, 31.)

19. Most azért Baal minden prófétáit, minden szolgálit és minden papjait híjátok hozzám, senki se maradjon el, mert nagy áldozatot tesztek Baalnak; a ki elmarad, nem él. Jehu pedig ezt cselből teszi vala, hogy Baal tisztelőit elveszítse.

ház, azaz kosár, hol a juhokat nyírják.

¹⁰ testvéreinek fiai, mert testvéreit az arabok ölték meg. Lásd Krón. II. 21, 17.

¹¹ Rékab, Jonadab atya, cineus volt, Jetro maradéka, és feje egy jámbor társulatnak, melyről Jerem. 35. r. van szó.

¹² köszönté.

¹³ egyet sem véve ki.

⁵ magatokkal hozván fejéiket.

⁶ ártatlanok vagytok.

⁷ Nem látjátok-e, hogy ez nem az én művem, hanem az Úr keze működik itt? én nem egyedüli eszköze vagyok az isteni boszúnak.

⁸ nem maradt teljesülés nélkül.

⁹ A héber szerint: Bet-Eked, fonott

20. És mondá: Szenteljétek ünnepet Baalnak. És kihirdeté ezt, 21. és elküldé Izrael minden hátraiba, és Baal szolgálai mind eljövének; csak egy sem maradt el, ki el nem jött volna. És bemenének Baal templomába; és megtelék Baal háza minden szögében.

22. És mondá azoknak, ruhát a ruhák valának: Hozzatok ruhákat Baal minden szolgálainak.¹⁴ És ruhákat hozának azoknak.

23. És bemenvén Jehu és Rékab fia, Jonadab, Baal templomába, mondá Baal tisztelőinek: Vizsgálódjatok és nézzétek meg, netalán valaki legyen veletek az Úr szolgálai közül, hanem csak Baal szolgálai legyenek.

24. Bemenének tehát, hogy hála- és égőáldozatokat tegyenek; Jehu pedig kívül nyolczvan férfiút rendelt vala el magának, mondván nekik: A ki elszalaszt egyet ez emberek közül, kiket én kezetekbe adok, lelke¹⁵ lesz annak lelkeért.

25. Lőn pedig, midőn elvégződött az égőáldozat, parancsolá Jehu vitézeinek és hadnagyainak: Menjétek be, és öljétek le őket, senki se szaladjon el. És megölik őket fegyver élével, és kihányák a vitézek és hadnagyok, és bemenének Baal templomának városába,¹⁶

26. és kihozák a bálványképet Baal templomából, és megégeték,

27. és összetörék azt. Elbonták Baal templomát is, és helyére arnykszékeket csinálának mind e napiglan.

¹⁴ ruhákat a bálványpapok, és ünnepi köntösöket a többi vendégek számára. A különféle bálványozás különféle ruházat által tűnt ki.

¹⁵ életével fizet, a ki elszalaszt valakit.

¹⁶ a templom szentélyébe, hol a bálvány állott; némelyek szerint: Baalnak más városába; mások szerint: városról városra; mások meg másképen.

28. Igy törlé el Jehu Baalt Izraelből;

29. mindazáltal Nábat fiának, Jeroboamnak bűneitől, ki vétekre vitte Izraelt, nem távozik, el sem hagyá az arany-borjakat, melyek Bételben és Dánban valának: (Kir. III. 12, 28.)

30. Mind pedig az Úr Jehunak: Mivel serényen megcselekedted, a mi igaz és kedves volt szemeim előtt, és mindazokat, a mik szívémben voltak, véghez vitted Ákáb háza ellen: fiaid negyedig fognak ülni Izrael királyi székén.¹⁷ (Kir. IV. 15, 12.)

31. De Jehu nem tartá meg, hogy Izrael Ura- Istenének törvényében járjon teljes szívéből; mert nem távozik el Jeroboam bűneitől, ki vétekre vitte Izraelt.

32. Ama napokban az Úr megkezdé ünni Izraelt.¹⁸ És Házael megveré őket Izrael minden hátraiban,

33. Jordántól napkelet felé egész földét Gálaádnak és¹⁹ Gádnak, Rúbennek és Manaszszesnek, Aroertől kezdve, mely Arnon pataka fölötti vagyon, és Gálaádot²⁰ és Bászánt.

34. Jehunak többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, és az ő vitézsége, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónikakönyvében?

35. És elaluvék Jehu atyáival, és

¹⁷ Ezen ígéretet Jehu hihetőleg mindjárt Ákáb házában és Baal tiszteletének kiirtása után nyereg jutalmul; bár azért Isfén, mint sz. Ágoston megjegyzi, sem a cél kivételére használt hazudságot (18—20. v.), sem a borjú-imádást nem akarta kimenteni; mit Jehu is, mint elődei, politikából tartott fenn.

¹⁸ elszakasztalni engedvén az ország némely részét.

¹⁹ tudniillik.

²⁰ éjszaki Gálaádig és Bászánig, melyek Izrael határain kívül voltak.

eltemeték őt Szamariában, és fia, Joakáz lőn király helyette.²¹

36. A napok száma pedig, melyeken Jehu Izrael fölött országolt Szamariában, huszonnyolcz esztendő vala.

11. RÉSZ.

Atália kegyetlensége. Joás királylyá lesz.

1. Atália, Okoziás anyja pedig látván, hogy fia meghalt,¹ fölkele és megöle mind a királyi ivadékot.² (Krón. II. 22, 10.)

2. De Jozaba, Jóram király leánya, Okoziás húga, vévén Joást, Okoziás fiát, ellopá őt a király fiai közül, kik megölettek vala, és annak dajkáját az ágyasházból;³ és elrejté őt Atália elől, hogy meg ne ölessék.

3. És hat esztendeig vala titkon az Úr házában.⁴ Atália pedig uralkodék az országban.

4. Hetedik esztendőben pedig elküldé Jorada,⁵ és maga mellé vevén a századosokat és vitézeket, bevívé magához az Úr templomába,⁶ és szövetséget tőn velők, és fölesketvén őket az Úr házában, megmutatá nekik a király fiát,

5. és parancsolá nekik, mondván: Ez a dolog, melyet cselekedetek kell.

6. A harmadrész közöletek

jőjön be szombaton,⁷ és álljon őrt a király házában.⁸ A harmadrész pedig legyen Szur kapujánál;⁹ és a harmadrész legyen azon kapunál, mely a paizshordozók¹⁰ lakhelye mögött vagyon; és őrizzék Messza házat.¹¹

7. Két rész pedig közöletek, mind kimenvén szombaton,¹² az Úr házában álljon őrt a király körül.

8. És vegyék őt körül, fegyver lévén kezetekben; ha pedig valaki bemenend a templom kerítésébe, ölessék meg; és legyetek a királylyal, mikor ki- és bemegeyen.

9. És mind a szerint cselekvének a századosok, a mint parancsolt vala nekik Jorada pap; és magok mellé vevén kiki az ő férfiai, kik bemennek vala szombaton, azokkal együtt, kik szombaton kijőnek vala, Jorada paphoz menének.

10. Ki dárdákat ada nekik és Dávid király fegyvereit,¹³ melyek az Úr házában valának. (Krón. II. 16, 22.)

11. És megállanak, mindeniknek fegyver lévén kezében, a templom jobboldalától az oltár és ház baloldaláig a király körül.¹⁴

⁷ felváltva minden héten.

⁸ azon teremnél, melyben az ifjú király volt az Úr templomában.

⁹ Krón. II. 23. 5. szerint, a templom egyik főkapuja volt, hihetőleg a város felé.

¹⁰ a templom fő-bejárásait, hol a király volt, őrséggel rakta meg.

¹¹ vagyis: az adó, az áldozatok és adományok házat (t. i. a templomot). Némelyek ez alatt a templom melléképületét értik. Mások szerint: Álljatok őrt a házban, hogy semmi zavar ne támadjon. Mások másképen értelmezik.

¹² az egész őrség, mely ki- és belép (9. v.).

¹³ A héber szerint: paizsait.

¹⁴ a sorok a szentélynek déli és éjszaki oldalán voltak fölállítva, s így az oltárt és a király lakát, mely valószínűleg a melléképületben volt elrejtve, közbe vevék.

²¹ Lásd Kir. IV. 13, 1.

¹ Lásd Kir. IV. 9, 27. 28.

² hogy maga uralkodjék.

³ Mások szerint: az ágyasházba (a papokéba a templomban).

⁴ a melléképület egyik lakában.

⁵ a főpap, Jozaba férje. A böles, buzgó és jámbor férfiú, isteni sugallattól ösztönözve, igyekezék a törvényes örököszt a királyi székbe ültetni.

⁶ a hadnagyok Krón. II. 23. 1. 2. szerint, leviták voltak, tehát az ő hatalma alatt állottak.

12. És elérőz a király fiát, és föltevő neki a koronát és a bizonyoságot,¹⁵ és királylyá tevők őt és fölkenék, és kézzel tapsolván, mondák: Éljen a király!

13. Meghallá pedig Atália a futkosó nép szavát, és bemenvén a sokasághoz az Úr templomába,

14. látá a királyt a fejedelmi székben állani, szokás szerint, és mellette az énekeseket és harsonázókat, és a föld minden népét, örvendezve és harsonázva; és megszaggatá ruháit, és kiálta: Pártütés! pártütés!

15. Jójada pedig parancsola a századosoknak, kik a sereg fölött valának, és mondá nekik: Vigyétek ki őt a templom kerítéséből, és a ki őt követi, fegyverrel ölessék meg. Mert megmondotta vala a pap:¹⁶ Ne ölessék meg az Úr templomában.

16. És ráveték kezeiket, és kitaszíták őt azon útra, hol a lovak bemennek, a palota mellett, és ott megölék.

17. Jójada pedig szövetséget kötö az Úr és a király meg a nép között, hogy az Úr népe legyen, s a király és a nép között.

18. Ékkor a föld népe mind beméne Baal templomába, és leronták annak oltárait, és képeit¹⁷ egészen összetörék. Baal papját, Mátánt is megölék az oltár előtt. És a pap öröket rende le az Úr házában.¹⁸

19. És maga mellé vevé a századosokat, a ceteri és feleti seregeket és mind a föld népét, és a királyt elvívék az Úr házából, és menének a paizshordozók kapujának útján

¹⁵ a törvénykönyvet; vagy eléje tevő. Lásd Móz. V. 17, 18.

¹⁶ gondolta magában.

¹⁷ A héber szerint: lebontották a házat is.

¹⁸ Lásd Krón. II. 23, 19.

a palotába, és a királyok székébe üle.

20. És örvendezze mind a föld népe, és a város megnyugovék; Atália pedig fegyverrel öleték meg a király házában.

21. És hét esztendőös vala Joás, midőn országlani kezdé.

12. RÉSZ.

Joás uralkodása. Templom-adó. Halála.

1. Jehunak hetedik esztendejében lőn királylyá Joás;¹ és negyven esztendeig országlá Jerusalemben. Anyja neve Szébia vala, Berszabeéből.

2. És igazat cselekvék Joás az Úr előtt mindazon napokban, valamedig őt Jójada pap tanította.

3. Mindazáltal a magas helyeket nem rontá le; mert a nép mégis áldoz és jóillatszert gyújt vala a magas helyeken.²

4. És mondá Joás a papoknak: Mindazon megszentelt pénzt, mely bevitetik az Úr templomába a megszámláltaktól,³ mely⁴ fölvitetik a lélek váltásaért,⁵ és melyet önmagoktól és szívök szabad akaratjából az Úr templomába visznek,

5. vegyék föl a papok rendjök szerint,⁶ és igazítsák ki a ház romlásait, ha valamit szükségesnek látnak a kijavításra.

¹ Világ ter. u. 3126. Kr. e. 878. évben.

² Lásd Kir. III. 15, 14.

³ a számbavételkor. Lásd Móz. II. 30, 11. 12. Mások szerint: mit az idegenek áldoznak. A héber szerint: a mi adatni szokott, vagy járandóság volt.

⁴ Némelyek szerint: tudniillik az, mely fölvitetik stb.

⁵ a fejadó, félsiklus (Móz. II. 30, 11. s követk.), mely később mint évenkénti templomadó fizettetett. Vesd össze Ezdr. II. 10, 32.

⁶ A héber szerint: ismerőseiktől.

6. De a papok Joás király huszonharmadik esztendejéig nem javíták ki a templom romlását.

7. És Joás király hivatá Jojadát, a főpapot és a papokat, mondván nekik: Miért nem javítjátok ki a templom romlásait? ne vegyétek fel azért többé a pénzt rendetek szerint, hanem a templom kijavítására adjátok azt.⁷

8. És tiltva lőn a papoknak többé a pénzt elvenni a néptől, és kijavítani a ház romlásait.

9. És Jojada főpap egy ládát vőn, és lyukat nyitá fölül rajta, és az oltár mellé tevé azt az Úr házába menők jobbjára,⁸ és beletevék a papok, kik az ajtókat őrzik vala, mind a pénzt, mely az Úr templomába vitetik vala.

10. És mikor látták, hogy igen sok pénz van a lądában, fölmené a király irtoka és a főpap, és kitölték és megolvasák a pénzt, mely az Úr házában találtatik vala,

11. és átadák azt szám és mérték⁹ szerint azok kezébe, kik az Úr házában dolgozókra fölügyeltek; s ezek azt az ácsoknak fizették és kőműveseknek, kik az Úr házában munkálkodnak vala,

12. a romlásokat kijavítván, és azoknak, kik köveket vágnak vala, és hogy fát és faragott követ vegyenek, úgy hogy véghez vitessék az Úr házának kijavítása egészen, a mire csak szükséges vala a költség a ház megerősítésére.

13. Mindazáltal az Úr templomának korsói és villái, tömjenzói és harsonái s minden arany- és

ezüstedényei nem azon pénzből készítettettek, mely az Úr templomába vitetik vala;

14. mert azoknak adák azt, kik azon munkálkodnak vala, hogy kijavittassék az Úr temploma;

15. és nem vevének számot azon emberektől, kik a pénzt beszedik vala, hogy azt kiosszák a munkásoknak, hanem híven bánnak vala azzal.

16. A vétékért való pénzt pedig és a bűnökért való pénzt¹⁰ nem vivék be az Úr templomába; mert az a papoké vala.¹¹

17. Akkor fölmené a szíriai király, Házael,¹² és hadakozék Get ellen, és elfoglalá azt; és megfordúla, hogy fölmenjen Jerusalemba.

18. Annakokáért Júda királya, Joás, vevé mind a szentelteket, melyeket szenteltek vala Josafát és Joram és Okoziás, az ő atyái, Júda királyai, és melyeket ő is beadott vala, és minden ezüstöt, mely az Úr temploma kincstárában és a király palotájában találtathatott, és Szíria királyának, Házaelnek küldé; s ez eltávozék Jerusalemtől.¹³

19. Joás többi dolgai pedig és mind, a miket cselekedett, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

20. Föllázadának pedig szolgálai és összeesküvének egymás között,

¹⁰ A héber szerint: A véték- és bűn-áldozatért való pénzt.

¹¹ Lásd Móz. III. 5, 15. IV. 5, 6. s követk.

¹² Ezt az Isten büntetésül bocsátá Joásra, ki Jojada halála után minden vétékbe, még bálványozásba is esett. Lásd Krón. II. 24, 18.

¹³ De a következő évben ismét Judeára tört, elpusztítá azt, és megveré Joás hadseregét, ki sebesülten tért vissza Jerusalemba, és ott megöletett. Lásd Krón. II. 24, 25.

⁷ a papok ezentúl ne vegyenek többé semmi pénzt magokhoz, és adják ki, a mi eddig bevétellett és őriztetett.

⁸ tehát a papok tornáczába. — Később, a második templomban, az adakozásra szánt lądák az asszonyok tornáczába tétettek, hogy az asszonyok is betehessék adományait. Lásd Krón. II. 24, 8.

⁹ súly szerint.

és megölelék Joást Melló házában¹⁴ Szella lejtőjén.

21. Mert az ő szolgálai, Szemaat fia, Jozakar, és Szómer fia, Jozabad, levágák őt, és meghala; és eltemeték őt atyáival Dávid városában, és fia, Amaziás lőn király helyette.¹⁵

13. RÉSZ.

Joakáz és Joás Izraelben. Elizeus jövendöl, meghal, és halála után is csodát tesz.

1. Okoziás, Júda királya fiának, Joásnak huszonharmadik esztendejétől¹ országlá Jehu fia, Joakáz, Izraelen, Szamariában tizenhét esztendeig.

2. És gonoszat cselekvék az Úr előtt, és követé Nábat fiának, Jeroboamnak bűneit, ki vétekre vitte Izraelt, és nem hagyá el azokat.

3. És fölgerjede az Úr haragja Izrael ellen, és adá őket Szíria királyának, Házaelnek kezébe, és Házael fiának, Benadadnak kezébe minden napjaiban.²

4. De Joakáz könyörgé az Úrnak, és meghallgatá őt az Úr; mert látá Izrael nyomorúságát, mivel sanyargatta vala őket Szíria királya;

5. és az Úr szabadítót ada Izraelnek,³ és megszabadúla a szíriai király kezéből; és úgy lakának Izrael fiaí hajlékaikban, mint tegnap és tegnapelőtt.

6. Mindazáltal nem távoznak el Jeroboam házának bűneitől, ki vé-

tekre vitte Izraelt, hanem azokban járnak; mivelhogy a berek is⁴ megmaradt Szamariában.

7. És nem maradt Joakáznak a népből, csak ötven lovagja és tíz szekere, és tízezer gyalogja; mert megölte őket Szíria királya, és olyanná tette vala, mint a port a nyomtató szérún. (Kir. IV. 8, 12.)

8. Joakáznak többi dolgai pedig és mind, a miket cselekedett, és az ő hatalma nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

9. És Joakáz elaluvék atyáival, és fia, Joás lőn király helyette.⁵

10. Júda királyának, Joásnak harminczhetedik esztendejétől országlá Joakáz fia, Joás Izraelen, Szamariában tizenhat esztendeig,

11. és gonoszat cselekvék az Úr színe előtt; nem hagyá el Nábat fiának, Jeroboámnak semmi bűneit, ki vétekre vitte Izraelt, hanem azokban jára.

12. Joás többi dolgai pedig és mind, a miket cselekedett, és az ő vitézsége, mi módon hadakozott Júda királya, Amaziás ellen, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

13. És Joás elaluvék atyáival; királyi székebe pedig Jeroboam üle.⁶ Továbbá Joás eltemették Szamariában Izrael királyaival.

14. Elizeus pedig megbetegedék, mely betegségében meg is hala; és leméne hozzá Izrael királya, Joás, és síra előtte és mondá: Atyám, atyám! Izrael szekere és szekérvezetője!⁷

¹⁴ az erősségben Sion hegyén. Lásd Kir. II. 5, 9.

¹⁵ Lásd Kir. IV. 14, 1.

¹ Világ teremt. u. 3148. Kr. e. 856. évben.

² a meddig Joakáz élt.

³ Joakáz fiát, Joást (22—25. v.). Mások rövid időre nyert szabadulást értenek még Joakáz idejében.

⁴ melyet Ákáb Asztarte tiszteletére és fajtalan szolgálatára ültetett. Lásd Kir. III. 16, 33.

⁵ Világ ter. u. 3165. Kr. e. 839. évben.

⁶ Lásd Kir. IV. 14, 23.

⁷ te Izraelnek többet segítettél a szírusok ellen, mint minden hadiszekér és lovasság segíthetének. Lásd Kir. IV. 2, 12.

15. És mondá neki Elizeus : Hozz kézíjat és nyilakat. És mikor kézíjat és nyilakat hozott hozzája,

16. mondá Izrael királyának : Tedd a kézíjra kezedet. És mikor kezét rátette, Elizeus kezeit a király kezeire fölül tevén,⁸

17. és mondá : Nyisd ki a napkeleti ablakot. És mikor kinyitotta, mondá Elizeus : Lódd el a nyilat. És ellövé. És mondá Elizeus : Az Úr szabadításának nyila ez, és a szabadulás nyila Szíria ellen; és megvered Szíriát Áfekenben, míglén fölemészted őt.⁹

18. És mondá : Vedd föl a nyilakat. Ki mikor fölvette, ismét mondá neki : Üss a nyillal a földre. És mikor három ízben ütött és megszűnt,

19. megharaguvék rá az Isten embere, és mondá : Ha ötször, vagy hatszor, vagy hétszer ütsz vala, megverted volna Szíriát fogytig, most pedig három ízben fogod őt megverni.

20. Meghala tehát Elizeus, és eltemeték őt. Rablók jövének pedig ki Moábból a földre azon esztendőben.

21. Némelyek pedig embert temetvén, láták a rablókat, és beveték a holttestet Elizeus sírjába.¹⁰ Mely mikor Elizeus tetemeihez ért, fölelevenedék az ember, és lábaira állá.¹¹

⁸ Elizeus a kesergő Joás királynak, ki azt hitte, hogy az ő halála után segítség nélkül marad, a keletre fekvő szírusok ellen győzelmet jövendől. Kezét a király kezeire teszi, jelenteni akarván, hogy halála után is fog neki segítséget könyörögni az Istentől.

⁹ ez a nyíl legyen záloga a győzelemnek, melyet Isten neked Áfeknél engedni fog.

¹⁰ A zsidók sírjai tágas üregek voltak, bevágott fiókokkal, melyekbe a gyoicsba takart holttestet tevék. Az üreg nyílására követ hengerítették.

¹¹ Így dicsőíti meg Isten szenteinek

22. Szíria királya, Házael sa-nyargatá Izraelt Joakáz minden napjaiban;

23. és az Úr könyörüle rajtok, és hozzájok fordúla szövetségeért, melyet Ábrahám- és Izsák- és Jákobbal tett vala; és nem akará őket elveszteni, sem egészen elvetni a jelen ideig.

24. Meghala pedig Szíria királya, Házael, és fia, Benedad lón király helyette.

25. Joakáz fia, Joás pedig¹² visszavevé a városokat Házael fiának, Benadadnak kezéből, melyeket hadi joggal vett vala el atyjának, Joakáznak kezéből; három ízben veré meg őt Joás, és visszaadá Izrael városait.

14. RÉSZ.

Amaziás és Azariás királyok Júdában. Második Jeroboam király Izraelben.

1. Joakáz, Izrael királya fiának, Joásnak második esztendejében lón király Joásnak, Júda királyának fia, Amaziás.¹

2. Huszonöt esztendő s vala, midőn országolni kezde, huszonkilencz esztendeig országlá pedig Jerusalemben; anyja neve Joadan vala Jerusalemből. (Krón. II. 25, 1.)

3. És igazat cselekvék az Úr előtt, mindazáltal nem úgy, mint atyja Dávid. Mindazok sze-

földi maradványait. A kathol. anyaszentegyház méltán ajánlja tehát a szentek ereklyéinek tiszteletét. Sirák 48, 14. 15.

¹² Világ teremt. u. 3168. Kr. e. 836. évben. Úgy látszik, Joás ez évben választá fiát kormánytársának. Ezt föltéve, megfejtethő, mikép léphetett Azariás (Kir. IV. 15, 1.) kormányra Jeroboam uralkodásának 27-ik évében.

¹ Világ teremt. u. 3165. Kr. e. 839. évben.

rint cselekvék, miket atyja Joás cselekedett;²

4. egyedül azt véve,³ hogy a magas helyeket nem rontá le; mert a nép mégis áldoz és jóillatszt gyűjt vala a magas helyeken.⁴

5. És mikor elfoglalta az országot, megöle ama szolgálait, kik atyját, a királyt megölték vala; (Kir. IV. 12, 20.)

6. a gyilkosok fiait pedig nem öle meg, a szerint, a mint megíratott Mózes törvénykönyvében, a mint parancsolta az Úr, mondván: Meg ne haljanak az atyák a fiakért, se a fiak meg ne haljanak az atyákért, hanem kiki maga bűneiért haljon meg. (Móz. V. 24, 16. Ezekiel 18, 20.)

7. Ő vere meg az edomitákból a só-aknás völgyben tízezret, és bevév a kősziklát⁵ harczzal, és hívá azon hely nevét Jektehelnak a jelen napig.

8. Akkor Amaziás követeket küldé Joáshoz, Izrael királya, Jehu fiának, Joakáznak fiához, mondván: Jer ki és szálljunk szembe egymással.⁶

9. És visszaküldé Izrael királya, Joás, Júda királyához, Amaziáshoz, mondván: A Libanon bogácskórója elküldé a cedrusfához, mely a Libanon hegyén van, mondván: Add leányodat fiamnak feleségül. És átmenének az erdei vadak, melyek a Libanon hegyén vannak, és eltapodák a bogácskórót.⁷

10. Megvervén Edomot, erőtvettél rajta, s ez emelte föl szí-

² inkább atyját követé, mint Dávidot.

³ egyedül ez szolgál például.

⁴ Kir. IV. 12, 3.

⁵ Latinúl Petra, a héber szerint: Szela (főváros volt Sziklás-Arábiában).

⁶ mérközzünk meg, harczzoljunk egymással.

⁷ te oly keveset fogsz nekem árthatni, mint egy bogácskóró a cedrusnak.

vedet; elégedjél meg a dicsőségel, és ülj házadban; miért keresed a veszedelmet, hogy elessél te és veled Júda is?

11. De Amaziás nem nyugovék meg, és fölméne Izrael királya, Joás, és szembeszállának egymással, ő és Júda királya, Amaziás, Júda városában, Betszámesben.

12. És Júda megvereték Izraeltől, és elfuta kiki az ő hajlékába.

13. Júda királyát, Amaziást pedig, Okoziás fiának, Joásnak fiát megfogá Betszámesben Izrael királya, Joás, és elvívé őt Jerusalembé, és lerontá Jerusalem kerítését Efraim kapujától a szegletkapuig négyszáz könyöknyire.

14. És elvívé minden aranyat és ezüstöt és minden edényeket, melyek találtattak az Úr házában és a király kincstárában, és kezeseket, és visszatére Szamariába.

15. Joás többi dolgai pedig, melyeket cselekedett, és az ő vitézsége, melylyel Júda királya, Amaziás ellen hadakozott, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

16. És Joás elaluvék atyáival, és eltemetteték Szamariában Júda királyaival; és fia, Jeroboam Ión király helyette.

17. Éle pedig Joás fia, Amaziás, Júda királya, miután meghalt Izrael királyának, Joakáznak fia, Joás, — tizenöt esztendeig.

18. Amaziás többi dolgai pedig, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

19. És pártütés Ión ellene Jerusalemben; ő pedig Lákiszba futa. És utána küldének Lákiszba, és ott megöleék őt,

20. és elvívék lovakon; és eltemetteték atyáival Jerusalemben, Dávid városában.

21. Vevé pedig Júda egész népe Azariást, ki tizenhat esztendőös vala,

és királylányá rendelék őt atyja, Amaziás helyett.⁸ (Krón. II. 26, 1.)

22. Ez építé föl⁹ Élatot, és visszadá azt Júdának, miután a király elaluvék atyáival.

23. Amaziásnak, Júda király, Joás fiának tizenötödik esztendejétől országlá Izrael királyának, Joásnak fia, Jeroboam Szamariában¹⁰ negyvenegy esztendeig.

24. És gonoszat cselekvék az Úr előtt. Nem távozték el Nábat fiának, Jeroboamnak semmi bűnétől, ki vétkekre vitte Izraelt.

25. Ő állította vissza Izrael határait Émat bemenetétől a pusztá tengeréig,¹¹ Izrael Ura-Istenének beszéde szerint, melyet szólott az ő szolgája által, Amati fia, Jónás próféta által, ki Getből vala, mely Oferben vagyon.¹² (Jón. 1, 1.)

26. Mert látá az Úr Izraelnek igen keserves sanyarúságát, és hogy elpusztultak a tömlöczbe zártakig és az utolsóig, és nem vala, ki segítse Izraelt.

27. Nem is szóla az Úr, hogy eltörli Izrael nevét az ég alól, hanem megsabadítá őket Joás fiának, Jeroboamnak keze által.

28. Jeroboam többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, és vitézsége, melylyel hadakozott, és miképen adta vissza Damaskust¹³ és a júdai Ématot¹⁴ Izraelnek,

⁸ Világ teremt. u. 3194. Kr. e. 810. évben. Ez Oziásnak is neveztetik. Krón. II. 26, 1.

⁹ erősíté meg.

¹⁰ Világ teremt. u. 3179. Kr. e. 825. évben.

¹¹ a holt tengerig.

¹² ugyanazon próféta, kinek jövődöléseit birjuk.

¹³ vagy Izraelnek a damaskusi király által elfoglalt részét, vagy a tőle előbb elvett tartományokat. Vesd össze Kir. II. 8, 6.

¹⁴ Ématnak Salamon által elfoglalt részét. Krón. II. 8, 3.

azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

29. És Jeroboam elaluvék atyáival, Izrael királyaival, és fia, Zakariás lőn király helyette.

15. RÉSZ.

Azariás, Joatán, Zakariás, Szellum, Manahem, Facéja, Facee, Ozee, Ákáz királyok Júdában és Izraelben.

1. Izrael királyának, Jeroboamnak huszonhetedik esztendejében lőn király Amaziásnak, Júda királyának fia, Azariás.¹

2. Tizenhat esztendőös vala, midőn országolni kezdé, és ötvenkét esztendeig országla Jerusalemben; anyja neve Jekélia vala, Jerusalemből.

3. És cselekvé, a mi kedves vala az Úr előtt, mindazok szerint, a miket cselekedett atyja, Amaziás.

4. Mindazáltal a magas helyeket nem rontá le; a nép mégis áldoz és jóillatszert gyűjt vala a magas helyeken.

5. És az Úr megveré a királyt, és poklos lőn halála napjáig,² és magánházban lakék külön. Joatán pedig, a király fia, a palotát birja vala, itélvén a föld népét.

6. Azariás többi dolgai pedig és mind, a miket cselekedett, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

7. És Azariás elaluvék atyáival, és eltemeték őt elődeivel Dávid városában, és fia, Joatán lőn király helyette.³

8. Júda királyának, Azariásnak harmincznyolczadik esztendejében országla Jeroboam fia, Zakariás,

¹ Lásd Kir. IV. 14, 21.

² okát lásd. Krón. II. 26, 16—21.

³ Világ teremt. u. 3246. Kr. e. 758. évben.

Izrael fölött, Szamariában hat hónapig;⁴

9. és gonoszat cselekvék az Úr előtt, mint atyái cselekedtek vala; nem távozték el Nábat fiának, Jeroboamnak bűneitől, a ki vétékre vitte Izraelt.

10. Föllázada pedig ellene Jábesz fia, Szellum, és megveré őt nyilván és megölelé, és király lón helyette.

11. Zakariás többi dolgai pedig, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

12. Ez az Úr beszéde, melyet Jehunak szólott, mondván: Fiaid negyedézig fognak ülni Izrael királyi székében.⁵ És úgy lón.

13. Jábesz fia, Szellum, Júda királyának, Azariásnak harminczkilencedik esztendejében lón királylyá, országla pedig egy hónapig Szamariában.

14. És fölméne Gádi fia, Manahem, Terszából, és Szamariába méne, és megveré Jábesz fiát, Szellumot, Szamariában, és megölelé őt, és király lón helyette.

15. Szellum többi dolgai pedig és pártütése, melylyel cselt vetett, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

16. Ekkor megveré Manahem Tapszát és mind a kik benne valának, és Tersza felőli határait, mert nem akarták vala neki megnyitni; és megölelé abban mind a nehézkesekeket, és fölhasítá azokat.

17. Júda királyának, Azariásnak harminczkilencedik esztendejétől országla Gádi fia, Manahem, Izrael fölött, Szamariában, tíz esztendeig.

18. És gonoszat cselekvék az Úr előtt; nem távozték el Nábat fiának, Jeroboamnak bűneitől, ki

vétékre vitte Izraelt minden napjaiban.

19. Az asszírusok királya, Fúl, a földre jöve, és Manahem Fúlnak ezer talentom ezüstöt ada, hogy neki segítségül legyen és országát megerősítse.

20. És Manahem kiveté az ezüstöt Izraelben minden hatalmasokra és gazdagokra, hogy mindeniktől ötven siklus ezüstöt adjon az asszíriusok királyának; és visszatére az asszíriusok királya, nem késvén a földön.

21. Manahem többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

22. És Manahem elaluvék atyáival, és fia, Facéja lón király helyette.

23. Júda királyának, Azariásnak ötvenedik esztendejétől országla Manahem fia, Facéja, Izrael fölött Szamariában két esztendeig;

24. és gonoszat cselekvék az Úr előtt, nem távozték el Nábat fiának Jeroboamnak bűneitől, ki vétékre vitte Izraelt.

25. Föllázada pedig ellene Romélia fia, Facee, az ő hadvezére, és megveré őt Szamariában, a királyi ház tornyában;⁶ Argóbbal és Ariéval,⁷ ötven férfiú volt vele a gálaádiak fiai közül, és megölelé őt, és király lón helyette.

26. Facéja többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

27. Júda királyának, Azariásnak ötvenkettedik esztendejétől⁸ országla Romélia fia, Facee, Izrael

⁴ Világ teremt. u. 3232. Kr. e. 772. évben.

⁵ a Jehunak (Kir. IV. 10, 30.) ígért trónörökösök ezek voltak: Joakáz, Joás, Jeroboam, Zakariás.

⁶ Nemények szerint: ágyasházában (Kir. III. 16, 18.).

⁷ A héber szerint: Argob és Arie segítségével.

⁸ Világ teremt. u. 3245. Kr. e. 759. évben.

föltött, Szamariában, húsz eszten-deig.

28. És gonoszat cselekvék az Úr előtt; nem távozték el Nábat fiának, Jeroboamnak bűneitől, ki vételkre vitte Izraelt.

29. Izrael királyának, Faceének napjaiban eljőve Asszíria királya, Teglathfalaszár, és megveré Ajont és Abelt, Maaka házat⁹ és Jánoét, Cedest és Ázort, Gálaádot és Galileát, és Neftali egész földét, és átvivé őket Asszíriába.¹⁰

30. Összeesküvék pedig és cselt veté Éla fia, Ozee, Romélia fia, Facee ellen, és megveré őt és megölé, és király lőn helyette Oziás fiának, Joatamnak huszadik esztendejében.¹¹

31. Facee többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, azok nem irattak-e meg Izrael királyainak krónika-könyvében?

32. Romélia fiának, Faceének, Izrael királyának második esztendejében lőn király Joatam, Oziásnak, Júda királyának fia.

33. Huszonöt esztendőös vala, midőn országlani kezdé, és tizenhat esztendeig országlá Jerusalemben; anyja neve Jerusa vala, Szádok leánya. (Krón. II. 27, 1.)

⁹ A héber szerint: Abel-Bet-Maakát.

¹⁰ Fül fia, Szárdanapál, asszíriai király alatt (19. v.) összeesküvék Arbaces, Média helytartója, és Belezus, Babilonia helytartója, s az asszíriai birodalomnak véget vetettek, miután Szárdanapál, palotáját magára gyújtva, meghalt. Asszíria romjain három birodalom támadott. Média Arbaces, Babilonia Belezus, Új-Asszíria az ifjabb Ninus alatt, ki Teglathfalaszár (nagy fejedelem) melléknevet is viselt. Ez a közönséges időszámítás szerint a világ ter. u. 3257. Kr. e. 747. évben jött el, és elvívé Izrael népének egy részét; és ez az izraeliták első asszíriai fogsága. Vésd össze Kir. IV. 17, 3. s követk.

¹¹ A világ teremt. u. 3274. Kr. e. 730. évben.

34. És azt cselekvé, a mi kedves volt az Úr előtt, mindazok szerint, mint atyja, Oziás cselekedett vala.

35. Mindazáltal a magas helyeket nem rontá le; a nép mégis áldoz és jóillatszert gyújt vala a magas helyeken; ez építé az Úr házának legmagasabb kapuját.

36. Joatam többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

37. E napokban kezdé az Úr Júdára küldeni Szíria királyát, Rázint, és Romélia fiát, Faceét. (Izai. 7, 1.)

38. És Joatam elaluvék atyáival, és eltemetteté azokkal, atyja, Dávid városában, és fia, Ákáz, lőn király helyette.

16. RÉSZ.

Ákáz, Júda királya. Ezeküds.

1. Faceének, Romélia fiának tizenhetedik esztendejében lőn király Ákáz, Joatamnak, Júda királyának fia.

2. Húsz esztendőös vala Ákáz, midőn országlani kezdé,¹ és tizenhat esztendeig országlá Jerusalemben; nem cselekvé, a mi kedves vala az Úr Istene színe előtt, mint atyja, Dávid; (Krón. II. 28, 1.)

3. hanem Izrael királyainak útján jára; azonfölül fiát is föláldozá, átvívén a tűzön² a pogányok bálványozása szerint,³ kiket szétszört az Úr Izrael fia elött.

4. Áldozatokat is teszen és jóillatszert gyújt vala a magas

¹ Világ teremt. u. 3262. Kr. e. 742. évben.

² Molok tisztelőtére. Lásd Móz. III. 18, 21.

³ a népek bálványozó szertartása szerint.

helyeken és halmokon és minden lombos fa alatt.

5. Akkor fölméne Szíria királya, Rázin, és Romélia fia, Facee, Izrael királya, Jerusalembé hadakozni, és megszállván Ákáz, nem győzheték meg őt.⁴

6. Az időben visszavevé Szíria királya, Rázin, Szíriának Ailáját,⁵ és kiüzé a zsidókat Ailából; és az idumeusok jövének Ailába, és ott lakának mind e napiglan.

7. Ákáz pedig követeket küldé az asszírusok királyához, Teglatfalaszárhoz, mondván: Szolgád és fiad vagyok; jőj fel, és szabadíts meg engem a szíriai király kezéből, és Izrael királya kezéből, kik feltámadtak ellenem. (Kir. IV. 15, 29.)

8. És összeszedvén az ezüstöt és aranyat, mely az Úr házában és a király kincstárában találtathatott, az asszírusok királyának ajándékokat küldé.

9. Ki engede is akarátjának; mert az asszírusok királya fölméne Damaskusba, és elpusztítá azt, és annak lakóit átvivé Cirenébe,⁶ Rázint pedig megöle.

10. Ákáz király pedig eléje méne az asszírusok királyának, Teglatfalaszárnak Damaskusba. És látván az oltárt Damaskusban, Ákáz király Uriás paphoz küldé annak rajzát és mását minden műve szerint.

11. És fölépíté Uriás pap az oltárt mindazok szerint, miket Ákáz király Damaskusból parancsolt vala, úgy cselekvék Uriás pap, míg megjőve Ákáz király Damaskusból.⁷

⁴ Lásd Izai. 7, 1.

⁵ az arabiai tengeröbölnél Édomhoz tartozott, s majd Szíriának, majd Júdának adózott.

⁶ A héber szerint: Kirbe (Cyrus folyamánál).

⁷ Ebben Uriás igen vétkezett, mert az

12. És mikor megjött a király Damaskusból, látá az oltárt, és megtisztelé azt; és fölméne,⁸ áldozván égőáldozatokat és azok eledeláldozatait;

13. itáláldozatokat is áldozván, és előtvén a békeáldozatok véréit, melyeket az oltáron áldozott vala.

14. A rézoltárt pedig, mely az Úr előtt vala, elvívé a templomból és az oltár helyéről és az Úr templomának helyéről, és az oltár éjszakai oldala felé⁹ tevé azt.

15. És parancsola Ákáz király Uriás papnak, mondván: A nagyobbik¹⁰ oltáron áldozd a reggeli égőáldozatot és az esti eledeláldozatot, a király égőáldozatát és annak eledeláldozatát, az egész föld népe égőáldozatát és azok eledel- és itáláldozatait, és az égőáldozatok minden véréit és egyéb áldozatok minden véréit arra öntsd; a rézoltár pedig legyen készen akaratomra.¹¹

16. Uriás pap tehát mindazok szerint cselekvék, miket Ákáz király parancsolt vala.

17. Elvevé pedig Ákáz király a faragott talapokat és az üstöt, mely azok fölött vala,¹² és a tengert letevé a réztulkokról, melyek azt tartják vala, és a kőpadlatra tevé.

18. A szombat hajlékát is, melyet épített vala a templomban, és a király külső bejáró helyét is az Úr templomává fordítá az asszírusok királya miatt.¹³

oltár alakját az Isten maga határozta meg. Lásd Móz. II. 27, 1.

⁸ Ilyes papi foglalkozásokat némely királyok törvénytelenül tulajdonítottak magoknak az igaz Isten tiszteleténél, mint a borjú-bálványozásnál. Lásd Kir. III. 12, 33.

⁹ holott előbb dél felé volt.

¹⁰ az új.

¹¹ míg arról majd rendelést teszek.

¹² Lásd Kir. III. 7, 23. s követek.

¹³ a szombat hajléka, Muszach, való-

19. Ákáz többi dolgai pedig, melyeket cselekedett, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

20. És Ákáz elaluvék atyáival, és eltemetteték azokkal Dávid városában, és fia, Ezekias lón király helyette.¹⁴

17. RÉSZ.

Ozee, Izrael utolsó királya. A tíz nemzetiség fogságra vitetik. A szamaritánusok keletkezése.

1. Ákáznak, Júda királyának tizenkettedik esztendejétől¹ országla Éla fia, Ozee, Szamariában, Izrael fölött, kilencz esztendeig.

2. És gonoszat cselekvék az Úr előtt, de nem mint Izrael királyai, kik előtte voltak.

3. Ez ellen méne föl Szalmanaszár, az asszíriusok királya,² és szolgálja lón neki Ozee, és adófizetője. (Kir. IV. 18, 9. Tób. 1, 2.)

4. És mikor észrevette az asszíriusok királya, hogy Ozee, elpártolni szándékozván, követeket küldött az egyiptomi királyhoz, Szuához, hogy ne fizessen adót az asszíriusok királyának, mint minden esztendőben szokott vala, — megszállá őt, és megkötözvén, tömlöczbe veté.³

színlőleg elkülönbözött és elfödött ülés volt a nép tornáczában, közel a papok tornáczához. Ezen ülést az asszíriai király kedvéért, ki illetlennek tartá, hogy a király a nép közt imádkozzék, áttévé a papok tornáczába; úgy szintén, hogy ne kelljen a közös ajtón mennie üléséhez, külön folyosót épített, mely palotájából egyenesen a papok tornáczába vitt.

¹⁴ Lásd Kir. IV. 18, 1.

¹ Világ teremt. u. 3274. Kr. e. 730. évben.

² Teglaltfalaszár utódja. Lásd Kir. IV. 15, 29.

³ miután Szamariát meghódította (5—6.

5. És eljárá az egész földet, és fölmenvén Szamariába, megszállá azt három esztendeig.

6. Ozee kilenczedik esztendejében pedig az asszíriusok királya elfoglalá Szamariát, és elvívé Izrael Asszíriába, és helyezé⁴ őket Hálába és Háborbá, Gózan folyója mellé,⁵ a medusok városaiba. (Kir. IV. 18, 11.)

7. Mert lón, hogy vétkezének Izrael fiai Urok Istenök ellen, ki őket kihozta vala az egyiptomi király, Fáraó kezéből, és idegen isteneket tisztelének.

8. És azon népek szertartásai szerint járnak, melyeket elpusztított az Úr Izrael fiai és Izrael királyai színe előtt, mivel hasonlóképen cselekedtek vala.

9. És Izrael fiai igaztalan cselekedeteikkel megbánták Urokat Istenöket, és magas helyeket építének magoknak minden városaikban, az örök tornyától kezdve az erős városig.⁶

10. És magoknak képszo brokat csinálának és berkeket minden magas halmon és minden lombos fa alatt,

11. jóillatszert gyűjtván ott az oltárokon ama népek szokása szerint, kiket az Úr elvett vala színlők elől; és igen gonosz dolgokat cselekvének, boszantván az Urat,

12. és a tisztátalanságokat⁷ tiszt-

v.). E verssel az elbeszélés folyama megvan előzve.

⁴ adott nekik lakást, a nép legnagyobb részének (Jer. 39, 10.), mint ez a régieknél szokásban volt, hogy a lázadásoknak elejét vegyék. — Ez volt a második fogságra vitetés (Lásd Kir. IV. 15, 19.), mely az izraeliták fogságának is neveztetik. A világ teremt. u. 3283. Kr. e. 721. évben.

⁵ Némelyek szerint: Háborhoz, Gózan (tartomány) folyójához, Mezopotamiába.

⁶ mindenfelé.

⁷ a bálványokat, melyeket a buja tisztátalanság vétke által tiszteltek.

telék, melyekről parancsolt nekik az Úr, hogy e dolgot ne cselekedjék.

13. És bizonytságot tőn az Úr Izraelben és Júdában minden próféták és látók által, mondván: Térjetek meg igen gonosz utaitokról, és tartsátok meg parancsaimat és szertartásaimat az egész törvény szerint, melyet atyáitoknak parancsoltam, és a mint hozzátok küldöttem az én szolgálaim, a próféták által. (Jer. 25, 5.)

14. De nem hallgaták őt, hanem megkeményíték nyakokat atyáik nyakassága szerint, kik nem akartak engedelmeskedni az ő Urok Istenöknek.

15. És megveték az ő törvényét és szövetségét, melyet atyáikkal kötött, és a bizonytságtételeket, melyekkel bizonytságot tett nekik; és követék a hiábavalóságokat, és hívságosan cselekvének; és követtek a pogányokat, kik körülök valának, holott erre nézve megparancsolta vala nekik az Úr, hogy ne cselekedjenek úgy, mint azok cselekedtek.

16. És ők elhagyák Urok Istenök minden parancsait, és két öntött borjút csinálnak magoknak és berkeket, és imádnak az ég minden seregét,⁸ és Baalnak szolgálának.

17. és fiaikat és leányaikat tűz által áldozák föl,⁹ és jóslatokhoz és varázslatokhoz ragaszkodnak vala, és arra vetemülének, hogy gonoszat cselekedvén az Úr előtt, bosszantsák őt.

18. És az Úr igen megharaguvék Izraelre, és elveté őket színe elől, és egyéb nem marada meg, csupáncsak Júda nemzetsége.¹⁰

⁸ csillagokat.

⁹ Moloknak. Kir. IV. 16, 3.

¹⁰ Benjammal és a levitákkal. Lásd Kir. III. 12, 20. Vesd össze Krón. II. 24, 6. 9. 23.

19. De még Júda sem tartá meg Ura Istene parancsait, hanem Izrael tévelygéseiben jára, melyeket ez cselekedett vala.

20. És elveté az Úr Izrael minden ivadékát,¹¹ és megsanyargatá és a ragadozók kezébe adá őket, mígnem elveté színe elől,

21. mindazon időtől, melyben Izrael Dávid házatól elszakadt, és magoknak királyul Nábat fiát, Jeroboamot rendelték; mert Jeroboam elválasztá Izraelt az Úrtól, és vétekre vitte őt, nagy vétekre. (Kir. III. 12, 19.)

22. És Izrael fiai Jeroboam minden bűneiben járnak, melyeket ő cselekedett vala, és azoktól nem távoznak;

23. mígnem elveté az Úr Izrael színe elől, mint szólott vala minden szolgálai, a próféták által; és elvitették Izrael az ő földéről Asszíriába mind e napiglan. (Jerem. 25, 9.)

24. Az asszírusok királya¹² pedig hoza¹³ Babilonból és Kútából, Aváhból és Ématból és Széfarvaimból,¹⁴ és Izrael fiai helyett Szamaria városaiba telepíté le azokat, kik birtokukba vették Szamariát, és annak városaiban laktak.

25. És mikor ott kezdtek lakni, nem félik vala az Urat; és az Úr oroslánokat bocsáta rájuk, melyek megölelék őket.¹⁵

¹¹ a tiz nemzetséget.

¹² Aszor Haddan (Ezdr. I. 4, 2.)

¹³ népet.

¹⁴ Világ terem. u. 3327. Kr. e. 677. évben. Vesd össze Izai. 7, 8. Az oda telepített asszíriai népek összevegyültek a hátramaradt kevés számú izraelitákkal, és így támadtak a szamaritánusok. Lásd Sirák 50, 27. 28. és a jegyzeteket.

¹⁵ az oroslánok a néptől megfosztott országban megsaporodván, Istentől küldettek a bálványozó új lakosok közé, figyelmeztetésül, hogy azon országban,

26. És hírül adák az asszírusok királyának, és mondák: A népek, melyeket áthoztál és letelepítettél Szamaria városaiban, nem tudják azon föld Istenének törvényeit; és az Úr orozslánokat bocsátott rájuk, és íme ölik őket, mivel nem tudják azon föld Istenének szertartását.

27. Parancsolá azért az asszírusok királya, mondván: Vigyetek egyet oda a papok közül, kiket onnan fogva hoztatok, és menjen el és lakjék velök, és tanítsa őket azon föld Istenének törvényeire.

28. Mikor tehát Szamariából eljőve egy az elfogott papok közül, ez Bételben lakék, és tanítá őket, mikép tiszteljék az Urat.¹⁶

29. És¹⁷ mindenik nemzet kifaragá istenét, és azokat a magas helyek templomaiba tevék, melyeket a szamariabeliek csináltak vala, mindenik nemzet az ő városában, melyben lakik vala.

30. Mert a babiloni férfiak Szókotbenotot¹⁸ csinálák, a kútai férfiak pedig Nergelt csinálák, és az ématí férfiak Azimát csinálák.

31. A heveusok¹⁹ pedig Nebaházt csinálák és Tartakot.²⁰ A széfarvaimiak megégeték fiaikat tűzzel Széfarvaim isteneinek, Adremeleknek és Anameleknek;²¹

32. és egyszersmind tisztelék az Urat is. Szerzének pedig magok-

melyet Isten különösen választott, hogy abban tiszteltessék, bálványozást ne üzzenek.

¹⁶ az izraeliták szertartása szerint, valószínűleg a mint Jeroboam behozta a borjubálványozást, e szerint átalakítva. Ezen pap tanítá őket a törvényekre a törvénykönyvből (34—41. v.).

¹⁷ de mégis stb.

¹⁸ azaz: hajlékokat leányok számára, kik Venus szolgálatában állottak.

¹⁹ tulajdonképen Aviták.

²⁰ mind ismeretlen bálványistenek.

²¹ a nagy és jóságos Moloknak.

nak az alsórendűekből papokat a magas helyekre, és a magasok templomaiba rendelék azokat. (Kir. III. 12, 31.)

33. És midőn az Urat tisztelék, az ő isteneiknek is szolgálnak vala, ama pogányok szokása szerint, kik közül Szamariába vitettek vala.

34. Mind e napiglan²² a régi szokást követik; nem félük az Urat, s nem tartják meg az ő szertartásait, ítéleteit és törvényét és parancsát, melyet parancsolt az Úr Jákob fiainak, kit Izraelnek nevezett; (Alább 41. v. Móz. I. 32, 28.)

35. és kikkel szövetséget is kötött, és parancsolta nekik, mondván: Ne féljétek az idegen isteneket és ne imádjátok, ne tiszteljétek őket és ne áldozatok nekik:

36. hanem a ti Uratokat Isteneteket, ki titeket kihozott Egyiptom földéről nagy erővel és kinyujtott karral, őt féljétek és őt imádjátok, és neki áldozatok.

37. Tartásátok meg a szertartásokat is és ítéleteket, a törvényt és parancsot, melyet írt nektek, hogy megeselekedjétek minden időben, és ne féljétek az idegen isteneket.

38. És a szövetségről, melyet veletek kötött, el ne feledkeztek, ne tiszteljétek az idegen isteneket:

39. hanem Uratokat Isteneteket féljétek, és ő megment titeket minden ellenségeitek kezéből.

40. Ők pedig nem hallgatának erre, hanem régi szokásaik szerint cselekvének.²³

²² midőn a sz. író ezt följegyzé, és még azután is. A zsidó és pogány isteniszteletnek ezen utálatos vegyítése miatt a zsidók inkább gyűlölék a szamaritanusokat, mint a pogányokat. Későbbi időkben magok a szamaritanusok is fölhagytak a bálványozással, és pusztán a törvényhez ragaszkodtak, amennyiben azt elődeik elfogadták és gyakorlották.

²³ szinte bálványozók is maradtak.

41. Tehát e népek istenfélők valának ugyan, de egyszersmind bálványaiknak is szolgálnak; és fiak és unokáik is úgy cselekednek, mint atyáik cselekedtek, a jelen napig.

18. RÉSZ.

Ezekiás jámborsága. Jerusalemlélek ostroma Szennakerib által.

1. Éla, izraeli király fiának, Ozeének harmadik esztendejében Ión király Ezekias, Akáznak, Júda királyának fia.¹ (Kron. II. 28, 27. 29, 1.)

2. Huszonöt esztendő vala, midőn országlani kezdte, és huszonkilencz esztendeig országlalt Jerusalemben; anyja neve Ábi vala, Zakariás leánya.

3. És jót cselekvék az Úr előtt mindazok szerint, miket atyja, Dávid cselekedett vala.

4. Ő elhánýa a magas helyeket, és lerontá a képszobrokat, és kivágá a berkeket, és összetöré a rézkigyót, melyet Mózes emelt vala; mert mind az ideig jóillatszert gyűjtanak vala annak Izrael fiai; és nevét Nohesztánnak² hívá. (Móz. IV. 21, 9.)

5. Izrael Ura-Istenében bízott; azért utána nem volt hasonló hozzá Júda minden királyai között, de még azok között sem, kik előtte voltak.³

6. És ragaszkodék az Úrhoz, és nem távozá el nyomdokaitól, és megcselekvé parancsait, melyeket az Úr parancsolt vala Mózesnek.

7. Azért az Úr is vele volt, és mindenben, a mihez fogott, bölcsen viselé magát. És elpártola az asszírusok királyától, és nem szolgálta neki.

8. Ő megveré a filiszteusokat Gázáig, és minden határait, az örök tornyától kezdve az erős városig.⁴

9. Ezekias király negyedik esztendejében, mely hetedik esztendeje vala az izraeli király, Éla fiának, Ozeének, fölméne az asszírusok királya, Szalmanaszár, Szamariába, és vívá azt, (Kir. IV. 17, 6. Tób. 1, 2.)

10. és bevevé; mert három esztendő múlva, Ezekias hatodik esztendejében, azaz Izrael királyának, Ozeének kilencedik esztendejében vevék be Szamariát.

11. És elvivé az asszírusok királya Izrael Asszíriába és Háliba és Háborba, Gózan folyója mellé, a médusok városaiba telepíté le őket; (Kir. IV. 17, 6.)

12. mert nem hallgatának Urok Istenök szavára, hanem megszegék az ő szövetségét; semmit sem hallgatának azokból, miket Mózes, az Úr szolgálja parancsolt vala, és nem cselekvének.

13. Ezekias király tizennegyedik esztendejében fölméne az asszíriai király, Szennakerib⁵ Júda minden erős városaiba, és bevevé azokat. (Kron. II. 32, 1. Sirák 48, 20. Izai. 36, 1.)

14. Akkor Júda királya, Ezekias követeket küldé az asszírusok királyához, Lákiszba, mondván: Vétkeztem, távozzál tőlem, és mind a mit rám vész, elviselem. Az asszírusok királya tehát Júda királyára, Ezekiasra háromszáz talen-

¹ Világ teremt. u. 3277. Kr. e. 727. évben.

² Rezekcének, hasztalan, hitvány nézek, az izraeliták megszégyenítésére, kik az életelen érzet isten gyanánt tisztelék.

³ ki úgy bízott volna Isten segítségében a bálványozás kiirtásánál. Vesd össze Kir. IV. 23, 25.

⁴vagyis, az egész tartományt. Kir. IV. 17, 9.

⁵Vesd össze Kir. IV. 17, 24.

tom ezüstöt és harmincz talentom aranyat vete.

15. És átada Ezekias minden ezüstöt, mely az Úr házában és a király kincstárában találtatott vala.

16. Azon időben letőré Ezekias az Úr templomának ajtait és az arany-lemezeket, melyeket ő szegezett vala föl,⁶ és az asszíriusok királyának adá azokat.

17. Az asszíriusok királya pedig elküldé Tartant és Rabzarist és Rabzacest Lákiszból Ezekias királyhoz erős haddal Jerusalembé; kik fölmenvén, Jerusalembé jutának, és megállának a felső halastó csatornájánál, mely a kalló-mező útján vagyon.

18. És kihívák a királyt. Kiméne pedig hozzájuk Helcias fia, Eliacim, az udvarbíró, és Szobna, az írnek, és Ászaf fia, Joahe, a jegyzőkönyv vezetője.⁷

19. És mondá nekik Rabzaces: Szóljatok Ezekiasnak: Ezeket mondja a nagy király, az asszíriusok királya: Micsoda bizodalom ez, melyre támaszkodol?

20. Talán az a szándékod, hogy harcra készülj? Mihez bízol, hogy elpártolni mersz?

21. A megtörött nádszálhoz, Egyiptomhoz bízol-e, melyre ha az ember támaszkodik, eltörvén, bemegy kezébe, és átlukasztja azt? Ilyen az egyiptomi király, Fáraó, mindazoknak, kik benne bíznak.

22. Hogyha mondjátok nekem: A mi Urunk Istenünkben van bizodalomunk... nem ő-e az, kinek magas helyeit és oltárait lerontotta Ezekias,⁸ és parancsolta

Júdanak és Jerusalemben: Ez oltár előtt imádkoztatok Jerusalemben?

23. Most azért jertek uramhoz, az asszíriusok királyához, és kétezer lovat adok nektek, és lóssátok, ha találhattok-e azokra üloket?

24. És mi módon állhattok egy hadnagy ellen uramnak legkisebb szolgálai közül? Egyiptomban van-e bizodalmad a szekerek és lovak miatt?

25. Vajjon az Úr akarátja nélkül jöttem-e föl e helyre, hogy elpusztítsam ezt? Az Úr mondotta nekem: Menj föl azon földre, és pusztítsd el azt.

26. Mondák pedig Helcias fia, Eliacim, és Szobna és Joahe Rabzacesnek: Kérünk, szólj nekünk, szolgálidnak szírusúl, mert értjük ezt a nyelvet, és ne szólj nekünk zsidóul a nép hallatára, mely a kerítésen vagyon.

27. És felelé nekik Rabzaces, mondván: Vajjon uradhoz és hozzád küldött-e engem uram, hogy mondjam e beszédeket, és nem inkább azon férfiakhoz-e, kik a kerítésen ülnek,⁹ hogy megegyék ganéjokat, és megigyák vizelletöket tiveletek?

28. Fölállá azért Rabzaces, és fölkiálta nagy szóval zsidóul, és mondá: Halljátok a nagy királynak, az asszíriusok királyának szavait.

29. Ezeket mondja a király: Meg ne csaljon titeket Ezekias; mert nem szabadíthat meg kezemből.

népet, melynek a magas helyek még szívéen feküdtek (Kir. II. 3, 2.), Ezekias király ellen lázítani, s egyszersmind mondani: hogy ezen Isten ezért nem lesz segítségetekre.

⁹ ha az ostrom sokáig fog tartani, hogy éhségökben és szomjuságukban megegyék stb.

⁶ az isteniszolgálat helyreállításánál. Lásd Krón. II. 29, 3. — az aranyat levette az ajtókról és ajtófelekről.

⁷ Lásd Kir. II. 8, 16, 17.

⁸ Ez által akarja Rabzaces a zsidó

30. S ne biztasson benneteket az Úrral, mondván: Megmentvén megszabadít minket az Úr, és e város nem adatik az asszíriusok királya kezébe.

31. Ne hallgassatok Ezekiásra; mert ezeket mondja az asszíriusok királya: Cselekedjétek velem, a mi nektek hasznos, és jöjjetek ki hozzám; és egyék kiki szőléjéből és fügefájáról, és igyatok vizet kútaitokból,

32. míglen eljövök és elviszlek benneteket a ti földetekhez hasonló földre, gyümölcs- és bortermő földre, a kenyér és szőlő földére, az olajfák és olaj és méz földére, és élni fogtok és nem haltok meg.¹⁰ Ne hallgassatok Ezekiásra, ki megcsal titeket, mondván: Az Úr megszabadít minket.

33. Megszabadították-e a népek istenei földjüket az asszíriusok királya kezéből?

34. Hol vagyon Émat és Árfad istene? hol vagyon Szávarhaim istene, Ánaé és Ávaé? vajjon megszabadították-e Szamariát kezemből? (Kir. IV. 17, 24, 19, 13.)

35. Kicsodák a föld minden istenei közül, kik megszabadították kezemből tartományaikat, hogy az Úr megszabadíthassa kezemből Jerusalemet?

36. A nép pedig hallgata és mitsem felele neki; mert megparancsolta vala a király, hogy ne feleljenek neki.

37. És eljőve Helciás fia, Eliacim, az udvarbíró, és Szobna, az írnök, és Ászaf fia, Joahe, a jegyzőkönyv vezetője, Ezekiáshoz, megszagattott ruhákkal, és hírül vivék neki Rabzaces beszédeit.

19. RÉSZ.

Ezekiás bizalma és megszabadulása. Szennakerib megveretése és halála.

1. Ezeket hallván Ezekiás király, megszagatá ruháit, és zsákba öltözék és beméne az Úr házába.

2. És elküldé Eliacimot, az udvarbíró, és Szobnát, az írnökot, és a véneket a papok közül, zsákba öltözve, Ámosz fiához, Izaiás prófétához.

3. Kik így szólának: Ezeket mondja Ezekiás: Szorongatás és fenyték napja ez, és káromlás¹ napja; szülésig jutottak a magzatok, és nincs ereje a szülőnek.²

4. Ha talán meghallja a te Urad Istened Rabzaces minden beszédeit, kit ura, az asszíriai király küldött, hogy szidalmazza az élő Istent, és káromolja oly szókkal, melyeket hallott a te Urad Istened: imádkozzál a maradékokért,³ kik még megvannak.

5. Elmenének tehát Ezekiás szolgálai Izaiáshoz.

6. És mondá nekik Izaiás: Ezeket mondjátok uratoknak: Ezeket mondja az Úr: Ne félj a beszédektől, melyeket hallottál, melyekkel az asszíriai király szolgálai engem káromlottak.

7. Ime én lelket⁴ küldök hozzája, és hirt hall, és visszatér földére, és levágotom őt fegyverrel saját földén.

8. Visszatérvén pedig Rabzaces,⁵ az asszíriai királyt Lobná vivásánál találá; mert hallotta vala, hogy elment Lákiszból. (Kir. IV. 18, 14.)

¹ melyet az asszíriusok tettek.

² a legnagyobb inség és erőtlenség képe.

³ Júda és Benjamin nemzettségéből.

⁴ Lásd 35. v. Mások szerint: a félelem lelkét.

⁵ Jerusalemtől (Kir. IV. 18, 17.).

¹⁰ tehát a főlhívás és alkudozás pontjai közt kívánták a megegyezést is, hogy a zsidók Asszíriába vitessenek, mint ez Izraellel már megtörtént.

9. És mikor meghallotta,⁶ hogy a szerescsen király, Taraka felől ezt mondák: Ime kijött, hogy hadakozzék ellened, és ellene⁷ ment; követeket küldé Ezekkiáshoz mondván:

10. Ezeket mondjátok Júda királyának, Ezekkiásnak: Meg ne csaljon téged a te Istened, kibén bizodalmad vagy, s ne mondjad: Nem adatik Jerusaleam az asszíriai király kezébe.

11. Mert magad hallottad, miket cselekedtek az asszíriai királyok minden országgal, mi módon pusztították el azokat; tehát egyedül te szabadúlhatsz-e meg?

12. Vajjon megszabadították-e a népek istenei mindazokat, kiket elpusztítottak atyáim, Gózant tudniillik és Háránt, Reszefet és Éden fiait, kik Telasszárban valának?

13. Hol vagyon Émat királya és Árfad királya és Széfarvaim városának királya, és Ánaé és Ávaé?

14. Annakokáért mikor Ezekkiás a követek kezéből elvette a levelet és elolvasta, fölméne az Úr házába, és kiterjeszté azt az Úr előtt,

15. és imádkozék az ő színe előtt, mondván: Izrael Ura Istene! ki a kerubok felett ülsz, te vagy egyedül a föld minden királyainak Istene, te alkottad az eget és földet.

16. Hajtsd meg füleidet és halljad, nyisd meg, Uram, szemeidet és lássad; halld Szennakerib minden beszédeit, ki elküldött, hogy szidalmazza előttünk az élő Istent.

17. Bizonyára, Uram! az asszíriai királyok széthányták a pogányokat és azok földét,

18. és tűzbe vetették isteneiket; mert nem voltak istenek, hanem emberi kéz csinálmányai fából és kőből, és elvesztették őket.

19. Most azért, Urunk Istenünk!

szabadíts meg minket az ő kezéből, hadd tudják meg a föld minden országai, hogy te vagy egyedül az Úr Isten.

20. Elküldé pedig Ámosz fia, Izaiás, Ezekkiáshoz mondván: Ezeket mondja Izrael Ura Istene: A mikért könyörögtél nekem az asszíriai király, Szennakerib felől, meghallgattam.

21. Ez a beszéd, melyet az Úr fölöle szökött: Megvetett téged, és kicsüfölt téged, Sion szűz leánya!⁸ hátad mögött fejét hajtogatta, Jerusaleam leánya!

22. Kitzsidalmaztál, és kitkáromlottál? ki ellen magasztaltad fel szódát, és emelted föl a magasba szemeidet? Izrael szente ellen.

23. Szolgáid által szidalmaztad az Urat, és mondtad: Szekerem sokaságával fölmentem a hegyek magasára, a Libanon tetejére, és levágtam annak magas cedrusfáit és válogatott fenyőfáit. És bementem annak határáig, és az ő Karmélja⁹ erdejét

24. én vágtam ki.¹⁰ És megittam az idegen vizeket, és kiszárasztottam lábaim nyomdokaival minden berekesztett vizet.¹¹

25. Nem hallottad-e¹² kezdettől, mit cselekedtem? A régi napokban elrendeltem, és most előidézettem: hogy a hadakozók erős városai romhalmokká lesznek.¹³

⁸ a Sion körül fekvő szűz Jerusaleam, melynek birtokára vágyol.

⁹ azaz: kerteinek erdejét.

¹⁰ képleg azt mondja: hogy a legnagyobbhoz és legnehezebbhez mert fogni, s erejével azt végbevitte.

¹¹ Ittam a kutakból és folyókból: azaz meghódítottam országokat és városokat.

¹² Itt kezdődnek az Isten igéi.

¹³ Esztelen! te az országok és városok földülését tenerődnék tulajdonírod, holott pedig én azt előre láttam, és koronkint megtörténni engedtem (a bűnösök megfenyítéséül).

⁶ Szennakerib.

⁷ Szennakerib Taraka ellen.

26. És kik azokban laknak, leeresztett¹⁴ kezekkel, megrettentek és megszégyenültek; olyanok lettek, mint a mező szénája és a héjazatok zöldellő füve, mely megszáradott, mielőtt megért volna.

27. Lakhelyedet, kijövedeted és bementedet és utadat én ezelőtt tudtam, és ellenem való dühösségedet.¹⁵

28. Esztelenkedtél ellenem, és kevélységed fölhatott füleimbe; annakokáért karikát vetek orrodba, és zabolát ajakidra, és visszaviszlek téged¹⁶ az útra, melyen jöttél.

29. Neked pedig, Ezekias, ez lesz jeled:¹⁷ Egyed ez esztendőben, a mit találsz; második esztendőben pedig, a mi magától terem; harmadik esztendőben pedig vessetek és arassatok, ültesetek szőlőket, és egyétek azoknak gyümölcsseit.¹⁸ (Izai. 37, 30.)

30. És a mi csak megmarad Júda házából, gyökeret ver alul, és gyümölcsöt terem fölül;¹⁹

31. mert Jerusalemből jönnek ki a maradékok, és Sion hegyéről, a mi megszabadul.²⁰ A seregek Urának buzsósága fogja ezt cselekedni.

¹⁴ erőtlen.

¹⁵ minden esztelen merényedet.

¹⁶ mint egy meglánczolt vadállatot.

¹⁷ csodálatos megszabadulásodra.

¹⁸ Ámbár az ország ez évben elpusztítottat, és a következő év szombati vagyis hetedik év, melyben nem vetek, sem arattok; e két esztendőben mégis az, mi magától terem, élelmetekre s a harmadik évi vetésre is elég lesz.

¹⁹ a kik meghagyatnak, erősen fognak állani és sértetlenül maradni, és számos utódokat nyerni. A próféta itt egyszerszámú szilárd állásáról szól e földön az anyaszentegyháznak, mely Ábrahám hív gyermekeinek maradékaiból származott, és gyümölcsöt terem az ég számára.

²⁰ Jerusalemből népesült meg ismét az ország, onnan származott az údv Krisztus által, s onnan terjedt szét az apostolok prédikálása az egész földre. Lásd Róm. 9, 27.

32. Azért ezeket mondja az Úr az asszíriai királyról: Nem jó e városba, nyilat sem lő beléje, paizs sem foglalja el azt, sáncz sem veszi körül;

33. azon úton, melyen jött, visszatér, és nem jó e városba, úgy mond az Úr.

34. És megoltalmazom e várost és megszabadítom azt enmagamért és Dávid szolgámért.

35. Lőn tehát azon éjjel, eljőve az Úr angyala, és megöle az asszíriusok táborából száználöt ezret. És mikor reggel fölkel, látá mind a holtak testeit, és távozván, elméne. (Tób. 1, 21. Sirák 48, 24. Izai. 37, 36. Makk. I. 7, 41. II. 8, 19.)

36. És visszatére az asszíriai király, Szennakerib, és Ninivében lakék.

37. És mikor Neszrok templomában imádá istenét, fiai Adramelek és Szaraszár megöleék őt fegyverrel, és az örmények földére szállának, és fia, Azarhaddon lőn király helyette. (Tób. 1, 24.)

20. RÉSZ.

Ezekias betegsége, fölgógyulása, hiúsága és halála.

1. Ama napokban halálra betegedék Ezekias; és hozzája méne Ámosz fia, Izaiás próféta, és mondá neki: Ezeket mondja az Úr Isten: Parancsolj házad iránt;¹ mert meghalsz, és nem fogsz élni. (Krón. II. 32, 24. Izai. 38, 1.)

2. Ki arczczal a falhoz fordul² és imádkozék az Úrhoz, mondván:

3. Kérlek, Uram! kérlek, emlékezzél meg, mi módon jártam előtted igazságban és tökéletes

¹ tégy rendelést utóljára.

² valószínűleg a templom felé.

szívvel, és hogy a mi kedves volt előttem, megcselekedtem. És síra Ezekkiás nagy sírással.³

4. És mielőtt kiment Izaiás a tornác közepéből, lőn az Úr beszéde hozzája, mondván:

5. Térj vissza és mondd meg Ezekkiásnak, az én népem fejedelmének: Ezeket mondja Dávid atyád Urá Istene: Meghallgattam imádságodat, és tekintetbe vettem könyhullatásaidat; és ime meggyógyítottalak téged, harmadnapra fölmegy az Úr templomába.

6. És napjaidhoz tizenöt esztendő adok; de az asszíriai király kezéből is megszabadítalak téged⁴ és e várost, és megoltalmazom e várost érettem és Dávid szolgálomért.⁵

7. És mondá Izaiás: Hozzatok egy csomó fűgét; elhozván ezt, kelevényére tevék, és meggyógyula.⁶

8. Ezekkiás pedig mondá Izaiásnak: Mi leszen jele,⁷ hogy az Úr meggyógyít engem, és hogy harmadnapra fölmegeyek az Úr templomába?

9. Mondá neki Izaiás: Ez leszen jel az Úrtól, hogy az Úr megcselekszi a beszédet, melyet szólott: Akarod-e, hogy fölmenjen az

³ Sz. Jeromos szerint, leginkább azon szomorkodott Ezekkiás, hogy még nem volt fia, s így azt hitte, hogy kihal Dávid nemzetsége, melyből az Üdvözítőnek származni kell vala. Azután három évre született Manasszes.

⁴ Ezekkiás félt Azarhaddontól.

⁵ és a Messiásért (v. ö. e rész 3-ik jegyz. Kir. II. 7, 12.), ki gyakran nevezetik Dávidnak (Ezekkiel 37, 24. Oze. 3, 5.).

⁶ Krisztus és a próféták hasonló külső szereket azért használtak a természetfölötti gyógyításoknál, hogy a betegekben a hitet annál inkább serkentsék. L. Márk. 6, 13.

⁷ miből tudom meg?

árnyék⁸ tíz vonallal, vagy hogy visszatérjen annyi fokkal?

10. És mondá Ezekkiás: Könnyű az árnyéknak növekedni tíz vonalal; nem akarom, hogy ez legyen, hanem hogy hátra térjen tíz fokkal.

11. Segítségül hívá azért Izaiás próféta az Urat, és visszahozá az árnyékot a vonalakon, melyeken már leszállott vala, Ákáz óráján, tíz fokkal.⁹

12. Az időben Baladán fia, Berodak-Baladán, a babiloni király, levelet és ajándékokat küldé Ezekkiáshoz; mert hallotta vala, hogy beteg volt Ezekkiás. (Izai. 39, 1.)

13. Örvende pedig Ezekkiás azok jövetelén, és megmutatá nekik a fűszerez házat,¹⁰ és az aranyat és ezüstöt és különféle jóillatú szereket, a keneteket is és edényei házat és mindent, a mi kincstárában vala. Nem volt, a mit neki meg nem mutatott Ezekkiás az ő házában és egész birtokában.

14. Eljőve pedig Izaiás próféta Ezekkiás királyhoz, és mondá neki: Mit mondtak e férfiak, vagy honnan jöttek hozzád? Mondá neki Ezekkiás: Messze földről jöttek hozzám, Babilonból.

15. Ő pedig felelé: Mit láttak házában? Mondá Ezekkiás: Mindent láttak, a mi házában vagyon; kincstárában nincs, a mit meg nem mutattam nekik.

16. Mondá azért Izaiás Ezekkiásnak: Halljad az Úr beszédét.

17. Ime eljönnek a napok, és elvitetnek Babiloniába mind, a mik

⁸ a napmutatón, vagy napórán, melyet Ákáz csináltatott (11. v.).

⁹ Az árnyék visszatérése föltételezi a napnak (vagyis a földnek) visszatérését; így értették ezt a sz. atyák, s így tanúsítja világosan az írás is. Izai. 38, 8. Sirák 48, 26.

¹⁰ hol a fűszerek készítették. Mások szerint: a kincstárt.

házadban vannak, és a miket el-
tettek atyáid mind e napiglan ;
semmi sem marad meg, úgymond
az Úr.

18. De fiaid¹¹ közül is, kik töl-
led származnak, kiket nemzeni
fogsz, elvitetnek, és udvari szolgálk
lesznek a babiloni király palotá-
jában.

19. Mondá Ezekias Izaiásnak :
Jó az Úr beszéde, melyet szólot-
tál ;¹² legyen béke és igazság nap-
jaimban.¹³

20. Ezekias többi dolgai pedig,
és minden hatalma, és mi módon
készítettett halastavat és vízcsa-
tornát, és hogy vitte be a vizet a
városba, azok nem irattak-e meg
Júda királyainak krónika-köny-
vében?

21. És Ezekias elaluvék atyái-
val, és fia, Manasszes Ión király
helyette.¹⁴

21. RÉSZ.

*Manasszes, Ámon és Joziás kirá-
lyok Júdában.*

1. Tizenkét esztendő s vala Ma-
nasszes, midőn országglani kezdé,
és ötvenöt esztendeig országla Je-
rusalemben : anyja neve Hafsziba
vala.¹ (Krón. II. 33, 1.)

¹¹ unokáid. Ennek teljeseését lásd
Dániel 1, 3. 4. Kir. IV. 25, 7. Izaiás ter-
mészetű módon ezt előre nem láthatta,
mert Babilon akkor még igen jelenték-
telen ország volt.

¹² az alázatos megnyugvás kifejezése.
¹³ ohajtása teljesegett.

¹⁴ Világ teremti. u. 3306. Kr. e. 698.
évben.

¹ A szentírás gyakran felhozza a kirá-
lyok anyjának nevét, mivel a nevelésre
nagy befolyásuk volt. Istentelen, bálvá-
nyozó anyák hasonló gyermekeket ne-
veltek. Jegyezzétek ezt meg, anyák ! hogy
gyermekeitek lelki jólléte vagy boldogta-
lansága nagy részt tőletek függ, s mivel a
kereszténység nektek hasonló szabadságot

2. És gonoszat cselekvék az Úr
színe előtt, azon népek bálványai
szerint,² melyeket az Úr eltörlött
Izrael fiai előtt.

3. És eltérte és fölépíté a magas
helyeket, melyeket elhányt vala
atyja, Ezekias ; és oltárokat emele
Baalnak, és berkeket ültete, mint
tőn Izrael királya, Ákáb, és az ég
minden seregét imádá és tisztelé
azt. (Krón. II. 33, 3.)

4. És oltárokat építé az Úr há-
zában, melyről mondotta az Úr :
Jerusalembe helyezem az én neve-
met. (Kir. II. 7, 10.)

5. És oltárokat emele az ég
minden seregének az Úr temploma
két torpáczában.

6. És átvívé fiá a tűzön,³ és
jövendőtt monda, és a madarak
szavára vigyáza, és varázslókat
szerze és megsokasítá a jósoakat,⁴
gonoszat cselekedvén az Úr előtt,
és bosszantván őt.

7. A berek bálványát is,⁵ me-
lyet csinált vala, az Úr templo-
mába helyezé, melyről szólott az
Úr Dávidnak és az ő fiának, Sala-
monnak : E templomba és Jerusa-
lembe, melyet Izrael minden nem-
zetségéből választottam, helyezem
az én nevémet mindörökre. (Kir.
II. 7, 26. III. 8, 16. 9, 5.)

8. És többé nem mozdítom ki
Izrael lábát azon földről,⁶ melyet
atyáiknak adtam : de csak úgy,
ha megtartják cselekedettel mind,
a miket parancsoltam nekik, és az
egész törvényt, melyet nekik az én
szolgám, Mózes parancsolt.

9. Ők pedig nem hallgaták, ha-
nem eltévelyíté őket Manasszes,

és jogot adott a férjjele, e nagy jótéteményt
háláljátok meg az által, hogy gyermekei-
teket keresztényen módon neveljétek.

² a bálványozók szokásai szerint.

³ Lásd Kir. 16, 3.

⁴ Lásd Móz. III. 20, 27.

⁵ Asztartét. Venusféle bálvány volt.

⁶ nem hagyom őket kivándorolni.

hogy gonoszabbúl cselekvének, mint a pogányok, kiket elpusztított az Úr Izrael fiai előtt.

10. És szóla az Úr szolgálái, a próféták által,⁷ mondván:

11. Mivelhogy Júda királya, Manasszes, ez igen gonosz utálatosságokat cselekedte, mind azok fölött, miket az amorreusok előtte cselekedtek, és Júdát is vétekre vitte undokságaival,⁸ (Jerem. 15, 4.)

12. azért ezeket mondja Izrael Ura Istene: Ime én veszedelmet hozok Jerusalembre és Júdára, hogy a ki hallja, megcsendüljön mind a két füle.

13. És kiterjesztem Jerusalembre Szamaria mérőszinődját és Ákáb háza terhét;⁹ és eltörlöm Jerusalemet, mint letörlőni szokták a táblákat;¹⁰ és eltörlőlvén, megfordítom, és¹¹ többször átviszem orczáján az író-tört.¹²

14. És elhagyom örökségem maradékait, és ellenségeik kezébe adom őket, és pusztításúl és ragadományúl lesznek minden ellenségeiknek;

15. mivel gonoszat cselekedtek előttem, és megátalkodnak, ingervélvén engem az naptól, melyen kijötték atyáik Egyiptomból e napiglan.

16. Azonfölül igen sok ártatlan vért is onta Manasszes, míg megtölté Jerusalemet egész torkig, az ő bűnein kívül, melyekkel Júdát

⁷ szóval vagy írásban.

⁸ bálványozásaival.

⁹ úgy fogok cselekedni Jerusalemmel, mint Szamariával és Ákáb házával.

¹⁰ az író-táblákat; a héber szerint: táblákat.

¹¹ és többször stb., nincs meg a héber szövegben.

¹² a viasztáblákat az író-törnek (stylus) megfordított vagyis szélesebb lapjával simították le, ha le akarták törölni, a mi írva volt. Az egész nem egyéb, mint Jerusalembre elpusztulásának képe.

vétekre vitte, hogy gonoszat cselekvék az Úr előtt. (Kir. IV. 24, 4.)

17. Manasszes többi dolgai pedig, és mind, a miket cselekedett, és bűne, melylyel vétkezett, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?¹³

18. És Manasszes elaluvék atyáival, és eltemetteték háza kertében, Óza kertében,¹⁴ és fia, Ámon lón király helyette.¹⁵

19. Huszonkét esztendőös vala Ámon, midőn országglani kezdte, és két esztendeig országla Jerusalemben. Anyja neve Messzaemet, a jetebei Hárus leánya vala.

20. És gonoszat cselekvék az Úr színe előtt, mint atyja, Manasszes cselekedett.

21. És egészen azon úton jára, melyen atyja járt vala, és szolgálta a tisztátalanságoknak, melyeknek atyja szolgált vala, és imádá azokat,

22. és elhagyá atyái Urát Istent, és nem jára az Úr útján.

23. És cselekedett neki szolgáló, és a királyt megölék házában.

24. A föld népe pedig megöle mind, a kik pártot ütöttek Ámon király ellen; és fiát, Joziást rendelék magoknak királyúl helyette.

25. Ámon többi dolgai pedig, melyeket cselekedett, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

26. És eltemeté őt sírjába, Óza kertében; és fia, Joziás lón király helyette.

¹³ Krón. II. 33, 11—18. szerint, az Isten Manasszes ellen Azarhaddon, az asszíriai király vezéreit küldé, kik őt megfogván, Babilonba vitték, mely város a közben az asszíruiusok hatalmába került. A fogságban megbánta bűneit, visszanyerte szabadságát, és visszatért Jerusalembé, hol jámbor élete által igyekezett jóvátenni előbbi botrányos tetteit.

¹⁴ nem tudni, miért neveztetik így.

¹⁵ Világ-teremt. u. 3361. Kr. e. 643.

22. RÉSZ.

Joziás alatt a törvénykönyv megtaláltatik.

1. Nyolcz esztendőös vala Joziás, midőn országolni kezdé,¹ harminczegy esztendeig országla Jerusalemben; anyja neve Idida, Hadája leánya vala, Beszekátból. (Krón. II. 34, 1.)

2. És azt cselekvé, mi kedves vala az Úr előtt, és Dávid atyjának minden utain jára, nem hajolván sem jobbra, sem balra.

3. Joziás király tizennyolczadik esztendejében pedig elküldé a király Száfánt, Aszliának, Meszszulam fiának fiát, az Úr temploma irnokát,² mondván neki:

4. Menj Helciáshoz, a főpaphoz, hogy gyűjtessek össze a pénz, mely bevitetett az Úr templomába, melyet a templomi ajtónállók beszédtek a néptől;

5. és adassék a műveseknek az Úr háza felügyelői által, kik is oszszak az azoknak, kik az Úr templomában munkálkodnak a templom romlásainak kijavításán;

6. az ácsoknak tudniillik és a kőműveseknek, és azoknak, kik a hiányokat kiegészítik;³ és hogy fát vegyenek és köveket a kőbányákból az Úr templomának kijavítására.

7. Mindazáltal ne számláltassék föl nekik az ezüst, melyet bevesznek, hanem legyen hatalmokban és hűségökben.

8. Mondá pedig Helciás főpap Száfánnak, az irnoknak: A törvénykönyvet megtaláltam az Úr házában,⁴ és Helciás a könyvet

Száfánnak adá, ki el is olvasá azt. (Krón. II. 34, 14.)

9. És elméne Száfán irnok a királyhoz, és jelentést tőn neki parancsáról, és mondá: Szolgáid egybegyűjtötték a pénzt, mely az Úr házában találtatott, és kiadták, hogy kiosztassék a munkásoknak az Úr temploma felügyelőitől.

10. Azt is elbeszélé Száfán irnok a királynak, mondván: Egy könyvet adott nekem Helciás pap. Melyet mikor Száfán elolvasott a király előtt,

11. a király hallván az Úr törvénykönyvének igéit,⁵ megszagatá ruháit,

kézirata volt (Krón. II. 34, 14.). Ez Mózes parancsára egyéb szent tárgyakkal (Móz. V. 31, 26. Zsid. 9, 4.) együtt a frigszekerény mellett vala; de midőn a templom fölépült, s mindennek elég hely hagyatott (Kir. III. 8, 9.), több régiséggel együtt, hihetőleg valamely melléképületbe tétetett. Itt rejlett az feledékenységben a bálványozó királyok, különösen az utóbbiak kormánya alatt (Vesd össze Kir. IV. 11, 12.). Igen valószínű, hogy legalább némely jámborok bírták azt másolatban. Hogy pedig a király nem bírta, ámbár birnia kellett volna (Móz. V. 17, 18, 19.), nem tűnik föl, ha az ő nevelését s általán az udvari nevelést tekintetbe vesszük. Vajjon korunkban is forog-e sok fejedelem kezében a szentírás?

⁵ Különösen az átkokat. Mózs. III. 26. r. V. 28. r. Minthogy az időben osztott föl a kaldei-babiloni birodalom, s a scithák már Egyiptomig nyomultak, a világ nagy változásnak nézett eleje, akkor Júda is legnagyobb istentelenségben élt, s így azt kelletthinnie a királynak, hogy az istenítélet, melylyel Isten a törvénykönyvben fenyegette népét, már az ajtó előtt van. Nem csoda tehát, ha a király, olvasván a nagy átkokat, melyek a nagy törvényhozónak eredeti iratában előtte voltak, azoktól, mint valami újaktól megrettent. Annál inkább rettent pedig meg, mivel azokat a teljesedésre megérve találta, és mivel azokról a törvényt soha sem olvasá.

¹ Világ teremti. u. 3363. Kr. e. 641-ik évben.

² A héber szerint: Az Úr templomába.

³ A kőműveseknek.

⁴ a törvénykönyvet, mely Mózesnek

12. és parancsolá Helciás papnak, és Száfán fiának, Ahikámnak, és Mika fiának, Akobornak, és Száfán irnoknak, és Azaiának, a király szolgájának, mondván :

13. Menjétek és kérjétek tanácsot az Úrtól irántam és a nép iránt, és egész Júda iránt e könyv igéi felől, mely megtaláltatott;⁶ mert az Úr nagy haragja ellenünk fölgerjedett, mivel atyáink nem hallgatták e könyv igéit, hogy megcselekedték volna mind, a mi nekünk megiratott.

14. Elmenének tehát Helciás pap, Ahikám és Akobor, Száfán és Azaia, Holda prófétaasszonyhoz, Szellumnak, ki Tekuának, a ruhaőrző⁷ Araas fiának fia volt, feleségéhez, ki Jerusalemben lakik vala, a második részen,⁸ és szólának neki.

15. És ő felelé nekik: Ezeket mondja Izrael Ura Istene: Mondjátok meg a férfiúnak, ki titeket hozzám küldött:

16. Ezeket mondja az Úr: Ime én veszélyeket hozok e helyre és az ő lakóira,⁹ a törvény minden igéit, melyeket Júda királya olvasott;

17. mert elhagytak engem, és idegen isteneknek áldoztak, boszantván kezeik minden cselekedetével, és fölgerjed haragom e helyen, és nem oltatik el.

18. Júda királyának pedig, ki titeket küldött, hogy az Úrtól tanácsot kérjétek, így szóljatok: Ezeket mondja Izrael Ura Istene: Azért, hogy e könyv igéit hallgattad,

19. és szived megrettent, és megálaztad magadat az Úr előtt, hallván e hely ellen és az ő lakói ellen való beszédeket, hogy tudniillik

álmélkodásúl¹⁰ és átokúl lesznek, és megszagattad ruháidat, és sirtál előttem: én is meghallgattalak, úgymond az Úr;

20. annakokáért atyáidhoz takarítalak tégedet, és békességgel fogsz takaríttatni sírodba, hogy szemeid semmit se lássanak a veszélyekből, melyeket e helyre hozok.

23. RÉSZ.

Joáz ismét visszaállítja az igaz istentiszteletet. Joakáz és Eliacim.

1. És hírül adák a királynak, a mit mondott vala. Ki elkülde, és hozzá gyűlének Júda és Jerusalemben minden vénei. (Krn. II. 34, 29. s köv.)

2. És fölméne a király az Úr templomába és Júda minden férfiai, és mindnyájan, a Jerusalemben vele lakók, a papok és próféták és az egész nép kicsinytől nagyig; és mindenek hallatára elővasá minden igéit a szövetség könyvének, mely az Úr házában találtatott. (Móz. II. 24. r. Józ. 24, 25. Kir. I. 7, 3. 4.)

3. És a király a lépcsőre¹ álla, és szövetséget tón az Úr előtt, hogy az Úr után járjanak, és megtartsák parancsait és bizonyágtételeit és szertartásait teljes szívből és teljes lélekből, és föléleszszék e szövetség igéit, melyek írva valának e könyvben; és a nép ráállá a szövetségre.

4. És megparancsolá a király Helciás főpapnak és a másodrendű papoknak és az ajtónállóknak, hogy vessék ki az Úr házából mindaz edényeket, melyeket csináltak vala Baalnak és a bereknek és az ég minden seregének; és megégeté

⁶ mit várjunk?

⁷ a templomi ruhaőrző.

⁸ Némelyek szerint: az újvárosban.

⁹ tudniillik, a törvény minden átkait.

¹⁰ A héber szerint: pusztításúl.

¹ a neki készített emelvényre. (Lásd Kir. IV. 11, 14.)

azokat Jerusalemen kívül Cedron völgyében,² és elvivé azok porát Bételbe.³ (Sirák 49, 3.)

5. És kiirtá a jósokat,⁴ kiket Júda királyai rendeltek vala, hogy a magas helyeken áldozzanak Júda városaiban és Jerusalemen körül; és azokat, kik jóillatszert gyűjtöttek Baalnak, és⁵ a napnak és holdnak, a tizenkét jelnek⁶ és az ég minden seregének.

6. És kiviteté a berket⁷ az Úr házából, Jerusalemen kívül, Cedron völgyébe, és ott megégeté azt, és porrá tevé, és a köznép sírjaira⁸ hinté.

7. Lerontá a férpiparáznák házacskáit is, melyek az Úr házában valának, melyekért az asszonyok némi berek-sátrokat⁹ szőnek vala.

8. És egybegyűjté mind a papokat Júda városaiból, és megfertőzteté a magas helyeket,¹⁰ hol a papok áldoztak, Gábaától Berszabeéig; és lerontá a kapuk oltárait Józue, a város fejedelme ajtajának bemeneténél, mely a város kapujánál halfelől vala.¹¹

9. Mindazáltal a magas helyek papjai nem mentek föl az Úr oltárához Jerusalembé, hanem csak

² mely tisztátalan volt a Molok-tisztelet gyakorlata miatt.

³ mely szintén tisztátalan volt az izraeliták borjú-bálványozása miatt.

⁴ A héber szerint: Kemarim, bálvány-papokat.

⁵ azaz: a napnak stb.

⁶ az égi állatkörön. A héber szerint: Masszalat; csillagok, planeták.

⁷ a berek bálványát, Asztartét.

⁸ melyek, mint minden sírok, tisztátalanok, s ezenkívül az ott fekvők többnyire bálványozók voltak.

⁹ kéjsátorokat, melyekben az istennő tisztelgetése fajtalanúságot űztek.

¹⁰ hogy többé imádó-helyül nem szolgálhattak; miképen? Vesd össze 14. 16. 20. v.

¹¹ A bálványimádók, főképen az előkelők házkapui előtt bálványszobrok voltak.

kovásztalan kenyeret ettek atyjok-fiai között.¹²

10. Megfertőzteté Tofetet is,¹³ mely Ennon fia völgyében vagyon, hogy fiát vagy leányát tűz által senki ne áldozza Moloknak.

11. Elvivé a lovakat is, melyeket Júda királyai áldoztak vala¹⁴ a napnak, az Úr temploma bemenetelénél, Nátánmelek udvari tiszt¹⁵ lakásánál, mely Farúrimban¹⁶ vala; a nap szekereit tűzzel égeté meg.

12. Az oltárokat is, melyek Ákáz felsőtermének tetején valának, melyeket Júda királyai csináltak, és az oltárokat, melyeket Manasszes emelt vala az Úr templomának két tornáczában, lerontá a király, és elfuta onnét,¹⁷ és azok hamvát Cedron patakába hinté.

13. A magas helyeket is, melyek Jerusalemben voltak, a botránny hegyének¹⁸ jobb része felől, melyeket Izrael királya, Salamon épített Asztarótnak, a szidoniusok bálványának, és Kámosznak, a moábi botránnyak, és Melkomnak,

¹² a magas helyek papjai hivatalaiktól eltiltattak, de mégis az oltárról nyertek tartást, t. i. részt a kovásztalan áldozatkenyerekből, tizedből stb. A testi fogyatkozások miatt nyugalmazott papokkal egyenlően tartattak. Lásd Móz. III. 21, 17. 22.

¹³ azon hely, hol gyermekeket áldoztak, így nevezteték hihetőleg a Toffen Aduffen-vagyis kézi doboktól, melyeket az áldozáskor hangoztattak, hogy a szerencsétlen áldozatok kiáltása ne hallassék. Lásd Máté 5, 22.

¹⁴ persá bálványszertartás szerint.

¹⁵ kinek alkalmasint kötelessége volt a lovakra felügyelni.

¹⁶ valószínűleg valami hely neve a templom mellett.

¹⁷ s azzal elfuta onnét. Mások szerint: azokat lerombolá. Ezen oltárok az ég seregeinek tisztelgetése emeltettek. Jerem. 19. Szofon. 1, 5.

¹⁸ az olajfák hegyén. Lásd Kir. III. 11, 7.

az Ammon fiai utálatosságának, megfertőzteté a király. (Kir. III. 11, 7.)

14. És lerontá a képszobrokat, és kivágá a berkeket, és azok helyét halottak tetemeivel tölté meg.

15. Azonfölül az oltárt is, mely Bételben vala, és a magas helyet, melyet Nábat fia, Jeroboam csinált vala, ki Izraelt vétekre vitte, mind ez oltárt, mind a magas helyet elbontá és megegeté, és porrá töré, és a berket is meggyújtá. (Kir. III. 13, 32.)

16. És megfordulván Joziás, látá ott a sírokat, melyek a hegyen valának; és elkülde, és kivevé a tetemeiket a sírokból, és megegeté azokat az oltáron, és megfertőzteté azt az Úr igéje szerint, melyet az Isten embere szólott,¹⁹ ki megjövendölte vala e dolgokat.

17. És mondá: Micsoda siremlék az, melyet látok? És felelék neki a város polgárai: Az Isten emberének sírja az, ki Júdából jött volt, és megjövendölte e dolgokat, melyeket a bételi oltáron cselekedtél.

18. És mondá: Hagyjatok békét neki, senki ne mozdítsa meg az ő tetemeit. És békében maradának az ő tetemei a próféta tetemeivel együtt, ki Szamariából jött vala.²⁰

19. Azonfölül a magas helyek templomait is, melyek Szamaria városaiban valának,²¹ melyeket Izrael királyai emeltek vala, ingerelvén az Urat, elhányá Joziás; és mind a szerint cselekvék azokkal, mint Bételben cselekedett vala.

20. És megöle a magas helyek minden papjait, kik ott az oltárok-

nál voltak, és emberi tetemeiket égete azokon, és visszatére Jerusalembé.

21. És az egész népnek parancsola, mondván: Tartsatok Fázét²² a ti Uratok- Isteneteknek a szerint, a mint megiratott e szövetség könyvében. (Krón. II. 35, 1.)

22. Mert nem tartatott oly Fáze a bírák napjaitól, kik Izraelt ítélték, és Izrael királyainak és Júda királyainak teljes napjaikban,²³

23. mint Joziás király tizennyolczadik esztendejében tartaték e Fáze az Úrnak Jerusalemben.

24. De a varázslókat²⁴ is és a jövendőmondókat és a bálványok képeit,²⁵ a tisztátalanságokat és utálatosságokat, melyek Júda földén és Jerusalemben valának, kirtá Joziás, hogy beteljesítse a törvény igéit, melyek megirattak azon könyvben, melyet Helciás pap az Úr templomában talált.

25. Hozzá hasonló király²⁶ nem volt előtte, ki az Úrhoz tért volna teljes szívéből és teljes lelkéből és minden erejéből, Mózes minden törvénye szerint, és utána sem tá-mada hasonló hozzája.

26. Mindazáltal az Úr nem tére el nagy búsulásának haragjától, melylyel az ő haragja Júda ellen gerjedett, a boszantások miatt, melyekkel őt Manasszes ingerlette vala.²⁷

²² húsvéti ünnepet.

²³ nem tartatott meg oly pontosan Mózes törvénye szerint, Ezekiás húsvétét sem véve ki. Lásd Krón. II. 30, 2. 3. 17, 18.

²⁴ A héber szerint: halottidézöket.

²⁵ A héber szerint: a házi bálványokat. Lásd Móz. I. 31, 19.

²⁶ az Istenhez való visszatérésre és Mózes törvényének pontos megtartására nézve. Lásd Kir. IV. 18, 5.

²⁷ Joziás jámborsága által az Úr meg nem engesztelődött, mert mint Jeremiás, Szofonias és Ezekiel proféták írásaiból kitünik, a nép inkább kényszerítésből, mint jobbúlási szándékból állott el régi

¹⁹ 350 évvel előbb. Lásd Kir. III. 13, 2.

²⁰ Lásd Kir. III. 13, 31.

²¹ Mikép jelen meg Joziás Szamariában? Asszírria akkor indulván enyészetnek, Joziás vehetett magának bátorságot az önmagára hagyott Szamariába menni.

27. Azért mondá az Úr: Júdát is elvetem orczám elől, mint elvettem Izraelt, és elvetem e várost, melyet választottam, Jerusalemet, és a házat, melyről mondtam: Ott lesz az én nevem. (Kir. IV. 24, 2.)

28. Joziás többi dolgai pedig, és mind a miket cselekedett, azok nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében?

29. Az ő napjaiban méne föl az egyiptomi király, Fáraó-Nékaó, az asszíriai király ellen Eufrates folyó-vízéhez, és eléje méne Joziás király,²⁸ és megöleték Mageddóban, mikor szembeszállt vele.²⁹ (Krón. II. 35, 20.)

30. És szolgálai elvívék³⁰ őt halva Mageddóból, és Jerusalemba hozák, és sírjába temetik őt. És vevé a föld népe Joziás fiát, Joakázt, és fölkenék őt, és királylyá rendelék atyja helyett.³⁰

31. Huszonhárom esztendős vala Joakáz, midőn országlani kezdé, és három hónapig országlá Jerusalemben; anyja neve Amital vala, a lobnai Jeremiás leánya. (Krón. II. 36, 2.)

32. És gonoszat cselekvék az Úr előtt mindazok szerint, miket atyái cselekedtek vala.³¹

bűneitől; ezek oly mély gyökeret vertek, hogy Joziás fiai is inkább követték istentelen őseiket, mint jámbor atyjokat. Oly nehéz a gyökeres megtérés a bűnök megszokása és a bűnös megrögzöttség után!

²⁸ mert békés átvonulandásáról adott ígéreteinek nem hitt. Lásd Krón. II. 35, 21. 22.

²⁹ mikor összeütközött vele.

³⁰ A világ teremt. u. 3394. Kr. e. 610. évben.

³¹ mi világosan bizonyítja, hogy a Joziás előtti idők romlottságának és törvénytelenségének oka nem abban rejlett, hogy a törvénykönyvet nem ismerték, vagy hogy az meg akkor meg sem volt írva, mint némelyek vakmerően és hibásan állítják.

33. És megkötözé őt Fáraó-Nékaó Reblában, mely Émat földén vagyon, hogy ne országojjon Jerusalemben; és sarczot vete a földre, száz talentom ezüstöt és egy talentom aranyat.

34. És Fáraó-Nékaó Joziás fiát, Eliacimot rendelé királylyá atyja, Joziás helyett, és nevét Joakimra változtatá.³² Joakázt pedig megfogá, és Egyiptomba vivé, és ott hala meg.

35. Joakim pedig az ezüstöt és aranyat megadá Fáraónak, megrován a földet személynként, hogy behozzák azt Fáraó parancsa szerint; és a föld népe közöl mindenkítől értéke szerint vett mind ezüstöt, mind aranyat, hogy Fáraó-Nékaónak adja.

36. Huszonöt esztendős vala Joakim, midőn országlani kezdé, és tizenegy esztendeig országlá Jerusalemben; anyja neve Zebida vala, a rumai Fadaia leánya.

37. És gonoszat cselekvék az Úr előtt, mindazok szerint, miket atyái cselekedtek vala.

24. RÉSZ.

Joakim, Joakin. Jerusalemtől ostroma. Az első babiloni fogság. Szecidiás.

1. Az ő napjaiban fölméne Nabukodonozor,¹ a babiloni király,²

³² legfőbb uralma jeléül.

¹ A héber szerint: Nebukadnezar. A világ teremt. u. 3398. Kr. e. 606. Joakim harmadik éve végén és a negyedik kezdetén, melylyel a fogságnak Jerem. 25, 1. 2. 11. 12. megjövendölt 70 éve kezdődött.

² A kaldeusok (Iza. 13, 19. Ezdr. I. 5, 12.) kik egy, Mezopotámia éjszaki részén lakó népből keletkeztek, megdöntvén az asszíriai birodalmat, ennek romjain ama nevezetes babiloni birodalmat alapították Babelben. Nabukodonozor, fejedelmök

és szolgálja Ión Joakim három esztendeig; és ismét pártot űte ellene.

2. És rábocsátá az Úr a kaldeusi rablókat³ és a szíriai rablókat és a moábi rablókat és Ammon fiainak rablóit, Júdára bocsátá őket, hogy azt elpusztítsák az Úr igéje szerint, melyet szolgálai, a próféták által szólott vala.⁴ (Kir. IV. 23, 27.)

3. Ez pedig az Úr igéje által Ión Júda ellen, hogy elvesse őket maga elől Manasses minden bűneiért, melyeket cselekedett,

4. és az ártatlan véért, melyet kiontott; mert megtöltötte vala Jerusalemet, az ártatlanok vérével, és e miatt nem akart az Úr megengesztelődni. (Kir. IV. 21, 16.)

5. Joakim többi dolgai pedig, és mind a miket cselekedett, nem irattak-e meg Júda királyainak krónika-könyvében? És Joakim elaluvék atyáival.⁵

6. és fia, Joakin⁶ Ión király helyette.

7. És az egyiptomi király többé nem jöve ki földéről; mert a babiloni király elfoglalt vala. Egyiptom patakától Eufrates folyóvizéig mindent, a mi az egyiptomi királyé volt.

8. Tizenhatszáz esztendő vala

Jerusalemet is megszállotta, bevette, a templomot megfosztotta (Dániel 1, 2.), és a királyt több előkelővel együtt, kik között Dániel is volt, fogva vitte Babilonba (Krón. II. 36, 6.). Csakhamar visszaadta szabadságát a királynak, bizonyos adót vetvén rá; de Joakim csak három évig fizette az adót, azután ismét elpártolt.

³ Mások szerint: hadi csoportok. Nabukodonozortól küldetve. Vesd össze Jer. 52, 28.

⁴ Lásd Kir. IV. 22, 18. s követk. Jerem. 20, 4. 5.

⁵ a nélkül, hogy királyi temetést nyert volna. Jerem. 22, 19. 36, 30.

⁶ Jekoniásnak is neveztetik. Máté 1, 11. Jerem. 22, 24.

Joakin, midőn országolni kezdé,⁷ és három hónapig országla Jerusalemben; anyja neve Noheszta vala, a jerusalemi Elnátán leánya.

9. És gonoszat cselekvék az Úr előtt mindazok szerint, a miket atyja cselekedett vala. (Jer. 22, 24.)

10. Az időben fölmenének Nabukodonozor, a babiloni király szolgálai Jerusalemba, és a város körülvéteték sánczokkal. (Dániel 1, 1.)

11. És Nabukodonozor, a babiloni király is elérkezék szolgálival a városhoz, hogy azt víják.

12. És kijöve Júda királya, Joakin, a babiloni királyhoz,⁸ és anyja és szolgálai, fejedelmei és udvari tisztjei, és elfogadá⁹ őt a babiloni király, országolása nyolczadik esztendejében.

13. És kihordá onnét az Úr házának minden kincseit, és a királyi ház minden kincseit, és összevagdala¹⁰ mind¹¹ az aranyedényeket, melyeket Izrael királya, Salomon készített vala az Úr templomában az Úr igéje szerint.¹²

14. És elvivé egész Jerusalemet¹³ és minden fejedelmet, és a had minden erőseit, tizezeret, fogságra, és minden mesterembert és vasművest;¹⁴ és senki sem hagyaték meg a föld népe szegényein kívül

15. Elvivé Babilonba Joakint is és a király anyját, a király feleségeit és udvari szolgálait; és a föld bírait fogságra vivé Jerusalemből

⁷ Világ teremt. u. 3405. Kr. e. 599. évben.

⁸ megadta magát.

⁹ fogságra vivé.

¹⁰ leszede azokról az aranylemezeket.

¹¹ legnagyobb részben, mert lásd Kir. IV. 25, 15.

¹² Lásd 2. v.

¹³ előkelő polgárait, ezek közt Ezekiel és Mardokeust.

¹⁴ hogy zárákkal a városokat ismét meg ne erősíthessék.

Babilonba, (Krón. II. 36, 19. Eszter 2, 6, 11, 4.)

16. és mind az erős férfiakat, hétezeret, és ezer mesterembert és vasművest, és minden erős hadakozó férfiút, és fogva vivé őket a babiloni király Babilonba. (Jerem. 24, 1. Ezek. 17, 12.)

17. És rendelé helyette¹⁵ Matafiást, atyja öcscsét, és nevezé őt Szedeciásnak.¹⁶

18. Huszonegy esztendő s vala Szedeciás, midőn országlani kezdé,¹⁷ és tizenegy esztendeig országlá Jerusalemben; anyja neve Amital vala, a lobnai Jeremiás leánya.

19. És gonoszat cselekvék az Úr előtt, mindazok szerint, miket Joakim cselekedett vala.

20. Mert az Úr haraguvék Jerusalembre és Júdára, mignem elveté őket színe elől, és Szedeciás elpártola a babiloni királytól.

25. RÉSZ.

Jerusalem bevétele, és a második babiloni fogság.

1. Lőn pedig országlása kilencedik esztendejében, a tizedik hónapban, a hó tizedik napján, eljőve Nabukodonozor, a babiloni király, ő és minden hada Jerusalembé, és körülvéék azt, és sánczokat¹ építének körülé. (Jerem. 39, 1. 52, 4.)

2. És berekeszték a várost és körülvéék Szedeciás király tizenegyedik esztendejéig.

3. a hó² kilencedik napjáig;

¹⁵ Joakin helyett.

¹⁶ azaz: Isten igazságának. — Lásd Kir. IV. 23, 34.

¹⁷ Világ teremt. u. 3405. Kr. e. 599. évben.

¹ Mások szerint: bátyafokot, faltörő gépeket. Lásd Ezekiel 4, 2.

² a negyedik hó. Jerem. 39, 2. 52, 6.

és a városban elhatalmazván az éhség, nem vala kenyere a föld népének.

4. És a városon rés törtetek; és a hadakozó férfiak mindnyájan elfutának éjjel azon kapu útján, mely a két kőfal között vagyon a király kertje felé, (a kaldeusok pedig köröskörül megszállották vala a várost), Szedeciás tehát azon úton szalada,³ mely a pusztá mezőségére viszen.

5. És a kaldeusok serege űzöbe vevé a királyt és megfogá őt Jerikó sík mezején; és a hadakozók, kik vele voltak, mindnyájan eloszlának, és elhagyák őt.

6. A megfogott királyt pedig a babiloni királyhoz Reblatába vivék, ki ítéletet tőn felette.

7. Szedeciás fiait pedig megölelőtte és az ő szemeit kivájá, és megkötözé őt lánczokkal és Babilonba vivé.⁴

8. Az ötödik hónapban, a hó hetedik napján, mely a babiloni király tizenkilencedik esztendeje, eljőve Nabuzardan, a sereg vezére, a babiloni király szolgája Jerusalembé,

9. és fölgyújtá az Úr házát és a király házát, és a jerusalemi házakat, minden házat fölégete tűzzel.⁵ (Zsolt. 73, 7.)

10. És Jerusalemben kőfalait lerontá köröskörül a kaldeusok egész

³ Némelyek szerint, Szedeciás kertjének földalatti útján futott el, mely a kaldeusok tábora mögé vezetett ki; Flav. József szerint, a kaldeusoktól nem ismerve, a városon át szaladt el, épen azon éjjel, midőn a templomot kirabolták.

⁴ Így Nabukodonozor tudtán kívül teljesítette Jeremiás és Ezekiel jóvendöléseit; amaz megmondá előre (32, 5.), hogy Szedeciás Babilonba lesz kénytelen vándorolni; ez pedig (12, 13.), hogy nem fogja látni Babilont.

⁵ Világ teremt. u. 3416. Kr. e. 588. évben.

hadserege, mely a vitézek vezérével vala.

11. A nép többi részét pedig, mely megmaradt a városban, és a szökevényeket, kik a babiloni királyhoz átszöktek vala, és a többi köznépet elvivé Nabuzardan, a sereg vezére.

12. És a föld szegényei közül a szőlőműveseket és szántóvetőket hagyá meg.

13. A rézoszlopokat pedig, melyek az Úr templomában valának, és a talapokat és a réztengert, mely az Úr házában vala, összehozták a kaldeusok, és a rezet mind elvivék Babilonba. (Jerem. 27, 19.)

14. A rézfazekakat is és kupákat, villákat és poharakat, molszarkákat és a rézedényeket, melyekkel szolgálnak vala, mind elvivék;

15. a tömjenzőket, a csészéket is, mind az aranyból, mind az ezüsből valókat elvivé a sereg vezére;

16. vagyis: a két oszlopot, a tengert és a talapokat, melyeket Salamon csinált vala az Úr templomában; nem vala megmérhető mind az edények reze.⁶

17. Tizennyolcz könyöknyi vala az egyik oszlop magassága, és három könyöknyi magas rézgomb vala fölötte; és a hállózat és gránátalmák az oszlop gombján mind rézből valának; hasonló ékessége vala a másik oszlopnak is. (Kir. III. 7, 15. Krón. II. 3, 15. Jer. 52, 21.)

18. Elvivé a sereg hadnagya Száraiást is, az első papot, és Szofoniást, a második papot,⁷ és három ajtónállót,⁸

19. és a városból egy udvari tisztet, ki hadnagya vala a hada-

kozó férfiaknak; és öt férfiút azok közül, kik a király előtt állottak vala, kiket a városban talála; és Szófert,⁹ a sereg fejedelmét,¹⁰ ki a föld népe közül az ifjú vitézeket válogatta; és hatvan férfiút a köznépből, kik a városban találtattak vala.

20. Ezeket elfogván Nabuzardan, a sereg vezére, a babiloni királyhoz Reblatába vivé.

21. És a babiloni király levágá és megöle őket Reblatában, Émat földén; és Júda elvitették saját földéről.

22. A népnek pedig, mely megmaradt Júda földén, melyet meghagyott vala Nabukodonozor, a babiloni király, előljárójává tevé Godoliást, Ahikámnak, Száfán fiának fiát.

23. Mit mikor meghallottak mind a vitézek hadnagyai,¹¹ők és a velök levő férfiak, tudniillik, hogy a babiloni király Godoliást rendelte: Godoliáshoz menének Maszfába, Nataniás fia, Izmael, és Karee fia, Johanan, és a netofati Tanehumet fia, Száraia, és Maakati fia, Jezoniás; ezek és társaik.

24. És Godoliás megesküvék nekik és társaiknak, mondván: Ne féljetek szolgálni a kaldeusoknak; maradjatok a földön, és szolgáljatok a babiloni királynak, és jól lesz dolgotok.

25. Lőn pedig a hetedik hónapban, eljőve Izmael, Nataniásnak a királyi vérből való¹² Elizama fiának fia, és vele tíz férfiú, és levágák Godoliást, ki meg is hala, de a zsidókat is, kik vele voltak Maszfában.

⁹ az irnokot.

¹⁰ ki az ujonczállitást intézte.

¹¹ az országban itt-ott szétszórva tartózkodtak még hadakozó férfiak.

¹² a zsidók királyi véreből. Lásd Jerem. 41, 1. holozen történet bővebben eléadatik.

⁶ a nagy súly miatt.

⁷ a főpapakn helyettesét.

⁸ a leviták főnökeit, kikre a templom ajtainak őrzése bízva volt.

26. És fölkelvén az egész nép, kicsinytől nagyig, és a vitézek hadnagyai, Egyiptomba menének, félvén a kaldeusoktól.

27. Lőn pedig Júda királya, Joakin elvitelének harminczhetedik esztendejében, a hó huszonhetedik napján: Evilmerodnak, a babiloni király, azon esztendőben, melyben országolni kezdte, fölemelé Joakinnak, Júda királyának fejét a tömlöczből.

28. És kegyesen szóla neki, és

az ő királyi székét a többi királyok széke elé tevé, kik vele voltak Babilonban.

29. És fölcserélé ruháit, melyeket a tömlöczben viselt vala, és mindenkor nála eszik vala kenyere¹³ élete minden napjaiban.

30. És tartást is¹⁴ rendele neki szüntelen, mely meg is adatik vala neki a királytól naponkint élete minden napjaiban.

¹³ asztalánál nyert ételmet.

¹⁴ ellátást egyéb szükségeire nézve is.

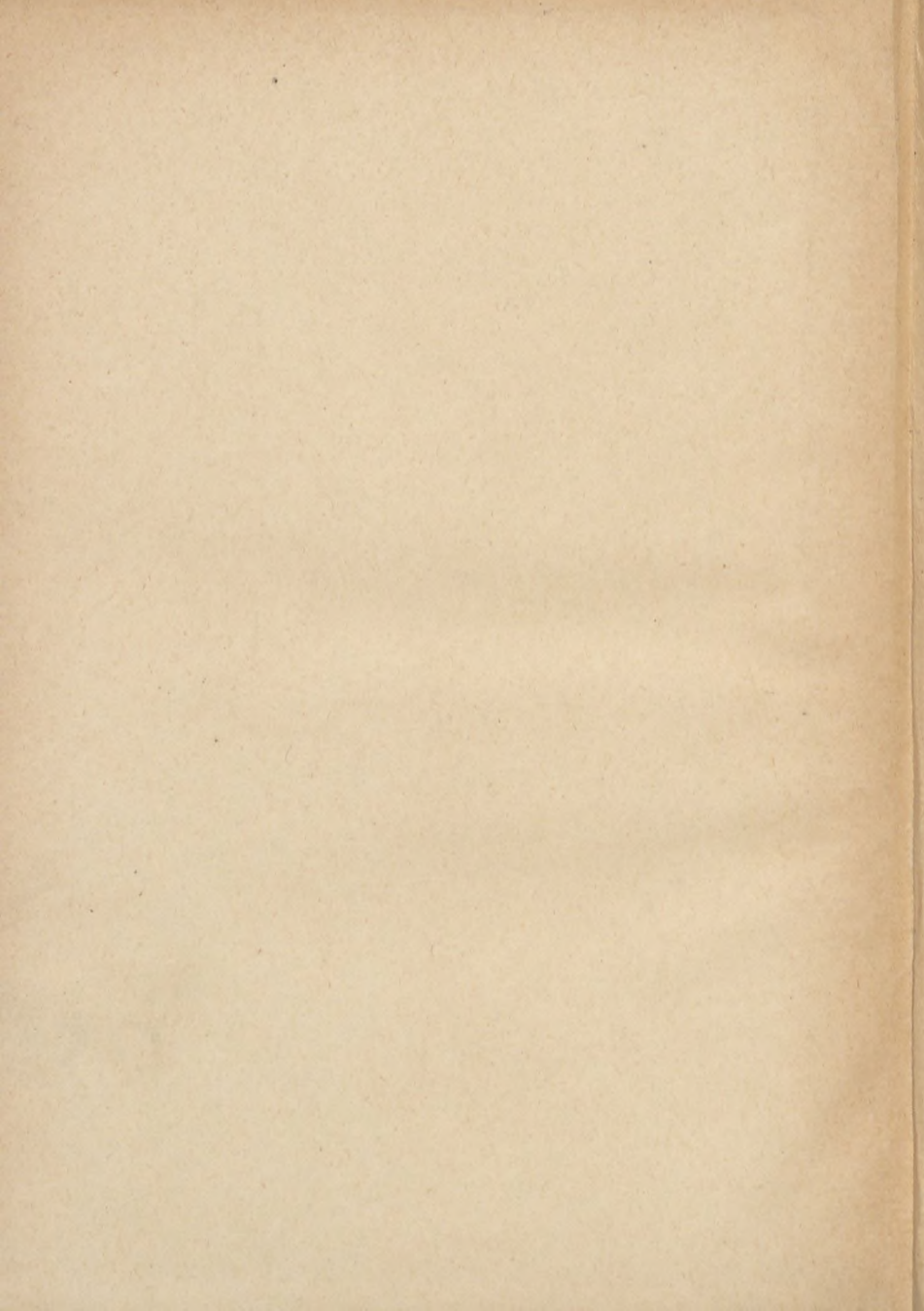

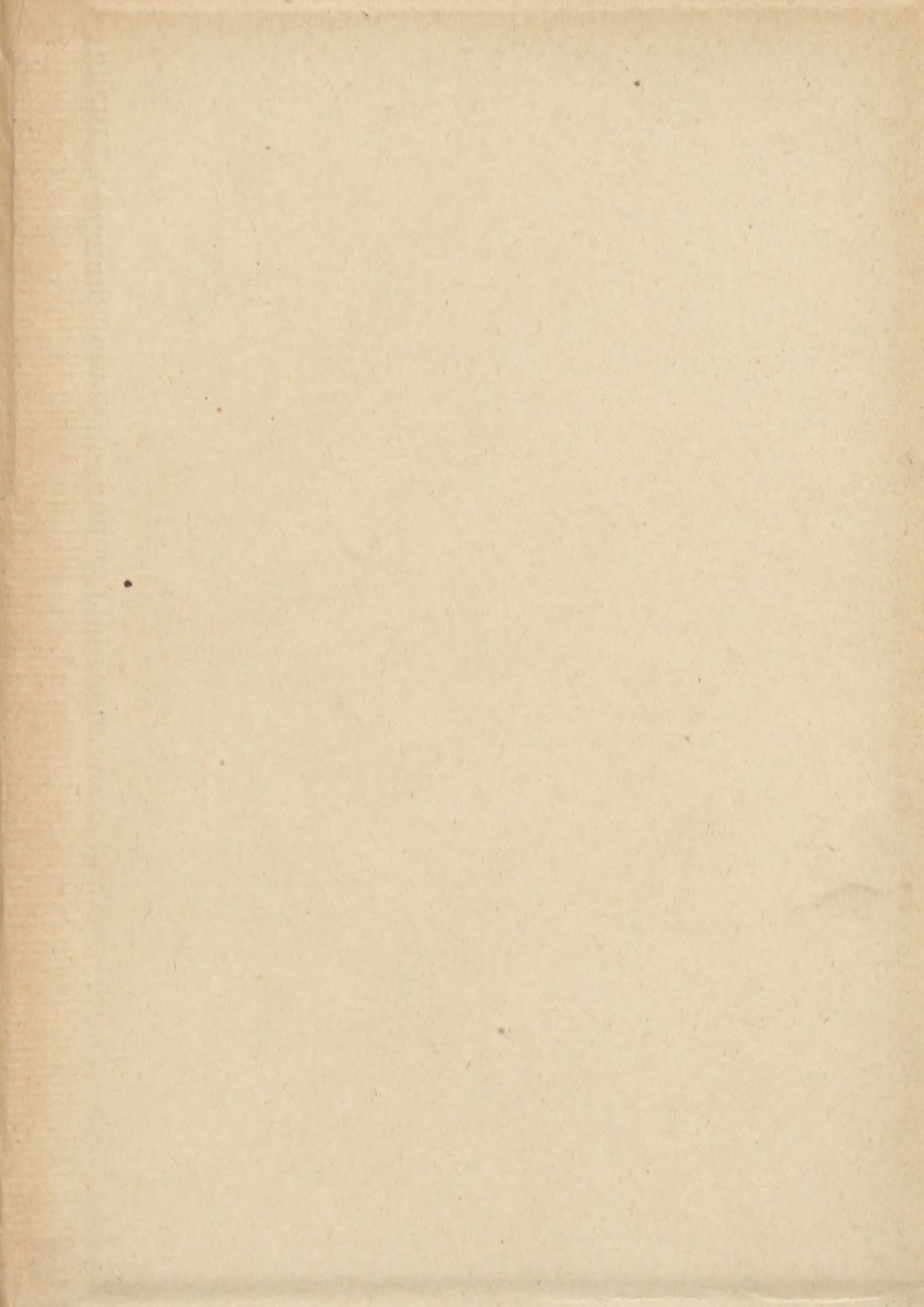
TARTALOM.

Ó SZÖVETSÉG.

	Lap
Mózes első könyve. Genesis	1
« második könyve. Exodus	80
« harmadik könyve. Leviticus	146
Mózes negyedik könyve. Numeri	201
« ötödik könyve. Deuteronomium	272
Józue könyve	333
Bírák könyve	371
Rut könyve	412
Sámuel, vagy Királyok első könyve	418
Sámuel, vagy Királyok második könyve	473
Királyok harmadik könyve	519
Királyok negyedik könyve	574

SZENTIRÁS

I

